TRACTATVS CAVTELARVM,

OMNIBVS IN FORO AGENTIbus, pro consiliis dandis, apprime vtilis & necessarius: Tam causarum Ciuilium, quoad contractus, & vltimas voluntates, quam Criminalium quaestionum decisiones complectens.

Iamprimum in Germania, à mendis pluribus repurgatus, ac ornatior luci redditus.

LAVRENTIO TENNINO
RODVLPHO OSTIANENSE
Iurisconsulto, autore.

Cum Indice gemino: Vno Cautelarum; altero rerum & Verborum notabilium copiosissimo.

FRANCOFVRTI,
Apud Andreæ Wecheli hæredes,
Claudium Marnium, & Ioan. Aubrium.
MDXCVII.

ILLVSTRISSI-MO, ET EXCELLEN-TISSIMO SABLO-NETÆ,

ET TRAIECTI DVCI,

Ostiani Marchioni, Fundorum, Rotingiq́; Comiti, &c.

VESPESIANO GONZAGÆ, Columnæ, Domino suo colendissimo,

LAVRENTIVS TENNINVS RODVLPHVS. S. D.

EPICVREORVM *Opinio fuit (Illustrißime & Excellentißime Princeps) vt summum vnumquodque bonum in deliciis, ac voluptatibus constitueretur; Quod Peripatetici, Zenonij, Stoicive vnani-*

miter damnantes, saniori iudicio fœlicitatem omnem virtutis acumine aduersus vitiorum stimulum parandam credidere: Nominibus enim duntaxat differentes isti, in vnum re ipsa ita conuenere, vt mediis officiis ad illud, quod ipsi honestum appellant, perueniri Stoici censuerint; Peripatetici verò studiosis actionibus virtutem capescendam dixerint. Horum sententiam qui secum mente reuoluit; virtutúmque fructus sigillatim contrariorum obiicit vitiorum fructibus, illos turpitudine notatos, istósque laudis immodicæ dignos haud difficile nanciscitur: & proindè satis compertum haberi potest, quænam studia homines extollant, quæuè eos deprimant; Quænam facinora perpetuæ vitæ splendorem, quæuè mortis æternæ caliginem præseferant: si etenim Publicolæ Valerii primi Romanorum Consulis cara, ac sponte parata paupertas, Marci Craßi diuitiarum auiditati offeratur, hic dedecore tanto sordidus, quanto ille decore coruscans existet; si stupratæ Lucretiæ candida pudicitia multis commemorata præconiis occurrit, Sexti Tarquinii Superbi filii libido obscæna patet: si Catonis superioris victus tenuitas, vitaque moderamen laudatur, Aßyriorum Regis Sardanapali gulæ vo-

læ voracitas, & sordes omninò damnanda videntur: si Africanum Scipionem, nonnullósque huiusmodi Duces vitæ acerbitate, nec non armis immortalem sibi ipsis quæsisse gloriam intelligimus, Heliogabali Romanorum Principis, omni luxus genere effæminatissimi delicias, & otia abhorremus; si denique Cæsaris clementia toto terrarum orbe celebris, & illustris apparet, Neronem, Marium, ac Syllam eorum nimia sæuitia, & immanitas memoria indignos efficit. Vt igitur ego non tanquam Epicurus, sed Stoicorum, ac Peripateticorum more inter eos haberer, qui Herculis exemplo voluptatis illecebras superant; diu, noctúque inuigilaui, quò per Iurisprudentiæ tramites, in quibus cæterarum quoque virtutum semita continetur, (Iustitia enim vna omnium est Regina virtutum, & dominatrix) mihi non modo, sed & aliis natus, cæteris pariter prodesse studerem. Opusculum ergo id, qualecunque sit, intra meos lares elucubratum publice studiosis exhibendum duxi; vt si proficuum admodum fortè futurum non sit, sciant tamen cuncti, sedulò me operam nauasse, vt pro viribus meis muneri meo satis-

facere inceperim. Hocq; vt in lucem ab Zoilorum aculeis inuiolatum prodiret, tuto sub clypeo muniendum volui; Teq; Excellentissime Dux ante omnes eligendum ratus sum, cui laboris huius volumen offerrem: Quamuis autem tui di nominis, in vniuersum celeberrimi, ob eius paruitatem, indignum existat, hoc tamen ipso maximum sibi parare debuit refugium, quo se tueatur, & fulciat; Atque præsertim tibi dicandum existimaui; Quia cùm Tyronis primitiæ hæ sint, & primi quidem arbusculorum fructus Diis olim offerri consueuerint, quorum vicem in terris Principes obtinent, Principi meo porrigi debuerunt; vt & seruitutis erga te meæ pignus contrahant; Quod licet modicum, paruiq́ue sit momenti, confido tamen te animo meo potiùs, quàm muneri ipsi inhærentem, (ad instar Persarum Artaxersis Regis, qui de paupere manu vile exhausit munus, præbentis sinceritatem, maximúmque animi affectum suscipiens) munusculum id meum hilari fronte accepturum. Possem de te (Excellentissime omniúmque

bus,

præstantißime Princeps) ac de tuis virtutibus, egregiisqúe facinoribus multa (vt fieri à quibusdam assolet) hic annectere: sed quia apprimè notum est, quantum & literis, & armis excellis, vt omnes minimè ignorent, quid in debellandis, & amicorum imperio reddendis populis profeceris; quanta penes Catholicum Hispaniarum Philippum Regem in Prouinciis gubernandis diligentia, & solertia, Regis vicem tenens, vsus sit, vt nunc Iasonis aureo vellere) PRETIVM NON VILE LABORVM) *meritò insignitus incedas; Ac quo studio populos tuos dignitate, locorúmque habitatione auxeris, eos ipsos vrbibus decorando, murorúmque ambitu aduersus hostes vallatos reddendo; Quanta denique sapientia, ac prudentia te ipsum admirandum obtuleris, vt longinquis è partibus gentes concurrant, quò velut alterum Salomonem te ipsum audiant, tibiq́; se deditos ostendant. Et quia locus hic gestorum tuorum historiam congruè non patitur; Iccircò vlterius non progrediar: Nam & facibus solem adiuuare velle viderer; & debilis nauicula*

inuastum pelagus me ipsum fluctibus mergendum proiicere. Vale igitur, méque ob tuam animi benignitatem, in tuorum seruorum numerum comprehendas, iterum, atque iterum humiliter rogo.

LAVRENTII TENNINI, RODVLPHI,

Ad Lectorem Oratio.

SCio inter eos, qui opus id meum præ manibus habebunt, Momum quempiam, zoilumq; futurum, cui curæ sit, vt hinc inde quicquã reprehensione dignum quæritet; ac mihi detrahere satagat; illum laudo, & plurimum rogo, vt Momi officiũ ad vnguem in hoc exerceat; si videlicet, quid omissum est, aut perperam factum, carpat, & mihi patefaciat; hunc hortor, ne maledictis, quod optima opinione in lucem prodiit, laceret, sed velut probus publicæ & ipse vtilitati insudare conetur, quo& cum alienis laboribus vigilias suas pensandas porrigat. Nec profecto ignoro, plerosq; esse debere, qui animi mei finem potius, quam operis tenuitatem, & laudẽt, & inspiciant; Non enim gloriæ cupiditate ductus prouinciam hanc periculosam assumpsi, sed cum homo homini tenear, iu-

uandi ſtudio mihi ipſi pro nunc, quãtum in me eſt, ſatisfeciſſe volui. Sane antiquius nihil habui, quam, vt primum in Iuriſconſultorum numerum aſſumptus fuerim, quicquam excogitarem, quod & cæteris prodeſſe poſſet. Cernebam plurimos eruditiſſimos viros in iure volumina tot edidiſſe, vt in quocunque dicendi genere ſublatam mihi viderem facultatem: Alii enim quo ad legum interpretationem; alii quo ad eorum compendia; alii quo ad contractuum dilucidationem; alii quo ad vltimarum voluntatum tractatum; alii circa iudicia ciuilia; alii circa criminales cauſas, alii in reſponſis, alii in communibus colligẽdis concluſionibus, alii pro regulis, earumque ampliationibus, & limitationibus tradendis; alii in ſingularibus exponendis, & in multis aliis tractatibus docte adeo, & plene verſati ſunt alii, vt poſteris nil pene relictũ videatur. Cogitans autem ſæpe fieri, vt in arte, ſeruandique iuris modo nonnulli errent; licet ante à Cæpolla, Ferratius Brixienſis, Io. Dilectus, & alii aliqui viam quandam introduxiſſent; non ab re tamen factum

putaui,

putaui, si consilia in his, quæ sæpius in iure contingunt, traderem, quibus theorica, vbicunque opus fieret, præmissa, in iudicium, & extra omnibus prodessem, cum præsertim & plurima nō modici momenti intacta fuerant; & ex his, quæ hinc inde incompta erant tacta, ordine quodam facilius Lectores vtilitatem exhaurire expediret. Cogitaram quidē, rerum sylua iam comparata, congruas insimul componere materias, contractuum scilicet simul, vltimarum volūtatum iudiciorum ciuilium, causarumq; criminalium: At, qui mihi imperare potuerunt, iustis de causis suaserunt (cum & aliquando opus mihi esset, materias diuersas, ob tractationem communem, inuicem copulare) vt alphabetico procederem ordine, quo suo quisque loco eas materias ad libitum inuenire poterit, Indice accedente locupletissimo, qui legentium desiderio fauebit.

Horum, quæ hac in nostra venient tractatione, licet multa penes Iureconsultos passim quidem reperiantur: vix tamē est, vt ea quis opportune habeat, quæ hic

(vt dixi) ſtatim, & abſque vlla cunctatione aderunt, ſe elucidata, ac longe ſatis ampliata, prout optime intuenti apparebit. Sunt & alia multa addita cõſilia, quæ adhuc, vt arbitror, tradita ab aliquo nõ fuere. Porro nonnulla quoque inſerere remedia hic potuiſſem, quæ omiſi ideo, ne, cum alii cautelarum profeſſores tractent, in alienas meſſes falcem immitterem. & quamuis aliquæ penes me exiſtant cautelæ, de quibus iſti; eas tamen, antequam eos melius diſcurrerem, poſueram, nec ipſas remouere volui, quia & laborũ partem tulerunt, & (vt ipſe cõſpicies) nouam faciem, nouamque formam, latiore ſtilo, obtinuerunt.

In his autem ſi quid erraſſe videbor, optime Lector, te deprecari velim, vt quo animo tibi labores hos meos, tanto mei periculo, trado, eo tu ipſos magis corrigẽdos, quam immerito dilacerandos, benigne amplectaris: non enim aliquod, quacunque diligentia elucubratum, ita perfectum opus eſſe poteſt, quin aliqua ex ſui parte deficiat; eoque maxime minimus ego excuſatione dignus videor, cum &

graues

graues admodum errasse vndiq; conspiciam: Nec mirum illud est; Nam & quãdoq; bonus dormitat Homerus.

Si quid autem boni hic factum videris, omnipotẽti Deo primum, qui hanc mihi præstare facultatem dignatus est, gratiæ habendæ sunt; laudes mox Illustri, & egregio Io. Baptistæ Porthulacæ, qui mihi, donec apud ipsum Iurisprudentię præceptor vitam egerim, operis componendi commoditatem tribuit, benigne honori meo, & prudenter publicę vtilitati consulens: Quo & ipse præcessorum suorum vestigia sequeretur, qui plurimis eorum laudibus aliis semper prodesse studuerũt, & publicis magis, quam propriis ipsorum commodis respexerunt: Neminem enim latet, quanti nobilissima hæc familia semper & patriæ Brixiæ, & Reip. Venetæ fuerit, vt ex ea nõ defuerint plures, qui & patriam ipsam incolumem seruari curarũt, & pro eadem ab hostibus obsessa, aduersus hostes ipsos strenue pugnantes, mori non timuerunt: Et nouissime Comes ille Scipio Domini huius mei præstantissimi, & Martii viri celeberrimi, ac Vincentii

optimæ ſpei adoleſcentis, patruus;ſimul & Octauianus nepos, prædictorum frater,ducentorum militum Duces ære proprio facti, in vltimo bello maritimo contra Turcas habito,vitæ iacturam, & æternæ laudis lucrum fecerunt: Quo factum eſt,vt Sereniſs. Reſp. Ven. tantorum beneficiorum haud immemor,annuis muneribus & Martium ipſum, & Io. Baptiſtam, & Vincentium decorare voluerit, vt arrha hæc ſint dignitatum,honorumq; ab eadem Rep. in eos liberaliter conferendorum. Vale benigne lector,ac honoris mei rationem habe: Tui enim gratia vigiliæ, laboresq; omnes prodierunt.

INDEX

INDEX CAVTELARVM ET MATERIARVM,

Quæ in hoc tractatu Continentur.

De ef-

De ex-

(4

De le-

De tu-

FINIS.

PRACTICA ET THEORICA

Eorum quæ frequenter in iure contingunt.

SIVE

CONSILIORVM CAVTIONUMVE

Tractatus.

CAVTELA PRIMA.

De calumniatoribus falsi crimine puniendis, & de excusationibus à præsumpta calumnia.

SVMMARIVM.

Iustitiæ laudes, in princ. vsq; ad versic. Et veritatis.

Veritatis laudes, antè num. 1. versic. Et veritatis.

Calumniantium, calumniæq; opprobrium, antè num. 1. versic. Quid igitur: & versic. Quid & de calumn.

1 *Accusator falsus, talionis pœna ex iure scripto tenetur, quæ est supplicij similitudo: Et multa dicuntur in huius odium; antè num. 1.*
Amplia num. 3. & sub num. 5.
Consuetudo tamen extraordinariam introduxit pœnam, vt num. 11.

2 *Pœna talionis qualiter falso accusatori imponatur.*

4 *Pœna alia solet honestioribus, alia humilioribus imponi, & num. 5.*

6 *Accusator falsus an de falso teneatur, & num. 8.*

7 *Falsitatis pœna non est cum eo, in quo quis deliquit, commensuranda, sed ubi dolus inest, & partis præiudicium, quis de falso tenetur.*

9 *Accusator falsus quando de falso argui queat: & cautela, ut de falso talis accusator teneatur, num. 10.*

10 *Pœna capitalis, & membri simul cum imponitur, membri pœna prius dari debet, sub num. 9. Versic. Quatenus autem.*

11 *Arbitrium iudicis an ad mortem etiam naturalem extendatur, sub numero 11. Vers. Quorum quidem arbitrium.*

12 *Pœna extraordinaria in calumnia dupliciter imponitur, & quomodo id sit intelligendum.*

13 *Delicta puniri publicè interest.*

14 *Calumnia alia vera, alia præsumpta, & quæ utraque sit.*

15 *Calumniæ excusationem quibus in casibus quis habeat, & quid in his iudex perpendere debeat, numero 16.*

17 *Calumniæ notam, præter casus prædictos, ut quis euadat, quibus utatur remediis.*

18 *Calumniæ præsumptæ licet quis periculum effugeret, non tamen euidentem uitaret calumniam.*

ACCVSANTES falsò de delicto quantum Reipubl. afferant detrimentũ inde facilè patet; Quia & Iustitiam in alienas ærumnas subuertere conantur; quæ cæterarum est virtutum mater, nutrixque appellanda, vt Stobæus ait in 9. Serm. de Iustitia: Et solet hæc in Ciuitate Pax, & Æquitas immeritò nominari, secundum Lucan. de Iustit. Stobæo referente. d. in loco. Eiusdem autem Iustitiæ primum est munus, vt ne cuique quis noceat, nisi lacessitus iniuria, teste Marco Tull. de Offic. lib. 1. de Iust. Constans enim est Iustitia ipsa, & perpetua vnicuique ius suum tribuendi

buendi voluntas, vt ait Vlpian. Iurisc. in l. iustitia. ff. de iust. & iure, quem imitari dedignatus non est Imp. Iustin. Instit. eod. in prin.

Et veritatis pariter candorem, calumniatores isti fœdare ipsorum falsis suggestionibus plurimùm intendũt; veritatis enim obscurato splendore, in magnum dedecus incidimus; omnisq; mali aperitur via; cũ boni nihil sine veritate proueniat; Ipsa namque omniũ est bonorum Dux, vt ait Plato lib. 5. legum; & sine ea Prudentia corruit, quæ ipsa veritate fulcitur: Planè veritatem esse Prudentiæ ipsius materiam docet Cic. de Offi. lib. 1. vers. Sed omne quod honestum est. Ecquis autem dubitabit per veritatem totum sustineri mundum? Deus via est, veritas, & vita, vt habetur in Euang. Ioan. capit. 14. num. 6. Christus habitauit in nobis plenus gratiæ, & veritatis. Idem in Euang. cap. 1. num. 14. Qui in mundum venit, vt testimonium perhiberet veritati; & omnis, qui ex veritate est, audit vocem eius. Ioan. ipse in Euang. cap. 18. nu. 37. Christus Dominus noster Apostolis suis spiritum misit veritatis, Idem in Euang. cap. 14. num. 17. & cap. 15. nu. 26. capit. 16. num. 13. Christus ipse ad Passionem accessurus, Patrem rogauit, vt Apostolos in veritate sanctificaret. Idem pariter in Euang. cap. 17. num. 17. Et paulò post in eod. capit. num. 19. Iesus ad Patrem similiter orans, veritatis amator ait; Et pro eis ego sanctifico me ipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate. Et hoc est, quod Iosue Israelitas hortabatur, dicens, Nunc ergo timete Dominũ, & seruite ei perfecto corde, atque verissimo, vt habetur Ios. 24. num. 14. Sic & cum appropinquassent dies Dauid, vt vniuersæ carnis viam ingrederetur, præcipiens Salomoni filio suo, vt Domini mãdata seruaret, ait illi; Et obserua, vt custodias mandata Domini Dei tui, &c. vsq; ibi, vt confirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me, dicens; si custodierint filij tui vias meas & ambulauerint coram me in veritate, in omni corde suo, & in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israel, Quod habetur 3. Reg. cap. 2. num. 3. cum. seq. sic quoq; ad Ephes. loquẽs beatus Paul. cap. 4. nu. 15. ait; veritatem autẽ faciẽtes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui

est caput, Christus; & idem ad eosdem.capit.6.num.14. inquit, State ergo succincti lumbos vestros in veritate,& induti loricam iustitiæ. Quid igitur de istis Calumniatoribus dicemus? Qui nitentem veritatem maculantes, secundum illud Domini Dei nostri præceptum peruertũt, Diliges proximum tuum tanquam teipsum, vt habetur Leuit.19.num.18. Matth.22.num.39. Marc.12 nu.31.Paul. ad Rom.capit.13 sub num.9.ad Galat.5.num.14. Iacob. capit.2.num.8. Et hoc est, quod dicitur; omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines & vos facite illis; Hæc est enim lex,& prophetæ; siue, vt planiùs dicã; quod tibi fieri nõ vis, alteri ne feceris, Tob. cap.4.nu.16.Matt. 7.num.12.Luc.6.num.31.& est tex.in c.dilecti,de maior. & obed.ac in prin.decretorum, distinct.1.glo.in proœm. decretal.in verbo, alterum; glossa pariter in l.iustitia in verbo, lædere.ff de iust.& iure.& in §.iuris præcepta.Inst. eod.in verbo, alterum non lædere; & glo.quoq; in l.1.in princ.in verbo, summam.ff quod quisque iur. Quid & de calumnia ipsa dicam? Quam rem esse grauissimam inquit Herodot.lib.7.referẽte Stob.in tit.de calum.Serm. 40.Inquit autem Herod. in ipsa calumnia duos esse, qui iniuriam faciunt: Calumniator enim iniuriam facit, nõ præsentem accusans; & similiter qui accusanti fidem habet, antequam verè rem cognoscat: Qui autem abest, iniuriam patitur, tùm à calumniatore, tum ab eo, qui ipsũ, aures calumnianti præbens, pro malo reputat: & hoc est, quod præcepit populo Israëlis Dominus ad Moysen locutus Leuit.19. nu.13. Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum: Nam, vt breuiter dicam, omnẽ beneuolentiam,& naturam frangit ipsa calumnia, vt apud Iosippum in Historia captiuitatis: Quamobrem Demosthenes in oratione contra Aristoph. calumniatores crudeles vocat; eosque, tanquam viperinam habentes naturam, puniendos esse: Quos pariter in benè instituta Repub.grauiter puniẽdos censuit Aristot.lib.6.Polit.cap.5. Quapropter haud immeritò Agesilaus maiori calumniantes prosequebatur odio, quàm fures, vt ad rẽ hanc adnotauit Nico.Graua.ad praxim Vestrij, lib.6.c.fi. num.22.

Sic

Sic †igitur Diuinæ leges pœnam aduersus istos declarare voluerũt; vt qua accusatus, verè criminis reus, foret puniendus, eadem & falsus accusator puniretur, Deuter. 19. nu. 16. cum cæteris seq. Quod notabiliter cõtra Aman calumniantem, Rege Assuero iubente, seruatum fuit; ille enim eodem fertur suspensus patibulo, quod innocenti Mardochæo per calumniam parauerat, vt habetur Esther. cap. 7. Idque naturali etiam iure probari ostendit Dominic. Sot. de iust. & iure. lib. 5. q. 5. artic. 4. quẽ refert D. Iacob. Menoch. multis de causis à me summopere colend⁹, in suo celeberrimo tract. de arb. iud. lib. 2. casu 321. sub. nu. 8. in fin. cum num. seq. sic & Pontificio iure scriptum reperimus. c. calumniator, & cap. seq. 2. q. 3. Et Cæsarum quoque iure, lege Rhemia suadente talionis, seu supplicij similis pœna calũniantibus irrogatur. l. 1. circa prin. ff. ad Turpil. iuncta glo. ibi. in verbo, calumniatoribus, & Bart. ac aliis & iuncta l. fi. C. de accusat. ac l. fin. C. de calumn. & ibi Azo in summa, num. 4. Specul. in tit. de accusat. §. 1. sub num. 2. Bart. in l. Athletas. §. calumniator, in fine. ff. de infam. Io. Berber. in suo viat. iur. in tit. de calumniator. col. 2. versi. & est in calumniatore. Francisc. Marc. decis. 619. nu. 2. iuncto num. 6. qui est in fin. lib. 1. Iulius Clar. in pract. crim. §. fin. q. 81. in princ. & versi. sed quæro. D. Iacob. Menoch. in dicto tractatu de arbit. iud. lib. 1. q. 79. sub num. 1. & lib. 2. d. casu 322. num. 1. & de qua re per tot. Licet talionis hæc pœna in vsu esse desierit, vt inferiùs de hoc dicendũ reseruo, nu. 11. Quod Iudicum fortè contigit incuria: vtinam autẽ saltem ea infligeretur pœna, quam consuetudinẽ introduxisse infrà declarabo: sed, heu, nunc dicere cogor cum Ecclesiast. cap. 4. in prin. verti me ad alia, & vidi calumnias, quę sub sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem; nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos. Sic euenit plerisque in locis; qui habet aures audiendi audiat: Laudabilis quidẽ est infra à me docenda consuetudo: laudabilius autẽ fuit, & iuri Diuino, naturalique conueniens ius scriptum; Quo †attento, si propositi per accusatorem delicti pœna fuisset determinata, simili supplicio calũniator tenebatur, prout dixi; sin au-

tem accusationis introductæ pœna indeterminata exti- tisset, arbitrar animaduersioni accusans iste suppositus esset, vt not. glo. & doct. in d. l. 1. in prin. ad Turpil. & ita quoque tradit Paul. Grillan. in tracta. de relax. carc. tit. de calum versic. Quæro an eo ipso, sub numero 1. & 9. versi. & no. cum num. 10. & habes penes doct. in d. §. calumnia- tor, ac Ias. consi. 144. in fine, lib. 2. Arbitrariam autem pœ- nam pro extraordinario crimine aduersus calũniatorem sumẽdam intellige; Vt scilicet eo modo calumniator iste puniatur, quo verisimile est, ex illo delicto reum conde- mnasse iudicem; & sic hæc quoq; arbitraria isto in casu in supplicij similitudinem recidit, vt not glo. magna in d. §. calumniator, & in d. l. fi. C. de accu. in verbo, similitudo; ad quod etiam vide Azon. in d. sum. C. de calumniatorib. sub. d. nu. 4. & Ioan. Berber. in suo viator. iur. d. tit. de calũ- niator. d. versic. & est in calumniatore; Glo. in procem. In- stit. in princ. in verbo, per legitimos tramites, ac etiam tex. & glo. ipsam fin. ibi, in l. & in priuatis. ff. ad Turp.

3 † Quinimò similis supplicij pœnæ locus est, etiã si ac- cusator persona esset reo honestior, ita quòd pro eodem crimine mitius puniendus ille accusator foret, prout e-
4 xemplum † in pœna legis Corneliæ de Sicariis habemus, quæ mitius honestiores, quàm humiliores plectit, l. 3. §.
5 Legis Corneliæ, & l. pen. ff. ad l. Corn. de Sicar. † sicuti et- iam ex sacrilegij crimine casum habemus in l. sacrilegij pœna. §. cæterum. ff. ad l. Iul. pecul. & prout regulariter e- uenit, vt quò ad pœnam corporalem minùs puniatur no- bilis, quam ignobilis, l. Pedius. §. 1. & ibi Bart. ff. de incen. ruina. naufr. Barto. in l. 1. §. quamquam. ff. de abig. & in l. quædam. ff. de pœn. cum simil. de quibus Cæpo. in consil. crim. 39. nu. 23. quod tamẽ intellige vt per Bart. in d. l. quæ- dam, & Cæp. in præcitato consil. nume. 24. & seq. & non fiendam in calumniatoris pœna imponẽda honestioris, humilioris que loci distinctionẽ, opinio fuit Gul. de Cun. communiter approbata, vt inquit Alber. in d. l. Athletas. d. § calumniator, nume. 4. ff. de his, qui not. infam. quem refert Iul. Clar. in praxi crim. §. fi. d. q. 81. versi. sed pone.

6 Fuit † autem inter doctores controuersia, An similis falsam instituens accusationem de falso teneatur; Et Bar.

præser-

præsertim in l. si quis obrepserit, sub num. 1. ff. de falsis, per eum textum tenuit, quòd si aduersus talem falsum accusatorem de falso agatur, falsi crimine puniendus sit; sed si ad calumniam agatur, sequitur calumniatoris pœna; & Bar. opin. hanc sequitur Ang. de malefic. prout eam sic simpliciter refert, & cum eadem pertransit, in verbo. & ad querelam. num. 13 idem quoque sensisse videtur Alexand. con. 11. num. 4. versi. Posset etiã volum. 1. ac Franc. Mar. in decis. Delph. 898. nũm. 1. parte 2. Sed contrariam opinionem tenuit Gand. in titu. de fals. versic Pone quæstionem, num. 23. Qui dicit, quòd, cùm casus Bononiæ euenisset, ipse, & quatuor alij assessores deliberatè consuluerunt, tali casu de falso agi non posse. Et Bartoli sententiam Baldus damnat in l. quicunque. in fine. C. d. seru. fugit. Nam tituli de calumniat. & de falsis, sunt diuersi, & in legis Corneliæ capite de falsis, falsò accusans non continetur, sed comprehenditur in l. Rhemia. Ideoque cùm legislatores facilè etiam casum hunc in l. Cornelia de falsis, complecti potuissent, & eum non incluserint, dicendum venit, nec de falso talem accusatorem teneri voluisse; Ad quod facit text. in l. vnica. §. sin autem ad deficientis. C. de cad. tollend. Confirmatur etiam per nonnullos, quia inconueniens illud sequeretur, quòd quamuis pœna quò ad accusatum esset minima, tamen quò ad accusatorem maxima esset. sed hoc leue (mea sentẽtia) est fundamentum; † Nusquã enim reperies falsitatis existentiam cum 7
propositi criminis paruitate esse commensurandam; sed in ea duntaxat dolum, & alterius præiudicium considerari, quibus existentibus falsi pœna ordinaria est. horum autem altero cessante ordinaria falsi pœna ex lege Cor. non infertur. l. 1. in princ. ff. de fals. & l. damus, & quod ibi not. C. eod. Bar. in l. quid sit falsum. ff. eodẽ Boss. in tit. de defen. reor. num. 69. & 70. & est communis sententia; vt, quando falsitas non est nocibilis, habes penes Boss. in tit. de fals. sub nu. 83. & seq. D. Menoch. de arb. iud. lib. 2. casu, 306. sub nu. 15. & quo casu circa id ipsum, vide egregiè disserentem; qui etiam eod. lib. 2. casu 194. nu. 58. docet, dolo carentem de falso non puniri, quia falsum sine dolo non committitur. d. l. 1. in prin. ff. de fals. & l. nec. exem-

plum.C.eo. non puniri in quã ordinariè, sed extraordinariè iudicis arbitrio, vt idem Menoch. de hoc tractãs docuit, d.lib.2.casu 309.nu.7.& de vtroq; tradunt Clar.& quos allegat, in §.falsum.versic.excusatur.& versic Item excusatur.ac Eman.Soar.in suis commun.opin.litera. F.nu.19. Ideo † primum fundamentum contra Bar.fortius est, &
8 ita contra eum sensit etiam August.ad Ang.de Malefic.in d.verbo,& ad querelam, sub nu.92.& Ægid.Boss. in tit. de accus.sub.nu. 92.vbi etiam Alexandri dictum in præcitato cõs.11.euitari posse docet: & istã opin.veriorem putat Menoch d.casu 322.sub nu.5. Bene verum est, ut Bal.
9 August.& Boss.dictis in locis dicunt; † Quòd si talis falsus accusator vlterius deliquerit, veluti falsos producendo testes, vel falsa instrumenta, falsi pœna puniri poterit. Proinde ad textum d.l.si quis obrepserit, quam pro eius intẽtione Bar.deduxit, respondet Bal.in d.l.quicumq;.quem refert Aug.ad Ang.in præcitato loco, quod intelligi debet de obreptione probatoria, non autem narratoria; quodq; etiam sensisse videtur gl.1.in d. l.si quis obrepserit, dum eius textus casum ponit, si bene eam attẽdis: Veruntamen vbi quis falsas facere accusationes cõsueuisset, punitur in capite, & linguæ amputatione, iuxta Bald.in l. data opera, circa finem.C.de accus.qui allegat l.omnes. C.de delat.lib.10.& Bal. ipsum refert Francis. Mar.decis. 738.par. prima, in qua decis. pro q.præcedenti, an falsus accusator de falso puniri valeat, opiniones refert, nec postmodùm aperit quænã sibi placeat op. licet postmodùm in d.decis.898.par.2.simpliciter cum Bartolo trãsiisse videatur. Quatenus autem solitum falsò accusare capitis pœna,& linguæ amputatione puniendum ex Bal.Franc. Marcus dixit, subdit, quòd cùm capitalis, & membri pœna imponitur, debet mẽbri pœna præcedere, secundùm Bartol.& Ioan.de Plat.in d.l.omnes, & istud quotidie seruari vidimus. Et † ideo circa hoc pro accusato cautela erit,
10 si accusatorẽ de falso teneri; vel capitis, & linguæ amputatione puniri desiderauerit; vt perquirat, an falsos testes, vel falsa produxerit instrumenta, vel similia fecerit; aut falsò accusare solitus sit. Circa autẽ id, quod de calumniatoris pœna, siue talionis dixi, sciendum est; † Quòd ho-
11 die ab

die ab aula recessit, vt attestatur Alb. in l. eum quem temere, in princip. nume. 3. in fi. ff. de iudic. & in l. seruum. §. publice, post nume. 23. ff. de proc. Salic. in l. qui crimen, nume. 4. C. qui accusa. non pos. & in l. nō ideo minus, nume. 3. C. de accusat. & alij plurimi testantur, quorum meminit Clar. in pract. d. quæst. 81. & d. versicu. Sed quæro. ac Menoch. d. casu 312. nume. 3. refertque Eman. Soar. ipsum Clar. ad hoc in Thes. recep. sen. litera, T. num. 1. Et arbitraria, siue extraordinaria calumniatoribus imponi solet, vt tradit Boss. in d. tit. de accus. sub d. nume. 8. versicu. verum, quia hæc pœna. & in tit. de præuaric. calum. & tergi. nu. 8. & Men. vbi suprà, sub nu. 2. & sequenti. Dicit tamen Clar. d. q. 81. d. vers. sed quæro, ibi scias tamen, quòd licet sit talionis sublata pœna; si tamen aliquis quempiam capi faceret, qui innocens esset. & constaret, quòd ille data opera per calumniam ideo fecisset, vt talem decapitari faceret, fortè ipse similem non euitaret pœnam, prout ad hoc allegat Bal. in l. 2. nu. 2. C. de his, qui latr. referentem, quòd propter hoc Perusij quidam decapitatus fuit, & ipse Clarus inquit, se in facti contingentia vidisse: Quòd quędam mulier, quæ aliquos accusauerat, quòd per vim, ac pręposteram libidinem eā cognouissent, & mox falsam querelam fassa fuerat, vix vltimi supplicij pœnam euasisset, nisi prægnans extitisset; verùm ob hoc fuit tantummodo ad catenam condemnata: Et alium quendam, propter falsam notificationem triennio ad triremes damnatum fuisse refert. Sed & illa non euenisse sustineri potest, vt simili supplicio tales, iuxta scriptum ius, damnarentur; verùm potius ob Iudicis arbitriū, & extraordinariā animaduersionem, quam hodie in his sibi Iudices arrogarunt: Quorum quidem arbitrium ad mortem quoque naturalem extendi potest, vt per glos. in §. in summa, in verbo extraordinaria, Institut. de iniur. quā comproba ex textu, leg. sacrilegij. 1. ff. ad leg. Iul. pecul. dum ibi dicitur, quòd dato, quòd sacrilegij pœna sit arbitraria; quia pro personarum qualitate irrogatur; tamen quandoque sacrilegi combusti, & laqueo suspensi fuerunt; & ita ad hoc illum textum ponderauit Abb. in capit. ex literis, colum. finali, & ibi Feli. in fin. verbis, extra de constit. sequuntur Mars.

in l.de minore,in prin.ff.de quæst.& Sali.in rub.Co. eod. tit.vbi supponunt dictam glo. opin.communiter approbari,&quam opin.post alios,quos refert,sub nu.43.sequitur Maran.de ord.iu.par.4.distinct.1.sub nu.53.Vers.quid ergo erit tenendum. vbi dicit huiusce rei magis communem esse opinionem;quamq; etiam opinionem sequitur Dec.cons.100.nume.11.vide Boss.& quos allegat,in tit.de pœn.sub nu.23.ac quos allegat Viu.inter com.opi.variorum in litera.I. Vers.Iudicis arbitrio,tomo primo,declarando,vt ibi per eum, nu.3.cum seq.ad idem etiam vide, quos allegat Clar.in pract.quęst.83. Versicu.sed quæro,in princip.licet mox cum alijs per eum adductis sentiat ipse Clar.supradictā glossæ opinionem simpliciter sic intellectam ueram non esse,& communiter reprobatam;& contra eam sententiam tenere tutius esse & mitius;nec in iudicando esse ab opinione contra gloss. recedendum:Ast vlla dubitatio in terminis nostris, quin ita,vt dictum est, iudices arbitrari potuerint, non oritur? Quoniam delictorum eorum, de quibus Clarus, qualitas, attenta iuris communis dispositione, patiebatur, vt accusatorē talem iudex arbitrio suo morti tradere posset,quo casu,& Clarus ipse concordando cum Viuij declaratione à me supra indicata in d.versicu.sed quęro, consentit, iudicis arbitrium vsque ad mortem inclusiuē extendi, ad quod etiā vide Cram.cons.crim.39.nu.7.& d.Iac.Menoch.de arb.iud. lib.1 q.87.vbi regulā in princip.ponit, non posse ad mortem arbitrium extendi,cum pro delicto à iure communi,vel statuto mortis pœna non est indicta;mox regulam eam egregiè declarat.Facitque hoc in nostro casu proposito; quia cum arbitraria hæc sit in locum pœnæ talionis subrogata, Iudex vbicunque delictum ita patitur, morti quoque falsum accusatorē dedere potest.arg.leg. si eum. §.qui iniuriarum, & quod ibi not.ff.si quis caut.vnde nimirum illud est, si falsos accusatores mortis quoque dignos arbitrantur iudices, pro vt illi de Perusio euenit, vt Clar.commemorat, & pro vt etiam mulieri illi euenisse potuisset,nisi prægnans extitisset. Retenta igitur ea opinione,quod temporibus nostris calumniatoris pœna ex-

12 tra ordinem inferatur, aduertas: † Quia extraordinaria

hæc in

hæc in calumniatore ... imponitur. Vno modo propter calumniæ pœnam, scilicet ad publicũ interesse, † pro 13
vt crimina ... ff.ad leg. Aquil.& hæc propriè pœna est, alio modo propter expẽsas,& damna ... innocenti accusato causa extitit;& ista impropriè pœna dicitur, sed propriè est interesse rei familiaris ..., vt tradit Boss.in d.tit.de accus.nume. 27. Quod tamen verum est, si calumnia vere, & concludenter probatur ... si tantum præsumpta sit; nã eo in casu non in calumniæ pœnam, sed pro damnis duntaxat & expensis accusatori ... solet, vt tradit Boss. in d.titu.de accus. sub nume. ... & clarius ... explicat in d. titu. de ... sub d. nume. ... † Est enim calumnia alia 14
vera, alia præsumpta. Vera est, quando quis sciens aut scire debens ... innocentem ... Quia forte de facto in ipsius personam commisso accusaret; nam & tunc fama, de qua infra dicam, vel simile quid non excusaret, eo etenim casu non potest, nec debet prętendere ignorantiam, vt tradit Aug ad Ang.in tract. de malef.in d. verbo,& ad querelam, post nu. 70.) contra eum accusationem, seu querelam proponit. Præsumpta vero est, cum accusator delictum non probat; vel quando post contestatum iudicium ab accusationis prosecutione desistit, vt tradit Clar. in pract. quæst.62. versic.sed nunquid. Omnis † autem, qui 15
non probaret, præsumptæ calumniæ notæ subderetur, nisi officij necessitas, vel personarum nimia proximitas, aut eius, cui successit, authoritas; siue rei famuliaris damnum, seu admissi criminis intimus dolor, delictiue enormitas quem excusaret, vnde facilius ad accusandum prosiliat, quos casus enumerat gl. magna in d.§.calumniator, & notandos admonet ibi Bart. nu.4. Et ita cum eadẽ gl. pertransire videtur Ang.de malef.in d.verbo,& ad querelam, & cæt.dum post numer. 78. pro his casibus exceptuatis ad ipsam gl. relationem habet. ad hæc etiam vide Iul. Clar.in pract. §. fin.q. 62. vers.dixi supra; ad fin.& D. Iac. Menoch.de arb. iud. lib.2.casu 321.nu.21.23.24.25.26. 27.30.† Hæc igitur religioso Iudici perpendenda obijcio, ne ijs in casibus quem in dubio calumniatorem præsumat: Quæ quidem etsi cessauerint excusationes; † O- 16 17

cto tamen alia remedia non probanti accusatori trado, quibus aduersus præsumptam calumniam se reparare valeat; cum aliqua ex infra dicendis causis motus ad accusandum prosilierit. Primum est remedium, si iracundiæ calore id fecisse probet, arg. l. quicquid calore. ff. de reg. iur. & ita quem à calumnia excusari sensit glos. dictæ causæ.2.q.3.in princ. & Host. in sum. titul. de calum. §. contra quos. quem ad hoc refert Soc. consi.118. sub num. 12. versic. Quarto calor iracundiæ, vol. primo. Secundum est, si ipse accusator probabit, quòd de hoc extiterit rumor, & fama: Tertium si se hoc propterea fecisse demonstrabit, quia à personis fide dignis audiuit. Quartum est remedium, si hoc se ab amicis, ac consanguineis audiuisse deduxerit, vt hæc tria remedia habes penes Bart. in l. finali, à numer. 7. vsque ad fin. ff. de hæredibus inst. & idem tradit Cæpol. in consi. crim. 70. num. 13. Duos pariter ex his casibus, secundum videlicet, & tertium, tradit Bar. in d. §. calumniator, sub num. 3. & quòd à præsumpta calumnia ille excusetur, qui famam docuit, tenet idē Bart. in l. cum quidam. §. quod dicitur, num. 3. ff. de acq. hær. & in l. 1. num. 4. C. si ser. aut liber. ad decur. aspir. lib. 10. & communem de his testatur esse opinionem Abb. consil. 78. lib. 1. sub num. 1. vers. sed non instando. quem ad hæc refert Ber. de Lau. ad Ang. de mal. in d. verbo, & ad querelam num. 70. & Iulius Clarus, d.q. 62. Vers. sed pone. & pro his etiam vide Men. d. casu 321. num. 20. & 29. Qui num. 7. 19. 31. & seq. quatuor alios enumerat casus, quib. accusator se excusare potest, quos tu quandoque pro remediis tibi assumere poteris: & horum primus est casus, & hic. Quintum remedium, cum accusator semiplenè accusationem probarit, Specul. in tit. de accus. §. fin. in fin. sequitur Felin. c. 2. in 3. no. extra de calum. Quod tamen declara vt per ipsum Men. de casu 321. num. 17. cum seq. Secundus est casus, & sextum rem. cum à testibus fuerit deceptus accusator, vt si extra iud. promiserint se in causa testimonium laturos, mox in iud. se nihil scire fuerint testati, Abb. in d. c. num. 5. & ibi Feli. in 3. not. de calum. gl. in c. Paulum. 2. q. 3. Tertius est casus, & septimum auxilium; si testibus probauit suam intentionem accusator, qui mox sint ex personarum qualitate

reiecti

reiecti, Spec. in tit. de calum. in fi. & Bal. ibid. & in l. non ignoret, in fin. C. de fru. & lit. exp. Soc. d. cons. 118. Ver. ex quib. concludo, Marss. sing. 144. Quartus est casus, & octauum rem. sexus infirmitas, l. 1. §. accusationem, vers. at quia. ff. ad Turp. clarè Harmenop. lib. 1. tit. de mulier. vers. mulier quæ ab accusatione. Hæc igitur nota, & perpetuo memoriæ commenda, quia quandoque satis tibi prodesse poterunt; & præcipuè in casu statuti, quod vellet accusantem de falso, vel falsam producentem accusationem, si non probat, puniri, &c. de quo ipse Bart. d. l. fin. de hæred. inst. & supradictæ quidem excusationes tibi seruire possent, ne fortè ob calumniæ præsumptionē ipsa calumniæ tenearis pœna, quando iuris scripti dispositio vigeret, quę vult, vt eo ipso, quod in probando quis deficit, calumniari præsumatur, & absq; aliis indiciis possit de calumnia puniri accusator, vt tradit Bar. cū gl. in d. §. calumniator, numer. 3. & in d. l. 1. in prin. [illegible] num. 6. ad Turp. Abb. & communiter Canon. in d. c. 2. extra de calumn. Non autem per istas excusationes fieret, quin talis accusator in expensis reo absoluto condemnari deberet, vt tradit Boss. in d tit. de accus. num. 28. & seq. ac Men. d. casu 331. num. 34. Et scias hîc, quia loquor in priuato accusatore, non de his, qui iuxta eorum officium inquisitionem promouent, vt in procuratore fisci, pro quo recurras ad Card. Alexan. in c. primis. §. de episcopi. in fine. 2. q. 1. dum inquit. quòd nec fiscum, nec fisci procuratores vnquam vidit in expensis condemnari; & si vnquā condemnatus fuit, nunquam meminit vidisse talem condemnationem exigi; & idem ego pluries tam de fisco, quàm de alia persona ex sui officio denunciante seruatum vidi. † Cæterùm licet quis se à 18
præsumpta calumnia excusaret; non tamen euaderet, quin de euidenti teneretur, vt tradit Bart. in l. senatus. ver. an ad eos, & §. eos. ff. ad Turp. Et ideo accusatus, talibus non obstātibus excusationibus, poterit de calumnia contra accusatorem, qui verè calumniatus esset, agere. Verùm vt absq; calumniæ probatione accusatus suum accusatorem faciliùs pœna condigna damnari faciat, remedium tradam infrà, cautel. xv.

CAVT. II.

De iudice absque accusatore procedere volente.

SVMMARIVM.

1 *Accusator, an ex necessitate citandus sit.*
2 *Iudici consilium datur, vt licentiam ab accusatore obtineat procedendi, & processum expediendi &c. Item quo ad reum, & quomodo nu. 4.*
3 *Iudex in omnibus delictis ex officio procedere, & prosequi potest.*

1 ACCVSATOREM de iure communi esse ex necessitate citandum, nullibi cautum reperiri tradit Clar. in pract. §. fin. q. 31. vers. vlterius quæro. nisi ad sententiam ferendam, vt communem esse opinionem dicit Boss. de sent. num. 17. quē refert Clar. d. vers. vlterius quæro. quod & Angelo visum fuit in tract. malef. in verbo, & ibi caput, num. .. vbi tamen August. ad eum aduertendum inquit, quòd hoc hodie est expeditum per stilum, & pœnarum consuetudinem, quia semper in huiusmodi criminalibus processibus fit citatio per campanam, per quam & actor, & reus citantur, quam consuetudinem ius facere ait, per l. de quibus. ff. de legib. cum sim. Tamen cōsilium
2 tradit pro iudice Clarus loco præd. Quòd † sibi licentiam ab accusatore dari faciat, procedendi, ac processum expediendi, etiam ipso absente, & eo casu inquit, quòd procedere poterit, etiam ad sentētiam absolutoriam, eo non citato. Quam rem tetigit quoque, q. 45. vers. facta autem. ibi, solent enim cauti assessores. vbi tamen dicit hoc superfluum esse, quod & ait, q. 3. versiculo, superflua etiam.
3 † Eo, quia generalis stat consuetudo, quod ex officio Iudex, sicque per inquisitionem in omnibus delictis procedere potest, vt in eadem. q. 3. vers. sed certè quicquid, latiùs dixerat, & vt etiam dixit in q. 58. circa prin. & tradit Boss. in tit. de inquis. num. 8. Pro qua tamen re videto quæ infra dicam in litera I. cautela 116. circa eum articulum, an, & quando in delictis ad specialem deueniri possit inquisitionem.

Hinc fit, ꝙ licet accusator ab accusatione desistat, iudex

dex tamen accusationem prosequi poterit, vt per Gand. in tract. de malefic. tit. de tra accus. sub numero 13. versi. Sed secundum. vbi ait istam esse communem Doctorum cõclusionem, & ita in omnibus criminibus ex cõsuetudine seruari inquit Gand. idem tradit Bartolus in l. inter accusatorem, in fi. ff. de pub. iud. in l. libellorum. § fin. num. 5. ff. de accus. & in extrauag. ad reprimẽdum, in verbo, neglexerit, sub numero quarto. versic. sed in criminalibus. ac idem in solutione ad quæstionem incipientem, Iudex maleficiorum. Angelus de malefi. in verbo. comparuerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum, quæst. pen. in fine, & ibi vide August. ad eum; in eadem opinione dicit Vitalia. de malefi. in titu. de pace, numero quarto, communiter cõcordare Doctores, & ita seruari; prout etiam ita seruari ait Angelus in l. transigere, post numerum decimum. C. de transact. quem refert Anan. in cap. primo, num. 20. de collus. deteg. & Cardinal. Alexan. in c. si quẽquam, §. in omnibus, in gl. prima, secunda quæst. tertia, & inquit Alber. in secunda parte statut. q. 127. quòd ita communiter tenetur, & seruatur; Couar. in lib. 1. resol. cap. 1. num. 8. & communem quoque ait Aret. in c. licet. num. 21. extra de accusat. vbi & id in praxi seruari subdit, Villalob. in sua collecta com. conclus. litera T. sub num. 121. & alij quamplures, quos referunt, & sequuntur Boss. in tit. de accus. numero 14. & Iul. Clar. in dicta pract. q. 51. versic. sed quid si accusator, & quæst. 58. post princip. vbi ait quòd licet Bartol. in dicta l. transigere, numero septimo, dicat, quòd vbi facta est inter accusatorem, & reum transactio de crimine in casu licito, non potest ad sanguinis condemnationem contra reum deueniri. & ibi Curtius iunior dicat, hanc esse communem opinionem, numero 29. quæ fortè etiã in puncto iuris verior esset, quæque in regno Castellæ passim, & indistinctè seruatur, vt quidam testantur, quos ipse refert; tamen subdit magis communem opinionem esse in contrarium; & ita vbiq; locorum semper obseruatum vidisse, vbi non extent in aliquibus casibus statuta in contrarium disponentia; sed certè, cum pars remittit, processus debilitatur; quoniam parte cessante videmus sæpè euenire, quòd cum maxima

difficultate indicia, vel probationes contra delinquentes per fiscum haberi possunt. ita Clarus dicta quæstione 58. in fine principij. Quatenus autem superius consilium Iudici datum parùm prodesse dictum fuit, propter generalem consuetudinem, qua Iudices, etiam absque accusatoribus, ex eorum officio procedere queunt, sat erit, quòd vbicũque in aliquo loco supradicta iuris communis derogatoria non vigeret consuetudo; quia forte statuto iuri communi consono secus in omnibus, vel in aliquibus casibus dispositum esset, prædicta licentia ab accusatore habita multum operaretur, quia cessante consuetudine commune ius, statutum vè seruandum esset, iuribus vulgat. & vt Clarus inquit in dicta quæstione tertia, in fine. Et de licentia prædicta per iudicẽ obtinenda, verba quoque faciunt Angelus de malefic. in verbo, Qui Iudex fecit sibi dari licentiam, numero tertio, & Augustinus ibi ad eum, sub numero secundo; in quo etiam verbo Angelus
4 numero primo, tradidit, † Quòd etiam quo ad reos Iudex licentiam petere potest procedendi absque citatione, vsque ad sentẽtiam; & Iudicem cautum reddit, quòd quando à reo talem vult obtinere licentiam, licentiam ipsam à reo ipso obtineat procedendi vsque ad sententiam inclusiuè, ne simpliciter licentiam petendo procedendi usque ad sententiàm, dubium sit an illa dictio intelligatur inclusiuè, vel exclusiuè. sed certè si licentiam Iudex petat, vt Clarus docet, & vt ego posui suprà, omne remouebitur dubium, Bart. in l is qui reus, sub nume. 4. ff. de publ. iud. & in extrauag. ad reprim. in dicto verbo, neglexerit, in fine. nec Angeli cautela opus erit. Sanè nec in conueniens erit, iuxta cõsilium prædictum monitio illa: Quod Iudex partem admoneat, vt singulis diebus, & horis, &c. prout tradit Angelus in sua forma inquisitionis, in ipso verbo, Qui Iudex dictos inquisitos, & quemlibet eorum; & cæt. & ante eum Pet. de Anchar. in Clementina prima de foro competen. & Bartolus in dicto extrauagan. ad reprimen. in verbo, per edictum, versic. quid autem præcipiũt. quod & tradit Boss. in dicto titulo de senten. numero 12. qui dicit numero 13. magis communiter teneri, vt talis monitio absque prædicta licentia præambula in effectu

fectu non valeat, quia per appellationem rescindi potest. Clarus in dicta quæstio. 45. versic. finali, idē pariter horum omnium nouissimus tradidit; & huiusce materiæ specialem faciam inferius cautelam, in litera R. caut. 233.

CAVT. III.

De eo, qui de pluribus illatis percussionibus accusat.

SVMMARIVM.

1 *Accusatus de pluribus percussionibus, de quot condemnari debeat.*

2 *Pœnæ molliendæ, non exasperandæ sunt.*

3 *Testis deponens, quòd Titius possedit decem annis, & pluribus, vsque ad quot annos eius dictum interpretabitur.*

4 *Accusatus de multis percussionibus in quot extēdantur. Item de plurimis.*

5 *Plures, & plures percussiones quē intulisse si dicatur, pœna vsque ad quatuor extendi potest.*

Possedisse aliquē si dicatur per plures, & plures annos, de quot sit intelligendum. sub numero quinto, vers. Propterea.

6 *Accusator de pluribus percussionibus accusare volēs, quibus verbis vti debeat.*

Pluries si quis dicat se percussum, de quot vicibus intelligendum sit. sub dicto num. 6.

Compromissum ita factum, quod semel, & pluries prorogari possit, de duabus vicibus est intelligendum, sub dicto num. 6. vers. & ideo.

7 *Plures percussiones si illatæ dicantur, intelliguntur vno impetu, & ictu: si vero pluries quem percussum mentio fiat, intelligitur de diuersis ictibus.*

8 *Percussionum diuersa consideratio, si fiant diuersis ictibus, vel vno tantùm.*

9 *Percussiones quatuor, cum diuersis ictibus illatæ sint, verba cōcipienda per dictiones geminatas, pluries, & pluries, docetur.*

Sed si numerum eum excedant, verbis expressis denotari debere, habetur numero 10.

1 ACCVSATVS quis quòd plures intulisset pcussiones (casu, quo plurium posset fieri cōdemnatio percussionum, pro quo vide Iulium Clarū in practica criminali, §. finali, questio. 84. versicu. scias etiā, cum versi. sequen.)
2 non deberet condemnari, nisi pro duabus; † Cum enim pœnæ sint molliendæ, non exasperandæ. l. si præses, & l. interpretatione. ff. de pœn. pluralitatē indeterminatam illam duarum percussionū pœna decet esse contentam, l. vbi numerus. ff. de testibus. idque tenet Bartolus in l. si gemina, numero septimo. ff. arb. furt. cæs. sequitur Ange. in tract. malef. in glos. in verbo, pluribus, & plurib. post numerum primum, ad quod vide etiam Alex. in l. & si post tres, numero quarto. ff. si quis caut. Hinc est, quòd tradit Baldus in d. l. & si post tres, quem sequitur ibi Alexan. sub numero septimo, vt refert & sequitur, ac defendit Dominus Ioannes Franciscus Balbus in repetitio. l. Celsus. ff. de vsucapionib9. in quarta parte, quæstione pri-
3 ma, numero decimo septimo, qp † scilicet si testis dicat, quòd Titius possedit decē annis, & pluribus, illud nomen plurale, pluribus, verificabitur in duobus; vnde testis vi-
4 debitur de duodecim annis deposuisse. † Sed si in accusatione diceretur, quòd quis multas intulisset percussiones, illæ multæ percussiones in duabus, vel tribus verificari possent, vt per Bartolum in l. prima, §. hoc rescriptum. ff. ad Syllanianū. vbi dicit, quòd multa dicūtur duo, vel tria; ad idem quoque vide eundem Bartolum in l. licet Imperator, numero tertio, de legatis primo, & ibi Iason, numero 19. & 21. de hoc etiam est Glos. prima, in cap. ad nostram, de rebus eccles. non alienandis, Baldus in l. secunda, Per eum textum, in versicu. in tex. multi. ff. de excusat. tuto. quem refert Dominus meus Ioannes Cephalus, consil. 225. num. 43. Et quòd dictio, multa, in tribus verificetur, tradit glos. final. in §. finali, Instit. de iure pers. Ad idem vide apostillā ad Bartolum in d. l. si gemina, d. numero septimo, litera G. vbi etiam dicit, quòd accusatus de plurimis percussionibus, potest puniri de tribus, & allegat Angelū in Authentico, de triente, & semis. §. & quòd sæpè, cum glos. in verbo. filiorum, idemque tradit Alexan. in dicta l. & si post tres. sub numero quarto. vbi ad id allegat

textum in c. si Christiano. 33. distinc. quod & tradit ipse Alexan. in l. sæpè, sub numero quarto. ff. de re iudicata. vbi etiam vide cum similes dictiones: † Sin verò diceretur, 5
plures & plures percussiones, inquit Bartol. in d. l. si gemina, sub dicto numero septimo, quòd pro quatuor accusatus puniri posset, hocque communiter obseruari ait; & ita etiam sentit Angel. de malefic. in dicto verbo, & Ludouicus Romanus consil. 301. Omnipotentis Dei; Quod & inde suadetur; quia sicut dictio, plures, simpliciter prolata duorum duntaxat pluralitatem designat, vt dictum est: Ita hęc dictio geminata quatuor tantùm denotare debet; ideo dicebat ipse Roma. in dicto cons. 301. quòd si aliquis in capitulo dicat, Quòd Titi⁹ possedit per plures & plures annos, de quatuor intelligendũ est; & ita cum testes quoque super capitulo interrogati responderint, quòd possedit temporibus in capitulo annotatis, eorum responsio similiter interpretanda est, vt à falsitate saluentur; Ipse tamen Bartol⁹ dicto numero septimo consil. tradit, † Quòd 6
accusator potius vtatur aduerbio, pluries, secundùm magis proprium loquendi modum; cuius sanè dictionis vigore inquit & Baldus in l. fideicom. §. si quis. x. de legatis tertio. in hoc nostro casu, quòd si quis in libello dicat se pluries percussum, intelligetur de duab⁹ percussionibus, & hoc per illum text. & ideo in simili proposito dicebant Bald. in consilio 299. & sequen. in 1. vol. & Lanfran. de Brix. in tract. de arb. in char. 4. col. 1. quos referr Bernard. de Land. ad Ang. de Malef. in d. verbo pluribus. Quod si compromissum fiat, cum potestate prorogandi semel, & pluries, poterit duabus vicibus prorogari. Et profectò si hoc aduerbio, pluries vsus fueris, optimum ideò erit. † Quia cùm dicitur, plurib. intelligitur vno im- 7
petu & vno ictu, sed cũ pluries dicitur, intelligitur de diuersis ictib. vt in d. l. si gemina, Bar. in fin. & Ang. vbi supra. Idque quod traditũ est de dictione, pluries, tibi pro cautela seruiat; † nam Doctores differentiã faciunt inter 8
percussiones diuersimodè illatas, & percussiones plures vno impetu, & ictu factas, vt facilè colligere potest apud Iul. Cla. in pract. quæst. 84. versicul. Hæc autem omnia. Quòd † Si quatuor fuerint percussiones, poteris dicere, 9

pluries,& pluries,arg.eorum quæ tibi dixi supra, sub numero 5.versic. quod,& inde; † Cùm verò talem numerum percussiones excesserint, aduertas ne talibus vtaris distinctionibus, sed eas quot erunt numero exprimas: quarum sanè percussionum numerum, tu etiam cautiùs explica in alijs casibus: iudices autem sciant secundum verborum prolationem interpretari de quot percussionibus, & qualiter sit sentiendum; attento, vt in principio huius capituli dixi, quòd in dubio debet mitius in pœnalib. interpretari, cuius rationis intuitu iudices ipsos hortor, ne arbitrio suo in plus, quam quòd dictum est, arbitrentur, licet aliàs super talibus dictionibus fortè in maius arbitrari possent, iuxta opi. Iasonis, quam dicit communiter approbatam in d.l.& si post tres, sub num.6.verfic. Tertia opinio; Attenta scilicet personarum qualitate, & locorum. l.continuus. §.cum ita.ff.de verb. oblig. & ad quod faciunt quæ de his tradit ipse Ias.in d.l.licet Imperato ,sub numero 19.& sub numero 21.post d. Alexand.ibidem, sub numero 8.

10

CAVT. IIII.

De proponendis actionibus personalibus, realibus, & liberatoriis exceptionibus, cum causæ expressione, necne.

SVMMARIVM.

1 *Actionum personalium, realium, & liberatoriarum exceptionum circa causas exprimendas differentia, & num.3.& 4.*

2 *Libellus in ciuilibus licet procedat, si simpliciter offeratur, causa non expressa, tamen si reus opponet, infringetur in actione personali.*

5 *Confessio extra iusfacta causam requirit, declara tamen, vt num.6.*

7 *Liberationis except. quare causam non requirat.*

8 *Actio personalis vt causam contineat, & quare consilium datur.*

9 *Causæ*

9 *Causæ expressio in introducendis, & proponẽdis actionibus qualis esse debeat.*

10 *Filiusfam. mortis causa donare volente expressi patris consensus requiritur, non tamen ad prægnam ficendam donationem.*

11 *Causam etiam in realis proponenda inseri debere consilium datur.*

12 *Causa expressa in libello realis actionis proposita, si ex eadem causa succumbatur; non ob exceptio rei iudicatæ, quo ad aliam causam, qua denuo rei vendicatio intentaretur, secus esset si causa in libello non exprimeretur, siue in progressu causæ vna postea causam actor prosequeretur siue non.*

13 *Actione personali generaliter intentata, & generaliter prosecuta, Actor denuo aliqua de causa agens rei iudicatæ except. submoueri posset, secus si libellus simpliciter in personali porrectus esset, mox actor vnam causam prosecutus esset.*

14 *Reo consilium datur, vt in casu vno non petat libellum declarari.*

ACTIO personalis, † realis, & liberationis exceptio, 1 siue in esse deducantur, seu in iudicio proponantur, circa causæ expressionem differunt. Quia personalis actio, dum introducitur, causam expressam, qua id fiat, cõtinere debet. l. cum de indebito, in fi. ff. de prob. glo. Bart. & cæteri in l. 1. ff. de eden. Ang. & Pet. de Su. in l. si fideicõmissum. ff. de iud. doct. in c. significantibus, de lib. oblat. Innoc. in c. cum inter, in gl. in ver. subiectione, extr. de re iud. Lanfranc. in c. quoniam contra, ver. petitiones, col. 1. extra de probat. Ang. in §. illud, col. vlt. in auth. de exhib. & introd. reis, & doct. in l. generaliter. C. de non num. pecun. Cum enim actio hæc difformiter, id est ex diuersis causis, siue obligationibus, ad quas proxima, & immediata reducitur causa, procedere possit. l. & an eadem. §. actiones, & ibi glo. Bart. & cæteri. ff. de except. rei iud. gl. magna, & doct. & in specie Alex. nu. 26. in d. l. 1. ff. de eden. si causa ob eam introducendam non exprimeretur, vtiq; incertum esset, qua de causa quis alteri esset obligatus, i-

deoq; absq; fundamento cum in esse consistere non posset, nec quicquam operari valeret, arg. l. eius, qui in prouincia §. quod si stipulatus, & ibi Doct. ff. si cert. pe. & proinde generalis locutio cum obscuritatem pareret, l. prætor edixit, in prin. ff. de iniur. Dec. consi. 20. sub num. 2. & ipsa generalitas ambiguam rem faceret, qua nam de causa quis teneretur, v [illegible] . l. quoties in stipulationibus. ff. de verb. oblig. ideo hac in personali introducenda actione, quæ diuersimodè (vt dixi) consistere potest, non sufficit generalis expressio, nisi etiã exprimatur causa, ob quam quis obnoxius sit, iuxta tradita per Rom. in cõs. 326. nu. 12. Hinc dicitur, quod nõ sufficit generaliter exprimi, ꝙ specialiter faciendũ est, l. 4. §. quæsitũ. ff. si quis caut. cũ
2 multis aliis per Barbat. citatis, cõsil. 19. in fine, lib. 1. Et ideo ex his dico, † ꝙ licet generalis libell' in se absq; causa (loquor in ciuilibus, quia in criminalibus aliud est: vt tradit Alex. d. l. 1. ff. de eden. nu. 3.) in personali actione procedat. c. Abbate sanè. §. secus. extra de re iud. in 6. & l. fi. C. de an. excep. ac per dictam gl. magnam in versi. vbi autem reus, & Bart. eam sequitur, nu. 15. & doct. alij d. l. 1. de edend. & per Papien. in pract. in for. libelli in act. reali, in verbo, iure dominij, vel quasi, sub nu. 33. quinimò Ang. in consil. 25. inquit, quod etiam generalissimus procedit libellus parte non opponente, ibi tamen dicit, quòd fatuus est iudex, qui talem nõ reiicit libellum: si tamen libello huic actionis personalis reus opponat, causa ipsa exprimi debebit, vt per tex. in c. vlt. extra de lib. oblat. not. in d. c. Abbate. d. §. secus. extra de re iudi. in 6. Alex. in d. l. 1. ff. de edendo, num. 1. atque pract. Papien. in d. for. act. real. d. verbo, iure dominij, sub d. num. 33. ad fin. & per eundem in forma resp. rei in verbo generalis, sub num. 1. alioquin iudicium sub incerto iure decurrens reum non certiorem faceret, qua de causa sibi actio personalis difformis (vt dixi) moueretur, contra tex. & ibi tradita per glo. magistralem &
3 alios in d. l. 1. de edend. † Quod tamen non est in reali actione de necessitate faciendum, quoniam realis actio vniformis est, idest eiusdem semper naturæ, vel vnius tantum proximæ immediatæ vè causæ capax; cùm non sit, nisi vnum tantum dominium, indeq; vna causa proxima, & immediata,

immediata, qua id prætendatur, licet diuersis modis, aut contractibus dominium acquiri possit, qui tamen causam remotam afferunt, vt per tex. in l. 3. §. ex pluribus. ff. de acq. poss. & in d. §. actiones, & ibi glo. Bar. & cæteri. ac per d. gl. magistralem, & alios, & maximè Alex. d. num. 26. in d. l. 1. ff. de edendo; & ideo si quis super iure reali in alterius fauorem sibi præiudicium pararet, puta confitendo fundum Titij esse, causæ expressio necessario non requireretur, vt per Barto. in d. l. generaliter, sub. num. 1. & ibidem scrib. alij. C. de non num. pec. Ad quod facit, quia cum vnica causa in aliqua re considerari debet, ea tacita, tanquam expressa habetur, arg. eorum, quæ tradit Soc. consil. 1. sub nu. 1. vol. 1. & Decius consi. 3-2. num. 5. vnde & idem ius reale absq; causa proponi posset; & pro hoc etiam recurre ad doctor. quos superius abundè citaui. Nec aduersus hac libelli generalitatem opponi posset; quia reus non læderetur, cùm ex ea intentata actione scire posset, non esse, nisi vnum dominium, vnamque causam, quamobrem actor talem causam intentaret: Quinimò hac reali simpliciter intentata reus beneficium cõsequeretur, cùm actor omne ius suum in iudiciũ deduxisse videretur, Propterea actor succumbens, & denuò aliqua de causa mox realem super eadem re vendicanda proponens, rei iudicatæ except. per victorem reum submoueri posset, textus est in l. si mater. §. eandẽ, & Bartol. ibi. ff. de excep. rei iud. Quod per tex. eundem non procedere limitatur, quando causa nouiter superuenisset, nisi modo ea causa retro cõpetiisse
fingeretur. † Liberationis pariter exceptio cũ in esse de- 4
ducitur, seu proponitur in iudicio, nulla causæ exprimendæ necessitate astringitur; Nam & liberatio ipsa nulla causa subsistente, qua id introduci dicatur, fieri potest. l. tale pactum, in princip. & ibi gloss. ff. de pact. doct. in d. l.
generaliter. C. de non num. pecun. † Quia licet in confes- 5
sione extraiudiciali causa exigatur. d. l. cum de indebito,
in fin. dicit tamen gl. prædict. in d. l. tale pactum, † Quòd 6
illud procedit in obligatoria confessione ad personalem introducendam actionem, secus autem est in liberatoria
confessione; † Et ob specialem liberationis fauorem id 7
procedere dicit Bartol. in d. l. tale pactum.

8 Ex præmissis igitur diligenter aduerte, † Quòd si aliquẽ personaliter obligare, & conuenire volueris, cum causæ expressione id facere cautus sis, ne tibi de vento seruiat actio, & per reum facta oppositione frustratoriam actionem instituisse inuenias; vnde declaratione opus sit: vt dixi, & facit d.l.j.ff.de edendo.iunctis his, quæ tradit Bart. in d. §. actiones. sub nume. 5. ad fin. ibi, Nam debet actor.
9 † Et hæc quidem causæ expressio non generaliter fieri debebit, sed per speciem saltem specialissimam; Nam nec necesse est, quòd indiuiduè, & singulariter causa exprimatur, licet textus d.l. generaliter dicat, quòd specialiter causam promissor edicere debeat; Vt simile habemus in l. fi-
10 lius fam.ff.de don. † Vbi in donatione causa mortis filij familias, specialis requiritur patris concessio; non tamen ad eam donationem singularis: sufficit enim quòd pater expressè filiũ mortis causa donare permittat, & vide Bart. in d.l. generaliter, num. 2. C de non num. pecun. Quatenus autem dictum est, Quòd in reali proponẽda non requiritur causa, sciendũ est, Quòd id siquidem de necessi-
11 tate non requiritur, vt & superius dicebam; † Sed cautius
12 erit, vt exprimatur; † Nam si actor in actione ob causam expressam succumbat, Moxq; ex alia causa eandem rem vendicare voluerit, rei iudicatæ exceptione remoueri nõ poterit. d.l. si mater, §. si quis autem. ff. de except. rei iudic. Cùm profectò submoueri possit, si nulla causa expressa petitionem priorem porrexisset. vt superius dixi, per d.l. si mater. d. §. eandem; quod procedere ampliatur, etiam cũ generalis petitio fuit porrecta, & causam vnam esset prosecutus actor, vt per tex. & ibi glo. & Doctor. in d. §. actiones; licet secus sit in personali, vt paulò infra dicã. Et cautelam prædictam ponit originaliter, d. glo. mag. ff. in d.l. j. de eden. in versic. si tamen in reali actor causam exprimere vult, cautius est & c. Proindè ex aduerso reus cum talis libellus generalis contra eum porrigitur, non petat causam exprimi, ne pedem suum in ligone percutiat, secundum Bulg. quem refert Cy. in l. edita. C. de eden. relatus à Papien. in c. for. actionis realis. d. verbo, Iure domi-
13 nij, sub d. nume. 34 † Quia autem id, quod de reali modò dictum est, vt qui generaliter egit, omne ius suum deduxisse

xisse videatur, procedit etiam in personali generaliter intentata; nisi mox specialem causam actor prosequatur, vt per textum gl. Bart. & cæteros, in d. §. actiones; Idcirco ad hoc, vt ea personalis actio generaliter intentata, ac generaliter prosecuta pareat reo exceptionem rei iudicatæ, cùm mox actor aliqua de causa personalem ipsam contra eundem intentare voluerit, optimum consilium trado, † Vt 14
quando reus pluribus de causis actori personali actione obnoxium se credit, non petat exprimi causam actionis; Quia sic rei iudicatæ exceptione actorem denuò similem personalem promouentem expellet. Et circa causæ prædictam expressionem fiendam nec nè, dicam etiam inferius litera. C, Caut. 29. Non quidem circa actionem exercendam, (vt hic principaliter tractaui) sed circa eam introducendam, vt cùm quis confessione se obligat.

CAVT. V.

De reo ad actoris forum trahendo.

SVMMARIVM.

1 *Actor rei forum sequitur.*

2 *Reus quo remedio ad actoris trahatur forum.*

3 *Clausula, si quis sua putauerit interesse, non est arctatoria, nec reum necessarium facit, nec eius personæ præiudicat, vt contumax citatus haberi possit. & non est propriè citatio, sed edictum, & ex eo edicto comparens voluntariè actor, non reus dicitur, & num. 4. 5. & 6.*

7 *Citatus ex clausula, si quis, &c. quomodò actorem ad iudicem suum trahat. & nu. 8.*

ACTOR rei forum regulariter sequi debet. c. si cle- 1
ricus, & capit. cum sit generale, de foro comp. l. iuris ordinem. C. de iur. omn. iud. l. fin. C. vbi in rem act. cũ simil. vide spec. in tit. de comp. iud. adi. §. 1. num. 1. & in d. §. fallentias ponit, vide etiam Soc. in reg. incip. Actor regulariter, quæ est mihi 15. cum limitationibus, quas ibi ponit. Ad hoc quoque videas Franc. Marcum. decis. 1087. num. 1. par. 1. vbi habes ad hanc regulam ampliationem,

ſcilicet ne dum laicos, ſed & clericos actores ſecularis forum ſortiri, niſi modò vel ageretur de bonis clerici, ſeu eccleſiæ inuaſis, quia tunc iudex eccleſiaſticus cognoſceret, etiam contra laicum, ſiquidem laicus diceretur maleſactor, & rerum eccleſiaſticarum detentator, vel niſi Iudex laicus in adminiſtrando iuſtitiam negligens eſſet; nam & tunc eccleſiaſticus cognoſceret, ad quæ Marcus allegat d.c.ſi clericus,& d.c.cum ſit,de foro comp. Et pro ſupradictæ conclusionis ampliatione, vt etiam laici forum regulariter clericus ſequi debeat, vide eundem Marcum deciſ.13.par.2.Quo loci colligere eſt, quando pro iniuria ſibi illata clericus laici forum, vel laicus clerici ſequatur, dum diſtinctionem affert inter iniuriam perſonalem, quæ ſcilicet in clerici perſonam fit, & pro qua in excommunicationem incurritur.c. ſi quis ſuadente.17.q.4.& inter verbalem iniuriam, pro qua excommunicationis ſententia non incurritur, ſed pecuniaria, ſeu temporalis duntaxat pœna irrogatur, iux.no.per Bar.in l.licitatio. §.quod illicite. ff. de public. quem ad hoc ipſe Marc.allegat; ſed meliùs vide poſt d. c. ſi quis ſuadente, Abb.in c.1. & in c.ſi verò, de ſent.excom. Vt autem actor reum ad forum ſuum trahat, remedium tradit Socin.d.reg.verſ.fin. Quo inquit fieri, vt nũquam ferè actor rei forum ſequa-
2 tur, videlicèt, † quòd ille, qui agit compareat, & coram iudice, ſe ad talem rem, &c. acturum proponat, ideoque ab eodem iudice petat, vt proclama fiat, quo omnes, qui ſua intereſſe putant, compareant; Hoc enim caſu quicunque ſua intereſſe putans comparuerit, etiam ſi clericus extiterit, actoris forum ſequi tenebitur, non obſtante regula prædicta in fauorem rei, quia eo ſe actor iuuabit, quod ipſe aduerſarium reum non faciat; Et ideo ſi aduerſus actorem quid ſua intereſſe pro re prædicta putauerit, ſe ipſum coram actoris iudice defendere debebit; & cautelam iſtam, ait Soc. ponunt Doct. in l. conſulta diualia, & maximè Salic. ibi vide. C. de teſta. ad quod etiam vide Bal. & Doct. in l. teſtamenta. C. eod. & refert etiam Soc. ad hoc, Ang. in l.1.§.hęc ſtipulatio. ff. ſi cui plus, quam per l. Falc. in ſua repetit. quod notandum dicit Socin. per-
3 petuò in practica; † Etenim clauſula, ſi quis ſua putauerit inter-

interesse, non arctat citatum, nec eum reum necessarium facit, vt not. Bal. in l. fin. vers. quintò quæritur. C. de edic. diui Adr. tollen. quem refert Dec. consil. 187. sub nume. 3. vers. non obstat. nam similis citatio potius est incitatoria, quam arctatoria, vt patet ex notatis per Baldum, & Doct. communiter in d. l. testamenta. C. de test. & vt refert Rol. à Val. cons. 29. num. 3. lib. 2. quo loci in meo codice pro Baldo Bartolus citatur, errore impressoris. His adde Afflict. decis. secunda, num. 9. Neuiz. cons. 20. nu. 19. & Menoch. illustrem ætatis nostræ iurisc. in suo celeberrimo
tract. de recup. rem. 15. num. 227. † Bene verum est, quòd 4
licet quãtum ad personam ita citatam præiudicium non afferatur, vt scilicet tanquam contumax puniri non possit, quantum tamen ad causam ei non comparenti præiudicatur, iuxta tradita per Rolan. à Val. d. cons. 29. sub nu.
5. & 6. vol. secundo; † Nec talis dicitur propriè citatio, sed 5
edictum. Ias. in l. libertus. ff. de in ius vocan. quem d. cons. sub num. 6. refert Rol. Ideo dicebat Afflictus. d. decis. 2.
nu. 6. & decis. 24. num. 7. ad fin. † Quòd quis ex eo edicto 6
voluntariè comparens actor dicitur, & non reus, & ibi Afflict. authoritates ponit; Idem quoque ait add. ad Bart. in d. l. testamẽta, litera R. & de hac materia vide copiosè penes Roland. d. cons. 29. per tot. ex quo aduersus cautelam prædictam contrarium elicitur remedium, quo ex tali edicto comparens, actorem, ad cuius instantiam fa-
ctum est, ad forum suum trahat; † vt videlicet cum com- 7
paruerit exceptionem declinatoriam opponat, petendo se ad suum competentem iudicem remitti, & in ea semper insistat, idque habes penes ipsum Rol. d. cons. num. 16. ibique numer. 17. secundum Bal. in l. si quis in conscribendo, in fin. C. de pact. in quit, eam posse declinatoriam opponi tam in magnis, quã in paruis causis, & tam in ordinariis causis, quàm in extraordinariis; & tam coram iu-
dicibus ordinariis, quàm coram delegatis. Dicat † igitur, 8
& protestetur talis comparens, & declinatoriam opponens, petensque se ad suum remitti iudicem, quòd in eadem declinatoria persistere semper intendit; nec ab ea tacitè, vel expressè recedere vult; Quæ practica colligitur ex dictis Afflicti in constit. regni, in constit. de Burgen-

faticis, col. 3. vers. septimò quæro, quem d. conf. 29. sub d. num. 17. refert Rolan à Valle.

CAVT. VI.

De crimine adulterij, & quomodo adulterium probetur; Ac de vitaudis in eodem crimine pœnis.

SVMMARIVM.

1 *Adulterium quomodo olim puniebatur apud Pisidas.*

Parthi populi acrius istud crimen, quam cætera vindicabant, num. 2.

Quamq; sit graue crimen adulterij, ostenditur in prin. & num. 3. 4. 5. 6. 20. 28. & 46. 78. & 79.

Adulterium vnus est ex casibus, in quibus de iure potest inquiri, num. 65.

Qua pœna adulterium puniebatur ex lege Mosaica, numero 69.

Qua pœna puniatur de iure canonico, tam in laicis, quam in clericis, nu. 70. 73. 74. 93. 94. & 95.

Quæ olim erat pœna de iure ciuili Digestorum, nu. 75.

Quanam sit de iure Codicis, & Authenticorum, num. 76. & 80.

Quid hodie seruetur de consuetudine in masculis adulteteris puniendis nu. 77.

Ac quomodo mulieres adulteræ per statutū in Brixia Ciuitate puniantur & criminaliter, & ciuiliter, numero 81. & 82.

Et denique quomodo mulier etiam puniatur, quando cum adulterio incestus concurrit, nu. 105.

Limitando non procedere quod dicitur de adulterij cum incestu sumenda pœna, si mulier sit minor annis 25 num. 106.

Adulterium est vnus ex casib. quib. iudex ecclesiasticus in laicos animaduertere potest, nu. 71.

Adulterium de iure ciuili quomodo accipiatur. n. 113. 114. 117. & 118. cum seq. duobus numeris.

Et differentia inter ius ciuile, ac canonicum quò ad sumēdum

dum adulterium, nu. 123.

Adultery definitio, & etymologia nu. 121.

Capitula, & probationes qua fiant, ad hoc, vt coitus secutus co[n]cludat adulterium constitisse: & tam quoad mariti personam, quam quo ad extraneos: & etiam quando per inquisitionis proceditur viam, nu. 124. cum duobus seq. Item quando accusat vxor, numero 132.

Et ex aduerso reus quomodo tales accusatoris elidat probationes, nume. 127. cum sequenti. & nume. 130. cum seq.

Adulterium autem, siue actus venereus directo pro adulterio probandus, difficilis est probationis. nu. 134.

Vt tamen probari possit modus datur, quo praesumptionibus id fiat, nu. 135.

Quae quidem argumenta, & praesumptiones sufficerent, si ad thori separationem ageretur, non autem vt coram iudice seculari criminaliter poena ordinaria veniret, nume. 142. 145. 153. 154. & 155. Amplius, nume. 146.

Sed & tales praesumptiones, & indicia essent sufficientia, vt mulier dotem amitteret, nu 156.

Verum adulterium, quoad poenam etiam ordinariam sumendam, bene probaretur, si probatio fieret, pudenda in pudendis & obscaena in obscaenis fuisse posita, num. 143.

Item si induceretur praesumptio iuris, & de iure, secundum ea, quae habentur nu. 159. 160. & 163.

Itidem quoad partem ream consilium datur, quomodo indicta aduersus se ipsam orta perimat, nume. 161. cum seq.

Adulterium autem quando probatur, an testes singulares sufficiant, num. 165.

Et consilium datur, quòd per testes concordes semper fiat adulterij probatio, nu. 166.

Remedia tandem traduntur, quibus adulter, adulterauè se valeat aduersus accusatorem reparare, nu. 167. intelligendo ipsum remedium, de quo d. nu. 167. vt traditur, nu. 175. 176, & nu. 177. Alia dantur re-

media, num. 179. 182. 184. 185. 186. 194. 197. 198. & 199. Istud ultimum intelligendo, ut nu. 202. & 204. ex quo consilium pro mulieris aduocato datur, nu. 203 Item intellige ipsum ultimum cons. prout ampliatur. nu. 210.

Pater adulterum cum filia repertum occidere potest; dum tamen concurrant requisita, de quib. num. 7. 9. 10. 11. & 12.

Limita id non procedere in matre, fratre, auo (etiam si habeat in potestate) & filio, nu. 13. & 14. Non in marito, qui potest adulterum occidere, si vilis sit persona adulter ipse. nu. 20.

Et hæc de iure ciuili: secus de iure Cano. num. 32. Neque etiam personæ istæ, quæ per se occidere possunt, aliis mādare fiendū possunt, nu. 38. & 39. nisi filiis mādent, ut nu. 43. non autē seruis, vel vasallis, nu. 45.

8 Adulteri ut possint occidi in actu veneris quando reperti dicantur.

15 Extensio non est licita in correctoriis, & odiosis. Amplia ut num. 16.

17 Odiosis in casib. etiam ubi lex pedem super eis figit, ulterius procedere non debemus.

18 Hæres licet delinquat prohibendo testatorē ab eo funerari, quem testator elegerat, tamen non punitur, & quare.

19 Pœnalia extensionem non recipiunt.
Et an recipiant ubi maior viget ratio, sub d. nu. 19.

20 Maritus adulterum personam vilem cum uxore deprehensum occidere potest.
Si autem non sit vilis adulter, & occidat, de homicidio tenetur, mitiori tamen pœna, nu 21.
Uxorem tamen non poterit impunè occidere sed occidens mitius punietur, ut nu. 26.

22 Damnatio in metallum, & relegatio, hodie non sunt in usu: Et quæ pœna hodie sint earum loco subrogata, num. 23. & 24.

25 Relegatio, in cuius locum hodie successit exilium, vel cōfinatio, de iure canonico non est in usu.

27 Maritus dotem non lucratur ui pactis, vel statuti de dote

dote lucranda, muliere in matrimonio prædefuncta, si ipse maritus vxorem, & iam in adulterio deprehensam occiderit.

28 *Clericum in adulterio deprehensum pater percutere potest, absque eo, quod in excommunicationem incurrat.*

Amplia etiam in marito, nu. 29.

Non in sponso per verba de futuro, vt nu. 30. Hoc tamen casu sufficeret habere absolutionem a proprio Episcopo, sub dicto numero 30.

31 *Iudicem cum filia adulterium cõmittere deprehensum pater occidere potest.*

33 *Ius ciuile aliquãdo nõnulla permittit, quæ si agamus, mortaliter peccamus. & nu. 34. 35. 36. & 37.*

37 *Legata in minus solẽni voluntate relicta de consciẽtia sunt debita.*

40 *Statutum si permittat offenso posse propria occidere authoritate, & se impunè vindicare, istud alteri mandari non poterit: Practica secus habet, nu. 42.*

41 *Ius se vindicandi propria authoritate cedi, & mandari nõ potest. Practica tamẽ secus obtinuit, n. 42.*

44 *Pater, & filius eadem censentur persona.*

46 *Transactio licet sit permissa super delictu, quæ sanguinis ingerunt pœnam, nõ tamen super adulterij crimine transigi est concessum, & quæ sit ratio, numero 47. 48. & 49. Limita nu. 50. & 51.*

52 *Pacem fieri super omni crimine licet, vt animi rãcor, & inimicitia remittatur, non tamen per eam processus impedietur, quãuis pœna minoretur ex stat. forma, & vide supra nu. 51. Ideo iudex prosequi ex suo officio poterit, nu. 64. Tamen processus debilitabitur, num. 68.*

53 *Pax, quæ fit super delicto est sufficiens indiciũ ad torturam, intellige vt nu. seq.*

Ne tamẽ ad torturam faciat indicium cautela datur, nu. 55. & 58. quod dictum amplia, vt nu. 40. & 62.

56 *Notarius pro absente stipulari põt, & domino acquirit etiam ante ratificationem, nu. 57.*

60 *Ratio vnica in stat. habetur expressa; Quod & ma-*

bliro non admittitur, nu. seq.

122 *Adulterii crimine quando puniatur vir.*

129 *Praesumptionibus minus fortem tollit.*

133 *Correlatiuorum eadem est disciplina; etiam in poenarum casu: vt sub nu. 95.*

136 *Adulter manifestus an dicatur quis deprehensus in domo, vbi pulchra est mulier & nu. 138. 139. 140. 141. & 144.*

137 *Argum. valet ex his, quae frequenter contingunt.*

146 *Iuuenis si reperiatur in camera cum muliere dispectoratus, & caligis solutis, non probatur directo adult. etiam si mulier teneret ianuam clausam, & negaret ibi iuuenem adesse.*

149 *Testes in crim. debent esse omni exc. ep. maiores*

150 *Praesumptionibus violentis & quantumcunque indubitatis quis corporaliter non damnatur. Et vide nu 152. cum nu. 155.*

151 *Salomon de plagio noluit damnare mulierē, & quare.*

157 *Mulier propter osculum luxuriosum, & tactum mamillarum dotem amittit: & ob id adult. praesumitur, nu. seq.*

164 *Praesumptio iuris, & de iure, est potens ad condemnandum etiam poena ordinaria.*

168 *Nomen accusati quando dicatur receptum inter reos. & nu. 171. & 173. cum seq.*

169 *Litis contestatio quando oriatur in crim.*

170 *Iudex absente etiam accusatore potest ex officio procedere.*

172 *Absens si est imputatus de crimine, quibus in casibus possit contra eum procedi.*

178 *Lenocinium quot modis committatur. remissiuè.*

179 *Maritus mariti iure accusans post sexaginta dies vtiles repellitur, post tamen illud tempus potest extranei iure accusare intra alios quatuor menses vtiles, num. 180. Totus autem ille terminus sex mensium praedictorum non debet excedere quinquennium continuum, nu. 181.*

Et quae sit vtilitas, posse quem iure mariti accusare, nu: 183. remissiuè.

187 *Maritus recipiendo vxorem adulteram an dicatur eius mores approbasse tam præteritos, quam futuros, & nu. 188. 189. 190. & 191. Quibus in locis habetur, quòd ipse maritus neque expressè mores futuros approbare potest, neque etiam, si iuramentum interueniat. Nisi circa id, quod priuatam contineret mariti vtilitatem, quia eo in casu sibi præiudicaret.*

192 *Pacta, quæ turpem continent causam non sunt obseruanda.*

193 *Iuramentum non firmat contractum, qui reprobatur principaliter ob publicam vtilitatem.*

195 *Sententia condemnatoria de adulterio contra adulterum, mulieri non nocet: sed si absolutoria sit lata pro adultero, illa absolutio etiam mulieri prodest.*

196 *Absoluendo promptiores sumus, quam condemnando.*

200 *Vsurarij nisi restituant vsuras, de vsuris agere nequeunt.*

201 *Legis auxilium frustra inuocat qui in legem cõmittit.*

205 *Mulier dotem petere non prohibetur ratione adulterij, quando & ipse vir matrimonij violasset leges, & concubinam aluisset.*

206 *Paria delicta mutua compensatione tolluntur.*

207 *Nil Iudæus Iudæo, nil Catilina Cethego.*

208 *Fides non est seruanda fidem non seruanti.*

209 *Agere volens ad pœnam priùs pro parte sua adimpleuisse debet.*

210 *Mulier contra virum suam ruptam fidem opponere potest etiam post thori separationem; & iudex officio suo potest cogere, vt vxorem recipiat vir, ac per actionem id mulier obtinere potest, nu. 211.*

ADVLTERII crimen, quantum sit detestabile, ac sordidum, ex sacris, atq; profanis paginis apprimè constat: Siquidem istud in alieni thori perniciem tendens publicam quandam rerum naturæ affert iniuriam; & quod diuinitus contigit, ipsum fœdare satagit: Planè matrimonij sacra, indiuiduaque consuetudo id in se ipsam continet, vt quod Deus coniunxit, duos scilicet in vna carne consistere, homo voluptatis iniquitate, venereisque illecebris subuer-

subuertere non audeat, iuxta ea, quæ habentur Math. cap. 19. num. mihi 6. Adeo autem adulteria semper turpia habita fuere, vt & barbaræ nationes veræ religionis ignaræ olim scelus id infami pœna vindicarent; Nam, vt ex Nicolai scriptis, de moribus gentium, refert Stobæ. in tit. de legibus & consue. serm. 42. Pisidæ † populi in Asia minori 1
degentes (vt Plin. ait lib. 5.) adulterij conuictum per vrbem vna cum adultera muliere super Asinum ad dies aliquod circumducebant; & Iustinus refert lib. 41. in Trogi Pompeii historias, Parthos † populos nulla delicta adulteriis 2
grauius punire fuisse solitos. Ægyptij itidem, Palæstini, Arabi, Locrenses, Athenienses, Germani, Cumæi, Saraceni, & Leprei variis id delictum puniebant pœnis, vt penes. D. Menoch. habes, lib. 2. de arb. iud. casu 419. à num. 10. vsque ad 24. & certè temporibus hisce nostris grauiter dolẽdum est, quòd multi sacrosancta diuina præcepta, nedum humana spernentes iudices, eorumque salutis immemores, & ludibrio rei magnitudinem habentes, tanti criminis pœnas inferre dissimulant; & vtinam sibi præ oculis memoriæ semper habendum constituerent illud Psal. 118. nu. mihi 34. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam; & custodiam illam in toto corde meo. Quis enim inficias ibit, adulterari esse contra vnum ex legis diuinæ præceptis? id patet Exod. c. 20. num. mihi 17. & Deuter. c. 5. numero 21. Grauissimum equidem istud est crimen, vt & per Doct. in c. at si clerici, §. de adulteriis, extra de iud. & inquit Bertr. cons. 316. num. 12. & 14. vol. 2. adulterium † esse læsæ maie- 3
statis crimini proximum, & furto grauius longè; & ait etiam Azo in sum. C. de adult. in princ. quòd † inter crimina 4
excellentius est adulterium, stuprum, incestus, & lenocinium. & ibidem num. 11. ait, † quod ex adulterio omnia fe- 5
rè proficiscuntur crimina, violentia, iniuria, homicidium, falsa testimonia. Et ideo † ob ipsius adulterii flagitium vi- 6
demus contra iuris communis regulas ex iure ciuili esse patri permissum, adulterum cum filia in adulterio deprehensum occidere, vt est text. in l. patri. ff. de adult. dùm tamen infrascripta omnia concurrant. Primò † quòd filiam 7
pater in actu venereo reperiat, l. quod ait lex, in prin. ff. eo. vnde post actum perfectum (quod intelligitur postquam

ad alios extraneos actus adulter, adultera, (ut diuertendo, arg. no. in l. continuus. in prin. ff. de verbo. oblig. & in l. si ex duob. in prin. ff. de duob. reis) istud fieri patri non licebit, vt & ita sentit Ang. de malef. in verb. *che hai adult.* sub nu.

8 8. Qui etiam † intelligit in actu veneris adulteros repertos dici, non modò si actualiter in actu carnali venereo sit nudus cum nuda, verum etiam si eos reperiat pater in præludiis; videlicet cum sola solum in camera cum verbis blandis, lasciuis, vel osculis, aut mammillarum tactu: hæc enim sunt adulterij præludia, vt not. gl. & Bart. in l. 1. ff. de extraord. crim. & est gloss. not. & ibi Bart. in d. l. quod ait lex, in prin. ff. de adult. Bart. in l. capite quinto. ff. eo. & Salic. in l. Gracchus. C. eo. & de quo ego latius infra suo loco dicam.

9 Secundò † requiritur, quod pater adulterum in venereo reperiat actu, aut in domo propria, aut in generi domo, quia alibi reperiendo occidere non posset; & intellige in domo propria, aut conducta: dummodo etiam inhabitet: nam si pater, qui forte plures haberent domos, & in earum vna, in qua ipse, aut alter non habitaret, filiam adulterium committentem reperiret, eam impune occidere non posset, vt est tex. de hoc in l. quod ait lex, §. quare non vbicunque & in l. nec in ea. ff. eo. de adul. ibique gl. & Bartol. ac Ang. in d. verbo, *che hai adulterato*, nu. 10.

10 Requiritur † tertio quod filiam, & adulterum pariter & simul pater occidat. d. l. patri, & ibi glo. & Bart. cum ea, d. l. quod ait, §. quod ait, & l. nihil, in prin. & ibi gloss. ff. eod & not. gl. in d. l. Gracchus, in verbo, potuerit. C. eod. & tertiũ istud requisitum intellige secundum ea, quæ tradit Ang. Aret. in d. verbo, *che hai adulterato*, nu. 11.

11 Quarto † requiritur, quod filiam pater habeat in potestate, alias ipsam emancipatam, aut in aui potestate existentem occidere impunè non posset, d. l. patri. & l. sequen. & patri sufficit, si eo tempore in potestate habeat, quo occidit, non quo in matrimonium collocauit; finge. n. postea redactã in potestate, vt est tex. in d. l. quod ait, in fine principij.

12 Quintò † requiritur, & vltimò, quod sit nupta filia; nã si esset vidua non credit Aret. in d. verbo, *che hai adult.* nu. 15. posse occidere patrem, ea ratione, quia ex stupro per filiam commisso,

commisso, quæ vidua fit, ipse pater ius præ[illegible]m non habet, [illegible] alios [illegible] extraneis in a[illegible].l. nec in ea, 2. resp. [illegible] ius habebit præ[illegible], quòd occidat. [illegible] hanc vide quæ [illegible] ipse Aret. in mod[illegible] nu. 16. cum seq.

Quæ † autem [illegible] de patre, qui [illegible] filiam 13
iuxta præ[illegible] valeat, non procedunt in matre, neq; in fratre, [illegible] in auo, [illegible] po[illegible]estate habeat, d. l. pat[illegible] l. seq. & Aret. in sæpe citato loco, nu. 13 subd[illegible] † [illegible] filio [illegible] cum matre a- 14
dulterantem, d. l. [illegible] Sallic. licet in his glo. dubitaverit [illegible] quòd ait lex [illegible], quia leges quæ patri [illegible] permittunt, sunt [illegible], & odiosæ, vt patet per tot. tit. [illegible] & § . item lex Cornelia de Sicariis, Instit. d[illegible] Ac † in exorbi- 15
tantibus non est licita extensio, etiamsi rationis [illegible] istud suadere videatur, vt in reg. quam à iure, [illegible] iu. in 6. cum sua sing. gl. & in l. si vero § de viro [illegible] ma. cum aliis quam in hoc proposito allegat Euer. in Topic. in loco à ratione leg. num. 41. præcisè istud verum d[illegible], quando extensio fieret de persona ad personas, vt habetur penes eũ sub num. 47 & hæc [illegible] † etiam [illegible] maior in- 16
teruenia[illegible] ratio, secundum ipsum [illegible] qui [illegible] hunc articulum de extẽsione examinat, in d. loco, sub nu. 44. quod tamen non procede[illegible] [illegible], cum maioritas rationis insurgeret ex vi reg. non de[illegible] ff. de reg. iur. & c. cui licèt, extra eodem, in 6. Iam etantò magis in casu nostro istud procedit, vt non fiat extensio, cum nedum in exorbitantibus, sed etiam in pœnalibus simus; sicque in odiosis. Etenim videmus, quòd † in odiosis etiã vbi lex pedem super aliqui- 17
bus figit, vlterius procedere non debemus, quia odia restringi debent, c. odia, extra de reg. iur. in 6. cum sim. & est optimus ad hoc tex. in l. & si quis, §. Diuus autem Marcus, ff. de relig. & sumpt. fun. vbi † licet hæres delinquat prohi- 18
bendo testatorem ab eo funerari, quem testator elegerat, tamen non punitur. ratio dicit tex. est, quia pœna in hæredem statuta non est & illum tex. dicit notabilem Bal. in l. 3. in prin. C. de episc. & cleric. vnde † in pœnalibus, quia odio- 19
a sunt, non est licita extensio, Bal. in l. cum proponas, cir. fi.

C. de hæred.instit.Dec.& Cagn.in l.factum,§.in pœnalib. ff.de reg.iu.Afflict.decis.21.sub nu.5.vers.item quia stat. & decis.vlt.nu.17. vbi etiam ait,id per rationis maioritatem non admitti, (quamuis Ripa in rub.ext.de iud. sub nu. 22. dicat magis esse communem opin.in pœnalibus etiam fieri extensionem ex rationis maioritate.) Natta consil.319. nu.6.Rol.a Valle cons.27.nu.19. vol.1.& cons.74.nu.18.vol. 3. vbi ait id procedere, etiam si ratio esset scripta in lege; & ita ait communem esse opin.Ias.in l.cum quidam,nu.10. & 24.ff. de lib. & posth.& in l. fin.ff. de in ius vocan. & latè prosequitur Crau. in tract.de antiq. temp. par.4. num. 87. Cùm igitur nos in casu nostro non in odiosis modò, sed & in exorbitantib. simus, meritò dicendum est, vt ad alias
20 personas occidendi ius non extendatur. Bene † concedit lex marito posse adulterum cum vxore sua deprehensum occidere, si ipse adulter sit vilis persona, & in ipsius mariti domo inueniatur,non alibi, l. marito, vbi & quæ sit persona vilis, vt occidi valeat, narratur. ff. de adult. & d. l. Gracchus,iunct. gl.ibi, C.eo.notatq; gl.in l. nec timorē, in verbo,quanquam.ff.de eo,quod met.cau.ad idem est tex.iuncta ibi gl.1.in prin.legis.qui occiderit.ff.ad l. Aquil.& idem tradit Ang.in d. verbo,*che has adult*.sub nu.1.quem omnino vide circa hoc cum numeris sequent. & ibidem etiam vide August. Arimin.ad eum; ac etiam vide Rol. à Val. cons.34.in princip. vol.1. & quæ humilis dici possit persona, vide præter d. l.marito.l.humilem.C.de incest.nupt.&
21 Rolan.in modò d.consi.nu.3.cum duob.seq. Si igitur † humilis non sit persona adulter à marito occisus, de homicidio tenebitur; non quidem vt vltimi supplicij pœna plectatur, sed mitius propter iustum dolorem ; nam si maritus humilis erit persona in metallum damnabitur, si verò honestior in insulam relegabitur,secundùm text.in l.si adulterium cum incestu, §. Imperatores. ff.de adult. qui pro-
22 bat, quòd † licèt hodie supradictæ pœnæ non seruentur, & maximè pœna damnationis in metallum , vt dicit Foller. in pract. crim. canon.fo.131.num.8. & Mantua in l. transigere. post num.5.C. de transact. quos refert Iulius Clar. in pract.§.fin.q.67.vers. Item damnatio; earum tamen loco iuxta prædictam personæ mariti conditionem illæ erunt atten-

attendendæ pœnæ, quæ pro illis nostris temporibus imponuntur; Nam † pro damnatione ad metallum hodie de 23
consuetudine solent rei ad triremes damnari perpetuò, vel ad tempus, vt ait Capic. decis. 153. num. 3. quem refert apostil. ad Afflict. super tertia parte Constit. Regni, sub nu. 5. Foller. in loco præd. subdens, quòd hæc triremium pœna de iure quoque Canon. imponitur. tradunt & alij, quos cum istis refert Clar. d. vers. Item damnatio. Pro † relega- 24
tione autem hodie in foro ciuili exilium imponitur, siue confinatio (quæ frequenter in dominio Veneto solet imponi.) Sed secundùm † Canones hodie pœna hæc in vsu 25
non est, vt per Innoc. in c. qualiter, & quando. nu. 6. extra de accus. & alios, de quib. Clar. d. q. 67. vers. fin. quem vide. Maritus inquam adulterum, legis cessante authoritate, occidens, pœnas prædictas in locum antiquarum subrogatas, respectiuè patietur; aut in exilium indistinctè fortè damnabitur, d. l. Gracchus, in fin. nisi modò intelligas d. l. Gracchus, secundũ præcedentem distinctionẽ, prout intellexit Rol. d. cons. 34. nu. 1. & 2. vol. 2. Licet autem aliqui dicant nullo casu permitti marito adulterum cum vxore deprehensum interficere, tamen communis Legistarum opinio est, quod iuxta prædictam declarationem id facere valeat, vt testatur Paris. cons. 154. nu. 12. lib. 4. & ita consuluit Soc. iunct. cons. 34. lib. 2. quos refert Iul. Clar. in §. Homicidium, vers. sed quid dicendum. Non † tamen vxorem 26
in adulterio deprehensam occidere impunè poterit maritus, & si occiderit easdem patietur pœnas, de quibus in d. §. Imperatores, qui de hoc præcisè loquitur. Cùm † ergo 27
non liceat vxorem interficere, maritus dotem, vel eius partem non lucrabitur, si fuerit pactum factum, vel statutum extiterit de lucranda dote, muliere in matrimonio præcedente, vt videtur text. & ibi tradit gloss. Bart. Bald. & alij in l. si ab hostib. §. 1. ff. sol. mat. & Aret. in d. verbo, *che hai adulterato*, sub num. 1. vers. cum ergo.

Adeò autem adulterium odiosum visum fuit, vt † & pa- 28
tri liceat clericum in adulterio deprehensum percutere, absq; eo, quòd in excõmunicationis pœnã incurrat, de qua in c. si quis suadente, 17. q. 4. & est cõis opi. vt dicit Bermõd. de concubin. fo. 267. nu. 5. in fin. quem refert Clar. d. §. Ho-

29 micidium, vers. dixi. Quod † & in marito procedit, vt est tex. in c. 3. in fin. de sent. exc. & ita tenent cõiter Doc. vt ait Ant. Gomez. super l. 80. Tauri, num. 55. & pro his vide text. in c. si verò, & ibi glo. de sent. excom. in fi. Bal. Ang. Imo. & Raph. in l. quid ergo, §. si hæres. ff. de legat. primo. Aretin. in d. verbo, *che ha adulterato*, num. 63. & ibid. August. ad
30 eum. Quod † tamen intellgendum est in marito, non in sponso per verba de futuro, vt ita videtur sensisse gl. in d. c. 3. in verbo, cum vxore, quam dicit esse ab omnib. approbatam Didac. super 4. decr. fo. 3. nu. 12. qui tamen tenet, quod hoc casu sufficeret absolutionem à proprio Episcopo habere; non autem illam teneretur à summo Pontifice impetrare; & ita Cla. d. §. Homic. d. ver. sed quid dicendum. Tanta pariter in adulterium committentes est concepta indi-
31 gnatio, vt † & patri liceat magistratum cum filia inuẽtum occidere, vt tradit Bar. in d. l. marito. §. illud. ff. de adulter. Ang. Aret. in d. verbo, *che ha adul.* nu. 17. quod & post eum voluisse videtur August. Arimin. nu. 23. & id quoque Claro placet in dicto. §. Homicidium. d. ver. Dixi etiam, vbi officiales admonet, vt à thoris alienis caueant, ne sibi tale aliquid contingat.

32 Sciendum tamen est, quòd † quamuis in foro cõtentioso liceat patri, & marito, iuxta prædicta, adulterantes interficere; istud tamen in foro conscientiæ non admittitur, vt probat text. in c. admonere, & in c. inter hæc. 63. q. 2. & ibi hoc dicit gloss. 1. & per quæ iura ita tradit Imo. in d. l. quid ergo. d. §. si hæres. ff. de leg. 1. & istam dicit esse communem sententiam Couaruu. in epit. 4. c. 7. §. 7. nu. 9. ex Tiraqu. in connubial. in 8. lib. vt ita refert Baptista à Villalob. in sua collecta com. op. litera M, nume. 23. idem tradit Menchiacha lib. 1. de test. in 1. par. post nu. 7. versic. vnde data; & controu. vsu frequen. capit. 8. num. 2. quem refert Clar. d. §. Homicidium, vers. Sed hæc quidem. qui tamen subdit, quod hæc opinio sibi nunquàm placuit; impium. n. censet dicere, apud nos legem aliquam vigere, quæ peccatum mortale committi permittat: sed certè puto ego Clarum circa hoc
33 maximè errasse; multæ namque † sunt iuris Cæsarei leges, quibus si adhæreamus, nos in mortale peccatum perducẽt; vt in specie animaduerto ego esse textum in l. 2. Cod. de rescin

ſcio.vend.quæ permittit, vt quis ſecum contrahentem decipere valeat, dummodo læſio vltra dimidiam non excedat,& nihilominus † nemo negabit, quin eo in caſu talis 34
decipiens mortaliter peccet, arg. l.nam hoc natura. ff. de cond. indeb.& vide, quæ ego circa iſtud propoſitum dicam infra litera L, caut.140.numero 12.vſque in fin. Aliam pariter trado iuris ciuilis legem, in l. ſi veritas. C. de fideic. quę vult, quod † ſi in aliqua vltima voluntate quis minùs 35
ſolenniter aliquam rem alicui legat, hæres illam præſtare non teneatur; Ad idem addo tex. in l. fin. C.eod. de fideic. & in §.fin.Inſtit. de fideic. hæred. qui textus † permittunt, 36
quòd ſi in aliqua diſpoſitione teſtator heredem ad aliquid præſtandum grauauerit; nec in ea declaranda voluntate teſtes requiſiti interfuerint,ipſe hæres à legatario conuentus,ſi fateatur quidem illud relictum eſſe, ſed minus ſollēniter,ad præſtandum legatum nō tenebitur, vt & ita communiter ſcrib.per eos textus illis in locis tenuerunt. Atqui † explorati iuris eſt, quòd ex tali minùs ſolenni voluntate 37
relicta de conſcientia debentur, vt eſt tex. ad hoc ſingu. qui id expreſsè dicit, in l.2.C.de fideicom. & facit tex in l.fideicommiſſum, & quod ibi not.ff.de cond. indeb. in l.in teſtamento.ff.de fideicom. libert.& in l.non dubium, §.illud. C.de teſtam. ac faciunt quæ tradit Bar. in l.1.ſub nu.10.& cæteri cum eo,ff.de cond.indeb.& in l.cum quis, vbi eadem eſt repet.ſub nume.10.cuius opin. magis communiter ſequuntur Doct.vt tradit ibi Iaſ.ſub nume.13.C.de iur.& facti ignor.quod & tenēt Canon.omnes in cap.fin. extra de ſolut. & communem multis docet authoritatibus Ema. Soar.in Theſau. recep.ſent.litera T.nu.83.Quapropter ego aliàs remedium denunciationis euangelicæ afferam pro legatariis iſtis in minùs ſolenni voluntate honoratis, aduerſus heredes ſoluere recuſantes, infrà litera F.Caute.74. in fine. Apparet ergo contra Clarum leges in iure ciuili reperiri,quæ cōtra conſcientiam quid admittunt,& ſic mortaliter quem peccare non curant: Vnde & nimirum ſi in terminis noſtris iuxta prædicta, patrem aut maritum permittunt homicidium committere, & inſimul mortaliter peccare.

Verùm eſt animaduertendum, quòd † licet ſupradictis 38

personis quandoque adulteros occidere sit concessum, illud tamen ab aliis fiendum mandare non possunt, vt sensit Bal. in c. si quis verò, post num. 3. de pace iur. firman. in vsib. feud. idemq; volunt Cyn. in l. 1. circa vlt. q. C. vnde vi, & Salic. in d. l. Grachus, vers. & hæc tertia est, &c. licet Bal. ibi cõtrarium sentiat, dicens, quò si statuto ita disponente liceat marito interficere adulterum, alteri mandare poterit, & assassinus interficiens non tenebitur; sed primam partem, quoad virum, veriorem existimat, allegans pro hac parte Doct. prædictos, Aret. in d. verbo, *che hai adult.* sub nu. 64.
39 qui tamen antea nume. 24. secùs in patre dixit: Attamen † credo ego nec maritum, nec etiam patrem mandare posse; In vtroque enim certum illud est, quòd ipsis contra iuris ciuilis normam occisio permissa est: ergo permissio ea odiosa, & exorbitans extendi nõ debet, vt superius in simili proposito dicebam.

40 Et pro sententia ista facit: nam † si statutum dicit, quod offenso licitum sit propria occidere authoritate, & se impune vindicare, talis vindicandi facultas alteri demandari non poterit, vt per Cyn. & Bal. in l. ad officiũ, in fin. C. com. diuid. Bal. in repet. l. C. vnde vi, in l. vt vim, ff. de iust. & iu. & in l. accusationis. C. quod met. cau. Castr. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. ff. sol. ma. & alij, de quibus Rolan. à Valle d. cons. 34. nu. 20. vol. 2. quem omnino vide pro hisce nostris terminis. Ad idem vide Salic. in le. non ideo minùs, versic. quæro quinto, an in delictis quis excusetur ratione
41 mandati, C. de accusat. vbi tenet, quòd † quando quis ex sui priuilegio ius habet hoc, se propria authoritate vindicandi, illud cedi, neque mandari potest; & pro ista sententia facit quoque gl. in l. cum fundum. in verbo, postea, ff. de vi, & vi armata. & certè hæc est communis opin. vt etiam testatur Rolan. in d. cons. 34. num. 35. & Clar. in d. §. Homicidium,
42 versic. dubium est; concludens tamen, quod † practica obtinuit, vt alteri etiam homicidium prædictum demandari possit, vt ita Curiam Neap. iudicasse ait, teste Afflicto super 3. parte const. Regni, rub. 46. quem refert Pract. Carrer. fo. 445. num. 249. & refert etiam Bart. Cæpol. in tract. de seru. vrb. præd. cap. 23. circa fin. dicẽte, se in facto istud obtinuisse, quod & tradit ipse Cæpo. cons. crimin. 4. sub num. 15. Sed quic-

quicquid in aliis mandatariis fit, benè † absque dubio procedit, posse patrem, atque maritum istud proprio demandare filio, vt optimè probat tex. in d.l. Gracchus, & ibi hoc tradit Bal. num. 5. & istam opin. dicit esse frequentissimam Didac. super 4. decret. fo. 140. nu. 5. & ita quoque communiter tenere Doct. testatur Gomes. super d.l. 80. Tauri. nu, 61. quos refert Clar. in d. §. Homicid. d. versic. Dubium est: 43
Hocq; ideo procedit, quoniam † pater, & filius eadem censentur esse persona, l. fi. C. de impub. & al. subst. l. cũ scimus. §. fin. C. de agr. & cens. lib. 11. vt & ita tradit esse rationem Rolan. à Valle d. consi. 34. nu. 28. penes quem etiam nu. seq. habes, An † sicut pater filio, ita dominus seruo, vel vasallo, vel similibus, qui de honestate parere necesse habent, mandare possit, vbi concludit esse cõmunem, quòd non; & istud mihi placet; quia licet maximum sit scelus adulterium, tamen contra regulas iuris pro solo filio istud indultum est, in d.l. Gracchus. ergo in exorbitantibus stricta est faciẽda interpretatio, vt & supra dictum fuit. 44 45

Alia multa quoque matrimonij fauore, odioque violati thori introducta sunt aduersus iuris communis normam; maximè quia † licet transigi possit super criminibus, quæ sanguinis ingerunt pœnam, transactio tamen super hoc adulterij crimine non permittitur, vt est tex. in l. transigere Cod. de transact. & istud † euenire propter frequentiam, & criminis immanitatem cõmuni Doctorum opinione inquit Alber. in d.l. transigere, post nu. 17. versic. quæro quare, quem ibid. refert Don Ant. de Padilla, post nu. 77. quam tamen rationem imò dicit communiter reprobatam Corrasius in lib. 2. miscell. cap. 1 nume. 2. Vel † ratio est fauor matrimonij, cui leges multum fauẽt; ne fiat sanguinis turbatio; ne vè etiam fortè sordidæ stirpis viri splendidis subrogentur natalibus, quam rationem communiter teneri testatur Mantua in d.l. transigere, num. 65. & Alc. num. 20. quos refert Clar. in pract. §. fin. q. 58. versi. excipitur tamen. Vel etiam † dici potest, (& fortè melius, & sic quoque opiniones concordare poteris) prohibitam esse in adulterio transactionem, matrimonij fauore principaliter; secundariò autem, & in consequentiam ob delicti enormitatem; aut odium maximum; nam & constito matrimonij fauore 46 47 48 49

quem prosequitur lex, apparet quoque in ius violationis odium, & etiam enormitas delicti, arg.l.i.ff.de his, qui sunt sui, vel alieni iur.& in st.cod.in pria.aceorum, quæ tradunt scrib.in rub.ff de acquir.poss.L.& ibi maxime Ripa, num.3. Quatenus autem dictũ est non posse super adulterio tran-
50 sigi, illud intelligendum est antequam, pœna pro ipso adulterio sit impolita, nam post impositam pœnam bene transactio licita est, vt per Bar.in d.l.transigere num 13.& esse communem opin.testatur ibi Purpur. num.71. Sed & inquit Clar.d.q.58.d.versic.excipitur, in fine, se in facti contingentia nunquam vidisse reiici remissiones factas pro adulterio à maritis; Quinimo & inquit secundum Pap.lib. 22.tit.9.Arℓto12.quod quãdocunq; maritus ante sententiam remittit, mulier non punitur, & ipse Pap.refert, quod
51 ita Parlamentum Tholosanum iudicauit. Ait † autem Bar. in repet.d.l.transigere, sub nu.23. quòd quamuis in adulterij crimine non sit licita transactio, & hoc ad finem impediendi processus criminalis, tamen pax fieri potest, vt animi remittatur rancor, & inimicitia & per id secundum eum processus non impedietur, licet pœna minoretur ex statuti forma, & ita dicit Bar.esse text. expressum, quod ista pax fieri possit, in auth.sed hodie, & in corpore vnde sumitur,
52 C.de adult.dicens etiam † istam pacem in omni maleficio esse licitã, ad quod allegat tex.l.si tibi, §.quędam.ff de pact. & §.fin. Inst.de iniur. Et prædictam conclusionem consulendo tenuit ipse Bar.cons.175.sub nu.1.vol.1.cuius decisionem posuerunt Alb.& Franc. Tig.in d.l.transigere, & ibi sequuntur Alex.sub nu.5.& Ias.nu.6.& alios refert Thom. Dipl.ad Bar in d.cons.175.litera, D,in verbo, transactio; huius etiam Bart. decisionis meminit D.Bern.de Landr.ad Aret.de malefic.in d.verbo, *che hai adult.* post nu.1.in litera, A,in verbo,trãsigere. Scias autem, quod pax ista licet in aliquo prodesse posset, ipsa tamen & multùm obesse apta
53 est; ea † enim indicium est sufficiens ad torturam, vt tradit Bal.in titu.de pace iur.firm.§. iniuria. versic. item quæsiit,
54 quem refert Aegid. Boss.in tit.de pace, nu.23.& istud † declarat præcise procedere in terminis nostris, scilicet in criminibus, in quibus de iure non est licita transactio, (vt in hoc adulterij crimine nõ esse licitam dictum est) Iul.Clar. in pract.

in pract. crim. [illegible] q. 21. versic. Pax, vbi Doctores de cōmuni [illegible] refert tradit tamen cautelam, quod † pax 55
fiat per aliquem tertium, nomine omnium quorum interest nam in [illegible] talis pax valet, & cuicūque illam producenti prodest non secus ac si esset in ipsa remissione specialiter nominatus idem [illegible] tradit Clar. in d. [illegible] vers. Dictum est vbi [illegible] practica seruari quòd huiusmodi remissiones fiunt notario [illegible] nomine omnium, quorū interest, [illegible] declarasse Senatum Mediolan. in facti cōtingentia [illegible] de notario absentis nomine pacem [illegible] Valle [illegible] num. [illegible] uncto pro declaratione [illegible] vol. 1. vbi
etiam habes [illegible] stipulari 56
posse & [illegible] vide, & maxime [illegible] Ceph [illegible] num [illegible] tradit,
quod † notario pro absente [illegible] acquirit, etiam ante 57
ratificatione & vtiles quærit [illegible] non personales modo, sed reales etiam, ad quod [illegible] Emanu. Soar. in Thes. recept. sent. litera, N. num. 41 [illegible] &
maxime nu. 46 In † his igitur cum pacem facere [illegible], 58
ad hoc ne indicium aducatur [illegible] tus sis pacem per medium notarij personam fieri [illegible] tiùs ages: Sed † & forte etiam si ille tertius, [illegible] notarius in 59
specie pacem faceret nomine ipsius rei, adhuc ei talis pax obesse non deberet, prout in facti contingentia [illegible] curiam Neap. teste Gram. voto 39. circa finem refert Clar. d. q. 21. d. versi. Pax. in fi. Quod tamen votum ego in codice meo non inuenio, nam ipsius Grammatici vota non sunt plura quam 35. & ea omnia percurrendo, cum consilijs criminalibus præcedentib⁹, istud in ipsis nō inueni: Attamen conclusio ipsa mihi multùm placet, quam & hoc pacto cōprobo. Dictum est suprà valere prædictas remissiones, nec indicium facere ad torturam, si absentis nomine, specialiter non denominati fiant; puta si sint factæ omnium, quorum interest, nomine: Certum autē est, quod tales sic conceptæ remissiones, & paces directo in absentis personam cadunt cum similes conuentiones in aliud cadere nequeāt. cùm igitur necessario illius absentis personam respiciant,

æquè est,ac si, eo specialiter nominato.pax facta fuisset, vt est tex.not.in l.2.ff.de lib.& posth.& ideo dicebat Bal.in l.
60 maximum vitium, C. de lib.præt. quòd † quando ratio est unica in statuto, illa, etiam si non exprimatur, habetur pro expressa;ad quod etiam vide Soc. cons.1.sub nume.1.vol.1.
61 Et † quod vnica ratio ex aliqua re collecta pro expressa habeatur,tradunt etiam Ripa in l.si constante,num.45.ff.sol. matr. Dec.cons.372.num.5. Ruyn.cons.31.num.3.lib.2.Paris. cons.83. nu.3.lib.3. Bertr. consil.300. nu.3. lib.1. Gozadin.cons.44.nu.17. & cons.103.nume.19.Soc.Iun. cons.147. num.21.lib.2.communem dicit Dec.consi.333.sub nu. 5.&
62 Curt.Iun.consi.107. num.6.Vnde † in proposito nostro dicendum venit,quod sicut tacita illa remissione pro absente facta, quæ(vt est dictum)pro expressa habetur.torturæ repellitur indicium: ita & omnino in specifica dicendum
63 sit: taciti † enim, quod directa,& necessaria interpretatione venit,virtus cum expresso æquiparãtur.l.cum quid,ff.si cert.pet.
64 Cæterum † licet, vt dictum fuit,per remissiones absentis nomine factas, fiet,ne indicium ad torturam excitetur; tamen non erit sublatum, quin iudex ex sui officio super a-
65 dulterio inquirere valeat; esse enim † adulterium vnum ex casibus specialibus, in quibus de iure potest inquiri, videtur probari per l.1.§.si publico. ff.de adulter.per quem tex.ita tenet Ang.in d.verbo,*che has adult.* num.31. & licet contrarium dicatur in decis. Neapol.176.nu.2.istud tamen non curo in casu nostro;cum saltem Angeli opinio procedat, cum præcessit mariti, vel alterius, qui postea destitit, accus. vt per ipsum Matth. de Affl. in const.legũ asperitate, col.4.quem refert Maran.de ord.iud.pat.1.sextæ,& vlt.par.
66 prin.tit.de inquis.nu.170.cum † in quocunq; casu permissũ tradit Gand.de malefic.in tit.quomodo cognosc.de malef. per inquis. post num.6. versic.sed hodie. vbi etiam subdit, quòd ita vidit communiter obseruari,quem refert Bal.in l. ea quidem.sub nu.44.C,de accus.& inquit Io.And.in addit. ad Spec.in tit.de inquis.§.quando autem,in princ.in litera, B.in verbo,in quibusdam casibus,quòd hodie iudices secularis fori de consuetudine, nisi per statuta restringantur, faciunt sibi regulam inquirendi de quolibet maleficio; &

pro

pro hoc etiam vide latè alias autoritates, de quibus Clar. in pract. §. fin. q. 3. vers. sed certè. Quam tamen rem tu intellige prout dicam inferius litera, I, caut. 116. Non † modò autem Iudex ex suo officio inquirere poterit antequam accusatio instituatur; sed etiam post eam prosequi poterit, si accusator ab accusatione destiterit, vt latè dixi suprà caut. 2. sub num. 3. vers. Hinc fit. Sed profectò † licet non obstante pace & remissione iudex ex officio procedere valebit, processus tamen debilitabitur, quoniam parte cessante videmus sæpe euenire, quod cum maxima difficultate indicia, vel probationes cõtra delinquentes per fiscum haberi possunt, vt ita ait Iul. Clar. d. q. 58. in fine principij. 67 68

Pœnæ autem adulterij secundum temporum, iuriumq; diuersitatem diuersæ quoque impositæ fuerũt; olim enim † adulteri viri, itidem & fœminæ secundum legem Mosaicam mortis puniebantur pœna, vt habetur Leuit. cap. 20. num. mihi 10. & Deuter. cap. 22. num. 22. & Specul. in tit. de adul. & stup. §. 1. sub num. 2. Sed † Canonum iure hodie pro adulterio laicus tàm masculus, quàm fœmina excommunicantur, c. intelleximus, ext. de adult. vlteriùs fœmina in monasterium detruditur, & si eam maritus recipere non velit, in perpetuum ibi manere, & pœnitentiã agere cogitur, c. gaudemus. ibiq; not. de conuer. coniu. Ex quo habes, quod † iste vnus est ex casibus, in quibus Episcopus in laicos animaduertere potest, vt & tradit Abb. in d. c. intelleximus, nume. 1. & communem testatur opinionem Alciat. in c. 1. num. 18. de offic. ord. quos ad hoc refert Clar. in prac. §. fin. q. 37. versic. Quæro nunquid, & Alciatum, ac Clarum ipsum refert. Eman. Soar. in Thesau. recept. sententiarum, litera A. num. 87. & subdit Clar. in præcitato loco, circa fin. quod † quando ad thori separationem, ob adulterium faciendam, agitur, tunc de ea solus ecclesiasticus cognoscit Iudex, & ibi authoritates Doctorum communem tradentium affert; idem quoque tradit Franc. Marc. decis. 152. sub nume. 1. par. 2. quod & tradere videtur decis. 742. sub nu. 3. parte eadem. Clericus † vero adulter ex ipso iure Canonico ab officio, & beneficio deponitur, & in monasterium pariter toto eius vitæ tempore detruditur, vt habetur in c. si quis clericus. 81. distinct. Glo. d. Archid. in c. lator. 2. q. 7. 69 70 71 72 73

Goffr.Bern.Lau.Io.An.Abb.& Imo.in c.vt ricorum.de vitâ & honest.clerico.Io.Fab.in §.2.Instit.de pub.iud.quem refert August. Arimin. ad tractatum Ang.de malefic.in dicto verbo,*che hai adulterato*,sub num.42.infi.Marc.Ant. Cucchus in Inst.canonic.tit.de diu.del. versi. Adulterium quoque.& communem inquit Io.de Anan.in ca.significasti,ext.de adulter. Io. Bern. Diaz in pract.crim. cap.79.in prin.& alij,de quibus Clar.in.§. Adulterium, ver.sed quæro,& Eman. Soar.in d. Thes.recep.sent.litera C.num.110.

74 Hæc † tamen detrusionis in monasterium pœna hodie ex consuetudine non seruatur,vt testatur Diaz in pract.crim. cap.128.quæ si seruanda reassumeretur,& cum euenit casus imponeretur, non modicam afferret Reipub. vtilitatem; & fortè Distichon illud in his suum sortiretur effectum, vt dici posset..

Oderunt peccare boni virtutis amore:
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

75 Iure † autem ciuili digestorum pœna adulterij erat deportatio, vt ita magis communiter receptum videri tradit Clar.in d. vers.sed quæro, & nõnullos allegat communem dicentes.

76 Cæterum † de iure Codicis adulteri capitis pœna puniuntur; Nuptiarum enim sacrilegos (Imperatore Constantino dicente) gladio puniri oportet.l. quamuis. 2.in fine.C.de adult.quod & habetur ex Iustiniano in §.item lex Iulia,Inst.de publ.iud. Quæ quidem iura licèt generaliter loquantur, tam in viris, quàm in mulieribus; quia tamen Authẽticorũ iure in fœminis pœna fuit mutata(vt inferius dicam)cõmuniter Doc.admittunt,dictam l.quamuis,iure etiam hodierno in masculis locũ habere,vt ibi habes in gl. fin.& sequũtur Bart.& Salic.ibid. Io. Berberius in suo viat. iuris,versi.& viro quæ pœna mortis infligitur.gl.&omnes; & maximè Anto.de Bur. Abb.& Imo.in c.tuæ, ext.de proc. vbi Imo. nu.13.inquit,quod ita Legistæ cõmuniter tenent; Ang.de malefi.in d.verbo,*che hai adult*.nu.44.& ibi Aug. ad eum communem recitat; Hippol.de Marsi. cons.73.nu. 26.Cæpo. cons.crim.80. quod est cons.fin. nume.8.Franc. Marc. d. decis.152.num.1.&.d.decis.742. num.4.quod & dicere voluit Gram.voto 17.sub num.15. circa fin.traditque

etiam

etiam Io. Mil. in sua crim. pract. tract. de pœnis. nume. 30. & in tract. ; œn. circa mortem. nu. 113. hancque sententiam communiter approbatam aiunt Alex. cons. 13. nu. 3. vol. 7. Afflict. super 3. par. const. Regni, rub. 44. in prin. sub nu. 7. vbi dicit, quòd ità omnes Doct. tenēt, & quòd ità vidit plures iudicatum, & sententiarum etiam factam executionē, communem quoque tradunt Marquard de Iudæ. 2. par. c. 3. num. 12. Rolan. à Valle cons. 73. nume. 7. volum. 1. & cons. 35. num. 1. vol. 2. quibus in locis & Alexandrum in prædicto loco, ac Afflictum refert: pùlchrè Viuius in tom. 2. communium opin. variorum. litera, A. opin. 9. & tradit etiam Iul. Clar. in d. §. adult. dicto vers. Sed quæro. vbi postmodum subdit, quòd quicquid sit secundum iuris communi dispositionem, hodie † in omnibus ferè prouinciis immutatam 77
esse mortis pœnam pro adulterio videmus, & pecuniariā esse impositam pœnam; & ita communiter obseruari ex statutis Italiæ attestari inquit Anan. ca. fin. post num. 11. extra de collus. deteg. quem refert Tiraqu. de legib. cōnubial. l. 13. num. 23. Sed certè pœna dictæ legis, quamuis in adulterum ad vnguem seruari debéret: quoniam, vt ex Euphronis dictis recitat Stobæus de impru. serm. 6. non † est adul- 78
tero vllum maius malum; in aliorum enim infortuniis delicias quærit; & idem Stob. ex Menandro in ira ait ibid. non † esse adultero vllam perniciosam magis rem: morte enim 79
est venalis.

Verùm † fœminæ hodie ob commissum adulterium 80
mortis pœnam subire nō debent; Sed iure ciuili virgis cæsæ in monasterium detruduntur, vt si intra biennium mariti illas ad se non reuocent, monachalem suscipere habitum, & perpetuò in ipso monasterio permanere cogantur, & aliud seruatur secundum dispositionem tex. in auth sed bodie adultera, C. de adult. & ita tradit Ang. in d. verbo, *che hai adult*. d. num. 44. & ibi August. ad eum. Cæpo. d. cons. 80. d. nu. 8. Marcus in dictis decis. 152. sub n. 1. & 742. sub nu. 2. & nu. 3. & Nicol. Boer. decis. 297. n. 12. & 13. vbi multa pulchrè de quibusdā locorum consuetudinib. ob id tradit, quē & vide nu. 16. Ac ita volunt omnes Doct. vt per Sali. in l. qui sepulcra, sub nu. 7. C. de sepul. viol. & hanc communēdicūt esse opin. Imo. in l. cum mulier. 1. sub nu. 18. ff. sol. matr. & ità

quoque tradunt Io. Caccial. in l. si qua illustris, nu. 20 ff. ad senatusc. Orfic. Io. Mil. in suis coment. super consuetudine Galliç, rubr. 18. num. 7. Rolan à Valle. d. cons. 74. d. num. 8. vol. 1. & d. cons. 35. d. num. 3. volum 2. Placent in tract. de accus. tit. 4. num. 11. quem refert Viuius in præcitato loco, sub num. 4. vbi postmodum docet aliter ex Regni Neapol. constitut. seruari; Clarus autem in d. versi. Sed quæro, nonnullis recitatis decisionibus, quib. patet fuisse secundũ ius commune & in curia Burdegalen. & in Parlamento Parisien. & in curia Neapol. iudicatum, subdit, quod in Senatu Mediolan. nunquam ipse vidit hanc pœnam detrusionis in monasterium seruari; sed quandoque mulieres de adulterio conuictas in fustigationem, & arbitrarium exilium fuisse condemnatas; & etiam refert quandam mulierem, quæ adulterium cum incestu fassa fuerat, non nisi biduo virgis cæsam fuisse: Ego autem Sablonetæ, dum ibi Dominus Ludouicus, Genitor meus amantissimus, ex liberalitate, & clementia Illustrissimi, & excellentissimi Vespasiani Gonzagæ, Ducis præstantissimi (cuius virtutem, egregiaque facinora mirantur omnes) fisci causas ageret, vidi à D. Ioan. Sfortia Monaldo Pisaurense, tunc temporis in ea ciuitate generalis Vicarij prærogatiua fungente seruatam dispositionem d.
81 authen. sed hodie. Reperio † autem in statu. crimin. Brixiæ 71. mulieribus adulteris mortis imponi pœnam; (cuius etiam meminit Zabar. consil. 69. incip. contra Bartol. de Gobbis, quem refert Boer. d. dec. 297. sub numero. 13.
82 in fine.) In † ciuili verò eiusdem ciuitatis statuto 197. pœ-
83 nam esse impositam amissionis dotis; vnde † crediderim, quod duorum eorum statutorum vigore ibi pro mulieris adulterio & mortis pœna, & dotis amissio marito acquirendæ veniret, argu. l. non est nouum, cum duabus legibus sequen. ff. de legibus, l. quoniam in prioribus, C. de inoffic. test. iuncto §. aliud quoque capitulum, in Auth. vt cum de appellat. cognoscitur, cum simil. infi-
84 nit. Ita † tamen, vt vno absoluto iudicio, ciuili, vel criminali, altera postmodum agatur via, iux. textum, & ibi Bartol. in l. 1. C. quando ciu. act. præiud. crim. text. & ibi Bart. in l. 2. §. 1. ff. vi bon. rapt. Specul. in titu. de furt. §. 1. number. 3.

iuncto

iuncto num. 4. quod & voluit dicere Bartol. l. prætor edixit, §. si dicatur in p... pos. ff. de iniuri. idemq; tradit Maran. de ord. iud. parte 4. dist. 1. nu. 5. vbi istam communem dicit opin. quamq; communem tradit Clar. in pract. crim. §. fin. q. 2. versic fin. Non autem in vno, eodemque iudicio & ciuilis actio, & criminalis cumulari posset; est † enim 85 communis conclusio, quod ciuilis actio (etiam si ad diuersa tendant, in eodem libello, ab eadem persona, ex eadem causa, & contra eundem insimul intentari non possunt, d. l. 2. §. 1. ff. vi bon. rapt. & ibi Doct. Io. lecturam communiter sequentes, & l. interdum, ibique scrib. ff. de pub. iud. Aegid. Bossi. in titu. de accusat. numero 11. & in titu. de plurib. violen. numero 113. Iulius Clar. in pract. §. fin. q. 2. princip. & Rolan. à Valle consil. 30. numero 3. volum. 2. Bene † puto (& hæc erit pro marito in ea ciuitate cautela) quod hæc 86 erit ferenda, cumulatio, si criminalis principaliter intentetur actio, & incidenter ciuilis, petendo (non æquè principaliter, sed iudicis officio) dotem sibi assignari, iuxta tradita à Bartol. in l. interdum. § . qui furem, numero 5. ff. de furt. d. l. 2. §. 1. numer. 2. vi bon. rapt. idem in l. 4. §. si dicantur, ff. fin. regun. & in l. 1. numerò 4. C. quan. ciu. act. Quodque secutus fuit Ioan. de Anan. in l. edita, numero 66. C. de ede. ac communiter sequi Doc. testatur Cur. Iun. in d. l. edita, numer 199. & alij, de quibus Clar. in d. q. 2. versic. & hæc quidem. multa † incidenter permit- 87 tuntur, quæ alias non concederentur vt not. in l. quoties, C. de iud. & in l. nullum, C. de testibus & per Cur. Iun. in l. 2. numer. 42. cum sequen. ff. de iuris. omn. iud. Quod verum † videtur, etiam si iudex, coram quo principa- 88 liter criminalis, & incidenter ciuilis pro dote intentaretur, esset duntaxat ad causas criminales iudex, vt colligitur ex text. d. §. qui furem, & expressè ibi Bartol. numero 4. & sub numero 5. circa fin. & §. eum, d. numero 4. inquit Bartol. ad hoc esse mirabilem; quodque ex eodem §. sentit Curt. Iun. in d. l. 2. numero 43. de iuris. omn. iud. & Hier. Cuchalon ad Angel. de malefic. in verbo, ad querelam, in vltim. eius apost. col. 5. versicu. secundo casu, vbi de communi docet, cui adde Rolan. d. consil. 30. nu. 1. volu. 2. vbi ad id latè authoritates allegat; vnde etiã ita est

89 intelligendus text. d. §. si dicantur. An † modo è conuerso intentata ciuili principaliter ob dotis amissionem, poterit & incidenter criminalis institui? Hic sunt ex vtraque parte opiniones; nam Bart. in l. pen. ff. de calum. & Castr. in l. quos retrahi, C. si aduers. libert. & in l. quicunque. C. de seru. fugit. atque Cur. Iun. in d. l. 1. num. 44. de iur. om. iud. renuerunt, quòd sic; Bart. verò sibi contra morē suum contrarius, in d. l. 2. §. 1. sub num. 2. vers. sed si quis vellet, ff.
90 vi bon. rap. secùs tenuit, nam † in criminalib. requiruntur probationes lucidiores. l. sciant. C. de probat. & istam Bart. opin. etiam sensit Flor. in d. §. si dicantur. Pro huius tamen quæstionis resolutione vide omnino quæ posuit Hyer. in d. vlt. apostil. ad Aret. in qua vtranque refert opinionem ex vna allegando Castr. ex altera Flor. & Bar. Mox distinctione quæstionem absoluit.

Quatenus modò dictum est posse in casu prædictorum statutorum Brix. agi actione criminali & ciuili, altero iudicio expleto, obstare videntur ea, quæ dicuntur de iniu-
91 riarum actione, quo † casu licet iniuriam passus ciuilem, aut criminalem possit eligere actionem, vna tamen via contentus esse debet; ea scilicet ratione, quia vtraque actio ad idem, scilicet ad vindictam tendit, nō autem ad diuersa, id est ad rei familiaris damni resartionem, vt ita voluit Specul. in d. titul. de furt. d. §. 1. num. 3. & clarius dicit in tit. de iniur. §. 1. num. 4. Bart. in d. l. 2. §. 1. sub num. 2. vers. Vlterius opp. vi bonor. rap. in d. leg. prætor edixit. §. si dicatur, ff. de iniur. & in d. l. 1. sub num. 2. versic. Quando ciuilis. C. quan. ciu. act. præiud. crimin. Abb. in ca. tuæ, extr. de procur. communemque ait opin. Maran. in d. distinct. 1. quartæ part. princ. sub d. num. 5. & Iul. Clar. d. quæst. 1. dictoque versic. fin. Vnde & in casu nostro idem dicendum videtur; cum non ad diuersa, sed ad idem duæ illæ statutorum prædictorum pœnæ tendere videantur, ex quo nullum prætenditur rei familiaris damnum, vel diminutio.
92 Sed respondendo breuiter dico, in † adulterij crimine statutum criminale Brixiense non priuatam concernere vindictam, sed Reipublicæ causa illud fuisse emanatum; Ad hoc scilicet, vt honestas amplietur, & luxuria refrenetur, vt in eo statuto 71. in princip. dicitur. Cùm igitur ea statuta

tuta ad diuersa tendant, nimirum est, si etiam vtraque a-
ctione agi potest. Vltra pœnam, quam dixi de iure com-
muni pati mulierem adulteram, per text. d. authent. sed
hodie. Cod. de adulter. est † & alia statuta pœna, dotis sci- 93
licet amissionis, quam ampliùs non potest repetere mu-
lier; & istam pœnam sentit mulier, si maritus eam accu-
sauerit, & sententiam reportauerit quò ad thori sepata-
tionem. ca. plerunque. extr. de don. int. virum, & vxor. l.
consensu. C. de repud. & §. quia verò plurimas, in Auth. vt
liceat mar. & auiæ, Ripa in rub. extr. de iud. nu. 14. Boer.
decis. 338. in princ. & ita dicere voluit Bossius in tit. de coitu
damn. & pun. nu. 54. istamq; perhibent communem opin.
Bald. Nouel. de dote, par. 11. §. hactenus, nu. 36. & alij, quos
referunt Bapt. à Villalob. in sua collecta com. opin. litera,
A, num. 68. Viuius in 1. lib. com. opin. variorum, litera, V,
vers. Vxor perdit, & Clar. d. §. adult. §. Et scias. Et † non 94
tantùm dotem maritus acquirit, sed etiam paraphernalia
bona, vt per gl. in d. c. plerunque. Ias. in l. fideicommissum,
C. de fideicom. Ripa in d. rub. de iud. num. 12. Pom. ad Bar.
in d. l. consensu, Boss. in d. tit. de coitu dam. sub d. num. 54.
D. August. Arim. de Ang. de malefic. in d. verbo, *che hai adulterato*. num. 27. communemque ait Boer. d. decis.
338. in fine numeri 2. & alij, quos refert Clar. d. §. adult.
versic. Adde, quòd propter. Pariter † & maritus adulte- 95
rium cõmittens donationem propter nupt. amittit, quam
vxor tunc lucratur, vt per gloss. 1. in cap. 1. vt lit. non con-
test. Aret. de malefic. in d. verbo, *che hai adult.* sub num.
25, & communem enunciat Clar. in d. versic. Adde, quòd.
& pro hoc facit, quia regula correlatiuorum, de qua infra
dicam, num. 133. procedit etiam in pœnalibus, vt com-
munem ait Ioan. Nic. in l. generaliter. num. 26. C. de sec.
nup. Arius Pin. in l. 2. par. 1. cap. 2. num. 1. C. de rescin. vend.
& Bapt. à Villa. in sua collecta com. opin. litera, C. nu. 204.
Et † quæ de vxore dicta sunt, procedunt etiam in sponsa, 96
cum qua adulterium committi dicitur, text. est in l. si vxor.
§. si diuus, ff. de adult. gloss. in c. discretionem, in verbo,
reatum adulterij. de eo, qui cogn. consan. vxor. suæ, quam
gloss. tenent omnes, vt testatur Mantua in d. l. transigere,
num. 52. C. de trans. Quod † tamen intellige in sponsa per 97

verba de præsenti, etiam si à viro adhuc cognita non fuerit, non in sponsa per verba de futuro, vt ita communiter tenere Doctor. testatur Ant. Gomez super.l.80. Tauri, post numero 47. quem pro hac communi limitatione refert Clar. dicto §. adulter. versicu. sed hæc omnia. An
98 † modò vidua si mortuo viro stuprum commisit dotem, & propter nupt. donationem perdat? Magnæ hincindè fuerunt Doctorum authoritates; nam Bartol. in l. pen. C. de adulter. affirmatiuam tenere videtur, quem (id apertè dicens) sequitur Castr. consi. 147. volu. 2. & consil. 154. eo. volu. in l. sororem, Cod. de his, quibus vt indign. per glos. ibi, & in d.l. fideicommissum. post gl. ibi C. de fideic. Aug. ad Ang. in d. verbo, *che has adult.* sub nu. 30. ad fin. ad idem vide Pom. ad Bar. in d.l. consensu, C. de rep. istáq; dicit communem opin. Boer. d. decis. 338. nu. 11. Apost. ad Abb. in d.c. plerunq; Bell. in rub. C. de eden. nu. 8. sed contrariam sententiam tenuerunt Alex. in d.l. sororem, (cuius tamen fundamento per Paulum de Cast. in cons. 147. fuerat responsum, & fortè Alexan. illud. non viderat) Soc. Iun. consil. 111. numer. 7. in fin. lib. 3. vbi dicit, quòd fortè hodie contra Castr. est magis communis opin. Quinimò. Guliel. de Bened. in 3. par. rep. cap. Rayn. numero 202. ext. de testam. apertè dicit priorem conclusionem communiter reprobari, Rolan. à Valle cons. 87. circa fin. lib. 2. & inquit Boer. in d. decis. 338. in fine, in facti contingentia, ita iudicatum fuisse per Arrestum supremæ curiæ Burdegalæ, ipso ibi præsidente, qui etiam sub nu. 7. versicu. tamen opin. Alex. & Ias. hanc partem rationibus comprobans, pro eadem alias adducit authoritates, istam quoque opin. contra Castren. tenet Iulius Clarus in §. stuprum, versicu. Sed nunquid, dicens se credere, quòd hodiernis temporibus contra Pau. de Cast. sit magis communis opin. & post Boer. præcitato in loco, refert Didacum attestantem pluries secundum hanc opin. contra Cast. iudicatum fuisse: Et ideo idem Clar. in fine versiculi prædicti subdit non esse recedendum ab hac opinione in iudicando, quam benigniorem quoque dicit.

99 Quatenus † autem superius dictum fuit, dotem amittere vxorem propter adulterium, istud intelligas verum, si maritus

si maritus dotem lucrari volens vxorem coram ecclesiastico iudice accusauerit ad thori separationem, dotisque lucrum, vt in d.c.plerunque. & ita omnes penè Doct. superiùs allegati loqui videntur: si autem criminaliter maritus ad legalem pœnam acusaret, tunc postea non posset ad dotis lucrum ciuiliter agere; imò seruaretur modus d. auth.sed hodie adultera, quam de mulieris bonis in aliam disponit formam, vt & ita tenent gl.& Cyn.in d.l.consensu,C.de rep.quod & secundum vnã solur,tradit gl.in d.aut. sed hodie, & in corpore,vnde sumitur, C.de adul.sequitur Cast.in l.rei iud.§.morum.ff.sol.mat. quem refert apost.ad Bar,in d.§.morum,litera,C,in verbo,non autem hęres.versic. aduerte etiam quia Pau.de Castro.& ista quidem opinio mihi summopere placet, quę apertissimè probatur per d.aut.sed hodie.

Notandum † tamen est, quòd in vno casu maritus dotem lucratur, etiam si vxorem non accusauerit, prout dictum est; & hoc euenit quando mulier ipsa ad dotem ageret; & ipse maritus de adulterio exciperet, & probaret, vt per Bal.in rep.d. l.cum mulier,quæst.13.& ibi Imo.& Alex. post alios, quos allegat, vbi dicit circa fin. quòd hæc opinio sibi verior videtur in puncto iuris,& quòd videtur magis communis; ac etiam communẽ dicit cõs.89.nu.10.li.6. pariterque cõmunem ait apost.ad Bar.in l.miles.§.soc.ff.de adul.& vide quoq; d.Io.Franc. Balbum in tract.de præs.3. par.quartæ par.prin. q.1.sub nu.9.ver.sed an de adulterio, qui insuper ex Baldi,& Alexan.dictis in ea l.cum mulier,ait hanc exceptionem perpetuo contra mulierem dotem repetentem opponi posse, licet hoc non procedat quò ad ipsam accusandam mulierem, quia minori temporis spatio excluditur vir,vt inferius explanabimus;& ita quoque Balbum refert Villalob. in sua collecta com. opin. litera A, num.69. 100

An † autem si maritus viuens de vxoris adulterio non fuerit conquestus, eius hæredes conqueri ita valeant, vt mulier dotem amittat? hæc est controuersa quæstio, pro qua vide Angel.de malefic.in d.verbo, *che has adult.* nume.29.& ibi ad eum allegationes quasdam D. Alexandri, & D.Voglini de Ari. ibidẽ etiã vide Aug Arim.& omnino 101

videas Boer.d.decis.338.nu.7.sub quo num.concludit communem esse opin. quòd non possint, quam etiam esse cõmunem in eadem decis.dicit, sub nume.12. vers. pro qua
101 multum facit. Istam † tamen conclusionem non procedere declarat, nume.8.quando maritus repentè decessisset, antequam vxorem de adulterio accusare potuisset, secundùm Io. Andr.in addit.ad Specul. in titu.de feud.§. fin.in verbo, l.fin.circa fin.post Cyn. in l.1. C.de reuoc.don.Ioan.
103 Campeg.in tract.de dote, part.3.q.228.Idemque † ait Boer. si maritus vxoris improbasset delictum, vel eam expulisset, aut conquestus fuisset, licet nõ accusauerit, secundum Alex. in d.l. rei iudicatæ, §.1. qui pro hoc allegat tex. in l.1. in fine, in vers. conquestus, ff. ad Syllan. idem Imol. in d.l. cum mulier, & Ioan Camp. d. quæst. 228. ad idemq; Bald.
104 in consil. 88. lib. 1. vbi hoc limitat † habere locum, si hæres sit de suis, secùs si extraneus, vel singularis successor; quia tunc ille obijcere nequit; & istud etiam tenuit August.ad Ang.in d.verbo, *che hai adult.* post num. 29.

In quantum autem dixi hodie criminaliter accusatam mulierem adulteram non mortis pati pœnam, sed eam,
105 quæ in d. auth. sed hodie, imponitur, sciendum † est, quòd istud intelligitur, cum simplex interuenerit adulterium; At si incestus concurret qualitas, capitis erit pœna, iux.tex. in l. si adulterium cum incestu, & quod ibi not. gl. & Bart. ff de adulter. quæ sanè lex per ius prædictum Authenticorum non est correcta, vt in ipsa l.tenet Bart.nu.1. Aretin.in d. ver. *che hai adulterato.* d.num.44.ad fin. & Ludou. Carrer.in pract. crimin. fol.199.num.40.vers. Nono excusatur maritus occidens adulter. ac Franc. Marc.d.decis.152. nu.3. pariterque mortis pœnam subire mulierem, cum adulterium vnà cum incestu committit, communem dicit esse opin. Grillan.de diuer. crim. lib. 3.q.3.num.5.quem refert Clar.in §. incestus, versic. sed quæro.

106 Istud † autem limita secundum Marc. in modo dicto loco, nisi mulier esset iuuenis, & 25. an. minor; quo casu iuuentus ea esset iusta pœnæ molliendæ causa, d. l. si adulterium, vers. nonnunquam, ad quod etiam allegat Marc. notata in l. quid ergo, §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. in l.& si seuerior.C. eod.l.1.C.si adu. del. & not. in l.

qui

qui contra, & auth.incestas,C.de incest.nupt.& c. cum secundùm leges,ext.de hæret.in 6. Tu dic ad hoc clarum esse textum in l.auxilium.§.in delictis, & ibi clarissimam gl. quæ in terminis nostris loquitur, in verbo, nec si quid.ff.de minoribus. Similiter & ipsa incestus qualitas cũ adulterio concurrens facit, vt licet † adulterij crimẽ continuo quinquennio, à die criminis commissi computando præscribatur,l.miles.§.adul.l.mariti.§.propterea,& §.hoc quinquẽniũ. & l.quinquẽniũ. ff.de adul.l.adul.& l. ita nobis pudor. C eo.gl.in l.querela. C.de falsis. D.Men.de ar.iu.li.2.casu 287.n.13.Villal.in sua collec.com.op.litera,D.n.55.& ita in facti contingentia iudicatũ fuisse refert Papo lib. 24.titu. 2. Arresto.2. Quæ † quidem computatio à die commissi criminis facienda,ita summenda erit,vt si adulterium pluries commissum fuerit, quinquennij prædicti tempus cõputandum sit à die vltimi delicti, vt ita dicit gloss. in dicta l.mariti,§ sex mensium, in verbo, commissi criminis,in fi. de adulter.& istam esse magis communem opin.testatur Angel.de Castro inter consilia criminal. diuersorum,consilio 94.numero decimo, quem refert Iul. Clar. in practi. §.final. quæstione decimaquinta, versi.sed hic quæro. Adulterium † tamen cum incestu non præscribitur minori spatio annorum 20. prout ita voluit Boer. decis. 26. nume.20.cum sequ & Clarus in d.§.Adulterium, versicu.finali.Cum enim incestus concurrat,facit vt sint ipsi adulterij effectus alterati,d.l.si adulteriũ cum incestu. Et ideo sicut † alia crimina minori 20.annorum spatio regulariter non præscribuntur, vt est text.in l. querelã.C.de fals.& tradit Abb.in c.cum haberet, num.4.communem dicens, de eo, qui dux.in matr.quam pollu. per adulter.cum aliis,de quibus Clar.in d.q.51.in princip.quibus adde Aegid. Boss. de accusa. numero 30.& Balb in tractat.de præscr.4. par. quartæ partis princ.in principio; Ita fiet, vt incestus concurrens faciat quinquennij tempus, quod pro simplici adulterio sufficit,ad vicesimum annum extendi;quia † quãdo duo delicta inuicem sunt permixta, illud,quod est magis perpetuum, reducit ad sui perpetuitatem minus perpetuum, vt dicunt Bald.& Salic.in d.l. adulter.quos refert Boer.d. decis. 26. sub numero 12. quod probari dicit nu-

Margin numbers: 107 (beside "concurrens facit... quin-"), 108 (beside "2. Arresto.2."), 109 (beside "dulterium † tamen"), 110 (beside "cut † alia crimina"), 111 (beside "dulterio sufficit").

refert Boer. d. decis. 26. sub numero 12. quod probari dicit
112 num. [illegible] per textum in d. l. mariti. §. fin. vbi † adulterium
per virum commissum quinquennio non tollitur, ob vnionis rationem.

Huculque expeditis his, quæ & viri, & fœminæ adulterium committentis respiciunt pœnas, consentaneum fore duxi, si explicarem quomodo punibile sit capiendum adulterium; mox dicturi quibus modis ipsum adulterium probari possit; ac demum quanam via rei de adulterio accusati pœnas euitare queant. Vnde in primis scias,
113 † quòd adulterium tribus potest accipi modis, prout docet Clar. in d. §. adulterium, versicul. Tribus autem. Primò inter coniugatum virum, nuptamque fœminam; & hoc duplex dicitur adulterium; nam ipsorum vterque proprium violat thorum, & alienum; sed certè quò ad ipsum coniugatum virum propriè nō dicitur adulterium, vt ex infrà dicendis apparebit, & aperte tradit Archid. in capit. nemo. 32. quæst. 4. quem ad id refert Socin. consilio 148. sub num. 3. volum. 1. vtque patet ex his, quæ tradit A-
114 zo. in sum. C. de adult. sub nume. 4. dum inquit, † illud non esse adulterium, quod alicuius maritus solutam cognouerit; idem & si coniugatam: nam & tunc non inducitur adulterium, quia ab vxore discesserit: sed quia alterius est co-
115 gnita vxor; & ideo † mulier maritum de adulterio accusare nequit, quia suum dicat violatum thorum, nec alienum,
116 quia † in publico iudicio non admittitur mulier, l. 1. C. de adulter. & l. de crimine. C. qui accus. non poss. ad quod etiam vide Fran. Marc. d. deci. 152. num. 6. & d. decisione 742.
117 nu. 2. Secūdo † modo adulterium committitur inter virum
118 solutum, & mulierem cōiugatam. Tertio, † & vltimò modo committi dicitur adulterium inter virum coniugatum,
119 & mulierem solutam: Propriè † verò adulterium in viro est, quando alienum violat thorum, licet ipse coniugatus
120 non sit. In † muliere autem, quando proprium violat thorum; etiam si adulter non sit coniugatus, vt ait Clar. in præcitato versiculo, Tribus; quæ & colliguntur ex Azonis dictis in d. summa Cod. de adulter. numer. 4. dum dicit,
121 Quod † adulterium est illicitus coitus cum vxore, alienaue sponsa perpetratus; & quod dicitur adulterium,

quasi ad alterius, vel ad alterum thorum transitus; vnde hac attenta diffinitione, & adulterij etymologia optimè colligis (siue te ad virum referas, seu ad vxorem) illud adulterium haberi, cum in nuptam committitur mulierem, & ita per istam etymologiam tradit Soc. d. consil. 148. sub d. numer. 3. loquendo de marito solutam cognoscente. Et † propterea etiam habes pœnas supradictas tam pro maribus, quàm pro fœminis statutas, locum sibi vendicare, cum vir in alienam vxorem scelus id cõmisit; non vero ipsius cõiugati viri respectu, Ang. Aret. in §. nouissimè, sub nu. 3. ver. Ad vnũ aduertas. Inst. ad senat. cons. Orfi. Dec. cõs. 312. nume. 2. Bernhard. Vuurmserus in pract. obseruat. lib. 1. sub ti. de matri. c. 9. vxores duas habens quomodo puniatur. Soc. d. consil. 148. d. numer. 3. Gozad. cons. 21. numer. 5. & hæc est indubitata Doctorum sententia, vt dicit Rolan. à Valle d. consi. 74. numer. 12. lib. 1. & communis est opinio secundum Clar. & quos allegat in d. versi. Tribus. qui postmodum subdit, quòd de iure Canonico secùs est; nam † secundum illud vbicunque maritus rem carnalem cum alia, quàm cum propria coniuge habet, adulterium reputatur, c. nemo, 32. q. 4. cum sim. Panor. in c. transmissa, de eo, qui cogno. consan. vxo. suæ, quem refert Marc. d. decis. 742. sub numer. 4. & ita etiam tenet Socin. iun. consilio 32. numero 5. & 6. volum. secundo, & Lancilot. Conrad. in suo prætorio, & curia. breuiario. capitulo de adulter. numero 2. & 3. Quisquis † autem adulterij accusationem instituere voluerit, ad hoc, vt coitus secutus adulterium fuisse concludat, qualia formare capitula, & probationes facere debeat, habes ex Bartolo. in l. si vxor. §. sed si ea, & in §. si quis vxorem, numero 1. ff. de adulter, quem sequitur Angel. Aretin. in d. verbo, *che hai adulterato* numero 40. Dicit enim Bartol. quòd si extraneus accusat, sufficit probare talem mulierem habitam, & tractatam fuisse vt vxorem à tali. & subdit Angel. dicto loco, idem esse † quando per inquisitionis viam proceditur, quoniam iudex extranei locum succedit; omnem autem mariti iure inquirit, vt tradunt Docto. maximè Bartolus numero 16. in leg. 2. §. si publico, ff. de adulter. At si † maritus mariti iure accuset, tunc illud non suf-

(margin numbers: 122 beside "te. Et † propterea"; 123 beside "† secundum illud"; 124 beside "Quisquis †"; 125 beside "idem esse †"; 126 beside "At si †")

ficit nisi probetur, quòd verè sit vxor; subdit autem Bartol. in d. §. sed si ea, aduertendum, quòd etiam si maritus verè matrimonium non probaret; sed tantumodò quod habebatur, & tractabatur vt vxor, præsumptio pro matrimonio oriretur, l. in libere. ff. de ritu nupt. & l. in concubinatu. ff. de concub. ita vt in aduersarium onus probandi contrarium esset translatum, ad quod etiam facit tex. in l. generaliter, §. si petitum. versicu. sed cum ex præsumpt. ff. de fid. lib. & in l. siue possidetis, Cod. de prob. Dec. consilio 540. numero 11. & consilio 595. numero 4. Rol à Valle consilio 49. numer. 56. lib. 1. & Dominus meus Io. Cephal. consil. 141. numer. 48. consi. 185. numero 12. consilio 223. numero
127 nono, & consilio 546. si ergo † ex parte rei fieret probatio, quòd illa non poterat esse vxor, non releuaret secundum Barto. opin in loco infra citando, quin de adulterio mulier condemnaretur; sed probare debes, quòd non tractabatur, nec habebatur vt vxor, & hoc probato absolutio continget, vt ita Bartol. in d. §. sed si ea, & Angel. Aretin. de malefic. dicto loco sequitur. Vnde (vt Bartol. admonet) scias articulos formare tàm ad probandum adulterium, quàm
128 ad defensionem. Aduertas † autem, quòd eandem Bartoli doctr. reprehendunt Angel. in d. l. si vxor, §. planè, & Aug. ad Aret. post d. numer. 40. in eo, dum Bartol. dicit, & sequitur Aret. de malefic. quòd vbi maritus præsumptionem induxit, probando, quòd ipse talem mulierem habebat, & tractabat ut coniugem, non sufficit aduersæ parti ad eam elidendam præsumptionem, probare, quòd illa non poterat esse vxor: sed quòd vt vxor non tractabatur, & habebatur; Nam ipse Angel. in d. §. planè, & August. dicto loco tenent contrarium, quòd scilicet absoluatur mulier, dato quòd ex eius parte probatum sit, quòd vxor esse non poterat, quantumcunque illa tractaretur vt vxor; Quod certè & mihi placet, ac verum puto: Esto enim, quòd talis mulier habita, & vt vxor tractata esset consanguinea, certè ex eo tractatu nequaquam matrimonium induci posset, cum sacris canonibus id obstaret, volentibus inter consanguineos vsque ad certum gradum nuptias non posse consistere, ca. fin. de consan. & affin. Ideo cum quis mariti iure accusat, & tractatum probat

ra, aduersa autem pars probat, quod non poterat esse vxor, obtinet, quod & probat text. d. §. sed si ea, si benè infringatur: & certe talis ex aduersa parte probatio potentior esset, quam illa mariti; & ideò, † tanquam fortior, 129
mariti ipsius eliderct probationem, & nullam redderet, vt per Bartol. in d. l. Diuus, in 2. not. ff. de in integ. restit. Ang. consi. 134. ad fin. Dec. c. quoniam. Abb. num. 8. de offic. deleg Alc. tract. præsumpt. reg. 1. præsump. 11. & 16. Dominus meus Ceph. consil. 23. nume. 33. & consil. 178. nu. 14. & hæc quidem Angeli, Augustini, & mea opin. procedit, cum † quis mariti iure accusat, sed si extranei iure accusa- 130
ret, puto quòd etiam si pars rea probaret, quòd non potuisset talis esse vxor, nihilominùs teneretur, quòd probat text. & ibi glo. & Barto. in d. §. planè, & in d. §. sed si ea. qui text. §. sed si ea, clarè id probat, dum inquit, sed si ea sit mulier, cum qua incestum commissum est, vel ea, quæ quamuis vxoris animo haberetur, vxor tamen esse non potest, dicendum est iure mariti accusare eam non posse, iure extranei posse: Propterea † tunc probandum 131
esset, quod vt vxor non tractabatur. Hic † autem scias, 132
quod sicut vir tenetur matrimonium probare, (vt dictum est) ita & vxor, quando ob viri adulterium ad donationis propter nupt. amissionem agit, vt tradit Roman consi. 177. quem refert Ber. de Land ad Ang. in d. versi. *che has adult.* post numer. 25. & facit ad hoc; quia † correlatiuorum 133
eadem est disciplina, gloss. in clement. fina. in verbo, repulsione, de appellatio. quam ad istud propositum alleg. Ripa in rubr. ff. de acquir. possess. nume. 4. Actus † autem venereus, qui in iudicio apparere debet, difficilis adeò est pro- 134
bationis, vt Bartol. in d. l. 2. §. simul, numero 3. ff. de adult. dixerit, quod ipsum adulterium directò probari non possit, quia si duos in lecto videres, vel in camera, tamen nescires directò quid facerent, quod & tradit in l. si qui adulterij. C. eod. Aret. in dicto verbo, *che has adult.* numero 41. Phil. Corne. consil. 171. volum. 1. ad idem Dec. consilio 577. sub numero 9. Paris. consil. 57. numero 34. & consilio 54 Soc. Iu. consil. 32. numer. 12. lib. 2. quos refert D. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. casu 116. numer. 9. & communem esse opin. ait Nicol. Bellon. in rep. rubr. C. de eden. nume. 63. Ad

135 † probandum igitur adulterium ad præsumtiones erit recurrendum: veluti si quis inuentus fuerit in camera, solus cum sola, osculans, vel mamillas tangens, aut similia faciens; quia ista in adulterij argumentum sufficiunt, vt tradit gloss. in l. quod ait, in verbo, in ipsis reb. ff. de adulter. ac gloss. not. ac Bartol. in l. 1. ff. de var. & extraord. crim. tradit Bart. in d. §. si simul, & in l. capite quinto, nu. 2. ff. eod. Aret. d. nu. 41. Corn. d. cons. 171. Rolan. à Val. d. cons. 34. nu. 6. & sequ. vol. 2. & de hoc est tex. in cap. præterea, ext. de testib. c. literis, & c. tertio loco, de præsum. Et dixit Bart.
136 in l. 2. sub nu. 1. ff. de fur. quòd † si quis deprehẽditur in alicuius domo, vbi pulchra esset mulier, ille manifestus dicitur adulter, de qua tamẽ doctrina dubitauit Augu. ad Ang. in d. ver. *che hai adult.* post num. 41. dicens, quòd poterit esse, cum ex alia causa in illius mulieris domum iuisse; vel quòd fuerit frigidus, & cum ea rem habere non potuerit: Sed istud, quod dicit Aug. stare posse, quòd fuerit frigidus, & cum ea rem habere non potuerit, non est bona ratio; cùm enim per argumenta liceat adulterium præsumi, certè non crederem ego inuentum iuuenem cum iuuene muliere frigidè se gessisse; frequenter enim accidit, vt stre-
137 nuè iuuenes cum amasiis se agant; ideò † ex his, quę frequẽtiùs contingunt, argumentum desumi potest, vt per gloss. & Doct. in l. neque natales, C. de prob. Bal. in l. cum dotem, C. de iure dot. in c. fin. vers. vltimo no. de cau. pos. & prop. Alex. in l. non hoc. C. vnde leg. Soci. cõs. 146. nu. 16. vol. 2. & consil. 53. num. 8. volum. 4. Dec. cons. 184. num. 7. cons. 279. nume. 4. cons. 280. num. 3. & cons. 596. nu. 11. Crau. cons. 40. nume. 2. D. meus Ceph. cons. 278. num. 92. & Rolan. à Val. cons. 19. num. 45. vol. 1. cons. 4. num. 34. vol. 2. & plurimi alij de hoc quos longum esset referre. Propterea fortunatus ille vocari posset, qui inuento cum eius muliere iuuene frigiditatis causa intactam habuisset; & quamuis etiam sors ita tulisset, certè tamen ab ea vulgari nota euadere non posset; non ob aliam causam, nisi quia iuuenes non frigidi & lenti, sed calidi & alacres penes mulieres habentur; & maximè si esset scholaris quis, qui nõ præsumeretur cum muliere fuisse, & dicere Pater noster, vt & per Bald. in auth. quas actiones, C. de sacro. eccle. & in d. l. neq; natales,

C. de pro-

C. de probat. prout & refert August. ad Ang. de malefic. in verbo quod fama pub. sub nu. 22. Bene verum credo, secũdum primam Augustini considerationẽ, quòd aliquando esse posset, quòd ob aliud negotium iuuenis domũ ingressus esset; sed iudex † perspicax simili in casu attendere posset, num alia concurrerent, quæ ex ea ingressione adulterij indicium præstarent: Et ideò Abb. in d. c. præterea, nu. 1. & 2. eam approbans Bartoli doctrin. quæ habetur in d. l. 2. de fur. vult, quod ipsa † Bar. op. procedat, si in latebris domus vir, & mulier reperiantur; in d. autem c. tertio loco, num. 4. inquit, quod † Bartoli doctrina intelligi debeat, si in domus latebris inuenti sunt vir & vxor, & erant in actu præambulo veneris; puta quia se inuicem osculabantur; Fortius † id procederet si solus & nudus cum sola & nudo inueniretur, d. c. literis, & d. c. tertio loco, Pet. de Barbobus consi. crim. 96. vol. 1. Hæc tamen sano sunt modo intelligenda; Nam † indicia supradicta, vel similia bene sufficerent quando ad thori separationem ageretur; non autem fidem facerent, vt de adulterio criminaliter ad delicti punitionem procederetur, per tex. expressum in d. l. quod ait, intelligendo vt ibi in annot. ad Pand. Budæus qui Accursium reprehendit, quòd † non rectè illum tex. explicarit; quia adulterium tunc probabitur, cum pudenda in pudendis, vel obscæna in obscænis sunt posita, & ita expresse tradit, & explicat Marc. Blanc. in tract. de ind. homic. ex propos. commiss. nu. 69. ad l. fin ff. de quæst. & ita quoq; consulendo scribit Ioseph Fontanel. consil. 97. nu. 33. in 2. volum. consil. crimin. Propterea † Abb. in capitul. cum non ab homine, sub numero 19. extra de iud. rectè Bartolum in dict. l. 2. de fur. verbo, manifestum, vrentem, intellexisse videtur; quasi scilicet Bartol. ipse probabile dicere voluerit; licet & ipse Abb. in dict. cap. præterea, num. 1. & 2. & in d. c. 3. loco, num. 4. aliter (& vt supra dixi) loqui videatur; Cuius sententiam non damnat Dec. distinguendo in dict. capit. cum non ab homine, num. 10. vers. Circa deprehensionem. Quin & Bartoli sententia si corroboretur ex dict. cap. præterea, & d. c. literis, & d. c. tertio loco, vt Barto. ipse in d. §. si simul, & in d. l. capite quinto, quò ad has præsumptiones per ea canonum iura se fundat, nil refragatur; quoniam

Margin numbers: 138 (at "sed iudex"), 139, 140, 141, 142, 143, 144

ipsi iura loquuntur quando ad matrimonij separationem
145 ageretur; Nam † visio, vel deprehensio solius cum sola,
nudi cum nuda, sufficit ad matrimonij separationem, non tamen in causa criminali ad adulterij probationem sufficeret, prout in illis iuribus facilè cernere est, maximè in d. cap. literis, & in d. capi. tertio loco, idque not. in d. cap. præterea, dùm intelligit gloss. ibi ita procedere text. eum, utque ita eleganter consuluit Corne. consil. 192. numero 11. cum sequ. volum. 4. vbi ipse inter alias authoritates allegat Math. in not. 119. quibus adde apost. ad Bartol. in d. l. si qui adulterij, C. de adult. & quæ scribit Rolel. inter con-
146 silia Bal. consilio 145. lib. 2. quod † scilicet adulterium non probatur ex eo, quòd iuuenis in camera dispectoratus caligisque solutis reperiatur, etiam si mulier ianuam teneret clausam, & ibi iuuenem adesse negaret, non enim sequitur, quòd talis iuuenis veneris compleuerit opus, cum sic agere potuerit, vt adulteraret, non tamen adulterauerit; & sic potiùs conatus quidam, quàm delicti consummatio probari videtur; & ita quoque vide Aym. Crau. con-
147 sil. 205. nume. 26. volum. 2. Et pro his facit, quia † in delictis probationes debent esse luce meridiana clariores, l. sciant cuncti, C. de prob. vt & aliàs dixi, & hoc omnes sciunt, & dicunt, vt ait Bossius in titu. de conuict. nume. 9. vbi ipsum vide circa hoc, in illis verbis, & dùm loquitur de conui-
148 ctione indiciorum. qui etiam num 13. dicit, quòd † delicti probationes adeò debent esse certę, vt non possit illud pro-
149 baliter dissuaderi. Hinc etiam videmus, quod † in criminalibus testes debent esse omni exceptione maiores. Bart. in l. maritus, num. 1 ff quæst. & hæc est communis omniũ sententia, vt dicit Rui. cons. 147. post num. 2. lib. 1. & ita omnes concludere ait Io. de Amic. is cons. 38. nu. 6. Mars. iot. nu. 37. & ita velle Doct. ait Bossius d. titu. de conuict. sub
150 nu. 35. Et facit quoque; quoniam † ex violentis etiam præsumptionibus, & quantumcunque indubitatis quis pœna corporali non damnatur; secùs tamen esset, quò ad pœnam pecuniariam, vt per Gand. in tract. de malefic. tit. de præsump. & ind. indub. circa fin vbi dicit, quòd ita de consuetudine seruari vidit, de cuius doctrina mentionem facit Bal. ad Spec. in tit. de sent. vers. Ad mortem nemo potest. vbi

test. vbi tamen allegat Dyn. in l. 2. ff. de excus. tut. contrarium tenuisse, eandem Gandini opinionem tenet Alexan. cons. 1. lib. 1 & cons. 4. lib. 3. Cœpol. cons. crim. 32. nu. 21. vbi refert Castr. attestantem se per Gandini dictum quendam a capitali pœna defendisse, contra quem erant ita fortia indicia, & indubitata adeò, quòd animo, & intellectu percipi non poterat, quòd alius quam ipse homicidium fecisset: Ad idem vide gloss. fin. in c. inter sollicitudines, de purgat. canon. per eum tex. se mouentem, Old. consil. 192. vbi dicit, † quòd Salomon de plagio damnare noluit mulierem, licet ad restitutionem damnauerit, vt habetur in 3. Regum. c. 3. quod fuit translatum in c. afferte, de præsump. vbi & vide Doct. ad hoc; vide quoque Inn. in c. quia vero simile, de præsum. qui ponderat tex. d. c. afferte. Abb. in c. auditis, col. pen. nume. 32. extr. de præscr. latè Fely in d. cap. afferte, in 4. not. Alex. in l. 1. nu. 27. Soc. num. 3. & Ias. nu. 21. ff. si cer. pet. & Mars. in sua pract. cri. §. diligenter, nu. 50. Bellon. in d. rep. rub. C. de eden. num. 73. Boss. in d. tit. de conuict. nu. 24. cum duob. sequent. qui dicit Gandini prædictam opin. esse communem, & quòd ita in practica seruatur, ac quòd ita est communis Doctorum sensus; & plures alios ad id allegat Iulius Clar. in pract. §. fin. q. 20. vers. scias tamen. vbi in hac materia plurium diuersis relatis opinionibus ipse tandem quandam refert Doctorum opin. volentium, quòd quando † indicia sunt indubitata, semper ad condemnationem deueniri possit, maximè in delictis occultis, & tractatibus secretis, quæ quidẽ delicta difficilis sunt probationis, ita vt veritas clarè haberi nequeat, (prout est casus noster) & secundum istam opin. concludit Clar. Mediolani seruari, quantùm ad hoc, vt ex præsumptionibus condemnatio fiat; non quidem in mortis pœnam, neque in pœnam ipsius delicti ordinariam; sed in pœnam corporalem etiam, triremium pura, fustigationis, ictuum funis, & simil. Et in specie Clar. ipse in dict. §. adulte. vers. scias etiam, circa fin. inquit, † quòd licet aliqui voluerint ob osculum, vel mamillarum tactum mulierem de adulterio criminaliter posse condemnari; tamen ipse inquit, quòd eam opinionem non sequeretur in iudicando ad imponendam pœnam delicti ordinariam. Et prædic. qui-

151 152 153

de... obseruantia, & Clari opin.o in terminis nostris alludit opinioni Baldi in l. si quis non dicam rapere. C. de episc. & cleric. in illa sua distinctione; dum distinguit quomo-
154 do † quis puniatur, si cum vna muliere in terra iacente fuerit repertus; vel quando mulierem osculari fuerit visus, & dicit, quòd mitius punitur, alleg. gloss. in l. 1. ff. de var. & extraord. crim. Verùm August. ad Ang. in d. verbo *che has adult.* sub nu. 43. inquit, quod quò ad eum Baldi casum dici potest, q; constabat, ad vlteriora non fuisse processum: sed & ipse Aug. ad Ang. in d. verbo, q; fama
155 pub. nu. 26. videtur tenuisse, quòd ob hæc † indubitata indicia mitius saltem puniatur, in pœna etiam corporali, secundùm Clari supradictā conclusionem, & Baldi simplici-
156 ter traditam doctrinam. Et hic scias, quòd † quamuis illa indicia ad conuincendum de adulterio non essent sufficientia, prout dictum est; tamen contra mulierem omnimodam facerent fidem, vt dotem perderet, & ma-
157 rito applicaretur; nam † etiam ipsa mulier ob solum osculum luxuriosum, & mammillarū tactum dotem amittit, vt tradit Baldus in cap. tuæ, ext. de procur. Ripa in l. 2. in princ. num. 19. ff. sol. matr. idem plenè comprobat in dicta rub. ext de iud. sub num. 16. vers. quid tenendum, cum nonnullis seqq. num. Io. Bern. Diaz reg. 216. & istam dicit esse communem opin. Bellon. in dict. rubr. C. de edend. num. 81. quem cum Didaco, ipsum Bellonum referente, allegat Clarus in d. §. adulterium, versic. scias etiam. Pariter & Menoch. de arbitr. iud. dict. casu 187. num. 7. inquit, omnes ferè sentire in dictis rubr. ext. de iud. & C. de edend. quod mulier propter osculum luxuriosum dotem perdat, licet mox ipse contrarium sentiat, per textum l. consensu, iuncta l. vltim. in fin. C. de rep. & iuncto quoque §. prædictis itaque causis, in Auth. ut lic. matr. & auiæ. Quibus in locis enumeratis pluribus causis, quibus dos amittitur, & statuto, quòd nullæ aliæ causæ, quàm quæ enumerantur, sufficiant ad dotis amissionem, causa osculi non reperitur inserta; & pro D. Menoch. potest etiam allegari textus cum gloss. in §. actionum autem, Instit. de act. vbi enumeratis bonæ fid. actionibus alias non enumeratas censet glos. stricti iu-

cti iuris. Verum opi. D. Menoch. adhuc non puto sustineri posse; Quod pro nunc sola instantia data comprebo, & eius fundamentũ tollo; & hæc est ex tex. §. aliud quoque cap. Auth. ut cum de ap. cogn. ubi causæ numerantur, quibus pater potest filium exhæredare, & apertè dicitur, quod aliæ ullæ non censeantur habiles: & tamen communi Doct. opin. similes causæ, etiam non numeratæ, habiles sunt, Alex. & Mod. in auth. non licet. C. de lib. præ. quod etiam considerat Ripa in d. rub. extr. de iudicijs, nu. 20. ubi etiam docet osculum videri casum expressum d. l. consensu. Et certè † crederem ego, quod propter 158
ipsum osculũ luxuriosum, vel mammillarum tactũ adulterij præsumptio induceretur ità, ut ad thori separationem agi posset, arg. d. cap. literis, cum ibi no. & probat tex. in cap. ne aliqua, 27. q. 1. vbi gl. dicit, ex istis præparatorijs præsumi adulterium, per text. in cap. dixit. 32. q. 1. qui id optimè probat, quod nos hic dicimus; & conferunt quæ tradit Ripa in d. rubr. ext. de iud. num. 18. cum nonnullis seq. non autem ad pœnam ordinariam criminaliter penes iudicem secularem agi posset, vt superiùs ostendebam; & adde ad idem Boss. in d. tit. de coitu damn. & punib. num. 57. verum autem illud est ob osculũ luxuriosum, mammillarumue tactum mulieri præiudiciũ afferri, nisi pari modo alienas vxores deoscularetur vir: tunc enim mutua delicta pari tolli compensatione uoluit Ripa in d. rubr. ext. de iud. sub num. 26. versic. vltimo intellige, per iura, quæ ipse allegat. Supra dicta † autem, quæ de indubitatis in- 159
dicijs tradita sunt, procedere possunt, si essent vel hominis, vel iuris tantũ præsumptiones; secus si essent præsumptiones iuris, & de iure, quia tunc ordinaria pœna in foro etiam seculari veniret: Exemplum est, cum quis † de adulte- 160
rio accusat⁹, & indicijs fortissimis deuictus, ad se excusandum, & defendendũ probationes de cõsanguinitate fecerit, (quo † casu indicia eliderentur, vt per tex. d. l. si qui ad- 161
ulterij. C. de adulter. & §. si quis verò, in Authent. ut nulli iud. & facit tex. in l. eum qui, C. de epi. & cle. & forte † ali- 162
quando quis hoc pacto aduersus adulterij obiectum crimen se reparare valeret, ut per Ang. in d. l. si qui adulterij, C. de adulter. & in d. l. 2. §. fin. ff. eod. vt refert Augustin.

163 ad Aret.in d. verbo, *che hai adult.* num.18.& 42.) si † postmodum eandem mulierem, mortuo iam priore viro, in matrimonium idem duxerit, adulterij renouabitur crimen; & leges volunt posse perinde vltionem de adulterio sumi, ac si adulteri illud fassi essent, vt est text. apertissimus in d. leg. si qui adulterij, per quem text. ibid. gloss.
164 Bart. & cæteri generaliter volunt, quod † vbi lex præsumit, & iudicat, (scilicet vbi præsumptio est iuris, & de iure) pœna criminis ordinaria veniat; & vide quoque Iac. de Belu. & Bart. in d. §. si quis verò. idem tradit Gand. in d. tit. de præsump. & ind. indub. sub nu.2. ver. sed licet ea sola probatione, & in fine eius tit. vers. Illud tamen; Bart. in rep. l. quod Nerua, sub nu.15. ad fin. ff. depos. in l. absentem. ff. de pœn. vers. venio ad secundum, & in Auth. vt lic. matri, & auiæ, §. his quoque, sub num.5. Mathes. d. not. 119. August. ad Ang. Aret. de malefic. & quos allegat, in d. vers. quòd fama pub. num. 25. apost. ad Bart. in d. rep. l. quod Nerua, sub d. num.15. litera, D. in verbo, clariores, Ægid. Bossius in dicto tit. de conuict. num. 29. vbi dicit ita omnes tenere, & num.34. ac Iulius Clar. in d. quæst.21. vers. item scias.
165 An † autem ad probandum adulterium testes singulares sufficiant? Dic, quòd si in specie id facere volueris, vt putà dum aliquis de adulterio accusatur, tu qui adulterij indicium pro reo conuincendo probare volueris, per testes singulares facere non poteris, vt id de plano procedere ait Clar. in pract. §. fin. q.53. vers. Dixi etiam, circa princ. Sed si in genere facere istud volueris (puta aliquem esse adulterum generaliter) de hoc sunt opiniones; nam posse per testes singulares delictum omne concludenter probari, cum in genere illud fit, voluit Innoc. in c. qualiter, & quando, 2. quem sequuntur ibi Doct. ext. de accusat. & in c. cum oporteat, & ibi Ioan. de Imol. ext. eod. Bald. in l.1, C. qui nu. tur. quos allegat Boerius decis. 23. sub nu.44. cum Alex. cons. 92, vers. non ob. incip. viso, & opportunè discusso, vol.5. & eundem Alex. vide aliis in locis, de quibus Dec. in l. furiosum, nu.30. C. qui test. fac. possunt, & Iacob. Phil. Port. in primo lib. com. conclus. reg.34. limit.1. vbi & alias multas adducit authoritates. Quin & ipse Port. in vers. Tenendo tamen, concludit istam magis esse communem opinionem,

nem, quam mox egregiè cum multis illationibus prosequitur, vbi omnino vide. & in proposito nostro de adulterio idem attestatur Ferrar. consil. 168. post num. 14. & 15. vbi alios plures id attestantes allegat. Contrà tamen tenuit Ioan. And. in c. vt officium, §. 1. super verbo, testium, extr. de hæret. in 6. Ant. de Butr. in d. c. qualiter & quando, quos refert Boer. d. loco. idem Sensit Iason in repet. l. admonendi, post eos, quos ipse refert, num. 256. ff. de iureiur. & alii tenent, quos refert Port. in præd. lim. 1. regulæ 34. lib. 1. vers. Contrariam opin. vbi in specie adducit Ioan. de Imo. istam partem tenẽtem in d. c. cum oporteat, quem pro contraria opinione ibid. allegauit Boer. in præcitato loco; istamque opin. communem esse testatur Menchiaca in prima part. de testa. §. 4. nu. 45. & loquendo in specie de adulterii crimine Ioan. de Amicis consil. 127. nu. 1. Pro opinionum concordia Iulius Clar. in dicto vers. Dixi etiam, relatis hinc inde Doctorum opinionibus, quandam tradit distinctionem, concludens priorem opin. posse procedere in ciuilibus; posteriorem autẽ in criminalibus; quasi Doct. voluerint, (vt ait cogitando super ipsorum sensu credidisse) quòd dicatur in genere probari quid simile, cum in ciuilibus simus; in specie autem cum delictum criminaliter punietur; quod quàm sit ridiculum, tu ipse puta; & miror quòd tantus homo, tamq; magnus practicus illa protulerit: Hanc rem hîc ego inter tantos patres omninò decidere non audeo; sed benè † consilium trado, quòd per 166 testes concordes tuas facias (si potes) probationes in similibus casibus; quòd si tibi contigerit per testes singulares probare, dubitationem suscitare poteris; sed si obtinebis, strenuè te ages; cum si vera existat Innoc. & aliorum opinio, maxima sit limitatio ad textus claros in c. bonæ, 1. & c. cum delictus, de elect. cum sim. aliis, de quibus Portius in d. reg. 34. in prin. quando solidum in iure non habeatur pro Innocentij, & aliorum opinione fundamẽtum.

Hactenus circa adulterij materiam vidimus, quænam in eo sit exigẽda pœna; quodnam sit punibile adulterium; ac quomodo ipsum adulterium probari possit; & id tertium tibi circa practicam in adulterij crimine sit traditum. Cætera, quæ ad adulterij tractatum spectant, hîc consul-

to omissa, (cùm satis sit ea tetigisse, quæ magis sunt ad propositum, moremque nostrum congrua; & nonnulla addidisse, non inutilia quidem, quæ in hac materia Doctores non tetigerunt) tu facilè sumere potes ex Angeli Aretini, Augustinique Arimin. ad ipsum traditis in dicto verbo, *che hai adulterato*, & ex alijs ibid. ad eiusdem Aretini dicta additionibus; ex Bossio, & his, quos allegat in d. tit. de coitu dam. & punib. num. 43. cum plurimis sequentib. & ex Claro in d. §. Adulterium.

Ordinem modò, institutumque nostrum sequendo superest hic tradere quanam via vxor, vel adulter vir de adulterio accusati se valeant aduersus accusatorem reparare? Et plura quidem sunt prodita remedia.

167 Primum † enim est, si maritus lenocinium commiserit, & nihilominùs vxorem ipsam accusare audeat; Si criminaliter id aget, mulier de lenocinio, adulterue accusatus excipiens, maritum ipsum ab accusando expellet; quod verum est, si id fiat antequàm ipsorum nomen sit inter reos receptum, vt est tex. in d. l. cum mulier, 1. in fine, iuncta ibi glos. fin. ff. sol. matr. in l. 2. §. si publico. in fin. & ibi not. & in l. si maritus, §. præscriptiones. ff. de adult. in l. quoniam, & ibi not. in verbo, potestatem, & in d. l. ità nobis pudor, & ibi glos. C. eodem tit. not. etiam glos. in l.
168 si vxor, §. iudex. ff. eod. Dicitur † autem accusati nomen receptum inter reos, per litis contestationem, si reus est præsens in iudicio, prout fuit opinio Petri, quam consuetudo approbare uidetur, vt inquit Bal. in l. 1. sub num. 31. C. qui accus. non possunt; & dicit Villal. super l. 22. c. 49. in fin. verbis, ita magis communiter concludi; nam (vt ipse tenet) consuetudo est, ne aliquis fiat actus, tanquàm separatus, describendi inter reos, vt & id non esse in vsu tradit Salic. in dict. l. 1. num. 15. in fin. sed tantùm litis fit contestatio, qua statim atq; iudex reum interrogat, an tale commiserit delictum, siue reus neget, siue fateatur, secuta responsione rei, eius dicatur nomen inter reos receptum, se-
169 cundùm prędictos Doct. Ita † enim (scilicet ex tali iudicis interrogatione, & rei responsione) litis contestatio in criminialib⁹ inducitur, etiā si accusator sit absens, & ita seruari in practica tradit Bar. in l. is, qui reus. nu. 4. ff. de pub. iud.

quem

quem refert Aret. conf. 58. nu. 7. Iudex † enim etiam absente accusatore potest ex officio procedere, & interrogare, vt inquit Bar. in d. l. is, qui reus, sub d. nu. 4. Bal. in d. l. 1. nu. 54. C. qui accus. non poss. vbi subdit, quòd ita seruat practica; & ita quoque vide Clar. in pract. c. §. fin. q. 45. versic. & in primis. si verò † reus est absens, & contra eum 170
procedítur iuxta formam iuris communis in casibus, in quibus eo iure contra absentem procedi permissum est, 171
(scilicet † quando non venit pæna corporis afflictiua, sed vel relegationis, aut relegatione minor, quibus in casibus cõtra absentem procedi potest, & de iure communi ad cõdemnationem deueniri, vt communẽ dicit esse opin. Bald. in l. absentem, in fin. & ibi Salice. nu. 14. de accusat. quodque tradit Bossius in tit. de requir. reis, num. 2. & Clar. in pract. §. fin. q. 44. circa prin. pro qua rẽ est textus expressus, & ibi not. in l. absentem. ff. de pœn. & notat quoq; gl. in d. l. absentem C. de accusat.) Vel † statuto permittente in omnibus casibus contra absentem statui posset; Tunc siquidem ex parte rei sunt propositę exceptiones dilatoriæ, siue declinatoriæ; vt quia excipiatur, ꝙ accusatio nõ procedat, vel iudicis allegetur incompetentia, vel similiter, eo in casu cum iudex declarat super ipsis exceptionibus, & illas expressè reijcit, vel eis non obstantibus procedit ad vlteriora, dicitur accusati nomen receptum inter reos, & non ante, vt ita est doctrina Bart. in d. l. is, qui reus, sub nu. 3. per eum text. & per text. in d. §. præscriptiones, & de hoc dicit quoque esse tex. in l. adulteram, C. de adult. & istã Bart. opin. dicit esse communem Alex. in l. cum mulier, num. 6. ff. sol. matr. & inquit Ang. de malefic. in verbo, & ad querelam Titij, sub nu. 61. hanc Bart. opin. in practica seruari, quam & veram ac communem pariter ait Hieron. ibid. ad Ang. sin † autem non dilatoriæ, vel declinatoriæ essent oppositæ exceptiones, sed causæ merita concernentes, & reus esset contumax, tunc inquit Iul. Clar. in pract. §. fin. quæst. 14. versic. sed hic incidenter, (vbi de hac materia) statim in primo contumaciæ termino imputati nomen receptum diceretur inter reos. In proposito igitur † nostro, si antequàm accusati adulteri, adulteræuè nomen recipiatur inter reos (secundum prędictam declarationem)
172
173
174
175

lenocinij fuerit oppositum crimen, accusator maritus re-
176 pelletur, vt supra dicebam: Si vero † postquam accusati nomen inter reos acceptum est, lenocinium obiiciatur, distinguendum est inter extraneum, & vxorem; vt scilicet extraneus, seu adulter, nequaquam etiam ad mariti punitionem obiicere valeat; vxor autem non ad se releuandum, sed onerandum virum, vt ipse de lenocinio pœnas luat, id facere potest, prout de muliere ob adulterium accusata, est text. in d. §. si publico, & ibi Barto. in d. §. iudex, & quod ibi not. in verbo, inter vtrosque. Bartol. & latè Imo. in d. l. is, qui reus. & Angel. de malefic. in d. verbo, *che hai adulterato*, sub nume. 49. ad fin. de extraneo est text. in l. 1. §. qui hoc dicit, ibique not. gloss. 1. ff. de adult. & in d. §. si publico, versicu. extraneus, & ibi vide glos. & secundum istam distinctionem intelligendus est text. d. l. ita nobis, prout in vtroque ita notauit gloss. fin. in d. l. cum mulier. ff. sol. matr. & in d. l. ita nobis, & vide etiam Barto. in d. §. si publico, numero 2. Dixi suprà si criminaliter ageret maritus ea procedere, quæ postmodum de muliere lenocinium obiicente subieci; vt scilicet maritum ab accusatione nō repellat, si illud excipiat, postquam ipsius vxoris nomen est inter reos redactum; sed duntaxat id operetur, vt & ipse maritus pœnam sui delicti sen-
177 tiat. Etenim † istud non procedit, si ciuiliter maritus agat, vt ad dotis amissionem; tunc enim omni tempore de lenocinio ad expellendum maritum opponere poterit, vt est casus in d. l. cum mulier, in princ. sol. matrim. ad idem est text. in l. viro, & ibi gloss. Bartol. & alij, ff. eod. sol. mat. & ita sentiunt Bartol. in d. §. si publico, Aretin. in d. verbo, *che hai adulter.* numero 32. & ibi melius declarat August. Arim. ad eum, & tradit Boer. d. dec. 338. numero 3. Le-
178 nocinium † autem quot modis à marito committatur, vide text. & Bartol. in l. 2. §. lenocinij. ff. de adulter. Ioan. Berb. in d. titu. de adult. versicu. Qualiter verò lenocinium. Salic. in d. l. quoniam. C. eod. Ange. in d. verbo, *che hai adult.* & August. ad eum, numer. 69. versic. Nunc de lenocinio. quibus etiam in locis habes quomodo ab alia persona lenocinium committi dicatur.

179 Secundum † est remedium, & defensio aduersus mari-

tum de adulterio accusantem; si cum mariti iure accusauerit, obiici possit, quod intra sexaginta dies vtiles id non fecerit; Ipse enim maritus mariti iure post illud tempus accusans, repelli poterit, vt est text. in l. 4. §. extraneis autem, & ibi not. ff. de adulter. clarior est text. in l. iure mariti, C. eod. not. gloss. in l. mariti, §. sex mensium, ff. eodem. in d. l. adulter. & in d. l. ita nobis, C. eodem. & Ang. in d. verbo, *che hai adulterato*, sub num. 49. vers. si. Primo si dicat.
Quibus tamen † exactis sexaginta diebus, licet mariti 180
iure accusare nequeat, tamen intra quatuor alios menses vtiles extranei iure id facere poterit, d. §. extraneis autem,
& d. l. iure mariti, cum ibi notatis; Ita tamen, † vt isti sex 181
menses vtiles, quorum duos habet ad accusandum iure mariti vir, & quatuor accusandum iure extranei, non excedant quinquennium continuum, quod sufficit ad præscriptionem accusationis adulterij, de quo quinquennio
dicebam supra numer. 107. (quod † quandoque pro vna 182
alia defensione sufficere poterit) vt ita tradit tex. in dicta l. mariti, d. § sex mensium, vers. præterea, & not. gloss. in d. l. adult. & in d. l. iure mariti, in verbo, extranei. Quatenus
† aût dictum est, maritum intra sexaginta dies, mariti iu- 183
re accusare posse, & intra alios quatuor menses iure extranei, sciendum est, quòd posse maritum iure mariti accusare multum refert; nam tunc priuilegia nonnulla habet quæ, cum extranei iure accusat, non obtinet, vt gloss. not. Cyn. & alij. in d. l. iure mariti. C. de adult.

Tertium † est ad maritum excludendum, præstitum 184
auxilium, si dici possit, maritum ab accusatione aliàs proposita destitisse, quia tunc in perpetuum excludetur, d. l. 2. §. 1. l. quæsitum, §. fi. ff. de adult. l. abolitionem. C. eod. facit tex. in l. qui destitit, ff. ad Turpil. & l. quamuis, C. eodem ad Turp. & tradunt gloss. & Doct. in d. l. ita nobis, & Ange. in d. verbo, *che hai adulterato*, sub d. num. 49. vers. secundò si dicatur.

Quarta † est defensio, si negauerit, se accusaturum, ma- 185
ritus, iux. l. si marit⁹. §. si negauerit, ff. de adul. & not. in dicta lege, ita nobis pudor.

Quinta † erit aduersus maritum defensio, si opponi po- 186
terit, maritum ipsius vxoris mores approbasse; vt si eam

propter adulterium domo expulit, mox ipſam recipiat, d. l. ſi vox. §.fin. ff. de adult. & ita not. gloſſ. in d. l. ita nobis. Boer. d. deciſ. 338. numero quarto. & Ang. in d. verbo, *che hai adulterato*, ſub d. numero 49. verſiculo, Quartò op-
187 ponitur. qui ſubdit, quòd † conſequenter dicitur maritus vxorem recipiendo approbaſſe ipſius vxoris mores, non præteritos duntaxat, ſed futuros, vt voluit gloſ. in l. caſtitati, C. de adult. & ibi Salic. in. penult. q. qui ſe remittit ad
188 notata per ſe ipſum in d. l. quoniam, C. eod. verum † Auguſt. ad Ang. numero 50. eam non approbat ſententiam, quòd ita reducendo domum mulierem maritus eius futu-
189 ros mores approbare videatur, qui & tenet, † quòd id maritus facere non poſſet; mouetur per text. iuncta gloſſ. in cap. quemadmodum, ext. de iureiur. vbi fortius ibi dici
190 refert, quòd † ſi maritus expreſſè per pactum, etiam iuratum, promittat mulierem de adulterio futuro non accuſare, & ſic mulieris mores approbare videatur, pactum id, in quantum contra publicam venit vtilitatem, quòd dolus de futuro remittatur, non valeret, per text. in l. ſi vnus, §. illud, ff. de pact. & ideo inquit Abb. in d. cap. quemadmodum, quòd maritus pacto, & iuramento non obſtante
191 accuſare poſſet, per eum text. (bene † illud pactum, & iuramentum valeret, quò ad id, quod mariti priuatam contineret vtilitatem, vt voluit ille text. §. 1. coniuncta gloſſ. & ibi Hoſtien. Ioan. Andr. & Innoc.) & certè hæc opinio mihi ſummoperè placet, per text. d. l. ſi vnus, §. pacta, de
192 pact. vbi habetur, quod † pacta, quæ turpem continent cauſam, non ſunt obſeruanda, veluti ſi paciſcar, ne furti agam, vel iniuriarum, ſi feceris; Item non valet pactum ſi conueniam ne experiar interdicto vnde vi, quatenus publicam contingit cauſam; ſed poſt admiſſa hæc paciſci poſſumus, inquit ille text. & in ſumma ait, ſi pactum conuentum à re priuata remotum ſit, non eſt ſeruandum: ſimiliter & ſupradicta ſententia firmatur per ea, quæ tradit Bart. in l. ſi quis pro eo, num. 8. ff. de fideiuſſ. & Papien. cum eo in forma libelli ſuper petit. reſtitu. in integ. in verbo, tunc
193 iurauit, numero nono. qui dicunt, quòd † quando contractus publicæ vtilitatis fauore principaliter reprobatur, tunc iuramento minimè confirmatur, cap. ſi diligenti,

circa

circa fin. de foro competen. l. 2. & ibi not. in verbo, priuata, & l. quemadmodum, ibique gloss. 2. vers. Item quid si stipulatio, C. de agric. & cens. lib. 11. & pro hoc tradunt Bartol. & Papien. dictis in locis nonnulla exempla; & itaquoque tradit Dec. consilio 432. numer. 13. Rolan. à Valle consil. 79. numer. 37. vol. primo, & consilio 70. numer. 16. vol. 2. & hæc est communis conclusio, vt inquit Alciat. in c. cum contingat. num. 83. extr. de iureiur. quem refert Bapt. à Villalob. in sua collecta com. opin. litera. I. num. 130. & Emanuel Soar. in Thesau. receptar. sententia. litera I. num. 257.

Sexta † est pro muliere defensio, si allegare valeat adulterum anteà accusatum fuisse absolutum, quia amodò accusari & ipsa non potest. l. denuntiasse, §. quæritur, & l. adulter, §. nupta, ff. de adult. not. gloss. in d. l. ita nobis, & Angel. in sæpè dicto verbo, *che hai adulterato*. sub d. num. 49. versiculo, vel si mulier dicat. qui subdit, quod † condemnatoria de adulterio lata sententia mulieri non nocet, sed absolutoria prodest, dicto §. quæritur. quoniam † promptiores sumus in absoluendo, quam in condemnando, l. Arriani, ff. de action. & obligat. vt & tradit Ægid. Boss. in tit. de fauore defens. sub num. 1. 194 195 196

Septimam † habet mulier ad excludendum virum de fensionem, si opponere valeat, virum scientem ipsam adulterium commisisse cum ea carnaliter se commiscuisse; nam ex eo ille videtur adulterium remisisse, vt ita tenet gloss. prima, in capitulo fin. extr. de adulter. quam dicit esse ab omnibus receptam Didacus Couarruu. de spons. in secunda part. capitulo 7. num. 7. Clarus in dicto §. adulterium, versiculo, caueat etiam, & Emanu. Soar. in dicto suo Thesau. receptar. sententia. litera, A. num. 85. 197

Octauum † erit pro ipsa muliere remedium, si probare poterit virum non facere erga seipsam suum debitum, vt per text. celebrem in cap. si tu abstines. 27. quæst. secunda, & ita tenent Ioan. Fauentinus, Pet. de Rau. & Zabar. quos refert Boer. decis. 297. numer. 15. Quod tamen ego non affirmo per ea, quæ idem Boerius subdit. 198

Nonum erit auxilium, quando ipsa mulier per vim

cognita fuisset, l. vim passam. ff. de adulter. cum sim. de quibus glos. ibi.

Decimum, si fraudulenter, ignoranterque fuerit adulterata, videlicet ab alio, quem credebat virum suum, argum. capituli, in lectum, 34. q. secunda, prout & ita tradit Ioan. Barb. dicto tit. de adulter. versiculo, Quatto si ignoranter. vbi & alia ponit, quibus quandoque vxor se adiuuare valebit.

199 Vltimum † erit cæteris notabilius, & quod frequentius occurret, pro muliere auxilium, si vir & ipse cum alia rem habuerit: ei etenim id obiici poterit. Quod si constiterit, maritus cogetur adulteram vxorem in coniugale recipere consortium, vt ita & sacræ Theologiæ, & Canonum, ac Cæsaris iura, eorumque interpretes cõmuniter admittũt. Ita enim cernimus expressè hoc affirmare beatum Augustinum in lib. 1. de sermo. Domini in monte, dum ait; Nihil autem iniquius, quàm fornicationis causa dimittere vxorem, si & ipse conuincitur fornicari, occurit enim illud: In quo enim alterum iudicas, te ipsum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas. De iure Canonico est textus in c. ex literis, extra de diuort. c. intelleximus, & c. fin. ext. de adulter. & ita glo. in d. c. ex literis, in verbo, redire compellas, & ibi Henri. Boich. num. 14. Abbas nu. 6. & Præpos. colum. fin glo. in d. cap. fin. in versi. fornicationis, & ibi Henric. Boich num. 13. Abbas nume. 4. addens ita Doctorum communem esse sententiam, & Marian. Socin. numer. 6. cum sequen. Hostien. in sum. de diuort. versic. quid si sententia diuortij, & cæt. nume. 9. Marian. Socin. in d. cap. intelleximus, num. 16. Sum. Rosel. in verbo, diuortium, versic. nunquid autem in prædictis admittitur compensatio. Ripa. in. d. rubr. ext. de iud. sub nu. 26. vers. vltimo intellige, & hanc esse communem Doct. sententiam inquit Didac. Couarruu. in 4. lib. Decret. epitom. par. 2. cap. 7. versic. 6. adiiciens, vxorem quoque posse post litem contest. accusanti viro opponere paris criminis, etiam ante lit. contesta. commissi, exceptionem; quamuis nonnulli contrariã secuti fuerint sententiam, teste And. ab Exea in lib. pactorum, num. 377.

Pariter & de iure ciuili hæc comprobatur sententia, vt

PSS

per Doct. in d. l. viro, & in d. l. cum mulier, gl. in d. l. ita nobis pudor, Iacob. de Belu. in sua pract. iud. tit. de Lenon. nu. 22. in 4. volum. Ange. Aret. in d. verbo, *che hai adulterato*, sub d. nu. 49. vers. Tertio si vir, Zas. in l. 2. nu. 21. & Alc. nu. 7. ff. solu. matrim. Boer. dicta decis. 338. sub nu. 3. versic. vel nisi ipse vir. Io. Berbe. in suo viatorio, dicto titu. de adulte. versicu. vnum tamen notandum est, Iodoc. Damhouderius in Enchir. rerum crim. C. de adulter. num. 29. vers. Primo quando ipse maritus eodem adulterij crimine, & cæt. Conrad. Mauser. in titu. de nupt. §. fin. versicu. Postremo, pag. 127. Et pro his facit: nam † videmus, quod vsurarij, 200 nisi ipsi extortas restituant vsuras, aduersus alium de reddendis vsuris agere nequeunt, quia † frustra legis inuocat 201 auxilium, qui in legem committit, text. est, & ibi pulchra gl. in c. quia frustra, & in c. Michael. ext. de vsur.

In his † autem crediderim, quòd si maritus criminali- 202 ter egerit, mulier, vt ipsum maritum repellere valeat, & se omnino ab imposita accusatione reparare, seruare debeat modum, de quo supra verba feci in primo remedio, vt scilicet opponat antequàm nomen sit inter reos receptum, posteà enim opponens accusationem mariti non excluderet; sed bene maritum damnari faceret, vt de hoc videtur textus apertissimus, iuncta gloss. in dicta l. si vxor, §. iudex, ff. de adulte. etenim, inquit ille textus, periniquum esse videtur, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibeat. quæ res potest etiam virum damnare, non rem ob compensationem mutui criminis inter vtrosque communicare, & ita etiam facit text. in d. l. si maritus, §. præscriptiones, ff. de adulter. ac faciunt omnia, quæ tibi in simili proposito allegabam in d. remedio primo: vnde † cautus sit mulieris aduocatus, vt cum criminaliter accu- 203 satur ipsa mulier de adulterio, talem obiiciat exceptionem, antequam vxoris nomen sit inter reos acceptum. Bene verum † est (vt & in dicto primo remedio subde- 204 bam) quòd si ciuiliter ageretur, posset quandocunque repellere virum ipsa mulier; & sic quando ad thori separationem, & dotis amissionem ageret vir, mulier ipsum omninò expellere ex isto remedio posset, secundum omnes Doctor. superius allegatos: Neque hoc in casu quicquam

refragatur, quòd de iure ciuili maritus cum soluta rem habens adulterium committere non dicatur, vt supra dicebam numero 114. Nam secundum ius Canonicum (vt dicebam numer. 123.) etiam cum soluta muliere vir coniugatus fornicando, dicitur adulterium committere. Cùm igitur agat maritus secundum ius canonicum ad thori separationem, & ad dotis restitutionem (secundum ea, quæ dicebam supra numer. 99.) dicendum est, prædictam exceptionem aduersus virum admodum proficuam esse, vt
205 ille omnino excludatur; Quia † & mulierem à dotis petitione excludi non debere ratione adulterij commissi, quando & ipse vir matrimonij leges violasset, & concubinam aluisset, tradunt Hippolytus de Mars. in l. prima §. fin. numero quinto, ff. de sicar. in l. patre, vel marito, num. 10. ff. de quæst. & in sing. 234. Boss. in d. tit. de coitu dam. & pun. num. 56. & Ludouic. Carter. in sua pract. crim. §. circa quartum, de modo se defendendi, num. 17. sic etenim hisce
206 in casibus dici poterit, paria † delicta mutua compensatione tolluntur, capitulo penult. & vlt. ex. de adult. dicta l. viro. ff. sol. matr. cum sim. & marito obijci poterit, Nil
207 † Iudæus Iudæo, nil Catilina Cethego; vel aliud. Clodius accusat mæchos, Catilina Cethegum, iuxt. text. in l. quoniam §. inter se. C. de hæret. & l. in atenam C. de inoffic. test. & ibi gloss. & not. gloss. secunda in fin. in dicta l. viro.
208 & † fidem non seruanti fides seruanda non est, capitulo primo, de mut. pet. capitulo peruenit, ext. de iureiur. capitulo, significasti, ext. de diuor. d. capitulo, intelleximus, ext. de adult. capitulo, constitutus, de relig. domibus. capitulo, esto subiectus, 95. distin. capitulo, nihil iniquius, 32. quæst. 6. l. cum proponas, secunda, C. de pact. Ruin. consil. 66. versiculo, quod ad aliud, vol. 5. & Gozad. consilio 31. nu. 5.
209 Ac denique obstabit illud; quia † qui ad pœnam agere vult, prius pro parte sua adimpleuisse debet; vt est tex. in l. Iulianus, §. offerri. ff. de act. empti. per quem not. Angel. cons. 44. fratres seruorum, in fin. facit quod not. in l. ædiles, 1. §. fin. in verbo, ordinem præstet, & quod not. Bald. in l. filiæ licet. C. de collat. in cap. licet, in prin. si de feu. fuer. controu. Anchar. consil. 331. visis diligenter, in prin. Aret. consil. 70. In causa, col. prima, in fin. Corn. consil. 130. viso dicto

dicto puncto, col. secunda, lib. 3. quos omnes refert Dec. consilio 452. numero 3. ita etiam vide D. meum Cephal. cons. 551. num. 6. cons. 609. num. primo, & 610. num. 47. & Rol. à Val. consil. 53. num. 23. cons. 57. num. 17. volum. 1. Et
† non modo ante thori separationem obijcere prædicta 210
possit mulier, sed etiam post, vt scilicet in consortium iterum recipiat eam vir, prout est communior & fauorabilior opin. vt dicit Abb. in c. ex literis, sub num. 11. ext. de di-
uort. & † ad hoc cogi potest non solum iudicis officio, sed 211
etiam ad ipsius mulieris actionem, & ita communiter tenetur, vt dicit Felin. in c. lator, post num. 19. vers. lim. 2.
ext. de re iud. & Clar. d. §. adult. vers. facta, in fi. Licet † enim 212
facta sit separatio thori, non tamen per id illa desinit esse vxor, etiam post thori separationem, c. 2. ext. de diuor. vnde vir aliam recipere nequit, d. cap. literis, de præsumpt.

CAVT. VII.

De eo, qui, iudice à quo, vel ad quem copiam sui non faciente, appellationem prosequi nequit.

SVMMARIVM.

1 *Tempus interponendæ appellationis an currat, cùm non est facultas adeundi iudicem à quo, vel ad quem, & quando facultas non esse dicatur.*

2 *Iudice latitante quo consilio vtendum sit, ne appellationis interponendæ tempus currat.*

3 *Cautela abundans non nocet.*

4 *Optimo communis in iudicando, & consulendo sequenda est.*

5 *Appellans, si iudex à quo, latitat, debet ad iudicem ad quem, recurrere tunc, cum eiusdem copiam habet.*

APpellationis † interponendæ tempus à die sententiæ 1
non currit, cùm non est facultas adeundi iudicem à quo, & ad quem; & tunc facultas esse non videtur, cum iudex in publico se non ostendit, ita not. Bart. in l. 1. §. dies. ff.

quan. app. sit, in princ. per eum textum, quamque sententiam tenent gloss. & magis communiter Doct. in c. ex ratione, extra de appel. Iac. de Ra. Pet. Cyn. Iaco. Butr. Bald. & Salic. in auth. item si appellatione. C. de temp. appellationum, & alij, de quibus Alexand. in l. properandum, §. sin autem vtraque, sub numero quarto, C. de iudic. ipse autem
2 Bart. sub num. 4. d. §. dies, consulit; † Quod licet, quando per iudicem stat, tempus appellationis ipso iure non currat, attamen appellare volens protestetur, & appellationem coram honestis personis publice interponat. ad quod allegat l. cum quidam. ff. de appellationib. & l. prima. C. de his, qui per met. iud. non. app. ad quodque facit textus, & quod tradit Bart. in l. de pupillo. §. si quis ipsi, nume. 27. & ibi vide Alex. num. 9. & sequ. ac Ias sub numero 2. ff. de op. no. nun. quam sententiam communem enunciant Præpos. in cap. si iustis, num. 8. ex. de appell. Villalob. in sua collecta communium opin. litera, A, numero 123. vbi ad hoc vide quod subdit Ioan. Fich. ad ipsum; Nic. Ant. Grauat. ad Vestrium, lib. 7. cap. 3. nume. 72. & Eman. Soar. in suis com. op. litera A. numero 209. qui sane Doct. necessarium id demonstrant; & circa hanc rem vide quæ tradit etiam Maran. de ord. iud. par. 6. Versiculo, appellatio, alias secundus actus principalis, num. 219. vbi pariter hanc protestationem ad necessitatem redigit, dum inquit, post eos, quos ipse allegat, veram esse conclusionem, quod si stat per iudicem, debet protestari; si verò impeditur alio impedimẽto, quam iudicis facto, non requiritur de necessitate protestatio; sic & vide Io. de Imo. in c. fin. ex de appel. quem sequuntur ibi D. Phil. de Perus. & Card. Alex. Imo. in c. cupientes. § quod si per 20. de electio. in 6. ad hocque vide Alexan. & scrib. alios, & maximè Iasonem in d. §. sin autem vtraque, & quæ ego inferius dicam caut. 216. & cautela 218. ac caut. 260. Veruntamen cogita, an per illos tex. l. cum quidem. de appellationib. & l. fin. C. de his, qui per met. iud. (quos allegat Bartol. in dicto § dies, quique in terminis huius nostri casus procedere videntur, & hoc in casu necessitatem ostendere) necessaria videatur probari posse ista cautela, etiam, cum facile latitantiam iudicis quis probare posset. Ego sane opinor defendi posse (non quod

omnino

omnino pedem figam) isto in casu appellare volenti talem non esse necessariam cautelam: cùm in textu dicti §. dies, præcise dicatur, quòd iudice in publicum non apparente, tempus appellandi non currat, nec vlla sit protestationis mentio; quinimo ibi dicitur, quod nec etiam iudicem, si sui copiam publicè non faciat, priuatis in locis quis adire tenetur, ideo non adeunti minimè imputandum ibidem dicitur; igitur cum textus ille nihil de protestatione dixerit, nec ipsa necessario introducenda videtur, argumento leg. 1. §. sin autem ad d ficientis. C. de Cad. tollen. & facit text. in l. de precio ff. de pub. in rem act. cum sim. per glo. ibi nota. sed in textibus contrariis alius est casus, in quibus habemus expressè, quòd prætextu metus quis se non excusabit, nisi protestatus sit, de qua re dicam, tradamque inter d. §. dies, & leges prædictas diuersitatis rationem in proxime sequenti caut. similiter ad textum, in dict. §. si quis ipsi prætori, qui obstare videtur, responderi potest, quod scilicet ibi expressè traditur de protestatione fienda, & alius est casus, atque diuersa ratio; quia scilicet ædificatum non demoliretur, nisi protestatio nunciationis loco cederet; si enim vsque ad depositum per prætorem magistratum quis omnino taceret, & postmodum nuntiaret, opera præterita ex hoc beneficio non venirent destruenda, argum. l. primæ §. primo. ff. de oper. no. nunc. nimirum igitur, si protestatio necessaria est hoc in casu; at cum in casu dict. §. dies, agatur de præiudicio, quod semper restaurari potest, vt ibi dicitur, protestationem non esse necessariam dici potest, idque etiam sensisse videtur Alexan. in l. secunda §. quod diximus, in fine, & ibi clarius ad terminos nostros Ias. sub numero 8. ff. si quis caut. Bene verum est, quotiescunque etiam opinio ista sustineretur contra communem prædictam, quòd duabus de causis consilium Bartol. improbabile non esset; † & quia abundans 3
cautela non nocet, per text. & ibi Bartol. in l. si pupilli, §. item si, numero primo ff. de neg. gest. & in l. testamentum. Cod. de testament. & etiam, quia consilium prædictum protestanti suffragium illud afferret, Quòd inde apparere posset, se propter iudicis defectum ab appellatione detentum fuisse, & per eum non stetisse, argumento di-

ctarum ll. in cautela deductarum; sequere igitur com-
4 munem, & non errabis; † præsertim quia in iudicando, & consulendo ab ipsa communi opinione non receditur, per nota. per Bartol. in l. fin. C. de pœn. iud. qui male iud. tradit Socin. consilio 92. sub num. secundo, volum. primo, & consil. 16. num. 19. eod. volum. licet Dec. quandoque ab ea in consulendo recesserit, vt in consil. 259. numero 1. & 2. & 481. numero 12. motus ob æquitatem, & meliores rationes contra communem existentes, & ideo audaciam sumens ex authoritate text. l. primæ. § sed neque ex multitudine. C. de veteri iure enuclean. atque etiam l. Æmilius ff. de minor. idem quoque Decius in nonnullis aliis suis consiliis ad tenendum censuit, & alii etiam, quos refert, & sequitur d. Rol. à Val. consil. 100. à num. 40. vsque ad finem, ad quod etiam vide pulchre Bapt. à Villalob. in sua collecta communium concl. litera. C. num. 107. sed hic redeundo ad propositum nostrum aduerte, quòd text. d. §. cum dies, loquitur, cum nec iudicis à quo, nec eius, ad quem prouocare volueris copiam habebis. † Igitur cautus
5 sis, † vt cum facultas adeundi eum, à quo, deficit, recurras ad eum, ad quem, si eiusdem copiam habere poteris. Hæc, & quæ in proxima sequenti cautela dicam, habes quo ad protestationem fiendam pro interponenda appellatione; quo modo ad impedimenta, quæ in prosecutione superueniunt, dicam infra Caut. 218.

CAVT. VIII.

De eo, qui Iudicis violentiam, vel metum ad interponendam appellationem patitur.

SVMMARIVM.

1 *Metu Iudicis appellatio intermitti non debet.*
2 *Violentia Iudicis interueniente, ne appelletur, quo remedio vtendum sit.*
3 *Iustus metus quis sit, & qui vanus.*
4 *Inuentario confecto hæres vltra vires hæreditatis non tenetur; secus si non fecerit.*

Appel-

APPELLATIONEM autem iudicis metu vano nemo 1
intermittere debet, alioquin sibi imputatur. l. vani. ff. de regulis iuris, l. prima C. de his qui prop. met. iud non appell. Azo in sum. Cod. eod. sed si iustus metus est, qua re non appelletur, consilium est, † Vt publicè coram vicinis, 2
personisque honestis, ac fide dignis protestetur, secundum textum in capitulo fin. extr. de appell. in l. cum quidam, & ibi Gloss. & Bart. ff. de app. & in l. 2. C. de his, qui per met. iud. glos. in l. in omnibus casibus pro facto. ff. de reg. iur. sic enim veniam ille tunc merebit, & quia diligentiam adhibuit in protestando, ei succurretur. Et de hac etiam re facit, quod tangit Bartol. in l. de pup. §. si quis ipsi, num. 5. & 26. ff. de op. noui nun. † Iustus autem metus ille est qui 3
cadit in constantem, & animosum virum; qui autem non cadit, nisi in hominem pusillanimem, & formidolosum, ille vanus, & improbabilis metus est, capitulo, cum dilectus, extr. de his, quæ vi, met. ve caut. fiunt. leg. 5. 6. & 7. ff. eodem, & per Azon. in sum. C. eod. sub numero 3. versic. Metus autem distinguitur. Porro, nisi beneficio protestationis per legem inducto, ille, qui in casu nostro iustum metum à Iudice patitur, vsus fuerit, crediderim ipsum, etiam si probaret se metum, ac violentiam passum, ad restaurandam appellationem non esse reintegrandum, vt optime patet in textibus talem rem decidentibus, quos superius allegaui; & gloss. prima clare dicere videtur in d. capitulo fin. extr. de appellat. per ea eius verba; sed illud « non sufficit, nisi & illud protestetur; & ibi; & ita currit tem- « pus ei, qui agere non potest, nisi istud protestetur. Pro qua « re facit textus in l. scimus, iuncto. §. si quis autem temerario. C. de iure delib. & auth. sed cum testator C. ad legem falcid. vbi habetur; † Quod qui inuentarium hære- 4
ditatis fecerit vltra vires hæreditarias non tenebitur, & falcid. vtetur; sed si temerario proposito illud facere neglexerit, & hæreditatem adierit, (siue petito ad deliberandum tempore, seu non petito) etiam supra vires hæreditarias tenebitur, nec propter legata hæreditatem absorbentia, falcidiæ beneficio vti poterit: Idque permittitur propter neglectum legis traditum remedium: & pro hac plenius comprobanda sententia, vide quæ

copiose tradunt scrib. & Iaс. in specie in l. properandum. §. sin autem vtraque. Cod. de iud. Nec obstat textus in l. prima §. dies. ff. quando app. sit, intellectus secūdum quod dixi in proxima praecedenti cautela; quia vltra ibi dicta pro solutione respondeo, quod inter dict. §. dies. & textus ad praesentem cautelam citatos, rationis diuersitas est, Nam in casu nostro licet quis iustum habet timorem, tamen in effectu iudici in publico apparenti appellationem porrigere potest. secùs est in dict. §. dies, cùm Iudex publicè sui copiam non faciat, nimirum igitur, si primo casu protestatio potestatem appellationis (quae reuera consistere potest) sustinere debet; in secundo autem casu non opus sit protestatione, quae illud sustineat, quod nequaquam consistere potest, argum. l. eius, qui in prouincia, §. quod si stipulatus, & quod tradunt scrib. ibi. ff. si cert. pet.

Bene verum est, quod ad illud proficua est in hoc secundo casu protestatio; quoniam (vt in praeced. proxima cautela dixi) illum operatur effectum, vt appareat copia iudicis deficiente, appellationem fieri non potuisse.

CAVT. IX.

De prorogatione instantiae appellationis.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis instantia quot hodie contineat fatales.*

2 *Tempus duorum annorum appellationis prorogari non potest, & num. 3.*

4 *Appellationis instantia qualiter prorogari possit, & num. 5. quod declara, vt num. 7.*

6 *Impedimenta iusta quae sint ad restitutionem obtinendam aduersus lapsum instantiae appellationis remissiuè.*

1 APPELLATIONIS † instantia hodie duos continet fatales. videlicet annum vnicum; & ex causa biennium, vt in c. cum sit Romana, extr. de app. & in auth. ei, qui. C. de tempor. & reparat. Quod † quidem duorum an-
2 norum tempus prorogari per partium consensum expressum non

sum non potest, vt per Bartol. in auth. si tamen. C. eod. de temp. & repar. Ioan. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de appell. §. nunc breuiter, versic. licet autem, qui est num. 10. in gloss. magna, Abb. in cap. ex ratione. sub nu 8. extr. de appella. Lud. Rom. in l. 2. ff. de re iud. & idem consil. 174. in fine, Alex. consil. 23. circa fin. volum. 4. & Matthes. singul. 24. & communes aiunt cum aliis, quos referunt, Viuius in secundo tomo communium opin. variorum, litera, A, opin. 23. & Eman. Soar. in suis com. op. litera, A. num. 222. † Sed Maran. de ord. iud. part. 6. versic. secundum actus 3
principalis, num. 225. vsque ad num. 230. contrarium latè deducit: Vt autem istæ controuersiæ tollantur, remedium est, † Quòd partes vnanimiter compromissum faciant, 4
instantia durante, nam per eum prorogatio fiet, vt ex text. expresso dictæ authent. si tamen. Aliud est remedium, vt etiam post biennium quis appellationem protrahat; videlicet, cùm iusta causa fuerit impeditus, † Quòd ex clau- 5
sula generali, si qua mihi iusta causa, posita in lege prima ff. ex quibus caus. maior. restitutionem impetrent, de quo est text. in dict. c. ex ratione & ibi Canon. & voluit gloss. in d. auth. ei, qui. in verbo, manet sententia, quam tenent Bartol. & Doct ibi; † Et quale impedimentum, & causa 6
requiratur ob hanc restitutionem, vide penes gloss. Abb. & alios in d. c. ex ratione, apud doctores, quos allegat Pet. Paul. Par. ad Bart. in d. auth. ei, qui. num. 3. litera, A. † Re- 7
stitutionem autem ex iusta causa aduersus lapsum instantiæ obtinendam intellige, nisi per iudicem steterit, quominus appellationem quis prosequi potuerit, quia tunc, si per iudicem steterit, restitutioni locus non erit, nisi facta fuerit protestatio, & pluries, vt veram esse conclusionem de hoc docet Robert. Mara. in loco modo hic in fine citando; & de qua quidem protestatione isto in casu fienda verba feci in proximis duabus præcedentibus cautelis: Vtilem etiam futuram protestationem ob ea impedimenta, quæ ex iudice non procedunt, tradit Maran. de ord. iud. part. 6. versiculo, appel. alias, secundus actus principalis, num. 229. & cuius rei specialem tibi faciam cautelam in litera P. Cautela 218.

CAVT X.

De appellationibus ab interlocutoria.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio ab interlocutoria non admittitur.*
Limita primo, num. 2.
Limita 2. num. 3.
Distingue, & intellige, vt à num. 4. vsque ad num. 12.
12 *Appell. an permissa sit a citatione, à pronunciatione competentia, vel incompetentia iudicis; ab interlocutione quod pars legitimam habeat personam standi in iudicio, nec ne; Ab interlocutoria procedendum esse, vel non super libello; à pronunciatione super dilatoria exceptione à primo vel secundo decreto; A declaratione dilationis danda, vel ne; à breui nimis, vel longa nimis data dilatione; & ab admissione probationum, vel non admissione; & num. 13.*
14 *Appellatione non permissa ab interlocutoria quibus remedijs vtendum sit, & num. 22. 29. & 30.*
15 *Appellationis prohibitio ad nullitatis causam non extenditur.*
16 *Lex se non extendit ad casus, de quibus non loquitur.*
17 *Nullitas proponenda nulla lege prohibita reperitur, ergo conceditur proponi.*
18 *Nullitas, & appellatio separata sunt.*
19 *Diuersa nullam habent inter se communionem.*
20 *Nullitas cum proponitur circa interlocutoriam, causa exprimi debent. Quæ etiam generaliter non exprimantur sub num. 21.*
Causa non requiruntur in appell. ab interlocutoria, quæ vim diffinitiua habet, secus si non habeat vim diffinitiua.
23 *Lex, Quod iussit, in quocunque iudice procedit.*
24 *Reuocationis petitio, quam quis de interlocutoria facere vult, infra quem tēpus fieri debeat, an petita interlocutoria reuocatione index, vsque ad diffinitiuam reuocare queat, & de declaratione huius rei.*

25 Decem

25 *Decem dies statuti ad petendam interlocutoriæ reuocationem continui sunt.*

26 *Appellationis interponendæ decem dies statuti continui sunt, & in illis qualibet feriata dies computatur.*

27 *Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur.*

28 *Iudex ad reuocandam interlocutoriam cogi non potest, ideo in hac petenda bonum esset habere propitium iudicem ipsum.*

31 *Supplicatio Principi porrecta veritatem cõtinere debet.*

APPELLATIO ab † interlocutoria regulariter non admittitur. leg. ante sententiæ, C. quorum appellat. non recip. concor. text. in leg. secunda, & quod ibi not. C. de epis. audien. & in l. apertissimi, C. de iud. nec obstat textus in c. quicunq;. 11. q. 1 quia verum est, quòd † secundùm Pontificia iura ab omni interlocutoria appellatur, cap. 1. extr. de app. in 6. Bart. in l. 1. §. fin. ff. à quibus app. non lic. Beto. in quæst. fam. q. 52. num. 19 D. Iac. Menoch. de arb. iud. lib. 1. quæst. 70. num. 5. & communiter Can. in c. sicut Romana, vbi Rip. num. 20. cum aliis seq. recitat hanc esse communem Canon. opin. de rescript. in scriptis tamen, d. c. primo, de app. in 6. & vt not. Spec. in tit. de app. §. qualiter, post prin. Bart in l. eius, num. 4. ff. de app. recip. vbi tenet id procedere, siue iure ciuili ab interl. appelletur, siue iure can. quod & ita communiter seruari ait Phil. in cap. vt debitus, versiculo, secundo quæritur, de appellat. & vide Cast. in consilio 270. in prin. in secundo vol. Bald. & Ange. in l. patris, & filii. ff. de vulg. & pup. & Ludo. Rom. in consilio 14. ad idem vide Bart. in l. eos, qui, §. si autem in iudicio, in fine, C. de appella. sed secundum Cæsarea iura non vtique ab interlocutoria appellari solet. capitulo, non ita, secunda quæst. 6. & ita quoque tradit Rob. Maran. de ord. iud. in 3. part. 6. partis princip. versiculo, secundus actus principalis, numero 292. & ante ipsum id tenuerunt Bartol Cast. & cæteri communiter in l. ante sententiam, quæ est l. secunda eius tit. ff. de appell. recip. Gloss. Bart. & Ang. in l. fin. C. de senten. & inter. omn. iudi. Bart. & Bald. in d. l. secunda, C. de episc. aud. idem quoque tradit Ioann. de

micis, consilio 118. numero secundo, vbi meminit hanc esse communem Legistarum opin. & hoc pro regula ponit Per. Duen. cum 41. limit. reg. 52. incip. Appellari à sententia interlocutoria. Verum etiam de iure ciuili videntur esse in contrarium text. in l. arbitro, secundum communem lecturam, ff. qui satisd. cogant. in l. ait prætor, §. permittitur, & in l. intra vtile. ff. de minor. in l. ab executore. ff. de app. in dicta l. secunda, ff. de app. recipien. & in l. si quis prouocatione. C. de appell. ex quibus contraria videtur posse constitui regula, quòd scilicet, etiam iure Cæsaris ab interlocutoria appellari liceat. Et ideò Bartol. in d. l. secunda ff. de appell. recip. numero secundo, solutionem ad omnia contraria aptam tradit, quem sequuntur Imol. Paul. Castr. & alij ibid. & alij in effectu, quos inferius sub numer. 8. allegabo.
3 † Quòd scilicet ab interlocutoria appellari non possit, nisi quando per appellationem à diffinitiua, quæ speratur, sententia, contra illatum grauamen integre consultum esse non potest; Vel reparari non potest, quia nulla diffinitiua ferri speratur; vel post diffinitiuam interlocutoria fertur; Idemque fere dicit in eadem leg. secunda numero 26. Quam doctrinam dicit in eisdem locis Bartol. ipse dare Iuriscon. in l. prima §. quæsitum. ff. de appellat. Atque secundum huius doctrinæ scopum Bartol. idem pro contrariorum resolutione nonnullos distinguit casus in d. l. antè sententiæ. C. quor. appell. Quos ego in duos principales redigo; secundum in alia plura capita diuidens. Primus igitur est casus,
4 † quando post diffinitiuam interlocutoria fertur; nam tunc appellari potest. l. ab executione. C. quorum appell. Quo casu procedit contraria l. ab executore. ff. de appell. de qua quidem re ego in prox. sequent. caut. late tractabo, dum numero 3. cum nonnullis sequent. numeris ago de appellatione, quæ ab iniquitate interpretationis sententiæ fit, & numero 45. cum aliis pluribus tracto de appellatione, quæ fit, cum modus in sententia exequenda exceditur; ac dum numero 58. vsque ad fin. doceo an à pronuntiatione de sententia exequenda; vel non exequenda, appellari sit concessum.
5 † Secundus aũt casus est cum ante diffinitiuam interlocutoria profertur, & tunc si nulla alia diffini-

diffinitiua speratur, appellari potest, secundum quod procedit d. l. ait prætor, §. permittitur. ff. de minor. † si verò 6
alia diffinitiua speratur, tunc vbicunque grauamen ab interlocutoria illatum, per appellationem ab ipsa diffinitiua reparari non posset, appellatio ab eadem interlocutoria concederetur, quo casu procederet textus d. l. secundæ ff. de appell. recip. & dictæ l. arbitro. ff. qui satid. cogant. Sed † si reparari posset, eo in casu dic; Aut est talis interlocutoria, quæ totum perimit negotium, vt quia quis pronuntietur minor, vel maior, prodigus, vel alias inhabilis, vt ita exemplum affert Duen. d. reg. 52. lim. 3. & appellari poterit, in quibus terminis loquitur dicta l. intra vtile. ff. de min. pro cuius etiam l. intellectu vide ibi gloss. primam in fine; Ac pro huius casus comprobatione uide quę tradam infrà sub numero 10. & numero 11. Aut † totum 8
non perimit negotium, & appellari non poterit, vt est casus in dicta l. secunda C. de episcop. audien. Ex hoc igitur distinctionis modo intellectus habes ad omnes prædictas leges contrarias: Pariter habes, quòd † licet Doctores 9
soleant per solam fallentiam regulam negatiuam supradictam limitare; videlicet hoc pacto; Quòd tunc negatiua regula illa non procedat, cum illatum grauamen per appellationem à diffinitiua, quæ speratur, reparari non potest, vt videri potest apud Pap. in for. appell. ab inter. in versiculo, in his scriptis, sub num. 3. & per communium opinionum consarcinatores; Viuium in litera, A. opinio 17. num. 3. lib. 2. & per Eman. Soar. pariter in litera A. à numero 212. vsque ad 215. quæ quidem limitatio in se ipsa vera est & communiter recepta, vt colligere est ex Cyno, Castrens. ac cæteris in l. post sententiam. C. de sentent. & inter. omn. iud. ac etiam in d. l. arbitro. ff. qui satisd. cogant. atque in dicta l. secunda ff. de appell. recip. Doct. omnes tenent, atque in alijs locis, vbi hæc tractatur materia; Attamen † alia etiam limitatio (& singularis quidem) secundum Bartol. ad regulam negatiuam datur, 10
quam menti tene, quia pauci ad hanc aduertunt; Vt scilicet, etiam si diffinitiua, ob quam grauamen reparabile fiat, speretur: tamen cum per interlocutoriam ipsam totum perimitur negocium, appellatio concessa est; contra-

rium autem sensit Bart. ipse in d.l.intra vtile, circa princ. vbi tamen dicit communiter dictam l. intelligi secundùm intellectum hic traditum, & ita etiam ibi ipse eam sumat; ad quod vide etiã ipsum Bart. in dicta l. ante sententiæ. C. quor. appel. non recip. Soc. reg. 33. litera A. lim. secunda. vbi & ipse hanc materiam tangit; idem quoque tradit Duen. dicta reg. 52. dicta lim. 3. qui ideo mouetur, quo-
11 niam † ex hac interlocutoria totus annullatur actus, qui negotii principalis substantiam respicit, vt tradunt Doct. in l. is qui. ff. de verb. oblig. Prędictis modo artetis ad mul-
12 ta inferri posset, quę in iudiciorũ ordine contingunt; † Videlicet, An à citatione; A pronuntiatione competentiæ, vel incompententię iudicis; Ab interlocutione, quòd pars legitimam habeat personam standi in iudicio, nec ne; Ab interlocutoria procedendum esse, vel non super libello; A pronuntiatione super exceptione dilatoria; A primo, vel secũdo decreto; A dilationis declaratione danda sit, vel ne dilatio; A breui nimis, vel longa nimis data dilatione; & An ab admissione probationũ, vel nõ admissione appellari possit: Quæ quidẽ tam ante lit. contest. quàm post, contingere consueuerunt, super quibus nõ intendo latius insistere, ne vltra propositam mihi materiæ substantiam nimis prolixus videar. sed tu vide Bar. in d.l. secunda, à nu. 20. vsque ad fin. & ibi Doct. alios, qui in summa super eo residẽt;
13 Dandam † esse appellationem à prædictis, cum grauamen inest. quodq; per Appellat. à diffinitiua reparabile non est. Habes ergo, quòd ab interlocutoria iudicis nõ semper appellatur: Verum ut & pro destruenda iudicis interlocutoria tibi cautum sit, quatuor dantur consilia: Primum est,
14 † Quòd in casibus, in quibus ab interlocutoria appellare
15 non poteris, eam nullam dicas; † Nam appellationis prohibitio ad nullitatis causam nõ extenditur, arg. c. is, qui in ecclesia, extra de sent. exc. in 6. & l. si vero §. de vi. o. ff. solu.
16 matrim. ubi habetur quòd † lex se non extendit ad casus,
17 de quibus non loquitur; † Nulla autem lege nullitas prohibita esse reperitur. Papiensis in practica in dicta forma appellat. ab interlocutoria, in verbo, fuisse, & esse nulla, ergo conceditur, argumento in l. nec non. §. quod eis. ff. ex quibus causis maiores. & leg. cum prætor. ff. de iud.

&l.

& l. nulla lege. C. de iu. dotium † Separatæque sunt nullitas, & appellatio. leg. si expressim, cum sua materia. ff. de appellationib. † sed ea, quæ separata sunt, nullam habent communionem, leg. Papinianus exuli. ff. de minoribus, ergo de appellatione ad nullitatem illatio fienda non est. & ita vide Bald. in l. g. eos. §. ne temere, in principio, per illum textum. C. de appellationibus, & in l. cum lege, in principio. C. de episcopis, & clericis, & alios, quos ad hoc refert Sebastianus Vant. in tractatu de nullit. titulo, quis possit dicere de nullit. numero 33. vbi ostendit esse communem opinione, quòd remota appellatione reliqua iuris remedia non sint sublata; & pro hac re vide eleganter ipsum Vant. ibi cum aliquibus numeris sequentibus. Est tamen aduertendum, † Quòd in hac nullitate circa interlocutoriam proponenda, causæ exprimi debent, aliter nullitatis appellatio inutilis fieret, vt probatur per c. vt debitus, extra de appellationibus, & per dictum capitulum primũ, quod incipit, cordi, extra eodẽ, in sexto, & notat. per Glosam in l. tertia, in fin. cum leg. sequente, & ibi per Bartolum. ff. de appellationibus. † Cùm aliàs non requirantur causæ vbi sumus in appellatione ab interlocutoria, quæ vim diffinitiuæ habet, vt per Cardinalem in clemẽtina appellanti, penultima quæstione, & in clementina finali, de appellationibus, per Rotam in decisione decimasexta. & Socinum regula trigesima, fallentia secunda, litera A. Ad idem vide Baldum in l. in minoribus, circa medium. C. de his quibus, ut indign. & in l. tertia. C. quando prouocare non est necesse. Anton. in cap. cum cessante, versic. ex his decidit, extra de app. & Pan. in cap. peruenit, num. 7. & ad hoc prosequere nu. 8. extra, eod. de app. licet regulariter appellans ab interlocutoria causam debeat exprimere, ut per dict. c. ut debitus, & ibi Doct. & d. c. cordi. per Doct. in c. quod ad consultationem, extra de re iud. ac per Socin. d. reg. 30. in princip. vbi ad regulam fallentias vide. Et de hac in nullitate proponenda causæ expressione, quæ etiam generaliter fieri non sufficiat, vide prac. Pap. in d. for. in verbo, causis, & rationibus. num. primo, qui per supradicta iura & ipse mouetur. Propterea si cum nullitatem interponere uolueris, nullam in promptu habueris causam,

18 19 20 21

22 ad hoc secundum consilium recurres; vt † videlicet à iudice interloquẽte benignè petas, Quòd ipse suam reuocet interlocutoriam, secundùm quod habes in l. quod iussit. ff. de re iud. & in l. post sententiam. C. de sent. & interloc. om. iud. & ibi not. & Spec. in tit. de excep. §. viso. nu. 37.
23 Quique † adducti textus in quocunq; iudice procedunt, ut per gl. Bart. & Doct. in d. l. quod iussit. & horum sanè textuum regulam limita ut per Alex. d. l. quod iussit. à nu. 14. usque ad nu. 30. ac etiam amplia, & limita, ut per Ripam ibid. à nu. 14. usque ad num. 32. circa quam etiam regulam cum fall. vide Panor. in cap. cum cessante, nu. 10. cum nonnullis seq. extra de appellat. & pro secundo hoc cons. facit text. & quod ibi tradunt Doct. in l. planè. & in l. fin. ff. de pet. hæred. & quæ ego dicam infrà litera E. caut. 65.
24 Quæ † quidem reuocationis petitio usque ad 10. dies durat; Post quam petitionem in termino factam, iudex usq; ad diffinitiuam reuocare potest, nisi modò interlocutoria executioni mandata esset; nam eo casu iudex, nisi causa cognita, vel partium voluntate reuocare non posset, & ita per Bart. colligitur in dict. l. quod iussit, sub num. 11. & ibi Doct. cum eo, ut tradit ibid. Alex. num. 31. vbi & pro Bartoli dictis alias allegat authoritates, quas apud eum videre potes; & vide etiam pro prædictis Rip. in d. l. quod iussit, num. 32. cum duobus num. sequentibus, & Aufrer. ad
25 decis. Capellæ Tholos. 181. In † quantum autem dixi, quod ab interlocutoria emanata intra decem dies reuocatio peti potest, est sciendum, quòd hi decem dies continui sunt; quoniam subrogantur in locum 10. dierum, intra quos quis appellare potest, ut per Bartol. (cum quo & alij transeunt) sub num. 11. ibi, quod eodem modo petitur re-
26 uocari, secundum quod appellatur; † Sed decem illi dies continui sunt, in quibus quælibet feriata dies connumeratur, l. prima, & ibi not. C. de fer. ergo idem in hac re-
27 uocationis petitione censendum est; Cùm † subrogatũ eius sapiat naturam, in cuius locum subrogatur. cap. Eccles. 1. extr. ut li. pend. & l. si eum. §. qui iniuriarum, & glos. ibi, in versic. danda. ff. si quis caut. Sciendum autem
28 est † quòd iudex ad talem reuocationem cogi non potest, vt per Bar. d. l. quod iussit, sub num. 13. & declarat ibid.

Ripa sub numer. 36. Quapropter hac in reuocatione bonum erit propitium habere Iudicem; sin autem nullo modo ad reuocationem trahi poterit, tertium remedium pro eo est, qui ab interlocutoria appellare nequit, vt † interesse 29
sibi resarciri per iudicem petat, ad quod ipse Iudex tenetur, per l. sancimus, in fin. C. de iudic. & per l. si quando. in fin. C. de testibus. Quo remedio iudex fortè magis ad reuocationem ueniet, quàm quòd interesse soluat, & pro hoc consil. vide Bart. dict. l. quod iussit, sub num. 14. Sed si interesse difficilis esset probationis, vel contra iudicem quis venire nollet, quartum, & vltimum remedium pro eo est, qui ab interlocutoria appellare non potest, † (quod 30
generale quidem non est, ut mox apparebit) ut Principi supplicatio porrigatur, qua sententiam hanc Iudex reuocare teneatur: quæ supplicatio etiam post decem dies usque ad duos annos porrigi potest, ut per Bart. in authent. quæ supplicatio, in fin. C. de prec. imp. off. quodque sentiunt Odof. & Ioh. Fab. quos Ias. allegat in d. auth. quæ supplicatio, in fin. & licet eam Bartoli lecturam ad textum illum diuinatiuam, & textus diuersificatiuam, dicat Ias. & veram eam secundam afferat, quam ibidem affert glos. quòd scilicet aduersus sententiam quis intra decem dies supplicare præfecto prætorio debet, si fideiussionis præstandæ vel executionis retardandæ commodum habere vult, alioquin bene post eos decem dies supplicare præfecto prætorio poterit; sed nec fideiussionis ab aduersario præstandæ commodum habebit, neque executionẽ impediet; Nihilominùs quo ad se Bartoli lectura, quantùm ad potestatem supplicãdi Principi, etiam post decem dies, uera est; nam si de quo magis, & cæt. ergo & de eo, de quo minus dubitandum est, idem dici debet, auth. multo magis. C. de Episcop. & cler. non errabis igitur, si Principi intra eos duos annos supplicaueris; Ad quod etiam vide Ruin. consil. 157. num. 16. & sequent. lib. 5. & Menoch. de arb. iud. d. q. 70. num. 22. Ista autem supplicatio procedit tantum cum actorum, vel pronunciatoris alicuius denegatur editio; non autem in interlocutoria alia; quia lite pendente supplicari non licet. l. 2. C. vt lit. pen. sed est etiam sciendum, † Quòd supplicatio ueritatem cõtinere 31

nam eius rescriptum eam semper conditionem habet, si preces ueritate nitantur. c. 2. de rescript. cum concor. de quib. glos. ibi in verbo, conditio.

CAVT. XI.

De appellatione ab executione sententiæ diffinitiuæ.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio ab executione diffinitiua sententia non conceditur.*
Restringe hanc regulam procedere tantum, quò ad ipsam facti executionem. (& 3.
Nam ab interpretatione sententia potest appellari, nu. 2.
Limita 2. Vt regula præd. non procedat, cum modus executionis exceditur, num. 45.
Limita 3. Vt nõ procedat in sententia lata de exequendo, nec ne, num. 58.
4 *Appellatione ab interpretatione iniqua sententia non agitur de ipsa principali sententia infringenda.*
5 *Appellatio ab iniquitate interpretationis sententia nõ admittit aduersus ipsam sententiam probationes.*
6 *Sententia principalis nihil commune habet cum eius interpretatione.*
7 *Dominium à possessione cœpit, & possessio est ad dominium antecedens.*
8 *Proprietas nihil commune habet cum possessione.*
9 *Possessorio iudicio recuperandæ intentato dominij exceptiones repelluntur.*
10 *Vsusfructus sine corpore consistere nequit.*
11 *Vsusfructus causa à proprietate separata est.*
12 *Interpretationis iniquitas qualiter detegatur.*
13 *Socius nõ vniuersorũ, si propria industria proprietatẽ cõmuni nomine acquirat, an sibi plenè præiudicet.*
Societate vniuersali existente quæsita omnia societati quæruntur, ibidem, versic Quo casu.
Emptio communi nomine facta in dubio præsumitur facta de proprijs pecunijs ibidem, Vers. Quod etiam.

14 Qua-

14 *Qualitas rei docet æquitatem, vel iniquitatem interpretantis.*

15 *Iudice taxante expensas qualiter eius iniquitas detegatur.*

16 *Iudice quem condemnantem 10. libris pro aduocati salario, mox interpretante de 10. libris grossorum, qualiter eius iniquitas cognoscatur.*

17 *Interpretationem suarum sententiarum non omnes iudices facere queunt.*

18 *Iudex ordinarius delegati sui potest interpretari sententiam, sed delegatus non potest suam ipsius.*

19 *Iudex ordinarius merum habens imperium sententiam interpretari potest, minor autem non.*

20 *Taxare expensas est declarare sententiam suam.*

Delegatus Iudex in expensis quem condemnans reseruata sibi taxatione, an illa reseruatio quicquam operetur, ibid. versic. si delegatus.

21 *Delegans an sui delegati sententiam declarare queat, cùm ipse delegatus sibi expensarum taxationem reseruauerit, vsque ad num. 26.*

22 *Sententia incerta non valet.*

23 *Dictio sibi, nihil releuat, cùm dicit delegatus, reseruata sibi taxatione expensarum.*

24 *Delegatus reseruans taxationem sibi reseruat nō personæ respectu, sed iurisdictionis.*

25 *Iurisdictio delegati, & ordinarij eadem est.*

26 *Delegat⁹ quomodo tutè faciat reseruationē taxationis expensarum vt delegans absq; dubio taxare queat.*

27 *Interpretatio sententiæ non potest extendi ad totalem correctionem.*

28 *Interpretationem ad totalem correctionem extendere potest solus Princeps.*

29 *Sententiam diffinitiuam interpretans eidem in partem abrogare nequit.*

30 *Iudex interpretans sententiam eam non potest extendere, nisi circa accessoria: & eadem die.*

31 *Interpretatio fieri permittitur, quæ congruam verbi, vel orationis expositionem contineat.*

32 *Iudex sententiam interpretans eam potest declara-*

re, non corrigere, vel extendere, nisi circa accessoria, & eadem die.

33 *Declaratio in interpretanda sententia omnino extranea esse non debet.*

34 *Interpretatio seu declaratio sententiæ super certo non admittitur.*

35 *Interpretatio sententiæ parte citata fieri debet.*

36 *Citatio requiritur ubicumque actus substantia, vel qualitate variatur.*

37 *Iudex an possit prædecessoris sui sententiā interpretari.*

38 *Iudicium prædecessoris, & successoris idem est.*

39 *Interpretandi ius successori non competit, ut priuato, sed ut iudici.*

40 *Iurisdictionis substantia in successorem continuatur.*

41 *Hæreditatis ius licet in diuersas personas transeat, nō tamen eius substantia alteratur.*

42 *Iudex reum si condemnat, sibi reseruata taxatione, non dicens, & successoribus suis, an successor taxare poterit.*

43 *Iudex ordinarius reseruans sibi taxationem, quare dicere debeat, & successoribus suis.*

44 *Sententia cum transierit in rem iudicatam, quo remedio possit te in aliquo adiuuare.*

46 *Modus in executione, qualiter excedatur.*

47 *Appellatio à grauamine excessoris quando fiat ad ipsum iudicem causæ, & quando ad superiorem, usq; ad num. 50. & num. 51.*

50 *Qui per alium facit per se ipsum facere videtur.*

52 *Appellari non potest ab omni executione modum excessiua.*

53 *Executio delegati non valet. limita num. 54.*

55 *Executio delegati cùm sit nulla, iterum per ordinarium fieri debet.*

56 *Causa in appellatione ab excessione executionis modi inferi debet, & qualiter contingat excessus.*

57 *Appellans ab excessione modi, quid debeat cōsiderare.*

59 *Executione sententiæ petita instari debet, ne iudex super ea pronunciet.*

60 *Missio in possessionē cum sit modus excedi non debet.*

61 *Appel-*

61 *Appellari poss[e] dum dicitur a pronunciatione, quæ fit super exec[uti]one sententiæ, de ea exequenda, nec ne quomodo id sit [i]ll[i]gendum sit.*

Prosequere vt in fine: & concorda Doctorum opiniones quæ variæ sunt super eo, An a pronuntiatione de exequendo appellari queat, num. 68.

62 *Ratio est anima legis.*

63 *Grauamen quodcumq; appellationem recipit.*

64 *Appellatio absq; grauamine non datur.*

65 *Appellare nequit, qui in iure suo non grauatur.*

66 *Appellare volens a pronunciatione de exequẽdo causam grauaminis exprimere debet.*

67 *Appellatio frustra fiet, si in pronunciatione de exequendo non exceditur modus sententiæ.*

69 *Victor, postquam transiit in rem iudicatam sententia, executionem habere debet.*

70 *Appellari an possit a pronunciatione de exequendo, absq; eo, quod causa grauaminis inseratur.*

71 *Statuti ratio quando vnica est, ea pro expressa habetur.*

72 *Appellationis facta a pronuntiatione de exequendo, qualiter deferendum non esse opponas.*

APpellatio ab executione sententiæ diffinitiuæ non conceditur. c. notuit, extra de app. l. ab executore. ff. eodem. & l. ab executione. C. quor. appel. nõ recip. Bart. in l. si cũ exceptione. §. hæc aũt actio, sub nu. 4. ff. q. met. cau. Socin. reg. 40. lim. 2. Duen. & quos ipse allegat, reg. 41. & Franc. Marc. decis. 336. n. 1. & decis. 392. nu. 1. par. 1. & ista regula non habet dubium. quæ tamen regula sic restringitur, † vt eam procedere limitem⁹ tantùm quoad ipsam facti executionem, vt per gl. primã in d. l. ab executore, & in d. l. ab executione. & sequuntur Bart. & cæteri in utraq; lege; & ita quoq; ait Cæp. cau. 44. nota, q. licet, in princip. idemq; tradit Marc. in d. decis. 392. d. nu. 1. † Primùm enim regula ipsa nullam habet illationem ad interpretationẽ, quę super sententia ipsa fieret; Nam, si interpretatio ea iniqua esset, ab eius iniquitate appellari posset, gl. Bart. & Dd. in d. l. ab executione. C. quor. appel. & est tex. & ibi Doc. in d. l. ab executore. de app. cui⁹ text. dicit; † q. tunc per appellationem ab eadem interpretatione iniqua non agitur de 1 2 3 4

ipsa principali sentētia infringenda, sed tantum de iniquitate detegēda, secundùm ꝙ & intelligit Bart. in eadem le-
5 ge,nu.15. Vbi propterea dicit; † quod in hac ventilanda ab iniquitate interpretationis appellatione nulla aduersus ipsam sententiā ꝓbatio admittitur; quia ob hanc appellationem, etiā si iniqua esset sententia, eius tamen iniquitas nō
6 attēditur. Ex quo colligitur, † ꝙ principalis sententia nullam habet cum eius interpretatione communionē, arg. l. Papin. exuli. ff. de min. Nam licet ad eandē sententiam interpretatio ita referatur, vt accessoriè ad eā ipsam veniat, per hoc tamen non potest dici, ꝙ statutum in vna sit, & in
7 alia statutum, † Quoniā etiam dominiū à possessione cœpit, & ipsa possessio quoddā est ad ipsum dominium antece
8 dens l. 1. in princ. ff. de acq. poss. † & tamen nihil commune habet ipsum dominiū cum possessione. l. naturaliter. §. ni-
9 hil commune. ff. de acqu. poss. Vnde videmus, † Quòd quādo iudicium possessorium intētatur, dominij exceptiones repelli solent, pro vt in recuperandæ iudicio penes Bar. habes in l. si coloni. C. de agric. & cens. lib. 11. cuius rei veram, & magis communē dixit opinionem Dec. cons. 57. Quod & plerunq; contingit in retinēdę, & adipiscendę remedijs, vt de retinendæ possessorio *tibi tradam* infrà caut. 45. de adipiscendæ habes apud doctissimum Menochium in tract. de adip. remedio primo, quæst. 20. Pariter videmus,
10 † Quòd vsusfructus sine corpore consistere nequit. l. 2. ff.
11 de vsufr. & Instit. eodem. in princip. † & tamen vnius causa ab alio separata est. l. permisceri. ff. de acq. poss. sic igitur & de sententia, eiusque interpretatione censendum est, vt quamuis vna ab alia dependeat, tamen unius causa ab alia sit separata, vt in dict. l. ab executore; & proinde appell. ab iniquitate interpretationis merito iure nullum
12 ipsi sententiæ præiudicium affert. † Huius autem interpretationis iniquitas detegitur primo ex his; quæ gesta, & probata sunt; secundo ex qualitate rei, quæ in iudicium deducitur; tertio ex causæ qualitate; Vltimò ex qualitate causæ, & personarum insimul, vt apud Bart. d. l. ab executore, sub num. 15. ad quod etiam vide Pap. in form. exec. sent. diffin. in verbo, publico nuntio, sub num. 14. vers. diceret aliquis. Exemplum de primo modo potest esse;

Quòd

Quòd cum bonorũ communio inter Titium, & Sempronium extitisset, Sempronius ex suis pecunijs mercaturam aliquam ex se exercuerat, de cuius lucro quædam bona communi nomine acquisiuerat, sed diuisionum tempore Sempronius Titio tradere renuebat, nisi Titius eidem Sempr. æstimationem portionis, quam consequi voluerat, restitueret; motus ex constitutione l. cum proponas. C. pro soc. Vbi habetur, † quod si quis pro se, & alio rem aliquam 13
emit, societas siquidem tacitè contracta videtur; sed ille, qui ratione societatis partẽ suam voluerit, eius partis æstimationẽ acquirenti reddere tenebitur: Verùm Titius in iudicium contra Sempronium propterea agebat; Narrans pro suæ intentionis fundamento, vniuersalem fuisse inter eos societatem, quo casu quæsita omnia in plenum sunt in societatem incorporata. l. 3. §. 1. ff. pro soc. cum sim. Negabat Sempronius vniuersalem bonorum extitisse inter eos societatem; & probabat sua tantum industria proprijsque pecunijs eam exercuisse mercaturam; ex cuius lucro postea dicta bona communiter acquisiuerat; sed Titius de vniuersali non probabat; vnde Iudex bonorum eorum portionem præstandam, atque vniuersalem non extitisse inter Titium, & Sempronium societatem, diffinitiuè pronunciauit, non facta speciali declaratione, quòd valor bonorum eorum, quæ Titio Sempronius trad[id]isset, restitueretur: executio super dicto valore, præstitã re, fiebat; pars sententiæ interpretationem petijt: Iudexque interpretatus est, Æstimationem eam nón intellexisse restituendam; Sempronius ab hac interpretationis iniquitate appellauit, & ex anteactis, atque probatis iniquitatem patefecit; Quoniam demonstrata particulari societate bonorum aliorum, non mercaturæ ac probata bonorum emptorum acquisitione propria industria facta, absque eo, quod ipse Titius quicquam de suo posuisset, procul dubio si portionem traditam retinere volebat, Titius æstimationem reddere tenebatur, licet cõmuni nomine Sempronius acquisiuisset. d. l. cum proponas. C. pro soc. vbi Bartol. inquit, quòd etiam si non appareret de cuius pecunijs facta fuisset illa communis emptio, in dubió præsumetur de proprijs pecunijs facta; istud sequitur, & pro sid-

gulari exclamat Rom.sing.291. Cum isti fratres. in 2.col. & sing.435. Quid si emerã. ac idem cons.3. circa med. Abb. consi.46. circa fin. volum.1. Cæpol. in caut. 128. si unus ex fratribus. Dec.cons.21. sub nu.10. vers.sed hoc posito. consil.238. sub nu.5. ver. vbi inquit in fortiori casu. cons.548. nu. 3. & cons.442. nu.38. ad idemque faciunt tradita à celeberrimo Cephalo Domino, & præceptore meo semper amando, cons.569. nu.19. & hæc quoad primi modi exemplum: De alijs modis ponit exempla Bart. in d. l. ab executore. d. nu. 15. videlicet de secundo modo qualitatis rei ita: Iudex condemnauit me in decem libris pro precio talis libri; posteà interpretatur, quod intellexit de 10. libris Bononiens. grossorum; Certè † ex libri, sicq; ex rei qualitate æquitas, vel interpretantis iniquitas dignosci poterit, ut l. semper in stipulationibus, & ibi not. ff. de reg. iur. De tertio,

14

15 scilicet de causæ qualitate ponit Bart. exemplum tale: si † Iudex expensas taxauit, & ex causæ qualitate, actorũ multitudine, & fori consuetudine interpretantis æquitas, vel iniquitas perpendi poterit, ut l. non ignoret, in fine C. de fruct. & lit. expen. & ibi not. De vltimo modo, id est de causæ qualitate, & personæ simul, exemplum istud tradit:

16 si † Iudex me condemnauit in libris 10. pro aduocati salario, & mox interpretetur de lib. 10. grossorum, ex qualitate causæ, & aduocati facundia, ac fori, aut loci consuetudine æquitas, vel iniquitas interpretantis apparebit, ut l. 1. §. in honorarijs. ff. de var. & extraord. cognit. sciendum est

17 autem, Quòd † non omnes Iudices eorum possunt inter-

18 pretari sententias; † Nam ordinarius siquidem delegati sui sententiam interpretari potest; suam autem delegatus (nisi talis sit, prout inferius sub numer.29. dicam) non potest, glo. in dict. l. ab executore, in verbo, præses, & ibi Bart. & Doct. Alexand. in rubric. ff. de offic. eius. num. 10. & Maran. de ord. iudic. par. 4. distinct. 5. num. 59. differ.30. ac Papien. in dict. for. execut. sentent. diffin. in di-

19 cto verbo, publico nuntio, num. 11. Pariter † ordinarius si merum habet imperium, propriam sententiam interpretari potest; secùs in minori iudice, vt per glos. in d. verbo. præses. & Bartol. in d. l. ab executore, sub num. 5. & 6. ac Maran. vbi modo suprà, quod & tradunt Spec. in tit. de arbit.

de arbit. §. fin. versic. sed nunquid verbum obscurum, numer. 64. Bar. Bald. & Ang. in l. 2. C. de sent. ex breu. recit. Bald. in l. ne in arbitris. C. de arbit. ac Papien. vbi modo suprà: Et quatenus dictum est, quòd delegans sui delegati sententiam interpretari potest, non ipse delegatus, infertur ad unam conclusionem, de qua Bart. in sæpè citata l. num. 6. & in l. terminato, ac ibi Bald. C. de fruct. & lit. expen. & sequuntur ad hoc Papien. in for. libelli in act. reali, in verbo, in expensis, num. 17. Maran. de ord. iud. dict. distinct. 5. differentia 31. num. 60. Quod †, quia taxare expensas est declarare, & sententiam suam interpretari, vt dicto num. 11. ipse Bartol. (propter quam rationem dicebat Rota in decis. 109. Item nota, quòd ubi Iudex; Lapus in allegat. 72. in causa matrimoniali. & Maran. de ord. iudic. in 3. par. 6. partis princip. versic. secundus actus, aliàs appellatio, numer. 186. Quòd expensarum in prima instantia factarum taxatio potest fieri per Iudicem à quo, etiam pendente appellatione à sententia) Ideo si delegatus in expensis quem condemnarit, reseruata sibi taxatione, reseruatio illa nihil operabitur; nec ualebit, vt delegatus taxare queat; nisi talis esset delegatus, cuius iurisdictio adhuc remaneret ad sententiam exequendam; quod quando fit, habes penes Bart. in l. à diuo Pio, in princ. vbi Ang. Imol. Alex. & alij ff. de re iudic. & apud Maran. de ord. iud. d. part. 4. d. distinct. 5. differ. 18. num. 43. sed an tali † facta reseruatione delegans taxare poterit? Dubium id est; Quia facta ea reseruatione, cum reseruare non potuerit, sententia remaneret incerta: At † incerta sententia non valet. vt in l. pen. & vlt. C. de sent. quæ sine certa quantit. & §. curare, ibiq; notant omnes, Instit. de action. ergo. Bart. tamen in prædicta l. ab executore, num. 22. contrarium determinat, dicens; † Quòd illa adiectio, sibi, nihil releuat, arg. l. si ita. §. qui filio. ff. de bon. poss. secund. tabul. quam legem optimè facere ait: Aliam de mente Iacob. Butr. assignat rationem; † quia delegatus sibi reseruauit non personæ respectu, sed iurisdictionis intuitu: Atqui † delegati, & ordinarij iurisdictio eadem est, l. 1. §. qui mandatam. ff. de offic. eius, cui man. est iurisdict. ergo delegatus ipse quasi idem quò ad iurisdictionem, si di-

Margin numbers: 20 (beside "distinct. 5. differentia 31..."), 21, 22, 23, 24, 25

ctam fecerit reseruationem, ordinarius taxandi potestatem habebit; quam conclusionem etiam secuti sunt Papiensis & Maran. præcitatis in locis; vide Doctor. in d.l. terminato, & Rom. consil. 362. in princ. Cæterùm vt omnia tollantur dubia, Bart. sub d. num. 12. consilium tradit, quo
26 tutè ipsa fieri poterit reseruatio; vt † scilicet delegatus sibi, & deleganti reseruet; quia iudex ipse delegans taxare poterit; sicut & posse interpretari dictum est: Verum circa id, quod de fienda interpretatione dicitur, aduertendum
27 est, quod dum † ille, cui concessum est, sententiam
28 interpretatur, correctionem totalem (quam † nisi solus Princeps facere potest. l. 1. in fin. ff. de quæst.) facere non
29 debet, similiterque † eidem sententiæ in parte abrogari non potest; licet aliquando replicationis beneficio contra eius generalitatem succurratur. l. licet. C. de iud. Iti-
30 dem † Iudex extensionem facere nequit, nisi circa accessoria, & eadem die, l. Paulus. 1. ff. de re iud. concor. tex. in c. 1.
31 extra eod. in 6. Bene † interpretatio fieri permittitur, quæ congruam uerbi, vel orationis expositionem contineat; nil enim noui facit, qui taliter interpretatur, sed factum declarat, l. hæredes. §. quòd uero quis obscurius. ff. de te-
32 stam. In † summa igitur Iudex sententiam declarare potest, non autem vel corrigere, vel extendere, nisi (ut modò dixi) circa accessoria, eademque die. ad quod etiam vide d. Alex & doctor. in d. l. Paulus. & eundem Alex. in cons. 119. volum. 3. ac Maran. de ord. iud. part. 3. 6. & vltimæ part.
33 princ. vers. expedita, alias, sententia, nu. 21. Isthæc † autem declaratio omnino extranea esse non debet. l. non aliter.
34 ff. de leg. 1. Nec † super eo, quod certum est: admittitur. l. ille, aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. cum simil. & ita Bar. d. l. ab executore, nu. 7. vsq; ad nu. 8. quod & tradit Bald. in l. ea quæ. C. commin. vel epist. super quibus etiam omni-
35 bus vid. Pap. in d. verbo. P. publico nuntio. num. 12. † sed & interpretatio, siue declaratio, alijs parte citata fieri debet, l. nam ita diuus. ff. de adopt. & l. de vnoquoq;. ff. de re iud. & faciunt quæ tradit ipse Bart. in l. aut qui aliter, in prin. ff. quod ui, aut clam. quem refert. Dec. cons. 449. nu. 1. quod
36 scilicet † vbi actus substantia, vel qualitate variatur, citatio requiritur: sic igitur attendat, & caueat Iudex, ut cum sen-

tentiam

tentiam interpretatur, prædicta requisita eius habeat interpretatio. Iudex † quoq; præcessoris sui sentētiam interpretari potest, vt cōcludit Bar. in ipsa l. ab executore, nu. 9. 37
sequitur Pap. in d. verbo. P. publico nuntio. nu. 13. vbi & ad obiecta respondet; & istam dicit communiter à Doct. approbatam sententiam Viuius inter com. opin. uariorum, litera I. versic. incip. Iudex succedens. To. 1. (intelligendo vt ibi per eum, & per Raph. Imol. Alexand. & Ias. in leg. inter stipulantem. §. 1. ff. de verb. oblig.) Nam Iudicem pro iurisdictione accipiendo, seu pro ipso Tribunali, verè † idem est successoris iudicium, quòd & præcessoris, vt 38
l. proponebatur. ff. de iud. Nec enim † (vt ipsemet. Bartol.) interpretandi ius successori competit, vt priuato, sed 39
vt Iudici, quod aliud (meo iudicio) non est dicere, quàm † iurisdictionis substantiam continuatam esse; nec eam 40
per personarum uarietatem quicquam variasse; sicut & dicitur de hæreditatis iure; licet † enim in diuersas transeat personas hęreditas, non tamen eius alteratur substantia, leg. nihil aliud est hæreditas. ff. de verb. signific. & l. 41
hæreditas. ff de reg. iur. Et ideò ex prædictis infertur (vt & Bartol. num. 10. d. l. ab executore. quem & refert, ac sequitur Pap. in d. verbo, in expensis. num. 16. & idem Bartol. in d. l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. numer. 6.) quod † si Iudex reum condemnauit, taxatione sibi reseruata; nec dixerit, & successoribus suis, successor etiam 42
taxare poterit: Verùm ad omnes tollendas dubitationes; quia super hac re dubitari posset, bonum erit Bart. consil. d. num. 12. Vt † ordinarius Iudex sibi, & successoribus reseruet, sicut & de delegato dictum est; De hac re infra specialem faciam cautelam, in caut. 128. cum etiam in fine 43
tangam, vt in expensarum fienda taxatione citatio partis requiratur. Hactenùs materiam habes declaratam super interpretatione ad sentētiam diffinitiuam fienda; & quod ab eadem appellari potest; licet non sit concessum ab ipso facti executore: Quod quidem tibi ad multa seruire poterit; & præcipuè ad cautelam hanc; Quod † cum iam in rem iudicatā sententia trāsierit, nec ab ea appellare potueris nec ab eius executione, curare poteris saltem, vt super ipsa sententia declaratio fiat, ad hoc, vt posteà ab ea appel- 44

lare queas; & hæc sufficiant quò ad primam regulæ nostræ limitationem.

45 Secunda succedit limitatio, quæ est, † quòd licèt ab ipso facti executore appellari nequeat; tamen si modus in exequendo exceditur, ab eo grauamine appellatio permissa est; Quo casu res mobiles, & rei immobilis fructus sequestrantur, & perperam appellans punitur, iuxta text. in d. l. ab executione, & ibi per gl. & scrib. C. quor. app. non recip. & circa hanc limitationem est text. in d.c. nouit. gl. in c. ad nostram, ext. de app. & in c. super. q. 1. in verbo, executorem, de offic. deleg. Rom. cons. 41. & Duen. d. reg. 41. li-
46 mit. 1. Exceditur † autem modus respectu rei, in qua fit executio ratione quantitatis, pro qua fit temporis intuitu, in quo fit, & ꝓpter causam ipsam, quia erat exceptio, quæ opponi poterat in executione, vt declarat gl. in d. l. ab executione, in verbo, excedat; & in eadem lege tãgit Bar. & quãdo modus excedere dicatur, ponit gl. fi. & ibid. Doct. in c. quod ad consulationem. ext. de re iud. Circa hanc verò ab excessione modi appellationem tria sunt attendenda.

47 Primum † est; Quod propter excessionis grauamen aliquando ad iudicem ipsum, à quo etiam emanauit senten-
48 tia; aliquando verò ad superiorem appellatur: Ad † ipsum iudicem appellatur, cùm Nuntius ipse in exequendo excedit mandati fines, argum. l. arbitro. ff. qui satisd. cogan.
49 & legis vltimæ, ff. à quibus appella. non lic. Sed † si in iudice est defectus, non in executore, vt quia executori tale mandatum dederit, quo pars grauetur, ad superiorem appellabitur, cap. si à subdelegato, de offic. deleg. in 6. Nam
50 † & qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, leg. 1. §. deiecisse. ff. de ui & ui arma. cum sim. Vnde cum
51 † Iudex ipse excessiuum, & onerosum mandatum per executorem exerceret, ad eundem non esset appellandum; quia de proprio retractando facto ageretur, (vt & tradit Bald. ad Specul. de execut. sentent. colum. 2. versic. ille autem, qui exequitur) quod non admittitur, arg. l. iudex. ff. de re iud. & l. 1. C. sent rescin. non posse. & ita, vt supra distinguit Bar. d. l. ab executore, nu. 3. & 4. pro quibus etiam vide Pan. in d. c. quod ad consultationem, nu. 28. & Felin. c. pastoralis. §. præterea, in princ. de offic. deleg. Secundum

dum est, quod animaduertatur; non † ab omni scilicet ex- 52
ecutione, quæ modum excedit, appellari posse; nam appellatur quidem ab executione ordinaria, quæ modi est excessiua; verum ab executione delegata nequaquam, quia tunc executio est nulla; ita videtur velle Bald. in l. si vt proponis, 1. per illum tex. cum glo. in verbo, commisit, C. quom. & quando iudex, quem refert additio ad Bart. in d. l. ab executore, sub nu. 2. litera, B. in verbo modum excedat. ad idem vide Bart. in d. l. à diuo Pio, in prin. num. 14. Imol. Alex. nu. 6. cum seq. & Iaf. nu. 3. 5. & 24. ff. de re iud. Alex. in l. iubere cauere, nu. 6. ff. de iurif. omn. iud. Fel. in c. significasti, de offi. del. & Maran. de ord. iud. d. par. 4. d. dist. 5. differ. 18. nu. 43. & in 3. parte sextæ, & vlt. par. prin. ver. Tertius, & vltimus actus, alias executio, num. 4. ex quibus † habes 53
communem esse conclusionem, quòd delegatus inferioris a Principe exequendo nihil agit, vnde siue modum excedat, siue non, appellatione opus non est. In † delegato 54
autem Principis secus esset, vt ex prædictis Doctoribus habes: hic enim delegatus non per se solum exequi potest, sed ordinarium quoque cogere potest, vt exequatur, Bart. in d. l. à diuo, in prin. nu. 2. ad fi. per tex. in d. c. significasti, & in c. quærenti, de offic. deleg. & subdit Bart. quod tale exequendi ius non durat nisi vsq; ad annum, per d. c. quærenti. & ita etiam post Ang. Im. Raph. Cu. & Alex. sub num. 3. vbi hanc dicit esse com. opinionem, in d. l. à Diuo Pio. vide Maran. d. dist. 5. sub d. nu. 4. Cum † igitur sit nulla ipsa dele- 55
gati executio, iterum per iudicem ordinarium fieri debet, argu. d. l. si vt proponis, iuncta d. l. à Diuo Pio. Quæ mox si modum excesserit, appellationem recipit, secundum prædicta. Tertium, & vltimum est aduertendum; quod quando † ab executionis excessione appellatur, causa, qualiter 56
modus excedatur, inferi debet, prout tradit Bartol. in d. l. ab executione, sub numero 2. Bald. in addit. ad Specul. in tit. de execut. sent. colu. 2. versiculo, non est necesse. vbi in argum. refert text. in leg. appellanti. §. fin. ff. de appel. ac etiam tradit Papiens. in d. verbo, P. publico nuntio, numero 9. & quo loci vide penes eum de hac appellatione ab excessione: Quæ sanè grauaminis ab excessione modi causa multis potest contingere modis, vt superius in huius se-

57 cundæ limitationis principio dixi: Vnde † cautum eum esse debere admoneo, aduersus quem executio fit, vt rectè consideret, An ex prædictarum causarum aliqua grauamen prætendere queat, quia appellatio conceditur; & causas eas menti tenendas hortor, quia sæpè eueniet, vt appellari ab executione possit: attende gloss. pro hac cautione in d. l. ab executore, C. quor. appell. non recip. in dicto verbo, excedat. quia causas melius specificat, quàm Bartolus: Causa autem vna si fuerit allegata, nec pro sit, poterit quis deserere eam, & aliam prouocationis causam in agendo reddere, ac prouocationem suam quibuscunque potuerit modis (vt opinor) prosequi, de qua re est tex. clarus in l. scio, §. fin. ff. de appellatio. Hæc quò ad secundam regulæ nostræ limitationem.

58 Vltima † modò est limitatio; quia licet ab executore facti non appelletur; appellari tamen poterit à sententia lata de exequendo, vel non exequendo, vt per glossas in loco primo sitas, & ibid. Doctor. in d. l. ab executore, & in d. l. ab executione. Bartol. in d. l. si cum exceptione, d. §. hæc autem actio sub num. 4. quod met. causa. Bald. in additio. ad Specul. in tit. de sentent. in 9. colum. in fine, versic. an pronuntiatio de exequendo, Franc. Marcus d. decis. 376. sub num. 2. & decisio. 392. sub num. 1. part. 1. & quam opin. communem omnino sensisse, & in practica seruari aiunt, Barthol. Socin. reg. mihi 33. fal. fin. & reg. 40. lim. 2. Francis. Viuius lib. 2. com. opin. variorum, opin. 15. Contra quam opinionem licet quidam senserint: malè tamen Socin. d. reg. 40. d. limit. 2. & Viuius d. in loco sensisse dicunt; & in specie inter contrarium tenentes adduco Rolan. à Valle consilio 43. sub num. 5. volum. 1. vbi de magis communi in contrarium testatur: Sed certè illi omnes, qui contra glossas prædictas, ac contra Socini, & Viuii opinionem tenuere, limitationis sensum, & succum non penetrasse (pace tantorum virorum dixerim) demonstrant; ego id inferius declarabo, & opiniones concordabo: Retenta igitur gloss. Socini Viuii, aliorumque qui hanc partem tuentur, opinione, Aduocatum eius pro quo fienda est exe-

59 cutio, cautum † esse admoneo, vt cum executio petitur cum Iudice instet, quod non pronuntiet super exequenda senten-

ſententia; ſed faciat, quod Iudex abſque pronuntiatione ſuam exequatur ſententiam, mittendo in poſſeſſionem, &c. Quoniam tunc ab iſta executione non appellabitur; & iſtam quoque cautelam tradunt Angel. de Peruſio dicens, multis ſe vicibus ita procuraſſe, in dicta l. ab executore, Socin. d. reg. trigeſima tertia, & d. limit. vlt. ac d. reg. 40. d. 2. limit. & Cæpol. d. caute. quadrageſima quarta, qui & dicit omnium eſſe opin. quòd tunc appellari non poterit; & idem etiam tenere refert Ange. de Aretio in dicta lege, ab executore, in princ. Huic tamen cautelæ aliam iungo cautelam; Vt † ſcilicet dum miſſio in poſſeſſionem fit, non excedatur modus eius, quod res ipſa importabit; Quoniam ſi ſatis eſſet in poſſeſſionem rei modicæ mitti, & fieret in magnam, appellari poſſet, vt per dictam glo. in d. lege, ab executore, d. verbo, excedat; Idem ſeruatur in aliis cauſis ipſius gloſ. ne ſcilicet circa eas modus excedatur; Hinc eſt, quòd ex aduerſo in proxima præceden. limitatione conſilium dabam ei, contra quem executio fieret, vt aduerteret, An ſecundum dictas cauſas executionis excederetur modus; & hoc ſæpe contingit; maxime circa exceſſionem primæ cauſæ; nam rarò euenit, quin miſſio in maioris valoris rem fiat, quàm debitum ſit; quod hodie etiã in primo decreto fieri nequit, authen. ei, qui. & in corpore C. de bon. authorita. iud. poſſiden. licet olim ſecus eſſet. lege prima. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſ. eatur. & de qua re ego ſpecialiter tractabo infra cautela. 206. litera, P. Pauci aduertunt, tam quo ad cauẽdam talem executionem, quam etiam quo ad practicandam appellationem ab exceſſione: Ad vnum tamen circa hanc vltimam limitationem aduertendum eſt, (& hoc eſt, quod pro Doctorum diſcordia, quę circa appellationem à ſententia de exequendo eſt, me declaraturum pollicitus ſum.) Quòd † licet Doctores ſimpliciter, & ſicco pertranſeant pede, dicentes à pronuntiatione de exequendo, vel non, appellari poſſe; Attamen ſic indiſtinctè (mea quidem ſententia) limitatio iſta non eſt intelligenda, ſaltem circa pronuntiationem cõfirmatiuam: ſcilicet de exequendo, quoniã dum omnes pro hac limitatione ad gl. redeunt, gloſſæ ratio, quæ eſt † anima eius, quod profertur, leg. ſcire leges. ff. de leg. & ſenatuſconſul. in eo reſidet,

60 61 62

63 Quia † à grauamine quocunque appellari potest, quod manifestè patet per l. & in maioribus. C. de appellation. quam allegat. In qua lege dicitur, quod etiam in paruis grauaminibus appellatur, & prout ego latius tradam de hoc regulam in proxima sequenti cautela, in princ. Sed si pronuntiaretur exequendā esse sententiam, nec inde gra-
64 uamen prætendi posset, quorsum appellatio? Nam † nisi pars grauetur, non datur appellatio, argumen. l. adigere. §. quemuis. ff. de iure patronatus. idque clarè exprimit Bal. in capitulo primo §. Duces, de pace iuramen. firman. in vsib. feud. & dicit idem Bald. in l. post sententiam. C. de sent.
65 Quòd † si quis in iure suo non grauetur, appellare non potest, allegat Innocen. in capitu. breui, extr. de iureiuran. & Bartol. dicere videtur in l. 2. sub nume. 15. versic. si verò pronuntiat eum esse tutorem. ff. de appellationibus recip. & apostilla ad eum in dicta l. 2. id expressè tenet, sub numero decimotertiò, litera, A, versic. sed à grauamine, nisi grauet. Andreas Tiraquellus, in tract. cessante causa, versi. Appellationis causa cessante, numero 41. Sed ne per mendicata eamus suffragia, est text. in capit. cum cessante, & ibi Panormit. in 1. not. extr. de appellatio. est enim (vt Panormit. inquit) grauamen appellationis causa. capit. vt debitus, extra eodem. igitur ipso grauamine cessante cessat & appellatio. d. capit. cum cessante. Hinc igitur est, quòd Bartol. ipse (& hic diligenter attende, quia videbis Bartol. in prædicta l. ab executore, sibi non esse contrarium ab eo, quod tenuit in dicta l. ab executione, prout nōnulli sentientes à pronuntiatione de exequendo nequaquam esse appellandum, voluerunt, & vt in specie refert Maran. de ord. iudic. part. sexta, versic. secundus actus principalis, quæstione quarta princip. num. ducētesimo quadragesimo nono, sed seipsum declaret intelliges) in eadem lege, ab executore, num. 2. versic. sed quando appellatur ab executione,
66 & cætera. dicit, quòd † etiam à pronuntiatione de exequendo, si quis appellare voluerit, causam grauaminis inserere debebit; quasi dicat, nisi grauaminis subsit causa, appellandum non est, & causam grauaminis ponit in gene-
67 re, qualiter excedatur modus, quia † verè si in pronuntiatione de exequendo non exceditur sententiæ modus, frustra ap-

stra appellatio fieret, nam per hanc appellationem sententia non retractatur, sed solum pronuntiantis expellitur iniquitas, vt etiam superius dictum est, quòd quando iniquè interpretatur, appellatio ab iniquitate interpretationis conceditur, non vt principalis infringatur sententia, vt in dicta leg. ab executore. & vt in eadem lege sentit Bartolus, numero decimoquinto. Vides igitur, quòd quo ad pronuntiationem de exequendo, Doctorum opinio prædicta simpliciter non procedit, sed tunc duntaxat cum grauamen subest, siue magnum, siue modicum, vt in d. l. & in maioribus. C. de appellat. & id est, quod voluit dicere Rolan. d. consil. 43. videlicet, quòd quando pronuntiatio de exequendo nouum continet grauamen, appellari potest; quam sententiam in eo consilio non impugnat, licet posteà illam impugnet opinionē, quæ simpliciter affertur, quòd à pronuntiatione de exequendo appellari possit. Et ex his varias potes Doctorum concordare opiniones circa hoc: Nam † eorum tenendo opinionem, qui volunt posse ap- 68
pellari à pronuntiatione de exequēdo, dices verum, si grauamen inest; tenendo autem eorum opinionem, qui secus voluerunt, dices verum, si non inest grauamen: Bene teneo, quod semper, & indistinctè procedit Doctorum opinio affirmatiua, circa pronuntiationē de non exequendo: Nam ille, † qui vicit, postquàm sententia in rem iudi- 69
catam transiit, executionem habere debet, vt in rub. & nig. C. de execut. rei iud. Verùm si iudex eam non exequendam pronuntiet, absque dubio victor grauatur semper; vnde † 70
indistinctè appellare potest, non etiam inserta causa, (vt opinor) quia ea in promptu est, argu. l. quæsitum. §. fin. ff. de distract. pign. & facit, quod Socin. inquit consi. 1. sub nu. 1. volum. 1. videlicet, Quòd vbi statuti ratio vnica est, pro 71
expressa habetur, argum. l. 1. ff. de lib. & post. Ripa in l. si constante, nu. 65. ff. sol. matr. Paris. consil. 83. num. 3. lib. 3. Bertran. consil. 300. num 3. lib. 1. Dec. consil. 333. sub num. 5. & consil. 372. sub num. 5. Ruin. consil. 31. nu. 3. lib. 2. Curt. Iun. consil. 107. num. 6. Socin. Iun. consil. 167. nu. 21. lib. 2. Gozad. consil. 64. nu. 17. Eman. Soar. in Thes. recept. sent. litera, R. num. 6. Faciuntque ad hoc per me tradita supra caut. 4. Quòd scilicet actio personalis, dum introducitur,

causa siquidem, qua illud fiat, exprimi debeat, ea scilicet ratione, quia personaliter quis diuersis ex causis obligatus esse potest: At secùs in reali actione, quia causæ expressio in ea necessaria ideo non est: quoniam ipsam realis actio vnicam duntaxat causam in se continet; cùm non sit nisi vnum tantùm dominium, quo in rem actionem aliquis prætendat, prout de his latè in eadem cautela tractaui, vbi me remitto: Propterea Bartol. in d. lege, ab executore, d. numer. 2. dictoque versic. sed quando; dum dicit causam esse inserendam in appellatione à pronuntiatione de exequendo, non facit mentionem de negatiua pronuntiatione; sed bene de affirmatiua, vt per eius verba ea; sed quando appellatur ab executione, siue intelligas de pronuntiatione de exequendo, &c. lex requirit, quòd inseratur causa, qualiter modus excedatur: vnde ecce, quòd de negatiua nullum facit verbum. Ex prædictis itaque cautus
72 sis, cum † appellatur a sententia de exequendo, vt ei non deferendum opponas; quia nulla subest causa; nec etiam inseritur, nam statim appellatio non valebit: sed melior est cautela, quam superius dedi, vt exequi absque pronuntiatione facias.

CAVT. XII.

De appellationis remouendo beneficio.

SVMMARIVM

1 *Appellatio regulariter in omni causa permittitur.*
Etiam in causa criminali, & criminis quoque læsæ maiestatis, sub eod. nu. 1. Vers. Ideoque.
2 *Appellationis beneficium qualiter remoueatur. & numero 4.*
3 *Litis euentus incertus est.*
5 *Appellationis perdit beneficium qui in iudicio fatetur, se non prouocaturum.*
6 *Vsui instrumenti in iud. renuntians non potest amplius vti.*

1 APPELLATIO † in omni causa permissa est. l. & in maioribus. C. de appell. & per gloss. ibi, ac per glos. fin. & Ang.

Ang. in l. qui restituere. ff. de rei vendic. quam ad hoc not. allegat Bal. in l. 1. colu. 2. C. si de momen. possess. fuer. appel. & in cap. pastoralis, colum. 3. ext. de appell. quod & voluisse videtur ipse Accurs. in l. ab executore, in prima gloss. ff. de appellat. & in l. ab executione. C. quor. appellat. & tradit Socin. consil. 195. num. 1. volum. 2. quod & tangit ibid. sub num. 2. versic. ex quibus omnibus, sub quo num. 2. versic. confirmatur, inquit, appellationis beneficium nemini esse in dubio denegandum, & quod pariter appellationis defensio sit regulariter in omni casu permissa, tradit idem Socin. consil. 39. num. 1. volum. 4. ex quo ibidem infert Socin. quod qui dicit ab aliqua non posse appellari sententia, hoc probare tenetur, cum regula in contrarium existat, text. doctr. gloss. in l. omnis definitio. ff. de reg. iur. & not. Dyn. in rubr. ext. eod. in 6. Pariter appellationem regulariter in omnibus esse concessam, tradit Deci. consil. 33. num. 2. vbi nume. 5. ait & ipse in dubio appellationem esse admittendam, vt per gloss. & Doctor. in cap. vt debitus, in versic. ex rationabili causa, extr. de appellat. & per alias, quas adducit authoritates, sicque & in omnibus esse permissam appellationem tradit Maran. de ord. iudic. in 3. part. 6. partis princ. versic. secundus actus, alias, appellatio, num. 247. & Dominus Menoch. de arbitr. iud. lib. 1. quæst. 70. num. 2. vbi declarat procedere in iudice ordinario. & pro ista reg. vide etiam Socin. reg. 40. cum limitationibus, quæ huic regulæ dantur; ad quod etiam vide quæ supra dixi in duabus præced. prox. cautelis. Ideoque in criminalibus quoque appellatio non denegatur. l. non tantum. ff. de app. l. addictos, in fin. C. de episc. aud. l. litigatoribus, & l. addictos. C. de appel. not. glo. 1. in d. l. & in maioribus, ad quod etiam vide tex. in l. 2. C. quor. app. non recip. Bar. in l qui vltimo, circa fi. ff. de pœn. vbi dicit, quod intra decem dies ad appellandum constitutos non debet aduersus rem in condemnatum fieri executio, quod & communiter receptum habes ex Abb. & aliis, in c. 1. ext. de iud. Felin. in c. querenti, de offic. delega. & Ægid. Boss. in tit. de appel. nu. 4. Idque intantum verum est, vt etiam in crimine læsæ Maiestatis appellari liceat, vt voluit gl. & ibi Aret. in l. Pantonius. §. rei perduellionis. ff. de acq. hæred. Dec. in c.

cum sit Romana. §. fin. ext. de appel. latè Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, præsente Caio, post num. 15. & istam opinionem veriorem putat Bossius in d. tit. de appell. nu. 2. & Carrerius in pract. crim. in princ. num. 85. cum duobus sequent. Circa tamen prædictam conclusionem, posse in criminalibus appellari, vide omnino Iulium Clarum in pract. crim. §. fin. q. 94. in princip. & penè per tot. quo loci ipse hanc materiam declarat.

Verùm vt appellationis beneficio obuiam eatur, reme-
2 dium illud esse potest, Quòd † si certus es, iustam te fouere causam, cures cum aduersario pactum inire, quo appellationi renuntietur: sic enim appellari non poterit. l. fin. in fine, cum glo. in verbo, scriptura. C. de temp. appel. & per gloss. in l. 1. §. si quis, in verbo, perdidit. ff. à quib. appell. non lic. Sed cautela ista duabus de causis minus apparet tuta: Quoniam & super eo, quod iustam te fouere cau-
3 sam credis, fundamentum facere non potes, cum † litis euentus incertus sit. l. quod debetur. ff. de pecul. Specul. in tit. de præparat. iudic. §. vnico, num. 3. Et etiam, quia non facilè euenire potest, vt aduersarius ad hanc inducatur renuntiationem.

Erit ergo secunda hæc fortè vtilior cautela: quam no-
4 ta, vt ea opportunè vti scias: Multi † enim solent (vt & ego quandoque audiui) coram iudice depromere, quò eum in eorum fauorem alliciant, ac beneuolentiam captent, se expectare iudicis ipsius sententiam, à qua, quia probum virum, & optimæ integritatis sciunt, recedere, & appellare nolunt, Tu statim sis cautus, hoc audito ab aduersario tuo, vt per notarium verba ea in actis scribi facias; quoniam ille, qui talia protulerit, appellare non poterit. Qui
5 † enim in iudicio se non prouocaturum fatetur, indubitate auxilium perdit. d. l. prima. §. si quis, cum gl. in d. verbo,
6 perdidit. Sic & in simili videmus, quòd † si quis apud acta testatus est, se instrumento nō vsurum, eo amplius vti non potest. l. si aduersarius, & ibi tradit Bart. C. de fide instru. Dec. post Bald. & alios, in l. postquam liti, numero secundo, C. de pact. sic ars arte delusa remanebit; si tu in casu prædicto cautus fueris, vt dixi.

CAVT.

CAVT. XIII.

De excusatione banniti, vel syndici intra terminum assignatum, iudice absente, non comparentis.

SVMMARIVM.

1 *Bannitus non comparens intra terminum sibi assignatum, an excusetur tunc cum iudex absens fuerit.*
Syndicus iisdem an excusetur ex eo, quia maleficium intra terminum praefixum, iudice absente nõ denuntiauit ibid.

2 *Bannitus, si Iudex absens fuerit, quid agere debeat, vt non comparens intra terminum excusetur.*
Syndicus, qui Iudice absente intra tẽpus denunciat, quid seruare debeat ne pœnam luat, ibid.

3 *Protestatio iudicis, vel officiali fienda est, vt credatur stetisse per eum.*

4 *Appellationis tempus non currit iudicis copiam nõ habenti, dummodo sit protestatum.*

5 *Pestis, vel hostilitatis impedimento si quis non egit, excusatur, nẽ aduersus eum praescriptio currat, si protestatus sit.*

6 *Impedimentum qui allegat, probare debet, tãtum se fecisse, quod perfecisset, nisi impedimentum obstitisset.*

Bannitum, † si iudex se absentauerit, intra terminum assignatum non comparentem, excusari, nec ei currere tempus banni: Pariterq; syndicum, si intra terminum ad denunciandum maleficium, iudice absente, non denũtiauerit, excusari, nec in pœnam incidere, not Bar. in l. 2. §. itẽ, nu. 19. ff. si quis in ius voc. non ier. facit tex. in l. 1. §. dies. ff. quan. app sit. & quae tradunt scrib. in l. properandum, § sin autem vtraq;. C. de iud. de quibus ego tractaui supra caut. 7. Cautius † tamen facient, secundum Bar. dicto loco, si ad tribunal hi cõparuerint, & protestati fuerint, per tex. in l. 2. ff. de naut fœn. in l de pupillo. §. si quis ipsi p̃ętori. ff. de oper. nou. nunt. in l. fi. C. de his, qui per met. iud. nõ app. quos tex. Bar. ad hoc allegat in praecitato loco; quibus adde tex. in c. si. ex de app. in l. cum quidam, & ibi gl. & Bar. ff. de appell. Hancq; protestationem fiendam à bannito omnino,

& de necessitate, ad hoc, vt excusationem habeat, (quod & similitudinis ratione ad syndicum spectat) egregie tenendum Bald. in capit. plerunque, de rescrip. (& de quo ego alias dicã) alioquin, vt ipse dicit terminus ei laberetur, subdens, quod si causa capitalis est, procurator ad protestandum constitui nequit: quia nec ad comparendum; & protestatio comparitionis loco succedit, pro quo & allego tex. d.l.2.de naut.fœn.& ita nota Baldi prædictam decis. & eam vide; quia forte alibi ita pulchre non habebis. Sed protestationem hanc hoc in casu fieri debere probant pulchre; 3 quia non † est credendum illum tisse per officialem, vel iudicem, nisi sibi protestatũ sit, iuxta tradita per Bar. in l. damni infecti § Sabini, circa fi. ff de dam.infecto, per tex. in l.1.C de suscept. & archa. & in l.placuit. Cod.de collat. fun. patr. lib.11. qui quidem optime probant, & maxime hic conferunt & propterea Bal. in d.c. plerunq;, in 2.col. per gl. 4 ibi, inquit, quod † ei qui iudicis non habet copiam, tẽpus prosequẽdæ appel. non currit, dummodo protestetur. Fiat ergo protestatio; quia sic tutior erit via. Licet multi teneat, quod non sit necessaria protestatio, vt infra apparebit. Sic 5 ideo videmus, quod quando † obstat hostilitas, vel magnæ pestis impedimẽtum, quo quis agere nequit, præscriptio siquidẽ interim non currit, vt est tex. in c. prima actione, 16. q.2. & in c. ex transmissa, ex. de præscrip. & ibi. Panor. & Felin. Bar. in l. naturaliter, col. vltima, numero 22. & 23. ff. de vsucap. Bald. & Angel. in l. cum notissimi §. ... C de præscrip. 30. vel quadr. an. Ant. de Butr. in cap. cum non liceat, ex. de præscrip. Abb. consilio 3. q. ... , 18. consilio 18. columm. fin. versiculo, Debet tamen, consilio. 46. ad fin. consilio 57. colu. pen, versiculo, Item tempore guerræ, consilio 94. in 3. dub. libro secundo. Alexand. consilio 81. libr. quinto. Felin. capit. accedens 2 versicu. nona conclusio, vt lite non contestat. Ripa in tract. de peste, titu. de priuileg. contract. caut. pest. capitulo, venio ad secundam, numero 151. Ioan. Franc. Balbus in tract. præscript. parte secunda 6. & vltimæ par. princ. numero 3. & 5. verum probari oportet, quod nisi hæc fuissent impedimẽta, egisset. & ita protestatio prudenter fiet, ad formam l. vt perfecti' C. de ann. excep. secundũ Inno. & alios in d. cap. ex transf-

transmissa, ex. de præs. & d. Ant de Butr. in d. c. cum non liceat, extra eod. Alex. consi. 152. volum. 7. Balbum in præd. 2. par. vlt. par. princ. sub num. 6. Porro † quando tu impedimentum allegas, probare debes, tantum te fecisse, quòd perfecisses, nisi tale extitisset impedimentum, vt not. Bart. in l. 2. §. quod diximus, & ibi Ang. Lud. Rom. Alexan. & Ias. qui communem ait, sub num. 3. versi. sed per ista. ff si quis caut. Bart. in l. qui commeatus per eum tex. ff. de re mil. & idem not. Bal. in l. fin. per tex. illum. C. de adulte. Ex his igitur non obliuiscaris protestationis in præmissis casibus remedio vti; ipsa enim protestatio tutissimũ tibi remedium erit; nec ideo periclitaberis: Sic namque & in terminis istis, de quibus nos materiam proposuimus, videtur sentire, quod protestatio sit necessaria, Io. de Imo. in d. c. fi. ex. de præsc. quem ibi sequuntur. D. Phil. de Perus. & Card. Alex. dum ipse Imo. tradit doct. quod quando impedimentum iudicis facto procedit, tũc protestatio opus est ad idẽ Gem. in c. cupientes. §. quod si per 20. vbi Imo. ait se de facto obtinuisse, de elect. in 6. Bald & Alex. in l. properandum. §. sin autem vtraque. C. de iud. Alexan. cons. 19. lib. 1. & cons. 164. col. fi. lib. 2. & istam esse veram conclus. tradit Rob. Maran. de ord. iud par. 3. 9. & vltim. par. prin. vers. Secundus actus, nume. 219. quod an verum sit, ego hic non examino, alias super hac re verba feci: Tamen multi contra sentiunt; vt ita penes Abb. in d. c. plerunque, & d. c. ex transmissa, Alex. & Iasin d. §. quod diximus, Lanfran. de Oria. in tract. de arbitr. q. 20. Ripa in d. tract. de peste. c. condescendo, titul. de priu. iudiciorum cau. pest. num. 26. vbi regulam constituit negatiuam, quod regulariter protestatio impedimenti nõ sit necessaria, quam mox duobus modis limitat. Et certè negari non potest, quin hæc sit intricata materia, in hac enim magnus est authoritatum conflictus & confusio. Tu aduerte, vt in omnib. similibus protesteris; sic enim omne erit sublatum dubium, vt dixi.

CAVT. XIV.

De alienatione rerum alienari prohibitarum.

SVMMARIVM.

1 *Fideicommisso subiecta alienari prohibentur; exceptis quibusdã casibus inter quos quidã enumerãtur, qui*

pro cautela seruiunt. Et datur etiam consf. quid actorius aduocatus agere debeat, cum tales res alienatas vendicat, sub numero 2. vers. Et ideo Ang. Et hac materia satis plene discutitur.

2 *Fauori suo quilibet renuntiare potest.*

3 *Maritus dotale pradium alienare, licet dominus sit, etiam muliere consentiente, nequit.*

4 *Respub. interest, vt dotes mulieribus conseruentur.*

5 *Tutores, atque curatores minorum res sine pratoris decreto alienare non possunt; Quod decretum causa cognita interponi debet.*

Minoris tamen contractus cum iur. & sine solen. valet, sub num. 6. Item pupilli doli capacis, sub eodem num.

6 *Minori, non obstante iudicis decreto restitutio reseruatur, quandocunque iudici ipsi obreptum probari poterit.*

7 *Bona alienari, prohibita qua fraude alienari possint: & quomodo fraudi huic obuiam eatur.*

8 *Bona generaliter illi alienare in alterius praiudicium non queunt, qui vel ea obligata habent, vel eorum pleno iure domini non sunt.*

9 *Culpa si probetur eius, qui passus est per sententiam rem alienari, astimatio vera ipsius rei haberi poterit.*

Alienari quando prohibentur bona extra sum. materia declaratur, sub num. 2. vers. Hic autem.

Bona alienari prohibita, si semel alienentur in personam permissam, fiunt perpetuo alienabilia, sub numero 2 vers. Quin etiam.

Ecclesiastica res semel in emph. data, perpetuò emphyteutica durat, vt ea ad ecclesiam redeũte possit absque solen. in emph. dari, sub nu. 2. vers. In simili.

Ratio, & mens magis, quam verba attenditur, latè sub num. 2. ver. Quando enim.

BONA licet quis possideat, tamen plerunque euenit, vt 1 ea alienare nequeat; vt † ecce, Res quæ fideicommisso, vel legato vniuersali, vel particulari subiacent, alienari prohibẽtur, vt per tex. in l. Marcellus. §. res, quæ. ff. ad Treb. l. 3. §. antepen. & pen. & ibi Bar. C. com. de leg. & in authen.

res,

res,quæ.C.eod.& ibi Iaſ num. 1. intelligendo tamen non procedere,vt ibidem.& in l mulier.§. cũ proponeretur. ff. ad Trebel. cum ſcilicet dotis cauſa, vel donationis propter nuptias conſtituendæ (aut etiam reſtituẽdæ dotis, vt infra dicam in caut.17.ſub nu.11.ver.Quod autem ob dotis,&c.) portio legitima, vel hæreditatis fructus pro modo perſonarum honeſtati congruo non ſufficerent; ac pariter vbicunque neceſſitas æris alieni ſoluendi vrgeret, vt per text. & ibi Bar &Doct.in l.filiusfa.§.Diui.ff.de leg.1.& in l.peto. § prædiũ,de leg 2. ibi vide Bart.Bal.& Imo.qui ideo ponũt fraudem ad regulam prædictã,cuius ego inferius mentionem faciam, nu. 8. Vel quotieſcunq; illi,in quos reſtitutio facienda eſſet,conſentirent,vt eſt tex.in l.nihil.§.1.ff.de leg. 1.& in l.quoties.1.C.de fideic.ad idem adduco text.& quod ibi not.in l. cum pater.§.libertis,& in l.codicillis.§. inſulã, ff.de leg.2.& per ea,quæ tradunt Bart.& ſcrib per eum tex. in l.1.C.de pactis.Et facit,quia † fauori ſuo quilibet renunciare poteſt.l.ſi quis in conſcribendo. C.de epiſ. & cler.& l. pen. C. de pact. Hic autem ſciendum eſt, quod ſi quis fuit prohibitus alienare extra familiam, & talis prohibitus alienare voluerit; ac ideo illos de famil. requiſierit, & emere noluerint, poterit extra familiam alienare, vt eſt tex.in l.qui Romæ.§.cohæredes,& ibi Dyn.Bar,nu.3.& cõmuniter Doct.ff.de verb.obl.Ripa, qui communem hanc concluſionẽ dixit,in d.§.Diui,ſub nu,119.ver. Quarto mouentur.Quod tu perpetuò nota,vt quandoque,neceſſitate vrgente,alienare ſcias.Id tamen declarat Bar,in d.§.cohæredes, procedere, ſi quis erit prohibitus alienare extra familiam;ſed ſi eſſet adiectum,vt familiæ relinqueretur, vel ſimilia verba,vt l.peto.§.fratre,de leg.2.tunc inquit Bartol. quòd nullo modo poſſet alienari, tanquam res, quæ reſtitutioni ſubiaceret.d.auth.res,quæ,C.com.de leg.cum ſim. ſequitur Io.de Imo.in d.§.cohæredes.Raph.Cum.& Paul. de Caſt.in d §.Diui,in lectura Pad.declarat Soci. conſ. 227. col.6.in prin.ſub num.3.verſ.capio nunc ſecundum caput. Itidem ſciendum eſt, quod bona extra familiam alienari prohibita, poſſent in vnum, vel plures de familia alienari, etiam aliis de eadem fam. quibus bona competerent, irrequiſitis, vt eſt de hoc tex. not. in l. voluntas. C.de fideic. 2

& prob... l. pater filium. §. quindecim. ff. de leg. 3. l. foeminæ. C de sec. nup. ad idem facit tex. in d. l. filiusfam. §. cum pater. prope fin. de leg. 1. & l. vnum ex fam. §. 1. de leg. 2. non enim censetur facta prohibitio nisi quò ad extraneos. l. ... num ex familia §. sed & si fundum, versic. Quod si talia, & ibi gloss. declarat, de leg. secundo. Alexan. in l. si domus. §. fin. sub num. 7. de leg. 1. Socin. cons. 227. sub nume. 4. vers. quibus tamen non obstat. volu. 2. idem in d. §. cohæredes, num. 10. Dec. cons. 218. nu. 14. 15. cons. 288. sub numer. 11. vers. vlt. non ob. & vers. sed ex tali ratione, & numero 12. consil. 377 sub numero 6. & cons. 4'2. numer. 9. Tiraquel. de retract. Linag. §. 11. gloss. 6. numer. 9. Ripa in d. §. Diui, num. 1. vbi plus ait, quod non modo intra familiam talia bona alienari possunt, sed etiam in sororem extra familiam nuptam, ad quod allegat tex. d. l. voluntas, & Curt. consilio 64. Antiquissima, & nobilissima fam. col. 16. idemque tradunt in d. l. voluntas, Bald. & Pau. de Castr. in ratione indubitandi ad eum text. assignanda, & ibid. sequuntur moderniores. Socin. d. con. 228. sub. d. nu. 4. d. versiculo, Quibus tamen non ob. Dec. d. cons. 288. d. nume. 11. Et non modo alienatio hæc inter eos de familia proximiores fieri poterit, sed etiam in remotiores de ipsa familia; satis enim est testatoris voluntati satisfecisse, dum non exeunt familiam ipsa bona, Bal. cons. 458. ad fin. lib. 1. Old. consil. 94. fere per totum, cum consil. 113. colum. 2. Castr. consil. 32. in fin. lib. 1. Soc. d. consil. 227. sub nume. 6 versicu. ex quibus infer... ndo, Rui. consil. 1... 1. num. 14. 15. lib. 2. Paris. cons. 2. num 38. & seq. lib. 1. consilio 44. nume. 18. & seq. consil. 72. numer. 9. consilio 51. numer. 17. lib. 2 Ripa lib. 1. respons cap. 1. num. 57. & lib. 2. capit. 25. numero 26. Siluan. cons. 15. & ita cum his tradit D. meus Ioan. Ceph. consil. 511. nume. 10. Cum autem prohibeatur extra familiam bona alienari, ista prohibitio (etiã si testator dixerit, quod vult, vt bona perpetuò in fam. maneant) non excedit quartam generationem, text. est ibi gloss. Bart. & Ang. in §. nos igitur, in Aut. de rest. fideicom. Imo. in d. l. qui Romæ. d §. cohæredes. de verbo. ob. communem docet Duran. de arte test. tit. 8. cau 2. in prin. verum in infinitum prohibitio extenderetur si dictum esset, prohiberi alienationem extra

fam. quia

fam. quia vult testator res ad suos descendentes perpetuò peruenire, Iac. de B. l. in d. §. nos igitur, & [illegible] ibi num. 3. Soc. consil. 43. nu. 2. vol. 3. Dec. consil. 635. num. 8. & plures alleg. Dur. d. cap. [illegible] nu. 2 & ita per plurima allegata concludit Couarruu. lib. 3 var. resol. cap. 5. num. 4. vbi ait hanc op. sine dubio esse com. licet subdat sibi dubium videri, hanc op. contra expressum Iustiniani responsum recipere, de quo in d. §. nos igitur. Quin etiam scias, quod bona hęc, quæ alienari sunt ex fideicommisso prohibita, si semel inter eas personas, inter quas alienatio est permissa (secundũ ea, quæ tibi supra dixi) fuerint alienata, fiunt hæc mox perpetuo alienabilia in personam quamlibet, ut est de hoc casus in terminis in d. l. pater. d. §. quindecim. de leg. 3. ad idem est tex. & ibi Bar. in l. tutor rerum. ff. de adm. tut. In simili videmus, quòd ecclesiastica res semel in emphyteusim data, perpetuò emphyteutica durat, adeo quod si ad ecclesiã redeat denuò poterit, absq; iuris solemnitate requisita, concedi in emphyteusim; & idem in re feudali, secundũ text. in c. 1. ex. de feu. Bart. in auth. qui rem. nu. 4. C. de sacrosanc. eccl. f. And. de Iser. in c. 1. qui feu. da. pol. Imol. in l. quę dicitur. col. fi. ff. de verb. oblig. Curr. iun. in tract. de feu. in 3. q. 2. partis. Didac. lib. 2. reso. cap. 17. num. 4. communem dicit esse opin. Socin. consil. 169. sub nu. 11. vol. 2 & consil. 120. sub num. 23. vol. 4. Iulius Clar. in § Emphyt. q. 6 circa fin. principij. & idem in §. Feudum. q. 13. in prin. Idemque, & in confirmationem rei nostræ tradidit Ripa in dict. §. Diui. nu. 65. vbi & alia similia tradit. Pro quo eundem uide in lib. 2. respons. d. cap. 25. numero 19. Patet igitur optimum pro grauato remedium, vt cum uno, cui alienare permissum fit, conueniat, illi alienando, qui mox in extraneum bona distrahat; & sic grauatus ex hac via sui fiet desiderij compos. Hic tamen aduertendum est, quod non semper istud procedere potest, nam dispositio dict. §. quindecim, procedit tantum in prohibitione personali; quando scilicet quilibet fuit prohibitus alienare partem suam; secus si essent adeo aliqui prohibiti rem ipsam alienare, ut realis esset prohibitio; Puta si dictum esset; Prohibeo fundum uobis relictum alienari extra familiam, Bar. in l. peto. §. fratre. sub nu. 2. in fi. & nu. 3. de leg. 2. de-

clarat Paul.de Castro in d.l. voluntas, & idem consilio 132, visis.col.5.volum. 2. Bald. consil. 57. Item instituto.volu. 2. Alex.in l.1.ff.de off.eius. num. 88. Socin.consil.150. numero 3.volu.2. Decius consil,66.sub num. 7. versic.vltimo non ob,& in cons.88.circa finem Ripa in d.§. Diui.nu.66, similiter non procedit dispositio d. §.quindecim.vbi etiam prohibitio esset personalis;sed dispositio realis; Puta quia testator prohibuit ne partem suam vnus alienet, quia vult eam in familia conseruari ; causa enim prohibitionis ampliat,& restringit prohibitionem ad limites ipsius rationis.l.cum pater.§. dulcissimis. ff.de leg.2. Bart. in d.l.pater filium.§.fundum, num 2. de leg.3.Bal.in d.l.voluntas, C.de fideic.qui dicit, quòd finalis rationis virtute extenditur, & restringitur prohibitio de non alienando; & idem firmat Curt. consil. 60. Seriosa narratione facti. col, fin. & ita expresse concludunt Ias. Crot. & Ripa in dict.§. Diui. Planè & vbicunque manifestum fieri potest aliud sensisse testatorem, quam uerba denotent, ab ipsorum verborum significatione recedi oportet. l. non aliter, in princ.ff.de leg.3. Quando enim dispositio vna est, vnde mens sermonis refragatur proprietati,ab ipso sermone recedimus, & solam attendimus mentem, vt probat text.in l.si vno,in princ.versicu.sed & si verbo donationis.ff.loc.& ibid.hoc not.gloss.in verbo,sed transactio.Bart.in l.omnes populi, sub num.58.vers.fallit. ff.de iust.& iure. Rolan. à Valle consil.72.num.34. volum.1. qui num.35.ait mentem eam esse,quæ rei essentiam tribuit,vt per Paris.cons.22.nu. 52.vol.2. quod & tradit Tiraq. in reg. cessante causa, mihi posita inter reg. Socini,& aliorum, in litera. C. vers.Legis causa,siue ratione. sub num.139. Ratio enim, vt inquit ipse Tiraq. seu legis mens, est sicut anima, & verbum sicut corpus, vel superficies, per Bald. in l. quis seruo, col. vlt. versicu.ex his apparet. Cod.de furt.& in l.vltim. q.15.C.de hæred.instit.& vt latius prosequitur ipse Tiraq. idemque tradit Rolan. à Valle,d.cons. 72.nu. 43. & latius de hoc vide ipsum Rolan. consil. 14.numero 23.cum tribus sequ.vol.3. quod & in eod.vol.tradit cons.62.num.24.Cephal.Dominus meus, cons.16.nu.7. cum seq.duobus,& ante istos vide Panor.consil.1.sub num.6.vers.nonsolum, & nume.7.vol.1.

Socin,

Socin.conf.89.nume.20.volum.4.dum dicit, statuti rationem, & mentem primam esse in disponentis intentione. Patet igitur ex his, Quod in casu nostro prohibitio illa personalis, ob causam realem, nihil operabitur; sed sola realis ipsa causa attendetur; & sic fiet (vt dixi) ne per alienationem factam, deueniant omnino alienabilia bona ipsa alienata. Idem dicendum est, ne bona scilicet fiant alienabilia; Quando prohibitio siquidem personalis fuisset; sed per accrescendi ius vnius pars alij obuenisset, vt ita tradunt per eum text. Cyn. Bal. Angel. Imo. Alexan. & Mod. in d.leg. si in testamento. ff. de vulg. Quod tu verum intellige, si erat coniunctio re, & verbis, vel verbis tantum, secus si re tantum, vt videtur tex. & ibi Barto. in l. si separatim. ff. de cond. & demon. clarior est text, & ibi glo. declarat, & sequuntur Iaco. de Aret. Bart & communiter alij in l.1.§. sin autem ad deficientis (quem, §. Bart. expedit. in §. vbi autem) C. de cad. tollen. Barto. in l. re coniuncti, num.55. ff. de leg 3. quem communiter ibi sequuntur Doct. vt inquit ibid. Ripa numer.194. idem Bart. in l. quæ conditio, numero 3 ff. de cond. & demonst.

Plura possem hic, circa istam prohibitionis alienationis ex fideicommisso materiam, complecti; ne autem longius faciam, illud vnum attingo, quod pariter ad institutum nostrum spectat, (cætera tu vide in locis ordinariis præcitatis penes Doctores.) Et hoc est, quòd bona siquidem fideicommisso subiecta alienari prohibentur, prout supra dictum est; sed istud procedit, cum alienatio per scientem. & scienti rem fideicommisso suppositam, fieret; at si per ignorantem, vel ignoranti, valeret alienatio, ita ne retractari posset; sed bene alienans ad æstimationem teneretur, pro vt est tex. valde notab. in l. fi. §. fi. de leg. 2. quem tex. Bar. d.l.3.d.§. pen. nu. 2. C. cõmunia de leg inquit, ad hoc esse, & singularem, & multum notandum, quod in d.l.3.§. sed quia, cum aliquib' ad regulam nostrã limitationib. tradit, & clarius explicat Ias. sub. nú.4. ver. Quartò notab. limita. & quib. in locis penes Ias. plenius circa huius limitationis materiam vide, cũ Imo. & Pau. de Cast. in d.l. fi. d.§ fi. & in l. quidam ita. §. si quis fil. ff. ad Treb. & Alex. in d.l. Marcel. d. §. res quæ. ad Treb. tradit etiam Soc. cons.

75.num. 14. vol.1. Porro ob ipsam confirmandā fallentiam, facit tex. in l.fi.ff. de ... & in l.1. in fi. cum l. se. ff. depositi. & ideo Ang. in d.§. res, quæ, & in d.l.3. d.§. sed quia, inquit cautū esse debere actoris aduocatum, vt alienationis, & ... ... m deducat, alias succumberet, attento, quia in dubio ignorantia præsumitur, & maximè in acquirente l. verius ff. de probationib. Et certè licet alienationem istam con... ibi esse semper ad... nā magna est, & talis, quę glossæ omnes leges loquentes de prohibitionis materia, vt dicit Bal. in c. quantum fi... §. in aliis vt late non cō est Non omitto tamen ad ... satisfactionē, ab Ant. Gab. in ... concl. tit. ... 9. & 10. accuratè fuisse duas hæc capita tractata ... fideic. per alienationis prohibitionem ... Et an alienare prohibitus possit hæredem ... mū qu... capit per quatuor casus examinat. Quorum primus est, quando quis simpliciter fuit prohibitus alienare, absq; causa. Tunc enim concludit, nō inductum censeri vllo pacto fideic. Secundus est casus, quando alienationis prohibitio est facta simpliciter, non dicto, extra familiam, sed benè ... ... tres in familia relinquatur. Quo in casu tradit magis esse comm. opin. non esse inductum fideicom. nisi in casu alienationis. Tertius est casus, quando testator simpliciter prohibuit alienationem extra fam. non adiecta causa, vt bona in fam. remanerent, & tunc pariter concludit magis esse comm. opi. induci fideicom. tantum in casu alienationis, non in casu mortis. Vltimus est casus, quando expressè fit prohibitio alienatio. extra famil. cum ratione, vt bona in familia relinquantur: Quo quidem casu magis communiter receptum concludit, inductum fideicommiss. tam in alienationis, quam in mortis casu. De hac quoque materia tractat Rol. a Val. conf. ... nu. 14 ... ad id facit conclusiones, quę omnino ... cum pluribus nu. seq. vol. 4. & de hac etiā materia tractauit, sed non ita late, ipse Rol. in eo. vol. conf. 34. nu. 64. cum duob. seq. tractauit etiā Fr. au. Man. in. 6. lib. de coniect. vlt. vol. tit. 4. nu. 24. Secundū caput, An alienare prohibitus possit hæredem instituere, per tres casus eleganter examinat Gab. in d. concl. 10. Primus est, quòd si quis

quis prohibitus est alienare non in certum, vel extra certum personarum [illegible] simpliciter, & absolutè, hæredem instituer [illegible] mod. alienatio necessaria, & non voluntaria [illegible] secundus est casus, cũ quis sit alienare prohibitus extra certum personarum genus, puta extra [illegible] alienare hæredem instituere non potest [illegible] ab intest.
Tertius est casus quod [illegible] p ohibitione alienationis a testatore [illegible] non [illegible] prohibita successio ab intestato [illegible] si cócurreret duplex prohibitio, [illegible] excluditur alienatio legalis, & necessaria [illegible] monono [illegible] volumine [illegible] capita octat ipse G [illegible] cum suis ampliationibus & limitat. vbi vide. Et [illegible] in tractatione nostra, quo ad istud primũ caput, de bonis, quæ alienari prohibentur, reseruato inferius generali remedio, quo bona inalienabilia possint alienari. Maritus [illegible] pariter, quamuis dotalis prædij domi- 3
nus sit, lege, doce ancillam, ibi late [illegible] Bar. Bal. & alij C. de rei vendicatione, & Inst. quibus [illegible] alienare, in princi. gl. & Doctores, in [illegible] in rebus. C. de iure dotium. [illegible] cons. 64 [illegible] num. 13. [illegible] pienũs in forma libelli, quo [illegible] agit ad dotem, & vsumfructum. in verbo, ac [illegible] C [illegible] Lamb. sub num. 2. vers. ad vnum tamen [illegible] & [illegible] communis opi. Salic. in d. l. in rebus [illegible] Alex co [illegible] 16. lib. 5. Bal. Nou. in tract. de dot. part. 8 princ. 8 nu. 1. & in l. 1. num. 227. ff. sol. mat. copiosè Arius Pin [illegible] in l. 1. par. 3. nu. 13. C. de bon. matern. quosque ad hunc effectum [illegible] Ema. Soar. in suo Th [illegible] recep. sen. litera D. nu. 323. Attamen prædium istud ipse maritus alienare nequit [illegible] fundus § 1. & l. seq. ac l. si fundum. ff. de fun. dot. Quod procedit, etiam si mulier consensum præbeat, vt in l. [illegible] §. & [illegible] lex. C. de rei vxo. act. & Inst. quib. alien. licet in princ. & in illis locis cõmuniter Doct. Pap. vbi supra, sub nu. 1. Fra [illegible] Marc. decis. 427. num. 1. part. 1. Id enim procedit, tum ob sexus muliebris fragilitatem, vt in fin. princip. d. tit. Inst. quib. lic. alie.
tum etiã, quia † ad Rempublicã spectat, vt dotes mulierib. 4
cõseruentur. d. l. 1. sol. ma. super hac materia hic vlterius nõ insisto, cũ latè de ea sim tractaturus infra in litera, F. cau. 95.

5 [illegible] tutores, & curatores minorum res sine præto-
[illegible] alienare [illegible], quod quidem decreti cau-
6 [illegible] interponi debet: & † minori (non obstante eu-
[illegible] integrum restitutio reseruatur, quando-
cunque [illegible] probari poterit. l. 1. ff. de
reb. eorum [illegible] & si præses, iuncta. l. ob æs. C. de præ. l. min.
Et hæc vera, nisi minor 25. annis, quatuordecim autem
maior, in contractu iurasset, quia tunc iuramentum illud
faceret, vt contractus inuiolabiliter custodiretur, vt est tex.
in auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. Bart. in l. 1.
num. 12. C. de rescin. vend. Borgn. Caualc. cum aliis, in tract.
de tut. & cur num. 268. & idem procedit in pupillo doli ca-
pace, vt est tex. in cap. literis, & ibi glos. ex. de spons. iuncto
c. 1. de del. puer. ad idem tex. in l. fin. ff. de liber. cau. Bart. in
d. auth. sacr. puberum, numer. 9. vbi dicit ita communiter
tenere Doct. Abb. consi. 39. vbi & ipse communem asserit, at-
que multis adductis authoritatibus comprobat Lauren.
Chirona in 3. cent. com. concl. conclu. 1. vbi quoque com-
munem docet, receptiusque testatur Mic. Cras. in suis com.
opi. c. 8. Iuramentum q. 13. vers. contrarium, & c. 9. Tutela,
& cura. q. 34. vers. Amplia hoc etiam, lib. 1. & de qua mate-
ria præcipue tractabo infra litera P. caut. 222. An autem
minor [illegible] contrahens, & de beneficio restitutio-
nis in integr. certior non factus, beneficium restitutionis
habeat [illegible] litera. M. Caut. 161. Cætera cir-
ca alienationem, quæ sine solennitatibus requisitis, de bo-
nis minorum fit, vide Borgn. Caualc. d. tract. de tut. & cura.
7 num. [illegible] cum nonnullis seq. vbi satis laté. Et † generaliter
omnes, qui vel obligatas res habent, vel earum pleno iure
domini non sunt, in alterius præiudicium res ipsas aliena-
re non possunt, arg. l. id quod nostrum. ff. de reg. iuris. Vt
autem res quoquo modo alienari prohibitæ, in alium trans-
ferri possint, fraudem adhibet Bar. in l. 3. §. item quæri, per
8 eum tex. num. 2. ff. de reb. eor. Quòd † scilicet aliquis sub-
iiciatur, qui rem petat, & ille, qui alienare nequit, se vinci
patiatur; ad quod etiam facit text. in l. 1. ff. de fundo dot. &
eandem ponit caut. Bart. in d. l. peto. d. § prædium, nume. 3.
de leg. 2. ibique Bald. & Imo. & vide Bald. in l. fin. §. & si præ-
fatam, in q. 4. C. de iure delib. & in auth. ei, qui. C. de bo.

au. b.

auth. iud. poſſid. Alex. conſil. 23. lib. 1. Rip. poſt Barto. in d. §. Diui. nu. 59. vbi ſub num. 60. ex Ang. Imo. Alex. Iaſo. & alijs demonſtrat communem eſſe opin. quòd ſententia contra prohibitum alienare, nocet ei, etiam non citato, in cuius fauorem prohibitio tendit. Quæ ſanè cautela ad gehennam ędificat; Ideo ea non vtaris horror. Si quis autem prętermiſſo Dei timore, abuſus fuerit: Tu, de cuius agitur prę-iudicio, contra hanc cautelam ire poteris, ſi probabis dolo quę eo modo poſſidere d. ſi. ſ. non culpa: quia ad vnguem non ſufficeret, vt & Bart. idem d. §. item quæri, per Dyn. ita ſubiungit. ſcias † tamen, quòd etiam ſi tantum culpam eius, qui per ſententiam alienari paſſus eſt, probaueris, veram æſtimationem, quāti res valuit, conſequi poteris, arg. l. qui reſtituere. ff. de rei vendic. non autem in litem iurabitur, etiam ſi illi lata culpa imputari poterit, licet aduerſus eum, qui dolo poſſidere deſiiſſet (vt eſt tex. & ibi not gloſſ. & communiter ſcrib. in l. in actionibus. ff. de in lit. iur.) iurari poſſet; communemque pariter eſſe opin. dicit Plotus in tract. de in litem iur. §. 49. num. 13. 9

CAVT. XV.

De iniuriarum intentanda actione, aduerſus eum, qui per calumniam accuſauit.

SVMMARIVM.

1 *Accuſans per calumniam, qua pœna hodie teneatur, & qualis debeat eſſe aduerſus calumniatorem, ad hoc, vt de calumnia conuincatur, probatio.*

Et calumnioſe accuſatus, quo remedio vtatur, vt facile contra calumniantem ſibi ſatisfaciat, nu. 2.

3 *Separatorum ſeparata eſt ratio.*

4 *Non probat hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe.*

CALVMNIATOR † olim ad ſupplicij ſimilitudinem 1
tenebatur. hodie autem de conſuetudine pœna extraordinaria condemnatur, quæ ſtat in iudicis arbitrium, & ad hoc vt quis calumniatoris pœna extraordinariè puniatur, concludens probatio de calumnia falſaque accuſatione re-

ne requiritur, Bos. in titu. de præuar. calum. & tergiu. numer. 8. Hancque rem plene declaraui supra in prima caut. Verum vt quis accusatus contra falsum accusantem se valeat absque dicta calumniæ concludenti probatione reparare, remedium est, per quod calumniator pœnam delictã non euadet, vt scilicet accusatus iniuriarum agat actione,
2 & obtinebit, † etiam si iniuriam minime probauerit, & etiam si accusator se à calumnia excusaret, vt per Alexan. consil. 0 11. numero 4. volu. 1. & quam cautelam docet Aeg. d. Boss. in titu. de accusa. num. 20. & d. tit. de prau. dictoque numer. 8. & allegat etiam pro hac re Socin. consilio 118. quod ipse ponit ibidem sub numero 12. volum. 1. & quinque firmat fundamentis, quæ quidem vrgentia sunt; quodque ex ipsis Alex. Soc. & Bossi. tradit Menoch. de arbitris iud. lib. 2. casu 331. num. 303. Et ex hoc remedio obuiam ire poteris excusationi, quam faceret quis ab imputatione præsumptæ calumniæ, de qua dixi in d. caut. 1. Contra tamen quod si quis a calumnia excusatur, ab iniuria etiam excusatus remaneat, sentit Cæpo. consilio crim. 70. in 3. dub. sed Socini opinionem tuendo breuiter respondere potes; quod ex quo calumniantium, & iniuriantium
3 diuersa causa est, separatorum † separata est ratio, & ideo excusationes, quæ in causa calumniæ introductę sunt, in causam iniuriarum non veniunt commiscendæ l. Papinianus exuli. ff. de minorib. l. fin. ff. de calum. ad idem est text. in leg. centum Capuę, versicu. neque enim. ff. de eo, quod cer. lo. in l. naturaliter. §. nihil commune, & in l. permiscerr. ff. de acquirenda poss. s. quam etiam considerationem habuit Socin. d. cons. 118 sub. d. num. 12. versicu. vnde dicamus in casu nostro. Circa tamen hanc rem cogita, quia sine aliqua difficultate non transit, & certè magna est vtriusque Doctoris authoritas, sed valde fundamenta Socini vrgent; nec mihi videntur ita stringere in terminis suis fundamenta Cæpollæ, præterquam in eo loco, dum dicit, quòd quælibet causa a dolo excusat, ad quod tamen responderi potest, Quod causæ illæ negocio excludendæ calumniæ directo inhærent; & ideo nimirum, si calumniæ præsumptionem tollunt, idest scientiæ falsæ accusationis præsumptionem, quæ in calumnia requiritur, vt

not.

not. in lege. I. in princip. ff. ad Turpil. Sed quatenus ad negotium iniuriæ præsumptionis tollendæ spectat, illæ causæ non concludunt; licet enim quis ex causis supradictis ad accusandum motus sit, per id tamen non fit, quin præsumatur, quod iniuriandi animum habuerit, vt omnes, & singulas considerando, & iniuriarum casui applicando facilè cognosces: & ideo † non probat hoc esse. & cæt. leg. 4
neque natales. C. de prob. & l. non hoc, C. vnde leg.

CAVT. XVI.

De delegatione causarum meri, & mixti imperij.

SVMMARIVM

1 *Meri, & mixti imperij causæ regulariter delegari nequeunt; sed iustis impedimentis delegari possunt. Quòd intellige vt nu. 2.*

Limitaq; non procedere hodie de consuetudine nu. 7.

Item limita non procedere de iure canonico, nume. 8. Et alio modo limita, vt num. 9.

3 *Statutum vt locum habeat, qualitas in eo requisita apparere debet.*

4 *Meri & mixti imperij cum delegantur causæ, quomodo fiet, vt impedimenti iusti qualitas requisita non sit probanda.*

5 *Iudicis assertiua verbis stabitur, donec contrarium probetur.*

6 *Lex multum confidit de suo ministro.*

9 *Delegatus Principis an meri, & mixti imperij causas subdelegare valeat.*

Contumacem quem non dici obstinatum aut suorum infirmitatem, sub num. 1.

CAVSAE meri, † & mixti imperij regulariter delegari
non possunt, nisi casus interueniat necessariæ absen- 1
tiæ, longæ infirmitatis, aut alterius iustissimi impedimenti, de quib⁹ penes Doct. in l. 1. per eũ tex. ff. de offi. eius Hocque amplia, vt non modo pro infirmitate propria procedat, sed

etiam pro infirmitate suorum, per c. communis, & ibi gloss. not. in verbo, suorum. 13. distinct. quam gloss. commendat Abb. in c. querelam, colum. 1. ext. de procur. Alexan. in leg. quæsitum, nume. 7. ff. de re iudic. dicit per tex. & gloss. in d. capi. communis, in proposito eius legis inquit, quod a contumacia excusat non modo infirmitas propria, sed & suorum. Idem tradit, quod in proposito nostro dicimus, Ias. in d. l. 1. in princ. nume. 83. & sub num. seq. de offi. eius. & Ioan. Bernar. Diaz reg. 517. vers. Amplia. Contrarium tamen tenet Phil. Dec. in d. l. 1. in princip. sub nume. 74 de offic. eius.

2 Iusti † autem impedimenti qualitas, tunc, cum dicit causæ demandantur, apparere debet, per text. in l. pr. prætor. §. docere. ff vi bon. rapt. & not. Bartolus in lege prima §. 1. ff. ne quid in flum. publi. Ex quo etiam videtur,
3 quòd † ad hoc, vt statutum locum habeat, qualitas ista requisita probari debet, vt per Bartolum in modo d. §. 1. & Ioan. Andr. in capitu. 1. de hom. in 6. ex pr. & tradit Dec. consil. 18. sub numero 4. consil. 222. nume. 2. consil. 261. nume. 2. consil. 36. num. 4. consil. 524. num. 1. consil. 550. nume. 4. consil. 589. nume. 7. consil. 626. num. 4. consil. 661. numer. 4. & Rolan. a Val. consil. 45. nume 9. Verum vt impedimenti qualitas ista probari non contingat, remedium est,
4 quòd † iudex in delegatione dicat, Delego iustis de causis impeditus, & maxime de necessaria absentia mentio-
5 nem faciat, nam in † his eiudem iudicis verbis assertiuis stabitur, donec contrarium probetur, ita Doctor. tenent, post Guliel. de Cuneo. & Alberic. de Ros. in d. l. 1. de offic. eius. quos refert, ac sequitur ibi Alexan. versi. u. Sed iuxta hoc quæritur. numero 55. dicens istud esse menti tenendum, quia aliquando ex statutorum forma Notarij, vel officiales alij alium ex causa substituere possunt, nam officiali causam asserenti creditur, ad quod etiam vide ipsum Alexan. consil. 34. consultus, volu. 4. Dec. in d. l. 1 in princ. de offic. eius, numer. 69. sub quo nume. respondet ad Iasonis obiecta contrarium tenentis & sub eodem nu. hanc opinionem communem innuit, istud etiam antea tenuit gloss. in cap. pastoralis, in versic. exonerare, (quam sequuntur omnes) de offic. deleg. Bal. in l. imperium, colum. 4. versic.

4. versic. quarto quæro. ff. de iurisdict. omn. iud. & in rub. de offic. deleg. col. vlt. refert, & sequitur Thom. Ferratius Brixien. caut. 21. sub numer. 1. & penè per tot. & caut. 60. quæ est caut. vltim. sub numero 7. & eandem sententiam sequitur Rolan. à Valle consilio quinto, num. 23. volum. 1. communemque tradit Alc. in c. quod sedem, not. 2. num. 17. de offic. ord. quem refert Villalobos in sua collecta commu. opin. in litera O. nu. 27. Et facit pro hoc quia † lex multum confidit de ministro suo. c. bonæ. 1. de elect. c. in præsentia, de renunt. cum sim. 6

Quæ † autem dixi de iudice delegante, de iure scripto procedunt, & vtilia erunt, si fortè in aliquibus locis huic iuri non derogauerint gentium mores, ac si forte erit statutum in ciuitate, quòd in talibus causis talis iudex solus debeat iudicare, & causam coram eo vertentem delegare nequeat, vt in casu, de quo Ferrat. d. cau. 21. qui circa fin. ait se in facto obtinuisse, dum Paduæ coram Iuristarum Rectore litem haberet: Itidem in omnibus etiam locis ad abundantem cautelam proderunt ista. Nam hodie iuri illi scripto generalis consuetudo derogauit, quæ induxit, vt in distinctè meri, & mixti imperij causæ delegari valeat, etiam quò ad vltimi supplicij pœnam, si credimus Decio in d. l. 1. in princ. numer. 65. de offic. eius. post Alb. ibi, col. pen. Cagn. in l. nemo potest gladij, in fin. verbis. ff. de regul. iuris, & in suo exercitatorio libello, fo. 78. cap. 11. quem refert, & sequitur Iul. Clarus, in pract. crim. §. fin. quæst. 41. circa princip. Itidem scias; quòd † ea, quæ circa prohibitionem delegationis earum causarum de iure scripto procedere dixi, iure Cæsaris locum obtinent, sed de iure Canonico secus est, nam eo iure causæ meri, & mixti imperij delegari possunt. d. cap. quod sedem, & ibi gloss. & Doc. de offic. ord. gloss. in clem. 1. de offic. deleg. Innoc. in c. venerabilis, & in c. super quæstionum, in verbo, delegare, de offi. deleg. Alexand. in dic. l. 1. nume. 91. de offic. eius. & in leg. imperium, numero 24. ff. de iurisd. omn. iud. vbi ait istam esse magis communem conclusionem, idem Alexan. consil. 106. colum. penult. volum. 2. Socin. reg. 117. in vltima fallen. Bened. Cap. reg. 76. num. 12 (nisi esset electa personæ industria. capit. quoniam. §. is autem, de offic. deleg. l. in-

I

ter artifices.ff.de matrim l.1.§.ne autem. C.de caduc. tollen.Pau.de Leaz.in d.clem.1.)& similiter posse regulariter de iure Pontific.causas meri, & mixti imperij delegari, habes apud Rober. Maran.de ord. iud par 4. distinct. 5. numero 62. vbi etiam numero sequen.subdit ex Iasonis mente in d.l.1. de offic. eius, magis esse communem opinio-
9 nem. Quod † a Principe delegatus meri, & mixti imperij causas has subdelegare potest, & hæc fuit opin. gloss. per eum text.in leg.1. Cod.qui pro sua iurisdict. quam ibi sequuntur Bartol. Bald. Angel. Bartol.post Guliel.de Cun. in d.l.1. numero 10.de offic. eius, & ibi quoque Bald.Gul. de Cun.& Bald.in d.l.imperium, Angel.cons.196.in causa accusationis, Card. Florent.in capitu.in archiepiscopatu, extra de rap.Innocen.in d.capit. venerabilis, & capitu. fin.de offic. delega.& Abb.ibi, Abb.& Ioan.de Imo.in d. capitu.quod sedem, de offic.ord. Iason in leg.à iudice. sub numero 11.versic.tene contrarium, in 4.limit.Cod.de iud. Francis.Marcus decis 317.numero 22. par.1.& istam communem esse tradunt opinionem, præter Iason.& Marantam in prædictis locis, Iacobus Butrig. quem refert Ioan. de Ana.in dicto capit. in archiepiscopatu, à qua inquit non esse in iudicando recedendum, Paul. de Castro. in dicta lege prima.Cod.qui pro sua iuris. quos refert Apost.ad Alexan.in d.l.1.de offic.eius, post numer.81.in verbo, & hanc partem, litera B. communem pariter ait Dec.in modo citata leg.1.circa fin.Bened.Capra.d. reg.76. numero 3. Baptist.à Villalob.post eos, quos allegat.in sua collecta com. opin. litera D. numero 37. Mich. Gras.in 2.lib. communium opinionum c.8. Iudex.quæst.11. Eman. Soar.in suo The.recept.sen.litera D. numero 32.vbi vide cum suis fallentiis ad hoc; & aliis hæc placuit sententia, quos refert D.Iacob.Menoch.de arbitr.iud.lib.1. q.54 numer.16. Qui in contrariam partem inclinans, & alio istam materiam pertractans, singulis pro hac conclusione argumentis respondet. Ego vlterius non progredior, ne frustra oleum, & operam (vt aiunt) perdam: cum, vt dixi, consuetudo obtinuerit, vt omnes causæ possint delegari.

CAVT.

CAVT. XVII
De actionum cesſione, & qualiter fiat, ne cesſio ſimulata præſumatur.

SVMMARIVM.

Ceſſio actionum, & iurium quandoque ex ultima uoluntate, quandoque pacto fit.

Actione legata, ſeu ceſſa per legatum, ſi nondum in iudicium deducta erat, an legatum teneat, ibidem.

Hæredem instituens, aut actionem legans non tenetur edicto de alien iud. mut. cau. facta.

Salutis ſuæ quis in mortis articulo immemor non præſumitur, ſub d. nu. 2. Verſ. ubi & aliam.

Alienare dicitur, qui per ultimam uoluntatem relinquit, ſub d. nu. 2. verſi. & tamen.

3 *Princeps quæſito colore litigij hæres inſtitui non poteſt, & fraus præſumitur in eius inſtitutione, non in potentioris priuati inſtitutione, ſub nu. 4. Verſ. etenim.*

4 *Calumniæ facultas ex principali maieſtate capi non debet.*

Lex, nolumus. C. de teſt. declaratur, ſub nume. 4. Verſi. Quia autem.

5 *Actione legata, ſeu ceſſa per legati modum, an legatum ualeat, quando iam eſt in iudicium deducta, & an ad legatarium, uel ad hæredem eius proſecutio ſpectet.*

Litis euentus legatario relictus intelligitur, cum actio iam in iudicium deducta eidem relinquitur: litis tamen intereſſe tunc poteſt, ne hæres cum reo colludat.

7 *Actione ceſſa per pactum in potentiorem non ualet, & cedens actione priuatur, ac ille potentior ſe in actione immiſcês, iudicis officio extraordinarie punitur.*

Intellige, ut nu. 10.

Potentior, cui ceditur actio, quis dicatur.

Tutori, uel curatori ſi fiat ceſſio, in potentiorem facta dici poteſt.

Ceſſio in clericum facta, quando in potentiorem facta uidebitur, ſub nu. 9. Verſ. ſimiliter.

10 *Cessio ex pacto in non potentiorem facta [illegible] valeat quando iam est in iudicium deducta, & quid eo casu seruetur, & casus enumerantur [illegible] cessio illa, iam in iudicium deducta, valere [illegible] Attamen.*

Fideicommisso supposita bona licet regulariter [illegible] nequeant, tamen ob dotis restitutionem [illegible] fideicommissum in liberos alienari in subsidium [illegible] test. sub num. 11. versi. Quatenus.

Dotis constitutioni priuilegia concessa, videntur etiam concessa dotis restitutioni, sub nu. 11. vers. [illegible] potissima.

12 *Cessio per pactum facta actionis eius, quæ [illegible] subita, idest nondum in iudicium deducta, quando valeat & num. 15.*

13 *Plus valere quod agitur, quam quod simulate concipitur.*

14 *Simulata quando sit cessio, & quando non.*

Et quæ sint simulationis indicia, sub nu. 15. nu. 16. 17 19.

18 *Notarius quomodo cessionis instrumentum, ne cessio simulata præsumatur, concipere debeat.*

20 *Cessio pacto facta inter coheredes, vel creditori facta pro debito, vel possessori pro rerum, quas possidet, tuitione, simulata non præsumitur.*

Item & retractari nequit, cum sit debitore præsente & non contradicente, & an pauper contra maiorem, quem timet, cedere valeat, remissiue, ver. vnum. & vers. An modo.

21 *Cessione donationis titulo facta sub specie meritorum, & seruitiorum a cessionario habitorum, an merita probanda sint, & nu. 23. 24. 25. 26. 27. 28.*

22 *Cessio actionis indubitata per donationem facta, quomodo concipi debeat.*

23 *Enũciatiua verba inter easdem partes fidem faciunt, secus inter diuersas personas.*

24 *Qualitas probanda est, cum aliquid profertur cum aliqua qualitate.*

25 *Qualitatem actus qualificati non probans, obtinere non potest.*

26 *Quali-*

[illegible] *[illegible] priuilegij causa, probari debet antequã priuilegium [illegible].*

[illegible] *[illegible] iusti qualitas apparere debet cum causa [illegible] semper [illegible].*

[illegible] *[illegible] habeat, qualitas in eo requisita [illegible] debet.*

[illegible] *Causa [illegible] non consideratur, nec eius effectus debet [illegible].*

[illegible] *[illegible] procurator in rem suam [illegible] sit, & ad abundante cautelam [illegible] procurator in rem suam constituatur, cons. [illegible].*

[illegible] *[illegible] creditur, quibus consiliis vtendum [illegible].*

[illegible] habes consilia, num. 18. & sub num. 19. Vers. Quibus [illegible].

[illegible] *[illegible] fiendarum forma remissiuè.*

[illegible] *[illegible] proprie creditor dicitur, & habet priuilegium creditoris, ac dominus dicitur.*

[illegible] num seq.

Libellus si in conclus. remedium intentatum contineat sufficiet. sub num. 17. Vers. Pro confirmanda.

[illegible] bona in eius fraudem alienata recuperare volens tenetur emptori reddere precium, sub nume. 11 [illegible] quo & communis.

Cessio actionum, & iurium quandoque ex vltima 1 voluntate, quandoque pacto fit, vt per Azo. in sum. C. de [illegible] poten numer. 3. gloss. in l. 1. C. eod. Specul. in titul. de cessione actio §. 1. in prin.

Primo casu, si actio legata, seu cessa nondum in iudicium deducta erat, tunc cessio ipsa valet. l. nomen debitoris. ff. de legatis tertio. Nec distinguendum videtur, an in potentiorem fiat hoc modo cessio, nec ne, vt probat tex. in [illegible] hoc edicto. §. alienate. ff. de alien. iud. mut. cau. fac. vbi dicitur, quod † hæredem instituendo, vel legando 2 quis adeo non alienat, vt illo teneatur edicto; sed (vt inquit ibi gloss.) ita alienanti parcitur, quia dolus deest, cum id ex necessitate faciat, ad quod allegatur tex. in dict. §. alienare. in verbo, alienet, in lege prima. ff. de

[illegible] text. in lege tertia. §. 1. & [illegible] bus [illegible] Ioan. And. ad Spec. [illegible] de cessione act. 2. [illegible] versic. debitoris, Innocen. [illegible] ex [illegible] verbo cessionis, extra de alien. [illegible] l. hæreditas. C. de hæredi. [illegible] quod [illegible] videtur Abb. in dicto capitulo, ex parte, in fine, [illegible] & ipse rationem, nam in [illegible] fraus præsumi non debet, quia nemo p[illegible] immemor [illegible] suæ, capitulo, [illegible] mus, prima, [illegible] septima [illegible] quæque tradit Petr. Duen regu. [illegible] tio. tertia. Valet igitur in vltima voluntate, [illegible] potentiorem facta alienatio, & nihilominus per [illegible] voluntatem [illegible] s alienare dicitur l. peto. § [illegible] de legatis secundo & l. si quis [illegible]. §. certum. C. [illegible] nuptiis. N[illegible] obstabit tex in lege pe[illegible] de hæredibus in[illegible] cum similibus, vbi dicitur, [illegible]
5 † Imperator [illegible] colere hæres institui non potest: [illegible] glo. [illegible] quod [illegible] Princip[illegible]
4 licet, & [illegible] ratio [illegible] in tex. Quia [illegible] ex Principali maiestate capi non oportet, quando [illegible] dolus, omni alia in contrarium extante ratione ob[illegible] Principe instituto, in dubio propter eius extremam potentiam, præsumitur, secus in priuato potentiori, dic[illegible] alienare, & ita sentit Angel. in §. finali. Instit. quibus modis test [illegible]. Quia autem extat tex. in l. nolumus. C. [illegible] stam. [illegible] secundum vtramque eius lecturam differe[illegible] in ho[illegible] non videtur inter Principem, & alium priuatum potentiorem hæredem institutum, ex quo dicen[illegible] vid[illegible] tam ex Principe, quam ex alio magno viro, e[illegible] priuato, calumniæ facultatem non esse sumendam, ideo [illegible], ne decipiaris; nam dum legitur secundum glossæ, Bart. Fran. T[illegible]gri, & Baldi intellectum, quod testamentum primum validum per aliud minus solenne non rumpitur, licet in ipso sequenti fuerit scriptus hæres Princeps, vel alius magnę potentiæ vir. Dico, quòd facta ea institutione in testamento posteriori imperfecto, & necessitas non arguitur, ob præter[illegible] ntem solennem voluntatem, qua sibi cauerat testator, & fraus legi facta manifestè patet, non verò per coniecturas. Ex [illegible] enim, quod imperfectum testamen-

[illegible] quo [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] Alexan. [illegible] [illegible] [illegible] poteri [illegible], vel [illegible] potentiores po- [illegible] [illegible] quaquidem frau- [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quo [illegible] [illegible] Tit. o. ff. [illegible] [illegible] non est ad int- [illegible] propter [illegible] fraus [illegible] ad potentiorem [illegible] prædicto [illegible] [illegible] de [illegible] Propterea dicendum [illegible] in Cau. 14, [illegible] [illegible] in casu [illegible] l. 3. d [illegible] [illegible], [illegible] ille tex. [illegible] habebit [illegible] [illegible] [illegible] causa cessat, [illegible], extra [illegible] quam- [illegible] part [illegible] [illegible] in d. [illegible] Alexand. [illegible] etiam [illegible] approbat, [illegible] Alexand. [illegible] quoque [illegible] [illegible] cum [illegible] sit institutus, sicut & in l. Princeps, [illegible] text. [illegible] quod testamentum in [illegible] solemni- [illegible] non tollitur per sequens, etiam [illegible], [illegible] in quo Princeps, vel alius potens [illegible] [illegible], quod [illegible] hæredis [illegible], & [illegible] non discedendi ab intestato necessita- te, [illegible] præcedens testamentum, in terminis su- mus, in quibus aduersus potentiorem dolus præsumi [illegible], ac in Principem, debet: vt enim cum in poten- tiorem facta est inter viuos alienatio necessitate non vrgente, locus est edicto de alien. iudic. mut. cau. fac. argumento l. non solum. §. si quis, & d[illegible] §. alienare, cum ibi [illegible] ad [illegible] ff. de alien. iudic. mut. caus. fac. ita etiam ces- sante necessitate testandi, in ea sumus causa, vt potentior in secundo institutus testamento æquè dolosè, & calli- dè institutus, ac Princeps, videatur: & vtramque lectu- ram comprehendendo, licet text. dicta lege, nolumus, in

secundis tabulis nolit potentioris institutione [illegible] iudicare testamento, ob rationes respectiue [illegible] non tamen in eo habemus, quod nolit posse [illegible] supremis voluntatibus validis potentioribus [illegible] eisdem legari, vel eos hæredes institui posse [illegible] lidis elogiis, ideo procedet tex dicti §. alienare, nam quod non mutatur, & cætera. l. sancimus. C. de testam. & l. præcipimus. C. de appellatio. Et nisi etiam extaret [illegible] §. alienare, nec vtique illud esset introducendum, quod lex apertè non diceret. cap. is, qui in ecclesia, de senten. excom. in 6. & l. si vero. §. de viro. ff. soluto matrimonio. Hæc quoad cessionem in vltima volũtate eius actionis [illegible], quæ nondum in iudicium deducta sit.

5 Si vero † ex vltima voluntate actio ea ceditur, quæ iam in iudicium erat deducta, tunc non ad legatarium, [illegible] hæredem causę persecutio, & actionis spectabit exercitium, & si quid hæres inde consequetur, legatario præstabit, si autem nil obtinebit, nil dabit, quia litis † euentus legatario relictus intelligitur, legatarius tamen [illegible] interesse poterit, ne hæres cum reo colludat. auth. nunc si hæres. C. de litig. & ita quoque ex d. auth. tradunt Specul. in d. titul. de cess. actio. dicto § 1 circa prin. & Abb. in d. cap. ex parte, num. 3. quique doct. admittere videntur, quod hoc etiam casu in potentiorem (excludo ego Principem) cessio fieri possit, & certe hic quoque eædem, quæ supra, concurrunt rationes, & facit tex. d. l. nomen, quem & ad hoc indistinctè allegat Abb. d. c. ex parte. d. num. 3. & in fin. ad quod etiam tu vide d. §. alienare, & quæ supra tradita sunt. Cæterũ in secundo casu principali, videlicet si actionis cessio inter viuos ex pacto fiat, est ita subdistinguendum Nam aut potentiori fit, aut non: si potentiori, † non valet, imo qui cessit amodo non agit, & potentior se immiscens extraordinariè iudicis punitur officio, hæc probantur cap. 2. & ibi vide glos. in versic. sanctiones, circa hanc nostram materiam notabilem, extra de alien. iud. mut. cau. fac. & in l. 1. & sequent. C. ne lic. pot. Duen. d. regu. 88. in princip. vbi circa regulam hanc & ampliationes, & limitationes nonnullas tradit, inter quas limitationes in specie vide. & nota bene quintam, quam affert: in casu tamen etiam qui in poten-

tiorem

triorem transfert, pœna dupli tenetur, vt infra dicam, versicul. Propterea, sub nu. 11. Potentior † autem hoc in casu ille dicitur, qui publici officij, cui præest, ratione potentior est, vt quia est dominus, vel magistratus, vel alius, cuius officij occasione terribilis aduersario apparere potest, vt l. 1. C. de his, qui pot. nom. l. si per impressionem, & l. finali. C. quod metus causa. l. 1. C. si rector prouinc. & l. 1. C. si quae. prædic. potesta. Secus autem est, si aliter, quàm officij ratione, quis potentior sit, vt per Specul. in d. titul. de cess. act. d. §. 1. vers. Cæterum, sub nu. 1. facit Azo in d. sum. C. ne lic. poten. num. 1. Ideoque † facta in tutorem, seu curatorem 9
cessio in potentiorem facta dicetur, ratione officij, quod supra pupillum, & minorem habet, vnde aduersus pupillum, vel minorem ipsi tutori, vel curatori cedi non poterit, vt in auth. minoris. C. qui dare tut pos. Socin. iun. cons. 148. num. 13. & 14. volum. 1. quem ad id refert Duen. d. regul. 88. ampliatione 6. Similiterque cessio facta in clericum habentem de iure, & de facto in laicum potestatẽ, vt in prælatum, cui laicus subsit, potentiori facta videbitur, vt per Innocen. Hostien. Abb. & doct. communiter, vt inquit ipse Abb. in dicto cap. ex parte, num. 2. sub quo num. ideo tenet, quod in Episcopis, & prælatis habentibus super laicos iurisdictionem spiritualem, idem procederet: cũ prælati hi, propter eorum iurisdictionem, satis possent simplici laico vultum ostendere terribilem, quod & tradit, ac sequitur Duen. post eos, quos pręter Abb. refert, in dicta reg. 88. ampl. 4. Sed † quod dictum est, factam ex pacto in po- 10
tentiorem cessionem non valere, ita intelligi debet, si quis ea cedat intentione, vt potentior, & terribilior appareat: sed si bona cedatur fide, valet cessio. l. qui stipendia. C. de procur. not. Specul. in d. tit. de ces. §. 1. versicul. Quod autem dixi, & Abb. in d. cap. ex parte, in fin. 1. colum. aliàs numer. 4. extra de al. iu. mu. cau. fac. Sequitur Iacobus de Sancto Georg. in leg. 1. numero decimo tertio, Cod. ne lic. pot. quem ad hoc refert Duen. in præcitata reg. limit. 9. Tu igitur aduocate super similibus cessionibus oculos lynceos habeas, vt pro clientulo patrocinium suscipere scias.

Si vero † non potentiori fit cessio, siquidem actio 11

[illegible] in iudicium deducta [illegible] per [illegible] Speculat. [illegible] ad numerum [illegible] & Abb. in [illegible] Si vero [illegible] Delph. 148. numero [illegible] part. [illegible] 67. limit. 3. Quod autem dictum est [illegible] nem actionis iam in iudicium deductae, non procedere intelligit Bald. in l. [illegible] Cod. [illegible] penes arbitrum [illegible] l. filiusfam. [illegible] quoque [illegible] mero 8. [illegible] iudicem, [illegible] quis [illegible] sed ille, [illegible] tem, in [illegible] uerit [illegible] cium [illegible] tantam quantitatem [illegible] narius [illegible] fuisse [illegible] ignorauerit, cum [illegible] sione, [illegible] tertia parte, [illegible] perabit, [illegible] l. [illegible] Cod. de litig. Nec ideo mulctam aestimationis rei [illegible] ferendam euadet (vt opinor) cum [illegible] dicamus, quod cum hoc in casu plus deliquerit, maiorem sentiat poenam, quam patitur, cum [illegible] deceptus, quia casu in tantam mulctatur quantitatem, quantam emptor dederit, vt dictum est; vnde illud non procederet, quod lex indicat, Maiora delicta maioribus poenis, minora minoribus esse punienda. capit. non afferamus, in fine, & ibi expresse gloss. fin. in princip. 24. quaestio. 1. est text. in l. congruit, & in l. diens. ff. de offic. praesid. & faciunt tradita per gloss. in l. 2. in verbo, anno. ff ad l. Aquil. & in §. capite tertio, in verbo, triginta, Instit. de lege Aquil. Propterea videmus, quod in hac nostra materia alienationis rei litigiosae,

-giosæ, si quis in potentiorem aduersarium, id est in sa-
cium, litigiosum dedicarit rem, pœna dupli punitur, se-
cundum leg. fin. ff. de litig. cum pœna tantum simpli,
vel simpl., & alterius tertiæ (vt respectiuè dixi) punia-
tur, cum non in potentiorem alienat, & ibi dupli pœ-
na, propter dictum augmentum augetur, argument. eo-
rum, quæ tradit gloss. in dicta lege finali, in verbo, reci-
piat, versicul. Sed videtur etiam duplum. Cod. de litig.
Licet autem Bartol. in dicta lege finali Cod. de litig. cum
illis senserit, qui volunt tertiæ tantum pœnam hoc casu
sentire venditorem, cum textus de alia non exprimat; e-
ius tamen, & aliorum opinio (pace eorum dixe-
rim) reprobari potest, quia licet hoc in casu non exprimat
textus, sensu tamen (qui magis, quam verba attenditur
l. scire leges ff. de legibus) lex ita ad præcedentia refert,
cum pars vna aliam declarat. l. verum ff. de petition. hære-
dit. cum similibus, & ideo superfluum fuisset illam ponere,
quod tacitè tanquam expressè intelligitur, argument. l.
quæsitum. ff. de distr. pignor. cum concordant. Nec ob-
stat si dicatur, quod pœnæ sint molliendæ potius, quàm
exasperandæ. l. si præses, & l. penultim. ff. de pœnis. Quia
responderò, quod cum satis constet ex sensu dictæ leg. fin.
Cod. de litig. (vt declaraui) pœnam, quam dixi, esse atten-
dendam, frustra pœnam molliendam interpretamur, ar-
gument. dictæ legis, continuus. §. cum ita, de verborum
obligationibus. Sanè legis sensus plenè ille est, qui in dispo-
sitione rem manifestam reddit, non ipsius dispositionis
verba, dicta lege, scire leges. legis enim mens est sicut ani-
ma, & verba sunt sicut superficies, & corpus, vt eleganter
inquit Bald. in l. si quis seruo. Cod. de fur. & in leg. vltima,
quæstione decimaquinta. Cod. de hæredi. instit. Abb.
consilio primo, sub numero 6. versicul. non solum, & nu-
mero 7. volumine 1. Dec. consilio 444. Tiraquell. in tra-
ctat. cessante causa, qui mihi est positus inter regulas
Socini, & aliorum, litera. C. versicul. legis causa, numero
139. Roland. à Valle consilio septuagesimosecundo, nu-
mero 43. volum. 1. consil. 14. num. 24. & consil. 62. numero
24. volum. 3. Dominus meus Cæphal. consil. 16. numer. 9.
Neque etiam obstat text. in lege prima. §. si quis in frau-

dem. ff. si quid in frau. patr. vbi habetur, quod emptor bonorum liberti fraudem participans, precium à patrono retro accipiente rem, tanquam in eius fraudem alienatam, recipere potest, licet in dolo & ipse fuerit, quia de dolo eius non disputatur, sed de dolo liberti ex quo communis illa insurrexit Doctor. opin. quod fisco volente recuperare bona in eius fraudem alienata, emptori, etiam fraudem participanti, precium restituere debeat. Cynus in lege penultima. C. ad legem Iuliam maiestatis, Roma. Imo. Raphael Cuman. & Iacob. de But eodem. 6. in l. post contractum. ff. de don. Alexan. ad Bartol. in l. si debitor. ff. de his, quæ in frau. cred. contra quam consulit licet q... & Bartolus ipse in dicta lege, si debitor, teneant, ta... eadem esset dutum in iudicando, & con... cedere, vt habes penes Picum in dicta lege post contractum, nume. 19. ad finem, vnde idem in proposito nostro dicendum videatur, quod cum non curetur hac in re id est quatenus ad ipsam ... spectat alienationis prohibitionem de fraude emptori facta, illud in quo dicitur eius esse de ... ob dolum aduersus emptorem p... tum, non sit attendendum. Quare respondeo (omisso, quod dici potest, emptoris etiam considerari personam circa fraudem eidem factam, quia tertia illa portio eidem tunc applicatur, propter dolum, & machinationem aduersus eum adhibitam, vt in tex. dicitur) primò, quod si istud procederet argumentum, dicendum esset, vt saltem res esset ad eos terminos redacta, ad quos reducitur, cum ipse emptor fraudis est particeps, & sic in integram rei æstimationem venditor teneretur, non in tertiam duntaxat partem, quod esset confundere text. qui de tertia hac parte loquitur, quē supra allegaui. Vel aliter & secundo respōdeo, quòd argumentum a simili non procedit, cum inde absurdum resultaret, argum. l. nam absurdum. ff. de bon. libert. cum plurimis aliis concordantiis, de quibus Euerar. in loco ab absurdo, numero primo. Sicque fit vt cum istud absurdum in vno ex his, quæ æquiparantur, reperitur resultare, non dicitur argumentum a simili, sed a dissimili, quod propter dissonantiam non procedit, iux. text. l. Papinianus. ff. de minor, l. illud. ff. ad legem Aquiliam. & l. a Titio. ff. de verborum

borum obligationibus, & optimè conferunt quæ tradit F-uerar. in loco a simili, numero primo. Esset autem absurdum in casu nostro, & pro monstro, si prædictum procederet argumen. Quoniam inconueniens illud eueniret, quòd venditor, vbi emptorem non fraudasset, in illam integram æstimationem mulctaretur: cum autem fraudasset, tantum sentiret tertiæ partis pœnam, quod quam dictu fatuum esset, tu ipse puta, nec ideo est credendum Imperatorem illum Iustin. cuius est præd. l. finalis, C. de lit. facta mentione de tertia parte ista emptori soluenda in casu ipsius fraudari emptoris, voluisse fraudantem ab alia mulcta immunem facere. Constat igitur, quòd cum alienans inscio recipiente rem litigiosam transfert, non modò tertiæ partis æstimationis recipienti dandæ, sed etiam integræ æstimationis præstandæ casu fisco obnoxius est, pro quo etiam vide gloss. in dicta lege finali. Cod. de litigio. in dicto verbo, recipiat, versiculo Tertij dicunt, referentem opinionem idem tenentium, quòd & ego; nec eam opinio. reprobat, immo approbare videtur, cum illa vltima sit opinio ab eadem relata: opiniones enim plures referens, vltimam amplecti videtur, vt est text. qui ad hoc quotidie allega. & ibi not. Bald. Angel. & Iason numero 3. in leg. si idem cum eodem. §. si vna. ff. de iurisdict. omnium iudicum. & gloss. est communiter recepta, prout illam ibi ponderant Doctor. in leg. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebellian. Cynus in leg. prima. Cod. de summa trinitate. Bartolus, in leg. bona fides. ff. depos. Alexand. in l. Iulianus, in fine, & in leg. non amplius. §. finali, sub numero quarto, de legatis primo. Ioan. Ber. Diaz regula. 514. per Curtium senior. consil. 44. versiculo, & huic decisioni, Socinum Iunior. consil. 46. numer. decimonono, volum. 4. Quin & fortius cum hæc sit æquior, & magis conueniens sententia (vt dixi) vltimam hanc opinionem approbare gloss. & approbare debere omnes dicendum est, cum etiam si primo in ordine sita hæc esset opinio, ob æquitatem illa prior recipi deberet, vt est glo. memoriæ commendanda, in l. si cum exceptione. §. sed & si quis, vers. Labeo, in verbo, omnimodo. ff. quòd metus causa. pro quo allegat tex. in l. placuit. C. de iud. & gl. prædictam, tanquã

fine sequitur Aret. c. 163. Diligenter, & maturè vol. 4. [illegible] in d. §. 1 vna, sub nu 3. in secunda ad hanc rem [illegible] Bar. in d. l. bona fides, in verbo, non respondet. Et haec [illegible] ciant quoad [illegible] caput, quado in non potentiorem [illegible] onerosa rei dubitatae cessio.

Sin autem donationis titulo res cessa fuerit, quae [illegible] subiaceat, tunc donatarius [illegible] donator ipse in rei donatae aestimationem [illegible] lege finali. C. de lit. praetermissa distinctione [illegible] ti, an ignorantia donatum sit: cum enim [illegible] uus, donatarius acquiescere debet, ten[illegible] in verbo, transferens. C. de litig. hu[illegible] tum est, quod cum a donatario res dona[illegible] euictione aduersus donantem agere n[illegible] nali. ff. de donat. & lege secunda. C. de [illegible] pro [illegible] tius vide infra litera D. caut 53. vbi hanc [illegible] bo. Credo tamen, quod de dolo actione [illegible] donatarii interesse, donator tenebitur. d. l [illegible] li, & ibidem not [illegible] not in dicta lege secunda. C. de [illegible] & vt dicam in dicta caut. 53.

Attamen rei dubitatae cessio praedicta quatuor in casibus tenet, puta si dotis causa fiat, donationis propter nuptias, transactionis, diuisionis que, quae inter haeredes de haereditariis rebus fit, vt in dicta l. finali. C. de litig. & ita pro his vide gloss. declarantem, atque tradit Azo in summa. C. eod. Verum aduerte ne decipiaris cum tex. in d. l. vltim. addit, & legatorum, & fideicommissorum causam: quia ea refertur ad casum eum, quem superius attigi in princ. quando scilicet in vltim. voluntate fit cessio, quod & colligitur ex auth. post. d. l. fin. sequente. Nec vtique eandem legatorum, & fideicommissorum causam ad casum inter viuos referre potes; vt scilicet post testatoris mortem mota super eis quaestione, haeres cedere legatario, seu fideicommissario possit; nam gloss. in d. auth. nunc si haeres, inquit, quòd & tunc haeres litigat, sumptibus tamen legatarii, nisi modo haeres ipse in mora fuerit; quia tunc sumptibus suis litigare debet.

Et inquam aduerte diligenter; quia & Specul. in d. titul. de cess. act. d. §. 1. versic. si autem cessio non potentiori, sub

num.

nu.5. aliquantulum errauit; quasi voluerit tunc, cùm post testatoris mortem super legatis, vel fideicommissis lis mouetur, posse per hæredem legatarus, vel fideicommissariis cedi, vt per eius verba colligere est; Vel causa legati, seu fideicommissi, cum nondum super re legata, vel fideicommissa fuisset quæstio mora testatore viuente, sed post mortem eius mora est contra hæredem. Quod quidem ita eum sentire voluisse intelliges, si animaduertes, ibi ipsum Specul. tractare hunc nostrum præsentem casum; videlicet quid sit, cum pacto rei dubitatæ fit cessio. Quatenus autem dixi, quod propter dotem & donationē propter nuptias, cessio fieri potest, fortè etiam procederet, cùm, deficientibus aliis bonis, quis ex dotis restitutione prædictam faceret cessionem; nam in eum etiam casum bona, quæ parentes fideicommisso subiecerunt, alienari possunt; (licet ipsa bona regulariter alienari nequeant. l. Marcellus. §. res, quæ. ff. ad Trebel. l. 3. §. pen. & fin. & ibi Bart. ac Doct. & in auth. res, quæ. C. comm. de leg. & de qua materia latius tractaui supra caut. 14. num. 1. vsque ad num. 3.) Quod autem ob dotis restitutionem alienari possint talia bona, sicut ob dotis constitutionem, videtur esse text. in §. quamobrem, in Authent. de restit. & ea, quæ parit, & cæt. tradit glossa, & communiter Doct. in d. auth. res, quæ. Pet. de Bellap. Cyn. & alii, in auth. contra cum rogatus. C. ad Trebel. Ripa in l. filiusfa. §. Diui, num. 76. ff. de leg. 1. & ib. Opiz. nu. 62. Bald. Nou. in tract. de dote, 6. par. 13. Speciali, Dec. conf. 519. num. 1. Ceph. Dominus meus, consilio 177. num. 10. Cagn. qui communem ait de hoc esse sent. in l. fi. num. 373. C. de pact. vbi & multos alios ad hoc refert, Roland. à Valle, consil. 20. num. 1. volumin. 4. vbi num. 7. communem esse opin. latè deducit istud quoque procedere, etiam si tempore iam facti fideicommissi dos data esset testatoris grauantis liberis, quòd, præter eos, quos ibi citat Rolan. tradunt etiam Dec. cons. 376. & d. cons. 519. sub nu. 2. quibus in locis de communi docet, Ripa in d. §. Diui, sub num. 77. Gozad. cons. 97. num. 10. ac Roland. ipse cons. 85. num. 29 vsque ad nu. 34. quo loci, sub nu. 32. de communi demonstrat; & ibidē nonnullos alios ita tenentes refert, vol. primo, quibus adde Laurent. Chircou. in 1. cent. com.

op.conclu. 21.in versic.sed sententiam. Etenim potissima ea pro hac re traditur ratio, quæ omnino ad casum materiæ nostræ cessionis confert, quia priuilegia doti dandæ concessa, censentur quoque doti restituendæ concessa. l. 1.§. & vt plenius.ibi vtroque latere. Cod.de rei vxor. act. Bal.Nou.in d. tract. de dote.d.6. par.11. Speciali,propè fin. nume.9.& alij,de quibus Dominus meus Cæph.d.consil. 177.sub d.numer.10.& Rolan. d.conf.20.num.2. volum.1. Et hæc quoad cessionem dubitatæ actionis in non potentiorem inter viuos factam.

12 Si verò † actio, quæ ceditur, indubitata fuerit, id est nondum in iudicium deducta; & tunc, Aut constat eam esse simulatam, & non tenet.l.fin.§.si quis autem, & §.sed
13 & si quis donationem. Cod.mand. Nam † plus valet quod agitur, quam quod simulatè concipitur. c.per tuas. qui fil.
14 sint leg. & titu.C. plus val. quod ag. Simulata † autem est cessio, cum inter cedentem, & cessionarium id agitur, vt emolumentum ad cedentem referatur, quamuis cessionarij esse fingatur, Azo in d.sum. Cod.ne lic. pot. numer. 4. Spec.d.tit.de cess.act.& d.§.1.sub numero 6.in fi. Aut constat eam non esse simulatam, & tenet, vt per tot.tit.de hæred.vel.act. vend.& l.3. C.de nou.cum sim.de quibus Abb. in d.cap. ex parte, sub numer.5. Quando autem non esse simulatam constet, vide in d.leg.per diuersas. Cod. mand.
15 Aut † verò dubium est, sit simulata, nec ne; & tunc recurrendum est ad indicia; Et quatuor pono indicia, quibus simulatam cessionem in his terminis coniecturamus: Primum est, si pro parte donata, & pro parte vendita est actio; nam simulata præsumitur; & hoc casu non agit is, cui ceditur, nisi ad id, quod dedit, in superfluum autem nec is, qui cedit; nec is, cui ceditur, aget.d. leg.fin. Cod. mand. vide Azon. in d.sum. Cod. ne lic. potent. sub numero 4. & ibi gloss. in leg.1.& de præsumptione hac simulationis mentionem faciunt Spec. dict.§.1.de cess.act.sub numero 7.versicul. Quartò simulatio præsumetur, Host. in sum. de cess. act. Castren. in d.leg. per diuersas. Cod. mand. in declaratione text. Rom.consil.450. Socin.d.reg.67.limita. 4.Franc.Marc.d.decis.248.sub num.6.par.2. Gozad.consi.
16 3.sub numero 34. † Secundum est simulationis indicium, si modico

ſi modico pretio dato, ad hoc, vt ſimulata non videatur ceſſio, venditio actionis facta eſt: Nam & in hoc caſu is non agit, cui ceſſa eſt actio, niſi pro eo, quod dedit; & ex quantitate pretii ſimulata præſumitur; cũ veriſimile non ſit, eum, qui magnam ſummam pro modico ceſſit, voluiſſe remanere penes ceſſionarium: imo ſibi in totum, vel pro parte reſtitui, ad quod eſt text. in d. l. per diuerſas, & Bart. ibi in 1. oppoſit. & circa hanc præſumptionem vide Azon. in d. ſum. C. ne lic. pot. ſub num. 4. Accurſ. in d. l. 1. C. eod. Spec. in ſæpè d. tit. de ceſ. d. §. 1. verſi. ſi verò dubitatur, Abb. in d. c. ex parte, ſub num. 5. Cæpol. in tract. de ſimul. contr. verſic. ſexto caſu princ. num. 29. Socin. de reg. 67. limit. 5. & eundem, ſeu d. Marian. eius genitorem inter ipſius Socini conſilia, conſ. 18. ſub nu. 12. vol. 1. Marc. d. deciſ. 248. num. 6. Gozad. d. conſil. 3. d. nu. 24. ac Iacob. Phil. Port. lib. 4. com. concluſ. concluſione 43. in prin. cum his, quos ibi alleg. & d. concluſ. ipſe Port. ad hoc ponit & ampliationes, & limitationes, vbi vide: & circa hanc ſecundam præſumpt. vide omnino D. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſu. 348. Hic tamen quidam dixerunt quòd pro reſiduo cedens aget, quos refert, & ſequi videtur Specul. d. tit. de ceſ. act. d. §. 1. verſic. ſi vero dubitatur, quodque ſequi etiam videtur Azo in d. ſum. C. ne lic. pot. ſub d. num. 4. verſ. hic tamen, & iſtud etiam tenent Iacob. de Aret. Pet. & Cyn. in d. l. per diuerſas, quos ad id refert Port. in modò dicto loco. Quando autem in hac fienda præſumptione pretium dicatur modicum, videas penes Abb. in d. cap. ex parte, num. 6. vbi concludit, quòd precii modicitas dicitur habito ad actionis valorem reſpectu, qui valor conſiderari debet habito reſpectu ad dubium litis euentum, ſecundum quod cauſa eſt clara, vel dubia, & circa hanc precii modicitatem vide quoq; Franc. Aret. conſil. 96. Ioan. de Ana. conſil. 105. Rom. d. conſ. 450. & Iac. Phil. Port. in d. concluſ. 43. verſ. Item debet haberi, poſt eos, quos ibi allegat, vbi etiam dicit, quòd hoc iudicis relinquitur arbitrio, qui æſtimet conſideratis qualitatibus vexationis, expenſarum, & dubii litis euentus (quæ pro ipſa actione perpendi poſſunt) an precium ſit congruum, nec ne, ſecundum Cum. in d. l. per diuerſas, & ibi Salic. in 3. colu. in 2. q. qui ait ita tenere communiter Doct.

Et intelligendum ait, quòd quantum ad pretii congruitatem satis sit, quòd consideretur quanto ipsi cedenti actio valitura esset, non autem quantum cessionario esset valitura: hoc intelligendo, quando minus cedenti, quàm cessionario esset valitura: sed si magis esset cedenti valitura, quam cessionario, satis est, quod cessio pro eo pretio fiat, pro quo cessionario vtilis esse potest, & ita ad hæc ibi alleg. authoritates Port. ipse.

17 Tertium † est simulationis indicium, cum in cessionis instrumento titulus contractus non exprimitur, sed duntaxat cessionis nomen, Abb. præter alios, quos modo referam d. cap. ex parte, numer. 7. vbi ait hoc probari per d. L. per diuersas, & tenere communiter Doct. ibi, & Innoc. in ipso c. ex parte, & adde etiam ad hoc videndum Bald. consil. 128. Laurent. volum. 1. vel si contractus nomen exprimitur (quod est quartum indicium) in principio non exprimitur, sed postea, ita Azo in d. sum. C. ne lic. poten in fin. Accurs. in d. l. 1. C. eod. Bartol. autem in d. l. per diuersas, sub numer. 4. sentit, quòd non sit necesse apponi contractus titulum in princip. instrumenti, quia nulla lege cautum reperitur, quod & mihi placet: licet Igne. in d. cap. ex parte, & communiter Doct. (vt ait Abb. quamuis aliud sentiat & ipse) pertranseant in simulationis præsumptione, vbi in instrumenti princip. contractus non exprimitur nomen, & istud etiam alii tenent, quos refert Port. d. conclus. 43. versic. ex dicto principali: Pro confirmanda autem Bartoli, Panor. & mea opin. in simili adduco argumentum, quando remedium aliquod, puta possessorium intentatur, illud in libello apparere debet. l. edita. C. de edendo. Quin & dicitur, prius esse edendam actionem, cum quis agere vult. l. 1. ff. eod. & tamen non requiritur, vt in libelli principio remedium illud appareat, sed sufficiet etiam in conclusione apparere, vt not. Bart. in l. certi condictio, in prin. ff. si cert. petat. & in l. si priusquam, in 6. oppos. secundæ partis. ff. de op noui nunt. Dec. cons. 57. num. 1. cons. 62. nu. 1. cons. 136. in prin. & cons. 252. nu. 1. Soc. consil. 112. num. 5. lib. 4. Ripa in l. naturaliter. §. nihil commune, nu. 197. de acquir. possess. Ioan. Neuizan. inter consilia feudalia variorum, consil. 34. num. 1. doctissimus Menoch. in tract.

tract. de recup. poss. rem. 15. num. 248. Cautius tamen erit in proposito nostro, vt in principio instrumenti contractus apponatur nomen: sic enim omnes vitabuntur amaritudines, & ita Notarius aduertat, vt in principio instrumenti apponat: Talis tali † titulo, siue donationis, siue venditionis, &c. vel alium apponat titulum, vt prorsus simulatio vitetur, de qua re Bart. in d. l. per diuersas. d. num. 3. 18
Alia † quoque indicia circa casum hunc, quando scilicet in contractu inter viuos actio non potentiori ceditur & dubium est, nunquid sit simulata, nec ne, ponit Spec. d. titu. de cess. act. sub hoc eodem articulo: sed in eodem Speculatore, sub istomet articulo aduerte ad indicium, quod ponit, dum clerico laicus cedit: illud enim magis ad eum articulum, cum potentiori fit cessio, referri debet, vt & ipse Spec. dum indicium hoc tangit, se remittit ad articulum de potentiori. quem superius attigerat. Itidem alia circa materiam hanc simulationis indicia vide penes Abb. & alios in d. cap. ex parte, & Rot. in decisio. 177. cuius meminit Io. And. ad Specul. in d. §. 1. de cess. sub num. 7. in verbo, videtur, & penes Socin. d. consil. 18. num. 9, vsque ad 14. volu. 1. Quibus attentis indiciis tu ipse, qui cedere volueris, & in quem cessio erit fienda, cautus esse poteris, quonam pacto cessionis formentur verba, ne cessio ipsa simulata præsumatur: Ad quod etiam aduertes ad id, quod tibi cauendum tradidi supra num. 18. & etiam vtere abundanti cautela, de qua dicam infra num. 35. 19

In † casibus tamen cessa actione, simulatio non præsumitur, qui quidem habentur casus in dicta leg. per diuersas, & ibi per gloss. declarantem, ac tradit Iacob. Phil. Port. post eos, quos ipse citat, in d. conclus. 43. versi. Item ille text. cum tribus sequentibus versiculis, scilicet, cum inter cohæredes fit cessio, vel pro debito creditori, vel possessori pro nomine, & tuitione rerum, quas possidet, vel cum legatorum, seu fideicommissorum causa fit ab hæredibus legatariis, rei per testatorem relictæ cessio, vel etiam cum inter ipsosmet legatarios inuicem fit cessio, (non tamen credas casum hunc referri ad casum, de quo dixi supra in princip. sed hic est casus, quo cessio inter viuos rei indubitatæ contingit.) Exemplum de hæredibus 20

legatariis cedentibus, cum res hæredis testator relinqueret, quo casu hæres cedere deberet, non cum res testatoris legarentur, quia tunc, statim adita hæreditate, legatarij absque cessione fierent domini. l. à Titio. ff. de furt. lege prima. C. com. de leg. & ita per gloss. in dicta lege per diuersas, in verbo, seu res, quã approbat Bartolus ibidem, sub num. 20. Exemplum modo est de legatariis, vel etiam fideicommissariis inuicem cedentibus, vt cum nomen eisdem esset relictum: tunc enim possunt inuicem illud cedere modico dato, & petere etiam sibi mandari ab hærede directas, vt per gloss. in dicta lege, per diuersas, in verbo, nec non his, quam Bartolus ibidem d. num. 20. notabilem inquit.

Vnũ modo hic ego addo casum pro irretractabili fienda cessione, quem nota, vt quandoque tutè cedere scias, & is est, si debitor cessioni consentit, vt per Bald. & Ang. in L cum essent. §. 1. ff de seru. rust. præd. sequitur Iacob. de Sancto Georg. in d. l. 1. C. ne lic. pot. num. 33. Roman. consil. 87. & inquit Hippol. singul. 45. istud verum non modo si præsens debitor expressè consenserit, sed etiam si præsens fuerit, & non contradixerit, quod dictum Hippol. sentit quoq; Henr. Ferran. in addit. ad Specul. qui est post Ioan. And. ibi ad ipsum Specul. dicto §. 1. de cess. act. sub num. 9. in verbo. §. 1. litera C. d. Port. in 43. citata conclusio. in nona limit. An modo pauper contra maiorem, contra quem insurgere non audet, cedere valeat, vide ipsum Port. d. loco, limitatio. quinta, cum versic. seq.

Vides igitur quomodo cessio fieri possit, nec ne, pro qua re plenius recurre ad Specul. in d. tit. d. §. 1. & vide Azo. in sum. d. titu. ne lic. poten. Ac circa simulationem cessionis, quæ inter viuos fit, vide Bartol. in dicta lege per diuersas, & Doct. circa hanc materiam plenè in dicto capitulo, ex parte, ac videas etiam gloss. in c. ecclesia, extra vt lite pen. Vides pariter, quòd in indubitata actione titulo donationis cessio fieri potest, dicta lege, per diuersas, in fin. & vt tradit Roman. consilio 118. quem refert Port. in prædict. conclus. 43. versic. Duodecimo limita, cuius rei occasione Bartol. in d. l. per diuersas, numer. 14. quærit,

21 † Quãdo donationis tit. cessio fit, & in ea apponitur, quod

cedens

[illegible] pro meritis, & seruitiis, quæ per cessionarium in se ip[illegible] collata sunt, facit, Verùm necesse sit, quòd probentur merita? & pro hac re allegat ad partes; tamen non se resoluit, imò dubitat; vnde consilium tradit, numer. 15. cuius & meminit Abb. in d. c. ex parte, sub num. 7. versic. sexto dubitatur; Quod † ea meritorum clausula non apponatur; sed dicatur, hoc fecit cedens ex sua simplici, pura, mera, & spontanea voluntate, & liberalitate; quia sibi sic placuit, & sic voluit, & cessabit ista dubitatio. Planè merita hoc in casu non esse probanda claiè tenuit Abb. in d. c. ex parte, sub num. 7. post Bal. in l. 2. col. fin. C. ne lic. pot. & ibi Salic. circa fin. Rota d. decis. 177. & Bertran. consil. 218. in fine, vol. 2. qui hanc dicit esse communem opin. Verum Bartoli consil. ad omnem remouendam dubietatem prodesse; Quandoquidem contra communem vrgentia mihi occurrunt fundamenta, quæ dubitabilem efficiunt conclus. Namque merita prædicta probanda esse (præter Bartoli dicta in hanc partem) inde etiam sumi videtur; Quia licet † verba enuntiatiua meritorum inter partes easdem fidem facere possent. l. optimam. C. de contr. & com. stip. si tamen quæstio inter debitorem, & cessionarium orietur, fidem non faciet; quia inter diuersas personas illa enunciatio nil operabitur, vt per Bart. in auth. si quis in aliquo, num. 11. C. de eden. & ibid Doct. cum eo, & post alios Dec. num. 37. ad quod & vide Roman. consil. 63. Castr. consil. 74. & propterea meritorum, & seruitiorum qualitas in donatione deducta probanda videtur; Cum † enim aliquid profertur cum aliqua qualitate, qualitas necessario probanda est. l. prætor. §. docere. ff. vi bon. rap. & l. 1. §. 1. & ibi Bart. not. ff. ne quid in flum. pub. Cæph. Dominus, & præceptor meus mihi semper summoperè colendus, cōsilio 520. num. 26. vbi num. 27. subdit, quod qui † qualitatem non probat, obtinere nequit, & numer. 28. dicebat, quod † si qualitas priuilegii causa sit, ea probari debet antequam priuilegium competat. Hinc in præcedenti prox. cautela dicebam, num. 2. & 3. quòd † cum causæ meri, & mixti imperii delegantur, sub prætextu iusti impedimenti, impedimenti qualitas apparere debeat: Sicut † etiam qualitas in statuto requisita, ad hoc, vt statutum locum habeat,

Margin numbers: 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28

probari debet: & ibi authoritates, & iura pro hisce rebus allegabam. Et licet Bal. in d. l. 2. C. ne lic. pot. indubitanter tenens, quòd talis sub assertione meritorum facta donatio simulata non præsumatur, ideo moueatur, quia ius requirit solam expressionem causæ contractus, non autem est opus, vt causæ causa probetur; nam dicendo quis, quòd propter seruitia donat, satis contractus causa, id est, ipsa explicatur donatio; seruitia verò donationis sunt causa, & hanc Bald. opin. secutus sit Abb. in d. c. ex parte, sub n. . d. versic. sexto dubitatur, a: g. l. 1 C. de fal. cau. adiecta lex ibi patet, quòd præsupposito, quòd in eo casu seruitia non emanauerint; tamen quis velle donare videtur per illa verba. Tu tamen dic respondendo ad d. l. 1. C. de fal. cau. quæ Baldi rationis basis est, (reseruata inferius etiam responsione particulari ad ipsius Baldi rationem modò traditam, prout videbis sub hoc num. versic Nam & certè) quod ibi nulla de meritis mentio fit; sed sola legatur liberatio, quæ (vt ibi dicitur) vel solutionem, vel testantis gratuitam liberationem inducit; qua stante præsumptione, & debitoris legatarii fundata intentione, hæres probare tenetur, testatorem errore lapsum, vt in eo text. Quinimò ibi agitur de liberatione, de qua nemo alius conqueri debet; quæque etiam inter viuos fieri posset, absque eo, quòd ageretur de aliquo iure tertii, vel facta gratuita remissione, argumen. l. in re mandata. C. mand. & facit text. in l. tale pactum, in princ. & ibi gloss. & Doctor ff. de pact. vel facta confessione receptionis eius, quod debetur, quæ confessio saltem post 30. dies excluderet non numeratæ solutionis exceptionem. l. in contractibus. § super cæteris. C. de non num. pec. Nos verò agimus de cessione, in qua tertius conqueri potest; & ideò ex diuersis nequaquam inferri debet, iuribus vulg. Item pro prædicta eius conclusione Abbas alleg. l. cum quis. §. codicillis. ff. de leg. 3. vbi habetur, quod depositi confessio in vltima voluntate facta, si disponens super eo se debito iurasse asserit, probationem inducit: Sed dic, quòd ibi & agitur de eo, quod fit in vltim. voluntate, & de dispositione bonorum testatoris non de alterius præiudicio, nisi tantum hæredis, quem tamen omnino, & quomodocumque testatór, prout de bonis

[illegible] sponte voluit, obligare potest; nec reclamare debet, quoniam [illegible] probatur talis esse testantis voluntas. §. [illegible] in Auth. de nup. Ac iuramenti illud in memoriam [illegible] tas demonstrat ita est, prout testator asseruit: et facta in dubio potius [illegible] animæ testantis consultum, quam illa verba enuntiatiua non probent: cum maximè & [illegible] ea vi de legali potuisset si voluisset, absque eo, quòd de deposito mentionem fecisset, & absque eo quod ageretur de aliquo iure, quod tertium attingeret, vt explorati [illegible] iuris est. Quod secus est in casu nostro: Nec etiam faciunt (vt inquit Abb.) not. in c. fin. extr. de suc. ab intest. Quoniam ibi ex eo, quòd aduersus Episcopum Abbatis illius est fundata intentio, per testium dicta, valde summi Pontificis conscientiam mouentia, tametsi plenè non probent, de eo, quod viuens fecerat, ac protulerat Arch. presbiter ille, se bona sua monasterio dicasse, Episcopus ipse suam intentionem manifestissimis argumentis probare [illegible], de eo, quod Archipresbiter ille prorsus disponere potuerat, nec quisquam erat, qui de tali eius dispositione in iure suo, sibi tunc cõpetente, grauaretur: sed nos loquimur in cessione, quæ alterius potest præiudicare iuri, alterumque grauare in eo, super quo meritò conqueri potest, ex diuersis ergo non est inferendum. Ex his itaque tu ipse intelligere potes, sanum esse cons. superius traditũ: Nam & certè Baldi superior tradita declaratio pro tuenda opinione, quam sequitur Panorm. quamque communem dixi, magis subtilitatem, quam veritatem continet: quoniam re vera meritorum ista assertio immediatam, & proximam quandam exhibet causam, qua talis fiat donatio, quæ in alterius præiudicium (vt dictum est) nisi probetur, operari non potest, ideo antequàm probetur, perinde est, ac si non esset, vnde interim † non considerata ea causa, nec 29
pariter illius consideratur effectus, argum. c. cum cessante, ext. de appell. l. ad legere. §. quamuis. ff. de iure patr. cum sim. aliis.

Adde † circa cessionem faciendam, quòd licet quidam 30
voluerint, cum hæc fieret, cessionarium in rem suam procuratorem expressis constitui verbis, id tamen necesse non esse ait gloss. in l. 3. in verbo, mandaueras. C. de nouat. id-

que tenet, & probat Spec. in d.tit.de ceſſ. §. 2. verſic. & nota, quòd ſupra, ſub num. 2. (ex quo Speculatoris §. conſilia
31 † habere potes, quibus ſimulata non appareat ceſſio: ac
32 † pariter formas habes ceſſionum faciendarum, ibíque ad eum me remitto) quod & ſentire videtur Gozad. conſ. 38. ſub num. 11. dum ibidem inquit, quòd ceſſionarius in cedentis ius ſuccedit. l. emptor, & ibi Bald. C. de hæred. vel act. vend. & dum apertè ſubdit, quòd iſte dicitur in rem ſuam procurator. l. ſi procurator. §. fin. ff. mand. & per Bal. in d. l. qui ſtipendia, in princip. C. de procur. Et facit, quia
33 † ceſſionarius dicitur eſſe propriè creditor, l. 2. C. de don. & ſecundum Iacob. Butr. in l. 1. ff. ſi cert. per quem ſequuntur communiter Doct. ibi, vt aſſerit ibid. Dec. in 1. lect. in fi. Niger circa fin. Rainald. Rodulphus Peruſinus, & Bologn. ad fin. Viuius in 1. lib. com. op. variorum, litera C, verſic. ceſſionarius dicitur, Eman. Soar. in Theſ. recept. ſent. litera C, num. 47. & ita quoque conſuluit Rom. conſil. 142. & conſil. 202. & facit, quia priuilegia conceſſa principali conceduntur etiam ceſſionario. l. 3. & l. fin. C. de priuil. fiſci. Viuius loco præd. ſubdens etiam ceſſionarium ipſum dominum dici, per Bald. in l. eos. §. fin. C. de appellat. & ad idem alleg. quod ſcribit Bald. in l. ſi ſic, cum concord. de quibus ibi Alex. num. 24. ff. de leg. 1. ad idem quoque vide Ant. Neguſ. in tractat. de pign. in 1. mem. ſextæ part. num. 19. Iſtud autem, quod dictum eſt, ceſſionarium cedentis repræſentare perſonam, limita ſecundum Galleſ. in tractat. de formulis oblig. Camer. formu. de reſponſ. petente executio-
34 nem, num. 3. & ſeq. non † procedere, quando principalis creditor eſſet excommunicatus, & alii ſuam cederet actionem; etenim tunc cedenti obſtat excommunicationis exceptio, non autem ceſſionario, & ita quoq; Viuius in præcitato loco. Vides igitur non eſſe opus facere ceſſiona-
35 rium procuratorem in rem ſuam. Non † erit tamen inconueniens, ſi verbis expreſſis, ad abundantem cautelam, in rem ſuam procurator conſtituatur ceſſionarius.

CAVT. XVIII.

De citatione peremptoria fienda.

SVM-

SUMMARIUM.

1 *Citatio peremptoria nisi parte petente non valet.*
2 *Citatione peremptoria fienda quid agere debeat pars.*
3 *Iudex caueat, ne citationem peremptoriam absque partis requisitione faciat; & si cum tali defectu facta fuerit, ne per eam iudicet.*
4 *Iudex an absq; partis instantia citationē facere valeat, cum officium suū non requisitum impartiri possit.*
Quando autem iudex officium suum, & nobile, & mercenarium, etiam absque partis instantia, impartiatur, remissiuè, num. 5.
6 *Libellus, licet petitionis actoris conclusionem continere debeat; tamen id locum non habet, cum iudex ex suo officio supplere potest.*

Citatio † peremptoria, si non fiat parte petente, non valet. l. ad peremptorium. ff. de iud. ait Bart. in l. si. finita. §. Iulianus, sub num. 13. & ibi Doct. ff. de dam. infec. not. glos. in l. sancimus. in verbo, per contumaciam. C. ad Trebel. not. Bart. & Ang. in l. 2. C. quom. & quan. iud. Bald. in l. consentaneum. Cod. eod. & idem not. Ang. in d. leg. ad peremptorium. per eum text. & per l. & tertium. de iud. ad idem uide Bart. in auth. qui semel. num. 2. quom. & quan. iud. in l. properandum. §. 1. num. 4. & ibi Bald. & alij. C. de iudic. Bartol. in auth. ei, qui. C. de temp. app. Bossium in tit. de cit. num. 10. 1

Et ideo consilium est, vt † curam gerat pars, quòd in processu appareat, eius requisitione, & instantia factam esse citationem, & † Iudex caueat, ne talem faciat citatio- 2 3
nem, quæ partis non habeat requisitionem, & si facta fuerit, caueat, ne per eam iudicet, vt per Bart. in d. §. Iul. d. num. 3. & circa præd. consilium vide quoque eundem Bartol. in dicta leg. secunda. in fine. C. quomodo & quando iud. Tamen secundum Imol. in d. §. Iul. fortè id † nō procedet, cum iudex officium suum non petitum, impartiri potest: de qua † re, scilicet quando iudex officium suum & nobile, & mercen. impartiatur, etiam si non petatur, ponit Bartol. & Doct. max. Ripa, in leg. quarta. §. hoc autem iud. ff. de damno infec. Et pro fallentia Imolæ facit 4 5

quod not. Anton. de But. in capitulo, examinata, circa me-
6 dium, extr. de iud. vbi ait, se credere, quod libellus, † licet requirat regulariter conclusionem petitionis actoris, vt not. Bart. in leg. prima, in versic. 2. quærunt. num. 6. ff. de eden cum concord. tamen hoc locum non habebit in casibus, in quibus Iudex ex officio suo supplere potest, & alleg. Ant. ad hoc l. quid ergo. §. pœna grauior, vbi not. Bar. num. 8. ff. de his, qui not. infam.

CAVT. XIX.

De actu expediendo absque citatione, vbi periculum est in mora.

SVMMARIVM.

1 *Citatio in singulis iudiciariis actu fieri debet, ne processus pereat.*

2 *Citatio est de iure Diuino, & naturali, & est defensionis species, nec vllo modo, etiam per Principem, remitti potest.*

3 *Iuramentum Princeps tollere non potest.*

Quod est iuris diuini, probationis species, & quando verum sit, quod sit species probationis. nu. 4. & 5.

6 *Statutum inducens, quod debitoris iuram. plenam faciat probationem, facit, vt iuram. etiam non delatum. sit species probationis.*

7 *Statutum non valet, quòd sententia sine citatione teneat.*

8 *Statuto non tollitur nullitas ex defectu citationis resultans, generaliter nullitatem reiiciente.*

9 *Periculo in mora existente cons. datur, quòd aduersarium citare non faciat quis. & quare nu. 10.*

CITATIO in singulis iudiciariis actis fieri debet, adeò vt is, qui interesse prætendit, seu ex aliquo actu, qui in iudicio fieret, lædi potest, citandus sit, alioquin actus ille non valeret. capitulo secundo. extra de testament. capitulo, ecclesia sanctæ Mariæ, in fin. extr. de constit. capitulo, inter quatuor, de maioritate & obedientia. capitulo primo, de cau. possess. & propr. capitulo, caueant. capitulo, omnia, & c. chartæ. 3. quæst. 9. l. nam ita diuus. ff. de adopt.

l. de

l. de vnoquoque. ff. de re iudic. lege, si quando, & ibi Bald. C. de test. prout & in his plurimos habes congestos casus, in quibus citatio requiritur, penes Iacob. Philip. Port. in primo lib. com. conclus. reg. 43. dum pro hac regula ponit 116. ampliationes, limitatque ipsam regulam 134. modis, vbi tu videre potes: vide quoque, post Doctor. in dicta lege, de vnoquoque, Vldar. Zas. ibi numero decimo, cum nonnullis sequen. & Hippolyt. numer. 8. vsque ad nu. 123. Bartholomaeum Socin. reg. 74. in litera C, Marianum Socin. in tractat. de cit. artic. 7. per totum, Sebast. Vant. in tract. de nullit. senten. rubric. 11. de nullit. ex defectu cit. per totam, vbi pulchrè, Maran. de ord. iud. part. 6. versic. Proposui, aliàs citatio, num. 2. cum nonnullis seq. Bapt. à Villalob. in collecta com. conclus. litera C. num. 37. cum plurib. sequ. Petr. Duen. cum aliis, quos allegat, regu. 92. Eman. Soar. in Thes. recept. sent. litera C. numer. 52. cum nonnullis sequ. apud quos habes ad reg. istam & ampliationes, & limitationes, quas omnes hic prosequi non est necesse: tantum enim hic attingam ea, quae egregia magis visa sunt, praemittenda pro introductione cõsilii vnius, quod tibi tandem afferam, reseruatis etiam duabus limitationibus non ab re ponendis in prox. seq. cautela. Quicũque igitur litigare praesumit, ante omnia suum debet citare aduersarium, ne processus pereat. §. fin. vers. vtique. Instit. de poena tem. litigan. citatio enim est iudicii fundamentum, Spec. in tit. de cit. in prin. Abb. per eum tex. quem sequuntur alii, in capitulo, quoniam contra, extr. de prob. Maranta, d. versi. Proposui. in prin. Rolan. à Valle cons. 53. nu. 16. vol. 4. Similéq; ex praedictis in progressu causae pro vnoquoque actu fiendum est. Planè citatio † ipsa de iure diuino profluit, vt habetur Gen. c. 3. vbi Deus optimus citauit Adam transgressorem, ei dicens, vbi es? quem tamen de facto punire poterat, vt & inquit Socin. Sen. cons. 12. sub num. 7. vol. 1. Soc. iun. cons. 108. nu. 48. vol. 2. Fran. Marc. decis. 661. num. 10. part. 1. Rol. à Valle, d. cons. 53. num. 19. estque pariter de iure naturali citatio, vt tradit Petr. de Anch. consil. 212. incip. De iure communi, versic. subsequenter, quem ad hoc refert Dec. cons. 410. num. 24. Soc. d. cons. 12. d. num. 7. Maran. de ord. iud. d. versic. Proposui, num. 3. 2

Roland. à Valle conſ.29. nu.41. volum. 1. & d. conſ.53. ſub numero 18.& eſt defenſionis ſpecies,ac nullo modo,etiam per Principem,omitti poteſt, vt eſt text. in clemen. paſtoralis. §. cæterum,extra de re iud. Socin. d. conſil. 11. ſub d. nu.7.Maran. d. verſ. Propoſui. nu. 3. & ſub nu. 10. Et quod etiam Princeps citationem omittere non debeat, voluit gl. in l. fin. in verbo,quominus. C.de legibus, & ibi Bald. & Caſtr. Cæph.Dominus meus conſ.518. num.40. Rolan. d. conſ.53. num.22.ad hocque plurimas alias habes authoritates penes Port. d.reg.43. ampliat. 2. vt & iſtam receptiſſimam colligas ſententiam,quam & communem opin. quæ procedit tam in ciuilibus,quàm in criminalibus cauſis,habes ex Felino in capitulo,cum olim, num.12.extra de re iud. Ant. Campeg. deciſ.69.num.26. Hip. in rep. d.l.de unoquoque,nu.10. Soc.conſ. 120. nu. 3. & ſub num.10. volum. 4. Et licet Bald. in l. ceſſante.in princip.C.quomodo & quando iud. & Alex. conſ.2. ſub num.9. uol. 1. ſenſerint, per Principem poſſe omitti, & tolli citationem, quos cum aliis refert,& ſequitur Petr. Duen.reg.43.fallen.5. verſ. ratio eſt, uſq; ad fin. ſaltem cauſa iuſta exiſtente, vt per Bald. & Alex. dictis in locis,& per Bal.in l. nec cauſas. C. de app. & eos,quos refert Port. d. reg. 43. d. ampl. 2. verſ. ſecundo limita,& ſequitur Maran. d. verſ. Propoſui,num.10.quam etiam ex Alexan.d. loco. dicit in Principe ſemper præſumi Maranta ipſe,vt & Duen.d.loco inquit,cauſamque in Principe præſumi tradit Goz. conſil. 4.num.35. conſil.5. num. 24. conſ.6. num.34. & nu. 57. & in eod.conſ. inquit nu.59. quòd in Principe ſola ſufficit uoluntas, quæ pro cauſa habetur. Tamen Boer. deciſ.247. num. 7. contrarium verius ex communi Doctorum opin. ſentit,etiam cauſa ſubſiſtente, ut ex eius antedictis nu. 6. colligere eſt,quod uetiſſimum puto,nam nec Deus ipſe (ut dixi) abſque citatione contra Adam procedere voluit, licet iure merito id facere potuiſſet, unde eius optima ueſtigia ſequi debemus. Bene poteſt eſſe, quòd ex poteſtatis plenitudine citationē omittat Princeps, ut & poſſe latiſſimè tradit (excipiens tamen cauſam crimin.) Port.in d.reg. 43. d. ampl. 2. verſ. Tenendo tamen Principi enim dici nō poteſt,cur ita facis? quando ipſe poteſtatis vtitur plenitudine, Bald.in prælud. feud.

verſ.

vers. sed pauca de Principe, Iaf. consil. 224. fundam. 12. lib. 2. Dec. consil. 655. num. 24. Dominus meus Cæph. cons. 549. nu. 56. Roland. a Valle cons. 3. num. 127. vol. 1. Quin & ait Capra reg. 54. num. 33. communiter teneri, quòd supremus Princeps, & Papa possunt ex eorum potestatis plenitudine sententiam non suo nomine, & prorsus nulliter latam, ratam habere, & confirmare, quia processus substantialia mutare possunt, ita vt eorum ratihabitio retro trahatur. & mandato comparetur. At si dicamus, an iure faciat Princeps, citationem omittens, non est vtique sentiendum ipsum bene facere, iux. prædicta, & pro hoc uide quæ tradit egregiè Grammat. uoto 32. sub numero quinto, cum nonnullis seq. Sanè etiam communem esse opinionem, ne iure valeat Princeps de potestatis plenitudine citationem tollere, latè tradit Arius Pin. in rubrica. C. de rescindenda uenditione, part. 1. cap. 2. nu. 21. & receptius, veriusque affirmat Capic. decis. 69. num. 26. quos refert Soar. in Thes. recep. sent. litera C. num. 58. Quin etiam supradicta conclusio, quòd Princeps citationem tollere nequeat, ex his, quæ Boer. d. decis. 247. num. 8. tradit, firmatur, quia † etiam iuramentum tollere non potest Princeps, 3
pro qua re plures adducit authoritates, quoniam † iuramentum est de iure diuino. capitulo, & si Christus, vbi no. 4
extra de iureiur. Dec. cons. 432. num. 8. & cons. 688. in fin. & est species probationis. capitulo, sicut consuetudo, extra de probat. cap. fin. extra de iureiur. & lege, in bonæ fidei. C. de rebus creditis, & iureiur. Quod † verum est, si deferatur, aliàs non est probationis species. lege tertia. in 5
princip. ff. de iureiur. & Alexand. ibi, ac Ias. in 1. not. Lud. Roman. cons. 102. versiculo, secundo principaliter, quos refert Boer. dicta decisione 247. sub dicto numero octauo. Quod † verum inquit ipse Boer. nisi statutum induceret, 6
quod debitoris iuramentum plenam faceret probationē, quia etiam absque delatione species esset probationis, & alleg. Bald. Alberic. & Iason. in dicta leg. tertia. Non igitur Princeps citationem tollere poterit. Hinc videmus, quòd † statutum non valet disponens sententiam absque citatione tenere, ut per Bald. in l. 1. col. 1. versic. sed his quæritur. C. quomodo & quando iud. quem ad hoc citat Dec. 7

consil. 603. num. 12. consil. 606. num. 12. & consil. 681. numero 26. Et † nullitas, quæ ex citationis defectu resultaret,
8 non tolleretur per statutum, quod generaliter nullitatem reiiceret, vt per eundem Decium dictis consil. 603. & 606. dictis num. 12. & d. consil. 681. numer. 27. Rol. à Valle d. consil. 29. num. 39. volum. 1.

Cautus attamen ille sit, qui ab aliquo quid consequi
9 prætendit, quòd † si periculum est in mora, eum non fac at
10 citari, ne ius suum pereat: quandoquidem † quando periculum est in mora, citatio necessaria non est, secundum Innoc. in c. significauit, in fine, extr. de testib. Alex. & Ias. in l. si fideiussor, §. si satisdatum. ff. qui satisd. cog. & Alex. in d. l. de vnoquoque, quos ad hoc citat Maran. in d. versic. Proposui, dub. 1. limit. 8. num. 15. Desideraret & hic aliquis eam cautelam, quòd procuret pars, causam committi iudicandam de conscientia iudicis, cum tunc nonnulli velint non requiri citationem, vt in specie Bald. in l. certum, col. 3. C. vnde cogn. Socin. d. regu. 74. limit. 8. traduntalii, de quibus Port. d. reg. 43. limit. 42. Sed certè ego in hoc magnum non facio fundamentum: nam cum (vt dixi) citatio fit de iure diuino, & naturali, & ius ipsum naturale consistat in conscientia, & æquitate. l. Stichum. §. naturalis. ff. de solut. non video quomodo iudex debens iudicare secundum conscientiam, possit contra conscientiam procedere, & sic contra ius naturale, ac etiam diuinum. Quare ne multam vim super hoc facias, nam etiam contra Baldi, & aliorum prædictam conclusionem tenuerunt Rom. in d. l. certum, in fine, & ibi Ias. & alii plures, quos refert Port. d. reg. 43. d. limit. 42. versic. Contrarium.

CAVT. XX.

De actu, etiam sine citatione expediendo.

SVMMARIVM.

1 *Citatione sit necessaria, & vt quis semper contra suum aduersarium, etiam negotio non liquidato, actum expedire possit, quibus vtatur remediis, & nu. 2.*

Statuto si caueatur, quòd propter guarentigiæ instrum. capiatur debitor ad meram creditoris voluntatem, osten-

ostenso instrumento, an incipi poterit à captura absque citatione, sub num. 1. Vers. In simili.

Citationi renuntiare possunt partes, sub num. 1. Versic. Propius.

3 *Creditor licet aduersus singularem successorem non citatum vti non possit pacto executiuo, si tamen erit clausula constituti, secus erit, nec debitoris erit opus excussione. num. 4.*

Constituti clausulam factam esse simpliciter, & adiecto. precario nomine, quid differat, sub num. 3. Vers. & circa clausulam.

CITATIONEM superius in prox. cautela dixi in quibuscunque actibus esse necessariam, & ea, quæ ibi dicta sunt, hic non repeto. Quia autem Robert. Maran. in aureo suo Spec. de ord. iud. in prima par. sextæ, & vlt. part. princ. versic. Proposui, alias citatio, in primo dubio, duas ponit ad istam regulam pulchras limitationes, quintam scilicet in ordine, & vltimam quæ optimum ostendunt auxilium, ne quis debitorem suum citare teneatur. Idcircò ex his ego huius constituendi capitis, & de more ferendorum consiliorum occasionem sumpsi.

Ex quinta ergo ea Marantæ limitatione consilium capere potes, quòd in † instrumento pactum apponi curam habeas, posse debitoris tui bona capi ad instantiam tuam, ex sola instrumenti ostensione iudici facta: nam eueniente casu, ostenso iudici instrumento, & petita familia, quæ associet, ipse iudex poterit creditori dare familiam, vt capiantur debitoris bona, nulla præhabita citatione, vt præcipuè tradunt Bald. in l. si aquam. quæstione nona. C. de ser. & aqua. Alb. de Ros. & Salic. in lege, creditores. C. de pignor. Imo. in capitulo, potuit, extra de loc. Alex. consil. 131. volumine 4. Ias. in lege, in emphyteuticariis, sub num. 113. versic. si autem proprietarius. C. de iure emphyt. Afflic. decis. 316. G. at. consil. 37. colum. fin. volum. 1. quem refert Port. in t. lib. com. conclus. regula 43. fallē. 121. traditq. Fran. Viuius cum aliis, quos allegat, in 2. lib. com. op. variorum, litera C. opin. 39. & doctissimus, ac præstantissimus modernus D. Iac. Menoch. in tract. de adipis. poss. post alios,

quos ipse refert, rem. 5. q. 18. casu 3. num. 150. & idem in tract. de recuper. rem. 5. sub num. 29. In simili proposito facit, Nam si statuto caueatur, quòd propter guarentigiæ instrumentum capiatur debitor ad meram creditoris voluntatem, incipi poterit à captura, ostenso iudici instrumento, nulla præcedente citatione, vt per text. in l. si sic. ff. de leg. 1. iuncta l. cum quidam ita fideicommissum. ff. de leg. 2. tradunt Ang. Imol. Alex. num. 18. in d. l. si sic. Alex. cons. 145. col. 1. vol. 5. licet enim illi Doct. in statuto id constituant, tamen valet arg. de statuto ad pactum. l. non impossibile. ff. de pact. Propiùs autem ad solidandum consilium nostrum faciunt tradita à Bald. in l. v. perfectius. C. de anna. excep. Ang. de malefic. in verbo, qui iudex fecit sibi dari licentiam, sub num. 2. vers. Quia in ciuilibus. & Socin. qui eos allegat, reg. 74. limit. 5. Quòd scilicet partes pacisci possunt, ut iudicium absque partis citatione ualeat, ad quod adducitur text. in l. fin. §. fin. C. de temp. appel. adde Port. & quos insuper allegat, dicta reg. 43. fallen. 29. Ad idem comprobandum adde (post tradita per ipsum Ang. & August. ad eum præcitato loco) quæ & ipse Ang. tradit, in verbo, qui iudex commisit. sub num. 1. versic. & hoc ideo, de licentia iudici à reo data, procedendi, reo ipso etiam non citato, usque ad sententiam inclusiuè, Quòd talis ualeat licentia, adeo ut sententia, reo ipso non citato, teneat; ad quod etiam vide Boss. in tit. de sent. num. 12. & sub nu. 17. & Iul. Clar. in pract. crim. q. 45. vers. facta autem, ac Port. in sæpè d. reg. 43. limit. 22.

Cautius erit hoc secundum remedium, quo fiet, ut etiam aduersus singularem tertium possessorem, & instrumento non ostenso, propria poterit authoritate creditor pignoris possessionem ingredi, & adipisci, quod colligitur ex dictis ipsius Marantæ in dicto loco. d. limit. ult. Videlicet, si hoc pacto fiat; Cum quis † aliquem obligat, præter
2 clausulam de capiendis debitoris bonis (iux. d. l. creditores. C. de pig. & ibi tradita per Doc.) addi curabit & clausulam constituti, seu precarij, hoc modo: Quæ bona talis debitor constituit se precario nomine creditoris talis possidere, atque tenere, & cæt. Namque eueniente casu, etiam contra tertium possessorem non citatum, & negotio non liqui-

liquidato, apprehensio bonorum fieri poterit: Nam licet †quando in instrumento non est constitutum, vel precari- 3
um non liceat uti pacto executiuo contra singularem successorem, seu tertium possessorem, eo nō citato, ut concludit Bar. in rep. d. l. creditores. nu. 24. quē ad hoc refert Soc. cons. 82. n. 8. vol. 3. Tamen quando in instrumēto est ipsum constitutū, siue precarium (prout docui) tunc pactū executiuum, etiā contra tertiū possessorem nō citatum, & negotio non liquidato, exerceri potest, vt per Bart. ita docētem. d. rep. d. l. creditores. sub nu. 25. quem d. cons. 82. d. nu. 8. ad hoc refert Soc. vbi rationes reddit; addo Sal. in d. l. creditores. q. 8. Aret. cons. 21. n. 3. vers. his tamen non obst. Negus. in trac. de pig. 4. par. sub nu. 20. & sub num. 21. vers. Tamen quando. Neutz. cons. 82. n. 15. Syluan. cons. 55. in fi. Gab. lib. 5. conclus. concl. 8. nu. 17. & 19 Tiraq. in trac. de iure const. par. 1. n. 43. Men. & quos ipse refert, in d. rem. 5. de adip. q. 18: casu vlt. n. 140. Consilium id perpetuo nota, vt & admonet Maran. in d. lim. fi. ubi inquit, quòd millies in facto euenit; & pluries responderi in cōtrarium à nonnullis Doct. quos tamen nō uidisse decisiones pro hac re ait: & circa clausulā hāc scias, ꝙ tutius erit facere debitorē simpliciter nomine creditoris constituere; absque eo, ꝙ dicat precario nomine, iux. tradita à Bar. in l. Celsus. nu. 15. ver. sed pone, ꝙ debitor. ubi ait, quod si quis simpliciter cōstituat, mox alienet, nullam transfert possessionē; sed si precario nomine cōstituat, & alienet, omnem transfert possessionem, quia ciuilis, quæ penes creditorem erat, residebat super naturali, quæ apud debitorem, precarij uirtute remanserat, & cum ea Bartoli doctr. magis communiter transeunt DD. vt docet Neguſ. in d. trac. de pig. 1. memb. 6. par. princ. n. 35. communem quoque tradit Balb. in repet. d. l. Celsus. par. 2. sub nume. 15. licet Bart. ipse sibi in hoc parum constans, secus voluerit, & malè. in rep. d. l. creditores. sub nu. 25. vers. sed pone, quòd debitor, quē ibi secutus est Salic. & Goz. consil. 42. nu. 16. Pro huius etiam consilij pleniori intelligentia uide quæ dicam infrà in hac eadem litera C. cautel. 34. Vnum tamen scitu dignum hic monitum velim, quòd †licet quando omnia bona cum clausula constituti obligata sunt, & quis contra singularem successorē agere vult, 4

necessariam esse primùm debitoris excussionem quidam voluerint, nempè Aret. titubanter cons. 127. nu. 3. & Barb. consil. 28. col. 1. vol. 1. Tamen in contrarium est communis opin. quæ colligitur ex Doctoribus inferius allegandis, nam non esse necessariam hanc excussionem, tenuere Bal. & Ang. in l. fin. C. de acquir. possess. Ang. Imo. Roman. & Alexan. in l. exitus controuersiæ. ff. eod. Francus in disput. petitorii, dub. 1. num. 40. Dec. in l. fin. num. 28. ff. si cert. pet. Ripa in rubr. ff. de interd nu. 14. Cagnol. in proœ. Digestorum, num. 211. Corn. cons. 185. num 3 volum. 4. Ruin. cons. 130. num. 8. volum. 1. & cons. 172. num. 3. & sequ. volum. 4. Paris. cons. 103. num. 8. vol. 3. Grat. consil. 42. num. 15. vol. 2. Bellon. consil. 34. num. 7. & consil. 44. in fine. Goz. cons. 42. num. 12. Rolan. à Val. consil. 79. num. 33. volum. 1. Afflict. decisio. 139. num. 8. Capic. decis. 54. num. 1. Grammat. decis. 103. num. 106. Boer. decis. 112. num. 12. ac decis. 200. nu. 8. Marsil. sing. 158. Maran. de ord. iud. par. 4. dist. 7. nu. 51. Negus. in tract. de pign. in 1. memb. octauæ partis principalis, sub nu. 17. vers. Quarto fallit. Tiraquel. in d. tract. de iure constit. d par. 1. nu. 58. ac alii plurimi, quos longum nimis, & tædiosum esset referre.

CAVT. XXI.

De cumulanda ciuili, & criminali actione in iniuriarum libello.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriarum intentata actione ciuiliter, & criminaliter agi non potest, nec etiā altera absoluta ad alteram recurri potest sub nu. 2. Ver. etenim. & quare, nu. 2.*

Vt autem cumulatio hæc fieri possit, & vtranque act. quis possit intentare, remed. dantur nu. 3. 4. & 8.

4 *Duo remedia, quæ electione tolluntur, quādo in eodem libello cumulari possint.*

6 *Reis duobus debendi cōuentis, quomodo sit concipiendus libellus.*

7 *Argumentum valet de personis ad res, & è contra.*

8 *Redhibitoria actione agens pro vno vitio, potest de aliis non apparentibus protestari, de quibus actionem sibi reseruare potest, quandocunque apparuerint.*

Actio ciuilis, & criminalis, quando concurrant in eodem libello. sub nu. 2. in parenthesi.

Ciui-

CIVILEM, & criminalem actionem in iniuriarum libello concipiens nihil agit, etiam si non æquè principaliter vtranque concipiat, sed criminaliter primùm agat, mox incidenter ciuilē attingat (quo casu regulariter in criminib. alijs cumulatio admittitur, arg. l. quoties. C. de iud. Bar. in l. interdū fur. §. qui furē, n. 5. ff. de fur. idem in l. pen. sub nu. 2. ff. de calu. sic etiā in l. 4. §. si dicantur. ff. si. reg. und. in l. defuncto. §. 1. ff. de pub. iud. & in l. 1. n. 4. C. quan. ciu. act. præiu. crim. & ita consuetudinē obseruate testatur Bal. in l. data opera, n. 6. in fi. C. qui accus. non pos. & esse istam cōmunem sententiā testatur Cur. Iun. in l. edita, n. 198. C. de edē. Rolan. à Valle cons. 30. n. 2. lib. 2. & alii, quos refert Iul. Clar. in pract. cri. § fi. q. 2. vers. & hæc quidem, idq; tibi tradam in seq. proxima ca. nu. 2. ex eo cautelam afferens.) In iniuriarum inquā actione cumulatio ciuilis, & criminalis fieri nō potest nam † vtraq; actio ad vindictam tendit, per ea, quæ tradit Bar. in l. lex Cornel. §. fi. & in l. prætor edixit. §. si dicatur. ff. de iniur. & in d. l. 1. sub nu. 2. C. quan. ciu. act. & pro quo latius vide penes Rob. Maran. de ord. iud. par. 4. dist. 1. num. 12. Etenim sicut altera absoluta actione, altera postmodū in iniuriis intentari nō potest quia vtraq; actio ad idem tendit, vt est tex. & ibi Bar. in d. l. prætor edixit. §. si dicatur. ff. de iniur. tex. & ibi Barto. in d. l. 1. C. quan. ciu. act. Bart. in l. 2. § 1. ff. vi bon. rap. Spec. in tit. de fur. §. 1. versi. Sed nunquid, nu. 3. & in tit. de iniur. §. 1. ver. Sed quæritur. nu. 4. Abb. in ca. tua. ext. de proc. & est cōmunis conclusio, vt per Maran. d. dist. 1. nu 5. Clar. d. q. 2. ver. vlt. Ita multo magis id in iisdem iniuriarū actionib. in eodem libello (etiam si æquè principaliter non fieret) reiiciendū est: accedit. n. coaceruationis ratio, siue cumulationis actionū, de qua re per Bart. & cæteros in d. l. edita, vnde non admittendas actiones istas insimul magis clarum est. 1 2

Verū vt iudiciū vtrunq;, & ciuile & criminale, tam in eodē libello, quàm etiā post alterius absolutionē intērari valeat, remediū † est, vt, si in eodē libello vtrunq; concipitur, fiat protestatio, ꝙ altera pœna concipiens cōtentus remanebit, si ea integrè, & sufficienter irrogata fuerit: Alias, ꝙ vtraq; iurians puniatur, per ea, quæ pulchrè admodum posuit Bal. in l. quod tēpore. ver. secundo quæro. C. de resti. milit. vbi dicit † ꝙ duo remedia, quæ electione tolluntur, 3 4

dictis Barto. in l. iniuriarum æstimatio. ff. de iniur. & in fine libelli sibi reseruationem faciat, Quòd si reus sufficienter punitus non fuerit, reseruat sibi in altera actione satisfactionem omnimodam, quod facere potest, per tex. in l. si tametsi. §. cum redhibitoria. ff. de ædil. edic. † Vbi ille qui 9
redhibitoria pro vno vitio agit, potest de aliis non apparentibus vitiis protestari, de quibus reseruare sibi actionem valet quandocunque apparuerint. idem tenet Bald. per eum text. in l. si prædium. versiculo, sed pone. emi seruum, C. de ædil. edic. Et cautelas istas pro libellante optimas dicit Maran. de ordi. iud. d. part. 4. & d. distinct. 1. num. 18. penes 19.

CAVT. XXII.

De cumulatione ciuilis, & criminalis actionis.

SVMMARIVM.

1 *Cumulari non possunt ciuilis, & criminalis actio, etiam ad diuersa tendentes, quando in eodem libello contra eundem, & ex eadem causa intentantur, per eandem personam.*

2 *Cumulatio ciuilium, & criminalium actionum, qualiter admittatur.*

Ciuilis itidem, † & criminalis actio, etiam ad diuersa 1
tendentes, in eodem libello, per eandem personam, ex eadem causa, & contra eundem insimul intentari non possunt. l. 2. §. 1. ff. vi bon. rapto. & ibi Doct. Io. lecturã communiter sequẽtes. & l. interdũ, & per scrib. ibi. ff. de pub. iu. Ægid. Boss. in tit. de accus. n. 11. & in tit. de plurib. violẽ. nu. 113. Iul. Clar. in pract. §. fin. q. 2. in prin. ac Rol. cons. 30. num. 5. vol. 2. Sed vt hæc cumulatio fieri possit, Caut. est † quod 2
criminalis principaliter intentetur, & incidenter ciuilis, petendo (non æquè principaliter, sed per iudicis officium) priuatum interesse, vt Bar. dixit in l. interdum. §. qui furem, num. 5. ff. de fur. in l. 4. § si dicantur. ff. fin. regun. in d. l. 2. §. 1. num. 2. vi bon. rap. & in l. 1. numer. 4. C. quando ciu. actio præ. crim. Cuius dictum secutus est Io. de Ana. in c. cum o-

porteat, ext. de accus. & Dec. in l. edita, nu. 66. C. de edendo, ac communiter sequi Doct. testatur Cur. Iun. in d. l. edita, nu. 198. & alii, de quibus Clar. in d. q. 2. vers. & hæc quidem. quodq; ego tetigi supra in prox. caut. multa enim incidenter permittuntur, quæ alias non concederentur, vt not. in l. quoties, C. de iud. & in l. nullum, C. de test. & per Cur. Iun. in l. 2. nu. 42. ff. de iuris. omnium iud. Quod verum videtur, etiam si iudex, coram quo principaliter criminalis, & incidenter ciuilis esset intentata, esset tantum Iudex ad causas criminales, vt colligitur ex text. d. §. qui furem, & expressè ibi Bart. nu. 4. & sub nu. 5. circa fi. ex cuius dictis communis insurgit op. & §. eum. in d. nu. 4. inquit Bart. ad hoc mirabilem esse, quodq; ex eodem §. sentit Cur. iun. in d. l. 2. nu. 43. ff. de iuris. om. iud. & Hier. ad Angel. de mal. in ver. ad querelam, in vlt. apost. col. 5. vers. secundo casu, vbi de communi docet, cui adde Rol. d. cons. 32. nu. 1. volu 2. vbi ad id latè authoritates allegat. Sed an è conuerso intentata ciuili principaliter, possit incidenter, & ad criminalem recurri? Bart. in l. pen. ff. de calum. & Paul. Cast. in l. quos retrahi. C. si aduer. lib. & in l. quicunq;. C. de seru. fug. tenuit, quòd sic. quodque tenuit Curt. iun. d. l. 2. de iur. om. iud. nu. 44. Flor. vero in l. 4. §. si dicantur. ff. fin. regund. contrarium sensit, quam etiam sententiam sibi contrarius tenuit Bar. in d. l. 2. § 1. sub nu. 2 vers. sed si quis vellet, ff. vi bon. rap. Pro huius tamen quæst. resolutione vide omnino quæ posuit Hier. in d. vlt. apost. ad Angel. in qua vtranque opinionem refert, mox distinct. quæstionem absoluit.

CAVT. XXIII.

De inualidanda clausula codicillari.

SVMMARIVM.

1 *Clausula codicillaris in testamento apposita quando locum habeat.*

2 *Testator, si testamentum implere non potuerit, & clausulam codicillarem in eo apposuerit, quid operabitur clausula ea.*

Clausula codicillaris quid operatur, & nu. 8. & 9.

4 *Clausula codicillaris posita in secundo testamento ratione*

tione deficientis solennitatis imperfecto, facit, vt succedentes ex primo testamento, quod per secundum ratione defectus solennitatis imperfectum, & iure codicillorum valens, non est ruptum, videantur rogati restituere haredit. his, qui in eodem secundo haredes scripti sunt.

5 *Clausula, voluit testator testamentum valere omni meliori modo, & iure, quo valere potest, idem operatur, quod clausula codicillaris.*

6 *Clausula codicillaris ratione scripto haredi restituta hareditate, vna tantum legitima retinetur.*

7 *Hareditas vbi incontinenti restituitur, dua legitima non detrahantur.*

10 *Generalis sermo ea non comprehendit, de quib. loquens verisimiliter non cogitauit.*

11 *Clausula codicillaris ex stylo, & notariorum consuetudine imponitur, & an ideo tali casu attẽdatur, n. 18.*

12 *Notarii clausularum vim, & efficaciam non intelligentes mundum destruunt, & bonorum virorum conscientias in periculo ponunt.*

13 *Notarii nescientes quid scribant sæpè testantium peruertunt voluntates.*

14 *Clausula codicillaris vis vt tollatur, quid agendum.*

Testis si deponat filiam in quinq; solidis institutam, & interrogatus, quid sit institutio, dicat se nescire, non probat, sub nu. 14. vers. vbi inquit, quod si testis.

CLAVSVLA codicillaris in testamento apposita tunc 1
locum habet, cum testamentum propter solennitatis omissæ defectum non valet, per text. & glo. in l. codicillos. §. fin. ff. de leg. 2. Non vero ista clausula procedit, cum ex defectu voluntatis testatoris imperfectę testamentum invalidatur, ad quod facit l. ex ea scriptura. ff. de testa. & l. fideicommissa. §. 1. ff. de legatis tertio. & quod re vera tantum hæc clausula procedat, cum ratione solennitatis defectus, non vero volũtatis imperfectæ testatoris testamentum non valet, tenet Bart. in l. 1. nu. 7. & 8. ff. de iure cod. exponens ad hoc tex. in l. vlt. C. de codic. Vbi habetur: Quòd †si testamentum testator implere nequiuerit, & clausulam 2
codicillarem in eo apposuerit, clausula ea in fideicommis-

sum directam vertet hæreditatem. Nam dicit ipse Bartol. Quòd illa testatoris imperfecta voluntas intelligitur ratione defectus solennitatis alicuius, non vero voluntatis, idem tradit Bald. in d. l. ex ea, in princ. de testamen. & Dec.
3 consi. 394. num. 9. † Porro, quando ista clausula locum habet operatur, vt venientes ab intestato videantur rogati restituere hęreditatem ei, qui sub hac clausula hæres scriptus est, d. l. ex ea. §. 1. & ibi not. ff. de testa. l. quia autem, in prin. & ibi not. ff. si quis omi. cau. test. & l. ex testamento, ibique not. C. de fideicom. Bart. in d. l. 1. de iure cod. num. 3. idemque Bart. in cons. 44. numer. 2. volum. 1. Ioan. Dilect. de arte test. titul. 3. cau. 1. num. 4. Old. cons. 171. ad primam quæstionem, colum. fin. dicens, quòd ad hoc concordant omnes, & ipsum Oldrad. ita dicentem, ac alios refert Dec. consil. 242. numero 2. cons. 369. nume. 2. & cons. 431. num. 8. idem Dec. cons. 321. numero 1. & sub num. 2. vbi etiam Oldr. simpliciter tamen, cum aliis nonnullis allegat, Cæph. Dominus meus consil. 85. num. 60. communemque dixit esse opinionem Roland. à Val. cons. 71. num. 57. volum. 2. Eman. Soar. in suis com. op. litera C, nume. 80. Quod tamen ipse Bar. d. num. 3. l. 1. de iur. cod. declarat, vt venientes ab intestato rogati restituere censeantur, quando ipsi venientes
4 ab intestato succedunt, quia † si aliqui ex testamento succedunt, vt puta: Cum aliquod testamentum præcesserat, quod per secundum, ratione solennitatis deficientis imperfectum: sed codicillorum iure valens, non est infirmatum, illi hæredes, qui ex ipso testamento primo successerunt, videntur rogati. Quicunque enim aliquo iure succedit, rogatus videtur. l. si quis cum testamentum nullum. ff. de iur. cod. Quod tamen limitatur non procedere, cum quis esset hæres ex testamento postea facto, vt per Bart. in d. l. 1. sub d. nume. 3. & sub num. 20. q. 15. & Bald. in l. fin. colum. fi. vers. sed pone quòd testator, C. de codic. & idem in l. posthumus. §. fin. ver. quæro hic de ista quæstio. ff. de iniusto test. Guid. Papæ quæst. 323. numero 20. ac Vitalis de Cambanis in tract. de clauf. clausula 16. atque Dominus meus Ioan. Cæph. cons. 519. numero 33. quod tamen ipse Cæph. tribus numer. sequentibus procedere declarat, nisi in secundo testamento testator primū confirmauerit, vel

nisi

nisi secundum ipsum testamentum reuocatum postea fuerit, secundum casum, super quo ipse Cæph. consuluit: eo etenim in casu inquit clausulam codicillarem primi testamenti reuiuiscere, quod si sustineri potest, notabile est. Idem † quoque quòd expressa codicillaris clausula, operabuntur verba illa, Voluit testator testamentum valere omni meliori modo, & iure, quo valere potest. Idque à similitudinis ratione fiet. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legatis secundo, secundum Bald. & Angel. ibi, & hoc probat text. optimus in d. l. codicillis. §. fin. & ibi Bart. & Imol. ff. de legatis secundo, idemque tenet Ioan Dil. d. tit. 3. d. caut. 1. num. 6. Et est aduertendum, Quòd † quãdo vigore clausulæ huius codicillaris scripto hæredi per fideicommissum restituitur hæreditas, hi, qui eam restituunt, etiam si de liberis sint, vnam tantum legitimam retinent, vt innuit gloss. fin. in auth. ex causa. C. de lib. præt. tradit Bald. consil. 20. clausula codicillaris, lib. 1. & alii, quos refert, & sequitur Cur. iun. in d. auth. ex causa, sub num. 73. ad fin. & Ioan. Dilect. d. tit. 3. d. caut. 1. numer. 5. & ea se mouentur ratione Doctores isti, † quia vbi non ex interuallo restitutio fit, sed incontinenti, non detrahuntur duæ legitimæ, vt per Bart. in l. Papin §. meminisse. ff. de inoffi. testam. & per eundem d. consil. 44. num. 3. Doct. & præcipuè Barba. in cap. Rainutius, & in cap. Raynaldus, extr. de testa. & communem quoque hanc opinionem afferunt Affict. decis. 367. nu. 4. Bero. in cap. in præsentia, num. 437. cum sequen. extr. de probat. & Viu. in lib. 1. com. opin. variorum, litera H. incip. Hæres rogatus, num. 3. quique pro hac opinione latè alias cumulant authoritates. † Pariter clausula prædicta operatur, vt compendiosa substitutio à pagano verbis directis facta post pubertatem obliquetur, vt per Bald. Paul. Alex. & alios communiter in l. verbis ciuilibus. ff. de vulg. & per alios quos refert Rip. in l. Centurio. num. 79. ff. de vulg. quod tamen nume. 85. verum intelligit, quando hæc clausula per verba præsenus, & futuri temporis est concepta, vt si non valet, vel valebit, secus si per verba præsentis temporis tantum. Plures etiam alios effectus hæc clausula codicillaris habet, quos videre potes apud Bart. d. l. 1. ff. de iu. codicill. vbi materiam hanc latè explicat, penesque

5 6 7 8

Doct. in d. auth. ex causa. In summa tamen scias, quòd ex his omnibus effectibus, quos dicta clausula operatur, cõpendium id est, 9 † quia clausula codicillaris contra omnes nullitates præsentes, & futuras operatur, contra quas testator, si de eis in specie cogitasset, verisimiliter prouidisset, vt inferius probabo: secus si verisimiliter non prouidisset, vt contra testamenti nullitatem ex natiuitate posthumi ignoranter præteriti, prouenientem, nam tunc clausula codicillaris non operatur, vt per Bart. in d. l. 1. sub num. 10 per Soc. cons. 93. per totum, vol. 4. & ita etiam per Ioan. Dil. vbi de magis communi pro hac parte docet, d. titu. 3. caut. 10. nu. 4. quæ sanè conclusio ita sine multa difficultate non pertransit, nam nonnulli grauissimæ authoritatis viri secus tenuerunt, fueruntque qui contrariam partem communiter receptam asseruerunt, Vt facilè penes Cor. iun. in d. authen. ex causa, num. 70. & apud Iul. Clar. in §. Testamentum, q. 46. vers. & hæc quidem, habes: qui tamen apertè cum Bartolo inclinãtes plurimas adducunt ita sentientium authoritates, & ipsi dicunt Bartoli opinionem magis esse veram, æquiorem, & fauorabiliorem, & eam indistinctè sequitur Clar. siue legata sint magna, siue parua, siue clausula sit concepta per verba præsentis temporis, siue futuri, & siue testator post posthumi agnationem superuixerit, siue nõ, & ab ista opinione in practica non recedendum inquit, prout & postmodum audiuisse ait Senatum Mediolan. istam opinionem vti veriorem, & humaniorem semper secutum esse, & supradictum compẽdium substantiæ clausulæ codicillaris huius ponit Rip. in d. leg. Centurio. numer. 84. eiusque dictum ibidem exemplifi-
10 cat, † nam in generali sermone ea non comprehenduntur, de quibus loquens verisimiliter non cogitauit. l. obligatione generali. ff. de pignor. cum authoritatibus, per Rip. positis in præcitato loco, & facit optimè text. in l. cum auus. ff. de cond. & demonstr. cum concord. Cæterum
11 † quia, vt quotidie videmus, & vt inquit Rip. d. l. Centurio, sub num. 89. vers. aduerte, Clausula ista ex stylo, notario-
12 rumque consuetudine imponitur, † qui quidem notarii harum clausularum vim, & efficaciam ignorantes eorum imperitia mundum destruunt, & bonorum virorum conscien-

scientias sæpè in periculo ponunt, secundum Bald. consil. 5. lib. 2. † Hique nescientes quid scribant, testantium voluntates sæpè peruertunt, secundum Ang. consil. 250. Hæc etiam per Rip. d. l. Centurio, numer. 83. Ideo ad tollendam clausulæ huius codicillaris, & similium efficaciam, consilium tibi trado, † quòd facias notarium à iudice interrogari, quid ipsæ clausulæ importent, & si respondere ignorauerit, nihil operabuntur, secundum tradita per Bart. in l. 1. num. 10. & in d. l. Dec. nu. 14. & in 2. lect. numer. 11. ac in tertia lect. num. 32. ff. si cert. petat. vbi post Bartoli dictum de teste quid sit mutuum interrogato, ponit alia exempla de teste interrogato, quid sit mala fama, vel consuetudo, ac de notario interrogato quid sit Velleianum, quando tales personæ de his attestantur. ad idem pro consilio superius dato faciunt tradita per Alexan. in addit. ad Bart. post Alb. de Ros. in l. fi. §. fi. ff. ad Velleia. per Alb. in l. 3. C. de hæret. per ipsum Alex. in l. sciendum. ff. de verb. obli. per Dec. consi. 1 5. col. 4. sub nu. 5. vbi inquit, quòd si testis deponit, testatorem filiam hæredem in quinque solidis instituisse, & interrogatus, quid sit institutio, dicat se nescire, nil probat, & ibidem alia similia ponit, quæ posuisse eum dixi in d. l. 1. si cert. pet. & in specie in terminis casus nostri videas B rr. consil. 7. incip. Difficultas, in fin. lib. 2. relatum à Rip. d. l. Centurio. sub nu. 88. Pro hoc quoq; videas Viuium in 1. tom. com. op. variorum, litera M, vers. Mulier iuuatur Velleiano. Borg. Caualc. de vsufr. mul. rel. nu. 136. in vers. & ideo putarem esse bonum. Quinimo Michael Graff in suis com. opin. lib. 2. cap. 4. quæst. 16. inquit, communem esse opinionem, quæ ex Bartolo oritur, d. l. 1. q. 6. ad fin. de iu. cod. Quòd † similis sic de stylo apposita clausula non attenditur, nec pro expressa habeatur, & ideo debere apponi testatore sic ordinante, & volente. Dec. tamen consil. 490. sub num. 10. inquit contrarium communiter teneri, quem sequitur optimis rationibus Rolan. à Valle consil. 34. num. 97. cum sequentibus, volum. 4. Hoc igitur in casu salubrius erit recurrere ad superius traditum consil. Quod si effectum tibi non sortitur, poteris mox in medium afferre quæstionem de huius clausulæ inualiditate ex eo, quòd testatore iubente apposita non fuerit; sed certè

vix erit, vt obtineas: multi enim patres contra eam Bartoli opinionem, quam communem Mich. vocat, tenent, vt habes penes Dec. & Rolandum in præcitatis locis, ac penes Cur. iun. in d. auth. ex causa, sub num. 74. quo numero & pro alia parte ex Bartolo deducta authoritates non modici momenti affert.

CAVT. XXIIII.

De compensatione fienda de liquido ad non liquidum. Et de non fienda ea etiam de liquido ad liquidum.

SVMMARIVM.

1 *Compensatio de liquido ad non liquidum non fit, limita sub num. 2.*

Pupillus pubertati proximus pro pubere habetur, sub d. nu. 1. vers. & ideo.

Qui & iuramento vt pubes obligatur. vers. Ipse enim.

2 *Compensatio, vt de liquido ad illiquidum fiat, quid agendum sit.*

3 *Compensatio quibus in rebus admittatur remißiuè.*

Et an admittatur de pecunia in quantitate debita ad pecuniam in specie debitam, num. 4.

5 *Compensatio ipso iure de liquido ad liquidum regulariter fit, dummodo opponatur, ne tamen vnquam compensationi locus sit, habes remedium secundum limitationem, de qua num. 6. & in fine admoneo, num. 7.*

1 COMPENSATIO † de liquido ad non liquidum non fit. l. fin. C. de comp. cum simil. intelligendo tamen hoc verum, nisi de proximo non liquidum esset liquidandum, d. l. fin. Soc. reg. 86. fal. 2. Quæ enim de proximo futura sunt, pro iam factis habentur. l. pen. ff. de mil. test. optimeque conferunt quæ in d. l. pen. not. gloss. in verbo, confestim. & ideo videmus, quòd pupillus pubertati proximus pro pubere habetur, vt declarant Dec. & Cagn. in l. pupillum. ff. de reg. iur. ipse enim iuramento, perinde ac pubes esset, obligatur, vt multis comprobat authoritatibus

Laur.

Laur. Chircou. in 4. centu. com. conclu. conclus. 1. vbi communem docet, & receptius testatur Mich. Graff. in suis com. opin. cap. 7. Iuramentum, q. 13. versic. contrarium, & c. 9. q. 34. versic. Amplia hoc etiam, lib. 1. latè dicam ego infrà caut. 133. nu. 3. dicamque in caut. 134. num. 3. & caut. 222. in princip. Quomodo autem istud incontinenti sumatur declarat Men. de arbit. iud. lib. 2. casu 14. vbi Iudicis arbitrio id commissum concludit. Sed ad hoc, vt etiam omnino compẽsatio de certo ad non certum fiat, cautela singularis est, † quòd tu qui es reuera, & probabiliter debitor, 2 statim debitũ, quod à te petitur, confitearis; Mox si quantitatem à creditore tuo, quæ nondum sit certa, habere debes, compensationem opponas: donec enim tuum probaris creditum, interim creditor tuus liquidum etiam creditum, sed per confessionem, vt modò dixi, exigere non poterit. Nam regula supradicta intelligitur procedere, quando debitum est per testes, vel per probationes alias liquidum: secùs si per partis confessionem, vt est text. cum glo. valde notabili in d. l. fin. in verbo, conuicta, & ibi hoc notat, & tenet Cyn. quæst. 9. similisque est gloss. 1. in l. nemo ex his. ff. de reg. iur. & ita tradit Abb. in c. cum Ioan. in 3. not. extr. de fide instrumen. Cæpol. caut. 83. incip. scis, quòd vulgariter. Ias. post eos, quos allegat, in l. cum fundus. §. seruum tuum, num. 12. ff. si cert. pet. & post Bart. addit. ad eum in d. l. fin. in verbo per confessionem partis, ac Ias. in §. in bonæ fidei, Inst. de act. & docet Socin. d. reg. 86. fall. 1. ac Robert. Maran. de ord. iud. part. 4. dist. 6. num. 3. † Quibus modo in casibus compensatio admittatur, vide 3 penes Doct. in d. l. fin. C. de compens. & in d. §. in bonæ fidei, & præsertim ibi per Ias. & Vldar. Zas. Instit. de actio. & † an compensatio de pecunia in quantitate debita ad pe- 4 cuniam in specie debitam fiat, vide per Alexan. & Ias. in d. §. seruum, qui admitti communiter receptum aiunt. Scias autem velim, quòd † licet regulariter compensatio ipso 5 iure de liquido ad liquidum admittatur, l. si constat, & d. l. fin. C. de compens. & d. §. in bonæ fidei, Instit. de actio. dummodò pars opponat, vt not. gloss. 1. & Doct. in d. l. si constat. Viuius in 1. part. com. opin. variorum, in litera C. versic. Compensatio licet fiat, & com. affert opin. ex Soci-

no. Laur. Chircou. in prima cent. com. conclusionum, con-
6 clus. 43. litera C. num. 17. si tamen † debitum iuratum fue-
rit, de ipso iurato ad non iuratum compensatio non admit-
tetur, per text. & ibi Doct. in c. ad nostram, extr. de iureiu.
& hanc communem esse Doctor. op. inquiunt Felin. ibid.
circa fin. versic. & per hoc apparere existimo, Alex. consi.
91. nu. 5. vol. 2. Ias. in l. eum, qui. §. si iurauero, sub num. 5. ff. de
iur. vbi alias ad hoc concord. refert. Fran. Marc. decis. 148.
sub num. 5. ad fin. (licet ipse contrarium sentire videatur)
part. 2. Viuius in præcitato loco, Gozad. consil 32. num. 16.
& Laur. Chirco. in præd. cent. 1. conc. 44. Verùm quia non-
nulli grauis ponderis viri (& Bart. ipse) contrarium volue-
re, quos enumerat Ias. & eorum ponit fundamenta in d. §.
si iurauero, nu. 2. cum tribus seq. Franc. Mar. in præcitata
decis. & num. vbi & ipse eam partem sequi videtur. Laur.
Chirc. in modo d. conc. 44. circa fin. & Afflic. decis. 162.)
vbi hincinde opin. & authoritates refert, mox ipse sub nu.
3. versi. Ego stimulo conscientiæ. tertiam suam opin. affert,
quæ mihi multum placet. Ideo Doctorum conciliando o-
piniones distingue, vt per ipsum Afflictum. Aut qui cum
iuramēto promisit ob paupertatē soluere nequit, & com-
pensationi miserationis causa locus erit: aūt diues erit, &
7 tunc compensatio non admittetur. Per † hæc igitur, tu, qui
compensationi obuiam ire cupis, iureiurando debitorem
astringere poteris.

CAVT. XXV.

De vitanda præsumptione, qua quis ob inhumanam, & fatuam conditionem, sermonesq; incongruos præsumitur mente captus, & ne furoris prætextu testamentum destrui valeat.

SVMMARIVM.

1 *Conditio inhumana reiicitur.*

2 *Insanus quis ex incongruis sermonibus cognoscitur.*

3 *Testatore insano in testādo demonstrato testamentum destruitur. Consilium tamē datur, quo testamentum non obstantibus talibus verbis sustineatur, nu. 9.*

4 *Ver-*

4 *Verborũ series denotat actus validitatẽ, nec ne, & n.5.*
6 *Mens disponentis ex dispositionis tenore ostenditur.*
7 *Mentis nostræ nullum est maius testimonium, quam verborum qualitas inspecta.*
8 *Loquela hominis animum indicat, & sub eo numero alia ad id.*
10 *Testamentum poterit destruere hæres, si probabit furiosum testatorem fuisse, vel similiter.*
Contra quod quomodo se valeat adiuuare scriptus hæres habetur, num. 19.
11 *Furiosus, fatuus, demens, mente captus, & stultus æquiparantur.*
Furiosus autem quis propriè dicatur, & quis mente captus dicitur, sub d. nu. 11.
12 *Furiosos, & dementes solent aliquando delinquentes se fingere, vt pœnam vitent, ideo datur consilium contra tales, nu. seq.*
14 *Stultus est factis, fatuus verbis quis demonstrandus.*
15 *Furiosum aliquem esse in genere cum probas, an sufficiant testes singulares, vel non.*
16 *Testes super furore deponentes scientiæ causam, etiã non interrogati, reddere debent.*
17 *Furiosus semel probatus semper præsumitur furiosus, nisi contrarium probetur. Amplia numer. 18. Et dictum intellige, vt sub d. nu. 18. ver. furoris tamen.*
Præsumptio vrgentior minus vrgentem tollit.
20 *Curiosus etiam si quis sit, & faciat quid hominis sani, illud valet, verbis dispositionis attentis.*
21 *Iudex furiosus si habet dilucida interualla tunc iudicare potest.*
22 *Notarii assertio quòd quis sit sanæ mentis non probat. Ideo consilium datur, vt notarius verba sani ingenij in testamento ponat, nu. 24.*

Onditio, † quæ inhumanitatem continet, respuitur, 1
l. conditiones, prima, & 2. & l. quidam in suo. de cond. institut. Et † ex sermonibus incongruis quis non sa- 2
næ mentis præsumitur, nisi contrarium probetur, dict. l. quidam, & ibi glo. Bart. & facit quod habetur in l. his, qui. §. Diuus, cum ibi not. in verbo, ex sermonibus. ff. de tut.

& cur. datis ab his. & in l. idem Iulianus, §. fin. ibi, furiosi est talia legata testamento ascribere, ff. de leg. 1. Proinde
3 † fit, quod si ex fatuis sermonibus quis insanus deprehendi possit, & hæredem eum fecerit, qui ab intestato hæres futurus non esset, legitimus hæres scriptum hæredē in hæreditate præcedet, nisi ipse hæres scriptus, non obstantibus verbis illis fatuis probet, testatorem mentis compotem extitisse, vt est casus in d. l. quidam, & in l. fin. C. de hæred.
4 red. instit. † Siquidem in contractibus, vel vltimis voluntatibus verborum series indicat contractus, vel testamen-
5 ti validitatem, & inualiditatem; Talis † enim præsumitur contractus, qualem verborum proprietas demōstrat, text. ad hoc est celebris in l. interest. ibi, tantum, quantum lectio probat in scriptura, & ibi Ang. & Salic. C. de solut. ad idem est text. in l. 2. ibi, actorum lectio, quæ precibus inexta sunt, manifestè declarat, & ibi Luc. de Penna, col. 1. ver.
6 & nota actorum lectio, C. de delator. lib. 10. † Namq; dispositionis tenor qualis fuerit disponentis mens ostendit, vt præter tex. d. l. interest, probant tex. in l. quod constitutum. ff. de mil. test. in l. non aliter. ff. de legatis tertio, & in l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de supell. leg. & ad hoc vide quoque And. Barbat. cum aliis allegatis ab eo, cons. 2. nu. 5. cons. 11. nu. 17. & cons. 26. nu. 1 vol. 2. & Bal. in c. 1. ext. de test. relatum
7 per Rol. à Valle, cons. 61. nu. 8. vol. 2. qui dicit, † quòd nullū est maius mentis nostræ testimonium, quam verborum qualitas inspecta; etenim, vt Rol. subdit. nu. 9. per Bald. i-
8 psum in l. sed & reprobari, in prin. ff. de excus. tut. ex † hominis loquela animus eius iudicatur. Quare & qui Petrum increpabant quod ipse ex discipulis Domini esset, eum ex ipsius sermone cōuincebant, dicentes; Verè & tu ex illis es, nam & loquela tua manifestū te facit, vt habetur Matth. c. 26. Propterea etiā ex ipso sermone argumentū sumēs aiebat Luc. de Penna in d. l. 2. C. de delat. li. 10. col. 2. in prin. allegās Hug. de sancto Victore, ꝙ vanus sermo vanæ conscientiæ iudex est, & hominum mores lingua pandit. Similiter dicebat Ioan. Dilect. in hoc nostro proposito, in eius tract. de arte test. tit. 1. caut. 6. sub nu. 3. quòd qualia quisq; facit, & loquitur, talis esse præsumitur. l. Titia. ff. de inoffi. test. & l. pen. ff. de cond. instit. quæ est d. l. quidam in suo.

Ad

Ad idem Seneca in Prouerb. Imago animi sermo est qualis vir, talis oratio, & c. & refert Stobæus in suis sermonibus ex diuersis Græcorum Philosophis collectis, serm. 3. de prud. fuisse olim ex sapiente quodam probatam sententiam hanc; Qualis sit vnusquisq; sermone indicat. Multa possent similia ad hanc materiam aptari, sed quia ipsa ex se manifestè clara patet res, vlterius non progredior. Cæterum si quis, non obstantibus fatuis, & incongruis prolatis verbis, ex dispositione commodum consequi desiderat, cons. est, † quod procuret, vt notarius in testamento 9 causam apponat legitimam, (si quæ erit) quare similia verba protulerit testator: inde enim probabitur, testatorem ipsum, illis non refragantibus verbis mentis compotem extitisse. Quod sanè cons. tradit Bar. in d. l. quidam in suo, nu. 2. ille tex. optimè probat in illis verbis, Igitur si perspicuis rationibus hæc suspicio amoueri potest, nullo modo legitimus hæres de hæreditate controuersiam faciet scripto hæredi, idq; etiam probat tex. d. l. fin. C. de hæred. instituen. vers. sed siquidem, vers. nisi prius, & vers. sin autem neque ipse.

Poterit † inde legitimus hæres aduersus scriptum hæ- 10 redem se non in verbis quidem testamenti duntaxat, sed in ipsis quoque testatoris, dùm viueret moribus fundare, probando eum furiosum, quem constat nec testamentum, & aliud nihil validi agere posse. l. 2. §. furiosi. ff. de iure cod. l. nec codicillos. Co. eod. & l. furiosi. ff de regu. iur. l. in negotiis, & ibi Dec. ff. eodem, de reg. iur. l. furiosum. C. qui test. fac. poss. (vbi plenè in terminis nostris hæc materia tractatur, & max. à Ias. & Dec. post. Bald. Angel. Rapha. Fulg. Castren. Salic. Rom. & Alex. ibi § præterea. versicu. item furiosi, Instit. eod. & §. furiosus, Inst. de inut. stipul. nam intellectus abest vbi furor adest, Afflictus. dec. 365. numero 2. vel probando fuisse omnino fatuum, aut dementem, menteuè captum, siue stultum, † quorum o- 11 mnium æquiparata uidetur de iure in agendis rebus conditio, c. maiores. §. verum, de baptismo, l. fatuo. ff. de priuil. cred. & l. tam dementis. C. de episc. aud. l. 1. §. fin. cum duabus legibus seq. & ibi Bald. Alb. & Cæpo. ff. de ædil. edicto, l. 2. & ibi Bald. C. de cur. fur. & l. si furiosi. Cod. de nup.

ad quod etiam vide Dec. in l. humanitatis, sub num. 1. & 6 C. de impub. & aliis substit. & in d. l. furiosum, num. 7. vbi nume. 1. docet, quis propriè furiosus, & quis mente captus dicatur: dicens eum haberi furiosum, qui quodam furoris impetu concitatur; mente captum autem, cui mẽs, & animi deficit iudicium, extrinsecùs autem nullum ostendit furorem, vt no. Bald. in l. si furiosi. C. de nupt. in d. l. 2. C. de cur. furio. cum aliis de quibus Alexan. cons. 54. lib. 1. & cons. 3. lib. 6. & Iason. in d. l. furiosum, nume. 2. Non loquor autem de stulto sapiente, quoniam multi sunt, qui stultitiam fingentes prudenter se agunt, vt ait ille Cato, Stultitiam simulare loco prudentia summa est. Aliquando
12 † enim post delictum commissum aliqui se mente captos simulant, vt per Alb. & alios in l. diuus. ff. de offic. præs. & facit text. in l. obseruare. ff. de cur. fur. qui dicit ita de facili iudicem credere non debere esse quẽ furiosum: ad quod etiam vide Ang. de malefic. in verbo, scienter dolose, sub
13 num. 9. dicentemque † quòd iudex sit cautus, ne ita facile credat quem esse furiosum, vt criminis pœnam euitare quærat, sed eum retineat, & per varias interrogationes ipsum tentet, quousque certior fieri possit, nũquid furiosus
14 ille sit, necne. Sciendum autem est, † quod quando volueris stultum aliquem probare, melius erit, vt ex eius factis talem esse ostendas. si vero fatuum dicere voles, ex verbis prolatis per eundem fatuitatem ostendas, iuxta tradita per Dominic. in cap. de Constantinopolitana. 22. distinct. pro quo vide in c. legimus, in princ. 93. distinct. & de stulto, ac fatuo simul, vide penes Salomon. in prou. c. 12. 13. 14. 15.
15 16. 17. 18 & 19. Ad probandum † autem quem esse furiosum, vel similiter (vt si quis aliquem vult ostendere hæreticum, infamem, & id genus) testes sufficere singulares, si illud in genere facere volueris, non si quid furoris indicium in specie probare optaueris, vt aliquem aliquando tale quid fecisse, quod furiosum eum arguebat, tradit Innoc. in c. qualiter & quando. 2. quem sequuntur ibi Docto. extra de accus. & in c. cum oporteat, extra eod. Bald. in l. 1. C. qui num. tutel. & Alexand. consil. 92. versicul. Non obst. inci. viso & opportunè discusso, vol. 5. cum aliis per eum allegatis, & eundem Alex. vide aliis in locis, de quibus Dec. in d.

in d.l.furiosum, nume. 30. & Iacob. Phil. Port. in 1. lib. com. conclus. regula 34. limit. 1. vbi & alias multas adducit authoritates, & in specie etiam de furore nonnullas adducit authoritates ibid. in vers. Octauo infertur. Quin & ipse Port. in vers. Tenendo tamen, concludit istam esse magis communem opinionem, quam mox egregiè cum multis illationibus prosequitur, vbi omnino vide. tradunt & alii, quorum meminit Iul. Clar. in pract. §. fin. q. 53. versicu. Dixi etiam. vbi hinc inde refert Doct. communem dicentes, & mox ipse quandam tradit distinctionem, concludens supradictam opinionem posse procedere in ciu. secus in cri. quasi Doct. voluerint (vt ait cogitando super ipsorum sensu credidisse) quòd dicatur in genere probari quid simile, cum in ciu. simus, in specie autem, cum delictum criminaliter punitur, quod quam sit ridiculum, tu ipse puta: Contra Inn. etiam opin. & aliorum tenuit Ias. post eos, quos refert, in rep. l. admonendi, sub num. 256. ff. de iureiur. Et ideo tutius erit, si per testes concordes tuas facies in similibus probationes. Quod si tibi contigerit per testes singulares probare, dubitationem suscitare poteris, sed vix erit vt obtineas; nam maxima hæc esset limitatio ad textus claros in cap. licet ex quadam, extra de test. & in c. bonæ, de elect. cum simil. quando solidum in iure non habetur fundamentum. Sed est aduertendum, quod † vbi testes 16 super furore deponunt, scientiæ causam, etiam non interrogati, reddere debent, vt per Bald. in d. l. furiosum. C. qui test. fac. pos. qui alleg. Innoc. in cap. cum causam, extra de test. idemque Bald. in l. solam, colum. penulti. C. de testib. in l. qui testamento. §. fin. ff. de test. & in l. cum hi, § 1. ff. de trans. sequitur Flor. in l. sed & si quemcunque, §. igitur. ff. ad l. Aquil. & ipsum Bald. sequuntur in dict. leg. furiosi, Raph. Ful. Paul. Castrens. Ias. num. 6. & Dec. sub numer. 20. & num. seq. Curt. iun. consil. 91. numer. 1. & 2. Cæp. in l. 1. §. fin. in 12. not. ff. de ædil. edic. Angel. Arer. in d. §. præterea, colum. 1. in fine, & ibi Mar. Ant. de Bauer. in ver. Item furiosi, in fin. Inst. quib. non est perm. fac. test. Soc. in cons. 42. nu. 3. vol. 2. vbi ait Innocentium ad hoc communiter sequi Doct. in d. c. cum causam & idem tenet And. Barb. in c. cum dilectus, num. 8. ante fin. extra de success. ab intest. Qualis

autem debet esse causa ista, & quomodo furor atque dementia probetur, pulchrè tradunt Ias. in d. l. furiosum, n. 4. & 5. & ibi Dec. num. 28. cum toto nu. seq. ac idem cons. 16.
17 nu. 7. Probato igitur, † quod aliquis furiosus fuerit semper fuisse, & extitisse furiosum præsumetur, nisi contrarium probetur, huiusmodi enim passiones durare præsumuntur, vt not. glos. in c. cum inter canonicos, de ele. & ibi omnes Canonistæ istam tenent conclusionem, & express[illegible] hoc in furore tradunt ibi Car. & Imo. quodq; dixit gl. c. indicas 3. q. 9. quæ glo. coniuncto textu hoc expressè probat, Sal. c. in d. l. furiosum, & alii, de quibus ad hoc Alex. ibi sub nu. 2. & Dec. num. 23. cum seq. adde Io. Dil. d. caut. 6. in prin. Soc. d. cons. 42. sub nu. 3. vol. 1. & latius Aug. Arim. ad Ang. de malef. in d. verbo, scienter, dolose, sub nu. 10 vers. aduersitas tamen. vbi fortius allegat Pet. de Anch. & Card. in clem. 2. de
18 homic. dicentes, † Quòd si probatum fuerit, quem aliquo tempore furiosum fuisse, & ex aduerso probatum sit eundem sanæ mentis extitisse, hoc etiam non sufficit ad concludendum, quod actus tempore sanæ mentis erat, quod & tradit Dec. post Alex. in d. l. furiosum, sub nu. 13. vbi alias, cũ Pet. de Anch. & Card. dictis in locis allegat authoritates, & idem tradit Dec. in eadem l. sub nu. 26. furoris tamen fiẽdam probationem, non modici momenti, sed temporis alicuius continuationis prętextu intellige, vt per Bal. in l. 1. in fi. ff. de bon. pos. infan. fur. vel d[illegible] sequitur Alex. cons. 41. li. 1. & [illegible] li. 2. Soc. d. cons. 42. nu. 8. qui ita dicit intelligendã gl. 1. in d. c. indicas, & aliorum Doctorũ dicta & Dec. in d. l. furiosum, nu. 25. post Alex. & Ias. ibi sub nu. 3. Pro eo igitur qui illius dispositionem, qui furiosus fuerit probat⁹ sustineri optaue[illegible] in consilium trado, † Quod ex dispositionis
19 verbis manifestum facere studeat, talem disponentem dilucidi interualli tempore ita disposuisse, qui si actus validus demonstrabitur, vt est tex. in l. cum aliis. C. de cur. fu. in d. l. furiosum. C. qui te fa. pos. & in d. §. præterea, vers. item
20 furiosi, Insti eo. & ita fiet, † vt sicut clauus clauum trudit, ita vehementior hæc pręsumptio aliam excludat præsumptionem, iux. text. c. [illegible] de præsum. l. [illegible] ff. de [illegible] interest. & l. 1. C. qui, & ad[illegible] p. in l. [illegible] dum. 45. ff. si cer. pe. nanc autẽ esse fortiorem præsumptionẽ natura

ipsa docet

ipsa docet, secundum quam homo sani intellectus creatur, qui licet accidentaliter ingenio priuetur, tamen facile fit et ad pristinum statum reduisse dicatur. l. si vnus, vers. quod & in specie donis. ff. de pac. Planè † licet quis alias demens habeatur, prudentia tamē eo interim, quod ille quid sani iudicij agit ex verbis, & factis tenore testamenti, vel alterius actus collectis, & perpēsis apparēbit. d. c. legimus, 94. dist. & vt tradit gl. cum concord. in d. l. quidam in suo, in ver. amoueri potest, quapropter. D. Greg. Mauricio Imperatori scribens, prout recitatur in c. illa, 11. q. 3. dixit, quod laudabile est in propositis, non vbi furor, sed ratio dominatur in eis. & ideo videmus, † quod iudex furiosus dilucida habens interualla, tunc cum mentis compos est iudicare potest, l. cum prætor. §. non autem, & ibi no. in vers. perpetuo, & l. cum furiosus, vbi etiam no. ff. de iud. siquidē furiosos plerunq; in negotiis se prudenter habitos docent exempla, vt vnum præcipue penes Val. Max. habemus, lib. 7. c. 8. quod intitulatur, de test. quæ rata manserunt, in prin. de Tuditano quodam furioso, cuius testamentum sapienter factum centumuiri valere voluerunt, magis quod in tabulis scriptū esset, quam quis eas scripsisset, considerantes: cuius fane exempli meminit quoq; Io. And. in d. c. cum dilectus, in fi. ext. de suc. ab int. Bal. in c. 1. in prin. col. 2. per quos fiat inuest. Rom. & Alex. in d. l. furiosum. Dilec. d. cau. 6. sub num. 4. quod tamen intellige, & declara vt per Dec. ibidem, sub num. 15. & ante eum Iaso. sub nu. 2. circa fi. ver. ego dubito. quare Ioan. Stob. in ser. 4. de imprudentia ex Æschili dictis protulit, quod sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus. Vnum postremo monitum te velim, † quod sola notarij assertio in testamento dicentis (vt fieri assolet) talis languens corpore, licet mente, & intellectu sanus & c. testantem ipsum, iam furiosum extitisse demonstratum, mentis compotem non probabit, vt ita tenent Din. Bald. Ang. Raph. Cum. & Fr. de Are. in l. 2. ff. de te. & alii de quib. Ias. in l. sanum mente. C. de transa. vbi hanc dicit esse com. opi. quam sequitur, & nonnullis mediis comprobat. idem tradit ipse Ias. cum multis concord. vbi & istam sequens, fundamenta affert, & de communi testatur in l. senium, toto. n. 3. C. qui te. fa. pos. quod tangit in d. l. furiosum, sub

nu.2. in fi. communem quoque tradunt Io.Dilec. d.cau. 6. nu.3. Viuius in 1.lib.com.op. variorum, litera T, ver. Notarius faciendo mentionem, & Eman. Soar. in thesau.recep. sent.litera N, nu.51. Non ergo te fundes super ipsis notarij,
24 sed super testantis verbis, vt superius docui. Ideoque † hac in nostra materia Io.Dilec.d cau.6.nu.4.consilium dabat, quod notarius nihil in testamento scriberet, quod sanæ mentis homini non conueniret.

CAVT. XXVI.

De eo, in cuius fauorē fit per aduersarium in iudicio confessio.

SVMMARIVM.

1 *Confessio in iudicio facta parte absente, & pro ea nemine accipiente, confitenti non praeiudicat. limitationem vnam habens nu.3.*

2 *Confessio ab aduersario facta vt tibi prosit, & ei noceat, quid agendum, & sub nu.4.*

4 *Scriptura semper loquitur.*

1 CONfessio † in iudicio facta parte absente, pro ea nemine accipiente, confitenti non præiudicat, l.finali, ff.de inter.action.& l.certum.§ siquis absente.ff.de confes. & ibi Castren. Iason .in rep.l.admonendi, sub numer 217. de iurei.cum aliis per eundem ad hoc allegatis in leg. cum te, sub numero 12.C.de transact. intellige tamen regulam hanc, vt per Barto.in dic. §.si quis, & per Iason. in modo citatis locis. Per quem tex.§. siquis absente, colligere ha-
2 bes, † quòd quando in fauorem tuum aliqua fit confessio in iudicio, facias poni in actis, talis talem fecit confessionem parte præsente, & acceptante. Idque tibi indicant tradita a Bartol.in d.§ si quis, in prin.in l.nuda ratio, sub numero 4.ad fin.ff.de donat.& in l.1.numero 15 C.de confes. Quod consilium nota etiam pro aliis pluribus, quæ hoc in casu contingere possunt, vt quando quis in suis scriptu-
3 ris aliquid in tuum fauorem ponit, licet † tui præsentia in hisce per scripturam confessionibus non requiratur, vt per Barto.in d.§.siquis, & not. gloss. in l.cum precum, per eum textum, C.de liberali cau. Barto.& alij in lege secunda,

cunda. C. de institut. & substitut. & idem Barto. in l. rura. C. de omni agro deser. libro vndecimo & Marc. decis. 59. numero. 2. libr. 2. & ratio esse potest, quia † scriptura semper loquitur, vnde etiã semper potest venire pars, & acceptare, l. Arriani. C. de hæret. qua ratione ad hoc vtitur Bar. in d. l. nuda ratio, sub nu. 4. & eandem ad hoc attulit rationem Iaf. in d. l. cum te. tamen vt tutius fiat, & ad abundantem cautelam, vt fauorabilia ea acceptes: ideoque in praxi sæpe in scripturis responsiuis apponi consueuit, acceptatis fauorabilibus, & cæt. Quod optimum est. Hanc materiam incidenter tangam infra cautela 28. in fine. 4

CAVT. XXVII.

De dotis non numeratæ except. per creditores mariti proponenda, & de eorũ auxilio, quatenus non proponatur.

SVMMARIVM.

1 *Exceptionis non numeratæ dotis proponendæ tempus, quod sit remissiuè.*

2 *Dos confessata intra tempus legale recepta non præsumitur.*

3 *Simulationis except. perpetua est.*

4 *Exceptio non numeratæ dotis intra tempus a lege statutum creditoribus quibuscunque competit, post illud tempus non, vt & mariti ipsi & admittuntur & excluduntur.*

5 *Dotis si interuenit promissio, nec maritus, nec creditor quilibet except. non num. dotis allegare poterit.*

6 *Creditoribus consilium datur, ne sinant labi statutum terminum ad allegandam exceptionem non numeratæ dotis.*

7 *Creditores expressam habentes hypothecam anteriorẽ, mulieri præferuntur expressam non habente.*

8 *Dos confessata, post quàm lapsum est tempus proponẽdæ exceptionis non num. dotis, priuilegium hypothecæ habet, sicut & dos data.*

9 *Mulier expressam habens in bonis viri hypothecam, sed posteriorem, creditoribus ipsius viri, expressam anteriorem habentibus postponitur.*
10 *Creditoribus consi. datur, quo mulieri in bonis mariti praeferantur.*
11 *Creditores si neque exceptionem non numeratae dotis intra tempus opposuerint, neque sibi de express. hypoth. cauerint, quid agere debeant.*
12 *Creditores exclusi ab excep. non num. dotis possunt petere restit. ex clausula generali.*

CONFESSIO mariti de dotis receptione quando, & quibus creditoribus praeiudicet, necne, variae admodum, & inuolutae adeo fuerunt Doctorum opin. vt dum hunc discuterem articulum valde perplexus essem, quaenam opinio tutius esset amplectenda; & equidem Iurisconsultorum authoritatibus, & rationibus optimis pro eorum opinionibus inspectis, & consideratis, modo in vnam, modo in aliam trahebar partem, quia videlicet nunc prae oculis eorum erat sententia, qui volebant nunquam anterioribus praeiudicari creditoribus, praesentibus vero, vel futuris tunc demum praeiudicium afferri, cum proponen-
1 dae nō num. dotis exception stēpus lapsum esset, de † quo tempore constat. l. fin. & auth. ibi posita. C. de do. cau. non numer. Quorum opinio praecipua ea fulcitur ratione, quia confessio postmodum facta poterit censeri data opera in eorum fraudem facta, quod secus est in posterioribus, & ideo anteriores semper fraudem allegare poterant, posteriores vero non ita, sed de pari cum beneficio mariti pro-
2 cedere, non quod aduersus eos fraus praesumeretur, † sed quia re vera intra tempus legale dos confessata non praesumitur recepta, toto titulo. C. de dote cau. non num. & secundum primum hunc casum consuluit Gozad. consilio 28. Modo quamplures occurrebant tenentes nullos prorsus creditores vnquam per eam excludi confessionem, scilicet ea ratione, quia si ex confessione donatio praesumitur, & consequenter simulata confessio, lapsus dicti temporis quid operari nequit, quia obstaret exceptio simulationis,
3 † quae est perpetua, vt no. Doct. in l. si sub specie. C. de postul.

stul. Gez. d. consf. 28. numer. 24. & ita hanc partem cum aliis tenens, motus est Caph. Dominus meus, consilio 101. numero 25. & Francisc. Viuius in 2. tomo cōmun. opin. variorum, litera C, op. 69. sub numer. 4. cum aliis numer. seq. Reperiebam iidem plurimos, alios volentes, † nemini sanè creditorum quorumuis ex tali cōfessione praeiudicium intra statutum tempus patari, quia & ipse maritus tunc exceptionis beneficium habet, sed bene post dict. tempus quoscunque ab eo beneficio proponendae exceptionis nō numeratae dotis adeo excludi, vt onus numerationis probandae in mulierem, vel eius haeredes transferre non possent, vt ita praesertim senserunt And. de Iser. in const. regni, causas, lib. 1. Bart. & Ang. in l. assiduis, C. qui por. in pignor. hab. Anchar. in consf. 307. qui dicit, quod dotis cōfessio post 10. annos habetur, ac si verè fuisset numerata, & nonnulli alij, quos modo allegandi Doctores referunt. Horum sum secutus opinio. quam etiam sequuntur Roland. a Valle consi. 85. numero 42. volumin. 1. Bapt. Villalob. in suis com. op. litera D, numero 181. Lauren. Chircou. in suis comm. opin. Cent. prima, litera C. concl 47. qui de hac re communem attestantur, referentes Afflict. decisf. 402. numero 11. versi. Item vera conclusio Doctorum. In qua decisf. Afflict. sub numero 11. versic. sed in contrarium, tenet etiam, † quòd si dotis promissio interueniat, mox de dote confessio, nec maritus, nec quilibet creditor non num. dotis except. allegare valebit, ad quod est text. optimus in l. in contractibus. §. sed quoniam, versf. illis etiam Cod de non num. pec. ad quod etiam vide Didac. Couarru in 1. lib. variarum resol. cap. 7. numero 6. Propterea † consilium trado creditoribus tam anterioribus, quam posterioribus ne statutum terminum labi sinant, quin non num. dotis exceptionem allegent: ne lapso eo tempore dos confessata perinde mulieri hypothecae priuilegium praestet, ac ipsa dos verè data praestat, quod † priuilegium dotem ipsam confessatam, lapso eo tempore praestare inquit Bartol. in d. l. assiduis, numero 11. C. qui pot. in pigno. & ibid. Angel. superius pro hac tertia opinione allegati, Afflict. d. decisf. numero 12. & Roland. consil. 17. numero 10. volumin. 1. Et praedicta quidem Afflicti, & aliorum opin. optimis

(Margin numbers: 4 beside "Reperiebam…nemini sa-"; 5 beside "† quòd si dotis…"; 6 beside "Propterea † consilium"; 7 beside "quod † priuilegium")

suadetur rationibus, pro quibus me ad eundem Afflic. refero, ne eius mihi videar attribuere fundamenta. est autem sciendum, quòd hæc ita procedunt in creditoribus,
8 qui expressam non habent hypothecam. Nam † si expressam haberent anteriorem, mulieri expressam non habenti, sed tacitam posteriorem, præferrentur, vt per gloss. Bartolum, cæterosque Doct. in l. assiduis. C. qui pot. in pign. haben. & tradit Rip. in l. priuilegia, numero 47. ff. de priu.
9 cred. Quinimo † si etiam ipsa mulier expressam haberet, sed posteriorem, locus non esset prælationi mulieris, sed prior in tempore potior esset in iure, vt per Goz. d. consi. 28. numer 30. ac per Rip. in l. 1. sub nu. 1. ff. sol. matr. qui de
10 hac re communem inquit, tutius † igitur erit, vt qui contrahunt expressam hypothecam in mariti bonis sibi nanciscantur, quia certè tunc vigilantibus magis, quam dormientib. iura subueniunt. Verum si prædicta per credi-
11 tores seruata non fuerint, remedium erit, † quod ad restit. in integrum ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, &c. de qua traditur in l. 1. ff. ex quib. cau. maior. (si quam pro restitut. in integr. possunt prætendere causam legitimam) recurrant, & proinde non pecuniæ, siue dotis non numeratæ except. opponant, sed se ex dicta clausula generali aduersus lapsum temporis illius pro exceptione op-
12 ponenda restitui petant, quòd † quidem facere possunt. l. penul. iuncta gloss. in d. leg. in contractibus, in verbo, potituris. Cod. de non num. pec. faciunt notata per Bartol. in leg. 1. §. si quis propter, ff. de itin. actuque priu. & ita præcisè sentiunt additio ad Bar. in d. leg. assiduis, in verbo, hic text. litera C, Socin. post Alexand. in leg. 1. ff. solu. matr. sub numer. 90. versic. illud autem expeditum, Iason. in §. fuerat. numer. 84. Inst. de act. & Goz. d. consil. 28. numer. 4. & 20. In quo cons. licet Goz teneat, quod etiam lapso tempore ad opponendam exceptionem non numeratæ dotis, creditores exclusi non censeantur, quin eam exceptionem opponere queant, tamen aduersus eum constat contraria communis opinio, contra quam consulere non debeat.

CAVT.

CAVT. XXVIII.

De confessione iudiciali tam criminalium, quam ciuilium causarum, & de eius praeiudicio, nec ne.

SVMMARIVM.

1 *Confessio iudicialis eundem habet effectum, quem & sententia, limita nu. 2. Et effectus ipsius confessionis amplia sub nu. 1.*

3 *Confessio iudicialis quae ante lit. cont. fit, in criminalibus non efficit, quin sententia exigatur, licet secus in ciuilibus.*

4 *Confessio delicti quando praeiudicet, nec ne, & pro intelligentia, nume. 5. remissiue.*

6 *Confiteri delictum volens, vt aduersus confessionem se tueatur, cautela, & de cautelae effectu sub numer. 8. & numero 9.*

8 *Negans delictum simpliciter, mox conuictus dicens, se ad sui tutelam fecisse, licet ad defensionem admitteretur, tamen scrupulum induceret contra eum maiorem, quam si a prin. confiteretur, & subiungeret, se ad sui defensionem fecisse. primo enim casu si non probaret morti traderetur, secundo vero casu nisi extraordinarie condemnari non posset, & numero 8.*

10 *Confitens delictum, licet subiungat, ad sui tutelam, tamen facit, vt fiscus suam fundatam habeat intentionem, saltem quo ad infligendam extraordinariam.*

11 *Confessio iudicialis in ciuilibus quando praeiudicet, nec ne & qualiter sit recipienda, remissiue.*

12 *Mutuum receptum restituens eo modo, quo probare nequeat, quo remedio vtatur, cum de mutuo facto aduersus eum sit positio.*

13 *Confessio iudicialis facta a parte praesente praeiudicat.*

14 *Cõfessio si in iudicio pro te fiat, quid agere debeas, vt tibi prosit, & aduersario confitenti praeiudices.*

1 CONfessionum alia iudicialis, alia extraiudicialis est: Iudicialis confessio eundem habet effectum, quem & sententia, nam ex ea absque alia sententia fit executio, l.vni. Cod. de conf. nulla enim maior est probatio quam propria oris confessio, & plenissima dicitur probatio. Cor. cons.261. in 4.volum. quæ & notorium inducit, c. fin. de cohabit. cleric. & mul. l. generaliter. C. de non num. pec. Boss. & quos alleg. titu. de conf. num. 8. & Corneus consil. 44. colum. 1. & con. 234. litera E, 4. volum. vbi dicit, quod omne supe at probationis genus, adeo vt confessio omnes probationes per testes, vel instrumenta in fauorem contrarium confitentis, & nunquam testium dicta ... producentis confessione ad contrarium reducuntur, vt ita egregie tenet Lud. Rom. cons.391 in fi. Et licet post conclusum in causa alia non admittatur probatio, tamen per confessionem probatio admittitur, secundum Bal. in rub. C. de prob. ver. ergo aliter probo. quod tamen intelligo, vt per Paul. de Castro. ..., cum sponte fieret confessio, non quod inuitus quis ad confitendum cogi possit, & Anton. de Butr. in c. licet causam, extra de probat. vbi idem dicit post terminum ad probandum, & probatum habendum, & prout est gloss. c. 1. de conf. in 6. Quodque post processus publicationem procedit, secundum Card. in clem. saepe. quomodo. 94. de caut. post & propr. & Bald. in auth. sed nouo iure. Cod. si cer. pet. Pariter tantæ est potentiæ talis confessio, quod etiam si in processu inualido fiat, ea sententia ferri potest, secundum Bar. in l. si confessus, sub nu. ... & dic vt vbi per eum ff. de custo. reor cui adde ... per Doct. allegatos in add. ibi ad eum, & per Boss. in ... de conf. nume. 40. addo Flor. in l. proinde §. notandum. ff. ad leg. Aqu & Affl. ... in decis. 372. num. 8 ac Bal. in ... ff. de inf. ... Quatenus autem dictum est, quod non recipitur
2 ritur sententia post dictam confessionem, id † scias verum cum ante lit. contest. fit; nam si post fieret, sententia requireretur, vt per glo. & Bar. in d. l. 1. de conf. numer. ... que Fran. Marc. decis. 394. num. 2. vol. 1. Pap. in prax. in for. inter, in act. real. quæ est for. 1. in verbo, compellatis, sub
3 num 11. vers. Item in assignando, quodque de † confessione ante lit. cont. dixi, in ciuilibus procedit, non in crimin.

quia in,

quia in eis semper requiritur sententia, d.l. si cofessus, ff. de cust. reo. Spec. in tit. de confes. §. effectus, num 5. & Bar. in d. l. 1 nume. 11. namque in notoriis criminibus sententia quoque desideratur, vt tradit Clar. in pract. § fin. q. 9. vers. Praeterea. in † quantum en delicti confessione, vt scias 4
quando praeiudicet, nec ne, fac distinctionem, nam aut tormentorum metu exigitur, aut sponte fit, primo casu statim ei non statur, nisi perseueret, vt per Spec. in d. titu. de confess. d. §. effectus, sub num. 4. & per Bar. d. l. 1. nume. 10. & idem Barto. in l. 1. in fine, ff. de cust. & exhib. reor. & haec est communis opinio, vt tradit Boer. decis. 164. num. 18. & alij, de quibus Clar. in pract. §. fin. q 64. vers. caeterum. vbi istam perseuerationem fiendam, & extra tormenta ad iuris banchum ratificandum ait confessione. Secundo casu statim confessioni statur, dum tamen semper (vt dixi) sententia feratur, vt per Spec. d. §. d. num. 5. & per Barto. d. num. 10. ac in d. l. 1. in fine. ff. de cust. reor. Boss. in d. titu. de confess. numero 2. & Clarus docet communem esse op. in pract. § fin. q 55. in prin. & in versicu. sed quaero. quem pro obseruatione habenda in tali casu a iudice in praxi, ibi vide, & Boss. etiam dicto loco cum tribus num. sequentibus, & numer. 19. eundem ad hoc vide. † Et circa hanc 5
de delicto confessionem, vide pro intelligentia quae dicit Maran. de ord. iud. par. 6. versic. Quintus actus, nume. 27. Boss. in d. tit. de conf. sub dicto num. 19. cum nonnullis seq. & Clar. in pract. §. fin. q. 21. versicu. sed hic quaero, vsque ad versiculum, Pax, idem quaest. 55. à versicu Praeterea etiam, vsque ad fin. q. in qua quaest. Clar. versic. Cautius igitur, cautelam pro reo ponit, vt contra propriam confessionem se tueri valeat; Videlicet, † Quod si confiteri voluerit 6
delictum commisisse, sed ad suam defensionem, poterit primo negare delictum; mox statim subiicere, & si id feci, ad meam defensionem feci, quam quidem responsionem admitti dicit, & pro pura, & negatiua haberi, vt de communi attestatur opinione ex Bossio in d. tit. de cōf. nu 36. & haec cautela salubris est; † Nam si quis simpliciter negaret, 7
& postea de homicidio conuictus diceret, se ad sui tutelam fecisse, licet ad defensionem admitteretur, vt Bart. in l. cum de indebito, ff de prob. & clarius in auth. contra qui propriā, C. de non num. pecu. quam opinionem in l. nemo ex

his,ff.de reg iur.Cagn. nu.3.& Decius sub nu.1.dicunt esse communem, quam etiam communem attestatur Dec.in c. pastoralis, numer.15.in fi.ext.de excep. Boer.decis.164. num.12.ac Boss.in titu.de defen.reor.nu.4. Tamen remaneret scrupulus quidam contra eum maior, quàm si ab initio dixisset, se ad suam defensionem, & cæt. secundum quod ex Boss.colligitur in tit.de fals. num. 66.iunctis his, quæ tradit idem Boss.in tit.de confes.nu.20.& seq.& Clar.
8 d.q.55 vers. Fortè posset. † Quoniam si non probaret se ad tutelam fecisse,ad mortem condemnaretur (cum alias cõfitendo,sed ad tutelam suam, nisi in pecuniaria pœna condemnari posset, vel alia extraordinaria, quando defensionis suæ allegationem non probaret, vt per Abb.in cap.auditis. ext.de præscript. num.32.Ias.in l.vt vim,sub numero 13.ff.de iust.& iure, Dec.in c.cum venerabilis,num.70.ext. de except. idemque in leg.1. numer. 61.in 3.lect. ff.si cert. pet.Maran.d. versic. Quintus actus, num.29. Ægid.Boss. d.tit.de conf.s.d.num.20.cum seq.qui communem dicit, & per Clarum d q.55.ver.Forte posset.vbi pariter communem docet)vide Boer.d.decis. 164.in numero 14.15. & 16.
9 effectus igitur supradictæ cautelæ erit,† Vt meram contineat negationem; quod si mox conuincatur, nec ad suam fecisse defensionem probare queat,morte nõ punietur,nec ordinaria pœna;Ideo eam nota,quia melior est,quàm cautela Thomæ Feratii quinto loco sita, quæ est de facienda cõ-
10 fessione cum clausula, Quod ad tutelam, & cæt.† Quoniam in simili confes.fiscus statim fundatam habet intentionem, saltem quoad extraordinariam infligendam pœnam, vt ex supra relatis patet. circa etiam hanc criminis confessionem vide Clar.ipsum in q. 64. versicu. Nunc de gradibus.ibi,Hinc infertur, versicul. sed an fortè.& versic. Cæterum si reus,cum vers.seq.vsq; ad vers.vltimo.

11 † Sed redeundo ad confessionem iudicialem rerum ciuilium,quando præiudicet,necne, & qualiter sit recipiẽda,vide apud glos. Bar & cæteros in d.l.vnica,de conf.& apud Spec.in d.tit.de conf.§.sequitur,cum §.seq.atque apud Maran.d. ver.quintus actus. nume.27. versi. Aut contra illam, qui nu.28. cautelam tradit pro eo, qui mutuum receptum secretè restituit, contra quem creditor mutuum petens

tens positionem facit, quòd mutuauit, &c. † Vt ille cui n u- 12
tuatum fuerat, respondeat: Nil sibi mutuatum, quo teneatur: quia sic ab illo laqueo in quem vel simpliciter negando, vel mutuum confitendo, sed restituisse, incidere posset, se liberabit; quam quidem cautelam præter Franc. de Aret. in leg. 1. col. 2. in fin. ff. si cert. pet. quem refert ibi Maran. tract. in materia iudicialis delati iuramenti, post eos, quos allegat, Iason in l. manifestè, sub numer. 7. ff. de iureiur. vbi & ad hoc alium iurandi modum affert, quòd dicatur: iuro, quòd si quid mutuasti, tibi reddidi, iux. doct. gl. magist. in l. si quidem. C. de except. Et circa prædictam iurandi materiam addo videndum quoque Barbat. in consil. 12. in 2. dub. lib. 2. Cæpol. caute. 136 & Boer in decisi. 243. per tot. vbi doctissime & latissime hanc tractat materiam, ibique omnino cum denique, & præcipue secundum modos duos hic traditos, vide, sub numero 13 circa finem. Sciendum est in specie, † quòd confessio iudicialis 13
parte præsente facta præiudicat, vt per text. in leg. certum. § si quis absente ff. de confessis. & per Bar. in d. l. vnica, numero 14. in fine, vbi num. 15. cautelam tradit, † quòd me- 14
mor sis, vt confessionem aduersarii in actis poni facias: vide clarius supra in eadem litera C, cautela vigesimasecunda, vbi de hac re particulariter tractaui.

C A V T. XXIX.

De confessione extraiudiciali tam obligatoria, quam liberatoria, & de eius effectu.

S V M M A R I V M.

1 *Confessio extraiudicialis si absq; causa fiat quo ad liberandum tenet secus quo ad obligandum obligatione personali.*
2 *Causa an requiratur in confessione pro iure reali.*
3 *Causæ expressio cū requiritur an generalis expressio sufficiat,*
4 *Filiusfam. cum cau. mortis donat, requiritur specialis patris concessio circa donationem, non autem indeuiduè ad eam ipsam particularem donationem.*

5 *Confessio extraiudicialis cum sit circa ea, quæ ex libera animi volũtate confitentis nõ dependent, siue sit obligatoria, siue liberatoria pars præsens esse procuret.*

6 *Confessionis extraiudicialis tam obligatoriæ, quam liberatoriæ effectus, remissiue.*

7 *Confitens qualiter contra confessionem suam venire valeat.*

8 *Contractuum continentia, qui in scriptis rediguntur, non acto vt aliter non valerent, nisi inde scriptura oriretur, destrui posset, etiam per testes contrarium dicentes.*

9 *Contractus continentia vt per testes destrui non possit, quo remedio vtendum sit,*

CONfessio extraiudicialis, cautelæ prox. præc. ordinem sequendo, si absque causa fiat, quoad liberandũ tenet. l. tale pactum, in prin. & ibi communiter doc. max. Ias. ff. de pac. doc. in l. generaliter. C. de non nu. pec. Rob. Maran. de ord. iud. par. 2. 6. partis principalis, ver. Quintus actus, sub nu. 6. (in casu tamen etiã cũ causa liberatio non præiudicat, nisi post certum tempus, vt dicam infra in prox. seq. caut. versic. Hactenus tractatum) secus si ad obligandum in personali obligatione; nã causa requiritur, l. cũ de indebito, in fine, ff de prob. & per glos. in d. l. tale pactum, in prin. ff. de pac. atque per scrib. in d. l. generaliter. glossam allegat Maran. in d. versi. quintus actus, sub d. nu. 6. in c. testes, in glo. magna, circa finem, 3. q. 9. Vbi tamen Maran. intelligendum inquit, quòd confessio sine causa non nocet, quò ad fiendam plenam probationem, sed bene quò ad semiplenam, & causa tunc debet saltem allegari per eum, qui tali innititur confessione, vt per Alex. cons. 4. colum. pen. & cons. 83. col. fin. vol. 1. cum aliis per eundem Marantam adductis, & quòd talis confessio sine causa non noceat, tradit etiam Ias. in l. error, sub numer. 14. C. de iuris, & fac. ignor. sunt & casus duo, in quibus licet confessio cum causa emanet, non tamen efficax oritur obligatio, nisi post certum tempus, vt est confessio causa mutui, & dotis facta, de qua re plenè tractabo in proxima seq. caut. & de confess. causa dotis circa præiudicium creditorum mariti tractaui plene
2 supra in hac eadem litera, in caut. 27. Non † autem cum quis

quis fudum meum confitetur, vel cum quis sibi per confessionem aliquo iure reali præiudicat, causa requiritur, quia tale ius vniforme est, l.3. §. ex pluribus. ff. de acquir. poss. ac in l. & an eadem. §. accusationes, & ibi per glo. ac scrib. alios ff. de except. rei iud. & Aret. Inst. de liter. obliga. §.1. num.5. pro quibus vide Bar. quem sequuntur Doct. in dicta l. generaliter. C. de non num. pec. nu.1. vbi num.2. docet, An † cum causæ requiritur expressio, ea generaliter expressa sufficiat? & concludere videtur, quòd speciei specialissimæ expressio sufficiat, videlicet si quis confitetur se ex causa emptionis libri debere. Nec obstare tex. dictæ l. generaliter, dicentem, quod promissor specialiter causam edicere debeat, nam data instantia istud peribit obiectum, iux. §. pauonum, Instit. de rer. diuisio. ecce enim, quòd † etiam cum filiusfam. causa mortis donat, specialis si quidem patris concessio circa fiendam mortis causa donationem requiritur, non autem indiuidue ad eam ipsam particularem donationem, l. filiusfam. circa fi. ff. de donat. De hac causæ expressione superius tractaui, caut.4. non circa introducendam actionem principaliter, sed circa eam exercendam: & quo loci plurimas ad hæc allegaui authoritates, quibus hic me remitto. Et † circa hanc extra iudicialem confessionem ille, in cuius fauorem confessio ipsa fit, caueat, vt quando fit circa ea, quæ ex libera animi voluntate confitentis non dependent, præsens esse procuret, siue sit confessio obligatoria, siue liberatoria, si tamen præsens esse non poterit, adhibeat cautelam, quam in 31. cautela tradã, vbi pro hac re ad ea quæ ibi dicam, recurre. Quòd si confessio circa ea, quæ ex libera animi voluntate dependẽt fieret, partis præsentia non esset necessaria. puta in ratihabitione, & in hæreditatis aditione, vt Bart. idem diffinit in d. l. generaliter, à num.5. vsque ad num. 8. & in l. certum. §. si quis absente, ff. de confes. Effectum & ipse Bar. tam obligatoriæ, quam liberatoriæ ponit confessionis, in d. l. generaliter, num.8. Qualiter † autem contra confessionem qui confessus est, venire valeat, Bar. d. loco, num.9. per talem distinctionem explanat: Namque aut contra erroneã confessionem quis venire vult. & tunc dicit seruandum esse quod habetur in l. non fatetur. ff. de confess. in l. cum fal-

3 4 5 6

ſa,& in d.l.error.C.de iu.& facti. igno.ſiquidem hoc in caſu errore docto confeſſionem tuam reuocare poteris, etiã ſi ſit pluries multiplicata, vt eſt textus optimus in l.1.& ibi Bal.& Doct.C.de errore calc.& Iaſ.in d.l.error. nu.29.C.de iur.& facti ignor. quod ampliatur procedere, etſi confeſſio ſit iurata, ſecundum Bald.in d.l.error, & alios quos ibi refert, & ſequitur Iaſ.ibid. nu.30.quibus adde gl. in c Romana.§.ſin autem, extra de appel.in 6. & latè Aret.in cap. cum dilecti,colum penul. & fin.in fi.extra de accuſ. vbi dicit,quòd hæc eſt cõmunis opi.vbi etiam ipſe Aret. reſpondet ad text. ibidém, qui contrarium facere videbatur, & Iaſ.præter Bal.in d.l.error, ſub d. nu. 30. vbi vide cum his, quos allegat; & latè hanc concluſionem, quòd confeſſio reuocari valeat,errorem allegãdo, & primum eum oſtendendo,vide penes Boſſ.& quos allegat in titulo de confeſ. ſub numer.60. Quinimo, errore etiam non probato,quis eius confeſſ.etiam iudicialem, reuocare incontinenti poteſt, gloſſ. eſt not.in c.fin.in verbo, iſta cauſa,& ibi ſequuntur Doct.de iureiur. in ſexto, Iaſ.in d.l.error,numero 9.& Boſſ.in d.titu.de confeſſ.numer.64. & Franc. Marc. deciſ. 705.numer.2.par.1.& deciſ.59. numer.4.par.2.Aut contra generis alterius, quàm erroris confeſſionem venire quis præſumit, & tunc Bartol.ſubdiſtinguit in d.l. generaliter. Quia aut ſine ſcriptis confeſſio emanauit, & per omnem probandi modum quis ad probandum vt contra propriã ſe tueatur confeſſionem, admittitur.Cod.plus val.quod agit.per tot. & poſt Bar. & Doct. in d.l. generaliter, ad hoc etiam vide Cæpo.de ſim. contr. verſ.Tertio caſu principali,nume.14. Aut in ſcriptis facta eſt confeſſio, quo caſu ſi quis confitens confeſſionem ſua voluntate factam negat, admittitur per communem probandi modum ad probandum contrarium. vt per l.cum precibus, C.de probat. & per l.optimam.C.de contrah. & commit. ſtipu. & l.vbi. C.de falſ.ad quod aduerte, & cautus ſis, vt opportunè magis neges tua voluntate factam ſcripturam, quàm ipſius ſcripturæ tenorem, vt patet ex his quæ ſtatim ſubicio, ſi vero ſcripturæ tenorem negat,non autem neget ſcripturam ſua voluntate factam, tunc ad probandum non admittitur,niſi per aliam ſcripturam, vt eodem genere.quo

quid

quid ligatum est, disoluatur. l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. ad quod etiam vide Franc. Marcum decis. 435. numero 1. par. 1. & glossam magnam in l. iurisgentium, §. quod ferè, & ibid. Doct. ff. de pact. At si vellet probare contractum simulatum, tunc duo sufficerent testes, vt tradit Papiens. in for opp. contra inst. in verbo, dignoscitur esse, sub num. 1. quæ sanè simulatio non p[...]estes solum, sed etiam per coniecturas, & indicia probari potest, vt tradit ipse Pap. modo citato loco. quibus autem coniecturis probetur vide apud Cæpol. in d. tract. de sim. contract. vbi plenè de his tractat: verum si falsum probare vellet, tunc est recurrendum ad ea, quæ dicam infra, litera l, caut. 119. cum seq. sed si non contra instrumenti tenorem confitens veniet, sed contra eius solennitatem, tunc id per testes fieri posset, d. §. quod ferè. ff. de pact. & ibi not. gloss. Bart. & cæteri sequuntur, ac alij, de quibus ibid. Alex. nu. 9. si tamen solutionem factam probare vellet, inquit Bar. d. l. generaliter, quod ad probandum admitteretur secundum traditum modum in l. testium, C. de testi. quem tex. vide quia clarè loquitur, & ex prædictis consil. opportunè eligere scias, vtrum contra instrumenti tenorem venire, vel illud falsum dicere, aut contra eius solennitatem te opponere, vel solutionem factam ostendere queas, aut contractum simulatum probare possis. Quam quidem confessionem in scriptis fieri dicit Barto. d. l. generaliter, nume. 10. cum contrahentes contractum celebrari in scriptis adeo egerunt, vt non aliter valeret, quod tradit Marcus d. decis. 435. nume. 2. Ideoque num. 11. Bart. docet, † quòd contractus, qui in scriptis rediguntur, non acto, vt aliter non valerét, nisi inde scriptura oriretur, destrui possunt, etiam per testes contrarium dicentes, ad quod inducit text. in l. cōtrahitur. ff. de pig. in l. cum res. C. de prob. & l. cōtractus. C. de fide instrum. Propterea † cons. tradit ei, qui dubitat, ne contractus per testes annulletur, vt coram testibus dicat, (qui præcedentibus interfuerunt) & fuit actum, vt cōctus in scriptis celebretur, nam nō per testes, sed per aliam scripruram contrariū probari debebit eius, quod expressè in instrumento cōtinebitur, ad quod etiā vide Ang. cōs. 153. Domina Catharina, & quod tradit Marc. d. decis. 435. nu. 2. 8 9

CAVT. XXX.

De exceptione nō numeratæ pecuniæ proponenda, vel obuianda.

SVMMARIVM.

1 *Confessio per apocham, vel per publicum instrumentum de receptione pecunia ante biennium non obligat. Amplia nu. 2. 3. 4. & 5.*

6 *Confessio mutui ex publico instrumento facta quando statim confitenti praiudicet, & nu. 7.*

8 *Creditori consilium datur vt cum re vera mutuat, ex confessione debitoris statim eum, & effectualiter, obnoxium habeat.*

9 *Debitor per verba notarij apposita in instrumēto confessionis, de quibus verbis dicitur intra num. 7. ligatus, ne non mutuata pecunia exceptionem opponere queat, qualiter in casu sibi non facta numerationis aduersus dicta verba se valeat adiuuare.*

10 *Confitenti causa mutui, si non recepit pecuniam, consilium datur, quo se aduersus confessionem propriam tueatur. Ampliatur cons. nu. 11.*

12 *Confitens numeratam sibi mutui causa pecuniam, & excep. proponens non prouocatus, actoris partes sustinebit.*

13 *Exceptio non numerata pecunia intra tempus statutum opposita, creditori incumbit probandi onus fuisse numeratam pecuniam.*

14 *Exceptio non numerata pecunia post biennium opponi potest, sed debitori opponenti onus incumbit probandi non fuisse numeratam pecuniam.*

15 *Exceptio non numerata pecunia tam pro toto, quam pro parte opponi potest.*

16 *Exceptio non numerata pecunia quibus in casibus locum habeat, & intra quod tempus in dotis etiam confessione proponenda sit, nu. 17.*

18 *Scriptura publica se obligans, ad eam retractandam scripturam, similis contraria requiritur.*

Scriptu-

19 *Scriptura debiti, cum priuata est, potest per publicam contrariam infirmari.*

20 *Exceptionis non numeratæ pecuniæ in factum, non directa stipulatione interueniente, confitens ius habet.*

21 *Confitens sine causa sibi nunquam præiudicat.*

22 *Creditori consilia dantur, quibus efficaciter confitentem arctet, num. 23.*

24 *Creditor solutionem factam confitens intra quod tempus possit non solutæ pecuniæ excep. proponere.*

25 *Creditori confitenti consilium proponendæ exceptionis non num. solutionis datur.*

26 *Debitori soluenti consil. datur, ne creditor except. non numeratæ pecuniæ vnquam opponere possit.*

27 *Elapso tempore ad opponendam exceptionem non numeratæ pecuniæ, quod auxilium reijcit.*

CONfessione per apocham, vel publicum instrumentum se obligans, quòd habuerit, vel pecuniam mutuam receperit, ante biennium in effectum conueniri non potest l. si ex cautione, vbi gl. magist. & doct. C. de non nu. pecu. & §. vnico, Instit. de lit. oblig. Soc. regula 97. Duen. regula 2. & Io. Bernar. Diaz reg. 256. & in tantum regula ista procedit, † vt etiam si confitens exceptioni non numeratæ pecuniæ renuntiet, nihilominus ipsa exceptio proponi posse, vt singulariter voluit Bald. in l. in contractibus. C. de non numer. pecu. & doct. in d. l. si ex cautione, Soc. d. reg. 97. ampl. secunda; & communiter receptum asserunt Alex. consil. 35. lib. 1. & qui eum refert Dida. Couarru. lib. 1. resol. c. 4. num. 3. Fel. cap. si cautio, num. 48. extra de fide instru. Alc. in c. cum contigat, nume. 175. extr. de iureiuran. & in l. pacta, quæ contra. Cod. de pact. ac Cur. Iun. in l. 2. §. vlt. sub num. 23. ff. si cer. pet. † Quæ etiam exceptio procedit, licet confessus in instrumento mutuam recepisse pecuniam pignus dedisset, de quo est textus in l. 1. C. de non num. pec. vbi Bald. multum not. & est idem tex. de verbo ad verbum, in l. 1. C. si pigno. con. nu. pecu. secu. non sit. † Nec etiam huic proponendæ exceptioni obstaret, si cōfessio in instrumento guarentigiato facta fuisset, nisi statuto spe-

Margin numbers in text: 1, 2, 3, 4

cialiter prohiberetur contra tale instrumentum hanc opponi posse exceptionem, vt per Bald.in leg.qui pecuniam. ff.si cert.petat. quem ad hoc refert Soci. d. reg.97.ampl.3. Adde insuper circa hanc materiã huius exceptionis, quod inquit Bartol.& Bald. sequitur in l.3. Cod.de post. de stat. prohibente aduersus publicum instrumentum exceptionem aliquam proponi, præter excep. simulationis; Quin
5 imò † etiamsi ille, qui recepisse se confitetetur, iureiurando confessus esset, adhuc ipsam posset proponere exceptionem, per l.fi.& ibi Bar. & communiter doct.C.de non numer.pecu. Socin. d.reg.97.ampl.6.& Port.in d.§.1. Instit.de lit. oblig. sub numero 17. Quatenus autem dictum est etiam talem confitentem in publico documento ante biennium in effectu non obligari, aduertendum est, †
6 Quia id verum dico, si notarius in eo instrumento tantũ dixerit, Talis confessus fuit se recepisse, secus si ipse asserat, debitorem recepisse; Quia statim effectualis nascetur obligatio, argum.l.cum precibus.C.de prob. & ita tenet d.gloss.magist.in d.l.si ex cautione. Quod tamen declara secundum Bart.in d.l.si ex caut.sub nu.9. vbi tenet, Quod
7 verum id est, † si notarius scribat, Talis fuit confessus se habuisse, & recepisse, & verè habuit, & recepit in præsentia mei notarij, &c. Dicit enim quòd licet tabellio scriberet, talis confessus fuit, se habuisse, & recepisse, quæ habuit, & recepit; illud tamen de necessitate non probaret; Posset namque esse, quòd illa fuissent partis verba, quæ cum pars in prima protulisset persona, notarius in tertia scripsisset; Quod etiam tenet, si tabellio adiiceret, in præsentia mei notarij, &c. Nam verba illa, mei notarij, venire ad illius participij confessus, determinationem possent, ex superioribus igitur duo consilia notari possunt, vnum pro creditore, aliud pro confitẽte; Pro creditore cõsilium
8 elicitur, † vt cũ re vera numerat, cautus sit, quòd notarius hoc pacto scribat; talis confessus fuit se centum, puta, à tali habuisse, & recepisse, & quæ verè habuit, & recepit in præsentia mei notarij, &c. sed aduertat notarius, ne ita scribat, cum pecunia præsens non est, quod pro ipso tutius erit, vt per d.gl.magist.in d.l.si ex cautione, quam omnes sequuntur, vt tradit Alexan.in l.prædia, numer.4.ff.de acq. poss.&

poss. & est etiam gloss. in l. si ex precio, in verbo, conscriptum. C. si cer. pet. & Bartol. in rep. l. 1. sub numer. 6. C, plus val. quod agitur. quia ipse notarius falsi pœna teneretur, cum de eo testimonium afferret, quod non vidisset, iuxta ea, quæ tradit Barto. quem omnes sequuntur, in l. singularia, sub nume. 22. versicu. sed si notarius. ff. si cert. pet. & vt communiter ex his, quos ipse alle. affert Iul. Clar. in §. falsum vers. Notarius. & ideo tutè Tabellio scribat, talem confessum esse, quod receperit, vt & in d. §. 1. Institut. de lit. oblig. tradit Port. numero 4. subdens se aliàs in proposito vidisse, quod cum scholaris quidam intulisset contra studij Vniuersitatis Rectorem verba iniuriosa, Rector statim vniuersitatis Tabellionem vocari iussit, vt cõficeret instrumẽtũ, qualiter ille scholaris in Rectore verba iniuriosa dixerat. & tunc notario scholaris dixit, Quòd ipse instrumentum faceret, quod d. Rector dixit, quòd ipse scholaris verba iniuriosa protulerat, non quòd reuera scriberet ipsum verba talia dixisse, qui præsens non fuerat, & bene dixisse scholarem illum ait Por. propter glossas supradictas: Et dedi tibi creditori talem caut. vt ea vtaris, cum verè numeras, non cum numeratio non interuenit, quasi numeratione non interueniente vsus fueris, Debitorem admoneo, † quod etiam non obstantibus talibus verbis contrarium 9
probare poterit per tres, vel per plures testes, vt per prædictam gloss. in dict. leg. si ex cautione. Bartolus autem in eadem l. sub numero 10. consilium tradere videtur, quòd tunc debitor instrumentum falsum dicat, pro qua re ait recurrendum esse ad ea, quæ ipse dixit in leg. in exercendis. C. de fi. instru. Vbi quidem debitor suis loco, & tempore instrui poterit, quo nam modo instrumentum de falso arguat. † Pro confitente modo consilium traditur, quan- 10
do se quantitatem mutuam recepisse fatetur, vt si verè pecuniam non recepit, sed numerationis futuræ spe confessus est, intra biennium cautus sit except. non numeratæ pecuniæ proponere, † siue creditor contra eum agat, si- 11
ue non. argum. l. si cum exiguam. C. de condict. ob caus. & l. si quasi. C. de non num. pec. per quam l. ita tenuit gl. in d. tit. Inst. de lit. oblig. in Verbo, except. sed in rei veritate per condictionẽ eo casu ciuilem obligationẽ repetere dicetur:

Imo cautius erit, si condictionis potius, quam expressæ exceptionis remedio vtatur, vt ex d.l. si cum exignam, &
12 d.l. si quasi. † Et si non prouocatus debitor aduersus creditorem ob non numeratam pecuniam iudicium promouerit, actoris partes sustinebit, vt per Ang. in d. titu. Inst. de lit. oblig. quem refert Syl. Aldobr. in addit. ad d. glo. in verbo, exceptionem, cuius dicta inde emanarunt, quia gloss. exceptio. posse opponi, etiam actore non petente, ait: sed dum directa via confitens condictione ad repetēdam oblig. vtetur, actorem se ipsum manifeste offert, & quidem exceptio, quæ intra biennium opponitur, maximi est ef-
13 fectus; † Quia statim ea opposita creditor pecuniam numeratam fuisse probare tenetur, vt in d. l. si ex cautione. (Quæ quidem lex est huius materiæ clauis, vt & Bar. ibi in
14 prin. dicit.) † Post biennium autem bene proponi posset hæc exceptio, sed debitori incumberet onus probandi pecuniam numeratam non fuisse, vt per d. glos. in sæpè d. l. si ex caut. ac ibi Cyn. Nic. de Math. & per Bart. ibi, num. 12. & 13. ac communiter alij Doct. ibid. ac etiam per gl. in d. l. in contractibus, in versic. nullo modo, & ibidem Doctores, Aret in §. idem iuris, sub num. 4. Instit. de act. vbi communem ait, Iaf. in l. 3. §. iurati, sub num. 8. & in l. manifestè, sub num. 6. ff. de iureiur. Dec, in l. iure naturæ, num. 5. ff. de reg. iur. idemque tenere adde glos. in d. titu. Instit. de lit. oblig. in verbo, obligetur. & licet Azo in sum, C. eod. sub num. 3. alias senserit, ac Felin. in cap. si cautio, numer. 60. extra de fide instr. multos dissentientes alleget, & communem esse opinionem, non posse post biennium, assumpto etiam probandi onere, eam proponi exceptionem, dixerint Cur. Iun. in l. 2. §. appellata, sub nu. 7. ff. si cert. pet. & Hippol. de Marsi. not. 443, contrariam tamen sententiam iustius. ac verius communem tradunt Fulgos. in l. si sub specie, num. vlt. C. de postul. Eman. à Costa in d. l. si ex cautione, limit. vlt. C. de non num. pec.

15 Similiterque † opponere hanc poterit except. debitor, secundum modum prædictum, non solum pro toto, sed etiam pro parte aliqua, videlicet si neget tantum sibi non fuisse numeratam pecuniam, quantam confessus est, l. 2.
16 C. de non num. pec. Sciendum † autem circa hanc except. est,

est, quòd locum habet tantum non in confessione debiti ex causa mutui, & dotis. Mutui, vt dixi intra biennium; Dotis verò † intra annum à die soluti matrimonij computan- 17
dum, & hoc si matrimonium intra biennium solutum fuit: si verò vltra biennium extendetur matrimoniũ, tres menses ad proponendã exceptio. dabuntur, nisi decẽ annos excedat matrimonium, quia tunc exceptioni proponendæ nullum tempus dabitur, vt expressum habemus in lege si. cum auth. sequ. Cod. de dote cau. non numera. quæ tamen authent. in fine restitu. in integrum in subsidium reseruat, quam maiori posse competere dico ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, &c. vt habetur in l. 1. in fine, ff. ex quib. cau. maio. ex qua etiam clausula posse competere in hoc casu restitut. in integ. creditoribus maioribus mariti, dixi supra hac eadem litera, caut. 27. numer. 11. siue in versiculo, verum si præd. per cred. minori verò ex capite de min. restit. datur, de quo habemus in titu. ff. de min. 25. ann. & in tit. C. de in integ. restit. min.

Si vero ex alia causa, quam mutui, aut dotis confessio facta fuerit, veluti emptionis vel conductionis, aut similiter statim atque quis se tantam debere quantitatem scripserit, obligabitur, vt tradit Port. in d. §. 1. Institut. de lit. oblig. numero 13. vbi diuersitatis rationem adducit, & pro hac re vide Doctores, quos late deducit Rol. à Valle consi. 3. nume. 1. vol. 4. inter quos refert, qui de communi attestantur. Nec contrarium probari poterit, nisi per aliam scripturam, l. generaliter, & per scrib. ibi, C. de non nu. pec. (Quod tamen declara, vt in prox. præced. caut. sub num. 7. dixi) † Adeo vt si scriptura publica extiterit, opus sit alia 18
publica contraria, argu. l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. Bene verum puto, † Quòd cum confessionis debiti scri- 19
ptura priuata est, per aliam publicã infirmari potest, nam si per priuatam contrariam id fieri posset, ergo multò magis per publicam, argum. auth. multo magis, C. de episc. & cler. Sciendum quoque est, † Quod non tantum si quis 20
scriptura se mutuũ, vel dotis causa recepisse confessus fuerit, except. non numer. pec. secundum ea, quæ dixi, munitus erit: verum etiam si stipulatione responderit quis tantam causis præd. recepisse pecuniam, adiuuabitur, non di-

recta quidem, exceptione non num. pecuniæ, sed per except. in factum, quæ tantundem operabitur, l. cum vltra. Cod. de non num. pec. Idque declara ut per gloss. in d. titu. Instit. de liter. oblig. in verbo, debere, & ibid. vide Per. sub numero 7. aliosque Doct. & præd. quidem omnia vera sunt, quando præcessit causa confessionem inductiua,
21 † secus si absque cofessio. fieret, nam nunquam sibi præiudicaret confitens. l. cum de indebito, in fi. ff. de probatio. & ita per eum textum sensit dic. gloss. in d. tit. Institut. de lit. oblig. in verbo, debere. Quam tamen conclusionem intellige, prout dixi in proxi. præceden. cautela, à principio, vsque ad nume. 5. Huicque rei adde, quòd licet Barto. teneat in l. secunda. §. circa. ff. de doli ma. except. stipulatione interueniente confessionem sine causa in donationis vim valere, per text. in l. hoc iure. ff. de dona. eius tamen opinio communiter damnatur, secundum Alexan. in consi. 13. volu. primo, quem refert Ioann. Francis. Rue. in addit. ad Bartol. d. §. circa. Verum circa hoc distingue. Aut certum est, quòd qui sine causa stipulatione se obligat, sciens se nil debere, id facit: & tunc donare videtur, atque idcirco stipulatio firma rataque est; aut dubitatur vtrum sciuerit nec ne; & tunc stipulatio nulla erit, vt ita distinguendum communem esse tradit opinio. Curt. Iun. consi. 131. numer. 4. quem referunt Bapt. à Villalo. in suis comm. opinio. litera S, num. 128. & Eman. Soar. in suis comm. opin. litera S, à nume. 201. vsque ad 205. exclus. vbi copiosus tractat: & conclusio hæc procedit, cum dubium quoque esset, nunquid promittens per stipulationem vellet donare, necne, secus esset, si co stanret expresse, quòd donandi caussa promissio fieret; licet mox non constaret quæ caussa ad donandum induceret, vt per Imo. in d. l. hoc iure. ff. de dona. quem text. ita intelligit, non ita distincte, vt facit Bar. refert Additio ad Bar. d. §. circa. litera D. Adhuc tradita sunt remedia tam pro creditore confessionem in publico instrumēto recipiente, quàm pro debitore confessionem, siue per publicam, siue per priuatam scripturam emittente. Reliquum est, vt videamus, An sint remedia pro ipso creditore tam quo ad apocham, quam quò ad publicam scripturam. Et certe duo consilia possunt generaliter colligi in creditoris fa-

ris fauorem penes Barto. Soc. in d. regu. 97. litera C. vnde & ampliationes, & ad hanc regulam limitationes per Socin. ipsum traditæ habentur. Primum igitur erit pro creditore remedium, vt cum re vera pecuniam dotis vel mu- 22
tui causa numerat, caueat post primam confessionem aliam non statim, sed ex interuallo recipere confessionem; quia ipsa exceptio tunc sopita remanebit, vt voluit gloss. dic. l. in contractibus. §. sed quoniam, versicu. illis etiam. C. de non num. pecu. quam singularem dicit Rom. in l. si vero. §. de viro. fallen. 31. ff. solu. matrim. idemque tenet Bartol. in dic. l. in contractibus. C. de non numer. pecun. numero decimo. & pro hoc remedio facit in simili; nam videmus, quod iudex regulariter suam posset reuocare interlocutoriam. l. quod iussit ff. de re iudi. & l. post sententiam. C. de senten. & interlocu. omn. iudic. sed si ipsa interlocutoria sit ab eodem iudice geminata, eam non poterit reuocare, secundum Panorm. in ca. cum cessante. extra de appella. Ias. in d. l. quod iussit, numero 10. & ibid. Ripa, num. 26. & Zas. numero 20. Ad hoc etiam corroborandum ex hac geminatione remedium vide Felin. in d. capitu. si cautio, nume. 43. ex. de fide instru. & in cap. si quando, colum. 12. versicul. rescripti geminatio, de rescript. Hipp. in l. prima. §. quæstioni, num. 5. ff de quæst. Corse. in tracta. de verb. gemina. numero 17. lib. 1. Euerar. in top. cap. 91. Eman. a Costa in repe. dic. l. si ex caut. fall. 14. per totam. C de non nume. pecun. Ari. Pin. in rubr. par. 1. numero 14. versi. inde etiam, & num. 43. Cod. de bon. ma. & in l. 2. par. 1. capitu. secundo, numero 22. & c. 4. numero [illegible]. Cod. de rescinden. vendit. Secundum colligitur ex ipso Socin. remedium, † vt ille qui 23
mutuam credit pecuniam, vel dotis causa numerat, cautus sit, quòd & iuret confitens, & insimul exceptioni ipsi renunciet, vt per Scrib. in d. leg. fin. Cod. de non numera. pecun. & Bald. in d. l. qui pecuniam. ff. si cer. pet. & communem profert Eman. a Costa dic. leg. si ex cautione. lim. 1. nu. 3. Hactenus tractatum est de eo, qui se scriptura debere fatetur, congruum videtur, quòd econuerso & de eo dicatur, qui quod sibi debetur, solutum confitetur. † & 24
profecto si creditor solutum sibi fassus fuerit, intra 30. tantum dies de non numerata pecunia aduersus debitorem

opponere poterit, vt est tex. in d. l. in contractibus. §. super cæteris. C. de non. num. pec. & huiusce rei diuersitatis rationem inter debitorem, & creditorem confitentem, tradit Port. in præd. §. 1. Inst. de lit. oblig. nu. 15. quia lex præsumit debitores egentes facilius ad cõfitendum inclinare, vt creditori complaceãt, & pecunias suscipiant, quam creditores, qui ita pecunia non egent, vel subde, qui ita non trahuntur ad complacendum debitoribus, cum eos omnino ad solutionem cogere valeant, quod debitoribus erga eorum creditores facere, non licet. Verum casus quidã excipiuntur, in quibus statim atque cõfessus est creditor, sibi præiudicat, quos habes in d. l. in contractibus. §. sed quo-

25 niam, & per Scrib. ibi. † Cautus igitur sit creditor, vt cum solutum sibi futuræ numerationis spe fatetur, opponat intra 30. dies nõ numeratæ pecuniæ exceptionẽ, nam & probandi onus solutionis factæ in debitorem transferet, sicut & in exceptione, quam intra bienniũ opponit debitor, sibi mutuatam pecuniam confitens, quia creditor factam fuisse numerationem probare tenetur, d. l. si ex cautione. Et ita veritatem esse ait Bar. in d. §. super cæteris, quod etiã antea

26 senserat Azo in d. sum. C. de non nu. pec. sub nu. 8. Tu † autem debitor, si verè solueris, poteris aduersus creditorem vti consiliis, & cautelis præd. positis pro creditore obuiare volente, ne debitor de non num. pec. opponere valeat, quæ cautelæ cum hic eandem habeant rationem, pariformiter etiam hoc in casu collocari debent, per iura vulgaria. Po-

27 stremo animaduertendum consulo, † quòd sicut post lapsum temporis, quod ad proponendam non num. dotis exceptionem concessum est; maritus, siue eius hæredes, ac mariti creditores restitutionis in integrum beneficium modo [illegible] minoris ratione, modo ex clausula generali habent, vt in hac caut. superius dixi, vers. sciendum autem, sub nu. 18. Ita quoq. identitatis concurrente respectu, tam debitor pro eius confessione pecuniæ receptæ, quam creditor pro solutionis confessione, lapso tempore ad opponendum, suis loco, & tempore eodẽ restitutionis beneficio vtantur, quòd sibi concedi debere legitimis illis de causis haudquaquàm ambigo.

CAVT.

CAVT. XXXI.

De exceptione doli introducenda, cũ quis parte absente liberatoriam facit confessionem.

4

SVMMARIVM

1 *Confessio liberationem inducens, nunquid absente parte praeiudicet, cum ex his fit, quae de libera animi voluntate non dependent.*

2 *Confessio liberatoria, vt etiã parte absente semper praeiudicet, quo remedio vtendum sit.*

CONfessio, quae liberationem inducit, si ex his sit, quae ex libera voluntate animi non dependent, parti absenti non proficit, adeò, vt neque etiam doli pariat except. vt per Bar. in l. generaliter. nu. 7. C. de non nu. pec. & per eundem in l. non solum, 2. §. si liberationis. ff. de lib. leg. In quo §. licet gl. sentire videatur, quòd nisi pacti, doli saltem exceptio inducatur, ipse tamen Bar. contra eã sentiens obiectis respondet, nec etiam attendenda sunt Baldi verba in cons. 466. lib. 4. communem dicentis, absente etiam parte liberationis confessionem praeiudicare, nam cum Bar. cõmunem ait esse opinionem, Ripa in l. conditionis. sub nu. 21. C. de pactis, ex mente Felini in c. si cautio, nu. 23. extra de fide instru & hanc cum Bartolo tenendam ait Bapt. Villalo. in suis com. op. litera C, nume. 138. & vide quòd hanc Bartoli opinionem bene probat Ripa in praedicto loco, ideo per eund m Bar. d §. si liberat. nu. 13. consi. pro absente, in cuius fauorem liberatoria cõfessio fienda est, elicias, †vt cum ipse praestò esse nõ poterit, aliquam adhibeat personam, cui confitens pro absente liberatorium pactum faciat, quod hoc fieri potest exemplo; Facio pactum de non petendo, tibi pro illo recipienti, vel confiteor mihi solutum esse, tibi recipienti pro illo; nam inquit Bar. quòd ita doli introducetur exceptio. Pro hac etiam re vide Sali. in l. si certis. C. de pactis. & Ang. in l. idem in duob. §. si. ff. de pactis, & omnino quae ego dixi supra caut. 6. nu. 56. cum se- 2

CAVT. XXXII.

De clausulanda citatione, vt mox aduersus cõtumacem absq; noua vocatione procedi queat.

SVMMARIVM.

1 *Contumaces rei, aut actores quas patiantur pœnas remissiue.*
2 *Contumax aliquem actum contra se non patitur, nisi altera parte instante.*
3 *Contumax, quando contra eum ad contumaciæ pœnas proceditur, an semper citandus sit. Verum vt necessario citandus numquam sit contumax, remedium datur. num 5.*
4 *Citatio noua requiritur, cum substantia, vel qualitas actus mutatur.*

1 Contumaces † reus, vel actor pœnas patiuntur, de quibus habes text. & Docto. in l. consentaneũ. & in auth. qui semel. C. quomodo, & quando iud. & in l. non ignoret. C. de fruct. & lit. expens. ac Maran. de ordi. iudi. par. 1. sextæ, & vlt. par. principalis, versicu. contumacia, per totum.
2 scias autem, † quod nunquam contra contumacem ad aliquem actum proceditur, nisi altera parte instãte, secundũ Bar. in l. properandum, §. 1. nu. 4. C. de iud. & ibid. Doct. & maximè Ias. n. 4. cum duobus seq. vbi ad hoc fallentias ponit, idem Bar. in d. auth. qui semel. nu. 2. C. quomo. & quan. iud. & in auth. ei, qui appellat. in fine. C. de temp. appel. ad hoc etiã Maran. in d. ver. contumacia, n. 13. Pariterq; scias,
3 † quod nulliter aduersus contumacẽ ad pœnas contumaciæ procedetur, nisi in specie ad hoc cõtumax citetur, facit tex. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. & in l. aut qui aliter. ff. quod
4 vi, aut clam. vbi Bar. n. 1. notat, † quod quando substantia, vel qualitas actus variatur, noua ad eum actum requiritur citatio, vide etiam Dec. consi. 449. num. 1. & præcisim, quod dum propter contumaciam aduersuus aliquẽ proceditur, citatio

citatio procedere debeat, tenet Bar. in d.l. consentaneū. nu. 16. per tex. d.l. aut qui aliter, & idem in l. ex quacunq;. n. 17. ff. si quis in ius voc. non ier. Quod tamen intellige secundū Bar. ipsum in l. 3. §. si ad diem, ff. de re mil. procedere, quādo contumaciæ pœna ipsū non respieit processum, sed extrinsecus venit, vt si ob contumaciā vellet iudex contumacē in certa quātitate condēnare, vel ab officio remouere, nā tūc noua requiritur citatio, vt ille terminū habeat, intra quē de sua excusatione docere valeat, sed si contumaciæ pœna primū respicit processum, super quo cōtumacia est introducta, & intrinsecus ad ipsū processum venit, vt cōtra contumacē sentētia feratur, vel ad primū aut secūdū decretū deueniatur, tūc noua nō est opus citatione, quam sanè distinctionē admittūt Imo. in c. 1. extra de iud. & idē in l. si finita, §. Iulian. & ibi. Ale. n. 38. ff. de dam. infec. Verū vt noua, etiā cum extrinsecus pœna venit imponēda, non requiratur citatio, remediū est, † q; in prima citatione, ob quam quis in contumaciam constituitur, citari faciēs curet clausulam eā apponi. aliàs ad vlteriora procedetur, &c. Nam per eam fiet vt postmodum ad pœnas contumaciæ condemnandus nouiter citari non debeat, d. l. consentaneum, secundum eum modum legendi, quem ibi Bart. tradit. Cod. quom. & quan. Et remedium id dare videtur Bar. in d. l. consentaneum. sub d. nu. 16. & in d. l. non ignoret. sub nu. 6. vbi pro hac re allegat d. l. consentaneum. Idque etiam tradit Imo. in d. §. Iulianus, & ibidem Alex. nu. 40. ad quod etiam vide ipsum Bart. in l. impuberibus, §. fin. vers. Puto etiam. ff. de susp. tut. & pro qua re est tex. & ibi not. Io. Andr. & Ant. de But. c. 2. de testib. cog.

CAVT. XXXIII.

De eo, qui alicuius contumaciam accusat, & de illegitimo procuratore pro citato comparente, & quid in tali casu ille, ad cuius instantiam fit citatio, agere debeat.

SVMMARIVM.

1 *Contumax quis non sit, nisi fuerit eius contumacia accusata, & accusans pars licentiata extiterit.*
2 *Citatus tota die termini expectari debet.*
3 *Contumax quomodo quis constituatur, consilium datur.*
4 *Dolus cum dolo, & culpa cum culpa compensatur.*
5 *Statuto stante, quod non comparens intra terminum pro contumace habeatur. Vel exbannito, quoad missionem in possess. Vel quoad personalem capturam, reo non comparente, si actor eius contumaciam non accusauerit, ipse reus contumax non habebitur.*
7 *Statutum iuri communi consentaneum secundum idem ius commune interpretationem recipit.*
Citatus si per procuratorem non legitimum comparet, nunquid poterit contra ipsum principalem contumacia accusari, & quomodo ille, qui citari facit, detineatur ne principalis contumaciam accuset, numero 8.
Et datur cōsilium citanti, quo non detineatur, quin aduersus citatum contumaciam in actis apparere faciat, num. 9.
10 *Contumacia accusatio quando non sit necessaria.*

1 Contumax † autem (praecedenti prox. cautelae inhaerendo quis non dicitur, nec patitur contumaciae poenas, nisi pars, ad cuius instantiam citatio facta fuerit, con-
2 tumaciam accusarit, & licentiata recesserit: † videtur enim non sufficere, nisi tota die terminum expectet. l. & post edictum. ff. de iud. & colligitur in l. quaesitum, ff. de re iud. tenetque Inn. in c. calumniam, extra de poenis, quem refert Bar. in l. si finita, §. Iul. sub nu. 11. ff. de dam. infec. qui de actore loquitur, vbi etiam vide Alex. post Imo. & alios nu. 24. & in cons. 92. lib. 1. Idem quoque procedit in reo comparente, vt per Bar. in l. quaesitum, nu. 1. & ibid. Doc. & maximè Alex. nu. 2. ff. de re iud. & Bar. in l. qui ante calendas,
3 sub nu. 3. & ibi Alex. & alij ff. de verb. obl. Caueat † igitur ille qui citari facit, vt contumaciam accuset, & recedens scri-

ſcribi faciat, & licentiatus receſſit, vt per Bart. d. §. Iul. ſub d. num. 11. & huiuſce rei rationem habes per Spec. in tit. de expen §. fin. verſ. Tu autem iudex, nu. 17. quia † ſcilicet do- 4
lus cum dolo, culpa cum culpa compenſatur, c. pen. & fin. extr. de adult. & l. fin. ff. de eo, per quem fac. eſt, cum ſim. ſimiliterque reus comparens, ne dicatur contumax, licentiatus recedat, ſecundum cautelam Bart. d. l. qui ante calendas, & ibi Alex. nu. 8. Ideo † ſtante ſtatuto quod non com 5
parens intra terminum pro contumace habeatur, vel ex bannito, quo ad miſſionem in poſſeſſ. vel quò ad perſonalem capturam, ſi reus non comparet, nec actor rei accuſet contumaciam, contra reum non procedetur, vt per Petr. de Anch. conſi. 96. Quod notabile eſt, & verum puto: † Nam 6
ſtatutum id iuri communi conueniens eſt, idcoque ſecundum idem ius commune interpretationẽ recipit, per text. in l. 2. C. de nox. & per Scrib. in auth. quas actiones. C. de ſacroſan. eccl. & per Bald. in l. ita nobis. C. de adult. Redeundo ad materiam noſtram, Quòd ſcilicet citari faciens rei contumaciam accuſare, & licentiam à iudice obtinere debeat, huius rei occaſione ſcias, quod etiã † ſi ille, qui ci- 7
tatur, per procuratorem non legitimum comparet, contra ipſum principalem citatum contumacia accuſari poterit, vt tenet Bart. d. §. Iul. nu. 13. per text. in l. 2. §. defendi, ff. ex quib. cau. in poſſ. eat. Verum † illegitimus ille procurator 8
cuſare poteſt, vt de perſonæ legitimatione tractetur, ſicq; citantem, donec citationis tempus currat, detinere, qui citans, ſi contumaciam ſecundum prædictum modum non accuſarit, per ſupradicta deceptus remanebit, ſed † cautè 9
aget citans ipſe, ſi (non obſtante de legitimatione diſputatione) ſuper in termino compareat cum citationes fiunt, & rei cõtumaciam, ſecundum modum ſuperius traditum, accuſet. Hanc † autem comparitionem, & contumaciæ ac- 10
cuſationem neceſſariam non eſſe ſcias, cum ex miſſione illegitimi procuratoris apparet, quod citatus non ſit expectandus, & ſe nolle venire demonſtrat, quod tunc eſſe intelligetur, cum ſimilem procuratorem poſt factam citationem citatus mittet, & etiã ante citationem talem mittens procuratorem citatus nolle venire, nec eſſe expectandus videri poteſt, ſi conſtat reum ipſum eum miſiſſe, ita per

Bart. in d. § Iul. sub nu. 14. quam sententiam licet Ang. ibidem reprehendere videatur, tamen Imo. cum Bart. t[illegible], & Alex. etiam cum eo pertransit, quinimo Angel. in l. [illegible]. §. dari, ff. de procur. transit simpliciter cum hac Bartoli doct. idem tradit Bart. ipse in d. l. 1. §. vsus, ff. de procur. ad quod & vide Castr. in consil. 21.

CAVT. XXXIIII.

De creditore, qui paciscitur, vt debito tempore non soluta pecunia pignoris possit ingredi possessionem, etiam negotio nō liquidato.

SVMMARIVM.

1 *Creditores nisi debito tempore pecunia soluatur, secundum pacti normam, de facultate sibi post moram ingrediendi possessionem per debitores tradita, ingredi poterunt, attamen vrbanius agent, si iudicis authoritate ipsam possessionem adipiscentur: sed quia id contradictionem patitur, cautius traditur remedium, quo creditores suamet authoritate & ingredi, & adipisci queant, num. 2. Ampliatur nu. 3. consilium traditum procedere etiam negotio non liquidato, si verba subdantur, de quibus in dicto num. 3.*

1 CREDITORES, †nisi debito tempore pecuniam soluerint, eorum debitores, secundum pacti normam de facultate sibi post moram ingrediendi possessionem per debitores ipsos tradita, ingredi poterunt: Attamen vrbanius agent, si iudicis authoritate ipsam possessionem adipiscentur, quod probari videtur per text. in l. 3. C. de pign. secundum gloss. vnum intellectum, quem Bald. & Ang. sequuntur, vt ait Menoch. in tract. de adipisc. rem. 5. nu. 5. quique sub num. 9. vers. est ergo, ait veriorem hunc sensum, & interpretationem Accursii, & sequacium, cuius etiam glo. intellectum communem dicit Bart. in rep. d. l. in prin. sed text. legis praed. quia aliter, quam gloss. legat, loqui videtur, di-

tur, diuersos patitur intellectus, quos Men. d. rem. recenser, qui ad hoc, vt doctorum euitentur controuersiæ, remedium affert, sub d. num. 9. † Quod scilicet creditores 2
in constituti pignoris instrumento clausulam adhiberi curent, Quod eis liceat ingredi, adipisci, atque retinere pignoratæ ipsius rei possessionem, cum debito tempore pecunia non soluatur. Idque factu optimum docuisse Barr. Bald. & Salic in d. l. 3. ac Neguſ. in tract. de pig. 4. par. prin. num. 11. ait ipse Men. † Quod etiam debito nondum liqui- 3
dato, optimum pro creditoribus ipsis erit, vt per Bart. in rep. d. l. num. 16. dummodo tamen expresse in conuentione id dicatur, Quod liceat ingredi, adipisci, & retinere possessionem ante declarationem seu liquidationem pro dicta quantitate, seu pro alia, qua apparebit aliquis esse debitor, vt Bart. ipse d. loco docet, & de hac etiam re dixi supra in caut. 20. Vbi habere potes quomodo fiat, vt etiam contra singularem successorem negotio non liquidato, fieri possit executio. Quemadmodum autem debitor, cuius possessio iuxt. præd. per creditorem apprehensa fuerit recuperare valeat, Vide infra ead. litera, cau. 36. in fine.

CAVT. XXXV.

De Debitore vendere desiderante vnam ex rebus pignoratis.

SVMMARIVM.

1 *Creditor potest eligere vnum ex pignoribus quod voluerit, vt vendat, cum secundum pactum ei non satisfiat, declara, & limita, vt nu 2. remissiue.*

2 *Pignoris venditio quando, & quomodo fieri debeat, remissiue.*

3 *Debitor manus ligatas habet, ne pignorata bona alienet.*

4 *Debitor pignus alienans stellionatus crimine tenetur,*

5 *Debitor quo remedio possit pignus impune alienare.*

1 CReditor, scis, † quod ex pignoribus, quodcunque optauerit venditioni subdere potest, cum secundum conuentionem ei non satisfiat. l. creditoris. ff. de dist. pig.
2 quam † legem declara, & limita, vt per text. & Doct. in l. 2. C. de pign. & vide Anton. Neguf. in tract. de pign. primo memb. sextæ part. vbi a nu. 15. vsque ad num. 34. circa hoc habes ampliat. & limitation. quem max. vide in 5. lim. &
3 in 2. memb. 5. part. nu. 51. quæ † quidem pignoris venditio quando & quomodo fieri debeat, vide per text. & Doct. in l. 4. C. de dist. pign. & Neguf. vbi sup. Per eam igitur l. cre-
4 ditoris, vides † Quod debitor manus habet ligatas, ne pi-
5 gnorata bona alienare queat; † Imò callidè alienans stellionatus crimine tenetur, l. 3. ff. de crimin. stell. sed vt non modo aliquam rem ex obligatis, sed etiam quam voluerit,
6 alienare valeat debitor, Remedium est, † Quòd contra creditorem agat, vt patiatur ipsum talem rem vendere, lege, quamuis. §. primo. ff. de pign. actio. & in authent. hoc ita. C. de pign. Quod etiam remedium tradit Bart. in d. l. creditoris, nu. 1. & ibi Sal. de hoc, Ias. in l. à diuo Pio §. sed & illud, in 1. not. de re iud. & Neguf. in d. 1. mem. 6. part. nu. 23. quem ad huiusce rei intelligentiam vide docentem quid agere teneatur debitor ad hoc, vt vendere valeat.

CAVT. XXXVI.

De eo, qui debitoris sui possessionem ingreditur, & de recuperanda possessione, etiam secundum pacti normam per creditorem propria ingressa authoritate.

SVMMARIVM.

1 *Creditor debitoris sui rem propria non debet capere authoritate, & capiens punitur.*

2 *Inuadens rem propria authoritate, quæ penes alium sit, quam patiatur pœnam.*

3 *Creditor, vt rem debitoris propria queat capere authoritate, quo vtatur remedio.*

4 *Creditor ex pacto possessionem ingressus an eam retinere valeat.*

5 Debi-

5 *Debitor quo remedio vtatur, vt tentet recuperationem possessionis iam per creditorem secundum pacti normam ingressæ, & nu. 7. Vel saltem, vt se à læsione indemnem conseruet, num. 8. remissiuè.*

6 *Venditio quando etiam propter læsionem citra dimidiam rescindi possit.*

CReditoribus † autem non licet debitoris ipsorum rem propria capere authoritate, qui si capiunt, & ius crediti eorum perdunt, captamque rem restituunt, l. extat, ff. quod met. causa, & l. creditores, ff. ad l. Iul. de vi priu. Quarum legũ dispositioni optimè congruit tex. l. si quis in tantam. C. vn. vi. vbi habetur † quod propria authoritate rem quis inuadens, quæ penes alium remaneat, eam, si dominus est, irreuocabiliter restituere tenetur: si autem non est dominus, eandem restituit, & insuper ad eius rei æstimationem præstandam obnoxius est: legum harum, extat, & creditores, latè pertractatam materiam videas penes Menoch. in tract. de recup. poss. rem. 5. Ac legis, si quis in tantam, materiam apud eundem, vide in eiusdem tract. de recup. rem. 9. Eiusdem etiã legis, si quis in tantam, fallentias, vide apud Bart. Soc. in reg. 52. litera A. vt autem supradictarum legum aculeos facilè euitare queas, remedium tibi trado, non quidem obscurum, † quod cum quenquam tibi debitorem constituis, legem in contractu dicas, vt tibi rei pro debito obligatæ, pecunia suo tempore non data, possessionem propria ingredi liceat authoritate, sic enim creditor à pœna dictarum legum excusabitur, gl. fin. in l. pignoris, C. de pign. act. & ibi Sal. Bart. in rep. l. 5. sub nu. 1. & Sal. ibi, C. de pig. ac Negus. in 4. part. tract. de pign. nu. 9. alias quoque ad hoc allegat authoritates Menoch. d. rem. 5. nu. 28. & d. rem. 9. nu. 208. vrbanius autem te facturum admoneo, si prætoris authoritate hoc feceris, text. est in d. l. 3. C. de pign. & quod ibi not. tradit, que gl. in d. l. pignoris, & prout ego dicebam supra caut. 34. † Sed dubium est, vtrum ex pacto ipso creditor possessionem ingressus eam retinere valeat. Nam glos. in d. l. 3. C. de pign. tenet, quod etiam possit retineri possessio, quam Bald. & Ang. ibi tuentur. alii contrarium sentiunt, vt scilicet eam

(margin numbers: 1, 2, 3, 4)

poss[e]ssionem creditor siquidē ingredi possit, sed mox authore prætore acquirere debeat, vt videtur de hoc tex. in d. l. 3. vbi dicit, quod licet authoritate propria eo casu ingredi creditores valeant, attamen authoritate præsidis adipisci possessionem debent. Menoch. in tract. de adipis. poss. rem. 5. vbi legis huius 3. materiam tractat, has refert controuersias, & consilium tradit, quo etiam sine prætore tutè possit & ingredi & acquirere possessionem creditor, de qua re superius mentionem feci d. caut. 34.

5 Cæterùm † in casu isto, retenta gloss. opin. quæ verior videtur, vt & alias dixi, quòd creditor & ingredi, & retinere possessionem propria authoritate valeat, consideraui, an sit reperire remedium pro debitore, cuius possessionem iuxta conuẽtionem creditor ingressus fuerit, vt scilicet nō obstante eadem conuentione possit ipse debitor ingressum fundum à creditore recuperare. Et pro hac re occurrit mihi caut. quarta Thomæ Ferr. (de qua etiam inferius mentionem faciam, in litera L, caut. 140. incip. Læso vltra dimidiam, circa fin.) vbi Ferr. inquit, ex grauium virorum

6 authoritate motus, † quòd licet venditio propter læsionem citra dimidiam rescindi non possit, per l. 2. C. de rescind. vend. si tamen eo casu fiant positiones, quod ille, aduersus quem prætenditur læsio, est homo bonus, & ille eius positioni respondeat, venditio etiam propter læsionem quæ vltra dimidiam non sit, rescindetur, ea scilicet ratione, quoniam viro bono non conuenit quemquam decipere, vt per gloss. notabilem, quam allegat, in l. semper in

7 contractibus ff. de reg. iur. Quapropter, † si vera est Ferrarij illa cautela, & à morsibus Arij Pineli in rep. d. l. 2. C. de rescind. vend. nu. 34. partis 2. capitis secundi, eripi potest, dicendum est etiam debitorem possessionem per creditorem ingressam tunc recuperare posse, cum positionem fecerit, quòd iste creditor est vir humanus, talemque se reputat, quique ex vrbanitate in suis negotiis procedere solet. Nam si euenerit, quòd ipse creditor secundum ponentis desiderium (vt facile euenire poterit) respondeat, intentionem suam ipse idem ponens ad effectum perducere valebit: ipse enim creditor licet authoritate sua possit secundum conuentionis modum possessionem adipisci pecunia

cunia suo tempore non soluta; Vrbano tamen viro non conuenire, nisi prætore authore id fecerit, dicere vult text. d.l.3. C. de pign. secundum frequentiorem Doctorum intellectum. at cum hic homo, qui seipsum vrbanum reputat, inurbaniter se gesserit, dicendum probabiliter videtur, quòd ex inurbanitatis capite res perinde recuperare valeat, ac ex improbitatis capite in casu Ferratii venditio rescindi posse dicitur, si tamen hæc cautela iure forte non possit sustineri, bene † erit, quòd recurras ad cautelam, 8 quam in d. caut. 140. nu. 12. trado, qua in subsidium vti poteris, si ex tali apprehensione te læsum docere poteris, vt quia pignus maioris erat valoris, quam debitum, & ideo te indemnem reddere volueris.

CAVT. XXXVII.

Ne pristina obligatio sopita remaneat, cum datio in solutum euicta sit.

SVMMARIVM.

1 *Datio in solutum si euincatur, pristina oblig non redit, sed vtili ex empto actione ad interesse agitur, declara num. 3.*

Datio in sol. similis est venditioni, sub nu. 1. vers. quia datio in solutum, quod intellige, vt num. 3.

2 *Datione in solutum interueniente quid seruandum sit, ne actio pristina tollatur, & huius rei seruandæ quæ sit vtilitas.*

4 *Venditor statim re tradita liberatur, licet non faciat emptorem dominum.*

5 *Emptio non dicitur quando species pro specie datur, sed permutatio, vel do vt des, & tunc requiritur, quod res perfectè fiat accipientis.*

Euictio locum habet in datione in solutum, sub num. 1. vers. dum ad partes.

Datio † in solutum si euincatur, pristina non redit 1 obligatio, sed vtili ex empto actione ad interesse agitur. l. eleganter, & quod ibi not. ff. de pignor. act. & l. si prædium. C. de euict. ac per Doctores in l. libera. C. de sen-

tent. ac Barth. Cæpol. cautela 123. incip. si aliquis est debitor, & ita quoque sentit Gaspar Caballin. in tractat. de euictio. §. 4. num. 42. dum ad partes disputata quæstione concludit, euictionem locum habere in datione in solutum, ob eam, quam potissimam tradit antea rationem, quia datio in solutum venditio dicitur, quod latè ipse Caba. & iuribus & authoritatibus comprobat, quibus & adde D. meum Cæph. consil. 474. num. 18. vnde cum ipsa in solutum datio venditioni æquiparetur, bene procedunt ea, quæ infra dicam, num 4. quod saltem verum est, cum pro pecunia species datur, vt infra dicam. In contrarium videtur esse text. in l. si quis aliam. ff. de solut. & in d. l. libera. C. de sent. Glo. ibi, & in d. l. eleganter, vno modo soluit, quòd scilicet in contrariis actum fuit, vt a pristina obligatione non recederetur, nisi res perfectè accipientis efficeretur, quam quidem solutionem dicit esse veram in se Bart. in d. l. eleganter, num. 4. in d. l. si quis aliam, num, 1. & in d. l. libera, sub num. 2. ibique Salic. in prima opposit. Quibus in locis huius solutionis intuitu Bart. pro creditore consilium tradit,
2 † vt cum rem aliam pro alia in solutum accipit, in contractu dationis in solutum clausulam apponi faciat: quòd si contingeret rem euinci, actio in pristino remaneat statu. Cuius clausulæ vtilitatem explanat in d. l. si quis aliam, sub d. nu. 1. videlicet propter fideiussores, qui in prima sunt obligatione, qui forte in secunda non sunt, ac pariter propter hypothecam tempore antiquiorem, & propter multa alia, prout continget, & pro prædicto consilio vid. Cæpol. d. caut. 123. & illud quoque tradit cautela 147. incip. est magna. Sed pro vero intellectu d. l. eleganter, & d. l. si prædium, sensus alius illis textibus per Bart. secundum gloss.
3 alium intellectum, applicatur, † quòd videlicet procedat, cum species pro pecunia datur, (vt & per Cæph. d. consil.
4 474. num. 19.) † Tunc namque cum emptio contrahatur, venditor rem tradendo liberatur, licet non faciat emptorem dominum. l. ex empto, in prin. ff. de act. empt. Cum igitur emptionis contractus perficiatur, receditur à pri-
5 mo. Verum † quando species pro specie datur (vt loqui intelliguntur a gloss. Bart. & Doctoribus ll. contrariæ) non est emptio, sed permutatio, vel do vt des, vbi requiritur, quòd

quòd res accipientis perfectè fiat. l. fin. ff. de condict. ob cau. & l. 1. ff. de rerum permu. Vnde nimirum illud eſt, ſi primo caſu non ad priſtinam actionem redeatur, ſed beneficio euictionis locus ſit, ſecundo autem caſu re euicta priſtina integra remaneat obligatio.

CAVT. XXXVIII.

De duobus vel pluribus inſimul iudicare debentibus, vt eorum conſenſus ſententiæ iudicantis vnius præſtitus tutè procedat.

SVMMARIVM.

1 *Delegatione pluribus ſub ea clauſula facta, vt vnus ſine altero, vel aliis iudicare valeat, vnus etiam irrequiſitis aliis, iudicare poterit, & tunc vno inchoante, alij abſque cauſa legitima ſe intromittere non poterunt. Limita, nu. 3. & circa limitationem hanc vide quæ dicuntur. nu. 5. 6. 8. & 10.*

3 *Legatum plurib. relictum ſub hac clauſula adiectione, vel vni ex eis intelligitur omnibus ita factum, vt niſi vnus tantum, cæteris defunctis, ſupererit, omnes ad legatum venire debeant.*

4 *Comitis vnius pluribus exiſtentibus hæredibus, ad quos mulctarum, & pœnarum commodum ſpectat, vnus ſolus in maleficiis ſe intromittere non poterit, niſi alios nolle, vel non poſſe conſtet: & neceſſe eſt vt omnes loquantur, cum ſe intromittunt, nu. 5.*

Et etiam expreſſè pronuntiare debent, & pro tribunali ſedere, num. 5. Sufficit autem quod vnus dicat ſententiam, alij autem expreſſe conſentiant, & qualiter debeant conſenſum exprimere, nu. 8. & de cautela ad hoc, nu. 10.

7 *Mutus iudex eſſe non poteſt.*

9 *Conſentire perſonæ actum facienti, & conſentire actui idem eſt.*

11 *Arbitri, & iudices delegati, cum eorum conſenſus in ſententiis exigitur, ante latam ſententiam per tem-*

poris interuallum præstare nequeunt, secus in delegatis à Principe, num. 12. Idemq; est in iudicibus ordinarijs, num. 13.

14 *Tutor collegæ suo tutelam gerẽdam committere potest.*

15 *Iudex collegæ sui sententiam ratam habere ex post facto non potest, qui sententiæ non interfuit.*

1 DELEGATIONE † duobus, vel pluribus sub ea clausula facta, vt vnus sine altero, vel alijs iudicare possit, vnus, etiam irrequisitis alijs, iudicare poterit, vnde vno inchoante, alius, vel alij, nisi subsit legitima causa, se intromittere non poterunt, text. est in c. cum plures, de offic. deleg. in 6. Maran. de ord. iud. part. 4. dist. 16. nu. 6. & licet in contrarium videantur facere text. in l. si fundum sub condit. § his verbis, ff. de leg. 1. & in l. hæredes mei. §. fin. ff. ad
2 Treb. vbi habetur † quòd legatum pluribus relictum, hac adiecta clausula, vel vni ex eis, intelligitur omnibus ita factum, vt nisi vnus tantum, cæteris defunctis, superesit, omnes ad legatum venire debeant, soluens tamen Bart. in l. si vni ex pluribus, alias Pomp. sub nu. 9. ff. de re iud. inquit, quòd ibi sumus in diuersis terminis, quia in legato eo versatur omnium legatariorum commodum, hic autẽ onus,
3 per quas cõtrarias leges ipse Bar. tenet, † quòd si cum dicta clausula plures sint delegati, vel ordinarij (in quibus inest tacitè dicta clausula, vt post Bar. d. loco, tradit Bald in l. 1. ff. de offi. procons. & Abb. in c. prudentiam, super glo. in ver. teneatur, de offic. deleg. quos refert Io. Bernar. Diaz reg. 516.) & in illius iurisdictionis exercitio ad eos aliquid commodum spectet, vnus solus procedere non poterit, nisi constet alios nolle vel non posse, quam sanè opin. & limitationem ad dictum c. cum plures, videtur etiam sentire ipse Bart. in d. §. his verbis, dum ibidem se remittit ad ea, quæ est dicturus in d. l. hæredes mei. d. §. fin. vbi idem apertè tradit: verum est, quod cõtra Bar. in d. l. si vni, tenuerunt Ang. & Alex sub nu. 10. cum alijs, quos ipse Alex. allegat: tamen cum Bart. in d. l. si vni, tenet Imo. ad Angeli fundamentum respondens, dum ipse Ang. dicebat, quòd delegatis semper sportularum commodum prouenit. §. ne autem, in auth. de iud. & not. in auth. offeratur, in verbo, præbetis sportulas,

C. de

C. de lit. cont. & ideo nunquàm haberet locum d. c. cum plures, resp. inquam Imo. quòd commodum, de quo Bart. loquitur, non consideratur super sportulis, quia non venit intrinsecè, & principaliter ad id, super quo iudicatur, sed incidenter, & extrinsecè, vnde Bart. commodum tantum istud intrinsecum considerauit, quod principaliter ex sententia venit, vt ex mulctis, non vero illud extrinsecum, & ita quoque sensit Alex. sibi contrarius in d. l. hæredes mei. d. §. fin. in fine. nam in negotiis non inspicitur quod incidenter, sed quod principaliter agitur. l. si quis nec causam. & l. rogasti, ff. si cert. pet. Pariter in d. l. si vni. tenet Raph. Cum. aliter ad Angeli fundamentum respondens, quòd scilicet sportularum non attẽdatur commodum, cum illud sit potius laboris remuneratio. d. §. ne autem, ideo non dicitur commodum. l. Aquilius regulus. ff. de donat. sed à Bar. habita fuerunt in consideratione lucra ex pœnis, & mulctis procedentia, hanc quoq; cum Bart. opinionẽ videtur tenere Ias. in d. l. si vni, siue in l. tunc autem, vbi nu. 4. in fine hanc dicit esse pro amico quæstionem, sed tandem concludit nu. 6. in fi. Bartoli opin. magis esse communem, quam reuera intellige (vt dicunt Doct.) procedere in commodo pœnarum, & mulctarum. Proptereaq; Bart. in d. l. si vni, (cuius op. ex antedictis cõmunior est) subiungit, † quòd si plures 4
essent vnius Comitis hæredes, ad quos mulctarum. & pœnarum commodum pertineret, vnus solus se in maleficiis intromittere non posset, nisi alios nolle, vel non posse constaret. ad quod etiam optimè facere dicit l. si quis hac lege. §. quoties. ff. qui, & a quibus. ergo, inquit, & alii iudices adesse debent, & in d. l. si vni, sub nu. 10. Bar. sentit, † quòd ne- 5
cesse sit, vt omnes loquantur, per l. sicuti ff. de arb. & l. cum magistratibus. C. quãdo prouo. non est necesse. † oportet 6
ergo (inquit Bar.) quod expresse pronuncient, & pro tribunali sedeant. Nam & si taciturnitas in iudice sufficeret, Mutus † etiam iudex dari posset, contra l. cum prætor. §. non 7
autem, ff. de iudic. & cum ista Bart. opinione alios transire inquit Ias. in d. l. tunc autem, num. 1. Sufficit † autem quòd 8
vnus [illegible] dicat, alii vero expressim tali sententiæ consentiant, siue dicant, nos cõsentimus tali iudici iudicanti: siue dicant, consentimus tali sententiæ, vt per Bartol.

9 eundem, d. l. si vni, nu. 11. qui id not. dicit, quoniam † idem est consentire personæ facienti actum, quod est consentire
10 actui. tamen subdit Bart. Quòd † cautius erit, si vtrumque aliquis apponi faciat, videlicet, talis consensit tali iudicanti, & eius sententiæ, & ita cum Bartolo pertranseunt com-
11 muniter Scrib. Aduertendum † autem est, secundum Bar. ibidem, sub nu. 12. Quòd arbitri, & delegati iudices, quorum spectatur cõsensus, talem consensum ante latam sententiam per temporis interuallum præstare nequeunt, vt
12 quia vnus alteri animi motum suum commisit, † secus dicit esse in delegatis a Principe, quia sicut subdelegare queunt. l. à iudice. C. de iud. Ita collegæ animi motum suum
13 committere possunt. Idemque in ordinariis † iudicibus censet, & ita alios quoque transire cum Bart. ait Ias. in d. l. tunc autem, nu. 7. ad fin. ad quod etiam refert Bald. in d. l. cum magistratus, in 1. q. C. quan. prouo. non est nec. & fa-
14 cit in simili: nam etiam † vnus tutor alteri tutelam gerendam committere potest. l. ita autem. §. gessisse, & l. tres
15 tutores. ff. de admin. tut. Denique est sciendum, † quòd ex post facto ille, qui non interfuit, ratum habere non potest, vt per Bart. & per eos, quos allegat, in d. l. si vni, in fi. Quod tamen declara, vt per Imo. post Ang. ibi, prout & refert Alex. ibid. sub num. 13.

CAVT. XXXIX.

De pluribus iudicare debentibus, vt vnus absque aliis, etiam irrequisitis, procedere possit.

SVMMARIVM.

1 *Delegatione pluribus facta cum clausula ea, quòd si non omnes simul interesse possint, alii iudicent, an & quando vnus absque aliis procedere poterit.*

2 *Iudices delegati quando separatim irrequisitis collegis procedere possint, & cautela ad hoc, nu. 3.*

1 Delegatione † pluribus de vna causa facta (inhærendo prox. præcedenti caut.) cum clausula, quòd si non omnes simul interesse poterunt, alii iudicent, si aliquis, vel aliqui

aliqui ex delegatis, antequam constet de impedimento collegarum procedant, iudicium nullum reddetur. Ideo ne processus reddatur nullus, debet prius præcedere notificatio de collegarum impedimento, ita per illum tex. tenet Abb. in c. prudentiam, in 2. not. & in fine illius prin. de offic. deleg. Gemin. & Doct. in cap. cum plures, de offic. deleg. lib. 6. vbi de hoc plenè, & alii relati per Maran. in tract. de ord. iud. par. 4. dist. 16. nu. 5. vbi in vers. vide tamen. tenet, quòd licet cuiusdam additionis ad decis. Dominorum de Rota, 166. in nouis, quæ incipit, si duo ex tribus. opinio fuerit, quòd valeret processus ante impedimenti notificationem factus, dummodo in rei veritate impedimentum sit verum. Attamen communiter opinio Doctorum sit illa, quam supra dixi, vt tenere inquit Abb. in d. cap. prudentiam, in fine princip. Secus † modo esset, si in delegatione 2
fuisset apposita alia clausula, videlicet, vt omnes, vel duo, vel vnus procedant, & iudicent, & sic non conditionaliter, quia tunc censetur data iurisdictio singulis in solidum, quo casu vnus, etiam ante notificationem impedimenti collegæ, & absque eius requisitione procedere poterit, text. est, & ibi gloss. in verbo. libere, in d. c. cum plures, de offic. deleg. in 6. & Abb. in d. c. prudentiam. d. 2. not. Maran. d. dist. 16. sub d. nu. 5. & nu. 6. Ideo † bona erit cautela, ad hoc, vt 3
collegis irrequisitis vnus ex delegatis procedere valeat, quòd delegatio sub hac clausula procuretur: circa quam tamen clausulam attende ad ea, quæ in præcedenti prox. caut. dixi.

CAVT. XL.

De reuocanda subdelegatione per delegatum à Principe facta, etiam postquam subdelegatus vsus fuerit.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Principis alium subdelegare potest, quod ampli, & limita, vt sub d. nu. 1. remissiuè, & ipsam commissionem potest reuocare, etiam si subdelegatus eam susceperit, dummodo non vsus sit, nu. 2.*

3 *Delegatus Principis quando poterit subdelegationem factam, etiam si vsus fuerit subdelegatus, reuocare.*

4 *Procurator postquam alium substituit, & mandatum susceptum est, licet eo substitutus non vtatur, reuocare non potest.*

1 DElegatus † Papæ, vel Principis alium subdelegare potest, c. super quæstionum. §. si vero. de off. iud. deleg. c. cum causam, extra de appell. & not. in c. cum Bertoldus, extra de re iud. & est in iure Cæsareo casus l. à iudice, C. de iud. vbi Ias. à nu. 11. vsque ad fin. quinque modis ampliat, & 14. modis limitat. tu autem uno alio modo amplia, ut etiam meri, & mixti imperij causas subdelegare valeat,
2 prout ego dicebam suprà caut. 16. num. 9. Quo & † ipsam commissionem reuocare potest, etiam si subdelegatus eam susceperit, non tamen vsus sit, vt est text. in c. quamuis, de offic. deleg. & in c. is, qui. extr. de procur. in 6. sed vt etiam postquam subdelegatus vsus fuerit, ipse delegans reuocare possit, nec officio suo functus videatur, Consi-
3 lium est, † vt sibi in delegatione reseruet etiam officium suum, nec in totum causam committat, vt apparet ex text. dicti ca. quamuis. per ea verba, In totum, quæ ad hoc ponderat ibi gloss.

Sed quatenus dictum est, quod etiam suscepta commissione delegans reuocare potest, contra de eo, quod dicitur
4 de procuratore: Qui † postquam substituit, & mandatum susceptum est, licet eo substitutus nō vtatur, reuocare non potest, vt est tex. in d. c. is qui, in princ. Solue vt per gloss. ibi in verbo, Aliud, & pro hac solut. vide quæ dicam infra in litera P. caut. 209.

CAVT. XLI.

De formanda inquisitione contra ciuem extra territorium delinquentem, stante statuto volente, posse inquiri de omni crimine, & alio imponente pœnam certam pro tali delicto, pro quo in loco domicilii, seu originis contra aliquem, qui extra territorium delinquit, proceditur.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Delictum in alieno territorio factum de iure communi in loco domicilij, vel originis puniri potest, non modo ad partis instantiam, sed etiam ex officio.*

2 *Statuto si dicatur quòd de quolibet delicto inquiri possit, & alio si determinetur pœna delicti, pro quo fit inquisitio aduersus delinquentem in alieno territorio. Nunquid contra talem sit solummodo statutario iure procedendum, & ad condemnationem veniendum.*

3 *Statuta, quæ processum seu litis respiciunt ordinationẽ ad omnem litem, quæ in loco statuti agitur, porriguntur, licet inquiratur super delicto extra facto.*

4 *Statuta, quæ litis decisionem respiciunt ad ea quæ extra territorium sunt commissa, non porriguntur, sed debet inspici locus vbi illud factum est.*

5 *Inquisitio quomodo sit formanda quando proceditur contra incolam ob delictum extra territorium factũ stante in loco incolæ statuto generaliter dicente. Quod pro omni crimine inquiri possit, & alio imponente pœnam pro delicto, de quo agitur.*

DElinquens † in alieno territorio de iure communi in loco domicilij, vel originis puniri potest, l. relegatorum. §. sed etiam eos, & §. si quis, ff. de interd. & releg. & l. 1. C. vbi de crim. agi opor. ad idem est tex. in c. cum contingat, & ibi Ioan. And. & Panor. & not. in c. fin. de foro compet. Barto. in l. si cui, §. fin. sub numero 6. ff. de accusa. idemque Barto. in l. 1. sub numero 47. Cod. de sum. trinit. & fide cat. communem ait Alc. in c. perniciosam, numer. 47. de offic. ord. & non modo ad partis instantiam, querelam ve, sed etiam ex officio iudex loci originis, seu domicilij inquirere potest, vt communem tradit esse opin. August. ad Ang. de malefic. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, post nu. 83 ad fin. quem refert Alc. in d. c. perniciosam, nume. 47. Franc. Marc. decis. 989 num. 7. par. 1. vbi inquit, quòd Cyn. Barto. Bald. & communiter omnes ita tenent 1

in d.l.1.C.de summa trinit. communem pariter sentit Boss. in tit.de foro comp. num. 182. Vbi subiungit, id vsum approbasse, tùm ob iudicum auiditatem, qui ad lucrum properant, tum etiam ne delicta remaneāt impunita; ad quod etiā alia bona potest allegari ratio; quia congruit prouinciam malis expurgare hominibus, vt est text. in l. congruit, ff.de offic. præs. nam sic puniendo eos, etiam extra territorium delinquentes, & habendo potestatem ex officio inquirere, facile fiet, vt mox & tales delinquentes à delictis in territorio fiendis arceantur, & alii modum bene viuendi, si non virtutis amore, tamen pœnæ formidine accipiant. supradictam quoq; esse communem conclusionem cum nonnullis aliis tradit Clar.in pract.crim.§.fin.q. 39.versic. sed quæro, ibi, contrariam autem, vbi ipse Clar. concludit, quod licet sint in contrarium magnæ authoritates, quarum & ipse in eo versiculo mentionem facit, tamen cum affirmatiuā hanc opi. generalis videatur approbasse consuetudo, ab ea non sit in praxi recedendum, & reuera maximi ponderis adsunt in contrariū authoritates, & numerosæ, quarum & ante Clar. mentionem fecit Viuius inter com. opin. diuersorum, tomo 1. litera I, versic. incip: Iudex domicilii. cum quibus etiam ipse pertransit: verum quia magni practici, & maximè. Boss. & Cla. vsu receptam esse affirmatiuam sententiam testatur, & quia pars hæc non potest non esse Reipublicæ sanior, ideo & ego illi ac-
2 quiesco. † Extat modo statutum in originis, vel domicilii loco, quòd de delicto quouis possit inquiri, vel per accusationem procedi, & aliud extat statutum, quod determinatam pœnam pro tali imponit delicto, ob quod in loco domicilii, seu originis contra aliquem, qui extra territorium deliquit, proceditur. Nunquid contra istum iure duntaxat municipali sit & procedendum, & ad condemnationem veniendum? Bart. in d.l.1.C. de sum. trini. à d. num.40. vsque ad num.50. quæst. hanc examinat, & tandem concludit, verbis statutorum decidendam esse quæstionem. Nam si statutum expresse disponit, vt etiam ita puniatur ille, qui extra territorium tale delictum fecerit, tunc contra eum & inquiri, & condemnatio fieri secundum ius municipale poterit, l.2.C. de eunuch. & hanc opin. communiter

appro-

approbari ait Socin. in consi.302. num.4. in fine, lib.2. Aut limitatiuè de delicto; quod intra territorium fit, loquitur, & tunc clare patet, quòd ad ea non extenditur, quæ extra fiunt, l. si vero. §. de viro. ff sol. matr. cum sim. Aut statutum ipsum simpliciter loquitur, & tunc bene secundum statutum originis, & loci procedi posset: † statuta enim 3
quæ processum, seu litis respiciunt ordinationem, ad omnem litem quæ in ipso loco agitatur, porriguntur, licet inquiratur super delicto extra facto, l.3.§. fin. ff. de testib. & l. cum clericus, in fi. Co. de episc. & cleric. sed reus non posset puniri, nisi vel de iure communi, vel secundum statutum, in quo deliquisset: † Quia statuta, quæ litis de- 4
cisionem respiciunt, ad ea, quæ extra territorium sunt cõmissa, non porriguntur, sed debet inspici locus, vbi illud factum est, per l. an in totum. C. de ædif. priu. quam l. alleg. Barto. in d. l. 1. numero 27. & ita etiam tenet sub numero 48. pro quo allegat ibi c. vt animarum. §.1. de constit. in 6. & l. cum vnus, §.1. ff. de bon. aut. iud. possid. & opin. istam dicit esse communem Alexand. consil. 91. post numer. 1. colum. 2. versicu. & cum sit. lib. 2. quem refert Paris. consi. 159. numer. 6. libro 4. & Ruin. consil. 84. in fine lib. 4. Boss. in tit. de pœn. num. 19. cum aliis, de quibus Clar. in modò citando loco. Ideoque Barto. numer. 49. Iudice in tali casu
inquirente Consilium tradit; Quod † scilicet, quando in- 5
quisitionem format, in eius conclusione dicat, super quibus omnibus, & singulis procedere & inquirere intẽdo secundum formam statutorum huius loci, & eum culpabilem punire, & condemnare, secundum formam iuris, sicque procedendo se ad statuta refert, in condẽnando, ad ius commune. Et circa supradictam Bartoli distinctionem vide quæ latè congerit Iul. Clar. in pract. §. fin. q. 85. versiculo, Tertius est casus. vbi ad illius versiculi finem inquit, à tali distinctione non esse in iudicando recedendum, licet Marian. in c. postulasti, numero 16. de foro compe. generaliter dicat, communem esse conclusionem, quòd delinquens puniri debeat secundum pœnam impositam à statuto loci, in quo punitur.

CAVT. XLII.

De resistentia per eum, qui vult aliquem fundum vendere, aduersus denuntiantē facienda.

SVMMARIVM.

1 *Denuntians ius habere in aliqua re, quam quis vendere vult, emptorem in mala fide constituit, si hoc ante contractum facit, sed & post contractum de iure cano. in mala fide constituitur.*

2 *Denuntians ex persona sua, & proprio nomine ius habere in aliqua re, denuntiato de iure suo fidem facere non tenetur.*

3 *Vendere volens aliquam rem, quo remedio aduersus impedientem vtatur.*

4 *Emere cupiens aliquam rem quomodo impedientem decipere queat.*

5 *L. diffamari. C. de ingen. man. quomodo intelligatur procedere, & nu. 4.*

1 Denuntians emere † volenti ius in ea re habere, quam quis vendere vult, emptorem ipsum in mala fide cōstituit, l. quædam. § nihil, versic. sed si ei, ff. de edendo. l. ait prætor. §. si quis particeps. ff. quæ in frau. cred. & l. si fundum. Cod. de rei vend. ac not. Specul. in tit. de resc. vend. §. 1. nu. 24. & hoc verum est, si denuntiat ante contractum, secus si post, vt no. in d. §. si quis particeps, & per Bar. in fi. & cæteros, in d. l. si fundum, & probat text. not. cum gl. in in l. pen ff. pro empt. Bart. in l. naturaliter, sub num. 9. vers. Ita circa hoc, ff. de vsucap. Balb. in repetit. l. Celsus. eod. titu. parte 3. num. 12. & communem huiusce rei esse opin. ait ex Alex F-lin. Affl cto. & ipso Balbo, quos refert Eman. Soar. in Thesauro recep. sent. litera D, numer. 49. Bene tamen inquit Balb. prædicto loco, quod de iure canonico secus est: nam quamuis de iure ciuili sufficiat bonam adesse in initio fidem, l. 1. §. hoc tantummodo. C. de vsuc. transfor. ibique not. tamen Pontificio iure bona fides omni tem-

pore

pore requiritur, & sic continue vsque ad præscriptionem completam, c. fin. cum ibi plenè not. extr. de præscrip. & no. gloss. in d. §. hoc tantummodo, & ita tenuisse in d. c. fi. Imo ait Balbus, limitantem dictam l. pe. ff. pro emp. procedere in ciuili, non in canonico. Quatenus autem superius dicebam ex denuntiatione emere volenti facta eum in mala fide constitui, adeò vera hæc est conclusio, Quod † denuntiās, vel quia rem suam ait, vel quia ius aliquod in ea se habere asserit, denuntiato emptori fidem facere de iure suo non tenetur. Quinimo denuntiatus ipse tali denuntianti credere, & se informare, ac de veritate inquirere tenetur, alioquin sibi imputatur. Ita volunt & glos. & Bald. in d. l si fundum, & tradit Balb. in repet. d. leg. Celsus, dicta parte 3. sub dicto numero 13. vbi ipse Balb. numero sequen. versiculo, Cautela ergo. remedium pro eo tradit, qui vendere vult, aduersus hunc denuntiantem, & venditionem impedientem, † Vt scilicet ipse vendere volens contra denuntiantem agat, vt de iure suo edoceat, & petat denuntianti ad agendum terminum præfigi secundum formam leg. diffamari. Cod. de ingenu. manum. cuius leg. diffamari, materiam latè explicat mihi Iacob. Philip. Port. in 1. lib. conclu. conclus. 19. Quod sanè consilium longè prius, quam Balb. tradidit Specul. in titu. de rescind. vendit. §. 1. numero 27. motus vltra d. l. diffamari, ex nonnullis aliis iuribus, quæ adducit, ad quod etiam vide Boer. decis. 255. numero 7. vbi numer. 9. ponit formam fiendæ narrationis aduersus diffamantem, & mox materiam prosequitur, vsque ad numer. 12. quem omnino vide cum caut. Cœpollæ 110. quando aliquis, quam post Ang. (cuius ex dictis Cæpolla suam fecit cautelam) & post alios ipse Boer. sub num. 10. allegat, & hoc quidem remedium pulchrum est. Quo etiam ille, qui emere vult, vti poterit, non per se quidem, sed per interpositā ipsius vēditoris personā, secundum modum prædictum. Vnde ex hoc etiam remedio remedium pro ipso emere volente, & denuntiato, sume, † Vt scilicet procuret, quòd venditor vtatur, dic. leg. diffamari. quod in beneficiū ipsius emere desiderantis per obliquum conuerti poterit, licet (vt dixi) directo ex se denuntiantem cogere non posset, vt de iure suo ipsi fidem fa-

ceret; Namque nullam aduersus se ipsum factam iactationem, sed aduersus vendentem prætendere posset. Vnde
5 non procederet dispositio d.l.diffamari, quæ † duntaxat eis succurrit, contra quos iactatio facta dirigitur, vt ibi habes, & in eius materia. Ad idem vide Innoc. in c. ab his. extr. de verb. sign. Felin. in c. olim, de rescrip. & Castr. in l. si contendat. ff. de fideiussor. Nam & inquit Aret. consi.
6 68. col. fin. † quod tali agens remedio de iure suo, & interesse docere debet.

CAVT. XLIII.

De fienda Denũtiatione per cessionarium, ad hoc ne debitoris debitor suo creditori soluat.

SVMMARIVM

1 *Denuntiationi debitoris factæ quando parendum sit.*
2 *Debitoris debitori protestatio, ne soluat, quomodo sit fienda.*
3 *Creditor cum eius debitori facta est protestatio, ne soluat, quomodo se gerere debeat.*

1 DEnuntiatio † si fiat ex causa iusta, & vera, tunc, si illius causæ veritas debitori debitoris ostenditur, protestationi illi parendum est. l. nomē. ibi, certior de obligatione, &c. C. quæ res pig. obl. pc ss. Ideoque Bar. in l. non solum, §. morte eius. numer. 31. ff. de oper. noui nunt. Con-
2 silium tradit, † Quod quando aliquis debitori debitoris, ne soluat, denuntiat, ei instrumentum debiti legat, vel copiam dimittat, ad quod allegat cap. causam, de electio. in clem. (quod vide in fine illius capi.) & d.l. nomen. idem ponitur per eundem Bartol. in l. 1. in princip. sub num. 20. & ibi Ias. sub num. 10. versic. tene conclus. Bar. ff. de op. noui nuntiat. Idem Bar. in l. grege. §. 1. num. ff. de pignorib. faciunt tradita per eundem in l. quod te. sub nu. 2. 10. ff. si certr. pet. in l. quidam decedens. §. ex quo, in fi. ff. de adm. tu. Spec. in tit. de appel. §. qualiter, num. 9. & sub num. 10. vers. nec tenetur credere. Bal. in l. si legatum. ff. de eden. & in l. si

fun-

fundum, C. de rei vendicat. & Ang. in l. hæres cum debuerat, ff. ad Trebell. adde quod tradit Ioan. Andr. in cap. licet, in fine, de sup. negl. prælat. scias tamē, quòd † quando debitori meo est facta denuntiatio, iuxta prædicta, ne soluat, ego potero meo ipsi debitori offerre de indemnitate cautionem, & compellere, vt mihi soluat, per l. is à quo. cum l. seq ff. de rei vend. & l. pen. ad finem. C. depo. & ita tenent Ang. Nic. de Neap. Raph. & recentiores communiter in d. l. hæres. ff. ad Trebell. Barto. in l. nam & si fur. sub nume. 4. vers. si vero. ff. si cert. pet. Imo. in c. sane. 2. ad fin. de off. de leg. & Iason. in d. §. morte. sub num. 28. vers. limita, nisi creditor. Quod nota tu creditor, vt tali in casu procedere non ignores. 3

C A V T. XLIIII.

De appellatione, à dilationis denegatione, & de protestatione ad breuiorem dilationem.

S V M M A R I V M.

1 *Dilatio etiam secunda in causis ciuilibus datur, cum causæ cognitione.*
2 *Appellatio ab interlocutoria quando detur.*
3 *Appellari an possit à breuitate dilationis.*
4 *Appellari an posit a denegatione secundæ dilationis iusta de causa petita, cum nu. 5. & 6.*
7 *Appellatio quando interponitur à denegatione facta secundæ dilationis iusta de causa petita, quomodo sit introducenda.*
8 *Dilatio breuis nimis cum sine causa datur, quid seruãdum, & quare.*

Dilatio † etiam secunda in causis ciuilibus datur, cum cognitione causæ. l. oratione. ff. de fer. & gl. ac Doct. in l. fin. ff. eod. & sine causæ cognitione etiam, cum dilatio breuior sit, & aduersus eam, cum datur, fit protestatio, vt inferius habebis, sub num. 8. Modo datur prima nimis 1

breuis dilatio ad probandum, absque eo, quòd ab initio tu fueris aduersus eam protestatus, & sic iam es in casu, quòd aliam petere non potes, nisi causa cognita, vt mox
3 tibi dicam, nunquid appellari possit? Scis, † quòd appellatio ab interlocutoria non datur, nisi & grauamen contineat, & illud per appellationem à diffinitiua reparari non valeat, vt per Barto. in l. 2. ff. de app. recip. (& de grauamine est tex. & ibi Panor. in 1. not. in cap. cum cessante, extra de appell. & additio ad Barto. in d. l. 2. sub num. 13. in litera A, versi. sed à grauamine nisi grauet) & vide ad hoc Scrib. in leg. arbitro. ff. qui satisd. cog. in d. leg. 2. de app. recip. & in l. post sententiam. C. de sent. & interlocu. omn. iud. de qua re ego etiam latius tractaui supra in litera A, Caut. 10. Propterea dico secundum Bart. in d. l. 2. nume. 22. & gl. in l. à procedente. C. de dilat. ac Bal. in addit. ad Spec. de app. colum. 4. vers. sed an à breuitate, † quòd appellari non poterit, cum pars non grauetur, nam si in prima probari non poterit, secunda petetur, quæ causa cognita dabitur, vt per text. d. l. oratione, & d. l. fin. ibique doct. de ferijs.
4 † Sed si instãtia de causa secundam quis petit, & denegatur, an appellabit, ut? Bar. d. l. 2. nu. 23. concludit quòd non, ideo quia damnum illatum per appellationem à diffinitiua re-
5 parari potest, vnde † infertur, quòd si damnum reparari non posset per appellationem à diffinitiua, appellatio per-
6 mitteretur, † ideoque etiam appellatio daretur secundum ipsum Bartolum dicto loco, si fortè ex hac denegatione facultas probationis deperiret, vtputa cum testes essent senes, vel valetudinarij, vel subitò absfuturi, vt l. in lege Aquilia si delictum. ff. ad l. Aquil. Vel si aliquis instantis periculi casus immineret in testium personam, ex his, quæ habentur in l. 2. 3. & seq. ff. de don. cau. mor. Tamen Bartol. sub d. nume. 23. dum à tali denegatione dilationis, ex qua probationis deperiret facultas, appellatio interponitur.
7 † consilium tradit, vt talis causa exprimatur coram iudice, vt sic grauaminis causa euidentius pateat: † in quantum
8 autem breuis datur sine causa dilatio, qua probationis facultas adeo nõ deperiret, vt saltem per appellationẽ à diffinitiua grauamen reparari posset, & proinde appellatio non est concessa, cauta sit pars, quæ talem recipit dilationem,

nem, vt huic dilationi modicæ contradicat, & aduersus eam (quod & fieri semper non erit incongruum) protestetur: alioquin si sponte breuiorem reciperet dilationem, iure suo renunciasse videretur, vt per Abb. in c. quod ad consultationem, per eum tex. in pen. not. extra de re iud. & sic iudicem absque causæ ostensione, trahere ad nouam dilationem non posset, quodque factu vtile inquit Maranr.* in tract. de ord. iud. par. 2. 6. partis principalis, vers. Tertius actus. qui solet. numer. 17. præsertim, quia secundam postea dilationem ille, qui contradixit, & protestatus est, petere potest, quæ, etiam nulla præcedente causæ cognitione, quando prima integra non fuit, de iure dari debebit, quia ista secunda non videtur noua dilatio, sed potius reintegratio, & suppletio primæ, secundum Innoc. in c. vltra tertiam. extra de testib. Barto. in l. 1. in fi. C. de dilat. & Ias. in l. fi. ff. de fer. quos ad hoc Maran. allegat, tu adde Barto. cons. 97. incip. In quæstione prædicta, numer. 2. & Abb. in consil. 64. incip. casus in effectu talis est, in 1. colum. ad fi. volum. 2. quod dictum in ordinariis attende, secus in iudiciis summariis, secundum Bartoli tradita in eius modo citato cons. sub d. nume. 2 Quæ quidem cautela adhibita, si id, quod Marantа ait, operaretur, maximæ esset vtilitatis, quia alia etiam posset in locum secundæ (si causa subsisteret) peti dilatio, quæ causa ipsa cognita, danda esset, secundum d. l. oratione. cum enim ea, quæ in reintegrationem primæ data esset, in primæ ipsius locum subrogaretur, nemini dubium est, quod ipsa iam subrogata naturam primæ dilationis saperet. c. ecclesia. primo. ex. vt lite pendente. & leg. si eum, §. qui iniuriarum. ff. si quis caut.

CAVT. XLV.

De exceptione dominij in interdicto retinendæ opponenda, vel non.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio dominij in possessorio retinẽdæ regulariter agẽti non obstat. Limita vt nu. 2. 3. 6. & 7.*

4 *Exceptio dominij quando in interdicto recuperandæ obstet.*

5 *Instrumenta, per quæ dominium allegatur, si oppositionem, & contradictionem paterentur, quia tunc res clara non esset, exceptio non admitteretur.*

Confessio de dominio aduersarij in beneficialibus non nocet. dicto nu. 5. Vers. Hanc autem.

8 *Exceptione dominij in retinēda opposita in casibus permissis, qualiter actori succurratur. & nu. 10.*

9 *Clandestinè quis nō potest dici rem suam possidere, quoniam conductio, & precarij rogatio in re sua in seipsum non cadit, & quomodo id intelligatur.*

Conductio, & precarij rogatio rei meæ in me non cadit. d. nume. 9.

11 *Verba simpliciter prolata in potentiori significatu intelligenda sunt & verba intelliguntur prolata ad casum, ad quem possunt aptari. nu. 12.*

13 *Contractus sunt indiuidui, qui non valent quo ad vnum, nec quo ad aliud sustinentur.*

14 *Oppositum idem operatur in opp. quod propositum in proposito.*

1 DOminij † exceptio interd. retinendæ agenti regulariter non obstat, siue ex interuallo, siue in continenti probanda offeratur, vt per Bart. in l. si de ui. sub num. 4. ff. de iud. in l. naturaliter, §. nihil commune. num. 2. in l. de eo. §. si seruum, & ibi Doct. ff. de acqu. poss. & in l. 1. Cod. si per vim, vel alio mo. nu. 11. & idem cons. 81. Martinus Forniconis, nume. 4. lib. 1. Bald. in l. ordinarij. C. de rei vend. & in l. si quis conductionis, in 3. opp. C. loc. Abb. in c. in literis, n. 50. & ibid Bald. & Bero. nu. 54. de restit. spol. Bal. & Imo. in c. 1. de restit. spol. vbi inquit ipse Imo. quòd ista conclusio sibi verior videtur, & ipsam communem appellat Areti. in d. §. si seruum, vbi etiam vide Imo. & Ias. in dicto §. nihil commune, sub num. 41. inquit simpliciter alios ibi cum Bart. transire, licet mox secundum fundamentum Pauli de Castr. aliud sentire videatur, quamque Bartoli opinionem communem ait esse Rip. in dicto §. nihil commune, sub num. 98. sequitur Menoch. in tract. de retinen. poss. rem. 3. sub

3. sub num. 672. cum numero 675. quibus in locis pro hac 12
opin. ille & iste plures referunt Doct. & maximè Menoch. quosdam refert de magis communi testantes: conclusionem tamen istam vltra illas quatuor declarationes de quibus Menoch. d. rem. 3. à nume. 681. vsque ad num. 685. limita quatuor modis.

Primò † vt non procedat in exceptione dominij, de quo 2
per sententiam in petitorio latam probari potest, vt per Din. in c. qui ad agendum, de reg. iur. in 6. Alexan. in d. §. nihil commune, num. 24. ibique Iaf. sub num. 49. hanc magis communem opin. tradit, quamuis postea nonnullis fundamentis in contrarium nitatur, quibus respondet ibidem Ripa qui de communi testatur, sub num. 97. & Rub. num. 170. Vbi nu. praecedenti communem, pariter praedictam opinionem habes, & eandem sententiam plures alij, tanquam communiter approbatam, secuti sunt, quos refert Meno. d. rem. 3. n. 685. vbi de magis communi asserit. Quam quidem communem attende secundum casus, de quibus Ripa d. num. 97. & Menoch. eum defendes d. rem. 3. sub nu. 690. & 691.

Limita secundo, † vt locum non habeat, cum per agen- 3
tis possessoris confessionem de dominio constaret. Paritérque per instrumenta, vel similia, quae indubitabilem rem omnino facerent, dominium probari posset, quia except. obstaret. vt per Horma. Decum. in d. § nihil commune, num. 50. & Menoch. d. rem. 3. numer. 692. cum seq. ea scilicet ratione, † Nam & in his casibus dominij exceptio 4
recuperandae interdicto agenti obstaret, ipse Menoch. copiosissimè demonstrat in suo famoso tract. de recuper. rem. 1. q. 16. cum duabus sequentibus quaestionibus. Quod quidem recuperandae cum sit remedio retinendae fauorabilius, vt tradunt Alex. in d. §. nihil. d. num. 34. & ibi Rip. sub d. num. 97. & alij plures, quorum meminit Menoch. d. rem. 3. d. num. 685. vbi num. seq. idem ex illis ipse tradit, quibus adde Alex. consil. 200. in secundo dubio, volum. 2. quem refert in quadam argumentatione ita dixisse Rubeus, d. §. nihil commune, num. 72. & istud admittunt omnes regulariter procedere, multo magis exceptionem hanc eisdem in casibus in ipso retinendae obiici posse di-

Cyn. & Doct. in l. 1. Cod. vti possid. prout ad id refert Cæp. caut. 203. In causa interdicti, in princ. Ex quibus omnibus habetis qualiter dominij exceptio in interdicto retinẽdæ admittatur, nec ne. Vnde suis loco, & tẽpore ille, qui hoc interdicto cõuentus erit, consiliũ capere poterit, qualiter hac dominij exceptione vtatur. Verum remediũ est pro actore in retinenda obtinere volente, contra quẽ fierent ab aduersario, pro coloranda possessione, articuli de dominio, si ipsum reum de proprietate probaturũ suspicabitur, (quod nec nocere poterit, cũ alio aliquo ex prædictis modis dominij exceptio admitteretur.) † Quòd positiones, & articulos faciat, Aduersariũ ipsum clam à se possessionis respectu possidere: ille enim, qui clandestinã habet possessionẽ in hoc interdicto succumbit l. 1. in prin. & §. perpetuo, ac §. fi. ff. vti possid. atq; in l. vnica, C. eod. Nec ob. † ꝙ dominus rem suam clandestine possidere nequeat. quia nec in re sua cõductio, nec precarij rogatio in se ipsum cadit, vt est text. in d. §. fi. seruũ. de acq. poss. Vnde, cũ dominiũ probarit aduersarius, clandestinitas penes eũ esse nõn videatur. Quia respondeo, quod text. contrarius intelligitur procedere quo ad proprietatem, secus autem quo ad possessionem, vt ibid. gloss. multum notabiliter tradit, faciuntque notata per gloss. & Scrib. per eum text. & præsertim ibi vide Rip. numero 9. cum sequen. in leg. si aliquam rem, ff. eo. de acqu. poss. ad quod etiam adduco textum, & quod ibi not. in leg. in rebus. §. item si rem meam, iuncto tex. in leg. certe. §. fin. & in l. qui pignoris, ff. de acqu. poss. & in l. 2. & quod ibi not. gl. fi. C. de distr. pign. 8 9

10 Aduertat autem actor, † vt in specie dicat, clam possidere ab eo aduersarium respectu possessionis, nam si simpliciter diceret, ipsum aduersariũ clam possidere, in dubio de proprietate intelligendum videretur, argumento d. l. si aliquam rem, in fi. de acquir. possess. ex illis legis eius verbis, ibi, & conductio specialiter solius possessionis, &c. Quæ & ibidem Bart. num. 11. considerauit, tuncque ipse aduersarius, cum legitimè dominium, & proprietatem habere probassent, actor forte succumbere posset, vt & perpendit Bart. in d. §. si seruum. porrò licet istud sine aliqua non pertrãseat difficultate, maxime quia, cũ iam de possessione

generalis mentio facta esset, dicendo, talem clam possidere, verba † simpliciter prolata, quæ plures possunt habere
11 significationes, in potentiori significatu intelligenda sunt. l.1.§ qui in perpetuum, ff. si ager vectig. vel emphyt. pet. l. 1.§. biduū, & quod ibi no. in verbo, sententiæ latæ. ff quan. appell. sit. & §. sed ius quidem. in vers. sed quoties, Instit. de iure naturali, gentium, & ciuili. Atqui possessionis intellectus potentior seipsum offert, argum l.1. ff de acquir. possessio. ergo simplicia illa verba quò ad clandestinam ipsam possessionem, non verò quoad proprietatem intelligenda
12 videntur. Accedat, quia verba † intelliguntur esse prolata ad casum, ad quem aptari possunt, vt per Alex. l. Centurio, num. 98. ff. de vulga. & pupilla. & multa ad rem tradit Felin. in c. nonnulli, versiculo, vbi verba non conueniunt, de rescrip. Sed verba ea, clam possidere, ad proprietatem referri non possunt, vt dicebam supra sub nu. 9. ergo: propterea cum verborum eorum simpliciter prolatorum vnicus sit intellectus, perinde dicendum videtur, ac si specialiter actor ille dixisset, clam possidere respectu possessionis, argum. l. 2. ff. de liber. & posth. & eorum quæ Soc. tradit in cons. 1. sub nu. 1. ibi quod est vnica ratio, vol. 1. Nec ob. tex. d. l. si aliquam rem, quia respondeo diuersum esse casum eum respectu fiendæ specialis mentionis de possessione, à casu nostro: & diuersitatis ea est ratio, quoniam nisi talis fieret expressio in rei suæ conductione, conductio ea, quæ ad proprietatem quoque aptari potest, pleno iure facta intelligeretur, ratione scilicet proprietatis, & possessionis. l. si in emptione. §. rei suæ, & ibi no. Bar. ff. de contr. emp. traditque Ripa in d. l. si aliquam, sub num. 44. vers. & quia dominus. vnde cum quo ad proprietatem conductio nulla esset ab initio, neque etiam quo ad possessionem sustine-
13 ri posset: est † enim contractus indiuiduus, qui si quo ad vnum non valet, nec quo ad aliud sustinetur. l. si rem aliam. ff. de solut. & l. 1. C. si aduer. transact. & facit tex. in l. quod si vno, ff. de in diem addi. desumendo ibi argu. quòd † idem operatur oppositum in opposito, quod propositum in pro-
14 posito, iux c. hospitiolū, distin. 32. l. fi. §. fi. de legatis tertio, & §. plus. Inst. de actio. Doct. in rub. de acqu. poss. & quòd ita argumentum desumi possit ex eo tex. l. quod si vno. colligere

ligere est ex gloss. 1. ibidem, & optimè facit textus, quem gloss. illa allegat. sed in casu nostro illa cessat ratio, qua similis expressio fieri debeat, quoniam quando actor inquit aduersarium clam possidere, verba ea solum respicere possessionem apta sunt, l. clam possidere. ff. de acquir. possess. quem tex. ad hoc subtiliter intuetur gl. in l. Pomponius, §. cum quis, in ver. vitiis, ad fin. versic. Item nec clandestina, & in l. vitia, in versic. Item subtiliter, ff & C. de acquir. possess. ergo & rationis ipsius effectus cessare debet, iuribus vulg. Vnde dicendum videatur, quod similis expressio dicendi, respectu possessionis, de necessitate fienda non videatur.

Attamen non ab re erit, si ad abundantem cautelam, & vt tutius agatur, expresse dicat in articulis actor, quòd aduersarius clam respectu possessionis, possidet, sic etiam omnino Bartoli menti satisfaciet, qui ita docet in d. §. si seruum, nume. 4. vbi prædictum dat consilium per supradictam l. si aliquam, in fine, quam quidem Bartol. doctr. sequuntur in d. §. si seruum, Doct. & Ang. Aret. in §. quadrupli, col. pen. Instit. de actio. prout refert Cæpo. d. caut. 203. circa medium, quo loci & ipse similem tradit cautelã, quod in practica menti tenendum admonet, & ipsam Bartoli doctrinam summè commendant omnes, vt tradit Menoc. in trac. de recup. rem. 15. num. 402. quæ que in terminis huius nostri interdicti retinendæ sine dubio (prout Bart. loquitur) procedit, vt penes Menoc. ipsum, & quos allegat in prædicto rem. 15. num. 405. habes. In hoc autem retinendæ remedio quomodo libellus concipiatur, & quid agendum sit, cum quis non turbatur quidem, sed futuram turbationem timet, dicam infra caut. 303.

CAVT. XLVI.

Ne inquilinus de domo expelli quoquo modo possit.

SVMMARIVM.

1 *Inquilinus quatuor casibus de domo conducta expelli potest.*

2 *Locator, si vsum, & necessariam refectionem prauide-*

re potuit, inquilinum de domo expellere nequit, & ideo datur inquilino consilium, vt probet potuisse praeuidere, nu. 3.

Lasus vltra dimidiā iusti precij, si iustum rei valorē sciuerit, non vtitur rem. l. 2 C. de resc. vend. sub d. num. 3. ver. Nam &.

4 *Pensio domus locata quo tēpore sit soluenda, remissiuè.*

5 *Inquilinus domo conducta male vtens, si de ea expellitur, pensio residui temporis minuitur.*

6 *Locator aduersus conductorem pro damno dato & locati, & l. Aquilia actionem habet, & nu. 17.*

7 *Inquilinus vt neutiquam de domo expelli possit, quo cōsilio vtatur, & nu 8. & 11. & 19. & 21.*

Verba debent aliquid operari, sub nu. 7.

9 *Verba generalia excludunt ea, quæ odiosa sunt.*

10 *Legitimandi filios spurios generali potestate concessa, filij spurii sacerdotum legitimari non possunt.*

12 *Conuentioni & legi in contractu appositæ standum est.*

13 *Verba expressa ad casum odiosum aptantur, licet non expressa generalia tamen aptari nequeat, dummodo istud odium in dolum non cadat, vt per nu 15.*

14 *Dolum non praestare expressè etiam caueri non potest.*

16 *Pecunia locationis actione ea locati condicitur.*

Conducens rem, & eam deterioratam reddens, an eam dominus recipere teneatur, ita vt si consignata fuerit, & non recepta, ac mox furata ipse dominus sibi imputare debeat, nu 17. in vers. vnde hic.

18 *Fauori suo quilibet renuntiare potest.*

20 *Oppositum idem operatur in opp. quod propositum in propos.*

22 *Verba specialia plus operantur, quàm generalia.*

1 DOmū † conducens quatuor casibus a domino expelli potest, propter necessarium vsum, propter necessariā refectionē, propter non solutam pensionē, & propter malam ipsius inquilini deportationē, tex. est in l. ædem quam. C. de loc. & cond. Speculat. in tit. de loc. §. postquā, vers. porrò, nu. 8. & ver. si autem sit necessaria, nu. 9. & de expulsione absolutionis cessationē, & malam deportationē, seu deteriorationem, tradunt. Bartol. & doct. maximè Iason in

auth.

auth. qui rem. Cod. de sacrosanct. eccl-s. & de deterioratione tradunt Bald. & Doctor. in l. diuortio. §. si fundum. ff. solut. matrimon. & de necessario vsu regulam tradit cū quatuor limitationibus, Iacob. Philip. Por. in 1. lib. com. conclu. regu 33. Circa autem primum, & secundum casum ex prædictis quatuor aduertendum est, † quod si contra- 2
ctus tempore casus illos locator præuidere potuit, inquilinum expellerere nequit, vt tenet gloss. in dicta leg. ædem- in verbo, necessariam, per tex. in l. de ætate. §. ex causa. ff. de interrogat. actio. & in l. si is à quo, ac in leg. sequen. ff. vt in poss. legat. Quapropter † caueat inquilinus, cum loca- 3
tor ob duos hos casus eum expellere vult, vt probet, si potest, ea contractus tempore præuideri potuisse. Nam & in simili videmus, quòd rei valorē sciens non iuuatur beneficio legis secundæ. Cod. de rescinden. venditio. vt per Doctor. communiter in dicta l. secunda, & in lege, si quis cum aliter. ff. de verbor. obligation. & prout communem esse opinionem ait Socin. consil 6 48. numero 4. volum. 4. Dec. consil. 583. circa princip. Paris. consilio 128. numero 36. lib. 1. Marc. Mant. libro primo locor. cap. 6. Didac. Couar. libr. 2. resol. c. 4. numero 2. & post alios Cagnol. in dicta leg. 2. Cod. de rescinden, venditio. sub numer. 124. proinde si contractus tempore eadem imminebat vsus, vel refectionis necessitas, qua non obstante dominus locauit, inquilinus ipse expelli non poterit, vt per gloss. in d. l. ædem. tradunt ibi Bal. Ang. & Raph. Fulg ac Corn. consil. 101. columna penultima, volumine secundo, quos refert Port. in præd. reg. 33. limit. 3. Circa tertium casum, scilicet. † Quando pensio sit soluenda. vide penes gloss. fi. & doct. 4
in dicta lege. ædem, Bart. in lege, si seruus communis Mæuij. §. cum seruus, numero 5. ff. de stip. ser. Canonist. in c. propter sterilitatem, extra loc. Iacob. Butr. Bald. & Angel. post gloss. in l. si quis emptionis, in fi. C. de præscript. 30 annor. gloss. in d. l. diuortio, in prin. in verbo, tertia portio, & ibi Doct. max. Bal. & Alex. nu. 33. ff. soluto matr. Quoad vltimum casum est animaduertendum, † Quòd si inquili- 5
nus expellitur, eo, quia domo malè vtitur, merces residui temporis minuitur: † Nam pro damno dato dominus & 6
locati, & legis Aqu. actione cōtra cōductorē agere potest,

vt probat d.glo.fi.in prin.per text. in §.si vero quis autem in Auth.de alie.& emphyt.in l.2. ff.quib.mod.pig.tac.con.& in lege,si vulnerau ris.ff.loca. dicamque de hoc ego infra in caut.153.vbi docebo, an pro damno in re locata dato sit melius agere locati, vel legis Aquilæ actione. Breuiter igitur ex supradictis habes, quomodo sit intelligenda dicta lex,ædem.circa conductoris expulsionem concessam, vel ne. Quæro modò, an sit remedium, quo neutiquam conductor expelli valeat? Reperio in specie Dec. in l. fin. ff. si cert.peta.num.7.& eundem consilio 293. num.3. & consi. 473.numero 4.ex Ang.in dicta l.ædem.in ver.dico etiam,
7 dicentem, † quòd si dominus conductori promittit illum durante locationis tempore non expellere, vt contractus verba aliquid operentur, iuxta tex.in l. si quando, in prin. ff.de leg.1. cum sim. verba illa generaliter accipiuntur, vt sonant: ideoque dato quod dominus domum pro suo vsu voluerit, conductorem expellere non poterit, & tunc locum non habebit text.in d.l.ædem. Ad idem vide Doct.in c.quæ in ecclesiarum, extra de const. Cor.d. consil. 103.d. col.pen. Grat. consil.1. volum.1 & faciunt tradita à Barto. in lege,sed & si.§.quæ sicum,sub numero 3. versiculo,In stipulationibus conuentionalibus. ff. si quis cautionibus. quem sequitur Socin. cons.70. sub nu.3. volum.3. ad idem quoque faciunt tradita ab aliis Doct. de quibus Port.in
8 præcitata regula.33.limit.1. † Quod quidem remedium licet fortè in duobus primis casibus,scilicet vsus, & refectionis, proficuum esse posset,in casibus tamen non solutæ pensio-
9 nis,& abusionis tam facile omnino non procederet:† verba etenim generalia ea excludunt, quæ odiosa existunt.l. Lucius,2.§ Lucius, 2.ff.de legat.2. & facit c. odia, extr. de reg.iur.in 6.& pro hoc optime faciunt tradita a Barr. in d. §.quæ situm.sub d. num.3. dum ibi habetur,quod periculi simplex susceptio quid siquidē operari debet, sed vbi mox aliquam egit operationem, restringitur, vt ad vlteriores casus non extendatur: vnde & dicendum videretur, quod illa generalis promissio de non expellendo, siquidem intelligi debeat,vt operetur quo ad aliquid,sed non comprehendat duos casus, scilicet vsus,& refectionis.verum quia isti duo casus in se habent similitudinem, existimo ego ambos

ambos comprehendi, propter vulgatam regulam, qua ha-
betur, quòd in habentibus simbolum, &c. l. sed cum pa-
trono. ff. de bon. poss. cum simil. de quibus Tiraqu. de le-
gib. connub. lib. 5. nu. 20. & Dominus meus Io. Ceph. cons.
581. num. 15. Veruntamen, vt dixi ex ipsa clausula genera-
li non sic interpretaretur in aliis duobus casibus ob dost
exclusionem iuxta prædicta. & propterea Dec. cons. 38. nu-
me. 6. dicebat, † quod per generalem potestatẽ filios spu- 10
rios legitimandi concessam, non videntur filij spurij sacer-
dotum inclusi: sed ex generalib⁹ supradictis verbis odium
includeretur, quòd scilicet absque eo, quòd de domo in-
quilinus expelli posset, circa soluendam pensionem con-
tractus legi, legique ipsi fraudem facere, solutumque do-
losè prorogare. & dominum in iudicio vexare posset, ac
male in domo ipsa versari, ergo. & pro hac mea opinio-
ne casus est in terminis in l. quæro. § inter locatorem. ff.
loc. Qui tamen textus solutionis cessationem, quo possit
quis in quinquennium puta conducens, expelli ad bien-
nium, ob pactum de non expellendo, extendit, vt ita intel-
lexit eum text. gl. in d. l. æde-m, in verbo, soluisti. Bar. in d.
authen. qui rem, in prima opp. & in d. §. inter. & in l. vecti-
galia. §. 1. ff. de publ. & vectig. Bartol. & Angel. in l. 2. Cod.
de iure emphyt. & ibid. Ias. sub numer. 17. versicul. ego te-
neo, Ang. in §. Icite autem, in Authen. de non alien. Panor.
in dict. cap. propter sterilitatem, in vltim. not. & ibi Anto.
& Imo. extra de loc. & Bald. in cap. querelam, in 3. colum.
de elect. & istum esse ad dictum §. inter. communem sen-
sum ait Ias. in d. authen. qui rem, sub numer. 11. versic. Te-
nendo tamen. Vt igitur & isti duo casus includantur, &
inquilinus indifferenter, omni remota controuersia, ex-
pelli nequeat, consulo, † quòd expresse caueatur, vt in qui- 11
buscunque casibus, quiqui sint, ipse inquilinus excludi non
queat. hoc etenim casu, & ego sentio nequaquam expelli
posse, etiam si & solutio differatur, & malè domo conducta
conductor vtatur: quoniam cum hæc sint magis expressa
verba, quàm supradicta, & casus omnes specificare vide-
antur, † dominus legi, quam contra se parari passus est, sta- 12
re debebit, l. contractus quidam. ff. de reg. iur. & facit, 13
† quia cum non expressa verba ad casum odiosum leges

aptari noliot,& si generalia sint(vt dictum est) expressa tamen nocent, per l. expressa. ff. de reg. iur. Nec obstat, si dicatur,† quod expressè caueri non potest, vt dolus non præ-
14 stetur. l. si vnus. §. illud nulla. ff. de pactis. & d. l. contractus. Sed per verba hæc cum inquilinus etiam solut. dolosè differendo, & male vtendo expelli non posset, dolo aditus daretur, quia arbitrio suo & in pensione soluenda dominum vexare posset, ac se dolosè in domo gerere, quia respondeo,
15 † quod ille text. d. §. illud nulla, & d. l. contractus. dicunt, quòd caueri non potest, vt dolus non præstetur, verum per id remedium non tolleretur, quia dolus præstandus esset;
16 †Nam locati act. pro pec. consequenda agi poterit. §. 1. Inst.
17 de loc. & cōd. cum sim.† Pariterque & pro damno dato locati act. agi poterit, ac etiam ex. l. A q. vt supra dixi, numer. 6. Vnde hic ad vnum valde notabile infero, quod ex quo duæ hæ actiones separatim exercendæ conceduntur; Si quis aliquam conduxit rem, puta equum ad vecturam & cum domino reddere velit deteriorem factum, quem ideo dominus recipere recuset, nisi deteriorationis damnum resarciatur, conductor autem in præsentia testium equum domino consignans (puta illum ad ipsius domini domum ligando, eumque admonēdo, vt recipiat) recesserit, & mox equus fuerit furto subtractus, conductor ipse non tenebitur; cum enim iure actionis reddita etiam re, ad deteriorationem agi possit, vt not. gloss. & ibi Bart. & Doct. in l. 3. §. 1. ff. commod. not. gloss. in l. eleganter. §. non solum. ff. de dolo, sibi imputare debet dominus, qui oblatam non receperit rem, vt postea ad damni resartionem ageret, vt ita cōtra Barto. tenuere Ang. in l. qui sibi. §. qui Stichum, & ibid. Castr. in terminis nostris, num. 3. ff. de solut. & Marf. singu. 607. Reuertendo modo ad propositum nostrum, stante eo, quod pro pecunia locati actione dominus agere potest, & pro damno locati pariter, aut legis Aquiliæ actione. Dicendum est, quod supradictum remedium hoc procedat; & maximè, quia absq; dubio d. l. ædem, in beneficium locatoris statuit, vt illis de causis conductor de domo ex-
18 pelli valeat. †Sed quilibet fauori suo renuntiare potest. l.
19 pen. C. de pact. ergo &c. † Et consilium supradictum tanto magis procedet, si iurauerit dominus, arg. c. cum contingat,

gar, extra de iureiur. & c. quamuis, ext. de pact. in 6. & facit quòd trad. Alexand. in consil. 06. volumin. 3. dum d. §. inter locatorem, limitat non procedere in conductore iu. ante. nam eo etiam non obstante pacto expresso, ante biénium, si non soluerit, virtute iuramenti, expelli poterit, † Quandoquidem cum idem operetur oppositum in opposito, quod propositum in proposito. l. fin. §. si filius. ff. de leg. 3. & Doct. in rub. ff. de acquirend. possess. & ibi maximè Ripa, sicut quando conductor iurat, non obstante pacto, ante biennium expelli potest: ita etiam dicendum est quando locator iurat, vt post illud biennii etiam tempus expellere ob solutionis cessationem nequeat: quod similiter iuramentum in casu etiam deteriorationis ob eius virtutem ligatum ipsum dominum habebit, cum & de pari procedant solutionis cessatio, & deterioratio, d. §. inter, circa fin. & pro hac etiam probanda re desumendo arg. ab oppositis, vt modò feci, faciunt quæ ego inferius dicam, caute. 57. num. 2. † Fortissimum autem erit consilium si, cum facis cum domino pactum prædictum, caueas, vt iuret expressè te non expellere, etiam interuenientibus quatuor illis requisitis. d. l. ædem, renũtiando ipsi legi, &c. sic enim fiet, vt † generalia verba, quæ in omnibus non proficiunt, secundum ea, quæ dixi, numer. 9. specialiter emissa in omnibus casibus tibi sint profutura, ne intra præfinitum tempus expelli possis, d. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. cum concor. quæ ibi not. Aduerte tamen, vt dixi, quòd per hoc non effugies, quin solutionem differens, & rem deteriorans possis conueniri act. locati, & legis Aquiliæ, & sic licet non poteris expelli, tamen & ad soluendum, & ad damnum resarciendum vrgeri poteris.

20 (margin, line "si non soluerit ... Quan-")
21 (margin, line "num. 2. † Fortissimum")
22 (margin, line "vt † generalia verba")

CAVT. XLVII.

Ne in donatione summam lege statutam excedente sit opus insinuatione.

SVMMARIVM.

1 *Donatio quando insinuatione egeat, & vsque ad quam*

summam hodie absque insinuatione donari possit, & num.2. Amplia,nu.3.

4 *Donatio supergrediens summam, absque insinuatione facta, Vitiatur tantum quo ad excessum.*

5 *Insinuatio quibus remediis fugiatur, remissiuè, Vnum tamen remedium exprimitur,nu.7.*

6 *Meritorum assertio, an in casu donationis facta inter personas donare non prohibitas insinuationem tollat.*

Donatio si fiat, qua insinuationis summam excedat, & in instrumento clausula apponatur, quod donationes plures censeantur, quarum singula non excedant summam insinuationem exigentem, non Valet absque insinuatione, sub numer 7. Versic. Dixi.

8 *Donatio summam excedens, & absque insinuatione facta, quo remedio firmetur.*

9 *Rescriptum Principis ex certa scientia donationē confirmans Valet etiam in praiudicium filiorum, quibus spe probabili ius quaesitum erat.*

10 *Insinuatio est solennitas quadam de mero iure positiuo introducta, super quam suo arbitrio Princeps disponere potest.*

1 DOnationes † omnes trecentorum solidorum summam excedentes insinuandas esse cautum erat ex dispositione.l.sancimus,in princip. C. de donat. deinde summa ea aucta fuit per l.penultim.§.fin.C.eod. vsque ad solidorum quingentorum summam. Regula igitur est quòd in quacunque donatione summam eam excedente necessaria sit insinuatio, qui † tamen quingenti solidi hodie faciunt septingētorum nostri temporis scutorum summam, Dec.consil.432.sub numer.15.quem etiam vide consil.239. numer.5.& consil.536. sub numer.14. & ita interpretari communem opinionem, inquit Bell.consi.74. numer. 22. quem refert Iul. Clar.in §. Donatio. q.15. in princip. & Eman.Soar.in suis com. op.litera D, numer. 171. Inquit etiam Socin.consil.48 numer.8.volum.1. quòd prisca quingentorum aureorum summa extenditur hodie vltra octingentos ducatos Senen.& pro qua re vide Iacob. Phil.

Por.

Por. in 1.lib. com. concluf. concl. 40 vbi vide ad concluf. prædictam, quòd insinuatio requiratur, vbi summam aureorum quingentorum excedit, cum suis ampliationibus, & limitationibus, & in specie in limit.12. istam ponit dicens, quòd hodie quingenti illi aurei faciunt maiorem summam, sicque ait, quòd donatio fortè valeret vsque ad octingentos aureos, quod & multis comprobat authoritatibus. Imò Duen. regula 224. limit. 19. in fin. sentit, quòd hodie donatio absque insinuatione valeat, & supra mille aureos. † conclusio autem hæc procedit in quacunque 3
donatione, siue expressa, siue tacita, vel præsumpta, in qua mera liberalitatis causa duntaxat insit, vt colligitur ex his, quæ tradit Bartol. in l. 1. sub numer. 2. ff. de don. cuius opinio. communiter esse receptam ait Curt. Iun. consil. 126. circa fin. & vt etiam colligitur ex traditis per Clar. d. §. Donatio. q. 16. per totum. Quò verò ad hanc concluf. vide etiam Duen. d. regu. 224 eam latè ampliantem, & limitantem, & nonnullas etiam ponit limitationes Viuius in primo libro commun. opinionum variorum, litera D, versic. Donatio inter viuos. & scias, † quòd donatio summam 4
prædictam excedens absque insinuatione facta non vitiatur, nisi quantum ad eam summam, quæ modum excedere reperitur, vt est text. in dict. leg sancimus, in princ. C. de don. & ita Bald. & Angel. ibi, & per Dec. d. consil. 432. sub d. numer. 15. idem Dec. & alij in locis, de quibus Port. d. regu. 40. limit. 11. † Quæro modo, an reperiantur re- 5
media, quæ huic insinuationi obuiam eant? Thom. Ferr. Brixiensis caut. 33. nonnulla tradit remedia, quem ibi vide. Quatenus autem ipse Ferr. vltimo loco cautelam eam tradit (validam, vt inquit, inter personas donare non prohibitas) quod donator eam ipsam donationem gratia seruitiorum, & meritorum à donatario habitorum se facere asserat, aduertendum est, quòd ipsa cautela sic tuta non est, vt ipse putauit, nam Dec. in l. si donatione. numer. 22. Cod. de coll. inquit, † quod etiam in casu donationis 6
factæ ab eo, qui respectu personæ, cui donat, non prohibetur, assertio meritorum generaliter facta insinuationi non obstat, cum benemeritorum effectus, sicque insinuationis omissio à potestate donantis non pendeat, & ideo

circa hunc insinuationis casum æquiparat donationem sub meritorum assertione initam inter personas prohibitas, & inter non prohibitas, quia certè in effectu etiam illæ personæ, quæ primo intuitu non prohibitę videntur, respectu insinuationis omissæ, donare sunt prohibitæ: benè verum dixit ibi, sub numero 20. quod talis meritorum assertio procedit, quando agitur de meritorum effectu, qui a donantis voluntate pendet, vt in casu, super quo consuluit ipse Dec. cons. o. vbi tenet, quod meritorum generalis assertio facit valere donationem, vt per liberorum superuenientiam non reuocetur, nam illa assertio effectum suum ad ea porrigit, quæ in donantis voluntate consistunt, quia scilicet potest donans facere, vt non obstante. l. si vnquam. C. de reuoc. dona. irreuocabiliter donatio teneat, de qua te mentionem faciam infra in hac eadem litera D. Caute. 50. Proinde apparet, quod illa cautela de renuntiatione cum iuramento facta, per ipsum Ferr. antea tradita tutior est, quam etiam op. teneri tam per Legistas, quam per Canon. inquit Corn. cons. 69. litera O, lib. 2. quem refert Clar. d. §. donatio. q. 18. ver. Retenta igitur, & Eman. Soar. in comm. op. litera D, num. 170. vbi ait Doctorum discordes opiniones, circa hanc iuramenti in donatione pro supplendo insinuationis defectu præstationem, ex hac iurata renuntiatione concordiam assumere posse, vt scilicet eorum opinio tenentium, iuramento insinuationis defectum non suppleri, procedat, cum simplex insit iuramentum, cõtrarium vero tenentium opinio vera sit, cum renuntiatio vna cum iuramento vallata sit, ad quod etiam vide apostil. ad decis. Thol. 381. Bertr. cons. 167. volum. 1. cons. 138. volumin. 2. & cons. 14. volum 3. Ruinum consi. 159. colum. 2. & pen. volu. 4. Est & aliud remedium ad euitandam insinuationem aptum, præter illa, quæ tradit Ferr. d. cautel. † quod scilicet
7 cum quis tot bona, quæ summam insinuationis excedunt, donaturus est, plures fiant diuersis temporib. donationes, quæ singulæ diuisæ summam non transcendant. nam licet simul iunctæ eam summam excederent, tamen quia diuisim factæ sunt, absque insinuatione tenent, vt probat textus in d. l. sancimus. §. si quis autem per diuersa tempora, & ibi expresè Bald. & Docto. & ita tenet expresè per illum

textum

textum Igne. in authen. ex causa, nume. 207. C. de lib. præt. sequitur Duen. d. regu. 224. lim. 18. & Iaco. Phil. Por. d. reg. 40. lim. 4. Dixi diuersis temporibus plures debere fieri donationes summam non excedentes, nam si eodem tempore, seu eodem instrumento vnicam donationem quis in plures diuidere vellet, dicendo, quod voluit censeri plures donationes non excedentes pro singula summam lege ob insinuationem statutam, cautela illa non prodesset, tanquam in fraudem legis insinuationem requirentis facta, vt ita tenet Bart. in l. Mod. st. num. 10. ff. de donat. cuius op. communiter approbatam ait Alexand. in l. si filiosfam. §. si vir, post numer. 2. vers. sed certè Bal. d ff. solut. matr. Rom. cons. 26. post nu. 2. vbi dicit, quod hęc est omnium opinio. Thom. Ferr. & alii, quos allegat in d. caut. 33. sub num. 1. in vers. sed illa cautela, Clar. & quos insuper ipse refert, d. §. Donatio. q. 17. versic. sed pone, Ant. Gomez. de contract. c. 4. num. 6. & plures alias ad hoc authoritates refert Port. in dicta limit. 40. ampliat. 8. Cæterum † si quandoque con- 8
tingeret, vt donatio summam prædictam excedens, absq; insinuatione, nec vllo adhibito remedio fieret, consulo, quod Princeps adeatur, & ab eo de facto certiorato petatur, quod talem confirmet donationem sub clausula, ex certa scientia. ipse enim Princeps donationem non insinuatam ex certa scientia confirmare potest, vt tenuit Panorm. consi. 83. num. 3. cum seq. volumin. 1. Vbi consuluit, † rescriptum Principis ex certa scientia donationem non 9
insinuatam confirmans valere, etiam in præiudicium filiorum, quibus spe probabili ius quæsitum erat, Panormitanum ita refert, & sequitur Duen. d. regul. 224. limit. 7. & huiusce rei rationem reddit ipse Duen. Quia † ista insi- 10
nuatio est solennitas quędam de mero iure positiuo introducta, quamobrem Princeps arbitrio suo super ea disponere potest, vt & ita authoritatibus comprobat Duen.

CAVT. XLVIII.

De donatione propter nuptias soluto matrimonio per vxorem lucranda, vel ne.

SVMMARIVM.

1 *Donatio propter nupt. soluto matrimonio ad virum redit prout dos ad vxorem.*

2 *Dos & donatio propter nuptias pari passu ambulant.*

3 *Pactum valet, quod etiam extantibus liberis, per mortem mariti soluto matrimonio, vxor donationem propter nuptias lucretur, sicut & eo modo pactum fieri potest, quod vir dotem acquirat.*

4 *Pactum valet, quod donationem propter nuptias, morte vxoris soluto matrimonio etiam viuente marito, hæredes vxoris lucrentur.*

5 *Pacto fieri potest, vt mulier donationem propter nuptias lucretur.*

6 *Donationem propter nuptias quo pacto vxor sibi promitti faciat, ne amplius ad donantem, vel eius hæredes reuertatur.*

7 *Donatio mera ante matrimonium inter sponsos consistere potest, & in ea omne seruabitur, quod de simplici donatione inter viuos dicitur.*

1 DOnatio † propter nuptias soluto matrimonio perinde ad virum, siue eius hæredes reuertitur, ac dos solu. matrim. ad vxorem, seu eius hæredes redit, vt est gloss. 1. in authe. siue à me. C. ad Velle. gloss. 1. in authen. dos data. C. de don. ante nupt. Bartol. in §. 1. in Authen. de æqual. dot. & donatio. propter nupt. in secundo notab. Bald. in l. 2. C. de bon. quæ lib. gloss. Ange. Porc. & Doct. in §. est & aliud, Inst. de don. Paris. consil. 59. columna finali, volumin. 2. Gozad. consilio 47. numer. 16. Cæphalus dominus meus, cōs. 613. numer. 41. & Roland. à Valle consil. 62. in princip. volumin. 1. Idque verum est, nisi ex consuetudine contrarium seruetur, c. fin. extra de don. inter vir. & vxor. Conclusionis prædictę ratio in promptu est: Nā † dos, & donatio propter nupt. pari procedunt passu, authen. æqualitas, C. de pact. conuen. Hinc fit † quod sicut valet pactum inter virum, & vxorem initum, quod extantibus liberis maritus dotem soluto per mortem vxoris matrimonio lucretur, vt per text. & glos. in l. 2. in verbo, interuenit, ff. de pact. dot. glo. in l.

in l. si liberis, per eum text. ff. eod. Fulgos. conf. 203. colum. 1. & per alios authores, de quibus Roland. d. conf. 61. num. 6. Ita etiam pactum tenere debet, quod donationem prop. nupt. etiam extantibus liberis, per mortem mariti solut. matrimon. lucretur uxor, ut ita argumentatur Roland. d. num. 6. & inquit decidere in terminis Salice. in auth. sed & si quis. C. de sec. nupt. Bene verum est, quod plus tribui solet mulieri aliquando in pacto cum marito facto de lucranda donatione propter nupt. quam marito in lucranda dote, ut est casus in eo, quod voluit gloss. valde singul. in l. quod sitis, in verbo, ex matre, iuncto text. C. de bonis, quæ liber. & cum ea ibi Cynus, & Bald. ubi inquit, † valere pactum, quod donationem prop. nuptias, morte uxoris soluto matrimonio etiam viuente marito, hæredes uxoris lucrentur, quamque gloss. sequuntur Cum. Arec. Roman. Iaf. & Rip. qui de communi testatur, sub num. 18. ad fin. in l. 2. in princ. ff. solut. matr. sequitur d. conf. Roland. numer. 6. & 7. Quod è conuerso non procedit, si de lucranda tali in casu dote maritus pacisceretur, ut est text. in d. l. 2. ff de pact. dot. text. & gloss. in l. 1. ff. de dote prælег. huius autem diuersitatis ratio, quæ hinc inde diuersa consideratur, causa est: nam cum mulier ita marito promittit, pactū illud contra publicam niteretur utilitatem, quæ vult, ut mulieribus dotes conseruentur. l. 1. ff. solut. matrimon. & l. 2. de iure dot. quod & considerauit Accur. in d. l. 2. de pac. dot. in verbo, pactum. quæ quidem ratio non viget, si ita maritus promittit, nam licet ipse non habeat don. propter nup. per hoc tamen non detinetur, quin uxorem accipere valeat, ut ita ponderauit Ripa, d. l. 2. sub d. num. 18. solut. matr. Bene crederem quod iuramento interueniente ex parte mulieris tale pactum valeret, iuxta ea, quæ habentur in c. cum contingat, ext. de iur. quodque firmat Ripa in dict. l. 2. sub num. 114. ff. solut. matrimon. & ratio est, secundum ipsum Rip. quia utilitas, quæ Reipub. competit, secundario consideratur, & ideo iuramen. tener, ad quod insuper allegat c. ex rescripto. ex. eod. de iur. Cessante autem iuramento ob diuersitatis prædictam rationem in d. pacto non ita erit, ut prædixi: Vbicunque igitur, æqua hinc inde ratio considerabitur, correlatiuorum horum eadem erit disciplina, iu-

ata tradita à Scrib. & Ripa in rub. ff. de acqui. poss. num. 4. & sic nullo in contrarium pacto existente donatio hæc prop. nup. solut. matri. ad virum, vel ad hæredes redibit, vt in principio dicebam: veruntamen ad euitandum, ne ad donantem vel ad eius hæredes donatio prædicta reuertatur, fraus (absque eo, quod maritus id specificè declarat)
5 adhiberi solet. Nam †, quia ex pacto fieri potest, vt mulier donationem lucretur (prout superius dictum est, & vt est text. in d. c. fin. de don. int. vir. & vx. & per gloss. fin. ibi, & vt inquit Bald. in d. auth. siue à me.) Idcirco in instrumentis
6 apponitur, † Quod maritus expressè promisit dotem, & augmentum dotis, & donationem prop. nup. restituere, & vxori soluere seu ejus hæredibus, & successoribus, in omnē casum, & euentum dotis restituendæ, nam tunc erit vxori donatio prorsus acquisita, maximè stante iuramento, vt per Coz. ad d. cons. 47. sub d. numer. 6. & per alios quos refert in præd. cons. Roland. sub numer. 2. vbi num. 3. admonet viros volentes donat. propt. nupt. acquiri, ne talem faciant promissionem, siue pactū. Hic autem aduerte: Quia hæc dixi quo ad donationem propt. nupt. seu ob causam,
7 † Nam & ante matrimonium à sponso sponsæ fieri donatio potest, quæ non ob causam, siue propter nupt. fit, in qua illud omne seruabitur, quod de simplici donatione dicitur. l. si sponsus circa princ. & l. inter eos, ac l. cum hic, §. si sponsus, & § si quis sponsam, ff. de do. & probatur in l. quod sponsæ, & quod ibi not. C. de don. ant. nupt. tex. est, & gloss. ibi in l. 1. C. si aduer. don. tradit gloss. in d. auth. siue à me. in verbo, in sponsalitiam, & Bartol. in §. 1. in fin. in Auth. vt sponsl. larg.

CAVT. XLIX.

De donatione inter virum, & vxorem fienda.

SVMMARIVM.

1 *Donatio inter virum, & vxorem non valet: amplia num. 2 limita num. 3.*

4 *Donatio facta inter virum, & vxorem summam, insinuatio-*

nuationem exigentem excedens in morte donantis praecedentis specialem requirit confirmationem.

5 *Donatio inter virum, & vxorem ad hoc, vt morte confirmetur, traditionem veram, vel saltem fictam requirit.*

6 *Donatio inter virum, & vxorem, ad hoc, vt statim teneat, quid seruandum sit.*

7 *Iuramento non firmatur donatio inter virum, & vxo. quae est simulata.*

8 *Donatio inter virum, & vx. iurata, an in donantem redeat si donatarius ante donatorem decedat. & numer 10.*

9 *Iuramentum intelligitur secundum naturam actus, super quo interponitur.*

DOnatio † inter virum, & vxorem, ne mutuo inter eos amore propriis bonis se spolient, non valet. l. 1. ff. de donat. int. vir. & vxor. Quod † procedit etiam si traditio interueniat, l. 3. §. sciendum, ff. eod. Quaeque conclusio ampliatur, etiam si ante matrimonium sit facta donatio, effectum tamen constante matrimonio sit habitura, vt per text. in l. si sponsus. ff. de don. int. vir. & vxor. & est textus expressus in l. cum hic. §. si sponsus. ff. eod. titul. ac in l. quod sponsae. Cod. de donat. ant. nupt. sin autem donatio ipsa prorsus ante contractum matrimonium inter sponsum, & sponsam perficeretur, vtique valeret irreuocabiliter, vt in fin. prox. praecedentis cautelae tradidi, ratio potest esse, quare tunc valeat talis donatio, quia nondum videtur interuenisse inter eos ea domesticitas, qua subsit illa ratio mutuae spoliationis, propter mutuam affectionem, quam rationem habes penes Socin. consilio 123. sub numero secundo. † Conclusionem autem, quam de donatione inter virum, & vxorem feci, intellige procedere, si donans mutare suam donationis voluntatem voluerit, secus si praecedens tacitè, vel expressè non reuocauerit, quia morte confirmabitur, l. cū hic status. §. primo, ff. de don. int. vir. & vxor. & l. 1. & 3. ac l. si maritus. 1. & leg. donationes quas parentes. Cod. eo. tradit Caepol. in consil. ciu. 8. sub numero primo, vers. nam licet, Affl.

decis. 359. num. 7. Socin. consi. 74. num. 3. lib. 3. & idem in l. si inter virum, sub num. 6. & in l. sed & in illo, sub num. 6. ff.
4 de reb. dub. Dum † tamen summam quæ insinuationem exigit, non excedat: quia tunc in morte speciali opus esset confirmatione, d. l. donationes quas parentes. Socin. in l. r. sub numer. 97. ff. solut. matrimon. & in d. l. si inter virum, in 1. not. Ruin. consil. 52. numer. 8. & consil. 12. nume. 3. lib. 1. ac consil. 132. numer 18. libr. 4. ac Cur. Iun. cons. 95. nume. 6. An autem confirmatio impediatur tantum quò ad maiorem summam, vel etiam infra legitimam summam, vide Iaco Phil. Port. in lib. 5. comm. conc. reg. 24. vbi hincinde
5 Docto. allegat. Et † etiam ad hoc, vt morte confirmetur, traditio donationis, vel aliquid traditionis loco præcessisse debet, vt per gloss. fin. in l. 2. C. de dote caut. non nu. Bart. in l. Papinianus, ff. de don. int. vir. & vxor. Deci. consi. 202. sub num. 6. & cons. 239. sub num. 1. vers. & licet in tali confirmatione, hancque opinionem communem dicit Cæp. d. consil. 8. numer. 3. & ad hoc latissimè vide Paris. consilio 128. colum. 1. volumin. 1. Sed vt statim valeat donatio præ-
6 dicta remedium est, † vt iuramento valletur. Gul. de Cu. in l. sed & si possessori. §. item si iurauero, ff. de iureiu. quem sequitur Bart. in l. Seius, & Augerius. numer. 7. ff. ad l. fal. & in l. si quis pro eo, in fin. princip. de fideiuss. tenetque Feder. de Senis consil 155 Bald. consi. 30. lib. 3. Abb. cons. 95. lib. 2. Castrens. cons. 98. Robert. Marant. de ord. iudic. part. 6. ver. nonus actus, alias iuramentum. numer. 26. Cæpol. caut. 112. sub numer. 3. Boer. decis. 92. num. 6. & licet opinio ista multos habeat contradicentes, & Bar. ipse sibi est contrarius in d. l. 1. ff. de don. int. vir. & vxor. quod & sentire videtur in l. cum quis decedens. §. Titia, de leg. 3. supradicta tamen op. receptior est, vt ita omnes ferè Doct. vtr iuris tenere ait Abb. d. consil. 95. sub num. 2. & vt communem dicit esse opininionem Rip. in l. si vnquam, q. 15. sub num. 15. versic. verum cum communis. C. de reuo. donat. Io. Crot. in l. frater à fratre, numer. 72. & seq. ff. de cond. indeb. Crau. cons. 8. num. 1. & consil. 102. numer. 2. latissimè Dominus meus Io. Cepha. cons. 61. numer. 5. & numer. 22. ad hoc abunde authoritates allegat Iac. Phil. Por. in lib. 2. com. cōclu. concl. 1. vbi ad hoc etiam limitationes affert, ad idem vide

vide Franc. Viu. in primo lib. com. opin. variorum; litera D, versicul. Donatio inter virum, vbi ponit supradictam concl. non valere donationem inter virum, & vxor. quam sex modis limitat, & in specie primo loco, numer. 3. istam de iuramento ponit, quam multis comprobat authoritatibus, ad hoc etiam vide Iulium Clar. in §. Donatio, quæst. 9. versic. sed quid, vbi ad id plurimas alias congerit authoritates concludens ab hac op. tanquam apud Docto. nostri temporis indubitabili, non esse in iudicando, aut consulendo recedendum, & in qua quidem quæstione, Versic. Hæc tamen, † limitat non procedere in donatione simulata, & com munem ait. Duo ad hoc alia remedia, præter hanc iuramenti, posuit Cæpol. in dicta caut. 112. sed hæc iurisiurandi mihi magis videtur expediens, & pulchra. † Supradictum autem consilium nō procedere intellexit Dec. consil. 240 versic. sed prædictis non obst. vsque ad fin. consil. 534. numer. 7. & 8. & consil. 619. in fin. & Paris. consi. 88. numer. 48. volum. 3. vbicunque donatarius ante donantem decederet, nam tunc regulariter donatio ad donantem reuertitur, d. l. si inter virum. ff. de reb. dub. & est casus in l. à marito. C. de don. inter vir. & vxo. Nec iuramenti virtutem obstare, quia † iuramentum, quod super aliquo contractu interponitur, secundum tamen actus naturam operari intelligitur. l. fin. ff. qui satis. cogan. & l. fin. C. de non num. pec. Sed certè † Decij & Parisij opinionem iure non subsistere probauit Crau. consil. 102. num. 1. & 2. cuius meminit Ceph. d. consil. 61. sub num. 21. qui num. 22. veram esse, & communem conclusionem dixit, huiusmodi donationem iuramento firmatam, etiam ab initio valere, adeo vt mortis non requirat confirmationem, neque donatarij mortem actum ab initio perfectum, & qui iam suum sortitus est effectum, vitiare debere, l. sancimus. C. de administrat. tut. cum aliis per Crau. adductis. d. consilio 102. & circa hanc rem eleganter insistit D. Ceph. à d. numer. 22. vsque ad numer. 31. Decij fundamentis egregiè respondens.

CAVT. L.

De donatione per liberorum superuenientiam non reuocanda.

SVMMARIVM.

1 *Donatio per liberorum superuenientiam reuocatur. Consilium tamen datur, quo pacto donatio fiat, ne per liberos superuenientes vitietur, nu. 2.3 & 5.*

4 *Iuramentum simpliciter in donatione appositum non tollit tacitam conditionem, l. si vnquam. C. de reu. don.*

1 DOnatio, † scis, quòd per liberorum superuenientiam reuocatur, l. si vnquam. C. de reuoc. donat. Pro cuius legis plena intelligentia vide Rip. & Tiraq. in eadem l. latissimè hanc materiam tractantes, ac Iacob. Phil. Port. in lib. 1. com. concl. reg. 35. latè ponentem & ampliationes, & limitationes. Vnde ego circa id in lõgum me non extendam, sed pro instituto meo tantum consilium tradam, quo etiam per liberorum superuenientiam donatio non vitietur, quod hoc est, † Vt scilicet renuntiatio specialis ad d. l.
2 si vnquam, per donatarium à donante procuretur, nam tũc donatio reuocari non poterit, vt per Bartol. in l. Titia. §. Imperator, numer. 7. ff. de leg. 2. & esse communem opin. tradit Socin. cons. 147. num. 17. lib. 1. Tiraqu. in præf ad ipsam l. si vnquam, num. 174. & alij quam plures, quos refert Clar. in §. Donatio. quæst. 22. ver. tertio infertur, vbi magis communem hanc esse opinionem suspicatur, ibi, suspicor opin. Barto. (qui tamen eam opinionem esse veram intelligit ibid. in illis verbis, tamen pro concordia, si donator expressè renuntians fuerit maior 25. ann.) & istam quoque opin. sentiunt alij, de quibus Port. in d. reg 35. lim. 10. vbi & in versic. contrarium, doctores refert secum tenentes, tamen in versic. Tenendo, sentit & ipse posse renun-
3 tiari, si specificè id fiat, & hoc † max. verum puto, quando iuramento hæc renuntiatio vallata est, cum id absque salutis æternæ interitu seruari possit. c. si verò, extra de iure-

iur.

iur. cum sim. sed aduertendum est, † quod per simplex iuramentum absque ea speciali renuntiatione non tolleretur, dict. leg. si vnquam, beneficium, vt per Bartol. in dicto §. Imperator, Bald. in l. 1. C. de iu. do. q. fin. quanque opin. communem asseruot Corn. consil. 30. in fin. libr. 4. Socin. consil. 111. num. 2. libr. 2. & cons. 22. numer. 7. lib. 4. Bertran. consil. 175. sub num. 12. lib. 1. part. 2. Dec. in l. 1. num. 28. C. de pactis. Ruin. cons. 70. num. 13. Clar. in d. §. Donatio, q. 23. in princ. late Port. in d. reg. 35. ampl. 4. & ad hoc vide Rip. in rep. d. leg. q. 3. vbi & ipse de communi opinione testatur cum aliis authoritatibus: & ratio traditur, quia iuramen. regulatur secundum naturam contractus. l. fin. ff. qui satisf. cog. & l. fin. C. de non num. pec. nec vltra consensum extenditur, Bartol. in l. si quis pro eo, de fideiuss. sub numer. 15. ver. praed. quae dixi. Goz. cons. 57. sub nume. 19. † Sed & (quod maius est) in d. q. 3. Ripa concludit etiam legi huic per iuramentum non videri renuntiatum, cum donans iurasset non reuocare aliqua ratione, vel causa, secundum Bald. in d. l. 1. q. vltim. C. de inoffic. testa. & si poena hoc quoque casu esset promissa, natis filiis si donata repeterentur, stipulatio poenalis non committeretur, secundum Imolam in cap. fin. colum. 6. ext. de donat. Caue igitur, (vt dixi) Quod specialiter legi huic renunciationem apponi facias, ad hoc, vt secure tibi donetur. Quidam etiam adderent aliud remedium, videlicet quod ex quo ob donationem remuneratoriam non procedit dicta l. si vnquam, vt latè authoritatibus comprobat Port. d. reg. 35. limit. 6. sufficeret donantem in donatione asserere, se meritorum gratia donationem facere, quo casu, quia in eius donantis potestate est remittere dispositionem dict. leg. si vnquam, videtur posse fieri, vt per illam meritorum assertionem in genere factam donatarius merita probare non teneretur, & ideo per solam assertionem meritorum remuneratoriam factam esse donationem, quae liberis superuenientibus non tolleretur, vt per Dec. in l. si don. numer. 20. Cod. de collat. & in consil. 20. per eundem: sed remedium istud admodum tutum non credo, cum quia ipsemet Dec. sibi ipsi contradicit in cons. 366. num. 6. & 7. in resolutione tertij dubii: tum etiam, quia extat non modici momenti

authoritas Socini in contrarium, in consil. 295. sub numer. 8. vers. quartus casus, volumin. 2. Quid modo si in specie de meritis mentio fiat? Socinus d. consil. & sub d. numer. versicul. Tertius casus, videtur tenere, quòd tunc meritorum probatio non requiratur; Decius autem in d. consil. 366. sub d. nume. 6. & 12. contrarium sentit. Propterea, cum tantorum virorum sint authoritates hinc inde, nos pedem figere non possumus, sicque tutius est primum remedium, quod tibi dedi.

CAVT. LI.

De omnium bonorum donatione.

SVMMARIVM.

1 *Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum regulariter non valet. Ratio apponitur nu. 2. Amplia, vt num. 3. 5. & 7. limita, vt num. 8 9. 10. & 11.*

4 *Hæreditas nomen iuris est, & augmentum recipere potest.*

9 *Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum contra bonos mores est.*

12 *Donans omnia bona sua præsentia, & futura post eius mortem, non obstante donatione ipsa, alium hæredem facere poterit, aut licet postea iuxta in donatione conuenta, hæreditatem restituere teneatur, tamen falcidiæ beneficio vti poterit.*

13 *Donatio omnium bonorum quibus remediis teneat, & num. 14. 22. 24. 25.*

15 *Donator si in donatione dicat, se omnia bona sua donare, non addito, præsentibus, & futuris donationem validam faciet, & alias similes ampliationes ad 2 rem. vide num. 16. 18. 20. & 21.*

17 *Bonorum mobilium, & immobilium appellatione iura, & actiones non veniunt. Ideo, si quis dixerit se donare omnia bona sua mobilia, & immobilia etiam præsentia & futura, quia non veniunt iura, & actiones, donatio valebit.*

Iura,

19 *Iura, & actiones quia corpus non habent, in loco exsistere non dicuntur, & ideo si in donatione dicatur; Dono tibi omnia bona mea præsentia & futura, vbicunque existentia, donatio valebit, quia iura, & actiones non comprehendentur, pro quo iunge quæ in proxime præcedenti num. dicuntur.*

23 *Donator, si donet omnia bona sua præsentia, & futura, sed tamen sibi de eis vsumfructum reseruet, ad hoc, vt de eo tam inter viuos, quam in vltima voluntate disponere queat, non videbitur omnia prorsus bona donasse, & ideo donatio valebit.*

26 *Donator sibi aliquid reseruans, ad hoc vt donatio valeat, debet sibi saltem quid reseruare, quod eius patrimonij partem vicesimam excedat.*

27 *Donator omnium, & quorumcunque suorum bonorum, etiam si precario dominium apud se retineat, tute non donat, quo ad donatarium, qui securus non est posse ita factam valere donationem.*

DOnatio † omnium bonorum præsentium, & futurorum regulariter non valet, regulam hanc ponit Bart. in l. stipulatio hoc modo concepta, per eum textum, ad quem pro hac ipsa regula semper recurri solet, & hoc idem in eadem l. tradunt communiter Scrib. ff. de verb. oblig. Quam etiam regulam idem Bar. tradit in l. fin. num. 12. & Scrib. communiter. C. de pact. Ac eandem conclusionem cum sex limit. tradit Socin. regu. 145. nec pro ipsa regula quicquam allegat, quasi indubitabilem demonstret, prout verè est. Hanc enim pariter communi Doctorum calculo receptam dixere Abb. consil. 48. vol. 2. Ioan. Dilect. de arte test. tit. 10. caut. 2. sub num. 2. Dec. consil. 30. sub nu. 2. consil. 103. post nu. 2. consil. 151. nu. 1. & consil. 665. num. 7. Rip. lib. 3. resp. c. 24. num. 1. Rol. à Val. consil. 39. nu. 1. vol. 1. Duen. in suis regulis, regula 219. Clar. in § Donatio, quæst. 19. in princip. Viuius in lib. 1. communium opin. variorum, In verbo, Donatio omnium bonorum, num. 1. Eman. Soar. in suis com. opin. litera D. nu. 180. Laurentius Chircou. in suis com. conclus. litera D. num. 31. conclus. 90. cent. 1. & Mich. Grass. in com. opin. lib. 1. ca. 8. quæst. 1. ac alii quam- 1

plures per prædictos DD. relati, quos longum admodum esset referre; Doctorum hanc afferentium conclusionem
2 animi motus est, † Quia si ita fieri donatio posset, testandi
3 auferretur donatori facultas, quod ferendũ non est; † Nec etiam propterea quis validam faciet donationem si hæreditatem donare dicat, quia dicere videtur, dono omnia
4 bona mea præsentia, & futura, nam † hæreditas nomẽ iuris est, & augmentum recipit, l. item veniunt. §. fructus, ff. de pet. hæred. & ita sentit Bart in d. l. fin. num. 14. C. de pact. & in d. l. stipulatio hoc modo concepta, quæst. 3. sub nu. 5. quo cum communem inquit esse opinionem Duen. d. reg. 219. ampl. 4. quod maximè procedit, si donator dicat: Dono tibi hæreditatem meam post meam mortem, vt tradit Socin. Iun. in d. l. stipulatio, sub num. 76. versic. sed si de tali voluntate. & prędicta quidem communis opinio quod hæreditatis non valeat donatio, procedit nisi modo ex aliis coniecturis de donantis mente appareat, vt tantum de præsentibus bonis senserit, vt ibid. Duen. vide etiam Clar. d. quæst. 19. versic. sed quæro. Pro qua re vide Bart. in l. quæsitum. §. si mihi seruus. ff. de leg. 1. vbi tenet quod donatio valeat, quando quis dicit, Dono tibi hæreditatem meam, quo loci Bartol. videtur sibi respectu locorum supradictorum contrarius, sed eum saluando Doct. in d. l. stipulatio, in d. §. si mihi seruus, intelligunt eam illius §. cõclusionem procedere, vbicunque appareat, quod donator se in donatione ad illud retulit tantum quod donationis tempore habebat, quodque etiam declarat additio ad Bartol. in d. §. si mihi seruus. & conclusio hæc, quod quis si omnia bona præsentia, & futura donauerit, donatio non valeat, adeo
5 † vera est, vt etiam iuramento non firmetur, quoniam
6 † cum sit contra bonos mores, quia liberam auferret testandi facultatem, ideo non valet, arg. c. non est obligatorium, extr. de reg. iur. in 6. l. si quis inquilinus. §. fin. de leg. 1. & ita tenet Bart. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, num. 3. sequitur Panorm. consil. 48. num. 2. volum. 2. communem dicit Curt. Iun. in d. l. fin. num. 57. C. de pact. & consil. 25. num. 6. Cagnol. in d. l. fin. nu. 220. & ibi Iaco. de sancto Georg. num. 37. Guido Papæ consil. 214. nu 5. Grat. consil. 19. nu. 12. lib. 1. Rip. lib. 3. resp. c. 14. nu. 2. Soc. cons. 126. nu. 8.

nu.8.vol.3.atq; communem magis esse concludit Duen.d.
reg.219.in 2.ampl. quam etiam opinionem tanquã com-
muniter receptam sensit Clar.d.§. donatio. q.20. in princ.
Eman.Soar.in com.op.litera, D.nu. 81.Rol à Val.d.cons.
39.nu.1.vol.1.Laur.Chirch.in suis com.op.in d.concl.90.&
Mich Grass.in trac.com opin.d.c 8 q.2.qui Doctores, latè
author alias cumulant. Tale.n.iu amentũ dicunt Duen.
& Mich.Grass.super donatione prædicta factũ in fraudem
legis prohibentis talem donationem factum præsumitur,
ideo seruandum non est, † & hæc quidem donatio neq; et- 7
iam sustinetur in illa parte, quæ valere posset, licet dici so-
leat, quod vtile per inutile non vitietur, vt euenit in dona-
tione quingentorum au.eorum summam excedente, abs-
que insinuatione celebrata, quæ nisi in excessu, nõ vitiatur,
vt est text. in l. sancimus, iuncto text. in l. pen. in fin. C. de
don. & quod prædicta donatio in totum vitietur commu-
nem esse opin.referunt Duen.d.reg.219.5.ampl. & Clar.d.
q.29.vers.item quæro, à qua opinione non esse in iudican-
do recedendum ait, pariter Purpur.d.l.fi.C.de pact. n.247.
communem hanc partem dicit, & ab ea in consulendo non
esse recedendum, quem refert Mich. Grass.d.c.8. q.3. Bene
verum est, † quod Ecclesiæ, pioue loco similis donatio fa- 8
cta valet vt per Bald.in l.iubemus.C.de sacr. eccl. Socin. d.
reg. 145. limi.4. quam sententiam communem testantur
Duen.d.reg.219.lim.1.Cagn.post alios, quos allegat, d.l.fi.
C.de pact.nu 238. Clar.d.q.20.& Soar.d.tract communiũ
op.d.litera D.nu.182. Quam obrem Dn. onas ipse d.l.m.t.
sentiebat, † quod talis donatio ob dotis causam facta fo- 9
uore matrimonii valeat, cum & ipsa dos causa pia dicatur.
c.1.§.donare, qual.olim feud.alien poter. in vsib. feudorũ.
Pariter † donatio talis sustinetur, si duo fratres mutuã sibi 10
inuicem faciant donationem, nam fauore conseruandæ a-
gnationis tenet, vt communiter recipi sensit Boer.decis.355.
nu.1.quem refert, & sequitur Clar.d.q.20. versic.vlt. quam
rationem attende, quia à cessante ratione inter fratres sa-
cerdotes mutua donatio non valeret: cum enim illi castè
viuere debeant, cessat conseruandæ agnationis ratio. † ita- 11
dem isthęc donatio valebit, si post mortẽ confirmatur, vt per
gl.in d.l.fin. in verbo, accommodauerit, quã communiter

sequuntur Doct. prout ait Dec. consil.578.num.7.in fin. & alii, quos refert Clar. d.q.19 versi. sed quid si quis ea se mo-
12 uens ratione, † quia donator ipsa non obstante donatione alium hæredem instituere poterit, qui, licet postea iuxta conuenta in facta donatione hæreditatem restituere teneatur, tamen Falcidiam detrahere poterit, vt est text.in l. in donationibus. C. ad l. Falc. & in l. 1. §. si quis mortis. ff. quor. leg. Quam tamen limitationem attende, & declara secundum Bartoli distinctionem d.l.fin. sub num.11. additis etiam his, quæ Bart. antea sub num.10. dixerat, & pro qua re vide quæ plenius trado infra in litera H.in caut.quæ incip. Hæreditatem suam alicui relinquere promittens. quę est cautela centesima. à numer.3 per totum. Quia autem omnis prohibitio, ne bonorum præsentium, & futurorum donatio valeat, in eo consistit, vt donanti non tollatur testandi facultas, perquiramus remedia, quibus hac cessante ratione quis similem donationem firmiter faciat.

Et certè omitto illud remedium, quod posset ex Math. not.135. introduci, & ex dictis Cagn. in tertia limitatione, ad hanc regulam, nu.253. quod mihi profecto non quadrat, nam sit doctorum communis, & receptissima regula, non valere donationem omnium bonorum, præsentium & futurorum, mox limitatio datur quæ eadem est cum ipsa regula, attento etiam, quòd illa ratio quòd in tali verborum conceptione non veniant supellectilia, & quæ quis verisimiliter specialiter non donasset, iure non subsistit, ex eo, quia l. illa, quæ incipit, obligatione generali. ff. de pign. super qua se fundant Doct. (dato quòd intelligatur etiam de obligatione omnium bonorum facta) casum istum non probat, nam ibi necessitate quadam obligat, hic donatio ista est actus voluntarius, & cum actus necessitatis fit, solet leuior fieri in eo interpretatio, quàm quando est voluntarius, vt probat text. in lege, ex hoc edicto. §. alienare. ff. de alien. iud. mut. caut. facta, & quod ibi not. & facit optimè textus l. quæ propter necessitatem, ff. de regulis iuris, cum similibus, & ideo in actu merè voluntario videmus, quòd si omnium bonorum expressè sit coita societas, nihil omnino excluditur. l.3.§.1. ff. pro soc. cum sim. Erit igitur pri-
13 mum remedium ex Doctoribus sumptum, † quod in donatione

natione non fiat mentio nisi de omnibus bonis præsentibus, quia tunc donatio valebit, vt communiter Doct. concludunt, secundum Ruin. consil. 178. nu. 3. lib. 1. & consil. 13. num 3. lib. 2. Quam conclusionem etiam communem ait Alex. d. l. fin. post num 3. Claud. in l. pactum. nu 4. C. de pactis, quos refert, & sequitur Clar. d. q. 19. versic. & ex hac ratione. subdens, quòd donator aliqua bona post donationem acquirere poterit, & de illis testari, & certè regula nostra loquitur in donatione præsentium, & futurorum, vt penes omnes Doct. cernere est.

Secundum remedium est, † si simpliciter donator dixerit, se donare bona sua, quia illa donatio valebit, vt omnes ita tenere testatur Corneus consil. 152. litera D. lib. 3. hoc etenim casu bona post quæsita non veniunt, secundum Doctorum communem sententiam, de qua Bello. consil. 5. in princ. dicens hanc opinionem veram adeo, vt quasi videretur temeritas velle contrarium tenere, & hos refert, & sequitur Clar. d. q. 19. vers. Eademq; ratione. subdens quòd donator testari poterit, & disponere de his bonis postea quæsitis. Patet ergo non esse eidem testandi sublatam facultatem. 14

Et suprascriptum proximum remedium ampliatur procedere etiam † si in donatione donator dicat, se omnia bona sua donare, adhuc enim in tali donatione bona futura non veniunt, vnde valebit donatio, vt ex prædictis liquet, ita sentit Bart. in d. l. fin. sub d. nu. 11. vers. si vero esset, quam opinionem sequi communiter Doct. ait Dec. consi. 225. sub num. 4. vers. & quia etiam donatio omnium bonorum, & hanc quoque communem dicit Ias. in consi. 5. vers. sed præmissis. lib. 3. refert, & sequitur Clarus d. q. 19. ver. idem dicendum. Ampliatur † itidem prædictum remedium, si etiam in donatione donator dicat, se omnia bona sua mobilia, & immobilia donare, talis namque donatio valebit, vt per Ias. d. consil. 5. vers. secundo prœsta. lib. 4. vbi communem inquit, ac per Dec. communemque pariter dicentem consil. 414. num. 10. refert, sequiturque Clar. d. q. 19. versic. Pariter etiam, rationem reddẽs, † quia nec in tali donatione bona futura veniunt, nec iura, aut actiones comprehenduntur. quodque iura, & actiones appellatione bono- 15 16 17

rum mobilium & immobilium, non veniant, tradunt Canon. in c. nulli, de reb. eccl. non alien. Dyn. Bart. & alii in l. potest pupillus, ff de aut. tut. & l. mouentium ff. de verbor. signific. Corn. cons. 104. vol. 2. & consil. 173 ad fin. volum. 3. & Neguf. in tract. de pign. in 2. memb. 2. part. num. 9. cum seq. Cum igitur in tali donatione actiones, & iura non veniant, non etiam testandi facultas adempta, prout etiam sensit Socin. d. reg. 145. lim. 1. vbi (quod maius est) hanc ipsam ampliationem ad illud quoque porrigit, si etiam dictum esset, omnia bona mea mobilia & immobilia, præsentia & futura quodque communiter receptum videtur ex traditis à Cagn. in d. l. fin. sub nu. 26. vbi vide post eos, quos ibi ad
18 hoc allegat, † quinimò donatarius donationis eius commodum consequetur, si in donatione donans dicat, se donare omnia bona sua præsentia & futura vbicunque existentia, nam tunc propter illud participium, existentia, nec
19 iura, nec actiones venient, † quæ in loco esse non dicitur, ex quo sunt incorporalia, & ideo sic concepta donatio valeret, vt tradit Soc. d. reg. 145. lim. 2. per l. Caius, in prin. ff. de leg. 2. & per cons. Baldi, quod allegat. Idq; Soc. valde notandum admonet, quod & tu dic esse communiter receptū ex traditis à Cagn. d. l. fin. sub num. 25. cum duobus sequent.
20 Simile erit, † si dicat donator, quicquid Ostiani habeo, vel alium quemque locum designet, quia neque iura, neque actiones, quæ in loco (vt dixi) esse non possunt, venient, vt in d. regu. ac limit. prædicta Socin. tenet. & per talem
21 rationem teneo, † quod etiam valeret donatio si diceret donator, quicquid Ostiani habeo, vel habiturus sum, quia cum (vt dixi) in loco iura, & actiones non consistant, procul dubio ipsæ actiones, & iura non includentur, ac proinde testandi non erit ablata facultas, & huiusmodi quidem ampliationes pulchræ admodum sunt, & mihi summopere placent, quibus tu in donatione bonorum omnium tibi fienda caute vti poteris. Tertium modo potest
22 esse remedium, † si donatarius faciat, vt tam præsentia, quàm futura donans vsumfructum sibi retineat: Videlicet quòd donet reseruato sibi vsufructu. Idque colligi videtur ex Socin. in sæpe citata eius regula, limitatio. tertia. Sed ad hoc est aduertendum, quòd si reseruaret tantum in

vita

vita, non valeret donatio, vt consuluit Barto. cons. 76. lib. 1. Socin. d. consil. 126. sub num. 8. volum. 3. Dec. consil. 25. sub num. 3 Curt. iun. consil. 25. Ripa in rub. solut. matr. nu. 17. Crau. consil. 222. num. 10. Ioan. Dilect. de arte test. titul. 10. caut. 2. sub num. 2. Ceph. Dominus meus consil. 43. num. 15. & cum Didaco lib. 3. resol. ca. 12. num. 3. communem inquit Clar. d quæst. 19. versic. vltim. in princip. & Soar. d. litera D. sub numer. 184. Sed si simpliciter sibi reseruaret vsumfructum donator frequentiori calculo receptum est, quòd donatio valeat, licet Castr. in d. l. fin. num. 10. contrarium senserit, contra quem tamen est (vt dixi) communis sententia de qua testatur Didac. in lib. 3. resolut. d. c. 12. nu. 4. quem adducit Clar. d. q. 19. d. vers. vlt. & communem pariter dicunt de hac re sententiam Eman. Soar. in com. opin. dicta litera D. d. nu. 184. & Chircho. in d. concl. 90. Verum non desunt, qui contrarium cum Cast. tenent, vt Dec. d. consil. 30. & cons. 261. Rip. dicto capit. 14. in lib. 3. resp. & Rolan. à Valle d. consilio 39. libro primo. Sed absque dubio conclusio prædicta procedet, † si donans expressim vsumfructum ideo reseruare dicat, vt de eo tam inter viuos, quàm in vltima voluntate facultatem disponendi habeat, quia tunc omnis Doctorum dubitatio cessabit, nam clarè constabit donanti non esse ablatam testandi facultatem, & hoc tradit quoque Clar. d. quæst. 19. in fin. Sed consilium istud paucis placebit, qui auaritia tenti vsum fructum etiam optabunt, ideo id consilium raro in praxi futurum minimè ignoro, id tamen posui, vt saltem limitationem ad regulam faciat. 23

Quartum remedium etiam addi posse videtur, † quòd scilicet donatarius faciat donantem non largiri expressè omnia bona præsentia & futura, sed maximam talē summam quæ patrimonii donantis valorē excedat. Nam licet ad talem summam præsentia, & quę superuenient, non sint sufficientia futura, tamen donationem valere, quia tunc præsumitur in futurum lucrari, tenuit Fulgo. cons. d. l. fin. C. de pact. & ita vide Soc. d. regula 145. limit. fi. videantur tamen Dec. & Cagn. dicta lege finali, nam ibidem Dec. sub num. 34. hoc periculosum vocat, quia hic militat ratio, in qua communis fundatur opinio, quòd donans verisimiliter 24

hæredem non ſit habiturus, & Cagn. num.260. dicit ſibi id non placere, & falſam ſibi videri Fulgoſ. & Socini opinio. cum ratio communis concluſionis in hoc militet, nam & ita veriſimile eſt, quòd donans hæredem non ſit habiturus: ridiculoſam enim inquit eſſe rem, præſumere donatorem acquiſiturum maiorem ſummam, & ideo eſſe quandam falſitatis imaginem, quod & mihi duræ admodum digeſtionis videtur. Nam certè licet contra legis verba non fiat, tamen in legis fraudem fit, cum eius ſententiam tunc quis circumueniret. l. contra. ff. de legibus. Quintum
15 remedium igitur eſt, † quòd donator quicquam ſibi reſeruet, vt de eo teſtari queat, nam aliorum bonorum donatio valebit, vt per Bart. in dicta lege, ſtipulatio hoc modo concepta, num.6. cuius opinionem communem dicunt Socin. iun. conſil.142. num.39. volum.1. & Soar. vbi ſupra, nu.184. dicit enim Clar. dicta quæſtione 19. verſic. ſecundo principaliter, quòd talis donatio non tollit in totum, ſed reſtrin-
16 git teſtandi facultatem; ita † tamen dicit hoc eſſe intelligendum. d. l. fin. Cagn. num.242. vt illud, quod reſeruatur minimum quid non ſit, ſed tanta ſit pars, quod veriſimile exiſtat talem donatorem hæredem habiturum, & ideo Clar. in d. l. verſ. ſecundo princ. dicit, quod illud, quod reſeruatur, ſaltem vigeſimam patrimonii donantis partem excedat, atque ad hoc remedium aduerte, quia donator reſeruans ſibi aliquid, vt de eo teſtari queat, ſimpliciter reſeruare debet, vt ſcilicet mox in quamcunque perſonam eius diſpoſitionem abſolute conferre valeat, non vero adeo ſibi reſeruare debet, vt voluntatem reſtringat, verbi gratia, ſi reſeruet donator, vt particulari alicui perſonæ relinquat, nam tunc donatio non valeret, quia pariter libera teſtandi facultas eſſet adempta, Dec. d. conſil.203. ſub nu. 2. in fin. & nu.3. & alii, de quibus Cag. d. l. fin. numer.244. cum ſequent.

Nonnulli etiam ſextum adderent remedium, vt ſcilicet in donatione precarium interueniat, quo videatur talis facta donatio, quod donans dominium non transferens, totaliter abs ſe patrimonium abdicare nõ videatur, ideoque teſtari valeat, licet mox bona ſint reſtituenda, vt eſt gloſſ. in auth. ſi qua mulier, in verbo, diuidere. C. de ſacroſ. eccl.

quam

quam opinionem tenent Ang. consil.179. num.5. quem sequitur Alex. in d.l.stipulatio, num.16.& Andr. Tiraq. vbi plures alias refert authoritates, in tract.de iur.const.par.1. num.74. ac vt communem sentit Eman. Soar.in suo Thesau.recep.sent.d.litera D.num.186. Sed † istud remedium, 17
præterquam quod non plenè donatariis satisfaceret, nec etiam tutum est, vt declarat Petr. Duen. d. regu.219.limit. 2.versic. quæ limitatio.

CAVT. LII.

De donatione per ingratitudinem non reuocanda.

SVMMARIVM.

1 *Donator non obligatur ex pacto, de non reuocanda donatione ex quacunque ingratitudine. Vt autem valeat pactum, quòd per ingratitudinem non reuocetur, vide remedium, nu.2.*

Quod tamen remedium quomodo subuertatur, habetur num.3.

4 *Obligatio quando prouenit ex solo iuramento obtenta absolutione ab eo, nulla agenti obstabit exceptio.*

DOnationem † faciens, & promittens eam ex quacunque causa, vel ingratitudine futura nō reuocaturum, 1
non obstante pacto hoc, si ingratitudo superuenerit, vtiq; eam reuocare poterit: pactum enim de non reuocanda donatione ratione cuiuscunque committendæ ingratitudinis, non valet, secūdum Spec.in tit.de don.§ 1.vers.Quid si actum est. Ant.& Imo.in c.fin.ex.de don.Bart.Bald.Cast. Ias.nu.17. & Bolog. sub nu.96. in l. fin. C. de pact.Bald. in l. fin.C.de bon.quæ lib. & eundem cons.119. Factum proponitur, ad fin. lib.2. Sal.in l.pactum.C.de collat.Corn.cons. 102.num.7.cum aliis seq. volu.1. Rom.cons.26.incip. Pro decis.in pen.dubio.col.fin. Alex.cons.40. vol.4.& eundem post Lud.Rom. in l. stipulatio hoc modo concepta, nu.23. ff.de verb.obli.& ista est communis opinio. vt per Moder. ibi, Rub.cons.64.nu.12. Rip.in l.fin.num.181. C.de reuoc.

don. vbi plenius eum hac in re distinguentem vide, & nu. 180. Vt autem etiam ingratitudine interueniente donatio
2 reuocari nequeat, remedium † est, quod cum prędicto pacto iuramentum interueniat: sic enim ex ipsa ingratitudine reuocari non poterit, secũdum Io. And. in addit. ad Spe. in d. §. 1. d. vers. Quid si actum est, in verbo, & §. pacta, in litera D. Ioan. de Imo. cons. 35. col. 6. idemq́; tradit, ac Ant. Petr. de Anchar. & Card. in d. c. fin. de don. Alex. in d. cons. 40. col. fin. & idem in d. l. stipulatio, nu. 23. vbi ait opi. hanc veriorem, & communem atque in practica seruari, Fel. in c. si diligenti, colu. 7. vers. Quintum corollarium, de foro comp. Ias. in d. l. fin. nu. 17. C. de pact. Soc. cons. 53. col. 2. sub nu. 2. vol. 1. vbi ad fin. numeri hanc opinionem magis communem esse, & seruari ait, eandem opinionem sequuntur Aquens. in d. l. stipulatio, col. 4. Bauer. in tract. de vir. iur. casu 38. Rub. in d. cons. 64. nu. 3. Bologn. in d. l. fin. C. de pact. num. 97. & seq. Vide pro hac materia Rip. in d. l. fin. q. 54, sub nu. 182. vsque ad q. sequentem, quo loci distinguendo concludit, quod scilicet ex iuramẽto in pacto apposito donator obligatur, non vero ex pacto iuramento roborato, & ideo communem opin in vi sola iuramenti fundamentum habere posse, contrariam vero tenentium opin. (quos ipse refert) in ipso pacto, cui lex ab initio resistit, fundatam
3 esse posse, quare † obtenta à iuramento absolutione, quod pactum quodammodo sustinebat, donationem ipsam, re-
4 moto ipso pacto, reuocari posse ait: quomodo † vbi ex solo iuramento obligatio oritur, obtenta ab eo absolutione, nulla agẽti obstabit exceptio, vt per Bar. in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss. & Panor. in c. cum contingat, col. 5. vers. venio ad secundam, ext. de iureiur. Quod si verum est, tu pro donatore perpetuo nota, vt etiam non obstante iuramento, in casu superuenientis donatarii ingratitudinis, ipsa possit destrui donatio, & pro hac Ripæ firmanda opinione pondera tex. c. quemadmodum, in fi. ext. de iureiu. vnde fundamẽtum communis supradicta opinio habuit, qui quidem text. in sola iurisiurãdi religione fundatur, ex quo dici posse videtur, non quidem cõtractum iuramento fieri validum, sed so'um iuramẽtum seruari, cui Ripæ opinioni adde quæ eleganter & notabiliter multum tradidit Ias. in auth. sacramenta

menta puberti, nu 38. cum nonnullis seq. C. si aduers. vend. & ante eum Christ. Port. in §. extraneis, sub num. 13. vers. ego alias, vsque ad fin. Inst. de hær. qual. & differ. cuius d. in loco Ias. sub nu. 26. meminit, eiusq; vestigia secutus est.

CAVT. LIII.

De euictione rei donatæ.

SVMMARIVM.

1 *Donator de euictione non tenetur, sed de dolo in donatione adhibito. Vt autem de euictione teneatur, dantur remedia, nu. 2. 3. & 4 & primum remedium tribus modis ampliatur sub dicto nu. 2.*

Donatio dicitur doni datio, sub nu 3. Ver. Quia donatio.

Donatio remuneratoria non est propriè donatio, nec insinuanda est, & propter ingratitudinem non reuocatur, sub d. num. 4. Vers. Hac enim remuneratoria, Vers. & ideo Videmus, & Vers. Nec propter.

5 *Donatori asserenti se ob benemerita donasse quando plena adhibeatur fides.*

Dare significat dominium transferre, sub num. 3. Vers. & dare.

Euicta re aliter agitur in don. quæ cæpit à promissione, & aliter in Venditione, & quid releuet istud scire, sub nu. 3. Vers. & ob id.

Libellus pro euictione, quomodo in donatione, quæ à promissione cæpit, & quomodo in Venditione sit concipiendus sub d. numer. 3. Versic. Primo propter libellum.

DOnator † de euictione non tenetur, sed de dolo in donatione adhibito. l. Aristo § Labeo ait. ff. de dona. & l. 2. C. de euict. facit text. & ibi Cæp. in l. ad res donatas. ff. de ædil. edic. & est tex. ac quod ibi not. in l. Iulianus. §. qui fundum. ff. de verb. oblig. text. & ibidem Doct. in l. 1. C. de iure dot. ad idem vide Barto. in l. si domus. §. de euictione, sub num. 3. ff. de legatis primo, Christ. Port. in §. 1. sub nu. 8. Inst. de don. Ias. consil. 73. [illegible] lib. 2. Curt. iun. consil. 174. 1

nu.34. Ruin.confil.184.nu.8.lib.1. Alciat.confi.340.& Boer. decif. 67. num. 1. Sed vt qui donat, de euictione teneatur,
2 tria dantur remedia, & † primum eft, quod donatarius faciat fibi in donatione de euictione caueri, quia tunc donator tenebitur, d.l.2.C.de euict. glo.Bart.& Doc. in d.§. Labeo ait, & in d.l.1.C.de iure dot.& in multis alijs locis Doc. quod eft indubitatum, vt & iftam magis communem opin.inquit Viu.in 1.lib.com.opin.variorum, litera D. verf. Donatio vbicunque, nu.8. Plane communis huius conclufionis aperta eft ratio, quia ex conuentione contractus legem accipiunt.l.1. §. fi conueniatur. ff. depof. & l. contractus. ff.de reg iur. Et in tantum vera hæc eft opinio, vt procedat fiue per ftipulationem, fiue nudo pacto accedat donationi de euictione promiffio, vt per gloff. in d l. 2. C. de euict. Bart.in d. §. Labeo ait, ad fin. & Goz. conf. 60. nu.21. poft alios, quos allegat Viuius in præcitato loco, vbi iftam fententiam communiori calculo approbatam tradit, qui & pariter procedere ampliat, fi verbis generalibus talis de euictione promiffio fiat, vt quia donans promittat rem donatam bonam facere, ad quod allegat Corn. confil. 141. nu.10. vol.2. cui adde Moder.Parif.conf.36.nu.15. Itidem & ampliat Viuius, fi donans promittit pro fuo dato, & facto, iuxt.not.per gloff.Bart. Bald. Sal.& Caftr. in l. fi feruus, in prin.ff.de cond.fur.& tenet Goz.d.conf.60.nu.16.

3 Secundum † eft remedium, quod donatarius caueat, vt donatio non à traditione fola, fed à conuentione præcedente incipiat, nam tunc femper euictioni locus erit, vt per gl.fin.in d.§.Labeo, & ibid.doct.& in d.l.2.C.de euict.gloffaque in d. §.1. in verbo venditionis, in fin. cuius op. communem dicit ibi Ang.fub nu.3. Inftit.de don.& per Bart.in d.§.qui fundum, nu 1.tradit etiam Pet.Ferrar. in fua pract. Papi. n. in for. libelli, quo agitur pro don. in verbo, ad dimittendum, vel relaxandum, nu.1.Goz.d.confil.60. nu.4. & laté ad hoc congerit authoritates Boer. d. decif. 67. in prin.ac communem dicit Viu.d.verf. Donatio vbicunque, vbi & ob id limitationes tradit. Huius autem fententiæ, quare fcilicet locum potius habeat euict. cum donatio incipit à præced. promiffione, quam diuerfitatis rationem Cafpar Caballin. quando incipit à traditione, in tract. de euict.

euict. §. 4. nu. 3. inquit se à Bald. didicisse in d. l. 1. col. fin. vers. Tertii dicunt. C. de iure dot. Nam ideo in donatione, quæ incipit a traditione, non tenetur quis de euictione, quia qui tradit magis distrahit, quam contrahit. §. 1. Instit. quib. mod. re contr. oblig. ille vero, qui promittit, contrahit, sicque obligatur, vt donatario habere liceat, quia donatio dicitur doni datio, l. Senatus §. 1. ff. de don. cau. mor. Bart. in l. iurisgen. in fin. prin. ff. de pact. & dare significat dominium transferre. l. fin. ff. de cond. ob cau. l. si ita distrahatur, ff. de contr. emp. & ibi gl. ac l. vbi autem. §. fin. ff. de verb. obli. & §. sic itaque. Inst. de act. Ad idem adde ipsum Bart. in d. §. qui fundum, nu. 1. & in d. §. Labeo ait, sub nu. 1. vers. sed in donatione, ac Ang. Aret. in d. § 1. Inst. de don. sub nu. 3. ver. secus in donatione, ac ibidem Port. num. 8. Et ob id idem Bart. in d. § Labeo ait, sub num. 1. vers. sed aduerte (quod & tangit in l. si rem. ff. de solut.) quem ad vnguem sequitur Aret. in d. §. 1. Instit. de don sub d. nu. 3. vers. Sed aduerte secundum Bart. dicebat aliter agi de euictione in donatione, quæ a præcedenti cœpit pactione, & aliter in venditione, nam in donatione re euicta eadem est actio, quæ & primo, quia si promisit rem donare, promisit dono dare, & sic accipientis facere, vt dictum est, vnde cum accipientis non faciat, vel facta accipientis res non durat, liberatus non fuit, & sic actione prima agitur, quasi non dederit, & ita sentire inquit Bart. in meo codice, glo. in l. 1. C. de euict. Sed est glo. fin. in d. l. 1. C. de iu. dot. & allegat etiam Bar. ad hoc tex. quem ad d dicit expressum esse, in l. qui concubinam, § si hæres, de leg. 3. & facere inquit text. in d. §. qui fundum, & in l. qui decem, §. 1. ff. de solut. Sed forte Bart. voluit allegare. §. qui hominem, eiusdem. l. qui decem. Sed in venditione agitur re euicta non primæua actione, sed noua, quia euictionis tempore oritur, vt l. 3. C. de euict. & no. in l. empti actio. C. eo. Prima enim obligatio, qua tenebatur ad tradendum quis, fuit solutione sublata. l. si cum fundum, §. 1. & quod ibi no. ff. de contr. empt & no. in auth. sacramēta puberum, in verbo, custodiātur, C. si aduer vend. Ex hac autem inuestigatione magni resultant effectus, primo propter libelli formam, vt actionem tibi competentem intentes, & congruum ponas concludendi medium.

in donatione enim petetur illa res, quasi nondum soluta, arg.d.l.si domus.d §.de euict.ff.de leg.1.&d.l.qui concubinam.d.§.si hęres.ff.de leg.3.secus est quando agitur ex empto de euictione, quia tunc agitur ad interesse ex empto.l. venditor hominis.ff.de euict.quia res est euicta, nam actio prima, qua tenebatur ad tradendum venditor, est sublata traditione. vt supra dicebam, & ita in his tradit Bart. in d.§. de euict.in fin.& in d.l.qui concubinam.d.§. si hæres.ff.de leg.3.nu.3.Secundus est prędictorum effectus, quia in venditione præscriptionis temporis à die euictionis currit, non ante, quia actio orta non erat. d. l. empti actio, & ibi no.C.de euict. In casu verò donationis quæ à promissione præambula cœpit, à die celebrati contractus præscriptio currit, putat tamen Bar.in d.§. Labeo ait, & sequitur Ange. Aret.in d.§.1 Inst. de don. quod in isto secundo casu possit peti restitutio ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, de qua in l. 1. in fin. ff. ex quib. cau. maior. propter iustam scilicet ignorantiam, si non egit prima actione, quia eam solutione sibi facta sublatam putabat, arg.l.1.post prin.& l. 2.ff.quan.act.de pec.est anna. Sed dices tu Bart.hanc opin. non esse veram, nec per eam l.1.& 2 modo allegatas, probari posse: in his enim est facti ignorantia, quę excusat, nos autem, quatenus dicimus putare sublatam esse actionem donatarium, agimus de iuris ignorantia, quæ non excusat. l.1.& 2.& l.regula.ff. de iur.& fac. ign. l.2. & l. quamuis. C. eod.cum simil.Sustinẽdo tamen Bar.opi.quam veram existimo, dico in facto imo cõsistere donatarii ignorantiam, quia putans solutione sibi facta sublatam actionem, ignorabat eam rem esse obligatam, puta, vel alienam, quod in facto, non in iure consistit: ex eo enim quod credebat sublatam sibi ob solutionem esse actionem, putabat donantis esse liberam eam rem. vnde infertur, quod si donatarius, postquam res esset euicta, putaret adhuc solutione sibi fuisse sublatam pristinam actionem, & nouam de euictione competere, non excusaretur, quia amodo in facto nõ consisteret error, sed in iure. Tertius modo.& vltimus resultat ex prædicta doctrina inter donationem & venditionem, effectus, quia in venditione agi non potest, nisi re euicta, sed in donatione non habet necesse quis, quod euincatur

expecta-

expectare, vt l. si hominem, & l. cum quis. §. qui hominem, ff. de solut.

Cæterum reuertendo ad propositum materiæ nostræ, quando scilicet donatarius de euictione agat, vltimum † 4
tibi trado remedium, vt quandoque procures, quod donatio remuneratoria appareat, sic enim euictioni locus erit, argu. l. idemque. §. fin. l. seq. & l. si vero non remunerandi, in prin. ff. mand. & tradunt Iac. de Are Bart. d. §. qui fundũ, sub nu. 5. & Rayn. ibid. Alex. Aret. Pet. de Belu. & Ias. ac alii, quos allegat Boer. d. decis. 67. in prin. & Viuius d. vers. Donatio vbicunque, nu. 7. vbi de communi testatur, & istam quoque sententiam communem tradit Crau. cons. 64. nu. 12. & Eman. Soar. in Thes. recep. sent. litera D. num. 242. Hæc enim remuneratoria propriè non est donatio, Bar. in l. iurisgentium. §. quinimò, nu. 20. ff. de pact. Ruin. cons. 52. num. 7. cum seq. lib. 1. D. meus Ioan. Cæph. consil. 454. nu. 68. quod, vltra iura à Bart. adducta in d. §. quinimo, & similia à me pro hac vltimo remedio allata, probari etiam potest ex text. l. Aquilius, ff. de don. & ita magis communiter dicit Soc. iun. consil. 94. nu. 12. lib. 2. quem refert Clar. in §. Donatio. quæst. 3. vbi etiam refert Didac. communem dicentem, in ca. cum in officiis, post num. 10. extr. de test. Et ideo videmus, quod talis donatio summam quingentorum aureorum excedens insinuationem non requirit, quod meræ, & simplicis donationis proprium est, gloss. & Doct. in d. l. Aquilius. Bart. in l. si pater, §. 1 ff. de don. Ang. in d. §. 1. num. 6. & Port. sub num. 10. Instit. de don. & Cæph. d. consil. 454. num. 67. Ferrat. caut. 33. sub num. 2. & communem dicens latè authoritates cumulat Soar. in Thes. recepr. senten. litera D. num. 228. Nec propter ingratitudinem ista donatio remuneratoria reuocatur. d. l. si pater. §. 1. ff. de don. Alexan consil. 40. lib. 4. Guid. Pap. consil. 214. & consil. sequen. Roman. consil. 298. in fin. Viu. in 1. lib. com. opin. var. litera D. versic. Donatio ex quinque causis, sub numer. 6 Gasp. Caball. de euict. d. §. 4. sub nu. 5. & ita tenere in l. fin. C. de reuoc. don. inquit ibidem Ripa, numer. 150. Et hæc † quidem donatio remuneratoria 5
apparebit, si donans asseuerit, se ob benemerita donasse, nam illi assertioni standum erit, vbicunque sit persona

non donare prohibita, secundum Bart. & reliquos omnes in l. si forte. ff. de castr. pecul. Paul. Castr. in d. l. Aquilius, ff. de don. Doct. communiter in l. si donatione. C. de collat. & hanc veram, communemque opin. inquit Viuius inter cõmunes opin. variorum, lib. 2. litt. D. op. 95. vbi plures alios pro ista opi. refert, hæcque opinio maximè in casu nostro procedit, cum meritorum assertio effectum suum circa illud porrigat, quod in donantis voluntate consistit, iuxta ea, quæ tradit Dec. in d. l. si donatione, num. 20. & in consi. 20. Nam (vt supra dictum est) ille, qui donat, de euictione promittere potest.

CAVT. LIIII.

De dotis quantitate ita vxori prælegenda, ne statim hæredes illam præstare teneantur.

SVMMARIVM.

1 *Dos in pecunia, siue in mobilibus, aut rebus incorporalibus consistens, soluto matrimonio non statim, sed infra annum est restituenda.*

2 *Quod ampliatur procedere etiam in hæredibus viri diuitibus, nu. 2.*

Limitatur, vt citius debeatur, cum à viro est vxori legata, nu 7.

3 *Pacta non præsumuntur, nisi probentur.*

4 *Actuum pluralitas non præsumitur.*

5 *Facultas probatione indecorè detegitur & quare.*

6 *Mulieri intra tempus, quod hæredes ad soluendum dotem habent, quæ in immobilibus non consistat, ab eisdem hæredibus alenda est, si ipsa non habeat, vnde se alat, & de hac materia plura vtilia subiunguntur.*

8 *Legatum creditori quando vtiliter fiat.*

9 *Mariti quando vxoribus dotem legant, quæ in quantitate consistit, aut in aliis rebus, pro quibus hæredes anni habent dilationem, si nolunt dilationis beneficium hæredibus auferre, quid seruare debeant.*

Dos

DOs quandocunque † in pecunia, vel mobilibus, aut 1
reb. incorporalibus cõsistit, soluto matrimonio a viri
hæredibus, non statim, sed infra annum est restituenda. l.
1. §. exactio. C. de rei vx. act. Quod † ampliatur etiam si viri 2
hæredes essent diuites, & facultatem statim eam restituendi haberent, vt per Bar. & alios in l. diuortio. §. interdum. ff. sol. mat. Ias. in §. fuerat, nu. 28. vers. Quod si maritus esset diues. Inst. de act. vbi Angeli opi. reprobando, qui contrarium in cãpsore dicebat, vel alio pecunioso, affirmat hanc esse communem sententiam, d. num. 28. vers. & ita tenent communiter Doct. & istam communem ex Ias. referunt, & sequitur Rol. a Valle, consi. 10. num. 19. vol. 1. & Laur. Chircou. in 1. cent. com. opin. concl. 92. Et certe neque mihi Angeli opinio placet, tum quia campsorum, & mercatorum, eorumque, qui vulgo pecuniosi habentur, plerique in effectu non soluendo existere solent, vt ego quandoque in facto vidi, sed istud transeat, tum etiam me fortius mouet, quoniam ex ea Ang. op. in laberinthum illud incideremus, vt cum allegare quem esse pecuniosum in facto consistat, ab ipso id allegante probandum esse, quia facta † nõ præ- 3
sumuntur. l. in bello. §. factæ, & Scrib. ibi, ff. de cap. & postl. reuers. & l. denique. ff. ex quib. caus. maio. cum sim. Propterea † etiam fit, ne actuum hominum, puta testatorum, 4
vel sententiarum pluralitas præsumatur. gl. in l. omnium, in ver. comprobatur, C. de test. Bald. & Salic. in l. 2. C. de erro. aduoc. & generaliter in hominum actibus pluralitatem non præsumi probatur ex text. c. in præsentia, §. verum 2. & ibi Ant. de Bur. extra de prob. ad hæc vide quæ tradit Ias. in l. 2. num. 7. cum duob. seq. C. de bon. poss. sec. tab. & nu. 15. Quinimo † indecorum esset, ex facultatum probatione 5
alicuius vel paupertatem detegere, vel in eundem ob diuitias patefactas inuidiam suscitare, arg. l. vltim. C. de alim. pup. præst. & l. 2. C. quan. & quib. quar. pars, lib. 10. & ideo indistinctè regula procedet ne scilicet diuites etiam tales statim dotem, quæ infra annum restituitur, reddere cogantur. Bene † verum est, quod interim ab ipsis hæredi- 6
bus alenda est mulier, si non habeat vnde se alat, secundum receptam doctorum sententiam (penes quos plene de materia vide) in d. l. diuortio, in princip. gloss. ac Bartol. in d. §.

exactio. gloss. in l. pen. ff. vt in pos. legat. Ang. Aret. in d. §. si fuerat, nu. 6. vbi istam esse communem ait, & Ias. ibi. nu. 33. ver. Restat. & in d. l. diuortio, nu. 18. vbi ab hac op. in iudicando nõ esse recedendũ consuluit, licet ipse in pũcto iuris velit cõtrariam partem esse veriorem: & dicit Ab. cons. 39. nu. 5. li. 2. quod Cy. refert multós tenere, quod non debeat ali, & quod sibi videtur subtilior, & verior opin. quia mulieri potest consuli vendendo ius sibi cõpetens de præsenti. dicit tamen, quod alia opin. est æquior quam etiam tenet in c. salubriter, num. 6. ext. de vsur. tenetque Ant. Capy. decis. 24. vbi omnes doct. ita tenere affirmat. Hæredes autem mariti omnes dotis istius primi anni, quo vxor alitur, lucrabuntur fructus, vt per Bartol. in d. l. diuortio, in prin. nu. 5. ibidq; Bal. Ang. Imo. Rom. & Raph. Cum. & inquit ibid. Alex. sub nu. 18. ad fin. quòd licet in puncto iuris contraria opin. quam Castr. tenet, verior videatur, tamẽ in practica aliud seruaretur, vt scilicet omnes eius dotis fructus hæredes lucrentur, etiam si excedant alimẽtorum onus; & hanc dicit ibid. communem esse opinio. Iason numer. 25. a qua in consulendo, & iudicando non sit recedendum. Sciendum tamen est, quod intra eum annũ, quo alitur vxor, non tenetur stare in eadem domo cum mariti hæredibus, sed potest seorsum habitare, & alimenta habere, vt hanc esse communem opinionem firmat Iason in dicta l. diuortio, in principio, quam tenuit Bartol. in ead. l. nume. 4. vbi tamen dixit, quòd si vxor ista, quæ separatim vult habitare, non sit quædam domina magna, quæ nihil operatur, sed sit talis mulier, quæ habeat exercitium, ex quo hæredibus viri lucrum afferri posset, tunc de alimentis debet deduci quantum hæredum interest, ipsam in domo operari. l. si constante. §. quoties. ff. eod. sol. matrimo. supradictam quoque opi. quòd non teneatur mulier cum hæredibus morari, sensit idem Bar. in l. libertis. §. fina. ff. de alim. leg. Pau. de Castr. in l. 1. C. de legat. Ange. in l. cum hi. §. si. ff. de transact. Ioan. de Ana. consil. 54. incip. visis his, quæ in facto. vbi & habes ita semper obseruari, etiam si mulier posset honeste viuere cum hæredibus viri, vt refert, & sequitur Capyc. d. decis. 24. num. 8. Elapso vero anno viri hæredes amplius vxorem alere non tenentur,

tur, vt voluit contra Ric. Mal. & Cyn. Angelus in d.l. diuortio, qui dicit etiam, quòd imputādum est mulieri, cur post annum dotem, ex qua se alere valeat, non repetierit, quod probat per text.l. Titia. ff. de solut. vbi mulier in possess. bonorum mariti pro dote sibi debita in pecunia, missa, fructus in dotem computat, quos omnes non computaret, si saltem quo ad alimenta fructus suos faceret, & quod dicitur in d.l. Titia idem tradidit Abb. in d.c. salubriter, sub numer. 4. ext. de vsur. vbi dicit id ita communiter teneri; vnde admonet mulierem cautam esse vt faciat sibi dotem solui, vel poss. ssionem in solutum dari: subdit tamen Angel. quòd si mulier dotem petierit, & hæredes in mora extiterint, ac mulier non habeat vnde seipsam alat, procedet opin. Ricar. Malumb. & Cyn. qui idem in effectu tenuit in dic.l. Titia. Et istud quidem æquitatem habet; quod etiā in terminis istis voluisse intelligere Affl. existimo in decis. Neapol. 284. num. 4. Eandem quoque opinio. quòd post annum ali non debeat mulier, tenuit Paul. de Cast. in d.l. diuortio. quia cum mulier dotis recuperandæ facultatem habuerit, & non curauerit, non debebit posse aliquid petere, per l. 1. cum ibi not. à gloss & docto. C. de sen. quæ sine cer. quant. vbi qui poterat sortem exigere, non potest in iudicium futuri temporis deducere vsuras; quas aliàs potuisset: idem tenuit Franc. de Cor. in compen. rub. 10. in 12. alle. quia cum post annum cesset dilationis beneficium viri hæredibus ad dotem restituendam concessum, meritò præstandorum alimentorum onus quoque cessare debet, quod in recuperatione dictæ dotis iura ipsi mulieri concesserunt: & cum intra annum propter alimenta sibi præstita, hæredibus viri operari teneatur, vt dicunt cōmuniter Scriben. in d.l. diuortio, certè non reperitur iure cautum, quòd post annum operari teneatur, imò totum oppositum est, vt per Bald. d. leg. diuortio. ergo sequitur, quòd post annum alimenta consequi non debet. Pro hoc etiam alleg. no. per Barto. in l. at qui natura. §. non tantum. ff. de nego. gest. & in l. in insulam. §. vsuras. ff. sol. matrim. vbi voluit, quòd mulier post annum non potest petere dotis vsuras, quod tantum est, quantum dicere alimenta; nam quicquid sorti accedit vsura est, c. con-

fuluit,ext.de vſu.cap.quid dicam,14.quæſt.4.l.rogaſti. §. ſi tibi.ff.ſi cer.pet.& vſuræ hodie ſunt prohibitæ,cap. quia in omnibus,ext.de vſuris, & de quo ego latè tractabo infra litera V.& quidem ſupradicta ſententia,quòd poſt annum mulier alimenta petere non poſſit, communis eſt, vt inquit Raph.Cuma.in d. l. diuortio, & ibi Alexan.ſub num. 23.& inter alia alleg.Innocen. Ioan. Andr. Anton. de Butr. & d.Flor.in d.cap.ſalubriter,ext.de vſu.Hoſtien. in ſumm. eiuſdem titul.§.in aliquo, verſicu. ſed quid ſi econuerſo, ac d.Laur.de Rodul.in ſua ſolenni repet. cap. conſuluit. q. 52. extra eod. Iſtam pariter ſententiam dicit eſſe communem ipſe Alexand.conſil.27.viſo themate ſupraſcripto, volum. 4.& Iaſ.in d.l.diuortio,num.22. Roland. a Valle conſil.55. num 1.volum.2.&Lauren.Chir. in 5.cent.com.opin.concl. 23. Mulier igitur, & ſi poſt annum dotem non petierit,ab alimentis erit excluſa,& damnum quod ſentiet,ſuæ imputabit culpæ,& negligentię in non petēda dote,c.damnum, ext.de reg iu.in 6.& l.quod quis.ff.eo.intra annum verò,ſi non habebit aliud, vnde ſe alat ab ipſis hæredibus alenda erit:nec enim quicquam eius poterit negligentiæ imputari;cum intra eum annum petere nequeat,vt ſuperius tra-
7 ditum fuit.† Hæc tamen regula,quod ſcilicet anni tempus habeant in talibus reddendis rebus mariti hæredes, fallit;
8 quando a viro vxori ea dos legata fuit; Quia † licet inutile ſit legatum creditori factum, cum purè, & ſine vlla intermiſſione debetur; tamen ſi creditoris interſit illud legatum factum fuiſſe;puta cum quid legatur, quod vel modo, vel tempore,vel conditione,vel loco differri poſſit, vtile erit legatum.l.ſi creditori, cum l.ſeq.ff. de leg.1. & §.ſi quis debitori,verſicul.ex contrario, Inſt. de leg. Propterea hoc caſu legatum vtile erit,cum per illud hæredi dilationis auferatur beneficium, de quo beneficio conſtat in d § exactio.ob enim repræſentationis commodum legatum vtile eſt,vt probant prædicti prox.textus; & vt eſt in terminis text.in l. 1. §. verum eſt commodum. ff. de dote præl ac vt declarat glo. in §. ſed ſi vxori, vbi etiam eſt caſus noſter,in ver.; lenius,Inſtit.de leg.vbi dicit Ange. Aretin. ſub num. 1.hoc bene menti tenendum in practica:quia vt plurimum viri relinquunt hodie dotem vxoribus; & de prædicto re-

præ-

præsentationis commodo tradit Bart. in l. si diuortio, sub num. 5. ff. de verborum obligatio. Pract. Papien in forma libelli, quo agitur ad dot. & vsumfruct. in ver. dictæ Dominæ, num. 3. Roland. à Valle post alios, quos alle. d. cons. 10. sub num. 19. volum. 1. & tangit Laurent. Chircou. d. cēt. 1. d. conclus. 92. ideoque Ioann. Dilect. in tract. de arte test. tit. 6. caut. 17. consilium tradit viris hanc quantitatem vxoribus legantibus, si nolunt dilationis commodum hæredibus suis auferri, † quòd sint cauti, vt dotis restitutioni diem præfigant, allegat l. omnia. ff. de leg. 2. dicit tamen, quod annum dilatio excedere non debet, quod ex se manifeste patet. Et remedium istud admodum vtile aliquando fiet; nam ob huiusmodi solutiones statim faciendas vxoribus, sæpe hæreditatis destruuntur bona; quia coguntur hæredes bona pluris valentia pro viliori precio distrahere. 9

CAVT. LV.

De dotalium rerum dominio etiam ad hæredes quoscunque mulieris absque traditione transferendo.

SVMMARIVM.

1 *Dotalium rerum dominium soluto matrimonio absque traditione ipso iure in mulierem retransfertur; & quemadmodum id intelligitur: Hoc secus in hæredibus extraneis mulieris, numer. 2. Possessio tamen non transfertur sine traditione vera, vel ficta, num. 8. & 10.*

3 *Dominium dotalis rei vt & ad hæredes quoscunque transferatur, morte mulieris soluto matrimonio, consilium ponitur.*

4 *Maritus si nondum dotalem rem reddiderit, habebit beneficium, ne conueniatur vltra quam facere poterit: Limita, & cons. habe. contra ipsum maritum, num. 5.*

Clausula constituti, quas habeat vires, cum vir nomine vxoris dotales res constituit possidere, nume. 3. & 5.

& eius virtus generaliter, nu. 6. 11. cum cæteris seq. vsque in fin.

5 *Possessio regulariter non transfertur sine traditione.*

6 *Mulier in casu l. in reb. C. de iu. dot. si propria authoritate ingreditur poss. rerum dotalium, incidit in pœnam l. si quis in tantam. Limita nu. 10.*

1 DOtalium rerum † dominium soluto matrimonio, absque traditione, ipso iure in mulierem transfertur, l. in rebus. C. de iure dot. Ad quod aduertēdū est, quod tex. in d. l. rebus, dat expressè rei vendicationem vxori, tanquam naturaliter domina remanserit, non tanquam retrò fuerit translatum dominium ipso iure, vtque Bar. sensit in d. l. in rebus. sub num. 2 & ante eū gl. ibid. quæ istud declarat in rebus inæstimatis: in his verò, quæ sunt æstimatæ, inquit vtilem competere rei vendicationem, & istam in eadem l. inquit Bar. esse veritatem, & ita quoque intellige Rip. in l. 1. num. 36. ver. Tu aduerte. ff. sol. mat. Ex quo etiam verificatur quod ipse Rip. ibid. subdit, ver. Secundo aduerte, qui contra Bal. tenet, quòd licet res mobiles quò ad possessionem intra annum non transferantur ad mulierē. l. 1 §. exactio, Cod. de rei vx. act. non tamen fit, quòd dominium interim non habeat mulier ipsa. nam tex. d. l. in rebus, expressè etiam in mobilibus loquitur: vnde cum ex eo textu appareat, naturaliter dominā ipsam, cōstante etiā matrimonio, saltem in non æstimatis, mansisse, clarè patet per eam anni dilationem hæredibus mariti indultam non fieri, quominùs & intra eum annum domina existat. Quod tamē Alex in l. si mora ff. sol. matr. sub nu. 2. procedere declarat in his mobilibus, quæ in specie consistunt, non verò in his, quæ in pondere, numero, mensurave constant, qui quidem sensus est diuinatiuus ad literam tex. d. l. in rebus, quæ generaliter loquitur, & ideo generaliter intelligi debet: vulg. l. de precio. ff. de public. in rem act. accedente quoque dotis fauore, quo dicendum videatur, quæcunque mobilia comprehendi, c. odia, ex. de reg. iur. in 6. & facit optimè tex. in d. l. 1. ff. solut. matr. Ne autem ista rerum mobilium inuestigatio frustra à me facta videatur, scias, quòd in praxi quādoque iuuabit: quia si verū est, etiam

etiam intra annum prædictum dominam esse mulierem, non viri hæredes, & accidat, quòd illæ res penes extraneam personam existant, ac hæredes prædicti velint eas vendicare, ideò ab eorum petitione per reum submoueri poterunt excipientem, quòd hæredes ipsi domini non fiat, mulier autẽ ipsa vendicare valebit, iuxta tex. l. officiũ, & l. in rem, in prin. ff. de rei vendic. & not. in l. 1. in 1. gloss. in versic. & nota. C. de alien. iud. mut. cau. facta. ac per ea, quæ tradit Pract. Papien. in for. libel. ad rei vend. in verbo, tenet, & possidet, numer. 1. & Robert. Marau. de ord. iud. par. 4. distinct. 3. sub nu. 3. versi. in iudicio verò reali.

Prædictum † autem mulieris priuilegium, vt ad eam ipsam dotalium rerum dominium statim dissoluto matrimonio pertineat, ad hæredes non spectat, secundũ Bar. in l. Nesennius. §. fundũ, ff. de re iud. Ias. & Moder. in d. l. 1. ff. sol. matr. & istud singulare reputat Imo. in d. l. Nesennius, communemque dicit opin. Bald. Nou. in tract. de dot. in 7. par. priuil. 6. quem refert Ripa in d. l. 1. num. 37. quod tamen procedere tantum declarat in extraneis hæredibus, secus in liberorum personis, ad quod etiam adde Alexand. in d. §. fundum, sub num. 3. ad fin. & in d. l. si mora, sub nu. 2. ad fin. ff. sol. matr. ita declarantem per tex. l. etiam, ff. eod. & l. 1. cum gloss. & doct. C. de priu. dot. idemque tradit Ias. in d. §. fundum, sub. nu. 7. ad fin. Verum vt semper ad quoscũque mulieris hæredes earum rerum dominium perinde transferatur, ac si ipsa mulier esset, Remedium tradit ipse Ripa, d. l. 1. num. 38. vt scilicet † facias, quòd in dotali instrumento maritus constituat se res dotales possidere, & tenere in casum dotis restituendæ, nomine vxoris, hæredumue, & successorum quorumcunque, quia tunc constituti virtute dominiũ, & possessio ad ipsos hæredes trãsibit, per tex. l. quod meo, ff. de acquir. poss. & ita quoque uide Iason. in d. §. fundum, in fi. Et ex hac etiam causula fiet, vt † licet maritus, cum nondum dotalem restituerit rem, habeat beneficium, ne conueniatur vltra quàm facere valeat, vt per Dyn. Bal. Angel. & Castr. in l si filio, 2. ff. sol. matr. Bart. Imo. Raph. Cum. Alexand. (qui dicit magis communiter ita teneri, & veram esse opin.) & Iason in d §. fundum, ac Bald. in l. quod nomine. ff. de con. indeb. Ta-

Margin numbers: 2 (beside "Prædictum † autem"), 3 (beside "ipse Ripa ... facias"), 4 (beside "fiet, vt † licet").

5 men † si ea interuenerit clausula, ita non erit, quia etiam poterit conueniri vltra quàm facere valeat, vt per Bal. Ang. & Rom. in d. l. si filio, & sing. id reputat Alexan. in d. §. fundum, num. 3. & sequitur ibi Ias. in fin. & mouetur ad hoc
6 Doct. Quia † per eam clausulam non solum erit in continenti translatum dominium, sed & possessio, l. interdum, cum vulg. ff. de acquirend. poss. Alius itidem ex hac consti-
7 tuti clausula pulcher resultabit effectus: scis enim † quòd possessio regulariter non transfertur sine traditione, vt no. in l. cum duobus, alias est l. si fratres, §. idem respondit. ff. pro soc. & in l. fin. in verbo, in rem, C. de sacrosanct. eccles.
8 & ibi Bart. num. 13. & Ias. numer. 25. vnde † licet ipso iure in mulierem rerum dotalium dominium sol. matr. transferatur, vt supra dictum est, non tamen absque traditione erit translata possessio, vt in specie firmat Bald. in l. in suis. ff. de lib. & posthum. & in l. 1. C. de ser. pign. da. ma. vbi di-
9 cit, quòd † si mulier in casu d. l. in rebus, propria authoritate rei dotalis possessionem ingrediatur, cadit in pœnam. l. extat. ff. quod metus causa, vel l. si quis in tantam. C. vnde vi, sequitur Alexand. in d. l. si mora, sub num. 3. ad quod etiam vide quæ tradit doctissimus, & mihi summopere colendus, D. Iacob. Menoch. in eius famoso tract. de recuper. rem. 9. q. 1. num. 9. cum nonnullis seq. Cæterum, quoniam
10 † per fictam traditionem mediante constituto interuenientem, possessio translata dicitur, d. l. quod meo, mulier tunc propria ingrediens authoritate neminem sua priuabit possessione, sed suâ ipsius accipiet, vnde per consequẽs neque tenebitur constitutione dictæ l. si quis in tantam; cum illa tunc locum sibi vendicet, quando aliquis possessione sua priuatur, vt in illius legis materia facile cernere est, & pro hoc vide Bart. in rep. l. creditores, num. 11. C. de pign. ac ita in proposito nostro Bald. tradit in dict. l. 1. C. de ser. pign. da. ma. & refert, ac sequitur Goz. cons. 42. nu. 12. vbi secundum Iac. Butr. & Bald. in l. fin. C. de acq. possess. ac alios tenet, quod etiam contra tertios possessores agi potest, nec vlla requiritur excussio, similiter & posse mulierem in casu præd. propria authoritate ingredi, præsuppo-
11 nit Alex. in d. l. si mora, sub d. num. 3. Et profectò † non ciuilis modò, sed & naturalis quoque possessio per constitu-

tum

tum transfertur, d. l. quod meo, & ibi Bart. & cæteri. quod † amplius procedit, etiam si fiat generale omnium bonorum constitutum, non obstante, quòd videatur incertitudo, vt per Bart. in l. qui pign. de acqu. poss. & in l. Celsus, ver. sed pono, quod debitor, num. 15. ff. de vsucap. Ias. in l. possideri. §. incertam partem, num. 16. de acquirend. possess. & hanc magis communem opi. inquiunt Iason ipse in cons. 147. num. 2. vers. ego autem considero, volum. 2. Roland. à Valle cons. 79. num. 43. volum. 1. quam sanè decisionem fortius † extende, quando fit generale omnium bonorum constitutũ, nõ præsentium duntaxat, sed & futurorũ: Quia tale constitutum valet, atque operatur possessionis translationem, non solum respectu præsentium, sed futurorum quoque bonorum, quando erunt acquisita, vt probat text. in l. quamuis, ff. de precar. vbi si constituo me tuo nomine ancillam possidere, istud constitutum extenditur etiam ad partum nasciturum, & sic ad futura, & ita tenent Iacob. But. & Salic. in l. fin. C. quæ res pign. oblig. possunt. Bartol. in cons. 76. volumin 1. Ang. in q. per eum disputata, incip. in refulgenti palatio, & idem in cons. 178. visis instru. prædictis, & in l. 1. in princip. ff. de pigno. Bald. in l. si quis argentum. §. sed & si quis, per illum text. C. de don. Imo. Lud. Rom. & Alex. nume. 17. ff. de verbor. obligat. & latè idem Alexand & Aret. in d. § incertam, vbi Ias. sub d. numer. 16. hanc dicit esse magis communem sententiam, licet sine scrupulo non pertranseat, quam etiam magis communem inquiunt Afflict. decis. 335. sub num. 8 & Neguf. in tract. de pigno. in 2. membr. 2. part. princip. numer. 3. Supradictam † autem conclusionem intellige secundum Bartol. in d. l. interdum, in princip. ff. de acquirend. possess. vbi differentiam facit, an quis constituat, se precario nomine alicuius possidere, an verò simpliciter se possidere constituat nomine alicuius, nam primo casu inquit ciuilem transferri, & naturalem retineri: secundo autem casu ait, & ciuilem, & naturalem transferri, idem quoque voluit ipse Bartol. in d. l. Celsus, sub d. num. 15. de vsucap. & tradit in repet. d. l. creditores, num. 11. cum seq. C. de pigno. Bald. in l. quisquis. C. de do. Canon. in c. cum venissent, de restit. spoliat. Neguf. in d tract. de pign. 2. memb. 6. partis princ. num. 35. & cum

hac Bartoli doctrina inquit transire omnes doct. in d. l. interdum, Alexand. ibi, sub num. 7. Iste † autem possessionis
15 sic transferendæ modus licet sit fictus, possessio tamen est vera, adeò, vt si quis constituat se possidere nomine procuratoris mei, vera & propria mihi quæratur possessio, nec duplex est fictio, vt probat singul. text. in l. certe. §. 1. & ibi not. Bart. ff. de precar. ac vt tradunt Bart. & alii in l. ab emptione. ff. de pactis. Bar. in l. si is, qui pro emptore, sub num. 70. vers. quid dicemus. ff. de vsucap. & Ias. ibi, nume. 350. & num. 395. cum seq. ac sub nu. 397. vbi nonnullis additis pro hoc authoritatibus cõcludit istam esse magis communem opin. & sic tenendam, hancque opin. putat esse veriorem Alexand. in l. 1. §. per procuratorem, sub num. 14. ff. de acq. poss. idemque tradit ipse Alexand. num. 4. d. l. quod meo, Ias. cons. 6. num. 2. volum. 3. Dec. in l. contractus, nume. 16. ff. de reg. iur. Balb. in d. 2. p. rep. d. l. Celsus, sub num. 16. ac D. meus Io. Ceph. cons. 147. num. 20.

CAVT. LVI.

De renouanda actorum editione, Iudice renouato.

SVMMARIVM.

1 *Successori iudici an actorum editio fieri debeat.*
2 *Pronuntiatio per iudicem facta, qui acta non habet, etiam si pronuntiatio iusta esset, non tenet.*
3 *Productionis actorum renouanda ob nouum iudicem consilium datur.*
4 *Acta in alia instantia necessario produci debent.*

1 EDitio † actorum successori iudici fieri debet, secũdum tertiam lect. C. de ed. de qua Bart. ibid. sub nu. [illegible] quam lecturam notandam inquit: quæ tamen editio necessaria non est, nisi quatenus ipse successor acta non haberet, vt ita probauit Rip. sic Bar. doctrinam intelligens, in d. leg. 2. sub num. 18. istud enim ex ipso Bar. colligitur, dum subdit, quia
2 † pronuntiatio per iudicem facta, qui acta non haberet, etiam si ipsa pronuntiatio iusta esset, non valeret, per l. sed & si de sua, in prin. ff. de acq. hæred. & per l. hæc autem. §. 1. ff. de

ff. quibus ex cau. in poss. eat. Dec. autem ab impugnantibus Bart. saluando in eadem l. 2. sub num. 33. dicebat, quod Bartoli mens non fuit, quod productio coram successore in eodem officio esset necessaria. sed ipsum Bar. de consilio locutum esse, vt appareret iudicem acta vidisse, ne sententia, non visis actis lata, nulla redderetur: etenim in successore ignorantia probabilis est. l. qui in alterius, de reg. iur. cum sim. Proindeque Bart. in d. l. 2. nu. 6. consilium affert, † quod quando iudex in tribunali renouatur, quædam fiat omnium actorum coram præcessore iudice celebratorum productio. bene † verum est, quod actorũ productio in alia instantia necessaria est, prout tradit, cautamque admonet partem Bar. in l. naturaliter. §. nihil commune, num. 32. ff. de acq. poss. cuius dictum mirabile reputat Math. no. 161. incip. Nota mirabilem, & istud Bartoli dictum notat, & pro egregio habet Alex. cons. 82. col. pen. in fin. vol. 1. quod & sequitur idem Alex. in d. l. 2. ad fi. C. de ed. & ibi Ias. nu. 14. ver. No. tamen, & sub num. 22. in 1. limit. & Dec. in eadem l. 2. sub num. 33. ver. In alia vero instantia, Ias. in d. §. nihil commune, sub nu. 158. & Ripa, num. 185.

3 (margin, beside "affert")
4 (margin, beside "bene † verum")

CAVT. LVII.

De iureiurando in contractu emphyteutico apponendo.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta priuati triennij spatium, ecclesia autem biennij tempus ad soluendum canonem habet: alioquin si intra illud tempus non soluit, cadit à iure suo. Limita in ecclesia, vt sub nu. 1. vers. Vbi istud. quodque tempus habet, nisi iuramentum in inuestitura sit appositum, quia tunc per anni cessationem à iure suo cadit, vt num. 2.*

Inquilinus, si in contractu iurauit, potest non soluens expelli non expectato biennio, etiam si locator promisit non expellere, sub num. 2. ver. Pro hac op.

3 *Dominus directi quonam modo emphyteutam adstringat, vt per anni solius cessationem à canonis solutione in commissum incidat.*

4 *Iuramentum secundum actus naturam attenditur, quod intellige nu.5.*

Statutum quod disponat emphyteutam non cadere a iure suo per quamcunque solutionis negligentiam non trahitur ad cõtractum iuratum, sub nu.2. Ver. Ideoque etiam Interpellatio non requiritur quando obligatio est facta cum iuramento, sub num.3. Versic. Plane.

1 EMphyteutam directi domino adstrictum esse ad soluendum canonem, siue promissam pensionem explorati iuris est: aliquin si in canonis solutione cessarit, cadere ab omni iure, quod in ipsa re sibi in emphyteusim concessa habebat, ita quod vtile dominium cum directo consolidetur, sicque ipsi directi domino applicetur; id autem scias procedere, non per simplicem anni vnius cessationem: sed requiritur, quòd per biennium integrum, si sit ecclesiæ emphyteuta, si verò priuati quòd per triennium integrum cesset, & de hoc sunt text. aperti in cap. potuit, ext. de loca. & l.2.C. de iure emphyt. quibus in locis materia hæc tractatur: ad idem de ecclesiæ emphyteuta est text. in authen. qui rem. C. de sacrosanct. eccl. & de vtroque tradit ibi Bartol. in princip. ac Ias. numer. 10. & Docto. in l. quæro. §. inter. sub numer. 2. ff. loc. Bartol. in l. vectigalia §. 1. sub num. 1. ff. de pub. & vect. addo Soc. regu. 152. in princ. & fall. 2. vbi istud de ecclesia limitat, nisi ipsa ecclesia emphyteutam elapso primo termino citare fecerit, & canonem ab eo petierit; quia tunc eo omnino non recepto, potest solum per sex menses expectare, quibus elapsis poterit emphyteuta priuari non expectato biennio, vt est singul. doctr. Angel. ad Bartol. in l. locorum, numer. 5. C. de om. agro deser. lib. 11. licet Socin. Bartolo eam doctr. attribuat. Sed & quod dictum est tam de emphyteuta ecclesiæ, quàm priuati, absque † controuersiâ procedit, nisi in contractu
2 emphyteutico, vbi annuatim quid pro pensione promittitur, iuramentum appositum esset; nam interueniente iuramento, statim atque per annum emphyteuta cessarit, periurus fit, & à iure suo cadit, secundum Bald. & Docto. in ca. querelam, extra de iureiur. vbi Feli. inquit hoc esse dictum aureum,

aureum, Alexand. conf. 85. & quod est errore duplicatum conf. 126. volum. 1. Iason in l. quod te, & ibi Dec. sub numer. 11. adfi. in 1. lect. ff. si cert. pet. Iaf. in d. authen. qui rem, sub num. 11. verf. tertio limita, & in l. si quis maior, num. 12. C. de transf. vbi inquit ipse Iaf. se aliàs secus tenuisse in l. 2. q. 9. C. de iur. emphy. à qua tamen opin. recedere inquit; & inuenio, quod ipse Iaf. in d. l. 2. d. quæst. 9. licet imprimis contrariam opinionem impugnare videatur, tamen in fine concludit tenendum cum Bald. & sic cum ea opin. quod per vnius anni contumaciam, ob iusiurandum, emphyteuta a iure suo cadat; quod & probat text. d. l. si quis maior, cuius l. materiã ego alias latè tractabo, infra litera L cautela 145. eandem sententiam sequuntur Tho. Ferrat. Brix. caut. 2 o. Hippol. de Marf singu. 226. Gozad. conf. 57. nume. 1 . vbi sub num 1 . istam ait esse communem opin. omniũ Scrib. & eandem sequitur opin. consil. 69. numer. 9. communemque appellat Viuius in secundo lib. comm. opin. variorum, litera E. opin. 101. ex Marco Anto Bauer. in trac. de vir. iuramen. conclus. 1c. & Iul. Clar. in §. emphyteusis. q. 8. verf. & hoc quidem, vbi Clar. licet hanc esse communem opi. alleget ex Gul. de Bened. in rep. c. Raynutius, in verbo testamentum, 3. num. 27. in aliam tamen partem ipse tandem inclinat, quam æquiorem appellat; & inquit, quòd, Sen. Mediol. forte suam ipsius opi. sequeretur: supradictam pariter opin. communem esse ex Goz. in d. conf. 57. & Mar. Ant. Bauer. in præcitato loco, tradit Roland. a Valle consil. 77. num. 18. volum. 1. & conf. 25. num. 23. volum. 2. Pro hac opinione facit, quod tradit Alexand. consil. 106. volumin. 3. vbi vult, quòd si locator promisit expresse non expellere inquilinum, quo casu necesse est, quod per biennium soluere cesset. d. l. quæro. §. inter locatorem. ff. loc. tamen si iurauit inquilinus, propter iuramentum, ex quo non soluit, statim expelli potest: Ideoque etiam dicebat Iason in d. l. si quis maior, sub d. num. 12. quòd licet sit statutum in terris Serenissimi Ducalis Dominii Veneti, quòd emphyteuta iure suo non priuetur per aliquam solutionis cessationem quantocunque tempore factam, illius tamen statuti dispositio locum sibi non vendicaret, quando emphyteuta iurasset in certo termino soluere, & in soluendo negligens

esset; & certe si aliàs diceretur, esset aperire periuriis viam, quod non est dicendum esse de mente legislatoris, iuxt. l. 1 C. si aduer. vend. & c. si vero, extra de iureiur. Quin etiam si in ipso statuto alia deprehēderetur voluntas (quod tamē neutiquā fiet, cum Serenifs. ea Resp. Veneta sit religionis, & Dei cultus zelans, & optima conseruatrix) nihilominus etiam supradicta Iasopi. procederet, nā iuramentū est quid spirituale, c. 2. extra de iureiur. Vnde cū laicorum statutis nihil de spiritualibus disponi valeat. c. tuam, cū sim. extra de ord. iud. supradicta statuta ipsa contra iuramentū, vel eius obseruantiam disponere nō possent, prout etiā tenuit Bar. in l. omnes populi, in 2. q. 3. quęst. prin. n. 22. ff. de iust. & iure. ad quod vide Doc in c. ecclesia sanctæ Mariæ, & præsertim Fel. vbi diffusè, extra de cōst. & tradūt Scrib. in c. cū contingat, extra de iureiur. & circa cōfirmandā hanc Iasonis de stat. præd. Venetorū opi. vide Thom. Ferr. dicta cau. 20. vbi tribus fundamentis egregiè istud corroborat.

3 Cautus † igitur sis, vt in contractu emphyteutico, cū tibi promissio fiet de soluenda tanta pensione quolibet anno, iuramento emphyteutam arctes, quoniam facile eueniet, vt per anni vnius negligē iam emphyteuta ipse in cōmissum incidat, sicque vtile dominium cū directo consolidetur. Planè nec interpellatione opus erit, nam propter iuramentū non requiritur interpellatio, vt not. Spec. in tit. de aduo §. 1. ver. sed nunquid is, qui iurauit, sub nume. 15. & per eum Ioan. Andr. quem sequitur ibi Ioan. de Imo. in cap breui, extra de iureiur. Alex. in l. 2. §. voluntatem, sub num. 16. ff. solu. matrim. vbi inquit se ob hoc multum confidere de authoritate Ioan. And. & Imolæ d. in loco, pro iudicando, & cōsulēdo, idemq; tenet Ripa in l. si insulam. sub nu. 9. ff. de verborum obligationibus, ad quod alleg. capitulū primum de for. fidelit. Gozad. conf. præd. 17. nu. 11. qui & communem istam appellat cons. 27. num. 10. quamque communnē dicit Dec. in d. cta lege, quod te. num. 11. in prima lect. & in 2. lect. nume. 43. Rolan. à Valle cons. 57. num. 45. volum. 1. & d. cons 25. num. 22. volum. 2. Bapt. à Villalo. in sua collecta com concl litera I. num. 90. & Lauren. Chircon. in 2. cent. comm. opin. conclus. 85.

Supradicta quidem est magna decisio, maximè temporibus

tibus nostris, quibus Notarii ipsi in omnibus instrumentis iuramentum ex eorum capite inseri curant, & sæpè contrahentium animas, absque eo, quòd ipsi contrahentes id intra se de iureiurando caueant, laqueo periculoso subdūt, quod certè aliqua egeret prouisione. & istud est, quod contra supradictam decisionem exclamauit Iul. Clar. in d. §. emphy. d. q. 8. vers. & hoc, addens eam op. sibi nunquam placuisse, cum † iuramentū semper debeat intelligi secundum actus naturam, super quo interponitur. l. fi. ff. qui satisd. cog. & l. fin. C. de non numerata pecunia, vbi Doc. cēs, verū quicquid exclamet Clar. tutius est pro anima cōmunem tenere opin. Malè quidē agūt Notarij absq; partium voluntate præcedente iuramentū deferre: quia tamen ille, qui iurat, sua sponte, & libero arbitrio id facit, peius esset dicere quòd iusiurandum seruare non teneretur, argum. cap. quamuis, extra de pactis in sexto, & d. cap. cum contingat, extra de iureiu. cū similib. Nec obstat, quòd iuram. intelligatur secūdum actus naturam, quia respōdeo secundū Gozad. d. cons. 57. sub nume. 19. vers. Nec obstat, quod iuram. quòd † illud procedit quò ad hoc, vt iurans in plus non obligetur quam consensus fuerit, vt ita loquitur gloss. in d. l. finali. C. de non numerata pecunia. Ideoque si consensus ad aliquod nō extēdebatur, ita nec iuramentū. item & si consensus est limitatus certo modo, vel certa cōditione, eodem etiam modo iuramentū intelligatur, vt per Bar. in l. si quis pro eo. in prin. sub num. 15. versic. Prædicta, quæ dixi. ff. de fideiuss. & ita loquitur text. in cap. veniens, extrà de iureiur. & no. in c. 1. extra quod met. cau. Siquidem iuramentū ad plus non extenditur, quàm promissionis extendatur virtus, vt dicit Ang. cons. 315. col. 1. & ibi dicit, quod iuramentū tacitam eam habet conditionē, quam habet actus, super quo interponitur, & idē tradit Oldr. cons. 238. & cōs. 278. in 3. q. Ro. cons. 249. in prin. & Aret. cons. 24. quos pro intellectū prædictæ regulæ refert Dec. in l. 2. §. fi. nu. 37. cum seq. in 2. lect. ff. si cert. pet. Verum in casu nostro cum emphyteuta iurauerit quolibet anno soluere tantam pensionē, eius apparebit cōsensus, & proinde virtus ꝑmissionis erit, vt de anno in annū soluat, q licet ex quodā legis beneficio habeat vel triēnii, aut biēnii (respectiuè, vt dictū est)

dilationem, illud tamen beneficium iureiurando promittens sibi abstulerit, vt ita præcisè ad seruandum, quod promiserit, teneatur, iuxt. tradita a Bald. in c. quæ in ecclesiarum, extra de const. & ob id vide, quæ latius dicam infra caut. 68. num. 6. Sic igitur iuramentum non erit operatorium contra iurantis consensum, sed bene secundum ipsius consensum efficacius operabitur. d. l. si quis maior, & ibi not. Ad quod etiam vide Dec. in l. si sub nu. 10. ff. si cer. pet.

CAVT. LVIII.

De eo, qui fundũ, vel aliam rem emit, sciens eam esse obligatam, vel alienam.

SVMMARIVM.

1 *Emptor sciens alienam, vel obligatam rem, euictionis non habet beneficiũ, nisi de ea expresse sibi cauerit. Quæ tamen restrictio non procedit in casu, de quo sub num. 7 vers. Quod tamen.*

2 *Venditor, cum aduersus eum de euictione agitur, quo consilio emptorem excludere queat.*

3 *Sciens non decipitur, sed se ipsum decipit.*

4 *Legis 2. C. de rescind. vend. remedium locum non habet, cum sciens quis rei qualitates, & onera, pro cariori precio emat.*

5 *Res tanti valet, quanti vendi potest homini scienti qualitates, & rei conditiones.*

6 *Emptor etiam si rem alienam, vel obligatam sciat, quo remedio euictionis beneficium sibi reseruet.*

7 *Sciens vitium rei potest de euictione stipulari.*

Et an ad precium agere possit, si non sit stipulatus, numero 8.

Intellectus ad l. emptorem. §. penul. & fi. ff. de contrah. empt.

Donatio non præsumitur, cum alia coniectura capi potest.

Venditor rei valorem sciens non vtitur benef. l. 2. C. de resc. vend.

9 *Intellectus*

9 *Intellectus l. fi. §. emptor. C. comm de leg. & conciliati cum l. si fundum. C. de euict. & prosequere nu. seq. Ex facto ius oritur.*

EMptor † scienter rem alienam, vel obligatam emens 1 sibi imputet, nisi expressè de euictione sit stipulatus. l. si fundum sciens. C. de euiction. & est text. ad idem in l. si fratres, in fin. C. com. vtr. iud. Consilium † igitur venditori 2 dabitur, vt cum aliquam vendit rem absque expressa de euictione cautione, casu quo contra eum de euictione agatur, articulet de emptoris scientia super rei venditæ vitio: sciens † enim non decipitur, sed se ipsum decipit, vt in supra 3 d. l. & in l. 1. ff. de act. emp. ex quo fit, quod † si rem aliquam 4 quis emit, & ipsius rei onera sciat, ac qualitates (quibus attentis precium minui posset, iuxt. tradita per Bart. ac cæteros in l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebell. facitque text. in l. quoties. ff. de ædil. edic.) ac postmodum ex ipsis onerosis qualitatibus se vltra dimidiam deceptum docere, & propterea ad contractus rescissionem agere vellet, vel quod illud sibi refunderetur, in quo grauatus esset, iuxt. tex. l. 2. & quod ibi not. C. de rescin. vend. venditor conuentus obiicere posset: quod, quia non ignorabat emptor conditiones, & rei qualitates, nullam inde læsionis prætendere potest refectionem, vt habetur per gloss. ac Bart. in l. mortis causa capimus, in fin. ff. de do. cau. mort. dum scilicet dicitur, quod † res tanti valet, quanti homini scienti qualitates, & rei con- 5 ditiones vendi potest. De hac materia latius tractabo infra in litera R. caut. 236. Sed ad rem nostram redeundo, quando scilicet quis sciens rem alienam, vel obligatam emit, vt de euictione agere queat, remedium † est quod expressè de 6 euictione stipuletur, nam etiamsi † rei vitium sciat, stipu 7 lari potest, vt colligitur ex d. l. si fundum sciens, & ibid. dicit gloss. 1. per text. l. apud Celsum, §. item Labeo scribit. ff. de doli except. & in d. l. si fratres, C. comm. vtr. iud. ad idem Bart. in l. quemadmodum, post glos. num. 10. C. de agric. & cens. lib. 11. Cor. cons. 2. num. 13. lib. 3. Abb. in c. si quis alio, in fi. de reb. eccl. alien. Aymo cons. 64. nu. 4. Tiraq. in retr. prox. §. 12. gl. 1. num. 11. Quod tamen remedium non procederet in eo, qui scienter rem à fisco emeret, casu, quo fisci procurator vendens in mandatis non habuerit, vt de euic-

ctione promitteret, Bal. in d.l. si fundū. & Chassanæus cōs. 55. num. 43. quos ad hoc refert Gaspar Caballinus in tract. de euict. §. 5. sub num. 31. vers. Non procedit.

8 Cæterū † sciendum est, quod quando quis alienam rem sciens emit, nec de euictione stipulatur, ad precium agere posse, videtur voluisse Bart. in l. si familiæ, in prin. C. de fam. ercis. per tex. l. emptorē, §. pen. & fi. ff. de act. emp. per quē tex. ita quoq; tenet Aret. in §. fi. in prin. Inst. de empt. & vend. & idē tradit Aret. in l. si rē aliquā. ff. de acqu. poss. vbi Rip. n. 48. & Are. refert ita tenentē in d.l. si rem, Borgninus Caualcan. de tut. & cur. sub nu. 172. fol. 109. Nec desunt, qui cōmuni Doctorum sententia receptum id affirmarunt, vt refert Eman. Scar. in suo thesau. recep. sen. litera E. nu. 140. & 245. quamque opi. sequitur Gaspar Cabal. in d. tract. de euict. d. §. 5. n. 32. per tex. l. fi. §. empto. C. com. de leg. vbi inquit, quòd non esset ponere os in cælū, dicere. d. l. si fundum, corrigi per d. §. emptor, cum ea sit vna ex quinquaginta Iustin. constitutionibus, Codici postmodum insertis, in qua quidem const. inquit decidi eundem casum, qui habetur in d. l. si fundum, per ea illius constitutionis verba, cum sufficiat ei saltem pro precio, quod sciens dedit, pro aliena re sibi satisfieri, & cætera. Istud tamen cogitandum relinquit, sed quid opus est cogitatione? Habemus enim textum apertum in d. l. si fundum, de directo contrarium, qui cū non mutetur expressè, quare stare prohibemus? l. 2. C. de testam. tut. l. sancimus. C. de testam. l. præcipimus, in fin. C. de appel. & §. tribus, ver. oportet, ibiq; glos. in verbo, destruere, Auth. quib. mod. nat. effic. sui. Sic igitur dicendum est omnino procedere d. l. si fundum, vt scilicet sciens rem esse alieno iuri subiectā, neq; etiam ad precium agere valeat, quam sanè partem non ego solus, sed alii quamplures tenuere, vt dici possit hanc esse magis communem cōclusionem: eam namque tenuere gloss. (vt dixi) in dicta lege, si fundum, & ibi quoque Bartolus sibi contrarius ita simpliciter pertransit, gl. fi. & ibi Abb. in c. ad audientiam, de rebus eccles. alien. gl. Baldus, & Sal. in l. iubemus, § sanè 1. C. de sacros. eccl. glo. Bal. & Salic. in l. non dubitatur. C. de euict. Abb. cons. 30. nu. 3. lib. 2. Paul. de Cast. in d. l. emptorem. §. qui autem, num. 3. ff. de act. emp. Cuman. cons. 33. & cons.

conf.170.col.fi. Dec.conf. 411. numer. 4 Gozad. conf.24. sub n.7.verf.Quarto est tex.vbi inquit omnes ita no.in dicta lege, si fundum, Natta consi io .81.num.8 Eman. Soar. in d.suo Thef.recep.sen.litera E.sub nume.140.Et reperio quoque ipsum Cabal.sibi esse contrariũ in §.3.dicti sui tractatus,nu.166. qui pro hac opi. allegat Bar. & Doct.cõmuniter in d.l.fi.§.emptor.C.com.de leg & quidẽ Bar.in effectu,& cõmuniter Doct.id ibi sentiũt, licet ipse Bar.in intellectu eius.§.in vna sit opin.diuersa a gl.& alijs cõmuniter, vt ego in hac caut.in fi.di. ã. Et sic cũ illis tenẽdo, ad tex.d. l.emptorem,respondeo ego, quod † quãdo euictionis re- 9 nunciatur beneficio (prout ibi fit) nõ propterea necessario dicendũ est, quod renuntiãs donare voluerit, nã & potest esse, quod ignorauerit esse alienã rem, imò quod verè alienam nõ esse, vel alterius iuri suppositã crediderit rem, & ideo facile talẽ fecerit renunciationẽ. proinde cum † alia possit admitti, quàm donationis cõiectura, credendũ nõ est quòd quis 10 suũ gratis cõcedere velit.l.cum de indebito.§.1.ff de prob. Dominus meus Ceph.cõl.495.n.11. Quod secus est, cũ emptor alienam sciens rem precium soluit, nam tunc nulla alia probabilior cadit cõiectura, quam quod ille suum iactare voluerit, iux.tradita a Bar.& Doct.ac Cagn.nu.124.in d.l.2. C.de rescin.vẽd.dum dicunt, quod † vẽditor rei valorẽ sciens, 11 & minori precio vendens, id, quod plus valet res, censetur donare velle, & ideo non vtitur benef.dictæ leg.secundæ. Deniq; pro solutione obiecti d.l.emptorẽ prædictis inhærendo, optimè facit tex.leg. primæ. ff. de condic. indeb & l.cuius per errorem.ff.de regulis iuris.Et ita inuenio, quòd in casu ignorãtiæ, textum dictæ leg.emptorem, procedere intellexit glo.fin.in.fi.dictæ leg.si fundum (vbi etiam glo. ad alia obiecta respondet, tuendo decisionem dictæ leg. si fundum) & ita etiam voluit intelligere glo.1.in fi.l.fi.C.de com.rer.alien.quod & tradit in dicta lege, non dubitatur. C.de euict.Neq; pariter ob.d.l.fi §.emptor.C.com.de leg. quia cõtra Caballinum dico, quod † certè esset ponere os 12 in cœlum, seu paradoxa quoddam introducere, vt ex Iustiniani pectore trahatur, quod ipse noluit proferre, nec intelligere voluisse dicẽdũ est, ex quo, vt dictũ est, in dubio legũ correctio non est inducẽda, quod & tradũt D.Ioan.Ceph.-

conf.278.num.67.& conf.535.num.15.Rolan.a Valle conf. 80.num.49.volum. .& conf.31.num.5.volum. 4. quod esse est indubitatum. Planè si Iustinianus illud ad casum quoq; d.l. si fundum, extendere voluisset, non in occulto erat id aperte constituere: quod cum non fecerit, nec nos intelligere debemus, facere voluisse, iuxt.text.l. 1. §. fin aut. si ad deficientis.C de caduc.tollen. Quoniam † igitur ex facto
13 proposito ius oritur. l. si ex plagis. §. in cliuo. ff ad leg. m Aquiliam, nos secundum factum ibi propositum eam Iustiniani decis. intelligamus, & sic dicamus vna cum gl. ibidem esse casum omnino diuersum à casu, & generali reg. dictæ leg. si fundum, nec illius specialitatis deest ratio, quia in eo casu merito recedatur à regula communi; cum enim quis emit rem sub conditione relictam, sciens ipsius rei grauamen, optimo iure in casu euictionis ad precium agit, quoniam pendente conditione scit dominium esse venditorem, & quamuis non ignoret sub conditione eam rem esse legatam, ea tamen conditio non est potens ad parandam iniustam emendi causam, cum ipsa nihil in esse ponat, leg. si quis sub conditione dando. um 10. ff. si quis omiss. cau.test. At in casu dictæ leg. si fundum, totum est contrarium, nam emptor scit dominium non esse venditorem, vel obligatam rem de præsenti, vnde nimirum si sibi non agit ad precium, in d.auth.l.fin.§.emptor C.com.de leg. sic & si dicas, quòd imò & in d.§.emptor, loquitur Iusti.de rebus, que subiacent restitutioni de præsenti, non dum sub conditione, quia supra fit mentio de eo, quod subiacet restitutioni purè, vt in eadem l. §. sed quia nostra, prout & perpendit Bart.in d.§.emptor. Respondeo, quod communis est opin. cum glo. reprobata Bartoli opin. vt tradit Cum.d.cons.35. quod & ipse tenet d. conf.170.in fin.

CAVT. LIX.

De emptione, quæ communi nomine fit.

SVMMARIVM.

1 *Emptio ab vno facta proprio, & alterius nomine, societatem*

tatē induxit. & quid iuris circa pecuniæ solutionem per vnum ex socijs factam ad rem emendam, quod intellige iunctis tribus limit. de quibus nu. 3. 5. & 6. & iuncto eo, quod dicitur num 9.

2 *Emptio si a duobus communiter fiat, quid seruandum circa mentionem exbursationis pecuniæ.*

4 *Mutuum accipiens, & mox aliquid acquirens pro se, & alijs, an præsumatur illud quæsitum de mutua pecunia.*

7 *Intellectus ad l. si defunctus. C arb. tut. & nu. 8.*

10 *Pauperem qui prætendit aliquem probare debet, ac quomodo Paupertas probetur, remissiuè, num 11.*

EMptio † ab vno facta proprio, alteriusque nomine, in ipsa re empta societatem siquidem inducit: sed si ab vno est soluta pecunia, nec habita mentio, quòd de propria solueretur, præsumitur facta solutio de propria exbursantis pecunia, ideoque socius, si rei emptæ voluerit partem, tenebitur ad reddendam alteri socio pecuniæ portionem, tex. est, & per eum not. Bar. vbi casum ponit in duobus fratribus, quorum alter emat pro se fundum, & pro fratre suo, in l. 2. C. pro soc. quod dictum sequitur, & singulare ait Ro. sing 436. Quid si emeram. id; mque cons. 3. circa medium, ac cons. 291. sub nu. 6. incip. Cum isti fratres. Cuman. cons. 87 post prin. Abb. consi. 46. lib 1. circa finem, idque sequitur Cæpo. caut. 148 Si vnus ex fratribus. Dec. & alij, quos ipse allegat, cons. 238. sub nu. 5. cons. 348. num. 4. cons. 442. nu. 38. & cons. 628. nu. 2. F an Bec. cons. 113. nu. 28. Ideo Bart. in d. l. 2 num. 3. consilium tradit, quòd † quando duo communiter emunt, & vnus pecuniam soluit, alter caueat in instrumento apponi quod precium de communi pecunia soluit, idque perpetuo menti tenendum admonet, quia ad mille aureos valebit, insuper cum Bar. vide Pau. cons. 46. in 2. dub. vol. 1. Alexan. cons. 78. vol. 2. Barb. cons. 33. vol. 1. & alias authoritates, quas refert Apostil. ad Bar. in d. l. 2. in verbo, ideo sitis. C. pro soc. Super hoc casu in causa non modici momenti consultus ego alias respondi, in dubio præsumi solutionem de propria exbursantis pecunia factam fuisse, & ideo socium volentem societatis iure se ad emptę rei portionem admitti, partis precium persoluere debere, &

iuxta votum meum (vt audiui) Sablonetæ ab Illustriss. Cõsiliarijs Ill. & Excell. Duci. Vespasian. Gonzagæ, Domini mei colendiss. quibus causa demãdata fuerat, iudicatũ est.

Ista autem egregia Bartoli doctr. limitatur non procedere tribus modis. & primo † quando res esset quæsita ab aliquo ita nomine suo, & fratris, seu cõiuncti, sicut pro extraneo. quia tunc res empta præsumitur de pecunia illius extranei vt probat tex. in l. fin. C. de pign. per quẽ tex. dicebat
3

4 Bar. notabiliter, in l. si vetri. §. fi. in fi. ff. de priu. cred. quod † quis mutuã accipiat pecuniã, & mox aliquã faciat expẽsã in suam, suorũmve vtilitatem, præsumitur de mutua pecunia fecisse, sed si expensam in extraneorum vtilitatem faciat, tunc secus est, non enim præsumitur accipere mutuo pecuniam pro extraneis, & ita in terminis nostris tenet Roman. d. cons. 3.

5 Secundo † limitatur quod dicit Bar. nõ procedere in negociorũ gestore, vel hæreditatis communis administratore, si constaret aliquam rem venditã esse, & non constaret in quo fuisset erogata talis pecunia, ad quod vide signãter Rom cons. 2 6. in 2. colum. ad fi. incip. visis dubitationib.

6 Tertio, & vltimo limita† procedere, nisi probetur, quod ante societatẽ ille qui socius emit, erat pauper, & nõ cõstaret quod post societatẽ, aliam negotiationem egerit, vltra hanc talem societatem, pro quo signanter vide Rom. cons. 346. incip. in hac causa, colum. 3. vers. Quoad octauum. numero 6. & seq. licet in hoc de paupertate contrarium velit Cum. d. cons. 87. post prin. quod probari videtur per tex. in l. si defunctus. C. arb. tut. lx (quem tamen textum inferius declarabo, ostendens ad casum nostrum non aptari) pro quo etiam facit tex. l. si cr. ditores, in fi. ff. de sep. par. bon. & facit etiam quod tradunt Doct. de eo, qui omnia bona sua præsentia (non futura) donat, nam licet non valeat omnium bonorum præsentium, & futurorum donatio, per tex. l. stipulatio hoc modo concepta, & ibi Bar. & omnes, ff. de verbo. oblig. & vt ego de hoc latè tractaui supra cant. 51. tamen futura si non donentur, sed bene præsentia omnia, donatio valebit, nam tunc ratio prohibitionis, quæ est, vt non auferatur testandi facultas, cessabit, quia præsumetur donantem, licet per eam donationem

pau-

pauper fiat, in futurum lucrari, & sic de eo testari posse, vt ita communem concludit esse op. Ruin .cons. 178. num. 3. libro 1. & cons. 13. num. 3. libro. 2. quam conclus. communem quoque ait Alex. in l. fi. post num. 3. C. de pact. Claud. in l. pactum, num. 4. C. eod. quos refert, & sequitur Clar. in §. Donatio, q. 19. vers. & ex hac ratione. Saluando tamen prædictam tertiam limitationem dic primò. d. l. si creditores, cũ ea subsequenti ratione de don. pręsentiũ omnium bonorum, nõ facere ad propositum nostrum: in illis enim agitur de præsumptione eius, quod in futurũ euenire potis est, ex qua quidem præsumptione nõ datur intelligi, quòd ita præcisè erit, sed tantum quòd potest esse. nos vero agimus de præsumptione eius, quod in præteritum cõtigit, ex qua quidem præsumptione daretur intelligi, quòd ita pręcisè euenerit, pręsumendo scilicet, non obstante paupertate illum quæsisse sibi pecuniã, ex qua emerit. His modo sic sublatis posteriorib. fundamentis, ad aliud tollendum de d. l. si defunctus, duos hac in re distingue casus. Primus est, quando constabat emptorẽ eum ante fuisse pauperem, verum non in totũ se exercuit circa societatẽ, vt videatur de ipso societatis exercitio pecuniam redemisse, sed aliquid aliud fuit negotiatus, ex quo talẽ potuerit acquirere pecuniã, & eo casu præsumitur de propria pecunia emisse, & ita fuit quasi præcisè casus, super quo ego consului, & obtinui, vt dixi. Alter autem est casus, quando probatum esset, emptorẽ antea pauperẽ esse, nec ex aduerso probaretur quid negocij egisse, quo videretur inde lucrum prouenisse, & tunc præsumeretur de communi pecunia emisse, prout † 7 ita declarat Rom. & intelligit d. l. si defunctus, quem pro ista conciliatione refert, ac sequitur d. Pet Paul. Pari. ad Bar. in d. l. 2. C. pro socio. Et ista quidem distinctio in casu nostro applaudet Barroli menti in l. cum oportet, in prin. sub nu. 5. C. de bon. quæ lib. licet ex eius dictis alius resultet intellectus ad d. l. si defunctus, in quẽ etiã sensum incidit ipse Bar. pro intellectu eius. l. si defunctus, in l. si patruus, vers. Aut dubitatur ex qua pecunia, qui est sub nu. 4. C. com. vtr. iud. Vult † enim Bar. in casu d. l. si defunctus, ideo non præ- 8 sumi de pecunia pupilli factam emptionẽ, quia delictum præsumeretur, præsumendo factam sibi emptionem à tu-

tore de pecunia pupilli, quod sanè delictum in dubio non præsumitur, vul.l.merito.ff.pro soc. Et inquit ipse Bar.hoc casu non esse distinguendum, an fuerit ille artifex, seu industriosus, nec ne. Bene verum inquit ipse Bar. in d. l. cũ oportet, quod quãdo nullatenus de delicto ageretur, siue diceremus factam esse acquisitionem de bonis alterius, siue de bonis propriis ementis, tunc recurrendũ esset ad coniecturas, an scilicet artifex fuisset, vel industriosus, nec ne. & prout secundum istud membrum distinctio in casu nostro procedere videtur, licet nõ intellectus d.l.si defunctus, Reducitur inquam supradicta casus nostri distinctio ad terminos doctrinę Bartoli, quoniã in fienda hac præsumptione de socio, qui communi nomine emeret, seu pręsumeremus de communi pecunia emisse, seu etiam præsumeremus de propria comparasse pecunia, nullũ inde resultaret delictũ, dicamus ergo bonã esse in se Romani, & Parisii in proposito nostro distinctionem, non verò intellectũ ad d. l.si defunctus. Onus † autẽ probandi, quòd ante esset pau-
9 per iste emptor incumbere ei, qui dicit quæsitũ esse de pecunia communi, & hoc probato teneri ex aduerso ipsum emptorem probare, quod aliquid suo nomine negotiatus fuit, ex quo potuit eam lucrari pecuniã, tradit Pet.Pau.Par. in d.Apostil.ad Bar.d.l.2.C.pro soc.in fi.quod inquit colligi ex verbis Romani.d.cons.346. ad quæ etiam videndũ dicit Bal.in l.in restituenda. C.de pet.hæred. Et istud quidem in terminis nostris verũ arbitror, & pro hoc est doc.Bar.in l.si vero.sub nu.6.ver.Alia gl.ff.qui satisd.cog. vbi dicit, quod
10 † qui negat aliquem idoneum, debet probare, istud intelligendo, (prout ait Bar.d.loco) secundum gl.sing.in d.l.si vero, §.qui pro rei, videlicet, quando talis negatio est causa intentionis eius, qui negat. inquit enim ipsa gl. quod si diuitiæ sunt causa intentionis alicuius, ille debet probare se diuitẽ, idẽ & de paupertate dicit gl.qua sequuntur post Bar. ibi, Cast. Alex. & Ias.ac alii, de quib.ibid.Ias.Affli.decis.377. nu.6.& Rol.a Valle cons.20. nu.19. volum. 2. Qua scilicet probata paupertate, quia nos sumus extra casum d. l.si defunctus, vbi non sufficit paupertatẽ probare præsumptio contra eũ ementem inducetur, vt qui semel pauper constiterit, semper pauper fuisse videatur, arg.l. nõ est, iuncta ibi gl.ff.

gl. ff. de prob. ex quo postmodum ad eum elidendam præsumptionem ipse negotiationem secutam postea probare teneatur, quę cũ in facto consistat, nõ præsumitur, l. in bello § factæ. ff. de capt. & postl. reuer. cũ vulg. Qualiter † autẽ 14 paupertas probetur, vide penes Bar. in l. si constante, nu. 14. & ibid. doc. ff. sol. matr. & Card. cons. 87. & vide omnino gl. in l. cũ de lege. ff. de prob. Bar. in l. fi. § licentia, nu. 1. & Ias. ibi. C. de iure deliber. Afflict. d. decis. 387. sub nu. 3. vers. sed in contrarium, & vers. Et ideò ipse Ant.

CAVT. LX.

De indemnitate eius, cui fundus obligatus traditus est, & de repellenda eiusdẽ malignitate.

SVMMARIVM.

1 *Euictionis fideiussorẽ vt det venditor pro fundo sibi tradito cogi nequit: idem est in herede grauato restituere hereditatem retento fundo alteri hypothecato, aduersus fideicommissum, nu. 2. Consilia tamẽ dantur pro ipso emptore, nu. 36. cum seq.*

Nonnulli tamen sunt casus, quibus emptor venditorem cogit ad dandum fideiussorem, de quibus remissiuè nu. 3. & duo exprimuntur nu. 4. 7. & 9.

Consiliumq; datur pro emptore secundum vnum ex casibus memoratis, nu. 6.

5 *Renuntiare fauori suo quilibet potest.*

8 *Euictio quando dicatur imminere in limine cõtractus, & eo in casu vẽditor si precium vult accipere, cauere cogitur de euict. num. 7. & 9. Amplia num. 10. & declara vt num. 11. & 12.*

13 *Emptores quandoq; solent subiicere personas, quæ sibi litem moueant de re empta, vt venditorem precium petentem eludant.*

Contra quos tamen pro vẽditore dantur sex cons. nu. 14. 16. 18. 21. 23. & 24.

15 *Sciens non decipitur, sed seipsum decipit.*

17 *Emptores submittentes aliquos, qui sibi litẽ moueant de re empta puniuntur extra ordinem. Item & qui litem mouent.*

19 *Iudex sicut potest inquirere contra agentem, & eum repellere a limine iudicij, ita & potest cõtra excipientem.*

20 *Contrariorum eadem est disciplina quãdo eadem vreget ratio.*

22 *Haredes viri habent anni dilationem ad reddendam dotẽ, qua in pecunia, mobilibus, & rebus incorporalibus consistit, etiam si sint diuites.*

25 *Legis, si quis maior, dispositio procedit in quolibet contractu iurato.*

26 *Vendat si quis fundum pro centum, & emptor soluat dimidium, aliud dimidium soluere promittat cum iuram. ac exigat cautionem de euict. ad duplum, si non soluit in termino quas pœnas patiatur.*

27 *Venditor si dolo ad iurandum emptorem inducat iuram viribus caret.*

Damnum, quod quis sua culpa sentit sibi imputet. sub num. 14. vers. Damnum.

28 *Dolo deceptus non consentit. Ideo cum dolus in iuram. inest, iuram. non est obligatorium, nu. 29. & non valet ipso iure, nu. 32. & 34. & an idem sit, vbi vis, vel metus inest, num. 33.*

Datur tamen cons. vt etiam quando dolus inest petatur absolutio a iur. nu. 35.

30 *Iuram. n. habet tacitam conditionem, nisi dolus insit.*

31 *Verba simplicia trahuntur ad ea, qua quis verisimiliter comprehendisset.*

1 EMptor, † cui venditor hypothecatum, alienumve tradidit fundũ, nõ potest ipsum cogere venditorem, vt sibi de euictione fideiussorem det, lege illud quæritur, & ibi gloss. & lege emptori. ff. de euic. & l. qui rem. Cod. eodem. Angel. Aret. in §. fin. sub numer. 4. versicu. nam licet venditor. Instit. de susp. tut. & ita infert Ange. in lege prima. §. si hæres, ff. ad Trebellian. quẽ ibi refert, & sequitur Ripa numero 31. Ideo, quia in dicto §. si hæres, notatur, quòd

† hæres

† hæres grauatus hæreditatem restituere, retento fundo 2
alteri hypothecato, fideicommissarium cogere nequit, vt
sibi de euictione cautionem det, istam tamen † sic tradi- 3
tam conclusionem limitatam habes pluribus modis per
Gasp. Caballinum in tract. de euict. §. 2. numero 7. cum
nonnullis seq. post Bar. in l. 1. §. stipulationum, ff. de præt.
stipul. & Ang. Aret. in §. fin. sub nume. 4. Inst. de susp. tutor.
Ex quibus limitationibus duas tantum hic, ordini nostro
congruas, inferam, & vna † hæc est, si expressè inter partes 4
actum sit, vt venditor pro euictione daret fideiussorem,
quem secundum autorem vulgo appellant, d. l. illud quæ-
ritur, & dicta lege, emptori. ff. de euict. d. l. 1. §. stipulatio
duplæ. ff. de præt. stip. l. pacta conuenta, & ibi gl. ff. de contra-
hen. emp. l. fin. §. emptor. ff. de rescindend. vendi. & not. in
dicta lege, qui rem, ac etiam no. in l. non iccirco. C. de con-
trah. empt. facit tex. in l. contractus, versi. Sed hoc ita. ff. de
reg. iu cum simil. Planè cum venditoris intuitu illud, ne fi-
deiussores præstare cogatur, inductum appareat, constat quo- 5
que † eundem posse eius renunciare beneficio. lege, si quis in
conscribendo. C. de episcopis & clericis, & lege penultima.
C. de pactis. Emptor ideo † consilium sibi assumat, quan- 6
do fideiussorem pro sua indemnitate accedere optauerit,
vt istud nominatim in contractu agi caueat. Altera, † mo- 7
do est hic proferenda limitatio, quando scilicet immineret
euictio in limine contractus (idest † quando precium non 8
dum est solutum, & lis super re mouetur ab aliquo, vt pro-
bat text. l. si post perfectam. Cod. de euict. & per quem ita
declarat Aret. d. § finali sub dicto numero quarto. Institu.
de susp. tu. & ita etiam dicit Cabal. d. §. 2. sub numero octa-
uo circa prin. (tunc † enim ad præstandam fideiussionem 9
venditor vrgeri potest, si precium accipere vult. l. habita-
tionum. §. 1 & ibi gloss. Bartolus, Baldus & Salicetus. ff. de
peric. & com. rei vend. dicta lege, si post, & ibi not. gl. Cy-
nus, Bartolus, Baldus, Angelus, & Salicet. Azo in summa.
C. de euict. sub numero octauo, versic. Sed in limine. no-
tatur q; in dicta lege, qui rem, C. de euic. Iac. de Are. Bar. nu.
2. in l a Diuo Pio, Alex. nume. 6. ff. de re iudic. Bal. Salic. &
Paulus de Castro dicta lege, non iccirco. Baldus in lege, ex
prædiis. C. de euictio. Bartol. in leg prima. §. stipulationum

in quo expedit.d.§.stipulatio duplæ.ff.de prætor.stipul.Aret.in d.§.finali,sub dicto numero 4.inst.de susp.tut. Ang.consil.1.Castr.consi.46.incip.super eo quod quæritur,lib.primo.Rom.consilio octauo, quæstione vltima Soc.cons.208.in fi.volumine secundo Natta consi'io 267.Alba.cons.107.numero quinto, Bertran. cons. o.libro secundo,par.2. Negus.in tractatu de pignor. primo membro quintæ partis,sub numero vigesimooctauo, versic.Sed quãdo imminerex.Practi .Papien.in for.libel.in causa vend.in verbo,promittens,numero quinto.Ripa d.§.si hæres,sub numer.32.& alii quamplures, quos hic tædiosum esset magis, quàm vtile referre,satis sit, quòd hæc patet receptissima o-
10 mnium sententia,quæ ampliatur † vt procedat non modo quo ad præstandam fideiussionem pro eo, super quo specialiter euictio imminet, sed etiam generaliter pro omni euictione, quæ contingere potest.lis enim, quæ mouetur in specie,causa est impulsiua, non finalis,arg.l.1.§.seruum, iuncto §.origo.ff.de postul.& probant in terminis nostris tex.generaliter loquentes in dict.lege,si post.& in d.l.habitationum.d.§.1.ff.de peric.& com.rei vend.& istam mouet dubitationem gl.Sed nõ decidit,in d.l.si post perfectã, quod tamen decidere videtur in d.§.emptor,tenens generaliter præstandam esse fideiussionem, sequuntur Dyn.in d.§.stipulatio duplæ,& post eum Bar.ibi,nu.2.Bar.in d.§.emptor.in d.l.habitationum.§.1.Bar.& Doct.in d.l.si post perfectam, Rom.cons.204.in 2.dubio.Ang.Aret.d.§.fi.sub.d.num.4.vers.& aduertas.Instit.de susp.tut.Neguf.vbi supra ac alii,quos refert,& sequitur Caball.d.§. num.12. quod & tradit in §.5.sub numer.49.vers. Quæ fideiussio.
11 Istud † autem, quod dixi, imminente euictione in limine contractus posse vrgeri venditorem ad fideiussorem dandum, si pecuniam consequi vult, intelligas si lis aliqua in effectu mota fuerit, vt probant tex.prædicti in d.l.habitationũ.& in d.l.si post,& ita sentiunt omnes præcitati Doct. ac istud declarat Natta d.cons.267. prout & refert Caball. in d.§.2.sub nu.8.ad quod etiam vide Ang.Aret.d.§.fin.sub
12 d.num.4.Item scias, quòd † emptor ad præstandos isto in casu fideiussores hoc non fuit actionis iure, sed ope exceptionis,id est quando sibi de precio lis mouetur, vt probãt dicta

dicta iura. l. habitationũ, & l. si post. per quæ ita tenuit gl. & Bar. sequitur in dict. §. stipulatio dupla: Bal. in d. leg. si post, qui dicit, quòd venditor non cogitur præcisè ad dandum fideiussorem sed cautiatiuè si precium consequi vult.

Et ideo dicere Doc. ad materiam prænominati consueuerunt, quod † emptores, ne soluant precium, aut saltem 13
solutionem differant, fraude vti solent, vt nonnullos subornittant, qui contra ipsos emptores litem moueant, & sic venditoribus precium petentibus exceptionem istam opponant, videlicet, eos non teneri, nisi præstita cautione de euictione, cui tamen malitiæ multifariam obuiam iri potest Et † primum (esto, quod emptoris incitatio habuerit 14
iud fundamentum, quia verè esset res vel aliena, aut obligata) si manifestum fiat, sciuisse emptorem talem rem esse alienam, aut obligatam: tunc enim emptor nequaquàm se adiuuare valebit, quia neque etiam re euicta de euictione agit, nec ad precium, quod dedit, recuperandũ. l. si fundum sciens. C. de euiction. & latè dixi supra caut. 58. Ac istud in terminis nostris tradit post eos, quos refert, Caball. d. §. 2. d. num. 8. Damnum enim, quod quis sua culpa sentit, sibi imputare debet. c. damnum, extra de reg. iur. lib. 6. & l. quod quis ff. eod. Ac dici solet, sciens † non decipitur, sed 15
se ipsum decipit l. 1. ff. de act. emp. Sin autem probari non poterit sciuisse rẽ esse obligatam, aut alienam emptorem, quæ & verè nullum in se vitium contineat, sed ceruicosus emptor ita contra venditorem suum petentem malignare voluerit, secundum erit pro ipso venditore remedium, vt † 16
cum iudice procuret, quod emptorem compellat ad iurãdum, se istud per calumniam non facere, nec talem personam ad litem mouendam induxisse, & eodem modo illum iureiurãdo adigat, qui litem mouit, Bar. in d. l. si post, Aret. d. §. si sub d. nu. 4. versi. Quærit Bar. qui plus dicit, quod hud † aduersus istos cõperta extraordinariè puniri pos- 17
sunt & pro qua re adduco l. 3. ff. de crim. stellion. Idẽ tradit remedium Salyc. d. l. non idcirco, Soc. d. cons. 208. sub n. . vers. Secunda defensio, vol. 2. Cur. sen. in l. vnica, in . C. de prohib. seq. pecun. Quòd si calumnia detegeretur emptor repelleretur, prout etiam repelleretur venditor qui offerre vellet fideiussorem, vt preciũ cõsequeretur,

si venditoris ipsius calumnia palā fieret: emptor enim non teneretur tunc ad precij solut. etiam si offerret venditor euictionis fideiussorem, vt hęc tradit Caball. d. §. 2. sub num. 9. & 12. ad fin. per Neuiz. cons. 37. Inquit tamen doctissimus nostra tempestate Iurisc. d. Iacob. Men. de arb. iud. lib. 2. casu 224. sub nu. 5. melius fore, si illi actori iuramentum deferatur, vt iuret, an ab emptore fuerit inductus, vt litem moueret, nam is facilius rei veritatem patefaciet, cum tāti eius non intersit: sed & istud remedium non omnino tutū est, sunt enim hominū nonnulli faciles ad iurandum, l. quæ sub conditione. ff. de cond. inst. prout & tradit Bald. in d. L. si post perfectam, Menoch. d. casu 224. sub. d. nu. 5. & exclamat Caball. d. §. 2. num. 10. Ideo fortè vtilius cōtinget Ter-
18 tium hoc remedium: vt † scilicet ipse venditor allegās, emptorē per dolum, & fraudem actorē promouisse, vt eidem emptori litem inferret, ne pecuniam numeraret, officium Iudicis requirat, vt coniecturis arbitrio suo pensatis fraudē ipsam excutiat, quo postmodum emptorem ipsum ab exceptione sua malignè proposita repellat, & ita vide Cur. sen. in d. l. 1. in fi. C. de prohib. seq. pec. quod & per eundem tradit Caball. d. §. 2. sub nu. 11. ver. Poterit. Ad iudicē enim spectat prouidere, ne fraudes committantur, arg. l. hoc autē, in prin. ff. si cui plus, quā per l. Falcid. Et † sicut Iudex in-
19 quirit contra agentē sine actione, & cui non cōpetit agendi ius, & potest ipsum a limine iudicii repellere, vt no. gl. Bar. & doc. in l. vbi pactum, C. de transact. Soc. cons. 255. sub nu. 5. ver. Secundo posito, volum. 2. Ita & potest inquirere contra excipientem, & eum excipiendi ius non habentem
20 expellere, quia † contrariorum, in quibus eadem est ratio, eadem debet esse disciplina, Doct. & max. Rip. in rub. ff. de acquir. possess. In hoc igitur apparet bonum esse, benignum, & fauorabilem habere iudicem, prout & ait Cur. sen. d. l. vnica, in fi: quemadmodum & in cæteris omnibus dubiis, & arbitrariis casibus ipsum habere benignum nobis iudicem bonum est, vt docuit Abb. in c. 1. nu. 15. extra de constit. quem refert Men. in præcitato casu, in fine. Sed si neque videatur aliqua ex causa venditori, arbitrio iudicis negotii huius committēdam diffinitionem, Quartum
21 ei propono remedium, vt † scilicet denuntiatus venditor (si

fortè

forte sibi licuerit) autori suo pariter sibi motam litē denūtiet, quia vbi soluēdo erit, euictionis periculum imminere non dicetur. secundum Afflic. decis. 171. & Nattam, d. cons. 267. nu. 4. quos refert Caball. d. §. 2. nu. 18. Quod & dicendū esse, quando ipsemet venditor immediatus soluendo esset, ait Menoch. de arb. iud. d. casu 224. nu. 4. lib. 2. Quo fiet, vt & possit iste venditor allegare se ipsum esse soluendo, & certè pro hoc facit quod tradit Bal. in l. clericis, C. de episc. & cler. quem allegat Afflic. in modo citata decis. Quia vbi fideiussor dari debet, nō est dandus, si principalis est soluēdo. ego tamen omnino huic traditioni Afflicti, Nattæ, & Menoch. nō acquiesco, primo per tex. l. minor. §. fi. iuncta. l. non videtur. ff. de proc. vbi habetur, quod qui tenetur satisdare iudicatum solui, non releuatur ex eo, quia locupletissimus sit. Secūdo me facit dubitare, quia videmus, quod † anni, quam habēt heredes viri, dilationem ad restituendam dotem, quæ in pecunia, vel mobilibus, aut rebus incorporalibus consistit. l. 1. §. exactio. C. de rei vxor. act. sublata ideo non dicitur, quia ipsi hæredes locupletes existāt, vt per Bart. & alios in l. diuortio. §. interdum. ff. sol. matr. Ias. in §. fuerat, qui hanc communem dicit, num. 28. vers. & ita tenent communiter, Institut. de action. quamque communem asserunt Rolan. à Valle cons. 10. nu. 19. vol. 1. & Lauren. Chircou. in 1. cent. com. opin. concl. 92. vnde patet, quod licet ob diuitias videatur quod est à lege inductū cessare posse, tamen illis nō obstantibus, legis ipsius dispositio simpliciter emanata simpliciter intelligitur, ex quo idem dicendū videatur in casu nostro, sicq; tertio aduersus istud quartum remedium dubitari potest, nam leges superius allegatæ, quæ volunt, non posse venditorem agere ad precium, si mota lite excipiat emptor, nisi cautio præstetur, non distinguunt, an venditoris autor, siue ipse venditor soluendo sit, necne, ideo & nos non debere distinguere dicendum videtur, vulg. l. de precio. ff. de publ. in rem act. Istud ego non decido, nam licet re vera valde per supradicta dubitem, nihilominus & Sacri Cons. Neapol. & Nattę, ac celeberrimi D. Menochii, cui multum tribuo, & debeo, authoritates maximi sunt pōderis. Cæterū Quintū affero pro venditore alius tutius remedium, vt † in contractu ven-

22 (margin, beside "† anni, quam habēt heredes viri...")

23 (margin, beside "pro venditore alius tutius remedium...")

ditionis talia inseri verba curam habeat, quod ei soluatur precium, nec teneatur dare fideiussorē, non obstante, quod sibi aliqua lis de euictione moueretur, arg. d. l. illud quæritur, & d. l. emptori. ff. de euict. d. l. 1. §. stipulatio duplæ. ff. de præt. stip. & d. l. contractus. ff. de reg. iur. cum simil. Bald in d. l. non idcirco. C. de contr. empt. Cabal. de euict. d. §. 5. sub
24 num. 49. ad fin. Præstantissimum † erit hoc sextum, & vltimum consilium, quo fiet, vt facilimè tui existas desiderii compos. (nam & forte ita apertè, vt in quinto remedio dictum est, aduersarium tuum inducere non poteris) si in instrumento emptor soluere promiserit cum iuramenti vinculo: si enim suo tempore non soluerit emptor, incidet in
25 pœnas. l. si quis maior. C. de transact. quæ † quidem dispositio procedit non modo in transactione, sed & in alio quolibet iurato contractu, vt per Bart. Bald. & alios communiter ibi, Imo. in l. insulam, in 6. fall. primæ regulæ affirmatiuæ, ff. de verb. oblig. Ex quo dicebat Mathei. not. 51. incip.
26 No. magnum periculum, quod † si tibi pro centum fundū vendidi, & me de euictione ad duplum obligaui, tu quinquaginta mihi soluisti, residuumque in certo termino soluere iurasti, si non soluis, potes cogi, & propter periurium precium perdis, & ego ab euictione liberor, de hoc latius tractabo infra caut. 136. & materiam d. l. si quis maior, latè explicabo, cau. 145. ideo hic circa istud vlterius non insisto, videas tamen pro confirmatione huius sexti remedii quæ attuli supra, caut. 57. de emphyteuta iurante. hic enim, quæ ibi dixi, congruè cadunt, ex quo emphyteuta per iusiurandum aufert sibi biennii, aut triennii (respectiuè) dilationis
27 beneficium. Non † ignoret tamen emptor hoc in casu, quod si aduersus venditorem probare poterit, dolo se ad iurandum inductum, quia forte venditor rei vitium sciens emptorem ipsum ignorantem ad iurandum persuaserit: tunc enim iuramentum viribus suis carebit. ca. quamuis. extra de pact. in 6. & c. cum contingat, extra de iureiur. do-
28 lo † enim deceptus non cōsentit, & sic deficit vnum ex substantialibus, per gl. in auth. quod eis. C. de nup. Ias. in auth. sacramenta puberum, sub num. 29. C. si adu. vend. Pro hoc facit tex. in l. si ex falsis C. de transl. vbi habetur, quod transactiones, seu pactiones ex falsis instrumentis initæ, falso

reuelato

reuelato retractantur, etiam si iuramentum interuenerit, & per quem tex. gl. ord. in l. 1. in verbo periurij. C. si aduer. vend. tenuit, quod cum † aduersarij dolus in iuramento 29
præstando inest iuramentum ipsum non est obligatorium, sequuntur eam gl. ibi Bar. Bald. & Castr. Et ideo dicebat d. Ant. de Butr. in d. c. cum contingat, in 4. membro, quod si
† aliquis facit contractum, deinde in contractu simpliciter iurat, certè semper tacita intelligitur conditio, nisi dolus intersit, quia nunquam intelligitur dolus exclusus. l. 30
creditor. §. penul. ff. man. cum simil. & facit etiã quia † verba simpliciter prolata non trahuntur ad ea, quæ quis verisimiliter non voluisset contineri, l. Lucius, 2. §. Lucius, 2. ff. de leg. 2. Et ita quoque non valere iuramentum, cum quis ad iurandum aduersarii dolo fuit inductus, tradit Poma. ad Bar. in d. auth. sacramenta puberum, in fin. in verbo, interpositum, C. si aduer. vend. & in ead. auth. Ias. sub nu. 20. 31
nu. 44. & num. 60. Et licet † Ias. sentiat ipso iure nullum esse 32
iuramentum dolo exactum, prout & idem communiter Legistæ tenent in eadem auth. si † per vim, vel metum sit 33
extortum iuramentum, vt ibi Cyn. Bar. Castr. & alii. Bal. in c. 1. §. item sacramenta. de pace iur. fir. Secus autem tenent Canon. Innoc. in c. ad aures, extra quod met. cau. Io. And. in c. si vero, & c. verum, extra de iur. & in c. ad audientiam, extra quod met. cau. Abb. in d. c. si vero, & in d. c. cum contingat. vbi dicit ita communiter teneri, nu. 3. distinguendo tamen, vt per eum ibi. & id alii tenent Doct. Cano. quos refert & sequitur Afflict. decis. 263. vbi tamen recenset omnes dominos de consilio Legistarum opi. fuisse secutos, easdemq; commemorat & Legistarum, & Canonistarum opin. ipse Affli. decis. 322. nu. 6. & ipsam affert Canon. opin. quam sequitur, idem decis. 393. n. 1. ac † licet etiam in ca- 34
su doli interuenientis diuersum omnino dici possit ab eo casu, quando metus, seu vis interuenit, quia cum de dolo agitur cõsensus deficit, (non sic in alio casu) ideo ipso iure in casu nostro absq; cõtrouersia dicendum sit nullũ illud iuramentum, vt tradit Abb. d. c. cum contingat, n. 3. vbi hoc ob consensus defectum pro indubitato habet, si talis fuit dolus, qui habuit auferre consensum. & allegat not. per Io. And. in c. vno, extra de commo. Ac † abundantiorem tamẽ 35

cautelam,& vt pro anima tutius agas, consulo, vt absolutionem à iuramento petas, & pro qua absolutione petenda vt omnino instructus sis, vide quæ latè tradit Viu. in 1. lib.com.op.variorum, litera A.op.prima. Hactenus tradita sunt pro venditore remedia, contra emptorem excipientem, ne precium soluat. Consentaneum modò erit, vt pariter & emptori consilia præbeamus, non valenti petere de euictione cautionem: quia sibi adhuc quæstio mota nō sit: quamuis verè in se vitium contineat res empta. Primū
36 †igitur erit remedium ab Ang. desumptum in d. l.1. d.§.si hæres.ff.ad Trebellian. si fundus erit hypothecatus, velaciat quod ipse fundus cum sua obligatione æstimetur, & ad id, quod minus æstimatū fuerit, dabitur emptori actio contra venditorem, & allegat etiam Angelus Bartolum in l.cum stipulatus sim à Proculo. § fin.(vbi etiam Ias in fi.) ff.de verb.oblig. ad idem quoque vide Bar. in l. si quis stipulatus sit Stichum.§ fi.in fi.verbis. ff.eod. & istud etiam tradunt, Ang.secuti, Alex.d.§.si hæres,n.5.&Ripa sub n.31. ac Neguſ.in d.1.mem. quintæ par. sub n.34.vbi q; dicitur in vēditione, extendis ēē in cessione iuriū, quia cessio iuriū ex precio instar habet venditionis, vt per tot.tit.ff.de hæred.vel act. vend. cum alijs, de quib.ibi Neguſ. Quo sanè remedio vti poterit emptor, cum forte venditor minus soluendo esset: sed si modum haberet, puto melius fore secundum istud consilium, videlicet † quòd agat contra ven-
37 ditorem, vt prædium ab hypotheca exoneret, quod facere potest, etiam si adhuc quæstio mota non sit, per tex. l.ex prędiis.C.de euict.idq; fieri posse probat ille tex siue agēdo, siue excipiendo, videlicet, quando venditor precium peteret. Ad idem post gl,& doct. in d.l.ex prędiis, vide quoque gl.in d.l.qui rem. C. de euict. & in d. l. cum stipulatus §. cum venderet, in verbo. liberare. de verb. oblig. Alex. in d l.§ si hæres, sub d.nu.3.& ibi Rip. sub d.nu.31. Alexan cons.67.volum.3.Ang. Aret.in d.§.fi. sub d.n. 4.vers. Quæro quid reperitur, Inst.de susp.tut. Negu.de pign. d.1.mem. 5.par.nu.24.& Cab.de euict.d.§.5.sub.n.48. Et istud etiam procedit siue nondum sit tradita res, prout loquitur d.l.ex prædiis, siue etiam sit tradita, quia & tunc poterit emptor contra venditorem agere, vt fundum liberet. l. creditor. §.pca-

§.prædium.ff.de act. emp. per quem tex. ita tenet gl. in d. l. ex prędiis, & eum tex. inquit Castr. esse perpetuo notandũ, sequuntur Ripa in d. §. si hæres, sub d. nu. 31. in fi. & Aret. d. §. fin. & d. vers. Quæro quid si reperitur. Et quamuis Bal. in d. l. ex prædiis, dubitet, an illa lex procedat in obligatione cõditionali, tamen Caballinus in modò citato loco refert Alex. tenere, quòd etiam in tali obligatione ipsa lex procedat: Negusan. autem in præcitato loco, sub d. nu. 25. vers. Tamen idem Alexan. alibi refert ipsum Alex. contrarium tamen tenere, quamue opin. ipse Neguf. nu. 37. veriorem putat per fundamenta ipsius Alex. & ad contraria ibi respondet. & sub nu. 28.

CAVT. LXI.

De differenda solutione rei emptæ.

SVMMARIVM.

1 *Emptor pauper quomodo solutionem differre valeat: Et quid venditor huic cautelæ obiicere possit, nu. 2 3.*

4 *Vsura omni iure, diuino, & humano sunt prohibita, qui tamen vsuras soluere iurauit, tenetur, licet creditor reddere cõgatur, nu. 5.*

EMptor aduersus venditorem actionem habet, siue re tradita, siue non, vt eum ab hypotheca rei emptę liberet, & prout in prox. præcedenti caut. num. 37. de hoc vsque in finem traditum est. propterea Bald. in l. 3. C. de euict. & post eum Ripa in lege prima, §. si hæres, num. 32. Remedium † pro emptore paupere affert, vt non habens rem 1 emptam soluendi modum, si differre solutionem voluerit, apponat, nõ teneri ad precij solutionem, quia pro vxoris dote, alia ve ratione res est obligata, quam rem intellige prout intelligit Neguf. de pign. 1. mem. 5. par. sub num. 28. scilicet quod si creditor nollet rem liberare, satis esset facere emptorem securum, quòd non sit damnũ passurus, vel per fideiuss. aut per obligationẽ bonorũ. Venditor † au- 2 tem ad hanc omnino excludendã cautelam probare conabitur, empt. ipsum contractus tempore rẽ sciuisse obligatã

quo casu sibi imputatur, l. si fundum sciens. C. de euict. ac per tex. in l. 1. in fin. ff. de act. emp. & vend. & de quo latè dixi caut. 58. vbi ostendi scientem rei vitium emptorem neq; etiam ad precium agere posse, re euicta.

3 Aliò † pariter remedio venditori prouisum erit, si emptor in contractu iurauerit, se promissa attēdere, & obseruare, nam iuramenti virtute, nulla obstante exceptione soluere tenebitur, iux. ea, quæ dixi in proxima cautela nu. 24. cum duobus seq. Addendo pro ipso emptore iuramento obligato, quod ibidem traditum est nu. 27. cum nonnullis seq. Et pro hoc secundo remedio pro venditore dato, vltra ea, quæ in præcedenti cautela dixi, facit namque

4 † videmus quòd licet vsuræ omni sint iure prohibitæ, Canonico scilicet, & ciuili. gl. in c. quia in omnibus, in verbo, multi. extra de vsur. Alex. cons. 1. in prin. vol. 2. & in eodem vol. cons. 107. in princ. vol. 4. Ruin. cons. 149. num. 8. vol. 4. Paris. cons. 54. nu. 6. vol. 1. & istam habes communem opinionem, ex Ias. in §. omnes, nu. 14. Instit. de act. Bero. in rubrica extra de vsur. num. 8. latè Didac. Couarr. lib. 3. resolu. c. 1. nu. 5. & seq. Marquard. de Iudæ. par. 1. c. 11. nu. 6. vers. non obstat, cum num. præcedentib. & Iul. Clar. in §. vsura, vers. sciendum, cum vers. seq. & plura in odium vsurarum tradēs idem affert Roland. à Valle cons. 55. nu. 11. vsque ad nu. 17.

5 vol. 2. Attamen † si debitores de soluendis ipsis vsuris iurauerint, cogendi sunt domino reddere iuramentum, licet mox, cum vsuræ solutæ fuerint, creditores ad ipsas restituendas vsuras ecclesiastica seueritate (quatenus opus sit) compellantur, prout de his est tex. in c. debitores, extra de vsur. Sic igitur & in casu nostro dicamus, vinculo iuramenti obstrictum emptorem ad precii satisfactionem teneri, absq; eo quod valeat rei liberationem pētere, qua mox facta solutione, venditor rem liberare tenebitur, iux. tex. l. ex prædiis. C. de euict. iuncta l. creditor. §. prædium. ff. de act. emp. & vend.

CAVT. LXII.

De conueniendo authore authoris sui in causa euictionis.

SVMMARIVM.

1 *Emptor donans rem emptam, ea a donatario euicta non potest*

potest aduersus venditorem de euict. agere. Quam rem intellige, vt nu.3.4 5.6.7.& 8.

2 *Donator non tenetur donatario de euictione. Limita nu.4.5. & 6.*

9 *Author authoris quo remedio statim atque res est euicta possit conueniri, & quem in casum remedium locū habere potest, nu.11.*

Et vt ipse authoris author de euictione conueniri possit nonnulla alia habentur nu.13.16.18. & 20. quæ scilicet tunc demum locum habent, cum author non soluendo sit factus.

10 *Cessionarius volens authoris sui authorem de euictione conuenire, debet exprimere, quod hoc facit tanquam procurator in rem suam.*

12 *Actio ex stipulatu, quæ in casu euictionis pro dupla paratur, quam conditionem secum trahat.*

Stipulatio regulatur secundum naturam contractus, super quo interponitur. sub nu.12. vers. Licet enim. Limita tamen, vt in vers. Id tamen.

14 *Bona veniunt in tacita obligatione, & sic nomina, & tam præsentia, quam futura, & vide toto nu. seq.*

15 *Bonorum appellatione debitorum nomina veniunt.*

17 *Excussio in bonis debitoris an sit fienda, cum personali actione agam aduersus debitorē debitoris mei, virtute obligationis bonorum per debitorem meū mihi factæ. Et qualiter fiat excussio, remissiuè nu.19.*

Denuntiatio litis motæ quomodo fieri debeat quando res transit ad manus plurium, & vltimus possessor conuenitur, sub nu.9. ver. Quia scilicet, & intellige vt in vers. Verum.

EMptor, † cui de euictione promissum est, si rem emptam donauit, & à donatario euicta est, aduersus venditorem de euictione agere nequit, vt colligitur ex tex.l. Iulianus, § qui fundum, in fi.ff. de verb.obl. per quem tex. etiam Iac. de Are. sic tenuit, quod & in d. tex. approbant Ang. Cast. Alex.nu.6.& 9.& ibi Ias.num.11.dicens hoc esse planum, & expeditum, gl.fi.in l.si pro re, §.si pro euictione, & ibi quoque Bar. Bald. & Salyc. ff. de euict. Caballin. in tract.de euict. §. 5. n.82. Ea enim huiusce rei est ratio, quia 1

†cum donatario de euictione, emptor donans minimè teneatur. l. Aristo. §. fin. ff. de donat. & l. 2. C. de euictione,
2 cum sim. & de qua re latè tractaui supra caut. 53. nullumque propterea emptori ipsi præiudicium afferatur, nec contra authorē suum, re à donatario euicta agere potest;
3 vnde infertur, quod † quandocunq; emptori rem in alium transferenti præiudicium parari potest, vtputa, si ille, in quem rem emptam transtulit, contra ipsum transferentē emptorem regressum de euictione habet, authorem suum ipse emptor transferens conuenire potest, ad quid etiā facit tex. in d. §. si pro euictione. ideo in d. §. qui fundum, Bar.
4 sub. n. 5. refert, quòd † si remunerandi gratia donatio facta esset, & res à donatario euinceretur, eo, quia ipse donatarius donante de euictione conuenire posset, arg. l. idemq; §. fi. cum l. seq. & l. si vero non remunerandi, in princ. ff. mand. latiusq; habes in d. cau. 53. n. 4. etiā donans ipse contra authorē suum regressum habebit, ad quid vide quoq; Doct. & Ias. in d. §. qui fundum. sub n. 11. Quamobrē & ego teneo,
5 quod si † de euict. donatario cautum esset, & ab ipso donatario res euinceretur, quia ipse donator tenetur. d. l. 2. C. de euict. & vt dixi d. cau. 53. n. 2. idcirco & donatoris author ab
6 ipso donatore cōueniri posset: pariter † dicendū est, quando donatio à præced. cœpit pactione, quia donatarius de euict. tenetur vt per gl. finalem in d. l. Aristo. d. §. fi. & in d. l. 2. C. de euict. ac vt refert Bar. d. § qui fundum, n. 1. & latius ego supradicta cautela [illegible] nu. 3. Si res euicta est, donator aduersus au[illegible]orem suum de indemnitate agit. sed circa hoc quod dixi emptorem euicta re ab eo, cui eam concessit au[illegible]em suum conuenire posse, aduertendum est,
7 quòd † nō statim euicta re omnibus in casibus ipse authoris author conueniri potest: nam si in re emptor, qui concessit, nullū sibi reseruauit ius, necesse est, quod ei, cui concessit prius de euict. condemnetur, & soluat, quam contra authorem suum de euictione actionē habeat: ante enim condemnationem, ac solutionem nihil ab ipso emptore abesset, & dictum est, posse tunc authorem cōuenire, cum
8 ei præiudicatur: sed † si aliquod ius emptor in concessione, quam fecit, super re sibi reseruauit, simulatq; ab eo, cui res concessa est, euincitur, authorem suum conuenire potest,

qua

quia & ipsi praeiudicium, propter ius, quod sibi reseruauit, paratur. & ita tenet Bar. in d. §. si pro euict. sub n. 1. Vt autē authoris author indistinctè, & statim de euict. teneatur, & ille, qui vltimo loco transtulit exoneretur, remedium est, 9
quòd † quādo emptor, siue donationis, siue emptionis, seu alio transfert titulo, cedātur omnes actiones cōpetentes, & competiturę in re, vel eius rei occasione, ei, in quem res transfertur, & procurator in rem suam cōstituatur: nam si quaestio super re moueatur, Bar. d. §. si pro euictione, nu. 2. & 3. & d. §. qui fundum, sub nu. 6. (cum quo transeunt simpliciter Ang. & Castr. ac sequuntur defendentes ab impugnantibus, Alex. & Ias.) vult, quòd statim authori authoris ab eo, in quē nouissimè res fuit translata, denuntiari possit & rei euictione secuta, cōtra eum agi, ad quod est casus notabilis, in l. si res. ff. de euict. & ita circuitus omnes euitabuntur, qui notantur in d. §. si pro euictione, & erit praecipuè egregium remedium istud ad euitādos eos circuitus, de quibus sing. ipsa glo. in d. §. si pro euict. in verbo, agere, quia scilicet (vt ipsa inquit) quando res vendita per plures transit manus, & vltimo possessori quaestio mouetur. iux. l. 1. cū materia. C. vbi in rē actio ad hoc vt primus author de euict. teneatur, nō modo nouissimus possessor authori suo immediato denuntiare tenetur, sed opus est, vt eius quoq; author suo denuntiet authori, & sic deinceps, quousque ad primum deueniatur authorem: alias autē ille author, cui non esset denuntiatum, non teneretur, quāuis aliis fuisset denuntiatum, & ita cū praedicta gl. sequitur Ant. But. in c. fi. col. 2. extra de emptio. & vend. idemq. tradit Bal. in l. cū successores. C. de euict. & Aret. in § actionū, sub nu. 18. vers. vnum tene, Inst. de act. quod menti perpetuo tenendum admonet, & sub eo. nu vers. & debet, docet, qualiter authori suo debeat fieri denunciatio: verum si interuenerit praedictum remedium, opus nō erit tot vti denuntiationibus, & logo circuitu: sed cessionis virtute vltimus possessor poterit transire ad denūciandum primo authori, iux. Bar. doctrinam, quē alii sequuntur, de quibus supra in ipso dando remedio mentionem habui, quibus adde Bal. in rub. extra de procu. colu. 2. in l. 1. col. pen. C. de rerum permut. in l. ... ad fin. C. de iure dot. & in l. 1. colum. 2. C. com. de leg. Alex. cons. ... vol. 2. Dec. cons. ... sub num. 2. vers. Iste ta-

men.Capyc.decis.197.nu.9.Maran.de ord.iud.par.1.6.par. prin.vers.Quintum membrum,n.5.vbi etiam dicit, quòd cogitur author dictam facere cessionem,quia sibi non nocet,l.in creditore.ff.de euict.Quo ad cessionem hanc fiendā vide quæ dixi supra litera C.in caut.17. Sed circa reme-
10 dium id ad duo est aduertendum,quia † primo ille, qui ex hoc remedio authoris sui authorem conuenire vult,vel ei denuntiare,exprimere debet,quòd hoc facit tāquàm procurator in rem suam,seu ex iure sibi cesso.d.l. si res, Bar. & Doct.in d.§.qui fundum.Secundo & vltimo aduertendum
11 est,quòd † cessio prædicta fieri potest quantum ad actionē ex empto,vel præscriptis verbis pro euictione, secus in a-
12 ctione ex stipulatu pro dupla,nā † illa conditionē eam habet,videlicet,si euincatur tibi,vel hæredi tuo,per quā trāslationem eius actionis cessio fieri non posset, nec ideo in dupla stipulatio cōmitti. l. si cum vend. §. si secundus.ff.de euict Bar.d.§.qui fundum, sub nu. 6. quem sequuntur ibi Aret.Alex.& Ias.eū a contrarium tenentib.defendens,sub nu.7.sequitur etiam Alex d.cons.67.vol 2.Licet enim stipulatio super contractu interposita reguletur secundū naturam ipsius contractus,super quo interponitur, l.si stipulatus.ff.de vsur.l.5.§.conuentiones.ff.de verb.obli.cū aliis concor.de quib.Ias.in rub.ff.de verb.obl sub num.15.& vt communem inquit esse opin.Rip.in d.rub.num.52.idemque tradit Rip. in l. 2. in princ.num.4.ff.si cer. pet. & Dominus meus Cæph.cons 603.num.39.Id tamen non procedere limitatur,quando ipsa stipulatio non fuit interposita super eo , quod in contractu principali deuenit, sed super alio,puta pœna,vel vsuris,secundum Imo.in l.4.§. Cato, quem ibi sequitur Aret.ff.de verb.oblig.Rip.in d.rub. de verb.oblig.num.53. & alleg. tex.in l. si prægnans,cum
13 l.sequen. et d.ta l.venditor.ff.de euict. An † autem & aliquod sit pro eo cōsilium , qui euictionis causa authoris sui bona habet obligata, vt scilicet cum author non soluendo fuerit factus, contra authoris authorem regressus habeatur, etiam supra dicta non facta cessione ? Aduerte, glossa in l.eque hæc edem. C. de hæred. actionibus recitat Azonis opinionem qui sentire videtur, quod quando bona essent expressè generaliter obligata,etiā nomina venirent

rent, secus si tacitè. Cynus autem cõtra, videlicet quod etiam in tacita generali nomina veniant, quod quidem hoc comprobat fundamento, in † tacita obligatione veniunt 14
bona.l.hac edictali.§. omnibus.C. de secund. nupr. Sed † 15
bonorum appellatione debitorum nomina veniunt.l.bonorum appellatione.ff.de verb.sign.ergo &c.& istam Cyni opin.communiter approbant Doct. quia quod nõ possit agi vtili aduersus debitorem debitoris, in tacita obligatione non reperitur.l.cautum,& ita ob istam rationem inquit Bar.in d.l.hæredem, in 1.lect.glo. Azonisve opin.eam communiter non teneri & ad d.l.hæredem, quę in contrarium facere videbatur, ipse Bar. respondet, licet in 2. lect. afferat vnum fundamentum pro ipso Azo. Quin & in tacita ista obligatione veniunt non modo bona præsentia, sed & futura, ac ipsa debitorum nomina tam præsentia, quàm futura, vt per Bal. in l.1.col. pen. ff. sol. matr. Cyn. & Bal in d.l.hac edictali.§.omnibus.C.de secun.nup. Iac. de Ra.Cyn.& Bald.in l.vbi adhuc, C. de iure dot. & ita etiam tenet, & corroborat Sal. in l. fi. C. quæ res pign. oblig. poss. sequendo in hoc primam glo. opi. ibi. & reprobando opi.Io.glossatoris,& ita quoq; tenet Rom. sing. 146. & relatis supradictis ad hoc authoritatibus istam veriorem, & magis communem opin.de iure videri inquit Ant.Negus. in tract.de pign.in 4.memb secundæ par.prin.sub nu.165. Posset † igitur emptor habens authoris sui bona tacitè 16
obligata pro euictione, vigore vtilis sibi competentis pro hypotheca, directo denuntiare authori authoris sui, prout inquit Bar.in d § qui fundum, in fi.per tex.d.l.si res in fi.de euict.& ita cum Bar. transeunt ibi Doct. vbi Ias.sub nu.14. illud dictum refert,& ita quoque pertransit, dicens vna cũ Bart. istud bene procedere, quando proximus author soluendo non esset, alias dubium esset propter discussionem, quæ secundum quosdam præcedere debet, antequam ista via intentari posset, vt no:.Cy.in l.nomẽ. C. quæ res pign. oblig. poss. qui circa articulum hunc ad partes arguit, & tandem concludit tutius esse, si excussio fiat. Propterea † 17
licet communis sit Doctorum sententia, quod quando agitur contra debitorem debitoris, discussio præcedere nõ debeat, prout tenuerunt antiqui Doct. Iac.Bald.Odof. Alb.

Pap.& Nico. de Matta. quos refert Bartol. in l. si conuenerit, in fin. princip. ff. de pign. act. vbi ipse Bart. verius esse dicit quòd opus non sit, vt ista præcedat discussio, & ad auth. hoc si debitor. Cod. de pign. quæ in contrarium obstare videtur, respondet, vt ibi per eum vide, & ibi quoque sequitur Raph. Fulg. Iac. de Arc. Iacob. Butr. Rayn qui dicit, quòd ita tenet totus mundus. Bartol. & Ang. in dict. leg. nomen. Bart. in l. grege. § cum pignori, in fine, vbi dicit ita communiter teneri. ff. de pign. Alex. conf. 15. col. fin. vol. 2. Iaf. in dict. § qui fundum, sub nume. 14. verf. Tamen in hoc vltimo. & licet Bal. & Sal. in d. l. nomen, & Sal. in d. § cum pignori, in fi. Bal. in l. 7. C. quan. fisc. vel priuatus, & in d. l. hæredem, contrarium senserint, nihilominus prior opinio (vt dixi) communis est, prout & communem inquit Aret. in §. item Seruiana, sub nume. 11. verf. sed a prima non recedas, Inst. de act. quam etiam communem, & indubitanter tenendam tradit Neguf. de pignor. rem. 1. o-
18 ctauæ par. sub num 19. ad fin. Attamen † tutius erit, si excussio fiat, prout & admonet Cyn. & Bar. in d. l. nomen, & Bart. in d. l. si conuenerit, referens Cyn. ita dicentem: ex-
19 cussionis † autem fiendæ formam vide per te penes Iacob. Butrig. & alios in auth. hoc si debitor. Bartol. in l. persecutione, nu. 6. C. de pig. Angel. Aret. in §. item si quis in fraudem, nu. 7. & ibid. Iaf. de action. Rol. à Valle conf. 9. num. 35. vol. 1.

20 Cautius † pariter factum erit, si emptor expressam omnium bonorum hypothecam ab autore suo obtinuerit, nam & sic euitabuntur controuersiæ, de quibus supra nu. 13. cum duobus seq. Ac pariter erit ille sublatus scrupulus, qui remanet ex dictis Specul. in tit. de procurat. §. fi. nu. 8. verf. Quid si mihi obligasti, tenentis, quòd in conueniendo nomine debitoris non sit necessaria excussio, quando bona sunt expressè obligata, secus si tacitè. Cæterum cautissimè actum erit, si facta fuerit cessio actionum prout suprà nu. 9. dixi, nam sic excu. procul dubio opus non erit, & pro qua etiam re vide Cœpo. caut.

31. Regulariter quis non potest.

Caut.

CAVT. LXIII.

De euictione vnius partis rei alienatæ.

SVMMARIVM.

1 *Emptor tam pro parte euicta, quam pro toto de euictione agere potest: Istud autem cum non careat dubitatione, consilium datur tutius nu. 6.*

2 *Hominis parte euicta non videtur homo euictus, & ideo non agitur de euictione Quod tamen pro speciali traditur, nu. 3. & assignatur ratio nu. 4.*

Seruus etiam si pars sit euicta, mihi insolidum acquirit, cum vel ex re mea, vel iussu meo, vel nominatim pro me contraxit.

EVicta † re, siue in totum siue in partem contra vendi- 1
torem regressum habet emptor, secundum modum
leg. 1. & l. ex mille. ff. de euict. & per glo. Bart. Bal. & Salyc. in d. l. 1. & de hoc est tex. & Bal. ibi in l. fi. Cod. de com. rer. alienat. Bal. de hoc in l. 1. C. eodem, Dec. cons. 483. sub nu. 15. & pro hac re vide plenè Pau. de Leaz. & alios, maximè Imo. in c. si venditori, ex. de emp. & vend. ad quod etiam videas Azo. in sum. C. de euict. sub nu. 7. Rom. cons. 36. Cabal. in tract. de euict. §. 5. nu. 89. & in addit. ad d. §. 5. litera. L. Nec ob. tex. in l. si dictum. §. in stipulatione, ff. de euict. vbi habetur, quod hominis † parte euicta nō videtur 2
homo euictus, & ideo de euictione tunc agi non potest, nisi nominatim etiam de parte cautum fuerit, Quia vt Azo tradit in d. sum. C. de euict. sub d. nu. 7. glo. Bar. & doct. in d. l. 1. de euict. Cabal. in d. §. 5. d. nu. 8. speciale † est in ho- 3
mine propter eius excellentiam, vt eius parte euicta homo euictus nequaquam videatur. De veritate is & est alia ratio quam Bart. in dict. l. 1. assignat, Quoniam licet † hominis 4
pars euincatur, tamen quò ad quædam eum insolidū habere videor, in specifica parte, quā habeo, quia † mihi, vel ex 5
re mea, vel iussu meo, vel nominatim mihi stipulando insolidum acquirit, sicut si totus esset meus, Ideoq; quodam-

modo in totum penes me, etiam post eius partem euictā esse videtur, & proinde euictionis beneficio locus non est. vt tamen dubietates omnes, quæ oriri possent, auferantur.
6 Consilium † est, quòd in instrumento inseri cura habeas, Quòd venditor de euictione promittit siue euincatur totates, siue pars, siue proprietas, siue possessio, prout & tradit Bart. in d. l. 1. de euict. numero secundo.

CAVT. LXIIII.

Ne quis de euictione teneatur, neq; etiam ad precii relaxationem.

SVMMARIVM.

1 *Euicta re quando autor teneatur.*
2 *Euictione secuta teneor non solum si promiserim sed etiam si de euictione nihil dictum sit.*
3 *Venditor ignorans alienam, vel obligatam rem, etiam si paciscatur, quod de euictione non teneatur, licet ab interesse liberetur, tamen precium receptum restituere debet: vt autem ad precii restitutionem nō teneatur, quid agere debeat, consilium traditur, nu. 4. & melius nu. 6.*
5 *Sciens fundum alienum, vel obligatum potest sibi de euictione cauere.*

1 Evicta † re ab eo, cuius ego author sum, regulariter de euictione teneor, si ex causa onerosa quis a me accepit, secus si ex causa lucratiua, l. Aristo. §. finali, & ibi gl. & Doct. ff. de don. & lege secunda, & ibi quoque gl. & Scriben. D. de euict. cum similibus, & prout latè de hac materia tractaui, & quæ ibi dixi, hic non repeto, supra caut. 53. & tetigi etiam in caut. 62. Quod autem dictum est teneri de euictione eum, qui ex causa onerosa alienauit, intellige, si eidem fuerit litis motæ facta denuntiatio, quæ fieri debet, etiam scienti litem esse motam, alias de euict. non tenetur, Bartolus in l. nō solum. §. morte, numero 12. Alex. nume. 44. ac reliqui ex scribentibus. ff. de operis noui nūcia. Bartolus, Angelus, Salycetus, & cæteri in l. emptor. C. de

C.de euict. Aret.in § actionum,sub nume.19.Instit.de act.
Panor.Imo.Card.Anchar.& alii in c.fin.ex.de emp.& vēd.
Ant.Gomez,qui istam rem accuratè tractat, de contract.
cap 2.nu 39.& quamplures ad nauseam ferè citat Doct.
ad hoc Gaspar Caballinus de euictio. §.3.nume. 4.vbi de
communi testatur, & in quo §.non indiligenter hanc de-
nuntiationis discutit materiam, vbi vide.sed & alii plurі-
mi sunt casus, quibus author de euictione non tenetur,
quos enumerat ipse Caball.de euict.§.5.2 nu.5. cum non-
nullis seq.Sciendum † autem est teneri quē de euictione, 2
siue expressè de ea sit promissum,siue etiam nulla intercef-
serit promissio,vt est tex.in l.nō dubitatur,C.de euict.Dec.
cons.483.nu.15.& Cur.Iun.cos.38.nu.2. Quinimo † (quod
est notatu dignum) si ignorans alienam, vel obligatam 3
rem, quam vendidi, pactus sim, quod de euictione non
tenear, licet ex hoc ad interesse liberer, secuta euictione,
adhuc tamen ad precii relaxationem obnoxius ero.l.em-
ptorem.§.penult.& fin.ff.de act.empti, & vend.& not.in
d.l.non dubitatur. Baldus in l.1.col.fin. & ibi Salyc.q.5.C.
de per.& com.rei vend.quam tamen limita vt per Caball.d.
trac.§.2.num.24.Verum vt etiam ad precii relaxationem
ille,qui alienauit,non teneatur,remedium erit si † proba- 4
re poterit,eum,in quem alienatio facta fuerit,sciuisse rem
esse alienam,aut obligatam,vel quia venditor eum certio-
rem fecerit,aut quia aliunde ipse emptor sciuerit, l.1.§.1.
de act.empti.& l. si fundum sciens. C. de euict. & ista est
communis doctorū opinio, quamuis quidam tenuerint,
hoc etiam in casu de precio teneri venditorem, contra ex-
pressum text.d.l.si fundum, prout efficaciter docui suprà
caut.58.nu.8.vsque ad fin.Sed in d.l. si fundum,datur & sci-
enti emptori consilium,quod † licet sciat,expressè tamen 5
de euictione sibi caueat,latius dixi in d.58. caut. nu.6.cum
seq.Tutius † autem remedium est pro eo,qui alienat,si ob
euictionem, etiam ad precii restitutionem teneri nō vult,
(loquor quando ignorat rei vitium,quia si sciret,teneretur
facere emptorem certum, l. hoc autem ff.de hær.vel act.
vēd.d.l. .d.§.1.de act.emp.l.tenetur §.fi.& l.quæro.ff.eod.
l.quæritur.§.si vēditor.ff.de ædil.edic.ac l.si C.cred.euic.
pig.nō debere.) vt si expressè de hoc in cōtractu conueniat,

ad quid est tex. in d.l. emptorem, §. fi. ibique not. in verbo, si quis, & probat tex. ibiq; hoc no. gl. in l. in emptionibus. ff. de pact. idq; tradit Azo in sum. C. de euict. nu. 3.

CAVT. LXV.

De officio iudicis, æquitate suadente in locum sublatæ exceptionis, actionisve petendo.

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis æquitate suadente potest implorari, vbicunque exceptio est sublata, quodq; pariter procedit vbi actio deficit, nu. 6. Et an requiratur libellus nu. 10. remissiue.*

Et si iis in casibus quis actione, aut exceptione vteretur, non iudicis officio, succumberet, vt nu. 8. & cos. propterea datur, nu. 9.

2 *Officii superioris nõ excluditur imploratio excluso quocunque remedio.*

3 *Restitutionis in integ. benef. non intelligi exclusum per generalem beneficiorum exclusionem.*

4 *Filia ab intest. succedens cum sibi deficiat rem. l. si C. de ed. diui Adr. toll. mitti debet in possess. per iudicis officium.*

5 *Excipere, & iudicis implorare officium diuersa sunt.*

7 *Contrariorum eadem est disciplina, vbi eadem viget ratio.*

11 *Officium iudicis quando imploratur & si quibusdam in casibus libellus non requiratur debet tamen interuenire qualisqualis petitio.*

12 *Libellus à qualiqualí petitione quomodo differat, remissiue.*

Appellatione prohibita non prohibetur recursus ad superiorem, sub nu. 4. vers. ad idem.

Tutores, & curatores iure actionis salarium petere nequeunt, sed bene quandoque iudicis officio, sub nu. 7. vers. & ideo circa.

Exceptio

EXceptio † licet aliquando in alicuius personam non 1
competat, bonum tamen iudicis potest implorare officium, suggerente æquitate, vt est casus in l. planè, vbi Bar. & alii, & in l. fi. vbi etiam Bar. & alii. ff. de pet. hær. Bar. in l. 1. nu. 11. ff. de excep. & in l. 1. §. & parui, nu. 7. ff. quod vi, aut clam. Alex. in l. 1. sub nu. 18. ff. de iurisd. omn. iud. Soc. cons. 26. nu. 31. vol. 4. Marsi. sing. 277. Men. de arb. iud. lib. 1. q. 70. ad fi. Rol. à Val. cons. 1. quem vide à nu. 54. vsque ad nu. 59. inclusiuè. vol. 1. Addo etiam Ias. d. l. 1. nu. 9. de iurisd. om. iud. vbi latè ad nonnulla egregia infert, quibus adde quod dixit Rom. cons. 325. quod † quamuis aliqua constitutio tol- 2
lat, & excludat quodcunq; remedium, nunquam tamen intelligitur excludere officii superioris implorationem, qui considerata æquitate eius officium, & auxilium debet impartiri, & Rom. sequitur Mars. sing. 82. & his conueniunt quæ tradit Ias. in l. postquã liti. C. de pact. nu. 17. qui ex gl. not. quòd † in generali beneficiorum, vel iuriũ exclusione 3
nunquã excludi intelligitur restitutionis in integrũ minori cõpetens beneficiũ, quod & tradit ipse Ias. in d. l. 1. de iur. omn. iud. sub nu. 10. ad quod etiã vide Dec. in d. l. postquã, nu. 30. & sub nu. seq. Ad hoc etiam facit quod dixit Bal. in c. 1. de controu. inter masc. & fœmin. de ben. concludens † 4
quod filia ab intestato succedens, cum sibi deficiat remedium. l. fin. C. de edic. diui Adriani toll. mitti debet in possessionem per iudicis officium, quod dicit esse notandum, & ipsum sequitur ibi Præpos. ad idem facit, quoniam licet appellatio sit in quibusdam casibus denegata, in iis tamen omnibus admittitur recursus ad superiorem. Ias. cõs. 6. in fin. lib. 3. & communem ait Dec. cons. 533. nu. 2. quod si statutum appellationem reiiciat, non erit reiectus recursus ad superiorem. id & placuit aliis Doctoribus, quos refert Men. d. q. 70 nu. 24. cum duob. seq. & pro prædictis omnibus facit tex. cum auth. seq. in l. si quis aduersus. C. de precib. imp. off. ad hæc etiam vide Camp. cons. 2. col. 3. & generaliter pro prædicta conclusione facit, quia † di- 5
uersum longè est excipere, & iudicis implorare officium, vt, præter leges supradictas, habes tex. in l. 3. §. fi. ff. nautæ caup. & stabul. Et † quæ de exceptione dicta sunt, ea- 6
dem pariter & in actione procedunt, vt scilicet vbicunque

deficit ipsa actio, iudicis possit implorari officium, si æquitas suadeat. l. hæreditas, in fi. ff. de pet. hæred. l. si me, & Titium, ff. si cer. pet. & l. Quintus. ff. de annu. leg. Curt. sen. cons. 71. incip. Princeps defunctus. col. 2. in fi. & Dec. in d. l. l. n. 27. de iurisd. om. iud. & facit vulgata illa ratio, quia † co-
7 trariorum eadem est disciplina, vbi eadē viget ratio, Doct. & Rip. in rub. ff. de acq. pos. Et ideo circa actionē videmus, quod licet tutores, & curatores regulariter ad salarium agere nequeant, tamen iudex ex causa potest illis statuere, vt probat tex. in l. a tutoribus, in fi. ff. de adm. tut. iuncta gl. in l. 1. §. 1. in verbo mandatum. ff. mand. & ibi tradit Bar. in fi. idem Bar. in l. in eos, nu. 3. ff. de tutel. Ias. in l. litem, nu. 2. C. de procur. Aretin. in § sed & propter, nu. 4. Inst. de excusat. tut. & in § actionum, istud clarius explicat, num. 26. Instit. de act. Borgn. Caualc. de tut. & cur. nume. 316. fo. 171.
8 vbi & alias refert authoritates. Si quis † autem cui denegaretur exceptio, aut actio, & iudicis competeret officiū, ipsam proponeret exceptionem, vel actionem succumberet, quia iudicis officio, non exceptione, vel actione vti deberet, vt no. Cyn. in l. domū. C de rei vēd. Bar. in d. l. plane, sub nu. 1. & in d. l. 1. nu. 11, ff. de excep. Propterea cōs. præ o-
9 culis habes, vt † iisdem in casibus non exceptionem proponas, aut actionem, quia succumberes, sed iudicis officio nitaris, quod & colligere potes ex dictis Bar. in d. l. planè, de pet. hær. & in d. l. 1. n. 11. de excep. Similem tibi tradam cautelam in casu statuti prohibentis vllam opponi aduersus
10 instrumentū exceptionem, inf. litera S. caut. 257. An † autē in implorando iudicis hoc officio, tam quando deficientis actionis vice, quam vbi exceptionis loco petitur, necessarius sit libellus, vide penes Bar. in l. nec quicquā. § vbi decretū, nu. 3. ff. de offi. proconf. quem etiā ad id vide in rubr. ff. de inter. action. & aliis pluribus in locis tradunt Bart. & alii, de quib. Ias. in d. l. nec quicquam. sub nu. 73. qui n. seq.
11 notandum inquit circa Bar. doct. quod † in omnibus casibus, in quibus concluditur, in imploratione iudicis officii non requiri libellum, semper tamen qualisqualis petitio inesse debet, namq; iudex suum non posset impartiri officium nisi peteretur l. 4. §. hoc autem. ff. de dam. in fecto, & inquit Ias. ita notabiliter tradere Alber. in d. l. nec quicqua,

& al-

& allegare. l. de submersis. C. de nau. lib. 10. & cle. sæpè, de verb. sign. Quid † autem differat qualisqualis petitio à libello, tradit Practic. Pap. in for. lib. in act. rea. in verbo. Qualisqualis. 12

CAVT. LXVI.

De exceptione declinatoria fori, seu iudicis incompetentiæ.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio iudicis incompetentiæ primo loco semper opposita censetur, etiam si ante eam aliæ oppositæ in eadem comparatione reperiantur. Quæ quidem exceptio tutius primo opponitur. nu. 2.*

3 *Exceptio declinatoria ab initio proponi debet. Limita vt nu. 8.*

4 *Reus si coram Iudice aliquam exceptionem, vel contra libellum, vel contra agentis opponeret personam, in Iudicem consentire videretur, nec iudicem postea declinare posset.*

Intellige tamen vt nu. 5.

Ignorantia in dubio præsumitur in simili casu, de quo sub nu. 5. ver. Ignorantia.

6 *Reus quando eum actor errore ductus coram incompetenti Iudice conuenit, nunquam foris debet allegare præscriptionem, et quare: actori tamen consi. datur, quomodo ab hac rei cautela se reparare valeat. nu. 7.*

Appellatio conceditur à pronuntiatione super competentia, vel incompetentia iudicis, sub d. nu. 7.

8 *Iurisdictio per contumaciam non prorogatur.*

9 *Reus consilium sumere potest, vt quando coram iudice non suo conuenitur, patiatur acta fieri, quia mox processum infringere poterit, ratione de qua supra d. nu. 8.*

Actori autem consilium datur, vt caueat ne iudex ad vlteriora antea procedat, quam se esse competentem pronuntiet, nu. 10.

in d. l. si conuenerit, sub num. 33. Adde Bal. in §. quibus, in 1. constit. Cod. Pract. Pap. in for. declin. iurisd. in ver. Nec fuisse iudicem comp. nu. 1. & communem ait Lanfr. in c. quoniam contra falsam, in verbo, recusationes, extra de prob. vt refert Apostil. ad Bar. in d. l. quidam, sub d. nu. 9. in verbo, ab initio; vbi vide quæ ipsa insuper ponit ad huius rei declarationem. Istud autem verum intellige, quãdo vterque, scilicet actor, & reus non ignorarent, incõpetentem esse iudicem, secus si eorũ alter erraret, vt videtur tex. in l. si per errorem, & ibi declarant gl. Bar. & alii. ff. de iuris. om. iud. Spec. in d. tit. de exc. d. §. viso, sub d. num. 14. & in tit. de comp. iud. adit. §. 1. vers. quid si duo. nu. 7. Alex. in d. l. si conuenerit, num. 19. Thom. Gram. voto. 18. sub n. 19. Ias. post Bar. & alios in l. ex quacunque, sub nu. 39. vers. Secundo limita. ff. si quis in ius vocat. non ier. & inter alios vide etiam Ias. in d. l. si per errorem, sub nu. 9. vers. Quarto notabiliter, vbi ipse Ias. materiã hãc declarat cum suis ampl. & limit. quem vide cum Dec. ibid. nonnullas ponente fallentias: & hornni ego hic nonnulla inferam ad propositũ nostrũ consentanea. vnde scias, quod ideo Doctores volũt iurisdictionem non prorogari altero ex litigantibus errante, quia in ipsa prorogatione vtriusq; partis consensus requiritur. l. 1. & 2. ff. de iud. Proinde inquit Ang. in d. l. si per errorem, quòd processus altero ignorante factus, sententia verò valebit etiam in præiudiciũ scientis, & hoc ne iudicium claudicet, quia esset contra l. fi. C. de fruct. & lit. expens. & vide per Spec. in d. tit. de comp. iud. adit. d. nu. 7. & ibi Ioan. And. ad eum, pariter & si de iurisdictione dubium esset, prorogatio non fieret, vt tradit Bar. in 1. lect. d. l. ex quacunque, nu. 7. & in 2. nu. 5. ff. si quis in ius voc. non ier. ad quod allegatur tex. in l. fi. C. de cond. indeb. & quod not. in rub. ff. de iur. & fac. ignor. & facit tex. in l. 2. in prin. ff. quis ordo in bon. poss. seru. in l. 3. §. is, qui nescit. ff. de lib. hom. exhiben. & in l. manifestissimi. §. sin autem nescius. C. de fur. quod & tradit ex ipso Bar. Alex. in d. l. si per errorem, sub nu. 5. Ias. sub nu. 9. faciunt etiam quæ tradit Ias. in leg. 1. in princip. nume. 14. ff. de iust. & iure. vbi inquit, quòd testis dubitantis dictum non valet, sicut ignorantis, ad idem vide D. meum Io. Cæph. consi. 312. num. 15. Ve-

rum inter dubitationem, & errorem hæc est isto in casu differentia, nam quando vna ex partibus errat super iudicis iurisdictione, prorogatio impeditur, etiam si de facili certiorari potest. vt per eum tex. not. Ias. in d. l. si per errorem, nu. 14. Secus autem est quando dubitat, quia si facile certiorari potuit, prorogatio non impeditur, ad quod esse gl. in l. locus. ff. de acq. poss. per quam ita limitat Bal. in l. fi. §. 1. in 3. col. C. de fur. & facere l. regula. §. sed & facti, in ver. diligenter inquirendo ff. de iur. & fac. igno. tradit Ias. in d. l. si per errorem, nu. 16. qui & diuersitatis rationē assignat inter errantem, & dubitantem, quia dubitanti magis imputatur, cum haberet animum dubium, quare se diligentius nō informauerit, quàm in errante, qui ita credit. ff. Ignorantia autē in dubio præsumitur. per reg. l. verius & ibi gl. not. ff. de prob. Spec. in d. tit. de comp. iud. ad §. 1. vers. sed nunquid præsumitur sub nu. 7. Canon. in cap. P. & G. de offic. deleg. Bal. Ang. Rom. & Dec. nu. 10. in d. l. si per errorem, Ang. in d. l. ex quacunque, & istam communem ait opin. Ias. in d. l. si per errorem, nu. 10. Et ideo Bal. & Castr. in eadem l. si per errorem, quos refert Thom. Gram. d. voto 18. sub num. 18. & 19. pro reo cautelam ponebant, quando
7 † actor errore ductus coram incōpetenti iudice conuenit reū, reus ipse nunquàm fori alleget præscriptionē, ne actorem instruat, vt coram competenti iudice partem ipsam fugientem conueniat, sed patiatur, quòd processus fiat, & sic quandocunque processus obiicere poterit nullitatem; quia coram incompetenti Iudice factus sit: Quæ quidem exceptio, quia iudicium reddit retro nullū, omni tempore opponi poterit, etiam post sentētiam, secundum communem Doct. opin. in c. in nostra, extra de proc. Grā. d. voto 26. nu. 5. & in specie nostra tradit Pap. d. for. decl. iurisd. d. vers. Nec fuisse, sub num. 4. Et pro prædicta cautela simile adducitur quod dicunt Doct. quando actor libellum producit obscurum, vel incertum aut alte natiuum, non debet reus petere, vt libellus declaretur; sed debet simpliciter opponere, quòd libellus non procedit, quia male conceptus est, vt ita magistraliter per Spcul. in tit. de lib. conc. pr. § sio vers. cautus etiam si, num. 10 sequitur d. Anton. in cap. fin. de lib. obiat. & alii, de quibus

Ias.

Iaſ. in d. l. ſi per errorem, ſub nu. 19. verſic. Addo. quod & tradit ipſe Iaſ. poſt eos, quos alleg. in l. edita, ſub nume. 6. verſic. Item aduerte in practica. C. de eden. ſupradicta autem cautela, quam (vt dixi) tradunt Bal. & Paul. licet ſit honorabilis, aiunt tamen ab ea in foro conſcientiæ eſſe abſtinendum. Ita & dixit Cyn. in l. 1. C. vt quæ deſunt aduoc. refert, & ſequitur Iaſ. in d. l. ſi per errorem, ſub num. 19. & Thom. Gram d. voto 18. circa fin. Verum pro † actore aduerſus reum ita callidè declinatoriam differentem exceptionem, contraria datur cautela: vt ſcilicet Actor ipſe cum plenè certus de iudicis competentia non eſt, aduertat, quod Iudex ad actum aliquem prius non procedat, quam ſe competentem pronuntiet, nam ſi ſe competentē protulerit, proceſſus nullus non fiet, vt tradit Bart. in d. l. ex quacunq;, ſub d. nu. 7. & in ipſius l. repet. ſub d. nu. 5. & ibi vide Alex. nu. 15. docentem, quòd procedit illud, ſi pars ad hoc fuerit citata, nec ab ea pronuntiatione appellauerit; (prout appellari poteſt, vt tradit Bartol. in d. l. ex quacunque, & alii de quib. Iaſ. in ipſa l. ex quacunque, nu. 38. licet regulariter de iure ciu. ab interlocut. appellari non poſſit, vt ego late dicebam ſupra caute. 10.) & idem tradit Alexand. in d. l. ſi per errorem, nu. 5. & ibi Iaſ. ſub nu. 9. verſic. Tertio limita, & Dec. nu. 6. vbi ſecundum Abb. in c. ſi duobus, ext. de appell. inquit hoc procedere etiam quando Iudex non haberet ipſo iure iuriſdictionem, ad quod etiam allegat ipſum Abb. in c. ex parte decani, in 4. not. de reſc. & Domi. in c. ſi à delegato, in fine, de offic. deleg. in 6. & ideo inquit ipſe Dec. vtile eſſe, quod ſemper Iudex competentem ſe pronunciet, vt & dixit Imo. in d. c. ſi ex duobus, col. penult. Iſtud autem procedit in iuriſdictione, quæ prorogari poſſit, alias ſecus, prout eſſet in Iudice ſeculari contra clericum; eo enim caſu pronuntiatio non valeret, vt ſecūdum Abb. & Card. tradit Dec. in præcitato loco. Requiri tamen ait ipſe Dec. quòd iudex expreſsè competentem ſe pronuntiet; & tali caſu non ſufficere, quod ad vlteriora procedatur; quia propter hoc non videtur ſe competentē pronūtiare, vt not. Innoc. in capit. præterea. & ibi Abb. colum. penult. ext. de dilat. Abb. in capit. paſtoralis, colum. 3. ext. de except. & in notabili quæſt. tradit Anton. de But.

tunc nulla fori obstabit præscriptio, vt per Bartol. in d. l. ex quacunque, d. nu. 8. & in 2. lectu. d. num. 6. Alexand. d. numero 15.

CAVT. LXVII.

De exemplo, quod plenam faciat probationem, consequendo.

SVMMARIVM.

1 *Exemplum non probat. Limita nu. 3. & ideo cautela datur num 4.*

2 *Fiscus quid seruare debeat, cum actorum suorum exempla edit.*

EXemplum † non probat, vt est tex. in cap. 2. ex. de fide instr. qui text. fortius probat, quòd etiam Papa facere nequit, vt exemplo credatur, ad quod eum tex. pro sing. alleg Ro. sing. 754. An Papa. & quòd exemplum non probet, not. in l. procurator. C. de eden. & habetur in auth. si quis in aliquo. C. eod. & ibi vide Bart. in 1. lect. circa princip. & post alios Ias. num. 2. Dec. num. 6. & Cur. Iun. num. 7. & in summa omnes ibidem hanc deducunt regulam; Spec. in tit. de instr. edit. §. postquam, circa prin. & §. nunc dicendum, pariter circa princ. & pro hoc vide Bart. in l. admonendi, num. 31. & post eum Doct. ibid. max. Ias. nu. 84. in 1. lect. & in 2. lect. nu. 155. & Ripam num 151. ff. de iureiur. eandem ponit regulam Soc. cùm duabus limitationibus, reg. 179. & Duen. reg. 280. vbi alios hanc tradentes regulã, & limitantes indicãt. Nec huic reg. obstat tex. in l. in fraudem. §. neq; instrumenta. ff. de iu. fisci, vbi dicitur, Quod † fiscus, cum actorum suorum exempla edit, cautionem recipere debet, ne is, cui describendi sit potestas, aduersus se ipsum actis istis vtatur, de qua re cauere compellitur ille, qui exemplum recipit; vt si actis his, contra id quod cauit, vsus sit, a causa cadat. ex quo tex. apparet, quod illa non exigeretur cautio, nisi fisco prodesset; vnde videtur, quod etiam exemplum probet; Namque respondeo secundum

Bartol. in d. §. neque, sub numero 2. & eundem Bartol, in d. auth. si quis in aliquo, in 1. lect. num. 1. Quòd † exemplum contra eum, qui edit, probat, nō contra alium, & ita ibidem sequuntur communiter Doct. vt Dec. tradit num. 14. & Curt. Iun num. 8 qui inquit, quòd omnes Doct. simpliciter pro hac limitatione cum Bar. transeunt. Propterea cautelam in eadem authen. tradit Bar. in 1. lect. nu. 2. Quòd

3

4 † ille, cui exēplum datur in iudicio caueat, vt notarius dicat, hoc est expēlum instrumēti cuiusdam, per talem producti, cuius copia de voluntate dictæ partis, & de iudicis mandato datur, quia eo modo illa copia semper contra eū fidem faciet, qui eam dedit, idem Bar. tangit in 2. lect. d. auth. si quis in aliquo, in prin.

CAVT. LXVIII.

De his, qui facta stipulantur.

SVMMARIVM.

1 *Facta cum in stipulationem deducuntur, promissor præstando interesse liberatur. Limita, vt nu 6.*

2 *Interesse, quod ex facti stipulatione soluendum est, per stipulatorem probari debet. Quod & testibus probatur. num. 3.*

Idque & Iuramento quandoque probatur, vt nu. 4.

Iuramentum veritatis in litem quando præstetur, sub nu. 4. vers. Etenim. vsque ad ver. Cæterum.

5 *Stipulationis quantitas ne in incerto sit, atque vt stipulator ab omni probationis interesse onere releuetur, quid agendum.*

6 *Iuramentum operatur, vt obligatus ad faciendum præcise ad factum teneatur.*

7 *Emphyteuta priuati, & ecclesiæ, quando cadat a iure suo cessans in solutione, vt nu. 8.*

1 FActa † si in stipulationem deducantur, promissor stipulatori non, nisi ad interesse tenebitur, vt est tex. in l. si quis ab alio. §. fin. ff de re iud. in l. stipulationes nō diuiduntur, post prin. & ibi Bar. nu. 12. & de hac materia eundem

eundem plenè videas, num. 36. cum seq. & cum aliis Doct. ibi, ff. de verb. oblig. ad idem est tex. in l. si pœna, iuncta gl. & in l. cum stipulatus sim mihi à Proculo. §. fin. cum l. seq. 2
ff. eodem, de verb. obli. Quod † quidem interesse ab actore probãdum erit. l. fi. ff. de prætor. stip. & §. fi. Inst. de verb. oblig. Quod † & testibus probatur, vt est tex. & ibi no. gl. 3
in verbo, subtilitatem, & materiam plenè tractant Doct. ibi in l. vnica, C. de sent. quæ pro eo, quod inter. Et iuramẽto † quoque, tunc scilicet, cum aduersarii interuenerit do- 4
lus, vt est tex. in l. semper. §. in hoc interdicto, & §. seq. & ibi glo. in verbo, iurauerit, & sequuntur Bar. & alii. ff. quod vi, aut clam, l. si quando. C. vnde vi, & per gl. in d. §. fin. Inst. de verb. oblig. in verbo probare, ibique Ioan. Fab. Ang. Aret. & alii. Etenim communis est cõclusio, quod in omni actu, in quo dolus, vel fraus, aut malitia rei conuenti interuenit, in litem iurari potest, vt præter supradictas authoritates, habes ex gl. in l. nummis. ff. de in lit. iur. ex glos. in c. fin. in verbo per testes, & ibidem Doct. & maximè Imo. qui dicit communem de hoc esse opin. extra quod metus causa. gl. in cap dilecti, in ver. cum iustis, vbi Canon. omnes, de foro competen. gl. in cap. fin. ver. iurauerit. 3. q. Alex. cons. 103. colum. 4. vers. & non solum, volum. 1. & alii id tradunt, de quibus Ioan. Bap. Plot. in sua solemni rep. d. l. si quando, siue in tract. de in lit. iur. §. 4. num. 19. vbi num. 20. latè docet communem istam esse intelligendam conclusionem, vbi cum dolo etiam concurrat probationis difficultas, vt per gl. & Bar. in l in actionibus, num. 22. ff. de in lit. iur. & ibidem communiter Doct. prout & communem ait ibi opin. Dec nu. 13. & Pom. ad Bar. d. loco, in ver. omnes. tradit & Soc. reg. 237. idemque cons. 46. nu. 5. volum. 1. & cons. 213. sub num. 4. vers. præterea, volum. 2. quibus in consiliis de communi stat, tradit etiã Marc. Ant. Bauer. in tract. de virt. iur. ver. Quinquagesimo per tot. max. num. 73 & alii quam plures, de quibus Plot. in præcitato loco, & de hoc etiam Menoch. de arb. iud. lib. 2. casu 208. num. 1. Et prædicta intellige non de iuramento affectionis, sed veritatis, vt per gl. in d. l. nummis, & in d. l. in actionibus, & ibi Bar. & alii omnes. & in hac conclusione ita sentiunt præmemorati Doct. & alii, qui de hoc disserunt, vt etiam de-

sionem annuatim soluere promittēs, si est priuati emphyteuta, non cadat à iure suo cessans in solutione per annum. sed post triennium, & Ecclesiæ emphyteuta post biennium, cap. potuit. extra de loc. & l. 2. C. de iure emph. & vt latius prosequebar in d. cau. 57. sub numer. 1. Si † tamen promissioni iuramentum accesserit, præcisè, & omnimodo annuatim soluendum erit, alioquin statim atque per annum soluere desierit emphyteuta, periurus fiet, & à iure suo cadet, secundum Bald. & Doct. in capitulo, querelam, extra de iureiurando, & vt latè de hoc in prædicta cautela disserui, quæ hic non repeto. 8

C A V T. LXIX.

De falsa demonstratione, tam in supremis volũtatibus, quam in iudiciis contingente, & de procuranda bannitorum identitate, antequam eos captos iudices supplicio dedant.

S V M M A R I V M.

1 *Demonstratio falsa in supremis voluntatibus regulariter dispositionem non vitiat, dummodo de corpore constet. Limitationes infra apparent, & quid seruetur in contractibus, ac in rescriptis, remissiuè nu. 25. Quid in iudiciis nu. 26.*

Rei satis demonstratæ frustra fit demonstratio, sub numero 1.

2 *Demonstratio quid sit.*

Et quot modis inducatur, nu. 3. & 4. 9. & 13.

Et demonstratio, quæ inducitur per adiectionem consanguinitatem significantem, cum falsa est, quando dispositionem vitiet, nec ne, nu. 5.

6 *Cessante causa finali, cessat dispositio.*

7 *Consanguineum cum aliquem vocat testator, præsumitur talem eum credere, nisi contrarium doceatur.*

8 *Dicere quis non præsumitur, quod mente non cogitat.*

10 *Demonstratio facta per genitiuum significantem patrē, vel per nomina alia patriam denotātia, si falsa est, dispositionem nullam tunc reddit, cum vel patris, aut patriæ dilectione talis prodiit demonstratio.*

11 *Demonstratione falsa quando dispositio vitietur, generalis datur regula, & ex ea haeredi congruum cõsilium, quo ex quacunque falsa demonstratione legata reddere inania valeat, num. 12.*

Verisimilis testatoris mens est attendenda, sub d. nu. 11. vers. Porro etiam.

14 *Demonstratio falsa per nomina propria inducta non vitiat, secus si per nomina appellatiua, & qua sit diuersitatis ratio, num. seq.*

15 *Nomen proprium ponitur ad denotandum hominem, quod & saepe mutatur, sed appellatiuum non ita.*

Argumentum ab etymol. in quibus nominibus valeat. sub d. num. 15. ver. & ideo.

16 *Demonstratio falsa per pronomen, & agnomen inducta, non vitiat, aeque ac si per proprium nomen esset inducta.*

17 *Demonstratio falsa cognomine inducta quando reddat legatum vitiosum.*

18 *Corporum demonstrationum alia in genere, alia in specie [illegible], & quando harum defectus dispositione [illegible] num. 20. 21.*

19 *Non [illegible] sunt qualitates, & ad nonnullas subsistitur.*

Accidentis [illegible] non est, sub d. nu. 19. vers. Unde [illegible].

22 *Legatum [illegible] factum sub certa quantitatis demonstratione, [illegible] ipsi testatori legatarius debet, si falsa sit demonstratio, legatum penitus evanescit, & [illegible]. [illegible] falsa demonstratione legantur alias, quae [illegible] debet, & quare num. 23.*

24 *Legatum certa quantitatis factum, quam testator legatario debere dicit falsa demonstratione [illegible] perimitur & quare.*

27 *Iudices cum beneficium capiunt, executionem contra eum facere volunt, quid seruare debeant, ut male versati videantur.*

1 FAlsa † demonstratio in vltimis voluntatibus, si de corpore constat, dispositionem non vitiat. l. demonstratio. l. falsa demonstratio, cum l. seq. ff. de cond. & dem & §. huic,

& § huic, Instit. de leg. Rei enim satis demonstratæ frustra fit demonstratio, l. 1. in fin. ff. de dote præl. Doct. in d. l. demonstratio, & ibi Soc. in 2 not. Quam[illegible] regulam, qualiter procedat, infra declarabo. Demonstratio † autem, secundum Bar. in d. l. demonstratio, sub num. 1. versic. Credo ergo diffiniendum (cuius meminit Ripa in l. Stichum, qui meus erit, sub num. 4. ff de leg.) est quædam ex instantibus, vel præteritis accidentibus notitia, quo magis dispositio sit liquida, adhibita rei, quæ in facto est. Inducitur † autem demonstratio aut per relatiuum verbo præteriti, 2
vel præsentis temporis iniunctum hoc videlicet modo: Stichum, qui Romæ est: vel quem à Titio emi, Caio do, lego: idque probatur per text. & ibid. hoc not. glos. Bart. & omnes in d. l. Stichum, qui meus erit. ff. de leg. 1. in l. Quintus. §. si vero, ff. de auro, & arg. leg. in d. l. demonstratio ac in d §. huic. Non vero inducitur, si futuri temporis verbo relatiuum adiiciatur: quia potius esset conditio, quam demonstratio, d. l. Stichum, qui meus erit, & ibid. hoc not. Doct. Vnde cum tunc esset conditio, deficiente ea, dispositio quoque deficeret d. l. Stichum, conditio enim actui apposita præsumitur esse causa finalis, vt probat text. l. qui hæredi, in fi. de cond. & dem. & l. a Titio. ff de verb. oblig. cum sim. l. Qua causa cessante cessaret & actus, vt infra dicam. & vt per tex. d. l. qui hæredi, in fi & pro hac re hic cōferunt quæ tradit Rol. a Valle cons. 82. num. 5. & cons. 97. num. 10. volum. 1. D. meus Io. Cæph. cons. 557. nu. [illegible] & cons. 598. num. 17. cum iuribus, & authoritatibus ab eis allegatis, quibus add. Bart. in l. 2. §. Titio, sub num. 2 ver. aut ergo, ff. de don. Aut demonstratio inducitur † per adiectionem officium significantem vel artificium, consanguinitatem, aut quid aliud, propter quod certe magis res demonstretur exempli gratia Stichum coquum, vel sutorē lego: aut si dicatur, Seio fratri lego, vel similiter, vt per dictas leges, demonstratio, falsa demonstratio, cum d. l. seq. de cond. & dem. & per d. § huic. & de artificio est casus in l. qui habebat. ff. de verb. sub. † Sed circa demonstrationem istam, quæ per prædictas fit adiectiones, aduertēdum est: quia circa con[illegible] seu affinitatis adiectionem, si demonstratio in personam honoratam sit falsa est, legatum,

Margin numbers (right): 2 beside "Demonstratio † autem"; 3 beside "Inducitur † autem"; 4 beside "per adiectionem"; 5 beside "Sed circa demonstrationem".

vitiat, credo tamen, quod si demonstratio falsa esset, & præsumeretur legatum tali personæ ideo factum, quia eius putatiuum patrem diligebat testator, vel quia talis locus eius etiam erat patria, aut ad locum ipsum affectionem habebat, tunc propter falsam demõstrationem legatum ac dispositio vitiaretur, fretus ratione Bart. in d. l. demonstratio, nu. 8. quem sequitur Aret. in d. §. huic. quo loci breuiter cõcludit Bar. quod † si apparet, testatorẽ non legasse, si falsam sciuisset demonstrationẽ, tunc vitiatur dispositio ex falsa demonstratione, ad quid alleg. tex. l. si ita stipulatus fuero hãc summã, cum gl. ff. de verb. oblig. Porro etiã verisimilis testantis mens vbi cõiecturari potest, ea attẽditur. l. cũ auus. de cond. & demon. l. generaliter. §. cum autẽ. C. de instit. & subst. & l. cum acutissimi. C. de fideicom. & voluntas testatoris, totũ facit, nã quid ipse senserit spectandum est, vt ait Iurisc. in l. ex facto, 2. vers. & facit quidem. ff. de hære. instit. Quia stante Bartoli conclusione præd. cta, si quis sub falsa demonstratione grauatur, consiliũ † sumere potest, quod ei perpetuo erit, vt scilicet probationib. suis Iudici notum faciat, ex aliquibus, quæ secundũ casus emergẽtes coniungere possunt, talem factam nõ fuisse dispositionem, quãdo disponens falsum non ignorasset demonstrationẽ: Puta, si quis legales libros Francisco Iurisperto legasset, & appareret, quod iuris non esset peritus, sed artem aliã profiteretur: Crederem ego, quod legatũ non deberetur: Ideo, quia causa proxima in esse tali legato videretur, Quoniam legatarius legum crederetur peritus, qua cessante, & dispositio cessare deberet, iuribus vulgarib. Planè ex verbis prolatis, quæ Iurisperito legales applicant libros, & ex quibus testatoris mentẽ conijcimus, d. l. non aliter, in prin. d. l. 3. clarè colligitur, nulla aliam causam inueniri posse efficaciorẽ, quam quod tales libros tali personæ testator legare voluerit, quia Iurisperitus esset ille, cũ bene Iurisperito conueniret, Ideo causa efficacior tacita ea vnica, tanquã expressa, attẽdi debet, arg. l. secundæ. ff. de lib. & posth. & faciunt optimè tradita a Ioan. con. lib. sub numer. 1. volumine primo, facitque quod traditur de ratione vnica, quæ ex lege correctoria colligitur, nam licet non sit in lege expressa, ob eam tamẽ ex rationis identitate ad casum similem extensio perindè

fi, ac ob expressam rationem fieri solet, vt tradunt Paulus Castr. & Raph. Cum. in l. si vero § de viro ff solu. matrim. ac al[illegible]i, de quibus. Ias in auth. quas actiones, sub num. vigesimosecundo C. de sacros. eccles. & apostil. ad Bartolum in l. si constante, sub num. 38. litera. B. in verbo, quas actiones, ff solu. matrimonio. Quæ quidem causa, cum sit proxima, & immediata, vt supra probaui, valde in consideratione habenda est, l. socium, qui in eo. § primo ff. pro socio, Par. in l. sed si plures. §. in arrogato, sub numero tertio ff de vulg. & pupill. Dec in l. certi condictio. § quoniam, sub nu. 7. ff si cert. pet. & in l. in eo, quod plus est, numero quinto, in fi. ff. de regulis iuris. Soc. in l. prima in prin. numero vndecimo ff. de verbo. um obligationib. quem ad id refert D. meus Ceph. cons. 4[illegible] 3. nu. 5. & pro hoc vide late, & egregiè penes And. Tiraq. in tract. cessante causa qui est positus inter fallentias regularum D. Bart. Soc. & aliorum. in litera. C. limit. 20. Sic igitur cauti hæredes, [illegible] Aduocati procedere sciāt, quia tam in supradictis casibus aliquando legatum subuertent, quam etiam in [illegible],
13 quibus demonstratio induci potest: Nam † & quando [illegible]que ipsa demonstratio depromitur per nomina, prænomina, agnomina. & cognomina, vt Francisco, Marco Tullio, Petro Pio, Tiberio Rodolpho, do, lego, quod probatur per leg. si in nomine, C. de test. & per dict. §. si quis in nomine, alias in [illegible]ipit si quidem in nomine, Inst. t. de leg. Circa autē hunc [illegible]m, quatenus dixi per nomina demonstrationem
14 induci, de propriis nominibus intellexi, falsa † quorum demonstratione legatum non vitiatur, d. l. si in nomine, & in dict. § [illegible], & in l. si quis in fundi vocabulo, cū conco[illegible]. de quibus gl ibidem, in verbo, sed si in corpore ff d[illegible] l. primo. Nam licet etiam per nomina appellatiua inducatur demonstratio, Vt putà si dicatur, equum istum lego, tamē cum ille non sit equus, sed alia species, per falsam demonstrationem [illegible] vitiatur, d. l. si quis in fundi vocabulo. Ratio d[illegible] inter proprium, appellatiuū-
15 que nomen vna h[illegible]. Quia † propium nomen est gratia significādorum hominum comparatum, vnde superfluum reperitur, vbi aliter homo satis demonstratur, arg. leg. certum, §. si cert. pet. & d. l. priua. in fi. ff. de dote [illegible].
& est

& e[illegible] tex[illegible].in l.ad recognoscendos.C.de inge man. & in d.
§.siquidem in nomine,Institu.de leg. non ita in appellati-
uis.vel altera est ratio, quia sæpe mutari nomen proprium
solet, appellatiuum autem nunquam, vt in d.l.si quis in
fundi vocabulo.& ibi per gloss. & doct. quos pro horum
intelligentia,de proprio, & appellatiuo nomine videas,&
max. pro limitationibus ad hæc ibi vide post alios Rip.
[illegible] materiam & ampliantem.& limitatem, & de hoc
etiam vide Aretinum & Port. numero decimo, in d.§.si
quidem in nomine,Inst.de leg. & ideo stante hac diuersi-
tatis [illegible] ratione, Quòd nomen proprium sæpè
mutatur,non ita appellatiuum, infertur, quod propterea
in nominibus propriis non valet argum. ab etymologia
ipsorum nominum,secundum Bar.in rubrica ff.solut.ma-
trimonio sequuntur Abb. & Felin. in proœ. Greg. & o-
mnes in dicta rubrica, soluto matrimonio,vt ait ibid.Ri-
pa,numero 9.quod ita ait ipse Ripa in d.l.si quis in fundi, sub
[illegible] ex aduerso autem valet arg. ab ethym. in nomini-
bus appellatiuis,Bart.& alii in lege secunda, §.appellata,
ff.si certum petatur.declarat Ripa in dicta rubrica soluto
matrimonio,dicto numero nono.& idem in dicta lege, si
quis in fundi,sub dicto numero decimoseptimo. Et quod 16
de proprio nomine dictum est, potest etiam aptari ad
prænomen & agnomine, nam cum illa etiam sæpè mutari
soleant,errore illorum dispositio non vitiatur,argum.leg.
illud §.ad leg.Aquil.& dicta lege a Titio.ff.de verb.obli.
cum simil. Circa cognomen [illegible] teneo, quod [illegible] pare- 17
bit illud abiecisse testatorem quia affectionem ad eam
familiam abdicauit & errauit,dispositio vitiabitur, per eã-
dem [illegible] rationem in d.l. demonstratio, num.8 quam su-
perius adduxi. Quod forte etiam in agnomine eueniet:
cum tale sit [illegible] quid [illegible] possit testatorem ex solo
agnomine [illegible], vt in casu hic posito, quia scilicet Pius
esset ille [illegible] de singulis quoque dicas, vt & superius ad-
monui.

Quatenus autem supra dictum est, Per falsam demon-
strationem [illegible] non vitiari,cum de corpore cõ-
stat [illegible] est,Corporum [illegible] quæ legantur, alia in spe- 18
cie,alia in [illegible] genere [illegible] :vt quia centũ

vnde cum impossibile sit liberationem eius, quod non de-
beat, introduci (priuatio enim habitũ supponit. c. ad dis-
soluendum, de despons. imp. l. manumissiones. ff. de iust. &
iu. tex praeclarus in l. Titio vsusfructus. ff. de condit. & de-
monstr. ibi, desisse non videtur, quod non incepit. l. 3. § de-
finere, vbi etiam gl. ff. vsufruct. quemad. cau. l. decem. ff.
de verb. oblig. l. non videtur rem amittere, & l. non potest
videri. ff. de reg. iur. § seruus, Inst. de cap. dim. & facit l. 3. §.
conditio, & l. legatum. ff. de adim. leg. & quod tradit Soc. in
l. legatum, sub nu. 4. ff. de leg. 1 & sunt ad hoc plurima alia
iura, & authoritates) dicendum quoque videtur, reliquis-
se rem, quae cum non sit, nihil operari potest, & id quoque
tradit Christ. Port. in d. §. siquidem in nomine, sub num. 11.
vers. si autem testator, quod & sequi videtur Ias. ad eum in
litera B. idem quoque esse ait Bar. in supra d. loco. & Port. in
d. § siquidem sub d. nu. 11. vers. vel lego Sempronio, quod
mihi debet Caius, cum † lego alicui quod mihi debet Ti- 23
tius, nam si Titius nihil debet, legatum non valet. cũ enim
actionem legare videtur, quam aduersus Titium habeo,
nec mihi sit actio illa contra Titium, falsa demonstratio
rei adiicitur, quae non est in rerum natura, vt in d. l. si sic. &
in d. l. legaui. Secus autem † esset (vt in eisdem iuribus) si 24
quis certam legaret quantitatem, quam ipse debet, vel de-
bere dicit, hoc videlicet modo. Centum, quae tibi debeo,
lego, quia tunc falsa causa non vitiaret, nam solum ad dan-
dum hoc casu videtur testator haeredem obligasse, quae
quidem datio etiam si non debeatur, consistere potest, vt
colligere est ex text. d. l. legaui, quem casum etiam traditũ
habes in tex. l. 2. ibique no. & in d. d. l. 3. & fin. C. de fal. cau.
ibi enim propter legatum certae quantitatis dotis, quam
recepisse refert testator, ipse se debitorem praesupponit,
vnde legando id m vxori, videtur perinde legare ac si di-
ceret, Centum, quae dotis nomine vxori meae debeo, ei-
dem lego.

Hactenus igitur habes, quando falsa demonstratio in
vltimis voluntatibus dispositionem corrũpat, nec ne: Quę
etiam falsae demonstrationis quaestio in contractibus in- 25
ter viuos, ac in rescriptis contingere solet, quibus in casib⁹
dic, vt per Bar. in d. l. demonstratio, num. 10. & 11. & vide

Franc.Mar.cum his,quos ipse alleg. in decis. 546. par. 1. Et
hæc etiam quæstio in iudiciis accidit, de qua re hic aliqua
attingere placet, cum Bartolus ad hoc congruam afferat
26 cautelam,quam ego inferius ponam Si † quis igitur citatus
tanquam Petrus Ioannis, sit Martini filius,dicit Bar.in
d.l.demonstratio,sub nu.12 Quod si ille citatus sub ea demonstratione
in iudicio comparuit,& sub eo nomine litigauit,
tunc falsa ea demonstratio iudicium non vitiat,quia
de corpore constat, & quia tam Iudex,quam partes talem
habebant pro Petro Ioannis,ad quod alleg.l. si quis ita nomine,
alias incipit,si in iudicis.ff.de iudic. Aut vero talis nõ
comparuit,sed contumax fuit,& contra eum tanquam cõtumacem,
processus est factus, est q, in banno positus, sub
demonstratione nominis,quæ vera non sit,& tunc si constat,
quòd ille homo est,qui de tali maleficio inculpabatur,
& diffamabatur,valet processus,licet in nomine error fuerit.
Quia Iudicis animus ad eundem hominem referebatur,
arg.l.congruit.ff.de offic.præs.debuit enim ille saltem
comparere,& ostendere se falsa citari demõstratione,nec
propterea eũ esse,qui sic citabatur, arg.leg.si quis ex aliena.
ff.de iud. Secus autem esset, si vel vere Iudex sciret falsa
demonstratione eum in iudicio citare, vt inquit Bar.in d.
l.demõstratio,sub n.13.vers. sed pone,per l.1.ff.de reg.reis,
& ita quoq; tradit cum Bart. Ang.de malefic.in verbo,Caium
Sempronii,nu 6.ad quod etiam vide quæ ibi tradit in
hoc proposito August. ad eundem Ang.post d.nu.6 vel ex
verisimili aliquo non constaret,de quo senserit Iudex,nam
etiam tũc incertitudinis ratione citatio non proficeret, vt
sub d.n.13.vers.Sed si, tradit Bar.intelligendo vt ibi declarat
Soci. n.12.conciliando Bal. & Ang.opiniones.(vbi quoque
Bart.d.n.13.)quem ab Angeli morsibus Soc.ibid.post illo.
ac Alex.in l 2 n 7 ff.de lib.& post.& alibi ipse Alex vt modò
dicam, defendit)consilium assessoribus tradit. Quod
27 †cum aliquem bannitum capiunt,antequam ad executionem
contra eum procedant,captum ipsum bannitum cõfiteri
faciant, Quòd idem homo est, qui sic vocabatur, &
hoc nomine citatus fuit,condemnatus, atq; bannitus, idem
consilium Bar.ipse tradit in l.diuus.n.5 ff.de cust.&
exhib.reor & in l. inter stipulantem.§.si Stichum.num.

ib q.

ibiq. pariter Alex. sub nu. 56. Bar. à contrarium tenentibus [illegible], ff de verb. obli. vbi amplius dicit Bart. quod si assessores ab hoc banni to capto confessionem extorquere nō possent, habe[illegible] probationes, quod talis captus ille est homo qui [illegible] maleficio inculpabatur, vel qui illud fecit maleficium, vel verisimilia de eo inquirant, ita quod simile [illegible], [illegible] qui iudicant, de eodem [illegible], & istud quoq. [illegible] habetur penes Ang. de mal. in d. ver. C[illegible] Senten. in prin. n. 3. vbi etiam inquit, quod hoc in casu [illegible] cautela sit necessaria, an autem vltra recognitionem opus sit, reum fateri se tale delictum, de quo in banno, & condemnatione, cū similibus loco, & tempore, modo, & formam in ipso processu contenta, vide apud ipsum Ang. in modo dicto loco vbi habetur, quod forte illa confessio sit necessaria. Ang. tamen ibi ad eum contra, cum quo videtur [illegible] tit. [illegible] quid amit. sub n. 18. vbi dicit Angeli op. esse periculo plenam, & cōtra communem Doct. opi. [illegible] mox subdat, quod eam Senatus quādoq. seruat, & circa hoc, ac circa traditam Bartoli con[illegible] vide Iul. Clar. & [illegible] refert in pract. §. fi. q. 76. vers. Quaero nunquid, quibus [illegible] Bartoli c[illegible]esse communiter in practica receptum. Caetera in hac materia de errore quo ad personam, contra quem procedi[illegible]r, vide post Bar. in d. l. demonstratio, Ang. & etiam Aug. ad eam in d. verbo. à n. 4 vsque ad n. 11.

CAVT. LXX.

De falsi crimine vitando in productione, & vsu instrumenti, & attestationum, & de interrogatorio adu[illegible] producentem faciēdo.

SVMMARIVM.

1 Falsi crimine tenetur qui falsum fabricauit, etiamsi ab vsu abstineat, & [illegible] num. 36.

Limita num. 3.

Vsus autem [illegible] falsum imminet, non vtendo periculum vitatur num. 4.

Quando vero est vsus, tenetur vtens si concurrant ea, de quibus num. 7.

Et consilium pro hoc datur nu. 24. & num. 25. Decla-

randa [illegible] num [illegible], & 29. Vbi aliud appares rem [illegible] secundum practicam introductum Item & aliud affertur remedium nu. 33 & contra illud datur contraria cautela n. 34. Generaliter q; hæc omnia consilia declarantur quando procedant, n. 36

Et quæ dicuntur de instrum eadem & declarantur procedere circa attestationes, num 28.

Circa quas attestationes epilogando traditur illi [illegible] contra quem fuerint productæ, quid faciat, quando eas falsas credit, num. 31.

3 *Facti alieni iusta est excusatio.*

5 *Falsi pœna alia est contra eum, qui ob fabricationem in falsum incidit, & alia contra eum, qui ob vsum solum, & num 6.*

8 *Statutum Brix in crim c 103. declaratur secundum [illegible] noch. eius autem declaratio reprobatur, nu [illegible] vsque ad num [illegible]4.*

10 *Dictio, [illegible], quandoque denotat improprietatem, quandoque [illegible] multitudinem, & quandoque [illegible] tem [illegible] nu 11 cum seq.*

14 *Pars [illegible] aliquem in dolo ab initio esse & non [illegible] ex post facto per [illegible] monitione fieri.*

15 *Testes [illegible] si quis ignoranter producit & mox [illegible] [illegible] publicationem, ipsos testes esse falsos, & [illegible] minus velit vti, [illegible] de falso [illegible] traditur nu. 16. & 17.*

16 *Certior [illegible] non [illegible].*

19 *Statuti [illegible] sunt [illegible], mens autem [illegible] quam verba attendenda est nu. 2[illegible].*

21 *Statuti mens [illegible] statuto dat [illegible].*

22 *Ratio [illegible] verba [illegible] corpus.*

23 *Statuti ratio, & mens prima est in intentione [illegible] nentis.*

27 *Interrogatus si quis respondere [illegible] punctis pro eo facientibus, dicitur nihil respondere.*

30 *Expressio eorum, quæ tacite insunt, nihil [illegible].*

32 *Iudex inquirens an possit interrogare partem, an [illegible] vti attestationibus.*

33 *Mandatum quale requiratur pro procuratore, ad hoc,*

hac, vt in criminalibus domino [illegible] va-
leat.

FAlsi instrumenti fabricatione quis inseparabiliter de 1
falso [illegible], etiam si non vtatur, l. si falsos. C. de fal. &
[illegible] Ang. & Sal. per quem etiam tex. ita not. Gand.
in tr. de [illegible] ad quod facit tex. in l. [illegible] sic fugitiuus,
in [illegible] ff. de [illegible] edic. & in l. qui ea mente. ff. de fur. tra-
dit [illegible] Ang. de malefi. [illegible] falsario [illegible] nu. 42. Io. Andr.
ad Spec. [illegible] instrumentum, sub num. 18.
in [illegible], in fi. R[illegible] nu. [illegible] lib. 4. [illegible] in tit.
de falso [illegible] & hoc pariter [illegible] Clar. in § fal-
sum, [illegible], quodque ait D. Menoch. lib. 2. de arb.
iud. casu [illegible] vbi limitat [illegible] ad hanc refert,
quando † [illegible], qui falsum fecisse [illegible], probabilis 2
[illegible], vt quia in facto alieno errasset, quod † di- 3
[illegible] l. 1. 2. & 3. l. error. l. regula.
ff. de iur. & fact. ignor. l. cum quis C. [illegible] l. [illegible] in fi. ff. pro
[illegible] & quod in facto alieno [illegible] a falso ex-
[illegible] in d. tit. de fals. nu. 54. Capic. decis. 67.
[illegible] quod committit fal-
[illegible] nu. [illegible] quem refert Menoch. in præcitato loco. Ve-
rum si non fabricatione sed [illegible] incat periculum, 4
[illegible] quis falsum committere
[illegible] ff. de fals. l. maiorem, & d. l. si falsos.
vers. [illegible] in fine C. [illegible] Gon. in [illegible] de fals. sub nu. 2.
Ang. in d. [illegible] falsario, [illegible] nu. 42. Io. And. ad Spec. vbi su-
pra [illegible] sub. nu. [illegible] ff. de fals. [illegible] 14. n. 16.
& [illegible] Franc. Mar. decis. [illegible] Clar. in
d. § falsum, [illegible] casu [illegible] dit † do- 5
[illegible] quoad pœnam imponendam inter eum, qui
ob fabricationem, & eum, qui propter [illegible] in falsum
[illegible] pœna falsi ordinaria est, secundo
[illegible] puniatur, et præter authoritates
[illegible] Menoch. [illegible] quoq. Accur. in d. § ordine, in
[illegible] in verbo [illegible], in l. si vteris, in
[illegible] C. de fide instr. Gand. in d. tit. de fals. n. 6.
& [illegible] communis opin. vt [illegible] in d. l. si vteris, nu-
[illegible] quem refert Boss. in d. tit. de fals. sub nu. 115.
& Clar. [illegible] falsum, [illegible] vtens falso, in fi. Et pœnam † hanc 6

intelligunt Doct. omnes relegationis temporalis esse, seu exilii ad tempus, ex tex. d. §. ordine, quid sanè exilii tēpus, cum diffinitum non sit, inquit Menoch. d. casu 315. nu. 3. ad fi. efficere pœnam esse iudici arbitrariam.

7 Sciendum † autē est, quod ad hoc, vt qui falsa vtitur scriptura, de falso teneatur, scienter illud fecisse requiritur, vt est tex. & ibi gl. & Doct. in d. l. maiorem. C. de fals. fac. tex. in l. 1. in prin. & in l. Corn. §. pœna. ff. de fals. & in l. nec exemplum. C eod. cum his, quæ dicā in prox. seq. caut. & ad hoc est gl. not. in l. 2. & ibi Bal. C si minor se maiorem dix. ac in specie tradit Iul. Clar. in d. § falsum, d. vers. vtens falso, ac D. Iac. Menoch. d. casu 315. n. 6. Dicit tamē ipse Menoch. nu. 7. extare † statutum Brix. in crim. c. 102. De pœna producentis cartam, vel condemnationem falsam in iud. vers. & si ignoranter, quo disponitur, ignoranter producentem instrumentum falsum ad eius postulationem factū puniri tanquam falsarium, si interrogatus responderit eo vti se velle. quam tamen pœnam intelligit ipse d. Menoch. nu. 8. esse in iudicis arbitrio positā. propter eam dictionem, tanquam, prout ita in specie pulchrè scribere alleg. Bald. in c. nonnulli gratia, n. 3. de rescrip. qui dixit hoc esse pro statutorum interpretatione notandū, & Bal. sequi refert Felin. in c. solitæ, n. 3. de maio. & obed. subdit etiam Menoch. inesse in casu statuti illius quandam rationem excusatoriam videri, cum ignoranter ille producens ab initio dolo versatus nō sit, quo omnino absoluendus videbatur: At postquam se velle vti respondit, pœnæ reus fit, nō autem in totum. quia initium dolo caruit. Verum quicquid † doctissimus D. Menoch. teneat, cui ob eius summam doctrinam, ex qua temporib. nostris non aliorum iniuria facilè Iurisconsult. Princeps dici potest, multū in aliis tribuere soleo: Tamen in hoc ipsius intellectus ad illud statutum mihi nō placet, parcat tātus vir, Amicus Plato, amicus Socrates, sed
9
10 magis amica veritas. Naq; licet † dictio, tanquam, quandoque sit improprietatis nota, vt per tex. leg. si pater fam. §. qui duos. ff. de adopt. cum sim. traditq; Bar. in d. l. pater, nu 1. ff. de testam. tut. Tamen † etiam aliquando est similitudinis ostensio. d. c. solitę, in ver. ibi gl. in verbo, tanquam. & vt probatur apud Euang. Matth. cap. 26. num. mihi 55. & Marc.
11

& Marc. cap. 14. num. 48. in illis verbis; Tanquam ad latronem exiistis, &c. quibus verbis non ambigitur D. nostrum intellexisse, Iudæorũ ministros aduersus eum exisse, ac si latro, seu similis latroni esset; quod & habetur Lucæ c. 22. num. 52. Ac † quandoque etiam ipsa dictio, tanquam, est 12
veritatis, iuxta subiectam materiam, expressiua, vt est de hoc casus in cap. ex parte, ex. de spons. Verùm in † casu il- 13
lius statuti Brixien. subiecta patitur materia, vt illa dictio, tanquam, veritatem ostendat; vnde dicendum venit non in arbitrio Iudicis pœnam eam esse positam; sed ordinariam statutam infligendam fore. l. si vno. ff. loca. l. si seruus plurium. § fi. ff. de leg. 1. & l. quoties idem sermo. ff. de reg. iur. per quæ iura idem tradit Bar. in casu statuti, in l. omnes populi, sub num. 58. ff. de iusti. & iure. Quòd autem iux. subiectam materiam in eo stat. prædicta dictio veritatem denotet, hoc pacto ostendo. Inquit statutum, quod si ignoranter fuerit productum instrumentum, & mox qui produxerit fuerit interrogatus ab eo, qui dixerit velle instrumentum arguere de falso, nec ab vsu abstinuerit, sed dixerit velle vti; tunc si dictum instrumentum fuerit ad sui postulationem, vel sui missi factum &c.) puniatur tanquam falsarius instrumenti; Ecce ibi manifestè apparet, quòd licet ab initio producens falsum instrumentum dolo versatus non sit; ex quo tamen interrogatus, & monitus de falso ab eo, qui dixerit instrumentum de falso arguere velle, & non destiterit ab vsu, quinimmo velle vti dixerit, dolus ex post facto deprehenditur, & falsi vsus introducitur, quẽ solum illum dolo producentis factum, totum illud capitulum vnica determinatione respicere videtur, præterquam eo in casu, cum instrumentum ad sui postulationem, vel missi sui, aut procuratoris non fuerit factum; quo casu, si interrogatus responderit, vt supra, condemnabitur in libris centum mez: tantùm prout habetur in vers. si verò non fuerit. quem quidem vers. inferiùs quoque ponderabo ad ipsam statuentium mentem, quam fuisse opinor, cõ[illegible]: Cum igitur ille, qui ab initio in productione dolo non fecerit, sed mox in processu causæ interrogatus & monitus dolo versatus fuerit, nimirum illud est, si perinde sit puniendus, ac etiam puniretur, cum scienter,

14 & [illegible] Paria [illegible] fuit, [illegible] monitione ex post [illegible] l. vtilis, [illegible] de l. [illegible] ait prætor [illegible] quis parti- cep. [illegible] concord. [illegible] glo. [illegible] Et hoc est, [illegible] Gul. de Suza. dicebat [illegible] in d. tit. de falsis [illegible] cuius [illegible] omnino in casu [illegible] statuti aduersus D. Menoch. falcem ad radicem imponere
15 videtur, videlicet † quod si quis falsos testes ignoranter produxerit, & publicatis attestationibus [illegible] ipsos testes falsos esse [illegible] nihil- ominus illis testibus vti, de falso punietur, quia [illegible]
16 tus dolo nō caret. l. [illegible] qui [illegible] de l [illegible] hom. exhib. [illegible]
17 attestationibus vtitur post denunciationem delictum com- mittit, licet a principio [illegible] exstiterit, arg. [illegible] tium. §. siue, & l. 2. §. circa [illegible] de do. excep. [illegible] simeex stat. [illegible] pariter [illegible] vers. & si ignoranter [illegible] producentē testes, [illegible] quam interrogatus fuerit ab eo, [illegible] velle [illegible] stes de falsis [illegible] vti velle: [illegible] turū absq; vlla [illegible] intelligendū [illegible] est: cum [illegible] verba, & [illegible] simus, & [illegible] D [illegible] non vi [illegible] de falsis [illegible]
18 perquireret. Quin [illegible] iam si [illegible] clare colligitur, [illegible] nitum, non obstante [illegible] instar superioris casus puniri [illegible] verba, quæ habebantur [illegible] tum exprimit puniendū [illegible] tus respondertit velle eo vti [illegible] lationē, &c. non fuerit factū [illegible] minuendam expressit, non autem [illegible] si ignoranter. nec vlla erat difficultas [illegible] venit voluisse vere de falso, & ordinarie puniri [illegible] casu ipsius ver. & si ignoranter, contra fecerit, arg. [illegible]

autem

[illegible] Attenta ergo [illegible] ca dubio [illegible] sub e-

dem materiam veritatis [illegible] supra dictum est, dicē-

dum venit eamd. [illegible] in prædicto [illegible] sta-

tuto omnino [illegible] Planè etiam [illegible] propria

[illegible] ipsi dicto, [illegible] si-

gnificatiua [illegible] dicendum [illegible] in præ-

dicto statuto [illegible] ful-

[illegible] qui in princi[illegible], ad sui

[illegible] & c facti, [illegible] in-

[illegible] pœ-

na [illegible] ideo, quia [illegible] accipi 19

[illegible] hæc ver-

ba [illegible] gest.

Attamen [illegible] veritate quando [illegible] 20

[illegible] proprietati [illegible] recedi-

mus, [illegible] vno,

in [illegible] no. gl.

in [illegible] in lege le-

[illegible] plu-

[illegible] &

in gl. [illegible] Pompon. [illegible] pos.

[illegible] l. 3.

[illegible] l. oēs

[illegible] Rol. à Vallentin. [illegible] nu. 34. vol.

[illegible] essentiā da- 21

[illegible] Ti aq.

[illegible] Sic & aliorum, in

[illegible] Ratio. n. † 22

[illegible] Tiraq. [illegible] legis mens [illegible] anima, & ver-

bum [illegible] superficies [illegible] quis seruo,

[illegible] C. de

[illegible] prosequitur ipse Tiraquel. idemque

[illegible] Valle d consi. 72. num. 4. vbi num. seq.

[illegible] num. 20. volum [illegible] inquit, statuti † ra- 23

tionem [illegible] primam esse in dispositionis intentio-

ne [illegible] Rol. consi [illegible] nu. [illegible] ribus seq vol. 3.

[illegible] consi. 2 n. 24. C[illegible]ph. dominus me-

[illegible] cum seq. duobus. ad idē quoq; ante istos vide

Panor.consf.1.sub nu.6. vers.non solum,& nu.7. vol.1. Patet igitur ex prædictis statutum illud Brix.non ad pœnam arbitrariam,secundum D.Menoch.sed ad ordinariam ipsius pœnam esse referendum.

24 Quicquid † autem sit, siue ordinaria, siue arbitraria veniat in eo casu pœna,optimè erit factum ab eo, qui interrogatur,an vti velit,si quādo falsi habebit suspitionem, se ab vsu abstinuerit:cum enim solo vsu falsi immineat periculū,ab ipso vsu abstinendo falsum vitabitur, quod nō in hoc modo statuti casu, sed & generaliter in omnibus casibus,quibus vsu solo erit falsi periculū te facturum hortor,& istud vsq; ad sententiam tibi facere licuerit,ex tex.d. l.si falsos.& ibid.glos.& Doct.C.de fals.& de quo verba faciunt Azo in sum.eiusdem tit.nu. 5. in fi. Gand.in d.tit. de fals.nu.4. Ang.de malef. in d. verbo,falsario sub num.42. Bar.in d.l.diuus 2.sub d.nu.2.de fals.Papien.in for.libel.ad rescin.sent. in verbo,dolosè vsus fuit,num. 1. quod & ipse posse fieri exprimit vsque ad sententiam diffinitiuam exclusiuè, Bos.in tit.de ind. & consid. ante tort.sub nu.57. &

25 in d.tit.de fals.nu. 116.Inquit † etiam Papien. in præcitato loco,nu.2.secundum Cyn.& communiter omnes in d.l. si falsos,& Spec.in tit.de instr. edit. §. videndum restat, vers. quid si velis sine pœna, nu. mihi3. & ibid. hoc sequitur Io. And.ad ipsum Specul. Quòd si ille, qui vsurus est falso instrumento, cuius vsus respectu falsi potest imminere periculum,protestatus fuerit coram iudice, se velle ipso vti instrumento,quatenus sit verum,&non aliter,excusabitur à falso,idem quoque tenuit Io.And.ad Spec.in d. tit.de instr. ed.d §. instrumentum,sub num.18.in verbo,vsurum,& istud etiam tenere Alex. in cons. 89. volum. 3. refert Bern. de Land.ad Ang.de malef.in d.verbo,falsario.d.nu.42.super verbis illis, sed vtens simpliciter, vbi & videndos tradit Raph. Cum.cons.134.& Fulg. cons. 177. & istud etiam tradit August. Arim.ad ipsum Ang.in d.verbo, fals. post n.

26 44.Scias † autem prædictum posse procedere consilium, nisi producenti huic fuerit facta interrogatio, an velit vti, nec ne,eo, quòd aduersarius de falso arguere intendit: ea enim facta interrogatione clarè respondendum erit, & absque ea protestatione,arg.l.de ætate.§. nihil.ff. de inter.

act.

act. & iudex debebit statuere terminum ad deliberādum, an isto velit vti instrumento, vel non. l. mancipiorum, de opi.leg.& l. Titia.ff.de accus. per quæ iura ita sensit Bar. in l.l.diuus, la secunda.ff.de fals.nu. 2. quem secuti sunt Lap. n alleg. sua 119. incip. Quæro pone, Ant. de Butr.in cap. mputari, extra de fide instrum.circa fin. Ang. de malefi. n d.verbo, falsario, sub nu.42.versi.Sed cautela est, Cæpo. aut.53. Maran.de ord.iud.par. 2. 6.partis prin. vers. octa-us actus, nu.20.& istam communem esse, ac magis com-munem inquit Boss.in d.tit.de fals.sub nu.155.vbi alleg. A-et.& Fel.in cap.præsentium, extra de testibus, istud intel-gentes non procedere, vbi interrogatus verisimiliter e-octus esse non potuit, & Aret.hoc idem volentem, quan-o est etiam statutus ad respondendum terminus, simili-r Bartoli, eandem quoque affert cōmunem opi.ex Bossio lat.in d.§.falsum, vers. vtens falso, vbi subdit vsu obserua-, quod si agatur de facto alieno, de quo non sit quis veri-militer instructus, iudex debet illi (si petat) longiorem oncedere dilationem ad respondendum, quam si de fa-o proprio ageretur. Aduerte, dixi supra prædictum pro-stationis posse procedere consilium, nisi producenti fue-facta interrogatio, an velit vti, &c. aduerte inquam, ne decipiant hi, qui simpliciter intelligunt prædictam Bar. ct. in d.l.diuus. nu. 2. procedere etiam parte non oppo-nte, seu interrogante, nam verè ipsa Bartoli traditio, & mmunis conclusio intelligitur parte opponente, vel in-rogante, an vti velit. vt ita declarat Fulg.d.cons.177. quē ut ū esse cons.Neap.refert Afflic. decis.189. cuius & me-nit ita declarans Menoch.in d.casu 315. sub nu. 22. & ita tiendum est, licet Spec.in d.tit.de instr.edit.d. §. viden-n restat.d. nu.3. secus teneat, & cum eo transit contra .Pap.in for.product. instr.in verbo, appareant esse in-sub nu.1.Bonif.de Vital.in tract.de malef.tit.de fals. n. t pro Bartoli opi. intellecta, vt supra docui, facit quid it Bald.in cons 99. Decreto cauetur, quod post. lib. 1. n refert Boss.in d.tit.de fals.sub nu.155.vers.& ita etiam. & D.Menoch.d.casu 315.sub nu.22.vbi Bal.inquit, quod nterrogatus respondet velle vti in passibus. & punctis 27
o facientibus, & non aliter, intelligi debet, quod ni-

28 hil responderit. Quæ † autem circa instrumēta dicta sunt,
eadem etiam procedunt circa attestationes, vt per Bar. in
d.l.diuus.2.de fals. Afflic.d. decis. 187. Et ita etiā in attesta-
tionibus casum ponit Menoch.d.casu 315.n.22.&ante eum
Boss.de fals.d.n.155.vbi ait in vers.& licet hæc disputatio,&
29 in fine eius numeri idem concludit, quod † tamen obser-
uatio admittere videtur, vt interrogatus respōdere valeat,
se velle vti testibus in concernentibus ipsum negotium,&
testium fidem,& subditur in dicta responsione secundum
practicam quod in reliquis ad causam nō facientibus eo-
rum ceditur vsui,& ita concludit Boss.satis hanc posse dici
claram responsionē,& alios etiam respōdendi modos sub-
dit Boss.quos per te ipsum vide, & de quibus multum non
curo,cum illæ tales sint respōsiones, quæ frustatoriæ ideo
videntur,quia etiam si non exprimantur,ius tamen subue-
30 niret,vnde † eorum expressio,quæ tacitè insunt,nihil ope-
ratur.l.quæsitum.§.fin.ff de distr.pign.l.hæc verba. ff.de
legatis primo,l.vnum ex familia, in prin.& § 1. de legatis
secundo,l.si in diem.§.1.& l.aliquando accidit. ff. de cond.
& demonst. l.non rectè.C.de fideiussor.&ita quoque con-
siderauit Boss.in præd.tit.nu.159.

31 Ex prædictis itaque colligi potest, bonum esse, quod †
quando publicatis attestationibus partis aduersæ testes
falsi deteguntur, pars ipsa, cōtra quam testes producti fue-
rint,& contra quā falsitatem dixerunt, aduersarium requi-
ri faciat, an attestationibus vti velit, quia aut interrogatus
illis renuntiabit,& tunc contra ipsum interrogantem fidē
vllam non facient, vt clarè patet: aut se illis vti velle respō-
debit,& tūc de falsi crimine vna cum testibus accusari po-
terit, d.l.si falsos.C.de fals.vbi Bar. nu. 3. consiliū partis ad-
uocatis contra quam testes fuerunt producti, tradens, ita
per eū tex.dicit: aut vero cum protestatione prædicta re-
spondebit,& eo casu poterit curare pars, vt iudex terminū
assignet, in quo clarè,& nitidè respondeat, secundum præ-
dicta,& istud interrogatorium esse de consuetudine tradit
32 Rom. n.cons.560.nu.5.vbi consuluit quod † iudex inquirens
talem non possit facere interrogationem, quod notandum
inquit Ciar.d.§.falsum. vers.vt nudicelo fals.testis. et si ve-
rum hoc est, verè notandum est. Habes insuper ex his, quæ
supra

supra in discursu huius capituli dicta sunt, quomodo falsitatem, quæ ob vsum imminet, quis euitet: & pro quo inter cætera vnum notabile ponit consilium D. Menoch. d. casu 315. nu. 23. quo inquit aduersarium suum vsum esse in causa, in qua ipse patronus existebat: finxit † is aduersarius (in- 33
quit Menochius) se peregre proficisci, & per multos menses abesse velle, vnde procuratorem sibi ad causam constituit, dans ei omnem potestatem specialem, atque specialissimam ad peragendos omnes, & quoscunque ipsius causæ actus, qui quidem procurator se offerebat responsioni ad interrogatorium ab ipso D. Menoch. factũ, & se velle vti aiebat, sui principalis nomine respondendo, satis cautè intelligens suum principalem in aliquam pœnam ex eius responsione incidere non posse, iux. l. si procurator. & ibi tradita a Ias. num. 4. ff. de cond. indeb. Cur. Iun. consil. 149. in fin. Paris. consi. 21. num. 4. lib. 4. Opposuisse † tamen in- 34
quit Menoch. non esse ergo ipsius procuratoris mandatũ sufficiens, & propterea ipsum ad responsionem non esse admittendum, quia eo modo iudicium eluderetur; atque ita dixisse oportere eum mandatum habere non speciale modo, & specialissimum, sed in indiuiduo ad ita, & ita respondendum, tale † enim mandatum requiri prætende- 35
bat, vt procurator in criminalibus domino præiudicare possit, prout docuit Barto. in l. filiusfam. num. 11. ff. de don. & in specie, vt docuit Bal. in consi. 10. inci. Decreto domini cau[illegible]r, col. 2. ver. præterea iste procurator, libro 1. & alias ad hoc nonnullas addit authoritates Meno. concludendo ita cautelam delusam fuisse.

Prædicta autem † tradita remedia pro eo, qui vsus atte- 36
statorum periculo se subtrahit, intelligas eidem prodesse posse tunc cum testes ad falsitatem minime induxerit: eos autem induxisse cognosci poterit, cum articulos produxerit, qui ex se falsum continebunt, tunc namque ille, cuius opera testes falsum deposuerint, nullatenus falsi vitabit pœnam, vt colligitur ex d. tex. l. si falsos, & tradit Bart. ibi sub nu. 1. idem in d. l. diuus, nu. 3. Antõ. de But. in d. cap. ampurari circa fi. Angel. de mal. in d. verbo, falsario, num. 43. Bossius in d. ti. de falsi. nu. 116. & nu. 154.

CAVT. LXXI.

De falsi instituenda accusatione.

SVMMARIVM.

1 *Falsum sine dolo non dicitur: Ideo de falso accusatus consequenter videtur accusatus, quod dolose commiserit. nu. 2.*

Consilium tamen datur, quod in accusatione inseratur, quod dolose, scienter, & falso illud patratum sit. nu. 5.

3 *Fideiussio stipulatione interueniente fit.*

4 *Fideiussisse quem si scriptum sit, censetur factum mediante stipulatione.*

6 *Falso quid fieri multis modis potest intelligi.*

7 *Delicti vbi cadit quæstio, sumitur in dubio benignior interpretatio.*

8 *Falsum dolo non factum pœna arbitraria punitur.*

1 FAlsum autem sine dolo non committitur, vt est text. in l. 1. in prin. & in l. lege Corne. § pœna. ff. de fal. in l. nec exemplum. C. e. & per hunc text. Gand. in tract. de malef. ti. de fals. sub nu. 28. ad fi. Bar. in l. 1 §. non autem, sub nu. 2 ff. si quis test. lib. esse ius. fue. Bonif. de Vit. in suo trac. de mal. tit. de fals. nu. 15 Ang. de malefic. in verbo, falsario, sub nu. 1. Cæp. consi. cri. 21. nu. 34. Boss. in ti. de defens. reor. nu. 69. vbi ait, quod in dubio error potius, quam falsum præsumitur. l. quoties. § 1. & ibi Bar. no. nu 3. & ibid. post. ad ipsum Bar. ff. de hær. insti. quodque tradit ipse Boss. in ti. de fals. nu. 56. & Menoc. de arb. iud. lib. 2. casu 309. nu. 8. & vbi nu. 10. ait falsum dolo factum ab eo præsumi, qui esset diligens, & versutus; quam tamen qualitatem inquit iudicis esse arbitrio iudicandam; & falsum sine dolo non committi tradit Menoc. idem de arbi. iud. casu 54. nu. 5. lib. 2. & eo. li. latius d. casu 309. in prin. vbi alias addit authoritates. & communem esse opi. ait Socin. Iun. cons. 77. nu. 83 vol. 2. quem refert Iul. Cla. in § falsum, versic. extatur. & communem pariter affert Eman. Soar. in suo thes.

recep. sent. litera F, nu. 19. Ea propter in d. l. nec exemplum, inquit Bart. Quod † eo ipso, quod quis de falso accusatur, 2
videtur accusatus tanquam dolose falsum fecerit; quoniam aliter falsum punibile non est (loquendo de pœna ordinaria, non de extraordinaria, vt inferius dicam) vnde de verbi prolati natura, ille, qui de falso quē punitur petit, hoc includit, quod dolose fecerit, sicut † & in simili videmus, 3
quòd cum fideiussio de sui natura interrogationem præcedentem, & sequentem exigat responsionem. l. 5. §. satis acceptio. ff. de verb. obl. & ibi Bar. nota. l. bar... ibique Bar. C. de fideiuss. si simpliciter † scriptum sit, fideiussisse aliquem, omnia solenniter acta videbuntur, videlicet intelligatur ea facta fideiussio interrogatione præcedente, & responsi. subsequente, prout est tex. in l. sciendum ibiq; gl. & doct. ff. de verb. obl. ac idem est tex. in §. fi. Institu. de fideiuss. In † casu tamen nostro ad abundātem cautelam bonum erit, (vt & per Bart. in d. l. nec exemplum. nu. 1.) quod 4 5
in falsi accusatione dicatur, scienter, falsè, & dolose. Et profecto consilium istud mihi admodū placet: maxime † quia 6
re vera falso quid fieri multis modis intelligi potest; vno modo dicitur falsum propriè, & strictè accipitur pro eo, quod incidit in aliquod cap. l. Corn. de fals. vt in eo ti. ff. & C. de fals. secundo modo, non ita strictè, pro omni eo, quod est veritatis immutatio capitur, vt in auth. de instr. cau. & fide § 1. Tertio modo id in largissima significatione sumitur pro eo, quod non est verū etiam si absq; dolo fiat, vt probatur per tex. l. si is qui ducenta. § vtrum. ff. de reb. dub. & ita dicit Bar. in d. § vtrum, nu. 7. in d. l. nec exemplum, nu. 2. & in l. quid sit falsum, nu. 1. ff. de fals. quodque tradit cum Barto. Ang. de malef. in d. verb. falsario nu. 2.

Atqui † in delictis benignior est sumēda interpretatio. l. pe. ff. de pœ. & l. factum. §. fi. ff. de reg. iu. cum si Prudenter ergo fiet, si iuxta supradictum consilium falsi instituatur accusatio. 7

Quia autem superius dictum est, falsum sine dolo non cōmitti, sciendū est † quod licet ille, qui falsum sine dolo 8
fecerit, pœna legis Corneliæ non puniatur ordinarie ... nō tamen omnem penitus vitabit pœnam; namque extraordinem, & sic iudicis arbitrio puniri poterit, vt voluit Alcia.

in l. 1. §. sed si mihi, in fin. ff. de verbo. ob. quem sequitur Menoch. d. casu 309. nu. 7. licet alleget authoritates eorum, qui secus tenent.

CAVT. LXXII.

Ne famuli delicto dominus teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Dominus ex famuli delictò regulariter non tenetur*
2 *Seruorum, vel alterius ul ditorum culpa dominus obesse non debet.*
Limita, nu. 3 4 5 6. 7. 8. 9 & 10.
Culpa vnius alteri non debet nocere, sub nume. 3 ver. planum.
5 *Domini scientia pro famuli delicto, quando præsumatur. & quando dominus teneatur, etiam si causam monuent. ineam delictum haberet, nu. 6. 7. & 8. cum sequentib duobus, & sup habes, n. 3 4 5.*
11 *Dominus pro famulorum delicto molestatus qualiter seipsum excuset. & nu. 13.*
12 *Bonus quilibet præsumitur.*
14 *Vsucapio bonam fidem requirit: quæ allegari debet, nō probari, vt nu. 15 16. 17.*
15 *Bona fides præsumitur. quæ tamen est alleganda, num. 16. 17. & cons ob hoc datur, nu. 18.*
19 *Dominus pro vtru notorie improbis quādo punitur, mitius punitur lim. nu. 20.*

1 FAmuli delicto † regulariter dominus non tenetur, secundum Bar. in l ne quid, n. 1. ff. de incen. ru. nau. & ibi communiter Scrib. Bar. sequuntur, vt ait Cur. Iun. in l. 1. nu. 13. C. de ser. fugit. Ad idem est doct. Bar. in l. 1. § familiæ. ff. de publ. & vect. Petr. de Ancha. & Gemin. in c. si episcopus, de offic. ordin. in 6. Thom. Gram. cons. crim. & circa pr. Ias. in l. age cum Gemin. nu. 7. C. de tran. ... Bal. in tit. 2 de fur. nu 55 & in tit. de dam. dato, n. 5. Communis † enim est conclusio, seruorum, vel quomodocunq; subditorum culpam

culpa dominis suis nociuã esse nõ debere, vt per Cur. iun. d. l. 1. post d. n. 13. C. de seru. fug. quẽ refert Clar. in pract. crim. §. fi. q. 86. vers. Hinc infertur, & inquit Cagn. in l. culpa caret, post n. 13. ff. de reg. iur. cõmunem esse opi. dominum nõ teneri de his delictis quæ ipse nesciuit, & prohibere non valente, famulus facit. Planum enim illud est, quod vnius culpa alteri nocere nõ debet. l. 3. ff. de test. l. electio. §. fi. ff. de nox. l. rem hæreditariã, in fi. ff. de euic. cum sim. de quib. gl. in d. l. electio. §. fin. & in d. l. rẽ. in fi. ad quod etiã vide D. Iac. Menoch. de arb. iud. lib. 2. casu 182. nu. 48. eandemque Conclusionem † aũt prædictam Bar. in d. l. ne quid, intelligit veram, 3 nisi modo famuli in eo delinquerent, in quo eorum opera domini vterentur, quia tunc tenerentur, & idẽ sentit Bar. in d. l. 1. §. familiæ. ff. de publ. & vect. Pet. de Anch. Gemin. Ias. Bol. prædictis in locis, Gram. d. cons. 8. n. 5. ac Io. Petr. Ferr. in pract. Papi. in for. inquis. in ver. teneat, sub n. 6. & Thom. Ferrar. caut. 49. in pr. & pro hac Bar. limitatione, & sequacium tex. est in d. §. familiæ. l. 1. ff. fur. aduer. naut. toto tit. nau. cap. & stabul. Inst. de oblig. quæ ex quasi del. c. § pe. & facit tex. in l. quicunq. §. fi. d. & cum fullo. ff. de inst. quibus in locis exempla de hac re habes. Verũ Iulius Clar. in præall. loco aliter, & duobus modis limitat, s. † primo nõ procedere, cum famulus aliquid domini occasione, eoq; sciẽte 4 facit, vt communem refert opin. ex Cur. sen. cons. 41. nu. 10. relato quoq; Eman. Soar. in suo Thesau. recept. sent. litera F. nu. 50. & hoc est quod voluit Bar. in l. de pupillo §. si quis ipsi prætori. q. 10. ff. de operis no. nunc. in l. 1. §. fin. ff. quod vi, aut clam. dicens, quod qui ab alicuius domesticis, vel familiaribus violentiam patitur, videtur violentiam domini voluntate pati, quia potest dici ipsum dominum fecisse, cum potuit corrigere familiam, & non fecit, vnde non est verisimile talia fecisse seruos absq; domini consensu, vt per tex. in c. constitutis. 1. extra de testib. & facit clem. causam, de elect. ad idemque adducitur tex. in l. flaminum. §. quãquam. ff. de dam. infec. & cum Barto. simpliciter transit Ant. de But. in c. fi. extra de præsum. idemque sentire videtur Imo. in l. hæres meus. §. fi. ff. de cond. & dem. dũ ibi ait, quod impedimentum à coniuncto meo factum causam meam concernens, in dubio præsumitur factum de

consensu meo, nisi cõtrarium probetur, per tex. in d. c. cõstitutis, & id, quod habetur 1. q. 4. quia præsulatus, & c. Petrus, cum ibi no. de homic. ad idem vide Alex. cons. 83. visa facti narratione. col. 2. vol. 2. Et licet Bal. in l. 1. C. de ep. sc. & cler. in l. ad inuidiam. C. quod met. cau. Secus ab eo, q Bartolo visum fuit, voluerit, per tex. in c. cum ad sedẽ, de rest. spo. & ibi bona gl. in ver. interdictum. quæ ad hoc plura alleg. iura, max. tex. in l. 1. §. quod ergo. & §. seq. ff. de vi, & vi arm. Si tamen Bar. intelligis, prout Rom. intellexit in d. §. si quis ipsi, quòd s. verum illud sit, cum aliqua subsit contra dominum præsumptio, opiniones cõcordabis inter ipsum Bar. & Bal. Planè Bartoli fuisse intentionem extare debere aduersus dominum aliquam præsumptionem, ea ipsius indicant verba in d. §. si quis ipsi. d. q. 10. quando scilicet dicit cum potuit corrigere, & non fecit. Proinde dicas scientem dominum, & prohibere valentẽ de eius familiaris delicto teneri, & ita procedat Bar. opin. & iura ab eo alleg. ignorantem autem, & prohibere valentem nõ teneri, & ita Bal. sententia, & eius iura procedant: & profectò inter Bar. & Bal. ita vna extat media trix doctr. Specul. in tit. de dispensationib. §. iuxta. vers. Quid si amici mei, n. 53. ac ita expressè concordant Alex. in d. §. si quis ipsi, nu. 2 . & Ias. sub nu. 14. ac Thom. Gram. d. cons. 8. nu. 3. & pro concordia ista est tex. in l. 1. & quod ibi not. in verbo, sciente. ff. ne quis eum, qui in ius voc. & in l. 2. & 4. ff de noxal. act.

5 Scientia † autem domini esse præsumitur, & de famuli delicto tenetur quando famulus in eo deliquisset, quod tractum haberet successiuum, secus si delictum in causam haberet momentaneam, vt ita voluit Abb. in d. c. const. tutis, & in c. cum causam, 1. extra de testi. quẽ referunt Alex. in d. §. si quis ipsi, sub nu. 74 & Grammat. d. cons. 8. nu. 1. quin super alleg. Bal. ante ipsũ Abb. idẽ tenuisse in l. 1. circa f. C. [illegible] quacun. pręd.

6 pot. Quin & [illegible] si ageremus de eo delicto, quod causam haberet momentaneã, tamen vbi dominus famulo diceret, ne domũ reuertaris, nisi de te nouã sentiam, & famulus occidat aliquem, dominus de homic. [illegible] teneretur, quando ipsi prius aliquam recepisse iniuriam constaret, vt tradit ita de facto Hor[illegible] tempore D. Fran. de Eugubio, euenisse. Bar. in l. si quis mihi bona. § pater Seio, nu. 2. per eum tex. ff. de

atq.

acq.hær.& ibid.cum Bartolo transeunt Ang. Imo. & Pau. de Cast.pro quo est etiā tex.& per eum Anch. & Abb. ibi, in c.ex literis,de excess. præl.idem tenet Anch. consi. 117. alias 266. Alex.consi.127 nume. 4.& consi. seq num.5.vol. 4. Fel.in c.afferte,nu.11 de præsump.& in c.sicut dignum.nu. 12.de homic. Ang. de malef.in verbo, & Sempronium mandatorem,nu.42.vbi Aug. Arim.ad eum hanc dicit esse cōmunem opi.& eandem sequitur [illegible] Rip.in l.si vētri.§.fi.nu.4.ff.de priuil.cred [illegible] de Sancto Ger.r. in l.1. nu 6.C.de ser.fug.Pet.Duen.reg 3 [illegible] qui in 3 ampl. extēdit in tantum † veram hanc esse opin. vt etiam si dominus 7 talia proferens verba famulo expresse inhibuisset,ne occideret,tamen delicto secuto dominus ipse teneretur,iux. tex. in c.fi.de homic.in 6.& ita per eum tex tenet Bal. in l. non ideo minus,nu.34. C. de accus. & eandem tenet opi. Matth.(silan.) licet de Bal.non faciat mentionem) in sing. 187. in fi Marian.Soc.in c.ad audiētiam,n.63,de homic.Quinimo † etiam si famulus per aliquot dies stetisset ad com- 8 mittendū tale delictum , nihilominus dominus teneretur, vt per Inn.in d.c.ad audientiam de homic.Bar.in l non solū §.si mandato,nu 12 ff.de iniur. Fely. in d.c. sicut dignū, nu.1 .& Ang.de malef.in d.verbo,& Sempronium. nu. 15. Pet.Duen.vbi sup.amp.2.Et † non modo tenetur dominus 9 si verba supradicta ad excitandum seruū proferat altè, sed etiam si ea certa verba in aurem dixisset,& famulus statim iuisset,& hominē occidisset,præsumitur enim domino imperante factū,vt ita expressè tenet Bar.in d.l.si ventri.§. fi. nu.1.per gl.ibi.ff.de priuil.cred. & ibid. Ang. & Rip. istud quod dicitur de eo.qui in aurē loquitur procedere declarās duobus aliis concurrentibus, primo ꝙ inimicitiæ præcedant,secundo quod incontinenti homicidiū fuerit secutū, & eandē opin.sequitur Bal. in l.multū.C.si quis alt.vel sibi, col.2.in l.1.col.4.D.de seru.fug.& in c.veritatis,de dolo, & contum. colu 3. Alex.in l. si cum dotē.§.si mulier.1.nu.4.ff. sol matr.Io.de Anan.in consi. 59. col.3.Fel.in c.1.nu. 12. de offic.deleg.Hipp.in l.1.§ præterea,n.27. ff.de quæst. Hier. Grat.consi.110.nu.11.vol.1.& Duen.vbi sup.amp.1.idemque tangit Aug.ad Ang.de mal.in d.verbo,& Semproniū,post d.n.42.& circa materiā istā vide Bernard.de Luco,reg.201.

vbi dictū istud de dominio famulo licente, ne reuertatur, donec nouum sentiā dedit, posuit cum 6. limit. remittendo se ad Iul. in d. l. 1. C de seru. fug. à nu. 28. vsq; ad n. 31. Sic accedit modo secunda Clari limitatio ad regulam nostrā principalē, quæ est, q. dominus ex famuli delicto non tenetur, 10 quæ quidē limitatio est, si † dominus in domo viros notoriè scelestos tenuerit, eo etenim casu dominus ex ipsorū delicto teneretur, vt inquit Clar. tota sentire iuris scholam, et Placa lib. 1. delict. c. 14. n. 1. in fi. qui & n. 3 ait, hanc esse omnium receptam sententiā quam quidem opi. antea expressit Card Zaba. in clē. ne in agro, in 4 no. de statu monach. quē secutus est Fely. in d. c. Petrus, n. . de homic. Dec. in l. seruus, sub nu. 8. & ibi Curt. Iun. nu. 9. C. de pact. Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 4. Franc Zoan. Bonon consil. 27. nu. 6. pro quo est tex. in c. nulli, extra de accusat. & in l. fi. ff de abig. & est ratio, nam præsumitur, quòd improbi hi homines, in eorum delictis perseuerabunt, reg. semel, extra de reg. iur in . & dominus eos in suam familiam recipiens præsumitur de eorum moribus instructus, vt in l. fin. §. seruorum. ff. nau. caup. & stab. & ideo Dec. in prēd. loco dicebat hoc esse notandum contra aliquos nobiles, qui in domo homines tenent malæ conditionis, & famæ. Et certè istud sæpè contingit, cum in ciuitatibus multa soleant committi ab istis sicarijs, qui Harpyarū instar pene ciues pro brauis (vt aiunt) solēt permanere. Clarus autem pro istis Dominis de maleficio ab eorū familiaribus com- 11 missō in iudicio molestatis, consilium tradit. Quod † probent ipsos famulos fuisse habitos, & reputatos communi opin. pro hominibus bonæ vocis, conditionis, & famæ, nā hoc ipsos Dominos valdè excusaret. Sed certe id Clari cōsil. in casu, de quo loquimur, magnam continet repugnantiā: Si enim notoriè sunt scelesti habiti, quomodo probabitur eos communiter bonæ vocis, condit. & famæ reputatos? Sed etsi pro talibus habiti non sint, non est necesse probari quod dictum est. Antequam enim delinquant, cum mali homines non habeantur, Dominus eos secum recipiendo 12 inculpa non est, nam † quilibet bonus in dubio præsumitur. c. vnico, de scrut. in ord. fac. c. dudum. de præsumpt. & in illis ca. notatur. l. seruos, & ibi no. cum alijs concord. ff. de ma-

de manu uiri testam. Non fuit tamen imprudenter factū, 13
si quando dominus ex feudatariis eorum de facto conueniatur, qui antea in probatione non fuerint, allegethos bonae vocis, conditionis & fama prius reputatos fuisse, & bonā propterea ipsos fidē, iuxta tex. no. in l. si adulteriū cū incestu, § idē Pollioni. ff. de adult. Etenim in simili videmus, Quod † quia qui viucapit, bonā debet 14
habere fidē. c. vigilāti, & c. fi. ext. de praescr. c. possessor, ext. de reg. iur. in 6. l. Celsus. ff de vsuc. & l. 1. C. de praescr. lon. tēp. Licet bona † fides semper allegari praesumatur, nisi cōtrariū probetur. l. pe. C. de euict. latè tradit Balb. in tepet in 15
d. l. Celsus, in 3. par. Alc de praesum. reg. 4 praesum. 5. & latè quoque Did. à Couar. de spons. par. 2. c. 8. §. 4. n. 4. Tamen ipsa † bona fides est allegandi ab eo, qui bona fide se vsucepisse praetēdit, secundū Bal. & Ang. in l. super longi. C. de praescr. longi tēp. vbi dicunt, quod † vbicunque dicimus praesumi 16 17
bonā fidem intelligendū est, si allegetur, per tex. d. §. idē Pollioni. Vnde † cautum aduocatū docent, vt de bona fide semper saltem articuletur, & deducatur, quamuis probare necesse non sit. Idē tenet Ang. in l. eum qui. § si. ff. de publ. admonens pariter cautum esse debere in allegando bonam fidē, idq; pluribus aliis comprobat autoritatibus in eandem residens sententiam Balbus, in d. 3. par. rep. d. l. Celsus. tertio nu. 4. Quod tu bene & perpetuo no. Quatenus † autem superius dictū fuit dominum teneri de seruorum delicto, qui communiter malae vocis, & conditionis habiti fuerint, scias velim, Quod ipsi domini eadē nō puniuntur poena, qua & delinquētes famuli sed mitius arbitrio iudicis, ex quo praesūptiones puniūtur secundū doctr. Inn. in c. quia verosimile, n. 2. de praesump. vbi tenet, quod quoties cōdemnatur ex praesumptionib. aliquis, seu ex praesumptiuis probationibus, iudex debet mitigare poenam, quē ibi sequuntur Can. max. Abb. & Fely. nu 6. per tex. ibi, sequitur etiā Ias. in l. 1. nu. 21. ff. si cer pe. & in d. l. 1. n. 28. C. de ser. fug. Grā. dec. 42. n. 13. Alc. de praesum. reg. 3. praesum. 40. n. 3. Pe. Placa li. 1. de li. c. 14. n. 3. propè med. d. Iac. Men. de arb. iu. li. 2. casu 345. nume. 13. Et cum illo Innocentii dicto sequitur Iacobinus in rubr. ff de prob. num. 7. & esse communē opinionem testatur Pala. Ruui. in alleg. haeresis. § 11. Et 18 19

ratio quoque est, nã in hoc casu videtur potius domini arguiculpa, quã dolus, arg. d. l. culpa caret. ff. de reg. iur. Bald. in d. c. veritatis, n. 5. extra de dolo, & cont. Men. d. casu 345.
10 sub nu. 13. Quod † tamen intellige verũ, quando delictum domini contẽplatione factũ non fuisset. quia eadem pœna tunc dominus puniendus veniret, qua & ipsi familiares delinquentes, vt pro hoc facit not. dictũ Barbat. in c. 1. nu. 34. de offi. deleg. vbi cõcludit, quod cũ famulus domino præsente, habente cum aliquo verba, illũ percussit, si delictum famuli in domini cõmodum tendit, ipsi imputatur domino. Pro quo alleg. dictum Bar. in d. §. si quis ipsi prætori. q. 10. quod certè dictũ optimè facit, intelligendo illud prout supra docui sub nu. 4. & hoc verũ puto, licet D. Men. in modo citato loco generaliter sentire videatur, quod vbi dominus ex famuli delicto punitur, mitior debeat esse pœna, idque maximè in casu isto procedit, quãdo. s. scelesti hi homines in domo recenti delinquũt domini contẽplatione: duo enim hic aduersus dominum vrgentia concurrunt, videlicet, quod similes homines receperit, & quod eius contemplatione deliquerint.

CAVT. LXXIII.

De feudi beneficio alienando tam inter viuos, quàm inter mortuos.

SVMMARIVM.

1 *Feudum regulariter distrahi non potest. Amplia istud procedere etiam necessitate vrgente, ac etiam si animæ concurrat fauor sub nu. 1. & nu. 3. Ampliationes alias, & limit. habes rem. ss. sub d. nu. 1.*

Vt autem feudum possit alienari consilium datur vnũ sub nu. 6. Aliud num. 9. 13. 14. Et si ob necessitatem vult alienare vasallus, nec dominus vult consentire, quid sit agendum, sub num. 1. vers. Vnde his sic stantibus.

2 *Vassallus non potest in testamento feudi mutare naturam.*

4 *Feu-*

4 *Feudi non potest alienationi consentire dominus directus in agnatorum praeiudicium.*
Amplia hoc vt num. 5. Limita vt nu. 14.
7 *Alienatione permissa, censetur & haeredis concessa institutio.*
8 *Maritus quando feudum lucretur, si sibi factum fuerit de dote lucranda pactum.*
10 *Religiosi verbum in materia odiosa multum strictè capitur.*
11 *Cognitio de quibuscunque causis si lege, vel statuto sit concessa, nulla intelligitur excepta.*
12 *Feudum si concessum est alicui pro se & eius haeredibus quibuscunque, veniunt etiam extranei haeredes.*
Statuto cauente ne mulier sine consensu propinquorum contrahat, si consanguinei nolint absque iusta causa consentire, quid faciet mulier, sub n. 1. vers. Quod si stat.
Officium iudicis potest implorari in defectum actionis, aequitate suadente, sub num. 1. ver. Quod quidem officium.

FEudum † regulariter, irrequisito domino, distrahi nequit. c. Imperialem, de prohib. feu. alienat. per Freder. ibique, Bald. & Doct. Zas. cons. 15. numer. 11. & 16. volum. 2. Dec. cons. 680. num. 4. Gozad. cons. 8. num. 11. & cons. 9. nu. 11. cum aliis de quibus Per. Duen. reg. 40. vbi ad hoc ponit 14. ampliationes, & 10. limit. Quarum ego hic nonnullas inseram, quae nostro proposito magis conueniunt, & notabiliores sunt, eandem quoque tradit conclusionem, de qua supra Rol. a Val. cons. 80. num. 35. volum. 1. vbi ad hoc vnam affert limitationem, cons. 16. nu. 15. vol. 3. vbi aliam affert limitationem. Ideo si fuerit absque domino alienatum feudum, illud feudatarius ipso iure amittet, & ad dominum reuertetur. cap. 1. §. si vasallus. quae fuit prima cau. ben. am. Gl. in c. 1. §. 1. de succ. ff. feu. Grat. cons. 9. num. 134. vol. 4. & Duen. d. reg. 40. ampl. 4. Iul. Clar. in §. feudum. q. 31. in princ. Quod procedit etiam si alienatum fuisset saluo iure domini vt per Bald. in l. 1. num. 56. C. de his, qui poe. no. in c. 1. §. fin. quae fuit prima cau. ben. am. & in l. 2. C. de iure

emphy. communem ait Iaſ. in l. non ſolum §. morte, num. 27. ff. de op. no. nun. Bon. Cap. reg. 77. num. [illegible] & in l. Clar. d. quæſt. 31. verſ. item quæro. Et amplius Rol. [illegible] conſ. 16. nu. 14. volum. 4. communem eſſe concluſionem, quod etiam neceſſitate vrgente vaſallus abſque domini conſenſu alienare nequeat, ex cap. 1. § neceſſitate, [illegible] quaiit. feud. [illegible] poter. alien. præter alias, quas refert authoritates, quibus adde Duen. d. reg. 4 [illegible] ampl. 4 [illegible] nem pariter iſtam ſententiam aſſerentem, & Menoch. dicentem, quod omnes iſtud verum eſſe affirmant, & nonnullas authoritates allegantem, in 2. lib. de arb. iud. caſu 182. num. 1. (vbi materiam iſtam de feudi alienatione ſub neceſſitatem latè, & doctè pertractat, quem videndū obijcio, cum caſus euenit) Qui tamen ſub num. [illegible] vſque ad num. 13. tenet, quod neceſſitate cogente, ſi dominus fuerit requiſitus, & conſentire noluerit, ipſe vaſallus nihilominus alienare poterit, ad quod in ſpecie allegat Dec. in c. quæ in eccleſiarum, num. 10. verſ. & hoc intelligendum [illegible] detur, extra de conſti. Illud etiam ſimile adducens, quod ſi ſtatuto cautum eſt, ne mulier abſque conſanguineorum conſenſu contrahat & conſanguinei abſque cauſa mulieri contrahere volenti conſentire noluerint, poterit mulier liberè contrahere, inquit Menochius. ſed tu dic iudice permittente, poſtquam officio ſuo contradictionis conſanguineorum examinauerit cauſam, & nullam iuſtam inuenerit, vt per Bart. in l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore, & ibid. Alex. poſt alios. n. 14. vbi dicit, quod cum Bar. omnes concordant, & alias allegat authoritates [illegible] ſolum matrim. idemque tradit Alb. conſ. 65. ſub num. [illegible] verſ. & facit quod in ſimilibus terminis, vol. 2. Rom. conſ. [illegible] & alij de quibus Menoch. d. caſu [illegible] num. 12. Vnde his ſtantibus, & vera exiſtente Domini Menochij opin. bonum erit, cum vaſallus ob neceſſitatem feudum alienare optauerit, & dominus conſenſum præſtare noluerit, vt recurrat ad iudicem qui cauſa cognita ipſi vaſallo officium ſuum impertiatur, quod quidem officium poſſe implorari inde confirmatur, quia etiam ſi nulla ſit actione munitus vaſallus, qua dominum cogere valeat, neceſſitate tamen verè vigente æquitas ſuadet, vt ad iudicis officium recurrere in ſubſidiū

valeat,

valeat, qui vasallo (absq; domini tamē prçiudicio) succurrat, iux. tex. in l. hçredibus in si ff. de pet. hçr. l. si me, & Titiū. ff. si cer. pet. & l. Quintus ff. de auro & arg. leg. & tradita à Carden. cons. 72. col. 1. in 6. & Dec. in l. 1. col. 19. ff. de iuris. om. iud. Quibus in locis habetur, quod vbicunque deficit actio, iudicis potest implorari officium, si æquitas hoc suadet, & de qua re, tam circa actionem in subsidium, quam etiā quo ad exceptionem latè tractaui supra caut. 61. Hæc autē non obseruantur in regno [illegible] ex consuetudine feuda sunt ad instar patrimonialium redacta, quæ & vendi, & in extraneos transferri, [illegible] domino possunt, vt per lo Fab. in auth. ingressi C. de sacros. eccles. in §. 1. Inst. de leg. par. fuc. in §. 1. Instit. de rer. diu. in §. 1. Instit. de emp. & ven. in §. item Seruitutis, in vers. quid de feu. & in §. fuerat, Inst. de act. Alb. de Ros. in l. fi. vol. 1. [illegible] si vers. In partibus vltramontanis, C. de iuris. om. iud. Aegidius Bellam. cons. 17. Dec. cons. 208. nu. 9. cons. 2 [illegible] n. 8. Boer. decis. 204. sub n. 7. Guid. Pap. decis. 5 [illegible] Fran. Marc. decis. 31 [illegible] n. 3. parte prima, Goz. cons. 16. n. 8. Constat igitur ex prædictis alibi Dominum esse requirendum, cum quis vult feudum alienare, nam absq; eius consensu vasallus alienare nequit, vt superius regulam [illegible] tradidi, circa quam nonnullas affert quæstiones Clar. in §. feudum, q. 31. Quas hic ego omitto, vt institutum nostrum prosequar, & multas facile apud eū habere poteris, nec [illegible] vasallus feudi [illegible] in testamento mutare potest [illegible] c. 1 [illegible] dē successi. feu. per quem tex. ita voluit Afflic. decis. 240. nu. [illegible]. Dec. cons. 468. nu. 31. & Rolan. à Val. cons. 42. n. 1. vol. 1. vbi nu. 2. subdit hoc in tantum esse verum, quod etiam pro anima allegari prohibetur, vt [illegible] c. 1. §. donare, qual. olim. feu. & in d. c. imperialē, de prohib. feu. alie. per Fed. Cur. iun. in tract. feu. in 4. par. q. [illegible] n. Gozad. d. cons. 8. n. 2 [illegible]. Addo Bernar. Diaz. reg. 283. Pet. Duen. cū aliis, quos ipse alleg. reg. 327. & d. reg. 40. ampl. 6, vbi refert. Rom. sing. 527. dicentem id de iure Canon. non procedere. & Clar. in d. §. feudū. q. 40. vers. ex hac conclusione, & dicit Rol. cons. 71. sub num. 1. vol. 2. ex Bal. in cons. 274. col. 2. in princ. vol. 2. Ruin. cons. 45. n. 9. vol. 1. Cur. iun. vbi supra, & Paris. cons. 7. colum. 1. volum. 1. communem asserentes, quod ex hoc legato feudi pro anima, neq; etiam

2 3

debetur æstimatio, quod & tradit ipse Rol. cons. 79. nu. 6.
4 eod. vol. 2. Quinimo † si feudum erit antiquum, seu paternum, illud vasallus, cum consensu etiam domini, in agnatorum præiudicium alienare non poterit, (nisi in casu, quõ dicere in consiliis dandis reseruo infra num. 14. Bald. in l. 1. C. quan. non pet. par. in auth. omnes peregrini, C. com. de success. vbi dixit, quod feudorum iura habent maiorem vim, quam ipse Princeps, idem in c. 1. §. fin. col. fin. de feu. guard. in c. 1. de no. for. fidel. & in cõs. 82. Proponitur, quod inuestitura. vol. 1. Alex. cons. 2[illegible]. vol. 6. Dec. cons. 185. sub num. 3. vers. non obstat, quod in alia, & d. cons. 2[illegible]9. sub n. 5. & sub num. 6. vers. si autem, G[illegible] cons. [illegible] num. 1. Curt. Iun. in d. tract. de feud. d. 4. part. in vlt. particula, in 1. reg. colum. 3. vers. stat ergo ex præmissis, vbi communem ait, & esse quoque communem opinionem testatur colleg. Bonon. inter cons. Cur. sen. cons. 50 num. 31. refert, & sequitur Pari. cons. 17. num. 1[illegible] lib. 1. & late prosequitur Clar. d.
5 § feudum. q. 41. vers. & hæc quidem. & † ideo fit, si vasallus testando de feudalibus rebus in alios disposuerit, quam in illos, ad quos feudum peruenturum erat, & domino ipso viuente vasallo, vel eo mortuo testamentum ratificaret, illa dispositio neutiquam valeret: talis namque ratificatio, licet ipsi domino ratificanti præiudicare posset, arg. l. pen. C. de pact. & d. c. imperialem, si tamen erat paternum, vel feudum antiquum, in præiudicium agnatorũ vasalli ipsius, quibus dominus per suam ratificationem præiudicare nõ potuit, inualida extitit, argum. l. in concedendo, ff. de aqua pluuia arcenda. cum similibus, de quibus gl. ibi, in verbo, eius. ita dixit Mart. de Lau. in d. §. donare, & Iacobus de S. Gregorio in institut. sua feud. in ver. sit cum pacto, quos ad hoc refert Rolan. d. cons. 42. num. 3. Vt autem feudum ad quoscunque, tam inter viuos, quam per vltimam voluntatem
6 transferri possit, remedium est, quod † quando quis feudi inuestituram à domino consequutus, caueat, verba hæc apponi, pro se, hæredibus suis, & quibus dederit. quia licet vera sit conclusio, quod vasallus nec feudum distrahere inter viuos, nec de eo testari queat, vt superius dictum est, tamen locum sibi obtinet, nisi ex inuestituræ verbis propria feudi natura alterata appareat. Etenim quando

quando prædicta verba in feudi concessione prolata sunt, à vasallo alienatio ex vi pacti fieri potest, vt est tex. vbi not. omnes, in capitulo primo, de feu. non hab. prop. nat. feud. Clar. in d. §. feudum. d. q. 31. versi. vlterius. vbi communem refert secundum Curt. Iun. in d. 4. par. in 2. reg. quæstione quinta, & Dec. cons. 193. post numerum quintum, versiculo, non obstat fundamentum, quibus adde Curtiū senior. cons. 63. col. pen. Curt. Iun. cons. 1. colum. 1. & cons. 4. col. 2. cons. 1. 8. colum. 5. & alios, de quibus Roland. d. cons. 42. num. 9. cum seq. Plus dicit ipse Roland. cons. 2. num. 138. & cons. 3. num. 61. vol. 1. Secundum feudist. communiter in d. c. 1. de feud. non hab. prop. nat. feu. quòd illa verba & quibus dederis, non modò important alienationem posse fieri irrequisito domino, sed etiam operantur, quòd ille, in quem talis erit facta alienatio, rem illam liberam, & expeditam, tanquam allodialem, retinebit, non autem iure feudi: Quod dictum mirabile, & perpetuò menti tenendū dicere refert Cur. Iun. in tract. feud. in d. 4. par. in 2. regul. prin. vers. Quinto quæro, in fi. quod certè, si verum est, notabilissimum esse constat, cum facilè possit vasallus facere quasi de nigro album. Sed aduerte, quod aliqualiter obstat tex. in d. c. 1. de feu. non hab. prop. feu. nat. ver. sed qualitercunque, quem text. pondera, quod & considerauit Dec. d. cons. 903. à vers. sed tamen prædictis, qui sub num. 4. vsque ad finem. Quin & si verum illud esset, posset per prædicta verba feudalem rem, vti allodialem transferre, nec certè esset dubitandum, quin in extraneam fœminam alienari posset, vt non esse permissum infra dicam, ex ipso Rolando, qui communem supradictam affert opin. sub num. 8. vers. & licet) nanque si posset, vt allodialis res alienari illud feudum, ad quid ex nox contradicere, ne in fœminam extraneam transferri valeat? cum max. & eo etiam in casu plura concurrerent specialia, sicut & in hoc casu de fœmina extranea: & certè hæc me faciunt multum dubitare contra communem. Reuertendo modò ad illud, quod diximus de vi verborum eorum, & quibus dederis: importantium facultatem alienandi absque domini consensu, ad idem vide ipsum Roland. cons. 79. num. 20. & 21. ac 27. vol. 2, cons. 1. num. 47. cons. 55. num. 33. vol. 3 & cons. 42. num. 3.

volum.4. Sic & dicendum est ex hac receptissima omnium
7 conclusione, quòd † sicut per ea verba est alienatio permissa exprefsè in text.d.cap.1.de feud.non hab. prop.feud. natu.ita etiam cõcessa est hæredis institutio.l. si quis prioris.§.certum.C.de secun.nup.no.Bar.& alii in l.peto.§.fratre.ff.de leg.2.Bar.in l.si ita quis.§.ea lege.ff.de verb. obli. num.7.vers. procedo vlterius, vbi inquit, quòd quãdo lex vtitur verbo, alienationis, permissiuè, institutio etiam hæredis continetur: & in specie in terminis istis hoc voluit Bald.in d.c.1.de feud.non hab.prop.feud. nat.Ias.cons.156. volum.2.vbi præcisè dicit: Quòd licet nulla in feudis valeat defuncti ordinatio, per d.cap.1.de success.feud.si tamen feudum fuisset concessum pro se, & hæredibus, ac cui vel quibus dederit, tunc per talia verba feudi natura alterata ita diceretur, quòd vasallus & inter viuos, ac in testam.de eo disponere posset. Licet autem Dec. consil.171. num. 3. teneat, quòd supradicta clausula importare nequeat, vt per testamentum vasallus disponere valeat: Tamen eius falsa est opinio, attento text.d.cap.1. de feu. non hab.prop.feud.nat. vbi text. præcisè, & clarè loquitur de eo, cui facta fuerit concessio, vt ipse, & sui hæredes, & cui ipse dederit, habeant: & tamen Bal. ibi exprefsè vult, quod feudatarius de dicto feudo tunc testari valeat, ac cum Baldo nonnulli alii, quos citat Roland. à Valle d. cons.42. nume.30. volum.1. in quo consi. id latè prosequitur, & sic tenendo ad eã respondet, quæ in contrarium obiici possunt. Hinc igitur est, quod in simili dicebat Ripa in l. soluto matrimonio, num.10. ff.solu.matrimon. Quòd † licet pacti virtute, de lucranda dote, bona feudalia in dotem tradita mariti lucro non cedant, per authoritates, quas allegat, si tamen feudi inuestitura facta fuerit, cum clausula, pro se, & quibus dederit, maritus lucrabitur, ad quod allegat d.cap.1.de feu.non hab. prop.feu.natu. Et licet pariter Dec. d.cons.193. teneat in d.vers. Non ob.fundam.quòd existente prædicta clausula tantum in masculos posfit fieri libera alienatio, non verò in fœminas, per fundamenta, quæ ibid.adducit, tamen verum id non esse constat per ea quæ tradit Cur.Iun.consil.4. & vt expresse sentit Rolan.d.cons.3.sub d.num.61.& 62.vol.1.vbi nu:63.

8 (see margin)

cum

cum seq. aliquibus ad Deci fundamenta respõdet, & contrarium verius fundamentis ostendit: vbi tamen sub nume. 69. videtur in eo inclinare, quod Deci opinio procedat in fœmina non agnata, ita intelligendo Baldi doct. in d. §. donare. colum. 2. ver. sed dubit potest. si enim non esset agnata fœmina duplex concurret specialitas, quia scilicet esset extranea, & quia fœmina: quæ duo specialia concurrere non possunt, iux. text. vulg. ad quem recurrunt omnes in l. 1. C. de dot. prom. quod & expresse in his terminis late tradit, & tenet ipse Roland. d. consilio septuagesimo septimo, in fi. volum. 2. & d. cons. 42. num. 11. cum sequentibus, volum. 4. Plenius † autem erit consilium, si 9 in locum eius relatiui, quibus, ponatur distributiua, quibuscunque: hoc videlicet pacto: pro se, hæredibus, & quibuscunque dederit: ista enim dictio maiorem habet virtutem, & efficaciam, argum. l. Balista, & quod ibi no. interta l. sequen. ff. ad Trebellia. & pro qua te facit glos. 1. & 2. in clement. 2. de decim. quæ dixit, quòd † licet verbum, 10 religiosi, in materia odiosa multum stricte capiatur: tamen fallit si dictum fuerit, quicunque religiosi: quia tunc etiam venirent hospitalarii, quod dictum sequitur Abb. in rub. de regu. & dicit Dominic. in cap. decet, de immun. eccles. in 6. in princip. quod † si lex, vel statutum dat co- 11 gnoscendi potestatem de quibuscunque causis, nulla intelligitur excepta: nam † & videmus, quod cum Prin- 12 ceps Titio pro se, & hæredibus eius quibuscunque feudum concedit, veniunt illi, qui alias absque eo dicto non includerentur, videlicet extranei, Bald. in l. cum virum, post num. 21. C. de fideicom. in d. c. imperialem, in princ. num. 19. & in l. 1. ff. de rer. diuis. quæst. 34. quem secuti sunt Ale. in l. si patroni. in princip. sub nume. 14. ver. aliam limitationem. ff. ad Trebell. Socin. cons. 19 num. 4 volu. 1. Dec. consil. 78. nume. 6. & cons. 385. sub nume. 9 Roland à Val. d. cons. 3. num. 65. d. cons. 42. num. 12. cum sequentib. cons. 96. num. 34. 35. & 36. vbi de magis communi docet, & abunde authoritates, alleg. volum. 1. idem Roland d. cons. 69. num. 20. 23. 30. volum. 2. d. consil. 1. nume. 46. cum toto sequen. d. consil. 55. numero 34. & 36. volumine tertio, & d. consil. 42. numero primo, volumine quarto, Jul. Clar.

in d.§.feudum,q. 9.vers.hoc præmisso, qui ibi nonnullos
tenentes hanc Baldi opin.communem esse refert. Imo licet
aliqui dissenserint, dicit hanc opin. tanquam magis
15 communem in practica seruari. Cæterum † si inuestitura
fiat,quæ prædictas clausulas non contineat, si erimus in
casu , quo solus domini consensus sufficiat, & feudatarius
vendere,aliove m. alienare voluerit,nec necessitas vrgeat
consulo,quòd ita concipiat alienationem,videlicet protestando
se alienare saluo domini consensu.& non aliter,nec
alio modo:talis enim protestatio,verbis ita geminatis concepta,releuat,ita,
quod feudum vasallus nō amittit,etiam
si sequatur traditio, vt ita singulariter dixit Bald in c.1 §.1.
post num.5.ver.sed pone,quæ fue.prima cau.ben.am quē
sequuntur Curt.Sen.cons.8.viso in stru.venditionis, Card.
& Pan.in cap.si.de feud. & ibi communiter Cano vide etiam
Ripa lib.3 respons.c.1.nu.3. Quia verba ea, non aliter nec
alio modo,sunt prorsus alienationis ipsius resolutiua , ita
vt domini non accedente cōsensu , dici nequeat quòd feudatarius
feudum ipsum irrequisito domino alienare voluerit,& ita quoque tradit Cla.d.§ feudum,d.q.31.
ver. bene verum est,& istud quoque dicit Ias.non inuenire esse reprobatum,&
esse singulare,& peregrinum dictam in d.§.
morte,sub d.num.27. quamuis ipse dicat , & credat talem
doctrinam non esse veram,per quædam fundamenta, quæ
ibi adducit:cuius tamen omnia fundamenta primo excepto
vnica,& breui responsione sub ierti possunt:nam
tenus inquit secundum Bald. in c.fi.col.9.ver.aduocati dicunt,
& per gl.& Bal.in l.si quidem. C. de excep. quod talis
protestatio in præiudicialibus non valet, & quod in refecta
verborum no prosunt artes,nec simulatæ protestationes,
vt per Bal.in d.c fi.& in l.vni. col.14.ver.demum quæro.C.de
conf.& tandem,quod istud esset imponere legem in
verbis, & non rebus, contra l.1. C.com. de leg omnia argumenta
ista tendunt ad id,quod si fieri permitteretur,effectum
sortiretur,vt ex eis cernere est, si bene, & diligenter
attendantur : nos in casu isto loquimur de alienatione
quæ stat in suspenso,& facta est,quasi sub conditione,quæ
donec pendet,nihil in esse producit.l.si quis sub conditione
dandorum decem. ff. si quis om. cau.test. Ad primum
autem

autem eius fundamentum, dum inhærendo Bar. doct. in d. § morte. num. 3 [illegible] dicit, quod talis protestatio, tanquam pendens ab [illegible], [illegible] protestantis voluntate, [illegible] respondeo, quod verum est secundum Bar. [illegible] protestatio non valet de, quod [illegible] minor non probatur ab [illegible] protestatio non pendeat à volutate [illegible] dico ego, q; mo pendet, & hæc est [illegible] protestantis [illegible], & non alterius, [illegible] [illegible] ipsum protestantem no [illegible] valere, [illegible] pendet, iux. ea quæ tradit gl. magna in §. namque si cui, [illegible] pit. [illegible] de act. vb ait, quod animi alicuius intentio [illegible] declaratur, & pro quo vide etiam Bar. illam gl. [illegible] in l. pro hærede, n. 3. ff. de ac qui. hær. facit [illegible] tex. [illegible] si quis. §. plerique. ff. de rel & sump. fu in l. qui in aliena. § [illegible] Bar. & doct. & in dic. l. pro hærede. §. 1. ac in l. [illegible], alias inciperit, per procuratorem, & ibi gl. & Bar. ff. de ac q. hær. cum sim.

Postremo hic monitum te velim, & vnum ostendere, quod [illegible] quandoque pro consilio esse poterit. Quia dictum est [illegible] feudum antiquum, seu paternum in agnatorum [illegible], etiam domino consentiente, alienari non [illegible] procedere scias, vbi remunerationis causa feudum ipsum in aliquem conferre velles: nam tunc in [illegible] præiudicium domino consentiente, istud facere posse [illegible] Ro. in l. si ante nuptias. ff. solut. matrim. [illegible] in l. ex hoc iure, num. 5. in 3. esse ctu, [illegible] ctu, nume. 11. 6 [illegible] ctu ff de [illegible] cons. 6. num. 11. volum. 1. Alc. in l. creditores [illegible] de verb. [illegible] tradit Cyph. dominus meus consi. 53. num. [illegible] cum seq. similia habes pro confirmatione [illegible] exempla. Et dicit vnum [illegible] Bar. in [illegible] per tex. l. iubemus. §. sciendum, vbi gl. C. de sacros. eccles. quod generaliter vbi res est prohibita alienari, potest alienari ob bene merita remuneranda, [illegible] quib. Cephal. d. consi. Quod tamen ego verum crederem vbi nulla alia bona essent, quibus fieret 14

remuneratio: prout in simili dicitur de eo, cuius bona sunt fideicommisso subiecta, quæ licet alienare nequeat, ea tamen, aliis deficiétibus bonis, & non aliter, ob do[illegible] alienare, vel ob donat. propter nup. potest, vt est tex[illegible] lier. §. cum proponeretur. ff. ad Treb. & in authen [illegible] C. com. de leg.

CAVT LXXIIII.

De consequendo legato absque [illegible] requisitorum præsentia relicto.

SVMMARIVM.

1 *Testibus quinque saltem fideicommissa [illegible] debent apparere, & ex non solenni [illegible] relicta non debentur.*

2 *Legatum & quodlibet minus solenniter relictum, quo modo consequatur quis, num. 3. 4. 6. [illegible]*

5 *Fideiussor licet habeat diuisionis beneficium, [illegible] tamen propter mendacium priuatur.*

Negans per mendacium punitur in casibus [illegible] toto. d. num. 5.

Relicta in minus solenni voluntate de consu[illegible] debita, sub numero 7. versi. Quoniam [illegible] rati.

Limita, vt num. 9.

1 FIdeicommissa, & legata si in solenni testamento non relinquantur, [illegible] quinque saltem testibus [illegible] lorum iure apparere, argu. l. fin. §. fina. C. de cod[illegible] caut. 129. legata communiter in [illegible] voluntate relicta non debentur. [illegible] Ioan. Dilect. de ar. te. ti de test o[illegible] d. c[illegible] legatum, aut fideicommissum [illegible] quam quinque, dummodo [illegible] ctum debeatur, consilia tradunt [illegible]

præd-

præcitatis locis: quibus alia ego addo, vnde legatarius
commodum consequatur, [illegible] nullis [illegible] testibus re-
linquatur. Et primum [illegible], quod † il- 2
le, cui relictum est, eum, [illegible] rogatus fuerit, con-
ueniat & si relictum neget, [illegible] de calu-
mnia iureiurando, [illegible] cum ar-
ctet, ad respondendum legatum [illegible], nec ne: & si reus ipse
non relictum iurauerit, tutus erit, [illegible] iurare no-
luerit; verum ad iuris solennitatem [illegible] legatum
[illegible] quidem, sed minus solenniter [illegible] præce-
dens mendacium, ad legati solutionem [illegible] de-
bebit, iux. text. sing. in l. fin. C. de fideicom. vide procedit
[illegible] text. in § fin. Insti. de fideic. [illegible] quoque no.
in [illegible] verba. C. de fideic. & super hac cau. vide late Iac.
[illegible] & cæteros in d. l. fin. practicandi modum assi-
gnantes, [illegible] materiam ego plenius declarabo, secun-
dum [illegible], quos communiter receptos ad ipsam
[illegible] d. l. fi. & d. § fi. inferius [illegible]. Sed quia forte a-
liqui [illegible] oculis non habentes [illegible] non relictum iu-
rarent, [illegible] Cepo. cau. 134. vers. illa tamen cau. Quan-
doquidem homines [illegible] ad iurandum faciles, iux.
[illegible] cond. inst. in Dei contemptu,
[illegible] C. de euict. qui tamen pseudo-
[illegible] vltorem sceleris habebunt l. 2. C.
de [illegible], cui relictum erit, viam inue- 3
stigare, [illegible] negationem, va-
leat, [illegible] aperiendo, vnde [illegible] quidem fa-
[illegible] voluntate [illegible] hoc [illegible] scele
[illegible] iuramento, [illegible] reus,
a [illegible] non relictum iurarit, sed bene
illud [illegible], non solenniter [illegible]. Vel † for- 4
tassis [illegible] con-
[illegible], in quo
[illegible],
sed [illegible]. At [illegible] tra[illegible]
de eo casu, [illegible] rogare vel-
let, vt mox [illegible] legatum [illegible] corã testi-
bus [illegible] & id negauerit hæres, vel qui præ-
stare rogatus [illegible] neget [illegible] contrarium per eos

duos testes probare poteris, arg. l. vbi numerus ff. de te- st. b. & tunc certo conuincetur: cum in solam [illegible] pœnam ea procedant, quæ circa hunc casum [illegible] se- cundum Ioan. cuius opin. tenet glos. in d. l. fi. in ver. [illegible] & glos. fin. in fin. in d. §. fi. Inst. t. de fideicommis. hæred. & communiter Scrib. alij tam in d. l. fin. quam in d. §. fin. sequuntur, in hoc videlicet casu, quando appareret quod quis solenniter disponere voluisset: licet [illegible] Ioannes [illegible] Bar. & alij in eo reprobare videantur, quia ipsius [illegible] ctus vnum duntaxat complectitur casum, quo sola men- dacij ratione hæres teneatur: cum alias [illegible] in d. §. fi. qui mendacium non respicit, [illegible] non expectat pro vt declarat Ias. in d. l. fi. sub [illegible] iuncto nu. [illegible] & de eo
5 casu ego inferius nume. 6 mentionem faciam, & pro hac re facit quod in simili de fideiussore dicitur [illegible] qui cum di- uisionis [illegible] beneficium, si tamen confidenter non be- neficio vtatur, sed neget se fideiussisse, beneficium suum, ob mendacium, amittit, vt est text. in l. si debitor credit. § 1. ff. de fideiussor. vbi Bart. alia tradit similia exempla, di- cens, quod mendacium circa illud, quod est beneficij cau- sa, facit ipsum perdi beneficium, & ideo etiam [illegible] præter exempla a Bart. ibi tradita, quod vasallus feudum negans, rem feudalem ob mendacium, perdit, vt est text. in c. 1 §. vasallus [illegible] de feud. fue. cont. Abb. in c. [illegible] num. 21. post Ioan. ibi, ex [illegible] Repa. in l. qui [illegible] 1. ff. de re iu. vbi alia ponit similia exempla [illegible] nius in consuetu. Burdegal. in titu. de feud. § 5 [illegible] §. feudum, quæst 5 [illegible] in fin. principij. Duen. reg. [illegible] id plures alias allegat authoritates: qui & plures [illegible] in quibus negans punitur, remittit videndos penes Bald. in auth. contra qui propriam. C. de non num. pecu. quemque referre ait Carolum [illegible] Corneum in [illegible] in verbo, negans similia [illegible] que exempla [illegible] negantem ponit ipse Duen. reg. [illegible] nonnulla ego [illegible] infra caut. 169. similes que ponit casus de his, qui ob men- dacium puniuntur, Roland. a Val. cons. 8 [illegible] volum. 4. & si- miles pariter tradit casus, in quibus propter mendacium negans punitur, ad confirmationem materiæ [illegible] Ias. in d. l. fin. a numero quarto, vsque ad 11. [illegible] C. de fi- dei [illegible]-

de fideicomm. Confert etiam optime text. in l. cum de indebi-to, in 1. & 2. resp. ff. de probation. [illegible] quod si quis pecuniam solutam recepisse neget, quam, qui soluit, repe-tere vult, tanquam indebitam, & [illegible] pro-bationibus solutam fuisse pecuniam, tenetur, propter men-dacium, probare debitam fuisse solutam illam pecuniam: cum alias si fateatur solutam, [illegible] solutam ille qui repetere vult, indebitum probare [illegible] nemo enim suum iactare praesumitur [illegible]. Ex his igitur constat, quod si falso negasse [illegible] gra-uatus est, probabitur ille suum amittere beneficium. Et su-pradicta quidem procedunt, quandocunque [illegible] appa-reret, quid testator solenniter disponere voluisset, & non [illegible] vt per Scriben. communiter in dicta l. fin. & in d. §. fina. Quod fieri dicunt propter negantis odi-um. Et circa modo tibi traditam cautelam, quod post ne-gationem testibus hæredem conuincas, facit [illegible] tradita à Bart. in § fin. in fin. versic. Aut ab initio negat, dum dicit, quod quando quis ab initio relictum negat, [illegible] iura-menti delatione, vel testium, aut instrumentorum proba-tione [illegible] conuictus: mox fateatur, relictum quidem: sed ve-[illegible] dicens, quod voluntas non fuit solennis: tunc [illegible] in eius mendacii odium teneatur: quan-doquidem [illegible] intellexisset quod testes, qui depone-rent, vel instrumentum, fuissent secundum artem requisi-ta [illegible] probandam solennitatem, quorsum postea dixisset, quod mendacii [illegible] ratione reus allegare non posset, [illegible] vo-luntatem [illegible] solenniter apparere? Si enim non solenni-ter probata fuisset per testes, vel instrumentum solenne, [illegible] ratio subsidiarium esset refugium: sed ipsa solennis probata voluntas per seipsam niteretur, argum. 6
d. l. [illegible] C. de fideicom. Cæterum † si d. functus mi-[illegible] disponere voluisset, tunc sufficeret, quod fi-dei [illegible] ab initio, nulla præcedente negatione [illegible] hæredi ipsi iuramentum deferret, & siqui-dem [illegible] securus esset, sed si recusaret, tunc con-tra [illegible] posset condictione d. leg. fin. & d. §. fin. & ita dicit Bartolus post [illegible] nonnullos antiquos, quos refert in d. [illegible] numero secundo, versic. Alii non exigunt, &

versic. Secundum hanc ergo. quod & supra approbaui in princip. versic. Iste text. & sequitur communiter doct. ibi, vt tradit ibidem Ias. sub numero 12. versic. Secunda lect.

7 Sed † praeter supradicta, vt omnia prolus [illegible] tibi in minus solenni volunt relicta sunt, consequaris, [illegible] meli [illegible] trado pulchrum & [illegible] explorati iuris est, ex [illegible] minus solenni voluntate relicta de conscientia [illegible] ex [illegible]. & pulcher [illegible] prehēdi [illegible] l.2. ff. de fideicom. tradit Abb. [illegible] num.10 & [illegible] ex. [illegible] test. & [illegible] communem opinio testatur ibi Did. [illegible] post [illegible] qui tamen argumenta in contrarium [illegible] Clar. [illegible] quaest. 99. [illegible] secundo [illegible] si casus contingeret, facilè posset [illegible] verum [illegible] communem opin. [illegible] text. [illegible] commissum. & [illegible] de cond. [illegible] & in l. [illegible] testamento ff. de fideicom. [illegible] sub num. [illegible] & caeteri cum [illegible] ff. de cond. [illegible] & in l. [illegible] quia, ibi eadem est [illegible] sub num. 1 [illegible] magis communiter sequuntur doct. vt tradit ibi Ias. sub num. 15. [illegible] & facti ignor. quod & tenent Canonistae omnes in c. [illegible] de solut. [illegible] multis docet [illegible] hortatio [illegible] Soar. in suo Th [illegible] communium opin. litera T. num. 8 [illegible]

8 † cum [illegible] quid sibi relictum est, [illegible] via con [illegible] denunciatione [illegible] episcopali [illegible] quem tibi tradam modum infra caut. 140. in fin. & caut. 141. Hoc [illegible] posse [illegible] d.l. cum quis, [illegible] 14. & Rapa in l. nemo potest num. [illegible] ff. de leg. 1.

9 Haec autem [illegible] procedere [illegible] in legatis, vel fideicomm non in haereditate, [illegible] minus [illegible] mento relinquerentur, nam [illegible] tur, vt per l. si post divisionem, & ibi [illegible] num. 4 [illegible] & fac ipso id [illegible] Bar [illegible] Minoric. lib. 1 [illegible] c. 4. nume. 10. Bald. & Ang. in l. in testamento, ff. [illegible] cau. testam [illegible] & Pau. de Castr. in l. ex parte, ff. de acq. haer. Imo. & Alc. in d. leg. [illegible] Alex. cons. [illegible] col. pen. vol. 2. communem dicit Bertran. cons. [illegible] in fin.

fio in lib 4 Ripa in d.l.nemo, sub num.102. Clar. in §. Testamentum.d.quaest.[illegible] vers. sic. Caeterum, Eman Soar. in d. Thes.recep.sent.d.litera T.num.85. Differentiis rationem inter legata, & haereditatem vide penes praedictos doct. hanc materiam tractantes.

CAVT. LXXV.

De cogendo hærede hæreditatem adire cum inter fideicommissarium, & ipsum hæredem super fideicommisso contentio oritur.

SVMMARIVM.

1 *Fideicommissarius commodo suo priuatur hærede ante aditam decedente. Quod intellige vt nu. 5. 6. 7.*

2 *Compendiosa substitutio, quæ semper fideicommissariã continet, substitutionem vulgarem non comprehendit.*

3 *Lite orta inter hæredem, & fideicommissarium, quæ modici sit momenti, ante aditam hæreditatẽ terminatur, secus si altiorem requireret indaginem.*

4 *Fideicommissarius orta contentione inter se, & hæredem, quæ diu sit duratura, hæredem cogat adire, ne forte decedente hærede ante aditam, fideicommisso priuatus remaneat, & iudicu arbit. committitur, quando quæstio altiorem requirat indaginem sub d.nu 4. Vers. Quæ autem.*

5 *Hærede iusso adire decedente fidecommissum non extinguitur.*

6 *Ius adeundi quando transmittatur ad hæredes.*

7 *Hæredes succedunt in omne ius actiuum, & passiuum. Exceptio litis ingressum impediens, si altiorem requirat indaginem, litiscontestationem non impediret, sed in causa pro[illegible] reseruaretur, vt sub num. 3. Versic. Propterea Bar. vbi etiam ad alia similia infertur.*

1 Fideicommissa [illegible] hæres ante aditam hæreditatem decedat, fideicommissi commodo [illegible], vt colligitur ex tex. l. ille à quo § si de testamento. ff. ad Trebell. & ibi per doct. Ioan. Ducr. de arte testan. in tit. de substit. caut. 26. in princip. Ripa in l. Centurio sub numero [illegible]simo secundo, ver. sed adhuc contra. ff. de vulg. [illegible] in l. eam quam, num. 21. C. de fideicom. Ioan. Cep. [illegible] meus consi. 524. num. 7. Quod quomodo intelligendum sit, inferius dicam. Hinc est, quod, quia [illegible] ante aditam est de rebus humanis exemptus hæres, fideicommissum expirat, vt dixi Bart. in d. l. Centurio, numero 2 trigesimo secundo, sentit, sub † compendiosa, quæ obliquis fit verbis, siue quæ vt obliqua semper est fideicommissaria, vulgarem non continens substitutionem, cuius opinio communi doct. calculo receptam asserit Ripa in d. l. Cent. sub numero centesimo primo. versicul. an autem.

Fingamus modò quod ante hæreditatis aditionem de viribus fideicomm. [illegible] sit inter hæredem, & fideicom3 missarium controuersia: hæc quidem † quæstio erit à iudice ante aditam terminanda: nisi altiorem requireret indaginem: quia nec fideicommissarius hæredem prius adire, quàm quæstio ventilaretur, cogere posset, vt in d. § si de testamento ad quod facit tex. in l. 3 §. ibidem. ff. ad exhiben. & in l. fin. C. de comp. [illegible] cum simil. Propterea Bart. in l. nam & postea, in principio per illum text. secundum vnum gl. [illegible] intellectum, num. 2. 7. & 9 & ibi etiam Bald. & communiter doct. ff. de iureiur. dicebat, Quod exceptio litis impediens ingressum, si altiorem requireret indaginem, [illegible] non impediret contest. [illegible] in causæ processu reseruaretur, ad quod Bart. [illegible] numero secundo, alleg. d. § si de testamento, & d. § [illegible], idemque tradit Bart. in l. si pupilli. §. videamus, [illegible] ff. de neg. gest. in l. fi. sub numero [illegible] quarto, ff. pro suo in l. cum quærebatur, sub numero [illegible], ff. iudic. in l. si quis. C. de pos. Alexan. in d. § si de testamento. sub num. 4. [illegible] in cap. [illegible] & in cap. 1. de lit. contest. in 6 [illegible] numero secundo, [illegible] Marc. decisio. 429 numero [illegible]

Papien

Papien. ... rei. in verbo quo ad impediendum, ... Rob. Maran. de ord. iu. par. 1. ... & vl. par. princ. ... Nonum membrum, num. 13. sicut etiam videmus in nullitatis exceptione, quæ aduersus sententiam proponitur, nam ea, si incontinenti probari potest, impedit executionem, ... autem altiorem requirit indaginem, non impedit, ... Bar. in l. 4. §. condemnatum, ... nume. 3. ff. de re iud. ... Alex. num. 5. in fin. Ias. sub num. 5. ... nume. 20. ... hanc esse communem opin. ... tradit Abb. cons. ... volum. 2. Alex. ... vers. hodie tamen, vol. 2. ... cons. 81. vol. 5. Franc. Marc. ... nu. 12. par. 1. Papien. ... form. execut. sent. ... in verbo, sapiens, & egregius, sub num. 5. Maran. ... fin. eius oper. ... nu. 10. Bernard. Diaz reg. 157. & ex Ias. in ... condemnatum d. num. ... communem refert Bapt. a ... in sua collecta comm. ... litera. E. num. ... 5. Sic & per ... Bar. dou. ... communiter receptam in d. §. condemnatum, dicebat Fran. Marc. ... 249. nu. 2. par. 1. exceptionem, quæ altiorem requirit indaginem, ... guarentigiæ executionem non impedire, ad quod etiam a ... leg. Anton. de Anchar. in tract. de execut. instrum. ... Iacob. M... no. in tract. ... arbitr. iud. lib. 2. casu 12. nu. 1. & 2. missionem in possessionem, quæ ... Adriani conceditur, non impediri per illas exceptiones, quæ altiorem requirunt indaginem, vt omnes docere inquit in l. 2. & ... de ed. ... diui Adr. tol.

Deueniendo itaque ad propositum nostrum, in † casu longæ quæstionis fidei ... seruare poterit; vt hæredem per iudicem cogar, quod hæreditatem adeat: talem ... quæstionem post aditam hæreditatem differendam ... forte prius ipso hærede decedente, quam hæreditas adeatur, fideicommissarius ipse deceptus remaneat, ... rationem. d. § si de testamento. Quæ autem sit longa quæstio, vel altiorem requirens indaginem, in iudicis arbitrio residet, vt per Rom. in rubri. de arbit. nume. 30. & cons. 24. in fin. ... quitur Crauet. consi. 116. num. 17. in fin. So... consi. 5... numero secundo, volum. 3. & Socyn. sequentur Tiraquel. in l. si vnquam, in verbo, omnia, vel partem, num. 11. C. de reuocan. don. & Neuiz. consi. 56. nu. 3. 4

in [illegible] omnes refert, & sequitur d. Menoch. de arb.
iud. [illegible] casu 20. nume. 3. Scias autem non semper fi-
deicommissum perire, hærede ante aditam decedente.
5 Nam [illegible] siue coactus, siue iussus fuisset hæres adire, & an-
teq[uam] [illegible] esset adita hæreditas, decederet, non extingue-
retur fideicommissum, vt tradunt glo. [illegible] in dict. §. si de
testamento, ac Bartol. ibid. per l. non solam Cod. eo. ad
Trebel. vbi etiam Barto. qui dicit eam legem esse [illegible] hoc
sing. idemque tradit ipse Bart. in d. l. eam quam. [illegible] nu.
4. versi. aut loquimur in aliis casibus. C. de fideicommiss.
6 itidem [illegible] si hæres ex descendentibus, siue delatam sciens,
siue ignorans decederet, ad eius liberos adeundi ius per-
petuò transmitteret. l. prima. C. de his, qui ante apert. tab.
& ibi nota. tradunt Scrib. omnes in l. cum antiquioribus.
C. de iure deliber. Quinimmo filius, qui parenti [illegible] tem-
pore mortis fuit, ad quoscunque eius hæredes, etiam ex-
traneos, transmittit. l. apud hostes, & ibidem communi-
ter docto. C. de suis, & leg. Barto. in [illegible], qui patri, sub
nu. 6. ff. de vulg. idem Barto. in l. venire, nume. 3. ff. de
acquiren. hære. in l. ex militari § [illegible] ff. de [illegible] testam.
in l. liber homo. §. primo. ff. de [illegible] in l. Lucius.
ff. de iure fisci. in l. hæred [illegible] §. [illegible] ff. de castr.
pecu. in l. 3. numero 2. & in l. [illegible], numero 10. C. de
iure delibe. vbi Bartol. multa iura pro hac allegat, & idem
consulendo tenuit Ant. de Butr. consil. 67 circa med.
Cor. consi. 15. in princip. Arg. consi. 287 factum, super
quo consilium, in princip. vbi dicit, quòd secundum cõ-
munem opinio. paterna hæreditas transmittitur ad quos-
cunque hæredes & ibi plura iura allegat, & dicit, quod
Barto. partim istam legendo, & consulendo tenetur, &
quòd ipse ita plures consuluit & iudicauit, reiectis docto-
rum varietatibus: communem pariter dicit, & indubita-
tam hanc esse opinio. Corne. consil. 146. videtur prima
facie, colum. 2. libro 1. idem consil. 101. circa præsentem,
in princip. libr. 2. & consi. 208. ad decisionem, eo. lib. 2.
hanc quoque sequitur opinio. [illegible] multis [illegible], & au-
thoritatibus ab eo allegatis, Dec. consi. 250. vbi [illegible] com-
muni asserit, & consi. 381. [illegible] nume. 5. & hanc [illegible] tra-
dit conclusionem Soci. reg. 217. cum septem [illegible]
[illegible]

[illegible] Et licet Bald. [illegible] dubitare videatur, tamen [illegible] probatur opi. vt per Alex. & alios, quos refert, in d. l. [illegible], colum [illegible] quia maior ratio videtur esse in [illegible], vt transmittatur, [illegible] [illegible] insistit, quod & [illegible] doctorum opin. [illegible] firmat [illegible] ma. cõsi. [illegible] in secundo [illegible] o, [illegible] fuit Dec. d. consi. [illegible] numero secundo, & d. consi. [illegible] nu. 6. ad quod [illegible] g. Caualc. [illegible].

[illegible] vero [illegible] & ipse [illegible] adeundi ius [illegible] l. quoniam, & d. l. cum [illegible] gulo ribus, & quod ibi no. [illegible] benefi- cio [illegible] num. 2. & alii omnes. [illegible] Bartol. in d. leg. ventre. nume. 10. de acq. hære. in l. [illegible] in prin. numero [illegible] & [illegible] ff. de reb. dub. vbi plane [illegible], & ibi [illegible] Barth. Soc. [illegible] quæstion. in tract. de præscr. in 4. par. [illegible] p. principal. quæst. 2. numero [illegible] C[illegible] D. meus consil. [illegible] numero 5. 6. [illegible] & vide [illegible], quæ ego circa [illegible] infra [illegible].

Hæredes † autem [illegible] transmissa hæreditas, 7 [illegible] passi- [illegible] nihil aliud est hæreditas. ff. de ver. si. & l. [illegible] hæredem e- [illegible] cuius [illegible] fuit. l. hæ- redem ff. [illegible] iurisdictione, eadem persona, [illegible] Ambr. [illegible] de tutelu. a mor. [illegible] in princip. l. [illegible] hæredes [illegible] pariter possent, [illegible] ac eorum præ[illegible]ores, vt per tex. in l. postulante. ff. ad Treb. in l. pen. § [illegible] C. eo. [illegible] l. eam, quam, in [illegible] cogantur. Cod. de fideicom. & ibi Barto. sub num. 4. [illegible] 22. Rip. in d. l. centurio, sub num. 101. Quate- [illegible] cautelam præ[illegible], ea vti poteris, [illegible] & hæredem eum, qui post annum non [illegible], nata, vltra annum esset ex[illegible]. Ideo at- tentus [illegible], ne annum labi sinas, quin hæredem cogas, quia eo decedente post annum, hæredis hæ- res cogi non posset, per d. l. cum antiquioribus.

in ..., quos omnes refert, & sequitur d. Menoch. de arb. iu ... casu 20. num. ... Scias autem non semper fideicommissum perire, hærede ante aditam decedente.
5 Nam ... siue coactus, siue iussus fuisset hæres adire, & antequam esset adita hæreditas, decederet, non extingueretur fideicommissum, vt tradunt glo ... in dict. §. si de testamento, ac Bartol. ibid. per l. non ... Cod. eo. ad Trebel. vbi etiam Barto. qui dicit eam legem esse ad hæc sing. idemque tradit ipse Bart. in d. l. eam, quam ... sub num. 4. versi. aut loquimur in alijs casibus, C. de fideicommiss.
6 itidem ... si hæres ex descendentibus, siue delatam sciens, siue ignorans decederet, ad eius liberos adeundi ius perpetuo transmitteret. l. prima. C. de his, qui ante apert. tab. & ibi nota. tradunt Scrib. omnes in l. cum antiquioribus. C. de iure delibe. Quinimmo filius, qui parenti suus tempore mortis fuit, ad quoscunque eius hæredes, etiam extraneos, transmittit. l. apud hostes, & ibidem communiter doct. C. de suis, & leg. Barto. in l. filius, qui patri, sub num. 6. ff. de vulg. idem Barto. in l. ventre, nume. 3. ff. de acquiren. hæred. in l. ex militari § ... ff. de ... testam. in l. liber homo. §. primo. ff. de stipul. seruo. in l. Lucius. ff. de iure fisci. in l. hæreditate. §. filiusfami. ff. de castr. pecu. in l. 3. numero 2. & in l. si infans, numero ... C. de iure delibe. vbi Bartol. multa iura pro hoc allegat, & idem consulendo tenuit Anto. de Butr. consil. ... circa med. Cor. consi. 115. in princip. Ang. consi. 287. factum, super quo consilium, in princip. vbi dicit, quòd secundum communem opinio. paterna hæreditas transmittitur ad quoscunque hæredes & ibi plura iura allegat, & dicit, quòd Barto. partem istam legendo, & consulendo tenebat: & quòd ipse ita pluries consuluit & iudicauit, reiectis doctorum varietatibus: communem pariter dicit, & indubitatam hanc esse opinio. Corne. consil. 146. videtur prima facie, colum. 2. libro 1. idem consil. ... circa præsentem, in princip. libr. 2. & consi. 208. ad decisionem, eo. lib. 2. hanc quoque sequitur opinio. cum multis iuribus, & authoritatibus ab collegatis, Dec. consi. 250. vbi de communi asserit, & consi. 381. sub nume. 5. & hanc ... tradit conclusionem Soci. reg. 217. cum septem limitationibus.

[illegible] Et [illegible] d. [illegible] dubitare videatur, tamen eius reprobatur opi. vt per Alex. & alios, quos refert, in d. l. [illegible], colum pen. quia maior ratio videtur esse in [illegible], vt transmittat, vt ipse ab[illegible] latius [illegible], quod & [illegible] doctorum opin. ob [illegible] oma. cõsi. [illegible] narrat, in secundo dubio, quem refert Dec. d. [illegible] numero secundo, & d. [illegible] 38 nu. 6. ad quod [illegible] g. Caualc. [illegible] & c [illegible].

[illegible] vero [illegible], & ipse [illegible] adeundi ius [illegible], & d. l. [illegible] antiquioribus, & quod [illegible] benefi[illegible] num. 2. & alii omnes. C. [illegible] Bartol. in d. l. [illegible] ventre nume. 10. de acq. hære. in l. [illegible] in prin. numero 7. & l. [illegible] ff de reb. dub. vbi [illegible], & ibi et[illegible] circa hoc vide Barth. Soc. numero 13. [illegible] tradit [illegible] in [illegible] de præscr. in 4. par. 4. p. [illegible] quæst. 2. [illegible] 5. C[illegible]. D. meus. consilio 181 numero 5. 6. [illegible] & vide [illegible], quæ ego circa [illegible] tradam infra [illegible].

Hæredes † autem, quibus fuisset transmissa hæreditas, 7
quæ in vniuersum [illegible] ius [illegible], quam passi[illegible]. l. nihil aliud est hæreditas ff de ver. si. & l. hæreditas, ff. de reg. iur. & cum constet hæredem e[illegible] potestatis, a[illegible] defunctus fuit. l. hæredem. ff. de reg. iur. [illegible] hæres, [illegible] fictione, eadem persona, quæ [illegible], in Auth. [illegible] a mor. præst. in princip. [illegible] hæredes cogi pariter possent, perinde ac eo[illegible] prædecessores, vt per tex. in l. postulante. ff. ad Treb. in l. pen §. fin. C. eo. glo. in d. l. eam, quam, in ver. coguntur. Cod. de fideicom. & ibi Barto. sub num. 4. la[illegible] numero 22. Rip. in d. l. centurio, sub num. 101. Quatenus [illegible] tibi adidi cautelam prædictam, ea vti poteris, [illegible] inter te, & hæredem eum, qui post annum non [illegible], nam, vltra annum esset extendenda. Ideo attentus eris, ne annum labi finas, quin hæredem cogas, quia eo decedente post annum, hæredis hæres cogi non posset, per d. l. cum antiquioribus.

CAVT. LXXVI.

De fideiussore promittente reum præsentare; & reus ipse aufugerit.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor de iud. sisti liber* [illegible] *ciuilem, & natura-lem* [illegible] *liberatur,* [illegible] *mors ante moram* [illegible] *tur.*

Et quomodo reo ipso fugiente fideiussor liberetur num. 2. 3. & 4.

1 FIdeiussor de iudicio [illegible] sisti liberatur si reus aut ciuiliter, aut naturaliter ante moram, d[illegible] vt [illegible] tex. in l. si decesserit. ff. qui [illegible] cog[illegible] & in l. sed & si quis, in pr. ff. si quis cau[illegible] tex. in l. sed & [illegible] de pub. & ve[illegible] pe. & fi. C de fideiuss. & [illegible] etiam quia debitor [illegible] per [illegible] aute[illegible] liberatur. l. quod te. [illegible] de verb. obl. cum si. Per quem tex [illegible] Quidá

2 † promisit pro [illegible] S[illegible] toties, quoties, & [illegible] vt [illegible] Sempronius, antequam in iudic[illegible] male[illegible] vocaretur, aufugit: Quid a[illegible] fideiussor, vt liberetur? Dic, qui[illegible]

3 potest vti rem[illegible] vt [illegible] fideiussor, si quid [illegible] ex [illegible] niendus fore, & [illegible] vt ex [illegible] Sempronius prius bann[illegible] ex [illegible] rat fideiussor, voc[illegible] Nam cum [illegible] Iudex fideiussorē requireret, vt reum sibi exhiberet, diceret fideiussor [illegible] domine sum liberatus, quia eum, ob bannum [illegible] rei personam ex alio delicto [illegible] & proinde ex [illegible] prædictis [illegible] et, [illegible] quod etiam vide Gand. d[illegible] m[illegible] in tit. de al[illegible] quibus quæst. var. in malefic. num. 19 B[illegible] c. V[illegible] in suo tract. mal[illegible] tit. de comparit. accus. cu[illegible] conf[illegible] & c[illegible] num. 66 [illegible] in l. capitis. num. [illegible] ff. de fid[illegible] & ita co[illegible] opin.

vt li-

ut fideiussor liberaretur, traduct. Alber. [illegible] 4. pa. statut. q. 64. [illegible] etiam subdit quod ita vidit communiter [illegible], Boss. in tit. de carc. fideiuss. [illegible] num. 41. & [illegible] vide etiam Iul. Clar. in pract. [illegible] § fin. q. [illegible] vers. Quaere pone, [illegible] iudex [illegible] vt [illegible] condemnet ex ea causa fideiussorem ex alia causa [illegible] illum reum prae[illegible] ex causa, propter [illegible] fideiussit, & vbi non [illegible], eum condemnet in poena [illegible] in fideiussione [illegible] contra principalem ex vna atque altero delicto [illegible] Quod quidem [illegible] Clar. tradidit Iul. [illegible] Gand. de maleficiis [illegible] quaest. de pen. [illegible] num. 31 versi. vnde [illegible] & [illegible] Iudex Quin & iudex fideiussorem, qui [illegible] casu condemnare poterit ad [illegible], & ad interesse partis, vt tradit d. Ant. de Alex. in add. [illegible] art. in l. [illegible] si quis in [illegible] non [illegible] verum, etiam si interesse partis [illegible], & [illegible] d. Anto. de Alex. refert [illegible] decis. 234 vbi & ipse Afflict. in [illegible] conclusionem per totum consil. Neapo. decis. 234. & ita quo [illegible] habere communem opinionem tradit [illegible] criminalis, in rub. de fideiuss. num. [illegible] Vitius in 2. tomo [illegible] Soar. in Thes. recep. sent. [illegible] 1 [illegible] tamen in l. 2. §. in fi. [illegible] fideiussorem [illegible] cum voluit & dicit Thomas Gram. ad ipsum Afflictum in praecitata decis. quod de anno MDXXXI lecta fuit [illegible] curia Vicariae, in causa cuiusdam Francisci Paregalli cum quodam Francisco de Vighena Hispano, qui sistere promiserat Hieronymum suum nepotem in causa criminali, qui aufugit, & ipse fideiussor carceratus fisco poenam soluit, & liberatus fuit, & id quoque visum est Caepollae, consil. 25. nume. 2. in crimin. per tex. l. 2. in fi. cum l. seq. ff. qui satis. cog. & l. si quis reum, de cust. reo. idem tenet Menoch. de arb. iud. libro 2. casu 304 num. 5. qui alleg. Ange. in l. 2. C. de exhib. reis. Ad hoc vide Alb. in rub. extra de fideiuss. Istud autem ego hic non decido [illegible] dico aequiorem videri hanc vltimam partem [illegible] addatur afflicto, quando ipse fideiussor [illegible] in dolo, vt reus fugam arriperet. Sin autem simpli-

simpliter fideiussor, nulla promissa pœna, pro eo promisisset, qui pœna corporali damnandus esset, quia fideiussor eadem pœna qua principalis, non poterit puniri, sed extraordinaria arbitrio iudicis punitur, ita sensit glo. in c. cum homo. 23. q. [illegible] clarius Gem. in c. ius gentium, dist. 1 quem secutus est Fel. in c. fi. n. 1[illegible]. extr. de accu. quod placuit Ang. in d. l. 1. C. de exhi. reis col. 1. vers. est tamen, Sal. in 1. ad commenta[illegible] colu. 1 vers. vlt glo. C. de cust. reo Suares in tract. de fideius. in causa crim. nu. 22 & 28. quos refert, & sequitur d. Menoch. de arbit. iud. lib. 2. casu [illegible] 4.

Quatenus autem superius dixi liberari fideiussorem, si ex alia causa reus fuerit bannitus ad [illegible] rendum est, ne appareat fideiussoris opera, aut industria bannum processisse, vt per gl. ac per Bar. in d [illegible] [illegible] ceciderit in 1. oppos. qui mouentur ex tex. l. si eum. §. homo ff. si quis caut. ad quid etiã est text. in [illegible] & l. [illegible] siue autem. de publ. & [illegible] & videtur tex. in l. 2. §. si. & quod ibi not. in verbo, affectauerit. ff. si quis caut. vbi habetur, quod etiam si quis fuit a iudice iustè detentus, ad[illegible] quod non potuerit coram alio iudice comparere, vt tenebatur, non excusatur si talem affectauit detentionem, & tamẽ ibi quoque tractatur de conseruanda exceptione à iure communi inducta, quam etiam opin. sentit Bar. in l. si vero in princ. n. 2 & ibid. Ale. & pulchrè I[illegible] à num. 6. vsque ad fin. ff. qui satisda. cog. similiter sciendum est, quod bannum, per quod promissor excusatur, ex alia causa debere sequi dixi, quam ex ea, pro qua fideiussit, quia si ex eadem causa bannum contigerit, excusatio [illegible] locus non esset, vt tradit Specul. in titu. de accusat. §. sequitur versiculo, Item quæritur, numer. 7. faciuntque tradita a Gand. in prædicto loco, dum quæstionem ponit de eo, qui est potius in banno ex [illegible] quam ex quo fideiussit ille, id quod clare idem Gand. explicat, in titulo de mult. quæstion. lib. depend. a [illegible] quæ incidunt circa mal[illegible] quæstionem, [illegible] num. 33. ad [illegible] explicans in illis verbis. vel secundum d. O[illegible], & ita quoque tenere videtur Bar. in d. l. cap[illegible] numer. 3. ff. de fideiussoribus ac etiam tenet Boss. in d. [illegible] fideiussor. relax. d. num. 41. & 42. [illegible] tamen vide Iul. Clarum in d. quæst. 46. d. versic. quæro pone. ibi, sed contrarium, [illegible] ipse

ipse in contrariam partem inclinat, cum Bald. post Dyn. in l. qui crimen nu. 1. C. qui accus. non poss. Præcedentem tamen opin. [illegible] Bald. in præd. tit. num. 43. non procedere, quando bannitus ex eadem causa, ante moram fideiussionis [illegible], bona etiam essent publicata, allegat tex. in l. si fundum § si principalis. ff. de iure fisci. Bar. in d. l. si vero, in prin. circa fin. & ibi Alexan. Bar. in d. l. capitis, num. 2. ff. de fideiuss. Bald. consi. 415 volum. [illegible] Corn. cōsi. 31. volum. 1. & vide pro hoc, Bonifac. [illegible] de compar. accus. num. [illegible]. cuius dicta pro h[illegible] faciunt. Circa hæc autem diligenter aduerte, ne Bar. te faciat vacillare, dum in d. l. [illegible] distinguendo an bona sint publicata, vel non, differentiam non videtur facere inter bannitum ex eadem causa [illegible], & inter [illegible] ex alia causa, dummodo non sint bona confiscata, ideo, quia quando nō fuit confiscatio adhuc facta, reus potest interim venire suam ꝓ purgare contumaciam, & si facultas durat sistendi ipsum [illegible], iux. tex. l. 1. ff. de requir. reis. Aduerte inquā, quia Bar. in d. l. capitis, secus [illegible] qui videtur: nam quādo facit [illegible] distinct. an sint bona publicata, vel non, de qua habetur [illegible] nu. 2. suam declarat distinct. procedere in fideiussore de iudicato soluendo, non vero de iud. sist. dicens [illegible] 3. quia in vna causa damnatus in alia non tenetur [illegible] (prout [illegible] voluisse credo) sic cum ex alia causa damnatur reus, non ita distinguendum est: & certe loqui ad hoc præmemorati in hoc non distinguunt: Cæterum [illegible] etiam præd. debere fieri distinct. ex iure communi, iux. dict. leg. 1. de requ. re. at attamen [illegible] ex generali consuetudine [illegible] ius commune [illegible], vt per Gan. de mal. [illegible] gen. reo. absen. num. 3 & [illegible] per totam Italiam, & Gan. quoque refert Clar. in pract. crim. § fin. q. 44. vers. sed hodie. Alterum [illegible] modum pro fideiussore remedium, quod 4
semper locum habere potest, vt scilicet cum ipso principali [illegible] clericus fiat; quia tunc [illegible] mortuus [illegible] fideiussor liberabitur, vt vel [illegible] Card. in [illegible] decen. Bal. in l. si fil. ff. de tute. & rat. distr. & [illegible] in d. l. sed & si quis, in princ. quos ad hoc citat [illegible] in d. titu. de caue. fid. rel. num. 42.

Et pro qua re faciunt tradita a Iulio Cla. in pract. §. fi. q. 56. sb initio, vsque ad vers. quæro an clericus coniugatus.

CAVT. LXXXVII.

De renunciando beneficio l. sancimus. C. de fideiuss.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor de iud. sisti intra certum tempus, quantum habeat temporis post moram, ad præsentandum reum: & de remedio, & omni remota dilatione præsentet, nu. 2.*

1 Fideiussor † autem de iudicio intra certum tempus sisti, postquam in mora fuerit, ad moram ipsam purgandam, iure communi, sex mensium habet dilationem scilicet ad præsentandũ reum, vt est tex. sing in l. sancimus. C. de fideiuss. Specul. in tit. de accusat. §. fi. vers. sed quid si fideiussor, num. 1. quem r[illegible] Franc. Marc. decis. 777. nu. 3. in secunda par. tenentem d. l. sancimus, procedere etiam in crim. prout & eundem Specu. ita tenentem voluit allegare Apost. ad Bar. in d. l. sancimus, licet ipsa Apost. eũ corrupte alleget mihi in tit. de armis; eandem d. l. sancimus. d[illegible] asserit Bar. in l. si in insulam, num. 11. ff. de verb. oblig. in l. si quis reum, nu. 5. ff. de custo. & exhib. reor. idq. habes iuxta tradita a Bar. ipso in l. pe. C. de fideiuss. & a Bossio in tit. de cate fideiu. con. sub nu. 66. versi. nõ tamen. vbi etiam in pr[illegible] d. num. iuncto vers. & dicit Cy. supradictã ponit de sex mensium dilatione conclusionem, eam ampliando[illegible] fideiussor iuratus, [illegible] ibi vide per eũ. Hanc quoq; sex mensium [illegible] dilationem tenet in casu nostro Menoch[illegible] arbi. iud. lib. 2. cas. 40. nu. 3 [illegible] ideo consilium datur [illegible] in d. l. si quis reum, sub d. nu. 5 de quo etiam Angel. ibi [illegible] post. nu. 6. & Boss in præd. titu. sub d. nu.
2 66. Quod Iudex faciat, vt † fideiussor [illegible] legis renunciet beneficio, prout ita practicari ipse Ange d. loco testatur,

ter. & et communem ita esse curiarum stilum dicit Rober. Maran. de ord. iud. in 1. parte 6. partis, vers. satisdatio, incip. O[illegible] membr. iud. sub nu. 5 Sed in criminalibus dictæ l. dispositionem in vsu esse desiisse, & consequenter eiusdem legis renunciationem, stante eo, quod dum fideiussores similibus in casibus accipiuntur, expresse recipiuntur, [illegible] gnando reum ad omnem requisitionem, & [illegible] es, &c. tradit Clar. in pract. crim. §. fi. q. 46. vers. pen. [illegible] autem aduerte; quia Clari dictum verum non puto, ex quo post moram datur illa dilatio sex mensium; vnde etiam si promissum esset de præsentando [illegible] es, quantie[illegible] videretur propterea fideiussori suum ademptū beneficium. Vnde etiam isto in casu prodesset prædicta renūciatio: quæ saltem (dato, quod Clari sit vera opin.) proficiet ad abundantem cautelam.

CAVT. LXXVIII.

De fideiussore etiam post sententiā reum præsentare cogendo.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor de præsentando post sententiam non tenetur. Amplia, & limita nu. 2. & 4.*
Vnde vt etiam post sentētiam fideiussor teneatur, remedatur nu. 3. & 6. ac 7.
5 *Dictio, quandocunque, plura tempora comprehendit in compend. subsist.*

Fideiussor † quoque, si simpliciter de repræsentando reum promiserit, post sententiā non tenebitur. l. Græcè. §. & post litem, vers. An ergo. ff. de fideiuss. Ad quod videtur etiā text. in l. 1. in pr. iuncta glossella, in ver. [illegible] ff. si ex nox. cau. agat. & per gl. in l. 2. §. in fideiussore, in verbo, promiserit ff. qui satisd. cog. & ib. d. Angel. Alexan. & Iaso. num. 9. qui istud quatuor modis ampliat, & duobus limitat: ex quibus hic ego vnam eius tradam ampliationem, 1

vnamque limit. quæ instituto nostro congruunt. Et supra dictam quoque conclus. non teneri talem fideiussorem post sententiam, habes ex glo. 1. in l. si quis reum, & Bar. o ibi num. 2. ff. de custo. & exhib reor. Bar. in l. 3. nume. 2. ff. qui satisd cogan. in l. penult. C. de fideiuss. Michael in singu. 178. Fran. Marc. deci. 520. n. 7. par. 1. & deci. sub num. 5. par. 2. Franc. Viu. in 2. tomo cōm. opi. va. opi. n. 2. Petr.
2 Duen regu. 333. & alii quamplures. Idque in reuus criminalibus extendendum duxit Angel. de mal. in verbo, Pro quibus, & quolibet, versicu. Debes etiam, nume. 4. & ibi August. ad eum, & istud quoque sentit glo. 1. & Bart. in d. l. si quis reum, tradunt expressè Alexan. in d. §. sub fideiussorem, sub num. 4. & Iaf. sub d. num. 9. ampl. 2. qui praeterea refert Bal. dixisse in c. dilectis, in 2. col. um. ex. de ap-
3 pella. Quòd officiales † cauere debent ne carceratos sub fideiussoribus de iud. sisti relaxent, cum a fideiussio lata sententia euanescat. d. §. & post litem. sed debent accipere fideiussores de iudicato soluendo: & dicentem quoque Bal. refert Iaf. quendam iudicem prædictorum ignarum, fuisse in syndicatu ideo condemnatum, quia incarceratum pro crimine relaxauerat, dato fideiussore de iudicio sisti; & propterea ipsum iudicem desolatum remansisse, & pro hoc etiam iudicis consilio, vide Ange. de mal. f. in præcitato loco, modum ponentem, qualis debeat esse hæc fideiussio; nec erit frustratoria, alia insuper cautela addenda, de qua ipse Ange. in d. verbo. 11. Qui dicit esse per Italiam cosuetudinem, quòd semper iudex quando aliquem accipit fideiussorem, etiam vult vnum approbatorem qui approbet idoneum esse fideiussorem, alioquin si ille approbator non reciperetur: & minus idoneus esset fideiussor, iudex in syndicatu teneretur, arg. l. 1. § sciendum ff. de magist. cōuen. & §. sciendum est autem, Inst. de satis. tuto. [illegible] & tradit Catal. in tract. de synd. q. 241. per l. quoties. ff. qui satisda. cog. quē refert August. ad Angel. de malef. in præd. verbo, post nu. 5.
4 Est † autem sciendum, quod si fideiussor acceptus sit de præsentando quandocunque placuerit, etiam post sententiam pro executione fideiussor reum ipsum repræsentare tenebitur. isto enim casu non est de iudicio sisti simplex fideiussor,

[illegible], vt [illegible] Bar. in d. l. si quis reum, sub nu. 2. & ibid. sequitur Ange. [illegible] in d. § & post item. Alex. in d. §. in fideiussorem, sub nu. 4. versic. Puto, quod in terminis, & ibi Iul. sub nu. [illegible] Alex. in l. [illegible], in princi. sub num. 2. ff. de dam. infec. Cretten. [illegible] 11. Marsil. in rubr. de fideiuss. num. [illegible] Rodin. a Valle consil. 21. nume. 6. volu. 2. Et haec Bartoli, & aliorum sententia confirmatur ex eo, quod de substitutione [illegible] dicitur. Quae † si fiat per ver- 5
ba, quandocunque decesserit, [illegible] propter eam dictionem, quandocunque plura tempora, pluresque comprehendere substitutiones apta erit, & fit, vt si verbi substitutionem concludentis natura non refragabitur, ante aditam haereditatem vulgarem, post aditam pupillarem, & post pubertatem fideicommissaria continere possit, iux. opi. gl. [illegible] in verbo, ad exemplum, in l. fin. ff. de pupil. & secundum [illegible] doctorum communem dogma in l. Centurio. ff. de vulg. & pupill. & in l. precibus. C. de impub. & aliis substi. Consultum [illegible] assessoribus trado, vt † caueant, cum 6
tales [illegible] repraesentandis reis recipiunt fideiussiones, in eis [illegible]. Quod talis fideiussionem praestitit de praesentando [illegible], quandocunque ipsi iudici videbitur. Ipsi autem fideiussores prae oculis consilium habeant, ne talibus verbis [illegible] Quia tamen Bartoli, & sequacium opinionem supradictam, de temporis distributione [illegible], quae faciat fideiussorem, etiam post [illegible] obligatum, & per consequens consilium superius pro iudice traditum, Bal. impugnare conatur, in l. qui crimen. C. qui accu. non poss. per duas rationes, quibus respondet Alex. in d. §. in fideiussore & aliter etiam tenet Ang. in l. quid [illegible] §. si quid ita. ff. de aedil. edicto, argu. [illegible] tex. qui param fieri, [illegible] in d. §. In fideiussorem sub num. [illegible] si qui [illegible] Ang. tenere ait. Ideo ad omnes vitandas controuersias, quamuis Bartoli opin. sit communiter recepta, quatenus adhuc colligere ego potui, nihilominus bonum erit, & tutius factum † Iudex, prae- 7
ter supradicta verba temporum plurium vim continentia, exprimi [illegible] curauerit, quod etiam post sententiam de praesentando fideiussor teneatur. Et sic omnes omnino vitabuntur amaritudines.

CAVT. LXXIX.

De absentis fideiussore ante principalem non conueniendo.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor eius, qui absens est, non habet excussionis principalis beneficium. Vt tamen habeat, consi. datur nu. 2.*

1 FIdeiussor † absentis beneficio excussionis rei principalis non vtitur, vt est tex. in auth præsente. §. absente. C. de fideiuss. latè alleg. Iacob. Philip. Por. in 1. lib cõclu. reg. 41. limit. 3. vbi duob modis istud ampliat: Primò si sit præsens debitor, & latitet, vt per Guid Papæ, q. 570. Secundò si etiam reuertatur ipse principalis pendente iudicio intentato contra fideiuss. vt per Apost. ad decis. Tholo. 81. ipsi †
2 tamen fideiussori huiusmodi beneficio vti volenti cons. in d. §. absente, datur, vt à iudice tempus petat, intra quod reũ primò conueniendum deducat: In subsidium ipso reseruando. Quot autem temporis hoc in casu sit ab ipso iudice statuendum, egregiè explicat D. Iac. Men. in 2. lib. de arb. iud. casu 40. vbi omnino vide.

CAVT. LXXX.

De fideiussore præsentis conueniendo ante principalis excussionem.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor regulariter ante principalem conueniri non potest: Vt tamen conueniatur, remedia dantur, nu. 3. 4. 7. 10. & 12. & sub nu. 6.*

2 *Fideiussores accessoriè sunt obligati. & ideo appellantur accessores.*

5 Mer-

7 *Mercatorum curia ex bono, & æquo iudicat, non attentis iuris apicibus.*

8 *Iuru s[illegible] endo de principali debitore de iuris apicibus est.*

8 *Fauori [illegible] quilibet renunciare potest.*

9 *Fideiussor indemnitatis licet omnibus renuntiet fideiussorum beneficiis, tamen ante principalem conueniri non poterit,*

11 *Fideiussores in foro ecclesiæ absque principalis excussione conueniri queant.*

13 *Mulier pro alio cum iuramento intercedens priuatur Velleiano.*

14 *Iuramentum habet vim expressi.*

15 *Legitima non censetur renunciatum per generalem renunciationem, fallit tamen vbi adest iuramentum, nu. 16.*

Fideiussor † autem præsentis regulariter ante principalem conueniri nequit, vt est tex. in auth hoc si debitor. C. de pignor. & in authent præsente. Cod. de fideiuss. & in corp. vnde istę sumuntur authenticæ. Ob hanc regulã vide Spec. regu. 1 7. litera E, Duen. reg. 315. Iacob. Phil. Por. lib. 1. conclu. conclusione 41. apud quem habes plene & ampliationes, & limitationes huic materiæ congruas: ex quib. hic ego illas inseram, quæ proposito nostro inseruire videbuntur. Supradictæ autem conclusionis ratio in promptu patet, quia † cum fideiussores accessoriè sint obligati. §. fideiussores, Insti. de fideiuss. Appellenturq; accessores. l. ex persona. ff. de fideiuss. conueniendi non sunt, nisi in subsidium, quando scil. creditor nihil, vel nõ omne suum creditum a principali debitore exigere potest. §. fin. in fi. Inst. de replic. iuncto. §. 1. in Auth. de fideiuss. cum d. auth. præsente, inde sumpta. 1 2

Verum vt non excusso etiam principali debitore fideiussor conueniri possit, nonnulla trado remedia: Quorum primum illud est, quòd † aliquo modo ipsum inducas fideiussorem ad negandum se fideiussisse; nã si tibi euenerit, quod neget, excussionis perdet beneficium, argu. tex. not. in l. si dubitet creditor, alias incipit, si dubitetur. §. 1. & ibi 3

Bal & Angel.tradunt.ff.de fideiuss.Ias.in l.fi.nu.6.C. de fideico Port.post eos, quos alleg. in d. reg. 41 limita.18 Rolan.à Valle,& quos abunde allegat consil.88. nu.2. volu.4. Ad hoc quoq; plures allegantur tex. & authoritates per Duen.reg.32... & d.regu.3.5.& faciunt tradita quæ tradit Ias. in d l.fi.nu.4.5.7.8.cum... ibus ... fi. cum ibi traditis à Docto. ex Io. opin. ad id facit. ... fideicomm. & ... fi. Insti.d... hære d... quæ ... a ... sup. a cautela 74. Faciunt quoque tradita a ... concl u.reg.to. Rolan. d. cons. 88. ab initio, ... verum in casu præsenti; quodque prof ... vt ... Rolan a d... verum, vsq; ad finem.consi ... pro ... ante ... deiussore contrariam potes colligere cautelam, ad quam ibi me remitto,& in specie.sub n... ver. & pro cõfirmatione ... Similiter & vide pro hoc primo cõsi... quæ ... cautela 149. vbi & caute ... do pro negante & ibi vide. Secundum remedium est & prin... ut ... vt creditor cum pro debitore fideiussorem accipit, caueat ... vel mercari recipere in fideiussorem, quia ... principali debitore, similis fideiussor ... conueniri poterit, nec ille excussionis beneficio vti valebit, ... præsumitur, atq; probatur ... tex & gl. ... in §. fi. in Auth. de fideiuss. quem tex ... notabilem, singularemq; ad hoc aiunt Bar. ibi ... casum sequuntur, & summe commendant Aret. in §. ... quis in fraudem, nu.10. versi. ... cautela, & ibi ... n. ... Inst. de actio. idque ... Sal... in l. fi... C. de non nu.pecu ... singularis ... Dec. in l. vlt.num.23. ... C. ... ex cautione, limi .18.C.de non nu.pecu ... consi. 6. Guido Papæ consi.10 .col.1.versi. ... & consi.14. col.4. versi. vlterius etiam, qui ... hæc refert & sequitur ... decisio.221. sub num.14.in fi. cum ... Delphinatu seruari de consuetudine ... & hanc quoque tradit conclu. Fran. Marc. decis. 78. nu. 1. parte ... Chassan.in consue. Burgun. rub. ... §. ... colum. 3. Ant. ... de contro.c.13.num 4. versicu. Quarto limita. Hippo.in rubr de fideiuss.num. 8. Duen d. reg 335. lim. 3. Anto. Negus. in tracta. de pignor. in 1. memb.8. par. num.29. Port. d. reg. 41.lim.

[illegible] Straccha in tract. de mercatura, in titu. [illegible] procedes. sit, in vers. de exceptio- [illegible] & [illegible] ad id refert Menoch. de arb. iud. [illegible] communemq. hanc [illegible] in Thes. [illegible] litera F, nu. [illegible] quia [illegible] curia ex bo- 5
na æquitate, non [illegible], & solem- [illegible] procedit atque [illegible] in ter- [illegible] fi fide- [illegible] Quintus [illegible] Bal. in l. [illegible] Bal. consi. 4 [illegible] pen. & consi. 466. [illegible] §. sed cum [illegible], num. 11. ff. de pact. [illegible] .65 in [illegible] volu. 4. Negus. [illegible] supra, sub d. nu. [illegible] Straccha in d. tract. de [illegible] c. d. tit. [illegible] mere. [illegible] Marant. de ord. iud. par. 4. versi. No- [illegible] de quib. Emá. Soa. in suo Thes. [illegible] litera M nu. 113. vbi f. [illegible] istud pla- [illegible] & tradit etiam Menoch. d. q. 5. nu 9. At- [illegible] conuentio [illegible] principalis debitoris excus- 6
[illegible] esse dicitur, [illegible] voluit Bal. in [illegible] mancipium [illegible] consi. 450. Duæ ra- [illegible] in d. § in fraudem [illegible] loco supra citato, [illegible] sub num. 14. Negus. in d. 1. memb. 8. par. nume. 18 [illegible] 9 Quapropter dicunt Doct. Quod [illegible] sit de apicibus iuris, tunc non requiritur quando [illegible] facti veritate in- [illegible], seu summarie, sine strepitu, & figura iudicii; Pu- ta, quia statutum sit in aliqua ciuitate, ex quo in aliqui- bus [illegible] ita procedatur: aut obtentum sit a Principe ita procedendi [illegible] quod tu perpetuo nota, quia hoc [illegible] tertium remedium, quo possis vti cum fideiusso- rem absque principalis excussione conuenire volueris) ita tenent Ange. Aret. & Ias. in d. §. item si quis in fraudem, [illegible] nume. 78 Alexan. consi. 114. num. 9. vol. 6. [illegible] consi 24. nume. 48. in 1. vol. And. Barba. consil. 12. [illegible] 4. Hipp. in d. rub. de fideiuss. nu. 13. Mysing. in [illegible] Imper. Cameræ, cent. 2. obseruat. 15. ibi, vel causa [illegible] decidenda ex bono, & æquo. Negus. in dict. 1. memb. [illegible] par. num. 28. Socin. d. regula 177. lim. fi. Port. de

regula 41.lim.12.Rolan.à Valle consi.9.num.21.consi. 14. sub num. 16. & consi. 79. nume.25.volum.1.Menoch.d. q. 51.num.8.Laur. Chircou. in 2. centur. commu. opi.concl. 26.Quartum tibi trado remedium, quo fideiussorem valeas, non excusso principali, conuenire; vt † cum fideiussores recipis,caueas, quòd ipsi beneficiis istis renuncient; tunc enim ab omni excussionis beneficio erunt exclusi, vt ita sentit glo.in §.si quis igitur,in ver.accedat. in Auth. de fideiuss.quodque tenet Docto.in d.auth.præsente, & præsertim Bal.ibi,in fine,Spec.in titu.de renunt. §.1. versi. viso de beneficio,num.16.ad fi.Corn.consi.111 num.8.volum.1. Barba.in c.peruenit,num.5.& 6. extra de fideiuss. Hippol. in d.rub.de fideiuss.num.1. Port. d. reg. 41.limit.26. & istã communem esse opin.asserunt ex nonnullis autoritatibus quas recensent,Duen.d.reg.325.lim.6. & Mich. Grass. in 1. lib.comm.op.c.11.fideiussio.q.quinta, Vasquius lib.1.illust. contro. contr. 33.nume. 25.licet postea per multos alleget contrarium tenentes:& ita ipsum Vasq. alleg. Io. Fich. ad Bap.à Villal.in sua collecta com. op. litera R,post num.22. Planè communis huius conclusionis præcipuum fundamentum in eo residet;quia beneficium d. auth. præsente, absque dubio in ipsorum fideiussorum fauorem inductũ

8 est; Tritissima † autem extat regula, Posse quemlibet fauori suo renuntiare.l.si quis in conscribendo.C de epis. & cler.l.pen. C.de pact.cum sim. Sic & videmus,vt dixi supra caute.77.quod ex quo inductum est in fideiussoris de iudicio ad certum tempus sisti beneficium, posse enim intra sex menses moram purgare.l sancimus. C. de fideiuss. renuntians d.l.beneficio fideiussor ille eorum sex mensium non habebit ad purgandam moram dilationẽ, vt per Bar. in l.si quis reum, sub nume. 5. ff. de custo. & exhib.reor. & alios,quos in præcitata caut.ad hoc allegabam. Si ergo fideiussor excussionis suo renuntiarit beneficio,eo amplius

9 vti non poterit.Id autem † limitatur non procedere in fideiussore indemnitatis; qui licet omnibus de fideiussoribus beneficiis renunciasset, tamen ante principalem cõueniri non posset,vt per Bar.in l.1.nu. 2. C. de conuen. fisci debit.quem sequitur ibi Alexan.ad eum,vbi ad hoc plures alios hoc tenentes allegat; ad idemque vide Duen.multas

alias

alias allegantē authoritates, in d. reg. 335. ampl. 2. & Eman. Soar. communem ex multis, quos allegat, tenentem, in litera F. num. 138. Et de hoc indemnitatis fideiussore in prox. seq. cautela tractabo, tradens aduersus eum modum, quo primum & ipse conueniatur.

Quintum † remedium erit, si fideiussores ipsi causam, super qua fideiubebunt, ex æquitate terminandam consentient; Nam cum (vt dixi) ista principalis debitoris excussio sit magis de iuris apicibus, quàm de æquitate, fideiussores poterunt omni eorum beneficio ad hoc sublato, conueniri: idque remedium probatur ex his, quæ ego dicebam in secundo remedio, num. 4. cum duobus seq. Cùm enim secūdum æquitatem causa deciditur, ea, quæ de apicibus iuris sunt, minimè attenduntur, d. l. si fideiussor. §. quædam. ff. man. facit text. in l. ita vulneratus, circa fi. vers. multa autem, & vers. vnum interim. ff. ad l. Aquil. idque in terminis nostris tradit Rom. d. cons. 430. Pro quo etiam vide gl. in c. dilecti, ex. de iud. Barb. in c. peruenit, num. 7. ver. quarto fallit. ex. de fideiuss. Dec. in d. l. fi. n. 22. ff. si cer. pet. Steph. Aufrer. in additionib. ad decis. Cap. Thol. 196. traditque Duen. d. reg. 335. d. lim. 9. 10

Proptereaque † etiam fit, vt in foro ecclesiastico fideiussores isti absq; principalis excussione cōueniantur. Quia in foro eo non iuris apices, & solennitates istæ, sed quæ ex bono, & æquo sunt, attenduntur, vt est gl. in d. c. cum dilecti, in verbo, subtiliter, ad fin. ex. de iud. Ias. in d. §. item si quis, num. 78. qui tamen pedes omnino non firmat, Port. & quos ipse alleg. d. conclu. 41. limit. 33. Duen. d. regu. 335. lim. 4. vbi necipse pedes figit, sed inquit videri in contrarium tex. in d. c. peruenit, & ibi gl. ex. de fideiuss. Est † & vltimum cęteris facilius remedium, quo absque eo, quod fideiussores aduertant, excussionis euanescet auxilium: videlicet si cautus erit creditor, vt cum intercedunt hi, iuramento adhibito fideiubeant: Tunc enim iuramentum ipsum operabitur, vt fideiussores opponere dictam excussionis exceptionē nequeant, vt ita singulariter probat tex. in c. ex rescripto, ibique no. extra de iureiur. vbi etiam Bal. Anch. & Abb. Cynus in l. si ex cautione, num. 6. C. de non num. pec. Rom. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. Alex.

conſ.29.num.38.vol.7.Apoſt.ad Bar.in l.Marcellus, nu. 7. litera C.ff.de fideiuſſ.Corſet.in tract.de iureiur. quæſt. 8. num.36.Mar.Ant.Bau.in tracta. de iureiur. in prin.nu.13. Apoſt.ad Abb.in d.cap.peruenit,in addit.magna,& in alia parua,ad num.6 Socin.dicta reg.177.limi.1.Goz. conſ.32, num.14.Hier. Grat. conſ. 28.nu.16.vol.1. Stephan.Aufrer. ad deciſ.Cap.Tholoſa.deciſ.139.dicens,quod ſemper hanc vidit ſeruari opi. Andr.Tiraq. in rep.l. ſi vnquam, in præfat.num.137.& num.152.Roland.conſ.6.num.45.communem tradit.Ioan. Hannib.in repe. l.ſi inſulam, num.162. ff. de verbor.oblig. Et licet nonnulli contrarium ſenſerint: tamen iſtam opinionem, tanquam magis veram (vt ait) tenet Duen.in ſæpe d.regu.335.lim.30.verſic.ſed nihilominus.Mich.Graſſ.in 1.lib.comm.opin.c.1 . quæſt. 9. verſic. contrariam. & iſta quidem opinio vltra text. d. cap. ex re-
13 ſcripto,vbi † mulier per iuramentum Velleiano renunciaſſe cenſetur,probatur etiã generali, & ſolidiſſima ea ratio-
14 ne,qua dici ſolet, iuramentũ † vim habere expreſſi exprimendi caſus.l.cum pater.§.filius matrem, ff. de leg.2.Bald. quæſt.2.& Salic.colum.vlt.in l.1.C.commod.Alex.in l. 1. §. ſi quis ita,num.13.ff.de verbo obli.conſ.27.lib.1.conſ.113. num.11.vol.5.Iaſ.in l.in repudianda,ff.de acquiren. hær. in §.item ſi quis poſtulante. nume.14.Inſti. de action.Socin. conſ.70.num.1.volum.3.Dec.conſ.340.nu. 4. & conſ.404. num. 10.Ripa in l.4.§.condemnatum, num 24.ff.de re iudic.Goza.conſ.69.ſub num.19.& conſ.87.ſub num.13.Tiraquel.in legib.connubia.in gloſ.5.num.148.Boer.deciſ.3. num.4.F.anc,Mar.deciſ.217.in ſi.par.2.D.meus Ioan.Cæphal.conſ.58.numero 26. conſil. 94. ſub numero octauo, conſ.147.numero 12.& conſ.557. nume.10.Duen. d regul. 335.limita.20.verſic.ſed nihilominus.Mich. Graſſ.d. lib.1. commun.opin.d.c.11.& d.quæſt.9.in fin.Iacob. Phil.Por. in 3.lib.commun.opin.concluſ.2. Et ideo videmus, quòd
15 † licet per generalem renunciationem non cenſeatur legitimæ renunciatum,vel iuri petendi ipſius legitimæ ſupplementum,niſi expreſsè,& generaliter ei fuerit renũciatum.l.ſi quando.§.generaliter. C. de inoffi.teſtam.tamen
16 † quando iuramentum accedit, perindè habetur, ac ſi expreſsè,& ſpecificè illi renunciatum fuiſſet,Lud.Ro.in d.l.1.

§. ſi quis

[illegible] si quis ita, de verb. oblig. Alexand. in l. si q[illegible] C. de [illegible] l. 6. C. de inoff. test. quos [illegible] Goz. [illegible] num. 19 & cum ipso Goz. [illegible] Valle, [illegible] num. 40. volum. 2.

CAVT. LXXXI.

De indemnitatis fideiussore, prius, quam principalis excutiatur, conueniendo.

SVMMARIVM.

1 *[illegible] beneficio [illegible] tamen habet [illegible]. Vt autem [illegible] beneficio, [illegible] num. [illegible] & 13.*

2 *[illegible] promissum videtur promittere illud, quod [illegible] principali debitore creditor [illegible] nequit.*

4 *[illegible] legum auxilio, censetur [illegible] expressè [illegible].*

[illegible] num. [illegible] secundum [illegible] dicendum [illegible].

6 *[illegible] auxilio videtur renunciasse beneficio [illegible] ultra quam facere possit.*

8 *Iuramentum [illegible] renunciationis. Et specialiter [illegible] expressè [illegible], num 9.*

10 *Singula quae non prosunt, multa iuuant.*

11 *Transigi non potest super dependentibus ex ultima voluntate nisi reperta veritate ex inspectione, vel cognitione ipsius ultimae voluntatis.*

12 *Iuramentum sapit naturam actus super quo interponitur.*

Fideiussor † indemnitatis, prout dixi in proxi. praec. 1
cau. [illegible] etiamsi fideiussorum renũciasset beneficio, non est ante principalem conueniendus, ex doctr. Bart. in l. 1. n. 2. C. de conu. fisci deb. lib. 10. & ibi Alex. ad ipsum Bart. Bal. in l. 1. C. de his, quae in frau. cre. Ang. Alex. Ias. Dec. Alc. Cur.

Iun.in l.[illegible] ff.si cert.per. Sali.in l.1.C.quod cum eo.Rom. cons.2[illegible]lum.1.& consi. 241. colum.2. Fulg. in l. quæro, vers.vlt.[illegible]oto.ff.loc.Corn.cons.109.num.7.volum.1.Alex, cons.29.num.22.vol.7. Roder.Soar. in tit. de los emplasamentos,fo.174.colum.2.Hippol. in reper.rubr. ff. de fideiusso.num.23.Duen.reg.335.ampl.2.ex quibus patet, quod hæc est doctorum receptissima sententia, vt etiam communem profert Dec.d.l.fi.ff. si cert.pet.sub nu.9.& Eman. Soar.in Thes.recept.senten.litera F.n.138.Cuius sanè conclusionis rationem colligo ex Bartol. in d.l. quæro. ff.loc.
2 Quia † scilicet indemnitatem promittens illud promittere videtur,quod à principiali creditor consequi non posset, ideoque nimirum, si etiam renuncians fideiussorum fauoribus, numquam tenetur, nisi primum appareat excussio principalis,quātum quis damni sentiat,vt per ipsum Bart.etiam habemus in d.l.1.sub n.1.C.de conu.fisci debit. & ita intelligunt omnes præmemorati doct.

Vt autem & iste indemnitatis fideiussor, priusquā principalis discutiatur,conueniri possit: Remedium est, quod
3 † creditor eum recipiens obtineat ab ipso non modo simplicem beneficii de fideiussor.renunciationem,sed etiam omnis legis auxilii remissionem, vt ita singlariter determinat Alexan.d.cons.29.nu.34. de quo tamen non parum dubitat Ias.in d.l.fi.num. 3. & contrarium tenet ibid.Dec. num.9.in fine,& ita quoque sentire videtur Eman.Soar in præcitato loco. Sed certè Alexandri decisio rationem sapere videtur.Namque illa de omni legum auxilio renunciatio pluros solet notabiles producere effectus: Vt vide-
4 mus † in muliere,quæ,cum tutelæ munus subit,si omni legum renunciat auxilio, censetur renunciasse Senatusconsulti Vell.benefi.io, etiam si ipsa mulier expresè non dicat,secundum Bar.in l.si quis sub conditione.num. 21.ff. de testamen.tute.& in auth.matri,& auiæ,nu.14. C. quan. mul.tut,offic.fung. Socin. cons.200.sub num. 4. volum.2. Dec.cons.452.num.19. Rip. in repet.l.si vnquam,num.118. C. de reuocan. dona,
5 Iidem † si talis mulier ita renunciauerit,censebitur renunciasse beneficio, ne possit incarcerari, si credimus Bar. in d.l. si quis sub condit.nu.18. & in d. auth.matri,& auiæ, num.

num.13.& ibi Salic.num.14.Ludo.Rom. Alexand.num.11. Iaf.sub num.34. in l.plerique. ff. de in ius vocan. Rom.in l. si vero.§.de viro,in 2.princip.fallen. & in l. alia.§. eleganter,nu.11.ff.solut.matrimo.& cons.118.Matthæsil.not.109. Alexand.ad Bar.in l.nemo carcerem, num.4.C. de exact. tribut.lib.10.Hoc idem habetur in tract.de carc.inter tractatus Barto.inserto,sub nu.4.vers.vnum tamen.Soc.consil.127.num.3.volum.1. & cons.180.num.2.volum.2. Boer. decisio.149.sub num.11.& in repetit.l.consentaneum,num. 141.C.quomo.& quando iud. Rip. in præcitato loco: tradunt & alii nonnulli, qui etiam communem istam opin. asserunt,quos refert Franc.Viuius in secundo tomo commun.opin.diuersorum, litera C.opin.37.vbi & ipse hanc sequitur opin.tradunt & alii,quos ante ipsum Viuium pro hac parte allegat Duen.regu.312. limitat.2. Tamen ipse Duen.in versic.Dico tamen, refert contrarium nonnullos tenere,quos sequi videtur,ad quod alleg.tex.in l.sunt,qui. in fi.ff de re iudi.vbi habetur,quòd parentes non possunt conueniri,nisi in quantum facere possunt:Et certè id huius legis fundamentum (licet ipsius l.cum sequen.in aliis personis ibi enumeratis,quam in parentibus,sublata videatur dispositio.vbi supradicta interuenit renunciatio, vt statim ex infra dicendis in sequen.num.apparebit)maximi ponderis est,quia etiam si renunciatum sit, vt supradictum est: tamen si per ipsam renunciationem intelligeremus ratione tutelæ administratæ posse ita ab eorum filiis,aut nepotibus matres,vel auias cõueniri,vt etiam in carcerem truderentur,adhuc remaneret, & irreuerentiæ, & inhonestatis scrupulus, ac quoddam resultaret absurdum ab omni æquitate dissonum:quod potens est(vt puto)ad faciendũ, ne etiam expressa de hoc renũciatio quicquam prodesset iux.l.veluti.ff.de iust.& iure.l.4.§.parentes, & l.6. ff. de in ius voc.iuncta l.ius publicum,& quod ibi tradunt Doct.ff. de pact.& facit text. in l. stipulatio hoc modo, in ratione decidendi,ff.de verborum oblig.& in cap.non est obligatorium.ex.de regu.iur.in 6.Prædictis accedat simplex honestatis seruandæ in mulieribus ratio,qua effectum est,ne ipsæ mulieres ad instantiam quorumcunque creditorum carcerari in causis ciuilibus valeant, l.1.& in authẽ.ibi po-

sita.C.de offic.diuers.iud.& in auth nouo iure C. de cur. reorum. Ob quam honestatem tuendam dicendum videtur eam renunciationem, quò ad hoc, nihil operari posse, vt & ita per hanc rationem tenuere Barb. in cap. lator, nu. 4. extra de pigno. Soc. in d.l. plerique, nu. 4. Pom ad Bart. in d.authen. matri, & auiæ, d. nu. 13. litera G in verbo, vt l. 2. & alii, quos refert Duen in d. r. gul. 3. 2. d. limit. 2. versi. Tamen Barth. Soc. & Borgn. Caualc. istam opin. contra Bar. & alios sequens, in tracta. de tutor. & curato. fo. mihi 177. sub num. 322. versic quibus tamen non obst. Dicendū ergo est in casu isto pro rei veritate, quicquid alii cum Bar. currentes, dixerint; etiam quicquid sit de communi opinione, cui certè ego acquiescere nequeo, & ob reuerentiā, quam matri, & auiæ, omnibusque parentibus filii debent: ac propter publicam verecundiam & honestatem, quæ in mulieribus requiritur, supradictam clausulam, de renunciatione omnis legum auxilii, nil operari, licet ex sui virtute multos soleat parere effectus, qui pro supradicta Alexandri sententia faciunt, vt ... ex tali renunciatione fideiussorem indemnitatis, ante principalem posse conue-

6 niri. Quandoquidē † & pariter videmus, quòd qui renunciat, vt supra; videtur renunciasse beneficio: Ne conuentatur vltra quam facere queat vt per Cornel. cons. 128. vol 3. quem ref. ad hoc Ripa in repet. d. l. si vnquam, d. nu. 118. Gozad. cons. 69 num. 20. & quibus in locis Ripa, Goza. & Dec. pariter in d. cons. 452. num 18. cum sequen. alios huius renunciationis ponunt effectus. In summa ista renunciatio tantæ est virtutis, vt per eam intelligatur renunciatum beneficio tam iuris communis, quàm municipalis, Bald. Ange. & Raph. in l. sed & si quis. §. quæsitum ff. si quis caut. quos ad hoc retulit Gozad. d. cons. 6. d. nu. 20. & de hac omnis legum auxilii renunciatione ego infra tractabo, in litera R. caut. 2. vbi generalem ob hac renunciationis clausulam, cautelam afferam.

7 Crediderunt tamen aliqui, quòd † omnis prorsus tolleretur dubietas, quandocunque iuramentum vna cum dicta renunciatione de omni legum auxilio, iungeretur, quia (vt dicebam in prox. præceden. caut. num. 11. & seq.)

8 iuramentum † vim habet expressæ, & specificæ renunciationis,

[illegible] c. ex rescripto, extra de iureiuran. Soc. cons. 147. prope fi. [illegible] Rip. in d. l. si vnquam, nu. 110. Cæphal. Dominus [illegible] cons. 44 num. 7 & ipsum † iuramentum vim habet 9 specialis, & expressi cõsensus, secundum Bal. & Sali. in l. 1. C. commo. Ange. in l. fe[illegible] C. qui testamen. face. poss. & alios quos in præceden. caute abunde allegabam. Et pro hac opin. accedit in casu nostro. Quia si de per se renunciatio [illegible] ad ĉta non sufficeret, tamen cum iuramento iuncta proficere debere videretur, argumẽto est vulg. ea reg. Multa † iuuant, quæ singula non prosunt. l. si stipulatus sis, 10 in prin. c. & ibi gl. 1. ff. de v[illegible]r. cum sim Roland. à Valle consil. 41 num. 14. volum. 4. D. Ioan. Cæphal. cons. 251. num. 88. [illegible] in [illegible] proposito dixit Alexan. ob prædictam iuramenti virtutem du[illegible]s, in cons. 11. colum. [illegible] volum. 2. quòd qui cum iuramento renunciat omni legum auxilio, censetur renunciasse beneficio. l. de his. ff. de transact. quæ vult, de his † controuersiis, quæ ex testam. proficiscuntur, ne 11 [illegible] transigi, neque aliter exquiri posse veritatem, quam [illegible] s, cognitisque testamenti verbis. Verum scias neque [illegible] dium istud de iuramenti adiectione tutum esse: Namque in contrarium extat communis doctorum opinio. Alexand. enim, Ias. Dec. Alc. in d. l. fi. si cer. pet. iuramẽtum talis fideiussoris ad eius tollend[illegible] privilegium non operari senser[illegible] Felin. in d. c. ex rescripto. Ripa in d. l. si vnquam, sub n. 1[illegible]. & communem partem hanc asserit Emanu. Soar. in eius Th[illegible] d. litera F. nu. 139. Cuius sanè conclusionis præcipua doctorum ea est ratio: quia † iuramen- 12 tum sapit actus naturam, super quo interponitur l. fi. ff. qui [illegible] cogan. & l. fin. C. de non nume. pecu. Si ergo vera est [illegible] opinio qui volunt non proficere generalem ipsam renunciationem, neq. etiam dicendum videtur, iuramentum [illegible] adiectum creditori talem fideiussorem recipienti prodesse, & facit hic in terminis doctr. Bart. in d. l. sed & si q[illegible] §. quæsitum, nu. 4. ff. si quis caut. dicentis, iuramentũ super generali renũciatione interpositum referri ad casus tantum ad quos generalis refertur renunciatio; & tenet Alber. de Rosa. Bal. Ang. Fulgo. & communiter doct. in d. § quæsitum, ac alii quos ref. [illegible] Ias. communem dicẽs ibid. nu. 42. & hoc est, quod voluit dicere Ripa in d. l. si vnquam,

13 sub d.num.120.ad fin. Tutitor † igitur erit cautela, si expressè pactum fuerit, vt iste fideiussor etiam ante principalem conueniri possit, cum quilibet valeat fauoribus pro se introductis renunciare, iuribus vulga. Nec obstat si dicatur, quod hoc pacto in repugnantiam eam incideremus, quod cum iste fideiussor de indemnitate teneatur, id est in eo, in quo principalis deficere apparuerit (vt suprà declaraui) si mox pactum fiat, vt ante principalem teneatur duo inuicem pugnabunt, videlicet quod & teneatur ante principalem discussum, secundum pactum factum, & non teneatur, iuxta fideiussionis naturam, quæ stare nō possunt, l. ius nostrum, & l. vbi repugnantia, & ibi Dec. & Cagn. ff. de reg. iur. Nam respondeo, quod per secundi pacti vim, quo iuri suo fideiussor expressè renunciat, fideiussionis natura, & sic primum pactum tollitur, argu. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact.

CAVT. LXXXII.

De fideiussore ob diutinam obligationem petente se à debitore principali liberari.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor, qui longo tempore in fideiussione stetit, potest petere se ab ea liberari. Limita, vt nu 3.*

Longum autem id tempus stat in iudicis arbitrio, num. 2.

4 *Libellus fideiussoris volentis se, ob longum tempus, a fideiussione liberari, nō concluderet, si simpliciter diceretur: Talis petit se a fideiussione liberari, quia diu in fideiussione stetit.*

Ideo datur libellandi cautela, num. 5.

Filii positi in conditione non censentur vocati, sub nu. 3. vers. Proindè.

1 Fideiussor, † qui diu in fideiussione stetit, se ab ea liberari petere potest, cap. vltim. ex. de fideiuss. l. Lucius. ff. mand. gl in l. si pro ea, in verbo, feceris. C. eod. gl. & Doct. in §. si quid autem, Instit. de fideiuss. innuit Bar. post Iacob. de Arec.

de Aret. in l. facere posse, nu. 3. & ibi Bal. & Alex. post alios, nu. 1. ff. solu. matrim. Ioan. An. ad Specu. post ipsum Specu. in tit. de iud. §. specilia, sub n. 3. in verbo, in 10. tradit Afflict. decis. 241. sub num. 3. Soci. reg. 191. vbi materiam istam declarat, & regu. 192. limi. 3. & communem hanc esse sententiam ostendunt Bapt. à Villalob. in sua collecta commu. opin. in litera F. num. 36. Eman. Soarez. in suo Thes. recep. senten. litera F. num. 143. Menoch. in tract. de arbitr. iud. lib. 2. casu 41. nume. 1. Istudque † diuturnum tempus in 2
iudicis arbitrio æstimandum consistit, vt not. glos. fi. in d. l. Lucius, per l. 1. in fine. ff. de iure deliber. gl. in d. l. si pro ea, in d. verbo, feceris; pariter gl. in d. cap. fin. in fi. gl. 1. ext. de fideiuss. Bald. in d. l. si pro ea, vers. 10. quæro, quē refert Soc. d. regu. 192. d. limi. 3. Bellon. in d. §. si quid autem, nume. 4. Inst. de fideiuss. Ias. in l. si pœnam, numer. 7. ff. de verbor. obligat. Ruin. cons. 187. in fine, lib. 1. Afflict. d. decis. 241. sub d. numer. 3. quos refert, & sequitur Menoch. d. casu 41. num. 3. communem tradunt Villalob. in præcitato loco, ac in d. litera F. Emanue. Soar. num. 144. Et prædicta quidem conclusio: Quòd fideiussor diutinus liberationem petere valeat, non † procederet, si sub conditione esset 3
obligatus. Quia quod dictum est, locum sibi vendicat vbi purè se obligauit, pro quo adduco text. not. in d. l. facere posse, in fine. ff. solu. matrimon. & ibi Iacob. de Aret. Bar. Bald. Alexan. & alios omnes. Cyn. & Bald. in d. l. Lucius, & in d. l. si pro ea, Ioan. Andr. ad Specu. in d. titu. de iud. d. §. specialia, & d. verbo, in 10. Bald. in l. 1. C. de fideiussor. minor. Soc. d. regu. 191. lim. 1. pro quo etiam facit text. in l. si quis sub conditione dandorum 10. ff. si quis om. cau. test. in l. cedere diem, versic. vbi sub conditione. ff. de verbor. significat. in l. is damnum. §. 1. vbi etiam Docto. ff. de regul. iur. vnde etiam euictionis in casum fideiussor, antequam res euincatur, se liberari nunquam petere potest, quia ad eam conditionem suam refert fideiussionem, si res euincatur, vt ita per tex. d. l. facere posse, tradunt Iac. de Aret. Bart. Bald. Castr. Alexan. ibidem; Cyn. Bald. & Salic. in d. l. si pro ea, vbi ipse Salic. de communi testatur; tenet etiam Ioan. Andr. ad Specu. de iud. §. specialia, sub num. 3. in verbo, in 10. in aditione, quæ incipit, Ioan. de Bla. sentit

etiam hanc opin. Barbl. in d. l. Lucius. ff. man. dum se remittit ad Cy. in d. l. & pro ea, hoc tenentem; eandem quoque opi. tenent Bal. Paul. Alex. Ias. & Dec. in l. si pater. C. de coll. Bal. in l. 1. C. de fid. mino. Affl. c. d. deci. 241. sub nu 4. & 5. sequi etiam videtur A post. magna ad Bar. d. l. Lucius, vnde que tradit Caball. de euict. §. 2. num. 19. Inter casus enim emergentes conditio, quæ interuenit, adeo friget, vt ipsa nihil generare videatur: Proinde successit vulgaris ea conclusio, filios in conditione positos non censeri vocatos, vt est notissima gl. fi. in l. Lucius. 2. ff. de hæred. instit. quæ est communi magis Doct. consensu approbata, vt ex infra allegandis patebit: Ipsam enim gl. secuti sunt Iacob. de Are. Cyn. Rainer. Bart Franc. Tig. Nicol. de Neapol. Bal. Ange. Raph. Cuma. & Imo. in d. l. Lucius, Paul. de Castr. Rom. qui dicit se aliàs disputando ita tenuisse, Imol. qui communem testatur, Alexand sub num. 3. vbi alias alleg authoritates, in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Trebell. Alexand. in l. Gallus in princip. num. 6. ff. de liber. & posthum. Alexand. pariter consil. 185. versicu. postremo probatur, libro secundo, vbi quam plures refert, qui communem asserunt, quod consi. repetiit consilio vigesimo quarto, versicu. nec dicatur, volum. 3. vbi asserit ita esse & consulendum, ac iudicandum, & in aliis consil. relatis per Riminal. Iun. consilio vigesimoprimo, numero vndecimo, Socin. consi. 116. num. 1. volum. 3. vbi communem istam esse opin. ait, à qua non sit in iudicando, aut consulendo recedendum, Pom. ad Bart. in d. l. Lucius. dicens istam esse communem opin. vbi & latè Doctores alleg. latissime tradit Anton. Gabr. de fideicom. conclus. 4. vbi magis communem istam ait sententiam; latissimè pariter Iacob. Phil. Port in secundo lib. conclus. regul. duodecima, vbi magis communem, & ipse esse hanc opin. concludit, in versic. Tenendo primam opi latè Dominus meus Ioan. Cæphal. consilio decimoseptimo, numero decimo tertio, & latius consil. 517. numero decimoseptimo, quibus in locis dicit prædictam glos. opin. esse communiter receptam, & canonizatam: communem dicit Eman. Soare. in suo Thes. recep. sent. litera C, num. 182. & litera F, num. 262. latissimè quoque alleg. Iul. Clar. in §. Testamentum. quæst. 77. vbi hinc inde adductis doctorum

rum plurimis authoritatibus, tãdem cum hac residet opi. concludens, quod etiam hodie opi. illius gl. in d. l. Lucius, sit magis communis: asserens se credere, quod pro ipsa gl. sint plures Doct. qui attestantur illam esse communem, quam illi, qui contra gl. tenent: Et certè si soli inhæreamus conditioni, in qua filij positi sunt, non est ambigendum, quin ipsa gl. sit ab omnibus omnino recipienda; cum conditio nihil in esse ponat. d. l. si quis sub condi. dandorum 10. cum simil. sunt autem coniecturæ, quæ ab ipsa opin. quandoq; recedere faciunt, quas pulchre prosequitur ipse Clar. in d. §. testamentum. d. quæst. 77. cum duabus seq. sed hæc nos missa faciamus, cum pro nunc non sit nostra materia: sat sit ex hac receptissima doctorum conclusione cõprobasse, quod in proposito nostro dictum est, fideiussores conditionaliter obligatos petere non posse, se à fideiussionis nexu eximi. Ideo Soci. d. reg. 191. lim. 1. ex mente Baldi in d. l. facere posse, tradit in hac facti specie libellandi, ac practicandi modum: Nam † refert, quòd si in libello simpliciter concluderetur, quem diu in fideiussione stetisse, nõ procederet libellus: Quoniam esse posset, quòd fideiussio esset conditionalis, per d. l. facere posse, in fi. Secus esset, si libellus liberationem ab obligatione fideiussoria, & diutina, contineret. Propterea † cautus redditur fideiussor, vt cum longo tempore in obligatione stetit, & liberari ab ea vult, in libello ita concipiat: Quòd diu in obligatione fideiussoria stetit, à qua se liberari petit: & istam etiam cautelam tradit Alexand. in d. l. facere posse, sub num. 1. vers. & in materia prædicta, post alios, quos ipse Alexan. ibi allegat. Sequitur in seq. caut. alius casus, in quo fideiussor liberationem sibi parare potest. 4 5

CAVT. LXXXIII.

De fideissoribus ab obligatione liberandis.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussori nomine obligatus pro solutione ad tempus determinatũ fienda, prorogato, absq; eius consensu,*

tempore, liberatur. Quòd latius prosequere, & intellige, vt in Vers. Quod tamen.

2 *Obligatio ad certum tempus limitata, inuito obligato, prorogari non potest.*

3 *Fideiussores, vt liberentur consilium habent, quod procurent prorogari tempus obligationis principalis, absque consensu eorum: In casu tamen, de quo supra nu.1. Vers. quod tamen facta est mentio.*

1 FIdeiussor, † qui pro solutione ad certum tempus fienda obligatus est, si cõtingat, quòd principalis debitor terminum per creditorẽ prorogari faciat, amplius, post termini primi lapsum, non tenetur, nisi prorogationi consenserit, vt probatur in l. item quæritur. §. qu impleto. ff. loc. & in l. si cum Hermes. C. eo. & not. gl. in c. constitutus, in verbo, absoluit, ex. de fideiuss. facit, quod not. in l. pen. ff. de prætor. stipul. Quod tamen intellige verum, si fideiussor pro principali, vsque ad certum illud tempus promiserit, secùs si simpliciter fideiusserit, & cum debitor esset in mora, fuerit ipsi debitori prorogata mora; nam tũc, etiam non consentiente fideiussore, non liberatur, vt tradunt in d. c. cõstitutus, Hostien. Petr. de Anch. Io. de Imo. & Panor. Anch. in c. te quidem, 11. quæst. 1. Bald. Ang. & Alexan. in l. si vnus. §. 1. ff. de pact. & ibi vide Ias. Iaco. Phil. Por. in 3. lib. conclus. regu. 14. limi. 4. & ita esse communem opin. habes ex Ias. in l. lecta, sub num. 9. ff. si cer. pet. & in l. 1. à num. 18. vsque ad fin. C. de iud. vbi Ias. in fi. respõdet ad potens fundamentum d. Ant. de Alex. licet in d. lecta, illud admiserit circa casum suum, scilicet quando prorogatio per stipulationem facta esset, quo casu tenere videbatur indistinctè fideiussorẽ liberari. Et ex quib⁹ Iasonis dictis habes, quod etiam si in specie pro principali, vsque ad certum tempus non fideiusserit: sed obligatio de se, lapso eo tempore, finiatur: vt cum aliquis domum conduceret, vsque ad tale tempus, vel quis promitteret Castrũ, vsq; ad annum custodire; & pro eo sic promittente fideiussor accessetit, prorogato conductionis, & custodiæ tempore, absque fideiussoris consensu, quia tunc erimus in casu finienda fideiussoris obligationis, fideiussor ipse liberabitur: Hæc nota, quia memo-

memoria digna sunt. Per quæ etiam notare habes, quòd † alicuius obligatio ad certum tempus limitata, non consentiente eo ipso ad illud limitatum tempus obligato, prorogari non potest: ad quod etiam facit l. fin. ff. de pact. Stante igitur præhabita conclusione, trado caut. pro fideiussoribus, ex Papien. in pract. in forma libelli contra plur. reos debend. in verbo, solutionem, num. 3. Quòd † ipsi cum debitore procurent, vt solutionis tempus creditor ei prorogetur, si ceniam ab eorum fideiussione soluti remanebunt: dum tamen prorogationi minime consentiant; quodque menti tenendum dicit ipse Papien. Quam sane Papien. caut. intellige tibi esse seruandam, cueniente casu secundum superius declarata ex mente Iasonis, & communi doct. opinione. 2 3

CAVT. LXXXIIII.

De fideiussorum beneficio diuisionis, & cedendarum.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussorum plurium insolidum obligatorum quilibet insolidum conueniri potest: sed beneficium habent Epistola diui Adriani: & ideo datur ipsis cautela, vt tantum in viriles teneantur, num 2.*

3 *Fideiussores omisso diuisionis beneficio habent cedendarum auxilium: & ex hoc datur eis consil. numero 4.*

5 *Fideiussores eorum beneficiis vti volentes negare non debent se fideiussisse.*

6 *Fideiussorum beneficia quando sint petenda, remissiue.*

7 *Fideiussores non habent vtilis actionis subsidiarium auxilium, & quare.*

8 *Principaliter quæ fiunt attenduntur, non quæ in consequentiam veniunt.*

Negantis per mendacium pœna nonnullis exemplis ponuntur, toto num. 5.

1 Fideiussores † plures si pro vno insolidum intercedant, quotquot erunt numero, singuli insolidum tenebuntur, adeo creditori liberum erit, à quo voluerit solidum petere: sed ex Diui Adriani Epistola compelli potest creditor, à singulis, qui modo soluendo sunt litis contestatæ tẽpore, viriles petere, vt est tex. in l. inter fideiussores, & in l. sequen. ff. de fideiuss. in l. fi. C. de const. pecu. & in §. si plures, Instit. de fideiuss.

2 Cauti † igitur sint fideiussores, vt vel in viriles se tantum teneri paciscantur: aut ex Diui Adriani Epistola, dum inquietantur, diuisionis petant beneficium. Sed vidi ego practicari, cum plures fideiubent, quod faciunt creditores Epistolæ huius beneficio per fideiussores renunciari. Ad quod ipsi fideiussores aduertant, si diuisionis auxilio vti 3 volent. Verum † quandocunque fideiussores, vel diuisionis renunciarint auxilio; vel totum aliquis, aut eorum aliqui soluere debuerint: Remedium est pro eis, vt cedendarum iuuentur auxilio; videlicet, quod à creditore petant sibi aduersus confideiussores actiones cedi, vt ab eis viriles consequantur, de qua re est text. in l. fideiussoribus, & in l. vt fideiussor. ff. de fideiuss. Quam quidem cessionẽ nisi petierint a creditore, portiones à confideiussoribus consequi non poterunt, vt in dictis proxi. iuribus.

4 Ideo † priusquam soluant, cauti sint. vt à creditore sibi cedantur actiones, prout id quoque tradit tex. in l. si fideiussores. §. 1. ff. eodem, ad quod vide etiam gloss. in au-5 then. præsente. C. eod. Et † aduertant fideiussores, qui beneficiis istis vti volunt, ne se fideiussisse negent: quia omni destituerentur auxilio. l. si dubitet creditor, alias incipit, si dubitetur. §. 1. ff. eo. facit tex. in l. fin. ff. de rei vendica. & in l. qui seruum. §. in iure. ff. de interrog. act. vbi dicitur, quod si quis se possidere negauerit, & possideat, aufertur ab eo possessio. Ad idem quoque facit tex. in l. fi. C. de fideicom. & in §. fina. Instit. de fid. hæred. vbi habetur, quòd fideicommissum esse relictum negans, & de mendacio conuictus, non poterit postea ea se adiuuare exceptione, videlicet in minus solemni voluntate relictum, de qua re plenè tractaui supra caut. 74.

Similiter videmus, quòd qui scripturam negat sua manu fa-

nu factam, si de mendacio conuincatur, amittit non numeratæ pecuniæ exceptionem, vt est text.in auth. contra qui propriam, vbi Bald.Salic. & alii.C.de non numera.pecu.Ias.in l.quod te, num. 30.ff.si certum peta. Anto.Gabr. in suis commun. opin. in tit.de acquir. vel amit.poss.conclu.5.num.11. Sic & emphyteuta, qui ré esse emphyteuticam negat, si de mendacio conuincatur, iure emphyteutico priuatur, vt voluit Angel. in d.l. fin.colum.1.de rei vendic.quodque etiam tenuit Marsil. in rubr. de fideius.num. 125.& alii, quos refert Iacob. Phil.Port.in 1. lib.conclus.regul. 30. Anton. Gabr. vbi supra, num.3. Iacob.de Sancto Georg.in inuestit.sua feud. in verbo, dictique vas. promis. non com. felon. colum. 10. in princ. Vnde & feudatarius feudalem esse rem negans, feudum ipsum perdit, vt voluit Bald.in cap.1.§.si vasallus.1.si de feu. fuer. controuer.inter dominum,& agna. Abb.Felin.& Dec.in cap.cæterum.ext. de iud.Marsil.in d.rubr.de fideiuss.num. 326. Port. vbi supra, Gabr.in d.conclus.5.in princ. Ripa in l.qui cum se, nume.1.ff.de re iud. Arnold. Ferron. in consuetu. Burdeg. in titu.de feud. §. 5. Duen.regu. 325.Iacob.de Sancto Georg. vbi supra, col.9.in fine.Cur. iun.in tracta.feud. in 4.par.in 19. causa priuationis, Osasc.in decisio.Pedemon.29.colum.2.Iul.Clar.in §.feudum.quæst.59.in fine princ. Et generaliter dici potest, quod beneficio suo ille priuatur, qui in eo mentitur, quod est beneficii causa, vt, præter iura supradicta, est tex.& ibidem Bar. & Docto.cum tex.ita summant, in l.sed hoc ita.§.1. ff.de re iudic. Bart in d.l.si dubitet creditor.§.1.ff. de fideiuss. quare nimirum illud est, vt superius docui, si fideiussor negans suo priuaretur beneficio, & ita tradunt Ias. in d. l. fin. num. 6. C de fideicommis.Ioan.Petr. Ferr. in pract. Papien. in for. lib. con.plur. reos deb.in verbo, intercesserunt, & fideiusserunt, sub numero secundo, Roland.à Valle cons. 88. num.2.volum.4. In quo consilio supradicta, & alia similia contra mendacio negantem tradit exempla: Duen. regul. 329. in prin.& reg.335.lim.4.Iac.Phil.Port.in d. 1.lib. conclus.reg. 4.lim.19. Et hoc est etiam, quod dixi supra caut.80.num.3. docens quomodo facias, vt fideiussor excussionis perdat beneficiũ. Caueant igitur fideiussores, ne sibi ipsis damnũ

propria eorum culpa afferant: Sic etenim confitentes factam fideiussionem ad ipsorum mox beneficia supradicta
6 recurrere poterunt. Quando autem † ista sint petenda beneficia, habes penes Bar. in d. l. si creditor, in princip. iuncta & addit. ad eum, sub num. 3. litera B. tradunt Docto. in
9 l. fideiussor. C. eod. & in d. §. si plures, Insti. eod. Scias † autem, quòd licet tutoribus, & curatoribus, post cessionis beneficium, competat vtilis actionis remedium, vt traditur in l. 1. §. nunc tractemus. ff. de tut. & rat. distrahen. & per Scriben. in l. prima. C. de transact. ac vt tradit Ange. Areti. in §. sed si ex testamento, in fine, Institu. de satisd. tut. Istud tamen vtilis actionis auxilium fideiussores non sequitur. d. l. vt fideiussor. ff. de fideius. gl. magna, circa finem. Bart. & alii in d. l. prima. C. de transactio. differentiæ autem plures assignantur rationes per Bart. in d. l. prima. C. de transact. num. 11. & in repet. num. 19. Sed vna vera ab ipso Bart. tradita, & approbata in d. §. nunc tractemus, sub numero secundo, & in d. l. prima repe. sub d. num. 19. hæc est; quia quando confideiussor soluit, principaliter soluit, vt reum principalem liberet; mox per quandam consequentiam suum liberet confideiussorem: sed quando cõtutor soluit, principaliter soluit, vt se, contutoresque suos liberet; eandem quoque differentiæ rationem, post alias, assignat gl. in l. ex facto, in verbo, quia actione. ff. de neg. gest. & ibi Bart. pariter hanc firmat, & sequitur: quamque post ipsum Bartol. doct. approbant in d. l. prima. C. de transact. vbi
8 Iaf. in fine. Et pro hac differentiæ ratione facit; quia † illa, quæ principaliter fiunt, attenduntur, non habita eorum, quæ in consequentiam veniunt, consideratione. l. si quis nec causam. & l. rogasti. ff. si cert. pet. l. prima. in prin. ff. de autho. tu. & l. tertia. §. aqua. ff. de aqua quoti. & æsti. quas duas vltimas leges allegat Bartol. in d. §. nunc tractemus. Vnde fit, quòd licèt ex confideiussoris solutione confideiussores commodum sentiant; quia tamen solutio ea non de directo, sed per obliquum in confideiussorum ipsorum fauorem tendit, vtiles non dantur actiones, quod secus in contutoribus, propter solutionem de directo in ipsorum contutorum [illegible] tendentem.

CAVT.

CAVT. LXXXV.

De bonorum paternorum renuntiatione per filiam fienda.

SVMMARIVM.

1 *Filia si pactum cum patre facit, vt dote contenta sit, renuntiat: bonis paternis; non valet. sed dotem cum fratrib. conferet.*
Quod dic de dote profectitia, non aduentitia, nu. 2.
Remedium autem traditur, vt talis teneat renuntiatio, nu 3.
Amplia nu. 4. Quam ampliationem limita, & intellige, vt nu 5.

Filiæ pactum, † quod patri facit, vt dote cōtenta, cum 1 nuptui traditur, nullū ad bona paterna regressum habere valeat, improbum est, nec tenet: sane dotem, quam accepit, cū fratribus cōferre tenetur. l. pactum dotali. C. de collat. dotem inquam † profectitiam, non aduentitiam, 2 etiam si fratres in patris fuerint potestate, esse coferendā; licet secus sit in d. l. pactum, & in l. seq. dictæ namque leges correctæ sunt per l. fi. C. eod. vt scilicet tantum profectitia conferatur: ad quod est tex. etiam in l. cum oportet. C. de bo. quæ lib. & in § 1. Insti. per quas perso. nob. acqu. Verum vt filiæ talis renūtiatio omnino valeat, remedium est, quod † penes renuntiationem pater iuramentum filiæ 3 ipsius adesse caueat: ita tamen, ne vi, vel dolo appositum appareat, etenim cum iuramentum illud in salutis æternæ dispendium non vergat, nec in alterius detrimentum se extendat, contra iurantem filiam seruandum est, de hoc est casus in c. quamuis, ext. de pac. in 6. & idem per id c. tenet contra gl. Bar. in d. l. pactum, & in l. stipulatio hoc modo concepta, sub num. 4. ff. de verb. ob. quo loci cum Bar. tenere omnes testatur Soc. Iun. num. 56. & istud pro regula ponit cum multis fallen. Soc. reg. 194. litera F. Et istud † 4 quidem consi. procedit, etiam si nullam dotem filia habeat, vt communem opi. innuit Bologn. in d. l. stipul. sub

num. 83. ac ipsam pariter communem late tradit Iac. Phil. Por. in lib. 4 conclus. reg. 32. lim. 2. vers. contrarium. Istud
5 tamen intellige verum esse, quando extat statutum disponens, quod filia dotata non succedat; & si non habeat dotem, quod posset petere se à fratribus dotari; nam tunc non obstante renunciatione ius petendæ dotis à statuto haberet: nec ideo iuratum pactum esset contra ius naturale, nec contra bonos mores, de quibus c. non est obligatorium, extra de reg. iur. in 6. secus autem esse, si tale non extaret statutum: quia tunc iuramentum contra bonos mores esset, & omni iure reprobatum, secundum Bolog. in d. l. stipul. num. 84. vbi dicit, quod doct. sentientes, etiã cum nulla dos filiæ datur, tale pactum iuratum valere, casum de statuto in corde habuerunt, quia per totam Italiã tale viget statutum: & hæc quo ad filiæ iurantis exclusionem; quo modo ad nepotum ex filia exclusionem, faciam particularem tractatum infra litera R. caute. 231.

CAVT. LXXXVI.

De bonis cum vsufructu iis, qui in parentum potestate sunt relinquendis.

SVMMARIVM.

1 *Bona aduentitia patri, quo ad vsumfructum quaeruntur: castrensia autem, vel quasi nullo modo. Et ideo infertur ad nonnulla circa facultatem filiorum in his castr. vel quasi. Sunt & casus in quibus aduentitia omnino filiis quaeruntur, remissiue num. 2. enumeratur vnus, nu. 3. alter nu. 8.*

5 *Bona aduentitia, quo pacto omnino in filios conferantur, & nu. 6.*

7 *Patri quando non acquiritur in aduentitiis vsufructus, an saltem commoditas sit permissa.*

Bonorum aduentitiorum potest gubernator ab eo constitui, qui ipsa relinquit filio, dempto patri vsufructu.

9 *Patri*

9 *Patri debitis grauato datur consi. quod renunciet vsu-fructui bonorum aduenticiorum.*

Bona aduenticia non conferuntur cum fratribus, & absint filii habent proximiores heredes. De his nō possunt testari etiam si vsusfru. non sit patris nisi quo ad prædeceßum patre tamen consentiente, sub nu. 1.

10 *Fiscus, quomodo fraudetur per bannitionem hereditate delata.*

11 *Lucrum non quærere, & damnum pati diuersa sunt.*

Filiifam. † si aliquid non ex patris substantia, vel eius 1 intuitu: sed ex ipsorum laboribus, aut prospera fortuna acquirunt, id illi, sub cuius sunt iugo, quo ad vsumfructum dentaxat, quærũt. l. cum oportet. C. de bo. quæ lib. in prin. & ibi gl. in verbo, non ex substantia. l. cum nō solum, in pr. C. eod. §. 1. Inst. per quas perso. nob. acqui. & ibi gl. in verbo ex re, ac etiam doct. & Portius nu. 5. quod prosequere, vt per eundem vsq; ad nu. 8. & ibi vide las. in addit. ad ipsum Port. in litera C D, F, qui tradunt quid in dubio dicendum sit, quando filio apparet relictum aliquid, sed non apparet an alias an vero patris contemplatione sit relictũ. & quid sit dicendum cum ex paterna pecunia viuente patre filius lucratur: deinde quæ in dotis portio quam statutorũ forma filius acquirit, si aduenticiũ, vel profectitium peculium. Sin autem non aduenticia, sed castrēsia sint bona, vel quasi castrensia, (quæ qualia sint, vna cum aduenticiis, & profectitiis declarabimus inf. in prox. sequen. cautela) ea penitus apud ipsos filios remanent: nec pater inde quicquã sibi arrogare potest. d. l. cum oportet, in pr. versi. exceptis. l. 3. C. de cast. pec. li. 12. d. §. 1. Inst. per quas pers. nob. acquirit. & ibi gl. in verbo, castrēsibus peculiis. In his enim castrensibus, vel quasi, filiifa. habentur pro patribus fam. l. 2. ff. ad Mace. & propterea cum aliis fratribus peculiũ istud neutiquã confertur. l. 1. §. nec castrense. ff. de collat. bon. l. sacrosanctæ. D. de ep. & cler. l. fori. C. de adu. diu. iudicior. l. filiæ, & l. fin. C. de colla. ꝙ & habetur in Inst. quib. non est perm. fac. test. in pr. idq; pariter in aduēticio isto in casu cũ castrense vel quasi conueniente, procedit, cum (vt dixi) solum vsumfructum pater viuens habeat, d. l. cum oportet,

in prin. l fi. iuncta gl. C. de collat. d. §. 1. Inst. per quas perso-nob. acq. similiter filiusfami. patre etiam non consenti-ente, de castrensi, vel quasi cast peculio testari instar pa-trisfam. potest. d. l. sacrosanctæ, & l. cum lege. C. de epis. & cler. l. fi. C. de inoff. te. §. fina. Inst. de mil. test. & Inst. quib. non est perm. face. test. in prin. in aduentitiis vero secus est, etiam si pater filium testari permittat. l. tam is §. 1. ff. de don cau. mor. l. qui in potestate. ff. de testam. l. pen. C. qui test. fa. poss. & Inst. quib. non est perm. face. testam. in prin. & hoc intantum in ipsis aduentitiis procedit, vt etiam locum habeat in aduent. illis, cuius vsusfructus patri non acquiritur d. l. pen. C. qui testam. fa. poss. & ibi tradunt Din. & Cy. & ibid. Alex. cõmunem tradit, glo. Bar. & doct. in d. l. qui in potestate ff. de testam. glo. Bar. & communiter doct. in l. 1 §. in filii. ff. ad Treb. prout ibi communem asserit opi. Alexan. qui illum §. expedit in §. hoc autem, nu. 3. & communem pariter ait Syl. Aldob. ad gl. in d. §. fi. Inst. de mil. test. in verbo in huiusmodi, & in aliis locis docto. de communi testatur, quos ad hoc commemorat Iul. Clar. in §. testamentum. q. 18. vers. vera est igitur, & alios plures ad hoc citabo in seq. capitulo, sub num. 7. Ad pias tamen causas filiusfam. in aduentitiis testari poterit, per tex. in ca. licet. de sepul. lib. 6. Bar. Bald. & Ange. in d. l. qui in potestate. Bar. & Bal. in l. 1. C. de sacrosan. eccl. in repet. Bal. & alii in l. seniun. C. qui testam. face. pos. & hæc est magis cõmunis opi. vt testatur Alex. in d. §. hoc autem, nume. 4. & Clar. qui alias alleg. authoritates, in d. §. testamentum. q. 5. versi. sed nunquid filiusfamil. vbi, & magis communem docet, quòd patris debeat hoc in casu interuenire consensus, cuius rei fundamentum est d. c. licet. §. fi. iunc. glo. in verbo, iudicare, de sepul. sic & posse filiumfam. ad pias causas de aduentiis testari tradit cum aliis Emã. Soar. in Thes. recep. sent. litera F, nu. 200. & communem pariter dicit esse conclus. Apost. ad Bar. in d. l. qui in potestate, in verb. contrario sensu, litera F, in aduentitiis autem licet regulariter filii testari non possint, ab intestato tamen eorũ descendentes ipsis succedunt, & alii secundum modum Auth. de hær. ab inte. à princ. vsque ad §. reliquum, de quo etiam habes in auth. defuncto. C. ad Tert. itidem in castrensi, vel

quasi

quasi filiusfa. dominus omnino constitutus, illud ad libitum alienare poterit, argum. l. in re mandata. C. manda, cum simi. & est tex. expressus in l. 1. C. de cast. pecu. lib. 12. cũ aliis tm. superius citatis. Quinimmo in tali peculio lis cũ parentibus ipsis esse potest. l. si debitor ex editor, alias si dubitetur. §. fi. ff. de fideiuss. l. si quis. § sed si filius, & §. an autẽ pater. ff. de fur. & est tex. expressus, secundum emendatos codices, in l. lis nulla. ff. de iudi. & ibi no. glo. Bart. & alii. & inquit ibi Bart. & Pau. quod idem est in aduent. cuius vsusfructus non quæritur patri: & de quo quidem castr. vel quasi castr. peculio inter patrem, & filium contractus emptionis, & venditionis esse potest. l. iure patrem. ff. de contrahen. emp. Bar. & cæteri in l. frater a fratre, nu. 5. ff. de cond. indeb. Quod intelligit Bar. & doc. ibi, procedere & in aduentitio, de quo non habet pater vsumfructum ff. & Bar. in d. l. frater, num. 47. & seq. ac communiter alii intelligũt mutuum, commodatum, ac depositum posse consistere inter patrem, & filium de rebus istis peculii cast. vel quasi, & de aduentitiis, quorum vsusfructus patri non acquiritur. Quibus † autem in casibus nõ quæratur patri vsusfructus in aduentitiis, habes in auth. excipitur. cum duabus seq. C. de bo. quæ libe. per gl. in authẽ id est. C. eo. & in §. 1. in verbo, vsumfructũ, & ibi d. Port. Ang. & doct. alii. Inst. per quas perso. nob. acqui. Inter † quos casus ille est, cum quis ea conditione filiosfam. concedit aut relinquit, ne pater vsumfructum habeat, quod scilicet cuicunque personæ relinquenti facere licet, vt in d. §. 1. Auth. vt lic. mat. & au. Facile † igitur remedium erit, si qui in filiosfam. suam ita exercere voluerint liberalitatem, vt & proprietas & bonorũ relictorum vsusfructus penes eos remaneat, nec vllum pater in eis bonis participium habeat: quod scilicet in eorũ dispositione id nominatim caueant: nam certe eorum erit seruanda voluntas, iuribus vulg. & id quoque remediũ tradit. Io. Dilect. Guald. de arte test. tit. 6. de leg. caut. 16. post num. 1. versic. Remedium. Scias † autem quod licet in casibus exc. ptis patri non quæratur vsusfructus: ipsius tamen iuris commoditatem habet: nisi etiam commoditates ipsa expresse fuerit excepta, secundum Ang. in dict. §. 1. Inst. per quas perso. nob. acquir. quod dictum, tanquam

singulare sequitur Iason. in l. cum filiofa. sub num. 157. ver. tenendum. ff. de leg. 1. quem refert, & sequi videtur Guald. in d. cau. 16. nume. 3. de quo tamen dubitauit Ripa in d. l.
6 cum filiofam. sub numero 71. Non erit † tamen incongruum, si expresse prohibitum fuerit, ne patri ex bonis, quæ filiofam. relinquuntur, vsusfructus, seu aliqua commoditas acquiratur, vt ita quoque consuluit Guald. in d.
7 caut. 16. in fi. Notabis quoq; quod † vbi patri fuerit demptus aduentitiorum vsusfructus, poterit etiam rerum earum gubernator quispiam à testatore constitui, si filiusfam. ille minor extiterit. §. si vero & minores, Auth. vt lice. matri, & au. Quod seruandum censet Dilect. d. cau. 16. nu. 2. quando pater luxui se dederit: ne ipse patria potestate ad licentiam corrumpendi, filiique bona dissipandi abutatur. l. fi. C. de sent. pass.

Excipio postremo hic alterum ex casibus demptis, quibus vsumfructum pater non habet, exprimendum, & inde
8 consilium sumendum trado: qui † quidem casus est, quãdo pater bonorum aduentitiorum filii vsufructui renuntiat, de quo est text. in d. l. cum oportet. §. si autem res, & quod no. glo. & Barto. in l. si pater omne. C. de inoff don. tradit Port. in d. §. 1. num. 8. Institu. per quas perso. nob. ac
9 qui. vbi † salubre esse consi. subdit pro filiis bona habentibus aduentitia, cum pater creditorum mole oneratus est, vt vsufructui renuntiet, ne inde creditores suum consequi valeant: quod verum dicit, nisi pater acceptasset: nam tunc in creditorum fraudem renuntiare, tanquam suum diminuens patrimonium, non posset; pro quo est text. in l. qui autem, in prin. ff. quæ in frau. cred. cum concor. de quibus ibi in glo. faciunt, quæ tradit Boss. secundum dominum Nell. quem allegat in ti. de bon. pub. nume. 29.
10 Quòd † scilicet ille, qui banniendus est, si vult, vt hæreditas ad ipsum delata, fisco non deuoluatur, renũtiet iuri adeundi cum eius consensu, ad quem eo repudiante hæreditas defertur: & circa etiam istud consi. de patre renunciante post Boss. d. loco faciunt tradita per Rolan. à Val. con-
11 sil. 21. num. 58. vol. 2. dicentem † diuersum esse, lucrum nõ quærere, & damnum pati, faciliusque tolli ius quærendum, quam ius quæsitum, & radicatum, vt no. in l. non amplius.

plus. § si certum. ff. de legat. 1. & ibi quoque vide Barto. Sed ad hoc melior est tex. in d. l. qui autem, in princ. cum sim & de his ego, quoad illam cautelam aduersus fiscum, plene tractabo infra in hac litera F, caut. 92. num. 7. cum nonnullis sequen.

Cavt. LXXXVII.

De donationibus filiorumfamilias.

SVMMARIVM.

1 *Filiofam. etiam peculium cum libera administratione habenti, regulariter est prohibita donatio: quod tamen intellige, & declara, vt numero 2. 5. 6. 7. 8. 9. & 15.*

4 *Peculium castrense quid sit: quid quasi castr. num. 4. quid aduentitium, nu. 10. quid profectitium. nu. 7.*

Aduocati & notarii quod acquirunt filiisfam. existentes, etiam si non de publico percipiant, quasi castrense peculium est, sub nu. 4. ver. idemque, & ver. vbi subdit.

Codicillos facere prohibentur qui testari non possunt. sub nu. 8. ver. verissima, vbi ad Cardinales infertur.

11 *Filiusfam. vt per quamlibet voluntatem bona aduentitia alienare valeat, quid facere debeat.*

12 *Pater an possit consensum suum prestare, vt filius sibi ipsi donet, & pro hac consilia dantur, nu. 13. & 14.*

Sermo plura ex se comprehendere aptus, si vnum tantum respiciat, ad illud expressa, & specialis dispositio facta creditur. sub nu. 14. vers. nam sermo.

14 *Filiusfam. vt peculium profectitium donare possit, quid seruandum.*

Tutores, & curatores in casu proprio sibi authorari non possunt, nisi palam fiat, & bona fide: palam autem fieri dicitur & bona fide, iudice praesente, sub num. 13. versi. idque ideo. & versi. si tamen. ac versi. palam autem.

Lex multum de iudice suo ministro confidit, sub nu. 13. ver. multum enim.

1 Filiusfam. † quamuis peculium, etiam cum libera habeat administratione, regulariter tamen donare nequit. l. contra iuris. §. si filius, ver. quod & ipsũ. ff. de pac. l. 1. §. 1. ff. quæ res pig. obl. pos. l. sicut. §. an pacisci. ff. quib. mo. pig. vel hyp. sol. l. filiusfa. ff. de don. & facit tex. in l. si filiusfam. ff. ad Maced. cum sim. verum cum filiofa. plures peculii species obuenire soleant, inter quas non modica est differentia; ideo circa huius regulæ intellectum, & declarationem, tres distinguam casus, ac opportune suis locis de more cautelas addam.

2 Primus igitur casus est, quando † filiusfam. castrense habet, vel quasi castrense peculium; & in hoc ipsius conditio perinde est, ac si in potestate non esset. l. 2. ff. ad Maced. nam & donare, & testari de eo potest; ac quomodolibet disponere. d. l. filiusfa. in fin. ff. de don. l. nemo, cum l. seq. C. qui te. fa. pos. l. sacrosanctæ, & l. cum lege. C. de ep. & cle. l. fi. C. de inoff. te. l. cum oportet, in prin. ver. exceptis. & l. fi. §. filiis autem fam. & ibi no. C. de bo. quæ libe. l. 2. & 3. C. de Cast pecu. lib. 12. §. 1. Insti. per quas pers. nob. acq. §. fi. Inst. de mil. te. Insti. quib. non est perm. fac. te. in pr.

3 Est autem † castrense peculium, quod filiusfa. à quolibet in castris acquirit, alias non acquisiturus. l. si forte, & l. castrense. ff. de castr. pecu. l. 1. & 4. C. eo. li. 12. Quasi † castrense est, quod liberalium artium magistri, clerici, aduocati, medici, & similes de publico acquirunt. d. l. sacrosanctæ, & d. l. cum lege. C. de ep. & cl. l. fori. C. de adu. diue. iudiciorum, iũ. d. l. fi. C. de inof. tes. idemque est si non ex publico, sed particulariter à priuatis similes personæ acquirunt, vt per gl. in d. l. fori. in verbo, castrense, & ibi Bar. nume. 2. & tradit Christo. Port. Inst. per quas perso. nob. acqui. in prin. nu. 4. vbi subdit, quod idem est in lucro à tabellione quæsito pro instrumentorum confectione, prout gl. esse sing. ait in d. l. fi. C. de inoff. testamen. quæ gl. est in verbo, memorabilibus: & quod salarium à priuatis per supradictas personas acquisitum in quasi castr. peculio connumeretur, tradit Ias. post eos, quos alleg. in rub. C. de procur. num. 7. & communem ait opi. in dict. leg. fin. sub nume. 2. ad fin. C. de inoff. test.

5 Secundus † est casus, cum filiusfamilias peculium aduenti-

aentitium habet; & tunc subdistingue. Aut donatio inter viuos fit, aut vero in vltima voluntate.

Primo casu, si patri debetur vsusfructus, (vt regulariter in aduentitiis deberi statutum est. d. l. cum oportet. §. si quis itaque, & d. § 1. Inst. per quas pers.) filius donare non potest, nisi iusta de causa, vel patre permittente. d. l. filiusfam. item quando † vsusfructus non debetur, quia pater sibi deberi non vult, cum scilicet liberam peculii administrationem filio concedat; nam eo quoque casu idem seruandum est, quód & seruari dixi, cum vsusfructus debetur; quia liberam pater administrationem filio nō concessit, vt alienet, vel perdat, vt probaui sup. in prin. At si patri non deberetur vsusfructus ob legis dispositionem, non autem ob patris concessionem, & voluntatē, iuxta ea, quæ habentur in auth. excipitur, in auth. item hæreditas, & in auth. idem est de his. C. de bon. quæ lib. & vt habemus penes Doct. in l. plane. ff. de acqui. hær. & in l. cum filio. ff. de lega. 1. & eo quidem casu, etiam sine patris consensu inter viuos filiusfamil. donare posset, vt paucis communem istā esse opin. absoluo ex Crauet. consi. 84. nume. 9. & consi. 92. post num. 1. versicu. sed posito, quem refert Iulius Clar. in §. donatio, versi. aut quæris. 6

Secundo † modo casu secundi casus principalis; videlicet quando in vltima voluntate concessio peculii aduentitii à filio in aliquem fit; si ea in testamento fiat, neque etiam ex patris consensu tenet, l. qui in potestate. ff. de testa. l. tam is. §. filiusfam. ff de don. cau. mort. l. 3. §. 1. & quod ibi not. C. qui testam. face. poss. & Inst. quib. non est permiss. fac. testamen. in princ. id enim etiam in aduētitio peculio procedit d. l. nemo. C. qui testamen. face. poss. l. fi. §. filiis autem. C. de bo. quæ lib. communemque esse opin. dicit Alex. in l. sicut certi, circa fi. C. de test. & alibi plurimi tradunt docto. quos hic referre nō curo, cum istud omnes pro absoluto habeant: quod adeo procedit, vt etiam si filius ipsum peculium aduentitium pleno iure haberet, nihilomagis testari posset, etiam patris accedente consensu, vt tradit gl. in d. l. qui in potestate, in verbo, nihilomagis, & ibid. Bart. & doct. gl. in l. 1. §. in filii, ac ibid. Bar. & cæteri communiter. ff. ad Treb. gl. in authen. vt li. matri, & au. in 7

prin. in verbo, disponere, & istam communem esse sent. ait Imo. in l. si cum filius. §. Titio decem, col. fi. ff. de donat. Alex. in l. senium, nu. 6. C. qui testam face. poss. & in d. l. nemo, num. 2. quem refert Rui. consil. 24. nu. 1. vol. 5. communem quoque dicit Aret. in d. l. qui in potestate, ver. & priusquam veniam, Ias. in d. l. fi. nu. 13. C. de inoffi. testam & in d. l. nemo, numero 2. vbi dicit hanc communem esse, nemine discrepante, Dec. d. l. nemo, per totum. Rub. consi. 93. num. 3. Bauer. in §. sciendum, nume. 2. Inst. de testam. mil. & denique ita seruare communem opi. ait Port. Inst. quib. non est permiss. fac. testam. nume. 12. Quod tamen hic dicitur non posse de aduentitiis filium testari, limita vt in praec. prox. caut. sub nume. 1. versi. ad pias.

8 Sed † si in alia vltima voluntate, quae minorem requirit solennitatem, relictum contingeret; tunc quandocunque in codicillis fieret, idem esset quod in testamento, vt per gloss. in dict. leg. tam is, in verb. patris. quam Bart. approbat in l. 2. ff. de l. 1. & eam communiter receptam idem Bar. dicit, in d. §. filiusfam. sub nu. 4. Verissima enim ea est regula, quam docto. omnes tradunt in d. l. 2. de l. 1. eũ pariter codicillos facere prohiberi, qui testamentum condere nequit; ad quod est tex. in l. diuus. §. pen. & in l. conficiuntur. §. codicilli. ff. de iure codic. vnde Ripa in d. l. 2. sub nu. 2. inferebat, quod Cardinales, qui secundum Romanae curiae consuetudinem testari non possunt, nec etiã codicillos cõdere valebunt: pariter quod idem iudicetur de codicillis in casu nostro, quod de testamẽto, tradit Soc. consi. 112. sub
9 nu. 1. ver. nam ponderando, volu. 1. Verum † si per mortis causa donationem filiusfamilias donet: tunc nisi patre cõsentiente, donare nequit. d. §. filiusfami. Quod etiam locũ habet in aduẽtitiis, quae pleno iure filio ipsi quaeruntur, vt de mente docto. communiter arbitratur Soc. d. consi. 112. num. 1. volum. 1. & cõmunem quoque tradit Rube. consi. 45. nu. 2. & seq. ac magis communem dicit Clarus d. §. donatio. d. q. 6. versi. aut vero quaeris.

10 Est † autem peculium aduentitium, quod prospera fortuna, vel laboribus suis non ex liberalibus artibus, quis filiusfam. acquirit. d. l. cum oportet, post prin. & d. §. 1. in fin.
11 Instit. per quas perso. nob. acqui. verum circa † haec aduentitia

bitia bona, vt ea in distinctè per quālibet voluntatem filius alienare queat, consilium est quod clericus fiat: etiā in minoribus ordinibus sufficiet, vt probatur per authen. presbiteros. 1. Cod. de epis. & cle. & hoc consi. ponit Ioan. Dilect. Dur. de arte test. tit. 1. caut. 1. sub nu. 5. in qua cautela alios tradit modos, quibus de bonis aduentitiis filiusfam. disponere valeat, vbi vide; & illi quidem circa patris consensum, & voluntatem versantur; hæc autem cautela, quā tibi trado, etiam patre nolente, nulloq; eius interueniente facto, procedit; & est notabilis satis, & pulcra, quam menti trade.

Quatenus † autem dictum est, quod patre permittente filiisfa. mortis causa donare concessum est, quæri potest, nunquid ipse pater consentire valeat, vt sibi ipsi donetur? & certe multi tenuerunt, quod sic: videlicet Ang. in d. l. 5. §. fuit quæsitum, quē ibi Alexā. post alios, quos refert, sequitur. ff. ad Treb. & idem Ange. consil. 143. Tria videntur impugnare test. Cast. in d. l. senium, vbi dicit, quod ita pluries consuluit, & consultum vidit per antiquos Doct. Perusinos, Alex. consi. 106. quoad primum quæsitum. volum. 1. Fulgos. consi. 28. visis superius alleg. colu. pen. Rom. consi. 515. in quæst. qua quæritur, Ias. in d. §. fuit quæsitū, n. 3. qui dicit ita magis communiter teneri, & ibi Ripa, nume. 2. Bertran. consi. 156. nu. 10. lib. 1. in 2. par. contra autem tenuit glo. & Bart. in l. 1. in prin. in verbo, rem acquirit. ff. de auth. tut. communem dicit Bal. consi. 62. nu. 3. lib. 4. quem refert Socy. d. consi. 112. sub nume. 4. versi. vade in tanto, lib. 1. quod est duplicatum in consil. 172. lib. 2. communemq; tradit Soc. in d. §. fuit quæsitum, col. 4. vers. postremo. post Imo. ibi, colum. fi. versi. ex glo. quem refert Soc. consi. 23. num. 15. lib. 4. Dec. in d. l. senium, num. 56. & consil. 245. nume. 6. circa fin. ac consi. 612. circa fin. Corn. consil. 294. circa princip. lib. 1. quem que refert Ioan. Dilect. de arte test. tit. 1. cau. 2. nu. 4. & Eman. Soar. cum aliis, in thes. recep. sent. litera F, num. 194. Didac. in rub. de testam. in 3. par. num. 7. & dicit Paris. cons. 97. nume. 21. lib. 3. quod ista opi. communis reputatur. Plane etiam Barto. in l. frater à fratre, sub nu. 57. idem tradit, quem Doc. sequuntur. ff. de condit. indebi. vnde re vera dici possit hanc esse magis cō-

munem opin. quā & ego sequor per tex. d. l. 1. de auth. tut prout & magis communem, ac veriorem tradit Clar. in d. §. don. d. q. 6. versi. quæro etiam, in fi. vbi inquit ab hac opi.
13 in iudicando non esse recedendum: qui subdit † pro hoc consi. secundum ferè omnes Doct. in præalleg. locis, Quòd si parentes volent à filiis eorum sibi huiusmodi fieri donationes, poterūt iudicis adhibere authoritatem, & sufficiet: idque ideo confirmatur; nam videmus, quòd licet tutores, aut curatores proprio in casu minoribus authoritatē præstare nequeant, d. l. 1. de Auth. tut. & l. pupillus, in princ. ff. eod. facit tex. in l. si in emptione, §. fin. ff. de contr. empt. si tamen tutores, vel curatores istud palam, & bona fide peragant, contractus cum ipso minore initus valebit, vt not. in l. quoties. §. non tantum, in l. non existimo, per eum tex. & in l. tutor rerum. ff. de admin. tut. in d. l. pupillus. §. itē ipse tutor, de Auth. tut. in d. l. si in emp. §. fi. de contr. empt. & in l. cum ipse tutor. C. eod. & ibi tradunt post glos. Cyn. Bart. Bald. & Salyc. qui communem dicit hanc esse opin. Barto. in l. singularia, sub nume. 7. & ibi Dec. sub. nu. 8. & communiter ibi Doct. vt per Curt. Iun. nume. 10. ff. si cert. pet. Dec. consi. 441. sub num. 6. Socin. conf. 87. sub num. 5. volum. 1. & conf. 160. sub num. 15. volu. 2. vbi communem dicit, etiam si contractus sit vltro citroque obligatorius, à qua ait non esse in iudicando, aut consulendo recedendum, quodque pariter communiter receptum testatur Iaf. in d. §. fuit quæsitum, sub nu. 19. Palam autem, & bona fide contrahi dicitur, cum iudice præsente fit, per tex. in l. fin. in prin. ff. quod met. cau. Bal. conf. 201. incip. vobis spectabilibus lib. 3. quem refert, & sequitur Ripa in d. §. fuit quæsitum, sub nume. 9. ad fin. Multum enim lex confidit de iudice ministro suo, cap. bonæ. 1. de elect. & c. in præsentia, de renunt. cum simil. & aliis quoque modis palam, & bona fide cum minoribus tutores, vel curatores contrahere dicuntur, vt plenè prosequar, de hoc particulariter tractans, inf. litera P. caut. 220. † Aliam tradere caute-
14 lam videtur Soc. d. conf. 112. sub nu. 4. vol. 1. vers. Sed quādo pater; quòd generaliter pater concedat filio, vt mortis causa donet; & ipsi patri quoque donari poterit, de quo etiam habes penes Dec. in d. l. Senium, & in d. conf. 145. sub nu. 3.

nume.3.versicu. concordando tamen opin. Hic autem aduertas, quia non debet esse indicium aliquod, per quod coniiciatur, & concessio generalis ea restringatur, factam principaliter esse, vt mox ipsi patri in specie donaretur; Nam sermo, qui alias ex sui natura ad plura referri potest, si aliquo in casu prolatus vnum duntaxat de necessitate cõprehendere intelligatur, perinde habetur, ac si in specie, & expressè ad illud restrictio facta fuerit, vt probat tex. notab. in l. 2. ff. de lib. & posthu.

Circa autem id, quod superius dixi, valere in aduentitiis factam consensu patris donationem, Quæstio excitari posset; An ipse pater cum donationi prædictæ consentit, possit contra filii voluntatem consensum suum reuocare, vt donationem pariter reuocet: sed istud reseruo dicendũ inferius in litera P. caut. 184. nu.3. Tertius demũ est principalis materiæ nostræ casus, quando filius familias peculium profectitium habet; & † eo quidem in casu, si donari 15
illud à filio pater consentiat, teneo, quòd donatio valeat, vt & vult Bart. in l. 2. §. si vero pater, nu. 1. vers. Aut rẽ profectitii. ff. de donat. per text. in l. in ædibus. §. quod filius. ff. eod. Nec obstat text. in l. donationes, quas parentes. C. de don. int. vir. & vxor. Quia respondet dicto loco Bart. illud procedere, quando apud filium donatio remanet; secus si statum ad alium transferre debet; facit ad hoc text. in l. si mulier acceptam. ff. de don. int. vir. & vxo. præter alia iura à Bar. in d. §. si vero, adducta; & ipsum Barto. sequitur Socin. reg. 140. incip. Donatio facta, limit. 7. facilis † igitur 16
est cautela, vt scilicet in istius peculi donatione patris adhibeatur consensus. Est autem profectitium peculium quod ex patris bonis, vel eiusdem patris intuitu proficiscitur. l. profectitia. ff. de iure dot. dict. leg. cum oportet. in princ. & ibi gloss. Bartol. & alii. C. de bo. quæ libe. dict. §. 1. & ibi glo. in verbo ex re, ac Docto. alii. Inst. per quas pers. nob. acquir. & peculium istud patris est, tam quo ad vsumfructum, quam etiam quo ad proprietatem: & ideo mortuo ipso patre cum fratribus communicatur, vt præter allegata iura, quæ id probant, est etiam tex. in l. fina. & ibi. gl. Doct. C. de coll.

CAVT. LXXXVIII.

De filiofamilias iudice per imperitiam suã male iudicante.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfam. iudex per imperitiam male iudicans, non autem dolo, non tenetur vltra peculium; ideo consi. filiofamilias traditur, vt in tali casu, cum syndicatus subijcitur, se filiumfa. doceat, nu. 2.*

3 *Iudex imprudenter male iudicans, quomodo puniatur, cum duobus nu. seq.*

1 Filiusfam. † iudex si per imperitiã male iudicarit, non tenebitur in plus, quam in peculio habuit: secus autem si dolo fecisset, vt est tex. sing. in l. si filiusfam. ff. de iud. & ibid. Bar. qui interpretatur in d. l. §. iudex, num. 2. ac in ipsa l. vide Pau. Cast. facit tex. cum glo. in l. fi. ff. de var. & extr. cog. in l. fi. C. de pœna iu. qui male iudic. & Instit. de oblig. quæ ex quasi del. in prin. vbi Sylu. Aldob. ad glo. hanc dicit esse communem Doctorum resolutionem in d. l. filiusfa. ad quod etiam vide Inn. in c. super eo, ex. quod metus cau. & Bar. in suis quæst. quæst. 9. iudex per imperitiam, in illius solu. versi. ad aliud. Alexan. in l. 4. §. in eum, sub nu. 8. ff. de damno inse. ideoque Barto. in d. §. iudex, nu. 3. filiofamilias iudici; qui per imperitiam non bene iudicauerit, cõs.
2 tradit, vt † in syndicatu se patriæ suppositum potestati doceat: nam vltra peculii vires in factum actio non erit extendenda: quod menti tenendum admonet: ad idem Ange. in d. tit. Insti. de obl. quæ ex quasi del. §. 1. sub nume. 1. idque sane notatu dignum est: quia si nihil in peculio fuerit, in nihilum tenebitur, vt Ang. ait dicto loco: Iridem si peculii quantitas tempore, quo iudicauit, minor, quam syndicatus tempore fuerit, forte in tantum solummodo teneri eum, sustineri potest, in quantum peculiotenus sententiæ tempore facere potuit, vt expresse dicit Iurisconf. in d. l. filiusfam. in princip. secundum illius legis

purum,

purum, & simplicem sensum, secundum quem etiam ita sensit Paris de Put. in tract. de syndi. in verbo, filiusfamilias officialis, sub num. 3. vers. filiusfamilias. Alia etiam ratione pulchrum id est consilium: nam forte syndicatus tempore sui iuris erit: vnde ei vtilius fit iuxta peculii valorem sententiæ tempore consideratum, quam secundum facultatum tempore syndicatus existentium quantitatem condemnari.

Erit † autem in iudicis arbitrio quanti per imperitiam 3
perperam iudicantem condemnet (dummodo in filiofa. vt dixi, peculii non excedat modum) d. l. vlti. ff. de var. & extr. cogn. & in d. titu. Instit. de oblig. quæ ex quasi del. & ibi Faber, in princip. colum. 1. versicu. quid si condemnauit, & ibi sequitur Aretin. Bal. in cap. primo. §. iudices, nu. 1. de pace. iur. fir. in vsibus feud. Boer. decis. 153. nume. 12. qui secundum Fabrum d. in loco censuit † iudicem extra 4
ordinem pariter iudicis arbitrio puniendum, cum etiam per imprudentiam iniuste quem ad mortem condemnasset: & idem quoque tradit Boss. in titu. de offi. corr. nu. 21. Iul. Cla. in prac. crim. §. fin. quæst. 83. versic. iudex male, Menoch. de arb. iud. libro secundo, casu 329. numero 3. quo in casu ipse Menoch. materiam istam tractat de eo, qui imperite iniustam tulit sententiam, quicquam non tangens de filiofamilias: quem tu pro ipsa materia videas satis plenè declarantem: ex quo hic ego hoc vnum trado, arbitrariam † supradictam pœnam esse, vt læsæ parti da- 5
mna reficiantur, non in solidum quidem, sed inquantum facere potest ille, quia sic imprudenter iudicauit, vt per gl. in d. l. vlt. de var. & extraord. cognit. Bart. in d. q. 9. in solu, Bal. in d. §. iudices, num. 1. & ibi Affli. Alex. in d. §. in eum, sub d. num. 8. quem refert, & sequitur Boss. in tit. de official. corrup. num. 23.

CAVT. LXXXIX.
De filiatione probanda.

SVMMARIVM.

1 *Filius interd. quor. bon. agens docere debet, se esse filium, & ad bon. poss. admissum.*

Filiatio autem praesumptiue potest probari, vt numero 2.

Veluti per tractatum parentum: aut per famam, vt n. 4. & 13. Amplia. num. 5. & 11.

Ampliatur etiam illud, quod de tractatu dicitur, secundum nonnullos, etiam si mox aduersus eum, qui filius praetenditur, contrarius fuerit tractatus: Contra tamen ego sentio nonnullis rationibus: Primum vide nume. 6. secundum sub d. num. 6. nu. 7. 8. 9. 10.

3 *Filiatio praesumitur cum filius est in quasi poss. filiationis.*

Ob ipsam autem probandam quomodo sint formandi articuli. nu 4 & 31.

Ac ipsa quasi poss. potest probari per vicinos, vel consanguineos. nu. 12.

7 *Amor nullus vincit paternum.*

8 *Praesumptio vna aliam tollit.*

9 *Fama dua vbi sunt contraria, posterior attenditur.*

Tempus vlt. inspicitur, sub nume. 9. vers. Quoniam vlt.

Intellec. ad l. id quod nostrum, de reg. iur. sub num. 9. vers & sic ex his.

10 *Cessante causa cessat effectus.*

Fama plene porbat in obscuris, sub numero 13. ver. sed vbi.

Stat. Brix. in ciu. c. 56. declaratur.

14 *Legitimi probantur filii per communem opi. de matr. parentum: Amplia nu. 15 seq.*

17 *Fama etiam per duos testes probatur. Ad quam probandam quae requirantur, habes num. 18. 19. 21. 22. 23 25 26 27 28. 29.*

20 *Testes debent deponere de his, quae per sensum percipiunt.*

24 *Iudex solet habere in consideratione, quae esse possunt.*

30 *Notarius de Vell. interrogatus, si ignorat, clausula non operatur.*

Filius

Filius interdicto quorum † bonorum agens, licet bonorum possessionem agnouerit; per hoc tamen non aliter possessor constitui poterit, quàm si defuncti se filiũ, & ad hæreditatem, vel bonorum possessionem admissum esse probauerit, text. est in l. 1. C. quor. bo. Quæ † quidem filiationis probatio, quamuis impossibilis sit, quando verè probanda esset filiatio l. Lucius. ff. de cond. & dem. & ibi no. omnes, tradit Dec. cons. 272. sub nu. 4. vers. quia filiatio, Gozad. cons. 13. sub num. 8. vers. 7. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. casu 89. num. 1. & 11. vbi alios citat, & casu 116. nu. 6. præsumptiuè tamen probari potest, secundum formam. l. filium, ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iu. vt tradit Glos. in d. l. 1. C. quor. bon. in verbo, filium, & ibid. Bar. num. 2. vbi etiam vnum ponit casum, secundum Iac. quo verè filiatio probari possit, Bal. in d. l. 1. C. quo. bon. in fi. Sal. ibid. versic. oppono quinto, Bellon. cons. 35. numero 3. & vide omnino pro hoc Dec. d. cons. 272. à prin. vsque ad vers. Ad abundantem tamen, Gozad. d. cons. 13. per tot. & doctissimum Menoch. d. casu 89. Prædicta † autem secundum Bart. in d. l. 1. sub num. 13. de probanda filiatione, saltem præsumptiuè, vera sunt, vbicunque filius non esset in quasi possessione filiationis; quia si esset in quasi possessione eiusdem filiationis, filius præsumeretur, vt l. non epistolis, & l. non nudis, & quod ibi no. C. de probat. Ideoque sub d. num. 3. & in repe. d. l. non epistolis, ac in d. l. non nudis, Bar. consi. tradit, quo cauti vtuntur aduocati; Qui † scilicet duos faciunt articulos: In quorum altero ipsum esse filium dicũt; & in altero, eundem esse in quasi possessione filiationis, quod sic habebatur; sic reputabatur; sicque tractabatur; ex hoc enim constito, filiatio probabitur, vt post Bar. dictis in locis, habes etiam penes Gozad. & eos, quos adducit, cons. 12. num. 17. & d. cons. 13. sub num. 52. vers. quarto dico; & apud alios, quos ego statim commemorabo; & communẽ esse opin. asserit Fer. Vasquius. lib. 2. illustr. contr. c. 85. nu. 20. quem refert Ioan. Fich. ad Bapt. à Villalob. in commu. opin. litera F. post nu. 153. Et supradictam practicam tangit Bar. in d. l. filium. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. traditque Bar. idem in l. quod Senatus, aliàs est. l. 1. §. idem per contrarium, in fi. ff. de libe. agno. & in l. 1. §. ad quæstionẽ.

ff.de quæst.Dec.conſ.54.per tot.& Doct.max.Feli.in c.per tuas,ex.de prob.Boſſ.in tit.de part.ſuppo.nu.9.iunctis bis, quæ tradit ſub nu.11.ſub n.27. ac ſub n.28. Men.dicto caſu
5 89.nu.68.qui n.70.aſſerit practicam † iſtam tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio iudicio procedere poſſe;& iſtud communi affert opin.receptum Emanu.Soar.in ſuo Theſ. recep.ſent.litera F.n.189. Et adeo verum eſt,tractatum ſu-
6 pradictum ad probandam filiationem ſufficere, vt † etiam ſi mox aliter tractari cęptũ eſſet,& ab eodem patre reſpueretur,nihilominus illa quaſi poſſeſſio tãtum filio prodeſt, vt ſecundus ille tractatus ei non noceat, ſi vera eſt opinio Feli.d.c.per tuas,n.17.Corn.conſ.1.lib.2.Ruin.conſ.52.n.9. lib.5.Guliel.de Bened.in c.Rayn.in verbo,quem filium,in 3.par.nu.15.ex.de teſtam.Palęot.in tract.de noth. & ſpur.c. 25.nu.5.mouentur ij,quia ius filio quęſitum,ſine eius facto ab eo auferri non poteſt.l. id quod noſtrum. ff. de reg. iur. ſecutus eſt hanc opi.Meno.d.caſu 89.n.73.Quod tamẽ mihi neutiquàm placere poteſt; namq; omne filii beneficiũ, omniſq; præſumptio à patre deſcendit: qui fortè demum cognoſcens adulterinum illum eſſe filium, aliter tractare cœpit;nec eſt veriſimile,quod ſi ſciret,vel crederet talẽ eſſe ſuum filium,eum vellet mox reſpuere.& aliter tractare;
7 nullus † enim amor paternum vincit. l.fi.in prin.C.de cur. fur.cum ergo à patre omnis quaſi poſſeſſio filii prouenit, ab eodem etiam patre,mox aliter filium tractãdo, & eum reſpuendo, illa quaſi poſſeſſio tollitur, & filiationis præſumptio.arg.l.nihil tam naturale.ff.de reg.iur.& dici conſueuit,quod idem operatur oppoſitum in oppoſito, quod propoſitum in propoſito.l.fi.§.ſi filius.ff.de leg.3. Doct. in
8 rub.ff.de acq.poſſ.& facit,quia † vna præſumptio aliã tollit,vt per tex.in l.ſi qui adulterii. C. de adult.in l. ſiue poſſidetis,& ibi per Bal.C. de prob.& in l.mater,& ibi Ange.& Salic.C.de calum.traditq; Bar.in l.Diuus,in 2.not. ff. de in inte.reſti.Ang.conſ.134.ad fi Dec.in c.quoniam Abb.n.8. de offic.del.Alc.in tract.præſ.regu.1. præſ 9.& 16.D.meus Io.Cæph.conſ.23.n.33.& conſ.178.nu. 14.ſic & in ſimili vi-
9 demus,quod † quando duæ ſunt famæ contrariæ, vltima priori derogat,vt per Bar.in l.de minore. §. plurimũ. ff.de quæſt.n.27.pro hac mea opi.optimè facit tex.in l.ſi mater.

C.ne

C. ne de sta. defun. qui text. videtur omnino hanc decidere quæstionē: ibi enim dicitur quod si aliqua mulier primum ingenua communi fuerit habita. opin. mox cōmunis ea sit resoluta opinio, quia eadē postea fuerit credita serua, posteriora tempora spectari conuenit, adeò vt & si quis ex ea natus sit, habebitur vel liber, vel seruus, prout communis ipsa opi. tandē extiterit: vnde ecce, quod licet per tractatum matris, vt liberæ, fuerit iam eius filius in quasi possessione libertatis; illa tamen quasi possessio per contrarium tractatum, absq; eius consensu tollitur; quoniam vltimū tēpus inspicitur. l. Mela. §. sed & si. ff. de alim. & cib. leg. & l. si quis ante. ff. de acquir. poss. cum sim. Et sic ex his apparet etiam responsio ad Doctorum fundamentum. d. l. id quod nostrum, de reg. iu. procedere scilicet ipsam legem in his, quę verè nostra sunt; & in quibus pręcipuus est ad ea amittenda consensus noster: non autem in his, in quibus præcipua possessionis vis ex nobis non dependet: sed ex alieno facto, & causa; qua cessante cessare debet & possessionis effectus, vulg. ea attenta sententia, & prouerbii instar celebrata cessante † causa cessat effectus. cap. & si Christus, 10 paulò ante fi. ext. de iureiur. c. cum cessante, ex. de appel. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patr. cum aliis sim. de quibus Tiraq. in tract. cessante causa, sub n. 11. cum duobus seq.

Sin autē † nullus tractationis actus esset primo actui cō- 11 trarius, adeò fauetur filio, vt vnicus sufficiat tractationis actus, cū aliquali nominatione concurrēs, vt per Dec. in d. c. per tuas, n. 9. in fi. Palæot. d. tract. de noth. & spur. c. 22. n. 8. vnico. n. actu quasi possessio acquiritur. l. 1. §. quod autem. ff. de aqua quotid. & æst. Bar. in l. sicuti. §. sed si quæratur, sub n. 3. ff. si seruit. vendic. Ripa in c. cum ecclesia, n. 52. de cau. poss. & propr. & ita quoq; tradit Menoch. d. casu, 89. n. 74. & facit quod tradit Bal. cons. 150. vol. 3. & cōs. 451. vol. 5. qui dicit, quod per vnicam collectæ solutionē, quasi possessio iuris collectādi probatur; sic & Rom. cōs. 311. in fi. voluit, per vnicā pensionis solutionē acquiri quasi possessionē iuris exigēdi.

Isti autem † tractationis actus per vicinos, & cōsangui- 12 neos probari poterunt: quia hi præsumuntur scire vicini, & eorum consanguinei facta. c. quosdā. c. quanto, vbi Do. de præsum. d. l. filium. ff. de his, qui sunt sui, vel al. iur. l. de

tutela,& ibi Bar.& Bal.C. de in integ. rest.l.octaui.C.vnde cog.Bar.& omnes in l.1.ff.si.cer.pet.Bart. in l. de ætate, sub num.7.vers.sed si habet.ff.de min.Et adeò probarent consanguinei, aut vicini, vt in reddenda ipsorum dicti ratione.si responderent, quia sum vicinus, vel consanguineus, sufficeret,vt tradit Bar.& communiter alii in d.l.1.ff.si cer. pe.& in d.l.de ætate,idemque Bart.in d.l.de tutela, vbi tamen cogitandum relinquit;sed tamen(vt dixi)Doc.communiter Bar.sequuntur, in d.l.1.si cer.pet.

Per † famam quoque filiationis probabitur ius,argu.d.
13 l.si mater.C.ne de sta.defun. Et facit, quia,vt supradictum est,hęc filiationis probatio,valde obscura est:sed vbi aliũde probatio sumi non potest, fama plenè probat, las.in l. cum ea,num.5.C.de transact.Dec.in c.1.num.16.ext.de appel.Bos.in ti.de partu supp.num.20. per famam ergo filiatio probari poterit;& ita quoq; tradit Butr. in c. transmisse,qui fil.sint leg.Alexan.cons.51.num. 2.lib.1.cons.90.nu. 8.& cons.88.num.9.lib.7.Dec.d.cons.54.sub num.2. Paris cons. 10.num.57.& cons.13.num.9.lib.2.qui alios nonnullos refert Gozad.d.cons.13.numero trigesimoprimo,cum duobus seq. Alciat.respon.6.num.2. Palæo.in d.tracta. de noth.& spur.cap.23.num.3.versi.contra quos,vbi istam ait esse crebriorem,& veriorem opin.quam etiam magis cõmunem appellat Menoch.d.casu 89.num.86. & refert sub nu.93.plura esse in Italia edita statuta secundum communem istam opinionem, vt Papiæ in ciuilibus, num.30.sub rubri.quod mors,& filiatio, Veronę.lib.3.c.33.De pœna illius,qui in iudi.neg.aliq.esse fil.

14 Et dum † stat.Brix.in ciu.ca.56.de pœna negantis posit. filiat.& aliorum:vult,cõiecturis filiationem probari; ipse dicit Menoch. vnam hanc esse coniecturam, qua filiatio probabitur. Et pro prædictis adduco in arg. quod tradit
15 gl.magna,in fi.in cap.peruenit, qui fi.sint legi. quæ † vult communem opin.facere,vt filii legitimi credãtur;si communi ipsa opinione eorum parentes matrimonium inter
16 se contraxisse crediti sint; & communem † eam opi. sufficere declarat ibi Abb.si tantum viciniæ fuerit, vt refert D.
17 meus Ioan.Cæph.consi.540.num.106.Sciendum † autem est, famam per duos etiam testes probari posse, argum. l.

vbi

vbi numerus. ff. de testib. & ita sentit gl. in l. 3. §. eiusdem, in verbo, confirmat. ff. eodem. & ibi Bar. num. 2. idem Bar. in d. l. de minore. d. §. plurimum, num. 19. ff. de quaest. Dec. d. cons. 272. num. 4. vbi de communi docet; & in hoc omnes concordare inquit Albe. in l. ea quidem, num. 24. C. de accus. communem quoque tradit esse opin. Villalob. in sua collecta comm. opinio litera F. sub num. 9. Eman. Soar. in suo thes. recep. sent. litera F, num 41. & in hoc omnes concordare concludit Iulius Cla. in pract. crimin. §. 1. q. 6. vers. sciendum. Verum in hac famae probatione aduertendum est, quòd testes † debent reddere scientię causam sufficientem, alias non probarent, vt per Bar. in d. §. plurimum, sub num. 19. Abb. in cap. causam, quae inter Archiepisc. ex. de testib. & in cap. consuluit. 1. ext. de appell. Alex. cons. 35. vol. 4. Iaco. de S. Georg. in tract. d. l. 3. d. §. eiusdem. ff. de testib. Gram. cons. crim. 42. num. 9. & in hoc omnes concordare inquit Corn. cons. 233. in litera D, lib. 2. & cons. 216. litera N, lib. 3. quam etiam dicit esse communem opin. Simancas de haeret. c. 163. num. 16. quos refert Cla. d. q. 6. versic. illud tamen. Et ideo † testes asserere debent illud à maiori parte populi audiuisse, Bar. vbi supra, & ita omnes concludere Doct. tradit in d. §. plurimum, Mars. num. 46. & communem quoque ait Curt. Iun. cons. 172. nu. 9. quem refert Villalob. in sua collecta. d. litera F, num. 10. Non autem debēt dicere testes, ita maiorem populi partem sentire; quia quòd sentiat ita maior populi pars, non cadit in sensu corporeo, vt percipi possit; testes † autem de his deponere debent, quae sensu aliquo corporis percipiuntur. l. qui testamento, in fi. ff. de testamen. l. 1. in prin. ff. de his, quae in test. delen. l. testium. C. de testib. & ita per ista iura sensit Bar. in d. l. 3. d. §. eiusdem, sub nu. 2. de testib. & in d. §. plurimum, sub d. nu. 19. Quinetiam voluit Bart. in d. §. eiusdem, contra gl. ibi, & in d. §. plurimum, num. 22. famam † non probari, si deponant testes, audiuisse publice dici, nisi dicant audiuisse publice dici à maiori hominum parte huius ciuitatis; quia posset esse, quod vnus solus homo publice dixisset; cum Bart. ita communiter teneri affirmat Imo. in l. haeredes palam, in prin. num. 1. ff. de test. quem refert Alexan. cons. 212. num. 5. lib. 2. cons. 20. sub nu. 9. lib. 4. cons. 2. n. 16.

18 19 20 21

& conſ.35.nu.6.vol.7.ſequuntur alii communem dicentes,
22 quos refert Iul.Clar. d.q.6. verſ.debent. qui tamen † concludit contra Bar.& alios.dicens iſtam Bar.opin. eſſe multum aſperam, & ſi in practic.teneretur, vix reperiretur ex mille teſtib.vnus, qui recte ſuper fama deponeret; & ideo refert Clar,Bal.in c.literas, num.2.de præſum. totum oppoſitum tenere, exponentem illud verbum, id eſt publica voce à populo; & hanc Bal.opi.in pract. ſeruari inquit ipſe Clar. qui etiam refert Caſſa. deciſ.3. nu.7. de prob.dicentem contra Bart.communem eſſe obſeruantiam; & ita in curia Rom.ſeruari dicentē Pariſ.conſ.52. in fi.lib.3 & alios refert ipſe Clar.ſubdens Mediolani indiſtincte ſeruari Bal. opi.contra Bar.& hanc opi.contra Bar.eſſe communem & in iudicando ſequendam teſtari Calca. conſ 8. num.11. ait Clar. referens quoque tandem Ale. ſibi ipſi contrarium,& dicentem videri,quod magis communiter damnetur illa Bar.opin.conſ.192.num.17.lib.7. Alios quoque refert authores tenentes contra Bar.Baldi opin. prædictam eſſe veriorem,Eman.Soar.in ſuo Theſ.d.litera F,nu.36. Sed † cer-
23 tè Bar.opi.ratione, qua ipſe mouetur, non eſt ita reiicienda, quin ſuper ea fundamentum fieri poſſit; Cum enim eſſe poſſit, quod teſtes ita dicendo ex ipſorum verborum ſenſu intellexerint, publicè ſe audiuiſſe, id eſt in publicum ab aliqua perſona, certè niſi aliter declarentur ea verba, fama
24 non bene probabitur; ea † enim, quæ eſſe poſſunt, ſolent in iudiciis cōſiderare iudices: Exemplum eſt in eo fideiuſſore, qui prętendens ſe à fideiuſſione liberari ob diutinum tempus, in libello narrat, ſe diu in fideiuſſione ſtetiſſe: nā ideo ex hac petitione non liberatur, quia poteſt in iudicis mente cadere, fideiuſſorem eſſe ſub conditione obligatū, per l.facere poſſe, in fi.ff. ſolu.matrimo. Cuius rei timore Soc.in reg.191.limit.1.& Alex.in d.l.facere, ſub nu. 1.verſ.& in materia prædicta, poſt alios, quos alleg. cautelam tradunt, vt fideiuſſor petat, ſe liberari ab obligatione fideiuſſoria, in qua diu ſtetit; & quam caute. ego ſuperius poſui, caut.82.nume.5.

25 Proinde † & hic cautelam trado, vt nunquam teſtes ſimpliciter dicant, ſe publicè audiuiſſe: ſed audiuiſſe dici publicè à maiori gentium parte; vel à maiori gentium parte,

simpliciter, absque eo verbo, publicè, vt docet Bart. in d. §. eiusdem, & in d. §. plurimum; sic enim omnes omnino e-runt sublatæ difficultates, & Doctorum controuersiæ.

Pariterque † testes super fama deponentes, si fuerint in-terrogati, nominare eos debent, à quibus audiuerũt, alias non probarent, Bart. in d. §. plurimum, num. 23. post Inno-cen. quem refert, in c. qualiter & quando, num. 1. ex. de ac-cusat. & Specu. in tit. de inquisi. §. viso, sub num. 8. & hæc est communis opin. teste Alex. consi. 100. sub num. 4. versi. sex-tus testis, lib. 1. magis communem tradit Aret. in cap. cum oporteat, sub num. 58. versic. communiter tamen, ex. de ac-cus. refert Clar. d. q. 6. vers. Amplius. Quinimò † & si non fuerint interrogati ipsi testes, debent deponere à qui-bus audiuerunt, vt iudex ex eorum qualitate perpende-re valeat, quanta sit illis adhibenda fides, vt tradit Innoc. in d. c. cũ oporteat, & ita seruari testatur Ioan. Andr. in d. c. cum oporteat, vt refert Marsil. in d. §. plurimum, num. 50. & consil. 76. nu. 22. Gramm. d. consi. crim. 42. num. 8. & 9. & voto 34. num. 14. debet † enim fama originem habere à personis honestis, & fide dignis, vt tradit Barto. in d. §. plurimum, num. 15. & in l. miles. §. mulier, in fi. ff. de adult. & ita omnes fateri, inquit Clar. d. q. 6. vers. sed quid. ita quotidie videmus dici in forma inquisitionum, quæ transmittuntur reis, vt penes for. Angeli Aret. habes, in tract. de malefi. quod & ipse declarat in verbo, Non quidem à maleuolis. sic & habes penes Papien. in sua for. Inquisitionis, & ibi declarat, in verbo, non quidem à ma-leuolis, traditque Clar. in d. §. fi. practicæ crim. q. 31. in ver. Non quidem à maleuolis. Denique † sciendum est, quod testes super fama deponentes, scire debent, quid sit fama, iux. tradita à Barto. in l. 1. num. 10. ff. si cer. pet. vbi dicit, quod si testis deponens de mutuo, interrogetur, quid sit mutuu. & nesciat respondere, nihil aget, ad idem post allos. Dec. in d. l. 1. in 1. lect. num. 14. in 2. lect. num. 21. & in 3. lect. num. 52. In † simili videmus, quod quando notarius in instru-mento asserit Velleiano Senatusconsulto renunciatũ esse, vel similes apponit clausulas, si interrogetur quid sit Vel-leianum, aut quid clausulæ illæ significent, & responde-re ignoret, ipsæ clausulæ infirmabuntur, vt per Alber.

26 27 28 29 30

in l.fi.§.pen.ff.ad Velleia.& in l.3.C.de hæret.& A post ad Bar.in d.l.1.d.nu.10.si cer.pet.& in d.l.fi.§.fi.ad Velle:Dec. d.l.1.in 1.lect.sub num.14.in 2.lect.sub num.11.& in 3.lect. num.53.Bertran.cons.77.in fi.volum. 2. quem refert Ripa in.l.Centurio,sub num.88. ff.de vulg.& pup.subst. Franc. Viu.in primo tomo commun. opin. variorum, litera M, versi.mulier iuuatur Velleiano,Borgnin. Cauale.de vsufr. mul.relicto,num.136.in vers.& ideo putarem esse bonum.

Vides ergo ex prædictis,quãtum fama sit difficilis probationis,adeo vt vix sufficerent ad eam rectè probandam testes,qui iuris essent periti,vt dicit Clar. d.q.6.d. vers.Postremò scias. Quapropter melius tibi eueniet, si filiationem ex tractatu parentum per vicinos,aut consanguineos probare poteris,iuxta superius tradita; sin autem ita non poteris probare,& fama tibi suffragari videatur,per ipsam famam probare licebit, secundum à me hic tradita :Sicq;
31 † non inutile erit in praxi hac tres facere articulos, prout experti Aduocati facere consueuerunt : vnum videlicet, quòd Titius est Sempronii filius, natus ex eo,& Berta:Secundum,quòd ipsi tractarunt eum vt filium:Tertiumque, quòd secundum communem opin. & famam reputatur eorum filius;& ita hunc articulandi modum tradit Alex. d.cons.13.nu.32. Addit Menoch.in d.casu 89.quartum articulum; videlicet,si talem à prædictis Sempronio,& Berta sæpius fuisse nominatum,& appellatum;sed istum tu cum secundo iungere poteris;& sic in effectu tres erunt articuli;quorum si quemlibet probaueris, erit probata filiatio, vt docet Gozad. d.cons. 13. sub d.num.32. Quod & ex his, quæ tibi hic declaraui,apprimè patet.

CAVT. XC.

De filio ante patrem torquendo.

SVMMARIVM.

1 *Filio,& patre de eodem delicto inquisitis,prius torqueri debet filius.*

Et ideo infertur ad cautelam pro iudice, nu.2.

2 *Filii,ac patris exemplum refertur, qui cum ad furcam duce-*

ducerentur, pater delictum confessus est: & filius liberatus fuit.

Duo alia exempla afferuntur, in signum parentum amoris erga eorum liberos, nu. 2. & 3.

FIlius, & pater, † si de eodem delicto essent incriminati, 1
tortura à filio est inchoanda; quia pater magis de filii tortura, quàm de propria cruciatur. l. isti quidem. §. fi. ff. quod met. cau. & facit tex. in §. fin. Inst. de nox. act. Idque tradunt Gand. de malef. in tit. de quæst. & tor. sub num. 11. Ang. de malef. in verb. quod fama publ. vers. nunc videamus, sub nu. 94. & Rober. Maran. in proœ. tract. de ord. iud. nu. 11. Nullus est enim amor, qui paternum vincat, vt dicebam in præced. caut. num. 7. per l. fin. in princip. C. de cur. fur. Et ideo † cautus sit iudex, vt simili in casu à filio 2
tormenta incipiat. Nam & refert Maranta præd. in loco And. de Iser. in c. 1. §. publici latrones, de pace tenen. super hoc pulchrum ponentem exemplum; Quòd cum pater, & filius de vno delicto essent incriminati, Rex Carolus ambos ad furcam duci iussit; cumque pater filium prope furcam videret, confessus fuit, se ipsum, & non filium delictum commisisse; & sic patre laqueo suspenso, filius liberatus fuit. Duo notabiliora Amoris paterni erga filium affert exempla Val. Max. li. 5. c. 7. Quorum † alterum est de 3
Octauio Balbo, qui à triumviris proscriptus, cum militũ furorem fugeret, iamq; fugæ expeditum haberet initium, postquam domi filium trucidari falsis viciniæ clamoribus audiit, ei se neci, quam iam euaserat, obtulit, militibus occidendum se tradens. Plurisque morienti illi fuit, incolumen, præter spem, vidisse filium, quàm salutẽ suam, mortuo ipso filio, æstimasset. Alterum est beneuolentiæ paternæ exemplum ab eod. traditum, de Seleuco Rege, cuius cum filius Antiochus Stratonicus nouercæ improbō arderet amore: infandæque veneris conscientia tactus, corde vulnus premeret, atque dissimularet, præ nimio languore tandem in lectulo moribundo similis iacuit. Rex ingenti mærore ob vnici filii imminentem mortem, oppressus, audita ægritudinis causa à Leptino Mathematico; vel, vt alii volunt, ab Erasistrato medico (qui & mirum in

modum causam ipsam obseruans in aduentu, & Stratonices recessu languentis anhelitum, discussit) charissimam coniugem filio cedendam sibi abstulit; Reginam sibi maxima affectione coniunctam beneuolus pater nurum maluit; quam filium viscerum suorum partem vltimum claudere diem videret.

CAVT XCI.

De adoptando aliquo, qui sui iuris sit, vel alicuius filio, etiam inuitis ipsis.

SVMMARIVM.

1 *Arrogatus si filium in potestate habet, non solum ipse in arrogantis potestate est sed & eius filius.*

2 *Adoptare quomodo quis possit alicuius filium, etiam inuitum; vel etiam eum inuitum, qui sui iuris sit, num. 5.*

3 *Adoptio vt valeat, consensus requiritur adoptati.*

4 *Parentes etiam filiorum masculorum filios in potestate habent.*

6 *Augustus Diuus quomodo Germanicum inuitum adoptarit.*

1 Filius † in illi⁹ potestate positus, qui se ipsum ad arrogandum dederit, non modo patrem arrogatoris potestati suppositum habet; sed & ipse eiusdem subiicitur potestati, tanquam nepos, text. est in l. 2. in fi. & l. arrogato. ff. de adop. & in §. illud proprium. Insti. e. Tu † igitur, qui alicu-
2 ius filium tibi adoptare desideraueris, si eius consensum
3 habere non poteris, (qui † quidem consensus in adoptionibus requiritur, adeò vt in his, qui sui iuris sunt, expressa desideretur voluntas; in aliis autem, qui in patria potestate constituti in adoptionem dantur, tacitus sufficiat consensus, vt scilicet præsentes non contradicant. l. 2. §. 1. & l. in adoptionibus, ibique not. ff de adopt. l. fi. in fine. C. eod. & §. sed & si pater filiū, Inst. quib. mo. ius pat. po. solu.) cautelam hanc adhibere poteris, vt eius patrem arrogationis iure, tuæ potestatis iugo supponas, Nam & eius filius in tua

tua erit potestate: Parentes † enim non filios duntaxat in 4
potestate habent; sed & ex eis quoque, qui masculi sunt, descendentes omnes. l. nam ciuium, vers. Item qui ex filio. ff. de his, qui sui, vel alie. iu. & Inst. de patr. pot. §. ius autem, vers. Item qui ex filio. Supradicta † quidem cautela 5
etiam cautum te reddit, quomodo tui fias desiderii compos; si ille, quem adoptare velles, sui iuris esset; nec à te arrogari pateretur; Nam callidè procurare poteris, vt eum alius arroget; & mox tu ipsum, qui eum arrogauerit, per arrogationem pariter in tuam redigas potestatem; nam vtrunque sub tua ditione habebis: sic etenim † Diuus Augustus Germanicum sibi adoptiuum filium esse cupiens, cum ipse Germanicus dissentiret, Tyberio suasit, vt eundem Germanicum adoptaret: quod cum executioni Tyberius mandasset, Diuus Augustus posteà Tyberium arrogauit, qua protinus arrogatione secuta, Germanicus Augusti nepos esse cœpit; quem casum ita refert Imper. Iustin. in d. §. illud proprium, Instit. de adopt.

CAVT. XCII.

De acquirendis per fiscum bonis condemnato post condemnationem obuenientibus: Ac de ipso excludendo fisco.

SVMMARIVM.

1 *Fiscus ea non acquirit, quæ post bonorum publicationem obueniunt, & quomodo istud intelligatur, & numero 3.*

2 *Conditio in contractibus retrotrahitur, secus in vltimis voluntatibus.*

4 *Iudices malefici causas agere, si antequam ille moriatur, cuius speratur successio, reum condemnant.*

Et ideo consilium datur, vt post mortem illius, cuius hæreditas ad reum peruenire posset, sententiam differant, num. 5.

6 *Ius succedendi ante aditam hæreditatem quando in fiscum transire valeat.*

7 *Banniendus quomodo fiscum eludat, ne bona habeat,*

quæ hæreditatis aditione ipse banniendus consequi potest. Quod num. 13. confirmatur: Et declara vt nu. 17. & 18.

8 *Iuri adeundi renunciari potest, etiam in creditorum præiudicium, nu. 13.*

9 *Ius adeundi ius quæsitum videtur.*

10 *Iuri quærendo renunciari nequit.*

11 *Priuatio habitum præsupponit.*

12 *Renunciatio est priuatio quædam.*

14 *Lucrum non quærere, & damnum pati sunt diuersa.*

15 *Fraus fit etiam in quærendis, quod intellige vt numero 16.*

19 *Fiscus quomodo à banniti, & damnati bonis excludatur, alia datur cautela, & nu. 20. & 24. ac 25. & de contraria cautela, nu. 27.*

21 *Pater an propter homicidium à filio commissum, illum exhæredare queat, & nu. 23.*

22 *Homicidii causa est maior illis quatuordecim, quibus filius exhæredari potest.*

26 *Causæ, quibus potest parentes quis exhæredes facere, sunt septem.*

28 *Statutum, quod disponeret, ne exhæredatio sub delictis, bonorum confiscationem merentis, cōditione facta, valeat, quando locum habeat.*

29 *Statutum disponens, ne post commissum delictum ab his, qui ab intestato succederēt, alii hæredes instituantur non valet.*

Fiscus quæ iura habeat, & quam sustineat personam in bonorum publicatione, nu. 6. per tot.

Communis opin. sequenda est in iudic. & consulendo, sub nu. 22. versi. à recepta. Limita vt versic. licet.

30 *Testandi liberam facult. auferre homini sanæ mentis iniquum esse.*

1 Fiscus † confiscatis alicui bonis, ea non acquirit, quæ post bonorum publicationem obueniunt, quod menti tradendum est & est tex. in l. si mandauero tibi. §. is cuius. ff. mand. ac est Bartoli decisio in l. si qua pœna. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iur. Bal. consi. 24. volu. 2. Pau. de Castro, consi.

consi. 32. Nellus in tract. de bannitis, in 1. par. 2. temporis, quæst. 18. Rom. consil. 247. Alex consil 75. in 1. volu. Angel. de malefi. in verbo, & eius bona publicamus, nu. 12 Iaſ. in l. si stipulatus fuerim. §. cum stipulamur, nume. 6. ff. de verbo. oblig. Curt. Sen. consi. 59. sub nu. 13. versic. cōsequenter. Bossius in titu. de bonorum public. nume. 27. & 70. ac Iulius Clar. in pract. crim. §. fin. quæstio. 78. versic. vlterius quæro. & nouissime Marc. Anto. Peregr. in 5. lib. de iure fisci, titu. 1. nu. 132. Ex quibus patet ita esse communem opin. prout ex prædictis Doct. nonnulli aperiunt hanc esse communem Proinde neque etiam iura conditionalia hoc casu fiscus acquirit, vt est tex. in l. intercidit. ff. de cond. & demon. tradit glo. in l. non ad ea, in verbo, præsens. ff. eo. & ibid. Bart. qui illam legem expedit in l. quod traditum, paulo antecedente, nu. 11. & ibidem vide Doct. alios, quos Alex. alleg. in l. 3. §. illud, n. 11. ff. quod quisq; iur. & idē tradit ipse Alex. in l. si marito, in princ. versic. An autem. ff. soluto matr. & in l. si quis mihi. §. si quis plane, in fine. ff. de acquir. hæred. Dec. consi. 438. numero decimo, tradit & Boer. decis. 351. nu. 7. Quod tamen intellige in conditionali relicto, ex conditione casuali; secus ex potestatiua, vt est casus in l. in facto. §. fiscus. ff. de cond. & demonst. & ibi glo. atque apost. ad Bar. in d. l. quod traditum, litera, B. circa prin. Similiter verum est, quod conditionalia ex vltima voluntate non transeunt in fiscum; secus si sunt conditionalia ex contractu, vt est casus in l. inter socerum. §. fin. ff. de pact. dot. quod & tenet Im. in d. l. non ad ea, Bald. in l. etiam. §. fi. C. ad l. Falc. Alex. in d. l. 3. d. §. illud, sub nu. 3. ff. quod quisque iur. & idem in d. l. si marito, in prin. sub num. 2. versic. sed si actio competeret ex contractu, Tho. Gram. qui in hac parte verum dicit, consi. crim. 7. num. 3. & Boss. in d. tit. de pub. bon. sub num. 14. Pro qua re facit, vltra rationem ab Alex. in d. l. si marito, consideratam; quia
† in contractibus conditio retrotrahitur. l. qui balneum, 2
& l. potior. ff. qui pot. in pig. hab. secus in vltimis voluntatibus. l. 1. §. serui. ff. ad Syllanian. Verum † hanc attende li- 3
mitationem in obligationibus conditionalibus actiuis, non in passiuis, quæ in fiscum non transeant, vt est tex. valde sing. in l. quoties, ad finem, & ibi Bart. Ang. Imo. &

Castren.ff. de nou. & communem hanc dicit esse opinionem Bossius in d.tit.de pub. bon. nu.14.quamuis mox dicat,hanc opin.sensui non conuenire,ob rationes,quas ipse adducit,& propter quas rationes multos contrarium sensisse ait:Communem pariter hanc opin.tradit d. Apost.ad Bar.in d.l.quod traditum,in litera B. vers. An autem obligationes conditionales passiuæ;& eandem commemorat opi.ac communem dicit Peregr.dicto lib.5. de iure fisci,d. tit.1.num.87.& num. 89.

4 Ex his igitur cernere potes.Quòd † Iudices,qui filiumfam.aut personam aliam, quæ successionis alicuius spem habet,antè parẽtis,vel eius personæ mortem,cuius successio delinquenti obuenire potest, condemnant, malè fisci causam agunt;hoc enim modo portione,quæ mox ad damnatos hos venire deberet, fiscus ipse priuatus remaneret:Sed Iudices Principis,aut fisci beneficium respicientes, vtantur cautela,quam docet Bossius in d. tit.de bon.publi.
5 num.28.Vt†scilicet condemnationem post eius differant mortem, in cuius bonis successio speratur; & hoc pacto reo,post aditam hæreditatem condemnato, bona ad fiscũ
6 deuoluẽtur:Et † ante hæreditatem aditam succedendi transibit ius,tunc,cum istud ius ad hæredes extraneos poterit transmitti,vt per Doct. communiter in l.si quis mihi bona.§.si quis planè.ff.de acquir.hær.d.& ita communem dicit esse opin.Iaf.in d. l. si quis mihi. §. seruus municipii, circa fin.Boss.in d.tit. de bo.public. sub num. 16. & sub nume. 28.Iul.Clar. d.quæst.78.vers.sæpe contingit;& Eman. Soar.in suo Thes.recept.sent.litera A. num. 72. Sin autem ad extraneum hæredem ius prędictum transmitti non poterit,neque etiam fiscus quicquam prætendere poterit, vt ex prædictis patet,& ex eo quod generaliter statutum est, in fiscum scilicet, cum bona publicantur, ea non venire, quæ non veniunt in extraneum hæredem, vt per glos.Bar. & Bald.in l.1.C.de bon.liber.Alex.in l.si finita.§.si de vectigalibus,sub num.26.ff.de dam.infecto, & cons.23 volu.1 Boss.d.tit.de bon.publ.num.16. Ius autem adeundi quando ad extraneos transmittatur hæredes, vel non, dixi sup. cau.75 sub nu.6.vers.extraneus verò. & dicam infra caut. 102.in prin.

Aduer-

Aduersus † tamen fiscum, & iudicem differentem, vt 7
supra num.5. contraria datur cautela ex Nello in d.tract.de
banno.in 1.par.2.temp.q.30.in fine; Videlicet, quòd bannien-
dus ante publicationem, cum illius consensu, ad quem
eo repudiante deuoluitur, iuri adeundi renuntiet; & fiscus
conqueri non poterit. l. qui autem, in princ. ff. quæ in frau.
cred. cum sim in gl. allegatis; Ita Nellum dicentem refert
Bossius in præd. tit. de bon. pub. num.29. Qui tamen in-
quit sub d. nu. Quod, ex eo, quia iuri † adeundi renuntiari 8
potest, toto tit. C. de repud. hæredi. Nelli cautio bona non
videatur, Planè † probari potest, istud adeundi ius esse ius 9
quæsitum; † nam iuri quærendo renuntiari non potest, l. 10
is, qui hæres & l. si potest. ff. de acq. hæred. ac l. si ita scri-
ptum. § si sub conditione. ff. de legat. 2. quod & ob ratio-
nem istam renui. Alex. in d. §. si. quis planè, ad fi. qua osten-
dit, quòd ius adeundi saltem ipsam hæreditatis habendæ
commoditatem, seu ipsum adire continet; ideoque dicen-
dum videtur, quòd fiscus fraudetur, cũ quid sit illud, quod
ipse fiscus apprehendere potuisset; propterea; dicendum
veniat, in fisci fraudem id remitti non posse. l. in fraudem,
in princ. ff. de iure fisci. Et profectò aliquid illud esse, quod
renuntiari potest, inde quoque apparet; Quoniam priua-
tio † habitum præsupponit. c. ad dissoluendum, ex. de de- 11
sponsa. impub. l. manumissiones. ff. de iustit. & iure, & l. de-
cem. ff. de verborum obliga. Renuntiatio † autem est pri- 12
uatio quędam, & abdicatio, arg. l. pen §. omnes licentiam.
C. de pact. ergo, & cæt. Sed respondet Bossius, d. titu. sub d.
nume.29. versi. sed dic. Quòd † text. in d. l. qui autem, ob 13
hanc cautelam allegatus, præcisè loquitur in nondum ad-
itæ hæreditatis renuntiatione; sicque iuris succedendi,
quod renuntiari absque creditorum fraude valeat; & pro-
inde ipse Boss. subdit, diuersum † esse lucrum non quære- 14
re, & damnum pati, ad quod post multa iura & authorita-
tes, de quib. Boss. vide quoque Rolan. à Valle cons.21. num.
58. vol.2. Aduersus tamen responsionem istam obstare vi-
detur tex. in d. l. in fraudem, qui ad hoc factus videtur: vbi
dicitur. Quòd † etiã in quærendis fisco fraus fit: Tu igitur 15
dic secundum Bart. in d. l. in fraudem, quòd dicta † lex, in 16
fraudem, procedit in eo, qui iam est fisci debitor; nam tũc

in eius fraudem non lucrari non poteſt; ſecus eſt ergo in
17 eo, qui nondum eſt debitor. Et † propterea ad d. l. in fraudem. tunc inferri poſſet, cum iam damnatus, vel qui, etiam abſque eo, quod ſit damnatus, ex ſuo delicto in ea eſt cauſa, vt ſtatim delata hæreditate, fiſco locum faciat, illis renuntiare vellet, quorum mero iure, capax eſſet, ſed ideo in effectu incapax; quia fiſcus, tãquam ab indigno auferret, vt exempla poni poſſunt ex l. Claudius. §. 1. & ex l. ſeq. ff. de
18 his, quib. vt indign. cum ſimil. Sed † ſi condemnatus non eſſet (loquendo de illis delictis, quæ per ſolam ſententiam ius tribuunt fiſco, non de his, quæ ante ſententiam ipſo iure, & adminiſtrationem interdicunt, & bonorum inducunt confiſcationem, de quibus habes ex Claro in pract. crim. §. fi. q. 88. verſ. Cæterum) vtiq; in ipſius fiſci fraudẽ renuntiare poſſet, vt eſt tex. ſpecificus, qui pro hac diſtinctione facit, in l. cum quidam. ff. de iure fiſci, ibique not. & ita vide pro hac diſtinctione Picum in repet. l. poſt contractum in fi. ff. de donat. Eſt & alia aduerſus fiſcum cau-
19 tela; Quòd † ſcilicet ille, cuius bona ad malefactorem ab inteſtato peruenire debent, ſi eſt extraneus, alium inſtitu-
20 at hæredem; vel, ſi † eſt parens: cogitet, An filium aliqua
21 legitima de cauſa exhæredem facere queat; Quod † forte etiam propter homicidium facere poterit, ſecundũ Boſſ.
22 d. tit. de bon. pub. num. 30. ea motus ratione; Quia † homicidii cauſa maior eſt quatuordecim illis, de quibus in auth. non licet, & in corpore, vnde ſumitur. C. de lib. præter. De qua re dubitarem ego, argum. §. actionum autem. & eorum, quæ ibi not. Inſtitu. de action. Fretus etiam ex verbo tex. in §. aliud quoque capitulum, verſicu. ideo neceſ. in Auth. vt cum de appel. cogno. quæ mihi vrgentiſſima videntur; niſi me communis, quam inferius oſtendã, patrum reprimeret ſententia, qua eadem firmatur Boſſii traditio: vnde minimus ego ab ea nunc recedere non auſim; cum & dici ſoleat, à recepta Doctorum ſententia nõ eſſe, aut iudicando, aut conſulendo recedendum, vt probat tex. in c. nouimus. ext. de verb. ſig. in l. 1. ff. de offi. quæſt. & Inſt. de hær. inſt. in princip. tradit Bar. & Docto. in l. 2. C. de pœna iud. qui male iud. Soc. conſi. 92. ſub num. 2. volu. 1. Iaſ. in auth. nouiſſima, colum. 6. C. de inoffi. teſtam. Dec.

conſi.

consi.315.num.7. consi. 414. num.10.consi.441. nume. 14. consi. 462. num. 20.consi. 480. nume. 17. Ioan. Bernard. Diaz.reg. 106. dominus meus Ioan. Ceph. consi. 460. nu. 37. Rolan. à Valle consi. 60. nume. 40. volum. 1. & istud diffusissime tractat Neui. in sua Syl.nup. lib. 5. statim à pr. vbi & ampliat, ac limitat: licet & verum illud sit, non authoritatum multitudine iudicandum tunc, cum ex aduerso melio es patent rationes vt est tex. in l. 1. §. sed neque ex mul[illegible]tudine a[illegible]thorum. C. de vete. iure enuclean. bon. est [illegible] n c. capellanus, ex[illegible] a de fer. Ioan. And. in c. 1. in fi. & [illegible] Abb. ext. de const. Ang. consf. 170. colum. 6. apostilla ad [illegible]to. in d. l. 2. C. de pœna iudi. in litera E, versi. & de mate[illegible] & ita quoque tenentes non erubuerunt contra communem, melioribus ducti rationibus, cōsulere, Dec. consi. 259. nume. 1. & 2. consi. 481. numero 7. consi. 456. numero 9. consil. 481. numero 12. consil. 464. numero 15. consi. 560. num. 7. consi. 576. nume. 11. Curt. Iun. consi. 63. num. 3. consi. 160. num. 12. qui communem dicit; referente Bapti. à Villal. in sua collecta comm. opin. litera C, num. 107. idemque tradit consulendo Rolan. à Valle consi. centesimo, num. 49. lib. 2. & iustius, æquiusque est illi adhærere sententiæ, quæ melioribus est fulcita rationibus, etiam si Imper. sit in contraria opin. l. Aemilius. ff. de minorib. plane quandoque in communibus his faciendis opinionibus illud euenit, vt licet opinio sit debiliter fundata: tamen si vnus grauis ponderis Doctor eam teneat, alii vlterius nō perscrutando sequuntur, ad instar auiū vel ouium; quæ quando vna volat; vel in aliquam foueam se proiicit, aliæ sequuntur, Dec. d. consilio 481. numero 12. Bellon. consf. 59. num. 12. Rolan. d. consi. 100. nume. 50. volum. 2. & Villalob. vbi supra. quicquid tamen sit hac in re nostra, communi infra docendæ volo pro nunc acquiescere sententiæ; ne mihi quis illud subridens obiiciat, ꝙ Fel. aduersus Barb. scripsit, in c. cæterum. colum. 6. de rescrip. quod scilicet ille studio communes impugnandi opiniones, credens se immortalem reddere, sæpissime delirauit; & de quo Io. Fichar. ad Villalob. in d. litera C, post numer. 107. licet re vera, & ingenue quidem meus hic non sit mos, nec intentio; sed, quantum in me est, innitor veritati; & ita testor me in hisce meis voluminibus, quic-

quid profero, vere illud sentire: sed ad rem nostram. com-
23 munem ergo † referunt esse opi. parentes posse, ob homicidium, eorum liberos exhæredare, vel ob alias causas, quæ maiores, aut simil s quatuord cim expressis sunt, Ripa in rub. ext. de iu. numer. 20. Clar. in §. testamentum, quæst. 41. versi. sed quæro, vbi in fin. inquit in practica ab hac opi. non esse recedendum: Eman Soar in th s rec p sent. litera E, nu. 205. aliique cōmunium opinionum cōsarcinatores, quos non refero, quosque penes relatum habere poteris.

Tutius autem erit, si quis formidet, contra communem Doctorum sententiam, ne ob homicidium, aut simile crimen filium exhæredare queat, vt [illegible] ac filius aliquam ex causis in d. § aliudq; oque cap. [illegible]
24
25 ratis. suscitari caueant; † Et idem seruetur, cum superiores
26 delinquentes liberi exhæredare optauerint; sæpe † enim de causis eorum parētes testamēto exhæredes facere possunt, vt in §. & hæc quidē, in d. Auth. vt cum de appell. cogn.
27 & not. in d. auth. non licet C. d. lib. præter. Pro † fisco autem caut. adiungi potest, qua hisce occurratur exhæredationibus; Nā statui potest, quod filiorum exhæredationes, parentumve, siue aliorū, qua parentes, aut liberi faciunt aut alii extranei, sub ea conditione, casu, quo contingat, filios, parentes, aut alios institutos hæredes delictū cōmittere, ex quo bonorū veniat publicatio, non valeant; Circa quam tamen cautelam inquit Boss. d. tit. de bon. publ. sub d. nu.
28 30. Quod † statutum istud in delictis committendis, non autem in iam commissis procederet; quam considerationem ait in magistratu Mediolani in persona quorundam ciuium habitam fuisse; quamq; rē late prosequitur; & ad
29 eum me remitto: Sed † & si statutū induceret, ne quis, post commissum ab eo delictum, ex quo bonorum veniret cōfiscatio, qui ei ab intestato successurus esset, alium institueret hæredem, non valeret; quia cōtra bonos mores niteretur, ex eo quia liberam testandi auferret facultatem, prout cōmuniter inquit tenere Doct. Bologn. in l. stipulatio hoc modo concepta, sub nu. 40. ff. de verb. oblig. Quæ quidā cōmunis opinio, attētis casibus, in quib. illa recepta insurrexit sententia, facit a fortiori in casu nostro; Ibi nāq;

tradita

tradita est communis sententia, non valere statutum, quod mulier absq; mariti, vel duorum consanguineorum consensu, testari nequeat. quam sane tenuere Pau. de Cast. in l. ex facto, nu. 6. Aret. nu. 7. Alex. nu. 14. ff. de vulg. & pupil. & idem Alex. consi. 55. nu. 8. ver. praeterea. lib. 1. & consi. 155. n. 6. vers. in tantum. quod dicit Pau. de Cast. volu. 2. Ias. in l. no idcirco. C. de codic. ergo multo minus valet statutum, quod omnino testandi facultatem auferat; prout in hoc casu eueniret quando talis persona tali in casu quamlibet personam instituere non posset: pro hac etiam re faciunt tradita a Bar. in l. omnes populi, in 3. q. 3. quaestionis principalis, sub num. 26. versic. pro quibus. ff. de iust. & iure. Ias. pariter veram hanc sent. & communem dicit in l. ex facto, in prin. num. 9. ff. de vulga. vbi licet mox contrarium sentiat: quod & in casu statuti illius, scilicet ne mulier absque duorum propinquorū consensu testari valeat: induci posse tenet Ripa in d. l. ex facto, sub nu. 22. & 23. & Marian. Soc. Iun arbitratur eam opi. de mariti consensu, posse in puncto iuris sustineri, vt scilicet statutum, eum consensum in mulieris test. requirens valeat, in d. l. stipulatio hoc modo, versi. secundo, vbi ipse à nu. 3. versic. ex isto tex. cum num. aliquibus sequen. egregie istam explicat doctrinam: & istud ante Soc. Iun. verum praesupponit Dec. consi. 592. nu. 1. tamen & Ias. & omnes fere in d. l. ex facto, per eum text. in casu nostro sentiunt: quod si homini sanae mentis statutum liberam testandi auferret facultatem, non valeret, vt & sensit ipse Ias. in dic. l. stipulatio hoc modo, sub nu. 6. Baldum reprehendens in l. cum Archimedoram. C. vt in pos. leg. secus tenentem: & qua sic stante communi opi. non curo de his, quae Dec. contra communem tradit in l. pactum, quod dotali, sub num. 11. C. de pac. vbi Bald. opin. in d. l. cum Archimedoram, defendere conatur: nec dicatur, quod quia statutū hoc in casu rationis habet motiuum: ne fiscus scilicet cautelis fraudetur, valeat, & sustineri debeat, iuxta tradita per Bal. in l. fi. C. de lib. praet. Ias. in d. l. ex facto, sub d. nu. 9. in fi. versi. confirmatur ista pars, & ibi Ripa, sub d. num. 22. ac Bologn. in dic. l. stipulatio, num. 42. quoniam respondeo, talem rationem vrgentem non esse: fiscus enim in eo, in quo nullum habet ius, nul-

lam sibi factam fraudem prætendere potest: quod optime probant prædicta iura. l. qui autem. ff. quæ in fra. cre. & l. cum quidam. ff. de iure fisci. Etenim si (vt dictum est) non fraudatur fiscus, cum ille ipse, qui damnandus, vel banniendus est, iuri succedendi, sibi delata iam hæreditate, renuntiat: multo sane minus fraudem sibi fieri prætendere potest, quando ille, qui criminis nullatenus reus est, omisso delinquente, ad alios eorum bona, quæ neutiquã ad ipsum spectant delinquentem, reliquenda censet. Succedit ergo hic, ne tale valeat statutum, vrgens illud fundamentum, quo motus est Paulus in d. l. ex facto, ver. etenim
30 iniquum: iniquum † fieri, si sanæ mentis homini libera auferatur testamenti factio.

CAVT. XCIII.

De conueniendo reo extra locum contractus.

SVMMARIVM.

1 *Fori priuilegio quisque renuntiare potest: quod tamen intellige, vt num. 2. & 6.*

3 *Scholaris, dum in legitimorum studiorum loco commoratur, quos habeat iudices.*

4 *Iudex, si subiectam sibi iurisdictionis ratione mulierẽ per metum in vxorem accipere conatus sit, vxor ipsa, & eius tota domus. protestatione proposita, in ciuilibus, & criminalibus ab eius iurisdictione erit soluta.*

Quinimo, & alius quilibet iniuriam patiens, nu. 5.

7 *Clericus quando absque sui iudicis consensu, iurisdictionem prorogare possit, & in quem.*

8 *Pœna apposita in pacto de nõ recusando iudice, pactum ipsum vtile erit. ideo consideratur, nu. 10.*

9 *Pactum de litigando coram non suo iudice, non est contra, sed præter legem.*

11 *Conueniri posse quem quocunque in loco, quis sit modus, & nu. 12. & 13.*

Exce-

Exceptio fori declinatoria quando debeat opponi, sub nu. 6. vers. quod tamen procedere intelligit.
Actor, si priuilegium habet, posse reum conuenire coram quolibet ex pluribus iudicibus, suo potest renuntiare priuilegio, & ideo infertur ad obseruantiam ciuitatis Brix. & aliorum locorum similium, sub nu. 7. versicu. sic & è contra.

Fori priuilegio † quisque renuntiare potest. l. si quis in conscribendo. C. de epis. & cler. & l. penul. C. de pact. 1
quia autem regula ista contradictionem pati videtur, per tex. in l. si conuenerit. ff. de iurisd. om. iu. vbi apertissime dicitur, quòd si inter aliquos de litigando coram incompetenti iudice, spreto competenti, conueniatur, incompetens ille competens non fit; & paciscens conuentioni stare non tenetur: ideo Bar. in d. l. pen. C. de pact. num. 1. & num. 9. & post glo. idem Barto. in d. l. si conuenerit, sub num. 1. quem communiter sequuntur Scrib. in illis locis, vt & ipsam Barto. traditionem communiter tenere Doctores ait Dec. in d. l. pen. sub nume. 17. ad fin. & in d. l. si cōuenerit, sub num. 28. vers. in gl. finali, has contrarias leges hoc pacto conciliat; Quia † si quis iudicem habeat, quem 2
tamen ex proprio valeat declinare priuilegio; & tunc illius iudicis foro renuntiari potest: Exemplum † in scholaris 3
qui iuxta dispositionem auth. habita. C. ne fil. pro pa. dum in legitimorum studiorum loco vitam degit, si conueniatur, priuilegium habet eligere pro iudice dominum, aut magistrum suum, aut ciuitatis Episcopum. Aliud datur exemplum in l. 1. C. si quac. potest. præd. vbi habetur, Quod † si quis subiectam sibi iurisdictionis ratione, per 4
metum, siue terrorem, in vxorem accipere nixus sit, quatenus eandem ille habeat iurisdictionem, mulier ipsa, & eius domus tota, protestatione proposita, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, ab eiusdem erit exempta iurisdictione; quem † tex. Bar. simpliciter intelligit in quocunque quia iudice iniuriam reciperet, de quo etiam tangit in 5
l. si quis prouocatione. C. de appellat. Horum † autem iurisdictionem cùm & scholaris, vt dixi & mulier, aliusve, 6
qui iniuriam passus est, eiusque domus in casu proposito

declinare speciali possint priuilegio, & ad alios confugere iudices, certe eorum poterunt renuntiare priuilegio, per tex. hunc, d. l. pen. C. de pact. & per alium similem. C. de epis. & cler. quem supra in prin. allegaui, ac per tex. in l. 1. ff si quis in ius voc. non iet. sed si quis apud Iudicem; qui nullo modo est suus competens iudex, omisso competenti, vt eius declinet iurisdictionem, conuenitiposse pactus sit, tunc per pactum illud non fiet, quin iudicis incompetentis exceptio competat; & secundum casum hunc locū habet tex. d. l. si conuenerit, iuxta communem Doctorum intelligētiam; Quod tamen procedere intelligit Bar. in d. l. penult. sub d. num. 9. & in d. l. si conuenerit. post gl. ibi, in verbo, adiretur. quando ante litem contestatam de tali opponeretur iudicis incompetentia; secus si post contestatam litem; eo enim in casu fori declinatoria opponi non posset, vt & ita in d. l. si conuenerit, pertranseunt scrib. quæ tu firma ex. l. nemo. C. de iuris. om. iud. & l. fin. C. de excep. ad idem est tex. in l. sed & si susceperit, in princ. ff. de iud. & in l. exceptionem. C. de probat. gloss. Abb. & Doct in c. inter monaster. ū, ex. de re iud. Robert Mará. in suo aureo spec. siue tract. de ord. iud. par. 4. distinct. 12. nu. 6. & idem in 1. parte 6. & vltimæ par. prin̄. vers. Nonum. alias, exceptio, nu. 1. ac in 3. & vlt. par eiusdem vlt. partis prin. versicu secundus actus. alias, appellatio, nu. 15. Fran. Mar. decis. 414. nu. 1. par. 2. sic & videmus in iudicis recusatione ex suspitionis causa fienda; quia ea debet esse prima exceptio, quæ opponitur, vt per Bar. Alex. Io. de Imo. in l. quidā consulebat. ff, de iud. Lanfran. in c. quoniā contra, in vers. recusationes, in prin. ex. de probat. Et circa hanc, de exceptione fori declinatoria, materiam multa dici, ad eius explanationem, possent; sed hic omitto, quia non est hæc præcipua nostra materia, sed de ea plene tractaui supra in litera, E. caut. 65. vbi videre potes.

Reuertendo autem ad propositum nostrum, Pro confirmatione superioris factę distinctionis, ac conciliationis legum supradictarum, quæ cōtrariæ videbantur, facit, Nā
7 † clerici iurisdictio, nisi ex propriis iudicis consensu prorogari nequit, c. significasti, de foro competenti. tamen, si speciali aliquo priuilegio clericus sit prælato, Episcopo inferiori,

feriori, subiectus, prorogatio in ordinarium fieri potest, absq; eius superioris consensu, cui speciali iure iurisdictio competebat, vt Abb. concludit in cons. 25. Attingam ista dubia, col. 1. li. 1. quem ad hoc refert Dec. in d. l. pen. sub nu. 18. sic & è conuerso crederem, vbicunq; actor priuilegium haberet, posse reum coram quolibet ex pluribus iudicibus conuenire, quod ipse actor ad fauorem rei alicui ex illis iudicibus renuntiare posset, vel se arctare, vt coram tali iudice ex eis pluribus reum conueniret: nam si in casu simili praedicto reus potest, actoris fauore, renuntiare foro alicuius ex iudicibus, penes quē poterat cogi actor ipsum conuenire, alio declinato: ergo & in ipsius rei beneficium deber posse dici, licere actori renuntiare cuilibet ex pluribus iudicibus, quos eligere in cōueniendo reo potest, arg. l. non debet actori. ff. de reg. iur. & l. fauorabiliores. ff. eo. sic igitur Brixiae euenire posset, vbi & corā Clarissimo Praetore, & coram magnifico eius vicario, & coram magn. rationum iudice, ac coram Excellen. consulibus Quarteriorum causae ciuiles expediri possunt. Actor enim, qui illorū iudicum quemlibet eligere potest, renuntiare valeret iurisdictioni alicuius ex illis iudicibus: ne penes eum reum vllo pacto cōuenire posset: sic & aliis in locis, vbi similiter actores habent priuilegium cōueniendi reos coram quolibet ex pluribus iudicibus.

Patet igitur non posse arctari reum aliquem, vt coram iudice non suo litem suscipiat. Quod in simplici quidem, & non poenali conuentione procedit. Verum † si in pacto poena apposita esset, ipsa poena tunc committeretur, cum ille talem inconuentione appositum iudicem declinaret, & iudicis incompetentiae exceptione vteretur: quoniam † cum talis de litigando coram iudice non suo, contractus non sit contra, sed praeter legem, secundum Bar. in loco infra allegando, poena cōmitti potest, vt probat tex. in l. stipulatio ista. § alteri ff. de verb. obl. quem tex. ad hoc allegat Bar. in d. l. pen. sub num. 1 & sub num. 9. versi. Tene menti, quem sequuntur ibi Doct. vt tradit ibidem Dec. sub num. 20. in † similibus igitur cautus sit ille, qui pactum facit, quod talem possit conuenire Perusii, Senis, Florentiae, & vbicunque inueniatur, vt poena in contractibus inseratur;

8
9
10

quia licet debitor iurisdictionem iudicis incompetentis in illis locis conuentus declinare, saltem in initio litis, valeat; pœna tamen debebitur. Cæterum si quis tute pacisci vellet, vt quocunque in loco debitorem suum conuenire posset, remedium traditur per Bar. in d. l. si conuenerit, sub
11 num. 4. & in d. l. pen. nume. 2. quod † faciat debitorem ipsum promittere se pecuniam soluturum Perusii, Senis, Florentiæ, & alibi, vbicunque inuentus fuerit; eo enim casu in illo loco contraxisse videbitur, in quo inuenietur. l. hæres. §. fina. ff. de iud. leg. tertia, ff. de bon. auth. iudic. possi. & l. contraxisse. ff. de act. & obli. ideoque eo in casu, contractus ratione, quocunque loco debitor repertus sit, conueniri poterit; pro quo & dicit citatis in locis Bar. esse text. in l. Titium & Mæuium. §. tutores. ff. de administr. tut. & Bartoli eam opinionem, & differentiam, quam cōstituit inter conuentionem factam, posse quem conueniri; & inter promissionem talem, soluturum Senis, Florentiæ, &c. communiter receptam inquit in d. l. pe. Alex. nu. 6. Ias. nume. 12. Dec. num. 21. & tradunt quoque Doct. in d. l. si conuenerit, & in l. non vtique. §. si quis ita. ff. de eo, quod cer. loco, Canon. in cap. 1. ext. de iudi. communemq; pariter ait Galles. in tracta. cameralis obligationis, in 2. par. q. 3. num. 1. possent hic alia inseri consilia tam ex Bartoli, quam ex aliorum Doctorum traditionibus in d. l. pe. & in d. l. si conuenerit, ac in d. c. 1. ex. de iud. sed quia id omnium est tutissimum & ab omnibus receptum; idcirco tu illi adhæreas, quo solo optime tibi prouidere poteris. Cætera ad satietatem in locis prærallegatis penes Doctores videre poteris. Hoc tamen scias; quòd quia mouetur difficultas, an supradicto parato consilio, possit quis conueniri in loco remotiori, quam sint loca, quæ fuerunt nominata; & Alex. in d. l. si conuenerit, num. 12. hinc inde opiniones refert, concludens tamen cum Imo. in d. c. 1. ext. de iudi. quod
12 etiam in remotiori loco possit conueniri; idcirco † ad omnes remouendas dubitationes, aut nō fiat mentio expressa de locis aliquibus; sed simpliciter dicatur; quòd talis promittit soluere vbicunque fuerit inuentus, prout ita simpliciter ponit casum Bar. in d. l. si conuenerit, circa fin. & ita prosequuntur Doct. ibi, maxime Alex. n. 9. aut expressim, post

post locorum factam mentionem, dicatur; & alibi, vbicunque, & quocunque in loco etiam remotissimo, talis fuerit inuentus; & insuper plenius omnino sibi prouideat creditor prout pulchre docet Cæp. caut. 70. sæpissime; qui plenissime ipse prouidet; & propter rationes, quas ibi adducit, sic fiendum concludit. Quæ ;· centum dictus debitor soluere promisit, hic, Paduæ, Vincentiæ, Perusii, vel Florentiæ, & vbique locorum: & in dictis locis se præsentare; vel in aliquo ipsorum, ad omnem requisitionem dicti creditoris: & vbique inquam locorum, quantumcunque distantium; etiam si reperiatur ibi idem nauigans; vel quid simile faciens: vel etiam si ibi aduersarii timeret potentiam, vel alterius; aut iudicis authoritatem; vel etiam si ibi non reperiatur: & promisit soluere omnia, & integra centum, & insolidum, vbi fuerit inuentus; vel vbi fuerit petitum; & dictus debitor renunciauit omnibus, & singulis legibus, prouisionibus, & priuilegiis, & gratiis & saluis conduct. tam factis, quam faciendis: & promisit non impetrare aliquam gratiam, vel priuilegium, vel saluum conductum, vel aliquid in contrarium; & iurauit prædicta omnia, & singula attendere, & obseruare, & non contradicere, vel facere, vel venire, de iure, vel de facto, sub tali pœna, &c. 13

CAVT. XCIIII.

De fructibus, qui ex pignorata re percipiuntur: & de vsuris.

SVMMARIVM.

1 *Pignoris fructus in sortem computantur: Amplia nu. 10.21.22.24.25.26.27. Limita, vt nu. 18. & etiam limit. & remedia habe remissiue, nu. 41.*

2 *Fructus illi intelliguntur, qui deducta impensis supersunt, & nu. 3. vna ponitur Ampliatio. Declaratur, num. 9.*

4 *Stat. Brixiæ. 152. & 47. declarantur, & nu 5.*

6 *Locupletari nemo debet cum aliena iactura.*

7 *Possessor malæ fid. vtilitatum deducet expensas. Et ipse*

(Vt nu. 11.) tenetur de fructibus percipiendis. Quod amplia, vt nu. 12. Declara, vt num. 13. 14. 19. In his autem percipiendis fructibus ponitur differētia inter hunc malae fid. possessorem, & creditorem pignus habentem. nu. 15. 16. 17.

8 *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.*

20 *Tributa non crescunt meliorato agro industria possidentis.*

23 *Ratio magis, quam verba, attenditur.*

28 *Parta sunt pacisci ne fructus computentur, & quod vsura soluantur.*

29 *Vsura sunt omni iure, naturali, diuino, & ciuili prohibita. Amplia, nu. 30. 32. 34. 38. Cuiusque vsura odio multa dicuntur, num. 35. 36. 27. 39. & Limitat ac remedia habe remissiue, nu. 41*

31 *Inferior non potest illud permittere, quod superior prohibet.*

33 *Papa non potest statuere, vel dispensare contra Euangelium.*

39 *Vsurariorum pœna de iure canonico quæ sint.*

40 *Anima est præferenda omni lucro mundano.*

1 Fructus, qui † ex aliqua pignori accepta re percipiuntur, in sortem computantur. c. cum contra, ex. de pign. c. conquestus. ex. de vsur. l. 1. 2. & vlt. C. de pign. act. l. si dominium, & ibi Doct. C. de pign. l. fin. C. de partu pig. & l. 1.
2 C. de distract. pign. Hoc † scilicet intelligendo de fructibus, qui deductis expensis, supersunt, vt est tex. & ibi no. Abb. post alios, in c. 1. ex. de vsur. not. gl. in d. c. conquestus, tradit Soc. reg. 6. inci Accipere aliquid, casu 3. Ant. Negu. in tract. de pign. & hypo. in quinto memb. quintæ par. pr. sub num. 12. vers. S. cundo limitatur. Regulariter enim illud est, fructus eos demum intelligi, qui supersunt deductis impensis factis pro illis colligendis. l. fundus, qui dotis. ff. fami. ercisc. l. fructus, & ibi notant omnes. ff. solu. matrim. l. 1. C. de fruct. & lit. expen. gl. in l. in fundo, in verbo, deducto, & ibi Bar. & Ang. ff. de rei vendic. plures allegat concordan. Duen. reg. 57. doctissimus D. Iac. Menoch. in tract. de recuper. possess. rem. 15. nu. 574. & inquit Emanu. Soar.

Soar. in suo Thes. recep. sent. litera F. n. 360. Fructus, † quorum mentio fit à lege, vel statuto, eosdemum intelligi, qui deductis omnibus impensis, ac sumptibus, supersunt; & istam communem esse opi. ostendit. 3

Proinde † infertur ad statu. Brix. 152. sub rubr. Quod facta relaxatione rei euictæ, talis res intelligatur insolutum data, vbi habetur, quod facta rei euictæ victori relaxatione per conuentum hypothecaria actione, intelligatur res ipsa euicta insolutum data creditori, pro ea scilicet quantitate, pro qua æstimata fuerit per duos bonos homines, & legales, eligendos, & sacramento adstringendos per illum iudicem, coram quo porrecta fuerit petitio, absque aliqua alia insolutum datione, vel solemnitate fienda. Et quòd pro eo casu crediti instrumentum principale interlineari debeat, in qua interlineatura fiat mētio de sententia pro ipso creditore lata; & de notario; ac de die, mense, & millesimo dictæ sententiæ; & de quantitate, qua res æstimata fuerit; & de die, mense, & millesimo interlineaturæ prædictæ. Alioquin, si intra decem dies interlineari non fecerit, à relaxatione computandos, fruges ipsius rei in sortem debeant computari. Illæ enim fruges eo in casu intelligentur, deductis impensis in eis colligēdis factis. Sic † & declaratur statut. ipsius ciuitatis 47. De modo, & for. proce. in bonis debitoris contum. vers. Et quod instrumenta, vbi dicitur, quod in dationib. insolutum fiēdis in bonis debitoris contumacis, instrumenta crediti debeant interlineari, siue de parte, siue de toto fuerit satisfactū; in qua interlineatura contineatur quantitas, de qua fuerit satisfactū, nomen notarii, qui dationē insolutū factā creditori scripserit, & sub quo æstimatore; & dies, mēsis, & annus quibus fuerit satisfactū: alioquin fructus in sortem debeant computari; isti enim fructus (vt dixi) erunt, deductis in eis colligendis sumptibus factis; Sic & alia similia statuta tu ipse declarare poteris; & istud æquitatem sapit naturalem, cum † naturæ ipsi conueniat, vt nemo cū aliena iactura locupletetur. 12 q. 3. c. frater. l. plane. ff. de pet. hær. & l. nam hoc natura. ff. de cond. inde. Porro cum aliena iactura quis locupletaretur, quando sumptus in colligēdis fructib. facti non reficerētur. Quinimo videmus † malæ 4 5 6

fidei quoque possessorem hæreditatis petitione conuentum, æquitatis stimulo suadente, expensas istas fructuum perceptorum, extantiumq; aliarum vtilitatum in re factarum, deducere, vide tex. in l. si à domino. §. fin. cum duabus ll. seqq. ff. de pet. hære. d. Menoch. de recup. d. rem. 15. num. 576. post eos, quos alleg. Sic & isthæc expensarū deductio
8 legi diuinæ conuenit: qua dicitur, omnia † quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis, hæc est enim lex, & Prophetæ, Tob. c. 4. num. 16. Matth. 7. num. 12. Luc. 6. num. 31. & est tex. in c. dilecti, de maio. & obe. ac in princ. decretor. dist. 1. glos. in prooem. decret. in verbo, alterum, glossaque in l. iustitia, in verbo, lædere ff. de iust. & iure, in l. 1. in princ. in verbo, summam. ff. quod quis. iur. & in §. iuris præcepta, in verbo, alterum non lędere, Inst. de iust. & iure.

9 Fructus † inquam intelliguntur deductis expensis eis, quæ quærendorum, (vt in arando) colligendorum, (vt triturando) conseruandorumque fructuum (vt in conducendis horreis) gratia fiunt. d. l. si a domino. §. fructus. ff. de pet. hær. & ibi gl. declarat.

Quod autem dictum est, fructus pignoris sortem exte-
10 nuare. Sciendum est, † intelligi non de perceptis modo: sed & de his, qui percipi potuerunt, vt est tex. in d. l. 2. C. de pign. act. & in d. l. 2. C. de partu. pign. not. gl. in d. l. 1. C. de pigno. act. late Abb. in c. 1. super gl. 1. ex. de vsur. Et in hoc creditor iste redactus est ad instar malæ fidei possessoris, si-
11 ne titulo existentis; Qui † & ipse de his fructibus, qui percipi potuerunt, tenetur. l. fructus. 1. & quod ibi no. ff. de rei vendic. l. si nauis. cum ibi not. ff. eo. l. domum. C. eod. §. & si hæreditas, versi. illorum autē, Inst. de offic. iud. Azo in sum. C. de rei vend. num. 21. gl. magna in l. ex diuerso, in princ. & ibi Bar. num. 11. ff. de rei vendic. glo. etiam in §. 1. in verbo, cum fructibus, Inst. de offic. iud.

12 Sic † & dicitur de hærede, qui post moram tenetur de rei legatæ fructibus, non solum perceptis; sed & de his, qui percipi potuerunt. l. apud Iulianum. §. fructus. ff. de leg. 1.

13 In his † autem percipiendis fructib. intellige de his, qui honeste percipi potuerunt. d. l. fructus. 1. de rei vend. & not.

in l.

in l. ancillarum. ff. de pet hæred. in d. l. ex diuerso, in prin. in gl. magna, Azo in sum. C. de rei vend. sub d. num. 21. gl. fi. in d. l. si nauis. ff. eod. Alex. in d. §. fructus, circa princip. Copus in tract. de fruct. lib. 2. tit. 4. c. 4. in fine, Menoch. d. tract. de recup. possess. d rem 15. num 611.

14 Tamen † si inhoneste fructus essent percepti, etiam illi deberentur. d. l. ancillarum, in fi. & no. in d. l. fructus. 1. de rei vend. in d. l. ex diuerso, in prin. in gl. magna, circa fin. Azo in d. sum. C. de rei vendic. sub d. nu. 21.

15 Differentia autem est in computandis his percipiendis fructibus, inter istum malæ fidei possessorem, & creditorē, qui pignus habet. Nam † creditor pignoris computat fructus, quos ipse, non dominus, vel debitor percipere potuisset. d. l. 2 C. de partu pig. Alex. in d. l. apud Iul. d. §. fructus. ff. de leg. 1. apost. ad Bar. in d. l. domum, litera B. in verbo, personam petitoris, & Neguſ. de pign. d. 5. memb. 5. par. princ. sub nu. 5. vers. intellige. malæ † autem fidei posses- 16 sor tenetur de fructibus, qui ab ipso domino percipi potuissent d. l. si nauis. §. fi. ff. de rei vēd. d. l. apud Iul. d. §. fructus. de leg. 1 l. si de possessione. C. vnde vi. Azo in summa, C. de rei vend. num. 21. gl. in d. l. fructus. 1. in verbo, potuerunt, & gloss. magna in di. le. ex diuerso. ff. de rei vend. Verum quia in hoc, quod de malæ fidei possessore dicitur, obstat tex. in d. l. domum. C. de rei vend. vbi ad ipsum malæfi. possessorem verba referuntur. Idcirco † tu istud intellige 17 secundum Bar. post Gul. de Cun. in d. l. domum, qui dicit, quod aut aliquis se vult referre ad illud, quod singulariter percipi posset, & tunc debet referri ad petitoris personam, d. l. si nauis. §. fin. Si enim possessoris persona plus percipere potuisset, propter suæ personæ singularitatem; tunc ad illud restituendum non tenetur, quia illud percepisset ex sua negotiatione magis, quam ex re possessa, vel. 3. §. 1. ff. ad l. Falc. Aut vero aliquis vult se referre ad illud, quod communiter percipi potuisset; & tunc siue per petitorem, siue quantum percipi potuisset per possessorem, idem est dicere; nam ad illud se ille referret, quod communiter, & communi æstimatione percipi potest, argumen. ad hoc, quod no. in l. 1. C. de rescind. vend. Et licet in hac materia Barto. in d. l. ex diuerso, sub num. 3. versicu. quid dice-

mus. in d. §. fructus (vbi idem Bar. videtur dicere breuius & clarius, quod in d. l. domum, ibidem forte melius se declarando) & idem Barto. in l. 2. C. de fruct. & lit. expen. ac alii multa dicant, & eorum exerceant ingenia, tamen breuiter huic Barto. distinctioni est acquiescendum: eam enim secuti sunt Bal. in d. l. domum, doct. communiter in d. §. fructus, vt Alex. in specie dicit Bar. istam distinctionem magis communiter teneri, Ant. de Bu. in c grauis, de rest. spoliat. Barb cons. 80. col. 12. circa med. lib. 3. Ruin. cons. 161. nu. 19. in fine, lib. 4. & veram ac communem illam Bartoli distinctionem testatur Boer. in decis. 168. nu. 4. sendens um. seq. eam in iudiciis seruari. Circa id ego quoque multa dicere possem: sed & quia præd. Bart. distinctio communiter recipitur, vnde ab hac & iudicando, & consulendo non sit recedendum: & quia non est hæc præcipua materia nostra; ac etiam quia Bartoli ipsa distin. satis videtur legib. quæ contrariæ notantur, casibus, quib. ius metitur. l. si ex plagis. §. in cliuo, ad. l. aquiliam, consona. Ideo vlterius non progredior, qui autem plura voluerint, videant egregie tradita à d. Menoch. in tract. de recuper. rem. 1. nu. 368. vsque ad num. 381. sat autem sit hic exploratissimum illud habere, & notatu dignum, In casu nostro percipiendos fructus intelligi de his, quos creditor percipere potuisset, iux. iura, & authoritates suprad. Crederem tamen,
18 quod † si creditor ipse in pignore augmentum fecisset, vel meliorationem, fructus, quos inde percipere potuisset, non essent computandi, quod in fortioribus terminis probatur per tex. l. cęterū. ff. de rei vendicat. vbi habetur, quod
19 † aduersus malæ fidei possessorem non æstimantur fructus qui percipi potuerunt ex serui artificio, possessoris ipsius sumptibus proueniente; & sic ex augmento, vel melioratione facta rei: si ergo malæ fidei possessor in eis non tenetur, fortius dicendum est in creditore nostro, qui malam non habet fidem, arg. auth. multo magis. C. de epis. & cler. In simili facit quod dicitur in l. ea. §. similiter. C. de al-
20 lu. & palud. Tributa † scilicet non crescere ex impinguatione, vel melioratione possessoris industria in agro facta, ne ipsius diligentia sibi videatur damnosa. quæ autem superius dixi de fructibus perceptis, & percipiendis, qui in

sortem

sortem computantur, in pignore cõuentionali plana sunt. In prætorio vero quid dicendum? certe † & in eo fructus 21
percepti sortem extenuãt. l. Titia, & ibi not. Bar. ff. de solut. l. is cui § quæri. ff. vt in poss. leg. tex. glo. & Bar. in l. si is, qui. § 1. de pignor. spec. in tit. de primo decreto. §. iam de effectu, versi. mitto ergo, nu. 13. Difficultas est, An † creditor 22
ex primo decreto immissus, & sic ex pignore prætorio. l. non est mirũ. ff. de pign. act. teneatur in sortem computare etiam percipiendos? Quod teneatur, videtur probari posse per tex. in d. § quæri, vbi habetur, quod ad exemplum pignoris conuentionalis fructus prætorii pignoris computantur, vnde ob istam factam æquiparationem, licet tex. tamen decidat de perceptis, quia tamẽ ipsius tex. ratio, quæ † mag. est, quam verba, attenditur. l. scire leges. ff. de 23
leg. & faciunt quæ ego dixi supra caut. 70. nu. 21. cũ duob. seq. aptatur † etiam ad percipiendos; vnde non videatur 24
illa tex. per expressam perceptorum fructuũ decisionem, alium exclusisse de percipiendis casum: ideo dicendum non de nihilo videtur, & percipiendos in prætorio pignore perinde sortem extenuare, ac in conuentionali extenuant. Specul. † tamen in d. tit. de primo decr. d. §. iam de 25
effectu d. num. 13. tenet omnino hos percipiendos in prætorio pignore non extenuare. Cæterum media † quædam 26
extat existimantium sententia, de leui quidem culpa non teneri in hisce percipiendis eum, qui prætorium habet pignus: sed de dolo, & lata culpa, per tex. & ibi gloss. in l. prætor. §. est præterea. ff. de bon. auth. iud. possid. qui quidem tex. videtur declarare tex. dict. §. quæri, & ad quod Dec. in l. contractus, nume. 27. ff. de regu. iu. & sic cum ista opi. pertransit Anto. Neguſ. in d. 5. mem. d. 5. partis; nu. 5. vbi postmodum istud prosequendo vsque ad numer. 10. versicul. sexto amplia, ad aliqua circa hoc infert: & ibi vide. Adeo † autem & in conuentionali, & in prætorio pignore tam percepti, quam percipiendi fructus (vt 27
dixi) computantur: vt nec pacisci possit, quod creditor pignoris lucretur fructus pro vsuris, seu interesse, Bald. in leg. 1. Cod. de distract. pign. licet olim ante ius canonicum tale pactum esset permissum. leg. 1. §. pacto. ff. de pigno. & not. glo. in dict. leg. 1. Cod. de distrac. pigno. & in l.

ex prædiis. C. de vsur. Ratio autem est, ne tale valeat pa-
28 ctum; quia † paria sunt pacisci, quòd fructus in sortem nõ computentur, & promittere creditori soluere vsuras, vt probatur in d.c. conquestus, & ibi not. & in c. quia frustra, ext. de vsu. in l. si ea pactione, & in l. si ea lege. C. eod. & in dic. §. pacto. cum ibi no. & ita etiam tenet Ab. per illũ tex. in d.c. 1. in 1. not. ext. de vsur. & not. Alexan. consi. 3, num. 4. versi. & hanc partem, volum. 6. Negusl. d. 5. membr. 5 par.
29 princ. num. 10. circa fi. Vsuræ † autem omni iure sunt prohibitæ, naturali, diuino, canonico, & ciuili quoque: vt de naturali communem testatur esse opinio. Didac. libro 3. resolut. c. 1. post num. 5. dicens, quod eam tenent frequentissimo omniũ consensu Theologi, pro qua re facit tex. d. l. nam hoc natura. ff. de cõd. indeb. idque etiam tradit Rolan. à Val. consi. 55. num. 14. volu. 2. Marq. de iud. par. 1. ca. 31. num. 1. 7. 8. quem refert dominus meus Ceph. consi. 549. num. 60. Est enim impossibile, & absurdum, vt pecunia pecuniam generet; quandoquidem inquit Arist. in 1. politicorum, contra naturam esse, vt artificialia germinent, pro vt est pecunia, quæ ex artificio est l. 1. ff. de contr. empt. & ita Rolan. d. consi. 55. num. 32. & 33. De iure diuino patet Deuteron. 23. numero 19. dum præcipit dominus, dicens; non fœneraberis fratri tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem; sed alieno: fratri autem tuo absque vsura, id, quod indiget, commodabis; vt benedicat tibi dominus, &c. & dicitur Leuit. capit. 25. num. 36. cum sequen. ne accipias vsuras à fratre, nec amplius, quam dedisti: pecuniam tuam non dabis ei ad vsuram & frugũ superabundantiam non exiges: sic & in Euange. Mutuum date, & nihil inde sperate, Luc. cap. 6. nume. 35. De iure canonico est tot titu. extra de vsur. de iure autem ciuili, licet multi dubitauerint, an per istud ius sit vsura prohibita; tamen est concludendum, & eo ipso iure esse prohibitã, saltem iure Authenticorum suadente: & ita tenuerunt communiter gl. legistarum, vt ait Imo. in clemen. prima, numero octauo. de vsur. & dicit Alber. in l. cunctos populos. post numerum 15. C. de sum. trin. ita tenere communiter Docto. & Imo. in l. prima. colum. quarta. versicu. & aduerte. ff. de solut. ait, quod hanc opinio. tenent cõmuniter legistæ,

legistæ, & canon. hanc quoque communem dicit Abb. in cap. cum sit generale, num. 18. de foro compet. quem refert Didac. in d. c. 1. num. 6. Ias. in § omnes, num. 14. Instit. de act. & in d. l. cunctos populos, num. 47 Berous in rubr. de vsur num. 80. & ab hac opin tanquam veriori, & magis communi inquit non esse in practica recedendum Iul. Clar. in §. vsura, versicul. difficultas, in fine, vbi & ipse tradit omnibus hisce iuribus esse vsuram reprobatam; & Eman. Soar. in suo Thes. recep. senten. litera V, num. 76. Adeo autem iure omni improbata est vsura, vt † ne quidem 30
Imperator eam permittere possit, cum † inferior id 31
permittere nequeat, quod superior prohibet. capitu. cum inferior, de maior. & obedien. l. nam & magistratus. ff. de arbitris. capitu. primo, secunda distinctio. decima. & tradunt Bartol. Bald. Alber. Castr. Ias. & alii in d l. cunctos populos. C. de summ Trin. Bald. in auth. ad hæc, colum. 2. C. de vsur. quod & sensit in l. 2. q. 4. eo. tit. Rolan. à Valle cons. 96. num 49 volum. 2. d. Io. Cæph. d. cons. 549. num. 70. 71.
Quinimò † nec summus Pontifex potest super vsuris dis- 32
pensare. c. super eo, ex. de vsur. Alex. cons. 64. num. 8. vol. 6. & istam partem veriorem attestatur Ias. d. l. cunctos populos, colum. 14. versi. & pro certo. in 1. lect. tradit Roland. d. consil. 55. nume. 15. volum. 2. & Cæphal. d. cons. 549. nu. 76.

Cum enim euangelico iure sint vsuræ prohibitæ, vt dixi, contra † illud Papa statuere non potest, vel dispensare. 33
vt probatur 26. distinct. c. deinde, Anto de Pra. inter consil. Alexan. 49. col. 1. volum. 4. Roland. in modo dicto cons. 55. num. 16. Nec † etiam pro opere pio vsuratum admittitur 34
dispensatio. d. c. super eo, ex. de vsur. Laur. de Rodul. in trac. de vsur. in rub. & latissimè Marqu. in tract. de Iudæis. d. c. 11. sub nu. 14. versi. & hanc partem, quos refert Cæph. d. cons. 549. num. 74.

Est enim † rapinæ species vsura, c. si quis. 14. q. 4 Abb. in 35
rub. ex. de vsur. Maran. de ord. iud par. 1. sextæ, & vlt. partis prin. vers. Inquisit. nu. 119. Rolan. d. cons. 55. num. 12. Cæph. d. cons. 549 num. 58.

Et † ideo peccatum est, vt probant omnia iura ipsas vsu- 36
ras reprobantia, & tradit Ioan. And. in c. peccatum, ext. de reg. iur. in 6. qui dicit, quòd non reperitur maius malum,

quam sit vsura, Ioan. de Ana. in d.c.1. in fine, ex. de vsur. Maran. vbi supra, nume. 117. cum aliis seq. Marquar. de Iudæ. par. 1. d.c. 11. nu. 1. 7. 8. quem refert Cæph. d. cons. 549. nu. 60.
37 Sic & † vsura dicitur exactio nequissima, 47. dist. c. sicut hi, Alex. cons. 1. nu. 6. vol. 2. Rolan. d. cons. 35. nu. 13. Io. Cæph. d.
38 cons. 549. nu 59. Quamobrem † neque consuetudine vsura introduci poterit, arg. c. 1. de consuetu. & est tex. in c. quia
39 in omnibus, in prin. ext. de vsur. Proinde † ius canonicum aduersus auaros vsurarios quatuor introduxit pœnas: prima, quod Eucharistiæ sacramento priuetur: Secũda, quod in ecclesia, quando diuina celebrantur officia, stare non debeat: Tertia, quod in ecclesia non possit sepeliri: Quarta, quod ad faciendas oblationes nõ admittatur. & hæ pœnæ traduntur in d.c. quia in omnibus, & ibi per Abb. & Io. An. Maran. vbi supra, sub nu. 111. Caueant igitur omnes ab istis improbis exactionibus, ne eorum animæ detrimentum faciant.
40 Quid † enim homini prodest, si vniuersum lucretur mundum: Animæ autem iacturam faciat. Marc. 8. num. 36.
41 Sunt † autem casus, quibus in sortem non computantur fructus, & remedia, vt quis absque criminis vsuræ periculo aliquid supra sortem accipere valeat: de quibus Soc. d. reg. 6. Negus. de pigno. & hypo. d. 5 memb. 5. par. prin. in illis sex limitationibus, quas ibi tradit: & ego latius infra tractabo caut. 302. incip. vsuræ. Ista hic dicere volui, quę non tradam in d. caut. 302. & sint ubi hæc præuia ad istam.

CAVT. XCV.

De fundo dotali per maritum alienando, nec ne.

SVMMARIVM.

1 *Maritus dotale prædium, etiam cum vxoris consensu, alienare non potest: quamuis dominus illius sit.*
Limita tamen, vt cum consensu vxoris possit, in casu, de quo sub nu. 4. vers. Hoc autem in casu.
Vt autem possit alienare, consilia duo dantur nume. 2. & 5.

Aduer

Aduersus qua remedia mulieri pariter dantur consilia, quibus cōtra earum mariti cautelarum quamlibet se reparare queat, nu 3.4.6.

Dotalis rei aestimatio emptionem non facit, marito non soluendo existente, sub num. 2. Versicu. Quod tu verum.

7 *Mariti plerunque interest inaestimatam rem in dotem accipere: & quare.*

8 *Dotalibus praedijs inaestimatis, si quid accedit, mulieris lucro est: & si quid decedit, ipsius mulieris damno fit.*

9 *Dotales res, etiam inaestimatae mariti periculo cedunt: & ideo eas alienare arbitrio suo potest: videlicet si sint res mobiles, quae functionem in genere suo recipiunt, vel vsu consumuntur.*

10 *Pupillorum conditio, ne eorum bona praescribantur, fauorabilior est quam foeminarum.*

Quod tamen non procedere limita, si de earum dotalibus bonis tractetur, vt nu. 11.

FVndi in † dotem traditi, etsi maritus dominus fiat. l. 1 doce ancillam, & ibi Iac. But. Bar. Bald. & alij. C. de rei vend. & Inst. quib. lic. alien. in princ. & ibi Doctor. glos. & doct. in l. in rebus. C. de iure dot. Dec. consil. 645. nume. 13. Rolan. a Valle cons. 64. num. 17. volum. 4. Pract. Papien. in form. libelli, quo vxo. agit ad dotem, & vsumfruct. in verbo, ac etiam Castrum Lamb. sub num. 2. vers. ad vnum tamen aduerte, & communem tradit sententiā ex alijs, quos alleg. Eman. Soar. in suo Thes. recep. senten. litera D. n. 323. Ipsum tamen fundum alienare ipse maritus nequit, vt est tex. in l. fundus. §. 1. in l. seq. & l. si fundum, ff. de fun. dot. Quod procedit, etiam si mulier consenserit, vt in l. 1. §. & cum lex. C de rei vxo. act. & Inst. quibus alien. lic. in princ. & in illis locis communiter Doct. ac Papien. vbi supra, sub num. 1. Et Franc. Marc. decis. 427. num. 1. par. 1. vbi inquit, num. 2. istud non procedere, cum ob famis necessitatem alienaret maritus, ad ipsius mulieris, & liberorum sustentationem secundū Io. Fab. Inst. quib. alien. lic. in prin. Alias habes limitationes penes Bal. Nou. in tract. de dote, par. 7. 1. speciali, colum. 4. vsque ad 10. inclusiuè. Verum est diffe-

rentia inter mobilia, & immobilia: Nam immobilia, etiam si millies consentiat vxor, non possunt alienari glos. & scrib. communiter in authen. siue a me. C. ad Velle. Bar. in l. si æstimatis. ff. solut. matrimo. communemque dixerunt Ripa in l. 1. num. 106. ff. solut. matrimon. & Tuzan. in suis commu. opinio opi. 115. num. 1. Non sic in mobilibus, quę licet alienari, etiã consentiente vxore, prohibeantur (quãdo scilicet sunt mobilia, quæ seruari possunt) vt communem ait opi. Port. Inst. quib. alien. lic. d. prin. sub num. 7. attenta distinctione, quam ibi ex Bar. facit: Hæc tamen mobilia, quæ seruari quoque possunt, facilius alienationem ex consensu iterato admittũt, iuxta solemnitatem d. auth. siue, vt ibi gl. Bar. & doctr. Bar. in d. l. 1 sub numer. 18. & ibi Alex. num. 34. & Ripa nu. 1. 3. dicit communem hanc opi. vbi & num. seq. ex communi Doct. opin. subdit, secundum consensum, qui in d. auth. siue, requiritur, spatio triginta annorum præsumi.

Vt autem dotalem fundum maritus alienare valeat: ac mobiles res, quæ seruari possunt, non attenta solemnitate,
2 seu requisitis auth. siue. Remedium † primum est. Quod æstimatæ res illæ accipiantur: Quia æstimatæ rei, quæ in dotem datur, dominio maritus dominus est, vt lucra, & delucra inde prouenientia ad eum spectant & alienare queat. l. plerunque. ff. de iure dot. l. æstimatæ ff. solut. matrim. l. quoties, & l. cum doté C. de iure dot. & l. 1. in §. licet enim Anastasiana. C. de rei vxo. act. & facit text. in l. 1 C. de fun. dot. cum similib. Quod tu verum intellige, si maritus soluendo existat: secus si non sit soluendo, quoniam tunc æstimatio dotalis rei non parat marito emptionem, vt notabiliter admodum tradunt Bald. & Salic. in l. interest ad fi. C. de vsufruct. Imol. in l. si æstimatis, in prin. ff. sol. matrim. Ias. in l. ex conuentione, limit. 4. & ibi Dec. limit. vlt. quæ est sub num. 8. C. de pact. penes quos alias habes limitationes, & insuper alias tradit ibi Curt. iun. num. 8. & denique pro supradicta limitatione vide Dom. meum Cæph. cons. 532. num. 9.

3 Contra † prædictam tamen marito datam cautionem, vxor (quandocunque etiam vel res illæ mobiles, quæ non consumuntur, vel fundus fuerit æstimatus) fundum ipsum, eiusque

eiusque res, soluto matrimonio habere poterit; si vel electionem, dotales eas res, aut precium consequendi, sibi reseruauerit. d. l. plerunque, in fin. l. quod si fundus. ff. de fun. dot. & l. 1. C. eod. Vel, † cum æstimabitur si cauerit, vt appareat ipsas æstimari, non vt illarum sit libera facta in maritum translatio: sed vt sciatur quantum valeant, vt tradunt in d. l. ex conuentione. Cyn. Bald. Salic. Ias. in 1. limita. Dec. num. 7. dicentes, in dubio vbicunque precii mentio fit, talem æstimationem factam censeri, vt emptionem marito pariet, vt est gl. valdè not. in l. si inter virum, & ibi Bald. C. de iure dot. quam sanè gl. communiter receptam, ait Soc. cons. 289. num. 1. lib. 2. Idque etiam communiter receptum tradit post eos, quos alleg. Emanu. Soarez in suo Thes. recept. senten. litera D. num. 367. & istud verum esset, si pretium rei valori corresponderet, alias secus, vt est tex. in d. l. quoties, ibi, & iure æstimatæ, & probatur ex gl. valdè sing. in l. 1. §. 1. ff de superfic. secundum Bald. Salic. & Ias. in d. l. ex conuentione, Bald. in l. 1. quæst. 3. C. commod. & Franc. de Aret. cons. 8. incip. diligenter ponderatis; Ideo (vt dixi) caueat tunc vxor, vt appareat; quod quidem apparebit etiam, si conuenerit, vt fundus, licet æstimatus, aliæve supradictæ res, soluto matrimo. restituantur, ad quod est text. in d. l. si æstimatis, in d. l. quoties, & in d. l. si inter virum. C. de iure dot. 4

Hoc autem in casu sciendum est, posse consensu mulieris fundum dotalem a marito alienari, vt videtur text. in d. l. si æstimatis, & ibi tradit glos. in verbo, volente. ff. soluto matrimonio, ad idem est tex. in l. fin. ff. de pact. dota. quam opinio. communiter receptam asserit Christopho. Port. in dic. titu. Institu. quibus non lic. alien. in princip. num. 6. quemque ad hoc refert Eman. Soarez in suo Thesau. commun. opin. litera D. num. 369.

Sin autem maritus æstimatum non acceperit fundum, resve prædictas, & alienare voluerit: Consilium trado, Quod † penes mulieris consensum, ipsius etiam iuramentum interuenire caueat: tunc enim alienatio valebit, vt in c. cum contingat, extra de iureiuran. & in cap. licet mulieres, extra eodem, in 6. traditque Barto. in l. si quis pro reo, num. 5. ff. de fideiusso. Docto. in d. princ. Inst. quibus lice. 5

alien. vbi tamen Port. num 9. id verum disputando sentit; quoad iuramenti obseruationem, non autem quo ad contractus confirmationem, ad idem Iason in authent. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. num. 36. cum nonnullis sequen. in specie, sub num. 38. allegat dictum cap. cum contingat, & d. c. licet mulieres, quæ c. inquit tantũ loqui, quod seruetur iuramentum, non quod contractus confirmetur, eandemq; habuisse opin. Port. in §. extraneis, Inst. de hær. qual. & differen. ibi allegat Ias. licet non alleget eum in dicto loco. Insti. quibus lic. alien. & quo sane loci ipse Portius in fine dicit, quod licet illa opinio, solum seruandum esse iuramentum, non contractum per ipsum firmari iuramentum, sit in disputando subtilis; tamen in consulendo, & iudicando sit reiicienda: pro vt pariter talem à marito factam, cum mulieris iurantis consensu, rei dotalis alienationem, validari sensit Pract. Papiens. in forma libelli, in act reali. in verbo, veris, ac legitimis titulis, sub num. 58. vbi de hac re tractat. & idem in for. libel. super restit. in integ. in glos. in verbo, nunc iurauit, num. 14. Franc. Marc. d. decis. 3. 7. sub nu. 2. qui ait ita communiter teneri de iure canon. propter dic. capit. cum contingat, & dict. cap. licet mulieres, Rolan. à Valle cons. 81. sub num. 6. volum. 2. Ioan. Bapt. Plot. in repet. l. si quando. C. vnde vi, siue in tract. de in litem iuran. §. 11. nume. 10. vbi declarat id verum esse, dummodo vi, dolo aut metu istud iuramentum non fuerit extortum, sed spõte processerit, quod prædicta canonum capitula aperte dicunt.

6 Verum † etiam mulier cautelam istam, pro marito de iureiurando traditam, subuertere poterit, hoc scilicet modo: quando enim timuerit, ne iureiurando maritus ipsam ad consentiendum adigat, poterit iurare prius, se non alienaturam: quo casu contractus non tenebit postea, etiam cum iuramento celebratus; cum prius iuramentum posterius tollat, vt not. in d. cap. licet, circa finem, & uo. quoq; Io. And. in d. c. cum contingat. Bart. in d. l. si pr[illegible]o, sub n. 9. versic. pro hoc induco, Alexand. in d. l. si æstimatis. ff. soluto matrimonio. & in præcitatis locis tradit Papiensis, Ioan. Bernar. Diaz. regu. 479. in princ. vbi allegat Alexan. in l. duobus reis. §. idem Pompo. ff. de iureiuran. dicentem in hoc

hoc istam opinionem esse magis communiter approbatam: alias ad hoc plures tradit authoritates Iacob. Philipp. Por. libro quarto, communiũ conclus. regu. 17. in princi. istud tamen verum esset, si ille, cui cum iuramento alienatur, non esset primi iuramenti ignarus; secus si ignoraret, prout tradit Bald. in cons. 217. quem ad practicam Papiens. in prædictis locis ad hoc refert Bernard. de Land. idemque sensit Ioan. Fab. in dic. princip. Institu. quibus licet alien. vel non, quem ad id refert Roland. à Valle, dic. consilio 81. numero quinto, volumine secundo, Port. Imolens. in dic. conclus. 17. versic. item sublimita, & Diaz. dicta regula 479. limita. secunda. apud quos alios Doctores ad satietatem vide. Quatenus autem superius dixi, vtile esse marito, si rem in dotem datam alienare optauerit, vt æstimatam accipiat, ipsum etiam maritũ admonitum velim, plerunq; sua † interesse, res non esse æstimatas; idcirco, ne 7 rerum periculum ad eum pertineat: maxime si animalia in doté acceperit, vel vestes, quibus mulier vtitur: eueniet enim si æstimatę sint, & easdē mulier attriuerit, vt nihilominus maritus earum præstet æstimationem: quoties igitur non ęstimatæ res in dotem dantur, & meliores, & deteriores mulieri fiunt: ista sunt verba, & Vlpiani consilium in d. l. plerunq;, in prin. ad quod etiam facit l. cum post. §. si. ff. eodem titu. & vide quoq; text. in d. l. æstimatæ. ff. soluto matrimo. & Bald. ibidem Imo. Pau. Castr. & recentiores; dicentes, quod licet æstimatę res sint concessæ mulieri ad eius vsum; easq: mulier suo consumpserit vsu; nihilominus maritus ad earum tenebitur æstimationem: idq; dicũt esse notandum propter rusticas mulieres, quæ illius legis modum seruant; quia vestes dant, & alia ad vsum necessaria in dotem æstimata, quæ postea consumuntur, nam ad earum rerum æstimationem maritus tenetur: & ita quoque ex supradictis Doctoribus tradit Soc. d. cons. 189. sub nu 1. versic. & ideo per illum tex. vol. 2. in prædiis credo tutiorem esse æstimationem, quia illa non tam de facili pereũt: bene poterit esse cautus maritus, prædia non accipere æstimata, cum fluminis vis immineret; vel similia, ex quib. præuidere posset maritus ipse, prædia fieri posse deteriora, prædiis † namque inæstimatis si aliquid accesserit, 8

hoc ad mulieris pertinebit compendium: & si quid decesserit, hoc ipsius erit mulieris damno futurum. d. l. plerunque, circa princip. hoc tamen vnum postremo scias velim;
9 quod licet † res. in dotem datæ ab homine non sint æstimatæ; si tamen sint res, quæ in genere suo functionem recipiunt, quæque vsu consumuntur, perinde habentur ac si essent æstimatæ; quoniam illæ marito pereunt, vt per gl. in d. l. æstimatæ, per l. res. ff. de iure do. vbi etiam habetur, quod illas res maritus arbitrio suo distrahere potest, & ita quoque tradit ex hoc tex. gl. & ibi cum ea Bart. & Doct. in dic. auth. sine à me. ac ita quoque sentit Portius Inst. quib. lic. alien. in prin. sub d. num. 7. & quod istud verissimum sit, probo ego ex tex. l. lex quæ tutores. C. de administ. tut. iuncta l. sicut. C. de præscrip. 30. annorum, desumendo ex ea l.
10 sicut, argumentum à multo magis; vbi † pupillis magis, quàm mulieribus aduersus præscriptiones, fauetur: & tamen permittitur tutoribus eorum bona, quæ seruádo seruari nequeunt, alienare. d. l. lex, quæ. ergo fortius dicendũ est, maritis similia bona alienare permissum esse; vel si dicas etiam, non esse potiora iura circa vitandas præscriptiones pupillis assignata, quàm in bonis dotalib. sint statuta;
11 in † quibus pariter præscriptio dormit. l. in rebus. §. fin. & Bald. ibi late declarat. C. de iure dot. Castre. in cons. 464. in in casu præmisso, in antiqu. Balb. in suo tract. præscrip. parte prima sextæ, & vlt. par. princ. casu 16. num. 10. & casu 20. num. 14. Ripa in l. 1 ff. sol. matrim. sub num. 102. propterea ab æquiparatis pro supradictis argumentum sumas. iuribus vulg.

CAVT. XCVI.

De acquirenda, vel omittenda hæreditate.

SVMMARIVM.

1 *Sepultura defuncto data an probet gestionem pro hærede.*
2 *Gerere se pro hærede quando quis videatur.*
3 *Animus meus dicto meo declaratur.*
4 *Hæreditas opulenta declarat eum, qui iam defunctus est*

est, & quicquid gestioni proximum, sed non concludens egit se hæredem fecisse.

5 *Hæredem se fecisse, vel non, cum qui aliquid egit, quod in hæreditatis aditionis consequentiam non venit, quo modo manifestum fiat: quod & in his extenditur, quæ in hæreditatis aditionis consequentiam trahuntur.*

Protestatio simplex non porrigitur ad actus postea ex interuallo factos, sub nu. 5 vers. quandoquidem.

6 *Hæreditatem damnosam dubitans esse, quam viam tenere debeat.*

7 *Inuentarium conficiens hæres cautelam eam excludit, qua ille vtitur, qui hæreditatis spem habet terminũ hæreditatis adeundæ hæredi statui faciendo, vt eo elapso termino, ille, qui statui fecit, suam habeat intentionem.*

Et per ipsum inuentarium nõ dicitur quis se gerere pro hærede num. 8.

Dilationis notificatio si fuerit ad domum tuam facta, statur iuramento tuo, quod ad tuam notitiam non peruenerit sub num. 3. vers. & ideo.

GErere pro † hærede quis defunctum sepeliendo, de 1
cuius agitur bonis, an videatur, dubium est: Negatiua enim probari potest per text. in l. scriptus, in princ. ff. de relig. & sumpt. funer. vbi tex. expresse inquit, quod priusquam hæreditatem quis adeat, si defunctum sepeliat, putandum non est, hoc ipsum fecisse, vt pro hærede se gerat. Ad idem esse videtur tex. in l. & si quis. §. plerique. ff. eodem: vbi habetur, quod filii, vel alii, qui hæredes esse possunt, cũ defunctos funerant, pro hærede se gerere non præsumuntur; tamen ne immiscuisse se necessarii, vel alii pro hærede se gessisse videantur, testari solent, pietatis gratia id eos facere; quę quidem testatio in illo tex. necessaria non demõstratur, ex quo antea dicitur, per talem sepulturam gestionem non præsumi. In contrarium autem videtur tex. in l. pro hærede. §. 1. ff. de acqui. vel omit. hæred. iuncta l. 1. C. de repud. hæred. nam in d. §. 1. dicitur, quòd necessarii, suique hæredes testari solent, cum parentes sepeliunt, se non ani-

mo pro hæredibus gerendi, sed pietatis causa id facere; eamque testationem necessariam istis esse, cum hæredes haberi nolint, videtur probare tex. in d l. 1. C. de repud. hæred. suus enim hæres probare debet, se ab hæreditate abstinuisse, licet non fecerit actus, qui in gestionis consequentiam trahantur; sed duntaxat sint gestionis præsumptioni propinqui: & propterea dici posse videtur etiam, secundum prędicta iura, extraneos in talibus actibus protestari debere, qui & sic pietate non mouentur, vt faciunt filii: sic etiam ex prædictis iuribus dubitatio insurgit an similes alios actus faciendo quis, siue filius siue extraneus, hæredem se fecisse videatur; Vnde huius rei inuicem contrarias afferc opiniones gl. in d. l. pro hærede. d. §. 1 in verbo, testari, Dicens secundum Hug. eos, qui similia faciunt, non teneri ad protestandum, se gerendi pro hæredib. animo non fecisse: sed secũdum Io. & Azon. necessariam eam esse protestationẽ; & loquitur hæc gl. de suis, vt in fine eius habes; quæ tamen in hoc cõmuniter reprobatur, vt tradit ibi Alexan. in his enim, tam quò ad suos, quam quo ad extraneos idem censendum est l. cum demum bonis, & ibi Bar. & doct. ff. de acquir. hæred. & Bar idem tradit in d. l. 1. C. de repud. hæred. sed alia gl. in d. l. pro hærede. §. seruos, in verbo, quid, ex Azonis mente, inquit: quòd ex actuum, rerumque quas attingerent hi, atque ex personarum qualitate in omnibus hæredibus hæreditas adita, vel non adita præsumitur: huicque resolutioni adhærere magis videtur Bar. in d. l. pro hærede, sub num. 2. Quod quidem glos. dictum secundum Iac. de Are. Bartolus aliqualiter declarat: videlicet, quod † si quædam sunt res, quæ citra ius, hæreditatisque nomen geri non possint: tunc sine dubio hæres præsumitur, vt in d. l. pro hærede §. Papinianus, vers. Itaque tunc pro hærede. Et quatuor sunt, quæ hæreditatis probant aditionẽ, videlicet actus acquisitiuus, actus trãslatiuus; actus possessiuus, & verbo facta declaratio, vt per Bald. conf. 224. super eo, lib. 2. Quare hæres adire hæreditatem intelligitur, si frumento, vino, aliisue hæreditariis vtatur bonis: vel si quid ex defuncti bonis eroget, aut hæreditariis creditoribus debitum soluat, aut à debitoribus solutionem recipiat, vt est tex. in l. si quis extraneus. § interdum.

terdum ff. de acq. hæred. ibiq; not. l. si pupillus, alias, Iulianus. §. si seruum. ff. eod. cū similib. de quibus Azo in summa. C. de iure deliberan. sub nu. 19. & quæ intellige iuxta tradita per Bar. in l. gerit, vbi latè per quinque principales quæstiones hanc materiam præsumptionis aditionis, vel ne, declarat. ff. de acq. hæredit. & vide Alex. in l. 1. C. de iure deliberan. quos ad hoc citat Duran. de arte testandi, tit. 4. cau. 5. sub n. 1. & adde ad hæc notata à Bar. Bal. & Doct. in d. l. 1. C. de repud. hæred. & quæ tradunt Cynus, & Bald. in l. 1. C. qui admit. Soc. cons. 295. n. 1. vol. 2. & in cons. 8. nu. 2. vol. 4. Prædicta intelligendo secundum tradita à Bar. & cæteris, in l. non hoc. C. vnde legit. Boer. deci. 34. n. 25. & Fran. Mar. deci. 432. n. 1. in prima par. Et demū in hæreditate filiis delata, quando ipsi se immiscuisse intelligantur, adde vnum casum: videlicet, si postquàm abstinuerint, bona paterna mala fide emerint: nam abstensionē reuocasse præsumentur, arg. l. 2. C. de repud. hæred. & ibi gl. Bar. & Doct. & quādo mala fide emisse sit credendum, docet ibi Bar. Quędam vero sunt res indeterminatæ, quæ possunt ab hærede fieri, vt hærede, & non: quo casu gerentis statur iuramento: cū illud in ipsius animo consistat, arg. l. in ambiguis. 2. de reg. iur. gl. in c. cū circa, de elect. & gl. ac Felin. in c. significasti, de homicid. estq; bona gl. in §. aliæ, vers. Namque, Instit. de action. quæ est gl. magna. vbi ait quod † in his quæ in animo nostro consistunt, statur dicto nostro: ad idē vide Bart. 3
in l. inter. §. recte, sub n. 2. ff. de furt. Alex. in d. l. pro hęrede, in prin. sub n. 3. vers. in fi. gl. & in cons. 71. in prin. vol. 1. Dec. cons. 256. nu. 9. Et ideo dicebat Bal. in l. 2. §. pen. in fine. ff. si quis caut. ꝙ si dilationis notificatio fuerit ad domū facta, statur iuramento tuo, ꝙ ad tui non peruenerit notitiam: Et hæc quidem, quæ de declarando animo gerentis dicta sunt, procedunt viuo eo, qui talia gessit. sed si mortuus est, & illius hæres ipsum defunctum, cui successit, adiuisse diceret, tunc Bar. sub n. 3. d. l. pro hærede, gl. dictum declarat: videlicet, quòd si † hæreditas opulenta erat, adeundi animo fecisse videtur, secus si non erat opulenta, quod sane dictum optime comprobatur ex tex. l. 1. in fi. & l. 2. ff. de offic. 4
procur. Cæsar. & ex eo, quod not. in l. aufertur. §. Seruus, in verbo, seruus adit hære. ff. de iure fisci, & idē sentire voluit

Accurs.in d.l.pro hærede.d.§.seruos, in verbo,quid, vers. melius ergo,in illis verbis,& ex qualitate actuum, & rerũ, &c.& ex eodẽ colligitur clarius in l.si quis mihi.§.si seruus, in gl.1.ff.de acqui hæred.sequuntur,& illud gl.dictum cõmendant Ang.& Cast.& idẽ tenẽt in l.potuit.C.de iure delib. & Raph. Cum. in l.pupillum. ff.de acquir.hæred.& Socin.d.consi.8.sub num.3.volum.4.Itidem ex aliis coniecturis adita, vel non adita præsumitur hæreditas: vt si sepultura data sit defuncto, præsumitur adita, si talis persona non erat solita tales actus pios facere; secus si pia persona erat, vt Bar.ait d.l.pro hærede,sub d.num.3.quod & colligi potest ex glossæ verbis in d.§.seruos, dicentis, ex personarum, rerum, actuumque qualitate præsumptionem desumi; de quibus ego quoque suprà dixi; & dicam etiam inferius caut.123.sed vt omnes istæ tollantur dubitationes; quando quis damnosam esse credit hæreditatem, & actus vult facere gestioni proximos; sed non ad eam gestionem consequentiam inducentes: vt puta defunctum sepulturæ tradere, vt suprà dictum est, vel similiter; Remedium est, vt
5 † fiat protestatio, animo se pro hęrede gerendi non facere; quod colligitur ex d.l.pro hærede, & ibi Bar. & Ias. ex d.l. & si quis.§.plerique.ff.de relig. & sumpt.fun. & istud sufficit vbicunque fieri, nec alterius, quam testium præsentia requiritur, arg.d.§.plerique.l.qui in aliena §.fin.iuncta gl. & Bar. & d.l.pro hærede.§.1.vbi glos. in verbo testari.ff.de acquir.hæred.Bar.in l.Pompon.sub num.1.ff.de neg.gest. in l.non solum § morte, numero decimoquinto, & vide ibi Ias.sub nu.12.vers. Prima est quod prot.ff.de op. no. nunt. Testium inquam duorum, arg.l.vbi numerus.ff.de testib. quę tamen protestatio non potest fieri per procuratorem, Bar.in l.Paulus, alias, per procuratorem.ff.de acq. hære.& d.§.morte, sub num.15.ad quod etiam vide Ias.in d.l.qui in aliena, nu.21.& seq.ff.de acq.hær.& alios, quos refert.& sequitur Borgn.Caualc.in tract.de tut.& cur.sub nu,78.vbi hanc habes esse communem opin.Nec causam requiri, sed sufficere pro ratione voluntatem inquit Bar.in d.§. morte, sub d.n.15.& in d.l.qui in aliena d.§.fi.vbi doct.Quod cautius fiet per instrumentum coram duobus testibus, vt per Bar.in d.l.scriptus, in prin.Et quæ protestatio etiam in ua-

aditio-

bit, quando actus quis faciet, qui ad hæreditatis aditionẽ conclududunt, vt probatur ex tex. & ibi gl. Bar. Io. de Imo. & cæteri omnes in d.l. qui in aliena. §. fin. de acqui. hæred. Pau. Castr. & Alexan. in l. ita tamen. §. si pater, ad fin. ff. ad Trebellian. & prout tradit in prædicta caut. 5. Duran. n. 2. tit. 11. & qui num. 3. docet protestationem in futurum concipi debere; ne per actus ex interuallo factos, videatur à protestatione recessum: quandoquidem si simplex esset facta protestatio, non porrigeretur nisi ad actum, qui tunc fieret; vel posteà incontinenti; non autem ad eum, qui ex interuallo fieri contingeret, vt per tex. in l. per retentionẽ, & ibi gl. declarat. C. de vsur. Bar. in l. item, quia. §. fin. nu. 3. ff. de pact. in d.l. qui in aliena. §. fin. sub nu. 5. vers. & aduerte ad illud. ff. de acq. hæred. & ibi Alexan. sub num. 4. & idem Bar. in d.l. non solum. d. §. morte, sub nu. 16. de op. no. nunt. & ibidem Imo. Rom. & Alber. vbi Ias. sub nu. 13. vers. si tamen velis tenere conclus. Bartoli, inquit istam esse magis communem opin. & sub dicto nu. alios pro Bar. tenentes refert, & refert etiam ipsum Bartolum in l. Titia. §. pen. ff. de verb. oblig. Quam quidem protestationem in futurum sic concipi docet Duran. in loco suprà citato, videlicet, ꝙ dicatur: Talis protestatus est, quod si contigerit ipsum vllo vnquam tempore in futurum aliquem facere actum, quo hæreditatem adiuisse videri posset, per hoc nunquam hæreditatem adire intendit; & ita tenent Bart. & Alex. in d.l. qui in aliena. d. §. fin. & allegatur ad hoc. l. si ita stipulatus à Seio. ff. de fideiussor. Bar. & docto. in d. §. morte, Bar. in l. pacta nouissima, & ibidem, post alios, Ias. sub nume. 13. ad fin. C. de pact. Et circa hoc allegat etiam Duran. in loco prædicto, congesta per Felin. in c. cum. M. Ferrarien. extrà de constit. sciendum etiam est, quod non erit malefactum, si, cum supradicto in casu protestari volueris, aduertas, vt protestatio præcedet actui: videmus enim, ꝙ Bartoli, Alexandri, & aliorum dicta intuentur protestationem præcedentem in d.l. qui in aliena. §. fin. de acquir. hæred. & ita tenet Lud. Rom. cons. 247. Primo dici potest in fine, quem ad id refert Duran. d. caut. 5. sub nume. 2. ad fin. Idque fiendum inde suaderi potest: nam si in actu, qui aditionem factam ostendit, protestatio sequeretur, actus

ille aditionis characterem iam impressisset, qui mox per contrariam voluntatem seu protestationem amplius retractari non posset. l. 1. §. decretalis, vers. rursum. ff. de successo. edicto, & l. sicut. C. de repud. hæred..

Contrà quoque cum quis simile, quod hæreditatis non concludat aditionem, animo hæreditatis adeundæ facere vult, atque protestari debere consilium datur: animo scilicet se ad-eundi id facere: Quinimo & in his, quæ sunt concludentia, talis protestatio non incōueniens erit: sic enim omnis tolletur difficultas. Si quis autem ambigat, damnosa an fuerit, nec ne hæreditas, Remedium erit, vt quotidie

6 fit, quod † rerum hæreditariarum inuentarium confici curam gerat: declarando etiam se hæredem esse velle, nam supra hæreditarias vires non tenebitur. l. fin. §. fin autem dubius. C. de iur. deliber. in quo etiam §. tempus declaratur, intra quod id fieri debet; ac huius conficiendi inuentarii modum optime declarat Ioan. Dilect. de arte testan.

7 d. titu. 11. caut. 8. quem tu ibi videre aperte poteris. Et † ex inuentarii confectione obstabit illi contrariæ, quæ posset introduci, cautioni; qua scilicet, dum simplex fieret (vt dixi) protestatio, de intentione non adeundi, siue non gerēdi se pro hærede, ob actum eum sepeliendi, vel huiusmodi, posset quis, cuius interesset, vt creditor, vel qui hæreditatem expectaret, vt substitutus, & similis alius, curare, vt iudex tempus ad adeundum protestanti præfigeret, quo elapso, vel amodo adire non posset, aut pro adeūnte haberetur, iuxta tradita per Bar in l. quamdiu. 3. sub num. ʃ. ff. de acquiren. hær. & in l. si quis suus, sub num. 10. ff. de iure delib. late d. ho. Ioan. Dilect. de arte test. d. tit. 11. caut. 7. & quam quidem contrariam cautelam tangit Bar. in d. l. scriptus in princip. vers. sed cautela debet esse. & de qua re ego inferius tractabo in caut. 109. incip. hæres si sub conditione. Dixi supra, quando quis inuentarium facit, faciat de-

8 clarando etiam se hæredem esse velle, vt num. 6. nam † per solam inuentarii confectionem hæreditas non dicitur adita. d. l. fi. § fin autem hoc aliquis. C. de iu. delib. in vers. non recusauerit, & ibi S al. Alex. & Ias. communemque ait esse opi. Fran. Mar. decis. 29. par. 1.

CAVT.

CAVT XCVII.

De falso procuratore, & domino impediendo, vt per eum gesta ratificare nequeat.

SVMMARIVM.

1 *Procuratoris falsi gesta dominus, tam pro se, quàm contra se, regulariter rata & verbo, & facto habere potest. Quod declara, vt num. 2 4. 6. 7. & 9.*

3 *Ratihabitio ad inhabilem validandum non extenditur.*

5 *Qui semel displicuit, amplius placere non potest.*

8 *Procuratoris mandatum non habentis gesta, quomodo fiat, ne rata per dominum haberi possint, & numero 11.*

10 *Actus contra absentem non contumacem factus, nullus est.*

Donationis insinuãdæ facultas, quamuis sit perpetua, tamen si insinuationis defectus fuit oppositus, illa facultas perit, sub num 8.

Mora purgatio, post factam oppositionem non admittitur, sub num. 8. vers. sic & videmus.

GEsta per falsum † procuratorem dominus regulariter rata habere potest; ratihabitio enim mandato comparatur. l. licet. ff. de iud. l. si fundus. §. 1. ff. de pigno. l. 1. §. sed & si cũ quis. ff. de vi, & vi arm. l. vero procuratori, in fi. & l. solutam. ff. de solu. l. hoc iure. §. 1. ff. de reg. iu. l. fi. C. ad Macedo. l. ante pe. circa fi. C. de don. inter virum, & vxo. & hæc est vno omnium ore recepta, & indubitata conclusio, quam & præsupponit tex. in l. non solum. ff. de procur. & toto tit. ff. rem ra. hab. tradunt Soc. reg. 209. litera G, Boe. decis. 281. numero 14. Ias. consilio 136. colum. 6. in princip. versic. non ob. dum dicebatur, volum. 4. quem refert Roland. à Valle consilio 71. numero 17. volum. 2. Dec. consilio 58. sub numero 1. dominus meus Ioan. Caph. consilio 586. sub numero nono, d. Menoch. de arb. iud. lib. 2. 1

casu 32.num.1. & alii prope infiniti. Et ista quidem ratificatio non verbo solum, sed facto quoq; declarari potest. l. Paulus resp. alias, non tantum. ff. rem rat. habe. Deci. cons. 449. nu. 34. cons. 486. nu. 11. & cons. 586. nu. 13. Rolan. à Valle cons. 4. nu. 12. vol. 2. quin non solum contra se; sed in sui quoque fauorem ratificare potest dominus, vt probat tex. in d. l. licet. ff. de iud dum generaliter loquitur, & ideo generaliter quoque sit intelligendus, vulg. l. de precio. ff. de publ. in rem act. probat, etiam tex. in d. l. vero procurator. in fi. de solut. & d. l. hoc iure. §. 1. de reg. iu. dum dicunt ratihabitionem mandato comparari. & ideo gl. in l. si mater. §. hoc iure. ff. de exce. rei iud. tenuit dominum ratificare posse sententiam sui fauore latam, falso procuratore instãte, quam ibi sequitur Bar. quoque & Docto. in d. l. licet. de iudi. & hæc est magis communis opi. vt per Alex. in l. licet. C. de procur. & ibi quoque communem tradit Ias. nu. 10. & communem quoque habes ex Fel. in c. cum causam, nu. 9. ext. de iud. Sebast. Vant. in tract. de null. proc. in tit. quib. mod. sent. nulla reparari possit, num. 102. qui tamen nonnullos in contrariam partem refert: sicque opi. præd. magis communiter teneri ex Alexan. in præcitato loco sensit Franc. Turzan. in suis commu. opinio. opi. 92. in ver. secus tamen. & cum hac quoque pertransit Menoch. d. casu 32. nu. 3. & magis quoque communem tradit ex Alex. & Turzano vbi supra, Eman. Soar. in thes. recep. sen. litera P. nu. 320. id autem procedere intellige, vt ratum habeat dominus cum primum certior factus est. l. ratum. ff. de solut. l. quo enim. ff. rem ratam haberi. quod tamen cum aliquo temporis spacio, arbitrio iudicis relinquẽdo, qui illud præfiniat, accipi debet, vt probat tex. d. l. ratũ. & d. l. quo enim, tradit Iacob. Concenna lib. 1. q. iuris. c. 3. num. 6. Afflic. c. 1. n. 12. ex quib. c. feudum am. quos refert, & sequitur Menoc. d. casu, nu. 2. & in fi.

2 Quod † autem dictum est de facultate domino tradita, qui ratum habere potest, quod à falso procuratore geritur, declaratur, si illud, quod ante mandatũ actum fuit, aliquo iure valere potuisset: quia tunc ratihabitio mãdatio comparatur, & retrotrahitur, vt per Bar. in l. obseruare, nu. 4. ff. de offi. procons. exemplum, quia si ille, qui procurator

non

non erat, erat tamen ad mandatum suscipiendum habilis persona, gesta per eum ratihabitione conualidari possunt, secus non, prout declarat gloss. 1. in d. l. licet, quam etiam ibi sequitur Bart. ff. de iudi. qui ad hoc no. facere inquit. l. 1. §. cæterum. ff. de acquir. poss. Inn. in c. ex parte decani, de rescrip. Abb. c. 1. num. 24. ext. de sent. & re iud. Ias. in d. l. licet. C. de procu. sub d. nume. 10. limit. 12. huius rei rationem in promptu affert Barto. in loco præcitato: quia negotium per similem inualidam, & ad mandatum suscipiendum inhabilem personam agitatum, in alio peccat, quã in domini consensu; vnde per superuenientem consensum nihil ratihabitio proficere potest; nam † ratihabitio ad inhabilem validandum se non extendit; & vide quoque pro ista limitatione, quod not. Innoc. in c. prudentiam, & ibi Panorm. sub num. 19. de offic. dele. Dy. in reg. ratihabitionem, ext. de regu. iu. in 6. Ioan. And. in reg. ratum, in Mercu. sed & si † procurator per dominum esset reuocatus, qui postea domino ignorante gessisset, eo casu etiam ratihabitio gesta non conualidaret; qui † enim semel displicuit, non potest amplius placere. l. Pomponius scribit, & quod ibi no. ff. de neg. gest. & l. dispensatorem. ff. de solu. & ita Ang. & Castr. tenent in d. l. licet, de iudi. sequuntur Soc. in d. reg. 209. limit. 2. & Ias. in d. l. licet. C. de proc. sub d. nu. 10. limi. 3. quinimmo † si per falsum procuratorem coram Principe, vel iudice alio, (veluti senatu) principis repræsentante personam, quicquam gestum esset, id mox ratificari, propter obreptionem, non posset, ita Bald. in l. falsus. C. de fur. quem sequitur Cast. in d. l. licet. ff. de iud. vt refert Apostil. ad Bar. in ipsa l. licet, litera E, in verbo, generaliter. quod quamuis reprobari per Doct. nonnullos, videlicet Card. Imol. & Panor. in c. nonnulli. §. pe. de rescr. dicat ipsa apost. ad Bar. Iason tamen in d. l. licet. C. de procur. sub num. 10. versicu. octauo limita, quem videndum eadem additio ad Bar. monet, videtur cum Bal. tenere, prout & cum eo tenuit Iacob. de S. Geor. in tractatu feudali, in verbo, princeps, versic. sed an princeps, ibi sexta specialitas. Boer. d. decis. 281. num. 14. Soc. d. reg. 209. lim. 3. sub qua regula alias quoque tradit ad ipsam limitationes, prout & Ias. d. l. licet. C. de procur. sub d. nume. 10. 13.

3 4 5 6

tradit limitationes, quas penes eosdem facile videre poteris: nec ego hic eas omnes infero, ne ab instituto meo diuertam: duas tamen alias harum limitationum ponam, quæ ordini, & proposito nostro côueniunt: prima
7 est, quod si † aduersarius côtra falsum hunc procuratorē à principio protestatus sit, quod cum ipso litem agere nō intendit, nisi quatenus legitimum, & sufficiens habeat mandatum, gesta per eum ratihabitione valida fieri postmodū non poterunt, ad quod Soc. in præcitata reg. 209. limit. 1. alleg. tex. vbi dicit esse casum singularem secundum vnum intellectum, in l. inter quos. §. alieno. ff. de dam. infect. & ita notare ait Ange. in d. §. alieno: quodq; alias à seipso Soc. obtentū fuisse asserit; sic etenim mandati defectu oppositoratihabitionem nil operari tradit Ang. in §. item si, col. antepe. Instit. de except. Ias. in d. l. licet, sub nume. 10. lim. 2. C. de procu. Fel. in d. c. causam, ext. de iud. Balb. decis. 348. nu. 7. Ceph. d. consi. 586. nu. 10. communemq; profert Emā. Soar. in dic. thes. recep. senten. litera P. num. 319. erit igitur
8 pro aduersario consilium, vt † contra hanc procuratoris, mandatum non habentis, personam opponat, seu protestetur, ad hoc vt postea dominus ratum habere nequeat, quod consi. habes etiam ex Barto. in d. §. alieno, nu. 4. & circa hoc vide quæ inferius dicam in litera M, cau. 158. incipiente, mandatum indubitatum: & pro isto remedio facit illud, quod tradit Corn. consi. 221. nu. 2. li. 1. & consil. 99. nu. 5. vers. tamen his non obstantibus, li. 4. dicens, potestatem insinuandæ donationis, quamuis sit perpetua, nō esse tamen admittendam, si insinuationis defectus fuit oppositus, sic & videmus non admitti moræ purgationem post factam oppositionem, Crauet. consi. 246. nu. 5. vers. tertio mora, post alios per ipsum adductos.

Itidem postremo, & hanc addo ad materiam nostram
9 fallentiam; quod † quando actus pro falso procuratore emanatus côtra absentem citatum esset, dominus tunc actum eum ratum habere non posset: namq; citatio ad falsi procuratoris instantiam facta, aduersarium illum arctare
10 non potuit: vnde † actus contra absentem non contumacem factus, ratione defectus solennitatis, nullus esset. l. ea quæ. C. quom. & quan. iu. ergo dominus actum illum nullum,

lum,per ratihabitionem alicuius momenti facere nequit: ita not.limitat Ang.in d.l.licet.ff. de iud.referens quod eo audiente ita limitabat Bal.& quod opinio hæc est verissima,quam etiam sequitur Cas.in eadē l. licet, vt refert Ias. in d.l.licet.C.de procurat.sub d.nu.10.limit. 7.quapropter illi consilium trado qui falso procuratore instante citatur, si ipsum esse falsum vere scit: vt † non compareat; quoniā 11
licet actus aliquis aduersus eum fieri contigerit, nulliter, & infructuose illud agetur: neq; enim per domini ratihabitionem validus fieri poterit.

CAVT. XCVIII.

De hærede deliberante,& hæreditariorum instrumentorum copiam desiderante; & vt hæres potius inuentarii beneficio, quam deliberationis vtatur.

SVMMARIVM.

1 *Deliberans hæres super hæreditate adeunda à creditoribus instrumentorum hæreditariorum copiam petere potest,& quomodo illos ad edenda instrumenta compellat.nu 2.*

3 *Inuentarii confectionem tutiorem esse hæredi,quam deliberationem.*

Et quomodo fiendum sit,remissiue,nu.4.

5 *Inuentarii factio non arguit hæreditatis aditionem: & ideo datur consil.vt declaret hæres,nu.6.*

HAerede deliberante † instrumentorum hæreditario- 1
rum copia à creditoribus peti per ipsum hæredem potest. l. Aristo. ff.de iure deliberā.& l. Aristo.ff.de acqui. hæred. sed vt creditores ad hanc faciendam copiam impellantur, remedium tradit Bart.in d. l. Aristo.de iure delibe.numero 2.vt scilicet † deliberans hæres procuret, ꝙ 2
proclama fiat, quod quicunque instrumenta habet hæreditaria,vel aliquid ab hæreditate habere debet, intra talē

ostendat diem, alias sibi præiudicat, ad quod Bar. adducit tex. in l.1.§.cum dicitur.ff. si cui plus, quam per legẽ falc. & ibi glo. probat, in verbo, cæteris, & idem tradit Maran. de ordi.iudi.par.1.6.partis prin. versi. proposui, alias citatio,
3 num. 168. consulo autem ego, vt † hæres, deliberatione omissa, inuentarium conficiat; quia tunc securus erit, se vltra hæreditarias non teneri vires, prout est tex. in l. fin. §. sin autem dubius. C. de iure deliberan. quod quidem inuentarium ad aliud etiam erit proficuum, prout paulo an-
4 te dicebam in caute. 96. numero 7. in † inuentarii autem confectione quid seruandum sit, pulchre habes apud Ioã. Dilectum de arte testan.tit.11.caut. octaua, vbi vide: quia
5 † vero sola inuentarii confectio, absque alia declaratione, non arguit gestionem pro hærede vt probat tex. in dic.l.fi. §. sin autem hoc aliquis. C. de iure deliberan. & ibi Salyc. Alex. & Ias. quos refert, & sequitur Franc. Marc. qui communem hanc opi. concludit in decis. 29. par. 1. vt & alias in
6 d.caute. 96. in fi. dixi. idcirco † hæres qui voluerit adire hæreditatem, inuentarium conficiens declaret animum suum; se videlicet facere ipsum inuentarium animo hæreditatis adeundæ, vt & ita practicari vidisse ait Marc. d. decis. 29. in fi.

Cavt. XCIX.

De parentibus pro infantibus filiis adeuntibus, & de transmissione hæreditatis infantis non aditæ ad parentes suos.

Svmmarivm.

1 *Pater potest infantis nomine hæreditatem adire, & quid seruandum sit, nu. 2.*
Et amplia quod dicitur de infante, locum habere etiam in infante sui iuris, vt num. 6.
3 *Pater, si viuente infante eius hæreditatem adire neglexerit, talis hæreditas ad ipsum patrem transmittitur. Quod amplia, vt nu. 5.*
4 *Pater transmissa sibi infantis defuncti hæreditate non adita, quomodo ipse eam adeat.*

Hæredi-

HAereditatem † pater infantis nomine adire potest.l. 1
si infanti, in princi. C.de iure del. quem tex. ad hoc
singu. nec habere concordantem in iure tradit ibi Ias. quo
casu Bar. ibidem, num. secundo inquit, quod † quando adit 2
viuēte infante eius nomine pater, dicat, quod hoc facit in-
fantis nomine, tanquam eius legitimus administrator, &
sequuntur ibi Sal. & Ias. in prin. sed † si pater ipse in vita in- 3
fantis adire neglexerit, hæreditas non adita ad patrem,
quandocunque infans decedat, per infantem transmitti-
tur. d.l. si infanti. §. sed si hoc parens, quem pariter tex. ad
hoc esse singu. tradit ibi Ias. numero secundo, ad idem Bar.
in l. cum antiquioribus, sub numero secundo. C. eodem.
quo casu (vt inquit Bart. in dic. l. si infanti, numero tertio,)
non debet † dicere pater, quod infantis nomine; sed quod 4
proprio adit; & ob ius sibi per mediam infantis personam
competens: ad quod tali eueniente casu parentes aduer-
tant: in tantum † autem ista infanti delata hæreditas, et- 5
iam non adita, ad patrem transmittitur, vt excludat vulga-
rem substitutum filio datum, prout voluit Co. consil. 119.
in princip. incipien. Ioannes instituit Ioan. quem refert d.
Per. Pau. Paris. ad Barto. in dic. l. si infanti, in prima eius a-
postill. itidem quæ de infante hoc dicta sunt, amplia † pro- 6
cedere etiam in eo infante, qui sui iuris sit, vt habetur in
tex. dic. l. si infanti, versic. ea vero, quod singularius est, vt
ibi tradit Ias. sub nume. secundo. versicu. & fortius. Hæc
pauca de infantibus, qui extraneæ personæ hæreditatem
ad parentes transmittunt. Quid modo sit infantibus, & a-
liis liberis in potestate positis, circa transmittendam pa-
rentum suorum non aditam hæreditatem diximus supra
caut. 75. numero sexto, tam quoad transmissionem ad li-
beros fiendam, quam ad extraneos: & ibi quoque dictum
est de hæreditatis transmissione ad extraneos delatæ, sed
non aditæ; de quo etiam erit præcipua materia inf. cau-
te. 102. vbi consilium dabitur, quomodo agant i-
storum extraneorum hæredes quando ad
eos nō erit transmissa hæreditas, vt
ipsam nihilominus con-
sequantur.

CAVT. C.

De eo, qui aliquem sibi hæredem facere promittit.

SVMMARIVM.

1 *Pactum hereditatis relinquendæ inutile est.*
Amplia sub eod nu versicu. Et adeo, & versi. adeo.
Pro hoc autem remedium datur, nu 3.
2 *Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum non valet.*
Pœna adiecta in contractu, qui fit in his quæ præter legem sunt, utiliter adiicitur: secus in his quæ sunt contra legem: nam nec valet pactum nec pœna debetur, sub nu. 1. versi. licet enim, & versi. tamen.

1 HAereditatem suam alicui relinquere promittens, nihilominus sibi præiudicat: quia ea promissio cōtra bonos mores est, cum liberam testandi auferat facultatē, & ideo nō valet. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obligatio. l. cum donationis. C de transact. l. ex eo. C. de inutil. st. pulat. facit tex. l. generaliter. ff. de verb. obliga. & istud tradunt omnes in dic. l. stipulatio, & in l. fin. C. de pact. quod est absque vlla dubitatione apud omnes manifestum: & adeo istud procedit, vt neque pœna promissa ex tali promissione debeatur. dic. l. stipulatio, quia contra leges, & bonos mores est (vt dixi) talis conuentio: licet enim quando quid, quod non est contra, sed præter legem, promissum est, & pœna adiecta, pœna ipsa saltem debeatur. l. stipulatio ista §. alteri, iuncta ibi glo. Bar. & aliis. ff. de verbo. obliga. not. gl. & ibi Bart. in d. l. generaliter. ff. eodem; not. gl. in l. non dubium, in verbo, ob id, in fine, & ibi Bart. circa finem. C. de legibus. gl. Bar. & alii in l. pacta, quæ cōtra. C. de pactis. idemq; tradit Barto. in l. pe. sub nu. primo, & nono. C. eodem de pact. dum dicit, quod licet non valeat pactum, vt quis coram iudice non suo litem suscipiat. l. si conuenerit. ff. de iurisdict. omn. iud. (istud declarando, vt ego dixi supra in cau. 93.) quia tamen pactum istud non est contra, sed præter legem, pœnæ pactum accessorium valebit

valebit: & ita Barto. sequuntur Doct. vt d. l. pe. tradit Philip. Dec. sub nu. 20.

Si tamen contra legem, & bonos mores pactum factū sit, neque etiam quo ad pœnam valebit. d. l. generaliter, & l. Titia. ff. de verb. obl. cum sim. de quibus gl. in d. l. stipulatio, & est quoque tex in d. l. pacta, quæ contra. C. de pac. & dic. l. non dubium. C. de legib.

Adeo vt neq; etiam iureiurando promissio supradicta, de hærede instituendo, vllum robur accipiat. c. non est obligatorium, de reg. iu. in 6. Bar. & communiter Doct. in d. l. stipulatio. ff. de verb. obli. & in d. l. fi. C. de pact.

Et propterea etiam tenent Doct. in d. l. stipulatio, & in dic. l. fina. non † valere omnium bonorum donationem 2 præsentium, & futurorum, quia tolleretur testādi facultas, quod contra bonos mores est, vt dixi, & de qua materia supra late tractaui in litera D, caut. 51. vnde ibi de hoc vide.

Cæterum vt hæreditatem suam quis valide promittat, remedium optimum est; quod † donatarius ab ipso donā- 3 te omnia bona sua post mortē stipuletur, ea enim promissio sustinebitur, vt videtur esse tex. in l. prima. C. vt act. ab hære. & con. hær. incip. per quem tex. ita sensit glo. in d. l. fina. in verbo, accommodauerit, in fine. C. de pact. quā ibi Bart. & communiter Docto. sequuntur. vbi Bar. addit pro hoc tex. in l. hæreditarium, de bon. auth. iud. poss. & similis est tex. in §. ita autē stipulatio concepta, Instit. de inut. stip. iunge tex. in §. post mortē, Instit. eod. & glo. quoque istam opinionem sunt secuti Roma. consi. 26. pro decisione, in primo dubio, Ang. cons. 175. visis, colum. prima, quos cum d. glo. tenentes refert Dec. d. l. fina. sub numer. 19. & hanc gl. opinio. communiter sequi Doct. inquit Dec. consi. 578. nume. 7. in fine, quique num. 8. ibidem idem consilium tradere videtur: ita etiam communiter teneri testatur Imo: in rubr. extra de testamen. nume. 5. Ias. consi. 5. colum 6. versic. non ob. tertium, lib. 3. Curtius Iun. consil. 81. nume. 3. quos refert, & sequitur Iul. Clar. in §. donatio. q. 19. versi. sed quid si quis; eam subdēs rationem: quia talis sic promittens, ea non obstante promissione, seu donatione, alium poterit instituere hæredem: qui licet postea, iuxta factū pactum, hæreditatem restituere teneatur: tamen

falcidiam detrahere poterit, vt est tex. (quem ad id alleg. Bar. in reperit. d.l.fi. versi. nam secundum.gloss. in l.in donationibus. C.ad legem falci.hic tamen aduerte, quod secundum Cagno.in d.l.fina.sub num.216.versic.non est recedendum: quando simpliciter omnia bona post mortem promittit aliquis, futura non veniunt, per textum, potissimum huius rei fundamentum.l.si ita. ff. de auro, & argen. leg. per quem etiam tex.alii ante eum sic tenuere; quodq; propter eundem tex.& ob l.fi.C.quæ res pigno.oblig. possunt, quæ contrarium probare videtur, cogitandum relinquit in d. l. fina. Curt.Iun. sub num.47. licet ipse antea nõ venire futura tueri velle videatur; mihi placet Cagnoli, & aliorum opinio. per d.l. si ita, iunctis his, quæ not.in d.l.fi. C.quæ res.&c. in gl.1.bene verum est, quod etiam in tali stipulatione valide, & vtiliter poterunt futura quoque includi, per ipsum Cagno.& quos refert sub d.nume. 216. ad fi. & ita quoque intellexit Clarus in d.§ donatio.d.vers.sed quid si quis.dum ipse ponit quæstionem de omnibus bonis præsentibus, & futuris, & quidem rationes Bart. & aliorum pro tuenda præd.glossæ opinione adductæ, aptantur etiam in casu istius donationis bonorum præsentium, & futurorum, quæ post mortem esset collata: vnde idem ius resultare debet, iuribus vulga. an modo statutum valeat auferens testandi facultatem, dixi supra caut. 92. numero 29.

CAVT. CI.

De hæreditate, siue legato in alterius volũtatem conferendo.

SVMMARIVM.

1 *Voluntas aliena in ult. voluntatib. non exquiritur. Limita, ut nu.2.3.*
Cõsiliumque traditur, quo hæreditatem, aut legatum alienæ quis valeat subiicere voluntati, nu 4.6.8.
5 *Expressa nocent, non expressa non nocent.*
7 *Verba quæ boni viri arbitrium, quæve liberam significent voluntatem.*

9 *Ele-*

Electio si uni est commissa, potest se ipsum eligere. Amplia nu. 10. 13. Declara ut nu. 15 & 16.
Item si pluribus est commissa possunt unum ex se ipsis eligere, nu. 17. intellige, ut nu. 18.
11 *Et ob id testatori consi. datur nu. 19.*
Iudex potest seipsum in depositarium eligere.
12 *Caritas prima incipit à seipso.*
14 *Praelati possunt de ecclesia redditibus consanguineis indigentibus subuenire.*

HAereditatem, siue † legatum in alterius voluntatem conferre quis non potest; puta si testator dixerit; Titium, si Sempronius voluerit, hæredem instituo: vel Titio, si Sempronius voluerit, decem do, lego. l. illa institutio. l. captatorias, & ibi no. & l. clemens. §. si ita, & quod ibi not. ff. de hær. inst. l. captatoriæ. ff. de le. 1. l. captatorias, ibiq; no. C. de testam. mil. vbi dicitur, quod etiam in militis test. captatoria volun tas non procedit. 1

Istud † tamen fieri poterit, si velate, & non explicite voluntatem suam in simili casu testator demonstrauerit; puta si dixerit; Titium instituo hæredem, vel ei lego, si Sempronius capitolium ascenderit, vel similiter, vt est tex. in l. si quis Sempronium. ff. de hær. inst. in l. 1. & ibi gl. & Scrib. de leg. 2. ac in l. nonnunquam. ff. de cond. & demon. Bene † verum est, quod in his, quæ ad pias causas relinquuntur, talis relinquendi modus (si Titius voluerit) admittitur. c. cum tibi, ext. de testam. probat tex. in l. fideicomm. libertas ita. ff. de fideicom. liber. & ita inquit Barto. in repet. l. 1. nu. 64. C. de sacrosanc. eccl. idem in consil. 5. visa quadam, nume. 2. & consi. seq. sub nu. 1. par. 1. & idem tenent Bar. & Bal. in d. l. captatoriæ. de lega. 1. Bald. in d. l. illa institutio, & in c. si pater, in mar. compendiosæ, ext. de testam. in 6. & alii, de quibus Ias. in d. l. captatorias. C. de testam. milit. nu. 12. vbi magis communem opi. inquit Abb. consi. 32. num. 3. lib. 2. Alexan. consi. 14. numero 10. libro primo. hanc quoque opinionem tradit esse communem Dec. in d. l. captatorias, sub nu. 20. Ias. in consi. 110. num. 2. lib. 1. Duran. de ar. testam. titu 6. caut. 8. sub nu. 1. & alii nonnulli, quos ad hoc afferunt Iulius Cla. §. testam. q. 6. versicul. quarto 2 3

infertur, & Eman. Soar. in suo thesau. recep. sent. litera C. numer. 9. & istam esse magis communem canonistarum opi. testatur Soc. consi. 49. num. 10. lib. 4. ea scilicet ratione id introductum inquit ibi Soc. quia cum hæc sit simplex iuris ciuilis prohibitio, non impedit, quo minus, ea nō obstante, valeāt ad pias causas relicta: ideoque statuto etiam contrarium induci potest; cum ciuilis ratio ciuilia iura tollere possit. §. sed naturalia, Institu. de iure natu. gent. & ciui. & facit tex. in l. nihil tam naturale. ff. de regu. iur. quod & tradit Socin. dicto consil. quadragesimonono. sub dic. numero 10. quatenus igitur superius dictum est, velate in alienam voluntatem dispositionem suam testatorem con-
4 ferre posse. cautum † ipsum tali in casu moneo esse, ne expresse id agat; sed per similem supradictam tacitam, & velatam voluntatem, atque non explicatam: solet enim re-
5 gulariter dici; expressa † nocent, non expressa non nocent. l. expressa. ff. de reg. iu.

6 Idem † quoq; erit, si per verba boni viri arbitrium significantia testator voluntatem suam in alterius conferat voluntatem. d. l. 1. & ibi Bar. de leg. 2. Ang. in l. fin. C. de fideicomm. Ias. in d. l. captatoriæ, de leg. 1. num. 9. & in d. l. captatorias, sub num. 10. C. de testam. mil. & est cōmunis opin. vt per Abb. consi. 4. in fine, lib. 6. & Duran. d. caut. 8.
7 sub nume. 3. vbi versi. & verba, subdit, verba † boni viri arbitrium significantia, esse hæc; videlicet, si placebit, videbitur, putauerit, æstimauerit, secundum conscientiam, secundum discretionem: illa autem, quæ meram, & liberam voluntatem significant, esse verba, si voluerit, si libuerit, & alia, de quibus Doct. in l. si sic, de leg. 1. & per Abb. consi. 110. lib. 2.

8 Est & aliud remedium, quod † scilicet testator in alterius voluntatem non legati substantiam, sed personæ, quæ commodum sit habitura, nominationem committat; puta si ex certo quodam personarum deducto genere, pauperum scilicet familiæ, aut huiusmodi, illi vel illis ex eis quid testator relinquat, quem vel quos Titius nominarit, aut elegerit; tunc enim talis valebit dispositio: quoniam sola nominatio, aut electio in alienam erit collata personam; non vero legati pondus, & substantia, tex. est in l. verum. §.

primo.

primo ff. de rebus dub. l. si quis Titio. §. primo l. cum quidam, secunda l. vnum ex familia, & l. cum pater. §. hæreditatem, & §. à filia. ff. de legat. secundo. Barto. in d. l. illa institutio, numero nono. ff. de hæredib. institu. & in dic. l. captatoriæ, & ibi Cast. & Ias. numero nono. ff. de legat. primo. Alexand. & alii Docto. in dic. l. captatorias. C. de testamen. milit. & nonnulli alii Doct. de quibus Duran. dic. cau. octaua, numero quarto, secus autem esset, si nullo personarum deducto genere quis in alienam cōferendo voluntatem disposuerit, puta si diceret; instituo quos Titius elegerit: quia talis non valeret institutio. dic. l. illa institutio. ff. de hæred. institu. & Dec. in dic. l. captatorias, numero vndecimo, vbi etiam tractat de hac tradita facultate electionis alicuius ex certo personarum genere, numero duodecimo. C. de test. mil.

Est autem † hic sciendum, quòd si vni fuerit commissa 9 electio prædicta, distribuēdi scilicet, aut inter illos pauperes, aut inter eos de familia, quos talis nominarit, aut inter alios huiusmodi, & ille, cui fuerit electio cōmissa, vnus ipse quoque sit ex eo personarum genere, se ipsum etiam eligere poterit, secundum Paul. de Leaz. in clemen. vnica, de testam. Docto moderniores in cap. fin. de test. in sexto. Socin. consi. vndecimo, sub numero sexto. versicu. quinimo, lib. primo, Ioan. Dilect. de arte testan. titu. septimo, de tutore, & executore, caut. decima, numero quarto. Ripa in tract. de peste, titu. de remed. ad conser. vbert. siue id capit. deuenio, numero 164. quod & eruditissimo Gabrieli Paleoto hodie Cardinali meritissimo, visum fuit, in tracta. de noth. & spur. capit. 44. sub numero quarto, versicu. quocirca; qui dixit, quod † si executori commissum fuerit à 10 testatore, vt bona inter pauperes distribuat: de eis poterit in ipsius executoris filium spurium erogare, quantū sit eidem spurio satis futurum pro alimentis, si executor ipse verè pauper sit, euidensque eius sit inopia: sic & pro hac sententia posse se ipsum eligere executorem, facit quod voluit Fulgosius in l. si fideiussor. §. fina. ff qui satisdà. cogāt. qui tenuit, quod † iudex potest se ipsum eligere, in de- 11 positarium; & ita Fulgosius ad hoc refert Apostill. ad Bartolum in l. plane. ff. quod cuiusque vniuers. licet autem

contra prædictam sententiam nonnulli senserint, gl. in d. l. plane, & ibi Bart. licet sit in aliquibus codicibus corruptus, dum secundum glo. quærens vtrum quis possit se ipsum eligere, dicit, quod gl. tenet, quod sic; nam loco illius dictionis, affirmatiuæ, ponenda est negatiua, ad hoc vt eum gl. secundum quam respondet, conueniat, quod & aperte tradit ipse Bar. gl. prędictam allegans, in l. si consul. in fine. ff. de adopt. idem Bar. in l. si mandauero. §. si tibi. ff. mand. Panorm. in ca. si. de institu. & alii nonnulli: tamen opinio. Pauli de Leaz. Soc. & aliorum veriorem, ego existimo:
12 quoniam † prima, ordinataq; omnis caritas incipit à se ipso. c. 3. de sup neg. prælа. & ibi gl. ca. 1. & fi. ext. de postu. c. si non licet, 23. q. 5. de pœ. d. stinct. 3. ca. qui vult. sic & Esaias. c. 68. nu. 7. inquit, cum videbis nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris, sic legitur in meo codice; Soc. autem in præcitato loco, sic legi , videlicet, dum tamen carnem tuam non despexeris. Et Seneca libro 2. de beneficiis, dabo egeno non vt ipse peream: & idem habetur Ecclesiast. c. 33. nu. 20. & 22. & Cassiod. etymolog. lib. 1. ca. 14. Tunc de exteris cogitandum est, cum se ratio propriæ necessitatis expleuerit. Ad idem est text. & ibi gl. fina. & Bal. in l. præses. C. de serui. & aqua; vbi gl. illa ait in Alpibus dici, ille perit,
13 qui se plus diligit vllum: eadẽ fere † ratione executor iste suos poterit eligere consaugnineos, vt est etiam tex. in ca. est probanda, 86. dist. Petr. de Anch consi. 387. in themate:
14 sic & videmus † prælatos licite posse de ecclesiæ redditibus consanguineis indigentibus subuenire. capitu. primo. de cohab. cler. & mul. tex & glos. in cap. omnia 31. dstinctio. Ripa in d. tracta. de peste. d. capit. deuenio. Palæ. d. ca. 44. numer. sexto. & certe puto, quod quanto fortius erit sanguinis vinculum, tanto magis consanguineo benefacere quis erit obstrictus, argumen. authen. defuncto. Cod. ad Tertullia. & authen. itaque. C. commun. de success. cum
15 simi ib. ita † tamen intellige consanguineis pauperibus primum succurri posse, vbicunq; ipsi consanguinei essent in euidenti necessitate constituti, Bald. in l. id quod pauperibus. C. de episcop. & cler. Ancha. d. consi. 387. Ripa de peste. d. capit. deuenio, sub num. 164. quod & sensit Soc. d. consil. 11. sub num. 6. dum loquens de eo, qui se ipsum eligit,

git, hoc posse procedere ait, si in veritate sit pauper; Palæ. d. c. 44. sub nume. 4. dum sentiens posse spurium executoris eligi, ait hoc verum, si euidens erat ipsius executoris inopia: declarat etiam Ripa in d. cap. deuenio, de peste, num 174. istud † in consanguineos fieri, magis, quam in 16
extraneos posse, data paritate paupertatis; verum si alii sint in extrema necessitate, & cognati non, tunc extraneis potius est succurrendum.

Quatenus autē dictum est, posse se ipsum eligere executorem, intelligas de vno executore duntaxat constituto; sed si sint plures † executores, poterunt ipsi ex se vnum 17
eligere, vt est tex. & ibi gloss. Barto. & alii, in d.l. plane. ff. quod cuius. vniuer. Bar. in d.l. si consul, in fin. ff. de adopt. in l. ab omnibus. §. si Titio, num. 5. ff. de le. 1. & alii, de quibus Soc. in d. consi. 11. num. 6. in hoc autem Archid. in ca. qui episcopatum, 8. q. 1, consuluit, vtile † esse, quod qui e- 18
ligitur, non deponat vocem suam per electionis modum; sed per modum cuiusdam consensus accedentis aliorum consensui; & ita cum Archi. inquit Apost. ad Bar. in dict. §. si Titio.

Si ergo † testator intētionem habuerit, vt nullus ex his, 19
qui eligere debent, eligatur, id palam facere debebit: sic namque seruabitur eius voluntas. §. disponat, authen. de nup. cum simi. & ita quoque admonuit Io. Dil. de ar. te. d. tit. 7. d. caute. 10. in fine.

C A V T. CII.

De succedendo in extranei hæreditate nōdū adita, siue defunctus, de cuius agitur trāsmissione, ignorans fuerit sibi delatam hęreditatem, siue non fuerit ignorans, sed deliberandi annus transiuerit.

S V M M A R I V M.

1 *Hæreditatem nondum aditam extraneus ignorans sibi delatam nunquam transmittit: & sciens post annum non aditam non transmittit.*

Vt autem & illis in casibus transmissionis iure fungi quis possit, remedium datur, nu. 4.

Quod intellige, ut nu. 5. & seq.

2 *Clausula codicillaris operatur, vt venientes ab intestato censeantur rogati restituere hæreditatem scripto hæredi.*

3 *Fideicommissum purum, etiam non agnitum, ad hæredes transmittitur.*

5 *Ignorantia est iusta causa petendæ restitutionis in integrum.*

7 *Restitutionis in integrum beneficii tempus quãdo currere incipiat, & quanto tempore duret.*

HAereditatem liberis delatam, licet non aditam, indistinctè transmitti ad quoscunq; hæredes, docui secundum tradita supra in caut. 75. nume. sexto: quia autem in extraneis ius strictius procedit, vt & in dic. caut. sub nu. sexto, versic. extraneus, dixi: ideo de his hic tractare proposui, adhibens opportunum remedium, quo transmissionis beneficio eorum successores vtantur, quamuis in terminis illis decesserint, quibus hæreditatem non transmitti dicimus.

1 Extraneus † ergo sibi delatam ignorans hæreditatem, nunquam transmittit; sciensque post annum, nõ aditam, non transmittit, vt est tex. in l. quoniam, & in l. cum antiquioribus, & ibi not omnes. C. de iure deliberan. Bar. in l. ventre. nume. 30. ff. de acquiren. hæred. & in l. qui duos, nu. 7. & 11. & Doct. ibi. ff. de rebus dub. quod verum intellexit Ioan. Dilect. Duran. de arte testandi, titu. 11. caut. 1. numero quinto, nisi codicillaris clausula in testamento esset apposita: nam si ex testamento, in quo sit clausula codicillaris, hæreditas delata sit, & scriptus hæres, hæreditate non adita, decesserit, dicere videtur quod siue sciens siue ignorans fuerit; & siue intra annum seu post, transmissionis virtute ipsius scripti hæredis hæres vtetur, nec erit o-
2 pus in integrum restitutione: quoniam ab † intestato ad testatoris bona venientes ex clausula illa censebuntur grauati scripto hæredi hæreditatem restituere, iuxta notata in l. ex testamento. C. de fideicomm. in authen. ex causa, in glo.

in glo. fina.C. de liber.prӕter. & tradit Bartol. in l.prima numero 3. ff. de iure codic. communemque ego tradidi supra in caute.23.num.3.

Verum † vbi purum est fideicommissum, licet adhuc non sit agnitum, ad hӕredes transmittitur, vt probatur ex his, quӕ tradit Alexan. in l.cum filio, num.21. vbi communem ait esse opin. qui etiam sub numero 22. idem tenet, quando fideicomm. debetur ex clausula codicillari. ff. de legat. primo. quod & cum ipso Alexan. tradit Deci. consi. 490. sub numero 11. & 12. reprobata Bartoli opin. in l.prima. quӕstio. prima. ff. de iure codicil. qui secus voluit, qui & idem tenuit in consil. 12. si quis instituatur, volum. primo, sed contra eum est communis opinio. vt habes ex Deci. in loco prӕcitato, & Duran. vbi supra. ergo illius hӕredes, qui in testamento hӕres scriptus fuit, transmissionis iure fidei commissum perdent; & ita per argumentum istud sentit Duran. in loco, de quo supra, quem sequitur Borgo. Caualc. in tract. de tut. & cur. nu. 74. Istam tamen opinionem ego nequaquā veram opinor. Admitto enim propositiones, quas Duran. facit; sed non consequētiam. Nam attēto eo prӕsupposito, quod & ipse in sua cautela facere videtur, quod & ego facio, vt scilicet tractetur de hӕreditate directa, quӕ delata est, sed non adita, supponendum quoq; est, testamentum solenne, & validum extitisse, cum directa hӕreditas nisi in testamento dari non possit. l.2.§.fi.ff. de iure codic. l. hӕreditatem, & l. si idem. C. eod. & §.pen. Instit. eod. Cum igitur testamentum in suo robore fuerit, & vt testamentum habitum, dicendū non est, vnam, eandemque dispositionem diuerso censeri iure, primo scilicet, quod habeatur vt testamētum, & scriptus hӕres in eius vita directo hӕreditatem adire potuerit; mox eo mortuo fiat tanquam de albo nigrum: vt illud, quod vere fuit testamentum, per clausulam codicillarem in codicillos vertatur. arg. l. eum, qui ӕdes. ff. de vsucap. Plane codicilli à testamentis admodum diuersi sunt. d. l. si idem. C. de codic. cum simil. & clausula, quӕ testamētum in codicillos vertit, tunc virtutem suam operatur, cum testamentum solennitatis defectu sustineri nō potest vt testamentum, per tex. & gloss. in l. codicillis. §. fina. ff. de

leg. 2. Bar. in d. l. 1. nu. 7. de iure codic. secus autem quando vt testamentum sustineri potest, nam hæc clausula apponitur: si testamentum non valet, vt testamentum, valeat in codicillorum vim: ergo quando vt testamentum valere potest, ipsa clausula nihil operatur, secundum glo. in l. fin. in verbo, valere. C. de codic. & Bar. ibi num. 4. & iuxta tradita à Bar. in d. le. pri. quæst. nona in illis verbis, non quantum ad legata. ff. de iure cod. & in dict. authen, ex causa, sub numero 22. & ibi Ias. sub numero 21. vers. sed cum sic testamentum, & ibidem omnes: & sic dicendum non venit, eum, qui viuens directam habere hæreditatem potuit, ac eam, etiam non aditam, quandoq; transmittere, vel in integrum restitutionem, vt infra dicam posse & vt directam, & vt obliquam transmittere: vel cum ipse directo adire potuerit, mox obliquum ius in morte transmiserit. Nec obstat, si dicatur, quod diuersis respectibus vna, & eadem res quandoque diuerso iure censetur: vt exemplum habemus in compendiosa substitutione, quæ verbis communibus facta, vno tempore directam, & alio tempore obliquam potest proferre substitutionem, vt concludit Bartolus in l. centurio, in tertia quæst. princip. ff. de vulg. & pup. cuius opin. ibidem tradit Ripa communem esse, post alios, quos alleg. numero 114. idemque tradit Bartolus in l. precibus, sub numero decimosexto, versicul. si vero mater. Codice de impub. & aliis subst. cuius opin. magis communem ibi dicit Curt. Iun. sub numero 58. versic. circa primam. Quia respondeo, quod illud in cōpendiosa procedit, quando in vnum casum, scilicet in directam substitutionem non constitit; vt quia pupillus quis non decesserit, sed post pubertatē: nam tunc interpretatur illa substitutio semper fuisse obliqua: & sic ad eam interpretandam obliquam, aut directā, spectatur euentus, & ex euentu vniformis esse reputatur: scilicet, vel directa semper, vel semper fideicōmissaria, vt tradit, & declarat Bar ipse, ex cuius dictis cōmunis resultauit opinio, de qua supra in d. l. cēturio, sub nu. 13. vers. aut vero, & in dic. l. precibus, sub nu. 16. vers. Nam si filius: sed in casu nostro vt directa constitit hæreditas, vt superius dicebam: ergo in fideicommissariam mox conuerti non potest.

potest. Stantibus igitur prædictis clarè habes, Durand. opin. procedere minimè posse: Et aduerte, quòd licet superius tradita videantur relata ad id tantum, quando clausula codicillaris per verba præsentis temporis est concepta; non quando per verba futuri temporis; vt si non valet, vel valebit, & cæt. prout & ita Durand. eius dixit procedere opinionem, ex Bar. in d.l.1. quæstio. 12. ff. de iure codic. & Corn. cons. 62 lib. 2. Tamen fundamenta, quæ tradidi, applicantur, tam si per præsens, quàm si per futurum tempus clausula concipiatur: Nam habita consideratione ad tempus conditi testamenti, & ad tempus, quo hæres scriptus adire potuit, illud futuri temporis verbum fuit verificatum. Nec te decipiant Bartoli verba à Duran. allegata, in d. §l. 1. quæ primo intuitu videntur cum ipsius Durand. opin. concordare: Dum inquit Bart. quòd si testamentum rumpatur ideo, quia hæreditas non fuerit adita, vel agnita, clausula codicillaris virtutem suam operabitur, si per futuri temporis verba fuerit concepta: Quoniam scire debes, quòd ibi Bartol. hoc non voluit dicere, quod putauit Duran. sed quòd legata debeantur, etiam si non fuerit hæreditas ex testamẽto adita: nam quò ad hæreditatem Bart. præsupponit vanam in personam hæredis extitisse; vel quia adire noluit, aut non potuit; dum inquit testamentum ruptum esse, quia hæreditas non est agnita, vel adita; & sic de hærede non loquitur: sed de aliis, qui ex ipso testamento emolumentum habuerunt: Quem etiam Bartoli sensum ex ipsius ante, & post dictis tu ipse facilè colligere poteris.

Sed nos sumus in casu, non legatorum quò ad alias personas sustinendorum; sed in casu hæreditatis met semel directò constitæ, quæ mox obliqua haberi non debet à scripti hæredis hæredibus, ipsius scripti hæredis personam repræsentantibus, vt in Authen. de iureiura. à morien. præst. in princ. Sic ergo in casu sumus (vbi etiam clausula erit codicillaris, & per futuri temporis verba) vt aliundè hæredis scripti, hæreditatem non aditam transmittere non valentis, hæredes auxilium sibi quærant.

Igitur † vt defuncti, qui non adiuit, hæredes trãsmissionis iure vtantur, Consilium optimum trado, quòd ad re- 4

ſtitutionis in integrum beneficium recurrant, ex clauſula, ſi qua mihi iuſta cauſa, &c. de qua Vlpi. in l. 1. ff. ex quibus cau. maio. quod probatur ex l. non ſolum. ff. de in integrũ reſtitut. & Pro hac re videtur caſus in terminis in l. Pantonius, & ibi Barto. & Caſt. ff. de acquir. hæred. Barto. & Docto. in l. 1. C. de reſt. mil. Alexand. conſ. 20. colum. fin. lib. 1. conſ. 169. colum. pen. volum. 2. Iaſ. in l. emancipata, ſub nu. 14. C. qui admitt. & in d. l. cum antiquioribus, ſub num. 3. Ioan. Dilect. Duran. in d. ti. 11. d. cau. 1. nu. 4. & inquit Bart. in d. l. qui duos, ſub num. 5. & ibi Soc. ſub num. 25. ff. de reb. dub. quòd talis reſtitutio dabitur quacunque iuſta cauſa fuerit defunctus impeditus.

5 Porrò † inter cauſas iuſtas ignorantia eſt connumeranda, vt tradit Soci. poſt eos, quos allegat, in d. l. qui duos, ſub d. num. 25. latè docet Balbus in tractatu præſcrip. in 4. par. quartæ partis principalis, quæſt. 29. à num. 1. vſque ad nume. 3. vbi de hac re communem eſſe opin. Doctorum demonſtrat; & hæc vera ſunt non modo ſi ille, de cuius tranſmittenda agitur hæreditate, erat maior; ſed etiam ſi erat minor, ſecundum Bart. in d. l. non ſolum, in d. l. Pantonius, in d. l. 1. C. de reſtitu. mil. & in l. ſi infanti, nume. 11. C. de iure deliber. pro quo etiam vide Caualcan. de tut. & cur. numero 72.

Circa quam tamen rem diſtingue, vt per Bart. ipſum in d. l. qui duos, ſub num. 5. & 6. (qui licet loquatur in pupillo duntaxat; tamen credo, quod ad adultum eius dicta etiam extendantur: nam curatorem habens, eius authoritate hæreditatem adire debet, l. cum quædam, & ibi not. in verbo, generare. C. de admin. tut. & facit tex in l. ſi curatorem habens. C de in integ. reſt. iuncto tex. l. ſi pupillus. ff. de auth. tut. ac faciunt notata per glo. in d. l. ſi curatorem, in verbo,
6 abſimilis) Aut † minor tutorem ſiue curatorem habebat; & tunc, ſi adeo repentè minor deceſſit, quòd tutori, vel curatori imputari non poſſit, cur non adierit, datur reſtitutio, argum. d. l. qui duos, & ſecundum Iaco. de Are. ibi: & in hoc membro ſequuntur Bar. Docto. communiter, in d. l. qui duos, vt tradit ibi Socin. num. 16. idemque tradere videtur Bar. in d. l. Pantonius, in d. l. ſi infanti, ſub nume. 1. & ibi Caſtr. dicit eſſe communem opin. idemq; Bar. in d. l. 1. num. 3.

nume.3.C.de rest.milit.& in d.l. non solum, nume.4.ff.de rest.in integ.ac in cons.178.in fi.volum.1. & alii sequuntur Docto.quorum meminit ad hoc Duran. d.titu.11. d. cau.1. sub nu.2.quibus adde Soc.vbi de communi testatur, cons. 9.sub nume.34.volum.1. Si vero tam repentè non decessit, quod tutori,vel curatori imputari possit,tutor,vel curator ad hæredis damna tenebitur,vt not.in d.l.si infanti.§.si verò.C.de iure delibe.& licet opin.istam Aret. in d.l.Pantonius,& in cons.161.nonnullis improbet fundamentis;eam tamen sequitur,& defendit Soc.d.l.qui duos, sub num.19. vbi dicit aliàs se pro Bartoli opinione in quodam consilio Mantuano consuluisse;eandem quoque sequitur opi. Rolan.à Valle,qui de communi testatur, cons.9. num.21.volum.2.quem refert,ac ita sequitur Borgn. Caualc.d. tract. de tuto.& cur.sub num.73.ad fin. Verum hoc casu tutore, vel curatore soluendo non existente, de æquitate in integrum restitutioni locus erit,argu.l.si [illegible]ff.de eo, per quem factum erit,& l.planè.2.§.1.ff.de leg.1.Sed si pupillus tutorem non habuerit, tunc prætendenti successionem eius imputatur,quatenus ipsi de tutore prouidere non curauit, l.sciant.C.de leg.hær .Quæ autem superius de minore dicta sunt,procedunt,etiam si minor fuerit infans:quamuis plures contrarium senserint;quod autem in infante procedat,tradit Soc. d. consil.9.sub d.nume. 24. vbi dicit esse commun.opin.& de magis communi testatur,in cons.116. sub num.12.volum.1.vbi tamen sub numero 13. versicu.ad tertium,inquit articulum hunc valdè esse dubitabilem, & iuxta Doctores Cæsarea indigere decisione,propter quod iudex reprehendi non posset,si vnam,aut alteram amplecteretur opinionem;& istam quoque opin. idem Soci. tenere videtur in d.l.qui duos,vers.Tertia difficultas,numero 18.& hanc dicit esse communem opin.Ias.in d.l.si infanti,propè fin.versic.Breuiter tene,& Io.Dilect. d.cau.1.sub num.2.

Vt † autem restitutione in integrum prædictis in casibus vti scias,admonitum te velim: Quòd eius tempus nō currit,nisi à die, quo legitimum cessat impedimentum; non antea vnquam.l.fi.C.de temp.in integ.rest.Dec.cons. 36.sub nume.9. vbi & inquit communem esse opinionem 7

quod ob ignorantiam longissimi etiam temporis præscriptio in integrum restitutioni non obstet; idemque tradit Balb.in tract.præscr. d. 4. parte, quartæ partis principalis, d.q.19.num 10.& in 1.par.6.& vltimæ par.prin.num.27 & sub num.28.ver.notandum est etiam, vbi communem ait, ac Duran.d.cau.1.sub num.4.& Caualc. d.tract.de tuto.& & cura.num.73. Quod quidem petendæ in integ.rest.tempus, an sit quadriennium semper, tradunt in d.l.fin. C de temp.in integ.rest.cum Bart.Bal.Ang.Salic.&alii.ac Balb. d.tract.præscriptionum, in d.1.par.vlt.par.princ.num.27. & num.28. vbi pulchra habes distinctione trium casuum penes dictos Doct. materiam hanc hoc pacto absolutam: Primò quod si quæritur de tẽpore, ad quod restitutio petitur, ad tantum fiet tempus, in quantum læsio fuit, & non plus. Secundò si quæratur de tempore, intra quod in iudicio peti debet: & tunc si læsio minoris est temporis, quam quadriennii; & eo casu in tantum tempus peti debet; instantia tamẽ quadriennio duratura, si intra debitum tempus fuerit in integ.petita restitutio: Sin autem læsionis tẽpus fuerit aut quadriennii, aut maioris spacii, quadriennium integrum dabitur: verum si quis ex contractu, vel quasi, vel ex sententia fuerit læsus, istud tempus restitutionis petendæ vniforme erit; scilicet quadriennium continuum. Vltimò si quæramus, intra quantum temporis à die cessati impedimenti, & postulati, & terminari debeat: & tunc est quadriennii continui vniforme tempus; & istã sic traditam per hos casus doctrinam sequuntur omnes, vt prædicto in loco tradit Balbus.

CAVT. CIII.

De non subeundis oneribus hæreditariis per hæredem restituere grauatum.

SVMMARIVM.

Fideicommisso grauatus hæres quando hæreditaria onera non sustineat.

Ideo testatori datur consi. quomodo his oneribus hæredem liberet, necne, num.2.

Actio

Actio personalis fundum non sequitur, singularemve successorem, sub num. 1. Vers. Proinde.

Confessio privilegiata non sequitur fundi singularem possessorem, sub d num. 1. Vers. Imò fortius.

3 *Hæres fideicommissi onere gravatus, & rem aliquam percipere iussus, quæ ad quartam non ascendat, si ad supplementum aget, onera pro rata supplementi subibit.*

4 *Hæres fideicommisso gravatus, certâ re percepta, non tenetur creditoribus, etiam si bona fideicommisso subiecta non sufficiant. Limita nu. 7.*

5 *Fideicommissarius universalis si non conficit inventarium, an teneatur supra vires fideicommissi hæreditariis creditoribus: Cui, ne teneatur, consiliū datur, num. 6.*

Intellectus ad §. si is, qui 400. l. 1. ff. ad Treb. sub num. 7. Vers. qui sanè, tex. Vsque ad num. 8.

8 *Hæres non confecto etiam inventario, de conscientia supra vires hæreditarias non tenetur. Ideo consi. ei datur, num. 9.*

HÆres restituere † hæreditatem rogatus, si quartam 1
partem sub nomine quotæ, seu iure hæreditario retinebit, cum fideicommissario onera, & actiones sustinebit: secus erit quando ex certa re quartam habebit: puta si rem aliquam percipere testator iubeat; & mox hæreditatem restituere: nam tunc & si maximam hæreditatis partem res illa contineret, nullum hæreditarium onus hæres sustinet: sed totum in fideicommissarium transfert, vt est de his text. in l. si legatus. §. multum interest. ff. ad Trebel. & in §. si quis vna, Inst. de fideicom. hæred. & prędictorum ratio est; quia quando quis quartam per modum, siue sub quotæ nomine retinet, iure ve hæreditario, tanquam successor vniuersalis habetur. l. nihil aliud est hæreditas. ff. de verbo. signifi & l. hæreditas. ff. de regul. iur. Sed quando quartam in re certa, seu in fundo quodam habet hæres, tāquam legatarius est, seu singularis in ea re successor: & ideo tūc actio personalis. siue æs alienum rem illam certam, seu fundum non sequitur; sed eum, cui ex Trebel. S. natus-

consulto restituta est hæreditas.l.1.§.si hæres.ff.ad Trebel. & ibidem notat omnes: Proinde tex.ille ad hoc solet semper allegari, quod actio personalis fundum non sequitur: & sic singularem fundi possessorē, sed vniuersalem successorem, vt ita inquit Ias.d.§.si hæres, num.3.concor.tex.in l. cogi.§.inde quæritur, vers.neque enim.ff.eod.in l.si fideicōmissum.§.tractatum.ff.de iud.in l.fi.§.fi.& ibi not.ff.de contr.emp.in l.si is, qui.§ quod dicitur, ibiq́ue not.in verbo, dotalis esse.ff.de iure dot.in l.quod dicitur necessarias, in prin.ff.de impen.in rebus dot.fact.in l.1.§.impensæ autem.ff.de dote præl.in l.1.& quod ibi no.in verb. pertinere.ff.si cert.pet.in l.fi.C.de hære.act.& l.quoties.C.de hære.instit. Et ideo dicit Bartol.in d.§.si hæres, in 1.not. quòd si aliquem habes obligatum, absque eo, quod illius bona tibi non sint tacitè, vel expressè obligata, tu non posses contra eum, ad quem bona transirent, aliquid dicere: pro qua Bartoli confirmanda illatione, adduco text. in l. æris alieni.C.de don.vbi habetur, quod certæ rei, nō.ini obligatæ, donatarius ad debitorum nōn tenetur onera, cum ea fundum non obligatum non sequantur, sed vniuersalis donatoris successor conueniendus est. Propterea secundū Ang.Imo.Alex.Soc.Ias.& Rip.in d.§.si hæres, fatui essent creditores, si instrumenti guarentigiati executionem cōtra bonorum obligati possessores singulares peterēt: nam contra eos personalis non competit actio: sed benè hypothecaria, quæ realis est, §.item Seruiana, Inst.de act.tradit gl.in d.§.si hæres, in verbo, sequitur, & ibidem Docto. ad idem est tex. & ibi tradit Ang.in l.si debitori. C. si aduer. cre.vbi Bald.ait per eum text. probari, quod sententiæ, vel instrumenti executio, non nisi contra condemnatum, vel eius hæredes peti potest: non autem contra sing. successorem obligati bona tenentem; imo fortius singulariter tenet Bal.in l.1.colum.1. C.commu. de leg. Quòd si statuto disponatur, quod in causis super instrumentis confessionatis seu guarentigiatis procedatur, omni exceptione remota, statuti dispositio solum locum habebit, si contra principalem debitorem agatur, secus contra singularem successorem, etiam si hypothecaria ageretur; quia confessio priuilegiata in d.instrumēto non sequitur fundum seu

fundi

fundi possessorem. vt in d. §. si hæres, cum aliis concord. Quod sanè dictum secuti sunt Pet. de Ancha. in c. can[illegible]um statuta. ex. de const. vers. circa istam extensionem alibi, &c. Alexand. qui dicit id notandum perpetuò, Ias. & Rip. in d. §. si hæres.

Præmissis igitur attentis in proposito nostro testator † secundum voluntatem suam consilium desumere poterit, quonam pacto, vel hæredem ab hæreditariis liberet oneribus, vel ipsum cum fideicommissario grauet: quodq; expressè in omni casu declarare poterit, argu. §. disponat. in Auth. de nupt. cum simil. Itidem hæres, verbis testantis attentis, sciat se quandoque ab istis oneribus liberare. 2

Sciendum tamen est, quod † si rem aliquam percipere testator hæredem iubeat, quæ ad quartam non ascendat: tūc si hæres ad supplementum agere voluerit, pro rata supplementi illius onera subibit, vt per glos. in d. §. si hæres, in verbo, retēto, quam communiter receptam tradit ibi Soc. sub num. 8. vers. in gl. Illud enim supplementum (vt dicunt Doct.) ad rationem quotæ veniet, & ideo in eo ille habebitur hæres, vt ita tradit Ias. ad Portium, in §. nihil. litera B. in vers. incip. hoc tamen limita, secundum Aret. ibi. Inst. de fideic. hær. 3

Similiter † est aduertendum, quod etiam si fideicommisso subiecta bona ad satisfactionem non sufficiant, hæres ipse pro re certa non tenebitur; cum enim legatarii loco in hac re certa hæres habeatur. d. §. si quis vna. Inst. de fideic. hær. & propterea defunctum non repræsentet, ipsis non tenebitur creditoribus, vt tradit Christ. Port. in d. §. nihil, nu. 2. vers. sed certe aperta responsio, Inst. de fideic. hæred. sed fideicommissarius vniuersalis, si inuentarium non confecerit, creditoribus tenebitur hæreditariis, etiam supra vim quantitatis, quam ex fideicommisso fuerit consecutus, vt tradit Ang. in l. Marcel. ff. ad Trebel. Alex. in d. l. 1. §. fin. circa prin. ff. eo. & ibi Socin. sub n. 5. vers. aliquando & tertio, ac Ripa sub n. 9. vers. super isto: qp † enim de hærede dicitur, vt si non confecerit inuentarium, hæreditariis creditoribus, & legatariis, etiam supra hæreditatis vires in solidum teneatur. l. fi. §. cū igitur. C. de iure delib. iūcta auth sed cum testator, & in corpore, vnde sumitur. C. ad l. falc. 4 5

quod scilicet authenticorum ius procedit, vt etiam supra hæreditatis vires teneatur, licet quidam contra senserint, vt tradit Bar. in l. in ratione. §. quod vulgo, nume. 2. ff. ad l. falc. & communem dicūt Alex. in d. l. 1. §. si is, qui quadringenta, sub num. 2. & Ripa sub num. 5. ad Trebell. illud inquam, quod de hærede dicitur, ad fideicommissarios quoque vniuersales extenditur, iux. tradita per Bart. d. §. quod vulgo, sub num. 9. & 10. & per Port. in d. §. nihil, sub d. nu. 2. & hæc est crebrior doctorum sententia, quam tenuerunt Iac. de Aret. Dyn. Alb. de Ros. secutiq; sunt Ang. Imo. Alex. Ias. qui communem ait, sub num. 7. & 9. ac Ripa, qui pariter communem tradit, num. 6. in d. §. si is, qui quadringenta, vbi etiam Socin. sub num. 3. hanc opi. communem, & in practica seruandam ait, licet mox nonnullis fundamentis subtiliter contra eam insurgat, quam tamen aduersus eum
6 tuentur Ias. & Ripa. fideicommissarius † igitur, si vltra vires bonorum sibi restituturorum teneri non vult, inuenta-
7 rium conficiat: Hoc autem † casu, scilicet facto per fideicommissarium inuētario si ipsa bona fideicommisso subiecta ad soluenda debita sufficientia non erunt, poterunt ad ipsum hæredē recurrere creditores hæreditarii, vt pro re, etiam singulari teneatur, Ang. Alexan. Socin. & Ripa in modò citandis locis. sicut ad eundem in subsidium recurrendum esset, quando non facto per fideicommissarium inuentario ipse fideicommissarius ex suis etiam bonis nō haberet, vnde plene creditoribus satisfaceret, arg. l. plane. §. qui rogatus. ff. de leg. 1. & l. si maritus fundum ff. de fundo dot. Ang. in d. l. Marcellus, Alex. in d. §. fin. legis. 1. ff. ad Trebel. & ibi Soc. sub nu 5. ex quo habes istam esse communem opin. vt expresse ibi dicit. vers. sed tenendo communem; quamquę etiam opin. communiter receptam in d. §. fin. tradit Ripa, in 2. casu, sub num. 10. vbi communem istam intelligit, etiam si hæres non supra quartam, sed intra eam quid haberet: Prædictam autem conclusionem, In defectu bonorum fideicommissi teneri creditoribus hæredem, etiam in re certa, facto per fideicommissarium inuentario, extende iuxta tradita a doct. prædictis, non ad creditores modò; sed etiam ad legatarios, hoc scilicet pacto: videlicet, vt ipsi in subsidium hæredem conuenire va-

leant.

leant, si quid supra quartam iudicio testatoris habuerit; nam in excessu tunc teneri legatariis, probat tex. d. §. si is, qui quadringenta, qui sane tex. iure etiam authenticorum hoc in casu procedere potest, scilicet facto per fideicommissarium inuentario; secus si non fecerit inuentarium, quia secundum doctorum mentem ibi, & Rip. in d. l. 1. §. fin. sub num. 7. vers. quod intellige, ad Trebel. ex supradicta æquiparatione hæredis, & fideicommissarii vniuersalis, fit, quod sicut hæres vt dixi non condito inuentario, integra legata, etiam si substantiam excedant, præstare tenetur: ita etiam fideicommissarius ipse. Quod tibi dicere volui, vt aduertas, ne forte decipiaris; Inuenies enim graues Iurisconsultos simpliciter doctrinam tradentes, quod vbi hæres aliquid in re certa retinet, legatariis in excessu quartæ tenetur, quando fideicommissi bona non sint suffectura, per d. §. si is, qui quadringenta; sed tu eum. §. intellige tantummodo procedere in subsidium; videlicet secũdum ea, quæ supra in vers. hoc autem casu, modo tibi tradidi; & hanc merã teneas esse hodie veritatem: Verum est, quod vnica ratione tex. d. §. si is, qui, defendi quodammodo potest; quod secundum casum, quem ponit, etiam hodie procedat; videlicet siue facto, siue non facto inuentario; ibi enim apparet quantum sit testatoris patrimonium, quasi ꝙ illud testator manifestũ fecerit; vel clarè probatum sit tantam fuisse quantitatem omnino; vnde cessat præsumptio illa, ꝙ ideo teneatur, etiam supra vires hæreditarias hæres, aut fideicommissarius vniuersalis inuentarium non faciens; quia præsumitur, ꝙ bona subtraxerit, vt tradit Bart. in d. l. in ratione. d. §. quod vulgò, sub nu. 2. quã cessante pręsumptione, ob patrimonii euidentiam, de qua in ipso §. si is, qui ipsius. etiam videatur cessare effectus, argum. l. adigere. §. quãuis. ff. de iure patro. cum aliis ad hoc facientibus, quæ hoc in casu præsumptionis causæ cessantis, allegat Tiraq. in tract. cess. causa, nu. 207. in vers. incip. præsumptionis causa: Sed illam tenendo sententiam. vt etiam in casu præciso. d. §. si is, qui. correctio inducta sit: quãtum scilicet ad nõ facti inuentarii casum responderi commodè poterit; & primum, ꝙ in in eo. §. si is, qui. non paret factam esse à testatore patrimonii quãtitatis expressionẽ;

quod inde colligitur; quia in plus disposuit, quàm patrimonii vires paterētur; vnde fatuus fuisse videretur, si quadringenta in hæreditate sua esse dixisset, mox de quingentis disposuisset: Sed ex quo postmodum casus ita se habuit, vt ille testator maiorem credens suam esse substantiam, quam re vera esset, argum. §. in fraudem, vers. sæpe enim (intelligēdo d. vers. prout ibi intelligit A ng. & Bar. in modò citando loco; videlicet procedere in vltimis voluntatibus, prout est quoque casus noster) Inst. quib. ex cau. man. non lic. & eorum, quæ tradit Batto. in d. auth. sed cum testator, sub n. 5. C. ad l. Falc. plus in dispositione fuisset complexus, quam ipsius bona continere fuissent inuenta: Idcirco facta iuriscōsulto talis facti narratione, vt inde ius oriretur. l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. ad l. A qu. illa lex ita processit; nō quod testator summam expresserit: sed quia mox ita casum extare repertum fuit. Esto autem factam esse talem à testatore expressionem, adhuc, & aliter respondeo (& ex hoc etiam patebit ad illud respōsio, clarè probatam fuisse patrimonii, vel hæreditatis quantitatem) quod illa præsumptio fuit causa impulsiua ad introducendam inuētarii confectionis necessitatem, vt in §. sancimus, in Auth. de hær. & Falc. rectè intuenti apparebit; causa vero proxima, & immediata, vt non conficientes inuentarium, etiam supra vires hæreditatis teneantur, est contemptus beneficii à lege inducti, in cuius pœnam illud introductum fuit, vt patet in tex. §. si vero non fecerit, maximè in illis verbis, sed dabit ei pœnam. &c. auth. de hær. & falc. Etenim videmus, quod inuentarii beneficium hæredibus traditum, ne creditoribus supra hæreditatis vires teneantur, de quo in d. l. fi. §. finautem. C. de iure delibe. si contemnatur, ob illum contemptum omni modò hæredes debitis hæreditariis insolidum tenebūtur, vt in d. l. fi. §. fin vero postquam. C. de iure delibe. Porro qui legem spernit, etiam si aliàs aliquam habeat excusationem, frustra auxilium inuocat, l. auxilium, in fin. ff. de minor. Si igitur dici potest, etiam qd patrimonii quantitatem testator expresserit, siue postea quantitas hæreditatis probetur, secundum casum præsuppositum. d. §. si is, qui nihilominus ipsum hæredem, aut fideicommissarium inuentarium non facientes se tueri

posse;

posse, dicentes, velle ostendere quantum in hęreditate fuerit, vt appareat, se bona non subtraxisse, quod & in volucris plenum esset; & dato, quod facilè probari posset, ego hunc casum nec in legibus, nec penes Doct. exceptum inuenio; nisi cum legatarii, aliive creditores fatentur hæreditatis vires sufficientes non fuisse, vt ita voluit singulariter Bald. in l. filium, quem habentem, vers. & quia de inuentario, &c. C. fam. erc. cuius doctrinam perpetuo notandā admonet Alex. in d. §. si is, qui 400. sub nume. 1. versic. sed vno casu saluari potest; vbi dicit, non inuenire ad hanc decisionem contradictorem: sed eam sequi Rom. in rub. ff. de acq. hære. & Pau. de Cast. in d. §. quod vulgò; sed licet vsque ad Alexandri tempora non fuerit contradictor, tamē Soc. in d. §. si is, qui, sub nu. 2. optimè contradicit, quasi per easdem rationes à me circa intellectum d. §. si is, qui 400. iam consideratas: Benè verum est, quod inquit, propter Baldi authoritatem, fortè in practica eius seruandam decis. quam etiam tuetur Iason, & Ripa in d. §. si is, qui, potius ipsius Baldi authoritate, quam vrgenti, & concludenti aliqua freti ratione; nam & Alex. in d. §. si is, qui, sub n. 2. vers. sed contra hoc facit, & Soc. ibidem pariter sub nu. 2. habet pro constanti, illam subtractionis præsumptionem non fuisse causam introducendi inuentarii finalem; sed impulsiuam; quorum etiam opinioni videtur in aliud propositū assentire Ripa in d. §. si is, qui, dum sub n. 6. ad fi. vers. sed ad istud respondetur, id expressè tradit: mox sub num. 7. contradicens, tandem in vers. Secundo respondetur, videtur in priorem sententiam recidere; quod & mihi certè verius videtur: Namque & attentis verbis. d. Auth. sed cum testator, in fine, & d. §. si vero non fecerit, ibi, licet puræ substantiæ morientis transcendat mēsuram legatorum, &c. apparet, quod etiam si constarent maiora legata, quam hæreditas, attamen integra omnino præstari deberent: Benè † verū est, quod in foro conscientiæ hæres, aut fideicommissarius vniuersalis, sicq; vtilis hæres, etiam non confecto inuentario, in plus non tenetur, quàm testatoris bona patiantur, vt tradit Socin. & communem esse inquit opinionē. regu. mihi ducentesima decimaquarta, limitat. prima, pro qua communi opin. allegat Lud. Rom. in d. rubr. ff. de acq. 8

hær. quapropter similibus personis inuentarium non conficientibus, quando iure ciuili, etiam supra hæreditatis vi-
9 res grauantur, consilium trado: Quòd † per Euangelicam denuntiationem eorum prouideant indemnitati, iuxta tradita per Robertum Maran. in tract. de ord. iud. par. 1. sextæ par. princ. in vers. expedita materia, aliàs, Denunciatio, nu. 5. cuius, & ego mentionem faciam infra caut. 140. num. 12. vsque ad fin. & caut. 142. num. 2. cum aliis sequentibus.

CAVT. CIIII.

De recuperanda re, quam liberi in potestate positi, postquam parentes decesserint, decem, vel viginti annorum spacio possederint, & ab ea postmodum ceciderint.

SVMMARIVM.

1 *Hæres suus, etiam si extraneum habeat cohæredem titulo pro hærede non vsucapit.*
2 *Filius in potestate positus, patre viuente, quodammodo bonorum paternorum dominus existimatur.*
3 *Non entis nulla est operatio.*
4 *Filius patris hæres, qui post patris mortem decem, vel xx. annis fundum possedit, & ab eo mox cecidit, qua via recuperabit & num. 10.*
5 *Animi nostri motus dicto nostro declaratur, & qualiter.*
6 *Fama qualiter probetur, & quæ requirantur, remissiue.*
7 *Fama quæ vulgantur, scire quis præsumitur.*
8 *Bona fides præcessoris hæredi prodest: mala autem fides nocet, num. 9.*
11 *Cap. Reintegranda. 3. q. 1. cui competat.*
12 *Possessorio iudicio quis vtatur magis, quàm petitorio.*
13 *Sententia absolutoria lata in possessorio, non parit exceptionem rei iudicatæ in petitorio.*

Hæres

HÆres suus titulo † pro hærede vsucapere nequit, etiam si cohæredem extraneum habeat, vt l. 2. §. filium, & ibi glos. & Docto. declarant, & l. nihil, cum gl. ff. & C. de vsucap. pro hære. ratio ea assignatur; quia talis hæres non videtur habere titulum plus, quam defunctus; cum † eo viuente hæreditariarum rerum quodãmodo dominus existimetur. l. in suis. ff. de libe. & posthum. d. §. filium, & §. sui, Institu. de hæred. qual. & differen. Ideo cum nulla videatur esse hæreditas, sed dominii continuatio, vt expreßè in d. l. in suis, ex † non ente vsucapionis operatio oriri non potest. l. eius, qui in prouincia. §. quod si stipulatus, & ibi Docto. ff. si certum peta. 1 2 3

4 Hoc itaque sic stante fingamus † filium aliquem patri successisse, & in specie in fundo aliquo, quem filius ipse credebat patrem emptionis, vel alio legitimo titulo sibi quæsisse; vel quia pater dixisset; aut quia de hoc opinio, siue fama in vicinia fuisset: Quem quidem fundum, post successionem decem, vel viginti annorum spacio possedit, & postmodum ab eius cecidit possessione: vult recuperare: sed non reperit, quomodo patris titulum per instrumẽta, aut per testes probet: qua via, quove remedio ei succurretur? Dices, quòd si violenter eiectus est, habebit interdictum, vnde vi, vt omnibus innotescit: Sed quid erit, si absque violentia ceciderit?

Ego reperio Bartol. in l. Celsus, num. 5. ff. de vsucapion. (cui non contradicunt Docto. vt tradit Balbus in repetitio. d. l. Celsus, par. prima, numero quadragesimooctauo) dicentem, quòd quia iste filius titulum habet, saltem putatiuum, cum crederet eius patrem ita asserentem iusto possedisse titulo (quo casu non iustus modò, sed iustissimus etiam causatur error, iuxt. tradita per eundem Bartol. in d. l. Celsus, sub nume. 4. sequuntur Bald. & Angel. in l. super longi, circa fin. 1. colum. C. de præscript. long. tempo. per l. fin. ff. pro suo; quia, vt ipsi dicunt, debuit filius credere assertioni maioris sui de gestis per eum, per text. in l. mater. C. de calum. & est bonus tex. in l. qui cum maior. § fina. & in l. Paulus. §. primo. ff. de bon. liber. per quæ iura ita dicit Barto. in extrauag. ad repri. in ver. per denunciationem, circa fin, his addo glos. magnam, in l. Athletas, §. ca-

lumniator, in illis verbis, vel authoritas eius, cui successit, quam ibi sequuntur Barto, & Docto. ff. de his, qui nota. in fam. Itidem iustissimum censeri errorem, ob patris assertionem, tradunt Imo. in cap. fina. extra de præscrip. Socin. consf. 47. sub num. 8. volum. 1. & Pap. in pract. in for. resp. rei conu. in verbo, præscriptionis, sub num. 11. (Idcirco consumere potest, vt titulum alleget: puta emptionis, vel aliû; & aliquam ex prædictis causis, quibus iustissimus causatur error; scilicet patris assertionem, vel famam, seu viciniæ probet opinionem (quibus ex causis iustissimus inducitur error, v. post Barto. & Doctor. in d. l. Celsus, tradunt Imo. & Papiens. in præcitatis locis, faciuntque quæ ego dixi supra caute. 1. sub num. 17.) & possessionem continuam decem, aut viginti annorum doceat; quia tunc præscriptionis ope fundum recuperabit, & Barto. dicto loco asserit, se in facto habuisse, & ita consuluisse: † Patris autem
5 ob assertionem, & famam, vel ob opinionem viciniæ motum filium fuisse cum legitimè probari non possit, inquit Barto. sub d nu. 5. quòd, quia id ex proferentis animo pendebit, eius dicto stabitur; vt in §. aliæ, (alias incipit, Namque) tradit gl. magna, vers. sed tantum duo prima, Instit. de actio. Igitur iuramento dictum validabit, vt per Alexand. consilio septuagesimo primo, in prin. volum. primo, & latè Felin. in cap. significasti, extra de hom. quos refert additio ad Barto. sub numero sexto, litera H. in verbo, statur tuo dicto adde Alexand. in l. pro hærede, sub nume. 3. ff. de acquir. hære. & Dec. consil. 256. num. 9. & de hoc latius dicam infra litera I caut. 123. † Famam verò qualiter legi-
6 timè quis probet, & quæ requirantur, adeò, quòd inde iustissimus resultet ad terminos nostros error, latè, & notabiliter tradit Barto. in l. de minore, §. plurimum, numero decimonono. ff. de quæst. latè etiam Panorm. & Felin. in c. veniens, 1. extra de testi. Alexand. consf. 94. numero 11. consf. 112. visis, & discussis, volum. 2. consil. 70. in causa inter Dominum. consf. 83. viso themate suprascripto, vol. 3. consf. 20. in causa appellationis, consf. 25. in causa inter Ant. & consf. 117. viso proces. vol. 4. Dec. consf. 37. n. 10. consf. 57. n. 4. & consf. 272. n. 4. Thom. Gram. consf. 26. nume. 12. & seq. & consf. 42. n. 13. plenè Iul. Clar. in pract. §. fi. q. 6. a vers. sciendum,

dum, vsque ad versic. sed quæro. † Qua quidem fama probata erit etiam præsumptio, quod ipsam famam sciuerit; 7
aliàs esset ignorantia supina. l. regu. §. sed facti. ff. de iur. & facti ignor. Bart. d. l. Celsus, sub num. 6. Sed † certè consilium supradictum Bart. locum habet, vbicunque pater 8
bonæ fidei possessor illius fundi extitisset: si vero malæfidei possessor fuisse probaretur (& hoc sit pro eo remediū, contra quem prædicto consilio filius vteretur) secus esset dicendum: † Namq; hæres quilibet, non modo suus, malæ fidei possessori succedens, spacio prædicto decem, aut 9
viginti annorum non præscribit, vt per gl. in l. Pomponius. §. cum quis, in verbo, cum quis. ff. de acq. poss. & est gl. magistralis, in d. l. nihil. C. de vsuc. pro hære. & in dicti tituli summa Azo, sub num. 3. & vt est communis conclusio Doctorum prout tradit; & latè explicat Balb. in tract. præsc. in 2. par. 3. par. princ. num. 11. & sub num. 12. quæst. 12. etiam si à persona sua præscriptionem initium sumere vellet, vt communem esse sententiam notauit Dida. in c. possessor, 2. par. §. 9. num. 1. de regu. iur. contra Dynum, ibid. & alios sequaces, communem quoque dixit Dec. d. cons. 272. n. 6. Rui. cons. 40. num. 18. lib. 1. Rub. cons. 15. num. 14. & Balb. in præcitato loco, & vide quoque Goza. cons. 56. nume. 15. Ego igitur meliorem trado cautelam; † quod filius in casu prædicto intentet vtilissimum remedium c. reintegranda, 3. quæst. 1. † quòd competit cuilibet priori, & antiquiori possessori, etiam malæ fidei, & sine titulo, qui cecidit de poss. absque eius facto, & culpa, etiam contra bona fide, & tit. possidentem, ad quem possessio postea peruenit, vt latè cōcludunt Canon. præsertim Abb. & Rip. in c. sæpe de rest. spo. & plenè de his vide ad materiam, quæ tradunt Alexan. Barth. Soc. Ias. ac Ripa in l. rem, quæ nobis. ff. de acquiren. pos. Plot. in tract. de in lit. iur. §. 3. num. 5. & sub num. 7. vers. competit autem, cuiusque negotii latissimum, & celebrē fecit tractatum egregius ille vir, & præstantissimus Iurisconsultus D. Iacob. Menoch. in tractat. de recupe. toto rem. 15. vbi pro habenda omnium vera doctrina super prædictis omnino vide. Et istud quidem capituli huius remedium primo erit melius, etiā si defuncti malafides non apparuerit; namque † vtilius est, cum quis habet 10 11 12

possessorium,& petitorium, vt possessorio vtatur; cum lõgè commodius sit ipsum possidere, & ad petitoris onera aduersarium compellere, quam alio possidente petere. l. is, qui destinauit. ff. de rei vendic. & §. retinendæ. Inst. de interd. Et profectò si fortè in possessorio succumberet filius, ad petitorium, sicque ad præscriptionis supradictum Bar-
13 toli auxilium recurrere posset: † Nã sententia absolutoria in possessorio lata non parit rei iudicatæ exceptionem in petitorio l. & an eadem. §. fi. ff. de excep. rei iud. Bart. in l. naturaliter, §. nihil commune, nu. 4. ff. de acq. posse. quem sequuntur communiter Scrib. vt ibid. refert Ripa nu. 103.

CAVT. CV.

Incerto hærede quis conueniatur.

SVMMARIVM.

1 *Hærede incerto existente bonorum possessor conueniendus est ab hæreditariis creditoribus: Intellige tamen latius, vt in progressu materiæ.*

2 *Hæres scriptus, & legitimus cum habet hæreditatem, ambo conueniendi sunt: Declara, vt num. 4. 6. 8. 11. 13. 14.*

3 *Transactio si fiat inter scriptum, & legitimum hæredem, scriptus à legatariis conueniendus est, & nu. sequen. & latius intellige, vt indistinctione prosequor.*

5 *Legata à testamento dependent.*

7 *Testamentum per partium conuentionem rescindi non potest.*

9 *Hæres à legatariis conuentus, quorum legata sunt ab intestato repetita, opponere potest, vtrum ex testamento, vel ab intestato eligant, & quando id procedat.*

10 *Intellectus ad l. fi. C. de cod.*

12 *Legatarii & personali, ac hypothecaria actione agere possunt.*

15 *Creditores aut legatarii, quando incertus est hæres, quomodo agant, & num. 16. & 17.*

17 Pro-

17 *Proclama generale, quando fit, cum hæres incertus est, quomodo sit concipiendum, & nu. 18. ac 19.*

HAeres † quando ignoratur, quisnam sit, bonorum possessor conuenitur. l. controuersia, & ibi gl. magna, in illis verbis: sed scimus quantum habes, ac Bar. & Doct. communiter not. ff. de transact. & prout ibi omnes ita tenere ait Iasonum 2. versic. secundo not. Id tamen intellige, prout infra declarabo. & ideo dicebat ibi Ias. sub numer. 7. diligenter id notandum: pro positionibus, quæ ante litem cōt. fiunt ad creditorum instantiam; ne scilicet quis interrogetur, an sit hæres, sed an bona hæreditaria possideat; quia eo ipso, quòd quis possidet, licet non sit hæres, habent creditores hæreditarii fundatam intentionem, vt per glo. prædictam, & Doct. in ipsa l. controuersia, & in l. fi. C. de petit. hæred. 1

† Et cum scriptus, ac legitimus hæreditatem habent, ambo conueniendi sunt, vt de directo inquit tex. sing. d. l. controuersia, quem tex. Angel. inquit non esse alibi in iure, & Castr. vnicum dicit respectu creditorum hæreditariorū: nec obstat l. 3. supra eo. de trāsf. vbi habetur. † Quod si inter scriptum hæredem, & legitimum in hæreditariis bonis transigatur, hæres non autem legitimus, siue possessor bonorum, conueniri debeat; quia, vt ait glo. magna, & Barto. & alii, cum ea, in d. l. controuersia, † In lege contraria de legatariis agitur, in hac autem de hæreditariis creditoribus: & ratio est, † quoniam legata ex testamento dependent. l. 3. ff. de pigno. hanc tamen solutionem intelligendo secundum sequentem distinctionem: Quandoquidem pro huius materiæ plena intelligentia (scilicet quando vel hæres solus, vel solus possessor, vel vterq; cōueniri debeat, tam per creditores, quam per legatarios) tria consideranda membra constituenda sunt. Mox generalis cautela super hac re tradetur, qua secure quis semper procedat. 2 3 4 5

Primum igitur est membrum; † quia successionis incertitudo, quandoque propterea oritur, quia contentione inter scriptum hæredem & legitimum orta, transactio fit: quo casu nonnullas fac distinctiones. Nam aut contentio 6

ipsa ex eo nascitur, quia legitimus, vel per querelam, aut per contratabulas irritandū prætendit testamentum, mox transigitur; & eo in casu tam per legatarios, quam etiā per creditores solos scriptus hæres conueniri debet; quoniam per eam transactionem testamentū rescissum non est, nec rescindi potest, nisi per sententiam. l. si suspecta. §. quamuis. ff. de in offi. test. cum concord. de quibus glo. magna in d. l. controuersia. & ita cum glo. sentiunt ibi comuniter Doct. & Ioan. And. in add. ad Specu. in rub. de pactis, versi. circa materiam istam, horum etiam rationem afferebat Ias. in d. l. controuer. sub nu. 3. versic. Primum est, quando oritur; quia querela intentari nō potest, nisi adita hæreditate per scriptum hæredem. l. filium. §. sed cum exhæredatio. ff. de bon. poss. cōt. tabu. vnde postquam hæres scriptus est hæres, per hoc hæres esse nō desinit, quod exhæredatus querelam intentet, nec testamentū in aliquo irritatur, nisi feratur sententia contra testamentū; ideo quoniā hoc in casu lata non est sententia, cum medio sit transactum tempore, & sic scriptus hæres in nihilo hæres esse desinat, fit, vt in totum creditoribus, ac legatariis, obligatus sit; & ita proprie procedere ait d. l. 3. in contrarium allegatam. Vnde etiā ex
7 hoc no. Bar. in d. l. controuersia, nu. 3. † Quod testamētum rescindi per partium consensum non potest, nisi iudex hoc pronunciet, ad quod etiam vide d. l. 3 ff. de transact. Cautus igitur sit in hoc casu scriptus hæres, vt cum transigit, cum ipso, qui secum transigit, paciscatur, quod ipsum pro rata ab oneribus hæreditariis, si qua erunt, reuelare debeat. In hoc autem casu opinor, quod quando hæres scriptus plene creditoribus satisfacere non posset, ac legatariis, quia nec in bonis propriis haberet sufficiētem valorem, in subsidiū recurrendum esset ad ipsum, qui ex transactione ab hærede quicquam hæreditatis consecutus esset, arg. l. plane. §. qui rogatus. ff. de lega. 1 & l. si maritus fundum. ff. de fund. dot. & prout paulo ante in simili plenius tibi tradebam su-
8 pra in caut. 103. num. 7. † Sin autem testamentum ipso iure irritum (vt quia falsum, vel alio modo nullum) prætēditur, & eo c[illegible]; aut per transactionis viam legitimo ipsi res certa datur, aut quota; primo casu pariter scriptus hæres conueniri debet, arg. l. si legatus. §. multū interest. ff. ad Treb.
& §. si

& §. si quis vna, Inst. de fideicomm. hære. cum sim. Quo etiam modo d. l. 3. in contrarium adducta intelligi potest, secundum gl. & Bart. & istum casum indubitabile tradit Iaf. in d. l. controu. sub d. num. 3. versic. Aut enim in transactione: & hoc etiam in casu ipsum scriptum hæredē cautū admoneo fore, quod conueniat, vt & ipse legitimus onera ferat hæreditatis, pro vt supra in alio casu dicebam, in vers. cautus igitur. Ac in subsidium prædicto in casu aduersus legitimum creditores, atque legatarios agere posse dico, prout & modo dicebam, in ver. In hoc autem. Secundo casu, id est quando quota portionis datur; si in creditoribus sumus, procedit tex. d. l. controuersia, quia vtrunque ipsi conuenire possunt, scilicet pro hæreditariis portionib. si vero in legatariis: Tunc legata sunt ab inte. repetita, vt certum sit vtroque euentu ea deberi, idem dicendum est, quod de creditorib. eadem ratione, per legem hanc, cōtrouersia; sed si non sunt repetita ab intest. tunc nō legitimus, vel possessor bonorum, sed hæres scriptus conueniendus est, vt in d. l. 3. secundum quod & gl. & Bart. in d. l. controu. intelligunt; & hic etiam aduertat hæres, vt de indemnitate pacifica:ur. Item in casu hoc cōtra legitimum hæredem legatarii in subsidium agere poterunt, vt iam tibi dixi. Et in quantum dicitur, quod legata, si sunt ab intest. repetita, ab vtroq; peti possunt; repetita quoq; censebuntur, si clausula codicillaris erit in testō inserta, arg. l. Lucius. 2. §. filiā. ff. de le. 2. & no. in l. ex testō. C. de fideic. nec ob. si dicatur, quod ex quo illa clausula conditionaliter concipitur id est, si non valet, vel valebit &c. dicendum videatur nihil posse operari, quoniam assignata sua quota scripto hæredi testamen. valuit. ergo condō non verificetur, iuxta ea, quæ ego dicebam supra in cau. 102. sub n. 3. vers. & clausula, quæ testam. attento etiam, quia conditio illa scindi non posse videtur, cum conditiones sint indiuiduæ l. cui fundus. ff. de condi. & dē. quia resp. ꝙ in prædicta mea caut. loquebar de toto, quod testamēti iure cōprehendebatur; vnde cū nulla ibi esset pars, quæ intestati causam respiceret, nimirum si nequaquam dixi posse clausulam codicillarem operari. At nos in casu sumus, quo pars aliqua ab intestato prouenit, vnde illa succedit doctorum communis conclusio

(qua etiam apparebit illa resoluta dubitatio, dum dixi, q cōd. tanquam indiuidua scindi non possit,) quod conditio illa in clausula codicillari apposita, ita resoluatur, videlicet, si non valebit, idest quatenus, vel quo ad eam portionem, quæ ex testamento non valebit, valeat iure codicillorum: vt ita receptissimam hanc tradunt cōclusionem Barr. & communiter Scrib. per eum textum in l. Stichum, qui meus erit. ff. de leg. 1. idemque Bart. in l. 1. q. 9. ff de iu. cod. & idem in aut. ex cā, num. 22. vbi Ias. sub num. 21. ver. Breuiter, inquit cum Bar. omnes sentire. C. de lib. præt. & istā tradit doctrinam Ias. in proposito nostro in d. l. controu. sub d. num. 3. versi. & aduerte, & ad id ait allegare ibi eam gl. pro not. & ita notare ibid. Bald. Ang. & Cast. Verum igitur erit, siue expresse, siue tacite fuerint legata ab intestato repetita legatarios in casu supradicto. & contra scriptum, & contra legitimum agere posse nec refragari tex.
9 in l. fi. C. de codic. vnde habetur, † quod conuentus opponere potest, vtrum ab intestato, vel ex test. actor eligere velit, quia respondet glo. prædicta mirabiliter, quod hoc in casu, quia in incerto successionis sumus (vt in tex. dic. l. controuersia dicitur) eligere non tenetur, ad quod facit tex. in l. 1. §. quia autem ff. quo. leg. ex quo intellectum hic
10 ad d. l. fi. habes; † quod scilicet tunc procedat, cum successor certus sit, quem etiam intellectum not. Bar. in d. l. controuersia, num. 6. ad quod etiam vide Ang. & Castr. in d. l. controu. & Alex. in d. l. fin. sed Ias. intellectum hunc ad d. l. fi. non admittit, cum ibi diuersus sit casus: nam ibi agitur de successore, hic de legatariis, & creditoribus. † Itē quod
11 dictum est de quota, ad hoc, vt tam creditores, quam legatarii vtrunque conuenire valeant (secundum modū prædictum) intelligendum est, vt hæreditatis sit quota, ita q iura, & actiones comprehendantur; secus de quota rerum mobilium; vel immobilium, ita quod iura, & actiones nō comprehendantur. l. quam Tuberonis. §. fi. ff. de pecul. Soc. reg. 145. lim. 1. & faciunt per me tradita sup. in cau. 51. num. 16. & seq. Aut modo è conuerso apud scriptum hæredem vna remanet res, & alia tota hæreditas legitimo conceditur: & eo casu determinat Iac. But. Bar. sub num. 9. d. l. controuersia. Castr. & Ias. sub num. 8. vers. Tertius casus, vbi istam

istam esse ait veritatem; quod si volunt agere creditores, vel legatarii, quorum legata ab intest. repetita sunt, tunc scriptus in totum, quatenus aliud inter seipsos conuentum non esset) releuandus est, nec est de ipso hærede mentio facienda, aut vlla in iudicium conuentio (nisi in subsidium vt dixi,) quia non tenetur; sed si legata non sunt repetita ab intestato, tunc scriptus hæres quatenus soluendo sit, nō possessor, per legatarios cōueniendus est. Et prædicta Bar. dicit forte esse vera, siue agant legatarii personali, siue a-
ctione hypothecaria: † prout vtraque agere posse eis per- 12
missum est. l. 1. C. comm. de leg. & §. sed olim, versic. nostra autem constitutio. Inst. de leg.

Secundum modo est memb. † quia quandoque succes- 13
sionis incertitudo inde oritur, quia scripto, tanquam ab indigno bona auferuntur: & Barto. tenet sub nume. 10. d. l. contraria. contra glos. Quod licet scriptus hæres remaneat, tamen non teneatur, nisi ille, qui aufert, & ita sentiunt contra glo. communiter Scrib. vt ait ibi Ias. sub nu. 9. vers. Tertium membrum, licet mox gl. saluare conetur.

Vltimū est membrū; † quia quandoq; simpliciter abs- 14
que vlla nata controuersia inter legitimum, & scriptum, vel scriptum, & fiscum, successor ignoratur, & tunc procedendum est secundum remedium inferius positum.

Attende igitur ex † prædictis tu Aduocate, vt consulere 15
scias, quando vterque, & quando horum alter duntaxat sit conueniendus: sed vt in ambiguo non labores, & de actione tua tibi ipsi optime consulere valeas, antequam eam
proponas, † Remedium est, (de quo etiam superius ex Ia- 16
sone verba feci) quod ante libellum vtaris interrogationibus, quæ fieri solent ante litem contestatam, vt est tex. in l. 1. in prin. & in l. qui interrogatur. ff. de interrog. act. & formam collige ex Papien. in practi. in for. interrog. fiendarū; quæ quidem forma licet ad aliud tendat, ex ea tamē, quisquis ingenium habebit, in hoc nostro casu formam colligere poterit. Interrogationes autem vtrunque contineāt, scilicet, an ille, qui interrogatur, sit hæres necne, vel possessor bonorum, iuxta tradita per Barto. in d. l. contraria, in numero septimo, quia facta per eum, qui interrogatur, responsione, mox certus eris an ipsum conuenire possis,

17 necne, attentis his, quæ superius tradita sunt. † Quod & seruandum est secundum ipsum Barto. numer. 8. quando proclama generale fit (quia nõ reperitur hæres) vt scilicet dicatur; Quicunque vult dicere se hæredem, vel bonorum & hæreditatis possessorem compareat, & cæt. & ita cum Bartolo tradunt Ang. ibid. & Ias. nume. 8. & id tibi pro alio remedio trãdo, quo possis tunc vti, cum hæredem personamve, quam conuenias, penitus non inuenis, de quo Bar. in extraua ad reprimendum, in verbo per edictum, longe post medium; ibi, sic etiam admittitur, &c. num. 14. & per Maran. in tracta. de ord. iud. par. 6. versic. Proposui, alias, citatio, nu. 89. & 110. vers. & generaliter dicas.

Circa autem hoc generale proclama, quod fit quando non inuenitur hæres, reperio Barto. in l. si quis instituatur. §. Item si conditioni. sub numero primo. ff. de hæred. instit.
18 dicentem; † Quod quando istud fit proclama non debet esse tam generale, quin aliquos nominatim contineat, sed citari nominatim debent illi, qui primum gradum tenẽt, & ad quos hæreditas pertinet: vnde Barto. sibi ipsi contrarius videtur.

19 Ego concordo sic; † vt primũ illi, qui sunt instituti hæredes, vel qui sunt in potiori gradu citentur, si certi sint iuxta tradita à Bart. in l. fi. §. cum igitur, quem ibi sequuntur Bald. Salice. & recentiores ibi, vt ait Ias. sub num. 3. versicu. quinto requiritur. C. de iu. delib. mox addatur generaliter: & quicunque vult se hæredem facere, vel bonorum, aut hæreditatis possessorem, &c. Quod tene menti, ne omnino generaliter citando processus postea nullus reddatur. Si autem incerti sint, qui citentur, generaliter id fieri poterit, secundum communem opin. Doctorum post Barto. in d. §. cum igitur; & adde Innocen. in cap. fin. qui mat. accus. poss. & Ioan. And. in cap. fin. de elect. in 6. & Docto. in cap. exhibita. extra de iud. Dicit tamẽ Ias. in d. § cum igitur, quod non sufficit generale proclama, quando sunt incerti aduersarii, sed facile certi fieri possunt, vt per Pet. de Anch. & Gemi. in d. c. si. in fi. de elect. in 6.

Caut.

Cavt. CVI.

De hęrede intra deliberationis tempus, vel conditione pendente, alienare volente.

SVMMARIVM.

1 *Hæres intra deliberationis tempus nõ potest, nisi cognita causa alienare. sed vt etiam absque causa cognita alienet, remedium datur, nu. 2.*

3 *Conditione pendente hæres alienare nequit. quia tunc temporis hæres non videtur: vt autem alienare valeat, consilium datur, nu. 4.*

5 *Bonorum possessio, quæ conditione pendente hæredi conceditur, quod ius tribuat.*

6 *Hæres sub conditione institutus, si in possessionem bonorum hæreditatis immittatur, perinde alienare poterit, ac ipse curator bonis datus posset.*

HAeres de † adeunda hæreditate deliberans alienare 1 non potest, nisi causa cognita. l. Aristo. §. 1. ff. de iu. delib. & Bar. per tex. prædictũ, in l. ait prætor, sub nu. 2. ff. eo. Vt autem etiam intra deliberationis tempus absque causę cognitione alienare valeat, Remedium est, † quod cura- 2 torem bonis se ipsum constitui curet; nam tunc res tempore perituras, aut pro graui soluendo ære alieno, quod ex pœna crescit, & maxime si publicum immineat debitum, sine iudicis decreto alienare poterit, l. si quis instituatur. §. item si cõditioni, cum §. sequenti. ff. de hæred. instit. & pro hac caut. vide Bar. in d. l. ait prætor, sub num. 2. ff. de iur. delibe. & facit ad hoc text. in l. solet. ff. de ser. in l. procurator totorum. ff. de procu. in l. 1. §. mulier, & §. curator. ff. de vent. in poss. mit. in l. 1. ff. de cur. bon. dan. cum ibi not. & in l. lex, quæ tutores, in fi. ff. de admi. tut. Nam & maritus dotis bona inæstimata quoque, quæ seruando seruari non possunt, libere alienare potest, vt tradit gloss. in verbo, & multo, in fin. ibique Barto. & alii, in auth. siue. C. ad Velleian. & tradit Christ. Por. Inst. quib. lic. alie. vel non, in prin. sub nu. 7.

3 Idemque est in † hærede sub conditione instituto, quia pendente conditione hæres non videtur, arg. l. is qui hæ-
4 res. ff. de acq. hær. † Eo enim casu hæres à iudice petere potest, vt eum in possessionem bonorũ immittat. d. l. si quis
5 instituatur, in princ. † Quæ quidem bonorum possessio interim non tribuit ius residens in hæredis personam, sed ius idem, quod curator quilibet bonis datus haberet, vt per Iacob. de Are. Cyn. in l. si pater. C. de instit. & subst. q. fin. clarius in l. filiis matrem. C. de inoffi. testamen. & not. per Bart in d. l. si quis instituatur. in princip. per illum tex. & circa materiam istam vide plene apud Bar. in l. 2. §. si sub
6 conditione, nume. 4. ff. de bon. poss. secun. tab. & † ideo perinde alienare poterit, ac ipse curator posset, arg. l. illud. ff. ad l. Aqui.

Cavt. CVII.

De hærede sub conditione potestatiua instituto conditionem implere cogendo, vt adeat.

SVMMARIVM.

1 *Hæres sub conditione potestatiua nõ cogitur adire quam primum potest: Vt autem his quorum interest, subueniatur aduersus hunc, qui implere differt, remedium datur, nu. 2.*

3 *Hæredem sub potestatiua conditione institutum non adeuntem intra terminum a iudice datum, haberi pro repudiante.*

1 Hæres † sub conditione potestatiua institutus nõ cogitur adire, quamprimum potest, sicut legatarius cogitur, vt per glo. & Bar. in l. si quis instituatur. §. 1. ff. de hæred. inst. idemque tradit Bar. in l. hæc conditio, 2. nu. 1. ff. de cond. & demonst. & ibi Doct. vbi licet Soc. sub num. 2. versi. secundo limita, id ad filios in potestate duntaxat restringere velle videatur: tamen concludit supradictam conclusionem (vt quo ad omnes hæredes procedat) esse commu-

cōmunem, quam etiā ad fideicommissarios vniuersales extendit, vt in vers. Tertio limitatur, & hanc quoque opi. sentit Alexand. in l. 1 quem ibi ad hoc sequitur D[illegible] in fi. C. de institu. & substitutio. Vt autem his succurratur, quorum interest, vt creditoribus substitutis, & similibus, quo hæreditas per hæredem adeatur, & conditio adimpleatur. Remedium est, † quod à iudice petatur, vt tempus hæredi præfiniat, intra quod illa potestatiua impleatur conditio: & etiam hæreditas adeatur, de quo est text. in d. l. si quis institutatur. dic. §. primo. & l. si seruus. ff. de bon. autho. iud. possid. † Quo quidem intra illud tempus non adeunte habebitur pro repudiante: nam pro adeunte haberi nō poterit, cū conditio nō sit impleta, quā implere valēs, adimplere neglexit, vt est tex. in l. quæ sub conditione. §. quoties ff. de cod. instit. & d. l. si seruus: ac vt per Bar. in d. §. 1. circa finē, qui dicit, quod eo elapso termino conditio defecta videbitur: & clare hoc dicit in l. si quis suus, sub numero decimo. ff. de iure deliberan. in l. quamdiu. tertia, sub numero quinto. ff. de acquiren. hæred. in d. l. si seruus. Soc. in l. in testamento. 2. sub num octauo, versic. potestatiua. ff. de condit. & demonstra. & Ias. in d. l. 1. sub nume. 9. versi [illegible] aliquando, & secundo. C. de instit. & substitu. quibus in locis Soc. & Ias. docent, quando ex conditionis defectu institutio quoque deficiat, vel non: & proinde legatariis male consultum esset, si non adiret hoc casu: nec ab [illegible] modo testamentum sustineretur; quoniam legata à testamento pendent, vt dicebam supra cautela centesimaquinta, numero quinto. Bene verum esset, quod si ab intestato legata essent repetita, ipsi quoque legatarii, etiam quod hæres non adiisset, legata à venientibus ab intestato petere possent, iuxta ea, quæ in eadem caute. centesimaquinta, sub numero octauo, dicebam. quod autem tempus statuatur, dicam infra in hac litera, cautela centesimanona. Sequitur modo de hærede sub conditione casuali similis pene cautela, quam huic non coniungo, vt distinctius hanc materiam habeas, & quæque suam obtineant separatam cautelam.

Kk

CAVT. CVIII.

De creditoribus subueniendis aduersus heredes sub conditione casuali institutos.

SVMMARIVM.

1 *Hæres conditionalis creditoribus non tenetur.*
Qualiter autem ipsis creditoribus tunc subueniatur, remedium traditur, nu 2.& 3.
4 *Bonorum possessio antequam adimpleta sit conditio hæredi tributa, quod ius tribuat.*

1 HAeres sub † cōditione institutus creditoribus hæreditariis obnoxius non est, quia hæres nō est, argum. l.is, qui hæres. ff. de acquir. hæred.

2 Verum † hærede sub conditione potestatiua instituto creditoribus subuenitur, vt in proxima præcedenti cautela dixi: Si autem sub casuali conditione sit institutus, vt ipsis creditoribus subueniatur, remediū pariter est, quod 3 † ad prætorem eant, & petant, vt hæredi terminus statuatur, intra quem si non petitur bonorum possessio secundū tabu. vel hæreditas adeatur, creditores in possessionem mittentur, & curator bonis constituetur, vt est tex. in l. si quis instituatur. §. Item si conditione. ff. de hære. insti. sed quatenus dictum est, quod intra statutum tempus bonorum possessionem hæres sub conditione institutus petere cogitur, alioquin &c.

Aduertendum est (prout alias, & paulo ante tibi dixi 4 supra caut. 106. nu. 5.) † Quod hæc bonorum possessio iuris non tribuit eff:ctum, seu ius in personam hæredis residens, sed ius tantum tribuit, quod curator in bonis haberet, vt per text. in d. l. si quis instituatur, in princ. dicit Bart. ac per eundem, & alios à me relatos in modo citata cautela. De hac etiam bonorum possessione secundum tabulas, quæ iuris non tribuit effectum, & quam pendenté conditione hæres consequi potest, vide Bartol. in dict. l. is,

qui

qui hæres. nume. 1. de acqui. hære. Dicamus modo de eo, qui pure institutus adire cogitur.

CAVT. CIX.

De hærede pure instituto per substitutum cogendo, vt adeat.

SVMMARIVM.

1 *Institutus tamdiu succedere potest, quandiu substitutus non admittitur.*
2 *Ius adeundi, vel immiscendi quanto tempore duret.*
3 *Substitutus hæres quid facere debeat, cum institutus aditionem protrahit: Quid ve vlteriori gradu substitutus alio substituto differente nu. 4.*
5 *Terminus ad adeundum præfiniendus quantus esse debeat.*
6 *Creditoribus pariter subuenitur, cum hæres aditionem differt: & si intra tempus illud non adeat, quid erit. num. 7.*

HAeres si sub conditione institutus est, siue potestatiua, siue casuali, quomodo his, quorum interest, succurratur, vidimus in duabus proxime præcedentibus cautelis: congruum modo est, vt videamus de hærede pure instituto, & quomodo substituto, ac creditoribus succurratur, quatenus ipse institutus aditionem differat.

In primis igitur sciendum est; quod † quandiu institutus admitti potest, tandiu substituto locus non est, nec ante succedere potest, quam excluso instituto. l. quamdiu, 1. & 3. ff. de acq. hæred. † institutus autem, siue suus, siue extraneus, 30. ann. spacio regulariter supersedere potest; nam adeundi, & immiscendi ius non præscribitur nisi 30. annis, vt est tex. & gloss. ac communis Doct. opin. in l. licet. C. de iure delib. Et de iure adeũdi, quod triginta annis duret, est gl. & Doct. in l. 3. ff. de acqui. hær. in d. l. quamdiu, ff. eodẽ. & in l. 1. C. quan. non peten. par. Batt. in l. filio præterito, sub n. 28. ff. de iniust. rup. & irri fac. test. Cast. in l. si 1
2

quis suus.ff.de iure delib. Fran.Marcus decis.26. in fi. par. 1.& decis.486.in fine par.2.& ita dicit esse communem opinio.Alex.in d.l.licet,in prin.& Ias.nu.1.Soc.consi.63.nu. 5.& consi.81.in fine,vol.1.Gozad.consi.56.nu.1.& consi.80. nu.5.ac late habes apud Balbum in tract. de præscr. 4. par. priu.q.19.de iure autem immiscendi post Docto.communiter in d.l.licet,habes communem pariter dicentes Dec. in d.l.vnica, sub numer.8. C. quan.non pet.par.vers.& hoc modo,vbi ab impugnatione Iasonis in d.l.licet, communem hanc tuetur.Gozad. d. consi. 56. num. 2. vbi pariter à Iasonis morsibus defendit: & Balbus late d.q.19.nu.4. vbi nu.5. & 6. vide quæ tradit pro filio hoc tempore à iure se immiscēdi excluso,vt alio possit capite succedere, ad quod etiam Goz.d.consil.56.num.5.& in d.cons.80. sub. d.nu.5. & sic vides quātam potest adadeundū trahere moram hæres.Eueniet igitur, vt substituto necessarium sit prætoris remedium, ne ei longa fiat mora: ideo substitutus, vt in
3 longum non trahatur,consilium capiat; † quod iudicem adeat,à quo petat,instituto hæredi statui terminum, intra quem adeat;quo mox tempore lapso absque eo, quod institutus adeat,substitutus admittetur. Et si cōtingat, quod vlteriori gradu sit alius substitutus, & intra statutū primo instituto terminum secundus decedat, ipse tertio positus
4 gradu succedere potest;† quinimmo & ipsis vlteriore gradu substitutis pariter remedium datur, vt statim atque præcedentib.substitutis delata est hæreditas, ne in lōgum trahantur,statui petatur tempus ad adeundum, prout de instituto dixi,de his est tex.in d.l.quamdiu.3.& ibi tunc gl.
5 mag.† Terminum autem ad adeundum præfigēdum per iudicem non debere esse minorem 100. dierum in extraneis de iure communi.ex l.1.& 2.ff.de iu.del. in liberorum vero personis anni vnius,ex l.1.§ largius.ff.de suc. edi. tradit Bar. in l.si quis instituatur.§.1.ff.de hær.inst.in l.1.§.fi.ff. de iu.del.in l.si diu.ff.qui.ex ca.in pos.ea.& in d.l.quamdiu 3.sub nu.6.sequitur simpliciter Ang. in §.extraneis,Inst.de hær.qual.& dif.quæ sane opi.hoc in casu communiter recipitur;ita enim in hoc tenuere Ia.Bu.Ang.Sal.& alii in rū. C.de suc.edi.vbi Ias.nu.4.dicit hanc esse com.op. & magis communem profert ex Ale. in cons.4.inc. videretur in sp.
volu.

volu.2.& quo loci Iaſ.alios ad hoc refert:communē quoq; ait Dec.in d.rub.C.de ſuc.ed.nu.4.Rim.nu.2.Cur.Iun.cōſ. 108.in fi.D.Men.de arb.iudi.li.2.caſu 1.nu. 8. † creditores 6
pariter,hærede differente,terminum ſtatui petere poſſunt, intra quem adeat.arg.d.l.ſi quis inſtituatur. §.1.ff.de hæ. inſt.& facit tex.in d.l. ſi diu.ff. ex qui.cau.in po.ea.& quod ibi tradit Bar.facit etiam tex.in l.ſi ſeruus.ff.de bo.auth.iu. poſſ.ac tex.in l.1.& quid ibi no.ff. de cur. bon. dan. † ſcias 7
autem,quod in hoc creditorum caſu hæres pure inſtitutus, ſi intra præſtitutum tempus tacuerit,hæres habebitur.l.fi. §.ſed quia quidam.C.de iu.del.ſecus eſſet,ſi ſub pſtatiua cōditione eſſet inſtitutus,nam tunc, lapſo termino ,defecta eſſet condō, & pro repudiante haberetur hæres, d. l.ſi quis inſtituatur, d. §. 1.& ibi Bar.idemq; Bar. in d. l. quamdiu.3. & in aliis locis,quos tibi allegaui ſupr.in cau,107.n.3. quid mō ſit hoc in caſu,cū condō caſualis eſt, dixi in prox. præc. cau.ſcias deniq;,quod licet ſecundum Bar.in locis præcitatis hoc quoq; in caſu quando ſcilicet ad inſtantiam creditorum pro eorum conſequendo credito,non pro excludēdo hærede terminus præfigitur,habeatur,non poſſe iudicem minus tempus, quam centum dierum extraneis, & anni vnius liberis ſtatuere; quod & ſecutus eſt D.Menoch. niſi cauſa ſubſiſtat. d. caſu primo , numer. 16. poſt alios, quos alleg. dicens forte hanc Bar. opi. eſſe crebriorem; tamen contra illam opin. vere tenent cōmuniter interpretes, vt præter citatos à Iaſ. in dic.rub.C. de ſucceſſ. edicto, de hoc communem , & magis communem afferente , tenuerunt quoque Bal. & Caſt. in d.l.1.§.fi.ff. de iure deliber. & ita voluit allegare Doct.& Alex.in præd.conſi. 4. magis communem hoc in caſu dicentem, Ioan. Dilect, de arte teſt.titu.11.caut.7.ſub nu.2.ad finem.licet ponendo caſum de ſubſtitutis,vel ſequentibus in gradu, terminum præfigi facientibus, mox attento eo caſu errauerit, dicens contra Bar.communiorem eſſe opinionem, quod iudicis arbitrio tempus ſtatuatur:vide tu Doct. prædictos, & max. Iaſ. in præd.rub.C.de ſucceſſ. edict. & de ipſius errore certus eris; quod & ad ſenſum patet; quia durum eſſet, vt arbitrio iudicis tempore ſtatuto hæres ab hæreditate excluderetur.

CAVT. CX.

De possessione, vel dominio in hypothecaria actione probando, & de saluiano interdicto.

SVMMARIVM.

1 *Hypothecaria actione contra principalem debitorem agens dominium probare non tenetur. secus si contra tertium possessorem, nu. 6. & 7.*
Et quid in eius hærede, qui rem obligauit, nu. 5.
2 *Debitor hypothecaria conuentus dominij quæstionem referre nequit.*
Limita nu. 4.
3 *Hypothecaria contra debitorem agens quo modo libellum concipere debeat.*
Et de ipso concipiendo libello, siue agatur contra principalem ipsum debitorem, siue contra eius hæredem, seu contra extraneum possessorem a debitore causam habentem vel non, habes remissiue, nu. 14.
8 *Creditor quando rem sibi obligatam à tertio possessore possessorio remedio auocare valeat, & numero 10. & 12.*
Possessorio iudicio, si pro re hypothecata recuperanda creditor agere eo potest, vtatur potius, quam petitorio, sub nu. 8. versi. hoc igitur.
Saluianum interdictum vtilius est, quam seruiana actio, sub d. nu. 8. versi. sicut.
9 *Saluianum interdictum an competat creditori alij, quam locatori.*
11 *Pignore rei mobilis constituto expresse possessio quoque transfertur.*
13 *Interdictum vnde vi in rebus mobilib. non competit.*

HYpothecaria actione quis agit, aut contra principalem debitorem possidentem, aut contra eius hæredẽ, aut contra singularem tertium possessorem à domino causam

sam habentem; aut contra tertiam, & omnino extraneam personam nullā prorsus a principali debitore causam habentem: circa quos quidem casus modo requiritur dominii, modo sufficit possessionis probatio: nam circa primum casum, firma est, & indubitata cōclusio, quod † sola possessionis probatio sufficiat vt per Bar. in l. rem alienam, nu. 6. & doct. alios ibidem. ff. de pign. actione, in l. cum res, sub nu. 5. vers. quare potestis dicere. C. si res alie. pign. data sit, & ibi Bal. & alii Docto. in l. ante omnia. ff. de probat. Afflict. decis. 40. sub nu. 1. & decis. 383. in fine. doct. & maxime Ias. in §. item seruiana, num. 89. Institu. de act. ibique per Gomes. nu. 35. qui dicit ita esse communem opinionem, ac Negusanum in tract. de pign. in 3. membro 8. par. princip. sub nu. 6. idque ideo procedit secundum prædictos; quia † conuentus debitor dominii quęstionem referre nequit, ne suam alleget turpitudinem, vt post alios, & ita dixit Ripa in l. 1. sub num. 23. versic. contrarium, vbi prædictam conclusionem pariter communiter receptam asserit. ff. de pig. sicut nec è conuerso conuentus à debitore creditor, propter fructus ex re pignorata perceptos, dominii nequit quæstionem referre. l. si pignore, alias incipit, & si metus. § prædo. ff. de pig. act. & bonum inquit esse textum Ias. in loco supracitato, in l. si inter. §. 1. ff. de pign. alioquin enim de mendacio argueretur, d. l. rem alienā, in fine ff. de pign. actio. idemque tenet Ripa in d. l. 1. sub num. 25. versic. eadem ratione. ff. de pign. admonet tamen Barto. in d. l. rem alienam, & in prædicto loco Ias. post Ang. Aret. ibid. Cautū † esse in praxi debere Aduocatum, vt non solum, mentionem de debitoris possessione faciat; sed etiam deducat, atque proponat, debitorem fuisse illius rei dominum: quod quidem dominium eo ipso probabitur, quod debitoris fuerit possessio probata: quia (vt dictum est) debitor dominii quæstionem referre non potest, quod si id non deduceretur dominium, actor, tanquam plene ius suum non deducens, succumberet, sed si dominium allegetur, ex possessionis probatione inquiunt Bart. Areti. & Ias. dominii resultare præsumptionem, ad quod etiam vide Negu. d. 3. memb. octauæ par. prin. sub d. num. 6. & sub num. 22. quod autem dictum est principalem debitorē dominii nō pos-

se referre quæstionem, id verum inquit Aret. & I[illegible] præcitato loco, ex Saliceti m[illegible]nte in d. l. c[illegible]m res [illegible] alte. res
4 pig. si † specialis sit hypotheca, secus si generalis: primo enim casu debitor de mendacio argueretur, vel contra eum de dolo replicari posset; secundo non, iux. Salic. Ang. Are. & Ias. prædictis in locis. ad idem vide Negu. in d. 3. memb. sub d. nu. 6. versi. intellige tu procedere; vbi subdit, quod isto in casu generalis hypothecæ debitor excipere nõ prohibetur. quod res non sit sua, dummodo eum nominet, cuius illam rem esse asserit, & probet se fructus illius nomine percipere; aliàs si hoc non probaret, ex quo possidet, & res sua præsumitur, succumberet, & condemnari deberet, iux. no. in l. 2. C. vbi in rem actio; quod & habes penes Areti. in d. §. item seruiana. sub num 8. versicu. sed in generali: inquit autem ipse Negu. sub d. nu. 6. circa princip. quod in hac generali hypotheca, si ad aliquam specialem rem agatur, quæ vere debitoris sit, sufficit probare, quod post cõtractam obligationem debitor aliquando possederit, vt per tex. no. in l & quæ nondum. §. 1. ff. de pign. cum, si specialis sit hypotheca, probari debeat debitorem obligationis tempore possedisse, vt est tex. in modo §. 1. & in l. si superatus, ibique no. ff. eo. de pigno. & in l. ante omnia. ff. de prob. similiter creditor hypothecaria contra debitorem agens probare debet, quod debitor possideat etiam moti iudicii tempore, quia cum ista sit in rem actio, vt l. pignoris. ff. de pign. l. pignoris. C. eod. ac l. eos. C. qui pot. in pig. hab. requiritur, quod reus possideat. l. 1. C. vbi in rem act. & l. 1. C. de aliẽ. iud. mut. cau. fac. & ita in specie tenere Cast. in d. l. rem alienam, colu. pen. versicu. qualiter autem probet [illegible], ait Negus. d. mem. 3. sub dicto, nu. 6. vbi notandum admonet, ne errare contingat: insuper etiam notabis, quod dum dictum est sufficere debitoris probare possessionem, intelligere debes, dummodo probetur cum bona fide possedisse, videlicet quod eam vt suam possedit, & sic bona fide: nam cum debitor ille rem pignoratam bona fide, & vt suam posside[illegible] dominus præsumitur, vel quasi, iux. tex. l. bonorum. 1. ff. de verb. sign. & ita gloss. in d. l. rem, & d. l. cum res & ib. B[illegible] & D[illegible] adique Negus. in d. 8. memb. sub d. num. 6. versic. dum tamen.

Quæ

Quæ autem † de principali debitore superius tradita 5
sunt, locum etiam in eius hærede habent, quando ipse hæres defuncti adminiculo vti vult, vt probatur per text. l. in omnibus. §. 1. ff. de regu. iur. per quem tex. ita tenet Aret. in d. §. item seru. sub d. num. 8. vers. secundo vero casu; idemque esset etiam si hæres iure proprio, specialive titulo vti vellet, & testator in dominio mentitus esset, puta, quia dixisset defunctus, cum obligabat, suam esse rem, quæ eius erat, qui postea successit, vt videtur tex. ibique Docto. in d. l. rem alienam, in fi. Aret. in d. versic. secundo vero casu, & Neguf. in d. 3. mem. nu. 7. & ad hoc rationem reddit Bart. in d. l. rem alienam, in fine, & communiter Docto. quia hæredi non licet defuncti arguere mendacium. l. si creditoribus. C. de ser. pign. da. man. similiter idem dicendum esset, si defunctus dictam obligationem & cōtractum hæredis nomine fecisset, & de rato pro eo promisisset, tunc enim hæres ratum teneretur habere dictum contractum, & sic sufficeret eadem probatio, de qua suprà in principali debitore dictum est, vt ita not. Castr. in l. solutum §. solutā, in prin. de pigno. act. & in d. l. rem alienam, quem ad hoc refert, & sequitur Neguf. in d. 3. mem. sub d. nume. 7. & ita etiam vide ipsum Neg. in 2. mem. 2. par. princ. sub num. 57. versic. vnde in terminis nostris: sin autem vt hæredis rem, non vt propriam defunctus obligauit, & hæres non defuncti adminiculo, sed proprio iure vti vult, tunc ipse hæres, quia nō agitur de defuncti mēdacio, de dominio excipere potest. d. l. rem alienam, secūdo resp. iuncta l. an vitia. §. 1. ff. de diuer. & temp. præs. & ita Aret. d. vers. secundo vero casu; quod ex supradictis intellige, nisi defunctus de rato pro hærede promisisset, iux. Cast. & Negu. in modò citatis locis.

Quo † modò ad tertium principalem casum varias do- 6
ctorum inuenio opiniones, vt vix discerni queat cui magis sit adhærendum. nam & Barto. ipse in his sibi contrarius extitit: prima enim est Bart. ipsius opi. in d. l. rem alienam, sub num. 6. versic. & sic dico, dicentis, quòd si agitur contra singularem successorem à principali debitore causam habentem, tenetur creditor probare dominium directum, vel vtile, vel quasi dominium; siue ipse singularis

successor causam onerosam prætendat, siue etiam lucratiuam. Secunda fuit ipsiusmet Bartoli sibi aduersantis opi. post Cyn. in d.l. cum res, sub num. 5. versi. aut creditor agit, distinguentis inter illum successorem, qui causam haberet lucratiuam, & eum, qui onerosam prætenderet, & dicentis primo casu sufficere probationem, quam aduersus principalem debitorem sufficere dixi, secundo autem casu dominium esse probandum, vel quasi dominium, argu. l. apud Celsum. §. de authoris. ff. de do. excep. Tertia, & vltima fuit opi. Sal. in d.l. cum res, volentis, quòd siue singularis successor causam lucratiuam, siue onerosam prætendat, creditori sufficiat probare, quod debitor bona fide possederit, absque eo, quòd de alio illius titulo probetur: & mouetur Sal. quia cum iudici constet tertium possessorem à debitore eam rem, vt ipsius debitoris propriam, accepisse, sicut debitor excipiendo, quòd res non fuit sua, repellitur replicatione doli propter mendacium, d.l. si inter. §. 1. ita & tertius possessor, qui dictam rem vt debitoris ipsius propriam accepit, repelli debet, & id comprobat Sal. nonnullis aliis persuasiuis rationibus, concludendo quòd possessor habẽs à debitore titulum, fateri videtur ipsum esse dominum. & istam Sal. sententiam tenuit Alex. cons. 138. vol. 2. & Ripa istam forte esse veriorem dixit in d.l. 1. sub n. 24. ff. de pigno. Sed quicquid dicat Sal. & alii, hanc opinionem omnino reprobatam reperio, & in primis Ang. in l. 1. ff. de publ. super gl. in verbo, à non domino, contrarium sensisse videtur, dum ex no. ibi per gl. colligit, quòd emptor rem venditoris esse confiteri non censetur, & ideo subdit, quòd si emptor conueniatur hypothecaria super re empta a creditore venditoris, negare poterit, rem illius vẽditoris fuisse, non obstante, quòd ab eo causam habeat: & dicit de hoc facto se pluries practicasse, & istam opinionem ex Angeli fundamento tenet etiam contra Sal. Alex. cons. 115. vol. 6. incip. viso processu. vbi etiam dicit, quod Sali. qui tenuit in d.l. cum res, quòd titulum habens, vel causam ab aliquo censeatur fateri illum esse dominum, deceptus fuit, quia eius fundamentum iure non probatur, sed imo contrarium est de iure per d. glo. in d.l. 1. & ibi Ang. de publ. idem quoque firmat Alexan. cons. 43. visis, & ponderatis, versic. præterea

præterea ad probandum locationem, volum. 4. Pariter & Ang. Aret. in d.l. item seru. sub d. num. 8. versic. sed licet ista opin. huic Saliceti opinioni non consentit: quinimo Bartoli opin. de qua in d.l. rem alienam, tenens inquit eam in practica obseruari, præterquam in casu, cum apparet debitorem alienasse in tertium possessorem cum fraudis participatione in creditoris damnum, secundum Bal. in rub. C. quæ in fraud. cred. & pro hac opinione, & rationes adducit, ac obiectis respondet, quæ tu ibi penes ipsum vide: profecto licet pro duabus aliis opinionibus, nec rationes satis bonæ, & coloratæ, nec magnæ authoritates desint, Bartoli tamen prior tradita opinio, de qua in d.l. rem alienam, & tutior est in foro, & frequentiori doctorum calculo recipitur; communem enim istam opinionem tradit Gomes. in d. §. item seruiana, d. numero trigesimo quinto, & inquit Afflict. dicta decis. quadragesima, sub numero 2. post Alber. de Rosa. in d.l. cum res. quem Afflictus alleg. quòd vidit communiter approbari glos. in d. l. ante omnia. ff. de probatio. quæ quidem glos. in verbo, data sit, generaliter tenet, creditorem hypothecaria contra alium, quam cōtra debitorem agentem probare debere eo tempore, quo de pignore conuenit, rem ad debitorem pertinuisse, ita intelligens glos. d.l. ante omnia, simpliciter loquentem. Hanc pariter opinionem, dominium esse probandum, cum aduersus tertium possessorem, etiam à debitore causam habētem, agitur, veriorem protulit Negus. in præd. secundo membrō sub num. 8. quamque vt veram, & tenendam sequitur sub num. 10. versicu. & istam puto: ac in versi. & propterea, sub eodem num. 10. inquit ipsum esse veriorem, & magis communem sententiam. Non erit igitur malefactum, si huic adhęrebis opinioni; quam tenendo, & practicando tibi nisi tutior esse potest; cum si dominium probaueris, omnes erunt remotæ difficultates: quod ita non esset, si simplicem ostenderes debitoris possessionem. qualiter autem dominiū probetur, tradit Bart. in d.l. rem alienam, sub d. n. 6. vers. ad probandum autem, de quo Negus. in d. 3. mem. n. 25. plene habes dominii probandi modos penes Bar. in l. rem quæ nobis, n. 1. & 4. cum doctoribus ibidem, & maxime Ripa à nu. 33. vsque in fin.

de acquir.pos glos.& Docto.in l.cum res C.de prob Boer. decis.42.alio que nonnullos Docto.refert apost.ad Bar.in d.l.rem quæ nobis, in verbo, in nullius bonis, litera D & vide quoque pract.Pap. in for. libel. in act.rea. in verbo, iure dominii, num.9.cum nonnullis seq.

7 Circa autem † vltimum casum non est qui possit negare, probandum esse dominium; nam cum Bar.istud tradút omnes in d.l.rem alienam,& in d. l. cum res, Ang.in d.§. item seru.sub d.num.8.versi.quarto casu,& ibi. alii,& illā opi.communiter receptam tradit Negu. in d.3. memb.nu. 11.circa quem casum aduerte secúdum Aret.& Ias.in præd. §.item seru.d.num.89.ver. Aduerte tamen. Quòd † si de-8 bitori principali interdictum ad auocadam possessionem contra tertium istum possessorem competeret, vtile etiam ipsius debitoris creditori omnia bona obligata habenti competeret; quia consequenter iura, & actiones obligatas haberet creditor, ad quod allegatur Bar.in d.l.rem alienam, sub nume.8.Cyn.& Salic.in d.l.cum res. Hoc igitur casu (vt & admonet Aret.d.loco) melius erit vti interdicto possessorium concernente, quam hypothecaria petitoriū continente. l. is qui destinauit.ff. de rei vend. & §.retinendæ, Inst.de interd. sicut & quando quis saluiano vti potest interdicto, melius est eo vti, in quo secúdum communem Doctorum opinionem, sufficit de sola debitoris possessione probare, quàm seruiana agere, vt tradunt Aret. Ias.nu. 93.& Gomes.num.36.in d.§.item seruiana, & vt inferius dicam in litera S.caut.248.incip. seruiana actio.

9 Et hinc scias, quod † saluianum ipsum interdictum siue directum, siue vtile alii non competit creditori, quam locatori pro rebus inuectis, & illatis; licet Bart.in l.1.sub nu. 2.ff.de salu.interd.& in l.1.quæstio.1.C. eo.sensisse videatur cuilibet creditori saluianum competere interdictū, quod & tenuit Alexan.d.cons.185.num.4.lib.6.attento, quia ipse Alexan.respondit in casu, in quo hypotheca erat ex instrumento publico ratione crediti ex alia causa, quam locationis contracti; idem quoque quod Bar. & Alex. præter relatos à Menoch. in loco infra citando, tenuere Cæpol. caut.81.& Viuius in 2. libr. communium opinionum variorum, litera A.opin. 4. non communis opinio videatur, prout

prout tradit doctissimus ætate nostra Menoch. in tract. de adipiscen. rem. 3. num. 23. quo loci & ipse hanc contra Bartolum opinionem veriorem credit, & in iudiciis obseruãdam: sed certè licet forte ex scripto iure Excellẽtissimi Menochii opinio sustineri possit, Aduerte tamen, an in loco, vbi hæc contigerit quæstio, de consuetudine Bartoli, & sequacium opinio seruetur, quia tunc ipsi stabitur consuetudini. l. de quibus. ff. de legib. & equidem puto, quòd talis consuetudo nonnullis in locis extet. quinimo inuenio ego iure muncipiali Brixiæ statutum, vt in quacunque hypothecaria sufficiat hoc intẽtare remedium saluianum, dum in stat. ciui. 152. quod facta relaxatione, &c. versic. & intelligatur; cautũ est, quod in hypothecaria intelligatur probatum fuisse rem in debitoris bonis extitisse, si creditor probauerit, rem fuisse tentam, & possessam per ipsum debitorem tempore obligationis, vel post. Bene verum opinor, quòd † si in creditorem quempiam translata esset rei hypothecatæ possessio, forte etiam per constituti clausulam, aut precarii, competeret ipsi creditori remedium possessorium recuperandæ, prout ipse Menoch. in modò citato rem. nume. 28. pariter si translata esset rei mobilis pignoratæ possessio, puta si rei mobilis pignus creditori per debitorem expresse constitueretur (quo † casu transferri dicitur in creditorem possessio, iuxta. l. si rem aliená. §. proprie, & quod ibi not. ff. de pigno. act. l. plebs. §. pign°. ff. de verb. sig. & §. inter pignus, vers. nam pignoris, Inst. de act. † crederem agi posse remedio ca. reintegranda. 3. quæst. 1. attentis illius textus verbis, & his iunctis, quæ tradit Menoch. in tract. de recup. rem. 15. in quęst. 16. non † vero competit interdictum vnde vi in rebus mobilibus. l. 1. §. illud vtique in dubium. ff. de vi, & vi arm. 10 11 12 13

Superesset † hic formam libellandi circa quatuor supradictos casus, quibus hypothecaria agitur, tradere, sed quia eam plane habes penes Bart. in d. l. rem alienam, Ange. Aret. in d. §. item seruiana, num. 14. & Negu. in d. tertio memb. octauæ part. princ. eius tractatus de pign. sub n. 19. versic. capiendo, cum nonnullis numeris sequen. ideo vlterius non progredior, sed tantum admoneo, vt apud illos Docto. tu omnino ipsam formam attendas, & in præ- 14

dictis etiam vide Soc. consilio centesimo duodecimo, volumine quarto.

CAVT. CXI.

De immunitatis priuilegio, quo quis ab omnibus oneribus exemptus sit.

SVMMARIVM.

1 *Immunitatis priuilegium simplex ad onera bellica non extenditur; & amplia num. 2.*

Et consilium traditur, num. 14. & nu. 26.

3 *Collecta ob bellum imposita, munus est extraordinarium.*

4 *Dictio, omnis, nihil excludit.*

Verba vniuersalia ea comprehēdunt, in quibus specialis requiritur mentio, sub num. 4. vers. Verba.

5 *Immunitas ab angariis, perangariis & ab omnibus oneribus, omnia onera, quæ dinumerari possunt, includit.*

6 *Hæredes extranei continentur sub verbis, omnes heredes.*

7 *Hæredes extranei quando in feudo contenti censeantur, & num. 17.*

8 *Socii omnium bonorum specialiter quæcunque eorum bona, lucra, & delucra communia habent.*

Limita, vt num. 10.

9 *Societas simplex quæ contineat.*

11 *Trebellianica includitur sub clausula, omnem falcidiam.*

12 *Trebellianica impropriè falcidia dicitur: Ideoque inseritur ad statutum, cuius verba propriè intelligenda sunt.*

13 *Vniuersale signum quid comprehendat.*

14 *Immunitatis priuilegium, vt plenius sit, quæ verba in eo esse debent, & nu. 19. 24. & 27.*

15 *Religiosi verbum in materia odiosa strictè multum capitur si tamen dicatur, quicunque religiosi, istud verbum ampliabitur.*

16 *Lege,*

16 *Lege, vel statuto concedente cognitionem de causis quibuscunque, nulla intelligitur excepta.*
18 *Dictio alius, alia quando implicet maiora expressis.*
20 *Venalia quando veniant in legato facto eorum, quæ domi sunt.*
21 *Euicta re per compromissum quando emptor de euictione agere valeat.*
22 *Statuto homicidium puniente quando etiam veniat homicida non dolosus, & ad sui tutelam occidens.*
23 *Verba geminata, & cumulata multum sunt ponderanda.*
25 *Quomodolibet dictionis virtus, & num. 26.*

IMmunitatis simplex † priuilegium ad onera bellica, 1
necessitate vrgente imponenda, non extenditur, vt tradunt Dy. Albe. de Ros. Sal. & Alexan. in l. si ex toto, in prin. ff. de leg. 1. vbi Ias. duobus locis, videlicet in princip. col. fi. aliàs sub num. 12. vers. quid tenendum, & in fine hanc esse magis communem opinionem testatur, & in eadem l. ex toto, Ripa nume. 17. communem inquit esse opinionem, quod etiam tradit Bertach. de gabel. in 7. par. princ. qui tenean. vel non ad gab. sub num. 12. ver. Pro quo. quæ † sane 2
opinio forte procedit, etiam si dictum sit in priuilegio ab omnibus muneribus, secundum mentem, & fundamenta Dyni, Alb. de Ros. Sal. Alexan. & Moder. in d. l. ex toto, & ibi maxime Ias. num. 8. Alex. cons. 215. num. 27. & 28. lib. 2. quod & tenuisse videtur Ioan. And. in add. ad Specul. in ti. de cens. §. 2. sub nume. 10. litera H. ver. sciendum est, & d. Ant. de Bur. in ca. peruenit, de immu. eccle. sequuntur alii quamplures, quos refert Franc. Viuius in primo tomo cõmunium opinio. variorum, litera I. versicu. incipiente, immunitas concessa. & ex his maxime apertissime tradit Ripa in tract. de peste, in titu. de rem. ad confer. vberr. num. 231. communem esse affirmans doctorum sententiam de hoc, licet Rayn. Ioan. de Imo. Castr. & Are. in d. l. ex toto. & Alex. in cons. 30. num. 4. lib. 2. contrarium senserint: quinimo quòd immunitas concessa tantum ab omni onere (nõ habita mentione de ordinario, & extraordinario) trahatur etiam ad onus propter bellum, & pestem, videtur

focii focietatem fpecialiter contrahentes vniuerfalem coeunt focietatem, adeo vt inter eos omnia lucra, & delucra vndecunque prouenientia communicentur. l. 1. §. 1. cũ l. fequen. l. 3. §. 1. & l. fi focietatem vniuerfarum, iuncta gl. ac l. fi fratres. §. focium vniuerfa. ff. pro focio. cum † alias fimpliciter contracta focietate lucra duntaxat perfonalia veniant. l. coiri. ff. eodẽ; quæ † quidẽ lucra, ac delucra omnia 9
tũc communicantur, nifi modo hæc ex prohibitis caufis, 10
(delictis fcilicet) pro veniant, quia fi ex fociis vniuerfalibus vnus ex furto lucrifaceret, vel ex homicidio condemnaretur, hæc neque compendio, neque damno focietati funt, d. l. fi fratres, dictoque §. focium vniuerfa: quod quidem ob rei turpitudinem euenit, non quod ipfa dictio, omniũ bonorum, non omne includat, argu. l. quod autem. ff. eo. pro foc. & l. Lucius. 2. §. Lucius. 2. ff. de leg. 2. videmus etiam in fimili, quòd † fcilicet per claufulam, omnem falcidiam, etiam Trebellianica includitur: licet † Trebellianica impro- 11
prie falcidiæ appellatione veniat, vt per gl. in authen. vnde 12
fi parens. C. de inoffi. teft. & Rip. in l. in quartam, num. 5. ff. ad legem falc. & in l. 1. §. denique, fub nu. 5. ff. ad Treb. quod facit ad ftatutum de falcidia loquens: nam fi loqueretur per hanc vniuerfalem, omnem, etiam Trebellianica includeretur, licet cum fimpliciter loquitur, fit proprie intelligendum. l. 3. § hæc verba. 1. & Bar. ibi. ff. de neg. geft. fimilia exempla paffim in iuribus noftris de huius dictionis, omnis, virtute inueniri poffunt, quæ hic breuitatis gratia omitto: nam † in fumma id ex figno vniuerfali compre- 13
hendi folet, quod aliàs non comprehenderetur: id eft omne illud, quod in tali propfito contineri poteft, Dec. in l. omnia. ff. fi certum pet. & conf. 113. in fine, & per totum: fat igitur poffe dici videtur eam dictionem de per fe operari poffe, vt etiam extraordinaria munera in exemptione cõtineantur: fed certe & ego, licet vrgentia admodum fint hæc fundamenta, non audeo à communi recedere, validiffimis roborata fundamentis, quorum duo potiffima funt à doctoribus confiderata; primo per l. iubemus nullam, vbi Bal. & alii nota. C. de facrofanct. eccle fi. fecundo per l. primã. C. vt nem. lic in emp. fpecierum fe excufare, ibi vrgente neceffitate pub. libro decimo, ex quo tex. præcipue

conf.14.sub d. num.22.d.consil.27.sub d.num.22.& d.consil.103.num. 4.& de huius dictionis,quibuscunq,virtute vide Dec. conf. 113.

Quod quidem supradictum consilium plenius esset,si † adiicerentur verba illa quomodocunq; , & qualitercunque,quorum verborum natura etiam est,vt nihil excludat, arg.l.ait prætor,in princ.ff.de mino.per quæ verba fit,vt † licet in legato eorum,quæ in domo sunt, venalia non veniant.l.generali.§.vxori.ff.de vsufruct. legat. si tamen adiungitur,quomodocunque,& qualitercunq:,etiam venalia comprehendentur, Bar.d.§.vxori,Alex conf.120.lib.6. quos refert Goza.d.conf.14.sub d.nu.22.Videmus etiam, † quòd licet re euicta per compromissum emptor contra vēditorem agere nequeat.l.si dictum.§.si compromisero. ff.de euict. Imo.conf.82.Castr.conf.309.visis, & ponderatis,colum.pen.lib.1.Rimin. conf.92. nu.17. vol.1.si tamen de euictione foret promissum quomodocunque, & qualitercunque res euinceretur,secus esset dicendum, vt per gl. in l.cum pœna.ff.de arb.Bald.Imo. & alii in l. si domus.§. de euictione,de leg.1.Alexan.conf.4.volu. 3. quos omnes refert ad hoc Goz.d.conf.14.sub d.num.22.d.conf.27.sub d.num.22.& d.conf.103.sub d.num.4.quibus adde Aret.in §.fi.Inst.de emp.& vendi.Cæp.cau.97.tria faciunt, sub n.3. Grat.conf.163.num.22.lib.2.Rimin.conf.461.num. 6.cum sequ.lib.2.& ideo inquit Sal. in l. si serui nostri. C.de noxa. quod † per dicta verba,quomodocunque, & qualitercunque,si statutum punit occidentem quouis modo, vel qualitercunque comprehendit homicidam etiam non dolosum, & etiam eum,qui aliquem ad sui defensionem occidit,aliàs secus,& cum Saliceto pertransit Alex. in l.& si seuerior.C.ex quibus cau.infa.irrog.nam † cum dicta verba sint vniuersalia, & cumulata nedum geminata per se, vt per Ruin.conf.109.num.6.volum. 1. multum sunt ponderanda,iuxta notata in l.Balista. ff.ad Trebel. Idem † etiā operaretur dictio quomodolibet,quæ idem importat, quod quocunque modo,vel quomodocunque,vt per Paris. in conf.58.num.10.vol.1.& in conf.162.nume.6. volum.4. & Goza. d. consilio 14. d. numero 22. vbi inquit, quod † stante summi Pontificis declaratione, in qua decernāt,

quodáodo per quamcunque eius sanctitatis signaturam, seu concessionem, gratias, seu literas Apostolicas, &c. nullius sibi quæsitum quomodolibet tollatur, verbum illud quomodolibet, nedum ius in re, sed ad rem, imo in spe, comprehendet, quia licet aliàs dispositio de iure intelligatur in re, tamen de quocunque alio intelligitur, etiam ad rem, vel in spe propter illud generale verbum, quomodolibet, quod exponitur (vt dixi) quocunque modo, seu quomodocunque, facit gl. in cle. 2. in ver. quomodolibet, de
26 sent. excom. † vbi in prohibitione sub excommunicationis pœna facta, ne quis interdicti tempore quomodolibet præsumat quem ad diuinorum officiorum celebrationem cogere, per illam dictionem, quomodolibet, cõprehenditur omnis compulsionis modus, realis, personalis, directus, & indirectus.

Ex prædictis igitur tu, qui concessionem prædictam obtinere cupis, scias facere, vt ab omnibus, quibuslibet oneribus exemptus videaris.

27 Et † certe plenissimum erit consilium, si ea omnia vniuersalia verba in concessione includantur; quòd videlicet dicatur: Ab omnibus & quibuscunque oneribus, tam ordinariis, quàm extraordinariis, quomodolibet, quomodocunque, & qualitercunque: nam si eæ omnes dictiones singulæ, & de per se vniuersalitatem importare possunt, id maxime operabuntur, cum omnes inuicem iunctæ erunt, arg. l. si stipulatus. ff. de vsu. cum si. & faciunt tradita a Dec. d. cons. 113 sub num. 4. vel vtaris plenissimo remedio, quod tradit Cæp. d. cau. 63 in fi. Addeque quod si cupis priuilegium, quod impetras, vt transeat ad descendentes tuos, & ad fœminas, etiam maritatas, id in ipso priuilegio exprimi caueas: alioquin si de fœminis maritatis non exprimeretur, sed tantum diceretur tam pro masculis descendentibus, quàm pro fœminis, virgines. & non maritatę, includerentur, vt in specie voluit Barto. in l. quoties. C. de priuil. scol. libro duodecimo, & ibi sequuntur Ang. & Ioann. de Plat Roma & Ias. in l. cum quędam puella. ff. de iurisd. om. iud. Rom. in l. 1. in fi. prin. ff. de const. pecu. & alii, quos allegat ita consulens Thom. Ferr. cau. 26. post nu. 4.

CAVT. CXII.

De eo, qui ob bellum, aut pestem impeditus non egit.

SVMMARIVM.

1 *Impedimentum allegans quid probare debeat.*
2 *Impeditus ne agat ob pestem, aut bellum, quid facere debeat.*
3 *Praescriptio currit, non obstante impedimento, tamē restitutio datur, & de quo impedimento intelligatur, & sub num 4.*
4 *Praescribi non potest id, quod non est in actu, & potentia.*
5 *Restitutio ob impedimentum data quod tempus contineat.*

IMpedimentum † qui allegat probare debet, se tantum 1
fecisse, quod negocium, si tale non obstitisset impedimentum, perfecisset, vt no. Bar. in l. 2. §. quod diximus, & ibi Ang. Lud. Ro. Ale. & Ias. sub num. 4. dicens istam communem esse conclusionem. ff. si quis cau. idem Bar. in l. qui commeatus, per illum tex. ff. de re mil. & Bal. in l. fi. per eum tex. C. de adul. Ant. de But. in c. cum non liceat, ex. de praescr. & Abb. in ca. ex transmissa, num. 6. ext. eo. Propterea † quando propter hostilitatis, aut pestis obstaculū quis 2
non agit, ad hoc, vt praescriptio interim non transcurrat, quia oportet probari, (vt dictū est) quod, nisi haec fuissent impedimenta, egisset, ideo protestari debet; quod consilium est ex mente Innocentii, & aliorum in d. c. ex transmissa. ext. de praescr. & clarius Anto. de But. in d. c. cum nō liceat, eo. ti. Ale. cons. 151. quod incipit, viso themate suprascripto, col. pe. in fi. vol. 1. Et ideo tali facta protestatione in casu simili praescriptio dormiet, licet regulariter, non obstante impedimento, curreret; sed restitutio daretur & ita pulchrè tradit, & limitat Bart. in l. naturaliter. nu. 22. & 23. ff. de vsuc. istos recenset Ias. in l. properandum. §. sin autem vtraque, sub nu. 4. C. de iud. Regulariter quē† (vt modò dixi) non obstante impedimento, praescriptionem currere, 3

sed dari restitutionem tradit Bar.in l. senatusc.sub num.1. ff.de off.præf.secundum Gul. Quod tamen intelligit, & declarat, secundum ipsum Gul.si sit facti impedimentum, & iustum: nam si iniustum esset impedimentum, præscriptio curreret, nec restitutio daretur.l.2.§. si quis tamen.ff. si quis cau.si autem esset iuris impedimentũ, tũc si ipsum impedimentum ante competentem actionem superueniret, præscriptio non valenti agere non curreret, vt exemplum habes de filiofam.in l.1.in fi.C.de ann. excep. proinde Pau.de Cast.cons.391.incip. visis dubiis propositis, col.
4 1.vers.Bal.tamen in antiquis.dixit,quòd † id,quod non est in actu,& potentia præscribi non potest: verum si iuris impedimentum post competentem actionem superuenit, præscriptio currit,sed restitutio datur,prout in facti impedimento dari dictum est,vt est text.in d. l. senatusc. de off. præfi. & istam quidem distinctionem licet Iac. But. impugnet aduersus Gul.Bart.tamen in d.l.senatusc.sub num. 3. ab eius impugnationibus tuetur, & sic tenendum inquit; tradit & alias ad hoc distinctiones Io. Franc. Balb.in tract. de præscriptio. in prima parte sextæ,& vlt. partis princip.in casu 22.sub nu.17. vsque ad tertium, & vigesimum casum, & sic vsque ad num.29.hanc materiam late pertractat,vbi sub nu. 26. docet communem esse doctorum opinionem;
5 Quòd † restitutio,quæ datur aduersus præscriptionem ob impedimentum decursam proficit, vt tantum subducatur de medio impedimenti tempus,quod & rationem, æquitatemque cõtinet naturalem; Non enim restitutio ob aliud datur,quam ob impedimentum; impedimentum autem cum totius temporis non fuerit, restitutio tantum restituit,quantum abstulit læsio,& impedimentum ipsum, l.quod si minor,§.restitutio,ff.de minor.& l.1.in prin.ff.ex quib.caus.maior.& Bart.in l.siquidem. C. de præd.mino.

CAVT. CXIII.

De inquirendo contra reum, etiam non existentibus vrgentibus indiciis.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitio contra aliquem vt procedat, quæ requirantur, & nu 2.*

Limi-

Limita num.3.

4 *Inquisitio ex principis scientia emanata famam non requirit.*

5 *Inquirere si iudex contra aliquam voluerit personam, nec urgentia aderunt indicia, quid facere debeat, & num.7.*

6 *Rector ciuitatis Principis loco habetur.*

INdicia, †vel diffamatio præcedere debent, vt contra 1 reum specialiter inquiri possit; nam sine indiciis, & præcedentibus suspicionibus, aut diffamatione in criminali, non potest ad aliquem, siue tormentorum, seu formandæ inquisitionis, siue etiam capturę, vel personæ arrestationis actum iudex procedere, vt in capit. qualiter, & quando, & in cap. inquisitionis, & quod in eis nota. per Innocen. Ioan. And. & Anton. de Butr. extra de accusat. Bart. in l. prima, in princ. & in l. fina. in prin. ff. de quæstio. ad quod vide Aegi. Boss. in titu. de exam. reor. num. 6. quod tamen de captura dictum est, exacta ita non requirit indicia, sed sufficit qualis qualis informatio, & quale quale indicium, vt per Salic. in l. nullus. C. de exhibe. re. & ita commu. decidunt Doct. in cap. si clericos, de senten. excommuni. in sexto, prout etiam refert Bal. in l. quod euirandi, ad finem. C. de condict. ob turpē causam, & alios ad hoc habes Docto. penes Boss. in titu. de capt. num. 3. & Iul. Clar. in pract. §. fina. quæst. 28. versicu. scias autem. & ibi eum omnino vide: sed ad specialem fiendam inquisitionem legitima requiruntur indicia, vt ita generalem interpretari consuetudinem tradit Fulgos. cons. 175. post nu. primum. ideo Papiens. in pract. in forma inquis. in verbo, fama publica, numero secundo, inquit, quòd si nulla fama, & non præcedentibus indiciis iudex ad inquisitionem procederet (vt Montisferrati officiales facere solent) vitiaretur processus, si reus opponeret, & inquit Catus inter consilia crim. diuersorum, consilio 99. numero primo, lib. primo, quòd totus mundus eam sequitur conclusionem, vt inquisitio non præcedente diffamatione, & non sumptis informationibus super ea, nulla reddatur; ad quę vide tradita à Salic. in l. ea quidem. C. de accusa. dum admittit inquisitionem, tā de iure canonico,

quam de iure ciuili esse permissam, si infamia præcedit, vel similis præsumptio. proinde etiam Roma. cons. 109. incipien. quæstio consultationis, per textum in c. 1. & 2. de ho-
2 micid. in sexto, inquit, quòd ex † inquisitione contra aliquem super delicto formata, diffamatione non præcedente, nunquam condemnatio sequitur, nisi reus delictum fateatur: imo si de delicto sit cum qualitate inquisitum, & delictum absque qualitate probetur, abso-
3 lutioni locus est. Et † prædicta vera sunt, quando inquisitio principe inconsulto fit, secus si eo consulto ac de eius conscientia. l. nullius, & ibi Bald. C. ad legem Iuliã maiesta. pro qua re facit, quod tradit Innoc. in capit. cum oporteat,
4 extra de accus. ad fi. vbi dicitur quòd † quando de Principis conscientia emanat inquisitio, non est necesse, quod de fama constet, quia sola Principis scientia cuiuslibet solennitatis defectum supplet, & ita dicit Bal. argum. d. l. nullus.
5 Propterea † cautus sis tu iudex, quando crimen est atrox, quòd inquisitionem principe consulto facias, vel (vt inquit Ang. de malefi. in verbo, quòd fama publica, sub n. 5.) de conscientia regentis ciuitatem, & ita id in actis consta-
6 re procures: sane † ciuitatis regens principis loco, secundũ Ang. ibidem, habetur, vt notare inquit ipse Angelus gl. & Cyn. in l. si C. de præscr. lon. temp. & Bart. in l. hostes. ff. de capt. & post l. reuer. & hoc modò, vt idem Ang ait, inquisitio subsistet, quòd contra inquisitum fama, & indi-
7 cia non laborent, annullari non poterit: sed † circa consilium prædictum aduerte, vt inquit Aug. ad Ang. d. loco, ne eorum sequaris vestigia, qui Bal. doctrinam simpliciter sectantur; errant enim, si ad partis postulationem id fieri sinant, namque vt prædicta procedat cautela, oportet, quod motu proprio, non ad alterius requisitionem superior hoc mandet, vt est gl. fing. in c. 2. in gl. 1. extra de accus. & pro hac re vide aliorum limitationes, quos ibidem Aug. refert: tu tamen circa hanc materiam vide Clarum in practica. §. fina. quæst. 6. versi. præterea scias.

CAVT.

CAVT. CXIIII.

De infamia vitanda in actionibus famosis.

SVMMARIVM.

1 *Infamia in actione famosa quomodo vitetur. Et datur consilium, nu. 2. & 4.*
3 *Iurisiurandi necessitas imposita quomodo tolletur.*

INfamia si per sententiam † expectatur, quia sit famosa 1
actio, solutione ante sententiam tollitur, & ideo consilium datur, vt ad infamiam † vitandam, quam quis ex sen- 2
tentia incurrere timet, prius soluatur, quam sententia expectetur, vt ita tradit Bar. in l. ictus fustium, nu. 5. ff. de his qui not. infa. in l. si reus paratus, per eum tex. (vbi etiã docet quid agi debeat, si non inueniatur ille, cui soluatur) nu. 5. ff. de procur. & ibi plenius per Bald. & Ang. idemq; tradit Bar. & Doct. in l. infamem, nu. 11. & 12. ff. de publ. iudic. Bal. in l. 1. in fine, per illum tex. C. de do. in l. ea, quæ in fine. C. de cond. indeb. & in l. quoniam. ff. de infam Barth. Cæpol. caute. 12. vbi tutiorem tradit cautelam, quod soluatur sine rei mandato, vt not. Ange. in l. non potest. ff. de furt. & ideo hanc esse tutiorem cautelam ait, quia vbi ex solo crimine infamia irrogaretur, ex eo solo, quod quis esset confessus, & conuictus, sequeretur ipsa infamia, c. testimoniũ, ext. de testa. At ipse reus soluendo confiteri videretur crimen, argu. d. l. quoniam, de infam. l. absolutionem. C. de re iudi. vnde ipsa solutio per reum met facta, hoc in casu non prodesset: bene prodesset, quando ex sola sententia infamia irrogaretur, vt est casus scilicet quo sola sententia infamia irrogatur, in l. Athletas. §. calumniator. ff. de infamibus, & l. non alia, & ibi nota. ff. eodem. sic & quod ista solutio ab infamia liberet, facit in simili. Nam † & quis iuris- 3
iurandi necessitatem, propter solutionem, vitat, & ab obseruatione iudicii tunc absoluitur. l. iusiurandum. quarto §. cum res, iuncta gl. quam Iac. Butr. Barto. Albe. & communiter Doct. recipiunt, declarando, vt ipsi faciunt, prout habes ex Alexan. ibi, in princ. & Ias. sub nume. 2. ff. de iure-

iuran.& §.fina. ibique not.Institu.de perp.& temp.act. A-
4 liud quoque † traditur consilium pro eo, qui infamiam vitare vult, vt per procuratorem litiget, sicut suo loco dicendum reseruo, infra in litera P, cau. 212.

CAVT. CXV.

De præscriptione iniuriarum actionis.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriarum actio quanto tempore præscribatur, & num. 2.*
Limita vt nu. 3.
Quam limitationem intellige, vt nu. 7.
4 *Iniuriarum actio quomodo perpetua fiat.*
Amplia nu. 5.
6 *Litis contestatione perpetuatio inducta quanti temporis sit.*
8 *Actio criminalis viginti annis tollitur.*

1 INiuriarũ † actio per vnius anni lapsum regulariter tollitur. vt est tex. in l. si non conuicii. C. de iniur. & ibi gloss. fin. & Sali. & Doct. ac communem dicit esse opin. Ruin. consi. 21. num. 5. lib. 3. & Plaza libro 1. delict. c. 6. circa finem, quos refert Clar. in §. iniuria, versic. tollitur autem:
2 qui † quidem annus continuus est, vt per d. gl. in d. l. si non conuicii, & ibi Salic. Aegidius Bossius in titu. de iniur. nu. 23. & Clarus refert d. loco. communem dicentes esse sententiam, Cum. consilio 74, post nume. 5. & Curt. iun. in l. prima. in prin. num. 20. ff. quod quis. iur. niũ quãdo fit per metum, quia tũc annus vtilis est, vt est tex. de hoc in l. si cũ, §. post annum, & ibi quoque gloss. & Barto. ff. quod met. cau. & d. glo. in d. l. si non conuicii, ac Ioan. And. ad Specu.
3 in titu. de iniu. §. 1. in verbo, actio. Limitatur † autem conclusio prædicta, vt solũ procedat quo ad prætoriam actionem, secus quo ad ciuilem actionem, quæ scilicet ex l. Cornelia tribus in casibus inducitur, de qua tex. in §. sed & lex Corn. Insti. de iniu. quia hæc est perpetua, siue triginta annorum,

norum, prout Ioan. Fab. in d. §. sed & lex, ita Docto. tenere ait, & ita vidisse de facto seruari, & ibi quoque vide Ange. & Ioann. de Plat. ac Docto. communiter in d. l. si non conuicii, communem quoq; dicit, & veriorem Boer. decis. 289. sub nu. 9. sequitur Foller. in sua pract. crim. in 4. parte prin. versi. formato, nu. 26. ac pariter veram istam opin. ex Docto. in d. l. si non conuicij, tradit Balb. de præscr. 4. p. 4. par. princ. q. 2. sub nu. 6. ac communem magis veram attestatur idem Balb. de præscrip. d. 4. par. 4. par. prin. q. 1. nu. 3. cuius etiam meminit Rolan. à Val. consil. 39. sub num. 15. volum. 2. sed quia opi. hæc contrarietatem habet, vt habes penes gl. Doctorum contrarias opi. recitantem, in d. l. si eum. d. §. post annum, in verbo, vtili, ff. quod met. cau. in d. l. si non conuicii, in fi. & in d. §. sed & lex Corn. in verb. introduxit: per Azo. in summa. C. de iniur. num. 26. per Ioan. And. ad Spec. in d. tit. de iniur. d. §. 1. & in d. verbo, actio, per Henr. Bo. in cap. olim, extra de iniur. in 2. distinct. ac per eundem Balbum. d. q. 1. num. 4. ideo ad euitandas has controuersias remedium est, † quod intra annum ab irrogatæ iniuriæ 4
tempore lis contestetur, & perpetuo durabit hæc actio, vt per Balb. d. loco, & nu. 4. per † quam litis contestationem 5
non modo ciuilis, sed etiam prætoria perpetuatur, iuxta ea, quæ tradit glo. in ver. finiendam, in l. fi. C. de temp. in integ. rest. in l. fi. C. de do. & in l. fi. in glo. 2. C. de præscr. 30. ann. per quas quidem glo. ita tenuit Balb. d. trac. 5. par. 6. par. prin. q. 4. in qua quæst. dicitur, quod † hæc perpe- 6
tuatio, quæ litis contestatione fit, est annorum quadraginta. per l. fi. C. de præscr. 30. annorum, quam ad id allegat idem Balb. d. 4. par. 6. par. prin. q. 2.

Sciendum † autem est denique secundum ipsum Balb. 7
in d. 4. par. 4. par. prin. q. 2. sub nume. 6. circa finem, quod quæ dicta sunt de actione iniuriarum ciuili, seu ex l. Cornelia dependente, vt 30. annis duret, procedunt, si ciuiliter agatur; secus si criminaliter in his, de quib. ipsa lex Corn. loquitur, agatur, nam 20. tantum annis durabit, vt † re- 8
gulariter omnes criminales actiones durare solent. l. querela. C. de fals. quē tex. Bal. & Ange. ibi singu. ad hoc dicūt: bene verum inquit Balb. sub d. nu. 6. quod si prætoria criminaliter intentetur, anno terminabitur, rationē assignās

Balb. ex Iac. Butr. Ang. & Sali. in d. l. querela, quia de crimine non potest criminaliter quæri vltra tempus, infra quod potest de eo ciuiliter, id est, ad priuatũ interesse agi.

CAVT. CXVI.

De accusatione, & inquisitione, & quando locum habere valeant.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitio est remedium extraordinarium, accusatio vero ordinarium: regula enim est, quod in crimine publico quilibet accusare potest.*
Limita nu. 2 remissiue.
3 *Accusatio quando etiam in priuato crimine cuilibet concedatur.*
4 *Inquisitio regulariter non est permissa, nisi in quibusdam casibus, remissiue.*
Limita, vt nu. 5. & sequere, vt sub nu. 6. & nu. 7.
6 *Exceptio firmat regulam.*
8 *Inquisitio specialis, vt omnino, & indistincte procedat, etiam si ea non procedant, quæ ad ipsam præcedere debent, quo remedio iudex vti debeat.*

1 INquisitio remedium dicitur extraordinarium, † accusatio autem ordinarium, quod tam Cęsareo, quam Pontificio iure procedit, vt communem breuiter absoluo esse opin. ex Panor. & Doc. in rub. extra de iud. Alc. in c. num. 14. de offi. ordin. Bossio. in ti. de inquisitione, num. 18. ac late Iul. Ciar. in pract. §. fi. q. 3. versi. debes autem scire. Horũ ratio est, nam regulariter in crimine publico cuilibet accusatio permittitur. l. qui accusare. ff. de accus. & istam tradit regulam Ang. d. malefic. in verbo, & ad quer. lã Ti-
2 tii, & c. nume. 13. Multis † autem de casis regula prædicta fallit, vt habes in dic. l. qui accusare, & p nes C. in sua prac. cri. d. §. fina. q. 13. in prin. vbi vide. & ante eum Gand. in tract. de malefi. tit. qui accus. poss. p tot. fq.
3 Quinimmo etiam † in priuato crimine cuilibet est permissa

missa accusatio, si pœna pecuniaria fisco applicanda agatur, vt est gl. no. & ibi Dyn. And. de Pisis, Bar. & Alb. de Ros. in rub. ff. de pop. act. glos. & Bar. in l. si. C. de litig. Bart. in l. fi. nu. 6. ff. de priu. delic. & de hac re communem dicit esse opinio. August. Arim. ad Ang. de malefic. in d. ver. & ad querelam, sub nume. 9. sequitur Clar. in prac. d. §. fin. q. 17. versi. sed quid, Ema. Soar. in suis com. opi. litera A, nu. 26.

Contra † autem inquisitio regulariter non permittitur, nisi in casibus specialibus, de quibus mentionem faciunt Ang. de malef. in verbo, hæc est quædam, & August. ad eum, à nu. 12. vsq; ad num. 49. pro regula hac, quod inquisitio non concedatur. est glo. ord. in l. 2. §. si publico, in verbo, sine accusatore. ff. de adult. ad quam gloss. recurrunt omnes, & eam in hoc communiter approbant Docto. vt refert Bar. in d. §. si publico, num. 3 Alb. in l. ea quidem; post num. 4 C. de accus. idemque tradit Cæpo. consi. crim. 23. n. 2. & dicit Marian. in rep. c. qualiter, & quando, nu. 106. ext. de accus. hanc opinionem secuti sunt omnes Docto. antiqui, & communem quoque dicit Cum. consi. 136. circa finem, & adeo veram tenet opin. glo. prædictæ. Augustinus ad Ang. dicto loco, vt sub num. 48. dicat, neque de consuetudine, neque de iure canonico, per tex. c qualiter, & quando. 2. ext. de accus. secus haberi; & intentionem suam eleganter probat, ad contrariam opinionem respondens: veruntamen Hieron. post August. in addit. sua, & ad Ang. & ad Aug. ibidem, post d. nu. 48. contra Aug. ipsum sensit, quod † scilicet & canonum, & consuetudinis virtute inquisitio in omnibus casibus sit concessa; veriorem que hanc esse opinio. ait, dum tamen delicti fama præcedat, clamor, vel indicium vnum, aut duo, per d. c. qualiter, & quando, & quod ibi not. & per c. cum oporteat, ext. eod. tit. de accus. Cuius quidem Hieronymi limitatio, si eam bene attendas, argumentum esse potest pro Augustini opinione, quia & ipse sentit, quòd vbi ea interueniunt, de quibus in d. c. qualiter, & quando, inquisitio formari possit: exceptio † ergo, quæ in d. c qualiter, & quando, fit, (vt fama, clamore, indicio vno, vel pluribus interuenientibus, inquisitio delicti aduersus aliquem fieri possit) regulam firmat. l. nam quod liquide. §. fi. ff. de pen. leg. tradunt Docto. in l. in his. ff. de

legib.& vt per Bar.in l.quæsitum.§.denique.ff.de fun.inst: Et profectò ego quoq; me Augustini opinioni subscribo, quia licet multi contrarium sentiant; tamen in conclusione in ipsius Augustini opin.recidunt, vt apud Sal. in d.l.ea quidem C.de accus.vides, Quod dum generaliter tenet, omni casu per inquisitionem procedi posse, non audet id indistinctè affirmare, nisi vbi præcedit infamia, vel alia præsumptio, quem eo modo sequitur Hier.d.loco, ver. vos tamen Domini, & Bosl. in titul.præd.de inq.nu.8.& ita quoque vide Cum.d.consi.136.circa fi.late Iul.Clar.d.q.3. versi. sed certe, iunctis his, quæ tradit quæst.5. versi. scias etiam, in illis verbis, sed scias, quod in quocunque casu: & vide etiam Eman.Soar.in thes.recep.sen.litera I, nu. 100. quodq; patet in ea consuetudinariæ inquisitionis forma, de qua Ange. de mal. & super qua totum suum fecit tractatum, & de qua etiam Practicus Papien. in forma inquis. Marian. in d. repet. c. qualiter, & quando, à nume. 187. vsque ad num. 212. Clar. in pract.d. §. fina.q.31. versic. quæro quæ sit.vsque ad versi. quæro etiam. Et aduertendum est, quia
7 † loquor de ea inquisitione, quæ specialiter aduersus particulares personas fit; non de ea, quæ generaliter aduersus omnes malæ famæ, & conditionis homines emanat, de qua in l. congruit.ff.de off.præsid.in hac enim ex mero iudicis officio proceditur; imo quādo ea sit generalis inquisitio, iudex postea specialiter inquirere potest, vt per dict.l. congruit, tenet Ang. in d.verbo, hæc est quædam, sub nu. 13.versic.tertia:ideoque vt omnes difficultates, & dubitationes iudex euitare queat, remedium trado, quo indistinctè mox specialiter contra quamcunque personam inquirere poterit, etiam si alias in casu illo, quo inquirit, inquisi-
8 tio formari non potuisset; videlicet, quod † in eius regiminis initio bannum fieri iubeat, ad purgandam malis hominibus prouinciam, latum, vt comprehēdat proditores, sacrilegos, incestuosos, homicidas, fures, raptores, incēdiarios, adulteros, falsarios, & omnes malæ conditionis, & famæ homines: & postea generalis clausula in fine addatur. Et contra omnem personam, quæ aliquid fecerit, vel dixerit contra iuris, & statutorum formam, &c. Nam in omnibus casibus in illo bāno, siue generali inquisitione expressis, at-

sis, atque comprehensis, ex officio poterit fieri inquisitio, vt dixi, adeo vt nullum prorsus crimen, ob verborum eorum vniuersalitatem, exceptum futurum sit, iuxta ea, quæ tibi tradidi supra in cautela centesimavndecima, numero quarto, cum pluribus sequen. Et cautelam hanc pro iudice inquirere volente assumo ex Ange. in d. verbo. Hæc est quædam, numero vigesimoseptimo. Quomodo autem fiat, vt etiam inquisitio specialis, non præcedente diffamatione, aut indiciis, procedere possit, docui supra in caute. 113.

CAVT. CXVII.

De inquisitione continente delictum certo tempore, vel loco commissum, omnino sustinenda, etiam si alio tempore, vel loco delictum ipsum commissum fuisse probetur.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitione facta de delicto, tanquam commisso certo loco, vel tempore, si de alio tempore, aut loco constet, absolutio sequi debet: Ob id tamen consilium traditur, vt etiam non apparente de ipsis loco, aut tempore recte procedatur, & condemnatio sequi possit. nu. 2.*

3 *Clausula, omni meliori modo, quid importet.*

INquisitio, † si de crimine, tanquam certo tempore, vel loco, patrato fiat, ac de alio tempore, vel loco probetur, absolutio sequi debet, vt probatur ex textu. l. denunciasse. §. quid tamen. ff. de adult. & ponitur regula ista per Docto. in l. si per alium. §. docere. ff. ne quis eum, qui in ius voc. & per Canonistas in cap. licet causam, extra de probationib. Angel. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. Ias. in l. interpositas. C. de transact. Flor. in l. si is, cui. ff. quęadmo. seruitu. amitt. sequitur Petr. Duen. reg. vigesimaoctaua, litera A, quę pro huius regulæ 1

limitationibus vide. Sed vt cōdemnatio sequi valeat, etiam si de delicto alio loco, aut tempore, quā quod in inquisitione continetur, probari contingat.

2 Remedium est, quod † in inquisitionis cōclusione clausula illa inseratur; videlicet, super quibus omnibus, & singulis talis Iudex procedere intendit, simul, & diuisim, & omni meliori modo, quo potest, Bald. in l. & si seuerior. C. ex quib. cau. infam. irrog. Flor. in l. in delictis. §. si detracta, in fine. ff. de nox. Ange. de malefic. in verbo, super quibus omnibus, & singulis, numero quarto, & eundem vide nu. 5. Duen. d. regu. 28. lim. fin.

3 Plane † & clausula ista omni meliori modo, plurimi solet esse momēti; ipsa enim clausula in summa facit, vt actus eo sustineatur modo, quo potest, Bald. & Imo. in l. cum pater. §. filius matrem, de leg. 2. dum dicunt, quod si in testamento posita sit, eam habet virtutem, quam clausula codicillaris; & facit testamentum eo valere modo, quo potest, Card. in c. cum officii, extra de præscrip. Alexan. consi. 112. vol. 3. Soci. consi. 65. sub nu. 7. & nu. 8. volu. 3. Dec. consil. 14. num. 3. consi. 77. num. 4. Gozad. consi. 46. nu. 26. consi. 78. num. 5. Duran. de arte test. tit. 11. caute. 11. num. 2. Alias quoque operatur virtutes ea clausula, de quibus Bal. in l. quoties, in fi. C. de hær. inst. Imo. in l. nemo potest, nume 7. de leg. 1. Castren. in l. his verbis, colu. 3. ff. de hær. inst. & consi. 345. col. pen. Fulg. consi. 90. Dec. d. consi. 14. nu. 4. Gozad. consi. 21. sub num. 8. & d. consi. 77. sub nu. 5. Sebast. Vant. in tract. de nullit. titu. de nul. ex defec. iurisd. & vnde, ac quib. mo. nu. 174. Do. meus Io. Ceph. consil. 547. num. 32. cum seq. tangam ego nonnulla de hac claus. infra caute. 129. sub nume. 8. & nume. 12.

CAVT. CXXVIII.

De prorogatione instantiæ causæ principalis.

SVMMARIVM.

1 *Instantia causæ principalis in ciuili iudicio triennio durat, in criminali autem biennio, nu. 2.*

Sed

Sed de iure canonico nunquam perit nu. 3.
Amplia, & limita regulam hanc pluribus modis, remissiue nu. 4.
Nec ista instantia per partes prorogari potest, nu. 5. nisi secundum consi. traditum nu. 12 dummodo non adsit impedimentum traditum nu. 13.
6 *Priuatorum consensu tolli non potest, quod reipub. fauorem concernit.*
7 *Intellectus ad auth. si tamen. C. de temp appel.*
8 *Instantia partium pactionibus iuramento vallatis prorogari nequit, neque etiam ex pacto pœnali, nu. 9.*
Sed statuto breuior, quam sit de iure communi instantia inducta, prorogari potest vsque ad triennii metam, nu. 11.
Instantia tamen tempus potest abbreuiari, nu. 10.
14 *A Priuatione ad habitum non datur regressus.*
15 *Actor perempta etiam instantia, denuo agere potest, si tamē prius expensas reficit, sed hoc in casu nouus fit processus, nouaq; est omnino instantia, nu. 16*
Limita autem hanc de nouo instantiam non posse fieri in criminali, nu. 17.
18 *Instantia tempus currit, etiamsi per iudicem stat: & quas pœnas iudex negligens patiatur: & quibus remediis vtatur iud. x vt pœnas illas euadat, n 19. 20.*
21 *Instantia currit etiam intra illud tempus quo causa penes consultorem est, & de remedio, nu. 22.*

INstantia causæ † principalis triennio finitur. l. properandum, in pri. & ibi Scrib. C. de iud. c Id autem intellige in 1
ciuilibus causis; nam † in criminalib. biennio instantia perit, vt est tex. in d. l. properādum, in prin. & in l. fi. C. vt intra 2
cer. temp. cri. q. term. circa quam l. vide Gramma. voto 31. & hæc quidem Cæsareo procedunt iure; at † iure canon. instantia nunquā perit. c. venerabilis, & ibi gl. Abb. & Doct. 3
ext. de iud. Ias. in d. l. properandum. in pr. nu. 27. vbi inquit, quod istud communiter tenetur, & seruatur in ecclesiasticis curiis, prout etiam communem tradit hanc opin. ex Ias. ipso, & alius Diaz regu. 228. communemque pariter hanc sententiā afferunt Sebast. Vant. in tract. de nul. titu. de nul.

ex defe.iurif.& vnde, ac quibus mod. &c. numero 126. & Eman.Soar.in fuis cōmu.opin.litera I,nu.113.proinde Rober.Maran.de ord.iud.parte quinta,num.14.(vbi eandem tradit ad fupradictam regulam limitationem) inquit, quod in ecclefiaftico foro, & in omnibus terris ecclefiæ fubditis, vbi ius canonicum feruatur, nunquam inftantia perit,fiue in ciuilibus,fiue in criminalibus,quod tenere refert Phil. Corne.confi.210,in 4. volum.in fi. Circa autem
4 † regulam fupra tibi traditam, quod caufæ principalis inftantia triennio in ciuilibus, & biennio in criminalib.terminetur,nonnullas egregias tradit ampliationes, & limitationes Maran.in dic.par.5.à nume.5. vfque ad nume. 49. quorum ego hic nonnulla ex his attingā, quæ huius meæ
5 tractationis fini conueniunt: fciendum igitur eft, quod † prædicta inftantia partium confenfu prorogari nequit, vt per gloff. Barto. Alexan. Iaf. & Docto. communiter in d.l. properandum, in princip. cum enim ad publicam vtilitatem talis terminus inductus fit, vt notat. in dict. l. prope-
6 randū,in princip.in gl.magna, quod † Reipublicæ fauore inductum eft,priuatorū cōfenfu tolli nequit.l.ius publicū. ff.de pact. & l.nec ex prætorio.ff.de reg.iur. Nec obft.text. in auth.fi tamen.C.de temp.appell.vbi probari poffe videtur,priuatorū pactionib. caufæ inftantiā prorogari poffe; nam(omiffa aliorū folutione tenentium, quod licet inftantia fimpliciter pacifcendo prorogari non poffit, bene tamen compromittendo extendi poteft;quia eorum folutio ab omnib. damnatur.) Refpondeo fecundum cōmunem Do-
7 ctorum folutionem,quod † illa Auth.fi tamen,loquitur in appellationis inftantia,non autē in principali inftantia,quod & apertiffimum videtur in d.Auth.fi tamen, fcilicet in ipfa caufa appellationis cōpromiffo inftantiā fopiri; quam etiā folutionem inquit Bar.in d.l.properandum, in prin. nu.3. canonizatam effe in clem.quandiu, de appellat. Circa quā rem ego tibi tradidi cautelam fupra in caute.9.Dixi modo per compromiffum appellationis fopiri curfum; nam donec compromiffum durat,interim inftantiæ tempus non currit,prout declarat Iaf.in d.l.properandum,in princ. nu. 23.quodque dicere voluit Soc.in regularum fallentiis, reg. 226.litera I.lim.1.

Stat

Stat igitur firma conclusio, primam instantiam nequaquam prorogari posse, cum id publicam respiciat vtilitatem; quod † etiam iuramento fieri non posset, vt per Bar. 8
in d. l. properandum, in princ. num. 4. per c. si diligenti, de foro compet. quodque & dicere voluit idem Barto. in l. si quis pro reo, nume. 8. ff. de fideiuss. & pract. Papien. cum eo, in for. libelli super pet. restit. in integr. in verbo, tunc iurauit, sub num. 9. & Bart. opin. hanc sequuntur Doct. in d. l. properandum, vt & tradit Maran. in d. par. 5. sub nume. 23. qui pariter inquit sub eodem num. quod † neque etiam 9
tale pactum prorogatorium pœna apposita quicquã proficeret, secundum Bar. & Alexan. in l. Seius, & Augerius. ff. ad leg. Falc. quodque ante ipsum Maran. tradidit Ias. in d. l. properandum, in princ. sub num. 21. Licet autem istud instantiæ tempus prorogari nequeat: tamen † abbreuiari 10
potest, ex quo abbreuiatio hæc in publicum fauorem tendit, vt scilicet lites citius finiantur, & ita tenent Ludou. Ro. in l. 2. ff. de re iud. Alex. & Ias. in d. l. properandum, in prin. quos refert Maran. in d. par. 5, numer. 22. Et quatenus dixi non posse vllo pacto principalis causæ prorogari instantiam, intellige, nisi † per statutum breuior induceretur in- 11
stantia, quam ius commune requirat: nam tunc instantia illa de partium consensu, vsque ad triennium, & non vltra, prorogari posset, & hæc est magis communis conclusio, quam tenent Salic. in d. l. properandum, quem ibidem sequuntur Alex. & Ias. Felin. in d. c. venerabilis, versi. secunda declaratio, quos in d. 5. par. refert Marant. & ita quoque magis communem esse sententiam ait, num. 25. Veruntamen vt etiam instantia triennii quodammodo prorogari possit, duo per Bar. in d. l. properandum, in princ. nume. 5. dantur remedia. Primum est, quod partes inuicẽ sibi promittant, tempus instantiæ peremptum esse non allegare; sed id neque tutum esse ait; quoniam iudex contra hanc promissionem suam interponere deberet authoritatem, argum. l. 1. C. vt quæ desi. aduoc. par. & eorum, quæ tradit ipse Bar. ibi, sub num. 2. & ita cum Bartolo, istud reprobando remedium, sequuntur Doct. in eadem l. properandum, vt tradit Ias. ibi num. 11.

Secundum igitur est remedium, quid ipse Barto. tradit

12 in d.l.properandum,sub d.nu.5.versi.cogito, vt † per partes instantia denuo, vno actu omnia repetendo, renouetur, iuxta ea, quæ in simili not.in l. mutari. ff. de procur. quod tamen nō esset prorogare, sed de nouo inchoare, secundū Raph.Fulg.in d.l.properandū & Imo.in c.de causis. de offic.deleg. quos refert,& sequitur in d.l.properandū,in princip.Ias.sub nume.23. versic. secundo limita: idemque dicit Maran.d.par.5.sub num. 45. vbi ait, quod hoc solum remedium considerant Docto.ad faciendum, quod instātia per partes renouetur. Quod † tamen remedium intelligit Barto. d.l.properandum, sub d. num. 5. versic. prædicta.non procedere,cum penes instantiæ peremptionem aliud quoque obstaret, videlicet iuris etiam peremptio, vt in actione de dolo, & similibus, quia tunc inquit non esse faciendam dictam instantiæ restaurationem, pro qua re facit. c. cum inter, 1. & gloss. ibi, in verbo, ex consensu, de electio. c. quam periculosum, & quod ibi not. 7. q.1.l. quæritur. §. si venditor. ff. de ædil.edic. l.1.§. qui semel. ff. de success. edic. & c.1. quemadmod. feud. amitt. in vsib.

13 (see above)

14 feud.dum illis in locis habetur, quod † a priuatione ad habitum non datur regressus. Scias † autem, quod licet, vt

15 dictum est,lapso termino triennii, instantia omnino perempta sit, adeo vt, neque etiam per partes prorogari valeat: tamen actor de nouo causam incipere, & nouam fabricare poterit instantiam; ita tamen, vt ante omnia expensæ reficiantur,vt per Afflict. decis.70.

16 Quo † tamen in casu necesse est, quod omnia de nouo fiant; non enim ea, quæ antea facta fuerint, quicquam proderunt: sicut proderunt,cum de partium consensu (vt modo consilium dedi) causa reassumitur, vt ita habes penes Maran.in d.5.par.nume. 47. vbi communem tradit esse opinionem,partem posse ita,vt dictum est, de nouo agere, nouamq; fabricare instantiam,quod verissimum est,& ita

17 quotidie in foro euenit:quod † tamen in iudicio criminali non seruatur,etiam si expēsæ offerantur; namq; perempta instantia vlterius accusator nō auditur, vt docet idem Marant.in d.5.parte, num. 48. & num. 57. & ita communiter dicitur, vt attestatur Salic. in l. qui de crimine, sub nume. 8. C. de accus. quem refert Capic. decis. 206. nume.4. Iul.

Clar.

Clar. in pract. crim. §. fi. q. 51. versic. Alia etiam, & circa quā rem vide Tho. Gram. in d. voto 31.

Supradicta quoque cautela Iudicem vti debere admoneo; quando scilicet non est plene de proposita quæstione informatus, siue de iure, siue de facto, & instantiæ ipsius causæ terminus prope est, adeo vt si se informare vellet, instantia periret (Quæ † quidem instantia, etiam si per iudicem stet, prorogari nequit; & iudex, qui intra statutū tempus causam decidere negligit, si sit de maiorib. punitur in decem auri libris, si de minoribus, in tribus, fisco applicandis; & ab officio remouetur, vt hæc habentur per text. & per Scrib. communiter in d. l. properandum. §. sin autem vtraque. C. de iud.) Eo inquam in casu prædicto poterit vti cautela, qua fiet, vt & instantia renouetur, & ipse pœnas eas vitabit; vt † scilicet caueat, partes communi (vt dictum est) consensu, omnia vno contextu acta repetere, libellum porrigendo, litem contestando, terminum recipiendo, & sic de singulis: tunc enim per talem reepilogationem instantia perinde habebitur, ac si eo vsque non cucurrisset. Et quæ quidem cautela melior, & honorabilior est, quam ea, quam tradit Practi. Papien. in for. senten. diffin. in gloss. in verbo, primo quidem. nu. 4. quod † scilicet tunc iudex ad se causæ notarium vocet, & in eius manibus iuret, & ipsum scribi faciat iuramentum; videlicet sibi de ipsius causæ iustitia non liquere, nec de partium iure; mox sententiam ferat, per quam reum ab obseruatione iudicii absoluat, causa expressa; scilicet quia sibi de causa non liquet, reseruando vtrique parti integra in alio iudicio iura; & ad hæc ibi Papien. iura allegat. Et prædictorum occasione, quatenus dictum est, quod etiam si per iudicem stet, instantiæ tempus labitur. Ad vnum postremo te admonitum velim; Quod † secundum Maran. in sæpe citata 5. parte, num. 41. cum causa, & processus conclusus ad sapientis cons. est transmissus, nihilominus instantia currit, licet quidam Fran. Viter. in quodam eius consil. incip. vtrum dies, quibus, &c. quem ibidem Maran. refert, tenuerit, quod donec processus apud consultorem staret, tempus interim nō curreret. Et ideo tali in casu, cum tempus instat, Iudex consilium ex ipso Marant. in modo citato

18 9 20 21

loco sumat; vel pars tunc ipsum iudicem instare caueat, vt
12 † sententiam ferat, dicens: Pronuncio, prout in consilio per talem consultorem ferendo continebitur. Dixi qualiter aduersus instantiæ cursum quis se adeo reparare valeat, vt temporis prorogatio facta videatur: quomodo autem quis se indemnem conseruet, cum iudicis culpa instantia perit, dicam infra in lite. T. caut. 260. incip. Tempus instantiæ: quod quidem consil. tam in ciuilibus, quam in criminalibus proderit; quoniã ibi agitur de restitutione in integrum, qua fiet, vt ille, qui eam petet restitutionem, perinde habeatur, ac si instantia perempta non esset, argu. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de min. & l. 1. in prin. ff. ex quib. cau. maior. cum simil.

CAVT. CXIX.

De articulis fiendis in probanda instrumẽti falsitate.

SVMMARIVM.

1 *Testes instrumentarii instrumento contradicentes, quando illud de falso arguant: videlicet si dicant se instrumento non interfuisse, & confi. datur, quomodo hoc in casu sit articulandum, nu. 2.*

3 *Testes duo supranumerarii plene falsum non probant, sed solum faciunt, quod possit notarius torqueri.*

4 *Testis vnicus ex supranumerariis nullam prorsus facit fidem.*

5 *Testes duo instrumentarii, sed non necessarii, dicentes ista actum non fuisse, an falsum arguant instrumentum.*

1 INstrumento † si testes duo, de his, qui instrumento interfuisse dicuntur, contradicant, deponentes nunquam se interfuisse: An instrumenti fides vacillet? Barto. in l. 1. §. si. num. 8 ff. quemadmod. testament. aper. & in repeti l. in exercendis. C. de fide instrum. num. 8. quæstionem hanc examinat, & dicit, quod quidam tenent, quod aut in instrumento legitimus testium numerus remanet, & instru-

strumento statur; quia duo illi in dicto suo singulares sunt; aut sufficiens non remanet numerus; & tunc instrumenti vacillat fides, per d. l. 1. in fi. ff. quemadmo. testam. aper. Ipse tamen Barto. quem illis in locis sequuntur Docto. id verum non esse ait; quia duo illi testes singulares nõ sunt; imo contestes; ideoque putat, quod instrumentum falsum reddatur: nisi per alios idoneos testes approbetur, allegat l. optimam. C. de contrah. & cõm. stipu. & ita quoque tradit Feli. in cap. cum Ioannes, ex. de fide instru. Crave. consil. 56. nume. 17. dicens, dictos testes ita deponentes aliquo non esse pacto singulares, & istam ait communem esse opi. & Foller. in sua pract. crim. in ver. item quod commisit falsitatem, numero sexagesimoquarto, cum multis sequen. vbi materiã hanc abunde explicat; ac Bossius in titu. de fals. nume. 32. & sub num. 39. ac sub nu. 40. vbi inquit, communem esse conclusionem, quod sint contestes, prout Bartolo visum est. Vt tamen omnes cessent dubitationes, consulit Bart. in d. §. si sub d. nume. 8. & in d. repe. l. in exercendis, num. 9. Quod † articuletur hoc pacto; videlicet, tali loco, & tempore tales testes tali contractui præsentes non fuisse, & quod vnus non fuit cum alio in dicto loco, nec potuisset esse, quin se inuicem vidissent. Et de hac falsitatis instrumenti materia vide post Docto. in d. c. cum Ioan. in c. accedens, extra de fid. instru. in d. l. 1. §. fin. quem. test. aper. & in d. l. in exercendis, plene apud pract. Pap. in for. oppos. con. instr. in gloss. super verbis, dignoscitur esse falsum, sed aduerte, ne decipiaris; nã dum ibi Pap. sub num. primo, versicu. secundo casu principali, inquit communem esse opin. quod duo tantum testes instrumẽtum non impugnent, loquitur de his, qui nõ sunt in instrumento descripti: circa pariter hanc falsi instrumenti materiam vide Lanf. in rep. c. quoniam cõtra. ext. de prob. Dec. in c. tertio loco, ext. eo. Rui. consi. 37. volum. 4. Boe. dec. 118. & late Bossi. in d. ti. de fals. scias tamen secundũ Bossii mentem. d. ti. sub num. 41. cum Sal. tenentis, in d. l. exercendis, quod † duo hi testes instrumentarii, & supranumerarii nõ sufficiunt, vt notarius de falso puniatur, sed bene vt tormentis subiiciatur, quod & ego verũ credo; quoniã † vnicus supranumerarius testis, seu nõ necessarius cõtra instru-

mentum nullam prorsus facit fidē, vt Pap. tradit dicto loco à me modo citato, sub num. 1. Boss. in d. ti. de fals. num. 15 & ita communiter cum Bar. tenēt Scrib. in d. l. in exercendis: Si igitur nullam facit fidem, certe duo testes ex non necessariis plenam contra notarium non possunt facere fidem; si enim ipsi plene probarent, sequeretur, quod vnus semiplenam faceret fidem, quod (vt dixi) verum non est. Ex prædicta autem traditione, quod duo illi testes supranumerarii contra instrumentum operentur, si dicant, se non interfuisse, collige, quod † multo magis operantur, si dicant, ita actum non fuisse, prout tradit Boss. in d. ti. de fals. sub num. 40. vbi id bis dicit.

CAVT. CXX.

De sustinendo, vel reprobando instrumento.

SVMMARIVM.

1 *Testes duo non instrumentarii si instrumento contradicant, quid facere debeat iudex.*

2 *Notarii honestate existente, & testium suspicione magis instrumento, quam testibus creditur, & ideo datur consil. de notarii probitate probanda, nu. 6.*

3 *Instrumenti reprobatio fieri debet per testes omni exceptione maiores.*

4 *Præsumptio est in dubio pro instrumento.*

Testes duo idonei, instrumento nō adscripti instrumētum ipsum regulariter reprobant, sub nu. 4. [illegible] & quæ quidem, in parenthesi.

5 *Probationes quando hinc inde pares sunt, & ex vna parte aliqualis oritur præsumptio, pro ea [illegible] andum est.*

6 *Instrumētum qui per testes reprobare voluerit, quid facere debeat, & nu. 7.*

1 Instrumento † autem, si in eo non descripti duo testes contradicant, in iudicis arbitrio stat (excepto, quia probatio hinc inde paris videtur esse potentiæ, & valoris) inspicere,

ſpicere, an notarii perſona ſit ſuſpecta, & an ſcriptura aliquam patiatur ſuſpicionem extrinſecus, quia eo caſu licet inſtrumentum duorum pariter teſtium vim obtineat. cap. cum Ioan. ext. de fide inſt. & l. in exercendis. C. eod. tamen teſtibus potius credetur, quàm inſtrumento, imo, quia notarii, & ſcripturæ ſuſpicio adiuuat teſtium depoſitionem, quæ eorum dictis adeo ſuffragari videtur, vt magis teſtibus ipſis, quam inſtrumento fides adbibeatur. Sed ſi † notarii perſona eſſet honeſta, & teſtes illi eſſent aliqualiter ſuſpecti, tunc plus inſtrumento, quam teſtibus credetur; requiritur † enim quod reprobatio fiat per teſtes vndiq; idoneos, & omni exceptione maiores. l. optimam. C. de contr. ſtipu. Etenim † in dubio eſt pro inſtrumento præſumendum. l. cum precibus, ibique no. C. de prob hæc habes penes Bar. in l. 1. §. fi. ſub nu. 12. ff. quemadm. teſtam. aper. & in d. l. in exercendis, ſub nu. 14. quæ approbat ſub num. 15. Ad quod etiam vide D. Cardi. in d. c. cum Ioan. & quæ tradit Soc. conſ. 94. ſub nu. 2. volum. 1. Et quæ quidem in terminis iſtis proculdubio procedere exiſtimo (licet crebrior ſit doctorum ſentẽtia in ea concluſione, qua ſimpliciter tradunt duobus teſtibus, etiam non adſcriptis in inſtrumento, approbatis, inſtrumentum reprobari, vt cõcludunt Ioan. Cald. Ant. Imo. & Abb. in d. c. cum Ioan. Pau. de Leaz & Abb. in c. tertio loco, ibique Dec. communem dicit ext. de prob. & Dec. communem dicentem refert Villalob. in ſua collecta commun. opin. litera I. num. 75. & ad idem vide Socin. conſ. 143. num. 12. volum. 1. Nam profectò optime facit pro prædictis, quod no. gl. ſing. & frequenter ad hoc allegata in l. ſi duo patroni, in pr. in verbo, authoritatis. ff. de iureiu. Quòd † quando hinc inde pares ſunt probationes, & ex vna parte aliqualis oritur præſumptio, pro ea iudicandum eſt, & ita etiam tradit Bart. in d. l. ſi duo, in princ. num. 3. & Iaſ. ſub num. 3. Cæp. conſi. crim. 1. num. 13. & eſt commun. opin. vt ait Ang. in d. l. ſi duo, quem refert ibi apoſt. ad Bar. in verbo, pro ſe, litera E. Propterea Bar. in d. l. 1. §. fi. ſub d. num. 12. & in d. l. in exercendis, d. nu. 15. aduocatos admonet, vt † caueant facere probationes de bonitate. & notarii legalitate: atque è conuerſo, vt probẽt teſtium fidelitatem illi, qui contra inſtrumentum nitun-

2 3 4 5 6

tur:tu adde quod quando ille, qui instrumentum sustinere vult, facit probationes de notarii legalitate, ex aduersis iudici suspectos ex aliquibus reddat testes contra instrumentum deponentes, & doceat eos non esse omni exceptione maiores: itidem pro eo, qui instrumentum reprobare voluerit, ad omnes remouendas dubitationes, certe cautius
7 erit, si † per plures testes, quam per duos instrumentum reprobetur, & testes ipsi omni sint exceptione maiores, iux.no.in d.l.in exercendis, & in d.l. optimam; in fi. ac per Abb.in d.c.cum Io.sub num. 13. versic. ego concordando, & prout tradit Boe. decis.138.num. 8. & sub num. 14. cum his, quos ibi abunde allegat, ac Fran.Mar.decis. 486. n.17. par.1. Quomodo autem tales in instrumento non adscripti testes contra instrumentum deponere debeant, quò eorum sit apta, & congrua probatio, tradam infra in litera T.in cau.273.

CAVT. CXXI.

De debitore contra instrumentum articulante, cum dicat, quòd talis creditor dedit, & mutuauit, & quæ verba notarius in mutui instrumento apponat, vt difficilius falsum reddatur.

SVMMARIVM.

1 *Testes deponentes pecuniam non interfuisse minime instrumentum reprobant, quod dicat, talis dedit, & mutuauit: & consideratur circa reprobandum instrumentum in hoc casu, num 5.*

2 *Interpretatio in dubio ea sumi debet, qua falsum vitetur.*

3 *Falsitatis probatio concludens esse debet.*

4 *Instrumentum mutuum probat, dicens: talis dedit, & mutuauit, etiam si contra illud deponant testes, pecuniam non interuenisse.*

Secus autem est si instrumentum diceret: Dedit, & numerauit, vt num.6. quod tamen declara, vt nume- ro 7.

8 *Nota-*

8 *Notarius de mutuo rogatus quib. verbis vti debeat, vt difficilius eius instrumentum subuerti possit.*

9 *Pecunia numeratio non praesumitur, etiam si in praesentia fuerit pecunia, sed tamen in crumena.*

Quinimo etiam si non sit in crumena, sed praesens, & quae videatur, ex hoc non creditur numerata, nisi vere de numeratione constet, num. 10.

INstrumento † confecto, in quo contineatur, quod talis 1
dedit, & mutuauit Sempronio centum, si debitor, ipsum volens reprobare instrumentum, testes adducat, probantes, tempore contractus nullam interueuisse pecuniam, instrumentum ex hoc non redditur falsum: quia verba ea, dedit, & mutuauit, non solum in numeratione; sed in debitorum quoq; delegatione, vel in conuersione vnius debiti in mutui causam verificari possunt, casus est in l. certi condictio, in fi. & in l. singularia. ff. si cer. pe. per quos tex. ita tenuit Barto. in d. l. singularia, nume. 22. & ibi Paul. de Castr. aequiorem hanc dicit esse sententiam, licet Ang. in l. praedia. ff. de acq. poss. contrarium tenuisse videatur, & istã Bartoli sententiam sentit quoque Bal. in rub. C. de fide instrumen. sequitur Alexan. in d. l. singularia, sub nu. 33. pulchrè Ias. ibidem, sub num. 47. & nu. sequ. vbi hanc conclusionem eleganter rationibus nonnullis confirmat; sequitur Dec. num. 29. vsque ad num. 33. & ita vides, quod Doctores hanc Bartoli sententiam communiter sequuntur, prout etiam voluisse dicere videtur, Cur. Iun. in d. l. singularia, num. 36. licet mox in fine eius numeri vers. considera tamen, parumper subtilizare velle aduersus communem videatur: Et haec quidem communis conclusio vna hac inter alias firmatur ratione, quam communiter praedicti Doct. adducunt; quoniam in † dubio interpretatio 2
fieri debet, vt falsum vitetur, prout not. glos. in l. iurisgentium. §. quod ferè, in verbo, contrarium approbetur, & ibi per ipsam Bald. & Ange. ff. de pact. quam sanè glos. communiter approbatam tradit Cur. Iun. in d. l. singularia, sub d. numero 36. quae verè ab omnibus recepta videtur, vt & istam esse communem rationem tradit Caepo. consil. crimin. 22. numero 17. Facit etiam, quia † falsitatis probatio 3

concludens esse debet, vt dicit Bald. in d. §. quod ferè, Dec. cons. 175. sub num. 4. vers. quibus tamen non obst. & num.
4 quinto. Quinimò † in casu isto non modo instrumentum non redditur falsum; sed etiam mutuum probat, si vera est opinio Dec. in d. l. singularia, num. 32.
5 Hecque † consilium debitori dedit Barto. in d. l. singularia, sub d. num. 22. Quod articulos formet: Non interuenisse numerationem, nec aliquid ex actib. iis quibus contrahitur mutuum.
6 Sed † si notarius diceret, dedit, & numerauit, tunc si non factam numerationem probaret debitor, falsum appareret instrumentum: licet alius actus mutuum constituens interuenisset, vt ex prædictis apparet, & vt dicit Barto. in d. l. sing. sub d. nume. 22. & communem aiunt esse opin. ibi Alex. sub num. 33. vers. vnde illa opin. Ias. sub num. 48. Dec. num. 33. Cur. Iun. sub num. 36. in princ. & sequuntur alii in aliis locis de quibus Alexan. & Ias. vbi supra; licet Bart. contra morem suum in hoc sibi parum constans, aliud senserit in d. l. prædia, num. 3. de acquir. poss. cuius opinionem eam communiter reprobatam asserunt Alexand. Ias. Dec. Cur. iun. in d. l. singularia, & Iul. Clar. in § falsum, vers. No-
7 tarius autem: Saluando † tamen in vtroque loco Bartolū, Decius in d. l. singularia, sub d. nume. 35, duos distinguit in hac re casus: Primus est, si Tabellio dixerit, numerauit, in mei præsentia, nam tunc procedit Bartoli dictum in d. l. singularia. secundus est casus, quando simpliciter dixisset, numerauit, quia tunc procedit Bartol. dictū in dicta l. prædia, quam etiam concordiam tradunt Roma. in dicta l. prædia, & Cæpo. in dicto consilio crimin. 22. num. 16. Sed
8 istam quoque concordiam subuertit Curt. Iun. sub d. num. 36. Tutius † autem Notario erit, si in instrumento ea apponat verba, scilicet, dedit, & numerauit, quæ cum largius extendantur, difficilius etiam falsa demonstrari poterunt.
9 Nec etiam † numeratio facta tunc censetur, cum pecunia quidem esset in præsentia, sed in bursa, & non interuenisset numeratio: Ideo Notarius eo casu dicens, dedit, & numerauit, de falso redargui posset, vt Baldum voluisse refert Apost. ad Bart. d. l. singul. nu. 23. litera E. versiculo, sed quæro, quæ additio incipit, Circa primam quæst. & Ias. in d. l. singul.

singul. sub num. 48. versiculo, Imò fortius singula. allegant ipsum Bal. in rubrica. C. eodem de fide instrum. colum. 4. versiculo, & nota, quòd hic dubitatur, declarans insuper ex Baldi dictis, quòd tunc quoque notarius de falso teneretur, etiam si partes dixissent, & confessæ fuissent, quòd ibi est tota pecunia, nam illis credere non deberet: & ideo bene esse, quòd faciat bursam euacuari, & pecuniam numerari, vel tantum dicat, dedit, & mutuauit, quia tunc excusaretur: Idque quod modò dictum est, fortius † procedit. etiam si non in crumena, sed apparenter pecunia præsens 10
fuerit, vt ex Bartolo colligo in d. l. singularia, sub dicto nu. 23. Ideoque nec tunc facienda esset numerationis mentio. si numerata non fuit pecunia: De hoc dicam inferius in litera. N. Caut. 174. incip. Notarius, si in instrumento.

CAVT. CXXII.

De priuatis scripturis, & qualiter publicatum obtineant vim.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum publicum eam habet vim, quam legitimus testium numerus: Priuata autem scriptura regulariter non probat, nisi contra scribentem, & in personali actione exercenda. Imo posteriori quoque publico instrumento postponitur.*

2 *Scriptura priuata quomodo vt publica valebit. Declara, num. 3. & 4.*

Quæ etiam vt mortuis testibus in ea adhibitis probet, quid seruandum habes, num. 5.

6 *Testes vt ad æternam rei memoriam examinētur, quæ concurrere debeant, remissiue.*

7 *Creditori, vt magis publico documento obligationem sumat, quam priuata scriptura, consilium datur.*

INstrumentum publicũ † eandem habet vim, eique perinde creditur, ac legitimis testium depositionibus fides 1
adhibetur. l. in exercendis. C. de fide instrument. Sed p.i-

uatum instrumentum regulariter fidem nõ facit.l.instrumenta.l.rationes,& l.exemplo. C. de probat.l. secunda,& l.finali.C.de conue. fisci debit.libro decimo, & vide Alex. consilio 139.num.5.7.& sequen.volum.6. nisi contra eum, qui ex causa scripsit,& scripturam confitetur.in personalibus,secus in realibus,seu in pignoris iure cõtra aliam personam exercendo.l.scripturas,iuncta glossa,Bartol.& Doctor.C.qui potior.in pignor.habeatur. Abbas & Doct. in c.2.extra de fide instrum. Bart.in l.admonendi,sub num.15. versicu.Circa primam,& ibi Doct.ff.de iureiu.Bart.& Dd. in authen. at si contractus. C. de fide instrum. Papiens. in for.opposi.con. in stru.in ver. quod negatur, sub num.3. Hinc est,quod publicum instrumentum,etiam subsequẽs, præponitur priuatæ scripturæ præcedenti in hypotheca: d.l.scripturas: Verùm vt hæ priuatæ scripturæ ad publicarum instar redigantur,etiam si manu priuata scriptæ extiterint,cautela est,vt † secundum modum prædictæ l. scri-
2 pturas,penes partis scripturam, & manum,trium quoque testium,vel plurium subscriptiones accedant: tunc enim
3 publicis æquiparabuntur.d.l.scripturas,in fi.& † cum tres testes secundum d.l.scripturas,interuenerint, masculi esse debent, vt expressè tenet Bal.in d.l.scripturas,in verbo, trium virorum, cuius opinionem dicit esse communem Aym.in tract.de antiq.tem.in 1.par. in versic. Propositum nostrum,numero 34.quem refert Villalob.in sua collecta commun. conclus. litera S. numero 14. quam etiam sententiam inquit magis veram, & communem, Duen.reg: 313.limit.3.in fi.litera E. latius circa hoc dicam infra caut. 241.

Sed † hæc scriptura demum firmitatis habebit robur,si
4 testes viui erunt; quia eis mortuis postea non poterit ita valere,vt per text. & ibi no. omnes in c.2.extra de fide instrumen.Specul.in tit.de instrum.edit. §.nunc dicendum
5 † restat,vbi agit, instrumentorum species quot sunt, sub num.2.& sub nume. 5. & iuxta ea,quæ tradit Barto. in d.l. scripturas,prope fin. tangit Ias. post eos, quos alleg. in repet.d.l.admonendi,num. 109. voluit dicere Papiens. in d. form.opposi.con. inst.d.verbo, quod negatur, sub d.numero 3.ibi, & tunc si testes recognoscant,ac etiam tradit,

post

post eos, quos alleg. Roland. à Valle consil. 26. numerò 1. volum. 1.

Sed † vt etiam mortuis testibus, scriptura præd. fidem 5
faciat, Remedium est, quod testes ad æternam rei memoriam, coram competenti eorum iudice recognoscant subscriptiones, perinde ac si lis verteretur, & super ea scriptura produci deberent, ad quod est tex. in c. quoniam frequẽter, ex. vt lit. non contest. Pro † cuius rei plena intelligen- 6
tia, & quando sic testes examinari possint, vide pract. Pap. in glossis, quas facit super for. capitulorum; quando testes
producuntur ad æternam rei memoriam. Cæterum † hic 7
admonitum te velim, vt potius instrumẽtis publicis, quàm idiochiris debitorum obligationem sumere procures, ob maximum scilicet periculum, quod tam vtendo contra principalem debitorem, quam contra alios ex ipsis priuatis scripturis imminet, vt optimè apud omnes supradictos Doctores facilè colligere est; & istud quoque consi. tibi tradit Papiens. in loco, de quo supra, versicu. sis ergo cautus.

CAVT. CXXIIII.

De coniecturanda defuncti intentione.

SVMMARIVM.

1 *Dicto meo statur in his, quæ in animo mihi consistunt.*

2 *Animus & eius intentio, qui mortuus iam est, quomodo coniecturetur: & in specie circa hæreditatis aditionem, & num. 3.*

Actus subsequentes declarant agentis intentionem in præcedentibus, sub num. 2. vers. atque.

INtentio † animi mei, scis, ꝙ iuxta conscientiam meam quãdoq; dicto meo declaratur, vt per gl. magnam, quæ ad hoc solet semper allegari, in §. namq; si cui, aliàs incipit, aliæ, Inst. de act. quamq; gl. allegat Bart. in proposito. l. pro

hærede, num. 3. ff. de acquir. hær. cuius tamen gloss. dictum intellige procedere in his, in quibus non est iuris præsumptio contra afferentem, argu. l. si non conuicii. C. de iniur. per quem tex. ita sensit Bart. in l. 2. §. si à pupillo, num. 6. ff. pro empt. in l. inter. §. rectè, versic. nec obst. glos. ff. de fur. not. Io. And. post Inno. in c. 2. ex. de const. Marf. cons. 7. n. 8. & cons. 9. num. 36. Menoch. de arb. iud lib. 2. casu 241. num. 6. Prædicta autem animi declaratio iuramento mediante procedere debet, vt per Bart. in d. §. rectè, sub num. 2. Alex. in d. l. pro hærede, sub num. 3. & in cons. 71. in princ. vol. 1. gl. & Felin. in c. significasti, de homic. Dec. cons. 257. nu. 9. Ripa in l. admonendi, num. 54. ff. de iureiur. Et ideò dicit Bal. in l. 2. §. pen. in fi. ff. si quis caut. Quòd si notificatio dilationis fuit ad domum facta, statur iuramento tuo, quod ad tui non peruenit notitiam. Hæc viuo declarante. Quid autem erit, si ille, de cuius animo, & intentione agitur, ex hac migrauit luce, quomodo eius animus, & intentio in-
2 telligi poterit? Dic consilium † generaliter esse, vt per circũstantias coniecturam perquiramus: Quæ sanè circumstantiæ, si ad coniiciendum animum verosimiles, & concludentes erunt, animi ipsius, & veritatis inde fundamentum dabunt, iuxta tradita à Bar. in d. l. pro hærede. d. nu. 3. Atque ex actibus subsecutis coniiciamus: quænam fuerit agentis, dum viueret, in præcedentibus intentio. l. Sed Iulianus. §. proinde. ff. ad Maced. §. pauonum, Inst. de rerum diuis. not. Bar. in l. cætera. §. sed si separauerit, sub nume. 3. versicu. hoc autem intelligo. ff. de leg. 1. Dec. cons. 245. sub num. 6. & in l. non vult hæres esse. ff. de reg. iur. vbi alia allegat. & idem in aliis locis, quorum meminit Dominus meus Cæph. cons. 96. num. 27. adde Crau. cons. 149. num. 4. Rolan. a Val. cons. 7. n. 31. vol. 4. Propterea Bart. in d. l. pro hærede, in casu eius, qui aliqua ad gerendum pro hærede proxima, sed non per se concludentia, egerit, & mortuus sit, dicit pro ipsius defuncti hærede, qui aditam per ipsum defunctum quondam prætenderet hæreditatem, recurrendum esse ad qualitatem personæ defunctæ, & rerum, in quibus iam actus prædictos fecit; nã inspectis dictis qualitatibus præsumptio erit, nunquid fuerit adita hæreditas,
3 necnè, vt puta † si erat hæreditas opulenta, & ille, de cuius quære-

quæreretur animo, sepulturam hęreditatis domino dedisset; nec sepeliens ipse solitus fuisset tales pietatis exercere actus, Tunc præsumeretur in eum adeundi animus: Secus autem esset, quando vel hæreditas damnosa erat, vel persona sepeliens pia erat, & solita similes pios actus facere; nam tunc aditio in eum nō censebitur; & supradicta quoque desumuntur ex glossæ dictis in d. l. pro hærede. §. seruos, in verbo, quid; & de his vide quæ dixi suprà caut. 96. num. 4. vbi latius; quæ hic superfluè non repeto.

CAVT. CXXIIII.

De interdicto vnde vi.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum vnde vi cui competat.*
Et hac causa vbi tractari possit habetur num. 2.
Et an absens cuius quis possessionem ingressus est, dum abesset, & audiens suspicatus esset, se posse repelli, hoc interdicto reuersus vtatur, num. 3.
Hocq; in casu practicandi traditur modus numero quarto.
5 *Interdictum directum oritur, cum quis ad fundum accedens non admittitur: vtile autem, cum suspicatur quis se posse repelli.*
6 *Suspicio, quam habet quis, se posse repelli, vt probari possit, consilium traditur.*
7 *Spoliatus ad fundum accedens, si spoliator stans cum gentibus, & armis dicat, quod ingrediatur, potest vti interdicto vnde vi.*

INterdictum † vnde vi aduersus omnes vim facientes 1 competit, siue iuste, siue iniuste quis possideat. c. in literis, de restitut. spoliat. l. 1 §. qui à me. l. colonus, & l. cum fundum. ff. de vi, & vi arm. §. recuperandæ, instit. de interdict. iuncta l. si quis in tantam. C. vnde vi, probat tex. in l. 1. § deniquæ. ff. quod vi, aut clam, not. glos. Barto. & alii, in l. 1 C. vnde vi, tradit Ripa in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 47. & ibi Rubeus, num. 142. ff. de acquiren. posse.

Et qui profectus est, nemine domi relicto, qui pro se possideat, si vel in itinere detineatur; pel possessionem ingredi volens non admittatur, licet animo tantum possideat, hoc interdictum habet. dicta l. prima. §. deiicitur is, & §. siue
2 autem. ff de vi, & vi arma. Et † causa quidem tractari potest, vel vbi vis facta est, vel in loco, vbi violentiæ possessio extitit, vt per l. 1. C. vbi de pos. agi opor. & de hac materia latissimè vide apud D. Menoch. in suo doctissimo tractatu
3 de recuperan. pos. rem. 1. & 9. Quin & si † te absente ingressus sum possessionem tuam, tuque cum audiuisses, posse te ingredi volentem, vi repelli, suspicatus es (ex hocque stantim possessionem amisisti. l. clam. possidere. § si. cum l. seq. ff. de acquir. poss.) Bar. in d. §. siue autem, cum Azo. & Ioan. concludit, vtile saltem concedi interdictum, hancque opinionem, & communem dicit, ad idem est gl. magna in vers. item si inuaserim, cui assentiunt Bar. & doct. in d. l. si quis in tantam. sequitur. d. Ant. in c. item cum quis, de rest. spol. Maran. de ord. iu. par. 4. dist. 7. num 24. quod & pulchre tenuit Menoch. d. rem. 1. q. 7. num. 80. In his autem practicandi modum docet Bart. in præd. §. siue autem, num. 2. di-
4 cens, quod cùm † in libello super hoc interdicto locus, & tempus, inseri debeat (vt & de tēpore latè Menoch. d. rem. 1. num. 284. cum nonnul. & seq. & de vtroque Alex. cons. 6. vol. 3. num. 2. & cons. 96. vol. 5. quem ad hoc refert Maran. d. distinct. 7. num. 27. Afflict. decis. 250. sub nu. 1. & in aliis locis doct. de quibus Menoch. in modò citato loco) tempus de necessitate non apponitur, quo est possessionem aduersatius ingressus, sed quòd tempus ponere debes, quo accedens admissus non fuisti, vel tempus, quo talem tuum esse ingressum fundum sciuisti, & te repelli posse suspicatus fuisti, his enim temporibus tibi nasci interdictum di-
5 rectum, & vtile respectiue dicit: Directum † nascitur, cum accedens admissus non fuisti, vtile cum suspicatus es posse te repelli, vt ex his, quæ in d. §. siue autem, colliguntur, habes: Proinde consilium tradit ipse Bar. illi, qui tempus in libello apponit, quo quis se posse repelli suspicatur, ad hoc,
6 vt ista possit probari suspicio, Quòd † ad locum accedat, & testes secum habeat, per quos probari possit, quòd non
7 admissus esset: Quin & si † tempore, quo ad fundum spoliatus

ſiatus proficiſcitur, violentus poſſeſſor dicat, quòd ingredi debeat, & tamen cum gentibus, & armis in fundo ſtet, interdictum hoc locum habebit, nam per hoc ſpoliator non excuſatur, ſed pati debuit dominũ eo modo ingredi, quo prius poterat, libere ſcilicet, & abſque vllo timore, vel ſuſpicione, vt per Bar. in d. §. ſiue autem, in fi.

CAVT. CXXV.

De eo conſtituendo in mora, qui eſt ex facto alieno debitor.

SVMMARIVM.

1 *Debitor vt in mora conſtituatur, quando eſt ex facto proprio debitor ſola ſufficit denunciatio: Secus eſt in debitore ex facto alieno, num. 2.*

3 *Ignorantia in facto alieno tolerabilis eſt.*

4 *Debitor ex facto alieno, quomodo in mora conſtituendus ſit.*

Denunciare volens aliquis, ne ruſtici conducti ab alio laborent in prædio, quod ſuum eſſe prætendit, quid agere debeat, vt contra laboratores non deſiſtentes poßit inſtituere de turbata poſſeßione accuſatione͂, ſub num. 4. verſ. & propterea.

5 *Debitor qui purè tenetur, an per factam interpellationem ſtatim in mora conſtituatur.*

INterpellatio † ſi fiat ei, qui ex facto ſuo debitor eſt; ſufficit eidem denunciare, quod ſoluat, vt per Bar. in l. ꝗ te, num. 15. ff. ſi cert. peta. & cum Bar. ſimpliciter tranſeunt docto. Soci. tamen ibi nu. 48. (cuius veſtigia ſequitur Cur. In. num. 43.) aliqualiter hanc declarat concluſionem; non procedere, ſcilicet quando ſumus in facto eo proprio, ſuper quo ignorantia præſumitur, iuxta tradita à Bart. in l. non fatetur. ff. de confeſſ. & Canon. in c. ab excommunicato, de reſcrip. Supradictę enim cõcluſionis Bart. rationẽ reddit; quia cum debitum ex eius facto dependeat, intelligit, vel intelligere debet, ſe debere, per l. quanquam. ff. ad 1

Velle. Sed † si ei fieret interpellatio, qui ex facto alieno de-
2 bitor esset; puta hæredi, vel illi, qui per procuratorem obligatus fuisset, vel ei, de cuius debito facta fuisset per eius creditorem cessio, tunc ad talem morosum faciendum simplex non sufficit denunciatio: quia non intelligit, nec
3 intelligere debet, se debere; nam in † facto alieno tolerabilis est ignorantia. l. fin. ff. pro suo: ideo consilium est, vt
4 † talibus creditoribus debiti legatur instrumentum, vel copia detur, vt probatur in cap. causam, in fine, in clemen. de elec. in l. si quis inficiatur. ff. deposit, in l. qui in alterius; & ibi gl. ff. de regul. iur. tradit Barto. in d. l. quod te, sub d. num. 15. qui dicit, hoc ita pluries fieri fecisse: Et circa hanc pariter Bart. secundam conclusionem, & doctrinam Doct. pertranseunt; pro qua confirmanda; vide quæ pulchrè tradit Ias. in d. l. quod te, nu. 35. Ad hoc etiam conferunt, quæ dixi supra cautela quadragesima tertia. Et propterea Soci. in d. l. quod te, sub num. 50. (cuius in his meminit quoque ibi Cur. Iun. nume. 44.) hac Bartoli doctrina motus, illam declarabat Imolæ, & Doctorum communem decisionem, quæ habetur in l. de pupillo. §. nũtiationem. ff. de ope. nou. nun. Quòd scilicet si tu rusticos aliquos conducas ad laborandum in aliquo prædio; & ego illis dicam, quòd laborare non debeant, quia meum est, & à me possessum; si rustici illi mihi non credant, eos de possessione turbata accusare potero, & condemnari debebunt: declarabat inquam Soci. cautè factum (prout & ipse aliquando obseruasse ait) si illis aliquod exhibeatur documentum; instrumentum puta, vel testes, de iuribus suis; ad quod vide ante ipsum Socin. Alexand. in d. §. nunciationem, sub num. 12. Quòd
5 † autem dixi debitorem ex facto proprio sola denunciatione; ex facto autem alterius instrumenti lectione, vel copia in mora constitui, id cum grano salis intelligas; vt statim quidem in mora non constituatur: sed cum aliquo temporis temperamento; fortè scilicet post decem dies. argu. l. ratum, & l. quod dicimus, & quod ibi no. ff. de solut, & per quos tex. ita tenuit Dec. in d. l. quod te, num. 10. vbi ad hoc alia alleg. iura.

CAVT.

CAVT. CXXVI.

De interrogationibus illi fiendis, qui conuenitur, in iudicio actione reali, an possideat, necne.

SVMMARIVM.

1 *Reus actione reali conuentus, si primum requisitus non fuerit, an possideat, vel non, etiam si ipse reus litem susceperit, & actor plenè intentionem suam docuerit, sed tamen non appareat, an cōuentus possideat, absoluendus est; actori autem res adiudicatur. Nec praedicto in casu reus in expensis condemnatur, nume. 2.*

Sed vt in expensis condemnetur, consilium datur, nume. 3.

4 *Interrogatus reus, an possideat, necne, si se possidere negauerit, & eum possidere probatum sit, ob mendacium sibi aufertur possessio.*

5 *Interrogationū in actione reali fiendarum forma, remissiuè.*

INterrogatione † nunquam reo facta, An possideat, necne; etiam si ipse reus litem fuerit contestatus, & negotium pro actore liquidari passus; non tamē apparuerit, an cōuentus possideat, absoluēdus erit: Actori tamen res erit adiudicāda prout tradit gl. singu. in l. si à te. §. 1. secundū vltimam casus positionem, & ibi Bar. ff. de excep. rei iud. Bart. & Ang. in l. is, qui se obtulit. ff. de rei vend. innuit Bar. in l. naturaliter. §. nihil commune, sub nu. 24. in 4. combin. ff. de acquir. possess. ibiq́ue explicant Docto. & inter alios Ias. n. 39. vbi dicit omnes ita tenere; & pro huius rei clariori intelligentia ipsum vide nu. seq. quo loci in prin. ipsam gl. vocat singu. & ad finem numeri appellat, & singularem, & communiter approbatam ait, secundum Angel. in l. Pomp §. sed & is. ff. de procur. eādem gl. opin. tenet Ange. in l. inter litigantes. ff. de iud. Abb. in c. aduersario, extra de 1

excep.& in c.examinata,in vlt. not. vbi vide quoque quos ibi allegat Apost.ad ipsum,extra de iudi.&inter alios Ang. Aret.in §.omnium,colum.fi.Inst.de act.Tu aureum istud dictum perpetuo memoriæ commenda: & pro quo ego infra in litera R.caute.226. consilium tradam, quomodo Iudex hoc in casu sentẽtiam formare debeat. Verum scias, quod si conuentus reus non possideat,sed alius, sententia executioni non demandabitur; quod enim inter aliquos in iudicio agitur,tertio non præiudicat.l.2.C.quib.res iud. non noc.Benè verum est.quod si ad ipsum prædictum reũ conuentum res actori diiudicata peruenerit, contra eundem actor rei iudicatæ executionem habere poterit, vt habetur in d. §. 1.iuncta eadem 3. glos. lect. communiter approbata,& ita tradit Ias.d.§.nihil,sub d.num.139. ex quo pariter habes istam esse communem Doctorum conclus. & de quo etiam post alios Doct.vide Aret.in d.§.omnium: sicut etiam per eandem rationem fieret sententiæ aduersus eum executio,si iudicii tempore possideret: In hoc tamen

2 men casu prædicta proderit(vt opinor)absolutio; nam † ex ea fieret,vt ipse reus,licet victus in rei veritate, cum possideat, tamen in expensis condemnari non posset; cum ex eo,quia absolueretur, victus quodammodo dici non posset; expensas autem (vt scis) victus victori debere solet.l. properandum. §. siue autem alterutra. C. de iud. Vt ergo reus etiam in expensis, tanquam omnino victus, condem-

3 mnari possit, consi.trado, quod † interrogationes eidem facias: An possideat,vel nè;quia si se possidere responderit, & tu de iure tuo doceas,iuxta prædicta condemnabitur: Si

4 autem † se non possidere dixerit, & ipsum possidere probabitur,in eius mendacii pœnam, absque alia aliqua probatione auferetur sibi possessio,& fiet de reo petitor.l.si ff. de rei vend.&l. qui seruũ.§.in iure.ff.de interr.act.Papien. in for.prima,scilicet in forma interrogationum fiendarũ reo connu.in act.rea in gl.in verbo,Primo an dict Io. n.2. quam quidem rem intellige, & declara prout optimè, & eleganter facit D.Io.Fran.de Cur.ad ipsum Papien.d.loco,

5 litera A.in verbo.l.fi. Formam † autem interrogationum fiendarum, vide per te, apud ipsum Papien. in d. for. prima.

CAVT.

CAVT. CXXVII.

De eo, qui cum tutore, aut curatore litigat.

SVMMARIVM.

1 *Tutor, vel curator inuentario non confecto, & aliis, quæ requiruntur, non interuenientibus solennitatibus, gerere nequit.*

2 *Tutores, vel curatores litigantes non data inuentarii copia, semper opponere poterunt, quod iudicium non valeat fortè, quia inuentarium non est confectum.*

Et inuentarii copia, aliarumq; solennitatum petenda est quando cum tutore, aut curatore quis litigat, vt nu. 3. Quomodo autem sit inuentarii fienda copia, remissiue, num. 5.

4 *Litigans alterius nomine, legitima persona esse debet.*

6 *Tutor, vel curator illegitimus potest à iudicio repelli, licet acta facta in fauorem pupilli retrò valeant: & quando excep. falsi tutoris, vel procuratoris duret, num. 7.*

8 *Exceptione falsi tutoris, vel procurat. scienter vsque in finem litis omissa, in quo sibi præiudicet quis.*

INuentario † non confecto, tutor, siue curator gerere 1
nō potest. l. fi. §. illo proculdubio. C. arb. tut. (quod sanè inuentarium quomodo fiendum sit, habes in l. tutor, qui repertorium, & ibi Bart. & ad eum Apost. nu. 8. ff. de admi. tuto. in l. tutores, vel curatores, & ibi gl. & Bar. C. eodem, tradit Borg. Caualc. post eos, quos alleg. in tract. de tut. & cur. & num. 58.) Itidem aliis non interuenientibus solennitatibus supradictæ personæ administrare non poterunt; Vt quia non fit satisdatum rem pupilli, aut adulti saluam fore, cum iureiurando de faciendis vtilibus, & inutilibus prætermittendis: & expressa defensionis promissione, Iudice tutelam, etiam testamentariam, & illius administrationem decernente, de quibus glos. Bar. & Doct. in l.

legitimos.ff.de legit.tut.iuncta & ibi additione ad ipsum Bar.in quinto requisito, in verb.quintum, quod requiritur.Ch. ist.Port.Inst.de satisd.tut.in prin. num. 5. Are.in §, actionum,num.33.in fi.& nu.seq.Insti.de act.Rui.cons.29. num.10.vol.5. Steph.Aufre.ad Capel. Tholos. decisio.63. Borgn.Caualc.d.tract.de tut.& cur.num.23.& 57.qui num. 24.ait,quod si est mater,aut auia,quę tutrix esse velit,postquam cæteris præfertur,vt per Afflict. decis.281.debet,vltra suprad.cta promittere cum expressa bonorum suorum hypotheca,renunciare Velleiano,secundis nuptiis;& omni legum auxilio,aliàs legitima non erit tutrix,vt per Aret. d.§.actionum.sub num.41. Apost.ad Bar.in l. si se non obtulit,nume.1.litera F.in verbo tutore, ff. de re iud.Capyc. decis.50.in causa Iacobi, Dec. in l.fœminæ, num.18.& ibi Apost.& Rol.à Vall.cons.76.num.6.& sequ. vol.1. Ad has igitur omnes solennitates aduerte tu;quia sic suis loco,& tempore in iudicio, si contra minores iudicatum fuerit, poteris ipsos adiuuare, & processus nullos reddere. iuxta tradita à Bal.in l. si tutor. C. in quibus caus. in integ. rest. non est necess.dicta Apost.ad Bart. in d.l. si se non obtulit, num.1.Maran.de ord.iudi.par. 4.dist. 16. num. 33. & eundem ad id... ...e in 1.par.6.& vlt.par.prin.vers.nonum,aliàs, exceptio,n... 5.Boer.de inuentario non confecto loquens, decis.53.num.5.Seba. Vant. de null. proc. tit. de nul.proc. ex defectu inhab.seu man. num. 148. Caualcan. de tut.& cur.num.57 Dixi, quod pro minoribus, cum contra eos fuerit iudicatum,tutoribus, aut curatoribus sine solennitatibus prædictis constitutis interuenientibus, processus nullos reddere poteris: Nam non ita pars contra minores facere poterit,si in eorum fauorem iudicatum sit.l.non eo minus.C.de procur.Pau. de Cast. cons. 355. volum.2. Alex. consil.129.vo'um.1.Aret.in §.præterea, 2. num.39.& sequ. Inst.de excep.Maran.d.dist.in 16.sub d.nu.33.Franc. Marc. decis.99.sub nu...6.par.2.Caualcan.d.tract.de tut. & cura. num.25.Sebast.Vant.d.tit. de nul. ex def. inhab sub num. 148. ad h.istud intelligendo prout inferius declarabo, num.6. Quin † & tutor, siue curator ipse cum aliquo litigans,non data inuentarii copia, semper opponere potest, quod non valet iudiciū,eo, quia nō est confectū inuentariū,

Bar.

Bar.in l.1.sub num.7.ff.de cura.bon. dan. Litigans † igitur 3
cum tutore, aut curatore reus cautus sit, vt in primis cum conuenitur, solemnium tutelæ, vel curæ copiam petat, ad effectum videndi, nunquid ipsa tutela, aut cura sit legitima, & repellendi eos, qui temporis successu cum eo gesta impugnare vellent, vt per Are.in d.§.præterea, num 35 & seq. Inst. de excep.& in d.§.actionum, nume.5. ver. quid si tutor, Inst.de act.Maran.de ord.iud.par.6.in 9.memb nu. 3.Crau.cõsi.225.lib.2.late Vant.d.tit.de nul.ex def.inhab. sub nu.147.versi.insuper si actor, & num.seq. Borg. d. tracta.de tut.& cur.nu 28.& sub numero 64. Actoriuidẽ caute aget, si minorem citabit, vt legitime compareat: & si cum tutore, aut curatore comparebit, opponat de illegitima tutela, vel cura, quia non fecit, vel minus solenniter; & ideo non sit audiendus minor vel tutor, aut curator, donec tutelæ, aut curæ copiam non dederit, ne iudicium pro sui parte elusorium fiat, ac in expensis condemnetur: & ideo eius condẽnatio, non data copia, deterior existat, quod esse non debet; qui † enim alterius nomine cum aliquo litẽ 4
habet, omnino legitima debet esse persona.l.2.§.defendi. ff.ex qui.cau. in pos.eat.ibique no.& ita per Bar.in d.l. tutor, qui repertorium, num.24.de admi.tut.in d.l.1.num.7. de cur.bon.dan.in l.in illa stipulatione.1.sub num.8.ff. de ver.oblig.& ibidem post Ang. & Imo. vide Alex. num. 11. Ias.sub num.15. vers. quarto vltra, & num.seq. ac Rip. nu. 22.tenentes communiter, quod oppositione facta tutori, vel curatori, quod inuentarium non fecerit, istud indistincte sit ab ipso tutore, vel curatore probandum, scilicet non modo quando quis opponit in pupilli fauorem: sed etiam quando opponit in sui ipsius vtilitatem, licet ibi Barto.nu. 9.in contrariũ in hoc secundo casu tenuisse videatur, quãuis mox consilium det, quod potius petatur inuentarii copia, ex quo consi.Bart. videtur contradictionem implicare, vt ibi Ias.animaduertit. Et ideo tene, quod siue petatur copia, siue negetur, id debeat semper dilucidare tutor, vel curator. Et pro prædictis vide etiam Bar.in d.l.si tutor, nu. 1.C.in quib.cau.in integ.rest.nõ est necess. Borgn. Caualc. d.tract.de tut.& cu.nu.29.cum seq. Quomodo † autem sit 5
ipsius inuentarii fienda copia, ne pupilli bona pandantur,

vide infra in litera T. caut. 291. incip. tutores, siue curatores.
6 Quatenus † autem superius dictum est, sub n. 1. versi. Nam non ita: quod si in fauorem minoris sit iudicatum, illegitimis pro eo interuenietibus defensoribus, processus nullus non fit. per l. non eo minus. C. de procur. scias velim, quod quamuis acta in minoris fauorem præhabita valida remaneant: tamen talis illegitima persona à limine iudicii repelli poterit, si opponatur, vt declarat Franc. Mar. d. decis. 99. sub nu. 6. vers. Non ob. si dicatur, quod sicuti, par. 2. sequitur Caualc. d. trac. de tut. sub nu. 25. vbi duobus nu.
7 seq. cum Fran. Mar. d. loco, nu. 5. & seq. subiungit, quod † ista falsi tutoris, vel procuratoris exceptio potest opponi in quacunque parte litis; nec potest procurator, aut tutor dicere postea se velle agere vt coniuncta persona, postquam egit tutorio nomine, alias secus esset cum promissione ra-
8 ti: & † quod si aduersarius scienter omitteret opponere hanc excep. vsque ad fi. litis, videretur esse in culpa, nec haberet actionem ad expensas, vel interesse, secundum Bar. & Bal. in l. licet. C. de procur. quia dolus cum dolo compensatur, ad not. in c. exceptionem, ext. de excep.

CAVT. CXXVIII.

De sententiæ declarationis, & expensarum taxationis reseruatione.

SVMMARIVM.

1 *Sententiam præcessoris an iudex interpretari possit.*
2 *Expensas an successor iudex taxare valeat, si præcessor quem in expensis cōdemnasset, reseruata sibi taxatione, nec dicto, & successoribus suis.*
3 *Consilium autem indubitatum traditur, vt dicatur, & successoribus suis, nu. 11.*
Reseruatio, quam sibi facit iudex in expensarum taxatione fienda, non censetur facta vt priuato, sed vt iudici.
4 *Delegatus an expensarum taxationem sibi reseruare valeat, & nu. 7.*
Limita nu. 8.

5 De-

5 *Delegatus sententiam suam interpretari nequit.*
6 *Iudex ordinarius, nisi merum habeat imperium, sententiam suam interpretari non potest.*
Taxatio expensarum est declaratio, seu interpretatio sententia, ut sub num. 1. vers. & ideo.
9 *Delegatus quis retineat iurisdictionem, etiam quo ad executionem remissiue.*
10 *Delegatus si sibi expensarum reseruarit taxationem, an ordinarius illas taxare poterit, & an illa condẽnatio valeat.*
Consiliumque traditur, ut ordinarius possit taxare, nu. seq.
12 *Ratio eadem ubi viget, ibi quoque debet esse eadem iuris dispositio.*
13 *Illatio fit ex non diuersis.*
14 *Citatio an requiratur in expensarum taxatione. Et consilium datur, ut citatio interueniat, nu. 16.*
15 *Appellatio quando admittatur à taxatione expensarum.*

IVdex † prædecessoris sui sententiam interpretari potest, vt 1
concludit Bar. in l. ab executore. q. 4. quæ est num. 9. ff. de app. quem sequuntur ibi Ang. Imo. & alii Doc. communiter, vt tradit Fran. Viu. inter com. opi. variorum, to. 1. litera I. ver. inc. iudex succedens, & istam quoque opin. sequitur prac. Pap. in fo. execu. sent. diff. in versi. P. publico nuntio, nu. 14. intelligendo tamen, vt talis fiat interpretatio ex cõiecturis, & aliis, quæ ille successor ex agitatis coram prædecessore percipere posset, non si ipse successor suo mero sensu sentẽtiam interpretari vellet, vt ita cõmunem hanc cõclusionẽ declarant Ang. & Imo. in d. l. ab executore, Rapha. Imo. Ale. & Iaſ. in l. inter stipulantem. §. 1. ff. de ver. ob. & in præd. loco Viu. secundũ Imo. saluantẽ Bal. contrariã opi. in l. 2. C. de sent. ex breu. recit. Et ideo ex prædictis infertur, quia taxare expensas est declarare, & sententiam interpretari, vt tradit Bart. in d. l. ab execut. nu. 11. & Maran. de ord. iud. par. 3. sextæ, par. [illegible] versi. secundus actus, alias appellatio, num. 186. si † iudex [illegible] eum in expensis condẽnauit, nõ 2
facta taxatione, successor quoque taxare valebit, vt & tradit Bartol. in dic. leg. ab executore, sub numero 10. vbi in

fortioribus terminis id procedere tenet, etiam si iudex antecessor condemnasset in expensis, reseruata sibi earum
3 taxatione; nam † ea facta reseruatio sibi non dicitur facta, vt priuato, sed vt iudici, neque enim id priuatus facere posset, argumē. l. post mortem. §. 1. ff. quan. ex fact. tut. & quod ibi no. & idem quoque tenet Bar. in l. terminato, nume. 6. C. de fruct. & lit. expen. & sequitur Abb. in c. nouit, num. 7.
4 de offic. delega. Delegato † autē in expensis condemnante, & sibi taxationem reseruante, non valebit talis reseruatio, Barto. in d. l. ab execut. nu. 11. & alibi Bar. & alii, vt infra dicam, sub num. 7. expensarum enim taxatio (vt Bar. ait, & vt supra dictum est) est declaratio, & sententiæ interpre-
5 tatio. At † delegatus sententiam suam interpretari nō potest, sed eum delegans, Bar. post glo. in verb. præses, num. 5. & 6. in d. l. ab execut. sequuntur ibidem Docto. alii, vt tradit Alexan. in rub. ff. de offi. eius. num. 10. idemque tenet Papien. in d. for. execut. sentent. diffin. dicto verbo, P. publico nuntio, nume. 11. & Maran. de ord. iud. par. 4. dist. 5.
6 num. 59. differentia 30. siquidem † & ordinarius quilibet propriam non potest interpretari sententiam, nisi modo merum habeat imperium, vt per Spec. in titu. de arb. §. fin. versic. sed nunquid verbum obscurum, nume. 64. Bart. in d. l. ab executore, num. 3. & 6. & in d. l. 2. sub nu. 4. C. de sen. ex breu recit. & ibi Bal. & Ange. Bald. in l. ne in arbitris. C. de arbit. Pap. ac Maran. in modo dictis locis, (& qui iudices eorum valeant interpretari sententiam, vide apud Docto. in c. nouit. extra de iudic.)

7 Dicendum † ergo est, neque expensarum taxationem reseruare posse delegatum, prout etiam tradit Bart. in d. l. terminato, sub num. 8. & ibi Doct. Pract. Pap. in for. libelli in actione reali, in verbo, in expensis. nume. 17. & Robertus Maran. de ord. iud. d. distin. 5. differen. 31. nume. 60. Li-
8 mita † tamen, vt hæc non procedat opi. cum esset talis delegatus, cuius iurisdictio adh[illegible] maneret ad sententiam exequendam, vt dicit ipse Bart[illegible] l. ab executore. d. nu. 11. & in d. l. terminato. Papien[illegible] ran. vni modo supra.

9 Quis † autem delegatus etiam quo ad executionem, iurisdictionem retineat, vide penes eundem Bart. in l. à diuo Pio, in prin. ff. de re iud. & ibidem apud Angel. Imo. Alex.

Ias. &

Iaſ. & alios, Abb. in cap. ſi quis contra clericum, de foro compet. Maran. d. diſtin. 5. differen. 18. numer. 43. Franc. Mar. dec. 72. & dec. 284. par. 1. & penes eundem deciſ. 534. par. 2.

Sed † an in caſu, quo delegatus exequi nequit, ſibique 10 expenſarum reſeruarit taxationem, cum non potuerit, cōdemnatio expenſarum valeat, necne, vt neque etiam delegans taxare poſſit. Breuiter dic, prout Barto. hanc q. in d. l. ab executore, num. 11. & nu. 12. diſputans concludit, quod delegans taxare poſſit, reiecto illo pronomine ſibi, quod delegati reſeruantis perſonam reſpicere videtur, quæ reiectio fit, argumen. l. ſi ita. §. qui filio. ff. de bon. poſſ. ſecun. tab. quamque opin. poſt Barto. & Doct. in d. l. terminato, ſequuntur Pap. in d. for. libel. in act. rea. in d. verbo, in expenſis, ſub d. num. 17. & Maran. d. diſt. 5. d. nume. 60. Adde Rom. conſi. 362. in prin. verum, quia id ſine aliquo ſcrupulo non pertranſit: ideo vt omnes tollantur ambiguitates, remedium † affert Bar. ipſe in d. l. ab executore, ſub d. nu. 11 12. tam pro ordinario, quam pro delegato iudice; Vt facta taxationis expenſarum reſeruatione, eam etiam in alias perſonas transferre abſque dubio valeant; ordinarius ſcilicet in ſucceſſorem, & delegatus in ſuum delegantē: quod quidem remedium hoc eſt, videlicet quoad ordinarium, vt ſibi, & ſucceſſoribus ſuis reſeruet, & quoad delegatum, vt ſibi, & deleganti reſeruet. Et aduerte, quod quæ ſuperius dicta ſunt de taxationis expenſarum reſeruatione, locum etiam habent in omnibus, quoad declarationis, ſiue ſententiæ interpretationis reſeruationem, quia (vt bis dictū eſt) taxare expenſas eſt declarare, ſeu ſuam interpretari ſententiam: ideoque vbi † eadem eſt ratio, eadem debet 12 eſſe iuris diſpoſitio, vulg. l. illud. ff. ad legem Aquiliam, & l. à Titio. ff. de verb. obl. & ex † non diuerſis fit illatio, at- 13 gum. l. Papin. exuli. ff. de minor. materiam hanc alias tetigi ſupra in litera A, caut. 11. à numero 20. vſque ad verſi. hactenus.

An † modo in taxatione expenſarum partis requiratur 14 citatio? Sunt hinc inde Doctorum opiniones. Nam Bal. in marg. in verbo citatio, verſi. citatio ſpecialis, tenuit, quod non requiratur; idemq; tenuit Rota in nou. deciſ. 355. Iaſ.

in l. nec quicquam. §. vbi decretum, in limit. 17. ff. de offic. procon. & leg. Calcan. consil. 16. Guido Papæ sing. 82. cōtra moderate tamen sensit idem Bal. in d. l. terminato, colu. 2. C. de fruct. & li. expen. dum ibi tenuit, quod si quidem eadem condemnationis die fiat taxatio, non requiritur citatio, sed si non eadem die, requiratur ipsa citatio, quod & tenet Phil. in c. sæpe. quæst. 13. ext. de appel. Maran. de ord. iudi. par. 3. sextæ par. pri. versi. tertius, & vltimus actus, alias, executio. sub num. 21. qui subdit ex hoc sequi, quod cum hodie taxatio nunquam eadem die fiat, sed iudex sibi eam reseruet, vt in dic. l. terminato, semper debet pars citari, nā

15 etiam (vt inquit Maran. ibidem, sub nu. 22.) à † taxatione appellari potest, scilicet quando in ea exceditur modus, vt per Bar. in d. l. ab executore, nu. 12. & ibi vide apost. ad eum litera F. ff. de appel. Ias. in l. properandū. §. sin autem alterutra, col. antepen. C. de iud. & Phil. in d. c. sæpe. q. 12. vbi optime declarat, quod tunc excessus causa in appellatione exprimi debet, alias non procedit, & quod citatio pariter in expensarum taxatione requiratur, tenuere quoque Dec. in c. pastoralis. §. verum, col. fi. ext. de appel. Rot. in nou. decis. 407. & Hippo. in l. patre, vel marito, col. pen. ff. de quæst. & hæc opin. magis recepta videtur, quę & mihi magis placet, quam etiam vidi in practica seruari, potest enim esse, quod pars, si nō citetur, grauamen prætēdat, quo casu ipsa pars citanda est, vt est tex in l. de vnoquoque. ff. de re iud. cū sim. de quibus ego late dixi supra caut. 19. ad quod etiam vide Duen. regu. 42. Ceph. Dominum meum consi. 518. num. 28. cum duobus seq. & Eman. Soar. in thesau. recept. sent. litera C. num 52. Et certe ita tenendo, & practicando tutius erit,

16 quia sic omnes remotæ erunt difficultates: ideo † tu cautus sis, vt partem citari curam habeas.

CAVT. CXXIX.

De sententia ita proferenda, ne iudex alicuius contumaciam ignorasse videatur; & generaliter de iudicibus his, qui tam super fundamento, quam super iurisdictionis adminiculo ignorant.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Iudice illud ignorante, ex quo principaliter sibi iurisdictio competit, non valet quod agit, & num. 8. vnum habes exemplum, pro quo cautela traditur sub dicto num. 8. quam extende etiam in delegato, nu. 14.*

Verum si ignorat illud, quod non est principale, valet quod agit, nu. 3.

Amplia dictum istud procedere in dubitante quoque, sub nume. 4. & in iudice delegato, vt nu. 15 prosequendo istam ampliationem, & materiam de iudice delegato, vsque ad nu. 17.

Limita autem dictum prad. vt nu 17.

Et istius limitationis materiam ipsam declarando prosequere vsque in fi. cautela huius.

2 *Tutor si se tutorem ignorat, gesta per eum non valent, tanquam per tutorem gesta: secus est, si scit se tutorem: sed credit admistrationem sibi interdictam, cum non sit interdicta, nu. 4.*

5 *Iudex si contra contumacem pronuntiat, sciens eum contumacem: credens autem pronuntiationis diem feriatam esse, cum non sit, processus non vitiatur: secus esset, si illum contumacē ignoraret, nu 6. Et ideo ad hoc consi. datur circa sententias proferēdas, n. 7.*

Dubitans ignoranti aquiparatur, sub nu. 4.

9 *Iudex duplicem habens potestatem non cogitur alterā eligere, & quare, nu. 10.*

Cautela tamen datur, nu. 12.

11 *Arbiter, & arbitrator simpliciter pronuncians videdetur, vt arbiter pronunciasse.*

13 *Clausula omni meliori modo, quando non operetur.*

18 *Princeps habet plenariam in se radicatam iurisdict. & omnia ab eo profluunt officia, nu. 19.*

IVdex, † si illud ignorat, ex quo sibi principaliter iurisdictio competit, non valet quod facit, argum. l. quæro. ff. de eo qui pro tut. & ibi Bart. istam tangit quæstio. sed non decidit: in eo autem tex. habetur, quod † si tutor se esse tutorē ignoret, gesta per eum nō valent quasi per tutorē gesta, & ideo tutelæ actione non tenetur, sed pro tutelæ, vt per eum 1 2

tex. ibi not. Talem autem iudicem principale scilicet eius iurisdictionis ignorantem, nihil agere posse pro iudice, tenet Gul. in d. l. obseruare, ff. de offic. proconf. & leg. vt refert Bar. in d. l. quæro, sequitur in l. 2. in prin. nu. 2. ff. de iudi. tangit, & in l. sed & si de sua, in fin. ff. de acqui. hær. & etiam sequitur in l. multum. ff. de condi. & demon. nume. 2. late firmat Bal. & cæteri in d. l. sed etsi de sua, Rom. sing. 13, si causa. Alexan. consi. 83. nu. 8. lib. 2. Feli. in c. ecclesia S. Mariæ, ext. de consti. & in c. ex officii, nu. 18. ext. de præscrip. Paris in tract. synd. §. iudices puras, colum. 3. ver. si iudex non est certus, &c. Soc. consi. 39. in fi. libro 4. Aym. qui plura congerit, consi. 134. colum. 2. versic. 1. posito, & hæc est communiter recepta cõclusio, vt tradit Soc. in d. l. multum, sub num. 7. Sebastia. Vant. in trac. de nullit. titu. de nul. ex defectu iurisf. & vnde, ac quibus modis, num. 169. id quam sane communem sententiam adducuntur Docto. vltra dict. §. quæro, per tex. c. sæpe, ext. de appella. d. l. sed etsi de sua. ff. de acqui. hære. d. l. multum, de cõd. & demõst. & potissimum ex tex. l. hoc autem. §. 1. ff. ex quibus cau. in poss. eat. ibi, liquereque prætori.

3 Sin † autem iudex illud scit, propter quod principaliter est iudex, tamen adminiculum aliquod, vtputa eius iurisdictionem à partibus esse prorogatam, ignoret, tunc non vitiatur quod agit. d. l. 2. §. 1. de iud. & ibi Bart. qui expedit ipsum. §. 1. cum prin. legis, vbi & Docto. alii. Bar. & Docto. in d. l. multum, Soc. d. consilio 39. in fi. lib. 4. Fel. d. c. cum ex officii, num. 28. in fi. ext. de præscr. Vantius in prædi. ti. de nul. ex defectu iuris. nume. 168. & hæc etiam sententia inducitur per tex. d. l. sed & si de sua. & d. l. multum. Propterea

4 in simili affert Bart. in d. l. multum, quod † si tutor se tutorem scit, administrationem tamen sibi interdictam credit, cum non esset interdicta, tunc eius gestio valet, argu. d. l. multum, in fin. & d. l. sed & si de sua. §. 1.

Quæ autem dicta sunt de iudice ignorante, quod est suæ iurisdictionis principale, eadem procedunt in ipso iudice dubitante; vt per Fel. in ca. sane, per illum text. post Anch. & alios, de offic. del. quos ita refert, & sequitur Vãt. in loco præd. nume. 169. ex dic. l. sed & si de sua. §. 1. in l. nec is, in l. cum quidam. §. fi. & in l. cum fallũm, in fi. & ibi gl. ff. de ac-

de aequi. hær. ratio illa considerari solet; quia dubitans ignoranti æquiparatur. l. vlt. C. de cond. inde. l. vlt. §. si autem nescius. C. de fur. Ias. in l. si per errorem, sub nu. 9. ff. de iurisd. om. iud. sic de procuratore dubitante respondit Bar. consi. 83. sub numer. 4. in si lib. 1. Alexan. consilio 14. num. 4. lib. 5.

Proinde ex prædictis elicitur, quod † si iudex contra aliquem, tanquam contra contumacem, pronuntiauerit, & contumaciam minime ignorauerit, crediderit autem pronuntiationis diem feriatam esse, cum re vera feriata non extiterit, tunc error ille processum non vitiabit. ille enim error non super principali, sed super quodam adminiculo fuerit, Bar. in d. l. multum, nu. 5. cum quo transeunt ibi Docto. Verum † si iudex contumacē eum, qui in veritate contumax erat, esse ignoraret, & tamen tanquam contra contumacem pronuntiaret, tunc, quia error super principali re, propter quam pronuntiat, esset, processus non valeret, casus videtur esse in d. l. hoc autem. §. non defendi. ff. quib. ex cau. in poss. eat. & ita tenet Innoc. in c. cum contingat, in gl. in verbo probationibus, de offic. del. & tradit Bar. quem communiter sequuntur Docto. in d. l. multum, Bal. in d. l. falsus, limitando tamen, vt ibi per eum, cuius rei alias quoque limitationes tradit ad conclusionem istam Soc. in d. l. multum, sub num. 11. vbi vide. Hac igitur stante conclusione, quod regulariter; vbi ignorans iudex aliquem esse contumacem, sententiam contra eum, tanquam contumacem, dixerit, Processus annullabitur; ad hoc vt appareat ipsum contumaciam minime ignorasse, nec id in dubiū referri possit, consiliū datur, quod † in sententiis, quæ contra contumaces proferuntur, inseratur clausula; visis citationibus de eo factis, & eius contumacia. vt constat ex actis, &c. de quo per Bar. & Doct. in d. l. multum, quodque etiam consi. traditur per eundem Bart. in d. l. 2. de iud. nu. 4. & in d. §. non defendi, nu. 1. Pap. in for. senten. diffin. gl. in versi. cuius quidem commissionis, & in verbo, visisque litis contestatione, in princ. inquit tamen Soc. in d. l. multum sub num. 11. cautelam hanc non esse necessariam, quia si de contumacia ex actis constat, præsumitur, quod iudex sciuerit, secundum Bald. & Abb. in locis, de quibus per

cum. Sed satis est, quod ad tollendas omnes dubitationes cautela hæc vtilis erit. Cæterum ad plenam huius materiæ intelligentiam, eam ipsam reassumendo scias velim, nos hactenus de iudice ordinario tãtum locutos esse, qui, quia (vt dictum est) cum ignorat, vel dubitat super fundamen-
8 to suæ iurisdictionis, processus nullus redditur: idcirco † si & ipse iudex circa potestatem ipsius errasset, vt quia cum esset ordinarius, per errorem tanquam delegatus, iudicasset, tunc, quia cum debito nomine, & veræ potestatis obtentu, non processisset, & ideo circa fundamentum potestatis suæ errasset, sententia erit nulla, arg. d. l. quæro, & ita voluit Bal. in d. l. falsus, versicu. sed pone. C. de fur. atque ita crebrius est receptum, vt late scribit Fel. in d. c. cum ex officii, nume. 2 . ext. de præscr. & alios refert Vantius, loco præd. nu. 170. ad quod etiam refert c. cum ex parte. Astensis, de concess. præb. quod tamen verum quidam senserunt esse, nisi iudex ordinarius delegatum se credens, cum non esset, tanquam delegatus processisset, & in actis inseruisset illam clausulam, omni meliori modo, &c. quia tũc processus saluaretur, vt ita D. Card. & Imo. in c. ex literis, de off. dele. & idem Cat. in d. c. cum ex officii, quos refert ad hoc Dec. cons. 14. nume. 4. & cons. 77. sub nu. 4. quare bonum erit, cum iudex de qualitate suæ iurisdictionis dubitabit, vt ipsam clausulam in processu inseri caueat, qua appareat seipsum omni meliori mõ procedere, sic enim processus ex potestate ordinaria quæ re vera ei competebat, sustinebitur: si vera est prædictorum opin. quæ mihi neutiquam suaderi potest, cum & hoc in casu non fieret, quin iudex fundamentum suæ iurisdictionis ignoraret, quo fit, vt a-
9 ctus pereat. Verum † ita non esset, si iudex vtramque haberet potestatem, ordinariam scilicet & delegatam, seu ordinariam, & arbitralẽ; & sic duplicem potestatem; quia in procedendo non cogitur alteram eligere, vt per tex. in c. si diligenti, ex. de præscr. tenet Spec. in tit. de iuris. om. iud. n. 34. & ibi Bal. ad eum, ver. An qui habent duas authoritates; late scribit Fel. in d. c. cum ex officii. nu. 31. Vantius in præd. ti. nu. 171. cum trib. seq. & hoc fit per reg. l. 3. ff. de mil. test.
10 Quia † in dubio quis videtur actum fecisse eo meliori modo, quo potuit; cum hæc interpretatio rei gerendæ sit aptior

aptior; & ideo capienda.l.1.§. Offilius, cũ l.seq. ff. ne quis eum, qui in ius voc.& l.quoties.ff.de reg.iur.

Proptereaq; † si arbiter, & arbitrator simpliciter pronunciaret, & ex processu, & sententia colligi non posset iudicantis intentio, qua vti voluerit potestate, in dubio præsumeretur, quod vt arbiter processerit; cum hæc sit mitior, & æquior interpretatio, ex quo nõ tollitur reductio ad arbitriũ boni viri, vt ita cõmuniter tenent Docto. secundũ Feli. in d.c.cum ex officii, vers. sunt duæ opi. & alias allegat authoritates Van. vbi supra, nu.173. Sub quo nume. cautelam tradit † pro iudice duplici potestate fungente, quod & ipse vtatur clausula, omni meliori modo, &c. quia dictæ clausulæ virtute de facili processus saluabitur; secundum Feli. in d.c.cum ex officii, vers. Tertio limita, ac per eundem in c. cum super, vers. quid autem importat (vbi huiusmodi clausulæ virtutem ponit) de off. d ele. & pro qua clausula vide Alex.consi.112.lib.3.consil.80.lib.5.Dec.consi.14. num. 3.& consi.77. nu.4.Goza.consi.46, nu.26.& cons.78.nu. 5. Quamuis † ipsa clausula nullius esset momenti, cum vnus modus ineptus expressus fuisset, ex quo apte descendere non posset, vt per Anch.consi.357.declarat.& sequitur Cassad.decis.7.nu.7.de appel.& Capic.decis.69.nu.9. post Mari.in c.2.art.13.de libel.oblat. 12 15 13

Forte etiam † Iudex, qui delegatam tantum habet iurisdictionem, si putans habere ordinariã, tanquã ordinarius processerit, & clausula prædicta vsus sit, processus non infirmabitur, iuxtã ea (si vera sunt) quæ de iudice ordinario tantum procedente ignoranter tanquam delegato, & ipsa clausula vtente, tradita sunt, sub nu.8.vers.quod tamen verum; contrariorum enim, vbi eadem viget ratio, eadem est disciplina, & dispositio, secundum gloss. in clemen. fin. in verbo, repulsione, de appella. declarat gloss. in l. si quis negotia. 1. ff. de nego. gest. & videtur optimus tex. vbi etiam tradit Barto. & alii, in l. inter stipulantem §. sacram. ff. de verbo. obliga. Alex. in l. necessarius, in 1. not. ff.de acqu.hære.Ripa in rubr.de acqu.poss. nume.4.Paris. consi.82. num.49. volu.3. Rolan. à Valle consi. 60. nume. 32.vol.1. Quapropter cum in hoc diuersitatis non videam rationem inter delegatum ipsum, & ordinarium tantum 14

eo, vt prædictum est modo respectiue procedentes, in vnoque pariter eadem dispositio censeri debet; Quid enim refert ordinarius an sit, qui delegatum se putet, & vt delegatus, cum prædicta clausula procedat. An vero è conuerso delegatus sit, qui ordinarium se credat, & ita, vt dictum est, tanquam ordinarius procedat? In vtroque ergo clausula pariformiter operetur, cum in vtroque solus iurisdictionis suæ error facit, vt absque clausula ea procedentes,
15 iudicium nullum reddatur. Quandoquidem † delegatus & ipse, cum erret, vel ignoret suæ potestatis fundamentum, processus nullus sit, vt in ordinario suprà diximus, ita omnes in c. cum super, de offic. delega. & in d. c. cum ex officii, ex. de præsc. quo loci Innocen. & Hostien. scripsere, sententiam illius delegati esse nullam, qui Episcopi delegatum asseruerat, cum Archidiaconi esset delegatus, quodque post Ioan. And. firmauit Alex. consi. 213. num. 10. lib. 2.

16 Idque † similiter procedere etiam eò casu, quo ignorãtia, vel error circa aliquam versaretur qualitatem, & iurisdictionis adminiculum, sensit Imola in d. l. multum, de condi. & demon. quia scit iste delegatus se habere iurisdictionem à rescripto limitatam, c. P. & G. de offic. deleg. & d. l. 2. § 2. de iud. & ideo in hoc ab ordinario differat, cuius gesta valere dictum est, cum ignorantia circa adminiculum, vel qualitatem iurisdictionis versatur, vt nu. 3. Huic tamen Imolæ opinioni nõ consentit Soci. in d. l. multum, num. 9. Dum ipse hoc pacto distinguit. Aut delegati iurisdictio est prorogata de tempore ad tempus, aut de persona ad personam, vel de re ad rem: Primo casu, si Iudex eam ignorat prorogationem, actus ab eo gestus non valet; quia tunc iurisdictionis suæ fundamentum ignorat, cum crederet, se ob temporis lapsum, iurisdictionem non habere, quam tamen prorogatam habeat; sicque error, aut ignorantia non consistit circa adminiculum, aut qualitatem iurisdictionis; sed circa substantiam, & fundamentum eiusdem; & ita procedit tex. d. l. 2. d. §. 2. de iud. Secundo vero casu, quando fit prorogatio de persona ad personam, vel de re ad rem, tunc quod facit ille delegatus qui istam prorogationem ignorat, valet; tunc enim error,

error, aut ignorantia inest qualitati, & iurisdictionis adminiculo. Nec est ideo vlla in hoc differentia inter ordinarium, & delegatum; & sic procedit tex. in d.l.2.§. conuenire, ff. de iud. & Imolæ pariter aduersari videtur Bald. in d.l. falsus, versi. circa secundum. C. de fur. Dum ille ait, quod si duobus causa est delegata, cum ea clausula, quod si ambo non poterunt, alter exequatur, si vnus non poterit, & alteri nō constet de sui collegæ impedimento, d. q; sua potestate procedēdi sine cōdelegato, actus valebit. Primo, quia veritas, & iurisdictionis authoritas operātur, vt actus ipse sic factus valeat, arg. l. si pater. §.1. ff. de manumiss. vind. Secundo, quia iurisdictio ista apud duos in solidum residens, etiam insolidum manet, quoad indiuisibilem iurisdictionem; sed commune esse debeat exercitium, argum. l. si plures. C. de cond. inser. Per clausulam ergo illam exercitium accrescit; Atqui in iure accrescendi in diuiduis non requiritur scientia; quia accrescendi ius est de appendiciis rei principaliter cognitæ; & ideo valet quod fit, sicut quando accrescit per prorogationem ignorante iudice in eius persona factam, vt est casus dicti. §. conuenire: Vides igitur, quod Bald. sentit ignorantiam, vel errorem delegati, quo ad qualitatem, vel iurisdictionis adminiculum non nocere, perinde ac nō nocet in ordinatio: & sic ordinarius, & delegatus in his omnino de pari procedunt.

Non † ita autem in supremo iudice est, id est in eo, qui Principis iura obtinet, & qui potest quod legislator potest; 17 hic enim & si suam ignoret potestatem, vel erret, vel etiā credat non valere, tamen valet quod agit, argum. l. qui se. pupillum. ff. de acqui. hære. ob quam legem ductus Bald. in d.l. falsus, column. 4. C. de fur. versi. Ad primum redeo, docuit, quod si decurionibus omnis sit tributa potestas, & arbitrium à populo, super pacifico ciuitatis statu, in eos potestatem transferendo, valet, quod ab eis actum est, etiam si illi minus valere existiment. Qua Baldi doctrina ostenditur, non modo in Principe ipso procedere id, quod dictum est, sed in eo quoque, in quem Princeps ipse suam omnimodam transtulisset potestatem; quam sane extensionem intellexit Bald. nisi actus nudi officii, ac exercitii à

voluntate dependens demandatus fuerit. Nam tunc non valet, si ab eo fiat, qui suam ignorat potestatem, ex d. l. quæro. ff. de eo, qui pro tu. si vero actus iste nudi officii à necessitate penderet, inquit Bal. valere omni casu, ea ratione, quia non voluntas, sed iuris authoritas ratum facit, d. l. 2. §. 1. ff de iud.

Quæ autem de Principe dicta sunt, fortius hoc argumento confirmantur: nam in † principe omnis iurisdictio plenaria est radicata, & in eo originaliter est, vt cum princeps existat, non possit eam non habere iurisdictionem, vt probatur in l. 1. ff. de const. & in §. sed & quod principi, Instit. de iure nat. gent. & ciu not. Barto. in l. 1. sub num. 15. circa finem. ff de iurisd. om. iu. vnde dignitates omnes, omnia officia, & gradus ab ipso Principe, sicut riuuli à suo fonte, profluunt, Bald. in c. 1. §. iudices, de pace iur. firm. in vsibus feu. Ang. in rub. ff. de iurisd. om. iud. Maranta de ordine iud. par. 4. dist. 5. nu. 3. Verum vbicunque aliqua qualitas in aliquam personam est radicata, vt ab eadem donec in eodem statu permanet, euelli non possit, nihil operatur ignorãtia, quo ad inualiditatem, vt probat tex. in l. in suis. ff. de lib. & posthum. & in §. sui autem, Inst. de hær. qual. & differ. cum concordan. de quibus gloss. in d. l. in suis, in verbo, continuationem, iun. §. sui autem, Insti. de hær. quæ ab intest. defer.

18 (margin number beside line "to confirmantur")

CAVT. CXXX.

De syndicatu in iudicē vitando, cum quæstionem sapientis consilio consulendam commisit.

SVMMARIVM.

1 *Sententiam iniustam, si secundum sapientis consilium iudex tulerit, parte contradicente, poterit in syndicatu conueniri, & nu 4.*

Limita vt nu 3 & 5.

Vt autem tute iudex ipse sententiam secundum consi. sapien-

sapientis, absque eo, quod in syndicatu teneatur, dicere valeat, consilium datur nu. 2.

Doctori, iudicive turpe est ignorare, qua ipse tractauit.

IVdex si de partium † volūtate cuidam consulendā quæstionem commisit, & sententiam iniustam, secundum consilium dixerit, contradicente eo, contra quem lata fuerit, tempore syndicatus conueniri poterit, nam consilio iniusto stare non tenetur, argu. l. quidam decedens. §. pater. & l. Titium, & Mæuium, in princ. in 2. respon. ff. de admin. tut. cum sim. licet enim partes consenserint, vt causa committatur, non tamen consensisse videntur, quod per iudicem sententia proferatur, si male consultum fuerit, & ita Specu. tenet in tit. de req. consi. §. 1. sub num. 12. facit quod tradit Bar. in l. 1 §. si plures, nu. 10. ff. de exercit. & per leges prædictas, Barto. idem in his terminis decidit in l. si conuenerit, sub num. 4. ff. de re iudi. quodq; tenet Ioan. And. in reg. nullus ex consilio, in Mercu. omnes in c. si pro debilitate, ext. de offic. del. Ang. in l. si filius. ff. de iudic. & idem in consi. 186. & 188. cum aliis concord. de quibus d. Alex. in d. l. si conuenerit, sub nume. 11. vbi inquit istam veriorem esse opinio. & post eum ibi vide Ias. qui alias alleg. concordantes authoritates, nume. 18. cum sequen. Adde Sebast. Vant. de nullit. process. in titu. de nul. ex defectu iuris. & vnde, ac quibus mo. sub nu. 152. ac clarissimum tempestatis nostræ iurisconsul. d. Iacob. Menoch. de arbit. iud. libro 2. casu 339. num. 16. vbi pariter alios referunt. Vt autem iudex omnino sapientis consilium, siue iustum, siue iniustum sequendo, non teneatur in syndicatu, remedium adhibent Specu. in d. loco, & Barto. in d. l. si conuenerit, cui post alios assentiunt Alex. & Ias. quod † in commissione apponi curam habeat; quod partes ex nunc consentiunt, vt secundum consilium talis consultoris sententia feratur; tunc enim iudex conueniri nō poterit, pro quare allegat Barto. ipsam l. si conuenerit. Ad quod etiam sufficere Bar. putat, si † statutum diceret, quod iudex teneatur sequi consiliū sapientis, prout simile extat statutum Brixiæ in ciuilibus, rubr. decima sexta, in reform. § fina. & istam Bartoli doctrinam sequitur Alexan. & ipsam pariter approbat

Ias.in d.l.si conuenerit,sub num.20.versicu.sed d. Alexan. tenet cum Bar.hic,& melius,&c.Bal.in l. obseruare.§.proficisci.quæstio. trigesima prima.de offic. procon. Calcan. consi. 82.Scala de cons. sapien. libro 4. cap.26. versicu. Tertio quando, & versicu. quarto si ex;& Menoch.in præcitato casu339.num.33.

4 Quo † ad id autem,quod superius dictum est, iudicem secundum consilium iniquum sapientis tunc iudicantem, quando simpliciter absque cautela prædicta partes consulendam causam petierint,teneri in sindicatu,licet Bal.in d. l.obseruare.d.§.proficisci.quæstio. decimatertia. de offic. proc.& in l.mancipia. C.de seru. fugit. contra Bartolū tenuisse videatur; ac contra eum tenuerint Imola, & Castr. in d.l.si conuenerit,vt refert Alexan.ibi num.12. & Ias. sub nu.19.ea scilicet ratione,quia iudex iustam habet sequendi consilium causam, maxime cum partes in consultoris personam tanquam peritam,consenserunt, argu.l.secunda, cum ibi not.ff. quod quis.iur.nisi modo cōsilium manifestum contineret iniquitatem.

Tu tamē circa hoc dicas Bartoli procedere opinionem,
5 nisi † modo persona ad consulendum electa famosus esset Doctor; tunc enim excusaretur,nisi illud consilium manifestum contineret errorem, vt per Bal. in c. veniens, circa med.ex.de testib.quem refert Ias.in d.l. si conuenerit, sub d.num.19. in fin. Et Bartoli supradictam opi. contra Imo. & Castr.defendit Alexan.sub d.num.12. quia etiam iudex videtur se peritū asserere;iux.no. in d.l.2.ff.quod quis.iur.
6 vnde † turpe videtur ipsi iudici allegare, quod imperito cōsultori crediderit,arg.l.2.§. Seruius autem Sulpitius.ff. de orig.iur.clare Barto.ad hoc in l. in bonorum, in fi.ff.de bon.poss.tit. generali,Bal. & Salicet. in l. iuris. C. qui admitti,& quæ etiam reassumit Iason sub d.num.19.

CAVT. CXXXI.

De eo, qui volens ad Papam appellare ab hostiariis in Consistorio non introducitur.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Copiam iudicis qui non habet, si protestatur, prosequenda appellationis tempus ei non currit, & ideo datur consil. pro eo, quo qui ad summum Pontificem appellat, nec ab hostiariis introducitur, num. 2.*

IVdicis †copiam nō habenti tempus appellationis prosequendæ currere non incipit, dummodò protestetur, secundum Bal. in c. plerunq;, de rescri. quem refert Ias. in l. properandum. §. fin autem vtraque, num. 4. C. de iud. & imo ipse Ias. sub d. nume. 4. ex Ang. in auth. sed & lis. C. de tempo. appel. narrat cautelam quandam de consuetudine in cur. Rom. introductam (quam hic inserere visum est.) Quod † quando quis ad summum Pontificem appellat, quia per consequens causa in eius consistorio introduci debet, si appellare volentem prohibent hostiarii ingredi, per id ab eius negotio ille non desistit, sed postquā ad portam accesserit, & ad eam, pro causa in consistorio introducenda pulsarit, si viderit sibi ab hostiariis negatam introductionem, notarium coram testibus roget, & protestetur, quod per eum non stat, sed per hostiarios, qui ingressum denegant. quam consuetudinem, & cautelam nota tu, qui Romæ causas agis: quæque cautela in aliis similibus cautos reddat causidicos, vbicunque sint.

CAVT. CXXXII.

De iuramento iudiciali, necessario, in litem, & extra.

SVMMARIVM.

Iuramentum veritatis, litisq; decisorium modò in iudicio, modò extra præstatur, & eius tā iudicialis, quàm extra diuisio, & declaratio, num. 22.

2 *Iuramentum in iudicio delatum an recusari valeat, & de intellectu l. manifestæ, de iureiur.*

Et an ad ipsum præstandum danda sit dilatio, sub nu. 3. vers. bene. Ac quando data est dilatio an interim deferēs pœnitere valeat, & ne valeat pœnitere cau-

tela datur: qua tamen cautela non facit quin ex iusta causa reuocari possit, & qua sit ista iusta causa, sub d.num.3. Vers. interim, vsque ad num.4.

3 *Iuramentum iudiciale cum defertur, quo sit agendum consilio.*

Iuramentum calumnia non recipit dilationem, sub nume.3.

4 *Iuramentum necessarium, quid sit, & quare necessarium dicatur, num. seq.*

Idque necessarium iuramentum suppletorium alio vocabulo appellatur, num.6.

7 *Iuramentum purgationis, quid sit remißiue.*

8 *Iuramentum in litem quid sit, & quotuplex.*

9 *Iuramētum iudiciale simplex, & iudiciale necessarium, siue suppletorium, in quo differant, & nu. 10.15.16. & in quo conueniant, num.19.20.21.*

11 *Actionem, & exceptionem ex iuramento iudiciali, vel necessario ortam, qualem iurantes habeant, secundum præstiti iuramenti modum, declaratur, & nu. 12.13.14.*

16 *Iuramentum necessarium suppletorium quando retractari valeat, & declarando sequere, num.17.*

17 *Sententia iuramenti prætextu lata, quando retractetur.*

18 *Probationes qui paratas non habet, sed credit se ad eas instrumenta inuenturum, qua vtatur cautela.*

23 *Litigantes ad lites euitandas, quid agant.*

24 *Actio, & exceptio ex iuramento extraiudiciali litis decisorio nascitur.*

25 *Iuramentum extraiudiciale quandoque solet esse confirmatorium, quandoque obligationis introductorium, & num. seq.*

27 *Obligationem vt introducas, cum alias introduci non possit, consilium datur.*

1 IVramentum † veritatis, litisque decisorium aliud in iudicio, aliud extra iudicium præstari solet: quod in iudicio præstatur, aliud est iudiciale, aliud necessarium dictū, vt per gl. & doct. in rub. & in l.1.ff. de iureiu. & Pract.

Pap-

Pap. in for. iuram. quod præstatur à parte parti, in glos. 1. in prin. & idem in for. resp. rei in act. rea. in ver. iurisiurandi, sub n. 2. iudiciale id est, quod in iudicio pars vna alteri defert, iudice approbāte, vt declarāt gl. & omnes in d. rub. ff. de iureiu. Bar. in d. l. 1. per eū tex. ff. e. gl. & Doct. in l. in bonæ fidei. C. e. gl. in c. fi. ext. e. ac Ripa in l. admonendi, n. 4. ff. e. quodque antequam iudex approbet, necessarium nō est subire: imo antequam suscipiatur, recusari potest, atq; referri. l. generaliter. §. fin autem is, cui. C. de reb. cred. & iureiu. prout ita intelligitur, vt inferius subiiciam.

Olim † vero recusari non poterat, sed bene referri. l. manifestæ turpitudinis. ff. de iureiu. cum qua videtur concordare tex. l. delata. C. e. vel illa antiqua lex, & d. l. delata, ita est intelligenda; manifestam scilicet esse turpitudinem nolle, nec iurare, nec iusiurādum referre, cum scilicet iam susceptum sit iuramentum, vt per Azo. in sum. C. de reb. cre. & iur. sub n. 5. & per gl. in d. l. manifestæ: sed Bar. in d. l. generaliter. §. sed iuramento, in quo §. etiam expedit. d. §. fin autem, n. 2. notat (quodq; ibidem tenet n. 5. sequitur Ias. in d. l. manifestæ, sub nu. 5. vbi dicit ita docto. ibidem, & in d. §. fin autem, limitare ipsam l. manifestæ (iuramentum scilicet à parte in iudicio delatum recusari non posse, nisi referatur, cum recusationis legitima non subsit causa, ideoq; solum per d. l. generaliter in d. §. fin autem is, cui legē antiquam obscure loquentem declaratam esse, vt indistincte procedat, cum nulla existat causa, qua iuramentum ipsum recusetur. Verum Bart. ipse in d. l. manifestæ, sub n. 2. iuncto nu. 3. se declarat, dicens hoc verum, quando iudex approbauit, vt & paulo inferius ego afferā; & causas legitimas Bart. ipse subiicit in d. l. manifestæ, quas ibidem Docto. prosequuntur, quos pro his tu ipse videre poteris, cum Abb. in d. c. fi. num. 5. ext. de iureiu. & cum aliis ibidem. Licet autem Papien. in pract. in d. for. resp. rei. in d. verbo, iurisiurandi, sub num. 3. dicat, hodie eam esse approbatam opinio. quòd ante susceptum iuramentum recusatio fieri queat, post vero nequaquā, ni[si] [le]gitima superueniat causa, & ita d. l. antiquam termi[n]andam fore, per tex. in d. c. fi. ext. de iureiu. & ibi per glos. 1. & istam quoque hodie esse communem opinio. tradat idem Papien. in for. iur. quid

præstatur à par.parti, in d.gl.1.sub num. 3. Tu tamen conclusionem istam intellige veram, nisi iudex iuramentum ipsum approbarit, & parti, cui erit delatum p. æc... petit, vt iuret, quia tunc recusare non poterit, vbicunque legitima non aderit recusandi causa, vt ita intelligit text. dicta § si autem is, cui tradit Bart. in d.l. manifestæ, nu.3. quem sane intellectum communiter receptum affert ibidem Alexan. sub num. 2. versic. Respondetur ergo communiter, & Ias. sub num. 2. ad finem, quod & tradit sub num. ?. ad finem, & istud etiam sequitur Rober. Mar. post eos, quos allegat, in tract. de ord. iud. parte 2. sextæ par. prin. vers. nonus actus, num. 11. & l. ipsam, manifestæ turpitudinis, eleganter declarat Bart. Soc. regu. mihi 255. limitat. 2. vbi concludit cum Specu. in titu. de iur. del. §.1. vers. si autem actor, & Abbate in d. cap. fi. ext. de iur. per Socin. ibi relatis, quod ipsa lex procedat, vbicunque aliqua est pro deferente præsumptio: secus si nulla esset præsumptio, quia tūc indistincte recusari iuramentum delatum potest: non enim tunc ille, cui defertur, aliquam committit turpitudinem, cum nulla adsit pro deferente præsumptio, & ità quoque tenet Hostien. in summa de iur. in rub. de iur. assertio §.1. versic. vel posset aliter intelligi, quem refert Socin. in suprad. cto loco: hanc opin. sequitur etiam Ioan. And. in d.c. fi. ext. de iur. super tex. in ver. nihil præstitit, & super gl. 2. prout refert ibi Panor. qui etiam dicit, quòd ita videtur sentire gl. & Barto. in d.l. in bona fidei. C. de reb. cred. & iur. & in d.l. admonendi, prædictam quoque sententiam habuit ipse Abb. Panor. in c.2. in vlt. not. extra de prob. & hanc pariter opin. sensit Bald. in l.2. in repet. fi. de iureiu. Soc. cons. 184. volum. 2. qui concludit, quòd pro ista opinione esset iudicandum, & istam pariter sententiam secutus est Cur. Iun. in d.l. manifestæ. sub num. 4. vbi istam putauit veriorem esse opinionem, & horum doctorum præcipuum est fundamentum in l. qui accusare. C. de eden. & in d.c. fin. §. sane, ext. de iur. vbi actore nihil probante dicitur reo non esse deferendum iuramentum, sed ipsum absolui debere. Contrarium autem sensit Alb. ... cons. post Iac. de Ra. in d. l. in bonæ fidei, & in d. l. admonendi, vbi dicit quod ita vidit pluries practicari, & quod fuit originale dictum Gui. de

Suz.

Suæ. hanc quoque opin. tenuit Bal. in d. l. manifestæ, in lect. antiqua, non tamen mentionem facit de dicto Specu. idē videtur etiam esse de mente Angel. in eadem. l. manif. & tenet Castr. in l. iusiurandum, & ad pecunias. §. ait prætor. ff. de iur. & in d. l. manifestæ, motus per eam. l. & per d. §. ait prætor, qui & respondet ad d. l. qui accusare, quod limitatur per d. l. manifestæ & dicit etiam, quòd tex. d. §. sanè, pro contraria parte pariter allegatus, loquitur in iuramento necessario, seu purgationis, quod defertur à Iudice, non à parte, & hanc quoque sententiam secutus est. d. Franc. de Aret. in d. c. 2. de prob. per tria fundamenta, & Decius ibidem: Lanfran. Brix. in d. l. admonendi, colum. 9. versic. Dicebam enim per gl. nostram, Alexan. & Ias. in d. l. manifestæ, & ibi ad ipsum Alex. Thom. Diplo. in verbo referre vbi dicit, quòd ita practicauit, & obtinuit: Ripa post Ias. in d. l. admonendi, sub num. 65. vbi dicit, quòd opinio ista in practica seruatur, ex quibus sanè patet, passum hunc valdè esse controuersum, & inquit Ias. in d. l. manifestæ, sub num. 3. vers. & sic ex prædictis, quòd facile esset vtranque sustinere opin. Qui tamen mox contra Spec. & alios, & sic contra primam opinionem (vt dixi) tenet per sex fundamenta, vt & ipse Ias. in repet. d. l. admonendi, sub num. 72. in fine ait, partem istam esse communiorem: pulchrè tamen (& verè opinor) Ripa in loco prædicto opiniones cōciliat, dicens: Aut actor probare tentauit, & non potuit, & tunc procedat opin. Spec. & sequacium, per tex. d. l. qui accusare, aut probare non tentauit, & tunc procedat contraria opin. & communis, vt scilicet actor, etiam si nihil præstiterit, iuramentum deferre valeat, iuxta d. l. manifestæ. & hæc Ripæ conciliatio multam sapit æquitatem, vt tu ipse videre potes, quam bene no. Quin & si ille cui delatum esset iuramentum, illud recusaret, dicens se velle probare per testes, aut per instrumenta, audiendus non esset, sed adhuc procederet tex. d. l. manifestæ, in eum modum, quem supra declaraui, quæ erit magna extensio ad ipsam. l. manifestæ, quam tenere videtur Bart. (quem refert Ias. in modò citando loco) in l. fi. ff. de in lit. iurand. qui tamen secus esse dicit in iuramento in litem; quia potest ipsum recusare, ac illi renunciare, & per testes probare, cum sit in eius fauorē

introductum: Et prædictam opin. de iudiciali iuramento apertè tenet Ias. in d. l. manifestæ. q 3. & istam quoque partem sequitur ibi Purpur. num. 13. cum duob. seq. quem refert Boer. ad hoc in decis. 95. vbi nume. 2. ait, ita in Senatu
5 Burdeg. conclusum fuisse. Erit † ergo ex prædictis pro eo consilium, cui iudiciale fuerit delatum iuramentum, & iurare noluerit, vt illud, si sibi videbitur, deferenti referat, vel iudice non approbante, ipsum iuramentum omnino recuset, (vnde ipsi bonum erit, propitium habere iudicem) Aut si susceperit, vel iudex approbauerit, vt inspiciat, an causa existat, qua illud recusare valeat. Et quādo iudex cogere voluerit, nec erit recusandi causa vlla, cautus quoque sit, quod si id in litis occurrat initio, & antequam de calumnia iuretur, faciat deferentem de calumnia iurare, vt pro hoc separatam ponere caut. reseruo, infra caut. 138. vbi pro hac re vide. Ad quod quidem vt ibi quoque dicam præstādum iuramentum calumniæ terminus non datur, vt not. docto. insuper Abb. Sicu. in c. cum causam. extra de iu. cal. Soc. reg. 258. vbi duas ad id tradit limit. & Boer. decis. 243. sub n. 1 B ne illi, cui iudiciale delatum est iuram. ad ipsum præstandum danda est dilatio, si petatur, d. L. iusiarandū, in princip. Interim autem, qui detulit, pœnitere poterit. l. non erit. § fi. cum l. sequen. ff. de iur. ideo, si ille, cui sit delatum iuramentum, istud obuiam ire voluerit, ne remitti possit ipsum iuramentum, cautela erit, quod in continenti acceptet, & dicat se velle tempus ad deliberandum quid iuret, quod fieri potest. d. l. iusiurandum & ad pecunias. §. 1. per quem tex. ita docet Bar. in d. l. non erit. §. si neque. numero tertio, quem ibi communiter sequuntur Doctores. Nam post talem acceptionem deferens non poterit, nisi ex iusta causa, reuocare, vt per Bar. ibi, sub numero 4. & Ias. in princ. post alios ibi; Doct. in l. si quis iusiurandum. C. eo. & Boe. d. decis. 243. sub numero 2. quænam autem sit iusta reuocandi causa, vide Bartol. in d. §. si neque, & Doct. ibi. max. Alexan. & Ias. & est text. in d. l. si quis iusiurandum, vbi Doct. puta, quia deferenti probationes superuenerunt.

Necessarium, † modò iuramentum, quod pariter in iu-
4 dicio contingit, est illud, quod à iudice defertur in proba-

tionum

tionum supplementum, de quo plenè per Scrib. in d.l.admonendi, & maxime Ias. in 1. & 2. lect. ff. de iur. Doct. in d. l. in bonæfidei. C. eodem. & in d. c. fina. extra eodem.

Dicitur † autem necessarium istud iuramentum, quia 5 ex necessitate defertur, parte petente, etiam altera parte inuita, vt probatur in d.l. in bonæfidei, in verb. oportet. prout considerat Mar. de ord. iudi. d. 2. par. 6. par. prin. vers. nonus actus, qui successiue emergit in iudi. alias iuramentum, num. 2.

Vocatur † & alio vocabulo suppletorium istud necessarium iuramentum, eo, quia in probationum defertur 6 supplementum, vt per Mar. d. prox. vers. in prin. Menoch. de arb. iud. lib. 2. casu 190. in princ.

Et † aduerte, quia hic attingo necessarium veritatis: nã 7 est & aliud necessarium, & litis decisorium, sed purgationis, de quo in l. præsenti. §. sic vbi. C. de his, qui ad eccle. confug. & in authen. nouo iure. C. de pœ. iud. qui male iud. † & est aliud, quod à iudice parte etiam inuita, ad instar 8 necessarii, defertur iuramẽtum, in defectum probationis, pro lite .s. extimanda examinãdave, &, vt vno dicã verbo, quod vocatur iuramẽtum in litẽ, de quo in c. fi. extra quod me. cau. in l. tutor, qui repertorium. ff. de admin. tut. in l. si quãdo. C. vnde vi, & plene per to. ti. ff & C. de in lit. iuran. & de quo tractatũ fecit Plot. de in lit. iur. in solenni rep. l. si quãdo. C. vnde vi. Et dicitur id iuramentum in litem, quia non defertur nisi in lite, & litis decidendæ occasione, Ias. in rub. ff. de in lit. iur. quodque iuramentum in litem refertur ad litigatores, & litis respondet æstimationi; nã iurat actor, vel accusator (non vnquam reus, vt colligitur tot. titu. ff. & C. de in lit. iur. & tradit Ias. in rub. ff. eo. in 2. differ.) in litem, quando per eius iuramentum declarat, & est in causa propria testis, cui creditur pro plena probatione, quanta pecunia non tantum litis sumptus, sed totam æstimat causam cum omnibus damnis. l. videamus. §. iurare, & per to. titu. de in lit. iur. D. Io. Oldendorpius, in eius tract. de copia verb. & rerum in iure ciuili, versic. lis. ibi, in litem iurare. Sic & in litem iurare est per sacramenti religionem æstimare rem in litẽ deductam, & ab actore controuersam, quantũ in litem affectionis, vel veritatis ipse æstimauerit

actor.D.Ioach.Mynsing.in §.actionum.num.2.Institu.de actio.non quod actor ipse ex se ipso, & propria iuret authoritate, sed iudice deferente.d.l.videamus.§.deferre: iudice inquam aestimante ob rei dolum tantum, non etiam ob latam culpam.l.in actionibus,&ibi glos.& Doctores communiter.ff.de in litem iuran.in quinta differentia, vbi tamen dicit ex lata culpa posse iurari contra tutorem. l.alio.C.eodem.Dic clarius contra tutorem posse in litem iurari etiam ob leuem culpam,at contra eius haeredem,nisi ob latam.l.is qui.C.eodem.& d.l.alio,&ibi glos.& Salicet.Plot.sua repet.l.si quando.§.3.ad finem, & §.49.n.16. C.vnde vi.Iuramentum autē in litem triplex est, secūdum Paulum de Castr. Ias. & alios in d.rubri.ff.de in litem iuran.Anton.Corset.in tract. de iureiuran.in 5. euidentiali, Plot.in d.repet.l.si quando.§.53.num.3.& Menoch.de arbi. iud.libro 2.casu 207.num. 4. primum est, quod praestatur ratione particularis interesse, secundum particularem affectionem; exemplum, commodaui tibi librum meum, per sententiam diffinitiuam es condemnatus ad restituendum:tu habes librum.quem restituere potes sed es in dolo, ac contumacia: certe lex disponit,quod iudex, dolosi cōtumacis odio, mihi deferat in litem iuramentum de affectione, vt quamuis liber secundum communem aestimationem non aestimaretur,nisi vno aureo,ego tamē possem de pluri habere affectionem, veluti de 20. vel 40.aureis:nam liber posset mihi ita esse carus,quia in eo diu studui,& multas apostillas feci,& quę requirantur,vt istud iuramentum possit praestari,vide Ias. in d.l.in actionibus.ff. de in litem iur. & istud dicitur iuramentum affectionis, quia ita mihi conuenit, quod nulli alteri conuenit, Corset. in d. tract. de iur.in 5.euidentiali, versicu. aliud.Plot. d. §.quinquagesimotertio, sub num.3. & de quo plene Menoch.d.casu 207.Secundum est iuramentum in litem, quod super singulari inter esse, & extra rem praestatur,puta quando agitur pro tali re.in qua non cadit affectio,vt in nummis ,nam tunc non potest de affectione iurari,sed de alio singulari interesse, quod mihi cōuenit,ita,vt nulli alteri conueniat,& si sit extra rem,quia non cadit interesse intrinsecum.l.nummis,vbi etiam Ias.ff. de in litem iuran.

dura-

dummodo agatur ex aliqua ex illis actionibus bonæ fidei, Plot. d. §. 52. nu. 3. qui allegat Corser. in d. §. euiden. n. 13. & exemplum ponit Iaſ. in d. rub. de in litem iur. num. 4. cum quis depoſuit pecuniam penes te, quam reſtituere condemnatus es, & quia non reſtituis, perdidi pignora mea, vel in aliam pœnam incidi: iſto caſu debet iudex propter non ſoluentis contumaciam deferre mihi iuramentum in litẽ, non quidem de affectione, quia in nummis (vt dixi) nõ cadit affectio, ſed de meo intereſſe ſingulari extra rem; hoc eſt, vt ego iurem in litem, inquantum ſim damnatus per hoc quòd pecuniam non reſtitui. Tertium & vltimum eſt iuramentum in litem, quod eſt de veritate, ſecundum cõmune intereſſe, & illud præſtatur, in actionibus ſtricti iuris, non etiam arbitrariis, & quia aliàs difficilis eſt veritatis probatio, quando debitor ſpeciei fuit in mora & dolo reſtituendi, & poſt eius moram ſpecies eſt perempta, nam contra moroſum ad probãdam æſtimationem rei peremptæ, non ſecundum meam affectionem, ſed ſecundum ꝙ æſtimaretur communiter, iuratur. d. l. in actionib. §. planè. cum l. ſequ. ſic & de iſta tertia iuramenti ſpecie tractat Menoch. de arb. iud. lib. 2. caſu 208. Et id iuramentum in litem poteſt dici neceſſarium non vere, ſed cauſatiue, quando deficiunt aliæ probationes, Bar. & Caſt. in l. fina. ff. de in litem iur. Iaſ. in d. rub. ff. eo. Plotus d. tract. de in litem iur. d. §. 53. ſub num. 3. quæ autem ſit differentia inter iſtud in litem appellatum iuramentum, & iuramentum voluntarium, vel iudiciale tradit Iaſ. in d. rub. de in litem iur. vbi 13. ponit differentias: & quanta ſit diſtantia inter iſtud iuramentum in litem, & iuramentum neceſſarium, ſiue probationis ſuppletorium, tu ipſe ex prædictis, & in illis locis, in quibus de his tractatur, facile colligere poteſt. Dicamus ergo quænam ſit differentia, & quæ ſimilitudo inter duo iudicii iuramenta hæc; videlicet iudiciale ſimplex, & iudiciale neceſſarium, ſuo loco caut. more noſtro ſubiiciendo.

Eſt igitur ſciendum in primis, quòd † ſimplex quandoque euitari poteſt: neceſſarium vero non ita, prout ſuprà habuiſtis: itidem iudiciale defertur à parte parti, iudice approbante, nullis etiam exiſtentibus probationibus, vt ſupra patet: neceſſariũ autem à iudice defertur parte pe- 9

tente, etiam altera parte inuita, in supplementum semiplenæ probationis, d. l. in bonæ fidei, in verbo, oportet. d. l. admonendi, iuncta gl. & Doctoribus.

10 Pariter † ex iudiciali iuramento datur ei, qui iurauit, actio & exceptio, absque alia sententia. l. nā & postea. §. iusiurandū, & l. duobus. §. exceptio, & §. fin. ff. de iureiu. Pact. Papien. in d. for. resp. rei d. verbo, iurisiurandi, nu. 7. Iaf. in d. rub. de in litem iur. in x. differ. ex necessario autem nec actio, neque exceptio datur, nisi lata sit sententia. d. l. admonendi, & d. l. in bonæ fidei: ac tradit Pap. vbi modo supra.

11 Et † quod ad actionem, & exceptionem, quæ ad illos, qui vel ex iudiciali, vel necessario iurarunt, spectat, aduertendum est, quòd quo ad actionem, quandoq; eam habere possunt simpliciter in factum, quandoq; vtilem ex aliquo contractu, (scilicet personalem vtilem) quandoque in fa-
12 ctum, & vtilem ad rem vendicandam: in † factum simpliciter habere possunt, si iurauerit, quid eis deberi, non ad-
13 iecta forma, qua id debeatur: vtilem personalem, † si iurarint, quid sibi deberi, adiecta forma, qua in esse res producatur, secundum quod dicitur in l. Iulianus. §. si quis. ff. ad
14 exhib. sed actionem † in factum, ac vtilem rei vendicationem aliqui habere possunt, cum rem ipsorū esse iurarint: quoad autem exceptionem, eam ipsam illi habere possunt (non autem actionem) cum iurarint rem alicuius alterius personæ non esse, & pro omnibus his, quæ de actione, & exceptione dixi, vide quæ tradit Azo in summa. C. de rebus cred. & iureiur. sub num. 25.

15 Differunt † quoque iudiciale, & necessarium iuramentū: quia iudiciale nunquam retractatur. d. l. nō erit. §. da-
16 to. & d. l. admonendi, in fi. ibiq; not. ff. de iu. Necessarium † vero retractari potest, tunc, cum qui sententiam pro se, necessarii iuramenti, sed falsū prætextu, obtinuerit, nam inuentis de nouo, instrumentis, falsum ipsum demonstratur iuramentum, & proinde sententiam ipsam retractandam
17 esse, iuxta tex. d. l. admonendi, vbi & Bar. ac cæteri: sed † locum id habet cum sententia super ipso iuramento fundatur, secus si super aliis concludentibus probationibus. l. imperatores. ff. de re iud. & l. sub specie. C. eo. ibique glo. & Scrib.

Scrib. declarant, vt etiam in d. l. admonendi. dũ ergo dici tur, quòd necessarium iuramentum per nouiter reperta instrumenta retractatur. Papien. in d. ver. iurisiurandi, n. 8. cautelam † pro eo tradit, qui actionem suam, vel exceptio- 18
nem probare nequit, sed suspicatur fortasse, se reperire posse suo tempore actionis, vel exceptionis instrumenta, quod operetur cum iudice, vt ex officio suo parti aduersæ iuramentum id deferat, sed tu dic secundum requisita in d. l. admonendi. Vidimus in quibus differant iudiciale, & necessarium iuramentum, congruum modo est, vt aliqualiter dicamus, in quibus inuicem conueniant. Dico † igitur, 19
quod istud iudiciale veritatis iuramentum cum necessario conuenit, ex eo, quia actionem, & exceptionem ambo producunt; dum tamen ex necessario sententia oriatur, vt superius dicebam, in vers. pariter ex iudiciali, numero decimo.

Conueniunt † & insimul, quoniam ambo in iudicium 20
præstantur, vt d. l. 1. in fine, & in l. 3. ff. de iur. iuncta d. l. admonendi, & d. l. in bonæ fidei: similiter conueniunt; † quia 21
ambo sunt veritatis, litisque decisoria iuramenta, vt per gl. in d. rubr. ff. de iur. & per Papien. in d. ver. iurisiurandi, sub num. 2. & in d. for. iur. quod præsti. à par. par. in glos. 1. sub num. 1. Quot autem concurrere debeant ad hoc necessarium petendum iuramentum, reseruo in seq. cautela, vbi aliqua addam, quæ circa id sunt dicenda. Hactenus de his iuramentis, quæ in iudicio præstari solent, dictum est; sequitur de iuramento extraiudiciali veritatis, litisque decisorio: Et † illud est, quod conuentionale appellatur, & liti- 22
gatorum ipsorum pactione præstatur. d. l. 1. & ibi no. & l. iusiurandum, quod ex conuentione. ff. de iur. Ex † quo bo- 23
num desumitur consi. vt litigantes ad euitandos litis strepitus eorum extraiudiciali conuentione litem dirimere studeant: nam † & hoc etiam modò actio, & exceptio nasce- 24
tur, vt per Bal. in d. l. iusiurandũ, quod ex conu. Sunt, & aliæ sacramenti extraiudicialis (non litis decisorii) species: quia † quoddam est confirmatorium, quod contractum etiam 25
inualidum confirmat, de quo in authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. & de hoc tractabo infra in caut. 134. & quoddam † quoq; est obligationis introductorium, cũ 26

aliàs nulla præcedente causa obligatio introduci non possit, & de his tractat Bar. in d. l. iusiurandum. & plenius in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss.

27 Circa † igitur istud iuramentum, tunc cautus sis, vt ex ipso scias obligationem introducere, cum alias introduci non posset.

CAVT. CXXXIII.

De his quæ requiruntur ad necessarium petendum iuramentum, & quando peti debeat.

SVMMARIVM.

2 *Necessarium iuramentum non præstatur, cum semiplena probatio ex aliqua præsumptione eliditur: item cum actor semiplene, & reus quoque semip. probauit reo potius, quàm actori defertur, nu. 3.*

Quod deferri potest, etiam post conclusum in causa, si ante petitum sit, nu. 21.

Et ad ipsum petẽdum sufficiet clausula iur, & iust. ministrari, num. 22.

Item est deferendum actori bonæ conditionis, & semiplene probanti, non reo nihil probanti, nu. 16.

Quodq; vt deferri possit, quæ requirantur, num. 1. 2. 3. 5. 7. 9. 17. 20. 22. 25.

Et ob istud petendum practica datur, nu. 23. & 26.

Item docetur iudex quid agere debeat in deferendo hoc iur. num. 13. & seq.

Ipsumq; iuramentum non defertur verisimiliter deieraturo, num. 14. & imo fæneratori non defertur, num. 10.

Limita num. 12.

Item non defertur heredi, & quare, nu. 8. Item an rusticus, & pauper sint suspecti.

4 *Semiplena probatio quomodo inducatur, & num. seq.*

6 *Fama per duos saltem testes probari debet,*

11 *Vsurarii sunt infames.*

17 *Causa magna non admittunt iuram. suppletorium, sed bene*

bene purgationis,& num. 19. Limita nu. 18. Et vna etiam additur causa, quando non defertur istud iuram. scilicet cum quis agit ad pœnas. l. si quis m.ior. C. de transf. quo casu adimplementum suum non potest probare per suppletorium iuramentum.

24 *Iudex litem suam faceret, cum non daret dandum iuram. necessarium.*

27 *Citatio semper requiritur, cum aliquid iudex, etiam ex suo officio facit.*

28 *Iudici an stetur assertioni, dicentis, se iuram. detulisse causa cognita.*

IVramentum ergo necessarium, siue suppletorium quale sit, clare habes in superiori cautela. Hic autem, non abre, aliqua addenda duxi, quæ ad ipsum deferendum necessarium iuramētum concurrere debent. Sex igitur in effectu copulatiue requiruntur, quorum aliquo deficiente, iuramentum id deferri non potest.

Et primum † illud est (quod in præc. c. sub num. 9. tetigi) vt semiplene probatum sit, quod videtur esse de mente gl. in l. fi. in prin. in gl. magna. ff. quod met. cau. & in l. 3. §. 1. in ver. si leuior. ff. de minorib. tradit aperte gl. in l. 1. in ver. non fit. C. qui, & aduer. quos, sic etiam sentire videtur ipsa gl. fi. in l. in bonæ fidei, quæ est gl. magna. C. de reb. cred. & iur. & gl. pen. in l. admonendi. ff. de iur. ac ibi tradit Bar. sub nu. 57. ver. his præmissis, Alex. nu. 33. Ias. in 1. lect. nu. 15. sub nu. 75. & sub nu. 118. & in 2. lect. nu. 86. sub n. 258. ac nu. 312. & Ripa sub nu. 2. Pap. in for. resp. rei, in verbo, iurisiurandi, num. 9. Rob. Mar. de ord. iudi. par. 2. 6. par. prin. vers. nonus actus, aliàs iuramentum, nu. 4. qui & ipse ponit sex requisita, sed ita non vt ego nec illa omnia, quæ ego pono, comprehenden: etiam in his illa pariter sex, quæ ipse ponit, sic & de semiplena probatione ad istud iuramentum necessaria, tradit D. Iac. Menoch. de arb. iud. lib. 2. casu 190. nu. 2. quo in casu quinq; tantum ponit requisita: & ita semiplenam requiri probationem communiter tenēt & Theorici, ac Practici: ꝙ † intantum verum est, vt si ipsa semiplena 2 probatio esset in aliquo elisa per contrarias probationes, iuram. istud deferri non posset, vt no. gl. & Bal. in d. l. 1. C. qui, & adu. quos, Rom. consil. 91. col. pe. Alexand. consil. 31.

in prin.vol.1.& in conſ.183.nu.14.vol.6.Marſ.ſing.197 Maran.vbi ſup.num.9.Ripa in d.l.admonendi,num.210.cum
3 ſequ. Q[illegible]re † & ſi actor ſemiplene ſuam probaſſet intentionem,& reus quoq; ſuam exceptionem ſemiplene probaſſet,actori non eſſet deferendum iuramentum iſtud,ſed reo,in pari enim cauſa magis fauendũ eſt reo,quàm actori.l.Arrianus.ff.de act.& obl.& l.fauorabiliores.ff.de reg. iu.cum ſi.& ita expreſſe firmat Spe.in ti. de iuram. delat.§. 1.ver.quid ſi actor habet vnam,n.9.ibiq; Io.And.ad ipſum. litera B.& qui ſe ſcripſiſſe dicit c.ſi.in vlt.gl.poſt princ. ext. de iud.idemq; tradit gl.in §.ſi veró pecuniæ,in ver.iureiurando, in auth.de nup. quæ tamen vult, quod iſto in caſu honeſtiori deferatur,vt & voluit Gui.de Suz. quem refert Io.An.ad Spe.d.in loco,litera A. Et prædictam quoq; ſententiam,reo magis,quam actori deferendum iuramentũ, cum vterque ſemiplene probaſſet. ſequitur Alex.in d.l.admonendi,ſub num 54. ac eandem ibidem in rep.tenet Iaſ. ſub n.313.ver.quinq; caſus,& Mẽ.d.caſu 190.n.19. Semiple-
4 na † autem inducitur probatio,aut per vnum teſtem omni exceptióne maiorem,aut per priuatam ſcripturá, aut per [illegible]terarum comparationem aut per fugam rei, vt per gloſ. [illegible] d.l.in bonæ fidei,& in d.l.admonendi.in ver.exacto,&
[illegible] [illegible]e proſequitur Bar.& Doct. latiſſime Iaſ.in 1. & 2. lec.
5 [illegible] Doct.addunt etiam famam:has † ſemiplenas pro-
[illegible] [illegible]s intelligendo ita prodeſſe,ſi ſint in ſe perfecte ſe-
[illegible] [illegible] apparentes,& in ſua ſpecie perfecte demonſtra-
6 tæ, put[illegible] vnus teſtis de veritate, & duo de fama: nam † ad probandam famam,vt ſemiplenam faciat probationem, duo requiruntur teſtes.c. veniens. 1. ex de teſt. & ibi Doct. a[illegible]ſt de hoc gl.in l.3.§ eiuſdem, in ver.confirmat. ff. e.de te[illegible]te Bar.in l.de minore.§.plurimum. ff.de q.tradit Iaſ. in [illegible] d.l.admonendi,ſub num.256. verſic. iſtam concl.& communem ex alijs,quos allegat,docet Iul.Clar.in prac.§.
7 ſi.quæſt.6.ver.ſciendum eſt autem. Secundum † eſt requiſitum,ad hoc,vt neceſſariũ deferatur iuramẽtum,q; actor iurare debens ſciat veritatem rei, per veram ſcientiã, quæ ſenſu corporeo percipitur, vt no.gl. magna in d.l. in bonæ fidei,& in d.l.admonendi,in d.ver.exacto & ibi Bar.ſub n. 57. in ſi. Iaſ.in rep. ſub n.312, ver. ſecundus caſus, Mar.vbi ſup,

sup.n.5. Menoc.d.casu.190.n.5.& imo hæredi † non defer- 8
tur, quia verisimiliter negotii ignorat veritatem, qd probat
tex. in l. qui in alterius. ff. de reg. iu. tradit Bal. in d. l. in bo-
næ fidei, num. 10. Soc. cons. 194. ante num. 1. vers. confirma-
tur, volum. 2. Ias. Mar. & Menoch. vbi supra. Tertium † est 9
requisitum ad necessarium præstandum iuram. quod is,
cui defertur, sit persona honesta, ac bonæ vitæ, non vilis,
seu infamis, vel alias illegalis, Bart. in d. l. admonendi, nu.
58. & ibi Ias. in rep. sub num. 295. versicul. Trigesimosex-
to, & sub num. 313. versicul. Tertius casus, Abb. in c. fin. §.
sanè, extra de iur. Maran. vbi supra, num. 6. Menoch. d. ca-
su. 190. nume. 12. vbi ait iudicis relinqui arbitrio, quænam
sit circa id persona legalis: Quare cum illegalis persona nó
admittatur ad iurandum, infertur, quod † qui fœnus ex- 10
ercent, iurare non possunt, Cy. in d. l. in bonæ fidei, quæst. 7.
constat † enim fœneratores infames reddi. l. improbum. 11
C. ex quibus cau. infam. irrog. Dixi autem fœnus exercen-
tes iurare non posse, nam si † vsuras exercere desiissent, se- 12
cus dicendum esset. Cur. in d. l. admonendi, num. 73. quem
ad id refert Menoch. d. casu. 190. sub nu. 14. Quatenus au-
tem superius, sub num. 9. ad fin. attigi, in Iudicis arbitrium
esse, quænam sit vilis, & illegalis persona, cui non sit defe-
rendum iuramentum, monitum eum velim, vt † conside- 13
rata personarum conditione, ex parentibus, ex patria, ex
diuitiis, ex paupertate, ex sexu, ac demũ ex ætate iudicet,
num deferendum sit ipsum iuram. nec ne, vt docet Ioan.
Bapt. à S. Seuer. in l. admonendi, num. 257. Soc. cons. 136.
num. 3. volum. 1. Sic † etenim iuramentum illi non defe- 14
rat, quem ipse iudex verisimiliter crediderit deieraturum,
per text. & ibi glos. no. in c. clericos, in glos. 2. de cohab.
cler. & mul. & in §. nos igitur videntes, in auth. de nupt.
Bal. in l. 2. in 2. not. per illum text. C. de indic. vidu. tollen.
& in l. quæ sub conditione, in princ. ff. de condit. institut.
Ias. in repet. d. l. admonendi, sub numero 299. versicul.
Trigesimoseptimo. Socin. d. consil. 193. sub numero 1. vo-
lum. 2. Mars. post Rom. in l. Maritus, numero 51. de quæst.
Mars. sing. 74. & Menoch. de arb. iud. lib. 2. casu. 192. nume-
ro 3. Qui & in hoc proposito refert Abb. in d. c. clericos,
sub numero secundo, in fine, statuendum esse docentem:

Ne scolastici iurent Rectori parere, quoniam difficillimè iuramentum seruarent. Sic & in proposito nostro scripsit
15 Socin.d.cons.136.col.pen.vol.1.rusticum,† modicasq; habentē facultates suspectos esse, quod tamen ita pro absoluto ego non habeo, si volumus intelligere, vt procedat ex vna tantum illarum qualitatum, maximè in paupere, per tex.in l.suspectum ff.de susp.tut.& Inst.eod.§.fi.Nisi dicas, cum Socino, quod si concurrunt hæ, rusticitas, vilis condi-
16 tio, & paupertas, suspicio sumi poterit. Stante † ergo actoris legalitate, & semiplena probatione, ipsi actori est deferendum id iuramentum, non reo, qui nihil probasset, etiā si reus æque esset honesta persona, vt post nonnullas relatas doctorum opin. concludit Ias. communem esse opin. in rep.d.l.admonendi, sub nu.314.versic.Tertia, & vltima.
17 Quartum † est requisitum, quo necessarium possit deferri iuram. vt causa magni non sit ponderis, quia tunc iuramētum non esset deferendum, vt tradit gl.in d.l. admonendi, dicto verbo, exacto, & ibi Doct.omnes, & in d.l. in bonæ fidei, Soc.d.cons.136.num.6.Maran.vbi supra, nu.7.Men.d. casu 190.num.17. Ac quæ dicatur causa magna, ne deferri possit istud iuramentum, habes penes Ias.latè in rep. d.l. admonendi, num.272.cum nonnullis sequen. & sub num. 281.istud dictum declarat, quòd scilicet in causis arduis, & magnis non possit deferri iuramentum actori, stante tan-
18 tum semiplena probatione, sed † si esset plusquam semiplenè probatum, aliud dicendum esse. Itidem declarat,
19 quòd † in causis istis non defertur actori quidem iuramentum necessarium ob solam semiplenam probationem, sed bene reo tūc est deferendum purgationis iuram. & ibi ad hæc iura, authoritatesque allegat, vbi vide, & nota. Vna est etiam causa excepta, præter causas magnas, in qua suppletorium iuramentum non defertur, vt in casu.l. si quis maior. C. de trans. cum quis ad eius. l. pœnas agit, contra aliquem, quem iurato contractui contrauenisse prætendit, debet liquidissimè probare se ex parte sua adimpleuisse, nec pro hòc admittitur iuramentum in supplementum, vt per Bartol.in d.l. si quis, & Alexan. consilio 292.colum.2. volumine secundo, ac Rolan. à Val. consilio 57.numero decimonono, volum.1. Quintum requisitum

† est,

† est, quod parte petente deferatur istud iuramentum, per 20
l.4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. Bart. in d. l. admonendi, num. 60. & ibi Ang. col. 1. Iaf. in 1. lect. sub nu. 15. quod sex comprobat fundamentis, & ad id etiam allegat Ant. de Butr. in d. c. fi. col. fi. extra eod. idem quoque sequitur Poma. ad Bart. d. num. 60. litera. a. in verbo, vtrum, qui nouem comprobat fundamentis, & in principio Apostillæ vnum singulare addit, ex Alex. consil. 92. col. 1. vol. 5. Quod
† sufficiat hæc petitio ab initio facta, per clausulam peto 21
ius, & iustitiam ministrari, quod notabile est pro libellis, qui pro actoribus fiunt, vt in eorũ conclusione hanc clausulam ponas, quæ multum erit proficua, quod & in simili proposito voluit Gozad. cons. 94. num. 34. sin † autẽ clau- 22
sula hæc in libello non erit, petitio prædicta, vt iuram. deferatur, fienda erit, antequam cõclusum sit in causa, qua ita facta petitione post conclusionem in causa deferri potest, vt per Alex. consil. 53. in fi. vol. 1. quem refert ad id Maranta. d. versiculo. Nonus, nume. 3. & 10. vnde † practicam com- 23
munem esse ait (& ad hoc tu, qui suppletorii iuramenti beneficium habere cupis, cautus sis) quod facta publicatione litigator cõpareat, & dicat, quod credit ex his, quæ in processu actitata sunt, plene suam probasse intentionem, ita, quod victoriam reportare debet, si tamen eum non plene, sed semiplene probasse contigerit, petit sibi deferri iuram. suppletorium, aliquin protestatur, &c. Tunc † autem, in- 24
quit Maran. si requisita concurrerent, & iudex tale non daret (cum dandum esset iuram.) litem suam faceret

Sextum, † & vltimum trado requisitum in istius iura- 25
menti delatione, quod pars aduersa citetur, alias nullum esset ipsum iuram. ita probat tex. no. in d. l. in bonæ fidei, in illis verbis, causa cognita, &c. iuncta regu. l. in causæ. 1. §. causa cognita. ff. de min. & ita expresse no. Ang. in d. l. in bonæ fid. in 1. col. per eum text. dicens † cautum esse debere 26
aduocatum, vt semper faciat id iuram. deferri aduersario præsenti, vel saltem legitime citato, alias iuram. nullum esset, refert, & sequitur cum aliis, quos allegat, Iaf. in 1. lect. d. l. admonendi, sub num. 21. vbi num. seq. confirmat per eam reg. quod † vbi iudex aliquid facit, etiam ex officio suo, & 27
ad partis instantiam, ibi semper requiritur citatio alterius

partis, c. Romana. §. si vero, & c. nõn solum. ad fin. extra de appel. in 6. cũ cõcord. de quib. ipse Ias. Tu ad id adde pulchrum tex. in l. nã ita diuus. ff. de adop. & in l. de vnoquoque. ff. de re iud. cum simil. An † autem stetur Iudicis dicto, in sententia asserentis, quod id iuram. detulit causa cognita & sic parte citata, habes penes ipsum Ias. in dict. 1. lect. d. l. admonendi, num. 23. vbi concludit, quod non, & pro quo comprobando vide quæ ego inferius dicam in litera S. caut. 253.

28

CAVT. CXXXIIII.

De iuramento super contractu apposito.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum seruatur, vbi in animæ perniciem non vergit, ex quo caute fit, si in contractu iuramentum inseri curetur. Et vnus effectus notabilis, sub hoc eodem num. quem operatur iuramentum, habetur.*

2 *Minor iurans, an restitutionis in integ. beneficium amittat, & remissiue.*

3 *Impubes doli capax perinde, ac pubes iuramento ligatur.*

4 *Iuramentum executionem habet paratam, sicut sententia.*

Et quando contractus alias inualidus ipsum iuramentum firmet, nec ne, remissiue, num. 5.

IVramentum plures secum affert effectus, quorum nonnullos habes ex gl. Bar. & doct. in l. qui iurasse, in fi. ff. de iur. ex doct. in cap. cum contingat, extra eod. ex Ang. Aret. Ias. & aliis, in §. Itẽ si quis postulante, Instit. de act. Bertach. in suo reper. litera I. in multis versiculis contentis sub vers. iuramenti effectus. E manu. Soar. in suo Thes. recep. sent. litera I. in ver. iusiurandum, Bapt. à Villalob. in sua collecta com. opin. litera I. nume. 120. cum pluribus seq. & in specie nume. 123. cum seq. ampliationibus, ac aliis plurimis in locis ha-

eis habes passim penes docto. & præcipue apud Ioan. de Selu. & Corf. ac alios tractãtes de iur. Similiter apud Euer. in topic. in loco à vi, energia, seu efficacia iuram. Aliquos tradidi effectus ego supra in litera C. Caut. 23. num. 6. in litera E. Caut. 57. num. 1. cum seq. & in litera F. caut. 68. nu. 6. & 8. & in aliis locis. Quos omnes effectus enumerare nimis longum esset, & extra propositam nostram tractationem. Sat erit ponere nonnullos hic, & in sequentibus nonnullis cautelis sub hac litera contentis, & diuisis: quas quidem cautelas non coniungo, quia in eis diuersæ tractantur cautelæ.

Sane præcipuum illud est iuramenti, vt † quandocunq; 1
absque animæ præiudicio seruari potest, seruandum sit. c. si vero, & dic. ca. cum contingat, extra de iureiur. Vnde cauti contrahentes attendere solent, vt in contractibus iuramentum inseratur, ne ob aliquam prętensionem destrui possint ea, quæ inter partes acta sunt, vtentes cõsilio Curt. Sen. in l. si quis maior, col. 1. C. de transact. sic etenim videmus, quod † per iuramentũ minor à restitutionis in integr. 2
beneficio remouetur, prout est text. & ibi de hoc plene traditur à Scrib. in auth. Sacramenta puberum. C. si aduer. vẽdit. in cap. 1. §. item sacramenta, de pace iuram. fir. in vsib. feud. & de quo Papiens. in pract. in for. libel. super restit. in integr. in verbo, tunc iurauit, nu. 1. Pro qua tamen re recurre ad ea, quæ tibi dicam infra in caut. seq. & plenius in litera M. caut. 161. incip. Minor si ætatis. Adeo autem minori iuramentum id nociuum est, vt † impubes quoque, 3
doli tamen capax, eo, perinde ac pubes esset, ligetur, licet multi contrarium tenuerint, ac communem pro eis esse opi. voluerint, vt recitat Viuius inter communes opin. diuersorum, litera M. in verbo, Minoris, opin. 180. lib. 2. vbi tamen num. 2. cum ea concurrit opin. quod doli capax ipso sit astrictus iureiurando, sequens Bartoli opin. communiter hanc receptam dicẽtis, in d. auth. sacramenta puberum, nume. 9. de qua meminit Afflict. decis. Neap. 322. num. 4. & secundum quam Bartoli opin. Afflict. ipse dicta decis. sub num. 5. & decis. 393. sub num. 10. dicit per factum Neap. con. votatum fuisse. & ad hoc etiam, vltra alias authoritates à Viuio relatas, addo d. Abb. consi. 39. sub nu. 1.

versiculo secundo principaliter, lib. 1. vbi ait, communiter vtriusque iuris doct. sententiam istam tenere, & latius de hoc tractabo inf. a caut. 222.

Non modo autem seruandum est a iurante ipsum iuramentum, cum in animæ perniciem non vergit, vt supra
4 dixi, sed † aduersus etiam ipsum iurantem executionẽ habet paratam, vt sententia. l. sed & si possessori. §. pe. ff. de iureiuran. expressius in l. post rem. ff. de re iud. per quos text. ita tenuit Bart. in l. 2. num. 7. cum quo transeunt ibi Fulg. & Alex. ff. de iureiur. Barto. in d. l. sed & si possessori. §. fin. & ibidem Ang. Fulg. & Salic. Pau. de Cast. & Alex. in l. nam & postea. §. fi. ff. eod. & in d. l. post rem, Ang. Aret. in d. §. item si quis postulante, n. 5. Instit. de act. & inquit Poma. ad Bar. in d. l. 2. de iur. litera B. in verbo, iuramentum, quod eo audiente istam dixit communem Ias. & sæpius consuluisse, & obtinuisse. Id tamẽ intellige secundum limitationes, quas tradit ibidem ipse Poma.

5 Quando autem † contractus alias inualidos iuramentum firmet, nec ne, habes penes Piens. in d. for. lib. quo agitur ad restitut. in integr. dicto verbo, tunc iurauit, à nu. 7. vsque ad fi. quod quidem ante eum eleganter tradit Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. & inde facile colligere potes, quibus in casibus bonum sit contractui ad-sse iuramẽtum, vbi omnino vide, quia egregia admodum est doctrina, quam hic non extendo, quoniam facillime eam apud prædictos habere poteris, & ideo frustra ea hic transcribere esset.

CAVT. CXXXV.

De minore vigintiquinque annis contrahente, & absque certioratione iurante.

SVMMARIVM.

1 *Minor vigintiquinque annis iureiurando contrahens aduersus contractum rescissionem petere nequit, ob læsionem tamen restitutionem petere potest, si non est certioratus, nu. 3.*

Limita

Limita num. 2. id quod dictum est, non posse aduersus contractum restitui.

4 *Minor iurans quomodo eius consulet indemnitati.*

IVramentum † dixi in præcedenti cautela, num. secundo, 1
si in contractu minor vigintiquinque annis inserit, aduersus ipsum contractum restitutionem petere non posse, per tex. in authen. sacramenta puberum. C. si aduers. vend. Quod † verum intellige, nisi læsio sit contra minorem vl- 2
tra iusti precii dimidiam, quia tunc bene illi succurrendum esset, siue iurauerit non contrauenire ratione minoris ætatis, siue simpliciter iurauerit contractui non contrauenire, vt per Bar. in l. 2. sub nu. 10. & num. 12. C. de rescind. vend. & communem asserit esse conclusionem ibidem Cagn. sub num. 103. & sub nu. 111 probat Francisc. Turzan. in suis cõ. opin. q. 159. & communem quoque esse opi. habes ex Socino consi. 48. in fine, lib. 4. Quod maxime verum esset, si peteretur absolutio à iuramento, quæ denegari non debet, iuxta tradita per Turza. dicto loco, sub num. 2. & vt tradit, communemque ait Laur. Chircou. in 3. centuria com. opi. conclus. 45. quæ est in litera M. num. 10. Veruntamen † mi- 3
nor ipse licet ad contractus rescissionem agere tunc nõ valeat, cum vltra dimidiam læsus non est, tamen si de beneficio restitutionis in integrum omnino certior factus non fuerit, beneficium restitutionis in integrum, non quidem ad contractus infirmationem, sed aduersus læsionem læso non impedietur, & prout late deducere reseruo inferius in litera M. caut. 161. Ex † quibus consilium erit pro minore 4
prorsus non certiorato de restitutionis in integrum beneficio, vt contractum rescindi non petat, quia non potest, sed aduersus læsionem petat restitutionem in integrũ aduersus solutionem consumptam, si contigerit, iuxta ea, quę tibi tradam in præd. caut. 161.

CAVT. CXXXVI.

De effectu iuramenti, quod se contra non seruantem promissa in contractu extendit.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum operatur, ut contrahens promissa non attendens infamis fit, ab actione cadat, pœnam contractus soluat, & data restituat, quæ omnia seruanti parti applicentur.*

Item operatur, ut mora impediat purgationem, sub nu. 2. versic. & ideo.

2 *Lex, si quis maior. C. de transf. non modo in transactione, sed & in aliis omnibus contractibus vires suas extendit.*

3 *Vendat si quis fundum prox. & ad duplum pro euictione se obliget, emptorque quinque soluat, ac residuum infra tres menses soluere promittat, & inter contrahentes de non contraueniendo iuratum sit, emptor in termino soluere omittens cogetur ad soluendum, & venditor ab euictionis periculo liberabitur.*

4 *Compromissarii si laudent, quod partium altera alteri intra mensem quid faciat, altera vero intra annum, primus, qui contrauenerit, alteri laudum seruare cogetur, alterq; ab eo, ob contrauentionem, liberatus erit, vbicunque compromisso inter partes facto iuratum sit de non contraueniendo.*

Iuramentum in omni contractu apponi, propter eius mirabiles effectus, consilium datur, sub num. 4. & num. 8.

5 *Venditori datur cautela, quo possit quandoque fugere euictionis periculum.*

6 *Dies pro homine interpellat, & ideo qui iurat tali die soluere, si desinit, patitur pœnas. l. si quis maior. C. de transa. absque eo, quod interpelletur.*

7 *Transactionis iurata vigore, si quis summam pecuniæ quandam soluere promittat in tot terminis, & in primis terminis portionem soluat, mox in vno deficiat, residuum totum, etiam non extante termino, soluere cogi poterit.*

IVramentum quoque præter effectus, quos in proximis duabus præcedentibus cautelis tradidi, & alios operatur infra dicendos, & notatu dignos.

Nam

Nam † iureiurando contrahens promissa non seruans 1
infamis fit, ab actione cadit, pœnam in cōtractu insertam
soluit, & data restituit, quæ omnia seruanti parti applicantur. l. si quis maior. C. de transact. Quæ † quidem lex non 2
in trāsactione duntaxat (vt prima facie dicendum videbatur, arg. l. Imperator. ff. de in diem adiect.) Sed & in omnibus, ac quibuscunque contractibus procedit, vt per Bart. ibi, nu. 13. ac per Scrib. omnes ibid. cuiusque rei communem esse opin. dicunt Dec. consil. 352. sub nume. 7. & Rol. à Val. consi. 57. sub nume. 15. vol. 1. & cons. 31. nume. 2. vol. 2. & ideo ob d. l. si quis maior, Barto. in l. si insulam, num. 20. ff. de verb. oblig. dicebat, quod si in contractu est promissa pœna, & iuratum non contrauenire, iuramentum impedit moræ purgationem, quam etiam rem tradit Bart. in d. l. si quis maior, nu. 11. Alex. num. 7. Ias. nu. 26. Cur. nu. 44. Parp. num. 78. Cago. num. 110. & 111. & istam opin. communiter sequuntur doct. vt testatur Alexand. consi. 59. vol. 2. Poma. ad ipsum Barto. in d. l. si insulam. d. nu. 20. in verbo, & iurātem, litera C. sequitur Ripa, post alios, quos alleg. qui & communem dicit, in d. l. si insulam, num. 90. & sub num. seq. & communem quoque tradit ipse Ripa, in l. fi. q. 32. nu. 112. C. de reuoc. donat. & Laurentius Chircou. cū eis, quos alleg. in 3. cent. com. opin. conclu. 49. in litera M. num. 14. Proptereaq; Mathesil. no. 50. incip. Nota magnum periculum, quem referunt Dec. d. consil. 452. nu. 8. Rolan. d. consi. 57. sub d. nu. 15. & 16. & d. consi. 31. nu. 4. ac Tho. Ferrat. caut. 20. sub num. 5. dicebat, quod † si tibi pro 10. fun- 3
dum vendidi, meque ad duplum pro euictione obligaui, & tu mihi quinq; soluisti, ac residuum intra tres menses soluere promisisti, & per nos contrahentes de non contraueniendo iuratum fuerit, ac tu emptor in termino soluere omiseris, cogeris ad soluendum, & ego venditor ab euictionis periculo liberatus ero, subdens dictum id admodum vtile pro eis esse, qui † in arbitratores, & amicabiles 4
cōpositores cōpromissum fecerint (intellige de cōpromisso voluntario, non de eo, quid cogēte statuto fit, quia tunc non procedet. d. l. si quis maior, vt verba ea ibi indicāt, nullo cogente imperio, per quæ ita etiam sensit Bart. in l. qui fidē, nu. 7. ff. de transact.) ac non contrauenire iurauerint,

quia si arbitratores laudant, quod vnus alteri intra mēsem certum quid facere debeat, alter vero alteri aliud intra annum. Primus, qui cōtrauenerit, compromissum alteri seruare cogetur, alterque ab eo liberatus erit. Illudque dictū Mathæs. vt notabile, sequi Ias. in d. l. si quis maior. ac Cur. Sen. ibid. refert Roland. d. consil. 31. sub num. 4. & nume. 5. refert Cur. dicentem, quod ad Mathæs. sit semper recurrēdum, ideoq; in omni cōtractu iuramentum apponi (prout & ego dicebam supra caut. 134. post nume. 1.) Quia innu-
5 merabiles, & mirabiles operatur effectus. Et † certe ex prædictis venditor, si cautus erit, facile euictionis periculum hoc modo euitabit, quia plerumque accidit, vt in ter-
6 mino emptores non soluant, qui † neque ad soluendum interpellari debent, nam dies interpellat pro homine. l. magnā. C. de contrah. & commit. stipula. & ita sensit Dec. d. consi. 452. nume. 8. & 9. Similiter Ferrat. d. cau. 20. sub d. nu. 5. versi. & similiter, refert Bapt. de S. Seuer. in suo tract. de transact. in 15. quæst. dicentem se iudicatum Bononiæ
7 per D. Manfredum de Forliu. vidisse, quod † cum ex iuratę transactionis causa quidam septuaginta ducatos in septem terminis soluere promisisset, & primis duobus terminis ille soluisset, mox tertio termino in mora fuisset, quod poterat compelli ad soluendum totum residuum, non expectatis aliis dilationibus, & hoc ratione periurii, in quod,
8 ob cessationem, inciderat: Adhibe † igitur in tuis contractibus iuramentum, quia facile aduersarius tuus tibi, secūdum. d. l. si quis maior, & dicta doctorū, per eā. l. obnoxius remanebit, & tu prædictorum memor sis, vt suis loco, & tempore in praxi eis vti non ignores. Legis autem huius requisita, & practicam latius tractabo infra in litera L. caut. 145. incip. Legis. si quis maior, vbi ad pleniorem satisfactionem recurre, & vt scias quando ipsius legis beneficio vti possis.

CAVT. CXXXVII.

De infirmanda per statutum iuramēti virtute, quo ad minores.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum est quid spirituale.*

2 *Statutum contra iuramentum, vel eius obseruantiam nihil disponere potest.*
Amplia, nu. 5.
Limita, nu. 3.

4 *Facta difficilius tolluntur, quam fienda impediantur.*

6 *Statuentibus consilium datur, quo caueant, ne minores iuramento lædantur. Quod dilucidatur, num. 13. & 14. Aliud melius traditur consil. num. 16. & seq. & num. 22. declaratur quo pacto procedere debeat.*

7 *Statutum si prohibeat, ne minor, aut aliqua persona cum eo contrahat, & minor contrahat, sed iuret, an iuram. contractum roborabit, & nu. 10.*

8 *Legis præceptum qui spernit, contra illud faciendo, peccat mortaliter, quod intellige secundum tradita sub nu. 12.*

9 *Iuramentum peccati inductiuum nihil operatur.*

11 *Lex, vel statutum quando aliquid præcipit, quod eius respiciat fauorem, cui præceptum est factum, præceptum illud est potius consilium, quam necessarium habeatur præceptum.*

12 *Iuramento ille contractus firmari nequit, qui principaliter ob publicæ vtilitatis fauorem prohibetur.*

15 *Iuramentum dolo inductum seruandum non est.*

18 *Iuramen. non firmat contractum simulatum.*
Limita num. 19. & 20.

21 *Simulationis exceptionis licet renunciatio, quando incontinenti fit, non valeat, tamen secus est, si ex interuallo interueniat.*

22 *Statutum simpliciter disponens, quod contractus sine decreto per minorem factus, dolo initus fingatur, vel simulatus, ad contractum iuratum non extendetur: secus si diceret, quod etiam si iuramentum interuenerit, dolus, aut simulatio præsumatur, iuxta supra tradita, num. 16.*

IVramentum quantæ sit virtutis in superioribus tribus cautelis audistis, hic quædam aliæ eius virtutes dicendæ sunt, & mox docendum, quonam pacto statuto ipsius iuramenti virtutes, quoad minores infirmari valeant, quod tradere voluimus, prospiciẽtes minorum ipsorũ fragilita-
1 ti, & imbecillitati. Pro introductione igitur scias, quod † iuramentum est quid spirituale. c. 2. extra de iureiur. in 6.
2 Et ideo, quia laicorum † statutis nihil de spiritualibus disponi potest. c. tuam, cum sim. extra de ord. iud. laicorum statuta ipsa contra iuramentum, vel eius obseruantiam disponere nequeunt, prout etiam tenuit Bar. in l. omnes populi, in 2. q. 3. q. principalis, sub num. 22. ff. de iustit. & iu. ad quod vide doct. in c. ecclesia. S. Mariæ, & præsertim Fel. vbi diffuse, extra de const. & tradunt Scrib. in c. cum contingat, extra de iureiuran. & istam communem esse opin. tradit, quantumcunq; magna sit principis statuentis authoritas. Thom. Ferrat. caut. 16. in prin. vbi plures refert con-
3 cord. Istud † autem verum intelligas super iuramento iam præstito, secus super præstando, quia tunc statutum iuramentum præstandum prohibens valet. pro quo facit tex. in l. quæ sub conditione in princ. & §. quoties. ff. de cond. inst. gl. quæ ita intelligitur, in l. adigere. §. quamuis in verbo, lege Iulia. ff. de iure patron. & ita post Imo. distinguit Domin. de S. Gem. in c. quamuis, col. fi. extra de pact. in 6. & Ias. illam gl. declarans, in auth. sacramenta puberum, nu. 82. C. si aduers. vend. Dominus meus Ioan. Cephal. cõs. 466. num. 67. Rationem autem, quare magis super præstando, quam super præstito statutum disponere valeat,
4 tradita habes per Ias. in loco præd. sub dicto, nu. 82. Nam † facilius ea quæ fienda sunt impediuntur, qua quæ iam facta sunt, tollantur. l. patre furioso & ibi not. ff. de his, qui suor sui, vel alieni iur. cum simil. & ideo etiam Ias. ipse veriorem putat opin. vt statutum præstiti iuramenti virtutẽ
5 infirmare non possit, imo plus dicit, quod † nec id ex rationabili causa facere valeat, vt ipse in d. auth. sacr. pub. nu. 83.
6 Statuentes † igitur minorum fauore, ne iuramento lædãtur (iuxta text. d. auth. sacr. pub.) disponere contra ipsam authenticam volentes, prohibere poterunt. Ne amodo super eorum contractibus iurare possint, cum (vt dixi) super præstando

præstando iuramento disponere valeant, pro quo tamen sequere vt dicam infra nu.13.

Quidam † autem illud afferrent remedium, vt scilicet 7
statuentes (etiam si iuramentum de futuro non prohiberent) simpliciter eorum verba in minorum, vel in eorum personam qui cum minoribus contraherent, dirigerent; videlicet statuendo, ne minores, aut aliqua persona cum minoribus contrahat; quia tunc iuramentum per minorem contrahentem præstitum nihil operaretur, iux. tradita à Bar. in l. si quis pro eo, in 3. & 5. memb. tertii memb. principalis, sub nu. 9. & 11. ff. de fideiuss. & in d. authen. sacr. pub. num. 15. quibus in locis tenet, quod si lex, vel statutum præcise prohibet personam contrahere, contractus iuramento non firmatur; secus si simpliciter, absque speciali personæ prohibitione, contractum solum prohibeat; puta dicendo, quod non valeat contractus cum tali persona initus; quia tunc, cum præceptum ad personam non dirigatur, inquit Bar. iuramento contractus firmatur. Casus autem prioris, de personali prohibitione quam contra iuramentum extare dicit, rationem illam affert, quod tunc, cum contra legis præceptum iuramentum appositum reperiatur, nihil operatur; nam † qui contra legis præceptũ 8
facit mortaliter peccat. c. 2. ex. de maior. & obed. & ideo † 9
iuramẽtum peccati inductiuum nil operatur. d. c. cum cõtingat, extra de iur. & d. c. quamuis, ex de pact. in 6. cũ sim. & istam Bartoli opi. sequi videtur Papien. in for. libelli, super pet. restitu. in integ. in verbo, tunc iurauit, sub num. 11. versic. veruntamen; & Ioan. Ceph. d. consi. 466. nu. 48. & 62. vbi & Bartolum in aliis locis, & authores alios pro hac re adducit: sed † certe remedium istud statuto adductum nihil proficeret; quoniam hæc Bartoli traditio iure 10
non subsistit; nanq; (vt in d. auth. sacr. pub. Sali. col. fi. inquit) talis Bartoli differentia magis est verbalis, quam realis; & idẽ contra Bar. tenet Fulg. in d. auth. sacr. puberum, qui dicit, ꝙ plura vidit Canonistarum consilia cõtra Bar. & quod pluries ipse contra talem sententiam respondit; idem tenent Pau. de Castr. in d. l. si quis pro eo, & in d. auth. sacr. pub. D. Ant. Io. de Lig. Imo. & Panor. in d. c. cum contingat, quos refert Ias. in ipsa auth. sacram. pub. sub nume. 51. vbi

Bartoli communiter, tam per Canonistas, quam per legistas, damnatam sententiam inquit. & certe pro communi opinione, ac Bartolo contraria, optime illa facit ratio, saltem quoad prohibitionem personæ minoris; Nam † quādo lex, statutumve aliquid præcipit, quod eius fauorem respiciat, cui præceptum factum est, præceptum illud potius consilium, quam necessarium mandatum, habetur. l. 2. §. fin. ff. ff. man. & facit tex. in l. cum pater. §. mando. ff. de
12 leg. 2. bene verum est, quod † quando lex, aut statutum aliquem reprobat, principaliter in publicæ vtilitatis fauorem, contractum, iuramento cōtractus ille firmari nequit, cap. si diligenti, circa fin. de foro comp. & vt tradit Bart. in d. l. si quis pro eo, nu. 8. de fideiuss. Papiens. in d. verbo, tunc iurauit, nu. 9. Quo sane casu dici posset, mortaliter eum peccare, qui contra talem legem faceret. Istud quoque remedium ex Bartoli supradicta doctrina desumptum re-
13 probat Ias. idem, in d. auth. sac. pub. in fine. Quatenus † aūt superius dixi, quod si specialiter statutum prohiberet, ne iuramentum de futuro præstaretur, valeret, illud remedium solidum adeo non trado, vt cum mox contra statutum iuramentum sit præstitum, obseruari non debeat; Nam & d. lex, quæ sub conditione, super qua tale fundatum est remedium, id mihi non probat; bene probat, prętstandum remitti posse iuramentum, & pariter ratio, quam supra tradidi contra Bartolum volentem, iureiurando pactum illud non firmari. quod personaliter prohibetur, hic etiam militat; quia scilicet ex statuto prohibente, ne minor iuret, cum prohibitio principaliter minoris respiciat fauorem, videtur consilium magis. quam necessitas inducta. d. l. 2. §. fi. ff. man. & d. l. cū pater. §. mando, de leg. 2, Be-
14 ne verum est, quod † cautela illa, & maxime in modum, in quem ego posui (videlicet vt statutum dicat, quod minores in contractibus iurare non valeant) saluari potest, non per gloss. in dict. §. quamuis, nec per d. l. quæ sub cōditione; sed per tacitam rationem ex statuto resultantem; Ne scilicet minores, quid agant ignorātes, ad tale iuramētum dolo inducantur, ac proinde decipiantur; ex qua ratione videtur oriri doli præsumptio in tali contractu iurato; quæq; ratio, tanquam vnica, videtur in statuto expressa, arg.

arg.l.2.ff.de lib.& posthu. & iuxta tradita à Soci. consil. 1. sub nu.1.vol.1.& Dec.cons. 372. nu.5. Dolo † autem iura- 15
mentum introductum seruandum non est, d. c. quamuis, de pact.in 6. cum sim. Huic tamen considerationi Bartoli obstat authoritas, in d.l. omnes populi, nume. 25. dicentis, quod si statutum disponeret, vt minoris contractus, etiam iuratus, non teneat, nisi duorum consanguineorum interueniat consensus, non valeret. Vt ergo omnia tollantur duo statuentes † dicant, quod minorum contra- 16
ctus sine decreto facti, vel absque duorum consanguineorum præsentia, etiam si iurati extiterint, non valeant; & si aliter fiat, præsumantur minores ipsi ad contrahendū dolo vi, metuve inducti; quia tunc ita statutum indirecte iuramenti vires infirmare poterit, vt tradit Barto.in d.l.omnes populi, sub d.nu.25.qui est in d.2.q.3.quæstionis princip.& ita iudicari vidisse dicit Bart. sequitur Bal. Pau.de Cast.Sal. in d.auth.sacr.pub, & ibi Ias.num.85.vbi alias alleg. authoritates, istamque communem tradit, quamque communē affert Cur.iun.cons.118. num. 6. quem refert Bap.à Villalob.in sua collecta com. opi.litera I. num.152.adde Ferratium, d.caut.16.vbi egregie de hoc disserit, & ipsum omnino videndum trado; & pro qua etiam re vide omnino Panor.in d.cum contingat, sub num.11.vers.& dico sic, & consi.71.volum.1.vbi declarat, quomodo hæc Bartoli, & aliorum opinio procedere possit. Idemque † esset, si statutum 17
fingeret contractum simulatum; quandoquidem † iura- 18
mentum contractum simulatum non firmat, glo.est sing. in l. emptione. C. plus val. quod ag. quam sequuntur ibi Doct.& Franc.Zabar.in c.ad nostram, in 2.q.ex.de emp.& vend.ac tradit Bal.in l.rogasti.§.si tibi, col.vlt.ff.si cer. pet. Ang.in rub.ff.de iureiur.colum.vlt.Cast.in l. cōtra legem. ff.de legibus. Cæpo.in tract. de simul. contractuum, in 7. præsump.3.casus princip, nume. 46.Gozad. cons.59.sub nu.11.vbi ait, quod iuram.facit contractum magis simulatum, & suspectum, arg. eorum, quæ habentur in c. super hoc, de renun.glo. no. vbi Barto.in l.si quis sub cond.ff.de cond.inst.quod † tamen Cæpo.dicto loco limitat, nisi ex- 19
presse iuratum fuerit, omnia, & singula in instrumento contenta vera esse, quia tunc quis simulationem allegando

contraiuramentum veniret; secus quando quis simpliciter non contrauenire iurasset: tunc enim iuramentum nō obstaret, secundum Io. de Imo. in d.c. ad nostram, ad fi. Pro hac limi. adde D. Ant. in d.c. cum contingat, Alex. consil. 37. vol. 2, Goz. d. consil. 59. nu. 17. tenentes id verum etiam si esset petita, & obtenta absolutio à iuram. & communem
20 dicit op. Goz. ibid. sub num. 22. Similiter † limitat Cæpo. procedere illud, quod dicitur, iuramentum in cōtractu simulato appositum non operari, si in continenti apponatur; secus si ex interuallo; quia tunc (inquit Cæpo. contractus talis validaretur, arg. l. 2. cum ibi no. C. quod met. cau. & pro qua re adducit Cæpo. notata per Bar. in l. nemo potest, ver. quæro an renunciatio exceptionis, num. e. mihi 11.
21 ff. de leg. 1. vbi dicit, quod † licet exceptionis simulationis renunciatio non valeat, quando incontinenti fit, si tamen ex interuallo, post instrumentum, siue contractum, fiat, secus est. Adde D. Ant. de But. in d.c. cum contingat, D. Card. & Pet. de Anch. ac Io. de Imo. in d.c. ad nostram, Lud. Rom. in l. si quis, cum aliter. ff. de verb. oblig. quatenus autem dictum est, quod fictio per statutum supradicto modo inducta, introduci possit, & contra iuramentum operetur,
22 Ias. in d. auth. sacr. pub. nu. 86. aduertendum subdit, quod † si statutum simpliciter disponeret, vt contractus per minorem sine decreto factus, dolo factus fingatur, vel simulatus præsumatur, ipsum statutum ad contractum iuratū non extenderetur: ideo statutum mentionem expressam de iuramento faciat.

CAVT. CXXXVIII.

De iuramento calumniæ, super delatione iuramenti, parti facta, præstando: Et de obuianda delati iuramenti reuocatione.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum qui alteri defert, prius de calumnia iurare debet,*

2 Iura-

2 *Iuramentum calumniæ licet hodie in initio causæ generaliter præstetur, tamen quando iuramentum ante litem contestatã. à parte parti defertur, speciale requiritur calumniæ iuramentum: nam generale post lit. contest. præstatur: secus est, si iuramentum post lit. contest. deferatur, & sic post præstitum calumniæ generale iuramentum, nu 3.*

Et ideo si antequam generale præstetur calumniæ iuramentum alicui iusiurandum deferatur, consilium ei, cui delatum est, datur, vt deferentem de calumnia iurare faciat, nu. 4.

5 *Terminus ad præstandum calumniæ iuramentum non datur: sed bene ad præstandum iusiurandum delatum reo terminus, si petat, dabitur.*

6 *Iusiurandum deferens pœnitere potest, & illud reuocare intra tempus, quod reo ad illud suscipiendum cõceditur.*

Ne tamen pœnitere, vel reuocare valeat, cons. datur, num 7.

IVramentum † deferens prius de calumnia iurare debet. 1
l. iusiurandum & ad pecunias. §. qui iusiurandum. ff. de iureiu. & l. quæstionem. C. de fideic. gl. & Doct. in c. fi. super verbo, famosa, in fine, ex. de iureiur. Pract. Papiens. in forma iuramenti, quod præstatur à parte parti, in verbo, dicit, nume. 3. Boer. decis. 243. nume. 1. Et † licet hodie in 2
causæ initio generale præstetur calumniæ iuramentum. l. 2. in princip. C. de iur. cal. tamen quando iuramentum ante lit. contest. defertur, speciale calumniæ iuramentum necessarium est; quoniam generale post lit. contest. defertur, d. l. 2. C. de iu. cal. sed † si post litem contestatam iuramen- 3
tum deferatur, tunc calumniæ generale prius præstitum sufficit, ita per Phil. Cor. d. l. quæstionem, num. 3. Boer. vbi supra. Ideo † caueat reus, cui ab initio delatum est iura- 4
mentum, quod actorem de calumnia iurare faciat, vt ita docet Boer. d. decis. 243. sub d. nu. 1. Et † ad illud præstan- 5
dum terminus non datur, vt no. Doct. in c. cum causam, ex. de iu. cal. Soc. reg. 258. litera. I. Boer. vbi supra; sed bene ad præstandum iusiurandum reo, si petat, dilatio danda

6 est.d.l.iusiurandum,in princ.interim † tamen actor pęnitere poterit,& reuocare.l.non erit.§.fi.cum l.seq.ff. de iur. Ideoque cautelam dedi supra caut. 132. sub nu.3. secundum
7 Bar.quem sequuntur Doc. Quod † statim reus delatum acceptet iuramentum; sed dicat, quod super eo deliberare vult,quid iuret;Nam post talem acceptationem deferens, nisi iusta de causa,reuocare non poterit, vt per Doc. in l. si quis iusiurandum.C.eo.tit.& Boer.d. decis. 243. sub num. 2. Materiam autem iuramenti huius,quod defertur à parte parti, late tractaui supra d.caut. 132.

Cavt. CXXXIX.

De feudi concessione, quæ merum quoq; contineat imperium.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio in genere sumpta,merum etiam, & mixtum comprehendit imperium.*
2 *Castro cum iurisdictione a Principe concesso, merum quoque & mixtum veniet imperium.*
Intellige tamen vt nu.6.
Ac quia aliqualem illud patitur controuersiam, quod dixi in Castri concessione merum inesse, & mixtũ imperium,vtere consilio tradito nu.4.
3 *Beneficia Principis latissime sunt interpretanda.*
Limita nu.7.
5 *Castrum,quod alteri loco subest,si à Principe concedatur, vt merum etiam imperium veniat, quæ verba in concessione esse debeant.*
8 *Verba superflua in priuilegiis esse non debent.*
9 *Princeps alteri expresse præiudicare potest. Et quando concessionis Principis verba alteri præiudicare interpretentur,nu.10.*
11 *Cumulatio verborum magis, quam simplex dispositio, operatur.*

Iris-

IVrisdictio † in genere sumpta merum quoque & mixtum complectitur imperium, vt tradit gl. in l. imperiū, in verbo, mixtum, versic. & dic, quòd nomine iurisdictionis, & ibi sequitur Bar. in 3. q. nu. 4. ff. de iuris. om. iud. Idem voluit gl. in §. iusiurandū, in verbo, iurisdictione, in Auth. de defens. ciui. & Alex. in l. 1. num. 3. ff. de offic. eius. & hæc sententia communi est Doctorum calculo recepta, vt tradit Ias. sub num. 9. in fi. & Dec. in d. l. Imperium, num. 26. Alc. in c. quod sedem, num. 38. de offi. ord. Mich. Grassus in lib. 2. commun. opin. 6. 7. iurisdictio. 1. Emanu. Soar. in suo Thes. recep. sent. litera. I. num. 264. Propterea que † infertur, quòd si alicui Castrum à principe, cum iurisdictione concessum fuerit, merum etiam, & mixtum inerit imperium; Etenim † Principum beneficia latissimè sunt interpretanda. c. cum dilecti, ex. de don. l fin. ff. de const. Princ. Et ita merum, & mixtum venire in hac concessione imperium, tenuit Old. Laud. consil. 252. incip. ad quæstionem, vers. mihi autem Old. Ioan. And. ad Spec. in ti. de iuris. om. iud. §. 1. sub num. 16. in verbo, pastoralis, litera. L. Bald. in d. l. fi. col. 2. ff. de const. Prin. vbi dicit, quòd si Princeps donat mihi simpliciter Castri iurisdictionem, videtur omnem donare iurisdictionem, & sic illam, quæ est nomen generis, & sic omnes redditus causarum ciuilium, & criminalium ad me pertinebunt, arg. l. 1. §. cum vrbem. ff. de offic. præfec. vrb. Idem & fortius tenet ipse Bal. in l. cum multa, post Gui. & Rai. ibi. C. de bon. quæ lib. quod si Castrum alicui concedatur ab Imperatore, vel ecclesia Romana simpliciter, non etiam aliquo dicto de iurisdictione, tamē intelligitur cum plenissima iurisdictione concessum, per d. l. 1. §. cum vrbem, & in l. 2. C. de fun. limitro. lib. 12. Intellige tamen, secundum eum, de iurisdictione, quæ territorio circunscribitur; non de ea, quæ ratione priuilegii personæ alicui competiisset, fortè antecessori, per no. à Dyno in l. ergo. ff. de acqu. rer. do. secundo intelligitur saluo iure vasallorum. per no. in c. 1. de ea. qui cu. ven. supradictā quoq; opin. tenent Card. Alexand. in d. c. 1. de cap. qui cu. ven. in vsibi feu. Alex. cons. 35. viso processu, num. 1. & sequ. vol. 4. Pract. Papiens. in for. libelli pro act. confes. pro scr. in verbo, plenam, & omnimodam, num. 2. vbi num. 3. ait, quòd

1 2 3

etiam si Princeps vtatur verbo concedimus, istud verbum translationem importat iuris totius iurisdictionis, arg. c. Abbate, ex. de verbo. signifi. in l. 1. ff. de constit. Princ. & d. l. 1. d §. cum vrbem, de offic. præfecti vrb. non autem nudum iurisdictionis exercitium, vt quidam dixerunt, argu. eorum, quæ de huius verbi significato traduntur, per glossam, & Bar. in l. fin. in prin. ff. de donat. sic & ex concessione Castri prædicti merum, & mixtum transire imperium communiter, imò ab omnibus teneri asserit Ias. n. 11. (licèt mox in contrarium reluctetur) communemque sensit Doc. in d. l. imperium, sub d. nu. 26. ibi solus Iason, vbi cum num. 27. & seq. respondet fundamentis Iasonis contrarium tenentis in eadem. l. Imperium, & istam quoq; communem exprimit, adductis argumentis in vtranque partem, & limitationibus. Alciat. in d. c. quod sedem, n. 26. cum seq. quem refert, communē istam dicens Laur. Chircouius in 2. cent. commu. opin. litera I. conclus. 99. sub num. 32. Quia tamen isthæc opin. aliquam patitur dubitationem, vt penes Ias. vides. in d. l. Imperium, num. 11. & Alcia. vbi supra & apud alios videre potes: Ad hoc, vt omnes tollantur difficultates, & controuersiæ, & absque dubio sub hac iurisdict nis concessione, merum, & mixtum veniat imperium, consi-
4 lium † est, vt in inuestitura vasallus apponi cautus sit, quod Princeps talem locum, cum omnimoda, seu plenissima iurisdictione concedit, tunc enim merum, & mixtum imperium contineri apertissimum erit, vt probat tex. in l. si in aliquam. §. cum plenissimam. vbi gl. 1. ff. de offic. procons. & vt per gl. in cle. 1. in verbo, omnimodam, de foro compet. & ita tenet quoque Ias. in d. l. Imperium, num. 12. & sub
5 num. seq. in fine. Et † fortè talis proderit adiectio, vt etiam, cum Castrum, quod alicui subsit Ciuitati, sic conceditur, merum, & mixtum veniat imperium, ob verborum eo-
6 rum prægnantiam, communem † enim opin. contra Ias. procedere duntaxat opinor, quando locus aliquis conceditur, qui de per se regitur, & superiorem alium non habet locum, quoniam quando alteri loco subesset, concessio ta-
7 lis in loci superioris detrimentum resultaret: At † principum beneficia simpliciter concessa, in alterius præiudiciū extendi non debent. l. 2. §. meritò. ff. ne quid in loco pub,

Quòd

Quòd modò verba illa prægnantia(plenissimam,seu omnimodam iurisdictionem) etiam in loci dominantis damnum extendi valeant, facit quia in † priuilegiis,seu talibus concessionibus verba superflua haberi non debent.c. 8
in his,de priu.& c.si Papa,eo.tit.in 6.& facit tex.in l.si quãdo,de leg.1.cum sim. verba autem prædicta (si tradita supradicta contra Ias.conclusio vera est)superflua haberentur,nisi plus operarentur,quàm etiam nudum,& simplex iurisdictionis nomen,ergo. Quinimo(ex † quo Princeps 9
alteri expresse præiudicare pot.st.d.l.2.§.si quis à Principe,ne quid in loco pub.faciunt tradita à Dec.cons.588. ab initio,vsque ad num.7.) Decius inquit in c.super eo,de officio delega.in 1.no.& in l.1.sub nu.21.C. de secund. nupt. Quòd † de Principis mente apparet,cum tertio præiudicare voluisse,quando aliàs ipsius concessionis verba nihil 10
operarentur, & ita quoque refert Dominus meus Ioan. Cæphal.in cons.87.num.11.Prædicta corroborantur,nam dici solet,quod, † verborum cumulatio plus, quam simplex,& nuda dispositio operatur. l. si stipulatus. ff. de vsur. 11
Ideo cum in concessione talis adesset sermonis plenitudo, in alterius quoque detrimentum extendi posset,quod nota,& perpetuo memoriæ commenda, quia maximi ponderis,& compendii talia verba tibi quandoque esse poterunt.

CAVT. CXL.

De rescindenda venditione, vel ne,

SVMMARIVM.

1 *Venditore læso vltra iusti precii dimidiam, in emptoris arbitrio est, vel rem restituere, recepto tradito precio, vel iustum supplere valorem, quod & è conuerso locum habet, cum emptor læsus ita est, nam scilicet in venditoris est, arbitrio, aut reddere quod supra iustum precium est, aut rem venditam recipere reddito precio. Ideo & in hoc consilium in concipiendo libello traditur, quod tamen pro necessario non assignatur. Et quæ sit vltra*

ftram, extra de emptio. & vendit. tradit Iaf. in l. vbi autem. §. qui illud, sub num. 2. ver. adde primo. ff. de verb. obl. Ripa in l. 1. §. quia autem, sub num. 6. ff. quorum leg. & in l. edita, sub num. 17. ad fi. C. de eden.. Qui tamen Doct. neq; ipsi dicunt, quod de necessitate ita sit concipiendus libellus, prout & crebrior est sententia, sic necessario non esse concipiendum libellum, sed si concipiatur, ad bene esse erit, & si non alternatiuè concipiatur libellus non vitiabitur, quia secũdum subiectam materiam intelligi debet, vt dicit Sal. in d. l. 2. communem ita esse omnium op. quam tenet d. Abb. in d. c. cum dilecti, & ibi omnes sequũtur, & subdit Abb. quod si iudex ad alterum duntaxat condemnauit, appellationis iudex sententiam reformare potest, & alternatiua reum condemnare, & ita quoque refert Lud. Gozad. d. conf. 44. num. 11. Quæ autem pro venditore sunt dicta, ex aduerso locum etiam habent in emptore vltra dimidiam læso, vt vel res recipiatur, reddito precio habito, vel quod vltra iustum est precium, restituatur, idque in venditoris arbitrio pariter positum erit, & hæc expressè dicit gl. in d. l. 2. in verbo, iudicis, ver. Item habet locum lex ista è cõtra, & in gl. fi. & sequitur Bar. ibi, & alii omnes tradunt & alii, de quibus Porr. in d. reg. 36. ampl. 9. & Pap. vbi supra. Consilium itaque sit (quod & ad benè esse & ad omnes proderit vitandas difficultates) vt ille, qui vltra iusti precii dimidiam læsus est, alternatiuè intentionem suam potius concipiat videlicet, vel contractus rescissionem, vel firmo manente contractu, indemnitatem à læsione, concludat: Sed an hoc in casu necessaria erit protestatio, per actorem fienda, quòd alteram duntaxat actionem prosequi intendit? Breuiter dic quòd non, iuxta tradita per Salic. & Fulg. in l. quod in hæredem. §. eligere. ff de tribut. act. ac per Canonistas communiter in cap. constitutus, extra de in integ. restit. (licet gl. contrarium senserit in d. §. eligere, per tex. in d. l. 1. d. §. quia autem. ff. quorum leg.) & ita cum communi opi. transit Ripa. d. §. quia autem. sub num. 11. Et læsio hæc vltra dimidiam erit, cum vel vẽditor aliquo minori precio citra dimidiam valoris illius rei, rem vendiderit, vel emptor vltra iustum precium, aliquo maiori precio supra iusti ipsius precii dimidium emerit, vt commu-

nem dicunt Fabian. de empt. & vend. q. 8. Ant. Gomez. de contract. c. 2. n. 22. quos refert Ema. Soar. in suis com. opi. litera L. n. 1. vbi de læsiōne vnius duntaxat nummi loquitur, quod & firmat Cagn. in d. l. 2. nu. 138. & sequ. C. de resc. vend. Pro quo etiam vide Papien. exemplum ponentem in d. for. lib. in cau. vendit. d. verbo, pro precio, sub n. 4. Vt autem læsionis huius prætextu nulla possit oriri querela, nō nulla hic tradere remedia operæ precium duxi.

2 Et primum illud est, quòd † in instrumento venditionis inseratur, quod quis pro tanto rem vendidit, & illud plus, quod valebat dedit emptoriq́ue donauit, siue venditor sciat, siue iustum ignoret precium, vt voluit Bart. Soc. reg 281. litera L. fallen. 5. qui allegat Bart. ante alios in d. l. 2. C. de rescin. vend. ita not. quod ego in meis codicibus, iuxta id, quod Soc. dicit per Barto. notatum non inuenio, nam video, quòd & in l. si quis cum aliter, nu. 7. ibi, Quæro dicitur in instrumento venditionis, &c. ff. de verb. obl. & in d. l. 2. vbi Socin. allegauit Bartol. num. 14. & 15. distinguit, vtrum venditor rei valorem ignorauerit, necnè, primo casu dicit non posse ita donanti auferri beneficium suum, nisi ad modicum tantum hæc adiectio relata esset. l. cum furti. ff. de in lit. iur. & l. hæc adiectio. ff. de verb. sign. Secundo casu sibi præiudicare in quācunque summā, nam non videtur deceptus qui sciuit. l. 1. ff. de act. empt. & vend. & l. nemo videtur fraudare. ff. de reg. iur. & ita Bar. vtroque in loco, & in vtroque casu communiter sequuntur Scrib. & in aliis locis Docto. vt latè docet Hieron. Cagno. in d. l. 2. sub numero 124. & sub numero 129. ad quod etiam vide Port. & quos alleg. in d. regu. 36. limit. 1. Dominum Iacob. Menoch. de arb. iudi. lib. 2. casu 144. num. 2. num. 13. & sub nu. seq. vers. Erit tamen cogitandum.

Tutior ergo erit hæc secunda cautela, quam Bart. ponit in d. l. si quis cum aliter, sub d. num. 7. ver. dicatur ergo, vt

3 † s. curam gerat emptor, venditorem in instrumento dicere, q illud pluris valens, siue modica siue immodica sit quātitas, dedit, ac donauit, &c. qđ etiam procedet, si dicatur, & illud, quod plus est, quantumcumque sit, &c. vt de hoc memini Socin. consi. 48. sub num. 8. circa fi. volum. 4. & in præd. regul. d. limit. 1. circa fin, ac Port. d. regul. 36. d. lim. 1.

lim. 1. versicul. Bene verum est, & ad quod facit text. in l. Balista. ff. ad Trebel, & quod ibi nota. Vel si dicatur, quòd si res vendita plus valeat, id totum sponte, & ex sui certa scientia, nullo ductus errore, dedit & donauit, siue in parua, siue in magna consistat quantitate, etiam quòd valde iusti precii dimidiam excederet, vt per Salic. in dicta l. secunda, ad fin. quæst. 8. Socin. dicto consil. 48. sub numero octauo, Cagno. d. l. 2. sub numero 130. versiculo, Tutius tamen erit. Menoch. de arbit. iud. dicto casu. 144. numero 16.

Aut vtatur emptor tertia hac cautela, vt † venditor huic legi. 2. & similib. renunciet, nam Bar. in d. l. si quis cum aliter, sub d. num. 7. d. ver. Dicatur ergo, ait, quod hæc renunciatio donationi, in prox. præced. cautela per eum demonstratæ, æquipatatur, quod tamen Bartoli dictum reprehēdere videtur ibi Io. Fr. Ruer. ad ipsum Bar. litera C. cū idem Bar. in l. fi. §. idem quæsiit. ff. de cond. indeb. sit sibi in casu simili contrarius, vnde dicit, quod Ias. in d. l. si quis cum aliter, notat Bartolum sibi contrarium, qui Ias. subdit, sub nu. 20. quod nullus de hac contrarietate perpendit, sed Bartoli cautelam hanc tenēt Bal. in d. l. 2. ¶. 4. C. de resc. vendit. Fab. in d. tract. de emp. & vend. in 8. q. prin. Bened. de Capra reg. 87. nu. 91. Soc. d. cons. 48. sub n. 1. & 7. Dec. cons. 180. sub n. 4. ver. Tertio specialiter, cum num. 8. & communem sententiam esse tradit Ruin. cons. 16. lib. 4. Didac. à Couarru. lib. 2. variarum resol. c. 4. & Bap. à Villal. in sua collecta comm. opi. litera L. nu. 105. ad quod etiam vide omnino Portium. d. reg. 36. limit. 12. Verum secunda superior cautela fortior videtur, cui ad abundantem cautionem hanc quoque coniungi commodè curare poteris. 4

Dixi autem in hac tertia cautela vtendum speciali huius remedii renunciatione, quo ob læsionem nequeat aliquis reclamare: Nam per generalem eam renunciationem, quam Tabelliones in instrumentis apponere solent, videlicet renunciando omni iuris, & legum auxilio, & beneficio, dolique exceptioni, non intelligeretur renunciatum beneficio, de quo loquimur, quod per generalem non tollitur renunciationem, idque voluit dicere Bar. in d. l. si quis cum aliter, sub num. 7. ad fi. in illis verbis, vel

renunciet,&c.& sub num.seq. ver.non autem,traditq; Bal. in d.l.2.C.de resc.vend.q.5.Imo.in cap.cum causam,ext.de emp.& vend.Ias.in d.l.si quis cum aliter, num.22.Socin.d. cons.48.num.7.facit Decius,cons.27.num.3. & Cagno.in d.l.2.n.134.vbi istud limitat, nisi simul iuramentum fuerit appositum,vt probatur ex authoritatibus, quas refert. In prædicta autem fienda speciali renunciatione, vel donatione,de qua in secunda caut. teneo, quod seruari debeat modus.l.pen.C.de dona.vt scilicet cũ in donatione quingentorum eorum solidorum quantitas excederetur, insinuationi locus foret,quod locum habet in quacunq; donatione meram liberalitatis causam cõtinente, vt dixi supra litera D.caut. 47. vbi & pro hac vitanda insinuatione remedia tradidi.

5 Quarta erit cautela,vt † iudicis decreto venditio fiat.l. 1.C.de præd.decur.lib.10.quem ad hoc ponderat Bart. ibi, in verbis, vt nec immoderatus venditor & emptor iniustus inueniatur,& cum Bartoli opi.concordat Ang.in cons. 139.Tutor vxori,in fine,& idem tenuit ipse in l.precia rerũ. ff ad l.falc.per text. d.l.1.quem sing.dicit, in qua etiam l.1. Bal.idem sentit,& in c.cum dilect.ext. de emp. & vend.& in eadẽ l.1. cum Bar.sentiunt Ang.& Io.de Plat.& alios adde doct.à Portio relatos.d.reg.36.limit. 2.& communem videri opin.tradit Dec.cons.110.sub num.8.vers.Tertio etiam principaliter:Cautelam tamen hanc subuertunt Io.de Imo.& Lud.Roma.in d.l.si quis cum aliter,per text.in l.2. C.de fide instrum.& iure hast.fisc.lib. 10. vbi propter iniustum precium venditio rescinditur,etiam si in illo contractu interuenerit iudicis requisitum decretum, vt ibi, iuncta l.2.C.si prop.pub. pens. Porrò etiam solet in venditione à minore facta iudicis interuenire decretum,& nihilominus ex læsione restitutio in integrum petitur.l.siquidẽ. C.de præd.min. & Bartolus idem contrarium sensisse videtur,in l.1.C.de præsc.30.vel 40.ann.vbi Bart.dicit, quòd defectus fuit ibi circa pretii iniustitiam ad eam subhastationem fiendam,& sic rescinditur,vt idem censuit Imò. in d.l.precia rerum,vbi respõdet ad dictam legem primam. C.de præd. decur. quòd ibi non dicitur, quod non possit probare se deceptum,sed bene dicitur,quòd si probauit ex

rei familiaris necessitate factam esse venditionem, & appareat eam esse cum iudicis decreto factam, quòd venditor allegare non potest dolo se inductum, nec oppressum per emptoris potentiam: vel aliter etiam posse responderi ait, prout se respondisse dicit in d. l. si quis cum aliter, vbi tandem approbat istam solutionem pro meliori: similiter istam sententiam tenet Bald. in rep. d. l. 2. in ver. super 4. C. de rescin. vend. & pro hac re facit gl. not. in d. l. prima. C. de præscri. triginta annorum. in verbo, vili precio: partemq; hanc tenuit Abb. in dict. cap. cum causam, ext. de emptio. & vendit. & istam veriorem asseruit Alex. in d. l. precia, sub num. 9. versic. propter hæc, vbi fortius subdit, quòd etiam si principis interueniret authoritas, non tamen denegaretur remedium, quod læsionis prætextu est indultum, & istā pariter veriorem de iure videri tradit Socin. d. regula 281. limita. secunda in fine; & alii eam tenuerunt, de quibus Por. in dict. regula 36. d. limitat. secunda, versicu. opin. verò contrariam, vbi inter alios refert Ias. in l. pacta nouissima C. de pact. communem dicentem istam opin. Sed aliam tuendo partem forte dices tu aduertendum esse, quod partem, de qua modò supra, Doctores defendunt solis iis fundamentis, quæ in eorum casu iudicis decretum necessariū habent: ideo nimirum si ille actus, læsionem continens, iudicis eo decreto actui ipsi principaliter infixo, non sustinetur: duo enim tunc interuenirent singularia ex illo decreto resultantia: vnum scilicet, quòd actus, qui aliàs consistere non posset, firmaretur: alterum verò, quòd aduersus læsionem indemnitas peti non posset: Certum autem est, duo specialia insimul concurrere non posse, vt nota. in l. cum post. §. gener. de iure dot. & in l. prima. C. de dot. promiss. per illum textum saltem cum hæc ab eodem fonte proueniunt, vt tradit Bar. in l. ex facto, num. 24. ff. de vulg. Nos verò sumus in casu, in quo iudicis non est necessarium decretum, vnde eo interueniēte speciale istud operari posse dicendum videatur, quòd læsus reclamare nequeat, cū maxime eius præsentia, & authoritas superflua esset, quæ quidem superflua dici non debeat, nam si verba inania nō haberi interpretantur. l. si quando. ff. de legat. primo, cum simil. multò minus frustratoria debet iudicis existima-

Rr

ri authoritas, argumentum authen. multo magis. C. de episcopis,& clericis,cum similibus. Huic tamen considerationi breuiter respondeo, iudicem, de quo admodum lex confidit.capit.bonæ memoriæ.primo,de electio.& capit. in præsentia,de renunt.deceptionis, & malitiæ authorem esse non debere; Hic enim ad bonum duntaxat finem contractibus adesse solet; non ergo eius interuentus malum euentum operari debet,argumentum l. Aurelius. § testamento.ff.de liber.leg. & l. legata inutiliter. ff. de adimen. leg. satius igitur sit, quòd eius authoritas frustra intercedat,& nihil operetur, quam quòd quis indebite damnum patiatur,argum.eorum,quæ tradit Cæph. dominus meus cons.198.nu.10. cum præsertim interpretatio illa fieri soleat,per quam æquitas naturalis, & bona fides seruatur,vt per Crau.cons.70. n.14. quem refert idem dominus meus cons.28.num.28.quæ quidem naturalis æquitas est, vt alter cum aliena iactura non locupletetur. l. nam hoc natura.ff.de cond. indeb.

6 Quinta modò erit cautio,si † venditio ad publicum fiat incantum,Ang.in rep.l.sciendum, in 6.col.ff.de verb.obl. per eundem tex.not.in d.l.prima.C.de præd. decu. lib.10. qui idem tenuit in d.l.precia.ff.ad legem falci.& in d.l.1.C. de præscr.30.annorum, Gui. Papæ singu. 553. sed Batt. (vt supra paulo ante dicebam)contrarium sensit, in d.l.1.C.de præs.30.an.per tex.in l.si quos.C.de resc.vendi.Imo.& Ludo.Rom. idem tenuerunt in d.l.si quis cum aliter, Pau.de Castr.& Imo.in d.l.precia, vbi etiam Alexand. d.vers. propter hæc: Ang.autem in d.l.precia, respondet ad dict. l. si quos,quod ibi clare probatum fuit, fraudem, & ambitionem in subhastatione interuenisse,quam tamen responsionem inquit Soc. in eius præcitata regu. 281. fallen. 3. (vbi Bartoli sequitur opin.) violare d. l. si quis cum aliter, cuius tex.procedit non modo cum dolus est in stipulatione adhibitus; sed etiam si in se stipulatio dolum contineat: puta si emptio facta patet citra iusti precij dimidiam partem, vt ibidem glos.& Docto.exemplificant. Ad text.d.l.1. C. de præd. decu. resp. vt in prox. præce. caut. secundum Imol.dicebam hic in hac tractatione.Sed tu hic cogita super tex. in l. quæcunque.C.de fide instru.& iure hastæ fisc. lib.10.

lib.10. qui tex.pro Ange.facere videtur, dum ibi dicitur, quod neque etiam minori subuenitur, cuius bona à fisco fuerint subhastata. Puto ego, quòd tota consistat resolutio ex illius tex. verbis, ibi scilicet, sub hastæ solennis arbitrio; nam stante eo, quod tex. ostendit, solenniter factam subhastationē, venditionem talem omnino valere etiam innuit; quia, inter alia ad solennitatem requisita, illud quoque interuenerit, quod precii vilitate res illa licitanti non fuerit addicta, iux.tradita per glos.in d.l.1.C.de præscr.30. ann.in verbo, vili precio, & vt etiam not.in d.l.1. C. de fide instru.& iure has. fis. libro 10.in verbo, omni ordine, vbi inter alias solennitates subhastationis, requiri dicitur etiam iustum precium; quocirca patet, non pro Ang. tex. hunc facere, sed optime aduersus eius opinio. retorqueri posse: adde etiam, quod ille tex.loquitur in casu speciali: vnde etiam dato, quòd ille tex. velit eam dispositionem procedere, quandocunque etiam inesset læsio, non potest trahi in aliorum casuum consequentiam. l. quæ propter. ff.de regu. iu. & ideo tenenda est contra ipsum Ang. opinio, cum Barto.scilicet quod hæc.l.2.C.de rescind.vend.etiam in venditionibus sub hasta factis locum habeat, vt & communem hanc asserunt Arius Pinel.in d.l.2.par.2.ca.2. Emanu. Soar. in suo thesau.recep. sent. litera L.num. 148. vbi etiam addit Alexan.cons.117.num.8.lib.7.magis communem hanc esse opinionem affirmantem, quam pariter magis communem asserit Aymo consil.29.colum.prima, quem cum Alexan.& aliis refert ad hoc Port. dic regul.36. lim.3.

Sexta sit igitur cautela, vt † fiat, quòd venditor super cōtractu iuret contractum omnino obseruare, & nullo contrauenire modo, vt est glos.in d.l.2.quam ibi communiter sequuntur Doct.C.de rescin.vend. vt & frequenter placitum aiunt Cremen.ibidem, num.175.Cag.quæst. 8. nu.91. vbi late probat, quem omnino vide per totam eam quæstio. Arius Pin.par.3.c.1.nu.1.& idem Cagn.in l.si quis maior, num.36.quem ad hoc vide vsque ad nu.40.C.de trans. Soci.cons.136.nu.10.volum.1. quod est repetitum in cons. 155.sub num.14.volum. 2.& idem communiter receptum tradit ipse Socin.d.cons.48.num.10.volum.4.Ias.cons.76. 7

num.2.vol.1.Crauet.conf.114.num.9.Gozad. conf.32.n.13. & Rolan.à Valle, d.conf.59.num.8.volum.1.ad idem vide late penes Port.vbi multas alleg.authoritates,in d.reg.36. lim.11.

Circa quam tamen cautelam, si apparebit, aduersariũ illecebris,persuasionibusq; venditorem ipsum ad iurandũ induxisse,tunc tali iuramento minime obstante,locus erit remedio,d.l.2.C.de resc. ven. vt est tex.in c.cum cõtingat, in illis verbis, sine vi,& dolo sponte præstita,extra de iureiu.& facit tex.in auth.sacramenta puberum, ibi, sponte facta.C. si aduers.vend. vide Port. limit. 11. Item circa istã sextam cautelam scias, quòd in maiore 25.annorum procedere potest,secus autem esset in minore; nam iuramentum repręsentat eum maiorem solum, & non plus operatur,vt per gl.Bar.& communiter Doct.in d.l.2.C.de rescin.vend. & vt dixi supra caut.135.num.2. Nisi ipse minor iurasset etiam occasine minoris precii non venire contra,vel expresse renunciasset beneficio huius l.2. cum iuramento, tunc enim ipsius l.beneficio vti non posset,gl.in d.l.2. & vt per Ioan.Andr.& Ancha. in c.quamuis, ext.de pact.in 6.quos ad hoc refert Turzan.in suis commun.opin.quæst.132. An autem certiorari debeat minor non contrauenire iurans, late dicam infra in litera M.cau.161. Quia autem dictum est, quòd huius l.2. C.de rescin. vend. beneficium locum non habet, nisi iusti valoris dimidiam læsio egrediatur.

Cautela etiam erit,qua citra eam læsionem contractus
8 rescindi possit;aut saltem ad indemnitatem agi: vt † scilicet per procuratorem(non habentem tamen speciale mãdatum) venditio fiat: quia sufficeret, quòd deceptus tandum esset in sexta parte totius, vt sing.voluit Barto.in l. societatem.§.arbitrorum,sub n. 25. ff.pro soc.per tex.d.l.societatem,in prin.iun.l.inde si Neruæ. ff. eod. quod tamen non firmat:idem tradunt Castr.in d.l.2.col.1.in 1. limit.& Anto.de But.in c.quintauallis,extra de iureiu. Contrarium autem tenuit Ludo. Rom.in d.l.si quis cum aliter, per l.si de volũtate.C.de rescin.vend.Alex.in eadem l. si quis cum aliter,colum.penul.Imo.in d.c. quintauallis, & in l.si quis arbitratu,col.fi. ff de verb. obl. Are.conf. 125.Corn.conf. 240.colum.pe.volum.4.& alii, quos refert Port.in sæpe citata

citata reg. 26. ampliat. 7. & ea ratione procedit hæc contraria opinio, quia sibi imputare debet, qui talem elegit procuratorem, ad quod vide Soc. in præd. regu. 281. lim. 5. Et quæ hic tradidi super venditore læso, eadem etiam emptori læso applicari, ob rationis identitatem, quam inter vtrunque in simili casu esse dixi, possunt.

Est igitur alia singularis pro eo, qui citra iusti precii dimidiam læsus est; vt † iudicem adeat, & coram eo petitionem suam, via ordinaria, (iuxta Bar. doctrinam in d. l. 2. C. de rescin. vend. n. 16.) faciat; mox positionum tempore hęc in specie fiat positio, videlicet, pono, quòd talis meus aduersarius est vir bonus, vel etiam id per iudicis officiũ fieri procurari potest, iuxta l. vbicunque. ff. de inter. act. & interrogatus proculdubio respondebit, se bonum esse virũ; imo si contrarium responderet, repelleretur. l. congruit. ff. de offic. præs. facta igitur responsione, quòd est bonus vir, desiderii tui compos eris; bono † enim viro non conuenit, vt alterius rem contra eius conscientiam teneat, secũdum gl. not. & sing. in l. semper in contractib. ff. de reg. iu. quam sane sing. dicit Bal. in c. proponente, de rescrip. & in c. quãto. col. 2. ext. de iureiu. ac in authen. ad hæc. colum. pen. C. de vsuris, & dicit idem Bal. in l. cum ipse, in prin. C. de contrahen. emp. quòd ad bonam fidem spectat justo vendere pretio, & in terminis nostris ita tenuit Ioan. de Ana. in c. in ciuitate, vers. vltimo. pro ista parte adduco gl. ordinariam in 8. colum. ext. de vsur. qui dicit, quòd consulendo apud Ferrariam, tradit istam cautelam, & testatur, quòd ita fuit factum & ita quoq; obtentum, quem sequitur Ias. in l. pen. col. 2. vers. adde tamen. C. de pact. & in §. aliç, vers. & aduerte, ꝙ quamuis contrahentibus, col. 24. Insti. de act. quosq; refert, & sequitur Thom. Ferratius Brix. caute. 4. sub nu. 2. vbi & ipse hanc tradit cautelam, subdens tamen, quòd aduersarius ad talem non poterit cogi responsionem., vt late docet ibidem. Verum scias, quòd Decius in d. l. pen. C. de pact. sub n. 11. vers. vlterius ad intellectum, inquit, quòd ad intellectum. d. gl. in d. l. semper in contractib. considerandum est, quòd licet gl. dicat, quod non conueniat bono viro, non per hoc sequitur, quòd cogatur bonus vir ad iustum soluendum pretium in foro contentioso, quia gl.

675 loquitur de honestate, & idem quoque tradit ipse Dec. in d.l. semper, sub nu. 8. versi. vlterius. ff. de reg. iu. & ista quoque cautela displicet Ar. Pin. viro eruditissimo, in rep. d.l. 2. C. de rescin. ven. par. 2. c. 2. num. 34. & puerilem eam vocat captionem, quem ibi ad hoc vide, & ea, quæ adducit: quam quidem opin. ego nec laudo pro nunc, nec damno: Non damno; quia dici potest, quòd si vera esset modò tradita cautela, lex illa 2. C. de rescinden. vend. de vento seruiret: quinimo eius conditores de leuitate, ac fatuitate argui possent (quod admodum absurdum existit (cum scilicet eam introducentes minime vnquam valituram non respexissent, si bonus vir in eam non comprehendi diceretur; nam semper † quilibet in dubio bonus præsumitur.
11 c. fi. vbi nota. de scrut. in ord. fac. c. fi. & ib. Doctor. de præsumpt. qua de re neque etiam opus esset tali positione, siue interrogatione: cum esset præsumendum, quòd ille aduersarius bonus esset vir (nisi modò dicas tu, quòd expressa nocent, non expressa non nocẽt. l. si quis Sempronium. ff. de hær. inst. l. nonnunquam. ff. de cond. & dem. & l. expressa. ff. de regu. iu. vnde quis exprimendo se bonum esse virum, sibi præiudicet, non exprimendo, non sibi præiudicetur.) Nec etiam eam Decii, & Pinelli opin. laudo, quia re vera pro conscientia tuta non est, & ad id sustinendum nititur, quod contra caritatem apparet.

Vides igitur adhuc super traditis istis cautelis pedem figi non posse, quò citra dimidiam læsio vitetur: vnde cogitaui ego, an aliquod esset dari tutum remedium, quo aduersus similem læsionem quis se reparare valeat.

12 Et vnum mihi occurrit notabile, & pulchrum: vt † scilicet, cum omni prorsus ad læsionem resarciendam destitutum te videris iuris ciuilis auxilio, ad euangelicam recurras denunciationem: facta scilicet prius aduersario tuo bina admonitione: primum scilicet inter te, & eum, iterumque coram vno teste, duobusve; mox si te non audierit, dicas ecclesię (& hæc erit Euangelica denunciatio fienda, vt statim dicam (prout habetur Matthæi c. 18. & Lucæ c. 17. Cum igitur ad hanc euangelicam perueneris denunciationem formabis libellum corã ecclesiastico iudice: narrãdo, qualiter talis rem tuam cũ peccato, & cõtra conscientiam

tiam tenet, propterea ipsum ecclesiæ denuncias, vt eum à peccato corrigat, & ipsum ad damni refectionem compellat: pariterque narres, qualiter bina illa præcessit, iuxta Euangelii formam, monitio; aliàs enim hæc non procederet denunciatio, vt per Specu. in tit. de denun. §. 2. versic. item opponitur, sub num. 1. & versic. quod autem, num. 3. & Bar. in extraua. ad reprim. in ver. denunciationem, sub num. 5. ac per alios, quos refert Maran. de ord. iu. parte 1. sextæ, & vlt. par. prin. versf. expedita, siue versic. denunciatio, sub num. 5. quo loci inquit, quòd † ad hanc denuncia- 13
tionem recurrere possumus, vbicunque aliquis indebite aliquam rem contra conscientiam, ac cum peccato tenet: ideo † iudex per denunciationem istam quia principaliter 14
à peccato denunciatum remouere intendere debebit, nec peccatum remoueri poterit, nisi rem male detentam aduersarius restituat, vt declarat Abb. in c. ad nostram. 2. extra de iureiu. per necessariam consequentiam denunciatū ipsum adstringet, vt quod iniuste detinet, reddat: ad quod iste denunciatus non per ecclesiasticas censuras solum, sed & per missionem in possess. cogetur, vt tradit Maran. & alii, quos refert, in d. versf. denunciatio, sub nu. 5. ad finem. Verum † scias quòd hæc denunciatio nisi in subsidium, siue 15
in iuris defectum datur, aut in casibus iis, de quibus Bar. in d. extrau. ad reprimen. in d. verbo, denunciationem, nu. 6. & de hac etiam denunciatione in simili proposito dicam infra in litera S. caut. 242. quæ incipit, sententia postquam in rem iudicatam: Et de qua latè Doctor. in capit. nouit, extra de iudic. in procedendo autem sciendum est, quod † super ea libellus offertur, lis contestatur, & sententia in 16
scriptis fertur, secundum Hostien. & Ioan. Andr. in d. cap. nouit, quos refert, & sequitur Bar. in d. verbo, denunciationem, num. 7.

CAVT. CXLI.

De dote vxori leganda.

SVMMARIVM.

1 *Dotem, quam non recepit, si maritus legat, quando legatum valeat, necne.*

Ideo cons. datur, vt in simili casu dotis valeat legatum, num. 2.

Quod quidem cons. aliud pro vxore operatur commodum, vt num. 3.

1 LEgata † dote vxori, si non designata certa quantitate, id maritus fecerit, necessaria erit numeratæ pecuniæ probatio, quandocunq; legatum vxor consequi voluerit, Quod si quantitatem expresserit, vel certum corpus; aut dotis instrumenta, in quibus confessus fuerit, se dotem recepisse, quam non receperit, demonstrauerit in prælegãdo, legatum debebitur, etiam si quantitas, vel similia ea in dotem data non sint, de hoc est casus in l. 3. & fi. C. de fal. cau. adiec. lega. & Institu. de lega. §. sed si vxori. versic. sed si quam. facit text. in l. si sic. ff. de lega. 1. & in l. legaui. §. contra autem. ff. de lib. lega. & de hac re aliàs ego plenius tra-
2 ctaui supra caut. 69. à num. 20. vsque ad num. 25. Erit † igitur cons. pro vxore, aut pro marito vxorem honorare cupiente, vt in similibus certum quid, non incertum, vxori leget, quod & vxori vtile erit, si etiam re vera dotis nomine marito talem dederit quantitatem, aut rem, quia ex simili legato facto, per prædicta iura, ab omni probationis onere releuabitur, & ita quoque vide Aretinum. in dicto §. sed si vxori. Ioan. Dilect. de arte test. tit. 6. de lega. cau. 17. num. 2. vbi num. 3. aliud ponit commodum, quod consequitur mulier, si vir dotem prælegет quantitate designata;
3 quia † scilicet hæredes viri expensas tunc deducere non poterunt, quas fecit vir in recuperanda dote, vt per Salic. in d. l. 3. C. de falsa cau. ad. leg. Angelus Aretinus in tracta. de testamen. versic. Item reliquit. B. eius vxori, in fi. cum allegatis ibi per eum.

CAVT. CXLII.

De legatario appellante ab actu extra iudiciali in eius læsionem facto.

SVMMARIVM.

1 *Appellare potest legatarius à transactione, quam hæres cum eo facit, qui hæreditatis mouet quæstionem.*

Et

Et ideo infertur, quod si appellatione pendente quid innouatur, attentata per iudicem, ad quem, etiam antequam in causa appellationis vincatur, reuocantur, num 2.

Quod tamen intellige, vt in verſ. quæ tamen.

Secus eſſet, ſi actione ex teſtamento ageretur, nu. 3.

Propterea conſi. datur, vt hoc in caſu magis quis appellationis beneficio, quam ex teſtamento actionis, vtatur, num. 4.

5 *Appellatio extraiudicialis, an cauſa requirat expreſſionem.*

LEgatarius, † ſi hæres inſtitutus cum ea perſona tranſegerit, quæ ipſi hæredi hæreditatis controuerſiā faciebat, appellare ab eo actu poterit, etiā ſi ſit extraiudicialis. l. à ſententia. §. idemque reſcripſit. ff. de appella. Gloſſ. ibi inquit, quod non appellare, ſed actione ex teſtamento agere poterit; quam, tanquam textus literam deſtruentem, Bar. reprehendit in l. fin. ſub nu. 4. verſic. cuius rei gratia, & ſub d. nu. 4. verſ. Quidam ſunt actus, qui exercentur. ff. de appel. recip. ſentit legatarium ab ea poſſe appellare tranſactione: Cuius ſane opinio ad pulchram facit cautelam; Quia † ſi appellat legatarius, attentata per iudicis, ad quē appellatur, officium; etiam antequam in appellationis cauſa vincatur, reuocabuntur. l. ſi cuius, ff. de appellat. recip. & ibi Bar. Quæ tamen poſt appellationem attentata retractabuntur, ſi directo contra ipſam tendant appellationem; & hæc eſt vna inter iudicialem, & extraiudicialem appellationem differentia; nam in iudiciali id etiam retractatur, quod non directo contra ipſam appellationem attentatur; & iſtam differentiam tradit Innoc. in c. cum nobis olim, de elect. Phil. in c. 1. in vltim. not. ex. de appell. Socin. conſ. 45. num. 5. vol. 1. Maran. de ord. iud. parte 3. ſextæ, & vlt. partis prin. verſ. Secundus actus, alias incipit, appellatio, num. 290. communem dicit Dec. in c. bonæ, nume. 18. extra de appel. & Nicol. Ant. Grau. ad Veſtrium, lib. 3. c. 7. num. 5. Alias autem differentias inter iudicialem, & extraiudicialem appellationem habes penes Abb. in d. c. bonæ, & in c. cum ſit, ext. de appellat. Sat

igitur erit posse reuocari attentata, quæ directo contra ipsam appellationem, post eam introductam, tenderent.
3 At si † legatarius eo in casu ageret ex testamento actione, id non contingeret; & ita de appellatione ad actionem ex testamento differentiam constituit Bar. in d. l. fi. sub dicto
4 num. 4. versicu. sed antequam. Vides igitur, quod † cautius erit appellari, quam ex testamento agi. & Bar. in d. l. fi. nu.
5 5. de appel. recip. inquit esse aduertendum, quod † in tali extraiudiciali appellatione oportet, quod inseratur causa legitima, & probabilis; vt, si dicatur in fraudem appellantis factum, vt expresse dicere, ait tex. in d. §. idemque rescripsit. Vel melius dic exigi causæ expressionem, aut probabilis coniecturæ, cum à Iudice extra iudicium appellatur, secus cum à parte, vt communem dicit Abb. in d. c. cum sit, sub num. 20. quem refert Villalob. in sua collecta commu. op. litera A. nu. 124. & Emanuel Soarez in suo Thes. recep. senten. litera A. nu. 194. qui insuper allegat communẽ pariter dicentem Nic. Ant. Grau. ad Vestrium, lib. 3. c. 7. n. 3. Tu tamen non errabis, si causam semper exprimes.

CAVT. CXLIII.

De testatore dubitante, an quis sit legati capax, vel non.

SVMMARIVM.

1 *Conditio vltima in legato attenditur, si interpellatis vicibus plures apponantur conditiones: secus si incontinenti: quia tunc erit in legatarii voluntate electio: nisi secunda conditio sub commemoratione primæ scriberetur. Ratio eius, quod dictũ est, de differentia ex interuallo, & incontinenti pro conditionibus in legato insertis, traditur, num. 5.*

Et quod superius dictum est, amplia, nu. 2.

Electioque, quæ hisce in casibus legatariis datur, quid eis prosit, nu 3.

4 *Legare si quis ei voluerit, quem incapacem esse dubitat, quo vtatur remedio.*

Legati

LEgati † facti, ac sub diuersa conditione repetiti, nouissima spectatur conditio, si id ex interuallo contingat; sed si incontinenti, legatarii esset electio, nisi secunda conditio sub commemoratione primæ scriberetur, vt est tex. in l. quod traditum, iuncta. l. non ad ea. ff. de cond. & demon. Idque † (vt in d. l. non ad ea) non modo locum habet in legatis his, quæ sæpe sub diuersis conditionibus; sed ad ea etiam, quæ pure primum, deinde sub cōditione dantur: electio † autem legatario concessa in his, quæ primo pure legantur, & postea, antequam ad alium diuertatur actum, sub cōditione fiunt, ipsi legatario in hoc proderit; quia si vno tempore erit capax, & alio non, poterit sibi in capacitatis tēpore legatum eligere: Item si præsentia bona donasset, vel eius bona essent publicata; nam conditionale posset eligere legatum, in quo donatarius, vel fiscus non succederet, vt tradit gl. in d. l. non ad ea, in verbo, præsens, & Bar. in d. l. quod traditum, sub qua etiam d. l. non ad ea, expedit (& de ista materia quando conditionalia in fiscum transeant, necne, late dixi supra Caut. 92. incip. fiscus. sub num. 1. vbi omnino vide pro cautela, quam modo hic subiicio; & ne in ea introducenda errare contingat.) Quapropter † testator cautus dubitās de legatarii conditione; an scilicet sit capax, vel nō; & volens, vt omnino legatarius commodum consequatur, pure primum legare poterit, & statim deinde sub tali conditione relinquere, ex qua capax futurus sit; & pro qua cautela vide tex. in l. in tempus. ff. de hær. inst. & Io. Dilectum de arte testandi, tit. 1. caut. 10. sub nu. 3. dum loquitur de eo, qui bannito relinquere vult; faciunt & ea, quæ ego infra dicam de eo, qui filio spurio relinquere vult, in litera. S. caut. 255. nu. 20. Ratio † autem differentiæ inter id, quod ex interuallo, & id, quod incontinēti mutatur, est in gl. prædicta; quia scilicet non præsumitur, nec est verisimile, illud corrigere testatorē, quod paulo ante, & statim fecerat, pro quo alleg. tex. in l. pacta. ff. de contr. emp. & in l. si quam. ff. de rescin. vend. Quæ quidem correctio esse creditur in eo, quod ex interuallo fit, vt ego pro hoc addo tex. in l. per retentionem. C. de vsuris.

CAVT. CXLIIII.

De legato eorum omnium, & quorumcũque, quæ quis in domo habet.

SVMMARIVM.

1 *Venalia non veniunt, si legentur omnia, quæ quis in domo habet: & quare, num. 2.*
Limita, vt num. 4. cum duobus seq.
Vt autem venalia quoque veniant, remedium est, nu. 3. & 4.
2 *Dictio, omnis, vniuersalis est, & apta vnũquodque comprehendere.*

1 LEgatum † eorum omnium, quæ quis in domo habet, factum, venalia non comprehẽdit. l. generali. §. vxori.
2 ff. de vsufr. leg. Licet † enim dictio illa, omnium, vniuersalis sit, & vnumquodq; complecti apta. l. Iulianus. ff. de le. 3. & l. à procuratore, & ibi no. C. mand. & vt tradit Dec. in l. omnia. ff. si cer. pet. tamen adiectio ea (quæ in domo habet) vniuersalitatem illam restringit. l. ea tamen adiectio. ff. de l. 3. & ideo venalia non veniunt, quia ea non videntur esse in domo, vt tradit Bar. in d. §. vxori. Proinde infertur, quod neque etiam pecunia venit, quia semper dicitur venalis, & alienationi parata. l. vxorem. §. legauerat, & quod ibi notatur. ff. de leg. 3. vbi est tex. no. Bal. in l. fi. C. de comp. & in l. certi. q. 7. C. loca. & ita tradit Apost. ad Barto. in d. §. vxori, in verbo, non venit. Si igitur etiam venalia testator con-
3 tineri voluerit, consilium est, quod † exprimat; siue sint venalia, siue non, vt per tex. in l. seruos. §. fi. de leg. 3. & vt probat text. in l. pediculis. §. itẽ cum quæreretur, in fin. ff. de au. & arg. leg. ac vt docet Bartol. in l. nam quod liquidę. §. item si quis. ff. de penu leg. Idem ait apost. ad Bar. in dict. §. vxori, in verbo, item no. Dec. cons. 381. sub nu. 5. circa fin. Ioan. Dilect. de arte test. titu. 6. de leg. caut. 29. sub numero 2. Idemque esset, vt venalia etiam com-
4 prehendantur, si † diceret testator, quæ domi quoquo modo erunt, vt idem tradit Barto. in d. §. vxori, in fine, sequuntur

quuntur Alexa.conf. 118. in casu, colum. I. vol. 5. Dilect. caut.19.num.2.Gozad. conf. 14. sub nume.22. & de huius dictionis virtute vide quæ ego dixi supra litera. I. caut. III. quæ hic non repeto.

Supradicta † autem remedia non essent necessaria, cum 5 testator in domo vllam aliam rem non haberet, quam venalem, & oculis exemplum, quod facile contingere potest, subiicio; non omniũ quidem bonorum generaliter; sed speciei alicuius: Puta quod legasset quis frumentum omne quod in domo habet, & non haberet in domo nisi venale, tunc illud, quamuis venale, deberetur, vt gloss. in d.l.pediculis.d.§.item cum quæreretur. ff.de auro, & arg. leg. quam ibi signandam, & menti tenendam dicit Barto. & sequitur Bald. in rubr.Castr.& Ias. in l.1.C. de verb.sign. Dilect. vbi supra. Qui etiam subdit, quod † legato huic 6 triticum venale cederet, quod testator ex prædiis suis percepisset, quia in frumento huiusmodi negociari dominus non dicitur, vt per Abb.consi.6.sub nu. 2.lib.1. & ita etiam tenet Dec. consil.472.in fi.

C A V T. CXLV.

De practicanda.l.si quis maior. C. de transact.

S V M M A R I V M.

1 *Veniens contra pactionem, vel transactionem iuratam, quas patitur pœnas.*

Et quæ requirantur ad has pœnas, nume.2.6.8.9. & 10.

3 *Legis, si quis maior, ad pœnas agens maioritatis qualitatem probare debet.*

Quæ vt etiam contra minorem locum habeant, consi. datur, nu 4.

5 *Minor vt iuramento ligetur, doli capax esse debet.*

7 *Metus ne à quibusdam personis allegari queat remdatur, remissiue.*

11 *Dolus ex eo probatur, quod illud non fit, quod in contractu fieri promissum est. Exemplum nu. 12.*

13 *Dolus in eo arguitur, qui promissa, quatenus debet, & potest, non seruat. Et in eo, qui non facit, quod facere tenetur, num. seq. Item in eo dolus arguitur, qui multa promisit, & non impleuit, num. 15.*

Et quis non excusatur ob iusta causa allegationem, nisi eam probet, nu. 16 & sub num. 17.

Facta non praesumuntur, sub nu. 15.

Causa qualibet, etiam iniusta, excusat à dolo.

18 *Causa vt excuset a dolo, debet prius esse orta, quam in poenam incidatur.*

Ideo cons. datur, vt de causa praecedenti notū fiat, n. 19.

Absolutio si a iur. petatur ex iusta causa, quomodo ista causa attendi debeat, sub nu. 19.

20 *Legis, si quis maior. dispositio extenditur, & num. 21. 22. 23.*

25 *Exemplumque vnum ponitur virtutis ipsius legis, num. 24.*

Tempus certum quando ad negligentiam probandam appositum est, alias non requiritur monitio.

Dies interpellat pro homine, sub nu. 25.

26 *Legis, si quis maior, ad paenas agens debet probare prius, se ex parte sua impleuisse. Ideo cons. datur num. 30.*

27 *Promissa non seruasse aliquem dicere non potes, nisi prius appareat, quod tu ex parte tua seruaueris, & numero seq.*

29 *Vsurarius ad vsuras reddendas agere nequit, nisi ipse vsuras extortas restituat.*

Frustra legis inuocat auxilium, qui in eam committit, sub nu. 29.

31 *Promissa sibi non fuisse seruata quis de contrauentione conuentus opponere potest in casu l. si quis maior. C. de transf. non obstante iuramento.*

Amplia, nu 32.

Iuramentum inter alias conditiones eam habet, si iuranti fides seruetur, sub nu. 32.

33 *Legis, si quis maior. C. de trans. poenas quis petere poterit contra-*

contrauenient secundo loco, contra agentem, qui primo contrauenit.

LEgis. si quis maior. C. de transactionibus, requisita, & practicam ad eam hoc cautelatum numero, superius caut. 136. in fi. tibi tradere pollicitus sum. In primis ergo scias, quod eius dispositione cauetur, † quod cõtra pactionem, seu transactionem iuratam veniens, infamis fit, ab actione cadat, pœnam luat, dataque reddat, & parti aduersæ pactum seruanti applicentur hæc; super cuius materia Iacobus Philip. Portius in 2. li. com. conclus. reg. 10. ponit 27. ampliationes, & 15. limitationes, ex quib. ego hic, multa addendo, aliqua tangam, & nonnulla ab eo non tacta addam, prout melius proposito modo conuenire videbitur. Tu mox in aliis ipsum Port. ad omnimodam satisfactionem cernere poteris. 1

Lex igitur prædicta locum habet vbicunque quinque concurrunt requisita: Primum, † quod contrauenient sit 25. annis maior, vt per eum tex. Bart. & cæteri communiter ibi, Cor. consi. 96. in prin. consi. 121. col. pen. consil. 208. col. pen. vol. 1. & consi. 268. litera g. vol. 3. Guido Pap. consi. 33. in 8. dubio, Ias. consil. 92. versi. vltra motiua, vol. 1. Iacob. Phil. Port. & alii, quos allegat d. reg. 10. lim. 6. qui etiam in limit. 13. inquit ipsius. l. si quis maior, dispositionem non procedere, si quis re vera minor esset; sed ex legis fictione, per veniæ ætatis impetrationem, maior diceretur, vt ita voluisse alleg. Ioan. Petr. & Lancel. Dec. in d. l. si quis maior. Quapropter Parp. in d. l. si quis maior. admonet, notandũ esse in praxi, † quod ad eius l. pœnas agens, qualitatem maioritatis hanc in actis deducere, & eam probare debeat. Veruntamen † etiam aduersus minorem posse locum habere hanc legem puto, si remedium id in cõtractu adhibeatur, videlicet, quod ipse minor cũ vinculo iuramenti, & omni legum auxilio, & restitutionis in integrum beneficio renuntiet; ac de ipso in integrũ restitutionis beneficio certioretur, iuxta ea, quæ tradam infra, litera. M. cautela 161. iunctis & his, quæ dicam in litera R. cautel. 232. Ac per rationem eandem, quæ ponitur, ad hoc, vt de restitutionis in integrũ beneficio minor certificari debeat 2 3 4

puto bene esse, ipsum minorem etiam certiorari debere de huius.l.si quis maior, constitutione, qui & ipsi renuntiet in specie, quatenus minorem excludit, & in ipsa asserat se, vti maiorem, comprehendi velle, licet alias non compre-
6 hendatur, qui † quidem minor ad hoc, vt iuramento ligetur, doli capax esse debet, secundum ea, quæ dicam infra, litera P. caut. 222.

Secundum requisitum, quod ad pœnas d.l. si quis, concurrere debet, est, vt contractus nullo sit cogēte imperio, sed sponte celebratus, vt in ipsa. l. præcise disponitur: quia
7 † autem nonnullæ sunt personæ, quæ ob superiorum suorum potestatem facile imperio, & metu superiorum eorūdem coactas esse demonstrare possent, vt dicam infra, litera. V. cau. 305. quæ est caut. fin. Ideo in eis casibus adhibeatur remedium ibi datum.

8 Tertium est requisitum, † quod contractus sit iuratus, vt per eam.l.si quis, Doct. ibi.

9 Quartum † est, quod promissis cōtraueniatur, de cuius contractus contrauentione sufficit, quod cōstet per ipsius contractus instrumentum, vt per Corn. consilio 40. litera F. volum.3. Crau. consilio 192. num. 15. Parpal. in d.l. si quis maior.

10 Vltimum † est requisitum, vt dolus ex contrauenientis parte adsit, vt per Bal. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. procons. quem sequitur Alex. in l. si. circa fi. ff. qui satis. cog. & in cōs. 92. vol. 1. n. 13. Cur. sen. in d.l. si quis, vbi inquit Baldi dictum stupendum esse, & memoriæ seruandum, ac Fel. in c. 1. versi. tertius casus, extra de iureiur. vbi ait hoc Baldi dictum singularissimum, & Dec. consi. 572. sub nu. 4. in quo cōs. late huius legis intellectum discutit, idemq; tradit Iac. Phil. Port. d. reg. 10. limit. 1. vbi & allegat Doctores contrarium tenentes.

11 Dolus autem † manifeste ex eo probatur, quod non sit id, quod id contractu fieri promissum est, vt per Crau. cōsi.
12 1072. num. 3. veluti † si debitor in tempore promisso id, ad quod obligatus erat, non soluit. l. si procuratorem. §. dolo, & l. dolus. ff. man. Rom. consil. 332. in 2. dub. Corn. consil.
13 116. ad fi. vol. 1. Crau. cons. 6. nu. 96. vbi inquit, quod † dolus in eo arguitur, qui promissa non seruat, quatenus debet, &

potest

potest; ad id affero quoque Crau. conf.75. nu. 6. vbi dolus † præsumitur, inquit, contra eum, qui id non facit, quod facere tenetur. l. dolo. ff. ad l. falc. idemque pariter Crau. conf.100. num.9. conf.115. col.1. & conf.192. num.15. inquit, quod † dolus ex proposito arguitur, quando quis multa promisit, quæ impleta non fuerunt, etiam si pars adimpleuisse contendat; nam ad eandem partem adimplere debẽtem probandi onus pertinet, non ad eum, cui implendum est, vt per Barto. in l. in illa. 1. ff. de verb. obli. & Alexan. consil.101. in fine, vol.2. ad idem adduco Corn. consil.40. litera F. volum. 4. Plane dici solet, quod facta non præsumuntur, nisi ab eo probentur, qui super eis se fundat. l. in bello. §. factæ. ff. de cap. & post. reuers. Cæph. Dominus meus, conf. 452. num. 34. Nec certe † à dolo prædicto, sicque à pœna ex eo emergente, contraueniens se excusabit propter iustam causam, quam prætenderet, & allegaret, nisi eam probaret (licet † quælibet causa, iniusta etiam, ab ipso dolo excusare soleat. l. igitur. §. potest. ff. de lib. cau. l. 1. in fi. & quod ibi no. ff. de abig. no. Bald. in l. 1. in fi. C. vbi de cau. stat. agi deb. Alex. consi. 119. sub nume. 12. lib. 2. & consi. 233. nume. 12. volum. 6. Affl. decis. 360. nu. 6. Crau. consi. 46. nume. 14. Ias. in dict. l. si quis maior, nume. 3. vbi quoque dicit, quod omnis credulitas, etiam fatua, à doli pœna excusat; Imo ab hac pœna propter temeritatem etiam excusari subdit) & quod causam, quam quis allegat, probare debeat, est tex. in l. 1. C. ad l. Corn. de fic. & tenet Cor. consi. 280. litera F. volum. 4. facit tex. in l. 2. ff. de prob. Idque ratione quoque euidenti patet; nam si hæc causa pro dolo, eiusue pœna vitanda, allegata, probanda non esset, absurdum sequeretur, quod quis semper à dolo excusaretur, cum quilibet causam aliquam allegare posset, id igitur non est ferendum, argu. l. nam absurdum. ff. de bon. liber. quinimo † licet causa quælibet posset hoc in casu à dolo excusare, vt per Ias. habetur in d. l. si quis, d. nu. 3. tamen illa non sufficit, nisi prius orta sit, quam in pœnam contraueniens incidisset; quia tunc ille dicere posset, quod tali causa motus est, & cæt. alias secus, vt per Ang. & Imo. in l. ex consensu. §. fin. ff. de appellat. & Dec. d. consi. 451. sub nu. 11. vers. Non ob. quod saltem; idque de se patet.

Ss

Et ideo cautos esse, moneo aduocatos; vt † cum causam pro doli excusatione allegant, probent eam, ita processisse antequam mora fiat, vt dici possit, quod ex tali causa ad nō soluendum in termino quis impeditus fuit, & ita etiam vide Alexan. cons. 103. lib. 1. col. penul. In simili etiam videmus, quod qui velit petere absolutionem ex iusta causa à iuramento, causa ea iusta consideratur antequam quis incideret in periurium; postea enim causa non sufficeret, vt not. dicit Feder. in cons. 300. Factum tale est, debitor promisit, in fi. Pet. de Anchar. cōs. 148. p. ædictis subtiliter, in fi. & Abb. in c. 1. colu. pen. ex. de iureiur. cum similib. prout Feli. ibi, vers. septimo quæro.

20 Et † prædicta pœna legis, si quis maior, non modo in actore contraueniente (vt voluit Alex. cons. 69. in fi. vol. 4. & vt videtur probari ex legis litera, ibi, actionem perdat, per quam apparet loqui de actore, non de reo, cui non cōpetit actio, sed exceptio) verum etiam locum obtinet in reo, vt per gl. in d. l. si quis, in verbo, consecutus fuerit, Rui. cons. 172. colum. 1. vol. 4. quem refert Portius, d. reg. 10. lim. 3. & ita sentire Doct. communiter in d. l. si quis maior, inquit ibid. Parpal. q. 14.

21 Similiter † ipsius l. dispositio non in transactione solum locum habet, sed & in quolibet alio contractu, secundum communem Doct. opin. ibi, & Alexan. ibid. in prin. dicit, & Ias. num. 11. quod per illum text. probatur, ibid. aduersus pacta, vel transactiones, nam ex eo, quod dicit, pacta, quemcunque comprehendit contractum, vt per Barto. ibi, in fi. quem sequuntur omnes, idem tradit Port. dict. reg. 10. ampl. 4. vbi cum Barto. allegat Bald. & Alex. in d. l. si quis. Adde quod idem censuit Corn. cons. 96. in princ. & cons. 121. litera X volum. 1. cons. 130. litera I, volum. 4. d. cons. 40. litera F. volum. 4. vbi loquitur de venditionis contractu, Ruin. cons. 198. nume. 6. vol. 1. & hanc quoque communem attestatur Dec. d. cons. 452. sub num. 7. & Guido Pap. cons. 31. vers. Ad tertium dubium, & cons. seq.

22 versic. Ad sextum, vbi inquit, d. l. locum habere † in quacunque alia promissione iurata, & in pacto nudo iuramento firmato, & Ripa respon. 8. num. 1. lib 3. vbi dicit, † etiam

23 locum habere in donatione iurata, & Decius d. cons. 452.

sub

sub d. nume. 7. refert Math. no. 50. incip. Nota magnum periculum, vers. Quid si vendidit. quem D. Ias. in d. l. si quis, d. num. 11. refert pro not. 51. ponentem † casum in eo, qui 24
fundum vendidit pro 10. & precii recepit partem, residuumque emptor infra tres menses soluere promiserit; si non soluerit in termino, pœnam incurret, secundum dict. l. si quis. cum enim certum tempus appositum esset, lapso dicto tempore incidit contraueniens in pœnam, vt Mathesil. ait; & pro hoc vide quod not. tradit Bal. in l. 2. Cod. de spons. vbi inquit, † quod quando certum tempus ad ne- 25
gligentiam probandam appositum est, alia non requiritur monitio; nam pro homine dies interpellat, l. magnã. Cod. de contr. & commit. stip. tradit Anchar. cons. 65. in fin. Domin. in c. licet canon. §. 1. de elect. in 6. Est † autem 26
aduertendum, quod ille, qui ad pœnas tales agit, probare prius debet pro parte sua promissa adimpleuisse, l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empt. not. gl. in l. ædiles. 1. §. fin. ff. de ædil. edic. & Alexand. cons. 212. volu. 2. vbi ait, quod † 27
aduersarius meus dicere non potest, me sibi promissa non seruasse, & in aliquam incidisse pœnam, vel priuationem, nisi ille prius liquidissime probet, se mihi omnia promissa pro eius parte impleuisse, l. quæro. §. inter locatorem. ff. loc. vbi secundum Barto. sub numero. 1. vers. & generaliter, est ad hoc ibi casus not. & Soc. cons. 273. nume. 2. volumin. 2. porro † nunquam mihi quis imputare po- 28
terit, sibi promissa non seruari, quando prius ipse non seruauit, l. cum proponas. 2. Cod. de pact. idem tenuit Dec d. cons. 452. numero 3. eo etenim casu obiici illud potest, Nil Hebræus Hebræo, nil Catilina Cethego, & aliud non absimile, Clodius accusat mæchos, Catilina Cethegum, pro quibus est tex. in l. quoniam. §. inter se. C. de hæret. & in l. viro. ff. sol. matr. & in illis locis not. gloss. multas alias afferens concor. in d. §. inter se. In simili videmus, quod † vsurarius, nisi ipse extortas restituat vsuras, 29
aduersus alium de reddendis vsuris agere nequit; quia frustra legis auxilium inuocat, qui in legem committit, text. est, & ibi pulchra gloss. fi. in c. quia frustra, & in cap. Michael, ext. de vsur. Intellige tamen secundum Dec. d. consil. 452. sub numero 10. supradicta non procedere, si

qui ad pœnam agit, quid adimplere debebat, quod in vtriusque partis fauorem resultaret, vt in fienda agri mensuratione, secundum quam precium vel minui, vel augeri deberet, sed solum procedere, cum quid in aduersarii fauorem tantum converteretur, & ideo in casu isto secundum

30 cons. Parpal. in d. l. si quis, q. 19. actorem admoneo, vt † sit cautus in allegando, & probando adimplemento ex parte ipsius liquidissime, quia non sufficeret probare adimplementum, prout in aliis contractibus: cum in d. l. casu iuramentum in probationis supplementum non admittatur, prout in aliis contractibus admitteretur, vt per Bal. ibi, & Alex. d. cons. 212. colum. 2. vol. 2.

31 Et † prædictam obiectionem ille, qui conuenitur, facere potest, non obstante etiam iuramento, quod eo casu iurantem non adstringit, nam quis conuenta seruare non tenetur, ex quo prius sibi contrauentum est, & si in contractu adsit iuramentum, vt est casus in c. peruenit. 2. ext. de iur. Ruin. cons. 136. versic. Quod ad aliud, volum. 5 Gozad.

32 cons. 51. num. 5. vbi † & hoc ampliari dicit, etiam si fit adiecta clausula, quod etiam pœna commissa, vel soluta contractus maneat firmus, quia talis clausula non obseruanti non prodest, l. cum pater. §. libertis, vbi Bart. & alii in l. qui fidem. ff. de trans. cum aliis, quæ in præd. loco Gozad. ipse adducit; Iuramentum enim, inter cæteras tacitas conditiones eam habet, si iuranti fides seruabitur, gloss. in c. quemadmodum, in verbo, conditio, ext. de iur. Corn. cons. 96. litera. L, vol. 1. & cons. 246. vers. item si. volum. 3. Fortius in-

33 quit Parpal. d. l. si quis, q. 12. quod † secundo loco contrauenıens agere poterit ad d. l. pœnas contra agentem, qui primo loco contrauenit, vt per Bald. in l. 1. §. cum arietes. ff. si quadr. pau. fec. dic. & Alex. in l. semel mora, sol. matr. ac Grat. cons. 66. volu. 1. quem refert Por. d. reg. 10. ampl. 5.

CAVT. CXLVI.

De legitima filio auferenda.

SVMMARIVM.

Filius sua legitima, neque etiam in vsufructu fraudari potest:

potest: & omne grauamē de ea reiicitur, contra tamen remedium est, nu. 5.

4 *Statuto in totum legitima tolli non potest, sed bene minui, & comprobatur num. 4. intellige de legitima filiorum, secus autem est in legitima parentum, vt nu. 12.*

Diminutio tamen enormis nimis esse non debet, numero 3.

5 *Pater quomodo filium legitima in totum fraudare valeat.*

Et pro intelligentia sequere nu. 7. Quomodo autem filii aduersus fraudem se tueantur. habes sub nume. 11. versic. sciendum, & sub eodem nume. remissiue, vers. Alia mox.

6 *Legitima post deductum aes alienum debetur.*

7 *Premissio bonorum per patrem, post eius mortem facta, vt filium legitima fraudet, quando sustineatur, nec ne.*

8 *Patre filium data opera, & absque causa eius debita legitima fraudante, peccatur mortaliter.*

9 *Hares causam legitimam testamento insertam ob filii exhaeredationem probare debet, si filius agit querela inoff. testamenti.*

10 *Testamentum nullum dici nequit: sed bene agi inoff. querela, quādo in eo est iusta inserta causa exhaeredationis: & qua sit differentia inter nullitatem, & querelam, nu. 11.*

13 *Legitima, qua parentibus debetur, sola pietatis, non natura ratione debetur.*

14 *Statutum tantum operatur in sua ciuitate, quantum ius commune in vniuerso.*

Legitima † filius fraudari, neque etiam in vsufructu, 1 potest, per text. in §. prohibemus, & ibi not. Bar. Auth. de trien. & semisse, & est textus, ac ibi gl. & Doctores communiter, in auth. nouissima. C. de inoff. test. & de ipsa legitima omne reiicitur grauamen, l. quoniam in prioribus. C. de inoff. test. de quo late tractauit Iacob. Philip. Port. in 1. lib. com. concl. reg. 46. vbi ad id 2. posuit ampliationes, & 29. limitationes.

2 † Nec etiam statuto legitima in totum tolli potest: sed bene minui, secundum opinionem Richar. Malumb. quã refert Cy. in l. sancimus. C. de nup. & Bar. in l. Titio centum. §. Titio genero, nume. 6. ff. de condit. & demonstr. quam licet non approbent Cin. & Barto. dictis in locis, & etiam contrarium sentiant Dy. in reg. indultum, ex. de reg. iur. in 6. Ang. Alber. Oldr. Iacob. de Belu. Lud. Ponta. quos refert Soc. consi. 150. sub nume. 2. vol. 1. ac aliis in locis infra allegandis: & nonnulli alii, qui volunt etiam contra Richar. esse com. opinionem: quinimo magis communem dixit Alex. consi. 3. volum. 7. Soc. consi. 5. in princip. vol. 1. (qui tamen dixit, quod contraria opi. est magis æqua.) Tamen quicquid prædicti Doc. & alii senserint, æquior est, & meo iudicio verior (ac magis forte communiter admissa) ipsa Richardi opinio; cui inter alios adnæret ipse Soc. consi. 30. sub num. 3. attentis his, quæ sub num. 1. & 2. dicit, vol. 1. ac idem sensit d. consi. 150. d. vol. 1. num. 3. vbi communem attestatur; & hanc partem æquã
3 magis dicit; † adeo quod nec ita minui debeat, vt nimis enormis diminutio fiat; istam etiam opin. tenet Ripa, de legib. respon. 7. & hanc quoque communem esse conclusionem tradit Dec. consi. 106. numero 4. Cagno. in l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. Laur. Chirco. in 3. cen. cõ. op. conclus. 19. ad fi. sub nume. 15. in litera L. qui cum Cagn. adducit alium interpretem ex Moder. multas adducentem pro hac opin. authoritates, & sententiam istam crebriorem, ac veriorem esse ostendentem, sic etiam communiter magis id receptum dicit Boer. decisione 188. nume. 6. & idem tenet dec. 204. num. 12. Quodque verius merito atq; receptius nonnullos affirmare Doctores, quos refert, tradit Eman. Soar. in suis com. opi. litera L. nu. 65. idque euiden-
4 tissima patet ratione: Quoniam † legitima, & si nõ omnis, quæ authenticorum iure hodie filiis debetur, aliqua tamẽ iure naturæ filiis ipsis debetur, arg. l. scripto, in fi. ff. vnde lib. l. fi. in prin. ff. de bon. damn. & per quem textum istius l. fi. de bonis damnat. ita sent. Rol. à Val. consi. 97. num. 10. volu. 2. & probat optime tex. in Auth. de trien. & semis. in princ. cum ibi notatis, in verbo, debitum: At qui statuto ea quæ naturæ sunt; tolli nequeunt. §. sed naturalia, Inst. de iu. nat.

iu.nat. gent.& ciuili,& declarat Barto.in l. omnes populi, nume.21.ff de iust. & iure. ergo legitima hæc filiorum omnino per statutum tolli non potest; licet, cum sit de iure ciuili aucta, vt in d Auth.de trien. & semisse, possit per ipsam quoque ciuilem municipii constitutionem minui, iuxta d.§.sed naturalia.cui & iam naturali legitimæ, vbi esset eius certa determinata naturalis quantitas, aliqualiter derogari posset, secũdum tradita per Bar.in d.l. omnes populi.d.num.21.& dicit etiam Cardina.in consi.2.quod tale statutum legitimam tollens, de iure canonico non valet,& quod ita Rom.curia tenet, alleg. Rot. decis. 21. ipsumque Card.refert Additio ad Bar.in d.§. Titio genero, sub d.nu. 6.litera.C.in verbo, per statutum. In hoc autem proposito inquit Nico.in addi. Alc.de præsum.reg.1.præs.8. quod aut stat rationabilis statuendi causa: & tunc ex toto legitima tolli potest; aut non est rationabilis causa: & tunc in totum tolli nequit: & istam opin. dicit magis communem; dummodo ex toto alimenta non tollãtur. Et ex hac distinctione poteris supradictas contrarias cõciliare opiniones, prout & ita sensit Bap. à Villalob. in sua collecta com.op.litera I. nu.62.ibi,& sic est intelligendus; quam etiam opi. sequi Nico.Bello.consi.23.num.21.ait Ioan. Fichar. ibi ad Villalob. & ad hoc adde Panor. & alios, quos refert Laur. Chirco.d.conclu.19. circa princip.& ita quoque tradit esse com.& receptam Doctorum sententiã Mich. Graf. in lib. 1.Com.op.cap.3.statutum q.5.sic etiã magis com. ait Soc. Iu.in l. in quartam, sub num.110. ff. ad l.Falcid. Ast vt etiam in totum legitima filius fraudari à parente queat remediũ est (imo pessima fraus.quam tradit Dy. quem refert Bart. in l.hæreditariũ,nu.1.ff.de bon. auth.iud.possiden.de quo etiam Soc.consi.93.sub nume. 15.vers. vnde datur cautela, vol.1.& Cæpo.caut.21.Pater volens.) † Quod parens om- 5
nia eius bona post mortem suam alicui promittat; † Nan- 6
que legitima post deductum æs alienum debetur, l. Papinianus.§.quarta.ff. de inoffic. testamen. † Quod quidem 7
procedit, nisi ex lucratiua causa talis fiat promissio; quia, si ex causa ipsa lucratiua fieret, reuocaretur, per tit. C. de inoff.don.& ita ait Bar.in d.§.prohibemus, Auth.de trien.& semis.& in d.l.hæreditarium, sub nume.1. ff. de bon. auth.

8 iudi. possid. vbi Bartolus consulit, † Quod id fieri nō procuret quisquam; quod & ego hic vitandum admoneo; nā hoc consilium, licet effectum sortiri posset, est tamen animæ perniciosum; quia ex eo aufertur filio iure naturæ debitum; & ideo omnino caue; nisi modo filius deperditæ prorsus spei, iustam, legitimamque, & grauem attulisset causam; qua iuste parens ad illum penitus paternis bonis priuandum moueretur, de quibus est tex. in §. aliud quoque capitulum, in Auth. vt cum appel. cogn. eo etenim casu tolerabilius pater supradicto poterit remedio vti: & quod remedium tutius erit, quam si nominatim ob illam
9 causam exhæredem faceret filium; † Cum causa mox ad excludendum filium probari deberet, vbicunque ipse filius inofficiosi testamenti querela ageret, vt tradit glo. Bar. & Doctores in l. liberi, ac in lege, omnimodo, per illum tex. ibi, si tamen non ingrati legitimis modis non arguantur. Cod. de inoff. test. & est tex. in l. si quis filium. Cod. eodem, & communem dicens esse opinionem Cur. iun. in auth. licet, num. 27. C. de liber. præter. Vigl. in Rubr. post pri. Inst. de inoff. testam. Ant. Gomez. de test. c. 11. num. 10. ac ex ipso Cur. iun. in d. loco. Iul. Clar. in §. testamentum
10 q. 40. versi. Aut talis causa; † vbi dicit, quod testamentum patris, filium ex iusta causa in eo inserta exhæredantis, iustæ si quidem causæ illius assertione nullum dici non posset; etiam si per hæredem de causa manifestum non fieret; sed bene aduersus eum inofficiosi querela agi posset (licet mox hærede causam probante, actio nullius redderetur momenti, vt dixi.) Et communem istam esse sententiā tradit in d. vers. in fine; huiusque rei vtilitatem in sequēti vers. declarat, atque differentiam, videlicet quid pluris in se cōtineat, posse ipso iure nullum dici testamentum, quam nō
11 posse; sed posse inofficiosi querela agi: † Nam si nullum dicere posset testamentum filius exhæredatus, ex eo quod nulla in eo esset legitima causa expressa, triginta annorum spatium haberet, prout ita ait esse communem conclusionem: quod & tenet Balb. in tract. præscrip. 4. par. 4. par. princ. q. 21. At si duntaxat de inofficioso agere posset, quinquennio excluderetur, vt est tex. clarus in d. l. si quis filium, in fi. C. de inoff. testa. & ibidem Bar. & Scrib. notāt,

Balb,

Balb.in d.4.par.4. partis princ.q.22.& Clar.in d.q.40.ver. neque putes.ad finem; idque ex prædicto textu exploratissimi iuris habent omnes. Sciendum autem est, quatenus ni cautela dixi, ex causa onerosa patrem debere bona promittere, vt ipsa valeat promissio, quòd adeò verum id est, vt Io.de Pla.in §.item si quis, Inst. de inutilib. stipul. dixerit, ipsam non tenere promissionem, nisi de actuali pecuniæ numeratione, in testium præsentia facta appareat; quod erit vnum pro filiis, ita deceptis, auxilium: Alia mox remedia pro ipsis filiis iniquè secundum Dyni doctrinam defraudatis tradit Io.Dil.de arte testan.titu.3.caut.17.quem vide post num 4. Hic te etiam monitum velim circa secũdam, quam affert caut.Cœp.d.cau.21.sub num. 2. vers. tamen cautela est, quòd scilicet pater filium in omnibus bonis hæredem instituat, & alii omnium bonorum vsumfructum relinquat, nam inquit Cœp. quod valebit talis vsusfructus relictus, & filius non poterit se grauatum dicere, vt est gl.in d.§.probibemus.quam cautelam verum inquit ipse Cœp. quando nuda ea proprietas filii sibi tantum valeret, quantum plena legitima: Monitum inquam velim, quòd hæc caut. tuta non est, per ea, quæ tradunt Doctores in d.auth.nouiss.& maximè Ias. num.44.& in qua auth.gl. contrarium eius tenet, quod in d.§.prohibemus. † Reuertendo autem ad id, quod superius dixi, non posse statuto filiorum legitimam tolli, scias; Quod id verum non est in legitima ascendentibus ex bonis descendentium debita; nam eam omninò statutum tollere potest, vt est communis Doctorum opinio, secundùm eos, quos referunt Bapt. Villalob.in collecta com.conclu.litera A.nu.153.& Eman. Soar.in suis commun.opin.in litera L.num.66. Quod & ea suadetur euidenti ratione; † Nam ascendentibus ipsis naturali iure legitima non debetur; sed sola miserationis ratione à iure ciuili in amissorum liberorum solatium inducta, vt est textus & ibi not.in d.l.scripto, in fi.ff.vn.lib.& in l.nam & si parentibus.ff. de inoff.testam. ac facit textus in l.iure succursum.ff.de iure dotium; Ideò nimirum, si ius ciuile, seu municipale, († quod tantum in sua ciuitate operatur, quantum ius commune in vniuerso. d.l. omnes populi, ibique not.ff.de iust.& iure) tollere illud in sua ditio-

ne valeat, quod ab alio ciuili iure statutum est. d. §. sed naturalia, Inst. de iu. nat. gent. & ciu. & facit tex. in l. nihil tam naturale. ff. de reg. iuris, & in l. generaliter, C. de non numerata pecunia. & quod ibi not. gl. 1. in fi. & in verbo, scriptis, quæ est, gl. maior, in princ.

CAVT. CXLVII.

De legitimandis, & emancipandis infantibus.

SVMMARIVM.

1 *Comes Palatinus, vt legitimare valeat, quid in eius priuilegio requiratur, & ideo consilium habes, n. 3. & num. 6. aliud ad hoc traditur consilium.*

2 *Argumentum valet de emancipatione ad legitimationem.*

4 *Legitimare infantes, aut furiosos, quare non valeat Comes Palatinus, cum non habet de eis legitimandis speciale priuilegium.*

5 *Clausula, quæ generalia, & vniuersalia verba in concessione legitimationis continet, facit, vt etiam infantes legitimari queant.*

7 *Emancipare vt quis valeat infantes, quo remedio agat.*

1 LEgitimare † vt possit infantes Comes Palatinus requiritur, quòd in eius priuilegio adsit specialis eos legitimandi facultas, vt tradit Angelus in l. finali per illum text. ff. de his qui sui, vel alieni iuris, & in quæst. nobilis quidam genere, colum. 4. Socin. consil. 215. num. 11. volum. 2. Iaso. in l. eam, quam, in 1. no. C. de fideicomm. sub nu. 9. ad finem, Paris. consil. 2. col. pen. in prin. & consil. 80. col. fi. in princ. volum. 2. Gozad. consil. 6. num. 45. & num. 47. ac Cur. Iun. in cons. 31. colum. 2. & consil. 145. in fine, vbi hanc esse magis communem opinionem attestatur, ad id idem vide Iacobum Ph. l. Por. in primo libro com. concl. reg. 25. versic. si autem: cuius sanè opinionis argumentum est præcipuũ tex. l. iubemus. C. de emancip. libe. & quæ pariter de emãcipan

cipandis infantibus liberis tradit Azo in sum. C. eodem nu 3.† valet enim argumentum de emancipatione ad legi- 2
mationem, secundum Doctorum communem opinionē, vt per Curt. sen. cons. 19. col. 2. & cons. 65. col. 3. Ias. cons. 184. col. 2. vol. 2. & cons. 40. col. 4. vol. 3. & Ruin. cons. 71. num. 4. vol. 3. quos refert Rolan. à Val. cons. 61. nu. 5. vol. 1. vbi post nonnulla ad huiusce rei comprobationem nu. 7. ex dictis Præpositi in c. per venerabilem. §. quod autem, versic. consequenter, qui fil. sint legi. consilium tradit,† Quòd qui le- 3
gitimandi priuilegium impetrat, procuret, vt specialiter in priuilegio exprimatur de infantibus, atque furiosis legitimandis, & de hac re ipse quoq; docet communem esse opinionem ex aliis ab eo relatis. & ratio est etiam, quare tales absque speciali priuilegio legitimari nequeāt,† quia 4
consentire non possunt, vt per Az. in d. sum. C. de emancipatione lib. d. num. 3. & per gl. in d. l. iubemus, in ver. & fine. verum quia in legitimandis liberis ipsorum exigitur consensus. §. generaliter. in Auth. quibus mod. nat. effic. sui, ideo eorum legitimatio, absq; ipsorum cōsensu, & sine principis expressa concessione, non tenet, tamē Rol. ipso d. consil. n. 33. & Port. d regula, vers. contrariam partem nonnullos tenentes posse etiam absque speciali priuilegio Comitem Palatinū infantes legitimare recensent, & ex eis quosdam Rolandus refert, de cōmuni testantes, & de ipsa quoque Doctorum contrarietate scripsit post Rol. Laurentius Chircouius in suis com. conclus. litera L. concl. 27. centu. 3. Rolan. autem in præcitato cons. n. 34. admisso quòd prior opinio sit vera (vt & magis communem deduxit.) eam limitat non procedere † vbicunque in priuilegio talis clau- 5
sula adesset, quod talis possit legitimare spurios, naturales, manzeres, incestuosos, & alios quoscūq; illegitimos procreatos, & procreādos ex illicito coitu; cuius rei post longā ad hoc Doctorum cateruam, communem opinio. aperit, † quam ideo clausulā poni in priuilegio ille, qui impetrat, 6
aduertat, vel per alia verba priuilegium procurare potetit, vt per Port. & quos allegat, d. reg. 25. versic. sed quando. sed tutior erit illa specialis concessio, sic enim omnes remotæ erunt difficultates. quapropter tibi quoque cautelā trado, † vt cū infantē filiū sui iuris constituere volueris id à 7

l. 1. & quod ibi no. C. de rescindenda vend. cuius ego rei memini sup. in caut. 140. sub num. 1. versic. consilium itaque. iunctis praecedentibus. † licet alias alternatiuus non admittatur libellus, quia alternatio dubiam rem facit. l. praetor edixit. §. quod autem. ff. de iniur. † factum igitur, si quis tibi promiserit, nec fecerit, quia praecisè ad factum cogi non poterit. l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verbo. oblig. cum sim. (& de qua re tibi cautelam feci sup. litera F. caut. 68.) libellum alternatiuum contra eum concipere poteris, petendo aut factum, aut interesse, secundum gl. Bart. & alios in l. 1. ff. de act. emp. † verum quãdo similem alternatiuum concipies libellum, non inconsultè ad abundantem cautelam egeris, si protestatus fueris; ex altera duntaxat actione, quod tuum est, consequi te velle, quam protestationem necessariam sentit. gl. in l. quod in haeredem, §. eligere. ff. de tribut. act. licet contrarium velint ibi Sal. & Fulgos. Innoc. Imola, & communiter canon. in c. constitutus, extra de in integrum restitutione, quos refert Rip. in d. §. quia autem, sub num. 11. Protestatio igitur adhibita omnes tollet dubitationes. Nam certè tex. d. §. quia autem, multum vrget. 7 8 9

CAVT. CXLIX.

De articulis, qui ad aliquem probandũ actum fiunt; & de his, quae lite contestata in iudicio superueniunt.

SVMMARIVM.

1 *Lite contestata, si quid accidit non accessorium adid, super quo lis contestata fuit, an noua instantia opus in eo sit, & num. 3. Et an reus exceptione, lit. contestata, orta in eo iudicio vti possit, numero 6. remissiuè.*

2 *Articuli quales esse debeant, cum reum ex contractu inter te, & eum inito conuenis.*

4 *Rei iudicatae exceptio, quando reo competat in his, quae in eod. iud. contingunt, & mox actor victus iterum agit.*

ex obligatione in esse nondum deducta, quo casu dic; aut ius ex causa de praeterito, siue ex facto, contractu vè praecedenti suboritur, vt quia pignoratitia actione ante factam debiti solutionem aliquis ageret, & mox in iudicio pecuniam offerret, rem pignoratam, & quod sua interesset in eodem iudicio consequi deberet, sicque hoc in casu id, quod superuenit in eodem iudicio infertur. vt est textus in l. si rem §. fin. ff. de pign. actione, & ad idem est tex. in l. si mandauero tibi, vt à Titio ff. mandati, & illis in locis notatur, prout etiam notatur in d. l. non potest videri, de iudic. tradit Bart. in l. si Titius & Seius, n. 2. ff. de verb. obli. vbi nu. 1. circa hoc multum notabiliter loquitur: Aut modò ex causa noua deficiens ius superuenit; vt, quia agat quis in contractu nullatenus praecedenti, siue ex debito, quod scilicet neq; purè, neque conditionaliter, neque vllo modo debetur, quodque postmodum, durante iudicio, superuenit, & eo in casu id noua egebit instantia, vt d. l. non potest, ibique not. & in d. l. Atheius, in fi. cum l. seq. ff. de aqua plu. arcen. & d. l. mater. §. pen. ibique no. ff. de exc. rei iud. vides igitur, quod bona est suprà tradita cautela. vt cùm ex praecedenti contractu agis, articules contractum ipsum ante iudicium constitisse: Ex his autem rectè colligere potes; † Quòd quandocunque id, quod lite contestata superuenit, in eodem iudicio clauditur, & reus absolutus fuerit, agenti iterum obstabit rei iudicatae exceptio; Quod non eueniet, si illud, quod lite pendente contigerit, in ipso non claudetur iudicio, vt etiam animaduertit Bar. in l. & an eadem. § actiones, num. 23. ff. de excep. rei iud. † Verùm quando ex ea causa agis, quae ab initio nondum tibi aduersus reum efficacem parauit actionem; sed mox per superuenientiam, absque alia interpellatione, siue noua instantia, in illo continetur iudicio iuxta superiùs tradita, vt libellum tuum concipere non ignores, aduerte ad illa, quae tradit Bar. in d. §. actiones, nu 19. cum sequentibus, quaeque ad literam trästulit additio ad ipsum Bar. in d. l. non potest, litera R. in verbo, actio proposita, quae hic ego transcribere non curo: † Quid autem in exceptione post litem contestatam superueniente fit, vtrumnè ea vti reus valeat, tradit Bar. in l. 1. n. 9. ff. de excep. vbi additio ad

Marginal numbers: 4 (beside "colligere potes"), 5 (beside "dum tibi aduersus"), 6 (beside "post litem").

eum, in verbo, quæro quid, circa hanc rem not. & latè prosequitur, quàm omninò vide.

CAVT. CL.

De litis contestatione.

SVMMARIVM.

1 *Litis contestatio qualiter inducatur.*
Reus ad litem contestandam compellitur sub num. 1.
Et quomodo fiat protestatio per reum, ne litem contestari videatur, nu. 2.
Quid autem aduersus protestationem hanc, vt contestetur lis, facere debeat actor, traditur num. 2.
Procurator an, & quomodo possit cogi litem suscipere, sub num. 3. vers. Quid modo sit, remissiuè.
4 *Tutor similesq; personæ possunt cogi causatiue litem suscipere, alias officio priuantur.*

1 Litis côtestatio, scis, † quod inducitur per negationem, vel confessionem, vel per verbum dubitatiuum, videlicet ignoro: aut narrata non credo: item si dicatur, mentiris per gulam, vt per Maran. latè probantem, in tractatu, de ord. iud. par. 1. sextæ, & vlt. part. principalis, versi. Decimum, & vltimum membrum, aliàs incipit, litis contestatio; vbi etiam num. 8. inquit secundùm communem conclusionem, quem ad côtestandam litem cogi posse, captis piguoribus, ac etiam per personæ detentionem; sed, vt per
2 supradicta lis non contestetur, remedium est, † Quòd fiat in responsione protestatio; videlicet eam fieri responsionem, non animo litem contestandi, &c. quoniam per eam protestationem lis pro contestata non habebitur: Bar. in l. 1. num. 15. 16. 17. 18. C. de lit. contestat. Ant. & Panor. in c. 1. ex. eodem, Panor. & alii in c. cum M. Ferrariensis. ex. de cóstitutionibus, vbi Rip. numer. 97. inquit istam esse communem opinionem, licèt quidam contradixerint, secundum Alex. conf. 130. lib. 4. & istam quoque opinionem cómuniter dicit approbatam Maran. dicto loco num. 10. Ve-
3 rùm pro actore contraria erit cautela †, vt caueat priùs per

Iudi-

Iudicis iussionem litem contestari debere; nam tunc ob impositam necessitatem protestatio prædicta nihil releuabit, argum. l. alimenta, & quod ibi not. iunctisque his, quæ tradit ibi Bar. sub num. 1. C. de neg. gest. quemq; textum ad hoc adducit Maranta, sub num. 10. & istam opinionem, quòd à iudice reus præcisè cogi ad litem contest. possit, tenent Iac. de Are. Pet. Cyn. Bal. & Salic. in d. l. 1. C. de lit. contest. Ant. de Butr. in c. 1. circa pen. colum. ex eodem, & Bald. in l. quoties, in princip. ff. de noxal. & ita etiam est de mente Bar. in l. sed & hæ. §. præter. ff. de procurat. vbi Bar. respondet ad legem, satisque. ff. de in ius vocan. quæ in cõtrarium facere videbatur; & ita respondeas etiam ad notata per gl. in l. 1. C. vt nemo inuit. & istam quoque sententiam sequitur Castr. in l. si domus. §. in pecunia. ff. de leg. 1. & Alex. in l. si finita. §. Iulianus, sub num. 30. ff. de dam. infec. vbi dicit sibi videri, hanc esse communem opinionem, & idem Alex. dicit esse magis communem in l. qui in alienũ, num. 9. ff. de acqu. hæred. & id verius dicit in l. inter stipulantem. §. 1. sub num. 11. ff. de verb. oblig. & hæc quòad reum principalem; quid modò sit in procuratore, vide penes gl. magist. in d. §. præter, ad quam ibi se remittit Bar. dicens eam benè, & clarè distinguere, & melius, quam alibi, & vide quoque Cyn. in l. inuitus, in sexta quæstione, C. de procurator. quid autem in tutore, & similibus, habes in l. eum qui. C. eodem, vbi habetur, † Quod causatiuè tales personæ compelli possunt, aliàs officio priuarentur, ad quod etiam vide dictam glos. in l. prima, C. vt ne. inuit. 4

CAVT. CLI.

De eo, qui prædium rusticum conducit, ne omnia palam in fundum conductum inducat.

SVMMARIVM.

1 *Colonus quando inuecta, & illata in prædio rustico obligata habeat. Et quid locator probare debeat, Vers. sciendum igitur.*

Et illi consilium datur, volenti aliqua in prædio rustico inferre, & neutiquam obligata habere, num. 2.
Ex quo & coloni aduocato consilium traditur, numero 3. & 4.

1 LOcans † prædium rusticum, si in eo colonus quędam, inscio domino, inferat, ea ipse dominus tacitè obligata non habebit: secus est in inquilino; nam etiam ea, quæ ignorante domino in vrbanū prædium inuecta sunt, erunt domino tacitè obligata, tex. est ad hoc in l. certi iuris. C. locati, & ibi scribentes, declarantes differentiæ rationem, & glos. ac Doct. in §. item Seruiana, Inst. de action. Neguf. in tractatu de pignor. in 4. membro, 2. par. pricip. numero 145. versicu. secundo limita, & in eodem quarto memb. Neguf. numero 128. versiculo, Duodecimus casus. ponit regulam, qua habetur, quòd inuectæ, & illatæ res in domum conductam, tacitè sunt locatori obligatæ pro pensione, seu domus affictu; quæ quidem regula probatur per text. in l. item quia. ff. de pactis, in l. quarta, ff. quibus modis pign. tacite contra. & dicta l. certi iuris. quam postea regulam latè ipse Neguf. tractat, cum suis ampliationibus, & limitationibus, quem omninò pro huius materiæ intelligentia vide, ego ex his ea tantum attingam, quæ institutum nostrum respiciunt. Sciendum igitur est, quòd locator probare debet, talia inuecta, & illata fuisse in prædio locato, alioquin ea per eum nec peti, nec retineri possent, tanquam tacitè obligata, vt per tex. & ibi Barto. Bald. & Salic. in l. si non inducta. C. in quibus caus. pig. tac. contra. similiter supradicta intelligenda sunt, si eo animo sint inducta vt ibi perpetuo sint; non ad tempus. l. debitor. ff. de pig. & l. in prædiis. §. primo, ff. in quibus caus. pign. tac. contr. Neguf. ibi supra, sub num. 150. Igitur † ex prædictis
2 consilia colono dare poteris, vt ignorante domino nonnulla inferat, nam casu eueniente, quod dominus, vel Seruiana; vel Saluiano interdicto (de quib. dicam infrà in litera S. cautela 148. incipiente Seruiana actio) aduersus colonum agat, ipse colonus præcipua ea habebit, quæ
3 inscio domino intulerit per l. prædictam, certi iuris † Pariter & ex eadē lege tu, qui colonum defendes, consiliū sumeré

mere poteris, vt perquiras, nunquid sciente domino, vel ignorante quicquam inuectum sit, quia quo ad ea, quæ nõ sciente domino illata fuerint, ipsi domino actio non dabitur: & idem † attendas quò ad colonum, & inquilinum etiam an illa illata fuerint, vt perpetuò, vel ad tempus duntaxat sint: & illud ex rerum qualitate probabitur, vt colligitur ex dicta l. debitor, & dicta l. in prædiis, dicto §. primo, sicque erit in iudicis arbitrio positum, qui istud, attenta ipsa rerum qualitate, iudicabit: puta si esset vnus lectus, & similia, ex quibus solent ornari cameræ; vel instrumenta, ad panem conficiendum, & id genus, ex quibus intelligi daretur, ea esse inducta, vt permanerent durante locatione, & ita etiam vide Neguf. vbi supra, sub num. 150. 4

CAVT. CLII.

De Articulis ob locationis inducendam renouationem fiendis.

SVMMARIVM.

1 *Locatio, quando renouata censeatur, necnè; & num. 2. 3. 5. & 6.*

Quæ intellige in prædii rustici locatione. secus enim est in prædio Vrbano, prout habetur nu. 8.

Declara etiam ea, quæ de prædii rustici renouatione dicuntur locum habere, si locatio solo consensu processit; secus si in scriptis, num. 9. Vel per stipulationem contractus vallatus sit, num. 11.

Item intellige in immobilibus, secus est in mobilibus, vt num. 12.

Consilium autem traditur, dum quis renouatam tacitè locationem probare intendit, num. 2. & 7.

4 *Locationis renouatio, quæ per domini patientiam prouenit, quanti temporis sit.*

10 *Locatio, quando in scriptis fieri dicatur.*

13 *Equum ad vecturam acceptum si quis post locationis tempus retinet, an furtum faciat, & quando quis conuertendo rem acceptam in alium vsum, de furto teneatur, habetur sub dicto num. 13. versic. similiter dicendum est.*

Voluntas & propositum maleficia distinguunt, sub nu 13. Ver. Voluntas enim.

14 *Mobiles res qui post finitam locationem retinet, aut acceptas ad unum usum in aliam conuertit, ut furti persecutionem vitet, quo remedio utatur, & declarando sequere, num 16.*

15 *Delictum in dubio non praesumitur.*

17 *Iactare rem suam quis non praesumitur.*

18 *Commodati actione an ille agas aduersus eum, qui pro furto vitando ob res mobiles post tempus, quo commodantur, detentas, probat, & verissima deducit, se credidisse dominum permissurum.*

Et domino non valenti furti agere pro mobilibus post commodati tempus retentis, consilium datur, quod agat commodati actione, pro commodatarii culpa, num. 19.

20 *Lata culpa in criminalibus actionibus dolo non aequiparatur.*

Furtum non committitur sine furandi affectu.

1 LOcatio † renouata videtur, cũ colonus locationis tẽpore finito in conductione sciente domino, & non contradicente, remanet, text. est in l. item quaeritur. § qui impleto, & l. sequenti, ibique Bart. Castr. & alii. ff. loca. & l. legem. C. eodem. Bar in l. si quis nec causam. §. res pignori, in fi. cum quo scribentes caeteros transire dicit ibi Ias. sub nu. 4. ad fi. ff. si cert. pet. ad quod etiam vide Bened. de Capra, de communi asserentem, regu. 56. num. 8. cuius dicta sunt translata in communes opiniones variorum, litera L. num. 32. tom. 2. & pignoris durat obligatio, si eiusdem conductoris pignora erant; sed secus, si alterius, qui ea pro conductore obligasset, quia tunc illius nouus requireretur consensus. d. § qui impleto, & l. si cum Hermes. C. eodem, & tradit Boer. decis. 284. num. 14. ac facit text. in l. fin. ff. de pactis, in le. stipulatio, & quod ibi notat. in verbo, constituenda. ff. de iure dot. & l. insulam. §. fin. ff. solut. matrimo. Quatenus autem est dictum, domino sciente censeri factam renouationem, remanẽte colono ipso in fundo post locationis elapsum tempus, Bar. in d. §. qui impleto, nu. 2. consi-

consilium tradit. † Quòd aduocatus, cum tacitè renoua- 2
tam locationem probare vult, positionem faciat, quòd colonus domino non ignorante in conductione remansit. 3
† si enim dominus ignorasset, nec consensisse videretur, nec propterea renouata crederetur locatio, argu.l.qui ad certum tempus.ff.eodem, quodque Bart.explicat, & Doc. sequuntur in d.§. res pignori, sed eo casu ad negotiorum gestorum actionem recurrẽdum esset, vt Bart.ait in præd. §.qui impleto.d num. 2. † Et illa quidem renouatio vnius 4
duntaxat anni est, non verò vlterius extenditur, licet longioris fuerit temporis locatio prior, vt in prædicto.§. qui impleto, dicitur. † Dum autẽ dictum est, quòd per domini 5
patientiã conductio renouata cẽsetur, id ex modico tempore non intelligitur, argu.l.ab hostibus.§. sed quod simpliciter.ff.ex quibus cau.maio.per quem text.Bar.id sentit in d.§.qui impleto.num.12.vbi inquit, † quòd boni viri ar- 6
bitrio inspiciendum hoc erit, scilicet, si conductor ibi eo remanserit tempore, quo ad agriculturam quid erat operandum; ad quod etiam vide Odofr.& Bald.in d.§.qui impleto. † Ideo in positionibus caue etiam, vt domini patien- 7
tiam non in modico tempore colloces; sed in tempus, inter quod in agro faciendum aliquid extitit. † Et prædicta 8
locum obtinent in rustico prædio; In vrbano autem loco per patientiam non renouatur, nisi quanto temporis spacio postmodum sit absque domini controuersia habitatum, vt in d.§.qui impleto, in fi. secundùm communem lecturam, de qua Bartol.sub num.7.& Castr. ibi. & ratio est secundum intellectum, quem communem vocat Bartol. ibi, sub nume. 18. quia ex vrbano prædio fructus in qualibet anni parte percipiuntur, ex quo ibidem infertur per Bartol.quòd si domus esset conducta, quæ existeret in loco, vbi nundinæ fiunt, locatio non censeretur tantùm renouata pro eo tempore, quo habitatum est, sed pro toto anno; quia licet conductor ibi vniformiter pro qualibet anni parte habitet: plus tamen illis quibusdam nundinarum diebus lucratur, quàm in qualibet anni parte, & id quidem maximam sapit æquitatem, quæ oculis patet: vnde in his cautus sis. Prædicta autem † renouatio, de qua su- 9
pradictum est, procedit (vt in d. §. qui impleto. habetur)

si solo cōsensu locatio prior emanauerit; secus, si in scriptis
10 facta sit; † In scriptis autem facta locatio non posse ita renouari tunc dicitur, cùm scriptum est de contractus substantia iuxta formam. l. contractus, vbi vide quod ibi not. scrib. C. de fide instrum. quod tradunt Odofred. Bartol. in d. §. qui impleto, sub num. 7. vbi etiam vide Fulgo. colum. 3. circa finem; ideo Bartol. numero 13. inquit etiam,
11 † quod si stipulatione vallatus fuerit contractus; & verba de contractus fuerint substantia, hoc est quòd non aliter valeret actus, nisi verba interuenirent, tunc contractus per
12 solam patientiam renouatus non videtur. † Sed an idem in rebus mobilibus dicatur, quod de immobilibus dictum fuit? opinio Barto. est in d. §. qui impleto, numero 11. secundum glos. not. ibi, quòd non, quia qui eas post tempus retinet, furtum facit, nisi per missurum credat dominum, per text. in l. inter eos. §. rectè, & l. qui re commodata. ff. de furtis & facit Insti. de oblig. quæ ex delic. nasc. §. placuit. Voluntas enim maleficia distinguit. cap. cum voluntate, de senten. excomm. l. quòd te. ff. si cer. pet. l. qui iniuriæ. in princip. ff. de furt. l. quod reipublicæ. ff. de iniuriis, & l. 1. ff. de sicar. ac not. in l. 3. §. si quis dolo, in ver. animo. ff. de tab.
13 exhib. Ex quo ad quæstionem infert Barto. † si quis post conductionis tempus equum retinet, an reconduxisse videatur? & resoluit, quòd si equum illum ad vecturam dare dominus consueuerat, reconductio facta creditur, & non furtum, sed si vnum alicuius momenti equum accepisset, quem dominus, nisi pro modicis diebus, non dedisset, tunc furtum ille faceret, qui post præstitutum tempus retineret, nisi dominum permissurum crederet. d. §. recte, & d. l. qui re sibi commodata, ac d. §. placuit, & de quo habes etiam penes Ang. in d. §. recte, quem refert August. ad Ang. de maleficiis, in verbo, etiam vestem cœlestem, post nume. 31. similiter dicendum est, quòd si quis equum tibi commodarit, vt ad vnum locum vadas, & tu ad alium locum te conferas; vel librum commodarit, vt in eo studeas, & tu in alium vsum conuertas, puta in eo transcribendo; vel tibi concessum est, vt argento vaseo in cœna vtaris, & tu illa libræ opignori tradas, furti teneberis, l. qui furtum, & quod ibi not. glos. 1. & Paul. Castr. ff. de condic.

furtiua,

furtiua, l. si vt certo. §. quinimò, & §. denique ait. ff. commod. & §. furtum. Inst. de oblig. quæ ex delict. ac not. glos. in l. qui seruum. §. si is, in verbo, surripuerit. ff. de act. & oblig. & tradit Angel. de maleficiis, in d. verbo, etiam vestem cœlestem, numero 32. qui subdit idem esse, si quis rem pignori acceperit, & ea vtatur, aut illam vendat, antequam possit, vel pacto, vel de iure, furti tenebitur actione, l. si pignore, & l. si is, qui pignori. ff. de furt. & d. § furtum, vbi etiam dicitur, quod si re deposita vtatur quis, idem est. Quæ omnia vera dicit Angel. si vtens re ad alium vsum, quam destinata fuerat, verosimiliter sciebat, vel scire, aut verosimiliter credere debebat dominum non permissurum, & allegat glos. in d. §. denique; sed est glos. d. §. quinimò: & tu adde iura superiùs, per me adducta: & quod Angel. innuit, furti etiam teneri eum, qui credere debebat dominum non permissurum, licet reuera crederet permissurum, corrige, vt hic in fine dicam. † Aduertendum 14
igitur est in similibus si casus contigerit (singula singulis referendo) vt vel probetur tales res locari solitas esse, vel ad furtum euitandum in his mobilibus rebus, quæ cum ad modicum tempus concessæ sint, in longius fuerint retentæ, vt deducatur, quòd ille, qui retinuit, dominum permissurum credidit, aut in rebus commodatis, quæ in alium vsum conuersæ fuerint, dominum pariter concessurum demonstret reus, idque facilè item, præsumptiue saltem, ostendere sola posse allegatione quosdam putasse audiui, ex eo † quia in dubio delictum non præsumitur; arg. l. me- 15
ritò. ff. pro socio, cum sim. Ideoque aduersario contrarium probandi facultatem competere; verum isti Bar. non viderant, † qui d. §. rectè, sub num. 2. tenet, quod hæc sola al- 16
legatio non sufficeret, nisi reus aliqua ostēderet verosimilia indicia, propter quæ credēdum esset, ipsum putasse, dominum permissurum: nisi enim hæc ostenderet, contra eum iuris esset præsumptio: † Quia dominus rem suam ia- 17
ctare non præsumeretur. l. cum de indebito. ff. de prob. & l. qui vas. §. vetare. ff. de furtis. & alioqui dicit Bart. si sola sufficeret ea allegatio, nemo de furto condēnaretur, cùm semper reus diceret, credebam, dominum permissurū, & cum Bar. transit etiam August. ad Ang. de maleficiis, in d.

18 verbo, etiam vestem, post nume. 36. † Sed an iste, cui res fuit commodata præter modum præfinitum, aut tempus vtens, commodati teneatur actione, etiam si verosimilia inducat, se dominum permissurum credidisse? dic quòd si non debuit dominum permissurum existimare, tenetur,
19 d.l. qui re sibi commodata, in princ. de furt. † Et propterea pro domino consilium esse poterit, vt cùm de furto agere nequeat, saltem commodati actione pro commodatarii culpa agat: & ex his apparet bonam non esse Angeli supradictam opinionem, qua tenere videtur, furti quem teneri, cum in alium vsum rem conuerteret, non modo si sciret verosimiliter, dominum non permissurum; sed etiam si non sciret, sed scire, & credere deberet, nam nec glos. quam voluisse allegare ostendi, id dicit, nec id etiam in crimin.
20 actionibus, prout Angel. † loqui videtur quisquam diceret. cum in criminalibus actionibus ipsius culpa etiam lata, dolo non æquiparetur, vt not. glos. & scriben. communiter in l. in actionibus. ff. de in lit. iur. & communem quoque dicit esse opinionem Cagn. in l. contractus, numero 10. ff. de reg. iur. & alii, quorum meminit Clar. in prac.
21 crim §. fin. quæst. 85. in princip. & † furtum non dicitur, nisi affectus, & furantis interueniat intentio, vt est text. in l. 1. §. furtum. ff. de furt. in d. §. placuit, in fin. Inst. de oblig. quæ ex delict. nascuntur, & not. in d. l. qui re commodata, in glos. 1.

CAVT. CLIIII.

De legis Aquiliæ actione magis, quam locati intentanda, cum in re locata damnum datum sit,

SVMMARIVM.

1 Locati actione, & ex lege Aquilia locator pro damno in re locata dato agere potest, sed vnica duntaxat contentus esse debet.

Consiliumq; traditur, vt magis legis Aquiliæ actione agat locator tunc, quàm locati, numero 2. propter maio-

maiorem vtilitatem, qua mox demonstratur.

3 *Locati actio rei tantum persecutoria est, sed legis Aquiliæ actio, & rem, & pœnam persequitur.*
Idque, quod de commodo pœna persequendæ ex lege Aquiliæ traditur, ampliatur, nume. 4. & exemplum traditur, nu. 5. & nu. 7

6 *Legis Aquiliæ actione agens ob occisum animal, ad illud plus, quod eo anno, quo occisum fuerit, valuisset, non singulari affectione, sed communi æstimatione id consequetur.*

8 *Locati actio in simplum tantum competit, sed actio l. Aquiliæ quandoque in duplum.*

9 *Legis Aquiliæ actione agens quando ob inficiationem dupli commodum sentit.*

10 *Iuramento facta probatio legitima non habetur.*

11 *Legis Aquiliæ actio non competit contra hæredes.*
Amplia, nu. sequenti.

13 *Locati in actione dolus, lata, & leuis culpa, non leuissima præstatur, nisi res fuerit, quæ leuiter frangitur, sed in legis Aquiliæ actione etiam leuissima culpa venit, nu. 14.*

15 *Seruus si fuerit occisus, & l. Aquilia, & l. Cornelia de sic. agi poterit, quod ad intelligentiam huius rei prosequere, vt nu. 16. 17. 18.*

LOcator † aduersus conductorem pro damno in re lo- 1
cata dato & l. Aquiliæ, & locati actione experiri potest, sed altera tantum actor contentus esse debet, tex. est in l. si vulneraueris. ff. locati, & l. qui seruum. §. si is, ver. & hoc, ibique not. ff. de act. & obl. notatque gl. fi. in prin. legis. 3. C. de loc. & cond. sed quam harum actionum eliget? Consulo, † quod ex l. Aquilia agat, cum hæc maiorem sit alla- 2
tura vtilitatem, quam locati actio. Etenim † actio locati 3
rei solum persecutoria est, actio vero legis Aquiliæ, & rei, & pœnæ persequendæ gratia fuit comparata. §. sequens illa diuisio, versicul. rei persequendæ, & §. sequenti versiculo, sed & legis Aquiliæ act. Inst. de act. † Idque pœnæ per- 4
sequendæ commodum ex l. Aquilia procedit, non modo si aduersus inficiantem in duplum agitur (in quo etiam pin-

guiorem, quam altera locati esse inferius dicam) sed etiam si duntaxat in simplum agatur, vt in dicto versiculo, sed &
5 legis Aquiliæ actio. † quoniam si locatum animal ex his, de quibus in primo legis Aquiliæ capite) puta seruũ, quadrupedem ve, quæ gregatim pascatur) conductor occiderit, quod locationis tempore fuerit defectuosum, sed in eo anno, quo occisum est (habita consideratione ab occisionis die retro) integrum magnique pretii extiterit, tanti ille, qui occiderit, damnatur, quanti in anno illo plurimi fuerit. l. 2. ff. ad legem Aquiliam, & Inst. de act. §. ex maleficiis. in d. versic. sed & l. Aquiliæ actio, ac Inst. de lege Aqui-
6 lia, in princip. & §. his autem verbis. † habita tamen consideratione non ex singulari affectione, sed ex communi æstimatione. l. si seruum meum ff. ad l. Aquiliam. Quod autem de seruo dictum hic est, amplia, & intellige, vt in fi-
7 ne huius cautelæ dicam, † sed si aliud damnum, quã mortis illatio in tali animali sub 1. capite l. Aquiliæ cõtento, datum sit, vel aliqua alia bestia conducta, quæ pecudum numero non sit, occisa fuerit, aut in quacunque re damnum datum erit, tertii. l. Aquiliæ capitis ordinatione, non quãti in eo anno plurimi res fuerit, sed quanti in diebus triginta proxime peractis res extiterit, obligatus erit is, qui dãnum dederit. l. si seruus seruum. §. tertio capite. ff. ad l. Aquil. & §. capite tertio. Inst. eodem. Præterea hæc. l. Aquiliæ actio pinguior erit, quam actio locati, alia de causa:
8 † nam locati actio in simplum tantummodo competit. §. omnes autem, Instit. de act. sed ex. l. Aquilia actio descendens etiam in duplum quandoque vtilitatem affert, quando scilicet per inficiationem crescit. d. l. 2. & in l. inde Neratius. §. hæc act. ff. ad l. Aquil. l. contra negantem. C. eodem, & §. in duplum, iuncto. §. sed furti quidem nec mani-
9 festi, Inst. de act. † & eó sane casu contra negantem in duplum actio competit, si legitimis probationibus reus conuincatur, per testes scilicet, vel per alias similes probationes, non autem per sacramenti delationem. l. eum, qui. ff. de iureiurando. gl. in dicta l. contra negantem, ac in dicto §. sed furti quidem nec manifesti, in verbo, duplicãtur, Inst.
10 de act. & per hoc incidenter scias, † quod per iuramentum probatio legitima non censetur, ad quod est & vna gl. in l.

cum

cum de indebito.in princ.in verbo,legitimis.ff.de probat. & ita Iaf.d.§.fed furti quidem,Inft.de act.Eft autem aduertendum,† quod legis Aquiliæ actio contra hæredes non 11
competit,quia pœnalis eft,dicta l.inde Neratius.§.hanc actionem.ff.ad l. Aquiliam.dicto§. his autem verbis, Inft. eodem,& §.non autem omnes,Inftit. de perpet. & temp. actionibus. nifi hæredes ex hoc locupletiores facti effent, dicta l. inde Neratius, dicto §. hanc actionem. vel nifi contra defunctum lis fuerit conteftata,dicto §.non autem omnes, verfic. pœnales autem. † & intantum procedere 12
intellige illud, quod dixi, hanc actionem contra hæredes non competere, vt etiam locum habeat, fi contingeret, quod aliquo in cafu ad pœnam non extenderetur. Ratio eft, quia ex fui natura pœnalis eft, ita gloff. fin. & fcriben. ibi in dicto §. his autem verbis. Et ideo hoc cafu, quando nec hæredes locupletiores facti funt, nec iam contra defunctum lis effet conteftata, age locati, non autem legis Aquiliæ actione. Eft & pinguior legis Aquiliæ actio quam illa locati,tertia de caufa † quandoquidem in locati actio- 13
ne dolus,lata, & leuis folummodo culpa præftatur, non etiam leuiffima, nifi in rebus his, quæ facile franguntur, vt notat gloff. in l. fi merces. §. qui columnam, in verficulo, diligentiffimus. ff. locati, & not. per gloff. in §. qui pro vfu, in verb.diligentiffimus, Inft.eodem, de loca. quã gloff communiter approbatam recenfer Syluest. ibi, & eam fequitur Dec. in l. contractus.in 5.not. fub numer. 33. ff.de regulis iuris. verum † in legis Aquiliæ actionem et- 14
iam leuiffima culpa venit.l. in lege Aquilia.2.ff.ad l. Aquiliam,& tradit gloff.in l.illud, in verbo, aliter. ff. de liber. cau.& in l. homo liber,in verbo, grauiorem. ff. de acquirendo rerum dominino, ac in §.iniuria, in verbo, nõ minus,Inft.de l. Aquilia. Quatenus autem fuperius dixi,pro feruo occifo legis aquiliæ actione agi poffe, fciendum eft, † quod fi iniuria, & dolo factum id fuerit, liberum ei erit, 15
cuius fuerit feruus, & priuato l.aquil. iudicio, fecundum quod dictum eft; damnum perfequi,& publica legis Corneliæ de ficariis actione eum, qui damnum dederit,reum facere.dicta l.inde Neratius. §. fi dolo feruus.l.qui feruandarum.§.1.ff.præfcr.verb.l.1.§.1.& quod ibi not.ff. ad legẽ

Corn. de sicar. & §. liberum, Inst. ad legem Aquiliam. Nec
26 † tunc ciuilis actio criminalem perimet, sed vtraque agi poterit, dicto §. si dolo, & probat tex. in dicto §. 1. d. dicta l. qui
27 seruandarum, & in dicto §. liberum. Hæ † tamē duæ actiones in eodem iudicio cumulari non poterunt, sed vna peracta, & alia agetur. l. 2. §. 1. & quod ibi not. ff. vi bon. rap. l. 4. & quod ibi no. gl. Bar. & communiter Scrib. ff. de pub. iud. l. 1. & ibi Bar. & Doct. C. quan. ciu. act. crim. præiu. & not. in d. §. liberum, in verbo, capitalis criminis, & alias adduxi ad id authoritates ego supra in caut. 22. num. 1. vbi † etiam nu. 2. docui, qualiter vtraque actio, ciuilis scilicet, & criminalis, cumulari possit, vbi vide.

CAVT. CLIIII.

De colono in locatione stare cogendo.

SVMMARIVM.

1 *Colonus in locatione stare non tenetur, vbicunque locator rem in singularem transfert successorem.*
Vt autem cogatur, remedium traditur, tam quando fit inter viuos alienatio, quam etiam quando in vltima voluntate fit, nu. 2. 3. & 4.

1 LOcator † si in singularem successorem rem locatam transfert, colonus locationis nexu solutus remanet, sicut & singularis ipse successor conductioni stare non tenetur. l. qui fundum. ff. loc. & cond. Vt autem colonus in locatione stare cogatur, etiam si ad singularem successorem res perueniat, remedium ponit Barto. in d. l. qui fundum, nu. 3.
2 vbi Fulg. istud notandum tradit, † quod scilicet in instrumento apponatur, prout fieri consueuit: Talis vendidit talem rem, & omne ius, omnemque actionem, tam realem, quam personalem, quæ in d. re competit, vel pro dicta re eiusve occasione, faciens talem emptorem procuratorem in rem suam, tunc enim emptor cōtra colonum agere posset, quasi actione sibi cessa. Idq; remedium; licet in venditione proditum sit, tamen, identitatis ratione, in donatione quoque interuenire poterit; verum circa istud cessionis

reme-

remedium, quæ in donatione fieret, caue, vt cessionem ipsam facias iuxta ea, quæ superius dixi cau. 17. sub num. 22. sed quia supradictum remedium tantum in contractu inter viuos subuenit, ideo, vt etiam in vltima voluntate succurratur, duo sunt consilia, † quorum alterum est, quod locatot rem locatam tit. vniuersali relinquat: nam tunc omnia iura, tam actiua, quam passiua transibunt. l. nihil aliud est. ff. de verb. sing. & l. hæreditas. ff. de reg. iur. Alterū 3
† autem est consilium, quod si titulo singulari veluti legati, relinquere vult, cedat pariter iura, & actiones quas dicta in re habet, constituens dictum legatarium procuratorem in rem suam, quam quidem cessionem facere potest. l. nomen debitoris, ff. de l. 3. Circa autem cessiones has pro omnium intelligentia me refero ad d. cautelam 17. vbi ago de iurium cessione, & quomodo fieri valeat in casibus omnibus, cum cautelis suis. Hactenus remedia constant contra colonum: pro colono autem, vt singularis successor eidem stet, ac pro locatore ipso, vt ad interesse colono non teneatur, attende, vt in sequenti cautela statim trado. 4

CAVT. CLV.

De singulari successore colono, seu conductori stare cogendo.

SVMMARIVM.

1 *Conductor, si in singularem successorem per locatorem res transfertur, habet aduersus ipsum locatorem ad interesse congressum.*
Ne autem ad interesse tunc locator teneatur, remediū traditur, nu. 2.
Et pro colono, vel conductore traditur remedium, nu. 3. & plenius traditur consilium, nu. 6. propter rationem traditam, num. 5. Plenissimum autem traditur, nu. 7.
Hypotheca est ius reale.

Locator † etenim, quando rem, quam locauit, in singularem transfert successorem, conductor, si id inter 1

viuos fit, aduersus locatorem ipsum ex conducto ad interesse, si in vltima voluntate contra hæredem aget; Quoniam successor singularis (vt & in præcedenti cautela dicebam) colono, vel inquilino stare non tenetur, hæc habentur l. arbores. §. 1. ff. de vsufruc. in l. si merces. §. 1. & in l. qui fundum. ff. locati, in l. nihil. §. fin. ibique not. ff. de l. 1. ac in l. emptorē. C. loc. & no. in l. Iulianus. §. si fructibus in verbo, ei cedere. ff. de act. emp. & vendi. & facit tex. & quæ ibi tradunt Doctores & maxime Ripa, in l. 1. §. si hæres, ff. ad Treb. cum aliis similibus; de quibus glo. & Doctores in d. §. si hæres. supradicta tamen plenius declara, & intellige, vt per Bart. & Doct. in l. si filiofam. l. si vir. ff. solut. matr. & de hac materia tractat Fran. Viuius in 2. tomo com. opin. variorum, litera C. opi. 61. late Dominus meus Ceph. in cons. 255. cum seq. per tot. quos omnino vide, cum Euerar. in top. in loco à feu. ad emph. num. 52. vbi nonnullis modis limitat: & aliam adde limitationē, vt scilicet successor teneatur stare colono ecclesiæ, vt voluit Apost. ad Bart. in l. cognouimus. C. de mun. & col. patrimo. libro 11. & communem ex Rom. Grato, Ario Pin. affert Eman.
4 Soar. in Thesau. recep. sent. litera C. num 212. † vt autem locator damnum, quod in singularem successorem transferendo sentire posset euiter, remedium est, vt cum inter viuos alienat paciscatur, eum, in quem alienat, conductori stare debere; sin autem in vltima voluntate, veluti in legatarium transfert; ad hoc, vt hæres non teneatur, eidem legatario legem imponat, vt pariter locationis pacto cōsentiat, & in eo permaneat, conductoremque recipiat; quod quidem remedium ponitur per Iurisconsultum in d. l. si merces. d. §. 1. & per Imp. in d. l. emptorem, idem poni videtur, ac tradit Dom. Ioannes Ceph. consi. 225. nume. 36. (& hoc quando voluntarie fit hæc alienatio; sed si necessario, dic, vt per Barto. & Doc. in d. § si vir. & per Cepha. vbi modo supra, num. 39.) Quia autem per istud, hic traditum remedium, colono, atque conductori semper consultum esse non potest, cum forte dominus eo non vteretur; & licet ad interesse agat colonus, seu conductor, tamen aliquando euenit, vt melius ei sit in re conducta
5 permanere; Ideo remedium † pro eo esse id potest, quod, quo-

quando de locatione instrumentum fit, curam habeat; clausulam apponi, quod dominus pro prædictorum obseruatione bona locata specialiter obligauit; tunc enim non poterit expelli ab emptore, vel alio acquirente, secundum Batto. Bald. & Salicet. in d. l. emptorem, Castr. in d. l. si merces. §. 1. ff. loca. Imo. Aret. & Alexan. in l. qui absenti. §. 1. ff. de acqui. hæred. Abb. in c. querelam, colum. peu. & ibi Ana. num. 9. ne præl. vices suas, Arc. & Ias. §. fin. Instit. de loca. & conduc. Corn. consi. 6. volu. 4. Neguf. de pign. memb. 1. secundæ partis, num. 6. & esse comm. opin. testatur Viuius ex his, quos ipse adducit, in 1. lib. comm. opin. variorum, litera C, d. opinione 61. Nam si res locata alienetur, conductor dicere potest, ego in hoc fundo pignoris iure, & hypothecæ, pro meo interesse sto; † Nam 4
hypotheca est ius reale. l. pignoris. ff. de pignor. & l. pignoris. C. eodem. sicque aduersus quemcunque successorem transit, & ita tradit Alexand. in d. §. si vir, sub nume. 2. & 4. dicit tamen sub d. num. 4. quod non obstante hac speciali hypotheca, singularis successor conductori stare non tenetur, si ipsi conductori interesse soluat, ad quod allegat l. Paulus, alias Sempronius. §. qui pignoris. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solu. & l. cum secundus. ff. de distr. pign. & alias ad hoc adducit Doctor. authoritates, subdens in versi. ex quorum verbis, quod licet talis successor colono stare non teneatur; etiam si conductor in re conducta hypothecam habeat; ipse tamen colonus fundum retinere poterit, donec sibi soluta pensio restituatur, eiq; de interesse satisfiat. verū quia difficilis est eius, quod interest probatio, ideo curandum esse subiicit Alex. vt notabilis adhibeatur cautela. quod scilicet in locationis contractu locator conductori promittat, fundum se in ipsius conductoris præiudicium non alienaturum, pro quibus omnibus obligentur omnia locatoris bona, & specialiter fundus locatus: nam talis conuentionis vigore, inquit Alex. non posse aliquo modo fundum ipsum in conductoris detrimentum alienari, & ad hoc dicit esse tex. valde sing. in l. si creditor. §. fin. ibi, nullam esse venditionem. ff. de distr. pign. super quo tex. inquit ipse Alex. ob magnam alterationem, Bart. Pisas vsque, ad librum Pandectarum misisse, & vera litera

reperta est, vt & testatur Bart. ibi, & in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de legat. 1. & in l. pe. ff. de pactis, & in l. si ita quis promiserit. §. ea lege, sub num. 3. ff. de verb. oblig. & in l. ea lege, C. de con. ob cau. hanc quoque cautionem tradere Alexander ait Imolam, in d. l. filiusfa. d. §. diui, ff. de leg. 1. & in d. l. qui absenti. §. 1. & ibi sequitur Rom. ff. de acquir. possess. & hæc est communis opin. vt hic num. 7. dicam. Præhabitum autem, quod tibi tradidi remediũ, de hypotheca pro eius, quod conuenit, obseruatione, procedit non modo si specialiter fundus locatus obligetur, sed etiam, si in locatione simpliciter omnia bona sua obliget conductori locator, vt ita sensit Bar. in d. l. qui fundum. Bart. & Sal. ac alii in d. l. emptorem. Bart. in d. §. si vir, in fi. & in l. 1. §. quod autem ait, num. 6. ff. de superfic. Cast. in d. l. si merces. §. 1. ff. locati, & in d. l. nihil, in fi. de leg. 1. Plotus, & quos allegat, in tract. de in lit. iur. §. 4. sub nu. 83. qui istam refert esse cõmunem cõclusionem ex d. Hier. Grato, consi. 95. versi. quia respondetur, vol. 1. quam etiam communem docet Negus. de pign. d. 1. memb. 2. par. sub d. num. 6. & D. Rolan. à Valle consi. 6. sub num. 4. volum. 1. intelligendo tamen communem istam opin. prout post Bar. & alios, tradit Negusan. d. loco, Rol. d. consi. 6. num. 13. & prout in speciali hypotheca intellexisse dixi superius Alex. in d. §. si vir, sub d. nu. 4. & ita quoque videas Viuium in prædicto loco. Maxime autem illud, quod de generali bonorum hypotheca dicitur, verum esset, si in contractu iuramentum esset appositum, vt tradunt d. Ant. de Butr. in d. c. fi. ne prær. vices suas, Soc. consilio 90, numero 10. versic. 2. respondeo, volum. 3. & Gozad. cons. 24. sub num. 9. quorum sane Doctorum est opinio, vt etiã ex ea si iurata conuentione locator præcise ad facti obseruationem teneatur, & ideo singularis successor, etiam interesse offerendo, conductorem nequeat expellere, quod Soc. verissimum existimat. quod an verum sit, tu ipse puta. Cæterum reuertendo ad id, quod de generali bonorum hypotheca dicebam, omissa pro nunc Ant. de But. Socini, & Gozadini prædicta de iureiurando opinione, quæ si vera est, valde est notabilis. sciendum erit, oportere, † quod conductor antequam per successorem singularem compellatur, incipiat possidere, seu pignoris iure

5 detine-

detinere: nam ex eo, quod conductionis iure tenet, repelli potest, vt ex relatis legibus patet, & ita tradit Barto. in dicta l. qui fundum, sub numero 1. ideoque Barto. ibi, num. 2. plenius conductori succurrebat, † quod caueat, vt in in- 6
strumento, penes prædictam cautelam apponatur, quod ex nunc colonus, conductor, aut inquilinus dictam rem pignoris, vel hypothecæ iure detineat, pro obligatione prædicta, & afferit Bart. se aliquando fieri ita fecisse: † sed 7
tutissimum remedium est (cuius etiam superius memini ex Alexandro) vt apud specialem eam hypothecam caueat colonus, quod locator promittat se non alienaturum bona locata in coloni præiudicium, alias alienatio sit nulla: nam alienatio fieri non poterit in conductoris, seu coloni præiudicium, ipso non consentiente, Negus. post alios, quos alleg. in d. 1. memb. 2. partis sub numero 2. vbi magis communem docet esse opin. Gozadin. cons. 78. sub numero 6. Rolan. cons. 6. nume. 11. lib. 1. qui de communi opin. testatur.

CAVT. CLVI.

De vitanda solennitate, quam locus ex quo quis oriundus est, inducit.

SVMMARIVM.

1 *Solennitas, quam locus, in quo sit contractus, inducit, per forenses etiam attendi debet.*

2 *Locus exemptus à iurisdictione statuentis facit, & ut in eo contrahentes statuti solennitati non subiaceant, etiam si ille locus sit de ipsius statuentis territorio.*

3 *Locum esse extra territorium, vel in territorio, sed in loco exempto, paria sunt.*

4 *Delinquens in loco diœcesis exempto puniri non potest secundum statutum episcopi illius diœcesis, quia locus ille exemptus extra eius diœcesim est.*

5 *Delictum in ecclesia commissum iudex secularis punit, & qua ratione id fiat.*

6 *Loca, quæ de prouincia, vel diœcesi sunt, habentia tamen dominium separatum, non debent esse de illo regno, aut diœcesi.*

7 *Exemptus extraneo æquiparatur.*

8 *Ius dicenti extra territorium non parens impunis euadit.*

9 *Leg. fi. ff. de iur. omnium iud. textus ampliatio.*

10 *Statuta Florentina in dubio ad loca exempta in territorio existentia non extenduntur.*

11 *Statuto episcopi si dicatur, quod quicunque tali ludo ludere ausus sit excommunicatus habeatur, si quis luserit in loco exempto intra statuentis territorium in excommunicationem non incurrit.*

12 *Statuto disponente, ne quis ad quauis monialium monasteria, sub excommunicationis pœna accedat, & aliquis ad exempta accesserit monasteria, pœna statutis non erit subiectus.*

13 *Locus vniuersæ non subditus iurisdictioni statutis eiusdem non ligatur.*

14 *Episcopo subditus infra eius diœcesim ipsius non ligatur sententia, si in loco exempto intra diœcesim delinquere contingat.*

15 *Matrimonia clandestina qui contrahere volunt, atque excommunicationem propterea ex statuto episcopi inductam euitare, qua cautela vtantur.*

16 *Episcopus aliquis quando habet aliquam parochiam sibi subditam in diœcesi statuentis episcopi, per statuta ea illius parochiæ subditi non ligantur, licet intra statuentis diœcesis limites ipsi subditi existant, & quare, num. 17.*

Quod amplia, nu 18.

19 *Solennitates proprii territorii qui fugere cupit, quid facere debeat.*

1 Locus celebrati contractus, vel testamenti attendi debet circa solennitatem; etiam in forensium actibus, tam inter viuos, quam in supremis voluntatibus, cum scilicet statutum simpliciter, & indistincte loquitur, id est ciuium personas non limitat, Bar. in rep. l. de quibus, à nu. 27. vsque

vsque ad numerum 30.ff.de legibus,& in l.cunctos populos,nu.14.& nu.24.ac 25.C.de summa Trinitate, ad quod allegatur l.si fundus. ff.de euictionibus,& l.2. C. quemad. test.aper.facit ad idē tex.in l.semper in stipulationib. ff. de reg.iuris,& Bartoli opinionem communiter comprobari per Scrib.inquit Soc.cons.14.n.5.vol.4.Ad idem vide Anchar.in c.canonum statuta,col.49.versic.quid dices de obligat.personali,extra de const.Bald.in consil.386.volum.1. Alexand. cons.44.circa finem,versic.postremo, & consil. 49.nu.3.vol.5.ac Socin.iun.in consil.99.nu. 4. vol. 2.vbi inquit in testamentis seruandam eam esse solennitatem,quę in loco,vbi conduntur,repetitur,& idem consilio 148. n.5. volum. 3.similiterque dicendum est,† si in territorio contrahatur, vel testamentum fiat quidem, sed in loco à statuentis eius territorii iurisdictione exempto, veluti in aliquo monasterio: nam perinde haberetur,ac si non in territorio actus factus esset, † cum paria existant, locum esse extra territorium, vel in territorio, sed in loco exempto; secundum gl.in clem.1. in verbo,aut earum parte, de foro comp. per c.luminoso. 18. quæst.2. vide Angelum in consil.233.col.2.versic.1.quia statutum. propterea Ioan. Andr. Gem. Franc.& alii, in cap. vt animarū. §.statuto, extra de constit.in 6. dixerunt, † quod si quis delictum in diœcesis exempto loco commiserit, puniri iuxta illius diœcesis episcopi statutum nō poterit, cum exemptus locus extra eius iurisdictionē sit.c.cum episcopus,de offi.ord.in 6. Nec obstat tex.in l.si quis in hoc genus. C. de episc. & clericis, vbi habetur, † quod secularis iudex delictum in ecclesia commissum punit,& tamen ecclesia à iurisdict. seculari est exempta,quia respondetur,quod exemptio in ecclesiarū fauorem inducta eos non complectitur, qui ibi delinquunt, & sic exemptio ad eū non trahitur casum,vt c.inter alia, de immun.eccles.& ita soluit Dec.in l. si.ff. de iuris. omnium iudi.sic igitur patet,locum exemptum in locum eum continentem non cōputari,Ioan.And.post Host. c. nimis, extra de iur.& ibi Abb.vbi concludit,† quod per dictā æquiparationem, loca, quæ de prouincia, vel diœcesi sunt, habentia tamē separatum dominiū,non dicuntur esse de regno illo,seu diœcesi,sequitur Card.in clemen. 2.§.1.q.4.de

7 priuil. etenim † exemptus æquiparatur extraneo. c. 1. iuncta gloss. de priuil. in 6. ideoque æquiparationis prædictæ virtute Cast. Ang. Ias. Dec. Curt. iun. & Marsi. in d. l. fi. de iu-
8 risdict. omnium iudic. (vbi dicitur, † quod extra territo-
9 rium ius dicenti impune non paretur) firmant & ipsi, † eius legis dispositionem procedere etiam in loco exempto intra territorium existente, & Socin. consilio 271. sub num.
10 7. versicu. in simili dicimus; volum. 2. ait, † quod Florentina statuta in dubio ad exempta loca in territorio existentia non extenduntur: ex hac etiam æquiparatione Baptista Trouam. in sum. Rosel. in versicu. excommunicatio. 7.
11 dicit, † quod si episcopi statuto caueatur, quod quicunque ad azardum ludens sit excommunicatus, si quis luserit in exempto loco, intra statuentis territorium, in excommu-
12 nicationem non incurrit. eademq; ratione subdit; † quod statuto disponente, ne quis ad quæuis monialium monasteria sub excommunicationis pœna proficiscatur, & aliquis ad monasteria exempta iuerit, in excommunicationẽ per istud statutum inductam non incurret. eandem sentiunt æquiparationem sum. Tab. in vers. excommunicatio, 4. quæst. 4. circa fi. Ang. de Claua. in sum. Ang. in vers. statutum, num. 1. sum. Sylu. in versic. excommunicatio. 2. §. & hoc verum, versi. circa præd. Mart. de Laud. in tract. de priuileg. & rescript. num. 6. Rimin. cons. 9. num. 23. vbi tradit,
13 † quod locus vniuersæ non subditus iurisdictioni, statutis eiusdem non ligatur. Ant. Rosell. in tract. de indulg. n. 325. & 326. Pet. de Palu. in 4. sententia. distinctione 18. in 2. q.
14 versi. circa secundum. vbi dixit, † quod episcopi subditus infra eius diœcesim illius non ligatur sententia, si in loco intra diœcesim exempto delinquit, quia extra territorium ius dicenti impune non paretur (vt etiam dictũ est) & multo minus non subditus, & opinionem hanc de qua verba facimus, communem esse dixit Henr. Boic. in tract. de Syn.
15 episc. in 2. art. nu. 9. vbi subiungit, † quod ad euitandam excommunicationis sententiam, per episcopi statuta aduersus clandestina contrahentes matrimonia, latam, cautela ex hoc desumi potest: Nam oportet, quod tale matrimonium contrahere volentes ad aliquem eant locum, qui ab episcopi iurisdictione sit immunis, sicq; non erunt excommuni-

municati, idem num. 43. versic. limita 2. dicto loco inquit, † quod quando episcopus aliquis aliquam habet parochiã 16
sibi in statuentis episcopi diœcesi subiectam. hoc casu statuta ea parochiæ illius subditos non arctarent, licet intra suæ diœcesis limites existant, quia ipsius subditi non sunt, allegat Anchar. cap. I. in 12. quæst. princ. versi. subiicio quæstionem, extra de constit. & mouetur, † quoniam episco- 17
pus statuta condens iurisdictionem ibi non habet, nec ibidem eam exercere potest vnde mirum illud non est, si statuta ea ipsorum effectum ad dictam parochiam minime extendunt, vt in clem. pastoralis. §. rursus, de re iudic. sequitur Feder. de Sen. consil. 99. vbi hoc etiam procedere ampliat, † si quo ad sacramenta episcopo ei responderet, in cu- 18
ius diœcesi parochia sita esset, vt per Cardin. in cap. cum omnes, quæst. 12. extra de const. & similiter prædictam sententiam communi esse Doctorum calculo receptam tradit Gomes. in d. c. vt animarum. §. statuto, nu. 85. ex his igitur optimum datur illi consilium, qui vel in contractu inter viuos, vel in vltima voluntate territorii sui solennitates effugere vult, † vt extra territorium se conferat in locũ, vbi 19
solennitatis minus exigatur, vel in locum quidem territorii, sed ab eiusdem territorii iurisdictione exemptum. Nec contra remedium istud releuat, quod per Cagn. in simili dicitur proposito, in d. l. fi. nu. 6. & 13. ff. de iur. omnium iud. & in l. si librarius, nu. 69. ff. de reg. iur. quod scilicet si verũ esset, posset ad locum exemptum recurri, vt statutum inane reddatur statutum ipsum de vento seruiret, quia omnes loca exempta adirent, & facile statuto fraudem inferrent, quod lex absurdum reputare videtur. l. si prætor. ff. de iud. & l. fi. ff. ne quid in loco publ. Nanque respondeo, ꝙ Cagn. ratio non est attenda, quoniam statutum ipsum non prohibet quin locum suum subditi exeant, sed duntaxat statuit, vt talis in loco forma seruetur, & ideo, quod ipsum statutum non prohibet, nec nos arcte ita interpretari debemus, vt subditi omnino in loco statuti actus celebrare debeant, argumen. l. de pretio. ff. de pub. in rem action. & plurium concord. de quibus ibi in gloss. proindeque talis Cagnoli ratio nihil refragatur, præsertim cum tantorum

pattum authoritates in contrarium existant, qua etiam non obstante ratione ita censuit Henric. in d. tract. de Syn. episc. in 2. art. numo.10. vbi data caut. quam supra per eum esse traditam dixi, quærit, an de tali caut. dubitari possit, cum in statuti perniciem tendere videatur? & post nonnulla concludit, in foro contentioso veram esse cautelam, ergo & sic in casu nostro dicendum, vt dicta non refragante ratione, si fiat inter viuos contractus, vel testamentum in loco exempto, illud seruandum veniat, cum à iure ita cautum esse reperiatur: Ad quod bene facit tex. in l. prospexit. ff. qui, & à quib. similem quoq; tradam cautelam circa vitandas in testamento solennitates, sed multo breuiorem infra Caute. 263. vbi apparebit, talem cautelam, etiam quo ad bona extra eum locum, in quo testamentum fit, suum extendere vigorem, non modo in subditorum, sed etiam in forensium personis, ibidem testantibus.

Cavt. CLVII.

De formanda accusatione, vel inquisitione, vt quis de vulnere, & de auxilio teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Plures si delictum committant, omnes insolidum tenētur quo ad pœnam criminalem, & quo ad pœnam patti debitam ita, vt vnius pœna alios non liberet: & an quilibet de delicto, & de auxilio teneatur num. 2.*

3 *Inquisitio, & accusatio qualiter sit concipienda, vt cum plures in simul diuersa perpetrant maleficia, omnes & de ipso maleficio principaliter, & de auxilio teneantur, & quid sit seruandum, quando rei sunt plures, quam duo, num. 4*

5 *Verbum, alter alteri, nisi duobus, non conuenit.*

Malefi-

MAleficium † aliquod si plures commiserint, puta furtum, aut homicidium, omnes insolidum tenebuntur, quo ad criminalem pœnam, ita, vt vnius pœna alios nõ liberet, vt est tex. in l. si quis id, quod. in fi. & in l. sequenti. ff. de iurisdictione omnium iudicum, l. item Mela. §. sed & si seruum, & l. ita vulneratus. § fin. ff. ad legem Aquil. l. semper. §. si in sepulchro. ff. quod vi aut clam. l. si plures. ff. arbo. furt. cæsar. l. si plures. ff. de iniur. l. prima, C. de condic. fur. Doct. & maxime Anan. in capitul. sicut dignum, de homicid. Bar. in l. si in rixa, numero 11. (& in qua l. ad istam materiam ipsum vide.) ff. ad l. Corneliam de sicariis, tradit que Ang. de malef. in verbo, & Andr. Maran. lanifi. sub nume. 11. & materiam prosequere, vt per eundem numeris sequentibus, vbi hanc materiam declarat, Bossius in tit. de pœnis, numero primo, vbi etiam penes eum vide pro huius materiæ declaratione in nonnullis numeris sequentibus; & supradictam ait esse communem regulam Natta in consilio 79. nume. decimo, quem refert Iul. Clar. in pract. crim. §. fi. quæst. 74. in fi. subdit etiã Bossius sub d. numero 1. versicu. & hæc conclusio, quod etiam quo ad pœnam parti debitam omnes in solidum tenentur, ita, vt vnius pœna alios non liberet, per tex. & omnes ibidem, in dicta l. prima, C. de condic. furti. sed tunc quæritur, † vtrum eorum quilibet de homicidio, siue furto, & de inuicem præstito auxilio teneatur? & de vtroque quempiã teneri dicẽdum videtur, per. l. qui seruo. §. fi. ff. de fur. Bar. autem sic determinat in dicta l. qui seruo. d. §. fi. Aut plures vnum duntaxat committunt maleficium, videlicet vnũ vulnus vnicumve furtum, & tunc quisque vt principalis tenetur, non etiam de auxilio; aut plures maleficia diuersa peragunt, vtputa diuersas furantur res, vel vnus facit in vno loco vulnus, & alius in alio, quo casu eorum quiuis, vt principalis de vulnere, aut de furto suo, & vt opem vulneri, vel alterius furto præbens potest teneri, & ita procedit dict. §. fi. quod etiam tradit ipse Bar. in dicta l. si in rixa, sub numero 10. versiculo, tamen aduerte, & ad hoc adde Salic. in l. prima, versiculo, sexto quæro. C. de rap. virg. † Aduertendum tamen est circa secundum hunc casum iuxta eundem Bar. dicto §. fi. nu. 2. quẽ sequitur Angel. de malef. in verbo,

dicto maleficio nume. 2. quo ad formandam accusationem, seu inquisitionem, ne dicatur, Titius percussit talem in tali loco, & Seius in alio tali loco, & ad prædicta committenda præstiterunt ad inuicem auxilium, & fauorem; ex hoc enim condemnatio de auxilio sequi non potest; nã intelligeretur, quod ex eius percussione vnus alteri in ipsius percussione opem præstitisset; sed dicendum est, vnus alteri præstitit opem, assistendo, vt alius facilius delictum cõmitteret, cuius quidem Bartoli opinio licet August. ad Angelum in d. ver. d. maleficio, post num. 4. aduersari videatur, eam tamen in praxi seruari ait; & ita quoque tradit Clar. in d. pract. crim. d. §. fi. q. 90. versi. aduerte etiam.

4 Scias † autem, quod si isti rei sint plures quam duo, non dicas alter alteri, &c. sed dicas vnus alii, vel aliis auxiliũ præ-
5 stitit, &c. alias inquisitio non procederet: quoniam † verbum, alter alteri, secundum rectum sermonem, non conuenit, nisi duobus, vt ita ait Bald. in l. ancillæ, num. 3. C. de fur. subdens, quod ita in facti cõtingentia iudicatum fuit; & bene; & ita in practica seruari asserit Ang. in d. verbo, dicto maleficio, num. 7. refertque Clarus d. q. 90. versi. item aduerte. De materia autem & auxiliatoris pœna vide penes Angel. in d. verbo, dicto maleficio, & Aug. ad eum, incipiendo à num. 10. vsque ad fin. verbi eius, Boss. in titu. de homic. nume. 33. cum duobus sequentibus, & Clarum d. quæst. 90.

CAVT. CLVIII.

De præstanda cautione de rato per procuratorem, & de ea præstatione tollenda, ne dominus per falsum procuratorem gesta ratificare queat.

SVMMARIVM.

1 *Procurator certum habens mandatum de rato cauere non tenetur: sed si certum est, quod mandatum non habet, nec etiam cum satisdatione admittitur num. 2.*

Sin

Sin autem dubium sit, in eiusdem procuratoris electione erit, vel de rato cauere, aut mandatum probare, num.3.

Quando autem dubium sit, habetur, num.4.

5 *Mandatum procuratorem habere, quomodo pars possit nec confiteri, nec negare.*

6 *Procurator falsus, quando comparet, qualis fiat protestatio, ne etiam dominus per eum gesta rata habere valeat.*

MAndatum † indubitatum habens procurator cauere de rato non tenetur. l. 1. C. de satisdat. & §. sin autem per procuratorem, Inst. eodem. † si verò certum est mandatum eum non habere; nec etiam cum satisdatione admittitur. l. si pupillo. §. fi. ff. de neg. gest. & ita tradit glos. magna in l. non solum, §. qui alieno, & ibi Bar. nu. 1. & alii sequuntur. ff. de procur. Bar. & Doct. in l. 1. C. eodem, & gl. in d. §. sin autem. in verbo, habiturum. † Quòd si dubium est, vtrùm mandatum habeat, nec ne, in procuratoris electione vtrùm caueat, vel de mandato probet, erit, vt per gl. in d. §. sin autem. in d. verbo, habiturum, gl. Bar. & Doct. in d. §. qui alieno, † Tunc autem de mandato dubium est, quādo aliquid per procuratorem probatum existit, quod tamen plenam non faciat probationem; non autem per simplicem procuratoris assertionem, vt declarant Doctores omnes in l. 1. C. de procuratoribus, & in specie Bar. n. 12. vers. dicendum est ergo. & idem Bar. ac Docto. in d. §. qui alieno, & tradit Sylu. ad glos. in d. §. sin autem. in d. verbo, habiturum. Quando autem ad hoc semiplena fiat probatio, habes (vltra Doct. in d. §. qui alieno, & in d. l. 1.) penes Bar. in l. vulgo, in fine. ff. de admin. tut. & in l. 3. §. causa. ff. ad Carb. Bald. Ang. Castren. & Imo, in l. maritus. ff. sol. matr. intelligendo, vt per Imol. in c. coram, de off. delegati, & vide etiam Rom. cons. 346. Sed gl. in d. § qui alieno, & in d. l. 1. C. de procur. aliter sentit, videlicet, quòd per negationem partis aduersæ mandatum dubium reddatur, cuius opinionem nonnulli sequuntur, quos refert Ias. in d. l. 1. sub num. 11. licet concludat, quòd magis communiter Doctores eam reprobant, vt & communiter reprobatam ante

Margin numbers: 1, 2, 3, 4

cum dixit Bar. in d. §. qui alieno, sub nume. 3. & in d. l. 1. sub num. 12. ac in eius legis rep. versic. Quærit glos. qualiter, & præcipuè mouentur contra glos. Doctores ea ratione, quia absurdum quoddam sequeretur, nam cum quis se procuratorem dicit, pars aduersa, aut confitebitur, aut negabit; confitendo non cauet, negando cauet, & procuratorio admittetur nomine, vnde vtroq; modo pars aduersa in laqueum incidet, sustinendo tamen glos. opinionem dicere potes, Quod ex eo, quia Doctorum opinio contra glossam in eo residet, vt semper vel cõfiteri, vel negare cogatur pars; si probari poterit, quòd & possit ipsa pars nec confiteri nec negare, eorum opinio nullius momenti reddi videbitur: † Quod autem probari possit haud difficile

5 patet; quia cum procuratorem se esse quidam asserit, pars simpliciter dicere potest, vt ipse mandati copiam sibi faciat, si quod mandatum habet; hæc enim nec confessio nec negatio erit, vt & tenuit Bar. d. l. 1. num. 14. qui ad euadendam glossæ huius opinionem, consilium tale dedit: scilicet, quando quis se procuratorem asserit, tu nec neges, nec eum procuratorem fatearis: sed dicas, peto mihi fieri copiam mandati, si quod habes: & isto quidem consi. vsurum te admoneo: sic nanque cum (vt dixi) glossæ opinio sustineri, & Doctorum contrarium tenentium ratio destrui posse videatur, absque controuersia aduersus mandati assertionem tutus eris, idem consilium tradit Bar. in l. licet, num. 3. C. eod. de procu. & Panor. in c. 1. col. 1. extra eodem, & dicit Bar. in d. l. 1. C. de proc. in fi. quòd procurator copiã suis debet facere expensis, per tex. l. 2. §. defendi. ff. quib. ex cau. in poss. eat. vbi etiam vide gl. Cautelam aliam hoc in

6 casu tibi tradidi supra litera G. cautela 97. † Quod scilicet ab initio protesteris, te nolle cum tali procuratore litigare, nisi, & in quantum legitimum, & sufficiens habeat mãdatum; Quo casu mox dominus per falsum procuratorem gesta rata habere non posse dixi: vnde melius consilium illud apparet: nam ex hoc licet tolleretur satisdatio, non tamen ratihabitio euitaretur. l. licet. ff. de iud

CAVT. CLIX.

De proponenda non receptæ dotis exceptione, vel excludenda.

SVMMARIVM.

1 *Maritus si dotem receptam confitetur constante matrimonio, etiam si animo donandi fecisse probetur, sibi non præiudicat: sed eius morte talis animo donandi facta confessio confirmatur.*

2 *Maritus dotem confitens futura numerationis spe, habet non numeratæ dotis exceptionem.*

Quod quomodo intelligendum sit, habes traditum numero 3.

4 *Marito, aut eius hæredibus non numeratæ dotis exceptionem proponere volentibus consilium datur, intra quod tempus id faciant.*

MArito † dotem confitenti, constante matrimonio 1
etiam si donandi animo illud fecisse probetur, præiudicium non affertur, sed eius obitu talis dotis confessio animo donandi facta confirmatur, l. quod de suo. C. de dote cau. non nu. & quod ibi not. Bart. & alii communiter, in l. si diuortio. ff. de verb. oblig. communem sententiam dicit Curtius Iun. cons. 95. num. 6. Non ita erit si vel diuortio aut mulieris ante virum morte superueniente matrimonium dissoluatur l. si interim. §. fin. & l. sed si mors. ff. de do. inter virum & vxorem, per quæ iura ita censuit Bart. d. l. si diuortio, sub num. 3. † si autem futuræ numerationis spe ma- 2
ritus dotem confitetur, vtique non numeratæ dotis exceptione munitus erit l. 1. C. de dote cau. non num. Quod tamen perpetuum non est; sed hæc exceptio proponenda hoc pacto terminatur; † Quia si intra biennium matrimo-
nium dissoluetur, maritus eiusvè hæredes post dissolutum 3
matrimonium, anni spacium ad hanc proponendam exceptionem, tam cõtra mulierem ipsam, quàm contra eius hæredes, habebunt; si verò post biennium, & intra decennium dissoluetur matrimonium, tres tantum menses, tam marito, quam hęredibus contra mulierem ipsam, aut

contra hęredes eius, ad proponendam exceptionem competét. vltra verò decem annos soluto matrimonio, numeratio facta censebitur, nec amplius exceptio opponi poterit, permissa tamen erit restitutio in integrum, specialiter
3 si minor ille fuerit qui hanc dotis fecerit cõfessionem, hæc habentur in l.fi.& in auth.ad eam subnexa. C.de dote cauta, non nume. Regulam autem prædictam, quatenus dictum est dotis confessione marito præiudicium non afferri, potes ampliare, & limitare ex traditis per Socinum reg.
4 97.litera C. † Cautus igitur sit maritus, vel eius hæredes, exceptionem opponere intra prędicta tempora, intra quę aduersæ partis onus erit probare de numeratione, argu.l. si ex cautione, & quod ibi notat. C.de non num. pec. probat text.in d.l.1.C. de dote cau.non nume.sed aduersus maritum confitentem, ne mox exceptioni non numeratę dotis locus esse possit (si verè dos numerabitur, alioquin prauum esset pro anima consilium) adhibeantur remedia illa, dũ fit numeratio, quæ ego apposui suprà in litera, C. caut. 30.num.8.& 23. Hæc quo ad maritum, eiusve hęredes non numeratæ dotis exceptionem habentes, vel eam amittentes dixi. Quid autem in creditoribus mariti circa hanc nõ numeratæ dotis exceptionem censendum sit, dixi suprà litera.C.caut.27.

CAVT. CLX.

De Medici relatione, & quomodo recipienda sit.

SVMMARIVM.

1 *Denunciatio, quæ fit per medicum supra alicuius infirmitate, vel remansura ex vulnere cicatrice, aut similem nihil facit, nisi diligens iudicis inquisitio præcedat.*

Ideoq; consilium assessori traditur, vt in simili casu in actis registrari faciat, talem medicum super tali denunciatione diligenter fuisse examinatum, &c. vt num. 2.

Medici

MEdici assertionem, seu † relationem, super alicuius 1
infirmitate, vel remansura ex vulnere aliquo cicatrice, nihil nisi iudicis diligens præcedat inquisitio, operari, notat Bar. in l. semel, num. 1. C. de re milit. lib. 12. per eum tex. quem sing. appellat, & idem ibi tradit Ang. quem cum Barto. ad hoc refert additio ad ipsum Barto. in procemio. ff. in princ. post numerum 8. in verbo, eis credi, litera. D. & ideo in d. l. semel, Bartol. ipse consilium asseri tradit, † quòd 2
in actis in casibus similibus registrari faciat, Quòd iudex super tali determinatione, vel relatione medicum diligẽter examinauit, vtrum, &c. & diligenti facta perquisitione, medicus ipse ita retulit, &c. Aliàs autem inquit Barto. medici dicto simplici non staretur, & de hac re vide latius, quæ inferius dicam in litera. P. Caut. 188.

CAVT. CLXI.

De Minore, etiam iurante, certiorando de restitutionis beneficio.

SVMMARIVM.

1 *Minor cum iurat nõ contrauenire ratione m... oris ætatis an videatur beneficio restitutioni... n integrum renunciasse, & sub num. 2. vers. c... trarium, ac sub num. 6. vbi vers. quicquid tam..., pro affirmatiua communem esse opinionem t... etur: limita tamen communem ipsam opinio...m, vt num. 8.*

2 *Iuramentum ad id, quod ...is ignorat, non porrigitur.*

3 *Iuramentum tres com...s habere debet, veritatem, iudicium, & iusti...am.*

4 *Minor firmum r... habet animi iudicium.*

Generalis a...ctio non extendetur ad ea, quæ quis specialit... nouit. sub d. numero 4. versicu. idq́ etiam pro...

Fr...aentum si quis habeat, & sciens illius precium esse minuendum, vnde cariori vendat precio antequã ordinatio publicetur, emptori ad interesse tenetur, sub d. num. 4. vers. & ideo Bart.

5 *Minor non certioratus iuramenti vim nescire præsumitur.*

6 *Voluntas in facti qualitatem ignorante non consistit.*
7 *Iuramentum magnifaciendum est, & animæ potius quàm minoribus eius fauendum.*
Lex debet intelligi secundum Rubr. sub qua sita est, sub num. 8. Vers. quoniam cum qualibet.
9 *Iuramētum in Vna causa præstitum Vlterius Vires suas non porrigit.*
10 *Minor etiam si contractum propter iuramentum rescindere non possit: tamen læsionem sibi refici petere potest.*
11 *Iuramentum per aliquem præstitum, quod non rapuerit, ad furtum non extenditur.*
Idemq; est si mulier iurauerit se non mouisse causa diuortii, & mox rei Vendicatione conuentatur, sub num. 12. Versic. ad idem facit.
12 *Separatorum separata est ratio.*
13 *Minor ne Vllo pacto restitutionis beneficio Vtatur, quo consilio Vtendum sit.*
14 *Minori tripliciter restitutio in integrum competit, Videlicet aduersus contractum, aduersus læsionem firma manente contractu, & aduersus solutionem; quam minor consumpsit.*

1 MInor † si simpliciter super contractu iurauit, vel iurauerit, non retractare contractum ratione minoris ætatis, restitutionis in integrum beneficio non renunciasse credendum, cū in iuramento restitutionis in integrū scientia non includatur; quia est solennitas extrinseca, vt no. in l. sciendum. ff. de verb. obliga. & ideo illud sibi non competere beneficium sciuisse minimè præsumendum. consuluit Dyn. cons. 5. cuius sententiā refert Cyn. in l. 2. n. 6. vers. 6. quæritur in minore. C. de rescinden. vendit. vbi etiam ipse idem tenet; & ipsum Dynum refert quoque Bart. in d. l. sciendum, num. 8. & in auth. sacramenta puberum, nu. 16. C. si aduersus vend. ac in d. l. 2. n. 10. & 11. C. de rescinden. vend. ea scilicet ratione motus est Dyn. quia si nō præsumitur scire, ergo nec renunciare, vt l. mater. §. nec enim. ff. de inof. testam.
2 † Sicque iuramentum ad id non porrigi, quod quis ignorat, probatur per text. in l. fi. ff. qui satisdare

cogant

rogantur.in l.fi.in prin.ff.ad muncip.& in l.fi.C.de non num. pecun. Contrarium autem se consuluisse Barto. inquit in d.l.sciendum, sub d.num.8.in d.authen.sacr.puberum,sub num.16.in d.l.2.C.de rescin.vend.sub numero 10.ac in l.si duo, §.idem Iulianus, sub numero sexto, ff.de iureiur.quod Bartoli consilium est mihi in eius cons. 90.lib.1.& incipit,dilecto Domino,& rationē reddit Bart. quia ad hoc,vt quis sibi per iuramentum præiudicet,non requiritur, quòd illud sciat, sed super facto iurare sufficit: allegat d.§.idem Iulianus, & l.duobus.§.si quis iurauerit. ff.de iureiuran.in quibus sanè textibus, præter Iasonis solutionem,& aliorum,quos alleg.in d.auth.sacr.puberum, sub nu.58.& in d.l.sciendum,sub num.33.vers.sed iura allegata per Bart. dico ego, quòd licet re vera appareat iuramentum super facto vno simpliciter præstitum videri ad illud omne extendi,quòd eo facto comprehenditur; nullum tamen inest verbum,quo coniectura fiat, non requiri super eo,de quo iuratur,scientiam. Planè haud difficile sustineri potest(vltra ea, quæ tradit Ias.in hanc inclinans, in d.auth.sacr.pub. sub d.nu.58.ad fi.vers.& in hanc inclinat animus meus,vbi & ad cōtraria respōdet)ꝙ dum iura.minor virium iuramenti scientia inesse debeat, per text.in c. animaduertendum.22.q.2.& c.& si Christus, extra de iureiur.vbi habemus,† Quòd tres comites iuramentum habere debet,veritatem scilicet,iudicium,& iustitiam,quorū aliquo deficiente,& ipsum corruit iuramentū; adde Card. in clē.1.in §.fi.q.10.de iureiur,& habetur Hierem. c.4. n.2. vbi dicitur;& iurabis in veritate,& iustitia,& iudicio.& ratio est secundū sanctū Bonau.in lib.3.sent.dist.39.de periu. super vers. Aduertendum est,quod iusiurandum, &c.dub. 1.quia iuramentum ad tria comparatur; videlicet ad eum, qui iurat; & sic iudicium, discretionis scilicet, debetur:ad rem,de qua fit;vnde veritas, quo sit rei adæquatio ad sermonem,requiritur;& ad causam comparatur, pro qua fit: & ita iustitia desideratur;vt scilicet pro causa iusta fiat: ad idem, quod tria hæc requirat iuramentum, secundùm communem Doctorum conclusionem,addo Eman.Soar. ex nonnullis authoritatibus,ita asseuerantem in suo Thesauro receptarum sent.in litera .I.numero 270.& Roland. 3

à Valle, post eos, quos adducit, in cons. 48. volum. 3. quod & tradit ipse Rol. cum aliis nonnullis, in cons. 98. vol. 1. & in cons. 75. in 4. volum. & tria pariter hæc concurrere debere, communem dicit Cur. Iun. cons. 141. num. 9. Bap. Villalob.
4 in communib. opinionib. litera I. num. 99. † At minor firmum animi iudicium non habet. l. 1. ff. de minorib. & Inst. de cur. in principio, ergo, &c. Idq; etiam probe confirmari potest per textum l. quæro ff. de act. emp. & vend. vbi habetur, quòd generalis adiectio ad ea, quæ quis specialiter nouit, contra eum, qui ignorabat, & certioratus non fuit, non extēditur; & ideo Bar. in d. l. quæro, inferebat ad egregiam, & notab. q. quòd si quis in horreo habeat frumentum, & in Palatio versans cognoscat futuram ordinationē minuendi precii ipsius frumenti, proindeque statim antequam ordinatio publicetur, cariori vendat precio, absque eo, quòd emptorem certiorem reddat de eo, quod futurū est, emptori ad interesse tenetur; & ita quoque ait Bar. sensisse gl. in l. contra legem, vbi ipse Bar. post Gul. de Cug. idē tradit. ff. de leg. ad quos alias vide auth. per apost. ad Bar. dictis in locis allegatas. Cum igitur in casu nostro simpliciter sit præstitum iuramentum à minore, qui ignorat, (vt dixi) restitutionis in integrum beneficium sibi competere; nec ab eo, qui scit, vel scire debet, fuerit certioratus, iuramenti illius adiectio generaliter præstita ad ipsam restitutionem in integrum excludendam extendi non videtur. Nec obstat textus in d. auth. sacramenta puberum. C. si aduersus vendit. quia si linceis (vt aiunt) oculis ille inspiciatur, probare apparebit, tunc demum puberes ex iuramento obligari, quandocunque, dum iurant, certiores de omni eo fiant, quod sub eo continetur iuramento; ob quam rem probandam ipsius auth. textum induco, & in c. 1. §. item sacramenta, de pace iur. firm. in vsib. feu. vbi idem est tex. in illis videlicet verbis, sponte facta, &c. Quæ quidem verba liberam minoris, & absolutam requiri voluntatem denotant, cum ipse iuramento se arctat; quo stante dico sic: mi-
5 nor † non certioratus iuramenti vim nescire præsumitur, vt superius dictum est, & vt non contradicit Bar. ac, vt pro-
6 batur in l. regula, circa prin. ff. de iu. & facti ignor. † Volūtas autem in facti qualitatem ignorante non consistit, vt proba-

probatur in l.sed hoc ita.ff.de aqua pluu. arcen. & per eund textum,no.Bar.in l.cum testamentum,num.1.C. de iur. & facti ignor.ergo minor ad hoc vt sacraměta per eum præstita sponte dicantur, & aduersus eum inuiolabiliter custodiantur,certiorari debet,& in specie,quòd ignorantiæ, vel erroris prætextu iuramentum nihil operetur, tradit Rolan.à Valle,cõsil.13.num. 30. & sequen.libro 1.Proinde igitur additio ad Bar. in d.l.sciendum,sub d.nume.8.in verbo;consului, litera. B. nonnullos graues admodum refert Authores,tenětes necessariam esse in casu isto certiorationem,quòd & tenuit Franciscus Marc.dec. 21.n.2.par. 2.& nonnulli alii grauissimi Authores;& Ant. de But.in c. pen.ex.de cont.emp.inquit hanc esse comm. opinionem, nec desunt,qui etiam magis communem veriorem q.asserunt,quos lib.4.conclu.apud Iac.Phil.Port.habes,conclu. 33.in prin.Quicquid tamen sit,reperio Bartoli opinionem communiter esse receptam, referunt Ias.in d.l.sciendum, num.34.& in d.auth.sacra pub.sub num.59.vers. non recědas;concludit,non recedendum ab hac op. in iudicãdo,& consulendo,licet antea ipse Ias. in cõtrarium inclinauerit; & communem recenset Cagno.in d.l. 2. C.de rescindenda vend.sub nu.103.vers.secunda conclusio,Soc.consi.179. in princ.vol.2.Decius in cõs.31.sub num. 2. vers. & stante. qui subdit secundum Arc.Io.Andr.&Doc.in c.quamuis,ex. de pac.in 6.quòd neque etiam potest peti absolutio à iuramento;communem quoque prædictam tradit opin. ipse Decius sub num.3.Maran.de ord.iud.in 3.& vlt.par.vltimæ par.prin.in 2.actu,num.91.Franc.Turz.in com.opi.q.132. ad fi.qui magis communem hanc esse opinionem putauit, Lauren.Chircouius in 3.centuria communium opi.concl. 46.quæ est in litera M.Arius Pin.in rep.d.l.2.C.de rescind. vend.par.3.c.1.sub nu.10.& alii quam plures tenent, quos habes in modò citatis legibus, & in d.auth. sacramenta puberum. & plurimas ad hoc refert authoritates Port. in d.conclu.33.ver.contrarium;tandem ipse Bar. opinionem tanquàm magis communiter receptam, sequens:istis addo Soc.iu.cons.3.num.46.volum.2.quem refert, & sequitur Dominus meus Ioan. Cæphal. cons. 466. nume.31.distinguentem,quod si minor iurauit sciens se minorem cõ-

tractus tunc confirmetur, secùs si minorem se esse ignoraret, & vti maior contraheret: Et certè Doctorum prædictam op. tenentium præter alias eorum rationes, quibus facilis patet responsio ipsa auth. sacramenta puberum, potissimum est fundamentum; licet illa intelligi possit, prout ego eam induxi, quibus fortè verbis Doct. non animaduerterunt, attamen communi ipsi Bartoli, & aliorum opi-
7 nioni, propter iuramenti fauorem acquiesco; † nam profecto iuramentum magnifaciendum est, & animæ potius est consulendum, quàm minoris vtilitati fauendum, arg. c.
8 non solum, &c. si aliquid. 22. quæst. 4. † Non omitto tamen quòd Bal. in d. l. 2. C. de resein. ven. conatur contrarias concordare opiniones, in 9. q. & idem in c. 1. §. item sacramenta, in vlt. q. de pace iuram. firm. quem sequi videtur Alexan. cons. 211. vol. 2. Dicit enim Bal. quòd si minor iurauit, interueniente curatoris sui authoritate, tunc procedat Bar. opinio, vt restitutionis benef. amittat: quia curatoris scientia habetur adulti scientia. l. pupillus si fari. ff. de acquirenda hæreditate. sin autem curator non interuenit, tûc Dyni procedat opinio, etiam si iudicis interuenieret decretum. sed hanc Baldi concordiam reprobant rationibus per eos adductis Salic. in d. auth. sacramenta puberum, & in d. l. secunda, C. de rescindenda venditione, Raph. Cum. Lud. Ro. in d. l. sciendum, vbi etiam Iason, sub nu. 33. Imo. in capitulo penultimo, extra de emptione, & venditione, & in cap. cum contingat, extra de iureiuran. ego autem ipsam communem intelligo (saltem in terminis, prout ego posui suprà num. 1. quod scilicet simpliciter iurauerit, vel iurauerit non reuocare contractum) duntaxat procedere quò ad contractum non rescindendum; non autem vel quò ad læsionem resarciendam, quæ ex contractu inito prouenirer; non quidem vt contractus retractetur; sed vt tantùm aduersus læsionem restitutio petatur: aut quò ad consumptam solutionem; vt tantùm iterum soluatur, quod minor sui facilitate consumpsit: prout hæc infrà fieri posse, non obstante dicto iuramento, probabo, numero 14. & sub numero decimo, (nisi modò etiam iuratum esset non petere aliquam in integrum restitutionem, quæ ex contractu competere posset) & ita poteris Bartoli, & Dyni supradictas

prædictas conciliare opiniones. Et quod minor iurans contractum ratione minoris ætatis non reuocaturum, restitutionis beneficium tunc non perdat, cum tantummodo à læsione; aut pro consumpta solutione indemnem se seruari petit, firmo manente contractu, probo per textum ipsius auth. sacramenta puberum, & in dicto §. item sacramenta, ponderando verba illa, super contractibus non retractandis, quæ à contrario sensu denotant, quòd dum minor ad contractus iurati rescissionem non venit, iuramentum nihil operabitur, quæ etiam verba, si non extarent in dicta authentica, tamen id optimè probaretur, ex situatione ipsius authen. sub Rubrica, si adu. vend. in integrum rest. postuletur. quoniam cum quælibet lex debeat intelligi secundum Rubricam suam, vulg. l. Imperator. ff. de in diem adiectio. ex rubrica ipsa apparet; quòd tantùm operatur iuramentum, vt aduersus venditionem, siue contractum restitutio in integrum peti non possit: cum ergo alia ex causa restitutio petatur de iuramento, quid ad rhombum? † Nam cum in vnam causam præstitum sit, 9
id est super contractu non retractando, vlterius vires suas non porriget, argumen. l. si pro fure, primo respon. ff. de condic. furt. iuncta glos. in dicta l. si duo. §. idem Iul. in verbo, condictio, circa princip. ff. de iureiuran. † Verùm minor 10
ipse etiam si contractum per iuramentum præstitum rescindere nequeat: tamen læsionem sibi refici petere potest, vel consumptam iterum solui pecuniam, quoniam restitutio in integrum etiam competit, quando minor ex contractu, quem rescindere nequit, læsus est; aut non est quidem læsus, sed acceptum precium consumpsit, vt tradit Barto. & Doctores communiter in l. si quidem. C. de præd. min. refert Gozadinus consilio quadragesimoquarto, dicendum ergo venit, quòd non obstante præstito iuramento de non rescindendo contractu, minor læsionis respectu, vel solutionis iterum fiendæ, restitutionis in integrum beneficio vti potest, idque confirmatur per text. ipsius Barto. quem pro eius allegat opin. qui textus est dictæ l. duobus. §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. vbi habetur; † quòd iuramentum per aliquem præstitum, quòd non ra- 11
puerit, ad furtum non extenditur, ea scilicet ratione, quod

12 niam aliud est furtum fecisse, quàm rapuisse; † & ideo separatorum separata est ratio l. Papin. exuli. ff. de minoribus, cum similib. ad idem facit tex. in dicta l. duobus. §. quę iurauit diuortii causa, vbi dicitur, quòd si qua mulier iurauit, se diuortii causa rem non amouisse, & actione in rem mox conueniatur, iurisiurandi exceptione non iuuabitur, quia actio est separata, & diuersa à prima. Cum igitur restitutio in integrum, quæ ob læsionem, aut ob iterum fiendam solutionem præstatur; separata admodum sit ab ea, quæ ob rescindendum contractum competit (vt dixi,) & penes Barto. in dicta l. si quidem, cernere est. dicendum venit, iuramentum super contractu præstitum, & sic super restitutione ob retractandum contractum non petenda, ad aliam restitutionis speciem, quæ aduersus læsionem aut ob aliam fiendam solutionem competit, non extendi; & certè per fundamenta ista ad communis opinionis limitationem aut ad Doctorum opinionũ conciliationem prædictam maximè trahor; & ita verè, & æquè sentiendum arbitror. vt tamen controuersiæ omnes vitentur, & vt indistinctè restitutionis beneficium minor iurans non
13 habeat, vtere hoc consilio; † quod scilicet minorem, cum est iuraturus, per Notarium de beneficio in integrum restitutionis certiorari facias. de qua certioratione meminit Barto. in dicta l. sciendum. & Cagno. in præcitato loco: sed aduertas hortor, vt cum minorem iurare, & eum certificari facis, non facias illum simpliciter iurare, se contra cõtractum minoris ætatis respectu non venturum, & super eo certum reddi de restitutionis in integrum beneficio, sed caueas, vt generaliter iuret, scilicet, ꝙ nunquam illius cõtractus respectu reclamabit, nec vllam prorsus petet in integrum restitutionem, & super eo iuramento sic præstando certiorari curam habeas de in integrum restitutionis beneficio; quia si simpliciter minor iuraret se contractum non reuocaturum, fortè contentio oriri posset, quòd minoris iuramentum licet certioratus esset, solùm operaretur quò ad restitutionem; quam ob rescindendum contractum petere posset: non quò ad læsionis restitutionem, vel solutionem iterandam respectiuè, vt prædixi: quam firmo manente contractu, implorare posset: Quandoquidem

dem. vt scias, † minori tripliciter in integrum restitutio 14
competit; vno modo aduersus contractum, quando scilicet eidem minori illum fecisse non expediebat: secundo modo aduersus læsionem, firmo manente contractu, videlicet quando contractum fecisse expediebat, sed in eo læsus est: tertio. & vltimo modo aduersus solutionem, quã minor consumpsit, quando scilicet pariter contractum fecisse expediebat, nec etiam in eo deceptus, vel læsus est, sed solutionem, siue pecuniam, quam habuit, cõsumpsit, nam iterum aduersarius per restitutionem in integrum soluere tenebitur, si voluerit, quòd contractus in suo permaneat robore, & ita docuit Barto. in dicta l. si quidem, cuius doctrina communiter recipitur: vt Gozadinus, dicto consilio 44. Quod autem dictum est, minorem habere aduersus consumptam solutionem beneficium restitutionis in integrum: Limita non procedere, quãdo pecunia esset casu fortuito deperdita, non autem ipsius minoris facilitate, ita probat tex. & ibi, secundum vnum intellectum, not. gl. tradit, in l. verum. §. sciendum. ff. de minor. quod ibi Bar. sequitur, & dicit esse notandum, & sing. eam glos. reputat Castren. in l. prima, C. si aduers. solut. & idem quoque tradit Barthol. Socin. regula 321. in litera M. incipiente, Minor aduersus solut. in vnica, quam affert, limitatione. Et hæc tene menti; nam in hoc graues Iurisconsultos errare audiui, credentes semper, cum minori in integrum restitutio datur, contractum rescindi, quod verum non est, prout intellexisti.

CAVT. CLXII.

De minore, qui per procuratorem, cum iuramento constitutum, vel per se ipsum, cum iuramento litigat.

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur, vt omissam allegationem, vel probationem iterum inducat.*
Limita num. 2

3 *Minor cum iuramento in iudiciis interesse potest: Idea datur consilium pro minore, vt caueat, quod vel per se, cum iuramento, vel per procuratore iuramento constitutum non litiget, quia tunc restitutionis in integrum beneficium amittet, num. 4. Et ex aduerso partis cautela datur, quòd minorem in iudicio, sine curatore comparentem iurare faciat, numero 5.*

1 MInor † restituitur, vt omissam allegationem siue probationem iterum inducat. l. minor vigintiquinque annorum omissam allegationem, & ibi per Barto. ff.
2 de minor. vigintiquinque annis. † Qui tamen minor, si vel per se ipsum cum iuramento, vel per procuratorem iuramento constitutum litiget hoc beneficio non vtetur, vt per authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vendit. quam hoc casu allegat Barto. dicta l. minor, sub nume-
3 ro primo. † Quoniam, vt ipse Barto. cum glos. tenet, in dicta auth. sacramenta puberum, numero vigesimosecundo, etiam in iudiciis minor cum iuramento interesse potest, & ita omnes cum glos. & Barto. tenere inquit Iason, in dicta auth. sacramenta puberum, sub numero 76. Sic etiam ipsum minorem litigantem per procuratorem cum iuramento constitutum non posse petere restitutionem in integrum, tradit ex ipso Barto. in dicta l. minor, Rob. Maran. de ord. iud. in tertia, & vltima parte, sextæ & vltimæ partis prin. versic. secundus actus, aliàs appellatio, numero 92. qui istud non procedere limitat in muliere litigante per procuratorem cum iuramento constitutum, stante constitutione (vt est in Regno,) quòd mulieres, etiam maiores, habeant beneficium restitutions in integrum ad versus iudicia, quod ipse Marãta rationibus comprobat, trad ns etiam differentiæ rationem inter mulierem, & minorem; quæ est, quia in minore iurante iuramẽtum eum maiorem repræsentat, vt tradunt Doctores per eum textum in dicta auth. sacramenta puberum, glos. & Doctores in l. secunda, C. de rescindenda venditone. quod non est in muliere, & ista habes penes ipsum Manrantam, dicto loco, numero 94. cum sequenti, qui dicit in facto se

ita

ita obtinuisse aduersus quędam magnum practicum Doctorem, & quòd consilio ipsius Marantæ quam plures Doctores Neapolitani, & prouinciales se subcripserunt: vnde tu istam limitationem nota, qui es Regnicola; vel qui habes in ciuitate tua similem constitutionem. l: idem minorem, vt suprà, cum iuramento litigantem, non habere restitutionis in integrum beneficium alii multi cum Barto. tenuerunt, quos refert, & sequitur Boer. dicens ita fuisse iudicatum in curia, decisione nonagesima secunda. Sebast. Vant. in tractatu de nul. titu. de nul. ex defect. inhab. seu mand. sub numero trigesimoquinto. Propterea consilium est, secundum ipsum Barto. in dicta l. minor, dicto numero primo, † Quòd minoris Aduocatus caueat, vt ipse 4 minor, vel per seipsum cum iuramento non litiget, vel per procuratorem iuramento constitutum, quia tunc restitutionis in integrum beneficio vti non potest: † ex aduerso 5 autem tu, qui cum minore litem habes, quando sine curatore comparet, cautelam sume, vt eum iurare facias, de non veniendo contra processum, & sententiam, nam si iurabit, valebit iudicium, sententia, atque processus, & ita limitatur titu. C. qui legit. perso. non habent standi in iudicio, quatenus de vigintiquinque annis, minore loquitur, prout & tradit Iason in dicta auth. sacramenta puberum, sub numero septuagesimoseptimo, versi. Nota perpetuo. Quando autem ita minor iurat, facias plenè eum certiorari, ad abundãtem cautelam, de restitutionis in integrum beneficio, quia tunc & ea silebunt, quæ in prox. præcedenti cautela dicebam; licet (vt dixi) communis sit Doctorum opinio, quod etiam si simpliciter iuret, amittat restitutionis in integrum beneficium: ne saltem id retractaret, super quo iurauit, quemadmodum ego communem ipsam conclusionem limitabam.

CAVT. CLXIII.

De minore emente, & rei emptæ pignus, donec soluat, constituente.

SVMMARIVM.

1 *Pignus non valet per minorem, curatorem habentem, constitutum, quando prædium emit, & donec soluat pignori subditum constituit.*
Remedium tamen traditur, vt possit obligari, num. 3, & 4.
2 *Dominium minori, vbi est quæsitum, cœpit non posse obligari.*
5 *Dotem cum minor recepit, qualiter eius bona obligari debere cauendum sit.*

1 MInor † annis vigintiquinque curatorem habens, si à priuato prædia emerit, vt quoad precium solueretur, pignori essent obligata, Vlpiani sententia est, pignus non valere. l. prima, §. finali, ff. de rebus eorum: quia (vt ibi
2 Iurisconsultus ait) † vbi dominium minori est quæsitum, cœpit non posse obligari. Paulus tamen in l. sequenti. §.
3 si igitur, venditorem admonet, † vt Principis rescripto pignus confirmari cautus sit: ego quoq; & illud adiicio consilium, quo fiet, vt Principis confirmatione opus non sit
4 futurum; † vt in tali cõtractu vẽditor curam habeat, quòd minor præmissa omnia attendere, & nullatenus contradicere iuret: quia iuramenti fauore pignus constitutum erit, argum. auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. vt & per dictam authen. in simili docuit Bart. cum minor
5 dotem recepit; † Quòd vxor, seu qui pro ea interueniunt expressam bonorum obligationem, cum iuramento, accipiant, de qua re statum in sequenti cautela subiicio. Deficiente igitur iuramento, ad principale rescriptum (vt dixi) demùm recurrere poterit.

CAVT. CLXIIII.

De minoris bonis obligandis pro dotis restitutione.

SVMMARIVM.

1 *Dotem recipiens minor an tacitè eius bona non obliget: & pro inducenda obligatione consilium datur, nu. 2. & 3.*

4 Minor

4 *Minor curatorem habens cui assimiletur: & si curatorem non habet, omnem peragit contractum, licet in integrum læsus restituatur.*

5 *Minor curatorem non habens, si dotem reciperet, tacite eius bona obligaret.*

MInoris † dotem recipientis bona tacite non obligari, ideoque vxorem ad dotem agere non posse, ipso 1
ad inopiam vergente, probari videtur in l. prima, ff. de rebus eorum, & in l. lex, quæ tutores. C. de administratione tut. per quas leges ita censuit Barto. in l. si constante, quarta quæstione, tertia quæstione prin. quæ incipit num. 74. & definit post numerum 79. sed in specie pro Batt. opinione attende, quæ dicit numero 76. 77. & 78. cuius tamen conclusio communiter damnatur, vt patet ex traditis ab Alexandro in dicta l. si constante, numero vigesimonono, & vt expresse tradunt hi, quos refert Mich. Grass. in libro primo com. opin. capitulo 6. quæstione decimaquarta. verum, vt tute agatur duobus remediis pro dotis cautione, & conseruatione vtendum consulo, † vt scilicet cum mi- 2
nori res aliquæ dantur, eæ æstimatæ dentur, vel ex mobilibus immobile comparetur; nam tunc res cum hypothecæ obligatione transibunt, vt docet ipse Barto. d. l. si constantes. dicto numero 77. cuius doctrinam communiter approbatam inquit Goza. consilio 16. numero 2. Alterum remedium, quod tradit idem Bart. dicta l. si constante, nu. 79. † Quod ille, qui minori dotem dat, obligationem bo- 3
norum expressam, cum iuramēto recipiat; nam caute pro dote actum erit, auth. sacramenta puberū. C. si aduer. vend. supradicta autem dixi pro minore illo qui curatorem haberet. † Nam cum minor curatorem habet, ei assimilatur 4
cui à prætore, curatore dato bonis interdictum est; sed si curatorem non habet, quemcunq; contractum, vti maior, peragit; licet restitutionis in integrum beneficium habeat. l. si curatorem. C. de in integrum rest. minor. † Et ideo, 5
si minor curatorem non habens dotem constitueret, eius bona pro dote tacite absq; dubio essent hypothecata; quo casu supradicta remedia superflua essent, nisi illis ad abundantiorem cautelam vti velles, & vt cautius pro muliere ageretur.

CAVT. CLXV.

De eo qui in possessionem mittitur ex primo decreto.

SVMMARIVM.

1 *Decreto primo qui mittitur in possessionem sua non debet authoritate, sed per executorem possessionem apprehendere: sed licentia Iudicis absque nuncio ingredi potest, num.2.*
Quod limita, vt nu.4. Et sub nu.6.
Ideo datur consilium, ne quis ex primo decreto possessionem ingrediatur, nisi cum executore, aut sine, sed iudicis id permittente authoritate, nu.9.
3 *Nuncius quis in re propria esse potest.*
Limita, nu.10.
5 *Domum alienam quis etiam ad propriam vtilitatem perquirere potest.*
6 *Intellectus ad l. non est singulis. de regulis iuris.*
7 *Executor, etiam Papa per vim executionem, nisi licentiam habeat facere non potest, & nu.8.*

1 MIssus† in possessionem ex primo decreto sua non debet authoritate, sed per executorem, possessionem
2 apprehendere. l.is, cui §.missus.ff.vt in poss. legatorum. † Iudex autem misso potest authoritatem præstare, vt absq; nuncio ingrediatur, per l. pignoris C de pign. act. & per l. dotis. C. sol. matr. & facit rubrum, cum nig. o in C. vt nem. liceat sine iud. auth. signa imponere reb. &c. & ita ille, iudi-
3 cis habens authoritatē, nuncius in re propria erit, † Quod esse potest. l. eum, qui. §. si epistola. ff. de fur. & per Iacobum de Are. in l. i. §. nunciatio. ff. de oper. noui nunc. quod notabile est, & menti tenendum dicit Bar. ita tenens in l. si finita. §. Iulianus, sub nu.21. ff. de dam. infecto, & in l. iuste possidet, ibique Ang. Imola, Raph. Cum. Castren. & alii. ff. de acquir. poss. vbi dum respondet Bar. ad l. non est singulis. ff. de reg. iur. per Dy in contrariam partem allegatam, ait,
4 † quod scilicet prædicta conclusio non procedat, quando quis

quis habet ingrediendi propria authoritate licentiam, & resistentem inueniret; quia tunc, ne maioris tumultus causa fieret, ingredi non potest, nec debet. Idem quoque voluit ipse Barto. in repe. l. creditores, in quarta quæstio. princip. vers. non tamen, C. de pign. & in l. alia. §. eleganter, nume. 11. ff. sol. matr. Cy. idem tenet in l. iubere cauere. ff. de iurisdictione omnium iudicum, & sequitur Sali. in dicta l. dotis. C. solu. mat. & in auth. ei, qui iurat, vers. 9. prin. quærit. C. de bon. auth. iud. possid. & Bald. in auth. omnino. C. ne vxor pro marito, circa 8. columnam. ipse autem Bald. in disputatione incip. accusatus de vi turbatiua dixit, quod etiã si resistentem inueniat quis habens propria authoritate ingredi licentiam, potest licentia sua vti, cum non faciat tanquam priuatus; sed tanquam persona publica, vigore licentiæ, sibi à magistratu cõcessę, quod comprobatur per l. continet. §. 1. ff. quod met. causa, iuncta l. diuus. ff. de ser. fug. vbi habetur, quod † licentia alicui dari potest perquirẽdi per domum alienam, & ad vtilitatem propriam; quia 5 facit iure publico: ad dictam l. non est singulis, respondetur, † Quod ibi loquitur, quando quis iure proprio, tanquã 6 priuata persona, aliquid faceret, circa quam Bal. opin. Ro. in d. l. iuste. dicit veriorem eam esse in puncto iuris; sed secundum eum Bartoli opinio æquior videtur, & pro Bar. adducit, quod not. Inn. in c. olim 2. de priuilegiis, vbi dixit, † 7 Quod nedum nudus nuncius, seu nudus executor, sed neque etiam Papæ nuncius potest executionem per vim facere, per id quod habetur in cap. cum inter, de cõcess. præben. † Quod tamen verum dicit, nisi in mandatis expresse 8 haberet, per vim etiam executionem facere posse, quia tũc posset, ex quo videtur; quod alicui possit licentia dari propria ingredi authoritate; etiam si resistentem inuenerit; & sequuntur Innocentium, ac Decius dicto meutionem faciunt Ang. & Imo. in d. l. iuste, & Ang. in l. si quis missus. ff. ne vis fiat ei, & in l. 2. ff de iurisd. omn. iud. & semper ipse Ang. illud sequitur dictum & in l. à diuo Pio, in prin ff. de re iud. & in l. qui restituere. ff de rei vend. & in l. 1. in princ. ff. si quis in ius vo. non obtemp. & in l. 1. in fi. C. de iud. quod tamen dictum est contra Barto. opinionem in d. l. iuste, numer. 3. stante igitur conclusione Bartol. supradicta, posse

quem etiam propria ingredi authoritate. Iudice permittente, ipse Barto. propterea tradit misso in possessionem
9 consilium, dicto §. Iul. & dicto numero 21, † Quod non intret sine executore, vel Iudicis authoritate, aliqquin suum ius amitteret, per l. miles §. qui iudicati. ff. de rei vendic. sed
10 † nec etiam Iudice permittente quis in re propria executor esse potest, cum esset talis causa, in qua executio fieri non posset, nisi aliqua interueniente causæ cognitione, prout euenit in casu dictæ l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iu. secundum opin. Abb. in c. de cætero, extra de re iud.

CAVT. CLXVI.

De eo, qui morbo sontico laborat, vt iudicium proroget.

SVMMARIVM.

1 *Sontico morbo laborans in iudicio expectare, vel in peremptorio comparere non tenetur. Per morbum enim hunc iudicium differtur, vt nu. 2.*

Et quod dicitur de morbo, amplia ad alia iusta impedimenta, vt nu. 9.

Sonticus autem morbus quis sit, habetur nu. 3.

4 *Expectare in iudicio regulariter citatus quis tenetur: propterea cum licentia recedere debet, nu. 5.*

6 *Sententia lata absente infirmo quandoque non valet omnino, quandoque valet, sed ægrotanti datur restitutio.*

7 *Sententia lata contra infirmum, vt prorsus nō valeat, quid sit agendum. Quod & in aliis similibus casibus, in quibus quis præsto esse non potest, seruādum erit, num. 8.*

1 Morbo † sontico laborans expectare non tenetur, vel in peremptorio comparere, & ideo, si iudex absente eo pronunciasset, sententia non valeret, textus est in l. quæsitum. ff. de re iud. & facit tex. in l. secunda, §. si quis in iudicio. ff.

cio.ff.si quis caut. vbi habetur, † Quod propter morbum 2
hunc iudicium differtur;† Morbus autẽ sonticus est ,qui- 3
cunque peragendæ rei nocet.d.l.quæsitum.§.sonticus, &
l.morbus.ff.de verborum signifi.Nota ergo, † quod alias 4
quis in iudicio expectare tenetur,arg.l.1.§.huius rei.ff. de
officio eius;† Ideoque licentiatus quilibet recedere debet, 5
vt & Barto.in l.si finita.§.Iulianus, sub numero vndecimo,
ff.de dam.infec.quod longius prosequere, vt per Alexand.
in dicta l.quæsitum,numero secundo,& de hac re ego tra-
ctaui supra in litera C. cautela 33. † Sed circa hoc aduertẽ- 6
dum est, quod iudex aliquando pronuntiat absente eo,qui
infirmatur,& eum ægrotum non ignorat,aliquando vero
pronuntiat,nesciens absentiæ causam, primo casu senten-
tia ipso iure non valet, secundo autem casu valet, sed vale-
tudinarius restituitur,& ita sentit Barto.dicta l. quæsitum,
num.secundo. † Vnde ad hoc, vt absque restitutione sen- 7
tentia rescindatur,consilium pro infirmo citato dabat, quod
iudici absentiæ causam notificaret,& terminum proroga-
ri peteret, ad quod etiam vide ibi Alexan. sub numero 7.
† Quod consilium, & in aliis casibus,in quibus quis com- 8
parere nõ tenetur,sumendum est, vt per Bartolum in præ-
dicto loco,quod & innuit Alexan. sub d. numero 7. Plane
† communis est conclusio,vt non ob infirmitatem solum; 9
sed in alio aliquo etiam simili iusto impedimento, si iudex
ipsum scit impedimentum , sententia ipso iure nulla sit, vt
per Imo.in dicta l.quæsitum,& ibi Alexand.numer. sexto,
cum concord. de quibus per eum:vbi ipsum Alex.pro hac
re latius omnino vide,& de hac re circa omnes legitimas
absentiæ causas cautelam faciam infra, litera P. caut. 245.
vbi etiam numero sexto, vide quid agere debeat iste excu-
sator ad allegandas absentiæ causas missus, & quid iudex,
dum causa probatur,facere debeat,nu. 7.

CAVT. CLXVII.

De dotis consequendæ tuitione,

SVMMARIVM.

1 *Vxor pro dote viri bona tacite habet obligata, & ideo*

potest eius dotis priuil. mariti domum, quam cum eo viuente inhabitabat, eo mortuo, propria possidere authoritate, nu 2.

Et pro qua muliere ad dotis cautionem consilium datur, nu 3. fortius datur, nu. 4.

1 MVlier † pro dote, quam in virum confert, bona viri ipsius tacite, ex legis dispositione, absque eo, quod hominis, circa ipsam constituendam hypothecam, factum vllum interueniat, hypothecata habet, textus est in l. vnica. §. & vt plenius. C. de rei vx. act. & in l. assiduis. C. qui pot. in pig. habeantur. quid autem sit in mariti minoris bonis, vide supra in cautela 164. & in tantum verum illud tacitæ
2 hypothecæ est, † quod mortuo viro vxor propria potest authoritate, absque aliqua iudicis licentia, in domus detentione remanere, quam familiaritatis iure cum marito viuente, tanquam vxor, inhabitabat, & eam propria pariter authoritate pro dote sua possidendi facultatem habet vt multum signanter voluit Bald. in l. penultima, §. primo. C de pignor. act. in l. penultima, in primo not. C. de non numerata pecunia, & in l. cum tibi. C. qui pot. in pign. habean. quemque refert Iason, in §. item Seruiana, numero 72. Instit. de act. vbi id admonet notandum, quia sæpissime in facto contingit: & circa eandem rem vide quoque Dec. consilio 232. numero secundo, consilio 400. nu-
3 mero quinto, † Tu igitur aduocate id memoriæ tradas, vt quandoque pro viduis optime hoc consilio vti non ignores:
4 † Sed vnum hic ego trado optimum pro mulieribus, quæ nubunt, consilium, quod quando marito dotem dant, expressam in bonis mariti, sibi hypothecam parent, cum clausula, quod maritus constituit se omnia bona sua precario vxoris nomine possidere: nam præterquam aliis posteriorem habentibus expressam hypothecam præferentur (licet expressam habentibus anterioribus potiores tunc dici non possint, vt ego dicebam supra cautela 27. n. 9.) aliud eis erit reseruatum adminiculum, quod si ex bonis quid maritus alienarit, poterunt à tertio illo singulari successore auocare, non facta etiam in viri bonis excussione, prout in specie tradit cautelam hanc Alexander consilio 83.

lio 83. numero secundo, libro sexto, Boer. decis. 200. nume. octauo, & Gozad. consilio 42. nume. 12. & pro hac re plurimas ego allegaui authoritates supra caut. 10. in fine, dũ & id tradidi non mulieribus duntaxat, sed omnibus quoque creditoribus.

CAVT. CLXVIII.

De iuramento per mulierem præstando, quod dotale prædium non alienabit.

SVMMARIVM.

1 *Vxor quæ mariti alienationi cum iuramento consentit, alienationem reuocare non potest.*
Limita nu. 2.
Cui quidem mulieri consilium traditur, ut etiam si cum iuramento consentiat, reclamare valeat, numero. 4.
Iuramentum peccati causam tribuens seruandum non est.

Mulier † cum dotalem fundum per maritum alienari consentit, & iurat, alienationem reuocare nequit. ca. cum contingat. extra de iureiurando, & capitulo, licet mulieres, extra eodem, in sexto, Bart. in l. si quis pro eo, numero 9. ff. de fideiuss. Doct. Inst. quibus lic. alien. vel nõ, in principio, & Papien. in form. libelli, quo agitur ad restitutionem in integrum, in verbo, tunc iurauit, numero quarto, & numero decimoquarto, & latius tibi dixi supra alias plures adducens authoritates, cautela 95. numero quinto, vnde hic vlterius non progredior; idque verum dictis numeris subdit Papiens. prædicto in loco, † nisi forte ipsa mulier prius iurasset, vel se nunquam consentire velle alienationi, vel nunquam alienaturam; sequens enim iuramentum nullius redderetur momenti, & repetens fundum mulier eo casu, non obstante iuramento secundo, audiretur, quod menti tenendum admonet ipse Papien. sub dicto nume. quarto, & pro hac re

adducit Hostien. & Ioan. And. ita determinantes in dicto capitulo, licet, quos ante eum ob hanc limitationem adduxit Barto. sub dicto numero nono, dicta l. si quis pro eo, idque receptum communiter testatur Emanuel Soarez, in suis comm. opin. litera I. numero 278. quibus adde quos tibi allegaui in prædicta caut. nonagesimaquinta, nume. sexto, & ob eam rationem id procedit, quia secundum iuramentum, cum primo aduersaretur, peccati causam suggereret, quod quidem ferendum non est, † nam iuramen-
3
tum, quod peccati causam tribuit, seruandum non est. c.
4 si vero, & d. cap. cum contingat, extra de iureiurañ. † Ex prædictis igitur mulieri consultum esse potest, cum timuerit, ne maritus prædium dotale alienet, & eam ipsam ad consentiendum inducat, vt primum (saltem coram duobus testibus. l. vbi numerus ff. de testibus, & coram publica persona de hoc rogata scripturam conficere) iuret, & protestetur, se nunquam alienationi consentire velle, quia sic tuta erit, & mox alienatum fundum, non obstante secundo iuramento, ab emptore vendicare poterit, sed hic dicit additio ad Bart. in d. l. si quis pro eo, sub d. nume. 9. in verbo, secunda alienatio, secundum Baldum, quod verum est, non valere iuratam alienationem, propter primum iuramentum, quando emens habuit primi iuramenti notitiam, alias secus, idemque tradit additio ad Papiens. in d. verbo, tunc iurauit, sub dicta. numero decimoquarto, in verbo, nisi prius, litera A. quę Baldum pariter allegat. Certe istud non procedit sine aliquo scrupulo, quia ementis ignorantia non tolleret, quod secundum seruando iuramentum peccato locus non fieret & iuramentum (vt dictum est) quod in animæ perniciem vergit, seruandum non est. Veruntamen supradictam modo traditam limitationem plurimi, & grauissimi viri tenuere, de quibus ego in prædicta caut. 95. sub numero 6. vers. istud tamen verum esset.

CAVT. CLXIX.

De negatione in iudicio per reum fienda, & de annullando processu modus.

SVMMARIVM.

1 *Neganti se possidere, & nihilominus possidenti aufertur possessio.*

2 *Negans damnum iniuria dedisse, & de mendacio conuictus in duplum punitur, limita non procedere in minore. sub d.nu.2. Versic. quod tamen.*

3 *Fideicommissum esse relictum negans, & de mendacio conuictus, non poterit postea ea se exceptione iuuare, quod scilicet in minus solenni voluntate relictum sit.*

4 *Negatio vt in iudicio tute fiat, consilium datur, & per ampliora verba, num 7.*

Quod tamen consilium attende, vt in Versi. sed hac ita clausulata.

5 *Limitatum quod est, limitatum ad id producit effectũ, ad quod limitatio porrigitur.*

6 *Res qualibet ad propriam naturam reuerti desiderat.*

8 *Reus quomodo queat in eius responsione totum processum nullum reddere.*

NEgans per mendacium puniri solet, vt puta in casu. l. fin. ff. de rei ven. & in l. qui seruum. §. in iure. ff. de inter. actio. ibi nanque dicitur, † quod si quis se possidere negauerit, & possideat, aufertur ab eo possessio, ad idem vide Iac. Phil. Port. & quæ allegat, in primo lib. com. concl. reg. 30. in pr. & Roland. à Val. consil. 88. nu. 8. vol. 4. Ac etiam vt in l. contra negantem. C. ad l. Aquil. vbi dicitur, quod † cõtra negantem damnum se iniuria dedisse, & de mendacio conuictum, in duplũ actio datur. (Quod tamen in minoribus non procedit; ipsi enim simili in casu de mendacio conuicti restituuntur, vt pro confesso habeantur; sicq; in simplum tantum teneantur. l. si ex causa. §. nunc vidẽdum. ff. de minoribus.) & vt in l. fi. C. de fideicõ. hæred. vbi habetur, † quod fideicõmissum esse relictum negans, & de mendacio conuictus, non poterit postea ea se exceptione adiuuare, videlicet in minus solenni voluntate relictum, (prout tibi verba feci supra cautela 74. litera F.) similia alia

habes exempla late penes Bald. in authen. contra qui propriam. C. de non num. pec. Port. d. reg. 30. vbi eum vide. Ias. in d. l. fi. num. 4. vsque ad 11. inclusiue. C. de fidei. ō. Duen. reg. 325. & 329. & Rol. à Valle consil. 88. volu. 4. sed, vt aduersus hæc similia te obuiam facias, & tuta possit fieri negatio, Remedium est, † quod negentur narrata prout narrantur, quo casu implicita quædam responsio introducta dicitur, quæ neque vere negationem, neq; vere confessionem inducat, vt voluit Bar. in l. si dubitetur. §. ita demũ, & ibi Io. de Imola; & Cast. ff. de fideiuss. & idem tenent Imola, & Cast. in l. sed hoc ita. §. 1. ff. de re iudicata, Sali. in l. 1. C. de confess. Alex. in l. etiam. §. licet, sub num. 9. versic. secundo limita. ff. solu. matr. Ias. in l. eum, qui. num. 15. ff. de iureiur. vbi id verius esse ait, licet Bald. nonnullis aliis in locis contrarium senserit, quem ipse Ias. refert. eandem sententiam, tanquam cōmunem, recitat Mich. Grass. in 2. li. com. opi. in c. 15. litis contestatio. q. 3. & idem quoq; quod Bart. & alii Doct. voluit Pract. Papien. in for. resp. rei, in verbo, narrata, prout narrantur, & istud tradunt alii Doctores, de quibus Port. d. reg. 30. limi. 3. quibus adde Iacob. de feu. in verbo, dicti vasalli 1. num. 35. & Iul. clar. in §. feudum. q. 59. in fi. sed hęc ita clausulata responsio tantum eo casu tuta esse videtur, quando ex narratis potest aliqua introduci pars, quę prout narratur, vera nō sit: Puta, si maritus neget narrata, prout narrantur; nam eo casu non perdit illud beneficium, quod maritis tribuitur, ne conueniantur vltra quam facere possunt, de quo in l. maritum. ff. soluto matr. quia generalis illa negatio videtur tantum referri ad principalē dotis petitionem, non ad negandum, quod ipse sit maritus, prout intellexit Alex. in d. §. licet, ex eo, quod ibidē voluit Bart. dicens, q cum maritus matrimonium non negat, sed dotem datam, beneficiũ non amittit, maxime, quia principale tantum, quod petitur, negatũ videtur, & verba ambigua, quatenus in aliquo possunt in proferentis commodum intelligi, intelligũtur, & per talem generalem negationē, non videntur rei qualitates negatæ, sed res ipsa principalis tantũ, vt ita reddunt ad hoc rationes has Alex. d. §. licet, & alii superius citati Doctores: Idem quoq; futurum existimo, si quis conueniatur rei vendicatione, dicendo

reum conuentum possidere actoris talē rem, & reus, prout dictum est, responderit, quia constito; quod possederit, nō auferetur ab eo possessio ex d.l.fi.ff.de rei vend.eo, quia & verba ea generalia aptari poterunt, quod quatenus actor dixerit, talem rem esse suam, reus ad illud intentionē suam direxerit, & sic dicas in omnibus aliis similibus, in quibus bene per clausulam eam respōderi poterit, negat narrata, prout narrantur, vt relatiua illa verba, prout narrantur, aptari valeant ad id tollendum, quod præter veritatē creditur narratum esse, & proinde clausula habeat vnde referatur, † vt ea limitata ad illa duntaxat quæ prout narrātur, 5
non putantur vera; limitatum producat effectum, quod scilicet vera non neget, quæ autem non sunt vera neget, argu. l.in agris.ff.de acqui.rerum dom.& eorum omnium, quæ tradit Dec.consilio 423.num.18.sed si clausula prædicta nō habeat vnde referatur, quia vera sint narrata, prout narrātur, nihil proficui verba ea (prout narrātur) operabuntur, sed stabunt sub omnimodæ negationis mero termino, argu.l.eius, qui in prou.§.quod si stipulatus, versic.quoniā, & scrib.ibi. ff. si cert. pet. puta si quis super vno duntaxat, super quo tantum fiat narratio, vt super matrimonio, vel super possessione sola interrogatus ita clausulate respōdeat, talis clausula ei non proderit, quod indicant verba Bartoli in d.§.licet, in illis verbis, vt si negat matrimonium, & d.l.fi.ff.de rei vēdic.iuncto tex.l.2.ff.de lib.& posth. & his, quæ tradit Soc.consi.primo.sub nu.1.vol.1. dum ibid. probatur, quod cum vnica tantum res est in dispositione, ad eā verba non expressa, tanquam ad ipsam specificata, reducūtur, & ideo, veritate detecta, cōtra negantem pœnæ locus fiet. Ad quod corroborandum optime facit, † quia vnumquodque, quandocunque possibile sit, ad suam propriam naturam reuerti desiderat. l. si vnus. §. pactus, ver. quod & in specie dotis. ff. de pactis. sed ea clausula negationem continet, vt dubium non est, quæ cum mox, quantum ad id (prout narrantur) ad aliquid applicari nequeat, ad meram transibit negationem. Hæc nota, quia in casu hoc mihi videntur vrgentia, quæ ab aliis tacta non fuerunt; licet nonnulli simpliciter etiam contra Bartolum senserint. Et supradictum remedium per 6

eadem fundamenta, ac per eosdem Doctores tradidit verbis amplioribus, & maiorem denotantibus cautionem (quibus etiã prædicta potest dari limitatio per prædictas
7 rationes) vt hoc videlicet pacto negetur, nego † narrata, prout narrantur saluis iuribus, & defensionibus suo loco, & tempore producendis, &c. Maranta in tractatu de ordine iudic. partis. 6. parte prima, versi. Decimum, & vltimum
8 membrum, sub nu. 4. † Sed vt post consilium istud valeas etiam in eadem responsione ad I bellum actorem eludere, vt forte processus omnis nullus reddatur, petes in aliqua scripturæ parte, quæ multum ponderari non soleat, per actorem ipsum de calum. iurari, nec vlterius insistas, quia si ipsa iuramenti calumniæ præstatio omittetur, totus processus nullus reddetur, vt late per Rol. à Valle in consi. 71. num. 8. vsque ad numerum 13. volum. primo, & hanc cautelam eleganter tractauit Thom. Ferrar. caut. 12. Ideo vlterius non prosequor, ne facibus solem adiuuare videar.

CAVT. CLXX.

De extrahenda aliqua persona, etiam pro debito ciuili, de domo sua.

SVMMARIVM.

1 *Domo sua nemo extrahi debet, quod etiam amplia, vt in versic. quinimo: limita nume. 1. non habere locum, si quis in porticu domus maneret.*

Limita pariter sub nume. 2. non habere locum in casu criminali.

Vt autem etiam in ciuilibus possit extrahi remedium datur, nu. 3.

Contra quod remedium contraria remedia debitori dantur, nu. 6.

Aduersus tamen debitoris malitiam creditori cautela datur, nu. 7. cui etiam creditori volenti pro ciuili debito debitorem in carcerem detrudi posse, aliud datur remedium, quo vtatur, cum contractum facit cum debitore, num. 8. & 9.

Item

Item & aliud, quo vti possit etiam post contractum, nu.11.

4 *Contumacia delictum dicitur.*

Pœna cum fisco applicatur, criminalis efficitur causa, sub nu.4.

5 *Carceratus debitor pro debito etiam priuato ibi quoq; recommendari potest.*

19 *Iuramentum intelligitur secundum naturam contractus, super quo interponitur.*

NEmo † de propria domo inuitus extrahi potest, tutissimum enim cuique domus sua debet esse refugium. 1
l. plerique & l. sed & si. 2. ff. de in ius vocando, & l. nemo de domo. ff. de reg. iur. vnde Cicero pro domo ad Pontif. dixit quid sanctius, quid omni religione munitius, quam domus vniuscuiusque ciuium? Hic aræ sunt, hic Dii penates; hic sacræ religionis cerimoniæ continentur, hoc profugiũ est ita sanctum omnibus, vt inde arripere neminem fas sit. ad regulam istam nonnullas notabiliter tradit ampliationes & limitationes, post Alex, Socinum, & Ias. in d. l. plerique. Iac. Philip. Portius in lib. 3. conclusion. reg. 20. quorum aliquas ego hic attingam. Quinimo hæc reg. ampliatur vtiliter procedere in debito magno quoq; secundũ omnes, & maxime Alb. de Ros. & Ias. nu. 15. d. l. plerique, vbi communem istam perhibent sententiam, † sed eadem reg. li- 2
mitatur non habere locum, quãdo debitor in domus porticu commoraretur, iuxta tradita per Bart. ac cæteros, in l. hoc senatuscon. de l. 1. Bald. in d. l. sed & si. ff. de in ius vocando, & in rub. ff. soluto mat. col. 1. Bald. Ang. Alex. cum aliis per eum citatis, nu. 4. Soc. nu. 47. (intelligendo, vt ibi per eum, nisi porticus, aut claustrum portam haberet, & clauderetur) & Ias. nu. 19. d. l. pleriq;. ex quibus habes, istã esse communem conclusionem, licet (vt ait Port. d. reg. 20. lim. 3.) Bald. in d. §. Senatuscon. & Calcan. consil. 70. & 77. contrariũ senserit; similiter limitatur hæc regula, vt in criminalibus non procedat, vt per gl. in d. l. sed & si. ff. eodem. de in ius voc. & in d. l. nemo, per §. quoniam, in Auth. vt nulli iud. Idemq; tradit Ias. in l. fi. C. de procur. Ang. Cast. Alex. Soc. & Ias. in d. l. pleriq;, Cæpo. caut. 51. n. 2. Ferrat. caut. 22.

num. 2. & alii, de quibus Port.d.reg. 20. limit. 12. Vt igitur creditor quis eius debitorem è domo arripere queat, ac ei satisfiat, remedium est (prout & Ang. in d.l. plerique. in ferr, & post eum Alex. ibi num. 7. Scc. num. 26. & Ias. sub
3 num. 27. cum aliis authoritatibus, quas ibi ipsi referunt) † quod iudicem adeat, qui debitori præceptum faciat, quod coram ipso sub aliqua pecuniaria pœna fisco applicanda, compareat; nam si non comparuerit iudex illum in ea pœna, fisco applicanda condemnabit, quam pœnam, si non
4 soluet, poterit etiam de domo extrahi: † quia cum alicuius contumacia delictum esse dicatur, l. omne delictū, in prin. & in versi. contumacia. ff. de re mil. & ibi Bart. no. gloss. in c. in summa, 4. q. 1. & pariter no. gl. in l. 1. §. fi. in ver. meram pœnam. ff. si quis ius di. non obtem. & ibi Alex. in specie, nu. 17. ad hoc alias late adducens authoritates, & idē Alex. in l. si mora, sub nu. 13. ff. sol. matr. concludit, quod cōtumaciam saltem improprie delictum dici potest, alleg. l. vbi autem. §. qui id, quod. ff. de verb. obl. Atque cum ex isto contumaciæ maleficio fisco applicetur pœna, criminalis efficitur causa, vt per gl. in l. 3. in prin. in verbo, centum aureorum, ff. de sepulchris violat. quam cōmuniter tenere scribentes demonstrat Clar. in practica. §. fin. q. 1. versi. quarta
5 igitur: † Cum ergo carceratus sit debitor, pro debito etiam priuato, ibi recommendari poterit, vt per Bart. in l. 2. §. qui exhibendi, sub nu. 4. versic. quandoque vtraque. ff. de cust. reorum, & supradicta fuit cautela ipsius Bart. in l. cum eo, num. 3. ff. ad legem Iul. pecul. quæ l. alias est. §. Labeo. l. sacrilegii. ff. eodem, secundum quem & ita fieri docuit
6 Cæpo. d. caut. 51. † aduersus hanc creditoris cautelam duobus modis se potest saluare debitor, primo si procuratorē pro se mittat, iuxta notata in d. l. fin. C. de procu. & de quo Alex. in d. l. plerique, sub numero 7. versic. sed aduerte, & Ias. sub num. 27. versic. sed d. Abb. secundo si cōdemnationem illam pecuniariam potius soluat, quam quod in carcerem trudi patiatur, secundum Old. in l. 4. §. prætor. ff. de
7 damno infecto, & Cæpo. d. caut. 91. sub num. 3. † Creditor tamen debitoris malitiæ obuiare hoc pacto potest, vt scilicet curam habeat, quod iudex eum citet, vt personaliter compareat; quia cum de causis ad suam spectantibus iurisdictio-

risdictionem alloqui vult; Nam si procuratorem mitteret, non excusaretur, cap. cum dilecta, in verbo, personaliter, de rescriptis, & c, fin. §. is autem, de offic. delegati. & de hac creditoris cautela vide Bartol. & Alexan. in dicta l. fi. C, de procuratoribus. Alexand. in dicta l. plerique, sub d. nume. 7. Socin. sub d. num, 26. & Cæpo. d. caut. 51. in fine. Pro qua tamen re vide Ias. sub dicto num. 27. dicta l. plerique. Sed supradicta quidem cautela, licet sit pulchra quidem, & ingeniosa, tamen in ea practicanda non satisfacit Ferratio, dicta caut. 22. propter difficultates, quas recitat, quarum duæ debitori ad cautelam prodesse poterunt. † Aliud est 8
pro creditore remedium, vt etiam pro ciuili debito possit faciliter quem de domo extrahi facere; Quod scilicet cum contrahit cum eo, faciat ipsum huic legis auxilio, vel omni renuntiare legum beneficio, & auxilio, iuxta ea, quæ tibi dicam infra in litera R. caut. 232. & de quo Ias. in dicta l. plerique. numero 29. & Socin. numero 69. concludens cum genitore suo, id esse indubitanter verum interueniente iuramento: & † quod quidem iuramentum in con- 9
tractu per debitorem insertum, etiam si specialis non interuenerit renuntiatio, potens erit, vt debitore existente in mora, non obstante prædicta prohibitione, de domo extrahi possit, vt docet Ferrat. d. caut. 22. sub numero 3. versic. si vero nunc vis. quod egoquidem verum puto propter ipsius iuramēti religionem, & propter periurii labem, quam ipse Ferrat. considerat; sed non propter aliam rationem, qua dicit, iuramento fieri, vt quis præcise ad factum teneatur; nam illud quidem in se verum est, & in faciendi obligatione procedere posset, secundum Baldi, & Ias. mentem, volentium dispositionem dictæ l. plerique, cum sim. non procedere, vbi quis ad factum præcise tenetur, quos Ferratius ipse allegat: namque scire debes, quod ex simplici ad faciendum obligatione quis ipso facto præcise nō est adstrictus; sed si adimplere nolit, ad interesse tenetur, vt est textus in l. si quis ab alio. §. fina. ff. de re iudic. cum concord. de quibus ego supra, caut. 68. in princip. at si iuramentum contractui affuisset, ad factum præcise quis obligatus esset, vt probat Ferrat. & vt ego latius probaui in dicta caut. 68. numero 6. vnde hoc liqui-

dem in casu Baldi, & Ias. succederet opinio, quod scilicet pro facto specifice ab obligato ipso adimplendo, de domo trahi posset; quia iuramentum ad factum præcisum eum arctasset: verum quod ex ista ratione id in dandi obligatione (prout ipse Ferrat. casum ponit) locum habeat, nihil facit ad propositum. Plane etiam absq; iuramento qui in tali obligatione præcise ad dandum tenetur. l. vbi autem. §. fina. ff. de verb. obligat. & tamen ex prædictis legibus, cum earum materia apprime constat, quod, nisi adhibeatur caut. aliqua, de domo quis extrahi non poterit, nec ipsum iuramentum efficiet, vt obligatio, quæ est in dando,
10 vertatur in faciendi obligationem, stante eo, † Quod iuramentum contractus, super quo interponitur, naturam non alterat, iuxta textum l. fi. ff. qui satisd. cog. & l. fin. C. de non num. pec. Attingo denique cautelam eam, quam tradit Roman. quem referr. & sequitur Alexand. in d. l. pleriq; sub nu. 7. & Ias. limit. 8. nu. 24. Ferrat. in dicta caut. 22. sub num. 3. versic. tu autem, & Port. dicta reg. 20. limit. 8. Quod
11 † scilicet procuret creditor, vt debitor ad aliquod publicũ designetur officium, quo casu de domo ad acceptandum officium extrahi poterit, & eo extracto poterit sibi consulere creditor; sed non semper erit in promptu occasio, qua id fiat, & de raro contingere poterit.

CAVT. CLXXI.

De fienda per debitorem creditori debitoris sui cessione, ita vt mox creditor ipsum cedentem debitorem amodo conuenire non valeat.

SVMMARIVM.

1 *Debitor licet creditori suo cõtra suum debitorem actionem cedat: cessione tamen non obstante contra ipsum agere, & exigere eius creditor poterit.*
Ne tamen amplius valeat exigere, remedia dantur. nu. 2. & 3.

Nomen

NOmen † debitoris, actionemve, quam aduersus eum habet quis, licet eius creditori cesserit, cessione tamē non obstante contra ipsum agere, & exigere eius creditor poterit. l. 3. C. de nou. Vt autem amplius, post hanc factam cessionem, creditor ipsum cedentem debitorem molestare non possit, remedia duo trado; Primum est, † Quòd in cessionis instrumento exprimatur, quòd fit cessio creditori, & quòd omnia cedantur iura, & quod cedens non modo transferat omnem, quam habet actionem contra debitorem suum, sed etiam cedat, & trāsferat spem omnem, & actionis exercitium, ita quòd apud cedentem nullæ remaneant reliquiæ actionum; cum enim eo in casu cedens nullo casu experiri valeat, nec contra debitorem agere, contra quem facta est cessio, sequitur, quòd ille, in quem huiusmodi cessio collata est, non possit amplius contra cedentem agere, cum propter talem delegationem sit obligatio nouata, prout ita notabiliter tenuit Fran. de Cor. in eius opere iudiciali, in vltima parte. q. 9. Alterum vero est remedium, quòd delegatio fiat, sicque quòd debitor illi soluere promittat, cui iura ceduntur; quia tunc etiam delegans nullo modo contra debitorem, nec delegatarius contra ipsum delegantem agere poterit, vt est casus in d. l. 3. C. de nouat. sed quia istud non semper fieri posset, primū autem remedium sic, ideo ipsum primum melius est. Et hæc quidem duo remedia ex duabus limitationibus ad regul. traditis per Bar. Socin. collegi, reg. mihi 109. litera. D. incipit, debitor licet creditori.

1 (beside line 1) · 2 (beside line 6)

CAVT. CLXXII.

De attestatione Notarii in instrumento se de eo esse rogatum.

SVMMARIVM.

1 *Notarius an in dubio rogatus præsumatur, concluditur, quòd non: amplia sub numero 2. Vers. & prædicta.*

Ideo consilium traditur, quod ipse Notarius attestetur, se de conficiendo instrumento rogatum, num. 2.

3 *Rogitus Notarii est quid facti, & solennitas extrinseca, num. 7.*

4 *Facta non præsumuntur, nisi probentur.*

5 *Actorum pluralitas non præsumitur. Ideo de actis non apparentibus non præsumitur, num. 6.*

8 *Citatio, cum sit solennitas extrinseca, per solam negationem probatur, quempiam nequaquam fuisse citatum.*

Quæ etiam negatiua per causæ acta probatur, cum id, quod in actis non apparet, non factum censeatur, num 9.

10 *Authoritas prætoris, de quo lex multum confidit, quando per eum actus est contra aliquem, absque vlla apparente citatione, celebratus, in quo proficiat, & in quo non prosit.*

1 NOtarium † licet quidam dixerint in dubio rogatum præsumi, vt gl. in §. nos autem, in verbo, iniungatur, in fine, in Auth. de Tabel. Bart. in l. Domitius, sub nu. 2. ff. de testamentis, Bal. cons. 22. volu. 1. qui dicit tenentes contrarium malè sentire. Ant. de Bur. post Io. And. in c. 1. extra de fide instrum. Dec. cons. 21. sub nu. 17. Paris. cons. 104. nu. 37. volu. 1. & cons. 28. num. 56. volu. 2. & Bellam. dec. 267. Hanc attamen opinionem ab omni veritate alienam, & contrarium per magis Doctorum receptam sententiam teneri voluit Ang. cons. 74. & cons. 220. quem sequitur Rolan. à Val. cons. 55. per totum, volum. 4. quam etiam sententiam Bart. sibi contrarius tenuit ante eos in l. sciendum num. 11. ff. de verb. obli. vbi inquit, quòd bene, si etiam dixerit tantum, publicaui, licet desit, rogatus, rogitus præsumitur, quia tunc, cum non possit publicum confici instrumentum, nisi rogetur, rogitus intrinseca sit solennitas, eiusque opinionem communiter approbari tradit Boer. decis. 35. sub num. 7. vers. & ista est communis sententia, vbi quidem receptum esse tradit Notarium rogatum censeri, quando dixit, rogatus scripsi, vel publicaui: secus, si simpliciter dicat, ego scripsi, secundum communem Doctorum sententiam. refert etiam Boer. sub d. nu. 7. versic. tamen Franc. de Aret. Doctores volentes rogatum etiam præsumi Notarium, licet tantum dixerit, ego scripsi, & maximè si verba ea adiecta sint,

cta sint, videlicet, & cætera, quorum quidem opinionẽ ego non recipio, saltem cum simpliciter dictum sit, ego scripsi, cũ enim Notarius possit alias scribere (vt apprimè patet) licet non sit rogatus, rogitus tunc intrinsecæ non est solennitatis, sed extrinsecæ admodum, propterea nõ probat hoc esse, & c.l. non hoc. C. vnde leg. cum sim. Bene & ego sentio, φ si adiecta sit illa clausula, & cætera, ac sub ea nihil aptius possit contineri, quàm notarii rogitus, rogatus præsumatur, argu. l. 2. ff. de lib & posthum. & eorum, quę tradit Soc. in cons. 1. sub n. 1. vers. & dicit Bald. vol. 1. Alex. in l. si constãte, sub nu. 5. vers. fortius videtur, & Ripa nu. 65. ff. sol. matr. quodq; notarius in dubio rogatus non prę sumatur, tenuit etiam cum Bart. † in d. l. sciendum, Dominus meus Cæph. 2
cons. 88. n. 22. cons. 228. num. 10. & in cons. 294. n. 37. communemq́ue pariter dixere opinionem in Franc. Turz. in suis com. opi. litera N. n. 19. quamq; communem sententiam ex Boerio in prædicta decis. deducit: Multiq; alii hanc sensere opinionem, quos hic non refero, ideo ab hac communi nõ est recedendum, quia receptissima est. propterea consiliũ traditur, † quòd notarius in instrumento attestetur, se de eo conficiendo rogatum esse; vel, vt Bart. inquit in d. l. sciẽdum, dicat, ego notarius publicaui (sed melius erit, quod de rogitu exprimat) sic enim ipse notarius rogatus præsumetur, vt dixi, aliàs autem, si ita non diceret, & reperiretur instrumentum, pro quo de rogitu aliter probari non posset, notariusq; diem suum obiisset, instrumentum nullius fieret momenti, vt per Rolan. post eos, quos refert. d. cons. 55. n. 6. quodq; & admonere videtur Turz. in dicta opi. 36, ex Inno. in d. c. 1. extra de fide instrum. & prædicta conclusio, rogatum in dubio non censeri notarium, adeo vera est, vt nonmodo procedat, quando est inter notarium, & partẽ contentio. sed etiam, quando inter ipsas partes lis oritur, vt per Rol. d. cõs. 55. sub n. 8. † etenim notarii rogitus est quid 3
facti, vt Rol. d. cons. n. 5. † facta autẽ non præsumuntur, nisi 4
probentur. l. deniq;. ff. ex quibus causis maior. & l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & postlim. reuer. Dec. cons. 442. n. 15. & Grau. in trac. de antiq. temp. par. 1. §. propositum nostrum, n. 75. in simili videmus, † Quòd actorũ pluralitas non prę- 5
sumitur, vt per gl. in l. omniũ, in verbo, comprobetur. C. de

6 testam & Salic. in l. 2. C. de errore aduoca. † & propterea non præsumitur de actis, de quibus non apparet; sufficit enim parti acta aliqua producenti negare, quod alia non sint acta: & si aduersarius plura esse prætendat, id probare tenetur, argum. eorum, quæ tradit gloss. in l. cum de lege. ff. de probat. & ita sentit Crauet. d. tract. par. 2. §. ex præmissis

7 absolutam, à num. 53. vsque ad num. 56. † & pariter notarij rogitum dicit Rol. d. cons. d. num. 5. esse solennitatem extrinsecam, quæ non præsumitur. l. 1. C. de fide instrum. & iu. has. fi. s. lib. 10. cum illis authoritatibus, quas allegat, allego etiam textum in l. quæcunque. ff. de pub. in rem. act. & in d. l. sciendum, vbi not. scriben. ff. de verb. oblig. Ideoque Sebast. Vant. in tract. de nullit. process. tit. de nullit. ex

8 defectu cit. nu. 12. & 13. dicebat, † Quòd cum citatio sit solennitas extrinseca, per solam abnegationem probari cõsueuit, quempiam nullo modo citatum fuisse, & insuper

9 idem Vant. d. loco, vsque ad num. 16. dicebat, † quod etiam talis negatiua, quem citatum non fuisse, per ipsius causæ acta probari solet, cum id quod ibi non apparet, non factum censeatur, cum quo facit Dec. cons. 483. sub num. 4. & quod consilium in meo cod. allegauit Vant. pro consil. 583. Et cum ego alias in facto similem causam habuissem, de quodam, cuius bona, authore prætore, absque eo, quòd citatus fuisset, apprehensa fuere, consului in pristinum ipsum restituendum ex cap. reintegranda. 3. q. 1. quod ipse spoliatus intentarat, ex eo, quia citatio interuenisse in actis non apparebat; quia cessante interponẽdi decreti tam pri-

10 mi, quàm secundi actus nullus redditus fuerat; † Quia licet authoritas prætoris, cui multum lex tribuit. ca. bonæ memoriæ, de elect. & c. in præsentia, de renunt. interuenerat, vnde ille iuste possidere videbatur, qui authore iudice possidebat. l. iuste possidet. ff. de acquir. poss. illa tamen prætoris authoritas quantum ad ea, quæ rectitudinem cõcernunt, proficere potest, non quantũ ad ea, quæ rectitudinem respiciunt. c. quo [illegible] contra. & perscrib. ibi extra de probat. & ita quoque distinguit Alciat. in tractatu de præsumptionibus. 3. reg. præsumpt. 9. num. 18. & hanc meam opinionem etiam sentire, & subscripsere excellentissimi duo Iuris consulti, vnus Cremonensis, alius Bergomensis,

sed

ſed Brixiæ commorans; videlicet dominus Ludouicus Aymus, nunc Mediolani Senator meritiſſimus, & D. Iulianus Tertius, qui ob eius præſtantiam inter primarios Brixiæ aduocatos haud immerito quidem connumeratur.

CAVT. CLXXIII.

De Notario falſum committente, vt, condemnatione nõ obſtante, etiam inſtrumenta conficere valeat.

SVMMARIVM.

Notarius bannitus, & de falſo condemnatus, videtur potius ob contumaciam condemnatus, quàm quod falſum commiſerit; & ideo inſtrumentum conficere poteſt. limit. num. 3.

Ideo conſilium Notario datur, quo non obſtante condemnatione inſtrumenta facere queat. num. 2.

NOtarius † in contumacia bannitus, & de falſo con- 1 demnatus, videtur potius ob contumaciam condemnatus, quàm quod falſum commiſerit. Ideoque inſtrumenta conficere poteſt, vt per Bartol. not. in l. ſi ideo. ff. de euiction. vbi & additio ad eum alias adducit authoritates, idemque Bart. in l. Papinianus. §. meminiſſe, in 3. not. ff. de inofficioſo teſta. & in l. ſi ſuperatus, ſub nu. 1. ff. de pign. Bal. in l. 2. verſi. quæro ſecundum, ibi ſecundũ eſt neceſſarium, ibi etiam Salic. in 11. oppoſit. C. quibus res iud. non noc. Panor. in capit. in cauſis. verſic. ſed ego vltra alios, extra de ſent. & re iudic. Rom. conſil. 329. incipien. præſens conſultatio, verſiculo, eſt enim iuris reg. & per multa ibi allegata: Felin. qui & alios quoque citat, in ca. ex literis, verſiculo, pro quo facit optimè, & ibi etiam Dec. verſicul. ſaluando dicta, extra de conſtitutionibus. ſequitur And. Tir. in tract. ceſſante cau. mihi poſito inter regulas diuerſorum, litera C. in verſiculo, contumacia ceſſante, num. 65. qui etiam id comprobat numero ſequenti, & rationem reddit nu. 67. Adde Fulg. in dicta l. ſi ideo, pro Bartoli hac deciſione alle-

gare textum, hanc conclusionem, vt ipse ait, determinantem, in l. si per lusorio. §. vltimo. ff. de appellat, qui sanè tex. potius probat, quod licet in contumaciam condemnetur notarius, tamen aliis, qui ex ipso instrumento commodum sentire possunt, præiudicium non fiat, non autem probat, quod nos hic dicimus, ad id tamen, quod probare
2 dixi pulcher est ille tex. † Hoc igitur stante optimum erit pro notario, qui falsum commiserit, consilium, ad hoc, vt condemnatione non obstante, instrumēta conficere possit, vt finat se in contumaciam banniri, & condemnari: sed
3 aduertendum est, † quòd supradicta procedunt, nisi de delicto ex causæ actis constaret, quia tunc id quod dictum est, non procederet, vt dicit Tiraquel. dicto loco, num. 67. vbi authoritates ponit, ad quem me remitto.

CAVT. CLXXIIII.

De tabellione, qui in instrumento facit mentionem numerationis.

SVMMARIVM.

1 *Notario in instrumento dicente, talis confessus fuit centum habuisse, quæ me præsente, & testibus, &c. habuit, & recepit, ac debitore ad instrumētum reprobandū testes producente, asserentes, pecuniam fuisse quidem præsentem, sed non vidisse, quòd debitor eā receperit, an instrumentum de falso arguatur, dicitur, quòd non.*

2 *Pecunia præsens, quam habitam, & receptam in instrumento notarius dicit, verè potest dici, habita, & recepta.*

3 *Notarius, nisi vera pecuniæ facta sit numeratio, ne dicat, talis numerauit, &c. consilium datur.*

4 *Pecunia si fuit alteri numerata in præsentia debitoris potest dicere notarius quod talis debitor habuit, & recepit.*

1 NOtarius † si in instrumento dixerit, talis fuit confessus habuisse centum, quæ me præsente Notario & testibus,

testibus, &c. habuit, & recepit, & debitor ad reprobandum
instrumentum testes produxerit, qui asserant, quòd pecu-
nia bene fuit ibi, sed non viderunt, quòd eam debitor rece-
perit, ex hoc instrumentum de falso non redarguitur: † Nã, 2
si præsens erat pecunia, verè potest dici habita, & recepta.
l. 1. §. si iusserim. ff. de acq. poss. & l. si pecuniam, aliàs pecu-
niam. ff. de sol. per quos tex. ita censuit Bar. in l. singularia.
num. 23. ff. si cert. pet. vbi consilium tradit notario, † quòd 3
non dicat, numerauit, nisi intercesserit numeratio, tunc
enim cõstito, quòd numeratio non intercessisset, falsi pro-
batio de necessitate aduersus tabellionem concludens es-
set, & ideo falsi crimine teneretur, iuxta tradita per gloss.
in l. iurisgentium. §. quod ferè, in verbo, approbetur. ff. de
pactis, & cum Barto. Doctores communiter pertranseunt,
vt inferius ostendam. vtatur igitur Notarius potius verbis
illis, quæ pono supra num. 1. & hoc si pecunia præsens fue-
rit, sed si pecunia non interuenerit, vtatur verbis, quæ posui
supra caut. 30. sub num. 8. versic. & ideo tunc tabellio, vel si-
milibus aliis, vt si de numeratione mentionem facere vult,
dicat, quod pars confessa est, factam esse numerationem:
subiungit quoque Barto. ibidem, quòd † si alteri debitoris 4
præsentis nomine fuit numerata pecunia, poterit Nota-
rius dicere, quod ille debitor habuit & recepit, ex quo fuit
numerata in sua præsentia, ad quod adducit l. si procurato-
ris præsentis. ff. de verborum obligat. & l. falsus, §. sed & si
is, ff. de furt. & cum Barto. ex iuribus istis in omnibus su-
pradictis pertranseunt scrib. Alexand. in d. l. singularia, nu-
mero 34. Iason sub num. 52. cum sequenti, Deci. sub nu. 33.
versic. in secunda quæst. cum Bartolo communiter transire
Doctores ait Curt. iunior ibidem sub num. 36. versic. circa
secundam quæst. supradicta dixi quando pecunia præsens
fuit. quid modo, si non interuenerit pecunia, & notarius
dicat in instrumento, talis dedit, & mutuauit Sempronio
centum? Item quid si dicat dedit, & numerauit? ca-
sus hos duos decido ego superius li-
tera I. caut. 121. vbi vide.

CAVT. CLXXV.

De eo, qui minorem summam religionem ingredienti filiæ, quam nubenti relinquere vult.

SVMMARIVM.

1 Filia nubenti maiore summa, quàm non nubenti relicta, & filia religionem ingrediente, maior illa debebitur summa.

Limita, num 3.

Vt autem maior illa summa, religionem ingrediente filia non debeatur, remedia dantur, num. 4. 18. & 26.

Nuptiarum prohibitiua conditio non valet.

5 Voluntas testantis, quando de ea apertè cõstat, seruanda est.

6 Testator rebus suis legem imponere potest, & quare, nu. sequenti.

7 Rei sua quisque est moderator & arbiter.

8 Priuilegiatis causis sic est fauendum, vt aliis iniustitia non fiat.

9 Arbitrium liberum habens homo suo libitu disponere potest.

10 Intellectus datur ad §. sed & hac præsenti, in Auth. de sanct. episc. & num. 13.

11 Monasterium ingrediens puella cum Christo matrimonium contrahere fingitur.

13 Verba testamentorum indistinctè prolata ad sermonem vsitatum rediguntur.

14 Mulieres ob suas dotes quod habeant priuilegium.

15 Expressum plus operari debet, quàm tacitum.

16 Substitutio vulgaris expressa, licet tacita contineat pupillarem, & è conuerso, si tamen aliquid appareat, ex quo vna in aliam substitutionem comprehendi minimè censeatur, reg. illa tollitur.

17 Conditio in præcedenti legato apposita censetur repetita in sequenti, si testator ab eadem persona eidem diuersas res in eadem oratione copulauerit præstandas,

das, nisi modo huic repetitioni testantis voluntas refragari probetur.

19 *Genero suo, si testator certam quantitatem pro dote leget, & contracto iam matrimonio, sed adhuc non consumato, sponsa monasterium ingrediatur, muliere sibi profitente monasterium illam consequitur quantitatem, quod quatenus procedat declara, vt num. 23.*

20 *Aequitati inniti naturali satis est.*

21 *Volũtas alterius, quomodo in hareditate, vel legato praestando possit licite exquiri.*

22 *Velatè aliquando quid fit, quod expresse fieri nequit.*

25 *Ratio vnica, qua ex aliqua dispositione colligitur, pro expressa habetur.*

NVbenti † filiæ si maior summa, quam non nubenti 1 relicta sit, & filia ipsa religionem ingrediatur, nuptiarum reiicitur conditio, & tantum consequitur, quantum si nuberet, † quia si conditio reiicitur, quæ à nuptiis 2 retraheret. l. quoties. ff. de condit. & demonst. multò magis reiicienda ea est, quæ à vita contemplatiua filiam remoueret, arg. auth. multò magis. C. de episc. & clericis, & est textus, qui hanc videtur decidere quæstionem, in §. sed & hæc præsenti, in Auth. de sanctis. episcopis, † quæ qui- 3 dem conclusio, ac tex. prædicti. §. sed & hæc præsenti, decisio, secundum communem opinionem sic intelligẽda est, vt procedat tunc, cum monasteria capacia ingreditur, secus si incapacia, vt declarat, & communem ait Socin. consilio 92. sub numero secundo, & 3. libro primo, vbi etiam sub dicto numero 3. ad ea, quæ obiici possent, eleganter respondet, quem refert & sequitur Dec. consilio 259. numero septimo, vbi ex mente Alexand. consilio 13. libro 3. communem pariter opinionem de hac declaratione esse inquit, eandemque facit declarationem in terminis nostris ad dictum §. sed & hæc præsenti, Decius consilio 419. sub numero septimo, versiculo, vnde considerandum est. Veruntamen ad hoc, vt quis ingredienti religionem minus, quàm nubenti relinquere valeat, remedium primum, secundum quosdam, quos ego non sequor, vt inferius ap-

4 parebit, affertur, † quod testator expresse dicat, filiæ meæ centũ (puta) relinquo, si nupserit, & si nõ nupserit, sed monasterium ingressa fuerit, quinquaginta tantum relinquo:
5 † seruanda enim est testantis voluntas, quando de illa apertè constat. l. in conditionibus primum locum. ff. de conditionibus, & demonstrationibus. l. cum virum. C. de fidei-
6 commiss. & in §. disponat, in Authen. de nupt. cũ sim. † Rebus etenim suis testator legem imponere potest. cap. verum, extra de condit. appo. & l. quoties. C. de donat. sub
7 mo. † cum ipse bonorum suus dominus in illis sit moderator, & arbiter. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de pet. hæred. l. Mæuius. ff. de condit. & demonst. & l. in re mandata. C. mandati. Nec obstare videtur, quòd religionis fauor testatoris voluntatem impedire debeat, qui fauor est (vt dixi) quia propterea filia à vita contemplatiua non est remouenda, quæ ratio hoc etiam in casu militat, per quam rationem Barto. in l. secunda. ff. de his, quæ pœnæ nomine, etiam non obstante cautela ista, tenuit, quòd ingrediens monasterium filia tunc etiam maiorem summam consequi ita posset, vt monasterium haberet; Quam quidem quæstionem disputauit antiquus Doctor d. Thomas de Formaginis, qui tenuit hoc etiam casu filiam claustra ingredientem summam maiorem consequi posse, pro vt istum Doctorem refert Ioan. Andr. ad Specul. in rubr. de statu monach. versiculo disputata fuit hæc quæstio. Nan-
8 que respondẽri potest, † quòd priuilegiatis causis sic fauendum est, vt aliis iniustitia non fiat, & suo quisque iure non defraudetur. cap. ex tenore, de foro competen. & in cap. necesse, extra de donat. inter vir. & vxor. quandoquidem, si, non obstante testatoris expressa voluntate, monasterium eam consequeretur summam, arbitrio suo ipse te-
9 stator fraudatus reperiretur, † qui cum & bene, & malè facere, ac disponere suo libitu valeat, inuitus ad benefaciendum, beneque disponendum cogendus non est. cap. de Iudæis 45. distinctione. c. ad fidem. 23. quæstio. 5. quinimò rationem illam, de qua Barto. in dicta l. 2. quod quis à vita contemplatiua retraheretur, hoc in casu veram non esse dicit Dec. dicto consilio 419. dicto numero septimo efficaciterque probasse ait in cap. in præsentia, versiculo

pro

esolutione huius quæstionis, extra de probat. & ita ca Barto. esse veriorem, & communem magis opinio- refert Dec. ipse dicto consilio 419. sub dicto numero mo. Idemque tenet in consilio 416. sub numero pri- versic. circa primum, idemque sensit Decius d. consi- 59. sub num. 3. versic. circa primum, cuius etiam opi- disputando eo defendi posse videtur, † quia textus, 10 per ipsum Bart. adhoc consideratur. dicto §. sed & hæc senti, non videtur introductus, vt in casum expressum cedat: nam locum videtur habere, cum non expresse estatoris contraria voluntate apparet, vt illum ponde- lo colligere poteris: Nec videtur obstare, si dicatur, d imò text. dicti §. sed & hæc præsenti, videtur velle, d tales nuptiarum conditiones, quæ per testatorem onuntur, inualidæ, & pro non scriptis, propter mona- ii ingressum habeantur, ibi, tales conditiones inuali- ,& pro non scriptis esse; vnde etiam in casum istum ex- ssum inualida talis nuptiarum conditio habeatur, quià i potest, † quòd, cum ingrediens monasteriū cum Chri- matrimonium contrahere fingatur. c. quæ Christo, &c. 11 od autem, aliàs, si quis votum, 27. q. 1. & reuera † in testà- 12 entis testatoris verba indistinctè prolata ad ea applicē- t, quæ vsitate magis proferri solent. l. non aliter, iuncta i gl. 1. ff. de leg 3. † textus ille, qui inualidas tales cōditio- 13 s, & pro non scriptis haberi censuit, se referre voluit ad nditiones illas eo in casu inualidas, quæ, simplici attenta statoris voluntate in frequentiorib. de veris nuptiis, si- e aliis similib. conditionibus indicium dare potuissent, vt nox (nulla illo in casu facta monasterii mētione) religio- is fauore ficta conditio in locum veræ subrogaretur, vera sa sublata, vel vt ficta magis, quàm vera attenderetur cō- itio: At cū nos in casu simus expresso. ex quo clarè constat ullam esse fiendā de veris nuptiis in fictas translationem, §. sed & hæc, casum sopitū remanere, & nuptiarum cōdi- ionē inualidam, & pro non scripta haberi non debere di- endū videtur: Multa nanq; in simplici quadā dispositione quandoq; interuenire interpretamur, quibus si expressa, clariorq; adiiciatur prouisio, aliud sentiendum existima- mus, vt in simili proposito videmus, † quòd mulieres circa 14

dotes suas consequendas propter earum priuilegium in tacitis hypothecis personis non priuilegiatis, tacitam anteriorem etiam habentibus, præferuntur, sed si mox quis, neque etiam priuilegiatus, expressam anteriorem habeat, ipsi quoque mulieri propter apparentem priorem hypothecam, anteponitur. l. assiduis, & ibi per scrib. C. qui pot. in pig habean. Ripa in l. priui. num. 47. ff. de priuil. cred. & à fortiori probant tradita ex communi Doctorum sententia ab ipso Ripa in l. 1. sub nu. 1. ff. sol. matrim. dicente mulierem etiam expressam habentem non præferri anterioribus expressam pariter habentibus, quod & tradit Gozad. cons. 28. num. 31. Sic igitur etiam dicendum est in casu no-
15 stro, † vt plus expressum operetur; quàm tacitum. l. 3. §. cũ specialiter, iuncta. l. coiri. ff. pro socio, & l. fin. C. de nouat.
16 cum simil. Propterea que fit, † Quòd licet vulgaris expressa simpliciter pupillarem tacitam contineat substitutionem, & è conuerso. l. nam hoc iure. ff. de vulg & pupil. si tamen quicquam appareat, ex quo vna in aliam substitutionem non includi censeatur, reg. illa tollitur. l. cum ex filio. §. filio, & ibi Bartol. ff. eod. de vulgari, & pupil. & l. quamuis. C. eod. Hinc etiam euenit, † quòd licet, quando per te-
17 statorem ab eadem persona præstanda, in eadem oratione, eidem duo fiunt diuersarum rerum legata copulata, conditio in præcedenti apposita censeatur in sequenti repetita, vt per Bart. in l. in repetendis, colum. 2. versic. quodque est identitas personarum, & rerum diuersitas, ff. de leg. 3. Idem consilio 39. incip. Cola. reliquit. 1. volum. Ioan. Dilect. de arte test. tit. 6. de legat. caut. 58. si tamen testantis voluntas refragari intelligatur, dicta conditionis repetitionis interpretatio euanescit, licet aliàs propter orationis illius vim facta repetitio crederetur, textus est in l. Seiæ. §. Caio. ff. de fundo instructo. sanè apud omnes non incognitum illud est, quod breuiter dici solet, testatoris voluntatem totum facere. l. ex facto. ff. de hæredibus instituendis. vnde etiam hic propter testatoris expressam voluntatem dici potest, quòd ille §. sed & hæc præsenti, locum non habeat: Quia tamen Thomæ Formag. & Bart. opinio re vera, & merito iure communiter tenetur, a qua in iudicando recedendum non esse tenet Thom. Ferrat.

caut.

caut.9.sub num.1.versic.tamen inconcludendo, Decius sibi ipsi contrarius in cons. 673. sub nu.4. quamque opinionem tenuit Bart.Soc.in d.l.2.de his,qua pœ.no.sub num.1. versi.sed opin.Bar.mihi magis placet,& idem magis communiter receptam hanc sentētiam refert cons.241 sub n.3. vers.Nec ob.si dicatur,volum.2.& in cons.269.in prin.eodem volu. vbi inquit pariter ab hac opinione magis communi non esse in iudicando, aut consulendo recedendum, Ias.in authen.si qua mulier, qui mouet hanc quæstionem, sub num.9.& conclusionem istam tenet sub num. 11. ad finem vers.ego circumscripta,& eam comprobando prosequitur vsque ad num. 15. inclusiuè,sub quo numero hanc docet esse magis communem opinionem.quam ideo concludit esse in iudicando amplectendam.C.de sacros.eccles. & facit de hac re plenum consilium Rolan. à Val. cons.35. volum. 3. quo loci ad ea, quæ in contrariam partem obiiciuntur respondet; quamque etiam opinionem communiter receptam ex Feli. in c. in præsentia, extra de probationibus,tradit Ripa in l.1.num.62.ff.solu.matrim. & certe,licet Ioan.Dilect.de arte testandi,tit.6.de legatis, caut. 64.nu.2.tenuerit cum Dec.dicto cons.419.(quem iam dixi sibi esse contrarium)& cum aliis,quòd vbi testator apertè minorem summam monasterium ingredienti relinqueret,eius sit seruanda voluntas;tamen ipsemet in eius cautelæ principio eam ponens simplicem conclusionē, quòd si virgini legata sunt centum, si nupserit, & si non nupserit solum quinquaginta,centum consequatur, quamuis religionem ingrediatur,allegat Bartoli, Ioan.Andr.Alex.Ias. & Decii authoritates,quæ clare loquuntur, quando etiam testantis est manifesta voluntas:vnde miror,quare doctissimus ille vir ita æquiuocarit,& ad instar eius fecerit, qui modo ait,modo negat.Opi.hæc Tomæ Formag. Bar. Io. And. & aliorum mihi quoque magis placet;attento enim ecclesiæ,& animæ fauore conditio illa,qua minus monasterium ingredienti relinquitur,tāquam inhumana, contra bonos mores,& quæ Christianam non sapit pietatem, vtpote à vita laudatissima,& Deo acceptissima remouens, reiicienda, vltra alia Doctorum fundamenta, patet ex l. conditiones, prima, & 2. ff. de cond.inst.& quamuis Ias.

Phil.Port.lib.3.com.conclu reg.13.post longam Doctorū cateruam piam hanc tenentium partem adductam, eodē nonnullos alios in vers. contrarium, secus tenentes asserat: inter quos sunt, qui talem opinionem communem, magis communem, & naturalem cōtinere æquitatem dicere ausi fuerunt, neminem tamen Christianis oculis intuentem latet Doctorum eorum intētionem, eo in casu religioni nostræ non bene consonam esse. Iccirco tutius est secundum
18 sequens remedium, quod tradit ipse Bar. in d. l. 2. ¶ Quod scilicet disponens ita dicat: Relinquo filiæ meæ centū puta, & ei, qui ipsam in vxorem duxerit, quinquaginta: Nam, si claustra ingredietur filia, monasterium ea tantum centum habere poterit, non etiam quinquaginta, quia mulieri non sunt legata, sed eius futuro marito, verum ne quinquaginta illa maritus sibi ipsi soli habeat: plenius consiliū additur, quod testator subiungat, illud, quod maritus eloquitur, debere esse præcipuè dotis: quam Bartoli cautelam inquit Thom. Ferr. d. caut. 9. sub num. 1. vers. Tu ergo, sequi Socinum in d. l. 2. ff. de his, quæ pœnæ nom. & Feli. in c. in præsentia, extra de probat. & cum ipso etiam transire videri Ias. in d. aut. si qua mulier. C. de sacrosanctis eccles. hanc etiam cautelam affert Rol à Valle d. cons. 35. num 31 vol 3. aduersus tamen istam Bartoli cautelam, quam tanti viri secuti sunt fortiter ipse Ferr. d. cautela insurgit. Cuius tamen fundamenta in eo denique exitum habent, quod cū Christus (vt dictum est) mariti loco succedat, dicendum videatur, etiam filia religionem ingrediente monasterium partem viri capere: pro qua re nil adducit, quod magis (mea sententia) vrgeat, quam solam Baldi doctrinam in auth.
19 nisi rogati. C. ad senatuscon. Treb. tenentis, † quòd si testator certam quantitatem Genero suo pro dote leget, & cōtracto iā matrimonio, sed adhuc non consummato, sponsa monasterium ingrediatur, muliere ibi profitente, monasterium ipsum eam consequetur quantitatem, non aliam ob rationem, quàm quia Generi loco monasterium succedit. Sed parcat mihi tantus homo, quia credo eum malè cōtra Bartolum iuris Monarcham, & alios sequaces sensisse, qui quidem Bar. hoc in casu pauca loquens multa solito more, complexus est, & præmitto pro hac Bartoli cautela

tela

tela vnum salubre admodum fundamentum, † quoniam 20
satis est naturali inniti æquitati.l.scire oportet.§.sufficit.ff. de excus.tut.sed natura li æquitate cautela prædicta, & per consequēs testatoris dispositio adiuuatur: quia minus sufficit religionem profitentibus, quàm in sæculo manentib. vt clarum est, & dicit Io. Dilect. de arte testandi, tit.6.dicta caut.64.in fine, vbi eandem tradit cautelam, & Roland. d. cons. 35. in fine, ergo, &c. Hoc modo sic præmisso dico, ꝙ ex eo, quia in hoc casu istius Bartoli cautelæ testator mentionem non facit de monasterio minus habere debente, sed alia tacita via aduersus monasterium ipsum modū adinuenit, relinquendo ea quinquaginta marito futuro sustineri optimè potest, vt eius voluntati eo casu non expressum id non nocere debeat, quod expressum fortè noceret, argu.l.expressa nocent.ff.de regulis iuris, ad ꝙ pulcherrimè facit tex.in l.si quis Semproniū.ff.hæred.inst.& in l. nō nunquam.ff.de cond.&demonst.vbi habetur, † ꝙ licet hæreditas, vel legatū in alterius voluntatem expresse conferri 21
non possit, si dicat testator Titium hæredē instituo, vel Titio 10.do, lego, si Mæuius voluerit: tamen si per voluntatē velatam, non explicatā id fecerit testator, veluti si dixerit, Titium, si Mæuius Capitolium ascenderit, hæredē instituo; vel Titio, si Mæuius, &c. vt supra, decē do lego, hæreditas, siue legatū tunc demum debebitur, cum ipse Mæuius Capitoliū ascenderit. & certè dici non potest, quin in ipsius Mæuii voluntatem hæreditas, siue legatū Titio relictum sit: porrò, vt inquit Iurisconsultus in d.l.si quis Semproniū, † quædam in testamentis expressa nullum habent effectū, 22
quæ si verbis tegantur eandem habent significationem, quam expressa haberent, & momentum aliquod habebūt. sat igitur erit, si testator tacitè, & velatè ad id prouiderit, ad quod expressè fortè prouidere nequierat: Accedente maximè, quòd ex eo, quia maritum vocarit, eius verba de directo cadunt, ob sermonis proprietatem, communemque loquendi vsum, in verum carnalem maritum, non in fictū spiritualem.d.l.non aliter, cum d.gl. 1.ibi ac l.Labeo, ff.de supellect.leg.quam ipsa glos.allegat; facit optimè textus in l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fun.inst. leg. quade re obiectum illud tollitur, quòd viri loco monasterium

habeatur;Id enim verum tunc admitto, cum vel ex dubia aut omnino expressa contra monasterium voluntate testatoris id introducendum foret, non autem hoc in casu velato concedo,cum(vt dixi) talis dispositio pro vero duntaxat matrimonio sustineri queat. Neque obstat Baldi decisio per Ferr.allegata,quam licet possem impugnare,no-
23 lo, † quia ex his,quæ Bald.dicit, quoquo modo non constat, quòd carnali magis, quàm spirituali sponso testator mentem habuerit;sed satis ei fuit, vt quantitatis contemplatione filiæ Genero relictæ, vtroque casu filia ipsa commodum sentiret: eo maximè, quia nulla fit mentio in decisione prædicta de aliquo legato præcisè in filiam collato,sed de sola quantitate Genero relicta, ea ratione certè, vt inde filia commodum ferret, vnde nimirum illud est, si tūc & religionis fauore,& filiæ intuitu monasterium Generi loco succedere valere dici potest, sed in casu nostro in diuersis admodum terminis sumus,non in vicinis, vt Ferratius vult:Nam ex eo,quia prius filiæ legatur,& mox marito,coniectura voluntatis testatoris elicitur, mentem suā carnali marito applicasse, quàm cum non explicasset, ex eius dispositione,& intentione suppressa(vt dixi)legē aliàs non valituram testator negocio prætenso dare valuit:Non quòd credatur ipsum à religione filiam remouere propterea voluisse,sed vt illud pluris ei reseruaret propter expensas latiores,quæ (vt prædixi) in seculo fiunt,quam quidem rationem ob hoc fiendum vnicam video, nisi immanem quandam causam testatorem considerasse dicere velimus,quòd scilicet filiam ipsam à religione arcere vellet,
24 † vt nequaquàm in dubio considerandum est,argum. reg.
25 generalis,semper in dubiis.ff.de regulis iuris. † Vnica autem ratio.quæ tacitè ex aliqua colligitur dispositione, pro expressa habetur. argum.l. 3. ff. de lib. & posthu. & vt notat.in l.quamuis. C. de fideicom. ita tenet Socin. consil.1. sub numero primo, volumine primo,Ripa in l.si constante,num.65.ff.solu.matrim. Dec consl. 372. numero quinto, & Gozadinus consilio 74. num. 17. vbi id dicit habere locum tam in statutis, quàm in vltimis voluntatibus. Tutis-
26 simum autē hoc vltimum crederē remedium, † si testator filiæ & marito(vt in secūdo remedio dixi legādo adiiceret,

quia

quia multæ solent fieri hoc in seculo expensæ. Nam nec tunc erunt verba directe contra monasterium expressa, sed adhuc velata.

CAVT. CLXXVI.

De effectu operis noui nunciationis non infringendo.

SVMMARIVM.

1 *Noui operis nuntiatio, siue iure, siue iniuria fiat, tenet.*

Limita, nu. 2.

Quæ quidem facta nunciatio, vt remittatur consilium traditur, num. 5.

Aduersus tamen quod consilium contraria adhibetur cautela, nu. 6.

3 *Citatio siue iusta, siue iniusta tenet, quod verum est, cum dubium est an sit iusta, vel ne, secus, si de iniusta citatione clarum esset, quia non teneret.*

4 *Excommunicationis sententia, siue iuste, siue iniuste fiat, timenda est, nisi modo intolerabilem errorem contineat.*

6 *Noui operis nunciatione facta, si ille, cui nuntiatum est, satisdationem offerat de opere demoliendo. &c. & nuntians ob sustinendam nuntiationem dicat, hodie cōstat, hodie agatur, lis infra tres menses proxime futuros finienda est,*

NVnciatio † noui operis, scis, quod siue iuste, siue iniuste fiat tenet. cap. primo, & secundo, extra de operis noui nunciatione. l. prima, in princ. §. sed & si is, & l. prætor ait, cum tribus paragra. sequentibus. ff. eodem. & tam propter ius priuatum, quam propter tuendum ius publicum. dicta l. prima §. nunc videamus, cum sim. † Quæ quidem assumptio, siue iure, siue iniuria, tunc procedit, cum dubium est, an iure, vel iniuria [illegible]ietur, secus si notorium sit iniuria fieri nuntiationem, vt per Bart. in dicta l. prima, 1 2

numero 6. & ibidem Doct. & Iason in specie numero 3. & pulchre sub nume. 8. versiculo, secundo principaliter, vbi istud Barto. dictum singulare, & peregrinum appellat, ac
3 perpetuo notandum concludit: Ad quod facit, † quia etiam citatio spernenda non est, vel iusta, vel iniusta fuerit. l. secunda, ff. si quis in ius voc. non ier. sed, vt per glo. ibi in verbo, sciatur, id procedit, cum dubium illud est; secus autem si certum sit iniuste fieri citationem, vt videtur loqui textus in l. fin. ff de iur. omnium iudicum. Ad idemque fa-
4 cit: † nam excommunicationis sententia, siue iusta, siue sit iniusta, semper timenda est, dummodo tamen intolerabilem non contineat errorem, vt per textum in capitulo primo, tanta, iuncta gl. ibi, 11. quæstione tertia. Cæterum, vt hæc nunciatio quandocunque teneat, remittatur, reme-
5 dium est, † quod vbi ob ius priuatum sit, offeratur per eũ, cui nunciatum est, satisdatio de opere demoliendo, cum recte nuntiatum esse apparuerit, vt per tex. in l. prætor ait. §. interdictum hoc, & §. deinde. ff. eodem, cum aliis in eodem titu. simil. quod & dicit gloss. in d. cta l. 1. in verbo, eatenus, ac ibi Barto numero 21. & tangit Ias. sub numer. 17. & 19. & hoc est expeditum secundum omnes per iura, quæ gloss. ad hoc allegat clare ad id patentia, & ita seruatur in praxi, vt mihi quandoque etiam in facto euenit: & dixi tibi offerri satisdationem, non autem pignus, quia id non sufficeret, nec factam tolleret nuntiationem. l. prætoriæ. 3. ff. de prætor. stipu. Vbi autem ob ius publicum facta est nuntiatio, nuda sufficit absque satisdatione promissio, vt per tex. in l. de pupillo. §. si is, cui. ibique per glo. in ver. repromiserit ve. ff. eod. & declarat tex. in l. 1. §. stipulationum, iuncto. §. stipulatio itaque. ff. de præto. stip. Verum contra-
6 ria cautela nuntians vti poterit, † vt scilicet aduersus hanc oblatam satisdationem coram iudice dicat, Domine Iudex hanc nõ admittatis satisdationẽ, ego enim statim de iure meo ostendere volo; hodie constat, hoc die agatur, quoniam per cautelam hanc satisdatio non prodest, nec ipsum eam offerentem releuat, sed differre, & in opere nõ procedere, vsque ad litis finem, tenetur, quæ tamen lis per Iudicem infra tres proximè venturos menses finienda est, vt est tex. & ibi not. in l. vltima. C. de ędif. priu. alias. l. vnica.

C. de

C. de ope. noui nun. quam opinionem tenet Bart. in l. prima, sub numero 23. ff. de oper. noui nunt. & idem in d. l. prætor. §. si quis paratus. ff. eod. de oper. noui nunt. Quamque sententiam magis receptam esse testatur Crotus in d. l. 1. de ope. noui nun. numero 71. quem refert Menoch. in tract. de retinenda poss. rem. 3. sub nume. 673. vt & communem inquit opinionem Iason in dicta l. 1. num. 19. de operis noui nun. quem in suis communibus opinionibus refert Baptista Villalob. litera N. numero 42. communiter pariter hanc sententiam docet Ioan. Baptista Plotus in tractatu, de in lit. iur. §. 3. sub numero 10. quo loci, tradita cautela de satisdationis oblatione per eum, cui nuntiatum est, fienda, subdit, qualiter supradicto modo nuntians cautelæ prædictæ occurrat; & hanc cautelam in practica notabilem valde asserit Pract. Papien. in forma libelli in act. noui op. in verbo, ante aliquam remissionem, sub nu. 3. circa autem operis noui nuntiationis materiam vide quæ dico in prox. sequenti cautela.

CAVT. CLXXVII.

De operis noui nuntiatione, & eius modo.

SVMMARIVM.

1 *Noui operis nuntiatio pro quo iure fieri concedatur, & num. 6.*

Item pro quibus inhibendis operibus, numero 2. & 4. & 11.

Quæ quidem nuntiatio tribus modis fit, num. 7. videlicet Iudicis authoritate: a parte verbis & factis, & verbis tantum.

Verbis autem tantum facta quomodo procedat, numero 8.

Et quomodo ea, quæ verbis, & factis fit, num. 9.

Ac quomodo fiat illa nuntiatio, quæ Iudicis emanat authoritate, nu. 10.

3 *Quod vi, aut clam interdictum, locum habet circa ea opera, quæ solo non cohærent, sed in solo facta fuerint, non noui op. nuntiatio.*

5 Quod vi aut clam remedium competit pro opere iam facto, non noui operis nuntiatio.

12 Noui operis nuntiationis remissio, quot modis fiat.

13 Noui operis nuntiationem spernens totum, quod postea ædificauit, destruere tenetur, siue iusta fuerit nuntiatio siue iniusta.

Ideo pro opere diruendo necesse erit, quod illud appareat, quod post modum superædificatum est, numero 14.

Quod opus, vt appareat, consilium datur, numero. 15 & 16.

17 Nuntians nouum opus simplici verbo, possessionem, si quam habet, perdit, & quare, versa vice est.

Ideo sub eodem num. 17. Consilium traditur, quod vel per iactum lapilli: vel per prætorem nuntietur.

18 Nuntiatione noui operis, per verba tantum facta, qui possessionem amittit, eam potest interdicto vnde vi recuperare, & etiam propria authoritate potest recuperare, dummodo tamen id antequam ad extraneos diuertat actus, faciat, nu. 19.

1 NVntiatio † autem noui operis, quæ pro iure dominii, vel quasi conseruando, & pro seruitutis iure, vel iurisdictionis tuendæ fieri conceditur. l. prima. §. nuntiatio fit, & §. iuris, & ibi not. l. in prouinciali. §. pen. & l. si prius,
2 & quod ibi not. ff. de oper. noui nunc. † Quæque locum habet quo ad ea opera, quæ solo cohærent, & non ad alia, vt est textus in d. l. prima, §. hoc autem edictum non omnia. ff. eodem, & ibi Bar. declarat, † & circa alia opera, quæ
3 solo non cohærent, sed in solo facta fuerint, locum habebit interdictum, Quod vi aut clam, quod latius patet. l. si alius. §. notauimus, cum. §. sequenti, & ibi per glos. in ver-
4 bo arbores. ff. quod vi, aut clam, † Quæ pariter nuntiatio competit, vt futurum impediatur opus, non vt iam ante
5 nuntiationem factum tollatur; † quia tunc competit interdicti remedium, quod vi, aut clam, vel similia remedia, secundum facti operis qualitatem & naturam, de quibus
6 est textus in d. l. 1. §. 1. ff. eod. de operis noui nunt. † ac quæ demum nuntiatio, tam iuris proprii ipsius nuntiantis con-

seruan-

seruandi, vt præsenti, vel futuro damno occurratur, quam iuris publici tuendi gratia fieri potest, vt habetur in d.l.1.d. §. nuntiatio fit, & in d.l. in prouinciali, in fine, cum l. sequēti. ff. eodem, † tribus modis fit, Iudicis authoritate; à parte 7
verbis & factis, & ab eadem parte verbis tantum, vt per Azo. in sum. ff. eod. num. 9. Papien. in for. lib. in act. noui operis, in verbo, nouum opus solenniter nuntiauit, &c. nu. 3. Ias. in l.1. §. in operis, num. 1. ff. de op. no. nunt. quiq; tres modi nuntiandi colliguntur ex textu, & Doct. ibi in l. de pupillo. §. meminisse. ff. eod. Quæ fit verbis tantum hoc pacto procedit, † Quia pars ad opus se transfert, & opera- 8
riis dicit, vobis denuntio, ne in hoc opere vlterius procedatis, & ne aliquid per vos, vel per alium noui operis faciatis. † Quæ verbis & factis fit, dicitur per lapilli iactum, & 9
hoc procedit modo: quia pars operariis nuntians dicit; prohibeo, vel denuntio, ne vltra procedatis, vel operis aliquid faciatis, & his dictis secundum aliquos, vnum accipiat lapidem, quem deiiciet, vel (secundum alios) vnum ex opere, vel plures auferat lapides, ac deponat; sed primam opinionem Alex. communiter approbatam dicit, in d. §. in operis, num. 3. altera opinione ideo reprobata, quia secundum Bartolum esset practica periculosa, & rixarū causa, cum scilicet nuntians de opere quid deiicere vellet, vt ita dicto loco refert Alex. hoc tamen limitando, vt ibi per eundem, ver. intellige tamen, & in §. præcedenti, nume. 1. † 10
Quæ vero nuntiatio iudicis fit authoritate, ad partis instātiam fieri debet, hac videlicet forma; Talis. d. Iudex ad petitionem, & instantiam Iacobi imposuit, & mandauit, in mandatisque dedit Antonello nuntio publico, & communitatis Ostiani seruitori, quatenus ad tale vadat sedimen, vbi fit ædificium tale ad petitionem Francisci, & ibi eidem Francisco, ad cuius fit requisitionem, operariisque laborantibus præcipiat, quatenus sub pœna librarum, &c. applicandarum communi Terræ Ostiani non procedant vlterius in opere ipso; sed ab eo omnino desistant, & super tribus his modis practicam tradit Papien. in dicto verbo, nouum opus, sub num. 3. Ad quæ tamen fusius vide scrib. in d §. meminisse. & aduertendum est, † quia (vt dixi) nun- 11
tiatio ad præsentia, & futura opera competit, non ad piæ-

terita: Ad hocque, vt à facta nuntiatione, ille qui eam
12 spreuerit, antequam nuntiationis remissio facta sit († quæ quidem remissio tribus modis fieri, per iudicem, per l. & per partem nuntiantem traditur à Bar. in d. l. 1. in prin. nu. 21. ff. eod. & Papien. in d. form. libelli in verbo ante aliquam remissionem.)
13 † totum opus superædificatum, siue iuste, siue iniuste factum apparuerit, etiamsi is, qui nuntiarit, nullum nuntiandi ius habuerit, destruere debeat, vt probatur in d. l. 1. §. sed si is cui, iuncto pri. legis, & in l. præ-
14 tor. ff. eod. † necesse erit, quod illud appareat, quod superædificatum extiterit. l. non solum. §. 1. ff. eod. quare consi-
15 lium optimum traditur, † vt nouum opus nuntians coram tabellione, & testibus, ædificii longitudinem, latitudinem & altitudinem mensurari faciat, quod colligitur ex textu in d. l. non solum. §. sed, vt probari, & de quo mentionem facit Specu. in tit. de oper. noui nun. §. vnico, num. 5. Bar. in d. §. meminisse, num. 4. & cum per prætorem fit, Papien. in d. form. libelli. in d. verbo, nouum opus, sub d. numer. 3.
16 practicam tradit, † qua iudicis præcepto addatur, quod idem nuntius facti operis modulos, & mensuram recipiat;
17 inde referat, &c. & inquantum superius dictum est, † quod etiam simplici verbo per nuntiantem prohiberi potest; sciendum est, quod tunc si quam habet possessionem nuntians simplici verbo perdit. d. §. in operis, & quod ibi notat gloss. & scrib. omnes, & d. §. meminisse, quare cõsilium traditur, vt aliis duobus modis scilicet, vel per lapilli iactũ, aut per prætorem nuntiatio fiat; nam tunc nuntians possessionem non amittet. d. §. meminisse. ratio videtur esse, cur verbo tantum facta nuntiatione possessio perdatur, quia meticulosus videtur nuntiator, & quasi ibi possessionem deserere: secus est vbi audacter nuntiat per lapilli iactum, vel per prætorem, vt l. 3. §. in amittenda, & l. si id, q. §. si. ff. de acq. poss. quos textus allegat ad hoc gloss. in d. l. 1. §. in operis, in verbo, aduersariũ. ff. eod. de oper. no. nũt. & gloss. ipsam sequi videtur ibidem Alex. nu. 2. & Papien. in d. verbo, nouum opus, sub num. 4. ibi, quasi suspicetur, &c. Ripa autem in d. §. meminisse, sub nu. 6. & seq. istam gl. rationem reprobat, & sub nu. 7. versi. sed dices, aliam assignat rationem, quam non refero; quia minus satisfacit, &

aper te

aperte erronea patet: ego vero præter omnes istam puto posse assignari adcasum nostrum rationis diuersitatem inter nuntiationem solis verbis factam, & inter factam per alios duos nuntiandi modos; nam vbi duplicem quis habet pro iure suo viã, vt in casu nostro, scilicet vel posse propria facere authoritate, aut per Iudicem, si Iudicis viam eligit, vrbanius, & laudabilius facit, quã si ex sua faceret authoritate. l. 3. C. de pig. iuncto ibi gloss. fin. intellectu, quẽ communem tradidit in ipsius. l. rep. Barto. in pri. & sequũtur Bal. & Ang. & ipsam glossæ, & sequacium opinionem veriorem dicit doctissimus tempestate nostra D. Menoch. in tract. de adipiscẽ. rem 5. sub num. 9. versi. est ergo. cum igitur laudabiliter minus quis agat verbis suis nuntiando, quam per Prætorem, clare constat etiam illi verbis nuntianti legem minus tribuere, quã si id per ipsius legis ministrum faceret. Nec ista diuersitatis rationis redditio refragatur, vt dicamus, quod si id verum est, idem quoq; procederet cum per lapilli iactũ fieret: namq; resp. (& hinc rationis diuersitas etiam inter hos duos casus scilicet verborum simplicis nuntiationis, & per iactum patebit, ꝙ quando per iactum fit nuntiatio, duo concurrunt vincula, verborum, & facti simul, quæ cum magis debeant operari, quam simplex verborum vinculũ, arg. l. balista. ff. ad Trebel. cum similibus, merito dicẽdum est, vt illo in casu possessio non perdatur: attento etiam, quia simplex factum potentius est, quam verba, arg. c. dilecti. 2. & ibi Abb. num. 4. extra de appell. nimirum ergo, si cum quis verbis simplicibus nũtiat, possessionem amittat. in aliis autem duobus casibus non bene verũ est, † Quod postmodum ille, qui eo 18
modo possessionem amiserit, eam interdicto. vnde vi, recuperare poterit, vt per Bar. in d. §. meminisse, nu. 7. qui nu. 8. dicit, † quod etiam propria authoritate ille, qui ami- 19
sit, recuperare valebit, & hoc antequam ad extraneos diuertat actus, per l. 3. §. cum igitur. ff. de vi, & vi armata, qui textus ideo inducitur, quia & hic aduersarii facto meticulosus nuntiator possessionem amisit, & istam Barto. opinionem, quod incontinenti possit nuntians recuperare possessionem, communẽ appellat Rip. in d. §. meminisse, sub nu. 38. ver. sed nos non recedamus. quam etiam senten-

tiam ſub eodem num. omnes ſequi dixerat, licet Iaſ. contrarium attentare auſus fuerit, quem quidem ipſe Ripa oſtendit in terminorum intelligentia errare.

CAVT. CLXXVIII.

De ruſticis, & his, qui iudicis copiam non habent, accepta iniuria poteſtatis nomine proteſtãtibus, vt quicquid poſtea factum ſit, deſtruatur.

SVMMARIVM.

1 *Nouum opus nuntiare ille quoque dicitur, qui ad prætorem iter arripit.*

2 *Ruſtici, & qui Iudicis ſtatim copiam non habent, violentiam, ſeu iniuriam aliquam patientes, quid agere debeant, & quod poſtmodum, per inferentem iniuriam factum eſt, deſtruatur.*

1 NVntiare † nouum opus, & ille dicitur qui ad prætorem iter poſt factam proteſtationem arripit, iuxta ſecundam lecturam. §. ſi quis ipſi prætori, in l. de pupillo. ff. de operis noui nunt. quem ibi Bart. approbat, ſub num. vigeſimoſeptimo, verſicu. veniamus ad ſecundam lecturã, & numero vigeſimooctauo, & communiter ſcrib. omnes cum gloſſ. & Barto. indifferenter tranſeunt, vt in dicto §. ſi quis. Iaſon in ſecunda lectura, ſub numero decimonono. Ibique dicit Barto. quem cæteri ſequuntur, quod talis proteſtatio arripiendo ad prætorem iter nuntiationis vim habet. Imo quod plus eſt, quam nuntiare, quem caſum notabilem inquit, & multum facere pro ruſticis. Pro quibus
2 conſilium tradit, † quod quando aliquam violentiam, ſeu iniuriam ab aliquo recipiunt, puta quia quis aliquod nouum opus in eorum præiudicium, & contra eorum iura facit, dicant, proteſtor ex poteſtatis parte, ne id facias, & iter ad vrbem arripiant; nam quicquid poſt eam proteſtationem factum fuerit, reuocari debebit; id enim interim

ſub

sub prætoris protectione esse debet; quod quidem consilium non pro rusticis modo, verum pro aliis omnibus etiam, qui iniuriam paterentur nec statim iudicis copiam haberent. Facit, pro hac re Bartolus casum esse ait in c. dilecti filii, secundo, extra de appel. & plene tradi per Innocentium, & Ioan. And. in c. vt debitus, eodem tit. quæ iura forte (dicit) hinc sumpta fuere, & id menti tenendum admonet.

CAVT. CLXXIX.

De occupandis publicis locis, ita per aliquē, vt is prior in occupatione habeatur, & alteri mox occupare volenti præferatur.

SVMMARIVM.

1 *Occupatio ius tribuens primo occupanti aduersus secundum prælationem dabit.*
Intellige, vt nu. 4. 5. & 6.
Ideo consilium traditur primo occupanti, vt requirat, an legitime probare valeat, priorem se fuisse, numero 15.
Consiliumque pariter illi datur, qui primus ex aliquo non nauigabili flumine aquam ducere vult, numero 16.
2 *Plaustra duo, quando se in arcta via obuiant, quod retrocedere debeat.*
Item quid in duobus se in arcto flumine obuiantibus, vel ex non nauigabili flumine aquam ducere volentibus, aut in nauigabili piscari desiderantibus, num. 3. 7. & nu. 13.
Vsus nemoris vni primum concessus, siue lignerandi vsus, quando & alius possit concedi, sub d. nu. 7. ver. Proptereaque.
8 *Aquam ducere ex nauigabili flumine non licere, & quare, nu seq.*
10 *Fluminum publicorum aliud esse nauigabile, aliud nō: ex nauigabili aqua duci non potest.*

Aaa

Quod tamen limita, nu. 11. & 12.

14 *Ratio eadem vbi est, ibi est eadem iuris dispositio.*

17 *Duo si in aliquo publico flumine eodem tempore quid incipiant, vel dubium sit, quis incepit, vsus aquæ communicandus est, si potest: sed si non potest communicari, quid agendum, nu. 18. & 19. ac nu. 21.*

Amplia quod de flumine dicitur in alijs locis publicis, num. 20.

Fortuna altercationem dirimit, vbi humanum nõ sufficit consilium, sub nu. 18. vers. Nam vbi.

Vti possidetis interdicto existentibus hinc inde paribus probationibus, an res sorte diuimi possit. sub d. num. 18. versi hinc euenit.

Facti quæstio sorte non dirimetur, sed bene iuris sub d. nu. 18. ver. quorum Doctorum.

Possidere, seu in possessionẽ esse, facti quæstio est, sub nu. 18 ver. si quidem verius.

1 Occupatio † cum occupanti aliquid tribuit ius, ei qui prior occupare cœpit, prælationem aduersus eũ, qui secundo cœpit, affert, vt de hoc videtur esse tex. cum glo. in verbo, ad obtinendum, in l. 2. §. 1. ff. ne quid in loco publico, tradit Bar. & cæteri in l. quominus. ff. de flum. Quod ad
2 quæstionẽ facit, quã in d. §. 1. tangũt Doctores, † duo plaustra in aliqua arcta via publica se obuiam faciunt, quis præferendũ? Bar. cũ gl. prædicta dicit, quod si potuit præuidere vnus ne in illã se poneret necessitatẽ cum alius primo occupasset, tunc ille retrocedere debet, sed certe etiã si secundus nõ præuidere potuit, necesse est vt vnus retrocedat; quis ergo? Bar. & gl. vlterius non progrediuntur, nisi quod eorum dictis colligitur, quod si secundus prẹuidere non potuit, gratificationi locus erit, ad quid & vide Barth. Cæp. in trac. ser. rust. præ. in tit. de ser. aquæd. sub nu. 43. vers secundo casu. tamen ipse Cæpo. in d. trac. de seruit. rust. præd. tit de flum. sub nu. 6. ex Ang. & Doct. in l. fluminum. ff. de dam. infecto, & ex gl. & Doct. in l. per agrum. C. de seru. & aqua, simpliciter tradit, quod deferendum ei sit, qui primo viam intrauit, quia sibi vsum præoccupauit, & appropriauit, sed si simul ingrediuntur tunc esse gratificationi locum, quod & mihi, propter ipsam præoccupationem, magis placet: qui

enim

enim prior est in tempore potior est in iure. l. si fundum. C. qui pot. in pig. hab. cum si. † Et idem iuris haberi potest 3
in fluminis publici vsu, quod est in viæ, itinerisq; vsu, prout æquiparat in hoc Bar. in rep: d. l. quominus, sub nu. 10. ff. de flumi. quem communiter sequuntur ibidem Doctores, vt ait ibi Ripa, sub nu. 48. ad finem numeri; eundem vide nu. 51. Ad hæc quoque vide Cæp. in d. tit. de fluminibus, sub nu. 6. qui id in casu nostro æquiparat, dicens idem dicendum de duabus nauibus inuicem obuiantibus in flumine, vel riuo, eadem ratione. Patauii igitur, & in similibus locis, vbi plures solent ad nauium portas concurrere naues antequam ipsæ portæ aperiantur, & detur ad exitū locus, seruandum erit, vt primi venientes, primum etiam iter arripiant. † Et aduerte, quod illi, qui occupationis prioris be- 4
neficio vtitur, necesse erit, vt nedum inceperit; sed & prosequatur, ad q̄ est textus in l. naturalem. §. 1. ff. de acquirēdo rer. dom. qui textus facit ad casum nostrum, quemquē citat cum gl. Bart. in d. repetit. l. quo minus, sub d. num. 10. vers. vel si velles, qui numero 11. dicit, † istam prosecutionē 5
Iudaice non esse intelligendā, quod scilicet incipiens semper adeo in laborem inuigilet, vt neque comedere, neque dormire queat: ad quod facit tex. in l. hæredes palam. §. fi. & quod ibi no. ff. de testam. & in l. cum antiquitas. C. eod: dicitur enim incessanter opus facere, qui statutis & cōgruis horis, ac legitimo cessante impedimento prosequitur. c. 2. & ibi gl. de off. archipresbi. & in c. quamuis. §. sin autem, & ibi gl. in ver. continuatis diebus, de off. ord. in 6. & in §. sedebunt, ibiq; gl. in verbo, mox, in Auth. de iudi. ac facit tex. in l. Mæuia. ff. de manu. test. † sed tunc destitisse videri 6
dicit Bart. incipientem, si post inceptum opus prosequi negligeret. l. si finita. §. pen. ff. de dam. infect. & l. si de eo. §. 1. ff. de acq. possessione. † Et sicut dictum est de obuiantibus 7
plaustris, vt tunc demum secundum redeat, cum via arctā adeo est, vt nisi vnum transire queat; Ita etiā in flumine publico similiter intelligendū est, vt ex eo aquam ducat quis primum incipiens, secundo cessante, cum ad eum vsum, ad quem ducitur aqua, vtriq; non sufficiat; nam si vtriq; sufficere posset (sicut & via lata) quilibet duceret, vt per Bar. & Doct. in d. rep. l. quominus. q. 5. ad fi. per. l. in concedendo,

& quod ibi no. ff. de aqua plu. arcen. l. Lucio. ff. de aqua quot. & æst. & vt not. in l. aquam. C. de seru. & aqua. Idque etiam tradit cum Bart. Cæpo. in d. tit. de aquæ duct. nume. 43. Propereaq; fit, quod dominus, qui nemoris vsum concessit, siue lignetandi vsum vni, vel pluribus, poterit nihilominus aliis concedere, si syluæ ligna omnibus sufficerēt, quod probatur iuribus his, quæ in rep. d. l. quominus. nu. 12. tradit Bar. quibus addo textum optimum in l. 2. §. 1. & 2. & quod not. in l. per quem locum. ff. de seru. rust. præd. & l. qui per certum locum, ac quod ibi not. ff. cōmu. præd. & ita quoque sentit Cæpo. in tractatu de seru. rust. præd. in tit. de mon. nu. 15. q. 9. cuius meminit Ripa in d. l. quominus, num. 54. & ex quibus iuribus habes permissum tibi esse vel aquæ vsum, vel similia pluribus concedere, cum ex tali concessione alterius jus non læditur, & aqua, vel similis res pluribus concessa omnibus commode est sufficiens. Circa modo, quod superius dicebam, sub nu. 7. de aqua ex
8 flumine publico ducenda, attende, † quoad flumina nō nauigabilia, secundum tex. d. l. quominus, nam si nauigabilia
9 essent, nemo ex his aquam ducere posset; † quia in nauigalibus piscandi, & nauigandi duntaxat ius habemus, vt in rub. & nigro. ff. de flum. & ne quid in flumine publ. ripaue eius fiat, quo peius nauigetur, & in rubr. ac nigro tit. ff. vt in flu. pub. nauig. lice. ac in tex. l. riparum. ff. de rer. diu.
10 cum sim. Per quod intelligere habes, † Fluminum publicorum aliud esse nauigabile, aliud nō; In nauigabili piscari, & nauigare licet; ex non nauigabili aqua duci potest, se-
11 cundum d. l. quominus: † Quæ tamen aqua duci posset, nisi in præiudicium aliquorum redundaret. l. Imperatores, in fi. ff. de ser. præd. rust. cum sim. vtq; per Barto. in d. rep. l. quominus, sub nu. 5. & sub nu. 18. & per Franc. Marcū in decis. Delph. decis. 40. sub nu. 4. decis. 386. sub num. 3. & decis. 416. nu. 6. in 1. par. & in his decisionibus. Franc. Mar. facit ad
12 ea, quæ de pub. fluminibus dicta sunt. † Et pariter aqua ex non nauigabili flumine duci potest, nisi illud flumen in nauigabile aliud decurrat, ex quo illud nauigabile fiat. l. si autem plures, in fi. ff. de aqua plu. arc. & in d. l. quominus, &
13 Doctores ibidem. † Similiter & in iure piscand: dicendum est, vt primus piscator, secundo præferatur, & sic in omnibus

bus similibus pariter procedendum est; † namq; vbi eadē 14
est ratio, ibi quoque similiter statuendum est, iuxta vulg. l. à Titio. ff. de verb. obli. & l. illud, ad l. Aqui. cum sim. ex prædictis igitur † consilium erit, vt prior occupans requi- 15
rat, nunquid legitime probare possit priorem se fuisse, † & 16
quo ad non nauigabile flumen remedium erit ei, qui vel aquam ducere voluerit, vel quid aliud ex eo facere, quod sibi liceat, vt cum primum incipiat, opus vicino nunciet, se aquam occupare, vt eam in agrorū suorum vtilitatē conuertat, nam vicinus desistet, donec occupans prior ea vsus sit, & quatenus etiam quis opus aliquod in flumine facere incipit, ad hoc, vt caute agat, instrumentum publicum fieri faciat, & vicino nunciet, quod ipse occupat, & occupare dictæ aquæ vsum ad tale opus intendit, vt ita per Bar. in rep. d. l. quominus, n. 13. ad quod etiā vide Cæpo. d. tit. de seru. aquæd. nu. 44. qui hoc pacto se aliquādo consuluisse dicit: sed ego vidi quādoq; aquam esse occupatam ab aliquo pro eius opere, nec factum instrumentum, aut nuntiatum vicino, qui tamen suum opus absq; molestia prosecutus est; sed certe consilium Barto. vtile erit, loco tamen instrumenti, personam, de qua dubitabis, citari facere poteris, & in actis manifestum fieri, te ad tale opus aquæ vsum occupasse. † Quid modo erit, si eodē tempore inceperint? 17
Bar. in d. rep. l. quominus, n. 13. docet vsum aquæ, si fieri potest, inter eos communicādum. d. l. Imperatores, & l. si partem, in fin. ff. de ser. rust. præd. † Quid autem si vsus cōmu- 18
nicari non potest, dic, quod ad hoc, vt vtrique satisfiat, & vnus vsum consequatur, forte id dirimendum est, iuxta no. in d. l. 2. d. §. 1. ff. ne quid in loco pub. Nam, vbi humanum non sufficit consilium, ibi fortuna altercationem dirimit, secundum Bal. in c. cum omnes, col. 12. extra, de const. Non etenim incongruum est, vt in re ambigua iudex eligatur fortuna, iuxta tex. l. sed cum ambo. ff. de iud. & l. fi. in prin. C. com. de leg. Hinc euenit, quod in interdicto, vti possidetis, data probationum paritate, sorte decidi quæstionem posse censuit gl. in c. licet causam, in verbo, vti possideris, extra de probationibus, quam ibi communiter receptam dixit, & probauit Fel. nu. 44. qui scribit hoc ideo factū esse, vt sciamus quis actoris, quisve rei partes sustinere debeat,

quam etiam sententiam probarunt ibidem Dec.nu. 28.& post eum Berous,nu.59.& esse frequentiori calculo admissam opinionem tradit Igneus in l.3.§.si cum omnes, num. 35.ff.ad Syl.quam sane opinionē, licet nonnulli impugnarint,vt gl.in l.1.in verbo prohibebit C.vti poss. Bart. in l. si duo,in prin.num.3.in fi.ff.eo.Bal.in d.c.licet causam,num. 27.Io.Fab.in §.retinendæ,num.77.prope med.Inst. de interd.qui testatur eam opinionem communiter à Canonistis reiectam, & quam plures recenset Tiraq. in tract. de iure primogen. q.37.opin.1. num. 91. & re vera ab eadem opinione dissentit Igne.d. §.si cum omnes,n.36.37. & ibid. num.29.cum sequenti,multa considerat,quorum quidem Doctorum ratio ea est quia facti quæstio sorte nō dirimitur.l.duo sunt Titij.ff.de testamentaria tut.quam quā iuris quæstio fortunam iudicem habere valeat.d.l.sed cum ambo,de iud.& d.l.fi.in prin. C. com. de leg. sed in casu prædicto interdicti,vti possidetis,de facti quæstione ageretur (inquiunt Doctores prædicti) cum dirimendum per fortunam esset, quis possessor esset,& quis non; si quidem verius est facti,& non iuris esse,quis sit in possessione, vt scribunt omnes in l.stipulatio ista,§. hæc quoque. ff. de verb. obl.quamuis Bero.d.nu.59.scribat hanc ideo non esse facti, sed iuris quæstionem, quia sit disputatio possessionis, quæ & in acquirendo, & retinendo plus iuris, quam facti habet.l.1.& l.possessio,vbi glo.& Bar.ff.de acquir.poss. Attamen in casu nostro, cum simus super iuris quæstione, non facti,quia nōn contenditur,quis eorum primus inceperit,prout in quæstione superius excitata apparet, nu.17. sed quis vsus aquæ ius habere debeat, ideo absque controuersia procedet,vt sors,& fortuna quem in eo iure eligendum velit determinet,& sic optime conuenient hic iura ad
59 id allegata d.l.sed cum ambo.& d.l.fi.C.com.de le. †Quod autem si dubium erit, vter eorum inceperit, & alter præferri vult,nec aqua ambobus sufficit?consilium Bar.locum non habet,quia nec sorti locus esset,cum ageretur de facti quæstione, id est vter eorum inceperit, quod in facto cōsistit:ideo ego consilium trado,quod sub iuramenti vinculo vterq; deponat,quo tempore incepit, & qui prior erit posteriori præfertur,sin autem eodem tempore ambo incepisse

cepisse iuramento asserant, forte id dirimendum erit, iuxta prędicta. quod autem iuramento id decidi debeat, patet ex textu in l. bonæ fidei. C. de reb. cred. & ex his, quæ dixi supra caut. 123. † Et hæc faciunt non ad flumina tantum: sed 20
etiam ad alia publica in paribus terminis. Vnum postremo monitum velim, quod quatenus dixi, forte dirimendum, cum plures pariter inceperunt, id fieri poterit, si partes, de quorum agitur præiudicio, consentiant, iuxta opinionem Abb. & Flor. in locis, de quibus Rip. d. l. quominus, sub nu. 59. de quo tamen ipse Ripa ibidem dubitat quia iura illud decidentia partium non requirunt consensum: cæterum, si Abbatis, & Floriani opinio vera est; tu † in simili- 21
bus, qui iudicem habes fauorabilem, & amicum gratificationi Iudicis decidenda hæc procures, iuxta tradita à gloss. in d. l. 2. d. §. 1. ne quid in loco publico, & prout tradit Fran. Mar. decis. 1148. num. 1. par. 1.

CAVT. CLXXX.

De offensa parte in inquisitionibus citanda.

SVMMARIVM.

1 *Offensus an sit de iure citandus ante ferendam sententiam, quando ex officio proceditur, & nu. 2.*
Consiliumque traditur, quod Iudices hunc offensum citent, nu. 3.
4 *Reus absolutus in iudicio, in quo offensus ante sententiam citatus fuit ad indicia subministranda, &c. non potest per partem offensam amplius accusari, secus, si ipse offensus non esset citatus.*

Offensa † pars, dum Iudicis officio inquiritur, de iure 1
forte ante ferendam sententiam citanda esset; id autem de cōsuetudine non seruatur, nisi Florētiæ, vt ait Ang. in repe. l. si vacantia. C. de bon. vacan. quem Marian. refert in repet. c. qualiter, & quando, post num. 213. in q. 71. extra de accus. & Ang. de malef. in verbo, & ibi caput, num. 2.

Pro huius rei declaratione, secundum Clar. in loco, de quo
2 infra, distinguendum est, † aut pars offensa querelauit, & tunc necessario citanda est, aut non querelauit, & tunc ne-
3 cesse non est, vt citetur. † consilium tamen est. quod iusti Iudices partem offensam semper ad indicia sub ministranda, si quæ habet, ac ad fisci coadiuuandam intentionem, citari faciant. & hoc etiam, si per inquisitionem procedatur, vt per Clar. in pract. crimin. §. fi. q. 11. ver. sed quid è cõuerso, & ex hoc commodũ etiam inquisito prouenire po-
4 terit, si forte absoluetur, nam iniuriatus † amplius cõqueri non poterit, vt per Boss. in tit. de sent. num. 81. cum tamen absolutoria lata eo non citato ipsi non præiudicaret, nam reum accusare posset. l. is, cui, & ibi Barto. ff. de accus. tradunt Ang. de malef & Boss. dictis in locis. Et pro materia ista vide quæ dixi supra cautela secunda.

CAVT. CLXXXI.

De eo, qui damnum ex opere timet, quod in publico ad publicam fit vtilitatem.

SVMMARIVM.

1 *Damnum timens ex opere, quod quis ex concessione in loco publico facit, potest petere sibi de damno infecto cauere.*

Secus tamen est, quando ad publicam vtilitatem opus fieret: tunc enim nemo est, à quo stipuletur, numero 3.

Consilium tamen hoc in casu traditur, quod iudex ob hoc adeatur, nu. 4.

2 *Concessio quæsit, intelligitur sine alterius præiudicio.*

1 OPus, † si ad priuatam vtilitatem in publico fieri concessum sit, ille, qui damnum timet, petere potest, sibi per eum priuatum de damno infecto caueri, sed non de lo-
2 ci vitio. l. fluminum, in prin. ff. de damno infecto, † nam facta concessio intelligitur sine alterius detrimento. l. 2. §. merito,

merito, & §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco publ. † Quid modò, si in publico ad publicam fieret vtilitatem, 2 † & ex eo damnum timeatur? Minimè dicendum est dāni 3 infecti stipulationem interponi oportere: quis enim dubitat neminem esse à quo stipuletur? † Sed consilium traditur in d. l. fluminū, in principio, & ibi not. Bar. (vbi modum tradit adeūndi iudicem,) quod iudex competens pro indemnitate cdeatur, ad prędicta omnia, textum habes etiam in l. si finita. §. deinde ait prætor. ff. eod. coniuncta gl. ibi, in verbo, cauendum, in quo etiam. §. deinde, de tempore in stipulationem in serendo habes, vbi vide Bar. 4

CAVT. CLXXXII.

De retinendo pignore, suo tempore pecunia non soluta.

SVMMARIVM.

1 *Pactum l. commissoria, vel ei simile in pignoribus, non valet.*

Declara, vt num. 2. 3. sub num. 11. vers. quinimò, nu. 12. 13. & 14.

Consiliumq; habes, quomodo tale pactum sustineatur, num. 8. 9. 10. & 12.

4 *Pignus per iudicem æstimatur, quando fit pactum, vt debito ad tale tempus non soluto pignus pro iusto pretio creditoris sit, & quomodo iudex æstimabit, num. 11. remissiuè.*

6 *Precium dum per arbitratores æstimādum remittitur, si æstimare non potuerint, vel noluerint arbitratores, contractus nullius reddetur momenti.*

Nec ad boni viri arbitrium recurrendum est, & quare, num. 7.

8 *Emptiones ex precio substantiam accipiunt.*

PActum † legis commissoriæ, vel ei simile in pignoribus reprobatum est. l. quamuis, aliàs Calipodius. ff. de sol. l. 1. & fina. C. de pact. pig. & capitulo 1. de feu. dato in 1

2 vim leg. commisso. quam conclusionem declara, † vt procedat, quando pactum apponitur, quod debito ad tempus non soluto, pignus pro debito creditoris sit; quia eo casu debitoris deceptio esset in eo, quòd pignus valeret plus, vt in dicta l. 1. & dicta l. fin. C. de pact. pign. & est etiam textus in ca. significante, extra de pignoribus, & in dicta l. quamuis, ac dicto cap. primo. de feudo dato in vim legis comm. tradit Barto. in dicta lege, quamuis, sub numero primo. in lege tertia. sub numero 13. C. de pign. post Pet. Perticen. idem Bartol. in d. l. prima. numero primo, & in d. l. fin, in princ. C. de pactis pign. Cæpol. caut. 244. in princ. & Socin. Iun. conf. 146. numero 16. libro primo, & istis quidem verbis fit legis commissoriæ pactum in pignoribus per verba directa, per verba autem obliqua (quod est pariter reprobatum) fit hoc modo; si conueniunt partes, quòd pignus insolutum detur, vel cum debitor promittit, se dare insolutum, & istud non est verè legis commissoriæ pactum; sed ei simile, de quo est casus in dicta lege prima, & ibi decla-
3 rant glos. Barr. & Salic. C. de pact. pign. † Sed si pactum apponeretur, quòd debito non soluto, pignus pro iusto precio emptum esset, id non esset. l. commissoriæ pactum, nec ei simile; ideo omnis cessaret deceptio. l. si fundus, §. fina. & ibi not. Barto. ff. de pign. Bart. in dicta l. quamuis, dicto numero primo, & dicta l 3. sub d. num. 13. & ibi Salic. quæst. 7. C. de pig. glos. 1. in fine, & in dicta lege prima. C. de pact. pignor. & Bart. in dicta l. vltima. ff. eodem, Afflictus decis. 368. respondens ad primum dubium, quod est positum nu. 1. & responsum est, dicto numero, in fine. Imo. in dicto ca. significante, num. 10. Alexand. consil. 178. numero nono. libro septimo. Cæpo. d. cautela 244. vers. item fallit, Neguſ. in tractatu de pign. par. 4. numero vndecimo. versic. secunda conclusio, Tiraquell. in tractatu, de retractu conuentio. ad finem. numero 133. & Arius Pin. in Rub. C. de rescind. vendit. parte secunda. cap. primo, numero 26. ac Tiraquellum, & Arium Pin. tanquam communem ponentes, refert Eman. Soar. in suo Thesau. recep. senten. li-
4 tera P. numero 118. cum sequent. † Ideoque pecunia eo in casu suo tempore non soluta, pignus per iudicem æstimaretur, vt not. Barto. in l. fin. in fi. C. de iure dom. impet.

& aliis

& aliis in locis tradit Bart. de quibus Cepolla in præd. caut. 244. Proinde Bar. in dicta l. fin. C. de pact. pign. consilium pro his, qui mutuo dabant, & pignora recipiebant, afferebat, † quòd scilicet instrumentum isto fieret modo; si 5
pecuniam ad tempus non solues, fundus sit mihi iusto precio emptus, declarando arbitrio talis, & talis, quos nunc in arbitratores, bonosque viros eligimus; quod consilium menti tenendum hortatur, dicens pulchrum esse; quodq; tradit Cæpol. in dicta cautela 244. nume. 2. circa quod est animaduertendum, quia sicco pede transeundum non est; † nam dum in arbitratores precium æstimandum confertur, si tempore suo arbitratores, vel non potuerunt, vel æstimare noluerunt, contractus, & sic emptio nullius erit momenti. l. fin. cũ gl. in verbo, pro nihilo. Inst. de emptione, & venditione. † Nam nec ad boni viri arbitrium recursus habebitur; quoniam quando arbitrator super contractu perficiendo, sicque super substantialibus assumitur, nec arbitratur, à persona non receditur, vt per Bartol. in l. si quis arbitratu, sub numero quinto. ff. de verbo. obligat. & ita d. l. si quis arbitratu, summat. d. Alex. & Ias. ibi numero octauo, inquit ad hoc esse glos. magnam, communiter approbatam, in l. in vendentis. C. de contr. emp. † ex precio autem emptiones substantiam capiunt, & sine eo emptionis contractus, aut venditionis consistere nequit. lege 2. & l. empti. ff. & C. de contr. empt. & Instit. eo. §. 1. & d. §. precium, ergo nisi arbitrantur hi in quorum arbitrio precium collatum esset, nequaquam ab eorum persona recedendum esset, iuxta prædicta. † Cautius igitur erit, si simpliciter in iudicem arbitrium confertur; nam æstimare tenebitur. d. l. fin. C. de iure dom. impetran. & ibi per Bart. & in dicta l. fin. C. de pact. pign. † Idemque erit, vt iudex æstimare debeat, si simpliciter dicatur, quòd pecunia suo tempore non soluta, pignus pro iusto precio sit emptum, vt per Barto. in dicta lege, quamuis. d. numero primo, in dicta lege, si fundus, §. fi. numero tertio, & in dicta lege fin. C. de pact. pign. Quinimo si etiam dicatur tantum, quòd pecunia non soluta pignus sit emptum, nec dicendo pro pecunia debita, perinde esse ac si addita ea fuissent verba, iusto precio, voluit Barto. in d. l.

(Margin numbers: 6 at "† nam dum in arbitratores"; 7 at "† Nam nec ad boni viri"; 8 at "† ex precio autem"; 9 at "† Cautius"; 10 at "† Idemque".)

quamuis, sub n.1. ad finem, & in d.l. si fundus. §. fin. in princ.
11 peceum textum. † Quomodo autem iudex precium, pignorisque valorem æstimabit? vel quomodo debitori pro æstimando pignore succurretur? Bar. in d. §. fin. dictæ legis, si fundus, docet, quomodo facere debeat hoc in casu iudex, & in l. 2. C. de rescin. vendit. à num. 17. vsque ad finem, & in l. precia rerum. §. nonnullam. ff. ad legem falc. tam rerum mobilium, quàm immobilium consilia tradit, qualiter vel æstimatio probetur, vel per iudicem ipsa sit fienda æstimatio, ad quem me remitto; quia clarè loquitur, & ego quoque tradam infra caut. 292. Aliud modo est consilium,
12 † Quòd in hoc legis commissoriæ pacto iuramentum inferatur, quia tunc seruandum erit pactum, vt in d. cap. significante. extra de pign. & ibi per Innocen. Abb. cons. 95. libro secundo, tradit Papien. in pract. in form. libelli, quo agitur ad rest. in inte. in verbo, tunc iurauit, sub num. 10. & communem dicit esse opinionem Goza. cons. 61. num. 7. Dicit tamen Papien. quòd Barto. in hoc sentit iuramentũ solum in his seruandum esse; non vero contractum confirmari, vnde secundum eum absolutio à iuramento impetrari poterit, per not. in c. debitores, ex. de iur. & quod solutum fuerit, repeti poterit per condictionem, sine causa; & dictum id Bartoli est penes eum in l. si quis pro eo, sub nu. 10. ff. de fideiuss. cuius quidem doctrina secundum Innocentii dicta in d. loco non procedit; tamen pro Bartoli dictis vide quæ latioribus habenis tradunt Christopho. Por. in princ. Inst. quib. lic. alien. vel non. nu. 8. & in §. extraneis, Inst. de hæred. qual. & differ. & Iason in auth. sacramen. puberum. num. 37. cum nonnullis sequentibus. C. si aduers. vend. & de quibus ego alias mentionem facio; & addo in terminis nostris Franc. Mar. decis. 8. num. 2. par. 4. vbi præcisè dicit, quòd talis contractus iuramento non firmatur, licet, si debitor viueret, iuramentum obseruare teneretur; & ideo post debitorum mortem ait, non esse opus iuramenti dispensatione, cum personale sit. c. veritatis, de iureiur. secundum Ioan. de Imola in d. cap. significante. & Panormitan. in c. cum contingat, extra de iureiur. facereque ait notata per Bald. & Sali. in l. emptione. C. plus valere quam agitur. Hæc omnia sunt repetita in eiusdem Francisci decisione.

fione.q.468.num. pariter. 2. par. 2. idemque tradit Marc. decif.54.num.2.par.1.decif.166.num.4.vbi iftam communem appellat fententiam, habitam in d.c.fignificante, par. 2.& decif.514.fub num. 1. par.eadem. † vltimum modo tibi poffem tradere in noftra materia, confilium; videlicet 13
quòd fi fupra dicta non erunt in contractu adhibita remedia, facias mox ex interuallo debitorem tibi pignus, pecunia fuo tempore non foluta, promittere: nam etiam fi interuenient verba legis commiſſoriæ, de quibus fuprà, tu pignoris, faltem exceptionis ope, retentionem facere poffes, vt per Bar. in d. l.quamuis.fub d.num.1.in d. l. 3. fub d. num. 13. C. de pig. qui mouetur per l.Titius. ff.de pig.act. vbi idem tradit, num.3.fequuntur Abb. in dicto cap.fignificante, num.6. Alexand.d.conf.178. num. 1.libro 7. Guido Pap.quæft. 6. Neguf. d.tract. de pign.nu.6. Ripa in l.nemo poteft, num.73.de leg.1.Franc.Mar.d.decif.54.num.3. parte 1.repet. dicta decif.514.numero 2.parte 7. Neuiz.conf. 86.num.12.& communem hanc effe teftatur opinionem Didac.libro 3.variarum refolutionum.cap.2.num.8.verf. Tertio hinc dicam. verùm confilium iftud, & quia non ita paffim tibi feruire poterit, cum multæ pateant ad id difficultates, & quia tutum omninò non eft: nam Didac. in loco prædicto contrarium concludit, cuius fententiæ eft Tiraquel.in dicto tractatu de retr. conuention. in præfatio. num.7.& ad finem d.tractatus, num.136. et fi licet ratione, quòd ita cenfetur nullum hoc pactum v..a'initio, cum eadẽ fraudis, & vfurarum adfit fufpicio, quæ præfumitur, cum ab initio ita fuerit celebratus contractus; quin & d.l. Titius, pro communi allegata, non bene ipfam communem probat; nam in ea nõ agitur de hoc pacto. l.commiſſoriæ, fed de datione in [illegible] lutum, precio certo appofito, cũ iam foluendæ pecuniæ [illegible] flet dies, ibi, quia pecunia non folueretur. Ideo ifto co[illegible] filio, te non vti hortor. fcias † autem, quòd quæ hic [illegible] funt de contractu reprobato ob 14
legis commiſſoriæ pactum, procedunt tantùm quoad ipfum debitorem cum creditore principali ita pacifcẽtem: fecus, fi pactum factum eft inter debitorem, & creditorem eum, qui pro ipfo debitore fidem fuam aftrinxit, [illegible] inter fideiuff. & principalem debitorem, nam tũc pactum

illud non improbatur.l.fi. in princ. ff.de contrah. empt & ita tradit per eum textum glof.fi. in fin. in d.l.1.C.de pact. pign.glof.1.in fi in d.cap.1.de feu.da.&c.& Bar.in d.l.3.fub d.num.13.C.de pign.& latius vide Didac. d. lib. 3.var.refo. d.cap.2.num.7.& 8.Circa id tamen vide Bal.in dicto cap.1. de feu.dato in vim.l,com.col.prima.qui fingulariter dicit, quòd fi fideiuffori pro fua indemnitate conferuanda res ita effet ab initio obligata, non procederet decifio.d.l.fi. de contrahen.empt.quem in d.l.fi. refert, & fequi videtur Cur.Iun.fub num.1.ver.fed hic. Tu autem cogita fuper d.l. fi.an hoc fit verum,quia inde tota eft difficultas.

CAVT. CLXXXIII.

De parentibus, qui eorum filias dotatas in dote inftituunt hæredes.

SVMMARIVM.

1 *Filia dotata in fola dote fua inftituta, an tanquàm præterita teftamētum rumpat. Pro qua re plenum traditur confilium, num. 1.*

1 PAter, † fi filiam dotauerit; deinde teftamentum condens ipfam in fola dote hæredem inftituerit, non poterit ipfa filia, tanquam præterita, paternum impugnare teftamentum, prout tenuit glof. ordi. quæ ad hoc femper allegatur, in l.tertia,§.fed verum.in verbo, patrimonium. ff.de minor. cuius opinio communiter recipitur, vt tradit Bertrau.conf.183.poft numerum 41. libro tertio, Imola in cap. Raynutius, numero 9. extra de teftām. quem refert Ioan.Dilect.de arte teftandi,titu.3.caut.5. num.2.quamq; opinionem communem afferit Berons in dicto capitulo, Raynutius, num.134. Sic etiām fequitur Iaf. in authentica nouiffima, num.46.C.de inoffic. teftam. Guido Pap.conf. 63.num.6.& conf.98.nume. 1.adde Alexand.in confil.168. poft num.11.libro quinto,& conf.176.nume.13.eodem volumine, quique & hanc opinionem magis communiter teneri inquit conf.177.num.11.lib.2.& Specu.inquit in tit. de inftum.edit.§.compendiosè,verfi.fed fuper forma,qui

eft

est num. 38. Quod ita ex generali consuetudine seruatur. Bene verum est, quòd ea sic simpliciter intellecta conclusio sine aliqua non transit difficultate, ex eo, quia cum dos amplius non esset in bonis paternis, sed in primis detrahenda veniret, tanquam æs alienum, videtur in effectu filia potius præterita, quàm instituta, ideo gl. prædicta subdit. † quòd pater cautelam seruet, vt eam in duodecim im- 2
perialibus vna cum dote, instituat, & sic secundum omniũ opinionem tale testamentum sustinebitur, quodque tutius est. & inquit Bart. in d. §. sed verum, in finalibus verbis, ita de facto obseruari, quem refert Ias. in d. auth. nouissima, num. 15. Alber. in dicto §. sed verum. numer. 4. & 5. vbi etiam dicit quòd ita communiter teneretur, & ita quoque de facto seruari ait Ioan. Andr. ad Specu. in præcitato loco, in verbo instituere, ad finem, vbi quòd hic dictum est de filia dotata, & in dote instituta, ad filium quoque emancipatum, quem pater instituisset in parte, quam dedisset emancipationis tempore, extendit. Teneat igitur testator hanc viam in casibus istis, nam omnes euitabit difficultates.

CAVT. CLXXXIIII.

De donatione per filiumfam. mortis causa ita fienda, vt eam pater reuocare nequeat.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfam. si mortis causa donat, id patre consentiente facere debet: tam in bonis aduentitiis, in quibus patri vsusfructus quæritur quam etiam in his aduentitiis, in quibus vsusfructus patri non acquiritur, & num. 2.*

Sed an hæc donatio per patrem reuocari valeat, habetur, num 5.

Quæ quidem donatio, vt retractari per patrem non possit, datur remedium, num 6.

3 *Determinatio vna plura respiciens determinabilia æqualiter determinare debet: amplia num. 4.*

1 PAter † cum mortis causa aduentitia bona filiusfam. donat consensum suum præstare debet.l.tam is.§.1.ff. de donatio.causa mortis.† Quod etiam in illis aduentitiis, quæ pleno iure ad ipsum filium spectant, seruandum est, prout voluisse videtur gl. in l. prima, § in filii,in verbo, testari non potest.ff ad Trebel.dum enim ibi glos.determinat, quòd filiusfam. testari non potest de rebus etiam in quibus patri vsusfructus non quæritur, allegat dictam l. tam is.§ 1.ff. de don.cau. mor.vnde patet ex gl.illius mente,quòd d.l.tam is,quæ testari prohibet indistinctè, & donare causa mortis, absque patris consensu, extendatur etiam ad ea aduentitia, in quibus patri non quæritur vsusfructus,si enim primum casum de testamenti prohibitione,ita intellexit,secundum quoque de mortis causa donatione ita intellexisse dici debet,eo quia,cum illa legis eius
3 dispositio, & determinatio † duo indistinctè in oratione comprehendat determinabilia,illa duo æqualiter determinare debet.l.iam hoc iure. ff. de vulgari, & l. quamuis. C.eodem,cum concord.de quibus in simili proposito Do-
4 minus meus Cæph.cons.573.num.1.quod † etiam procedit,& si in his,quæ determinantur,eadem non sit ratio, vt tradit Alexan in d.l.iam hoc iure.sub num.5.in l. Gallus.§. 1.sub num.7.versi.cu. Nec obstat si dicatur.ff.de liberis,& posth.& in l.testamento.C.de testamen. milit. Ruin.cons. 162.nume.9.lib.1.cons.150. propè finem,lib.2.& consil.86. num.9.lib.5.supradictam pariter conclusionem non posse filiumfam.absque patris cõsensu aduentitia etiam,in quibus ipsi patri vsusfructus non acquiritur,causa mortis donare, apertissimè decidit gl.in l.fina.§.filiis autem, in verbo duntaxat.C.de bon.quæ lib.quam induxit,& ponderauit Socin.cons.112.sub num.1.volum.1.quod fuit repetitum cons.172.volum.2.vbi Soc.alias ad hoc authoritates adducendo,istam indubitanter arbitratur esse de mẽte Doctorum communiter,reiecta vna opinione,quæ Bart tribuitur,in auth.vt liceat matri,& auiæ,in prin.quam lecturam inquit doctissimos viros arbitrari non esse Barto.ex modo loquendi, &c. & allegat. Prædictam pariter conclusionem communem dicit est Rub. cons.46 num. 2.& sequen.ac magis communem reuera asserit Iul. Clar. in §. donatio, quæst.6.

quæst. 6. versicu. aut verò quæris, quicquid alii dixerint, & de hac re, ac quando pater eius consensum præstare queat, vt sibi ipsi donetur, pariterque quo remedio vtatur filius, vt etiam absque patris consensu talia aduentitia donare valeat, superius mentionem feci in litera F. cautela 88. vers. Secundo modo casu, à nu. 7. vsque ad numerum decimumquintum, vbi etiam nonnulla tradita sunt, quæ pro materiæ euidentia faciunt. Fingamus modò, quòd in huiusmodi peculio pater filio mortis causa donare permiserit, & ei' consensum, postquam donatio facta fuerit, contra filii voluntatem, reuocare voluerit; † Nunquid donatio ipsa pariter reuocabitur? Barto. in l. 2. §. si verò, nu. 5. ff. de dona. quæstionem hanc examinat, & in eius resolutionem similem facit distinctionem. Aut filius propriam rem mortis causa, patre consentiente donauit, & filius ipse non pater donare videtur: ideoque pater reuocare nequit, cum de re sua non tractetur, argumen. l. fina. §. filiis autem famil. C. de bon. quæ lib. Aut patris rem donauit filius, & tunc etiam pater reuocare poterit, cum eius res in donationem sit collata. l. si quis hac lege. §. si filius. ff. qui & à quibus. † Verum vt nunquam pater inuito filio donationem talem reuocare possit, Barto. ipse dicto loco, remedium tradit, quòd pater expresse promittat, non filio ipsi, sed ei, cui donatur, vel tabellioni stipulanti, & donatarii nomine recipienti, se donationem eam inuito filio non reuocaturum, quia mox nolente filio reuocatio non fiet. Hæc quo ad filiifa mortis causa donationem, quò verò ad eius donationem, quam inter viuos facit, dixi suprà in dicta Cautela 87. 5 6

CAVT. CLXXXV.

De his, qui testamentum scribunt, in quo eorum filii honorantur.

SVMMARIVM.

1 *Testamento, quod scribit pater, filio, quando aliquid ascribere valeat, & num. 2. & 3.*

Et quid si quod scribit filio aduentitium peculium futurum est, num. 7.

Et consilium traditur, quò filio pater scribens ascribere poterit, num. 4. 6. ac 8.

5 *Causa pœna cessante, cessat & ipsa pœna.*

Delictum in dubio non præsumitur, sub n. 6. vers. Quin in dubio.

Delictorum in casu benigna fit interpretatio, sub d. n. 6. vers. & in delictis.

6 *Adscribere qui non potest sibi, vel filio in testamento, etiam nuncupatiuo.*

1 PAter † in testaméto, quod ipse scribit, filio in potestate posito quid ascribere nequit. l. filius, circa prin. & l. impuberé §. 1. ff. ad leg. Cor. de fals. & Io. Dile. de arte test. ti. 6. caut. 1. circa fi. vbi secundũ Bal. id extendit eã in nuncupatiuo testamento, de quo ego dicã hic in fine: sed, si militi, filio, licet in potestate posito, in commilitonis testaméto, quem filius in militia nouerit, aliquid adscripserit, extra pœnam erit. l. si pater. ff. eodem. Idque eo fit, quia illo in casu, quòd ex commilitonis testaméto consequitur filius, in castrense peculium computatur. l. miles filius familias, l. si fortè. l. castrense, & l. dotem, versicu. hæreditatem, ff. de castr. pecul. ac l. cum allegas. C. eodem, libro duodecimo. sicque ex hoc pater nihil est lucraturus. l. cum oportet, ver-
2 sic. exceptis castrensibus. C. de bon. quæ lib. Itidem, † si filio emancipato scripserit, de falso non tenebitur, dicta l. impuberem. §. si ei filio, de fals. Bald. consilio 420. Præmittendum, volumine secundo, quem refert Dilect. in supra-
3 dicto loco: quod † etiam procedit, si hæreditatem, legatumve adscribat filio, qui antequàm hæreditatem adeat, vel legatum petat, emancipetur, vt videtur text. in dicta l. impuberem. §. si dominus, versic. eadem, & de filio prout intelligit Barto. ibi: vnde ipse Barto. dicto versicu. eadem, & de filio, consilium tradit pro parte, qui filio in pote-
4 state posito adscripsit: vt † scilicet antequàm filius adeat, vel patri quid quæratur, ipse pater eundem filium emanci-
5 pet; sic † nanque cessante pœnæ causa, idest acquisitione, & patris lucro, cessabit & pœna, argum. capituli, cum cessante, extra de appell. & l. adigere. §. quamuis, de iure pa-
6 tronatus, cum sim. † Quod tamen consilium mihi tutius videtur,

videtur, si pater adscribat illud dandum cum erit sui iuris filius, & posteà illum emancipet, secundum verum sensum dicti versiculi, eadem, & de filio, relati ad præcedentia; & prout ibi not. inde comprobando, quià in d. §. si dominus, dicitur, dominum in Libonianum nō incidere, si seruo suo ita adscribat, cū erit liber, quo deciso casu subsequitur statim Iuriscon. eadem & de filio posteà emancipato, &c. Sed sic est, quòd vna determinatio plura respiciēs determinabilia. &c. prout in proxima præcedenti cautela, nu. 4. dicebam, ergo, &c. & fortè Bart. eundē ad dictam literam text. habuit intellectum, si bene attendatur in illis verbis, & sic cum sibi patri nihil quæreretur, &c. licet secundùm casum Dy. superius consilium a vero sensu textus discrepans dederit, ea forsan ratione attenta, quia nihil sibi quæreretur; ꝙ quidem consilium ego periculosum puto, ex eo, quia si pure filio patriæ potestati supposito adscriberet pater, nescio quid sinistri aduersus eū induceretur; & prædicti textus expressa ratio obstare posset, quòd scilicet cum scripsit, compendio suo prospexisse videretur: bene verū est, quòd in simili negocio animi cogitatio attendi nō solet, sed magis rei exitus & veritas, quod probatur per text. d. l. impuberem. §. 1. cum duobus §§. sequ. & tradit Azo in summa. C. de his, qui sibi adscribunt in test. n. 1. Quin in dubio delictum non est præsumendum, argu. l. merito. ff. pro socio. & in delictis benignior est sumenda interpretatio, argu. l. penult. ff. de pœnis, cum similib. vnde videmus, quòd in testibus etiam interpretatio fieri solet, quantum fieri potest, vt contrarietas, falsitasq; vitetur. c. cum tu. extra de testib. & vt plene dicam infra caut. 267. n. 4. & per totum: sed nemo negabit prædicto in casu cōtra patrem aduersam magis, quàm in alio casu fore suspicionem, & falsitatem quādam velatam. Prædictorum autem occasione quæro, † an 7 pater filio in potestate existenti hodie in aduētitiis adscribere valeat, cum patri in his proprietas non quæratur. d. l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. Et dicendum videretur, ꝙ sic, vt saltem quo ad proprietatem legatum valeat, iux. not. in l. 1. ff. de auth. tut. in gl. fi. vbi dicitur, ꝙ si pater filio stipulanti authoratur in causa aduentitia, talis valet authoritas, quoad proprietatē, non autem quoad vsumfruct. & Bar. ibi

num.3.inquit,quòd ille vsusfructus ad filium quoque pertinebit,quodque tradit idem Bartol.in l. Gallus. §. quod si is,in fi.ff.de libe.& posthum.& ibi sequuntur Alexand.sub num.8.versic.resideo igitur,& Socin.sub num.3. versic.tamen magis placet,& cum ista opinione transeunt Angel. & Salic.in l.fina. C.de nat. lib. verum Bartol.in dicta lege, impuberem.§.si ei, concludit cum gl. quòd non possit pater tali in causa ascribere,quia saltem vsusfructus patri acquiritur.dicta lege,cum oportet. sed ipse Bartol. per hanc rationem non remouet contrariorum difficultatem,cum ipsi rationi adhuc ea, quæ in affirmatiuam huius quæstionis partem dicta sunt,obstent;vnde puto ego omissa ea gl. & Bartol. ratione, quòd ex ipsius Bartoli dictis ad obiecta responsio pateat;dum dicit, quòd neutiquam valeat legatum,quia filii nomen,quasi falsum, subducitur.dicta lege, filius.§.sequens.ff.de falsis,quod non est in casu contrario, in quo nulla excogitatur falsitas, prout clarius casus hos diuersificauit Imo.in d. §.quid si is,dum ibi inquit,quòd in casu nostro inest falsi suspicio, quæ in casu in contrario allegato cessat.Bartol.hoc etiam in casu in dicto §.si ei, con-
8 silium tradere videtur;† Quòd si pater filio ascribendo dixisset,ita quòd ipsi patri non quæratur vsusfructus,impunis euaderet;quia eadem existeret ratio, quæ in emancipato;& pro ista Bartoli opinione vide, quæ tradit Io. And. ad Specul.iu titu.de instr.edit. §.postremo, siue.§. instrumentum,post num.28.litera D.in ver.lege secunda.in fi.&
9 ibi add.ad ipsum Ioan. Andr. Scias † autem velim, quod prohibitio prædicta,ne filio pater ascribat;vel sibi,procedit non in testamento in scriptis duntaxat,sed etiam in nũcupatiuo,& ita tenuit Dyn.in lege prima.§.inter filium.ff. ad legem Corn.de falsis, quem Doctores communiter sequuntur,vt ait Bello. cons. 80. post numerum tertium. Et communem pariter ait esse opinionem Bos. in titu. de his, qui sibi ascrib.num. 3. eamque reddit rationem Boss. quia licet adsint testes, quando conficitur testamentum; facilis tamen est testium obliuio.

CAVT.

CAVT. CLXXXVI.

De donatione parentum erga liberos.

SVMMARIVM.

1 *Donationes, quas filiisfam. parentes faciunt, non valent.*

Intellige tamen, & limita hanc conclusionem, vt, num. 2. & 4.

Vt autem tales valeant, & sustineantur donationes, adhiberem, quæ traduntur num. 6. 8 10. & 11.

3 *Donatio per patrem filio facta ob meritorum causam, vt valeat requiritur, quod merita donationi æquiualeant.*

5 *Insinuationem in donatione, quæ summa hodie requirat, remissiue.*

7 *Donatio remuneratoria proprie donatio non est.*

9 *Iuramentum patriam potestatem silere facit.*

12 *Consuetudo est optima legum interpres.*

13 *Proximè quæ fienda sunt, pro factis habentur.*

14 *Pupillus pubertati proximus pro pubere habetur, & iurans tenetur, ac si pubes esset.*

PAter † si filio in potestate constituto donat, donatio 1 infirma est, l. donationes, quas parentes. C. de donat. inter vir. & vxorem, latius probat Soc. regu. 140. & Duen. reg. 223. Istam † autem conclusionem intellige in simplici 2 donatione, secus si ob causam fiat: Quia, si filius in patrem beneficia aliqua contulerit, pater illi in huiusmodi meritorum remunerationem donare poterit, vt per Bartol. & Doct. in auth. vnde si parens. C. de inoffi. test. & not. glo. in l. si donatione. C. de coll. Socin. consilio 215. sub numero 1. volum. 2. & in d. reg. limit. 5. idque in d. l. si donatione, sub numero decimo, communiter ait receptum Dec. & Rim. cons. 240. num. 3. quos refert Clar. in §. Donatio. quæstio. 8. vers. Hæc tamen. ea enim, ait ipse Clarus, proprie non est donatio, quod probat text. in l. Aquilius. ff. de donat. & quę tamen merita (vt prædicto in loco tradit Clar. ex Ias. Corn. Ruino ab eo relatis, communiter esse receptum) simplici

patris donantis assertione non probabuntur; sed illa ipso filius probare tenebitur, eaque mouetur ratione Cla. quia vbicunque inter personas prohibitas donatio fit, meritorum semper probatio necessaria est, quod latius probatur ex traditis per ipsum Clar. in d. § .donat. quęst. 3. vers. sed hic occurrit. An autem meritorum assertio faciat fidem, si nō quo ad alios, saltem quo ad patrem, ne scilicet ipse pater possit contra suam confessionem venire? & Salic. in l. filiæ. C. famil. ercisc. tenuit, quod in patris præiudicium talis assertio fidem faciat, sub dubio tamen id tradens Salicet. sed contra Alexand. in dicta l. si donatione, quod & Iason sentire videtur in prima lectura. l. frater à fratre, sub numero quadragesimoquarto, versic. 3. limita, in fine illius versicu. ff. de condict. indebiti. verum in 2. lectura d. l. frater, sub num. 44. versi. tertio limitat singulariter, contrarium fortiter impugnat, & tenet cum Salic. cum quo etiam sentit Dec. in dicta l. si donatione, sub num. 50. dicens verius esse
3 Salic. dictum. † Quæ quidem merita donationi æqualia esse debent. Soc. d. cons. 215. sub d. num. 1. & in d. reg. d. limitatione. 5. Ias. post Barto. in d. l. frater à fratre, sub num. 44. vers. condescendo nunc ad 2. fall. & in 2. lectura, sub num. pariter 44. versicu. circa primam. vt quæ in d. §. donatio. & in d. q. 8. vers. scias autem, cum ver. seq. penes Clar. habes, vbi pro hac parte de commu. testatur, dicens in iudicis arbitrio stare, an merita æquivaleāt donationi, nec ne, quod & dixerat, d. q. 3. ver. si. & conclusio prædicta, quòd parentis
4 doñatio in filium collata valida non existat, vera est, † quatenus pater eā reuocare voluerit, sed si nō reuocabit, morte confirmabitur, dum tamen summam insinuationē exi-
5 gentem non excedat, de qua in l. pen. C. de donat. † quod tamen nostris temporibus intellige prout dixi supra in litera D. caut. 67. n. 2. sed si donatio per patrem facta summā eam transcenderet, & absq; insinuatione facta esset, morte non confirmaretur, nisi specialiter mortis tempore confirmata fuisset. d. l. donationes, quas parentes. Alias ad hāc regulam habes limitationes penes Bar. in d. l. frater à fratre, & ibi Ias. & penes Soc. & Duen. in præcitatis regulis. Vt autem donatio per patrem facta irreuocabiliter teneat,
6 remedia sunt: † Primò, quòd meritorum donationi æquiualentium

ualentium cautione validetur faciendo, quod pater ita asserat, nam iuxta Salic. Ias. & Decii opinionem, vt supra dixi, patris assertioni aduersus eundem reuocare volentem stabitur: vel, si eorum non procedit opinio, quæ iure probata videtur, attendat filius, vt mox meritorum probationem in promptu habeat: nam etiam hæc remuneratoria donatio ita iustificata quoad alios quoque valebit, adeo vt etiam absq; insinuatione procedat, vt per Bart. in d.l. Aquilius Regulus. num. 3. ff. de don. cuius opi. communiter approbatam inquit Socin. Iun. cons. 77. num. 152. lib. 1. † hæc 7
enim remuneratoria propriè donatio non dicitur, vt dixi supra probare textum in d.l. Aquilius Regulus, & ita magis communem esse Doctorum sententiam tradit Socin. Iun. cons. 94. n. 13. li. 2. & communem ait Dida. in c. cum in officiis, n. 50. extra de testam. † vel si meritorum probationem 8
paratã non habet filius, caueat, vt patris assertioni iuramẽtum addatur, vt per Bald. cons. 430. incipien. præmittendum est ad euidentiam, vol. 1. Alex. cons. 20. incipien. ponderatis his, vol. 3. nu. 2. Rip. in l. si vnquàm. C. de reuoc don. q. 15. n. 33. 34. & 35. vbi de communi testatur, & huiusce rei rationem esse dicit, † quia iuramentum patriam facit silere 9
potestatem, cum ipsum sit de iure naturali seu diuino, & in his, quæ naturalis sunt iuris, patria non consideratur potestas. l. itẽ in potestate. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iur. & §. 1. Inst. de pat. pot. & prædictam quoque opinionem communiter teneri late deducit Clar. in d. q. 8. vers. fin. idq; tibi pro secũdo remedio seruiat, quod procedit etiam absque meritorum assertione, vt per prædictas authoritates facilè patet. & dicit Socin. quòd validatur talis donatio, si pater iurat non reuocare, vt d. reg. 140. limi. 8. allegat Bald. & alios recentiores sequi ait, in l. irritã. C. vsucap. pro don. & vide ad id Corn. in cons. per Bened. Vad. ad ipsum Socin. citatis: † sed quãdo donatio iurata summam, quæ insinua- 10
tionem requirit, excederet, altercatio est inter Doctores, num eo valeat iuramento, de qua per Thom. Ferr. caut. 33. sub num. 1. ideo tutius erit, cum summam excedet, si vltra iuramentum etiam insinuationis renũciatio expressa addatur, iuxta ea, quæ tradit ex Canonistarum, Legistarũ opinione Clar. in d. §. donatio. q. 18. versi. retenta igitur, & ita

dicit Emau.Soar. in suis communibus opinionibus, litera D.num.170. & 174. & dixi tibi supra in litera D. caut. 47. sub num.6.versic. proinde apparet. Vltimum remedium
11 est,† si fiat filio,qui emancipetur,in ipsius emancipationis præmium,vt per l.vt liberis. C. de coll. & ita communiter tenetur,vt per Socinum cons.127.nu.13.lib.3.Nec obstat, si dicatur,quòd imò donatio talis est simplex donatio, & quod impropriè in emancipationis præmium fieri dicatur,quia in emancipatione potius qui emancipatur acquirit, cum melioris fiat conditionis,vt nemini dubium est. Nam respondeo secundum Clar.d.q.8.versic.secundo infertur, ad finem,quòd talis donatio ob causam fieri dici potest,videlicet,vt emancipationi filius consentiat. cum eo inuito emancipari nequeat,vt in §.generaliter, Auth.quibus mod. nat.eff.sui.Vel secundo modo respondeo,quòd ex quo cósuetudine obtendum est (vt est textus in d.l.vt liberis,& vt fieri quotidie videmus) tali casu filiis,qui emancipantur à parentibus donari posse,donatio ipsa moribus sustinetur;
12 † optima enim est legum interpres consuetudo. l. si interpretatione.ff.de legibus.Respondeo & tertio modo,quòd cum emancipatis donare parentes possint, vt colligitur in d.l.donationes,quas parentes.C.de don.inter vir. & vxor, & de recenti emancipatio fiat,dici potest,quòd quodam-
13 modo filio sui iuris donetur. † quæ enim proximè futura sunt,perinde esse videntur,ac si iam essent.l.pen.ff. de mili.
14 testamento.† Nam etiam in simili videmus, quòd pubertati proximus pro pubere habetur,vt tradũt Dec.& Cagn. in l.pupillum.ff.de reg.iur.ipse nanque pupillus pubertati proximus iuramento perinde obligatur, ac pubes ipse secundum dispositionem auth. sacramẽta puberum C. si aduersus vendit. iurans tenetur. cuius rei communem tradit opinionem Mich.Grass.in suis comm.opi.lib. 1. c. 7. iuramentum.q.13.ver.contrariam, & in eo.lib.1.c.9. quæst.34. versic. amplia primo.

CAVT. CLXXXVII.

De his,qui ad secundas transeunt nuptias,volentibus plus vxori,vel viro,quàm primi matrimonii filiis relinquere.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Transiens ad secunda vota plus coniugi tit. lucratiuo dare non potest, quam vni ex primi matrimonii filiis minus habenti datum sit, reseruata etiam insuper filiis his legitima iure natura debita.*

Amplia, vt nu. 2. 3. & 4.

Remedia tamen contra prædictam conclusionem adhibentur, nu. 5. 6. & 7.

PAter, † seu mater ad secundas transiens nuptias plus 1
vxori, vel viro secundo relinquere, dareue lucratiuo tit. nequit, quam ex primi matrimonii filiis vni minus habenti relictum, datumve sit, salua etiam ante omnia legitima filiis ipsis iure naturæ debita, & si cōtra id factum fuerit, totum quod in secundum coniugem lucratiuo tit. vltra præscriptum modum collatum erit, pro non dato habebitur, & inter anterioris matrimonii filios diuidetur. l. hac edictali, & in auth. ad eos solos. C. de sec. nup. ac in §. optime, in Auth. de nupt. & quia in d. l. hac edictali, omnis fraus, quæ per interpositam personam fieret remouetur, per ea verba, omni circumscriptione, si qua per interpositā personam, vel alio quocunq; modo fuerit excogitata, cessante. ideo Bald. ibi dicit, † quod si mulier non marito, sed eius 2
alicui amico, vel coniuncto donaret, vel si marito vendere simularet, & tacite donaret, huiusmodi fraudes; atq; simulationes nullius redderentur momenti: imo, quod plus est, † si mulier extraneo donaret, & postmodū eum in ma- 3
ritum acciperet, illa donatio non valeret, quia in fraudem prius facta præsumeretur, vt notabiliter tradit Bened. de Capra de Perusio, cons. 21. incipien. & si videatur prima facie. † quæ quidem etiam prohibitio iureiurando propter- 4
ea non tollitur, quia in filiorum fauorem est promulgata, vt no. Bar. in d. l. hac edictali, sub nu. 2. & in l. cum quis decedens. §. Titia, num. 2. ff. de lega. 3. & idem tenet Bald. in l. 1. q. 3. C. de inoffic. don. ac in consi. 22. incip. quædam domina Nicolina. li. 5. Propterea vides, quod difficile admodum est viam perscrutari, qua istis secundis coniugibus absque dictæ constitutionis timore plus relinquatur, vel

concedatur, quam prioris matrimoni filiis: sed Decium reperio in consi. 246. tres afferentem modos, quibus lucrum maritus, vel vxor secunda in fraudem d.l. hac edicta-
5 li, sentiat. & prima est cautela, † quod mulier posteriori marito omnia sua bona in dotem dare potest absque alio lucratiuo pacto, nanq; viuente vxore maritus omnia bona dotis nomine habebit: talis enim casus per legem illam prohibitus non reperitur, & ita notat gl. in d.l. hac edictali, in verbo, diuidi, versi. item not. & sequitur ibi Bar. nu. 1. ac alij quos refert Dec. d. consil. sub nu. 2. Secundam tradit cautelam Dec. d. consi. nu. 3. quæ etiam post vxoris mortem marito
6 prosit, † videlicet quod maritus donatum ab vxore recipiat pro eorum nascituris filiis, quia tunc dicit, nascentib. filiis, similis valebit donatio. Nec obstabit d.l. hac edictali. quia loquitur in donatione, quæ marito, non filiis secundi matrimonii fieret, idq; late Dec. & authoritate, & rationibus comprobat, quod tamẽ ego minime affirmare ausim. Nam licet reuera filiis secundi matrimonii plus, quam primi matrimonii dari possit: tamen, attento hoc dandi modo, fraudis indicium, quam quocunq; modo (vt inquit textus) tales personæ introducere vtiliter nequeunt, erit. Tãtorum sane virorum authoritas magna est, sed longe maior est legis, & Imperatoriæ maiestatis, cuius fuit intentio, vt nullo prorsus modo prioris matrimonii filii aduersus sanctionem illam fraudarentur: etenim dictio illa, quocũque, maximi est momenti, & potestatis, vt ex his, quæ tibi dixi supra caut. iii. num. 22. vsque ad nume. 26. intelligere potes. Vltimam ponit cautelã in dicto consil. 246. Decius sub nume. 6. quæ quidem pene frustratoria videtur, & va-
7 na, quam tamen hic adiicere non recuso, & hæc est, † quod si inter coniuges tales donatio in fraudem prioris matrimonii filiorum fiat, potest ita concipi, vt tertius quispiam se obliget, & promittat donatarium in tali donatione conseruare. Nam promissio talis promittentem ad interesse obligaret, vt in terminis consuluisse inquit Abb. in consi. 43. quidam Dominus Antonius, li. 1. sed certe pauci reperientur, qui ita fatue promittant.

Caut.

Cavt. CLXXXVIII.

De peritorum denuntiatione sententiæ vim obtinente.

SVMMARIVM.

1 *Peritis in arte standum est in his, in quibus iudicis scientia se non extendit.*

2 *Medici dicto circa id, in quo eius ars versatur, credendum est.*

3 *Medicorum sententia, quæ de his recipitur, in quibus eorum ars consistit, die etiam feriata admittitur.*

An autem talis sententia in rem iudicatam transeat, an ab ea valeat quis appellare, an retractari possit, & an iuramentum super tali peritorum dicto requiratur, habes remissiue, nu. 4.

5 *Peritorum denuntiatio, seu relatio non valet nisi diligens iudicis præcedat inquisitio.*

Ideo pro Iudice adhibetur consilium, quod tali casu diligenter inquirat, & id in actis registrari faciat, prout numero 6.

1

PEritis † in arte standum est pro eorum resolutione, ad quæ iudicis se non extendit scientia. cap. proposuisti, ibique copiose Felin. ex. de probat. & l. semel. C. de re mil. lib. 12. tradit Bar. in l. fin. prope finem. ff. de sicar. Alexand. cons. 15. colum. pen. vers. & bene facit. cons. 35. column. penult. & in fin. cons. 141. col. pen. versicu. & per hoc videtur, volum. 1. & in cons. 148. volum. 2. & Aegid. Bossi. in tit. de delict. numero 7. ac faciunt, quæ ego tradam infra caut. 2
292. Vnde † si medicus super alicuius infirmitate; vel ex vulnere cicatrice remansura; vel super vulneris qualitate, an sit mortale, necne, testatus fuerit, eius dicto standum erit, & hanc sententiam omnium inquit esse consensu receptam Plaza. lib. 1 delict. c. 13. nume. 6. & circa idem vide Alber. in procem. ff. nume. 13. & eundem in statutorum secunda par. q. 36. dicente se vidisse obseruari, & obtinuisse, quod medicorum, & peritorum iudicio stetur, an vulnera-

tus ex vulnere decesserit, aut ex malo regimine, & ipsum Albericum in d.q. 36. ad hoc refert Aug. ad Angelum de malef. in verbo, & ex interuallo, post numerũ 3. & ita quoque in practica seruari refert Bossius in tit. de homi. sub n. 115. Et medicorum quidem ipsorum, & peritorum aliorum
3 sententia † die etiam feriata recipitur, vt post Ang. quem refert, tradit Alex. ad Bart. in d.l. semel. nu. 2. qui casum ponit ex lege 2. ff. de fer. ibi, vt aspectu atrox iniuria æstimetur, & in additione prædicta Alexan. nonnulla alia circa
4 hanc materiam ponit, tam relatiue, quam assertiue; † videlicet, an huiusmodi sententia in rem iudicatam transeat, an ab ea appellari possit; An sententia talis retractari queat, si vulnus mortale per peritum, seu peritos pronuntiatum sit, & cadauer postmodum coram peritioribus exhibeatur, qui contrarium dicant, & an iuramentum super tali peritorum dicto requiratur, ad quem me remitto. Pro hac etiam medicorum referentium materia, & iuramenti interpositione, vide quæ tradit Barto. & alii in d. procemio. ff. Ias. in repetitione. l. admonendi, num. 237. ff. de iu-
5 reiuran. & vers. scias autem. † Sed circa materiam istam hoc in specie te scire velim, quod (vt etiam superius in litera M. cau. 160. dicebam) denuntiatio, seu peritorum relatio nihil, nisi Iudicis diligens præcedat inquisitio, operatur, secundum Barto. in d.l. semel, num. 1. & ibi Ang. Quare i-
6 pse Barto. cautelam subdebat. † Quod iudex aduerteret registrandum esse in actis, quod ipse Iudex super tali denuntiatione peritum ipsum diligenter pro tali re examinauit; quo facto diligenti examine peritus ille retulit, &c. alias autem dicit Barto. nil eius dictum valeret: loquitur Bar. d. loco de medico in specie; sed, si eius est vera opinio, idem quoque in cuiuscunque peritorum denuntiatione censeo; vnde generalem ego pono cautelam; vbi enim eadem est ratio, eadem quoque debet haberi iuris dispositio, iurib. vulg.

Cavt. CLXXXIX.

De exceptione periurii, & simili alia aduersus testem fienda.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Testis esse non potest ille, qui est periurus. Amplia nu. 2. & 4.

Excusatur tamen omnino periurus, si temere peierasse, aut illicitum conceptum iusiurandum violasse appareat, nu. 3.

5 Testem idoneum non esse, si quis excipiat, puta, quod eum prætendat periurum, excommunicatum, homicidam, adulterum, sacrilegum & huiusmodi, quomodo excipere debeat.

6 Iniuriarum actione non tenetur testibus quis, quando aduersus eos exceptionem proponit, quod aliqua de causa idonei non sint, si modo testium eorum propositi defectus probentur, & veri appareant.

PEriurus † præter alias pœnas, in quas incidit, de quibus 1
Iul. Clar. in §. periurium, hanc etiam patitur, vt testis
emodo esse nō possit, quia præsumitur adhuc faciliter deierate. c. testimonium, extra de testibus, & c. accusatus, §. licet, extra de hæret. in 6. no. in l. Lucius. ff. de his, qui no. infam. traditque Papiens. in for. opp. cont. testes, in versic. & periurii. quodque in omni causa locum obtinere communi opinione receptum ait Alb. in d. l. Lucius, num. 3. & Gyg. de crim. læsæ maiest. q. 11. nu. 1. quos refert Clar. in dicto §. periurium, versi. repellitur, & post eum Eman. Soar. in suis commun. opin. litera P. nume. 103. † Quinimo nec 2
eidem periuro quicquam proderit, quod emendatus postea sit, vt commune scribere Franc. Viuium, lib. 1. opi. 157. inquit Soar. in prædicta litera, num. 55. cuius quidem Viuii dicta apud me sunt in primo tomo communium opin. diuersorum, in eius litera T. vers. Testis esse non potest periurus, vbi late ad hoc authoritates cumulat. † Eidem tamē 3
prodesse poterit, vt excusetur ab apposita contra eum exceptione, si iuramentum præstitum temerarium, & illicitum fuisset: nam & si huiusmodi iuramenti transgressor extitisset, non tamen à testificando repelli posset, vt ita cōmuniter tenere Doctores inquit Hostien. quem Abb. refert in d. c. testimonium, post nu. 7. vt & ita recensent Clar.

in d.§.periurium.d.versic. repellitur, & Soar. in suis commun.opin.dicta litera P.nume.106.&107.adde prædictis,
4 † quod periurus à testimonio repellitur, etiam si contra alium periurum testificaretur, vt patet ex traditis per Bart. in l.cum mulier,in fi.ff.solu.matr.&ibi late per additionē ad eum, in verbo, quæro, quid si.quemque ibi sequuntur Alex.cæterique Doct.omnes communiter,vt refert Fran. Viuius in suis communibus opinionibus positis (vt dixi) inter variorum communes opiniones,d.li.1.& d.vers.testis esse non potest periurus. Ex his igitur in prōptu exceptionem habes,quando periurus aduersus te in testem produ-
5 citur. Verum consilium in hoc tibi trado, † quod quando talem aduersus periurum opponere volueris exceptionē, aut aliam aliquam similem, veluti quod testis sit excommunicatus,homicida,adulter,sacrilegus,&similiter in genere illam non proponas exceptionem, sed specifice, & sigillatim locum proponas, & delictorum commissorum per tales criminosos testes tempus exponas,aliasq; dictorum criminum circumstantias,secundum Bar.in l. prætor edixit.ff.de iniuriis,ac ibi Ang.& Alb.& secundum Bart. in fi.l.1.C.de testam.Bal.Alex.Franc.de Aret. & Ias. ibi Salic. in auth.si dicatur.C.de testibus.& Rom.consil. 290.in pri. & opin.hanc ait esse communem Foller.in sua pract.crim. in ver. si confitebuntur,num.60.&seq.ac magis communem asserit Boerius, qui alias adducit auth. decisione 321. nu.2.vbi sub nu.3.refert ita in Burdegalensium Senatu bis iudicatum fuisse, contra quam opinionem licet quidam tenuerint Doctores,quos congerit Boer.d.decis.321.num. 1.tamen ab ea non esse tutum recedere in practica inquit Viu.mihi in d.lib.1.com.opi.variorum litera T. versi. Testium criminosorum, quam inquit optimo iure sequuntur infiniti Doctores in variis iuris nostri locis: vbi & no-
6 tandum subdit, † quod ex ista oppositione ad testes facta iniuriarum actione testibus ipsis obnoxius non eris, nec aliquo pacto conueniri poteris,dummodo huiusmodi testium defectus probes,& veri pateant,idque tradit Viuius, secundum Bal.Ang.Alex.& omnes in l. fi. ff. quod quisque iur.& Lanfran.in decis.395.

Caut.

CAVT. CXC.

De coniuncta persona absque mandato interueniente.

SVMMARIVM.

1 *Coniuncta persona sine mandato solui non potest, licet possit sine mandato ipsa coniuncta persona interuenire, & sub nu. 2. Versi. & eidem.*

2 *Coniuncta persona agente ipsius principalis ratihabitio requiritur, quando sine mandato interuenit, alias domino non praeiudicatur.*

Cui quidem coniunctae personae, sine mandato interuenienti, neque etiam solui potest, si de rato caueat, numero 3.

4 *Coniuncta persona, quando sine mandato ob solutionem fiendam interuenit, quomodo libellum concipiat, & nu. 5.*

Procuratori tantum ad lites dato recte non soluitur, sub nu. 4.

PErsona † cōiuncta, licet sine mandato interuenire possit. l. sed & hæ. ff. de procur. l. 3. §. sed & si forte. ff. iud. solui. l. exigendi, ibiq; not. & l. maritus. C. de procu. † tamē, si ratihabitio non fuerit secuta, talis personæ factum domino non præiudicat, vt est tex. in d. §. si forte, & ibi Barto. qui ipsum. §. expedit in §. 1. eius legis, id m habes ex textu, iuncta gl. & Bar. in l. 1. C. quibus res iud. non noc. Cag. in l. nemo alieno nomine. num. 2. ff. de reg. iu. & Dominus meus Cæph. tradit consil. 571. nu. 22. & eidem personæ sine mandato agenti solui non potest, Spec. in ti. de coniuncta perss. §. 1. sub nu. 4. ad finem, per tex. in l. 1. in fine, & l. seq. ff. vt le. nom. cau. Bar. in l. vero procuratori, n. 2. & in l. qui hominē, per eum tex. §. si gener. ff. de sol. & in d. l. 3. §. 1. num. 2. ff. iud. sol. ad idem est tex. in l. non solum. ff. sol. matr. & ibi per eum, Bar. & Doct. Alex. nu. 2. & Socin. nu. 7. & est quoque textus in l. cum maritum. C. de solu. & in l. filius, & ibi Doctores. C. de pactis, idem quoq; tradit Ro. consil. 461. Alex.

consil. 4. vol. 2. vbi ponit vsque ad quem gradum dicatur coniuncta persona, & quando ei solui possit, & consil. 37.
3 vol. 3. ac D. Ioan. Cæph. d. consil. 571. nu. 21. Neque † etiam solutio fieri poterit, si talis coniuncta persona cautionem de rato offerat, secundum literam textus, quam glo. sentit, d. l. 2. ff. vt leg. nom. caueat. & istum esse communem intellectum tradit Soci. in d. l. non solum. sub d. nu. 7. quia igitur coniunctæ personæ agenti solutio recte non fit, Bar. in d. l. vero procuratori, sub d. nu. 2. consilium tradit, quomodo hoc casu libellus formari debeat, vt hoc scilicet mo-
4 do in libelli conceptione concludatur, † peto eum mihi condemnari, tanquam coniunctæ personæ talis, ad dandũ, & soluendum illi, pro quo ago, vel alteri pro eo legitime recipienti: quia vt Bar. ibidem inquit, si coniuncta illa persona peteret reum cõdemnari ad dandum sibi, libellus nõ procederet, sequitur Alex. dicto cons. 4. col. 2. & d. cons. 37. col. 1. & ad hæc faciunt, quæ tradit Bart. in l. hoc iure; nu. 6. ff. eo. de sol. & in l. sed si tantum. ff. de pactis. quibus in locis similem tradit formam, pro eo procuratore, qui ad lites tantum datur, quia ei solui non potest, vt est textus in dicta l. sed si tantum, & in dicta l. hoc iure, ac l. transactionis. C. de transact. & cuius rei tibi faciã particularem men-
5 tionem & cautelam infra cau. 213. & aduertendum est, † quod quando coniuncta persona in libello dicit, peto condemnari talem, debet dicere, mihi tanquam coniunctæ personæ, vt in consilio præhabito, non autem dicat tanquã procuratori, secundum Bald. & D. Bened. in l. prima, C. de procurat. quos refert additio ad Bar. in dicta l. si vero, sub dicto numero secundo, litera D. in verbo, tanquam coniunctæ personæ. & circa materiam hanc de coniuncta persona absque mandato interueniente, vide omnino D. Petr. Paul. Paris. in addit. ad Barto. in dicta l. sed & hæ. vnde circa id nonnullarum vtilium, & scitu dignarum quæstionum, quę in foro quotidie contingere possunt, scientiam habere potes. Et quando coniunctæ personæ solui possit, vide penes Alexand. & Socin. sub dicto numero 7. in dicta l. non solum. eundem Alexand. vide in dicto consil. 4. & in consi. 37.

CAVT. CXCI.

De sustinenda pœnali stipulatione, principali etiam infirmata.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio pœnalis, principali annullata, & ipsa perimitur.*

Vt autem non perimatur hac pœnalis stipulatio, principali etiam perempta, remedia dantur nu. 7. & 8.

2 *Antecedenti destructo, sequitur etiam consequentis destructio.*

3 *Principali contractu annullato, tollitur & contractus promissionis pœna.*

4 *Laudo, quod nullum est, contraueniens non incidit in compromissi pœnam.*

5 *Guarentigia praceptum non valet, si principalis cōtractus non tenet.*

6 *Constitutum, & precarium non valet, vbi principalis contractus nullius momenti est.*

9 *Iuramentum in stipulatione pœnali appositum operatur, quod si stipulatio accessoria non potest valere vt accessoria, valeat vt principalis.*

10 *Fideiussores, si prastito iuramento fideiuberent, etiam si in duriorem causam accederent, vel aliud promitterent, quam principalis spopondisset, aut principalis non teneretur, tamen ipsi propter iuramentum tenerentur, non vt fideiussores, sed vt principales promissores.*

11 *Iuramentum illam habet conditionem, si non valet quod ago, vt ago, valeat omnimodo, quo melius valere potest.*

Pœnalis † stipulatio, annullata principali, & ipsa euanescit, l. si homo mortuus, vbi Bald. notat, † quod destructo antecedenti etiam consequens destruitur, & l. ita stipulatus. ff. de verb. obl. & dicit glo. in l. si patronus. §. patronum, in verbo, Fauiana. ff. si quid in frau. patro. † quod 1 2 3

nullo reddito contractu principali diruitur & contractus promissionis pœnæ, ob quam glo. Bald. fecit festum in l. 1. C. de inoffic. don. Ad hoc bene facit tex. in l. 3. § si seruus. ff.
4 de pecu. vbi dicit Barto. † quod laudo nullo contrauenienś non incidit in compromissi pœnam, & idem dicunt glo. fi. & Panor. in c. significantibus, extra de offi. delegati, ideoq;
5 etiam fit, † quod si non valet principalis contractus, nec etiam guarentigiæ valet præceptum, secundum Bald. in l. absentis, col. fi. C. si cert. pet. & Socin. consil. 3. sub nume. 6.
6 penes 7. vol. 1. † Nec etiam valet constitutum, neque precarium, vt per Bald. in l. ex testamento. C. de fideicommiss. & in capitulo secundo, de feu. da. in vic. leg. comm. Vt autem huic conclusioni obuiam te facias, quod scilicet pœnalis stipulatio, vitiata quoque principali, sustineatur, re-
7 medium est, † quod facias, vt debitor sub pœna promittat, contractus non allegare nullitatem, quia tunc si contractus allegabit nullitatem, pœnam incurret, secundum Alexand. consilio trigesimosecundo, opportune, columna tertia, libro secundo, quem refert Ripa (qui hanc tractat materiam) in dicta l. ita stipulatus, numero 40. Aliud & addi potest remedium, secundum ipsum Ripam, in dicta l.
8 ita stipulatus, numero 39. † vt scilicet iuramento talis va-
9 letur stipulatio, † quoniam iuramentum operatur, quod si accessoria stipulatio valere nequit, vt accessoria, valeat vt principalis, secundum Barto. in l. si quis pro eo, numero
10 15. ff. de fideiuss. vbi inquit, † quod quamuis fideiussores, quando contractui in duriorem accederent causam, vel quando aliud promitterent, aut principalis non teneretur, obligari non essent, si tamen iuramento præstito fideiuberent: tenerentur, non vt fideiussores, sed vt principales promissores, quia iurantes omni viderentur teneri velle, quo
11 possent modo, † prout iuramentum eam præsefert conditionem, si non valet quod ago, vt ago, valeat omni, quo melius potest modo, vt ipse inquit Barto. in dicta l. si quis pro eo, sub num. decimotertio, & tradit idem Barto. in l. si quis maior, numero 110. C. de transact. per text. in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de lega. secundo, & istud communiter dicere Doct. tradit Curt. iunior in dicta l. si quis maior, numero 35.

Cau t.

CAVT. CXCII.

De eo, qui capitali pœna damnatur, etiam si ex simplici delicto pœna illa non sit inferenda. Et de iudice ad mortem damnare volente.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo delicti facit, ut quis capitaliter puniatur, etiam si ex simplici ipso delicto mortis pœna non veniret imponenda.*

Propterea cum tali in casu assessores morti quem tradere volunt, consilium datur, ut contra eam personam delinquentem, tanquam talia committere crimina consuetam, & in sceleribus his perseuerare inquirant, numero 2.

3 *Pœna mollienda sunt, non exasperanda, & num. 5. & quomodo id intelligatur. d nu. 3.*

4 *Iudex quando ad mortem vult damnare, quibus verbis in sententia uti debeat.*

6 *Statutum si faciat mentionem de pœna capitis, vel capitali, quomodo sit intelligendum.*

PAena † mortis quis propter delicti consuetudinē punitur, etiam si ex ipso simplici delicto mors non esset delinquenti infligenda. l. capitalium. §. solēt, & §. grassatores. ff. de pœnis. l. omnes, & ibi not. C. de delat. li. 10. ad idē est tex. in l. vnica C. de superex. lib. eod. & istud no. tradit Ro. in l. si vero. §. de viro. 13. casu. ff. sol. mat. idemque tenet Bar. in l. licitatio. §. quod illicite, circa princ. ff. de pub. & vectig. multasque alias authoritates ad hoc refert Tho. Gram. voto 9. nume. 27. quodque tradit ipse Gram. cons. crim. 17. numero 16. † Ideo assessores cum morti aliquem malefactorem, qui multa commisit crimina, pluriesque, ex quibus tamen criminibus simpliciter mors non esset inferenda, tradere volunt, cauti sint, vt contra eum, tanquam talia committere crimina solitum, & in sceleribus his perseuerare inquirant: quia si ipsum 1 2

de tali perseueratione conuincent, secure ad mortem dānare poterunt, non obstante, quod talia delicta de per se capitalia non sint, istam cautelam ponit Ang. in addit. ad Barto. dicta l. vnica. C. de superexact. libro decimo, nume. mihi 3. quam menti teuendam admonet, & circa hāc rem vide quæ ibi egregie addit Alexan. & secundū prædictam conclusionem, pœnæ ob delictorum iterationem augendæ, facit tex. in l. nemo, in fine, iuncta ibi gloss. fi. versiculo, sed hic dupliciter hi minores. C. de sum. Trin. & fi. cat. l. 3. in fine, ibique glos. vbi plures refert concord. C. de episco. aud. not. Salic. in l. seruus, ad fi. per eum tex. C. ad l. Iuliam de vi pub. idemque, ac alii in auth. sed nouo iure. C. de seru. fug. Cæpo. consilio crim. 39. numero 36. cum sequenti, & ita quoque vide Thom. Gram. voto 17. numero septimo, & pro nostrā materia ipsum vide per totum illud votum, & ibi numero 22. ibique ad finem concludit quendam ad mortem condemnandum, qui eodem tempore quinque habebat vxores, & eius voti, nemine discrepante ex ipsius allegatis iuribus, & rationibus fuisse totam magnam curiam inquit. Idem quoque practicatum fuisse per Parisiense parlamentum refert Papo libro 24. titu. 10. Arresto 9. quem allegat Iulius Clar. in modo citando loco. sed idem Gram. decis. 17. numero septimo, inquit, quod quicquid in iuris puncto sit, hoc in practica non admittitur, vt scilicet propter delinquendi consuetudinem pœna, quæ ordinarie pro delicto imponi debet, augeatur, quamque opinionem mitiorē esse inquit Clar. in sua pract. crim. §. fi. quæst. 84. versi. pen. & ait, quod Mediol. Senatus nunquam in delictis non capitalibus propter quamcunq; reiterationem mortis pœnam imponere solet, sed tantummodo, vel torturam atrocius inferre, vel extraordinarie puniendū grauius. Ego quidem in modici momenti delictis mitiorem hanc seruarem opinionem, in his autem, quæ alicuius sunt ponderis, tametsi non capitalia seuerius procederem. vt in similibus delictis grassandi facultatem reo truncarem.
3 †sunt equidem aliquando molliendæ pœnæ, & non exasperandæ. l. penult. ff. de pœn. sed id rationabiliter iudex facere tenetur, qui respicere debet, ne quid, aut durius, aut remissus constituat, quam causa deposcit. Nec enim aut seueri-

ueritatis, aut clementiæ gloria affectanda est, sed perpenso iudicio, prout quæque expostulat res, statuendum est, sane in leuioribus causis proniores ad lenitatem iudices esse debent, in grauioribus autem pœnis legum seueritatem subsequi, prout tradit Iurisconf. in l. respiciendum. ff. eodem, de pœnis, qui licet dicat, quod in grauioribus etiā causis iudex seueritatem cum aliquo benignitatis tēperamēto subsequatur, id tamē declaratur, vt secundū rationis stimulum iudex procedat, prout est tex. in l. hodie. ff. eodē, de pœnis. At quæ fortior est ratio, vt seuerum se ostendat iudex, quam quod putrida, & malos emittere fructus solita arbor succidatur? iuxta illud Matth. ca. 7. Hic autē admonitum te velim iudex, † quando delinquentes ad mortem damnare volueris, ne simpliciter dicas, talem capitis pœna damnamus, sed in sententia verba ea apponantur, taliter scilicet, quod moriatur, & anima à corpore separetur, prout admonuit Marſ. in practica crim. §. opportune, numero 40. ac Franc. Marc. in prima parte decis. quæst. 913. sub num. 5. & Duen. reg. 293. limit. 9. nanque vbi de capitis pœna simpliciter mentio fit, de pœna naturalis mortis nō intelligitur, vnde si iudex dicit, Titium in capitis pœna, seu capitali condemnamus, reus iste veræ mortis pœna feriendus non erit, sed mitiorem aliam subibit pœnam, per ea quæ tradit Ang. de malef. in verbo, & ibi caput à spatulis, nume. 32. & sic exilii perpetui: pœna enim capitalis in exilium perpetuum interpretatur, secundum Azo. in sum. C. ne Christ. man. in fine, & gloſ. in l. prima, in verbo capitali. C. eodem, quam glossam dicunt singularem Imo. in l. 2. ff. de pub. iud. Iaſ. in l. transigere, numero 9. C. de transact. Anan. & Felin. in capit. qualiter. §. licet, numero 50. extra de accuſ. & Marſ. cū aliis ab eo citatis, in dicto §. opportune. dicto numero 40. vbi hanc communem esse opinionem præsupponit, vt etiam & singularem, ac communiter receptam eam gloſſ. tradit ex Marſ. ipse Duen. in præd. limit. 9. ac pariter communem ait Marc. in prædicta q. sub dicto numero. 5. ad finem. Et communis huius conclusionis potissima est ratio, † quia in pœnis benignior est facienda interpretatio. cap. in pœnis, de regulis iuris, in 6. l. si præses, & d. l. pen. ff. de pœn. Hinc infertur, † quod si in statuto men- 6

4 5

tio fiat de capitis pœna, debemus intelligere de exilio, prout dictum est, vt ita tenet Cyn. in l. 1. C. de falsis, & communem dicit (siue pœna capitis, siue capitali pœna statutum damnandum aliquem dicat) & omnino tenendum concludit (licet aliqualiter dubitet) Aug. ad Ang. in d. verbo, & ibi caput, post dictum num. 32. & num. sequenti, quam opinionem communem quoque alii tradunt, quos refert Clarus in practica. q 67. circa princ. vbi & ipse de hac fienda pœnæ capitis interpretatione tractat, & tandem tradit idem illud pro iudicibus consilium, cum ad mortem damnare voluerint, & hanc quoque quæstionem de statuto facit Marc. in præd. q. 913. num. 4. vbi sub d. nu. 5. & ipse cõmunem Doctorum sententiam sequitur.

CAVT. CXCIII.

De eo, qui in pecuniariæ pœnæ defectum corporaliter est puniendus, & carcerandus.

SVMMARIVM.

1 *Pœna corporali in pecuniariæ defectum condemnandus carcerari, & detineri potest, etiam si de soluenda pecunia fideiussores dare vellet, vel de eadem pecunia depositum facere.*
Circa hoc tamen distingue, vt num. 2. 4. & 5.
Et quomodo prædicto in casu quis carcerem vitet, vide num 7.
3 *Soluere non posse ille non dicitur, qui idoneos inuenit fideiussores.*
6 *Solutionem vbi lex requirit, satisfactio datis fideiussoribus, vel pignoribus non sufficit.*
8 *Fideiussor licet de iure non accedat in causa criminali, vbi mortis pœna venit imponenda, tamen in contrarium valet consuetudo.*

1 PAena † pecuniaria, & in eius defectũ corporali dãnandus, puta cum statutũ pro delicto vnam imponeret pecunia-

cuniariam pœnam,& in pecuniariæ defectum pœnā corporalem,carcerari,& detineri potest,etiam si fideiussores de soluenda quantitate dare vellet,vel de eadem pecunia depositum facere: nam cum in pecuniariæ subsidiū corporalis succedat, dati fideiussores pendente inquisitione soluendo fieri possent, & depositum forte periret, vnde si reus præsto non esset, pœna atque iustitia deluderetur, ita Barto.in l. prima, numero secundo,& tertio, ff.de cust. & exhib. reor.sequitur Ang.Are.de malef.in verbo,quod fama pub.præced.num.67.& in verbo,pro quibus, & quolibet,nume.10.Verum circa rem hanc Barto.idem in l.item liberatur.§.primo,ff. quibus mod pign.vel hyp.solu.distinguir,hoc videlicet pacto.† Aut statutum dicit, quod 2
pro tali delicto in certa quantitate condemnetur quis, quam si soluere nō poterit,talis imponatur corporalis pœna, & eo in casu datis idoneis fideiussoribus,reus relaxari debet:† nam dici non potest,quod soluere nequeat, qui 3
fideiussores idoneos inuenit.l.nemo dubitat, & quod ibi not.ff.de regulis iuris,† & hoc ita intelligi ait Barto. si 4
fideiussores sunt, qui bona non habent verisimiliter peritura, alias secus, vt argum. l. verum.§.si locupleti. ff. de min. & l.secunda,in princ.& quod ibi not.in verbo suspectum.ff.soluto matrim.† Sed si statutum dicit, quod con- 5
demnetur in certa quantitate,quam si non soluerit,talis pœna corporis afflictiua inferatur, tunc procedit quod dictum est, non debere fideiussoribus reum relaxari:† 6
nam vbi lex solutionem requirit, satisfactio datis fideiussoribus,vel pignoribus non sufficit. dicta l. item liberatur.dicto §.primo,& secundum istam quoque distinctionem,quam refert, pertransit Ang.in dicto verbo, quod fama pub.sub dicto numero 67. An autem sit modus,cum in pecuniæ soluendæ defectum corporalis pœna iuxta casum secundum venit imponenda,quo carcer vitetur?Bart, dicta l. prima, numero 4. & dicta l.item liberatur,dicto §.1.dicit,quod tali in casu si quis carcerem effugere cupit, statim atque conuenitur,pecuniam fisco soluat, dominiū in eum transferendo,sub cōditione,si condēnabitur, allegat ad hoc l.sub conditione.ff.de solu.tunc enim vt inquit Bar.pecunia,tanquam soluta videbitur, non tanquā depo-

sita, quæ etiam perire non poterit, ad quod etiam vide Ang. in d. verbo: quod fama pub. sub d. numero 67. versic. aduertas, & quod ipse subdit ex Ang. l. secunda, C. de exhib. reis. Et pro huius quoque materiæ pleniori habenda doctrina recurre ad dicta ipsius Ang. de malef. in d. verbo quod fama publica, dicto numero 67. versiculo, sed dubiũ est, & in dicto verbo, pro quibus, & quolibet, dicto nu. 11. versic. vel si statutum dicat alternatiue, ac de materia dandorum fideiussorum pro carcerato vide Bossium in tit. de carc. com. fideiuss. com. & Iul. Clar. in pract. §. fin. q. 45. ver. plerunq; vero, cum sequenti vers. similiter inquit Cæpol-
7 la consi. crim. 39. num 56. quod † quamuis fideiussor non accedat de iure, cum mortis pœna venit inferenda, tamen consuetudo in contrarium valet, quod no.

CAVT. CXCIIII.

De fiendo fundamento in positione aduersarii, quam quis negauit.

SVMMARIVM.

1 *Negans aduersarii positionem ex ea postmodum se fundare non potest.*
Vt autem inde fundamentum sumatur, consilium traditur, nu. 2.
Quod intellige secundum tradita, nu. 5. & 8.
3 *Positionem faciens aduersarium negantem errasse fateri videtur.*
4 *Assertioni partis aduersæ quis credere potest.*
6 *Testes eorum dicta illico reuocare possunt,*
Dummodo iustam erroris causam allegent, nu. 7.

1 POsitionem † aduersarii negans, & sic eam impugnans non potest postmodum, si quid inde fauoris eidem resultare posset, ex ea se fundare, ratione contrarietatis, nam si eam negat esse veram, non potest mox eam ipsam dicere veram, arg. l. vbi repugnantia. ff. de regu. iur. & ita sentit Spec. in tit. de positio. §. 8. num. 1. & 3. cuius opinionem,

propter

propter ipsam contrarietatem, amplectitur Bart. in l. post legatum, num. 11. ff. de his, quib. vt ind. Idemque tradit Bar. in l. naturaliter. §. nihil commune, in 3. lectura, sub num. 7. ff. de acquiren. possess. & in l. non vtique, prope finem. ff. de excep. quodque tradunt alii Doctores allegati per add. ad eundem Bart. in d. l. post legatum, d. nu. 11. litera C. & practica Pap. in for. Excipiendi con. poss. act. in verbo, primo, quod publica vox & fama, num. 4. vbi tenens, quòd ex negata positione partium aliqua fundamentum sumere nequeat, id secundum omnes Doctores esse dicit. huiusque rei fundamenta, & rationes adducit. Nunquid autem est reperire remedium, quo, non obstante facta negatione, ex eadem positione negans se valeat adiuuare? Barto. d. l. post legatum, docet, † quòd qui negauit, si super negata 2 positione fundare se intendit, negationem suam reuocet, & se errasse, ac ponentis assertioni velle se credere dicat, idque sibi sufficere ait, † Quia aduersarius ponendo confi- 3 tetur illum errasse, & verum non dixisse, vt per Spec. d. §. 8. in princ. & in eodem tit. §. 10. nu. 2. vers. quid si actor. † Sed 4 partis aduersæ assertioni quis credere potest, allegat Bar. l. 1. §. fi. aliàs esse dicit. l. 2. & ibi pro intelligentia vide eundẽ Bar. ff. quan. act. de pecul. ann. est, & gl. in l. 1. §. cæterum, in verbo, illexerit. ff. de ventre inspic. ergo, &c. Te autem admoneo, † quod reuocatio hæc confestim fiat, per gl. in cap. 5 fin. in verbo, iusta causa, extra de iureiur. in 6. Quę quidem gl. in fi. ideo sentit, quod negationem istam is statim reuocare queat. † Quia & testes eorum dictum statim reuoca- 6 re possunt. c. præterea, de testibus cogendis. † Quia autem 7 testes se citò corrigentes iustam debent erroris, & correctionis allegare causam, secundùm Barto. in l. eos, qui. n. 3. ff. ad l. Corn. de falsis (cuiusque rei ego particulariter tractatum faciam infrà cautelam constituẽs in litera T. caut. 280.) Ideo & hoc in casu istud erit fiendum, & pro his faciunt quæ dicam in sequenti caut. † Veruntamen supradi- 8 cta reuocatio fieri nequit, si cõtigerit fieri reuocationem, cum iam positionem aduersarius probasset, vt voluit Bart. in l. eum, qui, in princ. num. 6. per illum tex. ff. de iureiur. & Ang. in Authen. de trien. & semiss. §. si enim, quos ad hoc refert add. ad Bart. in d. l. post legatum. d. num. 11. litera D. in

verbo, sibi sufficiet, cum Baldo nonnullis in locis: Quæ etiam additio sentit, vt reuocatio statim fiat.

CAVT. CXCV.

De reuocandis positionibus per ponentem.

SVMMARIVM.

1 *Ponens videtur confiteri quod ponit, & contra eius positiones non auditur, num. 3.*
Qui neque aduersus assertionem suam se adiuuare potest, etiam si positio negata sit, puta cum cõtrarium eius, quod posuit dicere velles, num. 5.
Additur tamẽ remedium, quo propriam quis assertionem reuocare possit, num. 6.
Quod declaratur, num. 8. 10. 11. & 12.
2 *Iuramentum calumniæ ad omnia, quæ in litem fiunt, se extendit.*
4 *Voce sua quod quis dilucidè protestatus est, velle in eundem casum infirmare, dedecus est.*
7 *Oppositum idem operatur in opposito, quod operatur propositum in proposito.*
Testis & pars volens dictum suum corrigere, quando facere possit.
Quod declara, vt num. 10. 11. & 12.

1 POsitiones † itidem faciens id confiteri videtur, quod ponit: nam non debet quis ponendo asserere, nisi id, quod scit, vel credit: Ideoque dicimus ponentem quemlibet esse interrogandum, an sciat, vel credat, seu verum esse æstimet, quod ponit, & dato etiam, quòd non interrogetur, videtur credere, vel æstimare, quæ ponit, si bene atten-
2 datur clausula, quæ in calumn. iuramento continetur. † Quod quidem iuramentum ad omnia, quæ in litem fiũt, protenditur, textus est, & ibi not. scrib. in auth. hoc sacra-
3 mentum. C. de iur. cal. Inde fit, † quòd contra eius positio-
4 nes quis nõ auditur: dedecus † enim est, quod quis id, quod sua voce dilucide protestatus fuit, in eundem casum eius valeat testimonio infirmare. cap. per tuas, extra de prob. l. si patro-

si patronus.§.1.ff.de donat.l.pen. C. de pact. & l. generaliter.C.de non numer.pec. Ista hucusque sunt Spec.verba in tit.de posit.§.8.in prin. Quodque pariter ponens positum fateri videatur.idem Spec.dicit in d.tit.de posit. §.10.nu.2. vers.quid si actor,& num. 8. vers.item si ponens. Idemque dicere videtur Bart.in l.post legatum,sub num.11.ff.de his, quib.vt indig.sequitur, & refert Speculatorem Maran.de or.iud.par.2. 6.partis principalis,vers.quartus actus, aliàs positio,nu.6.& allegat quoque Alex.in cons.71,col.1.vol.3. † Nec ipse ponens eo etiam, quòd eius fuerit negata posi- 5
tio,aduersus assertionem propriam se tueri poterit:veluti, si eius assertionis contrarium dicere vellet,vt per Specu.in §.8.vers.1.nu.1.& 3.quem sequitur,Bar.in d.l.post legatum, sub d.nu.11.ea scilicet ratione,quia (vt dixi) cum iam confessus fuit, non potest postea contrarietatis ratione negare,arg.l.vbi repugnantia.ff.de reg.iur.quam rationem etiam dictis in locis & Spec.& Bar.consideratũt.Quæro modo,an vllum existat remedium,quo quis aduersus propriã confessionem,siue positionẽ se adiuuare valeat?Bart.in d.l. post legatũ sub d.n.11.istud tradit remediũ,† quòd ponens 6
iste eius positionem reuocet,dicẽs, se errasse,& aduersarii velle credere negationi,sicut ex aduerso in precedenti cautela proxima dictum est de eo,qui positionem negauit, nã ipse Bart.velle dicere videtur,† quòd idem operatur oppo- 7
situm in opposito, quod propositum in proposito operari dixerat.l.fin.§.si filius.ff.de leg.3. quodq; eius valeat retractare positionẽ ponens,tenet Spec.in d.tit. de pos.§. vlt.d. n.8 & d.vers.item si ponens, dummodo tamen (vt ipse inquit Spec.)ipse ponens errorem suum doceat. Sed gl. in c. fin.in verbo,iusta causa, in fi.ex. de iureiur. in vlt. addit, †quòd etiam statim hãc facere debet reuocationem, sicut 8
& debent facere testes. cap. præterea, extra de test.cogen. ad idem vide Barto.in l.quicquid astringendæ, sub num.6. ff.de verb.oblig. qui dicit, † quòd testis, & pars in iudicio 9
respondens potest incontinenti corrigere, antequam dictum pro perfecto, & completo habeatur. argu.l.contractus.C.de fide instrum.& d. Alex.in d.l.quicquid,sub num. 10.vers.in parte, Bartoli dictum declarans,ait,quòd†absq; 10
erroris probatione istud fieri valeat,per d.glos. in cap. fin.

de iur. in 6. & Bald. in locis, de quibus per ipsum Alex. quod tamen tu intellige, prout ego dicam infra caut. 280. nu. 6. subsequitur postmodum Alex. declarando, quando incō-
11 tinenti fieri dicatur, & inquit, † antequam confessio sit in scriptis redacta, vt gl. esse elegantem ait in cap. apud misericordem, 22. quæstio. 1. & alias adducit ad id authoritates Alexan. ad idem vide ipsum Alex. d. cons. 71. volum. 3. cons. 87. colum. 1. & cons. 92. colum. fin. volum. 5. ad quod etiam
12 vide Maran. dicto versic. quartus actus, num. 8. quod † tamen verum est, nisi talis confessio, vel responsio fuerit à parte acceptata: nam tunc vlterius non poterit reuocari, nisi errore probato, vt ita singulariter voluit Baldus (& est dictum famosum in palatiis, vt inquit Ias. in d. l. quicquid, sub num. 10.) in l. Gallus, §. 1. ff. de lib. & posthum. quod dictum simpliciter Alex. sequitur in d. l. quicquid, sub d. nu. 10. quod notandum admonet in practic. Ias. autem in modo d. loco addit Lud. Rom. & in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de verbo. oblig. & in cons. 433. ad finem, & ipsum Alexand. cons. 90. vol. 1. & cons. 92. vol. 5. col. fi.

CAVT. CXCVI.

De possessione vacante, & eam pluribus adipisci volentibus.

SVMMARIVM.

1 *Possessionem vacantem, quando plures apprehendere volunt, & timor est, ne ad arma veniant, quid iudex facere debeat.*

Et quid iudex agat, quando circa istam possessionem plures se prætendunt haredes, & haredum ius videat. & quis sit hæres cognoscat, num. 2.

1 POssessio † vbi vacans est, quandoque contingit, quòd eam plures adipisci conantur, puta antequàm aliquis hæreditatem adeat, plures se esse prætendunt hæredes, & ideo properant, vt possessionem nanciscantur, & timor est ne partes ipsæ ad arma deueniant: quapropter iudici consilium

filium trado, quo scandalis istis occurrat, † quòd omnibus 2
inhibitionem intimet, ne ad talem accedat possessionem, & illam cum fructibus apud officium sequestrari caueat, donec partium ius viderit, vt colligitur ex Specu. in titu. de petit. & poss. in princ. versicu. in summa, num. 38. in titu. de lib. concep. §. nunc dicendum, versic. 21. quando duo, num. 14. & in tit. de seq. poss. & fruc. in princ. & ex Ploto in tract. de in lit. iuran. §. 3. num. 27. ac ex aliis, quos ibi adducit: Iudex autem, quoad hæredum ius videndum, quid agere debeat, tradit ipse Plot. dicto §. 3. num. 40.

CAVT. CXCVII.

De possessorio introducendo absque dominii narrationis timore.

SVMMARIVM.

1 *Petitorii narratio in libello possessorii iudicii conclusioni non nocet.*

2 *Conclusio intentatæ actionis demonstrat qualitatem.*

3 *Possessorium, qui vult intentare remedium, debet libelli conclusionem ita concipere, vt possessionem respiciat, quia licet in narratione dominium tactum fuerit, nihil id possessorio oberit, & sub num. 4.*

4 *Possessorium remedium intentare tutius est, quam petitorium.*

POssessorii † iudicii conclusioni petitorii narratio non 1
officit, quin ipsum possessorium iudicium intentatum dicatur, vt ait Dec. cons. 57. num. 1. & cons. 136. sub num. 1. & Neuiz. inter cons. feud. variorum, cons. 34. infra num. 1. cum his, quos ibi citant. ratio est, † quia intentatæ actionis qua- 2
litatem conclusio docet, vt notat Bart. in l. certi condictio, in princ. ff. si cer. pet. & in l. si priusquam, in 5. oppos. 2. partis. ff. de operis no. nun. referunt, & sequuntur Dec. dicto cons. 57. num. 1. d. cons. 136. in princip. & cons. 252. num. 1. & Neuiz. d. cons. 34. nume. 1. ac Ripa in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 197. ff. de acq. poss. Erit igitur consilium, 3
† quòd dum vis possessorium intentare iudicium, † (quod 4

si fieri potest, tutius est. l. is, qui destinauit. ff. de rei vend. cum sim.) facias libellum, qui de possessorio concludat: sępè enim euenit, vt in libello dominium attingatur, & sic dominium ipsum in narratione deductum intentioni tuæ non obstabit, quod & tutum erit pro his possessoriis iudiciis, quæ petitorii non admittunt cumulationem, de quibus latè tractant Bart. & scrib. cæteri in d. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. & celeberrimus dominus Menoch. in eius tractatu, de retin. poss. rem 3. quæstio. 66. à num. 511. vsque ad num. 544: per nonnullos casus tractat, quando retinendæ possessorium iudicium cum petit. cumulari possit, necnè.

CAVT. CXCVIII.

De alienatione in potentiorem fienda.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio in potentiorem iudicii futuri mutandi causa facta non valet.*

Quo casu contra alienantem ad interesse, & vtili rei vendicatione, cõtra emptorem verò rei vendicatione agitur, num. 2.

Limita modo conclusionem prædictam, vt nu. 4. & ex ea limitatione consilium sumo, quo alienatio etiam in talem personam fieri possit, vt num. 5.

3 *Potentior quis dicatur in casu alienationis iudicii futuri mutandi causa facta.*

6 *Dolus requiritur in alienante, vt aduersus eum actione in factum ex edicto de alien. iud. mut. causa facta, vel vtili rei vend. agi possit, & qualiter dolus probetur, remissiue, ac quomodo libellus & positiones fiant, num. 7. remissiue pariter.*

1 Potentioribus † alienatio iudicii futuri mutandi causa facta non valet, vt habes penè per totum tit. extra de alie. iud. mut. cau. facta, & ff. ac C. eodem, & tam contra
2 alienantem, quam contra emptorem agi potest, † contra alienãtem, actione in factum ad interesse, l. 1. & l. 3. §. opus, versi-

versiculo, ex quibus. ff. eodem, ac vtili etiam rei vendicatione. l. nec vllam. §. fin. & l. sed & si. §. sin autem. ff. de pet. hæred. l. si autem. §. sed & is. ff. de rei vendit. & l. si bonæ fidei. ff. de noxa. l. qui dolo, & l. parem. ff. de regu. iur. tradit gl. in l. prima, in verbo, in integrum, in fine, & ibi sequitur Bart. C. de alien. iud. mut. cau. facta. contra emptorem autem directa agitur rei vendicatione, capit. primo, in fine, extra eodem & dicta l. vnica, & ibi gl. & Doct. C. eodem. † Potentior autem hoc casu generaliter sumitur quilibet, 3
qui me vexaturus est, non ille duntaxat, qui terribilis est, & minacem potest ostendere feruorem, prout sumitur in casu cessionum (de quo per Azo. in sum. C. ne lic. poten. numero 1.) vt est tex. in l. 2. ff. eodem, & de hac materia vide plenius apud Azo. in sum. eiusd. tit. & de requisitis, ne alienatio valeat, vide penes glos. in dicta l. vnica. C. eodem, in verbo, in integrum. Et † scias, quod ista alienatio in potentiorem facta non valet, si nulla necessitate cogente fiat. secus si ob necessitatem. l. non solum. §. si quis autem, & l. ex hoc edicto. §. sed hæredem, cum ibi traditis. ff. eodem, & per Azo. d. sum. Ideo consilium sumi potest, † Quòd quando in similem personam fit alienatio, aliquæ probabiles causæ appareant, quibus necessariò fuit facta alienatio, quas collige ex dicto. §. si quis, & per Azo. dict. sum. sub numero secundo, & ideo illis vtere, quæ tibi magis videbuntur idoneæ. Quoniam † verò inter alia requisita ad hoc, vt contra alienantem agi possit, vel actione in factum ad interesse, vel etiam vtili in rem, requiritur, quòd alienatio mutandi iudicii causa facta fraude, vel dolo facta sit, dicta l. prima, & l. item si. § 1. ff. eodem. & not. glos. in dicta l. vnica. C. eodem. Ideo hoc in casu sciendum, qualiter dolum probes, recurre ad not. per glos. in l. Fulcinus. §. quid sit autem latitare, & ibi Barto. & Doctores, ff. ex quibus cau. in poss. eat. Dy. in capitulo, pro poss- flore, extra de regulis iuris, in sexto. ac qualiter † libellus, ac positiones formentur, tradit Specu. in tit. de alien. iud. mut. cau. facta.

(Margin numbers beside the text: 4 at "Et † scias"; 5 at "† Quòd quando"; 6 at "Quoniam † verò"; 7 at "† libellus".)

CAVT. CXCIX.

De præceptis executiuis in simplicis citationis vim resoluendis.

SVMMARIVM.

1 *Præcepta executiua, quæ ante sententiam fiunt, regulariter prohibentur.*
Limita, remissiuè, vt num. 2.
Vt autem tale præceptum valeat, & quid operetur, traditur num. 3.

1 PRæcepta † executiua, quæ ante sententiam fiunt, regulariter prohibita sunt. l. si cum nulla. ff. de re iud. l. 1. C. de execut. rei iud. & C. comm. epist. & c. pene per totum. Hinc illud est, quod quotidie in foro exclamari consueuit,
2 iudicium non esse ab executione inchoandum; † Quæ tamen regula multis modis limitata reperitur, quos partim exprimit, partimque remittit Ripa in l. de pupillo. §. meminisse, num. 26. ff. de operis noui nun. & in celebri §. diui. l. si filiusfam. ff. de leg. 1. sub num. 117. Veruntamen, vt executiuum præceptum valeat, aut si reus comparuerit, ali-
3 quid saltem operari possit, remedium tibi trado, † quod in eo clausulam illam inseri caueas, & si te grauatum senseris, venias in iudicium responsurus, vel coram nobis cōpareas, &c. quoniam clausula illa erit ad validandum præceptum reo non comparente, potens, vel eo comparente, saltem operabitur, vt præceptū in simplicis citationis vim resoluatur, prout ita voluisse videtur Bar. in l. nec quicquā. §. vbi decretum, in rep. num. 11. ff. de offi. procons. quem & ad id vide in d. l. 1. C. de execut. rei iud. sub num. 3. vbi refert nonnullis in locis id sæpè fieri, & ego quoque Brixiæ id aliquando seruari vidi: clarius Ripa, vbi de communi refert, in d. §. meminisse, sub nume. 24. versicu. contra primam, & eiusdem clausulæ iustificatoriæ in præceptis executiuis inseri solitę, meminit quoque ipse Ripa in d. §. diui, num. 118. dicens ipsam clausulam nuda saluare præcepta, secundum gl. in cap. ex parte. 1. extra de verb. signifi. & in d. § meminisse, & ibi latissimè Alexan. & recentiores, ad quod etiam
vide

vide Ruinum, conſ. 62. num. 6. libro 5. quem refert Dominus meus Cæphal. conſ. 100. num. 2. & quod præceptum executiuum cum clauſula iuſtificatiua valeat, ſed citato comparente, in ſimplicis citationis vim reſoluatur, magis receptum inquit Iaſ. in d. l. necquicquam. d. §. vbi decretum, num. 6. quem citat Ioan. Bapt. Plot. in tract. de in lit. iur. §. 3. num. 34. & de hac materia vide plene per ſcrib. in d. §. meminiſſe.

CAVT. CC.

De probanda præſcriptione decem, vel viginti annorum.

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio, vt procedat quot requirantur, & quæ iſta ſint requiſita, & nu. 2. 10. 11. 14 quæ quidem requiſita intellige circa præſcriptionem decem, vel viginti annorum corporalium rerū. Incorporalium autem habes remiſſiuè, num. 27.*

Ad præſcriptionem autem triginta vel quadraginta, aut centum annorum, quæ requirantur, habes remiſſiuè, num. 26.

3 *Bonæ fidei ſucceſſor ille eſt, qui authorem dominum eſſe credit, vel alienandi ius habere.*

4 *Bona fides ſemper præſumitur, niſi contrarium probetur.*

Quod intellige, vt num. 5. & 7.

Vnde ad hanc bonam fidem probandam conſilium datur, num. 6.

8 *Præſcriptionis verbum plenum eſt, & bonam includit fidem.*

9 *Malæ fides quomodò probetur aduerſus eum, qui præſcripſiſſe ſe dicit, remiſſiuè.*

12 *Traditio, quomodo probetur, etiam ſi ea apertè probari nequeat.*

Quodq; intellige, vt num. 13.

15 *Continuatio poſſeſſionis quibus modis probetur, nu. 17. 22. 23. 24. 25. 29. 30. 32. 33. & 34. & vide ſub num. 16. verſ. Qui vult.*

16 *Testis si dicat, quòd Titium vidit possidere per triginta annos semper, eius non redarguitur dictum, licet ex aduerso probetur, quod Titius aliquo tempore absens fuerit.*

18 *Conductori, & similibus personis non competit interdictum vnde vi, ad possessionem recuperandam.*

Limita, vt num. 21.

19 *Non entis nulla sunt qualitates.*

20 *Priuatio supponit habitum.*

28 *Testes si dicerent, quod talis possedit à decem annis citra, continua decem annorum possessio non probaretur: sed si adiiceretur copula &, bene probaretur, vt si dicerent, a decem annis, & citra, vt num. sequen.*

31 *Dictio, per, res tempus significanti adiecta totius temporis perfectionem significat.*

1 PRæscriptio, † vt procedat, quinque requiruntur: quorum primum est, quòd res non sit vitio affecta. scilicet in singulari successore vitio reali, nō vero personali (istud hodie intelligendo, vt infrà sub hoc nu. dicam ver. Quod autem) in vniuersali verò neq; etiam vitio personali, nam vniuersalis successor perinde præscribere nequit, ac eius non poterat author, vt hæc no. gloss. & scrib. declarant, in l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acq poss. in l. vitia. C. eod. tit. & in §. furtiuæ. Inst. de vsucap. ac vt plenè ad modum tradit Balb. in tract. præscrip. 2. par. 3. partis prin. quæst. 12. quodque de hærede dictum est, procedit etiam, si præscriptionem ex sua persona incipere velit, secundum communem opinionem contra Dy. & sequaces, vt ita magis communem tradit Iason in d. §. cum quis, sub nu 22. ad finem, & communem pariter notauit Didac. in c. possessor. par. 2. §. 9. num. 1. ex. de reg. iur. in 6. Dec. cons. 272. num. 4. Ruin. cons. 40. numero 8. lib. 1. Rub. cons. 11. nume. 14. Gozad. cons. 56. nume. 15. late Balb. ind. quæst 12. num. 12. vbi in fine numeri inquit ab hac communi contra Dy. non esse in iudicando & consulendo recedendum. qui tamen a num. 13. vsq; ad finem quæst ouis quatuor tradit ad istam communem sententiam limitationes, vbi vide. Quod autem de sin-

de singulari successore rem vitio personali affectam præscribere prętendente dictum fuit verum est si verus dominus ius suum, & rem alienatam non ignorat, vt in authen. malæ fidei. C. de præscrip. lon. temporis, quam sane authēticæ eius dispositionem intellige secundùm limitationes 12. Aretini, in d. §. furtiuę, col. fi. & in §. sed istę, Inst. de actio. quas hinc inde colligunt Doct. & quinq; ponit limit. tanquam vtiliores, & in foro frequenter contingentes Balb. d. q. 12. à vers. Primò limitatur, qui est sub num. 7. vsque ad num. 10.

Secundum est requisitum, † Quòd qui vsucapit, bonam habeat fidem. c. vigilanti, & c. si extra, de præscrip. & d. cap. possessor, extra d reg. iu. in 6. l. C: ssus. ff. de vsuc. & l. 2. C. de præscrip. longi tem. † Bonæ autem fidei ille est, qui authorem dominum esse credit, vel alienandi ius habere. l. bonæ fidei. ff. de verbo. sign. † Et quidem bona fides semper adesse præsumitur, nisi contrarium probetur. l. penult. C. de euict. latè tradit Balb. in rep. d. l. Celsus, in 3. par. Alciat. de præsump. reg. 3. præs. 5. & latè quoque Didac, à Couarru. de spon. par. 2. cap. 8. §. 1. numero 4 Circa quam rem aduerte, † quòd si quidem bona fide præsumitur, si allegetur, non autem si non allegetur; licet enim probanda non sit, est tamen de necessitate alleganda, ad quod est textus in l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adul. tradunt Bal. & Angel. in l. super longi. C. de præs. longi temp. & alii quam plures, de quibus Balbus in d. 3. par rep. d. l. Celsus, num. 4. † Vbi secundum hos cautum admonet esse aduocatum, vt in præscriptione probanda bonam alleget fidē: nam alias succumberet: † Quod quidem allegandæ bonæ fidei dictum verum est, quando quis simpliciter possessionem, & titulum deduceret, secus, quando se præscripsisse diceret, siue præscriptionē allegaret; † Quia præscriptionis verbum plenum est, & bonā includit fidem, sine qua præscriptio non currit, & tacite videtur allegata, vt per notabilem Panormitani decisionem [illegible] fin. vers. sed quarto an sit necesse. extra de præscriptio. tenet Balb. in d. 3. par. rep. l. Celsus, nu. 6. vbi n. 7. tradit, quod etiam bona fides in tanti temporis præscriptione, cuius initii memoria non existat, non est de necessitate alleganda, quia in tali præscriptione

2 3 4 5 6 7 8

titulus,& bona fides, etiam si non allegetur, semper præ-
9 sumitur. † Verùm, vt mala fides aduersus eum, qui præscri-
psisse se ait probetur, multi dantur modi, de quib. Bar. in d.l. Celsus, num. 18. & Balb. latè in d. 3. par. à num. 14. vsq. ad illius partis finem.

10 † Tertiũ præscriptionis requisitum est titulus. d. l. Celsus, & scrib. ibi. l. nullo. C. de rei vendic. & l. diutina. C. de præscrip. lon. tem. cum sim. qui sanè titulus etiã putatiuus, sufficit, quando scilicet in titulo est error iustus, iniustus enim non sufficit, vt per Bar. in d.l. Celsus. num. 1. vbi nu. 4. docet quis sit iustus error, quis iustissimus. & quis iniustus, ad quæ vide Balb. in rep. d.l. Celsus, parte 1. à num. 31. vsque ad num. 47.

11 † Quartum requisitum est traditio, vel quasi, in casibus in quibus dominium absque traditione non transfertur: in casibus autem, in quibus dominium, etiam sine traditione transfertur. vt in titu. pro hærede. l. cum hæredes. in princ. ff. de acq. pos. vel in titulo pro legato. l. pater. §. surdo. ff. de legat. 2. & l. a Titio, ff. de furt.) sola sufficit possessionis apprehensio, dummodo sine vitio sit, vt per gl. in d. l. Celsus, ac per Bart. ibi nu. 8. diffusè Balb. in ipsius. l. rep. 2. par.
12 per tot. † Scias autem velim, quòd si aperto Marte traditionem probare nequieris, sat erit, si titulum probes, ac eũ, qui tibi concessit, eo tempore, quo tradidit, possidebat, & denique, quòd illo sciente, & præsente pacificè possedisti. Nam etiam non constito clarè de traditione, ipsa præsumetur, vt per gl. in l quædã. ff. de rei vendic. & l. 2. C. de acq. poss. tradit Bart. in d.l. Celsus. nu. 16. & istam esse communiter approbatam doctrinam ait Balbus in 2. par. prin. rep.
13 d.l. Celsus, in fi. † Quod quidem verum est, si traditio allegetur, vt tradit Alex. cons. 69. vol. 3. quem & alibi vide, cum Aret. in locis, quæ adducit additio ad Bart. sub num. 16. litera. H. in verbo, præsumitur. Sis igitur cautus, vt istam traditionem in simili allegeges, sicut & cautum te fore admonui in bona fide alleganda.

14 † Quintum modò, & vltimum ad præscribendum requisitum est, tanti temporis continua possessio, quantum ad præscriptionem sufficit. l. 3. ff. de vsucap. & l. 2. C. de præscrip. longi temporis, cum sim. ideo ne præscribatur, tractã

in pro-

in proxima sequenti cautela remedia, quomodo præscriptio interrumpatur, & actio etiam perpetuetur, Sed congruum est, vt hic tibi modos tradam, quibus ista probetur continuatio. scias igitur, quòd Bar. in d. l. Celsus, sub articulo huius vltimi requisiti plures notabiles tradit modos, qui tibi pro cautelis seruire poterunt, quosque latè prosequitur Balb. in repet. ipsius. l. Celsus, in 3. q. 1.

Et primus quidẽ modus est, siue cautela prima. † Quòd 15
probes omni anno recollegisse te fructus tanto temporis spacio, quantum ad præscribendum sufficit. ex illa nanque annua fructuum recollectione possessionis continuatio probabitur. l. Titia, ff. de sol. & in l. litibus, circa princip. C. de agric. & cen. lib. 11. ibi, inueterata reddituum susceptione. sanè præscribenti opus non est, quòd in fundo quolibet permaneat momento, vt inquit Bar. argu. l. si quis ita legauerit. 1. ff. de cond. & dem. & faciunt tradita per ipsum Bar. in l. 1. num. 20. cum nonnullis sequen. ff. sol. ma. vbi in d. l. Celsus, se pro hac re remittit, ibique concludit, † quòd 16
si testis dicat vidisse Titium per triginta annos semper possidere, eius nó redarguitur dictum, licet probetur Titium aliquo tempore abfuisse: nam quamuis Titius semper esse in fundo non potuerit, quia tamen esse potest, quòd omni anno sibi responderi de fructibus à colono viderit, (quod satis est ad continuam probandam possessionem; per iura modo deducta) testis ipse excusari potest; quam sanè Bart. traditionem communiter receptam asseruit Alex. in d. l. 1. sol. matr. num. 38. ex his, quas adducit, authoritatibus, & cum Bar. omnes transire dixit Ias. ibid. nume. 34. ad quod etiam vide ipsum Bart. in d. l. si quis ita legauerit. n. 2. ff. de cond. & demon. & istud Bartoli dictum procedere quoque potest, si etiam pars aduersa probaret, Titium per annum integrum absentem fuisse: nam testis potuisset alium vidisse percipere nomine absentis Titii fructus, secundum Aret. in d. l. 1. sol. matrim. Qui vult, si probetur aliquem absentis nomine fructus percepisse, quod dicatur probatum absentem possedisse, quamuis de eius mandato, qui fructus percepit, non cõstet, per tex. in c. ad audientiam, extra de præscrip. addit Ripa in d. l. prima. ff. sol. matr. sub numero 109., (idem tenens, & verius Bartoli dictum

asserens,(sub num.108.ad finem)tex.in l.arboribus.§.quid tamen, & § nam & si agrum. ff. de vsufructu. circa modò prædictum testium depositionem vide omninò ipsum Ripam,d.l.1.solut.matrimon.à num.207.vsque ad num.110.
17 †Similiter possessionis continuatio denotaretur si non de fructuum perceptione probaretur, sed de mercedis solutione ob rei locatæ pensionem vt per Bar.in l.qui vniuersa. §.quòd per colonum, num 1.ff.de acquir.poss. ff. Conductorem,& similes personæ,licet corporaliter possideát, non sibi sed locanti domino possident.l.1. C. com. de suc.
18 Propterea videmus,† quod talibus personis non competit interdictum,vnde vi ad possessionem recuperandam l 1.§. deiicitur. ff de vi,& vi arm.ea scilicet ratione,quia(vt dixi)
19 cum pro se non possideant,sed pro eorum dominis, † non entis nullæ sunt operationes,iuxta Philosophorum illud, & est apud nos text.qui communiter ad hoc allegatur,in l. eius,qui in prouincia. §. quod si stipulatus. ff si cer. pet. & ibi not.hoc Dec.in num.5.idque pariter propterea proce-
20 dit, † quia priuatio habitum præsupponit.l. manumissiones.ff.de iust.& iure, cum sim. sed ille qui reintegrandum si petit, proculdubio spoliatum se ipsum prætendit. quod & apparere debet,vt habemus in totis titulis.ff. & C. vnde vi.& in tit.ex.de resti.spol. ac in c.reintegranda.3. quæst.1. Idque non habet dubium, ergo conductor, talesque non habentes pro se, nisi pro domino possessionem eam a-
21 missam recuperare non possunt, † quod verum intellige, nisi conductor possessionem interuertisset, quia tunc decidens possessionem recuperare posset, vt per glos.in d §. deiicitur,in verbo,si colonus,& ibi Barto.cum ea,ac tradit Menoch.vir clarissimus,in eo celeberrimo tractatu de recuperanda possess.remed.1.numero 69. Apparet igitur ex prædictis per mercedis etiam locatæ rei solutionem possessionem probari posse,vt & tradit, eleganterque declarat Balb.in d. cta 4.parte rep. Celsus,numero secundo, & vsque ad numerum quintum,circa hanc rem egregia nonnulla, & notatu digna deducit, quæ satis ad sup. prad ctam cautelam conferunt. Sed quia modus supradictus quandam in se difficultatem continere videtur, ex eo, quia vix possunt reperiri testes, quibus continuata possessio modo prædicto

prædicto probaretur; ideo secundus inest modus Bartoli, siue pro hoc articulo secunda cautela, † Quòd probes t a- 22 ditionem, & initium temporis præscriptionis, & quòd in fine possides, nam eo modo continuè possedisse videberis, si quae continua censebitur probata possessio, arg. tex in l. penultima, C. de apoch. pub. libr. 10. & plures congerit D. ctorum cum Barto. tenentium authoritates, Balb. in dicta quarta parte rep. l. Celsus, num. 5. verum in illis, quod si possessionis principium, & finem probare non posses, non per id tibi possessionis continuationem probandi facultas aufereretur; Non enim cogeris, neque necessitate ad istud principium, & finem probandum teneris, sed eo modo, quando probationes habueris, vti poteris: † sin autem hęc 23 duo extrema probare nequieris, sat erit (& hic est tertius Barto. modus, seu tertia cautela) si possessionis probaueris initium, & lapsum esse tempus ad præscriptionem requisitum, quibus probatis, tanti temporis possessio continuata præsumetur, etenim qui semel possedit, cum de eius cōmodo tractatur, si se possidere asserit, semper possedisse, & possidere præsumitur, nisi contrarium probetur, secūdum Bartolum, qui mouetur ex l. siue possideris. C. de prob. & ex not. per Cyn. in l. super longi C de præscrip. lon. tem. & latè prosequitur Balb. in dicta quarta parte rep. l. Celsus, n. 6. vsque ad nonum, quo in quarta huius conclusionis limitatione docet, quòd † ad hanc inducendam huiusmodi præ- 24 sumptionem possessionis allegetur continuatio. Ideo caue, sicut & dixi de bona fide, ac de traditione. circa hūc autem tertium modum aduertas, quòd quatenus ad reū conuentum spectat, planus est, quia reus de præsenti re vera rē possidet, de qua mouetur lis: Quo autem ad aliquem, qui actor esset, secus esse posset, & ideo duo saltem extrema ab eo probanda essent, vt tradit additio ad Bartolum in d. l. Celsus sub nu. 11. litera E. quo loci hunc tractat articulum Bart. & hoc est, quod dicere voluit Balb. in d. 4. par. num. 7. vbi limitando primo conclusionem prędictam, esse veram eam ait, quādocunq; ille, qui probat se olim possedisse, est in præsentiarum in possessione: nam ad reum ea transeunt verba, qui, cum super re vendicanda conuentus sit, non potest non possidere dici. † Actor autem hoc posset vti re- 25

medio, si possideret, vt scilicet positionem vnam particularem faceret, quod ipse nunc possidet, nam si reus eum possidere crederet, dubium non est, quod possessionis duntaxat initium probando continuatio præsumetur. Hactenus igitur habes, quæ ad probandam præscriptionem requirantur, & quomodo te geras, vt in iudicio victoriam consequaris, & hæc quinque requisita scias, quod tibi tradidi circa 10. vel 20. annorum corporalium rerum præscriptionem, quæ etiam tradit Hostien. in sum. ex. de præscrip. †
26 Quæ autem requirantur circa 30. vel 40. aut centũ annorum præscriptionem, breuiter habes apud pract. Papien. in for. resp. rei conu. in verbo, præscriptionis, nu. 4. cum nonnullis sequen. In quo verbo præscriptionis materiã docte
27 pertractat: † Quæ vero in rerum incorporalium præscriptione requirẽtur ipse Pap. tradit in for. act. cõfessoriæ pro seruit. in verbo, seruitus aquæ ductus, vbi late de hac materia tractat nu. 20. cum cæteris seq. quo quidem loci facile potes in huiuscemodi casibus articulandi elicere modum & de iure tuo docere. Quia autem capitula fieri, & testes ad continuam probandam possessionẽ citra ea, quæ tibi modo dixi, solent induci, & quandoque in eorum attestationibus talia dicunt, ex quibus nulla potest adimpletæ præscriptionis colligi cõclusio: Idcirco circa hoc postremo ad-
28 monitum te volo, † Quod si testis productus istis, vel similibus vteretur verbis, quod talis possedit à 10. annis citra, continua 10. annorum possessio non probatur, vt dicunt Doctores, maxime Hostien. & Io. And. in c. licet causam, extra de probat. & Bart. in d. l. Celsus, num. 23. Bal. in l. indicia, in fi. C. de rei vendic. & in l. falsus. colum. 3. C. de furt. Alex. cons. 119. in vol. 1. Practica Papien in d. verbo præscriptionis, num. 21. alias tradit auth. Balb. in d. 4. par. rep. l. Celsus, q. 2. sub num. 10. vbi istam esse communem opinionem præsupponit, attentis his, quæ sub num. 9. vers. & Bartolus tradit hic, dixerat, & huiusce rei ratio est, quoniã propositio talis in vna die verificari potest, vnde non elicitur conclusio, quod quis toto 10. annorum tempore possederit, pro quo facit textus in l. 1. § quod autem, vbi idem
29 Bart. dicit ff. de aqua quot. & æsti. † sed si testis cum copula deponeret, hoc modo: Titius possedit a 10. annis, & citra, tunc

tunc populæ eius virtus operaretur, vt continue possedisse intelligeretur, & sensus esset, quod possessionis initium fuit, iam sunt 10. anni, & quod postea hucusque possedir, ad quod facit cap. veniēs, extra de probat. & d.c, licet causam, Bar. tradit in d. l. Celsus. num. 19. latius Balb. sub modo citato, num. 10. vers. secunda habetur conclusio hanc pariter communem supponens esse Doct. ex Bar. sententiā. † Verumtamen vt omnes tollantur dubitationes, facias capitula, & positiones hoc pacto, videlicet, quod talis possedit talem fundum à decem, vel viginti annis citra, & per ipsum tempus, vel quod possedit per tempus decem, vel viginti annorum, proximo præteritorum: † Nam hæc dictio, per, totius temporis significat perfectionem. l. vrbana familia. §. pernoctare. ff. de verb. signifi. Bart. in d. l. Celsus, num. 25. & alibi idem, & alii, vt statim dicam: & ex hoc articulandi modo idem eueniret, ac si diceret, continue talis possedit spatio decem, vel viginti annorum, vt ex Bart. dictis colligere est; quo loquendi genere, vt clarius intentionem tuam probes te plurum hortor, vt etiam Papiē. in d. for. resp. rei con. d. ver. præscriptionis, nume. 22. Bartoli dicta in eundem resoluit modum, supradictam practicam & articulandi modum tradit idem Barto. in l. si post acceptam, in prim. ff. de rei vend. in l. Labeo, sub nu. 4. ff. de sup. leg. vbi in simili casu idem dicit, & in d. l. 1. d. §. quod autē. ff. de aqua quot. & æsti sequitur Bal. in d. l. indicia, circa finem. C. de rei vend. & a ii, quos citat Balb. in d. 4. parte rep. l. Celsus, sub num. 9. ac pariter secutus est Dominus meus Ceph. consi. 611. num. 37. † Circa autem hunc articulandi modum, vt testes recte deponant, aduertendum est secundum Bar. in d. l. si post acceptum, per illum textum in d. l. Celsus, num. 27. in l. more. C. de rei vend. per illum textum, & per eum tex. in l. nec bona. C. de præs. lon. tēporis, Quod quando articulus secundum praxim, quam tibi dedi, formatur, ita concipiatur; vt præscriptionem completam ante litem contestatam, inducat, specificando tempus, quo ante inchoatam litem finita dicatur præscriptio; nam si aliter formaretur articulus, & testes simpliciter, secundum articulum, deponerent, quod talis possedit per decem vel viginti annos proxime præteritos, intelligeretur à die te-

30 31 32

stimonii redditi, & sic tempus, quod post litē contestatam fluxisset, includeretur, vnde interrupta vsucapio diceretur, quod articulanti noceret. d. l. si post acceptum, & d. l. more. ff. & C. de rei vendic. & d. l. nec bona. C. de longi temp. præscrip. & conclusionem istam communiter esse receptam habes ex Balbo latius in d. 4. parte rep. l. Celsus, nu.
33 12. † Vlterius diligenter aduertere debetis, qui articulos producit, vel testes inducit, quod non simpliciter dicatur, quod talis possedit spatio decem, vel viginti annorum, quia talis confusus sermo testimonium nullum redderet, cum ignorari posset de quibus decem, vel viginti annis testes loquerentur, seu deponerent. Posset enim esse, quod testes sensissent de decem, vel viginti annis, qui ante per plures annos extitissent, & non de proximis, vel quod vnus testis de aliquibus decem seu viginti annis, alius vero de aliis sensisset, & sic essent singulares, & non probarent, vt per Barto. in d. l. Celsus, sub num. 29. & per iura, quæ allegat, sequitur Pap. in d. ver. præscriptionis, sub d. num. 22. ver. amplius, & late prosequitur Balbus in d. 4. par. sub nu. 18. in 6. conclus. vbi omnino vide, qui & sub numero 20. ver. vnde saluando, istam tradit esse receptam communiter sententiam. & quia quidam contrarium sentiunt, ipse Balb. sub d. num. 18. circa finem, quandam tradit pro conciliandis opinionibus distinctionem secundum Roma-
34 num, quam ibi vide. † Colligendo igitur circa istam Bartoli doctrinam singularem, & optimam, omnia, quæ dicta sunt, hoc modo articulare poteris, & testes inducere, vt dicatur, Titius possedit continue spatio decem, vel viginti annorum proxime præteritorum, ante inceptæ litis diem; itē, quod de præsenti tenet, ac possidet, & hoc vltimum fiat. quando de præsenti possessione non constat, vt superius dicebam. & scias, quod hæc sola non sufficerent, nisi & alia, quæ docui accederent: Ideo cautus sis, ne erres; Nec errabis tu, qui ingenium habes.

Cavt. CCI.

De præscriptionis interruptione, & actionis perpetuatione.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Praescriptio interrupta denuo inchoari potest, & eodem temporis spatio compleri, quod ante ad ipsam interruptam praescriptionem requirebatur, quomodo autem naturaliter, & ciuiliter interrumpatur praescriptio, traditur remissiue. nu. 2.*

Et vt ipsa praescriptio non modo interrumpatur, sed actio quoque perpetuetur, remedia habes, nume. 3. 6, 10. & 13.

4 *Praescriptio triennalis rerum mobilium quae mere fauorabilis est, litis contestatione interrumpitur, saltem in effectu: qua in re consilium pro iudice traditur, quomodo sententiam pro actore ius suum probante ferat, quomodo lite durante talia immobilia sunt vsucapta, quae ante litis contestationem non erant. numero 5.*

7 *Iuramentum, si quis sibi in fine instrumenti deferri faciat, actionem eam perpetuam ad annos 40. contra debitorem reddet.*

Quod tamen iuramentum parum operatur, quia etiã absque eo debitor in mala fide consistens, & eius haeredes perpetuo non praescribunt. num. 8.

9 *Statutum praescriptionem inducens, etiam data mala fide, non valet.*

11 *Restitutio in integrum, quia litis contestatione non perpetuatur, non potest etiam fideiussoris datione perpetuari.*

12 *Fideiussor pro eo etiam accedere potest qui iudicis officio conueniri potest.*

14 *Praescriptio mere odiosa citatione quidem interrumpitur, sed actio non perpetuatur: nam eodem temporis cursu finiri potest.*

15 *Statutaria debiti praescriptio citatione interrumpitur, & eodem temporis cursu praescribi denuo potest, & sub num. 16.*

16 *Statutum, quod vult debitum decem annis praescribi posse subrogatur in locum praescriptionis 30. annorum.*

PRæſcriptio qualiter probetur audiſti in præcedenti cautela, quomodo autẽ interrumpatur, & actio perpetuetur, hic dicam.

1 Primum igitur ſcias, † quod quando eſt præſcriptio interrupta, poteſt denuo ex integro inchoari, vt eodẽ tẽporis curſu, qui in interrupta præſcriptione requirebatur, regulariter expleri poſſit, vt probatur per text. in l. ſi ædes. §. libertas, vbi not. Bar. ff. de ſeru. vrb. præd. Id quod tradit Bal. in tract. præſcrip. 3. par. 6. & vltimæ part. principalis. in principio, vbi præmittit ad primam quæſtionẽ, nu. 1. & incipit

2 illud principium, expedita. † qualiter autem præſcriptio interrumpatur, & naturaliter, ac ciuiliter, vide apud Barr. ac alios in l. naturaliter. ff. de vſucap. quo loci latiſſime habetur per Doctores hæc interruptionis materia, circa cuiuſcunque generis præſcriptiones. Verum, vt præſcriptio ipſa non modo interrumpatur, ſed etiam actio, vſque ad annos quadraginta perpetuetur, remedium eſt primum,

3 quod † lis contra præſcribentem conteſtetur, quo caſu dicta inducitur perpetuatio, vt eſt text. in l. fin. C. de pręſcrip. 30. vel 40. ann. in l. 1. § ad hæc. in fi. C. de an. excep. & tradit glo. in l. cum notiſſimi, in verbo, ſolam. C. de præſcript. 30. anno. quod procedit non modo, ſi eſt facta litis conteſtatio animo litem proſequendi, ſed etiam, ſi duntaxat eſt facta animo præſcriptionem interrumpendi, & actionem perpetuandi, nec mox vlterius progrediendi, vt eſt glo. ordinaria in dicta lege finali, quæ eſt gloſſa prima. C. de præſcript. triginta annorum, quam communiter ſequuntur Doctores, vt tradit Balb. in dicto tract. præſcrip. quarta quæſtio. dicta tertia part. vltimæ part. prin. ſub numero trigeſimotertio, verſic. ſed iſta limitatio. Licet autem Bart. in dicta lege, naturaliter, numero decimonono, verſiculo, circa quod eſt ſciendum, & in lege, ex hoc edicto, ſub numero quarto. ff. de eo, per quem factum erit, &c. dicere videatur, quod mere fauorabilis rerum mobilium triennalis vſucapio litis conteſtatione non interrumpatur. Id tamen

4 procedere declaratur, † vt ſi quidem ipſo iure talis vſucapio litis non interrumpatur conteſtatione, ſed cum effectu bene interrumpitur: actori enim intentionem ſuam probanti res, licet ſit poſt litis conteſtationem vſucapta, reſtitui-

restituitur, vt est casus in l. g., si post acceptum. ff. de rei vend. & tradit Barto. in lege si, [illegible], § si rem, numero primo, ff. de vsucap. pro empt. & in lege, sicut, sub numero secundo. C. de praescript. triginta annorum, traditque Practica Papien. in forma respon. rei conu. in verbo praescriptionis, numero vigesimosexto. Caeterae autem praescriptiones siue mere sint odiosae, vt est illa triginta vel quadraginta annorum: siue mixtae, vt est illa decem inter praesentes, & viginti annorum inter absentes, ipso iure, & cum effectu litis contestatione interrumpuntur, vt in praedictis locis Doctores. † Et ideo in hac mere fauorabili triennii 5 vsucapione talis per iudicem seruetur modus. Quia si lis est contestata pendente iudicio, nihilominus vsucapio currit: vnde si interim triennii tempus compleatur, & actor de iure suo probauerit reum condemnet, & quidem ad rem restituendam, non obstante vsucapione, non tamen rem petentis esse pronunciet, vt ita voluisse Balb. apparet in dicto eius tractatu dictae tertiae part. sextę & vltimae partis principalis, dicta quaestio. quarta, numero tertio, & in qua quaestione ipsum circa hanc litis contestationis interruptionem cum suis ampliationibus, & limitationibus latissime vide. † Secundum est interruptionis re- 6 medium, quo etiam vsque ad annos quadraginta, actio perpetuabitur, Iuramentum, quod procedit, tam in iudiciali iuramento, quam in extraiudiciali, secundum Bartolum, & communiter Doctores in lege, nam & postea. §. si is, qui tẽporali. ff. de iureiuran. Borguinus Caualc. in tract. de vsufruct. mul. relicto, sub numero centesimoseptuagesimo. vnde Barto. ipse in dicto §. si is, qui infert, † Quod si 7 in instrumenti fine quis sibi iuramentum faciat deferri, actionẽ eã perpetuã ad annos quadraginta, cõtra debitorẽ reddet, quod & tradit Rolãdus à Valle, cõsilio vigesimoquinto, nume. decimonono, volumine secũdo. † Sed, vt inquit Balb. in dicto tractatu, quarta parte vltimae part. pri. quae- 8 stione secunda, sub numero quarto, hodie iuramentum id modici videtur effectus, cum debitor in mala fide consistens, & eius haeres perpetuo non praescribat secundum communem opinionem: † Nec etiam valet statutum prae- 9 scriptionem inducens, data mala fide, vt late concludunt

communiter Canon. in capitulo finali, extra de præscrip. & per Balb. in tractatu prædicto, secunda parte tertiæ part. principalis, quæstione decimaquarta, per tot. vbi limitat, quando statutum prædictum valere possit, & huius rei quoque verba faciam in sequenti cautela, numero decimo. Tertium remedium est, † vt creditor adiungi faciat per debitorem fideiussorem super debito; nam perpetuabitur in annos quadraginta actio, si etiam per litis contest. perpetuari poterit, vt per gloss quam verissimam tenet Barto. & multum extollit in l. cum quis. §. si quis pro
11 reo, quæ est gloss. prima, in quarta solutione, ff. de sol. † Vnde restitutio in integrum, quia litis non perpetuatur contestatione. l. finali, & ibi gl. ss. in verbo finiendumque. C. de temp. in integrum restit. nec etiam fideiussoris datione perpetuari potest, vt est casus in dicto §. si quis pro reo, & per Barto. ibi. ex quo etiam t[illegible]xtum habemus,
12 † Quod pro eo, qui solo Iudicis officio conueniri potest, fideiussor accedere potest, vt & Barto. ibi not. numero
13 primo. † Quartum, & vltimum est pro creditore consilium, vt actio perpetuetur, sicut & per litis contestationem, vt scilicet rei hypothecatæ possessionem apprehendere procuret; inde enim fiet, vt non solum præscriptio interrumpatur, sed etiam in quadraginta annos perpetuetur, eo quod talis apprehensio litis contestationis [illegible] habeat, vt est casus & ibi pro hac cautela omnino vide in l. cum notissimi. §. imo, ac ibi not. Salicet. versiculo, nunc reuertor. C. de præscrip. triginta annor. reprobata gloss. opinione ibi, & pro his omnibus remediis vide B[illegible]um de præscrip. in dicta quarta parte vltimæ partis princip. quæstione prima, & secunda, per totam que eam partem de hac agit materia, vbi omnino videndus est. Sic igitur habes, quibus modis præscriptionem interrumpas, ita vt perpetuam reddas actionem. Nec mireris, si [illegible] altero per citationem interruptionem, Quia licet [illegible] diceres eo modo actionem [illegible] vsque ad triginta annos saltem extendi, vt videtur glossa in dicta l. ex hoc edicto, in verbo, tempore acquirat. ff. de eo, per quem factum erit. in dicta leg. cum notissimi, in dicto verbo, totam, & in leg. finali, in fine, in verbo, cognitio, Cod. de præscripe. triginta

triginta annorum. † Tamen re vera per ipsam citationem 14
tantum præscriptio interrumpitur (ea scilicet, quæ mere odiosa est, vt est textus in dicta lege, cum notissimi, in principio, & §. 1mo, traditque Balb. in dicto tract. præscrip. dicta tertia parte vltimæ partis princip. dicta quæstione quarta, numero tertio) vt mox idem temporis cursus denuo requiratur, vt sentit Barto. in dicta leg. ex hoc edicto, sub nume. quinto, versiculo, certe domini. Quod & ego verum puto, attento textu secundum casum suum, in dicta leg. cum notissimi, in principio, & ad hoc vide Franc. Mar. in decisione Delph. 327. numero primo, & secundo, parte secunda. † Ideo, si statuto caueatur, quod 15
debitum, si per decem annos, vel similiter petitum non fuerit, extinguatur, citatione siquidem illius debiti præscriptio interrumpetur, † Quia statutum illud in locum 16
præscriptionis triginta annorum, de qua in l. sicut. Cod. de præscrip. triginta annor. subrogatur, vt velle dicere videtur Barto. in dicta leg. ex hoc edicto, sub dicto numero quinto, & communem esse de hac re opinionem, laté deductis authoritatibus, tradit Balbus in dicta quarta quæstione, tertia parte vltimæ partis principalis, numero decimo. sed actio postmodum eodem temporis cursu à statuto requisito præscribi posset, vt & per Barto. in dicta le. & hoc edicto, sub dicto numero quinto.

CAVT. CCII.

De remittenda præscriptione, seu vsucapione.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptio, & vsucapio, an principaliter, vel secundario Resp. fauore inductæ sint, & nu. 3.*

2 *Præscriptioni, seu vsucapioni odiosæ pacto renuntiare non potest, etiam si sit statutaria præscriptio, vt nunmere quipto, renuntiatio tamen hodie superflua est,*

cum canonum iure nullo tempore quicquam malâ fide præscribi poßit, vt habes, sub numero decimo, versiculo, nam nec.

Verum quia hæc conclusio non sine aliqua difficultate procedit, ideo ad omnes remouendas dubitationes vt renuntiatio fiat, traduntur remedia, numero 11, & 17.

4 *Inducta principaliter ob priuatam vtilitatem, & secũdario ob publicam remitti non possunt per paciscentes, nisi iuramentum adsit, vt numero 19.*

6 *Præscriptio triginta annorum odiosa est, quia absque titulo, & bona fide, sola non petentis negligentia, procedit: præscriptio decem annorum partim est odiosa, & partim fauorabilis.*

7 *Præscriptio à statuto inducta, quod debitum per decem annos præscribatur, in locum præscriptionis iuris cõmunis est subrogata, ideo odiosa est.*

8 *Præscriptio statutaria longi temporis præscriptionem minuens eius assumit naturam.*

9 *Subrogatum eius naturam sapit, cuius in locum subrogatur.*

10 *Statutum, dicens, quod intra decem annos debitum suum non petens cadat à iure suo, per sacra iura reprobatur, nec valet.*

Præscriptio omnis mala fide procedens nõ valet, sub dicto numero decimo, versi. Nam nec.

11 *Vsusfructus, capitis diminutione omissus reassumi potest ex dispositione, qua peremptum repente ipsum remouet vsumfructum.*

13 *Res qualibet, vt facile ad proprium, & pristinum statum, atque naturam redeat, quid admittitur.*

14 *Hæreditas, vel legatum licet in alterius voluntatem expresse conferri nequeat; si tamen per velatam dispositionem id fiat, testantiũ voluntas sustinetur.*

15 *Emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, serui optio, & tutoris datio diem, vel conditionem non recipiunt: vnde per temporis, vel conditionis adiectionem in totum vitiantur sed si in his occulte conditio, vel dies insit, actus illi sustinentur.*

16 Locupletari non debet quis cum aliena iactura.

18 Renuntiari cum iuramento iuri potest, quod non ob meum fauorem, sed propter alterius odium introductum est.

20 Iuramentum operatur, vt actus eo modo valeat, quo valere potest.

21 Peccatum vbi imminet, ius canonicum attendendum est, & ei ius ciuile cedit.

22 Iuramentum facit, vt promissa in forma specifica seruentur.

23 Compensatio de liquido ad liquidum licet regulariter fiat, tamen secus est, vbi vnum debitum est iuratum.

PRæscriptionem, † & vsucapionẽ principaliter in publicum fauorem inductas esse, tradit Barto. in l. nemo 1
potest, numero 20. ff. de leg. primo, & in l. prima, per eum text. ff. de vsucap. (quod tamen an verum sit, inferius dicam.) † Ideo pacto illis renuntiari non posse, per l. 2
ius publicum. ff. de pactis. tradit idem Barto. in dicta leg. nemo. dicto numero 20. quem ibi sequuntur Rapha. Cum. Alexand. Aret. & Iason in vtraque lectura, cum aliis concord. de quibus Alexand. ibidem, & istam esse communem tradit ex Felino Ripa in dicta l. nemo, sub numero 104. & ex Præposito ac Felino ipso Balb. in tract. præscrip. quinta parte quintæ partis principalis, quæst. 6. sub numero primo, & numero seq. sed ipsam communem intellige, vt per Barto. ipsum in d. l. 1. de vsucap. sub numero 2. vbi inter odiosam, fauorabilemque præscriptionem distinguit, dicens odiosæ pacto renuntiari non posse. l. tamen si. ff. ad Maced. & quod ibi not. & quia pro bono publico (vt dictũ est) introducta fuit, facit quod not. in l. properandum, in prin. in verbo, triennii. C. de iudic. Illi autem, quæ fauorabilis est, renuntiari posse. l. quod si nolit. §. quid ita. ff. de ædil. edicto, facit tex. in l. fina. §. pen. ff. ad Velle. & quod not. gloss. in dicta l. tamen si, ad Maced. & ita secundum Bartoli distinctionem tenent Doctores nonnulli, de quibus Iason in d. l. nemo, in 1. lect. sub num. 80. versicu. cum distinctione tamen. & cum ea distinctione tenere Docto-

res in dicta leg. prima, de vsucap. & in dicta leg. nemo, tradit Cæpo. caut. mihi septuagesimaquinta, in fine. & licet Bartoli opinio, quod per pactum odiosæ præscriptioni derogari non possit, vera sit, tamen illius propositio, quod principaliter sit ob bonum publicum inducta, vera non est. † Principaliter enim ob priuatam vtilitatem inducta fuit, licet ob publicum interesse secundario, & ita procedit text. in dicta leg. prima, de vsucap. secundum Antonium de Butrio, in capitulo, cum non liceat, extra de præscrip. Angelus, Imola, & Alexand. in dicta l. nemo. & colligitur ex Bartoli doctrina in l. prima, ff. soluto matrimonio sub numero 25. Nec obstat, quod ideo præscriptioni renũtiari posset, argumen. l. penultimæ. Cod. de pactis. nanque
4 respondeo, † quod iuri principaliter ob priuatam, secundario ob publicam vtilitatem inducto renuntiari non potest, vt per Bart. in dicta l. ius publicum, de pact. & per Ang. Imo. Aret. Alexan. & Moder. in dicta l. nemo potest. conclusionem autem supra firmatam, quod per pactum præscriptionis cursus impediri nequeat, ampliat Barto. in dicta l. prima, de vsucap. numero tertio, & in dicta leg. nemo, numero vigesimosecundo, procedere, nedum in le-
5 gali præscriptione, † sed in statutaria quoque, si statutum dicat, quod debitum decem annorum spatio pręscribatur: quia (vt inquit Barto.) hæc præscriptio nõ petentis negligentia currit, & sic odiosa est. l. finali, in fine, cum gloss. C. de edicto diui Adriani tollen. Dy. in capitulo, possessor, extra de reg. iuris. in sexto. Nec obstat, si dicatur, quod illa l. finalis cum gloss. & Dy. loquuntur in præscriptione trigin-
6 ta annorum, † quæ bene odiosa est, cum absque titulo, & bona fide procedat, sola non petentis negligentia, præscriptio vero decem annorum mixta dicitur, non autem mere odiosa, vt præter glossam dictæ l. finalis, in fine, etiam tradit Christ. Por. in Rubrica, Institutio. de vsucap. ergo Bartoli fundamentum non procedit, nam motiuo huic Ias. in dicta l. nemo, columna antepenultima, sub numero centesimodecimosexto, in 2. lect. respondet, (vt & ego in pro-
7 xima præcedenti cautela, numero 16. dicebam) † quod ista statutaria præscriptio decem annorum est in locũ præscriptionis iuris communis triginta annorum subrogata:

Quod

Quod & in præcitatis locis Barto. sentire voluit: Ideo talis statutaria præscriptio odiosæ naturam assumit, secundum Baldum in lege, in contractibus, in principio, in primo, notat. per illum textum: Cod. de non numer. pecu. & in capitulo, si quis per triginta, columna vltima, si de feudo fuer. contr. vbi notat, † Quod præscriptio statutaria minuens longi temporis præscriptionem, eius assumit naturam: Idque propterea fit, † Quoniam subrogatum eius sapit naturam, in cuius locum subrogatur. l. si eum. §. qui iniuriarum, & ibi not. ff. si quis caut. Hic tamen est aduertendum, quod licet Alexander, & Iason in dicta lege, nemo, post alios sicco pertranseant pede cum hac Bartoli conclusione; quæ tale statutum valere præsupponit: attamen hoc verum non est, † quia statutum id per sacra reprobatur iura, tanquam propter malam præscribenti fidem peccati nutritiuum, vt non valere quoque voluit idem Barto. sibi contrarius (qui contrarium tenuit in lege, sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. sub numero tertio.) in lege, omnes populi. ff. de iustitia & iure, numero vigesimoquarto. vbi in terminis istis dicit, quod non valet statutum, quod qui per decem annos debitum suum non petierit, cadat à iure suo: Idem tradunt alii, quos refert, & sequitur Ferr. caut. trigesimaoctaua, numero secundo, vbi, & postmodum sub numero tertio & quarto, cautelas tradit, quibus tale statutum conualidetur, & ista est communis opinio, & vera, vt tenet Imola in dicta lege sequitur. §. si viam, columna secunda. in fine, cum duabus sequentibus, vbi ad contraria motiua respondet, & quod tale statutum non valeat data mala fide, tenent communiter canon. in cap. fin. de præscrip. & pro hac re late vide penes Balb. in tractat. præscriptio. secunda par. tertiæ partis princip. quæstio. quarta, Iacob. Phil. Por. in tertio libro côm. concl. conclus. quadragesimaquinta, vbi hinc inde pro hac quæstione relatis plurimis authoritatibus, concludit magis esse communem opinionem, quod tale non valeat statutum, mox ad id limitationes duodecim tradit. Hancq; pariter communiter teneri opinionem tradit Ripa in dicta lege, nemo, sub numero centesimodecimosexto. Nam nec ius ciuile sustinetur, dum vult, quod data mala fide tri-

ginta, vel quadraginta annis præscribi possit, iuxta tex. leg. secundæ. C. de constit. pec. l. sicut, leg. omnes, & leg. cũ notissimi. C. de præscr. triginta vel quadraginta ann. ac le. primæ. §. ad hæc. C. de anna. except. Etenim secundum cõmunem Doctorum opinionem Legistarum, & Canon. similis prescriptio prorsus exploditur, nõ modo in actionib. realibus, rebusque corporalibus, sed etiã in personalibus, & iuribus incorporalibus, vt post alios quãplures, quos ad hoc congerit, & sequitur, dicens istam esse magis communem, & in consulendo, ac iudicando ab ea non esse recedẽdum existimans, Francis. Viu. in libro secundo, com. opin. variorum, litera A. opinione 7. nu. 2. & 3. latissime habes penes Balb. in d. 2. parte. 3. part. prin. quæst. 13. quem pro hac re omnino vide cum suis limitationibus. Idem quoq; tradit ipse Balb. in 3. par. 4. partis princ. q. 3. num. 5. quam opinionem inquit esse veram, & tenendam consulendo & iudicando propter generalitatem regulæ. c. fin. extra, de prescript. Addo. Cæpo cautela mihi 46. Franc. Mar. decis. 436. nume. 2. par. 1. & Gozad. cons. 56. numero decimotertio, hanc quoque sequentes opinionem, vnde fit, vt in hisce præscriptionibus nec opus sit, quod quis remissionem earum desideret, adde etiam Fer. communem dicentẽ in prędicta caut. 38. in prin. & Portium in dicto 3. lib. com. conclus. conclus. 44. vbi pariter hincinde infinitis pene adductis authoritatibus, magis communem esse opinionem dicit, vt etiam in actionibus personalibus nunquam currat præscriptio, data mala fide, quod procedere ampliat, tam de iure canonico, quam ciuili, mox ipsam conclusionem tribus modis ampliat, & septem, ad eam tradit limitationes. Cæterum, quia modo tradita conclusio absque controuersia non pertransit; sunt enim ex aduersa parte Doctores graues admodum, (& Bar. ipse) diuersam opinionẽ tenentes, quorum meminit Viuius in modo dicto loco, num. 1. & Port. in prædicta conclus. 44. ac in dicto modo citata 13. q. Balbus referens qualis eorum sit in hac re opinio, cum alii sentiant antiqua iura tantum quo ad reales actiones, non quo ad personales esse correcta; alii vero audacius asserant nequaquam ciuilia ipsa iura corrigi, quorumque opinionem nec ego sequor, cum in ambiguo hæc

opinio

opinio, quæ animæ fauet, tutius teneri possit, aceius sim intentionis (cuius omnes esse debent,) vt semper illi adhæream parti, quæ æternæ beatitudinis viam sequatur. Idcirco, vt omnem prorsus contradictionem effugias, & aduersus præscriptionem semper munitus existas, duo tibi affero remedia, quibus præscriptio, etiam odiosa, siue mala fide concepta, & odio negligentis duntaxat introducta, tibi nunquam noceat. Et primum sane est remedium, † q inter te, aduersariumque tuum, seu eum, qui tecum cõtrahit, conuenias, vt quoties tempore actio finiatur, toties renouetur; vel si tempore obligatio finiatur, iterum deberi incipiat, quod quidem tradit remedium Barto. in dicta l. nemo potest, numero 22. per tex. l. sicut in annos, in principio. ff. quibus mod. vsusf. amit. vbi dicitur, † quod vsusfructus capitis diminutione amissus potest reassumi ex dispositione, quæ peremptum repente renouet ipsum vsumfructum. sic igitur ex vnius desinentia alterius resultabit origo, & pro hac Bartoli opinione adduco ego tex. in l. si vnus. §. quod & in specie dotis (tex. eo secundũ generalem, naturaque proditam rationem qua mouetur attento) ff. de pactis, vbi habetur, † quod facile quid admittitur, vt res ad proprium, & pristinum statum, atque naturam redeat. cum igitur quis antea teneretur, dicendum videtur, quod res ad pristinam obligationem pacto hoc reduci valeat, licet præscriptionis cursus impediri nequeat. secundo pro Bartolo adduco textum in l. si quis Sempronium. ff. de hæred. instituend. & in l. nonnunquam. ff. de condi. & demonst. vbi habetur, † quod licet hæreditas, vel legatum in alterius voluntatem expresse conferri non valeat, si tamen per voluntatem velatam id fecerit testator, eius dispositio, quamuis in idem recidat, perinde, ac si expressisset, sustinebitur. sic igitur in proposito nostro, licet expresse præscriptioni renunciari non posset, quin secundum iura ciuilia curreret, videtur tamen, quod hoc velato modo ipsa præscriptio, vel saltem eius effectus tolli queat. Tertio, & vltimo pro Bartoli sententia adduco textum in l. actus legitimi. ff. de reg. iur. (cuius legis fundamentum idem videtur, quod proximum superius est fundamẽtum) vbi habetur, † quod emãcipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio,

serui optio, & datio tutoris, diem, vel conditionem non recipiunt, & ideo per temporis, vel conditionis adiectionem in totum vitiatur, sed si occulte conditio, vel dies insit, actuum illorum quidam sustinentur, vt in acceptilatione, quæ illi fit, qui sub conditione debet, nulla habita conditionis mentione; nam si mox conditio euenerit, ille acceptilationis eius vigore liberatus remanebit, quod ita nō esset, si conditio in acceptilatione expressa fuisset. vnde in proposito nostro dicendum est, quod licet præscriptionis casum expressam non recipiat aduersus leges renuntiationem, tamen si suppresso modo sit comprehensa, actus sustineatur, & valeat. Et Bartoli opinionem hanc, atque remedium supradictum reperio secutos esse Cœpollā caut. mihi sexagesima quinta, & Boer. decis. 328. numero quinto, qui & alios allegant, quam opinionem ego quoque comprobarem, attentis supradictis iuribus, quę addebam ego, & attento quoque, quod isthæc opinio æquitatem conui-
16 net naturalem, cum excludat, † ne quis cum aliena iactura locupletetur, iuxta textum. l. nam hoc natura. ff. de cōd. indeb. nisi Balb. reperissem in dicto tracta. præscrip. quinta parte quintæ partis princip. quæst. sexta, sub numero 4. volentem ex his, quæ tradit Feli. in rub. extra de præscrip. columna penult. in septima fall. magis communem esse, & veram opinionem contra Bart. quod scilicet talia verba in præscriptionibus his nihil operentur, quibus expresse renuntiari non potest; eandemq; sententiam contra Bartolum, post Ias. comprobasse Ripam video in dict. l. nemo, sub numero 19. 20. & 21. & propterea adhuc illi, qui tutissime sibi, & omni prorsus controuersia remota, prospicere vellet, omnino cautum non esset. Secundum igitur, &
17 vltimum assero remedium, † vt penes renuntiationem siue penes supradictam cautelam, vel penes verba, quæ ad eam inducendam adduxi, iuramentum apponi cautus sis; tunc enim per tale iuramentum præscriptioni, omni penitus dubio remoto derogatum erit; nam vt inquit Alexander in dicta l. nemo potest, quem refert Balb. in dicta sexta
18 quæstione, quinta parte quintæ part. princip. numero 3. † Renuntiari cum iuramento iuri potest, quod in alterius odium introductum est, capitulo, significante. extra de pig.

† & et-

† & etiam iuri secundario ob publicam vtilitatē inducto, 19
capitulo, cum contingat, cum ibi not. extra de iureiu. ad
quod etiam vide Boer. dicta decisio.328 ad finem, & Rip.
qui cum Alexand. tenet in dicta l. nemo, nume. 121. vt saltem
præscriptione completa, res præscripta peti possit; nā,
vt inquit ipse Ripa, † iuramentum operatur, vt actus eo 20
meliori modo valeat, quo potest, per tex. in l. cum pater. §.
filius matrem. ff. de leg. 2. licet Feli. alleget in d. Rub. de
præscr. distinguentem inter iuramentum specificum, &
generale. Pariter iuramento fieri, vt omnis prorsus sit sublata
præscriptio, tenent Angelus, & Roma. in dicto §. si
viam, gloss. Bald. & Imo. in dicto capitulo finali, extra de
præscrip. & Iaffred. post alios nonnullos ab eo relatos decisione
centesimaquadragesimaoctaua, incipien. actiones
personales, quos refert Viu. in dicta opinione septima,
sub numero quarto, rationem subdens, quia vbi † de peccato 21
vitando agitur, lex secularis Pontificiæ cedit, & subiicitur,
quoad vtrunque forum, vt est gloss. ordin. in reg. possessor,
extra de regulis iuris, cum qua transeunt ibi Francus,
& omnes, & Feli. in capitulo, in causis, columna secunda,
extra de test. in capitulo primo, columna octaua, & in
capitulo, Ecclesia, colum. decimasexta, extra de constit.
Aliam ego addo rationem, nam † vbi in contractu iuramentum 22
inseritur, illud in forma specifica attendi debet,
quod in ipso contractu conuenit, vt ego copiose probaui
supra cautela sexagesimaoctaua, numero sexto, in litera. I.
sed si iuramentum præscriptioni non obstaret, certe alio
modo quod debitum esset, tolleretur, quam eo quo promissum
esset modo. ergo ipso iuramento specifice omni
tempore id præstandum est, quod quis debere promisit,
nam & in simili videmus, quod † licet regulariter de li- 23
quido ad liquidum fiat compensatio. l. si constat, & l. finali,
C. de compens. ac §. in bonæfidei, Inst. de action. si tamen
quis iuramento promiserit, de debito iurato ad non
iuratum compensatio non admittetur, vt communem inquiunt
esse opin. Ias. in l. eum, qui. §. si iurauero, sub numero
quinto, ff. de iureiur. Viuius in primo tomo cōmunium
opinionum variorum, litera C. versiculo, compensatio
licet fiat, Eman. Soar. in Thesau. recept. sent. litera C.

numero 151. & alii, de quibus ego supra, litera C. cautela vigesimaquarta, nu. 2.

CAVT. CCIII.

De tempore immemoriali probando.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo tanti temporis, cuius initii memoria non sit, quos operetur effectus, & nu. 1. 2. 3. 4. & 5.*
Quod quidem talis cõsuetudinis tempus quomodo probes, consilium datur, nu. 6.
Communis omnium opinio quomodo probetur, remissiue, & quot testes requirantur.

PRæscriptionem, seu tanti temporis consuetudinem, quod hominum memoriam excedat, multos notabi-
1 les operari effectus videmus; † Quia eius temporis vsus, & obseruantia vim habet concessionis, & priuilegii in his, quæ sunt Principi reseruata, c. super quibusdam. §. præterea, extra de verb. signifi. & ibi not. c. contra morem, centesima distinct. cap. si. 18. q. secunda, ad hoc vide textum in l. hoc iure. §. ductus. ff. de aqua quot. & æst. l. fina. C. vecti-
2 galia noua institui non posse. † similiter ea consuetudo longissimaque obseruantia veritati æquipollet, glos. 1. hoc
3 not. in l. prima, C. de seru. † Neque est necessarius tali in casu titulus, aut tituli allegatio, vt in cap. 1. cum ibi not. per Archid. & Ioan. And. extra de præscrip. in sexto, & not. Innocen. in capitulo, cum Ecclesia, de cau. posses. & Baldus, in
4 titulo, de pace Const. in verbo, sicut ab antiquo, † Nec etiam necesse est docere de vtentium aliqua bona fide, vt not. in locis prox. allegatis, & Anto. de Butrio, in capitulo finali, de consuet. dum tractat, quæ sit inter consuetudinẽ,
5 & præscriptionem differentia. † Porro ex longissimi temporis vsu bona fides præsumitur, vt not. Ioannes Andr. in Additione ad Specu. in titulo, de testibus, §. nunc videndũ, in prima Additione magna, in versiculo item, vt scripsi, & Archid. in dicto capitulo primo, de præscrip. in sexto & ad quod

quod vide Bartolum in l. finali, C. vnde vi, num. 17. & Angelum, in l. penultima, C, quibus nō ob. longi temp. præscrip. in l. eum, qui. §. finali, ff. de Publicia. & in l. super longi. C. de præscrip. longi temporis. Hos igitur, & plurimos alios illud immemoriale tempus operatur effectus: quapropter si id in tuis istiusmodi negociis probare poteris, plurimum tibi afferet vtilitatis. Hoc autem tempus, vt probetur, consilium tibi trado, † quòd per testes ostedas, communem esse opinionem memoriam in contrarium non extare, & nunquam aliquos audierunt, qui eius rei se memoriam habere dicerent, vel assererēt, se audiuisse aliquos dicentes, se recordari, aut dicentes, se intellexisse ab aliquibus, quod recordabantur, & sic sursum versum in infinitū adeò, quòd testes isti omnem prorsus elidant memoriæ scintillam, iuxta modum textus, quem tibi obiicio videndum ante omnia in l. si arbiter, cum ibi notatis. ff. de probationibus, & vt not. gl. & Doct. in d. ca. 1. de prescript. in 6. in gl. fin. Cano. in c. quid per nouale, & in c. veniens, extra de verbo. sign. lib. 6. Spec. in tit. de probat. §. 1. vers. vltimo quæritur qualiter, &c. & sequitur Bart. in lege secunda, §. item Labeo, ad finem, de aqua pluu. arcen. sed non ita clare exprimit. † Quomodo autem communis probetur opinio, vide penes Bart. in l. de minore. §. plurimū. ff. de quæst. num. 19. ac per duos saltem testes communem hanc hominum opinionem probari posse tradit Spec. in modo citato loco, & pro quo vide quæ dixi supra cau. 133. num. 6.

CAVT. CCIIII.

De protestatione prætori fienda, cum eis durante officio contra aliquem quid in ipsius præiudicium facit.

SVMMARIVM.

1 *Prætor eius durante magistratu conueniri nequit. Vnde si in subditi præiudicium aliquid facit, remedium datur, quomodo subditus hic se aduersus prætoris iniuriam muniat. num. 2.*

Et coram quo sibi iste consulat. num. 3.

4 *Metus iustus aduersus pratorem qualiter probetur, & num. 5. limitando ut num. 6.*

7 *Protestationis forma qua sit, quādo ob nouum opus pratoris fit, & qua forma nuntiationis post adimpletum officium, remissiuè, num. 8.*

1 PRætor durante † eius officio conueniri non potest. l. pars literarum. aliàs incipit, magistratus. ff. de iudiciis, & l. nec magistratibus. ff. de iniur. † Ponamus modo, quòd subditus eius iurisdictioni aliquis iniuriam ab eo patiatur, ob quam, nisi statim prouideat, graue damnum eidem immineat, vt puta, si prætor nouum faceret opus in alicuius subiecti præiudicium: Quo remedio talis subiectus prætoris violentiæ obuiam ibit? Certè videtur esse textus optimus, secundum eius puritatem intellectus (prout & gl. 1. ibi in prima lectura intellexit, cui assentiunt Barto. & alii) in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de ope. noui nunt. qui apertè consilium tradit (vt & prædicta glo. docet) vt nō nuncietur quidem prætori ipsi, quia (vt dixi) conueniri nequit, & ob quam rationem ad id communiter mouentur Doctores, vt ibidem ostendit Ias. sub nume. 1. versicu. & sic Bart. quamque rationem in vers. quid tenendum, ipse quoque tenet explosis aliis intellectibus Dyni, Alber. Raph. Cum. & Iacob. Put. sed protestetur denunciari non posse, demum eius finito officio nouum opus nunciari debet, & retro nūciatum fingitur. vnde si interim, quid post factam protestationem superædificatum fuerit, demoliendum erit. † Sed punctus est, cui hæc protestatio fieri debeat,
3 Dicta glos. prima in dicto §. si quis. dicit, quòd ipsi prætori, vel coram vicinis fieri debeat. Quod tamen declarat Barto. ibid. in princip. vt scilicet, quando non est de iudice timor, eidem ipsi protestatio fiat: si vero probabiliter iudicis persona timeri potest, coram vicinis fieri potest. l. fin.
4 C. qui per metum iud. non appell. iustum † autem metum probari inquit Bart. in d. §. si quis ipsi. quæstio. 5. si manifestum fiat, talem iudicem solitum esse appellantes ab eius gestis incarcerare, aut illis iniuriam inferre, vel quòd minatus fuit, quod tales personas in carcerem truderet, & similia,

milia,& ita quoque tenent Hostien Io. Andr. Ant. de Butr. Bald. & Imo. in c. fin. extra de appel. quos ad id refert Alex. in d. §. si quis ipsi, sub num. 15. & subdit num. sequenti, dicere Baldum, in §. iniuria, de pace iur. firman. quod † etiam 5
solus terribilis iudicis vultus iusti metus causa esse potest, pro quo allegat no. per Ioan. Andr. in c. quia propter, de elect. verum si † iudex malefactori alicui minatus fuisset 6
& terribilem se ostendisset, non per id tamen iustus timor induceretur, vt declarat Bald. in l. vnica. C. de conf. ssis, qui dicit secundum hoc debere intelligi not. per Bart. in d. §. si quis ipsi, & hoc est etiam de mente ipsius Baldi, in dicto §. iniuria, & facit text. in l. respiciendum. ff. de pœnis, & ita vide Alex. d. §. si quis, num. 17. Plenius autem circa istum metum videas omnino ipsum Barto. in d. §. si quis. q. 6. cum quatuor seq. & adde, quæ tradit ibidem Ro. & Alex. nu. 19. cum nonnullis sequentibus dum quinque eas Bartoli prosequitur quæstiones, & vide quoq; Ancha. cons. 299. Card. cons. 137. & Alex. cons. 16. lib. 3. qualis † autem debeat esse 7
protestationis forma, quæ interim fit, tradit Bar. in d. § si quis q. 11. Itidem † qualiter post finitum officium nuncie- 8
tur, habetur ex ipso Bart. q. 13.

CAVT. CCV.

De precario per mediatæ personæ intercessionem in rebus tertii introducto.

SVMMARIVM.

1 *Precarium quid sit, & vnde descendat, quid differat à donatione, & in quo commodato simile sit, ac ab eo differat. Reuocaturq; precarium, etiam si de non reuocando pactum interuenisset: remedium tamen indicatur, quomodo etiam in precario fiat, vt reuocare non liceat sub num. 1. circa finem.*

Verbis lex imponi non debet, sed rebus, sub num. 1. vers. quod esse.

2 *Commodatum ad certum vsum conceditur.*

3 *Precarium an tu a Sempronio, an vero à me habere dicaris, si me rogaueris, vt Sempronii re vtaris, deinde*

ego Sempronium rogauero, & ille concesserit? deciditur, quod a me habere dicerus.

Item an Sempronius mecum, quasi a me rogatus interdictum habeat? dicitur, quod non, num. 5.

Traditur tamen cōsilium, qua actione Sempronius aduersus me pro alio rogante agat, num. 6

Precario ab illo habes, verba hac quid significent, seu ostendant.

1 PRecarium † illud est, quod precibus petenti vtendum tandiu conceditur, quandiu is, qui concessit, patitur, quod liberalitatis genus ex gentium iure descendit, & distat à donatione: nam quod donatur irreuocabile est, quod vero precario conceditur, ad cōcedentis libitum reuocatur: simileq; est commodato in hoc: nam & qui commodat, sic commodat, vt acipientis rem non faciat, sed vt ei re cōmodata vti permittat, de his est tex. in l. 1. ff. de precario, verum a commodato in eo differt: nam precarium, sine certi vsus præfinitione conceditur, vnde quandocunq; reuocari potest. l. cum precario. ff. eod. & intātum verum id est, vt etiam si pactum de non reuocando interueniret, nihilominus reuocari posset, vt tenet Barto. per d. l. cum precario, in l. vbi ita, de donat. causa mortis, & Doctores in d. l. cum precario, ac vide post Barto. quæ pro hoc tradit ad ipsum Bartolum Andreas Barbatia in d. l. cum precario. in verbo, & per hoc dicimus, ac Doct. quos in simili negocio allegat in eodem verbo P. Paulus Par. bene posset hoc in casu quis vti remedio, quod tradit Barto. in d. l. vbi ita, versicu. si verò nullum nomen, quod comprobatur ex traditis per Ias. in l. fin. in 2. not. num. 2. ff. de cond. ob cau. quòd scilicet in concedendo nullum contractus nomē exprimatur, sed simpliciter dicatur hoc modo, concedo tibi fundum hoc pacto, quòd non liceat reuocare: nam tunc, quia precarii nomen, vel alterius non est expressum, intelligitur de eo, quod ex verbo colligi potest, sed vix erit, vt apud cautum virum (prout hodie plerique sunt) cū re vera precario concedere velit, illud obtineas,

2 † commodatum autem ad certum conceditur vsum: proinde aduerte, quòd semper vbicunque de commodato tractatur, statim vsus supponēdus est,

est, ad quē res concessa. si enim dicitur cōmodaui equū, vt ad villam duceres, pecuniam, vt diues videaris, vt ff. de commod. 3. §. vlt. l. 4. & l. sicut. §. sed interdū, ac l. vlt. sic etiam dicitur, scalas commodaui, vt fenestris apponeres, vt Inst. de oblig. quæ ex deli. nascunt. §. ope & consilio, & ita not. in d. l. 1. ff. de precar. & tradit Azo in summa. C. de cōmoda. num 4. qui sub num. 5. eorum damnat opinionem volentium tunc dici commodatum, cum dicitur, commodo, sed precarium esse, cum dicitur precario concedo, idq; dictum ridiculum ait, cum hoc pacto verbis tantum, non rebus lex imponeretur, quod esse non debet. l. omne. C. com. de leg. & Instit. de lega. §. sed olim quidem. Circa autem precarium illud quæsitum fuit, † si me rogaueris, vt 3
Sempronii re vtaris, deinde ego Sempronium rogauero, vt concederet, & ille, dum mihi præstitum vult, concesserit, an tu à Sēpronio, an vero à me precario habere dicaris? & Venuleius quidem in l. quæsitū. ff. eo. respondit, te à me, non à Sempronio precario habere, & quòd ego tecum de 1
precario agere potero; Sempronius autem non aget cum te, quia inquit ibi Iurisconsultus, † hæc verba, ab illo pre- 4
cario habes, ostendūt ei demum competere interdictum, à quo quis precario rogauit, non ei, cuius res est: † An ta- 5
mē Sempronius mecum quasi à me rogatus, interdictum habet? & in dicta lege Iurisconsultus idem respondet non habere, quia non habeo precarium, cum non mihi, sed alii impetrauerim: consilium tamen Venul. ibi tradit, † quòd 6
Sempronius mandati actione contra me agat, si mandante me tibi dedit; At si id non mandato meo, sed magis me intercedente hoc fecerit Sempronius, consilium traditur, quòd in factum actione aduersus me agat.

CAVT. CCVI.

De primo decreto aliis quoque vtilitatem, quàm ei, pro quo interponitur, afferente.

SVMMARIVM.

1 *Decretum primum ad Veri creditoris requisitionem interpositum aliis quoque creditoribus prodest.*

Quod tamen intellige, vt num. 2. 5. 8. 9. & 10.
Et quando istud primum decretum ad vnius petitionē interpositum aliis prodest creditoribus, illi alii creditores processus facti ad primi petentis instantiam copiam petere possunt, num. 7.
Ac vt in hoc casu, quando decretum ad vnius instantias interpositum tibi prodesse debere prætēdis practicare scias, consilium datur nu 8. & quanto tempore beneficium tuum duret, num 9.
3 *Creditor licet olim ex primo decreto immitti posset in possessionem omnium bonorum debitoris, hodie tamen non potest immitti vltra debiti modum.*
4 *L. cum vnus. ff. de bon. auth. iud. poss. nō est per ius Authenticorum dempta.*
6 *Vigilantibus magis, quam dormientibus iura subueniunt.*

1 PRimum † decretum veri creditoris requisitione interpositum aliis omnibus creditoribus prodest, non ita si primus, cuius instantia decretum interpositum fuit, non vere, sed putatiuè creditor extiterit, de hoc est textus in l. cum vnus. ff. de bon. auth. iud. possiden. ibi glos. & Barto. ac Ant. Negus. in tract. de pign. in 2. memb. 3. partis prin. q. 8. nu. 10. vbi vsque ad num. 12. ponit ad hanc reg. & ampliationes, & limitationes, quas ego hic non prosequor, sed nonnulla duntaxat attingam, quæ ad institutum nostrum
2 faciunt. Plane l. prædictæ textus † hodie sic est attendendus, vt procedat, cum creditor primus, qui ex primo decreto in bonorum debitoris possessionem missus est, sit tantæ summæ creditor, quòd ipsius debitoris substantiam
3 totam capiat: † Quia licet Digestorū iure olim posset creditor ex primo decreto immitti in omnium bonorum debitoris possessionē, rei seruandæ causa, etiam si debiti summa minor esset, quàm debitoris bonorū valor. l. 1. ff. quib. ex cau. in poss. eat. iure tamen Authenticorum hodie effectum est, vt ex primo etiam decreto creditores in debitoris bonis vltra debiti declarati mensuram non immitantur, auth. ei qui, & in corpore vnde sumitur. C. de bon. authen.
4 iud. poss. † Nec vtique per illud Authenticorum ius hæc lex,

lex, cum vnus, inefficax facta est: Ideo: quia cum centum duntaxat in debitoris bonis essent, & ille, qui primus possessionem ex primo decreto obtineret, centum prætenderet, inconueniens esset alios eorum credito, & iuribus priuari, quod verum non est, vt per glos. primam, in fi. in d. l. cum vnus, quam sequitur ibi Bart. num. 5. quem etiam vide in l. si & iure, sub num. 1. vers. Hodie vero. ff. qui pot. in pignor. habean. & Neguf. in d. 2. memb. 3. part. sub d. numero 10. versic. Tertio restringe. Non obstat tex. in l. si non expedierit. §. in principio. ff. eodem, de bon. author. iud. possid. iuncta l. pupillus. ff. quæ in fraud. cred. vbi habetur, quando ex pluribus creditoribus vni non maligne petenti, neq; per gratificationem soluitur, illa solutio non communicatur, etiam si alia non sint bona, vnde aliis subueniatur, vt & illa verba, & interea res deterior, &c. ac textus generalitas in 2. respon. d. l. pupillus, probant. Quia respondeo, quòd illa solutio in casu illo solùm respectu eius, cui soluitur, fit: sed in casu immissionis in possessionem dicitur, quòd alii etiam immissi videntur. d. l. cum vnus, & in l. fi. C. de bon. author. Iud. poss. Ideo nimirum, si cum de præiudicio irreparabili tractatur, primum decretum etiam aliis proficit, propterea textus contrarii non obstant, maxime, quia solutio plenam respicit satisfactionem, primum autem decretum nequaquam, cum nec possessorem, nec dominum, sed simplicem eum faciat detentatorem, qui custodiæ causa immissus est l. 3 §. fin. ff. de acquiren. poss. cum simil. Propterea dicitur in l. qui autem. §. sciendum. ff. quæ in fraud. cred. quod solutio ante bona possessa creditori facta soli creditori prodest, cui soluitur, post bona vero possessa, cum iam omnium creditorum conditio par facta sit, non ita dicendum est. Patet igitur verum illud esse, primum decretum aliis etiam creditoribus tunc proficere, cum immissio in tot bonis facta sit, quot debitoris substantia capiebat, vel etiam, per eandem rationem, in tantam partem, quòd mox ex superfluo cæteris plenè satis fieri nō possit: etenim opinor, †quòd si post factā hanc primi decreti interpositionem, alia superessent bona ad satis faciendum cæteris creditoribus plenè sufficientia, ista primi huius creditoris immissio aliis non prodesset, argum. 5

tex. in d. l. si non expedierit. d. §. 1. 2. resp. sicut enim ibi solutio per gratificationem vni facta, rectè fit, nec, cum bona alia supersint, cum cæteris creditoribus communicatur, licet communicanda essent, si bona non superessent: ita quoque in primi decreti casu, quando bona supersunt, vnius immissio aliis nõ prodest, licet tunc prodesset, quãdo bona non superessent, vt dictum est, & quem textum Barto. in d. l. cum vnus, num. 6. ad id allegat, licet postmodum se dubitare dicat, & hoc indecisum omittat, quod tamen affirmare videtur ipse Barto. in d. l. si & iure, sub d. n. 1. versic. sed si alii vellent immitti, & Neguś. in dicto versicu. Tertio restringe, vel in versic. Nam si vltra, quod & verissimum arbitror: nam si hoc casu aliis etiam creditoribus primum istud decretum prodesset, absurdum illud introduceretur, vt primum illud decretum primi creditoris fauore interpositum in eius damnum indebitè verteretur, quod ferendum non est. l. quod fauore. C. de legibus, stante maximè, quia sumus in casu, in quo dici apprimè potest
6 (extantibus, scilicet bonis aliis sufficientibus) † vigilantibus magis, quàm dormientibus subueniri posse, d. l. si non expedierit. d. §. 1. d. l. qui autem. d. §. sciendum, & d. l. pupil-
7 lus, ff. quæ in frau. cred. cum sim. † Quatenus autem cæteri creditores decreti primi pro vno interpositi beneficium habent, notandum est, secundum Barto. in d. l. cum vnus, num. 4. & Bald. in l. fin. versi. pone debitor. C. de bon. auth. iud. quòd isti alii creditores petere poterunt copiam facti processus à Notario ad vnius creditoris petitionem, quia eorum interest, sibiq; ipsis prodest. vt autem ipsam legem,
8 cum vnus, practicare non ignores, caue, † quòd si ad primi petitionem decretum interpositum est, Tu venias, & de credito tuo fidem facias, citato debitore, vt ad fidem de debito faciendam adsit, & tunc statim possessionem sicut
9 primus, ingredi poteris, nec nouo erit opus processu. † Ad quod faciendum si præsens eris, biennii; si absens, quadriennii spacium habebis, vt in d. l. vlt. C. de bon. authen. iud. possid. & ita etiam consilium tradit Barto. in d. l. cum vnus. num. 2. quem etiam vide ita tradentem in d. l. si & iure, sub d. num. 1. versic. quandoque ille, & cum eo Neguś. in prædi-
10 cto 2. memb. sub d. num. 10. versi. 4. restringe. expensæ † au-

tem

tem sunt contribuendæ secundum crediti portionem cum creditore primo immisso, vt est textus in d.l.fin. C.de bo. auth.iud.poss.no.in d.l.cum vnus, Bart. in d.l.si & iure.d. versic.quandoque ille, ac Negus.in dicto versic. quarto restringe.

CAVT. CCVII.

De impetratione, quæ à Principe fit.

SVMMARIVM.

1 *Concessio Principis simpliciter facta, semper intelligitur sine alterius incommodo.*
Ampla, num.2.
Et consilium datur, nu.4. quomodo quis à principe concessionem procuret, quæ in alterius præiudiciũ vertatur; & in quibus tale consilium prosit, necne, habetur, num.5.
3 *Verba potius impropriari debẽt, quàm quòd tertio præiudicium afferatur.*

PRincipis † concessio simpliciter facta semper absque alterius incommodo intelligitur. c. super eo, de offic. deleg.&c.quamuis, de rescrip.in 6.l.2.§.meritò.ff. ne quid in loco pub.& l.nec auus.C.de emancip.liber.Ias.in l.Gallus.§.& quid si tantum, num.63.de lib.& posth.Dec.cons. 271.num.2.cons.389.num.4.& cons.544.num.34 D. meus Ioan.Cæph.cons.6.num.1.28.num.5.96.num.5.132.n.162. 235.num.17.454.num.26.&573.num.22.& alibi quamplures alii. † Quæ sanè conclusio procedit etiamsi motu proprio concessio fiat, vt no. Hostien. & ibi Abbas, post alios sequitur, in c.causam, quæst.2.extra de test. † & verba potius impropriari debent, quàm quòd tertio præiudicium inferatur, vt dicunt Bald.& Card.in d.c.super eo, per illum tex.& ita vide Decium cons.520.sub num.3.& in cons. 689. num.9. † Quando autem concessionem, siue beneficium à Principe, ex quo tertio præiudiciũ aliquod paratur, omni modo cupis obtinere, consiliũ est, vt istud impetrare procures: ita enim fiet, vt priuilegium expresse in tertii præiudicium concessum valeat, ad quod est tex.in d.l.2.§.si quis 1 2 3 4

5 à Principe,ff.ne quid in loco pub.†Quod tamen consilium ad gehennam ædificare potest, & naturæ ius non patitur, vt cum aliena iactura locuples fias,l.nam hoc natura. ff.de condic.indebiti,idque consilium meritò restrictum reperitur,quoniam ipsum procedere bene posse pro te scias in his,quæ contra ius ciuile sunt,in quibus nõ magnum existat præiudicium, non verò in his, quæ aduersus ius gentium,vel publicam vtilitatem existant, vel magnum afferant alicui incommodum,vt per glos. & Barto.in l. 2.C.de prec.imp.offer.& per glos.ac vt declarat Barto.in l.fin.C.si cont.ius, vel vtil.pub.& ita communiter teneri refert Bened.de Cap.reg.102.n.12 cuius dicta sunt eiusdem nomine transcripta in lib.2.com.opin.variorum litera P. nu.39. de materia autem, an princeps ius tertio quæsitum tollere possit, & quo pacto id ei liceat,vide penes Barto. in prima constitutione.ff.in princip.num.6.& in d.l. fin. C.si contra ius, &c. Doct. in c.quæ in ecclesiarum extra de constitut. latè Iason in l.Barbarius, num.24. vers. circa duas vltimas, vsque ad num.45.ver.extra gl. Petr. Pau. Paris. ad Bart.in l. item si verberatum.§.1.ff.de rei ven.& Franc. Viu. in libro primo communium opin.variorum,litera P. versic. Princeps de plenitudine,cum his quos ibi allegat.

CAVT. CCVIII.

De Principis gratia tam ad pœnam, quàm etiam ad infamiam, & ad alia porrigenda.

SVMMARIVM.

1 *Gratia,quam alicui facit Princeps,quando ad pœnam tantum, & quando ad famam, & alia omnia extendatur, & sub num.4 versic. quin & Bar.consiliumq; affertur pro obtinenda plena omnium gratia,num.2.3.& 4.*

5 *Bannitus restitutus non recuperat bona confiscata, in alium translata. amplia etiam si Princeps expresse dixerit,num.6.Remedium tamen datur ad hoc,numero 7.*

Quin

Quin & fructus a fisco perceptos non recuperat, siue & alius priuatus perceperit, num. 8.

Doctor collegio restitutus non recuperat priorem locum in praeiudicium eorum qui medio tempore sunt doctorati. Vt habetur sub num. 5. Vers. in simili.

PRincipis † gratia, quam condemnato alicui de delicto facit, quandoque ad pœnam tantum restringitur, quãdoque & ad pœnæ, & ad famæ omniumque restitutionem extenditur, quod omne in principis rescripto animaduertendum consistit: nã si Princeps in rescripto dicit, facimus tibi gratiam vitæ, vel pœnæ illius corporalis, vel pecuniariæ duntaxat, aut indulgemus tibi talem pœnam, tunc ad eam solam indulgentiam, & gratiam restitutio restringitur, facit tex. in l. in agris. ff. de acquirẽdo rerum dominio, & est textus rotundus in l. 2. C. de sent. pass. & restit. Barr. in l. fi. sub num. 1. & ibi Salic. col. fi. in 2. casu, C. eo. de sent. pass. nouissimè post istos tradit Peregrinus de iure fisci, li. 5. tit. 2. nu. 32. quo loci ipsum de hac materia làtè tractantem vide. Si autem dixerit Princeps, facimus tibi omnium gratiã, vel ad omnia, vt prius eras, restituimus, ad omnia quoque restitutio extenditur, & pœnæ corporalis, & famæ, & similium, quia Principis verba clara sunt, & de eius voluntate expresse constat, argu. l. ille, aut ille. §. 1. & l. non aliter. ff. de leg. 3. & l. continuus. §. cũ ita. ff. de verbo. obl. & facit, quia per verbum, omnium, nihil excluditur. l. Iulian⁹. ff. de leg. 3 cum similibus, de quibus Dec. in l. omnia, in prin. ff. si cer. pet. Sed si Princeps simpliciter in gratia vtitur verbo, indulgeo, so'a criminis pœna corporalis indulta censetur. d. l. 2. & l. si ademptis. C. de sent. pass. & restit. Idẽ probatur in l. in insulam, & l. generalis, & per totum penè tit. C. eod. si vero vtitur verbo, restituo, quoad omnia etiam ad bona confiscata, restitutus censetur, vt l. 1. & fin. & ibidem Doct. C. eo. de sent. pass. & quod restitutio ad bona cõfiscata nõdum alienata trahatur, inquit esse communem omnium sententiam Pet. Bellus de re milit. fo. 123. nu. 21. quem refert Iul. Clar. in pract. §. fi. q. 59. vers. Quæro nunquid, sic & cõmunem tradit Peregr. vbi supra, nu. 25. quem vide pro ampliationibus in nonnullis num. sequ. † ideo qui pro amico gratiam consequi vult, caueat, vt in rescripto restitutionis

Fff 2

verba, non indulgentię, vel aliorum similium ponantur, quæ fortè euenient, si etiam in precibus restitutoria ponātur verba, † cautius erit ex prædictis, si procuretur restitu-
3
4 tio ad omnia, † idem erit, si in rescripto verba ponantur, & indulgentiæ, & restitutionis, vide ad hæc Gril. de relax. carc. sub tit. de benef. & indul. Princ. q. 1. q. vin & Barto. vult in l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæst. & in d. l. fin. in fi. C. de sen. passis, quòd si verba indulgentiæ ita concepta sint, vt dicātur gratiam facimus, vel rebannimus, perinde operentur, ac restitutionis verba, quam opinionem communem dicit Boss. in tit. de rem. ex sola clem. Princ. sub num. 4. ad fin. vbi alias refert authoritates, & post Bossium Peregrinus, qui dicit, quòd hæc opi. sibi magis placet per l. non puto. ff. de iure fisci, in præd. tit. 2. li. 5. sub n. 20. limita tamen non procedere vt per ipsum Bossium, d. loco, nu. 7. quando scilicet Princeps non soleret facere gratiam, nisi ratione personæ: nam tunc intelligeretur secundum vsum suum gratiam ipsam fecisse: nam omnis dispositio capit interpretationē à solito, Inn. in c. olim, in prin. de verb. sign. Ias. in l. certi cōdictio. §. si nūmos ff. si cert. petatur. latissimè vide pro hoc
5 Euerar. in topic. in loco ab vsitato, seu a solitis. Sed † an iste restitutus bona confiscata interim in tertium trāslata, per istam restitutionem recuperabit? Bart. & alii in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthum. tenuerunt, quòd nō: idem Barto. & Bald. in d. l. fin. C. de sent. pass. Car. in c. quia diligentia, de elect. Abb. in c. 1. de paroch. & in c. ex tua, in fi. de cler. non resid. Imo. in cap. in nostra, extra de iniuriis: idemque tenet Abb. in c. inter quatuor, de maior. & obed. vbi Feli. nu. 4. hanc communem esse refert, idque constat ex allegatis per Alex. & recentiores in d. §. & quid si tantū. & communem pariter ait Boss. in d. tit. de rem. ex sola clementia Principis, sub num. 11. quod & tradit Peregr. d. lib. 5. tit. 2. n. 34. in simili facit quod tradit Bar. in l. 2. ff. de decur. sequitur Dec. in l. cum quid, in prima lect. num. 11. ff. si cert. pet. scilicet Doctores de collegio expulsos, & mox restitutos, non recuperare priorem, quem habebāt locum, in eorum præiudicium, qui medio tēpore doctoratum adepti sunt, sed haberi vt ad collegium de nouo venientes, quod not. est Et supradicta quidem conclusio ampliatur procedere,

cedere, etiam si Princeps expresse † dixerit, quòd restitutio 6
etiam trahatur ad bona in alium translata, vt ita in d. §. & quid si tantum, tenent Cyn. Bal. & Alex. n. 23. per iura, quæ alleg. quod & tradit Peregr. vbi supra, nu. 43. quem etiam pro regu. prædicta vide omnino latè ipsam limitantem, à num. 44. cum nonnullis seq. quibus adde quæ ego adduxi in præcedenti proxima cautela, & authoritates, de quibus in fine. sed vt ad hæc quoque bona trahatur, remedium istud † adhibeat bannitus, vt procuret restitutionem cum 7
clausula, quòd restitutio sit plenissima, ita quod nihil possit obiici de banno, & bonorum confiscatione: nam tunc restitutio ad dicta bona trahetur, vt per Car. & Imo. in d. c. quia diligentia. moti, quia licet Prin. ius tertio quæsitum sine causa auferre nequeat, tamen ordinare potest, ne à suis magistratibus talis exaudiatur allegatio, quia Prin. suorũ magistratuum iurisdictionem moderari potest, l. 2. circa princ. ff. de orig. iur. vnde licet directo talis restitutio non sit valitura, vt supra dixi, tamen per indirectum suum sortietur effectum. & ita inquit Car. in facto seruari, quod sanè dictum Alex. sequitur in d. §. & quid si tantum, sub n. 20. ad finem, vbi istud notandum admonet, vt pro amico fauorabilem scias formare restitutionem, istud quoq; sequitur Socinus, in dicto §. & quid, sub num. 16. pro quo refert Barto. cons. 142. Domini Priores, quod est mihi cons. 31. vol. 2. quem refert, & sequitur Abb. in rep. cap. ecclesia Sanctæ Mariæ, versi. 2. q. in qua consul. idemque etiam tenere Pet. de Anch. in commento c. canonũ statuta, extra de constit. col. 85. vers. Quæro etiam de quæstione, refert Ias. in d. §. & quid si tantum, sub nu. 78. licet mox subiungat Ias. duram sibi videri istam decis. quia ius tertio quæsitum, Princeps sine causa, auferre nequit: sed dico ego, quòd non aufert, nec potest, sed magistratus habet manus ligatas, ideo supradictam decisionem sequere, quia est communiter recepta, asserente Marco Anto. Peregr. d. tit. 2. lib. 5. num. 56. & magis communiter ita tenere Doctores testatur Viuius in primo tomo communium conclusionum variorum, in litera B. vers. Bannitus. licet ibi per eam Card. dictam decis. intelligi velit probari, quòd Princeps etiam expresse istud facere queat, quod verum non est: nã iste est diuersus casus,

&ita diuersum casum faciunt Doctores in d. §. & quid si tantum, vt penes Alex. ibi cernere est, sub d. num. 20. & nu. 22. & 23. & fortè Viuius ad casuum diuersitatem non ad-
8 uertit. Tu tamen aduerte. Licet autem † bona non alienata bannitus restitutus recuperet, vt dixi, ob id tamen neutiquam recuperaret fructus: qui dum in banno steterit, vel à fisco, vel ab alio priuato fuissent percepti, vt est text. singularis in auth. idem est de Nestorianis. C. de hæret. secundum omnes communiter, referente Ias. in d. §. & quid, nu. 64. licet mox ipse, & Boss. in d. loco, in contrarium inclinent, supradicta de bonis penes fiscum existentibus, quæ ob restitutionem prædictam recuperari possunt, procedunt de iure si quidem, sed de facto cameræ fisci fortè non placebit: ideo satis tibi sit in Principis gratiam rediisse, quando bona iam confiscata obtinere non poteris, & tibi proponas naturalem soluisse ad antidora obligationem, propter gratiam, quam fueris consecutus, quam tanti æstimato.

CAVT. CCIX.

De procuratore datum substitutum reuocare desiderante, & substituto non obstante, gerere volente.

SVMMARIVM.

1 *Procurator, facto substituto, amodo gerere nequit, nec substitutum reuocare potest, num. 4.*
Quod intellige, vt num. 3. 5. 8. 10. & 12.
Vt autem procurator substituens, & reuocare substitutum, & in causa se exercere, in quam substituit, queat, traduntur remedia, num. 6. & 7.
8 *Tutori, curatore substituto, solutio fieri non potest.*
9 *Cessante causa cessare debet effectus. Procurator regulariter alium substituere nequit, sub num. 10. limita, num. 11.*
13 *Mitius agitur cum lege, quàm cum homine.*
14 *Delegatus a Principe alium subdelegans subdelegatum reuocare tunc potest, cum adhuc est res integra, licet subdelegatio suscepta sit, & quare id fieri permittatur,*

mittatur, num. 15.

PRocurator † procuratorem alium substituens amplius 1
gerere non potest, † sicut tutori, curatore substituto, solutio fieri nequit, vt per text. in l. quòd si fortè. §. quid ergo si solui ei, & ibi not. Barto. numero 3. ff de sol. & est casus in cap. is qui, extra de p. ocur. in 6. † Qui textus loquitur, quando substitutus mandatum suscepit, licet eo postea non vtatur: † Neque etiam per substituentem reuocari poterit, dicit tex. ille: Bene verum est) vt in eodẽ text. † Quòd si ad plures causas, vel generaliter ad omnes procurator sit constitutus, aliis in causis, in quibus minime substituerit, eius poterit exercere officium. Vt autem substituens procurator, & reuocare substitutum, ac in causa se exercere, in quã substituit, valeat, remedium est, † quòd in mandato caueat concessionem à domino habere, de reuocandi potestate, ac in eodem pariter mãdato verba poni, quòd substituere queat, & substituens & iam procurator remaneat, probatur per text. in d. c. is, qui, & per Bartoli doctrinam in d. §. quid ergo, sub n. 3. qui aliud tradit consilium, quo substituens potest forte nihilominus exercere, † videlicet, si in procuratoris mandato dicitur, quòd semel pluriesq; substituere queat. Nam per hoc, quòd dicitur, pluries, constituens velle videtur procuratorem substituentem non desinere esse procuratorem. Ad hæc etiam vide Sebastianum Vantium in tract. de null. proc. tit. de nul. ex defectu inhab. seu man. compar. nu. 104. cum nonnullis sequen, quo loci nu. 107. inquit secundum Rot. decis. 184. Si procura. in no. quòd si mandato ea esset apposita clausula consueta, videlicet cum potestate substituendi, ac reuocandi, & toties, quoties videbitur expedire onus in se reassumendi, tũc poterit ipse procurator quomodocunque expresse, vel tacitè, puta reassumendo in se onus, substitutum reuocare, prout & n. 108. ipse Vant. ait, quòd si data sit reuocandi potestas à domino poterit ipse procurator etiã tacitè reuocare, puta procedendo simpliciter in causa, alleg. Rot. decis. 186. Si procu. in no. vel simpliciter alium in eadẽ causa substituẽdo: sic enim primus substitutus reuocatus censebitur, secũdum glos. Barto. & alios in l. ante litis. ff. de procur. & amplius ait ipse Vant. secundum Rot. decis. 71. in no. & Aeg,

conclus.565.& conclus.590. cum sequenti, quòd procurator ita alium substituendo primum reuocare dicetur, etiam si à principio protestatus fuisset per aliquam suam cōparitionem substitutū nolle reuocare, quia aliud est comparere, & aliud alterum substituere. Ex prædictis constat reuocandi facultatem ob constituentis domini voluntatē, volentis, substituētem procuratorem nihilominus remanere procuratorem, esse tributam: quapropter tenerem,
8 † quòd si ex coniecturis aliquibus in domini constituentis mandato appareret, post etiam factam substitutionem ipsum substituentem procuratorem pariter procuratorem remanere, veluti quia dominus multum de ipso procuratore confideret, vel similiter procurator ipse, substitutione non obstante, exercere posset, argu. l. cum virum. §. sanè, C. de fideicommiss. Ac cum procurator remaneat per consequentiam etiam substitutum à mandato reclamare posse existimo, etiam si substitutus ipse mandatum susceperit, quod indistinctè fieri posse credo ante lit. contest. post autem non, nisi vel causa cognita, vel ipso quoq; substituto consentiente, per textum in cap. quamuis, & per gl. in capit. penult. in verbo, siue post, textum illum contrarium, dicto capit. quamuis, declarantem, extra de procur. in 6. & quòd prædicto modo reuocatio fieri per procuratorem substituentem possit, moueor. Nam ratio assignatur per glos. in verbo, aliud, ad tex. dicti capit. is, qui. quòd post susceptum mandatum substituens reuocare non potest, quia officio suo, id est procuratoris, functus est. verum cum procurator (vt dixi) remaneat, eius officio functus dici non potest, ergo reuocatio conceditur, quia cessat causa qua motus est tex. dicti cap. is, qui, vt reuocatio fieri nequeat,
9 † qua cessante, cum sit immediata, & proxima, effectus etiam cessare debet. c. cum cessante, extra de appell. c. magnæ, in princip. de voto. l. generaliter. C. de episcopis, & clericis. & l. adigere. § quamuis. ff. de iure patr. cum sim.
10 † Superius autem tradita attende in eo procuratore, qui substitutionis potestatem, nisi à domino constituente tradatur, non habet (prout regulariter est omnis procurator. l. quòd quis, & ibidem gl. Bart. & alii omnes. C. de procur. Rom. cōs. 256. & sing. 213. incip. quòd si in toto instrumēto, ac Bart.

ac Barto. Socin. reg. 392.) de quo præcise loqui videtur textus dicti capit. is, qui. secus est in eo, qui absque constituentis concessione substituere potest, † vt est procurator 11
in rem suam datus, qui & ante, & post litem contest. substituere ipso iure potest, ac demum procurator ad negotia, qui pariter omni in tempore alium deputare poterit, quorum trium casuum, in quibus ipso iure substituendi facultas conceditur, dinumeratio patet, in capit. primo, extra eodem, de procuratoribus in 6. & not. in dicta l. quod quis, ac tradit Socin. dicta reg. 392. in tribus primis limit. vbi & tres alias fallentias ad istam regulam ponit. † in his enim 12
tribus casibus & substituens exercere poterit ac substitutum, re tamen integra, id est antequam substitutus mandato vsus sit, indistincte reuocabit, sed tunc demum lite per ipsum substitutum contestata reuocatio dabitur, cum vel ipse substitutus consenserit, vel causa cognita reuocatione dignus apparuerit, prout superius ex dicto capitulo, quamuis, tradebam. Huic autem meæ opinioni, quod in his tribus casibus reuocatio cōcessa sit, & exercitatio prædicta, Glossæ adde authoritatem in dicto ca. is qui. in verbo, aliud, versiculo, & secundum superius dicta, quod quidem & ex eo cōprobatur: † nam mitius agitur cum lege, 13
quam cum homine. l. Celsus. ff. de recep. arb. lege igitur substitutionem per procuratorem fieri prædictis in casibus permittente, dicendum est facilius posse reuocationē, & exercitationem fieri, quam in casu, quo homo concedit substitutionem. Ad quod etiam facit tex. in cap. quamuis, extra de offic. deleg. vbi dicitur, † quod à Principe delega- 14
tus alium subdelegans, re adhuc integra, licet suscepta delegatione, ipsam subdelegationem reuocare potest, & rationem ad tex. dicti cap. quamuis, assignat gl. in dicto cap. is, qui, in d. verbo, aliud, in princ. † quod scilicet illud ita 15
fieri permittatur, quia lex concedit, vt à Principe delegatus subdelegare valeat.

CAVT. CCX.

De libello per procuratorem faciendo, ex quo actus quoscunq; procuratorio nonomine facere credatur.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Procurator procuratorio nomine agere incipiens, licet mox actum faciat, nec dicat, procuratorio nomine, tamen censetur repetitum, procuratorio nomine.
Vt autem omnis prorsus tollatur dubietas, consilium traditur quomodo libellus concipiatur, quo semper procuratorio nomine procurator agere intelligatur, nu. 2.

1 PRocurator, † qui procuratorio nomine agere cœpit, licet postea actum faciat, & non dicat, procuratorio nomine, tamen repetitum videtur, procuratorio nomine, vt ex traditis per Bartolum colligitur in l. qui in aliena. §. pen. sub numero 1. versi. quod est verum. ff. de acquirenda hær. in l. 1. §. nunciatio, n. 15. & ibi Alex. palam dicit, nu. pariter 15. ff. de oper. noui nunc. quodque Barto. idem expresse tradit in l. si ita stipulatus, §, Chrysogonus, numero 8. ff. de verb. obl. & ibi sequuntur Imola, Raph. Castr. & Alex. sub num. 18. & Baldus in l. procurator, qui pro euictione. ff. de procur. Quia tamen id aliquam potest pati contradictionem Barto. idem dicto §. Chrysogonus, sub dicto nu-
2 mero 8. consilium tradit, † quod dum libellum concipit procurator, in eo verba ea apponat, Agit, & agere intendit talis procurator nomine talis, quia in futurum quoq; verba ea extendentur.

CAVT. CCXI.

De vitanda infamia in actione famosa.

SVMMARIVM.

1 Infamis non fit dominus, si in actione famosa procurator condemnatur, etiamsi dominus sit litem contestatus.
Nec etiam ipse procurator infamis erit, nu. 2.
Infamiam igitur vt quis in actione famosa euitet, consilium datur, nu. 3.

PRocurator † si in actione famosa condemnetur, dominus nō infamabitur, etiam si ipse dominus litē contestatus fuerit, vt tradunt Barto. & Bald. in l. furti. §. si quis alieno, per gloss. ibidem, in verbo, si ab initio, numero 2. ff. de his, qui not. infam. & Alexan. in l. iusiurandum. 4. §. cum res, in fine, ff. de iureiur. † Nec etiam ipse procurator infamis fiet, per text. dicti §. si quis. † vt ergo quis in actione famosa infamiam euitet, remedium est, quod (si potest) per procuratorem litiget, vt & remedium hoc tradit Bart. in dicto §. si quis in fine, quod quidem remedium mirabile asserunt Doctores prædicti, idemque tradit Cæpo. caut. 12. Aliud euitandæ infamiæ remedium, vide supra in litera I. caut. 114. 1 2 3

CAVT. CCXII.

De eo, qui soluit procuratori mandatum ad recipiendam solutionem, vel mutuum habenti.

SVMMARIVM.

1 *Procurator habens mandatum ad solutionem recipiendam, vel mutuum, si confiteatur tantummodo pecuniam recepisse, id est solutionem, vel mutuum, domino non præiudicat.*

Limita non procedere, vt nu. 6.

Vt autem dominus ex tali receptione obligetur, & illi receptioni stare debeat, consilium datur, nu. 7.

2 *Recipere aliud est, aliud confiteri recepisse.*

3 *Procurator constitutus ad mutuum accipiendum, per illud verbum, accipiendum, intelligitur de mutuo naturali, confessioque receptionis mutuum ciuile arguit, cui natura non cooperatur, nisi numeratio probetur.*

4 *Mutui causa agens, & testes inducens, qui nihil de numeratione dicant, sed de mutui recepti confessione tantum afferant, reum conuentum obnoxium non reddit, sed absoluendus reus ipse venit.*

5 *Depositi causa contra aliquem si quis agit, dicens reum fuisse confessum, se ab eo centum libras depositas recepisse, ad quarum restitutionem eundem conuentum cōdemnari petat, & de tali confessione instrumentum producat, indeque etiam legatur, quod confitens ad actoris voluntatem restituere promiserit, condemnatio sequi non potest.*

1 PRocurator † mandatum ad recipiendam solutionem,
vel mutuum habens, si pecuniam tantum modo, id est
solutionem, vel mutuum recepisse confiteatur, domino
non præiudicat, & ideo ipsum obligare non potest, vt per
Bart. Bald. Fulg. Castr. & communiter Doct. in l. 2. in fi. ff.
si cert. pet. per Bart. Ang. & Imo. in l. si debitorem. ff. de
nou. & per alios, quos Ias. in d. l. 2. in fi. sub numer. 20. ver.
cum primo dicto, & Soc. refert, cons. 3. sub nume. 6. versi.
quinto probatur, vol. 1. Io. Bern. Diaz. reg 608. Cæph. dominus meus cons. 101. nu. 18. & Emanu. Soar. in suis com.
opi. litera P. num. 317. huius rei rationem ponit Bart. in d. l.
2 si debitorem, † quia aliud est recipere, aliud recepisse fateri, vt & gloss. in l. si ex cautione. C. de non numer. pec. ad
quod etiam facit textus cum gloss. in l. 1. §. si mutuam. ff. si
quid in fraud. patro. & in l. prima, & l. finali. Cod. de dote
cauta non num. Barto. & Doctores in l. à diuo Pio. §. sed si
emptor, numero 6. ff. de re iudic. idemque in effectu videtur dicere Barto. in dicta l. 2. in fi. si cer. pet. num. 6. dum ait,
3 † quod factus ad mutuum accipiendum procurator, per
illud verbum, accipiendum, intelligitur de mutuo naturali, sed receptionis cōfessio mutuum arguit ciuile, cui natura non cooperatur, nisi numeratio probetur: in simili
dicebat Spec. in titu. de test. §. primo, versiculo, sed pone,
4 egi contra te, nume. mihi 66. † quod si aliquis ex mutuo agit, & testes inducit, qui nihil de numeratione dicant, sed
de mutui recepti confessione duntaxat deponant, conuentus est absoluendus, quoniam testes extra agentis intentionem dixerunt, propterea que Io. And. ibidem ad Spec.
in litera D. in verbo, fundus, secundum Nic. de Mata. concludit (adductis pro vtraque quæstionis parte rationibus)
5 † quod si quis contra aliquem ex depositi causa agat, dicens

tens reum fuisse confessum, se ab eo centum libras in depositum habuisse, ad quarum restitutionem eundem sibi condemnari petit, & de tali confessione instrumentũ producat, quo caueatur, quod talis reus centum illas libras in depositum ab actore recepisse confessus fuerit, & depositũ illud ad ipsius actoris voluntatẽ restituere promiserit, cõdemnatio inde sequi non potest. Quamobrem in simili caurus sis, ne decipiatis. Quod autem dictum superius est, procuratorem ad mutuum accipiendum constitutum sola confessione dominũ non obligare, nõ procedit, † ubi procurator esset accipiendum, & confitendum pecuniam recepisse constitutus, prout contra Barto. tenent Bald. Fulg. Castr. Alex. Ias. magisq; communiter Doct. in dict. l. secunda, in fi. vt ibi magis communiter Bartoli reprobatam opinionem Alexand. dixit sub num. 8. ad finem, & additio ad Bart. ipsum, sub nu. 7. litera F. in verbo donatio, quae eadem additio egregie Bartolum defendere conatur, & Dec. ibidem sub nu. 39. & nu. 40. licet antea cõmunem opinionem contra Bart. videri ipse Decius testatus sit, quamque Bart. opinionem communiter reprobatam ibidem ait Ias. sub nu. 20. & nu. 23. prout & contra Barto. ipsum eodem in loco communem esse ait Curt. iun. illam communem defendens, sub nu. 26. & num. sequenti. quamq; Bartoli opinionem communiter damnatam refert Emã. Soar. in suis com. opi. d. litera P. num. 318. Sed certe fundamenta dictae additionis & Decii mihi pro Bartolo vrgentia videntur, quibus alia addere merito possem, sed pertranseo, cum tractatus hic longas non semper patiatur disputationes. A cõmuni tamen in iudicando, & consulendo non est recedendum. Vt autem ei, qui procuratori sic ad accipiendũ mandatum habenti numerat, cautum sit, atque ad abundantem omnino cautelam, cum additum est, & ad confitendum, consilium erit, † quod faciat, vt procuratore pecuniã actualiter recipiente, notarius in numerationis instrumẽto dicat, quod tali procuratori recipienti dedit, & numerauit in ipsius Notarii praesentia, &c. quod consilium tradit Barto. in dicta l. si debitorem, idem consilium Barto. tradere videtur in dicta l. à Diuo Pio. dicto §. sed si emptor, nu. 6. ff. de re iudic.

(Margin numbers: 6 beside "confessione dominũ non obligare" line; 7 beside "actualiter" line.)

CAVT. CCXIII.

De libello per procuratorem ad lites tantũ dato concipiendo.

SVMMARIVM.

1 *Procuratori ad lites dato recte non soluitur.*
Ideo tali in casu consilium traditur, quomodo procurator libellum formet, nu. 2.

Procurator † si ad lites datus sit, ei solui non potest. l.
1 sed si tantũ, & ibi no. Bar. ff. de pact. & l. hoc iure, ibique pariter not. Barto. ff. de solu. ad idem facit textus in l. transactionis. C. de transactio. Quo quidem casu in vtraque lege florum. Barto. consilium in libelli conceptione tradit, † quod scilicet talis procurator concludat, reum
2 condemnari sibi, & ad dandum, ac soluendum domino, non sibi: nam si peteret reum condemnari ad sibi dandum, libellus, vt inquit Barto. non procederet, & pro consilio hoc faciunt tradita per Barto. ipsum, in l. vero procuratori, sub num. 2. ff. de sol. de quibus ego mentionem feci supra hac eadem litera, caut. 190.

CAVT. CCXIIII.

De alienationis prohibitione, tam in contractu, quam in vltima voluntate fienda.

SVMMARIVM.

1 *Alienationis prohibitio in contractu dominii non impedit translationem, licet contrauenienis de interesse sit obligatus.*
Quod attende, vt nu. 7. 8. & 9.
Et quantum ad supradictum interesse, ac qualiter ei succurratur, qui pactus est, ne res alienetur, habes remissiue, nu. 10.
Itidem quoad prohibitionem validandam, duo traduntur remedia, num. 11. 12. 13. & alia indicantur, num. 14.

2 Li-

2 *Libertatem impedit pactum de non manumittendo.*
3 *Pactum de non facienda re sacra, vel religiosa, aut de non faciendo aliquid, quod sui natura irreuocabile sit, tenet.*
4 *Prohibitio alienationis per testantem fieri potest, dummodo ea interueniant, quæ habentur, nu.5.*
Ideoque datur consilium quo nam modo quis in testamento alienationem prohibeat, nu.6.
15 *Alienationis prohibitio, quando tenet in contractibus; an si contrafiat, ille, cui prospectum est, propria possit authoritate rem alienatam capere.*
16 *Clausula constituti quid operetur, & an ex potenti sit, vt pacto executiuo vtatur quis aduersus sing. successorem eo non citato, & negotio non liquidato, nu.17.*

PRohibitio † alienationis in contractu dominii translationem non impedit, licet contrafaciens ad interesse teneatur. l. si ita quis promiserit. §. ea lege, ibiq; per scrib. C. de condic. ob cau. & not glo. in l. peto, §. fratre, in verbo, vel extero. ff. de le. secundo, Bar. in l. filiusfam. §. diui, nu.14. de leg. primo, & ibidem alii, & Socin. iunior consilio 91. nume. 5. volum. 4. communem dicens. Huius autem rei ratio est, quia non alienare obligatus, ad factum dicitur obligatus, vnde succedit obligatio ad interesse. l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. oblig. & de quo ego late supra in cautela 68. litera F. & ita quoque rationem reddit Ripa, nume. 84. quam sane rationem perpendere videtur gl. in d. §. ea leg-, in verbo, interest, & ibi quoq; Ias. nu. 7. & sub nume. 20. & licet tex. in lege si. C. de rebus alien. non alien. totum contrarium dicere videtur, ille tamen intelligitur secundum prædicta iura, & ibi gl. prima, & Barto. in dicta l. ea lege. C. de con. ob cau. idque sentiunt omnes, vt prædictis in locis apud Doctores colligere est. Bene verum est, quod si in prohibitione quid contineatur, quod alienatum difficilis esset reuocationis, prohibitio ipsa teneret, vt probat tex. l. ea quidem. C. si manc. ita fuer. alien. vbi habetur, † quod pactum de non manumittendo libertatem impedit, & inquit Bar. in d. l. ea lege. C. de cōd. ob cau. & in d. §. Diui, sub n.14. quod illud est ibi in libertate speciale, ea ludi

cet ratione, quia sicut difficilius reuocatur, ita facilius impeditur manumissio, pro quo etiam facit tex. in l. 4. §. in illis. & in l. seruus hac lege. ff. de manum. tit. generali, & in l. ille seruus. §. fin. ff. qui, & à quib. quod & in aliis similibus
3 procedere ait Barto. † vt in pactó apposito de non faciendo rem sacram, vel religiosam, quod pactum eadem tenet ratione: nam rei sacræ vel religiosæ factum irreuocabile est. istud quoque sentit Bar. in d. §. ea lege, sub num. 3. versi. aut non seruat, & sub num. sequenti, quem sequuntur simpliciter ibi Ang & Rapha. Cum. ac sequi videtur ibidem Ias. sub nu. 34. versic. sed tu declinata, idem ipse Iason in prima lectura d. §. Diui, sub nu. 90. versic. tu potes. sed certe huic Barto. opinioni, quod non possit fieri res sacra, vel religiosa, obstat tex. in l. fin. C. de pactis inter empt. & vendit. qui, secundum gloss. intellectum, id dicit, quod prohibitio talis valet, siquidem, vt contrauenients ad interesse teneatur, non autem vt res sacra, aut religiosa non fiat, quem sane intellectum ad eum textum cōmuniter approbatum tradunt Alexand. in dicto §. Diui, sub numero 16. & ibi Ias. in prima lectura, sub nume. 90. & in secunda lectura, sub numero 110. ac Ripa sub numero 86. ad finem, & Iason in dicto §. ea lege, sub numero 34. & pro quo intellectu cōmuni est tex. in l. pen. ff. de pact. ex quo quidem textu gloss. in dicta l. fin. C. de pact. inter emp. & vendit. ita illum textum intellexit: nisi quis pro Bartoli opinione dicat, illam Iustiniani l. corrigere dictam l. pen. de pactis, vt ex illis verbis constare videtur, ibi, licet hoc apud veteres. & certe verba legis eius multum sunt prægnantia, quæ intellecta secundum communem (vt præfati Doctores aiunt) sensum cauillari videntur, dum volunt immutilatum talem remanere contractum, qui proculdubio immutilatus non remanet, si ad solum interesse actionem reseruet; cum & interesse difficilis sit probationis: quin & ipsius. l. fin. verba finalia pro Bartolo faciunt, ibi, quomodo ferendum est, vsque ad finem. Hoc vnum me contra Bartolum mouet; quia hæc pariter obligatio consistit in non faciendo, vnde Bartoli eam limitationem admodum tutam non habeo. Sunt & aliæ ad regulam nostram limitationes, quas per te colligere potes, ex Bar. Baldo, & Salyceto in dicta l. ea lege, &
pro

pro quibus vide Rapha. Cum. in dicto §. ea lege, & ibi nonnullas enumerat Ias. cum vna ampliatione de iuramento etiam in pacto interueniente, à numero vigesimotertio, vsque ad numerum 36. & Ripa in dicto §. Diui, à numero 84. vsque ad numerum 94. vbi septem ipse numerat limitationes, & penes alios repetẽtes in dicto §. Diui, alias potes colligere limitationes: ego hic vnam attingo, quæ colligitur ex d. §. Diui (duas alias in remedijs inf. a tradendis inferentes) † quod scilicet alienationis prohibitio per testatorem fieri potest, illudque supremæ voluntatis fauore concessum est, vnde vt Pract. Pap. excogitat, in for. act. rea. in ver. veris, ac legitimis titulis, sub nu. 28. versi. cuius ratio, cum testator nuda possit voluntate, absque alia traditione, dominium in aliquem transferre. l. à Titio. ff. de fur. impedire etiam potest, ne dominium tranferatur, vt tritissima illa regula, contrariorum eadem est disciplina, locum habeat, & eius est nolle, qui potest & velle, quæ quidem ratio in contrahente cessat. l. in traditionibus. C. de pact. cum simil. & quam quidem rationẽ in cõtractibus cõsiderauit etiam glo. in dicta l. ea lege, & Iason in dicto §. ea lege numero vigesimo, & Ripa, dicto §. Diui, sub nu. 84. Vt autem materiam hanc tam in contractibus, quam in vlti. voluntatibus planius cum suis cautelis habeas, attende quæ breuiter sum dicturus: quoniam † aut testator alienationem 4 prohibet, & tenet prohibitio, dummodo tamen causæ alicuius, vel personæ intuitu fiat, vt in dicto §. Diui, ibique per scrib. & de hac etiam materia tractat Dyn. in l. pater. §. Iulius Agrippa. de leg. tertio, vt refert Bart. in d. l. ea lege, sub nu. 9. † Caute igitur faciet testator, cum alienationis pro- 6 hibitionem facere voluerit, si alienationem ob causam, vel personæ alicuius respectu (causam, aut personam exprimendo (prohibebit, ita tamen, vt quando expressa non fieret alienationis prohibitio præambula, testator per futurum indicatiui modi, non subiunctiui verba alienationem hanc inhibeat, hoc videlicet pacto: lego fundum, & si alienabis, volo, &c. vt per Barto. in d. §. diui, nume. 6. & ibi Imo Raph. Cum. Cast. Alex. num. 3. Ias. in prima lectura, numero 37. quique in secunda lectura, nu. 56. omnes unem inquit, Ripa sub num. 43. in fi. omnes cum Bartolo transire

dicit qu[illegible]m etiam vide tribus numer. sequen. & num. 48. & ad hoc alias allegant concor. Alex. d. num. 3. & Ias. in d. prima lectura. d. nume. 37. quibus adde pract. Papien. in loco infra citando: consulo tamen, quòd testator expresse alienationem prohibeat, dicens, lego fundum, quem prohibeo, ne alienes, quia mox secundum communem ex Bartolo desumptam conclus. poterit etiam per futurum subiunctiui subdere, & si alienaueris, volo quòd deueniat ad talem, sed & poterit vti verbis, de quibus Papien. pract. in d. for. act. rea. in d. verbo veris, & legitimis titulis, sub n. 31. versi. nolo, quòd hæres, & quo loci satis plenè ipse Papien. materiam hanc alienationis prohibitæ, tam ob prohibitionem in vltima voluntate, quàm inter viuos, examinat. Sed si causa, aut persona prohibitioni non adijciatur, remedium est, quòd pœna nuda ipsi prohibitioni in casu alienationis inferatur; nam sic ab ipsa pœna nuda ea vestitur prohibitio, secundum Bartolum, Baldum, & alios in l. [illegible]ies. C. de fideic. Raph. Cuma. in d. §. diui, & post eum Ias. in [illegible] num. 57. & Rip. numero 22. Aut verò per contrahentes inter viuos alienatio prohibetur, & eo casu sub-
7 distinguendum est; † nam aut qui paciscitur, ne alienetur, ius aliquod sibi reseruat, nec ne; Primo casu trãslatio impeditur, vt patet in domino, qui eo pacto in emphyteusim rem dedit, ne emphyteutę rem alienare liceat. l. fi. C. de iure emphy. h. facitq; l. si creditor. §. fi. ff de distr. pig. secundum veram Pisanam literam, vt dixi supra, litera L. caute. 155. post numerum 4. & ita tenet Bar. in d. §. diui, sub num. 14. Ias. in 2. lectura, num. 121. & Ripa, num. 87. Barto. in d. l. si ita quis. §. ea lege, sub num. 3. de verborum oblig. & ibi Iason, num. 29. & Bart. in d. §. ea lege, numero 5. C. de cond. ob cau. idem Barto. in l. nemo. ff. de pactis, & in l. qui absenti. §. 1. in fine, & ibidem Alexan. num. 4 ff. de acquiren.
8 poss. secundo casu alia fit subdistinctio, † quia aut factum, quod per prohibitum fieret, irreuocabile esset, & eo casu
9 (vt supra dixi Barto. placuisse) prohibitio tenet; † aut modò factum, siue alienatio est sui natura reuocabilis, & tunc secundum omnes prohibitio non tenet, quantum ad dominii translationem, sed solum quo ad prohibentis interesse, vt in dicta l. si ita quis, §. ea lege, ff. de verborum oblig.

& in

& in dicta l.ea lege. † Verùm etiam quantum ad interesse 10
hoc,& qualiter ei succurratur,qui pactus est,ne res alienetur,vide Papien.in dicta forma act. rea.& in dicto verbo à numero vigesimooctauo,vsque ad vigesimumnonum.sed etiam quòd prohibitionem validandam duo dantur remedia virtualiter, vt per Bar.in dicto §. diui, sub numero decimoquarto,& ibi Ripa,numero 87.cum sequenti, Bartol.in l. qui absenti,§.primo, & ibi Alexand.numero tertio,& quarto, ff.de acquirenda possessione, & per Papien. d.loco,numero 29.ac etiam vnum ex his ponit remedium Aret.in §.item si quis in fraudem,numero vndecimo, Inst. de action.& Cæpo.caut.32. Multi sunt.Primum; † Quòd 11
qui prohibet, prohibitiua alienationis verba ad ipsius alienandi actus præambulum referri curam habeat; hoc videlicet modo,vendo,vel dono tibi hanc rem,sub hac conditione,forma,&c.quod nòn alienabis; & si cõtingeret te ad aliquem alienationis actum peruenire, ex nunc prout ex tunc,in me reuertatur pleno iure,&c.& in illo casu constituis te meo possidere nomine;sed † caueat prohibens se- 12
cundùm Barto.& Alexan.dictis in locis, & vt colligitur ex Papien.ne dicat,& si alienaueris; quia in perfectæ alienationis tempus conferret, vnde ius sibi reseruare non posset. l. Stichus.ff.de manum.test.& ita cõmuniter tenetur, vt ait Ripa in dicto §.diui. sub numero 45. Secundum est singulare remedium, videlicet, † Quòd ille cui donatur, 13
vel venditur promittat rem non alienare & per hoc specialiter obliget dictam rem: eam enim alienando alienatio eo in casu redditur nulla,& ita est communis opinio, si specialis interueniat hypotheca,vt ita hic doceo, vt habes colligere ex traditis à Iasone in dicto §. ea lege, numero 32.Gozad.consilio centesimo,sub numero vigesimoquarto,Neguſ. de pigno. in. 2.parte 1. memb. numero quinto, Alexan.in d.l.traditionibus,numero 8.C.de pact. & magis commune asserunt Anto.Gomez.in l.40.Tauri,nume.19. & Didac.à Couarru.lib.2.var.resol.cap.15.numero tertio. Licet autem nonnulli contrarium sentiãt, & communem, ac magis communem proferant, quòd idem etiam generalis operetur hypotheca, vt habes penes Eman. Soar. in suo Thesau. recept. senten. litera P. numero 333. Tutæ

men non errabis, si speciali hypothecæ respexeris. Sunt
14 † & aliæ cautelæ ob prohibendam alienationem in contractibus à Baldo traditæ in dicta l. ea lege, & ab Alexandro relatæ post alios in dicta l. qui absenti, §. primo, numero septimo, cum duobus sequentibus, & vnam aliam habes ex Bald. in l. fina. C. de pact. int. emp. & de qua Ripa dicto §. diui, numero 92. Sed tu non relinquas duas, quas
15 hic tibi exprimo. An autem cum † ex prædictis cautelis dominii impeditur translatio, primus vend os, vel donãs aut alius, cuius interest, propria valeat authoritate rem sibi accipere? vide Alexand. in dicto §. primo, l. qui absenti, numero decimo, post Rom. ibi, Ias. in dicto §. diui, numero 43. in prima lectura, & in secunda, numero 56. cum aliis, quos allegat, pertransit, quod sic, & pro hac opinione allegant Doctores gloss. in §. de cætero, in verbo, licentiam damus, in Auth. vt de cætero commu. non fiant sed quia supradicta affirmatiua ex dicta gl. desumpta ita simpliciter non pertransit, vide quoque ipsum Iason. in dicto §. ea lege, numero trigesimoquinto, post Raph. Cum. & Are. ibidem, & post Ang. in d. §. de cætero, ac post Alexan. in d. §. 1. d. l. qui absenti. In hoc autem ego dico, quod si vsus fueris remedio cum clausula constituti, prout tibi tradidi supra num. 11. non erit dubium, quin propria possis authoritate in casu alienationis apprehendere. constituti
16 † enim clausula operatur totius possessionis, quæ penes constituentem erat, translationem. l. quædam mulier. ff. de rei vend. l. si pignus. ff. de pig. act. & l. quod meo. ff. de acq. poss. Doct. in l. 3. ff. eod. Soc. consi. 131. n. 13. vol. 3. Cæpo. cons. 4. nu. 5. in crim. Papien. in form. libelli in causa vend. in verbo, costituens, &c. sub nu. 2. ver. & ideo, & Menoch. in trac. de adipiscenda, rem 5. nu. 35. vbi subdit cum Bartolo, quod frustatoria est illa clausula, quod liceat propria authoritate, &c. quando constituti inest clausula, quæ illud i-
17 dem operatur, & † tradit Soc. cõsi. 82. nu. 8. vol. 3. quod etiam aduersus tertium singularem possessorem, potest quis pactum executiuum exercere, eo non citato, & negotio nõ liquidato, quando in pacto inest constituti clausula, & late dixi supra in litera. C. cautela 20. sub n. 3. ideo in his cautus sis, vt hac constituti clausula vtaris.

Caut.

CAVT. CCXV.

De acquisitione per forensem acquirere prohibitum.

SVMMARIVM.

1 *Statuto si prohibeatur, ne in forensem alienetur, forensis acquirere poterit ab intestato. Item dotis causa alienari poterit, nu. 2.*

Ideo datur consilium, vt forensi proximiori testamento non relinquatur sed sinatur, quod ab intestato succedat, nu. 2.

4 *Alienatione expresse prohibita à testatore dotis causa potest alienari.*

PRohibitione † per statutum simpliciter facta, ne in forensem bona alienentur, ab intestato, & sic legis communis dispositione ipse forensis succedere poterit, vt probat textus in l. cum pater. §. cum inter, de leg. 2. desumendo argumentum de testantis dispositione ad statuentium dispositionem, prout ita argumentum desumi potest. vt patet ex not. à Bar. in l. 1. num. 4. C. de his, quib. vt indig. Alex. in l. ita stipulatus, sub nu. 12. ff. de verb. oblig. & in cõsi. 32. col. 2. in prin. vol. 2. & Ripa in l. filiusfam. §. diui, sub nume. 71. de leg. 1. & pro quo etiam vide Euerar. in top. iuris in loco ab vlt. volunt. ad legem. & stat. vel consu. Sicque ab intestato forensem, non obstante d. statuto, succedere posse tradit per d. §. cum inter. Bar. in l. si ita quis. §. ea lege, num. 8. ff. de verb. oblig. quẽ ad hoc refert Papien. in forma act. rea. in verbo, veris, ac legitimis titulis, sub num. mihi 16. & sequuntur in d. §. ea lege, Imo. & Pau. de Castro. sequiturq; Rol. à Valle, consi. 80. nume. 32. cum tribus sequentibus, vol. 1. vbi ex traditis, sub num. 29. versi. circa alium, communem istam supponit esse conclusionẽ. † Qui igitur suũ 2 proximiorem in bonis suis succedere optauerit, si tale extiterit statutum, cautus erit, non facto suo sicque eius expressa voluntate, in eum forensem bona ventura disponere, sed eum ipsum ab intestato succedere sinat, quia tunc

illa statuti dispositio (vt dixi) locum non habebit: quin & inquit Ripa in d.§.diui, num.71.† Quòd prohibitio talis
3 non intelligitur prohibere alienationem ex dotis causa, secundum Cur.quem allegat, cons.27. quod incipit, Magnificus dominus Vigutius. quod & ratione probatur; nã
4 & si † à testatore sit facta alienationis expressa prohibitio, dotis tamen causa alienari conceditur, vt tradit post Iac. de Aret.Bar.in d.§.diui, nume.10.quem sequuntur ibidem Doct.communiter, vt tradit Ias.ibi, in 1.lect.num.13. & sub num.59.ad finem, vers.pro communi.& sub nu. 65. vbi inquit in iudicando, & consulendo ab hac communi non recedendum esse; licet mox in puncto iuris in cõtrarium arguat, & in 2.lect.istam opinionem pariter communem sæpe appellat; & maximè sub nu.96.& 98.versi. ista est communis, licet mox in contrarium arguat, hanc itidem communem appellat Ripa in d.§.diui, sub n.70.vers.& ista opi. eandemque opinionem tenet Iaco.de Are.Cy.Bal.& Salic. in l.voluntas.C.de fideicommis. Bal. & Sali.in l.fi.in pe.q. C.de reb.alien. Alex.cons.56.vol.1.quod est errore duplicatum cons. 23.vol.2.& latius prosequitur Cur. d.consilio 27.in 2.dub.& Barb.in Rub.de reb.eccles. non alien.in 6. & vltima q.ac facit optimè pro ista opinione, quod pulchrè tradit Alberic⁹ de Ros.in 1.par.stat.q.158.incip. statuto Regis, & Regni Aragoniæ, &c. Denique istam receptam Doctorum habes opinionem ex his, quos refert Bapti.à Villalob.in sua collecta, com.conclus.litera. A. nume.86.quibus adde Cur.Iun.in auth. res, quæ.quem vide cum suis limitationibus, num.25.cum sequen. C. com. de leg. sic igitur etiam in statutorum dispositione dicendum est, cum à pari procedat cum dispositione vltimarum voluntatum, vt suprà dixi.

CAVT. CCXVI.

De eo, qui ob delictum citatur, & vltima die termini potestas non comparet,

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Actum in termino expedire prohibitus prohibitionis ratione non excusatur, nisi expresse in actis protestetur.*

2 *Iudicis copiam non habenti appellationis prosequendæ tempus currere non incipit, dummodo protestetur.*

3 *Citatus aliquis in criminalibus, quod intra talem terminum compareat, aliàs in banno ponetur, si tempus labitur, & vltima die termini potestas ad banchum non venit, quid banniendus agere debeat.*

PRohibitus † actũ in termino expedire prohibitionis 1
ratione excusationẽ non habet, nisi expresse in actis protestetur, prout voluit glos. solennis in c. cupientes. §. quòd si per viginti, in ver. proposita, de elect. in 6. & per gl. illam ibi Io. de Imo. dicit se obtinuisse (& sequitur ibidẽ Gem.) in quadam appellationis causa, vbi propter Iudicis defectũ pars appellationem non est prosecuta, & tempus labi permisit; nam ex quo protestationem Iudici in actis non fecit, sibi præiudicauit & exclusus fuit, ad idem vide gl. in c. 1. & c. plerunq;, de rescri. cum aliis, de quibus Alex. in l. de pupillo. §. si quis ipsi, num. 9. & seq. ff. de oper. noui nunt. Io. Ber. Diaz. reg. 615. & ideo Bald. in d. c. plerunque, de rescrip. inquit, † quod ei, qui Iudicis non habet copiam, appellatio- 2
nis prosequendæ tempus currere non incipit, dummodo protestetur: & hęc quidem attende, vt dicam infrà in caut. 218. & ex hoc ibi Bald. optimũ notat argumentũ (vt & aliàs dixi suprà litera B. caut. 13.) Quòd † si in criminalib. citetur 3
aliquis vt infrà talẽ terminum compareat, aliàs in banno ponetur, & bãni tempus labitur, ac vltima termini die potestas ad banchum nõ venit, banniendus iste ad banchũ se præsentare debet, & Iudicis requirere pręsentiam, & si eam habere non potest, protestetur apud tribunal, aliàs terminus laberetur, & si causa capitalis est, procurator ad protestandum constitui non potest, quia nec ad comparendum, & protestatio comparitionis loco succedit, ita in d. loco inquit egregie Baldus, & hæc etiam tradit Ias. in d. §. si quis ipsi, vbi latius vide sub n. 2. & in l. properãdum. §. sin autem

vtraque. C. de iud. quæ bene nota, vt in praxi ea in promptu habeas,

Cavt. CCXVII.

De facti alieni promissione.

SVMMARIVM.

1 *Facti alieni promissio non valet.*
Vt autem teneat duo dantur remedia num. 2. & 3.

1 Promissio † facti alieni non tenet, vt est texus in l. stipulatio ista, in prin. ff. de verborum obligat. & Instit. de inutil. stip. § si quis alium, & §. versa vice. excipe tamẽ casus nonnullos, vt per glossam in d. §. si quis, in ver. non obligabitur. vt autem indistincte facti quoq; alieni sponsio valeat, remedia duo trado; † Primum, quod promissori caueat, se effecturum, vt tertia illa persona faciat, de quo est textus in dict. §. si quis. secundum est remedium, † vt pœna adiiciatur, vt est textus in dict. leg. stipulatio, & in dict. §. versa vice. & sicut alienum factum inutiliter promittitur, ita & è contrario alteri quis stipulari nequit, vt super hac re faciam infra cautelam, in litera. S. cautela 258.

2 (margin)
3 (margin)

CAVT. CCXVIII.

De protestatione fienda, etiam si per Iudicem non steterit, sed alia sint, ne appelletur, impedimenta.

SVMMARIVM.

1 *Protestatione opus est, cum iudicis facto quis appellationem prosequi nequit, nec vna sufficit protestatio, sed plures requiruntur. sed si aliud sit, quam Iudicis impedimentum protestatio nõ est necessaria, dummodo mox impedimentum probetur, numero 2.*

Cautius tamen fiet, si semper protestabitur, nu. 3.

Pro-

PRotestatio † necessaria est, si iudicis facto quis appellationem pros-qui impeditur, & non sufficit vna, sed plures debent adesse protestationes (prout ego de hoc specialem faciam cautelam infra caut. 260.) ita dicit Alexander cons. 19. volum. 1. & tradit Bald. in capitulo, ex ratione, in fine, extra de appell. quousque ad hoc refert Maran. in loco inferius modo allegando, vbi inquit de hoc esse veram conclusionem: quibus adde ipsum Baldum in l. properandum §. sin autem vtraque. C. de iudiciis, & ibi Alex. & Iason, Bald. in capitulo, si autem aliquis, de rescrip. & in auth. item si appellatione. C. de appellationibus. ad hoc etiam vide Alexan. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori, nu. 9. & 10. & ibidem Iason, sub numer. 2. ff. de oper. noui nunt. 1
† Si verò alio impedimento, quàm iudicis facto, impeditur, protestatione opus nõ est, sed sufficit, quòd postea impedimentum probetur. † Cautius tamen est, quòd semper de impedimento protestatio fiat, ita pulchrè distinguit Phil. in d. cap. ex ratione, versic. sed dubitatur ad hoc, &c. & ita intelligitur glos. in capitulo, cupientes. §. quòd si per viginti, & ibi Gemin. & Petrus de Anch. de elect. in sexto, & Bart. in l. 1. §. dies. ff. quando appellan. sit. ita quoque tradit Maran. de ordi. iud. parte sexta, versic. appellatio, aliàs secundus actus principalis, num. 219. Hæc quoad impedimenta in prosecutione, quomodo ad impedimenta in appellationis interpositione, dixi suprà in litera A. cautela tertia, & septima. 2 3

CAVT. CCXIX.

De pupillari substitutione filio emancipato fienda, & de relinquendo eidem minus legitima absque testamenti præiudicio.

SVMMARIVM.

1 *Emancipato filio impuberi, vel nepoti emancipato, aut aliàs sui iuris existenti, parens pupillarem non potest facere substitutionem.*

Quod consuetudine introductum est, num. 10.

Vt autem tali personæ pupillariter substitui possit, remedia dantur, num. 9. 11. 12. 13. 20. 21.

Quibus consiliis vti poterit testator, si voluerit omnia bona ad aliquam personam, decedente in pupillari ætate pupillo illo, peruenire, sin minus, seruare poterit, quod traditur, num. 25.

2 *Nepos natus, & conceptus filio iam emancipato, non nascitur in aui potestate, sed patris sui emancipati.*

3 *Princeps summam habet potestatem, & de eius potestate nonnulla dicuntur vsque ad num. 9. Quod scilicet iuris apices tollere queat, consuetudinemq́; iurisq́; alios positiuo derogare possit, & statutis etiam iuratis, ac clericis concessis.*

6 *Consuetudo ius positiuum dicitur, differens solum à iure communi, vt tacitum ab expresso.*

Pupillaris substitutionis ius hodie quoq; consuetudinarium appellatur, sub num. 10.

13 *Emancipatum filium, nepotemve parens adoptare potest, cui facta mox substitutione pupillariter substituere potest, num. 14.*

17 *Legitima filio debita omne grauamen, & tempus de medio excludit.*

Limita num. præcedenti. 16. 20. & 21. L. cum ex filio. ff. de vulg. an sit per l. quoniam in priorib. C. de inoff. testam. correcta, sub num. 17.

Et an per ius auth. num. 18. & sub num. 19.

19 *Legitima hodie institutionis iure filiis debetur, sublata emancipationis, & patriæ potestatis differentia.*

Limita, vt num. præcedenti, 18. 20 & 21.

22 *Ius agendi ad supplementum querelæ loco succedit.*

23 *Alimenta interim debebuntur filio impuberi emancipato, cui pater ad pupillaris similitudinē prouideat secundum consilium l. cum ex filio. ff. de vulg.*

24 *L. cum ex filio. ff. de vulg. an procedat extraneo hærede instituto.*

26 *Legitima, & Trebellianica à liberis detrahitur grauatis ex interuallo hæreditatem restituere.*

Mater quibus remediis pupillariter filio substituere possit.

Adoptare fœminæ non possunt. Pupil-

PVpillarem † substitutionem impuberibus liberis, qui 1
sui sint iuris, parentes facere nequeunt, l. 2. ff. de vulg. & pupil. l. quamuis, & l. si testamento. C. eodem, & Instit. de pupil. in princip. Pone modo quem impuberem habere emancipatum filium, nepotemve, cui pupillariter substituere desideret, aut (vt sæpius euenit) nepotem habere ex filio emancipato natum, conceptumque post filii emancipationē (quo † casu nepos ille non in aui, sed in patris sui 2
potestate nasci dicitur, vt est textus in §. illud Instit. quibus mod. ius pat. solu.) filio autem vita iam functo auum nepoti impuberi illi vrgenti ex causa pupillariter substituere optare: an sit remedium pro eius desiderio? Dic quòd ex
† quo Principi summa est tributa potestas. l. 1. ff. de const. 3
Princip. qui & iuris apices remittere potest. l. etiam. §. 1. ff. de bon. libert. & vt not. in l. si quando. C. de inoff. testam.
Ac † consuetudini introductæ derogare permissum est, vt 4
est text. in auth. omnes peregrini. versic. non obstante, C. com. de success. traditque Oldrad. consil. 118. Et propterea dixit Bal. cons. 388. 401. col. 1. circa finem, & 430. in fine. volum. 4. quem sequitur Crau. cons. 228. quòd solus † Prin- 5
ceps sub pedibus consuetudinem habet. Quæ quidem
consuetudo, † cum positiuum dicatur ius, licet non scri- 6
ptum, differens solum à iure communi, vt tacitum ab expresso. l. de quibus. ff. de legibus, & §. ex non scripto. Inst. de iu. nat. gen. & ciu. Crauet. cons. prædicto 238. colum. 2. proinde etiam à Principe tolli posse eo apparet: quia † ipse 7
iuri positiuo derogare potest. l. idem Vlpianus. §. 1. ff. de excusat. tut. l. quidam consulebant, in fine. ff. de re iud. iux. not. à glos. & Doct. in c. nonnulli, de rescript. & in cap. 1. de excess. prælat. lib. 6. Bart. in extr. ad reprim. in verbo, non obstantibus, Franc. Mar. decis. 808. numero 5. & decis. sequen. numero 5 par. 1. & ideo videmus, quòd † potest Prin- 8
ceps derogare statutis, quia dicuntur ius positiuum, Bald. cons. 187. vers. sed quid, volum. 2. etiam iuratis, Goza. consilio 70. numero 5. & clericis concessis. Afflict. decis. 261. nu. 9. Idcirco primum † erit in casu nostro consilium, vt 9
à Principe priuilegium impetret ille, posse se tali filio, aut nepoti substituere. † Cum enim moribus, & consuetudine 10
introductum sit, vt ad pupillarem substitutionem fiendam

requiratur patria potestas.d.l.2.ff.de vul.& Instit.de pupil. in princ quæ quidem pupillaris substitutionis introductio & hodie quoque consuetudinarii iuris habetur,vt per Bar. in d.l.2.sub nu.1.& ita ibi communiter concludunt scrib. vt ibidem testatur Ripa num.13. Propterea fit,vt ex prædictis quis à Principe tale possit consequi priuilegium,quod & in casu nostro pro matre tradidit Io. Dilect. de arte test. tit.1 caut.10.in fi.motus ipse arg.l.ex facto,cum ibi tradi-
11 tis a Doct.ff.de vulg Nec † etiam inconsulte fecerit parẽs, si procurauerit,vt Principis rescriptum cum clausula:Non obstante aliqua lege,quæ in contrarium loqueretur,emanet,iuxta tradita a Bart.in d.extrau.ad reprim. d. vers. non obstantibus,num.1.2.&3.& in l.fin.num. 4.& 5.C.si cont. ius,vel vtilit.publ. Alex.in l. Centurio, num.31.ff.de vulg.
12 secundum datur † remedium, quòd talem filium, aut sui iuris impuberem nepotem per adoptionem parens in suã
13 redigat potestatem quia † id facere potest.l.si pater fami-
14 lias.§.qui duos,& l.si pater.ff.de adopt.& facta † mox adoptione pupillariter substituere poterit.l.sed et si plures. §. in arrogato.ff.de vulg.& vt not.in l.si arrogator, §. sed an impuberi.ff.de adopt. Ac ita vide Ias.tale tradentem consilium in casu.l.cum ex filio, vbi sub num,6. circa finem, ff. eod.de vulg. Verum, quia non semper temporis commoditas supradictis consiliis vti concedit, & euenit,vt iam in extremis laborans substituere talibus personis pupillariter velit:Ideo accipe tertium istud cõsilium, quod ex quatuor iuris prudentibus, Labeone scilicet, Offilio, Cascelio, & Trebatio proditum fuit,referente Iaboleno in d.l. cum
15 ex filio.ff.de vulg. vt † impubes ea persona, cui substituendum est,hæres non instituatur,sed ab alio hærede instituto,quem pupillariter substituere parens desiderauerit, per fideicommissum eidem impuberi in pubertatis tempus
16 relinquatur: Neque † etiam interim impubes ille suam
17 poterit cõsequi legitimam, licet † aliàs in liberorum legitima omne tempus, atque grauamen de medio subducatur.l.quoniam in prioribus.C.de inoffic.testam.per quam legem videtur correcta ipsa.l.cum ex filio, quod tamẽ verum non est, vt ibi habes ex Barto. Alb. Ang. Imo.Raph. Alex.& Iasone,qui licet diuersis ad hoc inducantur rationibus,

nibus, in eundem tamen effectum communiter recidunt: Quin † & consilium istud procedere tenet Bar. in d.l. cum 18
ex filio. non obstante Authenticorum iure in §. prohibemus, Authen. de trien. & semisse, & in §. aliud quoque capitulum, Auth. vt cum de appe. cogn. vbi † filius legitima 19
institutionis iure decernitur, nec sufficit alio quouis habere relicti titulo, sublata emancipationis patriæque potestatis differentia, quam sane Bar. opin. egregie rationibus nonnullis habes comprobatam ex Iasone in d.l. cum ex filio, nume. 6. & eandem quoque opinionem tenuit Bal. in auth. ex causa, in 4. opposit. C. de libe. præteritis, vbi etiam Curt. Iun. nu. 33. & istam quoque opinionem magis communiter tenere Docto. ait Ias. in d.l. cum ex filio. d. num. 6. vbi alias refert ad id concord. & vide Iac. Phil. Port. in 1. lib. com. conc. reg 42. limit. 1. Quod † planius procedet, si pa- 20
rens, cum ita disponit, adiiciat, se optima intẽtione, & pro illius impuberis salute id facere: nanq; virtute bonæ mentis, & intentionis testantis, dies, etiam quantum ad legitimam non reiicitur. l. si patronus. §. si quis non mala mente. ff. de bon. lib. l. multi. ff. de lib. & posth. l. filiis matrem, & l. si quis in suo, circa fin. C. de inoffic. testa. Quę etiam leges hodie procedunt secundum magis communem Doctorum opinionem, de qua testatur Alexan. d.l. cum ex filio, sub num. 6. versic. esset tamen videndum, quod & tradit ipse Alex. in d.l. multi, vers. Sed Cyn. ac Iac. Phil. Port. in d. limitatione prima regulæ prædictæ. Propterea neque obstabunt Authenticorum iura in dd. §. prohibemus, & §. aliud quoque capitulum. vnde impubes iste facto defuncti neutiquam contrauenire poterit: Ad abundantem tamen cautelam habes ex Bartolo in d.l. cum ex filio, num. 1. prudenter factum, si † in quinque solidis (puta) ille impubes 21
instituatur, residuum sibi in pubertatis tempus legando (exprimendo autem, vt dixi, id pro impuberis salute fieri) nam dicit Barto. quòd nullum tunc dicere non poterit testamentum ille impubes: quia institutus erit, nec etiam ad legitimæ supplementum agere valebit, quia † ius ad sup- 22
plementum agendi querelæ loco succedit. l. omnimodo, & l. si quis filium, in fi. C. de inoff. testa. vnde sicut querela intentari Digestorum tempore non poterat, vt probat text.

& ibi no. in d. l. cum ex filio (nam & alioqui consilium illud fatue datum fuisset) & ita ibi tenet Bar. & omnes admittũt, quamq; legem non esse, per l. quoniam in prioribus, sublatam multis authoritatibus ostendi, adeo, vt communis de hoc appareat sententia. Ita quoque nec ad supplementũ agi poterit, argu. l. si eum, §. qui iniuriarum, & ibi not. ff. si
13 quis caut. Bene † verum est, quòd interim ab hærede instituto alimenta ipsi impuberi debebuntur, vt sentit Alex. in d. l. cum ex filio, sub num. 5. ad finem, & sub nu. 6. vers. & dico, quòd hoc interim, idque maximam sapit æquitatem, ne diceremus, Quod fauore alicuius constitutum est, illud in eius damnum conuerti. l. quod fauore. C. de legib. Scias
14 autem, † Quod istud ex hac l. cum ex filio, remedium non procedere intellexit ibid. Alex. sub n. 5. vers. item si verum, quando extraneus esset ita institutus, per tex. in l. inter cætera. ff. de libe. & post. & l. ita tamen. §. qui rogatus. ff. ad Treb. quod & in se verum esse admisit in d. l. cum ex filio, Ias. sub nume. 5. vers. Sed ista ratio. Verum ego ab istis dissentio, nam & iura ipsorum ea allegata per Alex. illud non probant, vt tu inde facile colligere poteris: quia si ita illas leges intelligeremus, esset subuertere illã pariter ipsorum. l. multi, quæ totum contrarium probat, & ibi quoq; Alex. expresse notat eam legem procedere extraneo quoque instituto: vnde vides, quòd si magis est communis opinio, d. l. multi, procedere etiam hodiernis temporibus cogimur quoque omnino dicere, magis communem esse opinionẽ, etiam si extraneus instituatur, attento etiam, quia eadem est ratio bonæ mentis in extraneo dicto modo instituto: & miror, quod Alex. ad ista nõ aduerterit. Supradictis autem remediis parentes pro eorum liberis impuberibus, sui iuris existentibus, vti poterunt tunc, cum omnimodo absque diminutione vlla talia bona, tanquam ex pupillari substitutione, ad aliquam personam peruenire voluerint;
15 † Sin minus, poterunt liberos eos instituere, & grauare, vt si infra 14. annos decesserint, tali restituant personæ, iuxta
16 text. §. extraneo, Inst. de pupi. † Quo casu fiet & legitimæ, & Trebellianicæ detractio, quoniam ex interuallo restitutio fieret, vt per scriben. communiter in c. Raynutius, & in c. Raynaldus, extra de testamẽtis, & communem quoq; opinio-

opinionem tradit Afflict. decis. 367. nu. 4. & Berous in c. in præsentia, nu. 437. cum seq. extra de prob. & istud est consilium Raph. Cum. in d. l. cum ex filio, deuiantis a Bartoli supradicto consilio, de institutione quinque solidorum, & proinde suum peius (vt arbitror) id ponentis consilium, quia (vt vides) plenè non prouidet, vbicunque scilicet testator vellet, quòd substitutus omnem haberet hæreditatem. Sed † & mater supradictis poterit vti consiliis, cum ad 17 pupillaris similitudinem liberis suis (quos in potestate nō habet. §. fœminæ. Inst. de adop.) substituere omnino etit, eo excepto consilio, quòd secundo loco, nu. 11. de adoptione tibi datum est; quoniam † fœminæ adoptare non possunt, 18 nisi ex Principis indulgentia ad liberorum amissorum solatium. l. mulierem. C de adopt. & d. §. fœminæ, Inst. eod. Quin & si ex Principis priuilegio adoptare permissum esset, per id substituere pupillariter non possent, cum (vt dixi) non habeat patriæ potestatis iura, quæ ad faciendam illam substitutionem requiruntur, vt superius dicebam: vnde si Principis munere mater vti voluerit, melius erit, quòd illud procuret, vt expresse facultatem pupillariter substituendi concedat, secundum ea, quæ in primo consilio dicebam, num. 9. vsque ad 12. & ita quoque istud Principis priuilegium pro matre operari posse, voluit Io. Dilec. d. caut. 33.

CAVT. CCXX.

De tutore, siue curatore emente, vel contrahente cum pupillo, vel minore.

SVMMARIVM.

1 *Tutores, vel curatores pupilli, vel minoris bona, eorum, durante officio, emere non possunt, nec cum eis contrahere.*

Et quare num. 2. & 3.

Vt autem hi cum minoribus contrahere valeant, remedium datur num. 6. & num. 8.

Et est aliud remedium, num. 11.

Quod tamen locum quoad tutorem non habet in casu, de quo num. 12. secundum aliquos.

Quæ tamen consilia procedunt, vbi pupilli bonorum alienatio non interuenit: sed si interueniat, tunc attende, vt num. 16. & 18.

4 *Metus arguitur ex minis, ac reuerentia coniuncta tutorum, vel curatorum. Limita, vt num. 9.*

Qui quidem metus, & reuerentia ad rescindendum contractum sufficit, num. 5.

7 *Tutorum authoritas diuidua est.*

10 *Tutores, vel curatores tenentur seruare indemnem pupillum, vel minorem, vt & eo fatiadent nomine.*

Furtum non committit, qui palam, & bona fide pecuniam alterius accipit, sub num. 11.

Testi pecunia potest palam dari, vt veritatem dicat, sub num. 11. vbi etiam dicitur, quòd licet testes instruere palam, vt veritatem dicant.

13 *Curatori adolescentis hæreditas ab ipso adolescente restitui poterit.*

14 *Palam, & bona fide, quando tutor cum pupillo contrahere dicatur.*

Nam ipse tutor cum pupillo contrahere potest, si palam, & bona fide id fiat, vt num. 11. præterquam in casu, de quo num. 12. quod tamen non est in curatore, qui indistinctè palam, & bona fide cum eius adolescente contrahere ipso authorante, potest. d. num. 12. & probatur, num. 13.

15 *Tutor quod facit præsentibus pupilli coniunctis, bona fide facere videtur.*

17 *Minorum bona, quæ seruando seruari possunt, qua solennitate administratores vendere debeant.*

1 PVpilli † vel minoris bona tutores, siue curatores eorũ durante officio emere nequeũt, textus est in l. si in emptione. §. fi. ff. de contrahenda emptione, ex quo etiã probatur, quod nullum contractum cum ipsis minoribus hi
2 facere possunt. Ratio ea est, † quia ipsorum tutorum, siue curatorum requireretur authoritas, quam tamen in casu proprio pręstare non possunt, lege prima. & lege. pupillus,
3 in princip. ff. de authoritate tuto. † nam dantur hi pupillo, vt eum tueantur, non vt spolient, lege prima. ff. de tuto &

§. tuto-

§ tutores, Inst. eod. Qui & ob eorum ętatis imbecillitatem, Insirmumq; animi iudicium facile decipi possent, iux. tex. leg. primæ, ff. de minoribus, & forte minis, coniunctaque reuerentia ipsis tutoribus, vel curatoribus debita inducti minores † (vnde metus arguitur, vt videtur textus, & Barr. 4
ibi in leg. si per impressionem. C. quod metus cau. Bart. & magis communiter Doctores in lege, ad inuidiam. C. eodem, idemque Bart. & magis communiter Scrib. in l. 1. §. quæ oneranda. ff. quar. rer. act. non dat. vt refert Soc. cons. 163. sub num. 3. volu. 2.) minores ipsi contraherent: † Qui 5
quidem metus, & reuerentia ad contractus rescissionem sufficit, vt est textus, coniuncta glos. in d. §. quæ onerandæ, in verbo, metu solo: & has quidem omnes rationes ad regulam hanc considerauit Duen. quem vide cum suis ad istã regulam ampliationibus, & limitationibus, regula 31. litera A. An autem sit modus, quo & ipsi tutores, ac curatores cum eorum minoribus contrahere valeant? Profecto si quod inuenietur remedium, quo supradictæ cessent rationes, earum quoque cessabit effectus, argu. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure pat. cum similibus. † Vnde pono in eo 6
minore casum, qui cum eius administratore cõtrahit, alio authorante, vt probatur ex. l. 4. & 5. simul. ff. de auth. tut. † cum enim horũ authoritas sit diuidua. d. l. 4. ff. de auth. 7
tut. & vt in toto titulo. C. de diui. tut. & l. fina. C. de auth. pręst. proculdubio † eo casu alius pro contractu, quem iste 8
administrator alius palam, & bona fide cum minore facit, authorari poterit, sicque contractus, tanquam bona fide initus, valebit vt est tex. in l. non existimo, ff. de administr. tut. & ibi Doct. & est tex. ibiq; not. in d. l. pupillus. §. item ipse tutor. ff. de auth. tut. fatentur omnes in l. cum ipse. C. de contrah. empt. vt ait Soc. cons. 160. sub num. 15. vers. alio insuper modo, vol 2. tunc nanq; prima cessabit ratio, quia alius authorabitur, cessabit secunda, † quia metus non interfuisse credendum erit propter alterius præsentiam. arg. 9
l. transactionem, & ibi Bar. C. de trãsact. Tertia pariter ratio cessabit, cum propter alterius administratoris præsentiam deceptio non sit credenda; † nam tutores, seu curatores pupillum, minoremve seruare indemnem tenentur, vt 10
& eo satisdent nomine, toto tit. Inst. de satisd. tutõ. † Sed & 11

tutor sibi etiam ipsi authorari poterit, si palam, & bona fide cum pupillo contrahat, vt no. in l. quoties. §. non tantũ; in d. l. non existimo, per eum text. & in l. tutor rerum. ff. de administ. tut. in d. l. pupillus, d. §. item ipse tutor. ff. de auth. tut. in d. l. si in emptione. d. §. fi. ff. de contrahen. emptio. & in d. l. cum ipse tutor. C. eodem. de contrahen. emptio. vbi etiam bonus tex. & ibi tradunt gl. Cyn. Barto. Bal. & Salic. qui communem dicit hanc esse opinionem: Idemque tradit Cyn. in l. senium. C. qui testam. face. poss. Barto. in l. singularia, sub num. 7. & Decius ibi, sub num. 7. & communiter sequuntur Doctores, vt ibi Curt. Iun. ait nume. 10. ff. si certum peta. Gomes. in §. ex maleficiis, num. 21. versic. sed tamen aduertendum est. Insti. de actio. Dec. cons. 441. sub num. 6. Socinus consilio 87. sub num. 5. volum. 1. & idem d. consilio 160. sub d. numero 15. volum. 2. vbi communem istam esse conclusionem testatur, etiam si contractus sit vltro, citroque obligatorius, à qua ait non videri, maximè in iudicando, recedendum esse, vt ita quoque communem esse opinionem habes ex Cur. Iun. in d. l. singularia. d. numero 10. quodque pariter communiter receptum, testatur Iason in l. 1. §. fuit quæsitum, sub num. 29. ff. ad Trebellia. & pro his faciunt tradita à Bal. consilio 347. libro secundo, Alex. consilio 31. in fi. lib. 7. quos est secutus Crauetta consil. 3. numero 5. eum, scilicet furtum non committere videri, qui palàm, & bona fide alicuius accipit pecuniã, & inquit Bald. in cap. vltim. extra de appell. Aug. ad Angelum, de malefic. in ver. fallario, num. 20. Decius consil. 189. numero 7. Crauet. consilio 321. Boss. in titu. de fals. sub numero 168. versicu. sed hoc locum non habet, quod concessum est palam testi dare pecuniam, vt veritatem dicat: Et pariter dicit Boss. in titu. de opposi. cont. test. sub num. 147. circa finem, quòd licitum est palam instruere testes ad verum deponendum, ad quod alleg. Bald. in d. cap. fin. de appell. sic igitur & tutor palam, & bona fide cum pupillo contrahens sibi ipsi authorari potest. Tenet tamen Alexand.
12 † quòd in his, quæ iuris sapiunt mixturam (vt in fideicommissi restitutione) nequaquam sibi tutor authorari potest, vt ipse hoc ait in d. §. fuit quæsitum. & meminit etiam Socin. d. cons. 160. sub d. nume. 15. quod tamen confunditur

per

per ea, quæ tradit Ripa in d. §. fuit quæsitum, sub nume. 7. ver. secunda fuit. vbi alias tradit solutiones circa obiectiones, quæ ad ipsum §. fuit quæsitum, fiunt. Et diuersitatis etiam vnam habes rationem, quæ pro dispositione illius §. fuit quæsitum, assignari potest, ex Barto. in l. 2. in fin. ff. de stip. ser. & Bello. in specie in lib. 3. supput. iuris. cap. 15. nam in d. §. fuit quæsitum, agitur de eo, quod relinquitur tutori, vt tutori, non autem vt priuatæ personæ: & ideo si talis se excusaret à tutela, priuaretur commodo testamentario; l. fi. ff. de confirma. tut. & l. post legatum. §. amittere. ff. de his, quibus, vt indi. vnde cum in d §. fuit; illud sit relictum vt tutori, non potest, vt tutor sibi dare, & vt tutor accipere: & hoc est, quod dicit ibi text. non posse tutori, eidemq; authori, & cæt. nam sic nulla esset differentia inter dantem, & accipientem, contra d. l. secundam; de stipu. ser. cum. simi. At in contractibus non ita est; quia tutor, licet vt tutor authoretur, tamen vt priuata persona contrahit cum pupillo; Quod tamen dictum est de casu dict. §. fuit quæsitum, ad curatorem non extenditur; † nam vt inquit text. 13
d. §. fuit quæsitum, curatori adolescentis hæreditas ab ipso adolescente restitui poterit, quoniam necessaria non est curatoris authoritas ad restitutionem: † Palam autem, & 14
bona fide tutor contrahere dicetur, si coram pupilli amicis, vel consanguineis contractus fiet, nam tunc omnis cessabit suspicio, argu. d. l. transactionem, C. de transact. Idem etiam erit, si iudice præsente id fiet, per tex. in l. fin. in prin. ff. quod met. cau. & ita per istos textus notabiliter tenuit Bar. in l. frater à fratre. numero quinquagesimoprimo, ff. de cond. indeb. & in eius legis repet. Ias. numero quadragesimosecundo, Bartolum sequitur Alexand. in d. l. transactionem, in fine, quodq; de iudice tradit Ripa in d. §. fuit quæsitum, sub numero nono, ad finem, & allegat Bal. consilio ducentesimoprimo, incipien. vobis spectabilibus, libro tertio, & in terminis nostris optime facit glos. & quod ibi not. Bald. in 3. opposit. in lege Polla, in verbo, pupillo, vers. vel tertio, ac ibidem Castr. C. de his quibus, vt indign. quæ voluit, † quod factum à tutore, præsentibus pupilli 15
coniunctis, bona fide factum videatur: Adde Ias. l. 1. nu. 16. C. de transact. in d. l. Polla, nume. 32. & in lege, bonorum,

num.4.C.qui adm.Dec.in d.l.singularia, nu.12.& sequenti, ff.si certum petatur.Pet.Gerh.sing.57.num.1.Marf.sing. 417.Præsentia, num.3. Nicol. Arelat.ad Alciat.regu.1.præsumpt.31.num.2.& 3.& vide etiam Cæpol.caut. 24. Ratione, quos omnes refert, & sequitur communem dicens Borgn.Caualc.in tract.de tut.& curat. num.111. & sequen.
16 & † hæc procedant in contractibus, qui minoris bonorum non respiciunt alienationem, sed si fiat in ipsum tutorem alienatio: tunc ea, quæ seruando seruari non possunt, modis prædictis emere posset: Quæ autem seruando seruari possunt, vt sunt immobilia & mobilia nonnulla, quæ non consumuntur, emere ita non posset nisi iudicis
17 etiam decreto, causa cognita, interueniente: † iure etenim nostro sancitum est, minorum mobilia, & immobilia, quæ seruando seruari possunt, vendi nō debere, nisi iudicis præcedente inquisitione, causæ probatione, atque decreti interpositione: mobilia autem quæ seruari nequeunt, absque decreto alienari posse.l.lex, quæ tutores. C. de admi-
18 nist.tu.& l.ob æs. C. de præd. minor. † si igitur tutor erit minoris creditor, & minor non habeat, nisi bona, quæ iudicis requirant decretum, Iudicem ipsum adeat, & sibi satisfieri caueat, secundum modum, qui traditur in l.magis puto.§.non passim. ff. de rebus eorum.

CAVT. CCXXI.

De alimentis pupillo taxandis.

SVMMARIVM.

1 *Alimentatus præsumitur pupillus à tutore.*

Ne tamen super ipsis alimentis controuersia oriatur, consilium datur tutori, vt alimenta pupillo præstanda taxari faciat, num.2.

Et horum taxandorum alimentorum modus indicatur, num.3.

1 PVpillus † à tutore alimentatus præsumitur, nec creditur de nihilo vixisse, & sine sumptibus studuisse.l.quod
2 plerunque, C.de alimen.pup.præst.† Verum ne super præstitis alimentis controuersia oriatur, quæ & quanta fuisse

æsti-

æstimentur, consilium elicitur ex d.l.quod plerunque,& ibi Bart.not.nu.1.Quòd tutor alimenta pupillo præstanda à Iudice taxari haud negligat: Quomodo † autem ipse 3 iudex in taxandis pupillo alimentis facere debeat, habes elegãtem Vlpiani instructionem in lege tertia.ff.vbi pup. educ, deb. Et videas omnino d.Menoc.de arb.Iud.li.2.casu 169.in princip.ac tangit aliquid circa ipsam alimentorum taxationem Rolan. à Valle cons.74.num.19.vol.2.& post eum Borg.Caualc.in tract, de vsufruct.mul. relicto,num. 28.Et circa supradictam materiam vidi ego quandoque à Iudicibus fuisse electos peritos partium confidentes, qui inspecta patrimonii quantitate, & pupillorum qualitate ipsa taxarent alimenta: Et præsertim in patria mea Ostiani tempore Clarissimi & præstantissimi Iureconsulti D.Barnabæ Cornazzanii Placentini,ibidem Prætoris meritissimi, qui in peritorum ad hoc electorum discordia iudicauit alimenta ipsa taxanda fore ex fructibus patrimonii, ad redditύum rationem quinque pro centenario,faciendam ex valore patrimonii ipsius,motus(vt aiebat ipse)Alexan. authoritate cons.100.num. 4. & 5,lib.6.Ne tamen eorum obliuiscaris,quæ tractant Menoch.& Caualc.præcitatis in locis, ex quibus ingeniosus Iudex arbitrium suum rectè interponere non ignorabit.

CAVT. CCXXII.

De eo pupillo,qui doli capax, cum iuramento contrahens aduersus iuramentum auxilium habet. 1

SVMMARIVM.

1 *Doli capax pupillus iureiurando contrahens litigatur. Quomodo autem ei subueniatur,remedium est,numero 7.*

2 *Pupillus doli capax quis dicatur. Et quis proximus pubertati, num.3.*

4 *Pupillus quando possit de delicto puniri, & qua pœna puniatur etiam doli capax, num.5.*

6 *Infans, & non doli capax, de delicto puniri nequit.*

1 PVpillus † doli capax, etiam absque solennitatibus requisitis, iuramento contrahens, contractus rescissionem petere nequit, vt est textus in c. literis, & ibi glos. extra de sponf. iuncto c.1. de delict. puer. ad idem text. l. fin. ff. de lib. cau. Bart. in auth. facr. pub. numero nono, vbi dicit ita communiter tenere Doct. C. si adu. vendit. Abb. consilio 39. vbi communem ait, libro primo. idq; adductis multis authoritatibus comprobat Laur. Chircouius in 4. cent. commun. conclus. conclus. prima, vbi communem docet, receptiusque testatur Mich. Grass. in suis commu. opinio. capitulo septimo, Iuramentum, quæstio. 13. versic. contrarium, & cap. nono, Tutela, & cura, quæstio. trigesimaquarta, versicu. amplia hoc etiam, libro primo. quod & tradidi supra cautel. centesimatrigesimaquarta, sub numero 41.
2 † Doli autem capax pupillus tunc habetur, cum pubertati proximus est, ita Doc. in dicto capitulo primo, de delict.
3 puer. & in clementina prima, de homic. † Et pubertati proximum masculum post decimum annum, cum dimidio. fœminam post nonum, cum dimidio, tenet glossa not. in lege, pupillum. ff. de regul. iuris, in §. pupillus. in verbo, infantiæ, Instit. de inuti. stipu. & in §. fi. in verbo, proximus pubertati, Insti. de obliga. quæ ex delic. nascun. cuius glos. opin. communiter approbatam asserunt Iason in l. properandum. §. & si quidem, num. 2. C. de iudiciis. Socin. in lege prima. §. adipiscimur. ff. de acquirenda possessione. Ange. Aret. d. §. pupillus, num. 3. Dec. & Cagnol. numero secundo. d. l. pupillum. hanc eãdem opinionem communem refert, alias authoritates adducens, Lauren. Chircouius in 3. Centu. commun. conclus. conclus. fi. & Eman. Soar. in suis commun. opin. litera P. nu. 357. Quas quidem glossas nonnulli procedere limitarunt in ciuilibus; non autem in criminalibus: Quoniam eis in casibus, vt quis pubertati proximus dicatur, sex tantum menses ad perfectam ætatem, id est pubertatem, sufficere debere opinati sunt, ita notat Bald. per illum text. in l. excipiuntur, & ibi sequitur Ludo. Roma. ff. ad Syllan. idem Bald. in l. properandum. §. sin verò causę. C. de iud. Ias. in d. §. & si quidem, sub d. num. 2. ver. Secundo multum no. limita, & idem in d. auth. facr. pube. nu. 15. C. si aduer. vend. Corn. cons. 147. n. 25. vol. 1. Nonnulli

alii verò tenuere non modò quoad delicta, sed & in aliis quibuscunq; actibus proximam præcedentem seruãdam opinionem, de quibus abundè Io. Igneus in d. l. excipiuntur. sed puto supradictis omissis opinionib. iudicis id esse arbitrio relinquendũ; qui cautus erit, vt attenta pueri discretione, & aliis contingentibus circunstantiis, iudicet, nũ sit pubertati proximus, nec ne, & ita tenent Io. Fab. in d. §. pupillus, Sal. in l. impunitas. C. de pœnis, Io. Anã. d. c. 1. n. 4. de delict. puer. Anto. de Butr. in cap. attestantes, in fine, de desponsa. impu. Abb. & Præpo. in cap. continebatur. eod. tit. de desponsa. impu. Dec. d. l. pupillum, sub num. 2. Viglius in §. testes autem, num. 11. Inst. de testamen. Menoch. de arbi. iudi. lib. 2. casu 57. nu. 44. qui dicit hanc veriorem, & hodie magis receptam esse opinio cuius circa hanc materiam pulchram declarationem vide ibi nume. sequenti, quid scilicet circa hoc iudex obseruare debeat; Quod tamẽ supra dictum est de iudicis arbitrio, procedere intellige, vt declarat Couarru. in sua epit. de sponsal. in 2. par. c. 5. nume. 5. quòd scilicet iudex ante illam ætatem communi supradicta opinione diffinitam (annorum scilicet decem, cum dimidio in mare, & 9. cum dimidio in fœmina) arbitrium suum imponere nequeat, nisi maximis adducatur coniecturis; imo rarò, & cautissimè id facere debet: Ad ꝙ igitur cautè aduertat iudex: Aduertat † etiam in criminalib. iudex ipse, ne pupillum, doli quoq; capacem, pœna plectendum statuat, si in omittendo deliquerit: solùm enim ipsum doli capacem, tunc punire potest, quando in committendo deliquerit, vt ita fuit distinctio Cyni, quam dicit esse communiter approbatã Igneus in l. 1. §. impubes, nu. 5. ff. ad Syllan. quem refert Clar. in prac. §. fi. q. 60. in prin. vbi etiam subdit, quòd † nunquam pupillus capitali pœna affici pro quocunq; graui delicto debet; sed eius pœna citra mortem, vel membri mutilationem esse debet: & ita pluries seruatum vidisse ait, & in specie in quibusdam pueris, qui permiserunt se ab aliis carnaliter cognosci, qui fuerũt duntaxat fustigati, non verò igni dediti: & ita quoque vide Aegid. Bosſ. in titu. de homic. nume. 79. & Anto. Gomes. in cap. primo delictorum, numero 60. in fine, quem refert Clarus præcitato in loco, vbi etiam subdit, ꝙ hæc defensio

(margin: 4, 5)

pupillo proderit non modò ante sententiam, sed etiam post condemnationem, contra eum in contumaciam secutam:
6 Infans † autem (id est minor septennii. l. si infanti. C. de iure deliber.) & non doli capax, nunquam, quoquo modo delinquat, punitur. l. infans, ff. ad leg. Cor. de sicarijs, l. impuberem. ff. de fur. & in §. fi. Instit. de obliga. quæ ex. delicto nasc. & glo. in l. si ex causa. §. nunc videndum, in verbo, non subuenietur. ff. de mino. Bonifac. de Vital. in tract. de malef. titu. de damno dato, num. 70. & ita est omnium sententia, vt tradit Plaza libro 1. delic. cap. 32. num. 5. & 6. Redeundo modo ad propositum nostrum, sciédum est, quod pupillus etiam doli capax, si iurauit, se adiuuare remedio
7 restitutionis in integrum poterit: quandoquidem, † si non sit certioratus in contractu de restitutionis in integrum beneficio, licet contractus sit in suo robore firmus, tamen restitutionis beneficio, si læsus erit, aduersus læsionem vti poterit, nam & puberi vigintiquinque annis minori, læso restitutionis in integrum beneficium concessum esse tenet Franc. Marc. decis. 21. tomo primo, idque verum credo intelligendo, si aduersus læsionem restitutio petatur: quoniam etiam si contractus rescindi nequeat, propter iuramentum; firmo tamen adhuc manente contractu ob solam læsionem restitutio in integrum peti poterit, iuxta ea, quæ tradit Goza, cons. 44. vbi vide, & de hoc vigintiquinque annis minore cautelam superius tradidi in litera I, caut. 135. & in litera M. caute. 161. Aduertendum igitur est, ne hoc in casu restitutionem in integrum ad contractus rescissionem petas; sed tantummodò aduersus læsionem: (vt dixi,) quod bene nota, & pro hoc ad plenam intelligentiam vide suprà in dicta cautela 161. num. 8. 9. 10. 11. 12. & 13.

CAVT. CCXXIII.

De eo, qui ciuili iudicio indebitè conuentus aduersarium decipere desiderat.

SVMMARIVM.

1 *Criminali iudicio pendente reus ciuiliter suum non potest conuenire accusatorem.*

2 Delicta

2 *Delicta puniri publice interest.*
3 *Ciuiliter qui indebite conuenitur, quomodo aduersarium eludat.*
4 *Calumniator qua pœna teneatur, & an aduersus eum iniuriarum actione agi possit, etiamsi à calumnia se excuset, nu. 5.*

QVæstione † criminali pendente reus ciuiliter suum 1
non potest conuenire accusatorem, per tex. in l. fi. C. de ord.iud. secundum communem illius legis intellectum vt Claud. dicit in l. edita, num. 68. C. de eden. & ita concludunt omnes, vt attestatur Cur. iun. in d. l. edita, num. 182. in fine, huncque, & illum refert Clar. in pract. crim. §. fi. quæstione secunda, versiculo, sed quid è conuerso, idque fieri dicit, † quia publice interest, ne crimina remaneant impu- 2
nita, quod comprobatur ex tex. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. † Tu igitur, qui alicui quid debes, & indebite te de- 3
bere scis, nec probare potes, vt vitare possis, ne conueniaris, creditorem (si potes) criminali iudicio conuenire cautus sis, vt ipse creditor, & sui delicti pœnam patiatur ad Reipublicæ vtilitatem, & tu debiti, quod secum habes, dilationem saltem habeas, vel interim tuas præpares solutionis, aut indebiti probationes: sed caue, ne calumniosus habearis; scilicet absque rei veritate criminale iudicium aduersus tuum creditorem non instituas, ne Deum vltorem habeas: quin etiam seculari plectente Iudice saltē
† in pœnam extraordinariam teneberis, secundum Bos- 4
sium in titulo de præuaricatoribus, numero 8. & (vt dixi in cautela prima) † vel tali iudicio conuentus creditor, & innocens repertus iniuriarum actione aduersus te accusantem, & non probantem, atque etiam à calumnia excusantem agere poterit, vt per Boss. in titu. de accusation. num. 20. & in dict. titulo de præuaricato. sub dict. numero 6. quam rem & ego tetigi supra in litera C. caut. 15. similem tradam cautelam in litera R. caut. 239. sed aliquantulum latiorem; nam & in ea illud inseram, quando criminaliter accusatus accusatorem suum etiam criminaliter accuset.

CAVT. CCXXIIII.

De assignando termino calumniatori in eodem suæ accusationis iudicio de calumnia condemnando, ad probandum quare condemnari non debeat.

SVMMARIVM.

1 *Accusator falsus in eodem potest iudicio, & in eadem sententia, in qua reus absoluitur, condemnari ita tamen, vt accusati præcedat absolutoria, mox statim de calumnia accusator condemnetur.*
Quis autem sit hac in re practicandi modus, habetur num. 2.

1 QVerelam † quoque, seu falsam instituens accusationem calumniator potest in eodem iudicio, in eadéq; sententia, in qua reus absoluitur, vno contextu cõdemnari de calumnia, ita tamen, vt accusati præcedat absolutoria, mox statim de calumnia accusator condemnetur, vt ita communiter teneri ait Salic. in l. 1. nume. 3. C. de calumn. quem refert Clar. in pract. crimin. quæst. 62. versi. sed quæro, vbi iudicibus hoc casu consilium, & practicandi mo-
2 dum tradit, † quòd scilicet prius terminum accusatori, ad allegandum, quare de calumnia condemnari non debeat statui faciat, & cum proficuum nihil calumniator deduxerit, poterit in eadem sententia absolutoria accusati condemnari, & ita doctrinam esse Barto. ait in l. athletas. §. calumniator. num. 6 ff. de his, qui not. infam. Idem ferè tradit Bart. in l. 1. in princ. sub num. 6. ff. ad Turp. sin autem secus fieret, opus esset pro calumniatore condemnando noua instantia nouoque processu: & si quis de calumnia, non statuto termino prædicto, condemnaretur, iudex in syndicatu teneretur, vt tradit Angelus de malefic. in verbo, & ad querelam, num. 10. & circa hanc materiam vide eundem Ang. in eodem verbo, nu. 71. & ibi August & aliorum additiones. Quæ autem hodie sit calumniatoris pœna, vide

vide suprà cautela prima. A. & quomodo quis calumniæ præsumptæ pœnam euitet, vide suprà cautela decimaquinta, C.

CAVT. CCXXV.

De interdicto quorum bonorum.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum quorum bonorum, cui competat, & contra quem.*

Et quid necesse sit, vt hoc competat remedium, numero 5.

Libellus autem quomodo sit hoc in interdicto formandus, habetur, num. 2. & 3.

Ac quando actor ignorat, vtrum aduersarius pro hærede, vel pro possessore possideat, an ve prolegato, libellum alternatiuum concipere potest, cum protestatione, quod ex altera tantum actione commodum consequi intendit, num. 4.

Illi autem, qui conuenitur, consilium datur, quid agere debeat, vt quandoque actorem excludat, num 6.

7 *Hæredi, qui aliquando in rerum hæreditariarũ possessione fuit, & mox ab ea cecidit, consilium datur, quo agat remedio, & num. seq.*

QVorum † bonorum interdictum hæredi, qui vel hæreditatem de iure ciuili adierit, vel de iure prætorio bonorum agnouerit possessionem competit contra eum qui titulo pro hærede. vel pro possessore possidet, vt est tex. in l. 1. ff. quor. bon. & in l. 1 & 2. C. eod. & Inst. de interd. §. sequens, ver. adipiscédæ. Et propterea cautus esse potes, cum tali experiris interdicto. † vt in libello narres, qualiter vel hæreditatem adieris, vel bonorum possess. tibi delatam agnoueris, & nunc ad effectualem auocandam possessionem aduersus pro hærede, vel pro bonorum possessore possidentem, vel contra eum, qui iniustè tenet, vel possidet, agis. Et quidem libellandi formam tradit Ang. Aret. in §. quadrupli, numero 42. Inst. de act. quem refert Menoch. in tract. de adipi. poss. rem. 1. numero 94. Hoc pacto; 1 2

3 † Ago contra Titium, qui talem possidet hæreditatem, & eius bona pro hærede, vel pro possessore, vel qui detinet talem Seii rem hæreditariam, quæ in dicti Seii bonis eius mortis tempore erat, & cuius ego sum hæres, siue ex testamento, siue ab intestato, vt proximior agnatus, prout casus eueniet, cuiusque hæreditatem adiui, vel bonorũ poss. mihi delatam agnoui; verum, quia hæres constitui debet possessor bonorum defuncti, peto per vos, & officium vestrum me in possessionem dictæ hæreditatis, vel taliũ bonorum constitui, vel tales res mihi tradi, & dictum Titium detentatorem mihi condemnari ad tradendam dictarum rerum posseß. Et istum quidem libellandi modum in hac materia rectius traditum inquit Menoch. sub d. nume. 94. quam scripserit Odofr. in trac. de interd. ca. 12. refert Menoch. etiam Specul. in ti. de testa. §. nunc dicendum, num. 5. (sed mihi est sub nu. 1. vbi tradit libellandi formam) ostẽdentem posse hoc modo in libello concludi, Quare peto mihi restitui possessionem. quã opi. sequitur Affli. decis.
4 118. sub nu. mihi 1. Illud autem notandum est, † quod si actor ignoret, vtrum aduersarius pro hærede, vel possessore possideat, anve pro legato, libellum incertum, & alternatiuum concipere poterit, cum potestate tamen, quod ex altera duntaxat actione commodum consequi intendit, vt est tex. in l. 1. §. quia autem, siue §. hoc interdictum. ff. quorum bon. & ibi Ripa num. 5. cuius rei meminit Barto. in l. vbi autem. §. qui illud. ff. de verbo. obligatio. Sciendum
5 est deniq;, † quod ad hoc, vt istud adipiscendæ possessoriũ competat, necesse est, quod hæres nunquam habuerit hæreditatis, vel rei illius, quam petit, possessionem; secus est, si quandoque habuit, deinde ab ea cecidit; quia non competit sibi vlterius hoc interdictum, tex. est in §. pro hærede.
6 Insti. de interd. † Propterea tu, qui hoc conueneris interdicto, caue, si probare poteris, aliquando in posseß. agentem fuisse, quia sic eum succumbere facies, & istam practicam tradit Maran. de ord. iud. par. 4. dist. 7. sub nume. 6. in qua dist. à nume. 4. vsque ad 10. de hoc interdicto tract. vbi vide, & latius tractat doctißimus vir, D. Menoch. in to-
7 to d. rem primo tractatus adipiscendæ. † Veruntamen ille, qui quandoque fuit in rerum hæreditariarum posses-

sione,

sione, & postea cecidit, potest recuperandæ remedio vti, vt & docere videtur Marao. in dist. 7. sub numer. 5. † Et forte 8
poterit vtilissimum intentare remedium c. reintegranda. 3. quæst. 1. de quo plene, & eleganter admodum, ac docte celeberrimus Iurisc. D. Iac. Menoch. in suo tract. recuper. rem. 15.

CAVT. CCXXVI.

De sententia in rei vendicatione pro actore de dominio probante ferenda, cum cõuentus litem susceperit, nec vllo modo ipsum possidere apparuerit.

SVMMARIVM.

1 *Reus litem suscipiens in rei vendicatione condemnandus non est, nisi fuerit interrogatus, an possideat, nec alio modo ipsum possidere in iudicio probatum sit.*

Sententia tamen pro actore de dominio probante ferenda est iux. modum, qui habetur, nu. 2.

REi † vendicatione agente aliquo, si conuentus nunquam interrogatus, an possideat, necne, litem susceperit, neque apparuerit, an possederit, condemnandus non est, vt per gloss. primam, & ibi Bar. & Angelus in l. is, qui se obtulit, ff. de rei vend. & ista est communis opinio, prout latius docui supra in litera I. cautela 126. vbi de his verba præmisi ad hoc, vt actorem hortarer, quo interrogationes reo actione reali cõuento faceret, an possideat, necne. Hęc autem hic ad alium finem posui, vt vides, & ideo pro his plene recurras ad ea, quæ ibi dixi, quæ hic repetere frustra esset. quomodo ergo sententia ferretur, si in casu præmisso actor plene de eius probauerit dominio? † Barto. ipse in d. l. is, qui se obtulit, in fine, & in l. si à te §, si quis fundum, in fi. ff. de excep. rei iud. per eum textum secundum vnã lect. ibi ita intellectum consilium tradit, quod iudex pronuntiet rem ad actorẽ pertinere, & reũ ideo absoluat, quia eũ

possidere non apparet. Et ita tenent communiter scrib. vt habes ex his, quæ tradidi in d. caut. 126.

CAVT. CCXXVII.

De conueniendis duobus debendi reis, & quomodo duo credendi rei libellum concipiant.

SVMMARIVM.

1 *Rei duo debendi insolidum conueniri nequeunt.*
Vt autem conueniri valeant remedium traditur, numero 2.
3 *Iniuriam qui passus est pro ipsa iniuria non potest ciuilem, & criminalem intentare actionem, quia earum vtraque ad vindictam tendit.*
Si tamen cumulatio fiat cum protestatione de qua in num. 4. sustinebitur.

1 REi † duo debendi, vt vnus, & alter in solidum teneatur, conueniri non possunt. l. reos, & quod ibi not. ff. de duobus reis, iuncta. l. 1. C. de fid. tut. sed remedium est,
2 vt in simul conueniri queant, & vterque insolidum, † vt scilicet in libello protestatio fiat per actorem, quòd vnica duntaxat contentus est solutione. & est doctrina Bartoli in l. 3. §. vbi duo, num. 3. de duobus reis, vbi sub num. 4. tenet, quòd & ex eadem protestatione duo credēdi rei agere valeant, eademq; tradit Bartolus in authen. hoc ita. C. de duobus reis, sub n. 21. & Pract. Pap. in forma libelli contra plures reos debendi, in verbo, contra, & aduersus. Et pro hoc
3 remedio facit illud, † quod dicitur de actionum ciuilium, criminalium cumulatione, quæ in iniuriis omnino prohibetur, quia vtraq; actio ad vnum tēdit finem, idest ad vindictam, per ea, quę tradit Spec. in tit. de fur. §. 1. vers. sed nūquid, nu. 2. & ti. de iniu. §. 1. vers. sed quæritur. num. 4. notat Bart. in l. 5. §. fi. & in l. prætor edixit. §. si dicatur, ff. de iniur. ac in l. 1. C. quādo ciuilis act. præiu. crim. sub n. 2. Abb. in c. tuæ, extra de procur. Bossius in ti. quom. proced. per act. in delict. num. 50. & in tit. de pluribus viol. num. 23 & hæc est commu-

communis opin. vt tradit Maran. de ordine iudiciorum, parte 4. distinct. 1. nume. 5. quod & ipse tradit ibidem, sub num. 12. communem quoque tradit ex ipso Maran. Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 2. vers. fi. & † tamen si fiat cu- 4
mulatio cum protestatione, quòd altera pœna iniuriam qui passus est, contentus remanet, si integrè fuerit irrogata, secus, quòd iniuriam qui intulit vtraque puniatur, ea sustinebitur cumulatio, vt latè Maran. dicta dist. 1. dictæ partis quartæ, num. 14. dixi ego de hac cumulatione, supra in caut. 21.

CAVT. CCXXVIII.

De conueniendo vno ex reis debendi insolidum.

SVMMARIVM.

1 *Reorum plurium debendi si vnus insolidum conueniatur diuisionis habebit beneficium.*

Vt autem nullum habeant diuisionis beneficium, remedium traditur, num. 4.

2 *Tutores, & curatores plures diuisionis habent beneficium quando conueniuntur.*

3 *Fideiussores diuisionis beneficio vtuntur ex Diui Adriani epistola.*

REI † plures promittendi in simul, vt insolidum quilibet teneatur, conueniri nequeunt, mediante cautela 1
modo tradita. Scias autem, quòd etiam si eorum aliquis insolidum conueniatur, diuisionis habebit beneficium ex nouis constitutionibus, vt est textus in auth. hoc ita, & in corpore, vnde sumitur. C. de duobus reis, † ad instar tu- 2
torum, & curatorum, vt in l. 1. §. nunc tractemus. ff. de tut. & rat. distr. tradunt scrib. in lege prima, C. de transact. & Boer. decis. 59. † & ad fideiussorum exemplum, qui- 3
bus ex diui Adriani epistola succurritur, vt est textus in l. inter fideiussores, cum l. sequenti. ff. de fideiuss. in l. fi. C. de const. pec. & in §. si plures, Inst. de fideius. Vt autem diuisionis nullum habeant rei debendi beneficium, remedium est, † quod in contractu eos nouarum constitutionum au- 4
xilio renuntiare facias, vt communiter scrib. in d. auth. hoc

ita,& ita cómuniter quoq; practicatur,quæ quidem renũtiatio plena erit,si hoc fiat pacto ; Renuntiantes beneficio nouarum constitutionum, de fideiussoribus, & de pluribus debendi reis propter Bartoli rationes in d. auth. hoc ita.sub nume.33.

CAVT. CCXXIX.

De nuntii relatione in actis inserenda.

SVMMARIVM.

1 *Nuntii relatio in actis apparere debet,antequam actus in contumaciam expediatur,alioquin actus nullus est.*

Item an pariter commißio de citando apparere in actis debeat,nu.7.

Quæ quidem relatio die in Dei honorem feriata fieri non potest,nu.2.

Sed bene die in hominum honorem feriatæ fieri potest.

Propterea que consilium traditur, quod quando vides actum in contumaciam factum, perquiras semper, an in actis nuntii relatio scripta sit,num.5.

Et an facta sit ante nuntii relationem sententia, nu.6.

3 *Nuntio licet credatur se citasse referenti,nisi tamen referat,& de relatione constet,iudex suam non potest ferre sententiam,quod amplia vt nu 4.*

1 RElatio † nuntii in actis apparere debet, antequam actus in contumaciam expediatur,aliàs actus nullus est,ex quo relatio ipsa actus substantialis est, Bal.in l.fi.C. de fr.& ibi etiam Sali.quos refert Maran. de ord. iud. par. 6.versic.proposui, aliàs citatio,num.54. quem etiam ibid. vide sub num.55.adde Rolan.à Valle,conf.47.nu.67. vol.2.
2 † & hanc relationem die in honorem Dei feriata nuntius facere non poterit,idem Maran.d.nu.55.Rolan.d.conf.47. num.69. Sed bene die in hominum honorem feriata fieri potest,vt per Bar. in extr. ad reprim.in verbo,de plano, & circa hanc nuntii relationem dicebat Bal.in l. consenta-
3 neum.C.quom.& quan.iud. † quòd licet credatur nuncio se citas-

se citasse referenti, nisi tamen referar, & de relatione constet, iudex suam non poterit dicere sententiã. refert ad hoc Bal. cum Boer. d. loco, num. 8. Rolandus d. consi. 47. nume. 66. & intantum verum id est, † quod etiam si Iudex prius 4 pronuntiaret contra contumacem, quam relationẽ reciperet, & postmodum ipsam nuntii acciperet relationem, sententia, & processus nullum esset, vt per Maran. in prædicto vers. nu. 56. vbi id notabile, & menti tenendũ dicit, & refert se plures errare in hoc vidisse, quodque processus factus in contumaciam ante nuntii relationem nullus ipso iure sit, expresse tenet Bar. in l. hæc autem, §. non defendi. ff. ex quib. caus. in poss. eat. quem refert cum aliis ad hoc Maran. d. tract. par. 4. dist. 16. num. 9. Idq; notandũ, inquit ibi Maranta, quia millies euenire potest, & consilium tradit, num. 9. in fine. (de quo etiam Rolan. vbi supra, nu. 70.) † Quod quando vides actum in contumaciam factũ sem- 5 per perquiras, an in actis nuntii relatio scripta sit, consiliũ pariter ex prædictis sume, † vt videas, an facta sit ante nun- 6 tii relationem sententia, & istud Marantæ consilium ego ita seruaui, vt mihi in practica quandoque seruierit; Quinto † & aduertendum est, quod nuncii relatio nihil proficit ad 7 aliquem constituendum contumacem, nisi etiam constaret de commissione sibi ad citandum data, secundum Bart. in d. extra. ad reprimen. in verbo, per nuntium, num. 6. per l. fi. C. de exhib. reis, & ibi ad Bar. optima Apost. in ver. præcedente, Io. de Plat. in l. 2. nu. 2. C. de decu. lib. 10. Dec. in c. quoniam contra, num. 22. ex. de prob. & istam communẽ tradit Rol. à Valle, alias afferens authoritates, consilio 90. nu. 32. vol. 1. quod & tradit d. consi. 47. nu. 65. vol. 2. & communem quoq; tradit Laur. Chirco. in 3. cent. com. op. in litera N. nu. 7. conclu. 60. alias habes authoritates hoc tenẽtes, & com. dicentes penes Sebast. Van. in tract. de nul. tit. de nul. ex defec. cit. nu. 40. vbi tamen duobus nu. sequentibus habes, communem magis esse op. (secundum Ias. in §. quadrupli, versi. refert etiam circa, &c. Inst. de act. quem ibi Van. refert) quod nuntio referente, se de iudicis commissione citasse, illi statur. Concludit autem ipse Van. sub numer. 42. standum esse stilo, & consuetudini curiæ, vbi fueris.

CAVT. CCXXX.

De mulieribus pro aliis intercedentibus certificandis de priuilegiis sibi competentibus.

SVMMARIVM.

1 *Mulier S.C. Velleiano renuntians potest reclamare, si certiorata non est: ideo ut certioretur consilium datur, num. 2.*

Ipsi autem mulieri, qua certificata in instrumento asseritur, contra id remedium datur, num. 3.

Sed ut mulier omnino acquiescat consilium datur, numero 4.

1 Renuntiatio † S.C. Velleiani, quod mulieres pro aliis intercedentes adiuuat, tot. tit. ff. & C. ad Senatusc. con. Velle. efficax non est, si ipsa intercedens mulier primũ de priuilegiis sibi competentibus certior reddita non fuerit, vt ita tradit Azo in sum. C. eod. num. 3. glo. in l. fi. §. si mulier pro eo, in verbo, non vsuram. ff. eo. Bal. consi. 4. lib. 2. & consi. 47. lib. 2. 3. Socin. reg. 333. & idem consi. 263. n. 14. vol. 1. vbi istam sententiam communiter approbatã ait, Doct. communiter sequuntur in l. sciendum. ff. de verbo. oblig. & ibi maxime vide Alex. nu. 21. & Ias. num. 31. quam etiam communem ostendit Viuius in primo lib. communium opin. variorum, litera M. vers. mulier iuuatur Velleiano. & ita communiter obseruari ait additio Alexand. ad Bart. in d. §. si mulier. Huic autem conclusioni nonnullas tradunt limitationes Alex. & Ias. prædictis in locis, & Socin. d. reg. 333. cum seq. Inter quas vnam hic ad institutum nostrum
2 præcipuam inferius afferam. Cauti † igitur sint, qui contrahent muliere intercedente, vt renuntiatio, præuia certioratione, instrumento facta constet. Veruntamen non obstãte facta à notario certiorationis assertione, pro muliere adhuc renitente consilium erit, quo se ipsam ab obli-
3 gatione exoluat: si notario † interrogatorium fiat, quid sit Velleianum, & respondere nesciat, vt tradit Alber. de Ros. in d.

in d.§.si mulier, qui dicit pluries se ita obtinuisse, & istud ibi bene notandum admonet Fulg. licet mox in contrariũ reluctetur, prout etiam contrarium sentit Alex. in d. l. sciendum, sub num. 33. & pariter post Fulg. & Alexan. Cæpo. caut. 196. vnum affert, quod quotidie experientia docet: nam hominis memoria labilis est. l. peregre, in prin. ff. de acqu. poss. ex quo dici posset, quod contractus tempore notarius vim senatus Consulti Vell. sciebat: tempore autẽ, quo interrogatur, non recordabatur: Sed Decius in l. 1. num. 53. ff. si cer. pet. in 3. lectura, cum Alberico sentit, quod concordando opiniones saltem verum demonstrat, si confecti instrumenti tempore notarius interrogetur: eandẽ quoque sententiam tradit idem Alber. in l. 2. C. de hæret. & ipsam Alber. opin. secuti sunt Ripa, in d. l. 1. si cer. pet. sub num. 31. vbi ait circa fi. quod hæc sentẽtia verior est, quam etiam tenent alii nonnulli, quos refert Viu. in d. vers. mulier iuuatur, quibus adde ipsum Ripam, in l. Centurio, sub num. 88. ff. de vulg. retenta igitur hac opinione, quæ magis communis videtur (nam & eorum obliuio, quæ ad propriam spectant professionem, turpis esset, arg. l. qua actione, §. fi. & l. seq. ff. ad l. Aquil. l. si quis fundum. §. Celsus. ff. loc. l. imperitia, & quod ibi not. ff. de reg. iur.) Ad vitandum, ne sic, cum notarius de certioratione mentionem faceret, mulier & notarium, & principales insimul circumueniret, remedium contra eam intercedentem erit; † Vt iuramenti religione arctetur: namque interueniente iuramento, nulla etiam præcedente certioratione mulier perinde obligabitur, ac si solenni præmissa certificatione renunciatum esset, vt est tex. in c. ex rescripto, extra de iureiu. per quem tex. ita post alios quos refert sentit Alexan. in d. l. sciendum, sub num. 30. & ibid. Ias. sub num. 31. Soc. in d. reg. 333. lim. 1. & reg. seq. lim. fi. Alex. cons. 27. nu. 3. vol. 1. & cons. 117. lib. 2. adde Soc. iun. in d. l. sciendum, num. 57. & seq. & Laur. Chircou. in commu. opin. cent. 4. litera R. concl. 10.

CAVT. CCXXXI.

De excludendis nepotibus ex filia, ne auo succedant, quatenus filia auo superuiuat.

SVMMARIVM.

1 *Filia, quando à patre dotatur, bonis paternis cum iuramẽto si renuntiat, valet renũtiatio, sed nõ quo ad legitimam, & si patri superuiuit: mox relictis ex se filiis decedat, nepotes, tanquam matris hæredes auo succedere nolentes excluduntur.*

Quod procedit etiam si non tanquam matris hæredes, sed per successorium edictum admitti vellent, siue matris fratres extent, siue in gradu remotiores, vt num. 2. & 6.

Quod tamen intellige, vt nu. 7.

Scilicet cum filia aliquid pro sua partis satisfactione accepit secus si vt nullo succederet modo, ac vt repudiaret, accepisset.

Et ideo consilium hac in re traditur, quod si velit pater, vt ex filia nepotes non succedant, faciat, filiam cum iuramento se contentam proportione sua vocare, num. 8.

Supradictam quoque conclusionem limita procedere si patri filia est superstes. secus si patre adhuc viuente decederet, nam tunc ea non obstante renuntiatione nepotes ad aui successionem venirent, vt nu. 10.

Rationem habes, num. 11.

3 *Portio, quæ in personam exclusæ filiæ deficit, coniunctis, seu pariter vocatis accrescit.*

4 *Ius accrescendi est successorio edicto potentius.*

5 *Successoris edicti vigore exclusis remotioribus, nepotes auo succedunt, quando mater, vel per repudiationem, vel per mortem, vel aliter est exclusa.*

Limita tamen, vt num. 6.

9 *Filia, quæ dotem vel aliud aliquid habuit, si se pro sua legitima contentam vocauit, tali casu eius portio alteri non accrescit, quia illa non est mera repudiatio, sed satisfactio quædam.*

11 *Renuntiatio per matrem facta tacitam eam habet conditionem, si successio ei deferatur.*

12 *Stipulatio si pure facta sit animo cõditionalem nouandi obligationem, tacitam eam habet conditionem, vide-*

Vide licet si conditio nouandæ obligationis eueniat, quæ si deficiat, inanis redditur stipulatio.

Renuntians † filia, quando à patre dotatur, bonis paternis cum iuramento, (vt quotidie fit) amplius succedere non potest. c. quamuis, ext. de pact. in 6. Quod pluribus modis fallit, vt habes penes Socin. qui ponit 36. fallē. reg. 194. in litera F. & vide etiā late de hoc Iacob. Phil. Port. in 4. libro com. conclu. conclus. 32. Aduertendum tamen est, quod per hoc legitimæ renuntiasse non videtur, nisi ei expresse fuerit renuntiatū; licet enim Rom. in l. 1. §. si quis ita, de verb. oblig. Alex consi. 181. vol. 5. Dec. consi. 26. nu. 3. & alii, ac maxime Ripa in l. 1. sub num. 70. ff. de vulg. & pupil. & de leg. cap. 6. num. 8. ac in rub. de verb. ob. num. 4. qui com. dicit, secus tenuerint, tamen magis crebriori calculo co ventum est, vt filia verbis generalibus renuntians, & iurans, à legitima non excludatur, ita firmat Ias. in l. de his. ff. de trāf. Ang. Aret. Guido Pap. Gul. de Bened. Cassan. Boer. Afflic. Barbat. & Gram. quos refert, & sequitur Mich. Gras. lib. 1. com. opin. cap. 10. renuntiatio. q. 4. Supradicta autem iurata renuntiatio, quæ filiam excludit, vt amodo succedere non valeat, prout dictum est, adeo verificatur, vt si patri superstit filia, mox ex se filiis relictis decedat, nepotes, tanquam matris hæredes, auo succedere volentes excluduntur: id enim auo succedendi ius in matris hæreditate, per renunriationem iuratam exclusæ, non inuenitur, vt voluit gloss. fi. in c. quamuis, extra de pact. in 6. quam communiter receptam dixit Alex. consilio 29. colu. fi. vol. 3. & ita quoque not. omnes in l. pactum. C. de collat. & in l. qui superstitis, ff. de acq. hær. vt firmat Rober. Marā. in disput. 10. nu. 40. quos refert Mich. d. loco. q. 5. † Idemq; esset etiam si tanquam matris hæredes non venirent, sed per successorium edictū se admittendos dicerent, siue matris fratres extarent, siue in gradu remotiores; extantibus enim fratribus matris ipsi ad mulieris partem per accrescendi ius admittuntur, † quoniam portio, quæ in exclusæ filiæ personam deficit, coniunctis seu pariter vocatis accrescit. l. 1. C. quan. nō pet. par. & ibi per Azo. & scribentes declaratur, † quod quidem accrescendi ius est successorio

(margin numbers: 1, 2, 3, 4)

edicto potentius, & consequenter nepotibus successori beneficii præcluditur via, quia sunt in gradu sequentes, d. l. vnica, secundum vltimam gl. lecturam ibid. per Docto. communiter approbatam, & per Bal. in l. meminimus. C. de legit. hæred. ac per Cast. in d. l. qui superstitis. ff. de acq. hæred. Extantibus vero in gradu remotioribus, qui per ac-
5 crescendi ius venire nequeunt, tunc † licet isto casu nepotes regulariter per successorium admittantur edictũ quando vel per repudiationem, vel per mortem, vel aliter filia est exclusa. l. si is, qui, in prin. ff. de inof. test. & l. 1. §. quibus.
6 ff. de success. edicto, † quia tamen filia aliquid pro dote recepit, sicque portionem suam, nepotes, non renuntiationis vi, sed successionis virtute excluduntur, nam cum ipsa successisse videatur, non est tractandum, quod nepotes, per successorium remedium veniant, ita Bal. in d. l. pactum dotali, C. de coll. propter not. per Barto. in l. prima, §. qui ha-
7 bebat, num. 6. q. 4. ff. de bon. poss. contra tab. † quod tamen intelligit Bal. verum, quando filia aliquid pro suæ portionis satisfactione accepit, secus si vt nullo succederet modo, & repudiaret, habuisset, arg. l. fuit quæstionis. ff. de acq.
8 hæred. † Et propterea Bal. d. patri consilium tradit, si velit, quando talis fit renuntiatio, quod ex filia nepotes omnino non succedant vt faciat, quod filia cum iuramento se contentam pro eius portione vocet, cum nanque partem habuerit, æque reputabitur, ac si successisset totaliter, & non est de successorio edicto tractandum. Et quamuis Imo. in d. l. qui superstitis, hanc vltimi huius capitis opinionem reprobam demonstrare videatur, distinctionem tamen supradictam ad vnguem Alexan. sequitur, & concludit illam esse veriorem in d. l. pactum, & Doct. ibi, per ea, quæ not. Barto. in d. §. qui habebat, & Bal. in l. huiusmodi. §. si Titio,
9 & in l. duobus. ff. de leg. 1. vbi per tex. illum inquit, † quod si filia, quæ dotem, aliudve aliquid habuit, pro sua se legitima contentam vocauit, tali casu eius portio alteri non accrescit, quia mera non est repudiatio, sed satisfactio quædam, & ibi eum sequuntur Castr. & Alex. ac cum eadem distinctio. pertransit Natta in d. c. quamuis, versic. quod li-
10 mitat, & Dec. consi. 181. num. 7. † Et prædicta quidem vera sunt, cum nepotum mater eius superuixit patri, secus si patre ad-

tre adhuc viuente decessisset: Nanque tali non obstante renunciatione nepotes ex ea nihilominus ad auisuccessionem venirent, vt not. Bald. in d. l. pactum. q. 2. in fin. vbi inquit, quod si filia, quæ renuntiauit, viuo patre moriatur, indistincte nepotibus non nocet, & idem tenet Bald. in l. fin. vers. sed hic incidenter quæritur. C. de pact. & Imo. in d. l. qui superstitis, & istam receptam sententiam dixit Alexan. in d. l. pactum. num. 7. vers. extra glo. & ibid. Dec. nu. 18. & istam opi. magis comm. esse concludit Port. d. lib. 1. concl. 32. limit. 23. vers. tenendo primam opi. Mich. Gros. d. q. 5. versic. Aut vero moritur. Porro communis hæc sententia ea potissimum suadetur ratione; † quia renuntiatio per 11
matrem facta tacitam videtur habere conditionem, si successio ei deferatur; Ideo si tacita illa non euenit conditio pro infecta renunciatio habetur; sicut in simili videmus,
† quod si stipulatio pure animo conditionalem nouandi 12
obligationem facta sit, stipulatio ipsa tacitam eam habet conditionem, videlicet si nouandæ obligationis conditio eueniat, quæ si deficiat stipulatio inanis redditur. l. quoties. ff. de nouation. & vt latius per Alexand. dicta l. pactum. Et hanc quoque opinionem tanquam communem sequitur Socin. consilio centesimooctauagesimotertio. in prin. versicu. secundo præmitto, volum. secundo. Gozad. consilio 75. numero 21. & 22. & dicit Aymo Crauet. consilio octuagesimoquarto, nume. 5. quod ista opinio in practica seruaretur, & ita quoque sequitur Rol. à Valle consilio 11. nu. 7. volu. primo, vbi in fine dicti numeri 11. inquit, quod durum esset in iudicando ab hac opinio. recedere.

CAVT. CCXXXII.

De inserenda omnis legum auxilii renunciatione in contractibus.

SVMMARIVM.

1 *Legum omnis auxilii renuntiatio nonnullos operatur effectus, quorum aliqui enumerantur nume. 2. 4. 5. 6. 7.*

Ideoque consi. datur, quod talem in cõtractu apponi renunciationem cautus sis. nu. 8.

3 *Mulier regulariter carcerari non potest.*

1 RENuntiatio, † quę omni fit legum auxilio, plures ope-
2 ratur effectus, quia † mulier tutrix omni legum auxilio renuntians, Velleiano quoque renuntiasse intelligitur, Bar. in l. si quis sub conditione, n. 21 ff de test. tut. & in auth. matri, & auiæ. nu. 14. C. quan. mul. tut. offic. fung. Dec. cõsi. 452. nu. 19. & Ripa in repe. l. si vnquam, nu. 118 C. de reuocã. dona. Immo & per eam renuntiationem talis mulier car-
3 cerari potest (licet † regulariter carcerari non valeat, vt in auth. sed hodie. C. de offic. diu. iudi.) Bart. in d. l. si quis sub condi. nu. 18. & in d. auth. matri, & auiæ. num. 13. & ibi Salycc. Alex. & Ias. in l. plerique, circa fi. ff. de in ius voca. Ias. in l. fi. nu. 4. ff. si certum peta. & Ripa in præd. loco; pro hoc autem vide quæ dixi supra caut. 81.

4 Et † per quam clausulam renunciatum censetur beneficio d. l. plerique, de in ius voc. beneficio l. de his. ff. de trãs. vt per Rip. in d. l. si vnquam, sub d. nu. 118. & Dec. d. cõs. 452. num. 18. Beneficio, ne quis conueniatur vltra quam facere possit, Corn. cons. 118. col. fi. lib. 3. Gozad. cons. 69. sub nu. 20. & Ripa vbi supra; Ac cedendarum actionum beneficio. Socin. cons. 200. numer. 3. vol. 2. & cons. 125. sub num. 18. vol. 4. Dec. in d. cons. 452. sub nu. 19. & Ripa in præd. l.
5 si vnquam, sub nu. præd. Atque † ex hac renuntiatione emphyteuta, vel conductor non poterunt petere remissionẽ occasione superuenientis belli, nec in casibus, in quibus propter sterilitatem conductori eidem remissio competeret, vel ob alium quemcumque casum, vt ita obtinuisse coram collegio Pergamensi ait, & seruari in Lombardia Alber. de Ros. in l. item quæritur. §. exercitu. ff. loc. quem refert, & sequitur Ias. in lege prima, sub numero trigesimo octauo, versiculo, per ista remanet. C. de iure emphit. & tradit Gozad. in dicto consilio sexagesimonono. Per
6 † quam etiam renuntiationem censetur renuntiatum tam iuris communis, quam municipalis auxilio, Bald. Angel. & Raph. in lege, sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut.
7 Gozad. d. cto loco. Et † tandem per hanc quoque renuntiatio-

tiationem sublatum censebitur inuentarii beneficium, vt ita quoque tradit Gozad. vbi supra, ex Corn. cons. 31. vol. 3. Horum ratio est, quia dicta clausula ad omnia auxilia, & non expressa beneficia referri potest, iux. tradita per Spec, in titu. de procu. §. 1. versic. sed nunquid sufficit, sub num. 15. per Decium in lege, omnia, in princip. ff. si cert. pet. & Gozad. in saepe dicto loco, ad quod etiam faciunt quae ego supra tradidi caut. 111. num. 4. vsque ad 13. inclusiue. Ex praedictis igitur tot possem colligere cautelas, quot sunt casus: sed propter breuitatem generaliter te hic admoneo, vt in contractibus hanc inseri renuntiationem curam habeas, cum tantae sit virtutis, fere in omnibus casibus ubi ipsi valde proderit. 8

CAVT. CCXXXIII.

De licentia per iudicem à reo petenda procedendi, & processum expediendi vsque ad senten. diffinitiuam inclusiue, cum mentione generali, quòd singulis diebus, & horis processui contra ipsum facto, &c.

SVMMARIVM.

1 *Capto reo, vel sponte comparente, quid statim soleant facere iudices.*

2 *Reus si sit coram iudice constitutus, & respondere nolit, praecise affirmando, aut negando delictum, sed vel nihil omnino respondeat, vel per ambigua verba, Iudex eum ad torturam ponere debet, & cogere, vt affirmatiuè, vel negatiuè respondeat: Quae quidem tortura non pro veritate eruenda, sed ad extorquendam responsionem datur, vt num. 3 sub quo num. vers. Quam sane practicam, dicitur, quòd etiam super circunstantiis ad delictum substantialibus fieri potest.*

Iudex tamen admonetur, quòd ad hanc non deueniat torturam, nisi aliqua subsint indicia contra reum, num. 4.

Vel nisi procedat diffamatio, aut tale quid, quod diffamationis loco existat. num. 5.

Ignorantia in facto proprio non excusat, sub numero 2. Versic. Plane Limita, & ibi remissiuè.

Tortura vt inferatur, requiruntur indicia, sub num. 4 Vers. & certe Aegid. Boss.

6 *Reus si negat delictum quid agi debeat per iudicem, ac num. 8. & 10.*

Quique admonetur, vt facta testium repetitione, & confrontatione monitio fiat reo, post petitam licentiam de procedendo reo etiam non citato, secundum ea quæ habentur, num. 17.

7 *Informationem testium ante inquisitionem iudices suscipiant, in actis redigi curare debent Iudices.*

9 *Testes ante litem contestatam contra aliquem recepti nullam contra eum faciant fidem.*

11 *Confrontatio testium cum ipso reo facta vicem habebit partis citationis.*

Et quando hæc fiat confrontatio, num. 12. & 15.

Quæ quidem non est necessaria, sed in practica seruatur, num. 13.

Nec ea omissa corruit processus, num. 4.

Quæ quidem confrontatio quando fit non solus reus testibus exhiberi debet, sed & cũ eo alij tres, aut quatuor, qui quantum possibile sit, reo similes existant, num. 16.

1 REo † capto, vel sponte comparente solent iudices illum, notario adhibito, statim super delicto interrogare, quod quidem examen vulgò cõstitutum appellatur, idque in actis redigitur, Sublata iuris communis ordinatione, volentis, quod si reus compareat, & neget, vlterius non sit examinandus, sed testes recipiantur, & ad vlteriora, ad processus perfectionem procedatur, vt Doctorum communem de hoc esse opinionem dicit Marianus, in capitulo, qualiter, & quando, post num. 217. q. 75. in fine, extra de accusat. quem refert ad hoc Clarus in pract. crimin. q. 45. versic, sciat autem, assereas ibi secundum Marian. d. loco hodie ex cõsuetudine contrarium seruari, quonam si reus

reus facta inquisitione compareat, & neget, nihilominus interrogetur, & super eadẽ inquisitione examinatur. Neq; etiam reo dilationem petenti indulgetur, cum super facto proprio interrogetur, Bald. in l. cum falsum, nume. 2. ff. de acquiren. hæred. Ang. de malif. in verbo, comparuerunt dicti inquisiti, & confitentur totum, numer. 6. & communem testatur op. Aug. ad eundem ibi, & ita de cõsuetudine seruari inquit ipse Clarus, d. quæst. 45. vers. sed hic quæro. Et dicit ipse Clar. in d. quæst. 45. versic. sed pone, talem communem, † quod si reus sit coram Iudice constitutus, 2 & respondere nolit præcisè affirmando, aut delictum negando, sed vel nil penitus respõdeat, vel per ambigua verba, vt nescio, vel non recordor; tunc Iudex eum tormentis subiicere debet, & cogere, vt affirmatiuè, vel negatiuè respondeat, idque tradit Clarus ex Baldo in l. accusationem, post num. 11. versic. super hoc melius. C. qui accusare non possunt. Planè facti proprii error, & ignorantia intolerabilis est. l. finali, ff. pro suo, & quod ibi not. cum suis cõcordan: Barto. & Doctores, in l. non fatetur. ff. de confess. & Iason in l. error, numero vigesimoprimo, C. de iur. & facti ignoran. ac Bartolo. Socin. regul. 219. nisi casibus quibusdam exceptis, de quibus Barto. & cæteri in dicta l. non fatetur, in l. cum fideicõmissum, numero secũdo. ff. de iur. & facti ignoran. idemque Bartolus in l. si res obligata, in principio, de leg. & in l. si quis delegauerit. ff. de nou. Iason in præcitato loco. Soc. in prædicta reg. vbi octo ponit limit. & Cæpo. consilio criminali vigesimoprimo, nu. 29. & seq. † Tortura autem, de qua supra, iuxta Bal. loco præd. 3 ad verit. eruendam non datur, quia ad hoc indicia ad torturam necessaria adesse deberent, sed ad responsionem extorquendam infertur, quam Baldi opinionem in facti cõtingentia approbasse cõsilium Neapol. testatur Capic. decis. 145. prout eum refert Foller. in pract. crim. fo. 308. n. 4. quam sanè pract. Clar. in d. vers. sed pone, approbat, & eam sępiùs seruatã vidisse asserit, non super facto principali dũtaxat, sed etiam super substãtialibus ad illud delictum circunstantiis, modò tales existant circunstantiæ, quòd verisimile sit, ipsum reum de eis recordari posse, quia de facto proprio interrogetur, de modico tempore ac de rebus, de

quibus alii communiter recordari solent, prout conside- rata facti, & personarum qualitate iudex ipse arbitrari poterit: Admonet tamen iudicem Clar. in proximè d. versic.
4 † quòd ad hanc non deueniat torturam, nisi omninò aliqua subsint contra reum indicia, aliàs enim respondere nō teneretur; quinimò si diffamatio non praecederet, reus respondere non teneretur, prout Card. Alex. in c. de accusatione, col. 37. circa fi. 2. quęst. 8. dicit ita communiter tenere Doctores, idemque tradit Aret. in cap. qualiter, & quando, 2. §. debet, vers. In foro autem, extra de accus. quem refert Don. Ant. de Padilla in l. transigere, num. 5. C. de transact. Et certè Ægid. Boss. in tit. de ind. & consider. ante tort. tradens num. 132. quòd regulariter sine indiciis ad torturam deueniri non possit, inquit sub num. 136. nonnullos inueniri casus, in quibus ad torturam non requirantur indicia. istud tamen Clarus in modo dicto loco ita intelligendum
5 dicit; † nisi scilicet vel diffamatio praecedat, aut tale quid, quod diffamationis loco existat, prout sunt partis querela, & denunciatio, & huiusmodi, quae ad diffamationis instar iudici viam ad inquirendum specialiter aperiunt, de quibus Pap. in forma inquisitionis, in verbo, Haec est quaedam inquisitio, sub num. 38. Ang. de malef. in verbo, & ad querelā, n. 1. & in verbo, Nec non ad denunciationem, sub n. 1. & sub n. 6. ac Boss. in ti. de accusatio. nu. 6. & de denunt. n. 2.
6 & Clar. ipse in pract. q. 7. & 10. Verum enim verò † quando constitutus coram Iudice reus, & de delicto interrogatus, an ipse illud commiserit, neget, testes debent parte citata examinari super ipsius delicti veritate, & ita communiter tenere Doctor. docet Card. Alex. in loco praealleg. refert Clar. in d. q. 45. vers. caeterum, subdens ex mente Salic. in l. fin. in fi. C. de quaest. pro iudicibus consilium, † quòd ca-
7 ueant, vt testium informationem, quàm ante inquisitionē recipiunt, in scriptis redigi faciant, ne posteà contrarium dicant, & habita informatione forment inquisitionem, & si poena sit corporalis faciant reum re, non verbo citari, ne fugiat; mox eum inquisitioni respondere faciant, & si neget, testes iterum examinentur, eo citato ad eos iurare videndum, &c. quòd quidem Salic. consilium refert Gram. cons. Crim. 15. num. 1. & 2. & sequitur Clar. dicto vers. caeterum

terum, dicens, † quod grauiter erraret iudex, si tali omissa 8
testium repetitione ad torturam, vel ad cõdemnationem procederet; Licet autem Blanc. in pract. crim. §. 1. folio mihi 5. & 6. nu. 33. 34. & 37. sentire videatur, quod nostris hisce in partibus talis ad testes repetendos citatio fieri non debeat, sed illa eorum prima depositio sit, & ad torturã, ac ad sententiam sufficiens, & quòd pro eo defendendo super supra dicta communi opinione non sit elaborandum, tamẽ Clar. in q. 11. ver. Item quæro, verum illud esse tradit, quando pars esset in contumaciam cõdemnanda, quia tunc nec partis opus esset citatione, nec testium repetitione, secus quando reus præsto sit, quia tunc superior tradita opinio communiter recepta seruatur. † Neque enim testes ante 9
litem contestatam recepti vllam contra reum faciunt fidem, cum ipso non citato examinati sint, vt in d. quæst. 10. 95. dicto versicu. Cæterum, inquit Clar. & facit textus in c. 2. extra de testib. in l. si quando. C. eodem & est in argum. textus in l. de vnoquoque ff. de re iud. & tradit Bar. in l. ... num. 9. ff. de quæst. ad quod etiam vide tradita à Boss. in tit. de oppos. contra testes. nu. 34. † Proinde, vt tradit in d. vers. 10
cæterum, Clarus in testibus his repetendis perindè seruãdum est, ac si nunquam examinati fuissent, quod notandum est, quia multi non animaduertunt. Aduertendum tamen est, † quòd si Iudex testes, parte non citata, repetat 11
& cum ipso reo confrontet, ac priora eorum dicta in ipsius rei faciem confirmet, ipsi testes tanquam parte citata recepti dicentur, & ita practicari ait Afflict. super secunda par. const. reg. rubri. 10. num. 20. quem ad hoc refert Clar. d. q. 95. vers. sed in proposito. † Quam quidem confronta- 12
tionem fieri solere ait dicto loco ipse Clar. quando testes quid rei dicto contrarium asserunt: † quæ licet iure neces- 13
saria non sit, pro tamen clariori elucidatione in practica seruatur, † & dicit, quod hanc non credit confrontat. esse 14
de substantia, nec ea omissa corruere processum. † Iidem 15
ait Clar. quod Confrõtatio fieri debet, cum testis, nisi mediante ipsius rei inspectione, certificari nequit, † quo casu 16
non solus reus propter subornationis timorem exhibere debet, sed cum aliis tribus, aut quatuor fortè, & illi, quantum fieri possit, similes esse reo debent, quod & seruari in

curia Neap. ait Foller. in pract. crim. fol. 23. num. 34. in fin. Facta igitur repetitione, & confrontatione testium, con-
27 silium est pro iudicibus, † vt priusquam reum carceribus tradant, vel fideiussori relaxent, licentiam sibi dari faciant procedendi vsq; ad sententiam inclusiuè, singulis diebus, & horis, etiam eo absente, & non citato, & si practica Bart. in l. is, qui reus, nu. 4. ff. de pub. iud. & ita quotidiè fieri dicit Bal. in l. diem proferre, in vers. si quis litigator. ff. de arb. & in l. si quando, num. 5. C. de test. ait, quòd ita practicatur, & in l. vt perfectus, num. 15. C. de anna. excep. inquit, quod ita obseruant assessores, id tradit Ange. de mal. in verbo, & ad querelam, sub nu. 61. ac ita ex communi consuetudine hodie obseruari testatur Marian. in d. cap. qualiter, & quando, sub nume. 235. vers. 90. quæro, & post Ang. de malef. in verbo qui iudex fecit sibi dari licentiam. Aug. ad eum post num. 2. ac post istos Iulius Clar. in d. q. 45, vers. fin. qui subdit, quod successiuè iudices faciunt ipsis reis monitionem generalem, vt singulis diebus & horis adesse debeant processui faciendo per ipsos iudices, tam quo ad testium receptiones, quam circa alia quæcunque vsque ad sententiam inclusiue, &c. & de qua monitione Ang. verba facit in ver. qui iudex dictos inquisitos. & ibi Aug. ad eum. Dicit etiam Clar. d. vers. fin. in fi. quod licet talis practica quoad accusatorem non seruetur, tamen quò ad reum & in Ducatu Mediolani & alibi seruatur, nec aliquem solere facto examine in carcerē trudi, quin notarius in actis scribat, Quò facto fuit consignatus, & ei facta in faciem monitio generalis, vel huiusmodi. & credit, quòd si de ipsa monitione nō appareat in actis, omnia, quæ postea fierent, reo legitimè non citato, corruerent, pênes quam etiam monitionem licentia prædicta inseratur, sine qua sola illa, & simplex monitio per appellationem rescindi, & nullius reddi effectus posset, secundum magis communem opinionem, vt per Marian. in tractat. cita. in articulo 20. principali, in quæst. 16. & vt dicit Boss. in titulo de senten. nu. 13. Et quam rem tetigi supra cautela secunda, in finalibus verbis.

CAVT.

CAVT. CCXXXIIII.

De alienandis rebus ciuitatis, & publicis.

SVMMARIVM.

1 *Publicarum rerum alienationem mandatarius reipublicæ mandato generali facere nequit.*
Limita ut num. 2.
Consiliumq́; traditur, ut ex mandato generali tales res alienari valeant, num. 4.

3 *Ciuitatis res ut vendi possint, multæ requiruntur solennitates.*

5 *Statutum faciens ciuitas, ut eius rerum alicui Tyranno alienatio fieret, si alienatio ei fiat reuocari poterit, tanquam iusto metu facta.*

6 *Statutum faciens ciuitas, ut eius bona vendi possint, & mox de potestatis plenitudine emptori bona alienata auferens tenebitur ad interesse.*

7 *Papa si aliquod in me conferat beneficium, & mox de plenitudine potestatis illud alteri tradat, tenebitur mihi aliud assignare beneficium simile.*

RErum † publicarum alienationem Reipublicæ mandato generali mandatarius facere non potest, † quod 1 2
verum est, nisi lege municipali etiam alienatio in eodem mandato includatur, textus est singularis, & per eum notat Bar. in l. prohibere, §. plane. ff. quod vi, aut clam. ea propter Barto. ipse d. §. plane, & in leg. prætor ait. in principio quam ipse primo loco interpretatur. ff. ne quid in loco publico vel itinere fiat. consilium tradit, † cum in rebus ciuitatis vendendis multæ requirantur solennitates, 3
per l. vltim. C. de vend. reb. ciu. libro decimo, ut illæ vitentur, † Quod potest Ciuitas res suas vendere volens primò statuere ut sub mandato generali rerum etiam suarum alienatio comprehendatur, & postmodum cuique generaliter rerum suarum gubernationem mandare, quia tunc vigore dicti §. planè, & d. l. prætor ait, cum sua glos. in verbo, lege, etiam alienatio fieri poterit, subdit tamen Barto. in d. §. planè, † Quòd si ciuitas tale faceret 4 5

statutum, vt in Tyrannum aliquem alienatio fieret, alienatio facta; & omnia quoq; reuocari, tanquam iusto metu facta, possunt, allegat l. primam. §. quæ onerandæ, vers. & in summa. ff. quar. rer. act. non dat. ad quod vide Bartol. ipsum in tracta. de Tyran. num. 20. & faciunt per eundem tradita in l. cum te, num. 7. C. de his, quæ vi, metusuè caus. fiunt, & vide ad hoc etiam Bald. in l. decernimus. C. de sacro.sanct. eccles. & Petrum de Anchar. cons. 300.

Circa autem illud, quod dixi de statuto pro re ciuitatis
6 vendenda fiendo, talem addo quæstionem. † Quid si facto statuto Ciuitas vendidit, & illud quod vendidit mihi mox post aliquod tempus de potestatis plenitudine aufert, Nūquid ad interesse tenebitur, & dicō, quod sic; † Namque
7 etiam si Papa aliquod in me contulit beneficium, demum de potestatis plenitudine alteri illud dedit, tenebitur mihi de altero prouidere beneficio simili, secundùm Innoc. in c. nisi cum pridem. de renuntiat. Bal. per gl. ibi in c. 1. versic. si verò, de allodiis. & Gozad. cons. 5. sub num. 12. ad hoc vide quæ no. Cy. Bar. Castr. & alii in l. digna vox. C. de legib. & const. Iason in l. 1. in princ. ff. de pact. & latè Dec. consilio 187. à vers. sed tamen his, & similibus &c. vsque ad fi.

CAVT. CCXXXV.

De acquirenda re absque pecunia, & de acquirenda obligatione in re per alium ex mea pecunia quæsita.

SVMMARIVM.

1 *Empta res de pecunia alterius, non est illi tacitè obligata, cuius est pecunia, & multò minus iure dominii quæsita num. 5.*

Amplia vt num. 2. & 9.

Et ampliationem, quæ est num 2. Limita vt num. 12.

Similiter dicendum est, cum res emitur ex pecunia nihil pignorata; quia illa res non est mihi obligata. num. 3.

Itidem res empta à creditore ex superfluo precio pignoris distracti ipsi non erit debitori hypothecata. nu. 4.

Vt au-

Vt autem res ex mutuata pecunia empta sit mutuanti obligata, remedium datur, num. 13.

6 *Pecunia aliena acquirens suam facit acquisitionem, non eius, cuius est pecunia.*

7 *Socius particularis, si de pecunia communi suo tantum nomine negotiatur, lucrum ad eum solum pertinebit.*

Quod & in patruo ex communi pecunia quicquam acquirente dicitur, num. 8.

9 *Emens alterius nomine de propria pecunia rem emptã nec dominii iure, nec hypotheca sibi ascribit.*

Ideo consilium datur pro eo, qui non habet pecuniam, & tamen aliquam rem emere desiderat, num. 10.

Et pro quo consilio tuendo alia datur monitio, numero 11.

12 *Rusticis pro bobus emendis pecuniam mutuans, qua cautela vti debeat.*

RES† ex alterius pecunia empta, illi, cuius est pecunia, 1
non est tacitè obligata. l. quamuis, tertia. C. de pign.
† Quod procedit etiam si pecunia specialiter ad rem ac- 2
quirendam esset mutuata, vt tenet Ripa in l. Senatuscon-
sulto. ff. in quibus causis pign. vel hyp. tacitè contr. nu. 11.
per text. in §. his consequens, in Auth. de æqual. dot. intel-
ligendo textum, prout ipse intelligit ibi sub num. 10. & in
dicto textu notatur, in verbo, agrum. & idem tenet Bar. in
l. interdum, sub num. 5. ff. qui pot. in pign. hab. & in l. quod
quis. ff. de priu. cred. & receptam sententiam inquit Bald.
in authen. quo iure, in fine. C. qui pot. in pigno. hab. quem
refert Eman. Soar. in suis commun. opin. litera M. nume-
ro 273. † Sicque etiam fit, vt res ex pecunia pignorata em- 3
pta non propterea dicatur creditori, cui erat pecunia obli-
gata, esse pignorata. l. idemque. §. finali, ff. qui pot. in pign.
hab. † nec etiam res empta à creditore ex superfluo pigno- 4
ris distracti precio ipsi erit debitori hypothecata. l. fi. C. de
distr. pigno. † Hinc venit, quòd si res ex alterius pecunia 5
empta non est illi pignori obligata, multo minus dominii
iure erit quæsita, argum. l. qui indignus. ff. de senat. & l. re-
legatorum, §. potest, ff. de interd. & releg. cum similibus

6 † Et ideò si quis ex aliena pecunia quid sibi acquisierit suā acquisitionem facit, non eius, cuius erat pecunia, l. si ex ea pecunia. C. de rei vend. l. ad probationem. 1. de prob. & l. 1.
7 C. si quis sibi, vel alteri, cum sim. † Quare eò peruentum est, vt si quis ex sociis (dico particularibus, non vniuersalibus, ne ex vniuersitate vnitatem substantiæ, & personę pene identitatem cōsideremus. l. 1. §. in societate, & l. 3. §. cum specialiter. ff. pro soc. cum sim. quæ latè tradit Guido Pap. cons. 20.) de pecunia communi suo duntaxat nomine negociatus sit, compendium ad ipsum solum spectabit. l. si
8 vnus. §. si vnus. ff. pro soc. † ideoque patruus etiam si ex cōmuni pecunia quicquam sibi quæsierit, id proprium ipsius
9 erit. l. si patruus. C. com. vtr. iud. † Sic etiam res empta de pecunia alterius nomine ementis, nec dominii iure, nec hypothecæ ad ipsum pertinet ementem. l. mancipia, & ꝙ ibi not. in verbo, empta, & l. fin. ac quod ibi not. ff. si quis alt. vel sibi, iunctis l. 1. & 2. C. per quas pers. & tradit Ripa, in dicta l. Senatusconsulto, sub nume. 11. Vides igitur quantæ sit efficaciæ in tuum fauorem per te aliena erogata pecunia, & quantæ sit vtilitatis tibi, cuius nomine ipsa pecunia per eundem quoque pecuniæ dominum expenditur; vnde ex eo, quod dictum est, ementem ex propria pecunia alterius nomine rem aliquam nullum in ea ius prætendere
10 posse. † Consilium optimū tibi trado, qui non habes, vnde quid emas, & tamen fundū acquirere desideres, vt absq; vlla pecunia, & quasi ex nihilo illum fundū tuum facias, videl. ꝙ amicū tuū procur. ad fundū tibi emendū constituas, & eū roges, vt tibi pecuniā mutuet, sub spe fortè eidē tradita, quod ipsum possidere permittes, donec illi satisfeceris, Qui si tuo emerit nomine, sinas vt fundū possideat, nec ab eo repetas, quousq; tot iam fructus perceperit, qui sorti æquiparētur; quod si tibi, vt dictum est, succedet, rem absque pecunia consequeris, & hanc cautelam ponit Ripa, in d. l. senatusconsulto, nume. 12. quem etiam attigerat ante eum Ferrat. Brix. caut. 54. sed certe cautela ista contra amicum bonus non vteretur amicus, cum integritatem non sapiat, & fraudem quandam contineat: si tamen vti malueris tu, qui ita non es integritatis scrupulosus, prout
11 hodie hominum malitia introductum est, † caueas aduersus

ius præscriptionem, si rem ipsam habere desideraueris: nam licet ille idem, qui pro te emit, suo nomine prius præscribere non posset, quã tu ex fructibus sortem extenuares, posset tamen alicui bona fide ementi vendere, qui 10. annis inter præsentes, & viginti inter absentes præscriberet, Inst. de vsuc. in princ. Vnde licet contra venditorem, qui dolo, aut culpa possidere desiisset agere ad æstimationẽ posses. l. qui petitorio, & quod ibi not. & l. si culpa, ac l. quod si possessor. ff. de rei vend. tamen rem ipsam ob præscriptionem consequi non posses, quæ res fortè vtilior existeret. Quatenus autem superius dixi emptam rem ex aliena pecunia, etiam specialiter ad rem emendam mutuata mutuanti pignoratam non censeri verum est, † nisi specia- 12
liter cautũ sit, cum pro emẽda re pecunia datur, vt ipsa res creditoris pignori subdita sit, nam tunc benè pignus constitueretur, & priuilegiatum, quod anterioribus etiã præferretur. l. procuratoris, §. planè. ff. de tribu. & l. licet. C. qui pot. in pig. hab. not. in d. §. his consequens. in ver. agrum, & in d. l. licet. Bar. d. l. interdum, † & ideò in hoc, cum mu- 13
tuas, cautus sis, prout & in casu speciali cautum te esse docet Ripa d. l. Senatusconsulto, sub num. 13. videlicet, † quòd 14
quando pro emendis bobus rusticis pecuniam mutuas, facias illos tibi specialiter obligare, quam cautelam inquit hodie esse maximè necessariam. Et quotidie videmus, quòd eorum partiariis colonis pauperibus domini de pecunia subueniunt, vt pro colendis agris boues sibi comparent, & alia.

CAVT. CCXXXVI.

De reprobanda læsione quando agitur ad cõtractus rescissionem ob læsionem vltra dimidiam.

SVMMARIVM.

1 *Aestimari debet res cum qualitatibus suis.*

2 *Res tanti valet, quanti vendi potest, homini scilicet scientis conditiones, & rei qualitates.*

3 *Donatio quingentos aureos ascendere non dicitur, neq; insinuationem exigit, si detracta gabella quingenti tantum remanent.*

4 *Pactum de retrouendendo efficit, ut tanti res non aestimetur, quanti valeret, si libere venderetur.*

5 *Usurarium contractum esse, si probandum venit, non est verus rei valor respiciendus, sed onus adiectum, videlicet pactum de retrouendendo, propter quod minus valet.*

Usurarius autem contractus praesumitur, cum in eo pactum de retrouendendo interuenit, cum pretii modicitate, num.6.

Quae tamen pretii modicitas cum onere retrouendendi computatur.

7 *Pactum de retrouendendo, in se reprobum non est.*

Et id pactum de retrouendendo, emptore interim fructus lucrante, non efficit, ut contractus usurarius praesumatur, num.8.

Quod amplia, ut num.9.

10 *Litigio subiecta res minus est aestimanda.*

11 *Beneficia minoris esse valoris dicuntur propter onus annexum.*

12 *Beneficii redditus tanti sunt aestimandi, quanti, deductis oneribus valent.*

13 *Qualitas loci, tempus faciendae solutionis, ac venditionis persona, & emptoris faciunt rem esse pluris, vel minoris aestimationis.*

Ideo consilium datur, quando de aliqua re aestimanda tractatur, quia forte venditor se praetendat laesum ultra dimidium, unde agat remedio l. 2. C. de rescin. vend. quae ex parte rei sint consideranda, ut res precium vilius reddatur, num.16.17.

14 *Ex aduerso autem venditori consilium datur, quod doceat emptorem ea sciuisse onera, & qualitates, quod & proderit, cum qualitates eas deduceret emptor, ut laesum in contrarium ultra dimidiam demonstraret, & sic vel contractum rescindi petens, aut superfluum habitum reddi, num.18.*

14 Sol-

14 Soluendo non præsumitur qui debitis implicitus est, & vsuris.
19 Siens non decipitur, sed seipsum decipit.

RES † æstimari debet cum qualitatibus suis, vt no. Bar. in l.1.§.si hæres.ff. ad Treb. ad idem est tex. in l. si seruus.2.ff. de cond. fur. & ibi gl. notat, in verbo, inuenerit, in l. mortis causa capimus, in fi.ff. de don.cau.mor. vbi glo. ex hoc declarationem ad regulam eam vulg. colligit, † quòd tanti res valeat, quanti vendi potest, homini scilicet rei cõditiones, & qualitates scienti: minus enim res valeat propter annexum onus, vt in iuribus prędictis, ad quod etiam facit tex. in l. sed si hoc.§.cuidam, & ibi Bart. ff. de cond. & dem. & in l. quoties.ff. ad l. fal. vbi Bar. ad notabilem infert quæstionem, † quòd vltra quingentos aureos donatio ascendere non dicitur, nec insinuationem requirit, si detracta gabella quingenti tantum aurei remanent. Propterea ad nonnulla quoque egregia inferri potest, † Quod propter de retrouendendo pactum venditioni adiectum tanti res non est æstimanda, quanti si libere venderetur, vt & infert Soci. in d.§. si hæres. qui allegat Pan. in c. ad nostram, extra de empt. & vend. sed & idem Pan. dicit in c. in aliquibus, per illum tex. de deci. Infertq; † quod ad probandum vsurarium contractum, non esset tunc verus rei valor respiciendus, sed onus adiectum; videlicet pactum de retrouendendo, propter quod res minus valet, & idem inquit Dec. cons. 167. sequens Pan. eundem, ex quo Dec. cons. colligitur, † quod licet magis sit communis opin. contractũ præsumi vsurarium, cum in eo interuenit de retrouendendo pactum, cum precii modicitate, vt late demonstrat in d. cons. Dec. in princ. (quamuis mox in eodem cons. velle videatur, quod etiam tertium concurrat, quod scilicet persona fœnerati sit solita) precii tamen modicitas, onere cõputato, quod ex pacto de retrouendendo prouenit, attendi debet: † Quia pactum de retrouendendo in se non est reprobatum, vt est tex. in l.2.C. de pact. inter empt. & vendit. & Bal. ibi in fine dicit, † quòd pactum de retrouendendo, emptore interim fructus lucrante, non facit contractum vsurarium præsumi, idque nõ modo de iure ciuili

1 2 3 4 5 6 7 8

verum est, sed etiam de iure Canonico, atque Diuino, vt probat Cæpolla de simul. contr. num. 2. idemque ait Cæp.
9 in d. tract. præsump. 12. num. 53. exprimens † id verum esse, siue ad certum tempus, siue in perpetuum pactum id de retrouendendo iniungatur. Similiter ad regulam prædictam, quòd res minus valet propter onus annexum, infer-
10 tur, † Quòd si litigio res est subiecta minus venit æstimanda, vt in d. §. si hæres. idemque probatur in d. l. mortis causa capimus, in fine, & ita quoque infert Ripa in d. §. si hæ-
11 res, sub num. 26. vbi nume. 27. infert etiam Ripa, † Quòd beneficia minoris esse dicuntur valoris propter onera ipsis annexa, secundum Bal. in d. l sed si hoc, §. cuidam, in fine, ff.
12 de cond. & dem. vbi inquit. † Quòd beneficii redditus tāti sunt æstimandi, quanti deductis oneribus valent, quodq; dicunt Pau. & Alex. in l. non amplius, in prin. per eum text. ff. de leg. 1. facitque text. in l. fructus, & late tradita ibi per Lud. Rom. & post eum recentiores. ff. sol. matr. & ita concludunt Felin. in c. ad nost. am, extra de iureiur. ac Decius
13 cons. 156. num. 2. † Loci autem qualitas, solutionis faciendæ tempus, ac venditoris persona atq; emptoris rem pluris, minorisve reddunt æstimationis. l. eum, qui. §. melior. ff. de in diem addict. ad quod faciunt d. gl. in l. 2. in verbo, suspectum, ff. sol. matr. & in l. qui habebat, in verbo, reda-
14 cta, de leg. 3. ex quibus trahitur, † quòd debitis, & vsuris implicitus præsumitur non soluendo: Et ideo Bar. rectè con-
15 silium dedit in d. §. si hæres, nu. 3. † quod quando de aliqua æstimanda re tractatur, quia forte venditor vltra iusti precii dimidiam deceptus dicatur, vnde venditionis rescissionem, vel precii suppletionem prætendat, iux. l. 2. C. de resc. vend. ex parte conuenti rei consideretur ad rem æstimandam venditoris persona; si erat venditor debitis implicitus, vel si fideiussorem dedit, vel non, vt ex hoc concludi possit, quòd talis res, quæ hominis sic debitis grauati fuit, emptorem tantæ quantitatis non reperisset. Itidē considerentur similes rerum qualitates, quæ precium augere, vel
16 minuere valeant. Adde † pariter loci qualitatem, vbi res sita est, esse attendendam: quia, vt inquit Ripa in dicto §. si hæres, sub nume. 18. minus valet si sit penes Rhodanum propter corrosionis periculum, vel si sit in montibus

casmati

casmati suppositis, secundum glos. Bar. & alios in d.l.2.ff. 17
solu.matr. pariterque videndum erit. † an propè malum, & rixosum hominem res extiterit, vt idem Ripa, sub d.nu. 28.per l.quod sæpè.§.si.ff.de contr.empt. Hæc igitur per emptorem conuentum erunt articulanda, & notabiliter attendenda. † Sed & si emptor læsionem in contractu vl- 18
tra dimidiam demonstrare vellet, & ipse emptor de his rei qualitatibus, quæ rei ipsius precium minuunt, articularet, aut si emptor ad venditorem excludendum pro læsione vltra dimidiam agentem de his pariter qualitatibus opponeret, cautus sit venditor, vt ex aduerso doceat, quòd emptor ipse ex his qualitatibus se munire nequit, quia onera, & eas sciebat qualitates, vnde ex his deceptus dici non potest. † Quoniam sciens non decipitur, sed seipsum decipit. 19
l.1.in fin.ff.de act.emp. & l.si fundum sciens.C.de euict.& superius etiam dictum est, quod tanti res valet, quanti védi homini qualitates, & rei conditiones scienti potest, cum igitur probatum sit emptorem ipsas haud ignorasse qualitates, inde sibi fundamentum sumere non poterit, & pro hac venditionis contra emptorem cautela vide Ripam, in d.§.si hæres, sub num.21.vers.vel aliter dici potest.

CAVT. CCXXXVII.

De impetratione ædificandi in publico, etiam in alterius incommodum.

SVMMARIVM.

1 *Principis rescriptum ad eius instantiam, qui concessionem ædificandi in publico petit, factum, in dubio cótra tertium interpretandum non est.*

2 *Vt autem ille, qui talem petit concessionem, etiam in alterius incommodum in publico ædificare queat, consilium datur, num.2.*

Rescriptũ † Principis ad ei' preces, qui sibi cócedi petit, vt 1
in publico ædificare valeat, in dubio in tertii læsioné nõ extéditur, vt est cas' in l.2.§.meritò, ff. ne quid in loco pub.

Verum vt id etiam in cuiuscunque præiudicium fieri possit, considerandum est, † quod qui supplicationes porrigit, licentiam impetrare, etiam in tertij incommodum, procuret: tunc nanq; in damnum quoque alterius in solo publico ædificare valebit, vt est textus expressus in d. l. 2. §. si quis à Principe. Et de hac conclusione, quæ in alterius impetratur incommodum generaliter locutus sum supra litera P, caut. 207. vbi latius verba feci, & ibi vide omnino.

CAVT. CCXXXVIII.

De in integrum restitutione minorum viginti quinque annis.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum illud reddit, quod abstulit læsio.*

Quæ quidem modò est ad contractum rescindendum, modo ad læsionem resarciendam, firmo manente contractu & modo ad solutionem, quam minor cōsumpsit, iterum faciendam, firmo pariter existente contractu, vt nu. 2.

Quapropter aduocatis consilium traditur, quomodo in hisce petendis restitutionibus se gerant, num. 3.

1 RESTITUTIO † in integrum, (vt inquit Bar. in l. si quidem. C. de præd. min. non alien.) illud reddit, quod abstulit læsio, & alleg. l. 1. & l. quod si minor. §. restitur. ff. de minorib. Proinde ad huiusce rei intelligentiam, distinctionē
2 circa istam fiendam restitutionem ponit. † Nā aut minor ideò est deceptus, quia sibi contrahere non expediebat, & tunc aduersus contractū, vt rescindatur, restituitur: aut est læsus, non quia minimè expediret contrahere, sed quoniā malè contraxit, puta viliori vendendo precio, quod cariori vendere debebat, & eo casu restitutio in integrum competit, non vt contractus scindatur, sed vt precium suppleatur, quod verum puto, nisi aduersarius contractum scindi potius vellet quam precium supplere, arg. l. secundę. C. de rescind. vend. quod & tradit gloss. in d. l. si quidem, in verbo, in in-

in integrum, in prin. Aut modo minor est læsus, non in eo, quia contrahere non expediret, nec in eo, quod male contraxerit, verum in eo, quod acceptam consumpserit pecuniam, & illo in casu aduersus solutionem restituetur minor, firmo manente contractu. Quo etiam in casu, per legem prædictam crediderim id in aduersarii arbitrium cõsistere, scilicet vt iterum soluat, aut vt contractum infringi permittat, precio tamen, quod dederat, nequaquam restituto: † Et per hæc tu Aduocate cautus esse poteris, quonã modo, iuxta facti contingentiam, libellum formare debeas, ac positiones, & ad quid tuum clientulum restitui concludas. Et profecto supradicta distinctio mihi summopere placet, cuius etiam distinctionis meminit Gozad. in consil. 44. nume. 14. & eam secutus est, dicens id communiter teneri, & ob istam distinctionem vide quæ dixi supra in litera M. cautela 161. circa articulum eum, Quando minor iureiurando affirmat, se minoris ætatis ratione aduersus contractum non venturum.

CAVT. CCXXXIX.

De criminali iudicio instituendo, ciuili actione pendente.

SVMMARIVM.

1 *Ciuili pendente iudicio reus contra actorem criminalem potest intentare actionem, & tam ex causa connexa, quam ex penitus separata.*

Et eo casu ciuilis suspenditur actio, donec super criminali pronuntietur. numero secundo.

Quæ quidem suspensio ob criminalis actionis praeminentiam fit, nu. 3.

Suspensio autem prædicta quatenus fiat, intellige numero 4.

Ideo consilium est, vt qui ciuili conuenitur actione, ad hoc, vt iudicium illud differri faciat, videat, an aduersus actorem, vel eius testes criminale possit suscitare iudicium. nu. 9.

1 *Criminali pendente cognitione reus accusatorem suum ciuiliter conuenire nequit, & quare, num. 6. & sub num. 7. Vers. Atque.*

Bene poterit reus criminaliter suũ accusare accusatorem, quod tamen intellige iuxta distinctionem, qua remissiue habetur, num. 8.

Et ideo reo criminaliter accusato consilium datur, quomodo suũ conueniat, & inquietet accusatorem, numero 10.

7 *Delicta puniri publice interest.*

1 Reus † pendente iudicio ciuili contra actorem, tam ex causa connexa, quam penitus separata criminalẽ potest instituere actionẽ, proutquotidie fieri videmus, quando reus actionis test[ibu]s de falso accusat, qui in ciuili contra
2 eum deposuerunt: † Quo sane casu ciuile suspenditur iudiciũ, donec super criminali pronuntietur, & ita concludere cõmuniter Doct. dicit Sigismund. in cons. feud. cons. 6. nu. 6. quem refert Iul. Clar. in pract. crim. §. fi. quæst. 2. vers. sed
3 quæro. vbi dicit, † quod ciuilis causæ suspensio fit ob præemi-
4 nentiam, & criminalis, vt ait, maioritatem, † limitat tamẽ suspensionem prędictam ita fieri debere, vt sententia quidẽ super ciuili fieri nequeat, sed bene procedi vsq; ad conclusionem in causa possit, idque comprobat ex Capic. decis. 25.
5 † Non autem reus ipse è conuerso pendente criminali ciuilem poterit instituere actionem, vt colligitur ex tex. in l. fi. C. de ord. iud. secundum cõmunem intellectum, quem ex aliorum authoritatibus Clar. d. q. 2. versi. sed quid è con-
6 uerso, inducit, & rationem assignat, † Quia propter talem litem ciuilem criminale distraheretur iudicium, quod fieri nõ debet, quia in criminali eo publicum versatur inter-
7 esse, † vt scilicet delicta impunita non remaneant, quod probatur ex l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. Atque absurdum illud introduceretur, vt quod minus est maius offuscaret, & deprimeret. ac id, quod vinceretur, vinceret, vnde & repugnans illud adesset, vt criminale quod superat, & reprimit, nõ superaret, nec reprimeret, & ciuile quod superatur, & reprimitur iudiciũ, nec superaretur, neq; reprimeretur, quod esset contra l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. † Bene poterit

poterit reus criminaliter cōuentus accusatorem suum criminaliter pariter conuenire, secundum illas distinctiones, quas ponunt Gād. de malef. in tit. qui accus. poss. §. sed ego quæro. qui inscribitur, de filiofam. & vtrum possit accus. à num. 40. vsque ad fi. & Aug. ad Ang. de malef. in verbo, & ad querelam, post ipsum Ang. nume. 63. quas etiam tradit Clar. §. fi. q. 14. versic. Tertius est casus. † Ex prædictis igitur tu, si ciuili conueniris actione, ad hoc vt ciuilem ipsam saltem differre possis, remedium habes, quo actorem criminaliter accusare potes, vel eius testes: sed caueas recte criminalem eam instituere, ne in laqueum incidas, saltem expēsarum, vel etiam iniuriarum illatarum, quarum actio datur, etiam si accusans se à calumnia excusaret, vt per Boss. in tit. de accus. nu. 20. & in tit. de præuaric. sub numero 8. quam rem & ego tetigi supra in litera C. caut. 15. Sin autem criminali quis conueniatur, videat, † nunquid suum valeat accusatorem vel per accusationis, aut per exceptionis viam inquietare, secundum distinctiones superius indicatas, sed & circa remedium hoc caueat, vt supra, similem fere tibi dedi cautelam supra litera Q. caut. 223. sed breuiorem, & minus continentem. 9 10

CAVT. CCXL.

De acquirenda publicarum riparum possessione.

SVMMARIVM.

1 *Riparum publicarum vsus licet publicus sit, illorum tamen proprietas est, qui penes eas prædia habent.*

Possessio tamen earum ipso iure sine apprehensione non datur, num. 2.

Quæ quidem possessio, vt apprehendatur, considerandū est, num. 3.

Et quando alius prius possessionem occupasset, quid agendum sit, vt illa habeatur possessio traditur, nu. 4.

Quod melius declaratur, nu. 8.

5 *Possessio per inundationem perditur,*

Quod intellige, vt nu. 7.

9 *Violentus non est possessor, qui vacantem possessidet possessionem.*

1 RIparum † publicarum vsus licet publicus sit, illorum tamen est proprietas, qui prope eas prædiã habent. l. riparum, ff. de rer. diu. & §. riparum. Inst. eo. † Quod amplia, vt dicam infra, cau. 293. num. 2. Et ideo domini quorum prædiis adhærēt ripę fluminum, si in possessione sint, possunt euellere non solum pēr iudicem, sed & propria authoritate, si in eis aliquod fiat opus. l. quemadmodum. §. 1. ff. ad l. Aquil. l. si vitem. §. si ad ianuam. ff. quod vi aut clã. secundum Bartolum in l. quominus, in 7. q. ff. de flum. & prout no. in l. de pupillo. §. meminisse, in ver. vti possidetis. ff. de ope. noui nunc. cum qua Bar. ibi in prin. & alii cõmuniter transeunt, ad quod & vide Bar, ipsum in l. 1. § nunciatio, num. 2. & ibid. Doct. ff. eod. de ope. noui nunt. & supradictam conclusionem firmauit quoque cum Bartolo, Cæpo. in tract. serui. rust. præd. in titu. de Ripa, nu. 6. Hinc etiam videmus, quod quando venditur fundus venit etiam
2 adhærens ripa, iuxta ea, quæ late tradam in d. caut. 293. † Sed licet lex det vicino proprietatem, non tamen dat ipso iure sine apprehensione possessionem, arg. l. cum hæredes. ff. de acq. poss. not. gl. fi. in l. si fratres, §. idem, 2. in verbo, dominium. ff. pro soc. & gl. in l. fi. in verbo, in rem. C. de sacrosanct. ecclesi. ac tradit Bar. in rep. l. quominus, nume. 19.
3 ff. de flum. † Verum vt etiam cum proprietate possessio apprehendatur necesse est, quod caueat prius possessionem occupare, quam alius aliquis, quia in his, quæ omniũ sunt, prius occupanti pòtiora decernuntur iura, vt per ea, quæ tradit Bar. in rep. d. l. quominus, sub num. 10. & prout ego late tractaui, & cautelam feci supra in litera O. caut. 179. dummodo tamen vsus publicus non destruatur, vel priuato damnum non inferatur. l. 2. ff. ne quid in loco publico. Sed si quis ripæ possessionem prius occupasset, quam vi-
4 cinus proprietatis dominus, † remedium est pro proprietatem habente, quod expectet, donec locus omnino inun-
5 detur: † (tunc enim primus possessor possidere desinit, l. 3. § item Labeo, l. Pomponius, in prin. & l. qui vniuersas. §. item quod à mari. ff. de acqui. poss. iunctis glossis in d. §. itē Labeo,

Labeo, in verbo, occupauerit, & in d. §. item quod à mari, in verbo, occupatum) & postea cum de proximo aqua recesserit possessionem vacantem occupet: † vacantem enim 6
qui occupat possessionem, violenter possidere non dicitur. l. 4. §. item si occupaueris. ff. de vsuca. & ita Bar. in d. rep. l. quominus. nu. 19. consuluit. Sciendum autem est secundũ Rip. in d. l. quominus, sub num. 78. versicu. insuper aduerte, † quod per inundationem possessio non perditur, nisi 7
sit damnosa, & insolita, & facere, ait tex. in l. 1. §. nemo denique. ff. de flum. item nisi sit longa inundatio, quia per modicam inundationem, puta vnius diei, vel noctis, possessio nõ perditur, vt ad hoc citat Ripa dicto loco Baldum, & Fely. in c. illud, extra de præscrip. † Quapropter aduertas, vt prædicta non vtaris cautela, cum consueta, & non 8
nociua est inundatio, & cum modici temporis est.

CAVT. CCXLI.

De fœmina subscribente se priuatis scripturis.

SVMMARIVM.

1 *Priuata scriptura tribus testibus subscripta publicis æquiparatur scripturis, etiam si non habeat diem, neque consulem.*

Fœmina autem in ea scriptura se subscribens non potest illi robur publica dare quo ad hypothecarias actiones, num. 1.

Et ideo consilium datur, ne fœmina sit in priuata scriptura tribus testibus numeraria, vt nu. 4.

3 *Fœmina regulariter in causa ciuili testis esse potest.*

Limita tamen non procedere, quando se in priuata scriptura subscriberet, quia tunc non potest esse idonea, vt cum aliis duobus testibus se subscribens scripturam, quo ad hypothecariam actionem publicæ æquiparari faciat, vt num. 2.

SCripturæ † debitorum priuatæ tribus testibus sub scri- 1
ptæ tam quoad personales, quam quo ad hypothecarias

exercendas actiones publicis æquiparantur, l. scripturas, C. qui pot. in pign. hab. & non requiritur dies, nec consul, ad hoc, vt probent, vel faciant fidem contra scribentem, argum. l. cum taberna. §. idem quæsiit. ff. de pigno: not. Ias. in auth. quod sine. C. de testam. num. 3. & iuxta communem Doctorum sententiam, quam sequitur Cast. in l. 1. num. 16. C. de nouo Cod. fac. Alexa. cons. 70. versic. ecce ergo, volu. 1. cons. 6. vers. secundo resp. & cons. 76. colum. 3. volum. 3. & cons. 102. versic. quod ad tertiam, volum. 4. & Moder. omnes in l. admonendi. ff. de iureiur. vbi istam esse communem testantur. In cuius legis scripturas textu aduerte ad ea verba, trium virorum, quia per ea Bald. ibi
2 expresse tenet, † Quod fœminæ se subscribentes talibus scripturis non valeant eis, quo ad hypothecarias actiones, robur dare, vt publicis æquiparentur, eiusque opinionem sentiunt omnes scribentes in d. l. scripturas. Cremē. singul. 145. Mars. sing. 611. post princ. Cotta in memoria. in versic. Mulier regulariter: & istam opin. tāquam verissimam sequitur quoque Dec. & communem ait in cap. 2. extra de fide instrum. num. 11. in c. 3. colum. 3. extra de testi. in l. fœminæ, num. 32. cum seq. & ibi add. ad eum. ff. de regul. iur. quod & ipse Dec. tradit in ca. quoniā contra, extra de prob. in 8. not. sequuntur alii quamplures, de quibus Pet. Duen. qui concludit istam opin. esse magis veram, & communē, reg. 313. limit. 3. licet (vt ipse Duen. late in regulæ prædictæ
3 principio probat) † Fœmina regulariter in ciuili causa te-
4 stis esse possit: † Caue igitur, cum per tres testes priuatam scripturam ad instar publicæ roborare volueris, ne fœminam tribus numeratam adiicias.

CAVT. CCXLII.

De denuntiatione euangelica in subsidium proponenda.

SVMMARIVM.

1 *Executiō sententiæ fieri debet postquam in rem iudicatam transiit.*

2 De-

5 Denuntiatio euangelica locum habet aduersus læsionem ex sententia, quæ in rem iudicatam transiuit, resultantem.

Qua & generaliter vti quis potest, cum ad rem recuperandam, quæ contra conscientiam ab aliquo detinetur, aliud ciuile deficeret remedium, nu. 4.

Et ad istam denuntiationem euangelicam læsionis probationes parata haberi debent, vt nu. 3.

SEntentia † postquam in rem iudicatam transiuit, executioni demandari debet, quia alias frustra ferretur, nisi debitæ mandaretur executioni. ca. quod ad consultationem, extra de re iud. & not. glo. in rub. C. de execut. rei iud. & de huius executionis materia vide late penes Maran. in eius tract. de ord. iud. par. vlt. sextæ, & vltimæ partis principalis, vers. tertius, & vltimus actus, per totum. † Modo si quis aduersus sententiæ huius executionem, quæ in rem iudicatam transiisset, læsionem aliquam prætenderet ad hoc, vt contra eum, in quem læsionem prætenderet, se tueri posset remediũ est, vt denuntiatione euangelica vtatur, factis prius duabus monitionibus, secundum tradita in ca. nouit. extra de iud. & de hac euangelica denũtiatione mẽtionẽ faciunt Spec. in tit. de denunt. §. 2. quẽ vide vsque ad num. 10. Bart. in extrauag. ad reprimendum, in verbo, denuntiationem, versic. est & alia denuntiatio, vbi late hunc articulum, & quibus in casibus competat, examinat, & ibi vide: & Maran. de ord. iud. parte prima sextæ partis princip. vers. incip. expedita materia inquisitionis, à num. 5. vsque ad nume. 7. † Sed aduertendum est, vt ille, qui denuntiatione euangelica indemnis conseruari tentat, probationes paratas habeat, alioquin nihil ageret, vt in prædictis locis per Doctores, & maxime per Spec. d. tit. ac prædic. §. num. 8. Poterit autem probari, si forte quis extraiudicium fassus esset iniuste se obtinuisse, vt per Abb. in c. 1. circa finem, de concess. præb. quem allegat Maranta d. loco, sub nu. 6. † Et generaliter hac denuntiationis euangelicæ via vti quis in subsidium poterit, cum ad rem recuperandam, quæ contra conscientiam ab alio detinetur, aliud ciuile deficeret remedium, prout ex Doctorum dictis in d.

1
2
3
4

c.nouit,habetur,& ex Bart.in d. ext.ad reprim.in d.verbo, denuntiationem, d. verſ.eſt & alia,in princip.& num.9.ac per Maran.in proximo citato ver.nu.25. Et de hac denuntiatione in ſimili propoſito tractaui ſupra in litera L, in caut. 140.in fine.

CAVT. CCXLIII.

De ſupplicatione porrigenda, vbi ab alicuius iudicis ſententia appellari non poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio non datur.quando lata eſt ſententia à Principe ſuperiorem non recognoſcente.*

Amplia vt num.2.

Et alii quoque enumerantur magiſtratus, à quibus appellare non licet.vt nu.3.4.7 8.9.10.11.& 12.

Datur autem remedium quomodo fiat, cum ab eorum ſententiis dictis numeris enumeratorum non poteſt appellari,num.15.

Quod ampliatur,num.16.

Quodque remedium quando locum habere valeat, declaratur num.19.20 21.

Et quando viua voce illud remedium procedat.ac quãdo in ſcriptis fieri debeat, declaratur nu. 22.ſub quo numero, in verſ.ſimiliter.dicitur etiam intra quod tempus quis eo poſſit vti remedio,& nu.23.

Docetur etiam numero 24. quando à parte victrice ſatisdatio exigi debeat, necne,cum ipſa pars victrix ſententiæ executionem petit intra tempus,quo de eo remedio ſibi prouidet victus.

Et quo remedio niſi ſemel vti potes,num.25.

Denique quando tali vteris remedio prorſus aduertas, ne iudicis alleges iniquitatem, ſed propriam tuam negligentiam, & erroris tui veniam petas, aut etiam aduerſarii tui circumuentionem adducas, numero 27.

5 *Senator vnus hodie tantum Romæ creatur.*

Et an

Et an iste eandem habeat prerogatiuam, quam olim centum illi senatores habebant, traditur num. 6.

7 *Cardinalium collegium senatus loco hodie succedit.*

10 *Vespasianus Gonzaga Dux Sabloneta in Lombardia Imperialia iura habet.*

13 *Prorogatus si fuit iudex, vel de partium consensu datus, ab eius sententia appellari potest.*

Limita vt supra num. 12.

Qui tamen iudex vt suspectus recusari non potest, numero 14.

17 *Supplicatio aduersus sententiam non admittitur, quãdo appellationi locus est.*

Et quid hac supplicatio sit, num. 18.

19 *Supplicatio quibus in casibus non concedatur, etiam si appellationi locus non sit. & nu. 20. & 21.*

Quibus autem in casibus locum habeat, dictum est supra in locis remedio supradicto applicatis.

22 *Supplicatio aduersus sentẽtiam in subsidium si eadem sententia die sit, in voce fieri potest, mox autem in scriptis.*

Et ideo in hoc cum appellatione conuenit.

Qua etiam cum appellatione in alio conuenit, vt sub d. nu. 11. vers. similiter, habetur.

Et ab appellatione differt in eo, de quo nu. 23.

24 *Executionem sententia si pars victrix petit, cum intra decem dies supplicatio fit, danda non est, nisi cum satisdatione de toto restituendo, &c.*

25 *Supplicatio nisi semel aduersus sententiam porrigi potest.*

26 *Appellari bis potest.*

28 *Appellans iudicis iniquitatem allegare potest.*

29 *Appellatio, & supplicatio in quibus differant, remissiue.*

SEntẽtia † quando à Principe superiorem non recognoscente lata est, non appellatur. l. 3. ff. à quib. appell. non lic. facit tex. in ca. cuncta per mundum. 9. q. 3. vbi loquitur de Papæ sententia. hinc dicit Andre. de Iser. in c. imperialem. §. præterea si inter duos, colum. 6. in fine, de 1

2 prohib.feu.alien.per Fede.† Quod locum habet non modo in summi Pontificis sententia, aut Imperatoris, sed cu-
3 iuslibet etiam regis superiorem non recognoscentis:† Similiter à sententia lata a præfecto prætorio non appellatur.l.1.§.his cunabulis.ff.de off.præfec.præt.l. præfecti.ff. de minor.&l.1.C.de sent.præfe.præt.Itidem à lata sententia in sacro regio cons.non appellatur:ea.n.perinde habetur,ac si ab ipso rege esset prolata, nã sub Maiestatis regiæ nomine fertur,quæ quidem legis vim habet,secundũ Hostien.& Ant.de Butr.in c.cũ Bertoldus, extra de re iud. Bal. in l.fin.C.de legib.quos ad hoc refert Afflic.in decis.Neap.
4 383.num.8.† Pariter à senatus sententia non appellatur, d. l.1.ff. à quib.app.non lic.qui quidem senatores temporib.
5 nostris non sunt in vsu.†Sed hodie nisi vnus senator Romę per Papam constituitur,c.fundamenta,c.fin.de elect. in 6.
6 † & hanc eandem habere prærogatiuam, quam Romani illi centum senatores (de quibus Azo in sum. C. de senatusc.) habebant, vt scilicet non possit ab eius sententia appellari,fuit intentionis Cy.in l.fin.C. de pet.hæred.Ange. & Io.de Imo. in dict. l. 1. ff. à quib.appel.non lic. Aduersus quorum opinionem facit, quod tradit Spec. in tit. de appel.vers. videndum, sub nume.1. ad fin. vbi dicit quod verum illud erat quo ad omnes illos Senatores,qui erant numero centum, secus est de quolibet Senatore separatim: vnde,cum iste vnicus sit,ab eius sententia appellabitur. Tu autem dic clarius facere, quod cum eadem huic Senatori non sit tributa potestas,quæ omnibus illis tribuebatur,ab eius sententia appellari potest: secus autem esset si eadem tribueretur potestas,arg.l.si eum.§.qui iniuriatũ, & quod
7 ibi no. ff si quis caut. Bene teneo, † quod cum Cardinaliũ collegium senatus loco hodie succedat, vt tradit Frã.Marc. decis.75.in fine.par.1.ab ipsius Collegii sententia appellari
8 non liceat: † A sententia quoque serenissimi Venetiarum Ducis non appellatur, secundum Cyn.in d.l.fin. C. de pet. hæred. & in l.fin. C.de don.int.vir. & vx. ratio est, quia superiorem non recognoscit. & per hanc quoque rationem
9 credo, † quod à sententia per Duces,Marchiones,& Comites, qui Imperialia iura in eorum statu tenent,lata, appel-
10 lari nequeat, † prout est Illustrissimus, & excellentissimus

Dominus meus semper colendissimus, in ditione, quam in Lombardiæ partibus habet, D. Vespasianus Gongaza, Sablonetæ primus Dux meritissimus, qui & ob eius egregia facinora toto terrarum orbe celebris existit, cuiusque eximia in qualibet arte virtus, ciuitates, arces, ingentiaq; erecta ædificia eum immortalem reddunt; † & prout est 11
Serenissimus Ferrariæ Dux, qui Ferrariæ, & in eius statu eadem habet iura, quæ Papa habebat, vt optime probat Dominus meus, & præceptor amantissimus D. Ioan. Ceph. cons. 539. nu. 15. & cuius iura ad excellentissimũ Dominum meum Vespasianum Ducem probe aptari possunt, † attẽ- 12
tis eius ditionis iuribus. A sententia quoque episcopi, cuius fuit prorogata iurisdictio, non appellatur, l. episcopale. C. de episc. aud. & in hoc episcopus præfecto prætorio æquiparatur, vt per Bald. in d. l. episcopale; & est speciale in episcopo, † quia secus est in alio prorogato Iudice vel de com- 13
muni partium consensu dato, nam ab eius sententia appellari potest, l. ex consensu, in princ. & ibi Bart. ff. de appell. & Specul. in tit. de competen. iud. adit. §. 1. vers. sed an sententia, & vers. Sed ad quem, & gloss. in c. super quæstionum. §. verum, in versic. assensu, extra de officio deleg. vbi dicit † quod talis iudex vt suspectus recusari nequit, sed bene 14
ab eius sententia appellari potest. Habes igitur hic à quibus sententiis ob personarum excellentiam appellare nequeas; verum, vt aduersus grauamen per tales sententias illatum te reparare valeas, consulo, † Quod supplicatio- 15
nem ipsi Principi, præfecto prætorio, vel tali personæ porrigas, vt causam reuideat, & tuo prouideat grauamini, prout est textus in leg. 1. C. de sent. præfect. præt. & in l. si quis. iuncta auth. quæ supplicatio. Cod. de prec. Imp. offer. notatque Spec. in tit. de supplic. §. 1. & per totum, & habetur per Abb. in c. ex literis, extra de in integ. rest. † Ideoq; 16
procedit non modo in Principis sententia, vel præfecti prætorio, sed etiam in aliorum inferiorum sententiis, nam supplicatio admittitur, quando appellatio prohibetur; Puta si prohibetur appellatio per statutum, vel per Principem causam committentem, appellatione remota, nam tunc ex quo ordinariũ cessat remedium, scilicet appellatio, extraordinarium, scilicet supplicatio admittitur, ita tenet

Abb. in d. c. ex literis, in 4. not. & in glo. in verbo, supplica-
17 uit; † alias autem supplicatio non admittitur, vbi appellatio locum habere potest, argum. l. in causæ. 2. ff. de min. quid autem, ista sit supplicatio, ponit Abb. in d. c. ex literis
18 in vlt. not. qui dicit, † quod supplicatio, est quædam precum facta principi porrectio, per quam ex benignitate quadam superior supplicantem restituit aduersus sententiam, contra quam oppositionis ordinarium non compe-
19 tit remedium. Scias autem, † quod istud in omnibus non procedit casibus, vt scilicet supplicatio indistincte sit concessa, vbicunque appellationi locus nō est; nonnullis enim in casibus, etiam si appellare non liceat, non tamen suppli-
20 catio admittitur; † Verus nanque contumax licet non appellet, l. ex consensu. §. fin. ff. de appell. & l. 1 C. quor. app. nō recip. cum sim. per Dec. allegatis ad hoc, in cons. 34. num. primo, tamē neq; etiam supplicare potest, secundum glossam in l. fi. C. vt lit. pend. Io. de Imo. in d. l. ex consensu. §. fi.
21 & Dec. d. cons. 34. sub d. num. 1. † Similiter vbi à iure communi prohibita, non in sententiæ priuilegium, est appellatio, neque etiam supplicari potest, secundū Ias. in d. auth. quæ supplicatio. C. de prec. Imp. offer. Qui vnam tradit magistralem regulam; quod vbi quis propter iudicis excellentiam appellare prohibetur, & sic in sententiæ latæ priuilegium, tunc supplicatio admittitur, secus si iure communi appellatio prohibetur, nisi ætatis beneficium, aut matrimonii suadeat fauor.

22 † Et circa supplicationem istam admonitum te velim, quod si illa fiat eadem die, qua sententia fertur, viua voce fieri potest, si vero postea, tunc in scriptis fieri debet, & in hoc cum appellatione conuenit, vt tradit Ias. in d. auth. quæ supplicatio.

Similiter si iudici eidem, qui sententiam dixit, & à quo ob eius excellentiam appellari nequit, fiat, in hoc etiā cum appellatione conuenit, quia intra 10. dies porrigenda est, vt no. glo. in dicta l. 1. in verbo, nostro nomini. C. de sent. præf. præt. & tradit Bart. in d. auth. quæ supplicatio, in fine.
23 † sed in hoc differt ab appellatione, nam etiā post 10. dies infra biennium principi porrigi potest, vt est tex. in d. l. 1. de sent. præf. præt. ibique glo. & Bar. in d. auth. quæ supplicatio.

catio. † ita tamen hoc intelligendum est, vt cum intra decem dies fit supplicatio, si pars victrix sentētiæ petere vult executionem, non aliter danda est, quam si satisdationem præstiterit de omni eo restituendo, quod per executionem habuerit, in casu, quo sententia fuerit retractata; sed quando post 10. dies fit, & infra duos annos, executio etiam absque satisdatione fit, vt est tex. in d. auth. quæ supplicatio, & quod ibi no. & ita tradit Spec. in ti. de supplicatio. §. 1. vers. solus tamen. Scias pariter, † quod istam supplicationem semel tantum porrigere potes, vt est tex. & ibi Bald. in l. si quis. C. de prec. imp. offer. no. Spec. in d. ti. de supplicatio. §. differt, in finalibus verbis, † licet bis appellari possit. d. l. 1. C. ne lic. ter. prou. Demum ad plenam cognitionem, quemadmodum hac vti debeas cautela, aduertas, † quod, quando prædictam porrigis supplicationem, non iudicis alleges iniquitatem, sed propriam negligentiam, & erroris tui veniam petas, aut aduersarii circunuentionem adducas, argum. d. l. præfecti. ff. de minor. & per Azo. in sum. C. de sent. præf. præt. & tradit Afflict. in prælud. const. in 10. q. in 4. fall. † licet quando appellas iudicis possis iniquitatē allegare, d. l. præfecti. ff. de min. & arg. l. 1. ff. de appell. & facit forma tradita per Papien. in for. appel. à senten. diffinit. in illis verbis, & in quantum sit aliqua, &c. † Differentias autem inter supplicationem, & appellationem plenius vide penes Spe. in d. tit. de supplicat. dicto §. differt, & penes Iason. in d. l. si quis. C. de prec. imper. offeren.

24 25 26 27 28 29

CAVT. CCXLIIII.

De sententia arbitri sine citatione proferenda: & de pœna in arbitri sententia inserenda.

SVMMARIVM.

1 *Arbitri sententia partibus non citatis non valet, etiam si in compromisso cautum sit, quod absentibus partibus sententia dici possit.*

Consilium tamen aduersus hoc traditur, nu. 2.

3 *Laudum, in quo arbiter aliquem in centum condemnauit, & si intra aliquod spatium non dederit, in maiorem summam condemnauit, non valet.*
Volenti autem ita in dilationis pœnam condemnare consilia traduntur, nu. 4. & 5.
6 *Arbitri potestas ex his, quæ in compromisso continentur, dependet.*

1 SEntentia † arbitri prolata non citata parte non valet. l. diem. §. si quis litigatorum. ff. de arbit. etiam si in compromisso dictum fuerit, quod arbiter ferre sentẽtiam absentibus partibus valeat, secundum Spec. de arbit. §. excipitur, nu. 10. quem sequitur Ioan. de Imo. in c. dilectus, extra de arb. Alex. in l. si quis arbitratu, sub nu. 14. ff. de verbo. oblig. quam tamen ampliationem intellige, vt scilicet citata id debeat pars, quæ mox si non comparuerit absente ea iudicium suum proferre poterit arbiter, quod aperte comprobat d. §. si quis litigatorum. Vt autem etiam parte non
2 citata laudum proferre valeant arbitri remedium est; † si partes in compromisso clausulam eam addant, & expresse conueniant, vt arbitri sententiam partibus absentibus, & non citatis, ferre valeant, quod tradunt Gul. de Cug. in l. episcopale. q. vlt. C. de episc. aud. Cast. Alex. Soc. & Ias. in d. l. si quis arbitratu, tractantes. q. 3. Bartoli ibi. Bal. consi. 262. vol. 1. Barb. consi. 18. nu. 17. vol. 1. Io. de Imo. cõsi. vlt. Anch. consi. 2?c. & Rom. consil. 61. vbi concludit, quod Pisis hæc opi. seruatur, & Marsil. sing. 173. addo Boer. decis. 283. sub n. 38. An modo arbitratoris sententia parte non citata, valeat, vide penes Bar. in d. l. si quis arbitratu. q. 3. qui tenet, quod non, & cum eo sentiunt plures magnæ authoritatis Doct. quorum meminit. ibi Ias. qui mox & in cõtrariam partem plurimos adduxit, & vide quoque Alex. Socin. & alios in d. l. si quis arbitratu. d. q. 3 & Boer. d. decis. 283 nu 34. cum nõ-
3 nullis seq. Iridem † sententia arbitri, qui aliquem in centum condemnauit, & si intra aliquod spatium nõ dederit, in maiorem damnauit summam, non valet, vt per Bar. in l. quid tamen. § item si arbiter. nu. 1. ff. de arb. sed volenti ita in dilationis pœnam condemnationem augere, consilium
4 tradit ibidem Bar. nu. 2. † quod dicat, condemno talem ad

tre-

trecenta intra annum soluenda, hoc pacto, quod, si hinc ad octo dies centum soluerit, talis eum à tota summa liberare debeat, & ex nunc sit liberatus, idemq; in similibus seruandum docet Bartolus. Et hæc quidem Bartoli sententia ab eorum morsibus qui secus tenerent, (freti forte, quod hæc cautela eadem rationis identitate subuerti queat, & in idē omnino recidat) defendi potest: nam quandoq; euenit, vt ea, quæ expressim promulgata non valent, si molestia quadam, & velate introducantur, licet in idem cadant, sustineantur, & exempla apertissima habentur in l. si quis Sempronium. ff. de hæred. inst. in l. 1. ibiq; gl. ac scrib. ff. de leg. 2. in l. nonnunquam. ff. de cond. & dem. Aliud ego trado consilium, † quod quando fit compromissum, talem tradi 5
arbitro licentiam ille, cuius interest, caueat, argum. d. § itē si arbiter, † nanq; & arbitri potestas à cōpromisso in ipsum 6
facto dependet, l. non distinguemus, §. de officio. ff. eo. de arbit. cum sim. Prout & dictum est de facultate in cōpromisso concessa, vt sententiam etiam non citata parte, dicere possit.

CAVT. CCXLV.

De sententia, quę profertur absente eo, qui comparere non tenetur, quiue legitimā habet absentiæ causam.

SVMMARIVM.

1 *Absens vbi quis legitime est sententia contra eum lata non valet. quod intellige, vt nu. 4.*

2 *Iudicium propter legitimas absentiæ causas differtur, consilium tamen est, quod qui legitime est absens, iudicis notam absentiæ causam faciat, num. 5. propter ea, quæ habentur, nu. 4.*

Quid autem excusator facere debeat, habes num. 6. Et quid facere debeat iudex non obstante oblatione probationis legitimæ causæ, nu. 7.

3 *Sententia lata, & parte legitime absente, valet, sed restitutio aduersus eam datur.*

Quod declara, vt nu. seq.

1 SEntentia † contra eum lata, qui legitima de causa abest, non valet, l. quæsitum. ff. de re iud. ad quod etiam facit tex. in l. 2. §. si quis in iudicio. ff. si quis cautionib. in iud.
2 sistēd. vbi habetur, † quod ob legitimas absentię causas iudicium differtur, nec ideo quis contumax haberi potest. neque obstat tex. in l. fi. & quod ibi no. ff. de in integ. restit.
3 vbi dicitur, † quod lata sententia, etiam parte legitime absente, valet, sed restituitur: nam inquit Barto. in d. l. quæsi-
4 tum, † quod si iudex absentiæ causam non ignorat, sentētia ipso iure non valet, si ignorat, valet, sed restitutio datur, ad quod facit tex. in l. 1. in princ. & quod ibi no. Bart. num. 6. ff. de oper. no. nun. facitque tex. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ier. iuncta gl. magna ibi, & iuncto tex. l. fi. ff. de iurisd. om. iud. & istud quoque quod supra dictum est, tradit ipse Bar. in l. seruum. §. 1. in fi. de procu. in l. 2. §. qui exhibendi, q. 1. num. 3. ff. de cust. reor. in l. ea, quæ, in fi. & in l. pen. num. 2. C. quom. & quan. iud, ac etiam in d. l. 2. §. si quis in iudicio, in fi. ff. si quis caut. & in extrau. ad rept. in verbo, neglexerit, num. 2 & hæc est communis conclusio secundū Imo, & Alex. num. 6. d. l. quæsitum. Ideoque in d. l. quæsitum,
5 n. 2. Bar. consiliū dabat, † quod citatus, qui præsentem se facere non tenetur, iudici absentiæ causam notam faciat, & terminum prorogari petat, quod obtinebit per d. l. 2. d. §. si quis in iudic. ff. si quis caut. & alioquin (vt dictum est) si sententia lata erit, ipso iure non valebit. d. l. quæsitum, vide etiam ob istud consilium Bart. in d. l. 2. d. §. si quis in iudic. sub num. 3. vbi consulit in specie pro infirmo, de quo ego specialiter tractaui supra caut. 166. & idem tradit consilium ipse Bart. in d. l. fin. in fi. C. quom. & quan. iud. Quid
6 autem † talis excusator, seu significator facere debeat, vide penes ipsum Bar. in d. l. quæsitum, sub nume. 5. qui dicit quod iudex illi excusatori, si probaturum causam obtulit, terminum dare debet, vt de impedimento doceat, per l. inter accusatorem, & l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iud. Con-
7 sulit tamen Barto. † quod iudex pronuntiet reum contumacem, sub hac exceptione, nisi absentiæ causa ab isto excusatore probetur, vt l. qui vias, §. 1. ff. de damno infecto, quodque pariter excusator absentiæ causam probare debeat, & iudex oblatam non debeat contemnere probationem,

nem, tradit idem Bart. in extr. ad repr. d. verbo, neglexerit, sub nu. 3, vbi Bar. loquitur in causa criminali, quod valde notabile reputat Imo. in d. l. inter accusatorem, quem Alex. refert in d. l. quæsitum, ad fi.

CAVT. CCXLVI.

De sententia formanda, ac libello concipiendo.

SVMMARIVM.

1 *Sententia iuxta libellum formari debet.*
Limita, vt num. 3. & num. 4. remissiuè. Daturq́ iudici consilium, ne in sententia ferenda à libelli forma recedat, num. 2.

SEntentia † secundum libelli formam formanda est, alioquin si iudex contra, vel præter libelli formam pronunciet, fatuus reputatur, c. licet Hely. de simo. l. vt fundus. C. com. diuid. & l. fin. C. de fideic. libert. † iudex igitur caueat, vt secundum libelli formam sententiam dicat, & aduocatus consideret diligenter libelli sui formam, & propositæ actionis qualitatem, ne mox per sententiam delusus remaneat, vt & admonet Pract. Pap. in for. libelli in actione reali, in euidentialibus, vers. incip. ad euidentiam, num. 1. † Regula autem supradicta non procedit in causa summaria, vt tradit Maran. de ord. iud. par. 6. vers. expedita secunda parte huius partis sextæ, & c. num. 61. † vbi & alias ponit limitationes, & plures alias tradit limitationes Soc. in reg. ei attributis, reg. 442.

(margin: 1, 2, 3, 4)

CAVT. CCXLVII.

De sententiis, quæ de nocte feruntur.

SVMMARIVM.

1 *Sententia de nocte lata non valet.*
Limita, num. 2.

Practicaq; habetur quid sit seruandum, cum de nocte sententia fertur, num.3.
4 *Nox quando dicatur.*
5 *Dies quando esse dicatur.*

1 SEntentia † nocturno tempore lata non valet, secundũ Bart. Bal. Ang. Cast. Alex. Ias. qui communem testatur, in l. non minorem. C. de transact. Barto. & alii in l. more. ff. de feriis, & ibi Ias. num. 12. multas allegat concord. quibus adde Ang. in §. omnis, Inst. de verb. oblig. vbi inquit prædictam seruandam fore opinionem, & iudicem ab ea recedentem litem suam facere, & istam quoque sequitur, & declarat, communem dicens Thobias Nonius in dicto §. omnis, nume. 22. & sequ. magis communem appellat Pet. Phil. Corn. cons. 54. colum penult. volu. 2. quem cum aliis refert Maran. de ord. iudic. in 3. par. 6. & vlt. par. prin. in primo actu. vers. incipiente, venio igitur, n. 92. Et hanc quoque regulam ponit cum quinque limit. Soc. reg. 345. & istã denique conclusionem communem vocat Ianfredus dec. 412. contrariam autem opinionem, in quã inclinauit Host. in sum. de iud. §. qualiter, Glos. & But. in c. consuluit, de offi.
2 deleg. intellige † procedere absque dubio, cum vtraque pars præsens esset, nec cõtradiceret quisquam, vel quando vltima instantiæ dies, & iurisdictionis esset expiratura, aut quando expressus partiũ interueniret consensus, seu quando iudex negotiorum mole prægrauatus diu pronuntiare non potuisset, aut denique quando consuetudo in loco extaret, tali tempore sententiam dici posse. Ecce has ad prædictam conclusionem limitationes habes communiter traditas, ex Doctor. præ memoratis, secundum quas limitationes vel partes, aut iudices pro sententiis nocturno tempore ferendis, sibi consulere poterunt: Latius autẽ, & vberius pro hac materia vide Nonium in d. §. omnis. Verum cum in tenebris ob aliquam ex prædictis causis pronun-
3 tiabit iudex, Practica † erit vt tria adsint luminaria, argu. l. 1. § tria luminaria. ff. de ventre inspic. iunctis his, quæ habentur in l. 2. C. de sent. ex breu. recit. & ita tenent gl. Bart. & Doct. in d. l. non minorem, Ang. & alii in d. § omnis. Et
4 pro his tandem hic scias velim, quòd † nox tunc dicitur, quando

quando tenebræ super terram sunt, adeo quòd de facili homo non cognoscitur, cap. si perfodiens, de homic. quem tex. ad hoc Ang. citat in l. 1. C. de cust. reor. declarat Bal. in l. more, in prin. & Dec. cons. 404. in fi. Diem † autem inquit 5 proprie appellari Alex. in d. l. more, num. 3. quando sol est super terram, quæ bene nota, maxime pro statutis pœnas delictorum nocturno tempore duplicantibus.

CAVT. CCXLVIII.

De Saluiano interdicto, Seruianaque actione.

SVMMARIVM.

1 *Actio Seruiana & Saluianum interdictum ad eũdem tendunt finem.*

In quibus autem differant, num. 2.

3 *Saluianum interdictum proponere vtilius esse, quam Seruianam actionem. Quod quidem Saluianum vtile an competat non modo pro rebus inuectis, & illatis, sed etiam cuilibet creditori, qui alicuius bona habet obligata, habes nu. 4.*

Similiter & competit pro inquilini rebus, d. num. 4.

Et quod aduersus quemcunque tertium possessorem vtile Saluianum competat, habetur num. 5.

SEruiana † actio, Saluianumque interdictum ad eundem finem tendunt: nam ambo dantur de rebus coloni in fundum illatis, quæ pignoris iure pro fundi mercedibus domino tenentur. § item Seruiana. Inst. de act. & §. interdictum quoque, & quod ibi no Inst. de interd. cum similibus. † differunt autem hæc duo inter se, quoniam qui Seruianaagit, probare tenetur colonum rerum inuectarũ dominum obligationis tempore extitisse. l. & quæ nondũ. §. 1. ff. de pig. sed in Saluiano sufficit probare eum possedisse, vt colligitur in l. 1. in princ. ff. de Saluiano. & tradit gl. ac scrib. in d. §. item Seruiana, & in d. §. interdictum. nec est necesse probare bona sibi obligata fuisse, sed satis est illud narrare, at bene creditii causam actor probare debet, vt latè Menoch. in tract. de adipisc. in 3. rem. nu. 162. & 163. cum

3 nonnullis seq.† patet igitur vtilius esse possessorium Saluianum intentare, quàm petitorio iud. ex Seruiana actione agere, attentis etiam aliis priuilegiis, vt & docet celeberrimus Menoch. in d. tract. de adipisc. d. rem. 3. nume. 7. & in quo remedia latè ea, quæ ad istud pertinent interdictum, pertractat: quodque commodius fit Saluiano magis, quam Seruiana agere, est text. in l. is, qui destinauit, ff.
4 de rei vendi. † istud nanq; interdictum vtile competit non modo pro rebus inuectis. & illatis, vt supra, sed etiam creditori cuilibet, qui alicuius bona habet obligata, item & pro inquilini, nedum coloni, rebus, vt videtur casus in l. 1. & ibi Bart. q. 1. C. de prec. & Salu. interdicto, & tradit Bart. in d. l. 1. ff. de Salu. interdicto, quā tamen sententiam, quòd scilicet vtile cuilibet creditori competat, video Menochio non placere in d. remedio 3. q. 3. vbi opiniones in vtranque partem affert, & tandem sub num. 23. videtur communem dicere esse contra Bartolum opinionem, quam aduersus Bartolum sententiam veriorem credit & in iudiciis seruā-
5 dam: † Itidem aduersus quemcunque tertium possessorem competit, vt est tex. in d. l. 1. ff. de Salu. interdicto, & vt communem esse opinionem tradit idem Menoch. dicto 3. rem. quæstio. 7. vbi hanc sententiam contra aliud tenentes eleganter comprobat.

CAVT. CCXLIX.

De fiendis per eum articulis, qui continuam præscripsit seruitutem.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus, quæ causam habet continuam longo tempore præscribitur.*

Seruitus autem continuam causam habens ab ea, quæ habet discontinuam discernitur, vt num. 2.

Consilium vero ei traditur, qui seruitutem continuam causam habentem præscripsit, vt de aduersarii scientia, & patientia articulet, num. 3.

Serua-

SEruitus † quæ causam continuam habet longo tempore, videlicet decem annis inter præsentes, & 30. inter absentes, sciente & patiente eo, contra quem præscribitur, acquiritur, l.3. C. de seru. & aqua, & ibi no. & hæc est communis opinio, vt tradit Balb. in tract. præscr. 2. par. 4. partis principal. q.1. num. 2. † seruitus autem continuam habens causam, vel quasi, ab ea, quæ discõtinuam habet ita discernitur, quia seruitus continua, vel quasi est ea, quæ hominis non requirit factum: discontinua autem, quæ absque hominis facto consistere nequit, vt declarat Bar. in d.l.2. nu.3. clarius differentiam explicat Cæpo. in tract. de seru. vrb. pręd. cap. 19. num. 2. & 3. vbi vide. Quatenus igitur superius dictum est longo tempore, sciente. & patiente aduersario continuam posse præscribi seruitutem, consilium traditur per Bart. d.l.2. nu.9. † quòd si lis propterea oriatur, ille, qui præscribit articulum faciat de eius scientia & patientia, contra quem præscriptum est, idem quoque tradit Bart. de hac continua seruitute in l.1. §. hoc interdicto, nu.10. ff. de itin. actuq;. priu. 1 2 3

CAVT. CCL.

De seruitute discontinua spacio decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes præscribenda.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus quæ causam habet discontinuam non præscribitur, nisi tanto tempore, cuius initii memoria non exstat.*

Vt autem possit præscribi spatio decem annorum inter præsentes, vel viginti inter absentes, remedium datur, num.2.

Contraria autem huic remedio datur cautela, num.3. & 4.

SEruitus † autem, quæ discontinuam habet causam non præscribitur, nisi tanto tempore, cuius initii memoria 1
non extet, vt est text. in c. super quibusdam, de p. iuil. & in

cap.1.in princ.extra de præscript.ac in l.hoc iure. §. ductus aquæ.ff.de aqua quot.& æstiua, notatque gl. magna in l. seruitutes,3.ff.de seru.ti.generali,idemque tenet glos.magna in l.2.C.de seru.& aqua Soc.regu.460 & tradit Balb. in tract.præscr.2.par. quartæ partis prin.q.1.sub nu.2.Sed vt quis decem annis inter præsentes,& viginti inter absen-
2 tes hanc seruitutem præscribat,cautela est,† quòd titulum se ab illo habere dicat,qui concedere potuit:nam etiam si id non probet,probet tamē se spacio decem annorum inter præsentes,& viginti inter absentes possedisse,sciente & patiente domino.sufficit,& in causa obtinebit:nam in suæ intentionis adminiculum coniecturam inducet,eo quia domino sciente,& non contradicente seruitute ea vsus est, & de hac notabilissima cautela glossam singularem habemus in d.l. seruitutes,quæ est eadē gl. magna,quam superius allegaui,quam quidem gl.communiter approbatam tam per Canonistas,quàm per Legistas dicit Castr.in d.l. seruitutes, & pro hac sententia ita tenentes alios refert Bart.Soc.in d.reg.460.lim.1. & ita pariter communē habes opin.ex Did.à Couarrū.in 1.lib.resolut.cap.17.nu.11. versicu.& siquidem,& communem quoque docet tradens multas ad hoc authoritates Viuius in 2.tomo communiū opinionum variorum,litera S.opin.245.ac Franc.Turzan. in communibus opi.opin.61.& eandem tradens cautelam Balb.in d.tract.& in prædicto loco,sub nume.3.qui clarius docet,quòd tali vtens cōsilio alleget se titulum habere ab aduersario,siue ab eo,qui rei seruitutem imponere potuerit,& sic a verō domino:nec alleget se habere titulum ab aliquo tertio non domino, quia hoc non sufficeret:quoniam scientia,& non domini patientia minimè faceret resultare tituli præsumptionem in facto alieno, sed in facto proprio sic quidem vt in d.l.seruitutes,Paulum Castren.ita declarare ait Balb.& sequi Cæpol.in tract.seru. vrb. præd.
3 cap.19.col.pen.cuius Cæpo.dicta sunt sub nu. mihi 8.† quo loci è conuerso cautelam tradit, vt cum ita hoc in casu decipitur quis,quærat per positiones,vel aliter confessionem ab altera parte habere,quod scil cert nullum titulum,prout allegauit,habeat,vel si confessionem habere nequit,cōtrarium probare conetur, coarctando titulum ipsum ad certum

certum locum, & tempus, prout scrib. docent in l. actor, C. de prob. † quæ quidem coarctatio fiet, (vt opinor) si instetur, quod iudex allegantem titulum interroget, quo tẽpore, quoue loco contractus processerit, quam sanè interrogationem, æquitate suggerente, puto lite durante iudicem facere posse. l. vbicunque. ff. de interrog. act. & mox interrogationi de tempore & loco facta responsione, aduersus ipsum, qui titulum allegauit, probari poterit tali tẽpore eum, à quo titulum habere dicit, contractum illum facere non potuisse, puta probando tali tempore in alio loco fuisse, nec tali contractui prȩstò esse potuisse, iuxta id, quod traditur in l. optimam, C. de contr. stip. vel si tempore, & loco titulus non coarctaretur, iudicis posset implorari officium, quòd nuncios mittet ad explorandum, & inquirendum ab eis, qui verisimiliter de hoc negocio instructi esse possent, an tali titulo talis res in talem esset translata. prout tradit Bar. in l. in illa stipulatione. ff. si cer. pet. sub num. 10. qui dicit, quòd sufficeret, si nuncii referrent, se diligenter perquisiuisse ab his, qui hoc verisimiliter scire debebant, & reperisse, quòd tale factum non fuit, & pariter tenet pro negante præsumendum, si nuncii referrent se diligenter inuestigasse, & certi nihil reddere posse, & Bartoli hanc opinionem de nuncii missione ad inuestigandum, &c. communiter receptam asserit in d. l. in illa, additio ad eum, sub d. num. 10. in verbo, qualiter poterunt, quȩ est additio Poma. 4

CAVT. CCLI.

De simulato contractu validando.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum non validat simulatum contractum, & quare, num. 2.*

Limita, vt num. 4.

Vt autem iuramento simulatus roboretur contractus, remedia sunt, num. 3. & 5.

Iuramentum secundum actus naturam intelligitur, sub nu 2.

Simulatum † contractum iuramentum non firmat, vt est glos. sing. & eam ibi sequuutur Doct. in l. empt. C. plus 1

valere quod ag. Fran. Zabar. in ca. ad nostram, in 2. q. extrà de emp. & ven. Soc. post eos, quas alleg. cons. 66. nume. 22. volu. 1. Goz. cons. 69. sub num. 11. vbi communem tradit, & etiam commun: m inquit opinionem Berous in d. cap. ad nostram, nu. 12. & seq. Rube. cons. 120. & Bell. cons. 48. n. 4. rationem assignat Cæpo. eandem tenens partem in tract. de sim. contr. in 7. præsum. tertii casus prin. num. 46. † nam
2 cum in simulato contractu assensus deficiat, iuramentum ad illud non extenditur, cum ipsum iuramentum secundũ actus naturam intelligatur. l. fi. C. de non num. pecun. Vt autem iuramento simulatus contractus validus fiat, duo vobis affero remedia, desumpta ex duabus limitationib. quas ad conclusionem prædictam Cæpo. in præcitato lo-
3 co facit, quorum alterum est; † vt ex post facto, seu ex interuallo, non incontinenti iuramentum pro præcedentis contractus robore interponi caueatis, quia tunc præhabitus contractus, licet simulatus, validabitur, argum. l. 2. C. quod met. cau. cũ ibi no. & faciunt ad hoc tradita per Bart. in l. nemo potest, vers. quæro an renuntiatio excep. qui est
4 num. 11. in fi. ff. de leg. 1. vbi inquit, † quòd licet excep. simulationis renuntiatio non valeat, quando incontinenti fit, tamen secus est, si ex interuallo post instrumentum, quod simulatum dicitur, fiat, & mouetur. d. l. 2. C. quod met. cau. idem tenent Can. D. Anto. de Butr. in c. cum contingat, extra de iureiu. Card. & Pet. de Anch. in d. cap. ad nostram. Lud. Rom. in l. si quis cum aliter, de verbo. oblig. quos refert, & sequitur Goz vbi supra, nume. 13. vbi communem affert pro hac re. Quia autem hoc in casu vix erit, vt quis ad iurandum postmodum inducatur, alterum trado facilius,
5 & expediens magis remedium, † vt scilicet cauti sitis, quòd aduersarius vester in ipso actu expresse, iuret omnia, & singula in instrumento contenta esse vera: quoniam eo casu iuramentum contractum, licet simulatus esset validabit, nam simulationem allegando contra proprium iuramentum veniret, quod non ita esset cum simpliciter iuraret nõ contrauenire, secundum Ioan. de Imo. in d. c. ad nostram, ad fi. & idem tenent Imo. aliis in locis, Ant. Abb. Mod. Bar. Bald. Sali. & Castr. quos refert, & sequitur Soc. d. cons. 66. nume. 23. & communem dicit hanc sententiam Curt. Iun.

cons.

conf.108.num.13.& conf.110.nu.115. & Rolan.à Valle conf. 93.nu.22.vol.1.vbi alios alleg.quod fortius esset, si etiam, qui iuraret adderet se non oppugnaturum quæ in instrumento continentur Rolan.post alios vbi supra.num.24.& ad hæc vide etiam Emanuel.Soar. in suis com. opin. litera I.num.261.vsq; ad num.285.

CAVT. CCLII.

De exceptione, quæ contra socii criminis dictum fit.

SVMMARIVM.

1 *Socius criminis an indicium ad torturam faciat, vel ad transmittendam inquisitionem.*

Et quomodo contra huius socii dictum excipi debeat, consideratur.num.2.

Et in quibus casib. de sociis possit interrogari socius criminis, remissiue, num 3.

SOcius † criminis ex sola ipsius nominatione ad torturam, vel ad formandam, & transmittendam inquisitionem indiciũ sufficiens non affert, vt de tortura tradit Ang. in l.& si certus, versi.& no. diligenter.ff.ad Sillan. Sali.in l. fi.col.vlt.C.de accusat.& ita consuluit Alexan.cons.81.nu. 10.volũm.3.conf.128.num.5.vol.4.conf.125.num.14.vol.6. licet ipse conf.69.nume.7.lib.2.contrariam opin.fit secutus, & priorem sententiam secutus etiam est Corn.conf.58. in fi.volum.1.Hippol.Marf.conf.15.num. 5.conf. 22. nu.21. conf.28.num.17.conf.74.numc 8.conf.109.num.16.conf. 130.num.42.& idem in sua pract.crim.§.diligenter, n.60. in l.1.§.Diuus Antoninus. num.5.ff.de quæst. & in eius fin. 209.Dec.conf.175.sub num.2.& conf.189.sub num.10 versic.2.etiam respondetur, Crauet.conf.178.num 3.volum.1. Bos.in tit.de ind. & consid. ante iur.num.149. Gram.conf. crim.66.circa fin.vbi de commum testatur, ac etiam istud verum communi Doctorum opinione tradit Iulius Clar. in pract.crim.§.fin.q.21.versi.succesiuè. cum vers. seq. siue simus in delictis, in quibus socius criminis interrogari nõ 1

potest, siue etiam in his, in quibus interrogari potest: & adde præter authoritates, quas ipse Clarus allegat, idem tenentem Gram.conf.crim.21.sub num. 7.& seq.d.conf.66. nu.2.& 3.& Viuium in loco infra modo citando. De formanda autem, & transmittenda inquisitione habes ex Decio d.conf.189.nu.9.Gram.conf.crim. 37. nu. 14.vbi alios nonnullos ad hoc congerit, idem conf. seq. num. 20. Viu. in 1.lib.com.opin. variorum, litera T.vers.in testem, idque etiam tradit post alios, quos alleg.Clar. d. q. 21. versicu. si vero quæris. Bene verum est, quòd socii dictum sufficiet ad inquisitionem fundandam, siue ad iudicis interrogationem delinquens quem delicti socium dixerit, siue absque interrogatione socium aliquem nominarit, & siue simus in criminibus exceptis, siue non, prout latè deducit Clar. communem, ex his quos alleg. docens opin. in d.q.21.vers. retenta igitur. concludens tamen in eadem q. vers. si vero, quòd in criminibus exceptis, in quibus potest de iure reus interrogari de sociis, istud socii dictum est ad transmittendam inquisitionem sufficiens, non autem ad torturam, vt in vers. sed quid, tradit, & ad quod vide etiam Gram.d.consil.66.num 2.& in quibus locis penes Clar. huiusce materiæ latè habes Doctorum authoritates, quas hic transcribere non curo. Quatenus autem Clar. tenet dictum socii sufficere quo ad fundandam inquisitionem, in his etiam criminibus, in quibus de iure interrogari non potest, hoc videtur contra mentem Pet.de Anch.conf. 24. Fulg.conf. 107.conf.136.& conf.173.Io.Anan.conf.59.n.9. & conf. 234. Hippol.in d.§.diligenter, num.67.& in conf.78. nume.17. Ruin.conf.147.num.1.& 2.vbi magis commun.tradit, lib. 5.Gram.conf.crim.38.num.20.Pet.Cæphal.conf.crim.93. num.5.& 6.volum.2.Ioan.Bapt.Plot.conf.131.num.3.vol.1. conf.crim.vbi hanc esse commun.opin. ait Rolan. à Valle conf.73.num.2.volum.1.vbi & ipse, aliis relatis authorita-
a tibus, cum Ruin. communem dicit. Qui sanè Docto. etiam in fundanda inquisitione loqui videntur, prout & animaduertit Laur.Chircou.in 3.cent.comm.opin. conclus. 38 lit. S.vbi præcisè contra Clarum tenet. Certè tamen Clarus maximus fuit practicus, cui multum est deferendum. Consilium autem in his, in quibus socii dictum non præiudicat,

cat, tradit ipse Clar. in d. quæst. 21. vers. in hoc autem proposito, circa fiendam contra socii criminis dictum exceptionem, quòd † non dicas, excipio contra talem, quia criminis socius est, ne socium eum nominando, delictum fatearis, sed dicas, excipio contra talem, quia ille delictum hoc cõmisit, vel si tale est delictum, quòd sine socio committi nequeat, dicas, excipio contra talem, quia socium se criminis facit, & ideo nihil probat. Qui † autem illi sint casus excepti, in quibus socius criminis de consociis interrogari possit, vide penes gl. in d. l. si. C. de acc. Bar. in l. repeti. §. 1. ff. de quæst. cuius doctrinam communiter in practica seruari ait Augu. ad Ang. de malefic. in verbo, quod fama pub. post num. 106. 2 3

CAVT. CCLIII.

De solennitatibus extrinsecis probandis.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis authoritas an solennitatem extrinsecam præsumi faciat disputatur, & fundamenta ponuntur, de qua re vide vsque ad num. 82. quo nu. consilium datur, quomodo de his extrinsecis solennitatibus constare facias.*

2 *Solennitas intrinseca in actibus interuenisse præsumitur.*

3 *Lex multum confidit de ministro suo. Quod intellige, vt num. 8. & 9. ac iuncto, num. 23.*

4 *Meri, & mixti imperii causæ regulariter delegari nequeunt, nisi in casibus quibusdam necessitatis delegentur, & si iudex aliquam ex his causis, deleget, & dicat, delego iustis de causis impeditus, & maximè necessaria absentia causa iudicis verbis statur, quòd propter iustum impedimentum delegauerit, donec contrarium probetur, & quare id procedat, num. 13. & 20.*

5 *Notarii, & officiales alii aliũ aliquando ex causa subrogare possunt.*

6 *Officiali causam asserenti creditur.*

7 *Acta causæ per iudicis assertionem non probantur interuenisse, nisi de his aliter appareat.*

10 *Solennitas extrinseca per temporis diuturnitatẽ præsumitur.*

Limita ut num. 11.

12 *L. si filius. C. de pet. hæredit. dispositio. unde elicitur, quò decennio solennitas extrinseca præsumitur, quare ita procedat.*

14 *Interrogatio in stipulationibus interuenisse præsumitur, & quare.*

15 *Tutoris, & curatoris authoritas licet necessaria ad minoris actum validandum existat, tamen extrinseca solennitas est.*

16 *Citatio licet necessaria sit, etiamsi iudex de facto se informare posset, attamen solennitas extrinsecā dicitur, & num. 17. & 19.*

Statutumq́; non valet, quod contra nõ citatũ sententia teneat disponens, num. 18.

Quæque citatio est de iure naturali introducta, ut sub d. num. 18. vers. Imo.

21 *Articulus quidam disputatur, usque ad num. 28. de eo, cui in contumaciam iudicis authoritate, fuerat bonorum quorundam ablata possessio, stante maxime, quod in sententia de citatione mentio habebatur, sed & citato in actis facta non apparebat.*

22 *Recuperandæ possessionis remedio locus est, si quis nouam coæuenti, & antiquiorem suam possessionem probat.*

23 *Iudicis authoritati statur in his, quæ rectitudinem respiciunt, non in his, quæ rititudinem concernunt, propterea declaratur tex. in l. iustè possidet, ff. de acqui. poss.*

24 *Citatio an interfuisse præsumatur, cum de ea in sententia mentionem fecerit iudex, uideq́; sub num. 12. vers. pariterq́;.*

25 *Actorum pluralitas nõ præsumitur. Sed parti acta producenti sufficit, si neget alia esse acta, & si aduersarius plura prætendat, probare debet, numero 26.*

Sriptu-

27 *Scriptura est quid facti, & facta nõ præsumuntur, nisi probentur.*

29 *Minoris immobilia cum alienantur, & iudex decretum interponit, quo remedio vtendum sit.*

SOlennitatem † interueniſſe, de qua aliter, quam per iudicis ſimplicem aſſertionem, non appareat, an iudicis 1
ipſius authoritas præſumi faciat, dubium eſt. (Loquor de extrinſeca ſolennitate: † nam intrinſeca, etiam in caſibus, in quibus iudicis non interuenit authoritas, ſemper præ- 2
ſumitur, l. ſciendum. ff. de verborum obligationibus, & §. in ſtipulationibus, Inſtitutionibus, de fideiuſſor. & in illis locis ſcrib. quodque not. in l. quæcunq; §. quia pupillo, ff. de pub. in rem act.) Et quòd ſolennitas hæc extrinſeca, iudice authorante, præſumatur, facere videtur illa vulg. regula, † quia multum de ſuo miniſtro confidit lex. c. bo- 3
næ memoriæ, 1. de elect. & c. in præſentia, cum ſimil. de renunc. Idq; ex eo ſimili comprobari poteſt. † quia licet meri, & mixti imperii cauſæ regulariter delegari nequeant, 4
niſi in caſu neceſſariæ abſentiæ, longæque infirmitatis, vel alterius ſimilis iuſti impedimenti. l. 1. ibiq; per ſcrib. ff. de offi. eius. ſi tamen iudex aliquã meri, & mixti imperii cauſam deleget, & in delegatione dicat, delego iuſtis de cauſis impeditus, & maxime neceſſariæ abſentiæ cauſa, iudicis verbis, quòd propter iuſtum impedimentum delegauerit, ſtatur vſque quo contrarium probetur, vt per Gul. de Cun. & Alb. de Roſ. in d. l. 1. quos ibi refert, & ſequitur Ale. verſ. ſed iuxta hoc quæritur, & iſtud menti tenendum inquit, † quia aliquando notarii, & officiales alium ex cauſa ſubro- 5
gare poſſunt: † nam officiali cauſam aſſerenti creditur, & 6
ad hoc eſt clara gl. quam ſequuntur omnes in c. paſtoralis, in verbo exonerare, de offi. deleg. de hac re cautelam poſui particularem ſupra caute. 16. in contrarium facit text. in c. quoniam contra, extra de probat. vbi habetur, † quòd cau- 7
ſæ acta per iudicis aſſertionem interueniſſe non probãtur, niſi de his aliter appareat, & id, quod in oppoſitum dicitur, † quòd lex multum confidit de ſuo miniſtro, hodie corre- 8
ctum eſt per tex. d. c. quoniam contra, vt dicit gl. in d. c. bonæ, in verbo, præſumitur, † vel ſaltem non confidit lex in 9
alterius præiudicium, † ſicut etiam ſolennitas extrinſeca, 10

quæ per temporis diuturnitatem, id est decennio, præsum solet, vt concludit Alexan. in l. de vnoquoque, vers. & intellige hoc verũ, ff. de re iud. vtque colligitur & no. per scrib. in d. l. sciendum, & in l. si filius. C. de pet. hæred. tradit Sebast. Vant. in tract. de nullit. proc. in ti. de nullit. sent. ex defectu cit. sub num. 147. & Gab. Rom. lib. 1. conclu. comm. in
11 tit. de præsumpt. concl. 1. numero trigesimo sexto, † tunc non præsumitur, cum in alterius exclusionem, & præiudicium præsumptio induceretur, sed longius requiritur tempus, annorum videlicet 30. vt tradunt Alex. in d. l. sciẽdum, sub num. 19. in cons. 1. num. 20. & in cons. 17. nume. 8. volum. 4. Soc. cons. 46. num. 37. volum. 4. & Gabr. in d. li. 1. communium conclus. in d. tit. de præsump. dictaque conclusione prima, nume. 54. quæ quidem limitatio fundatur per text. & glos. in c. peruenit, extra de empt. & vendit. habita etiam per Alexandrum d. cons. 17. d. numero, animaduersione ad text. d. l. si filius, vnde sumitur regula præfata,
12 quod decennio extrinseca præsumatur solennitas: † nam scilicet ibi præsump. ea patris acquisitionem principaliter respiciebat, non alterius cuiusque exclusionem. Ita igitur in authorantis iudicis casu dicẽdum est, vt in alterius præiudicium eius authoritas rite processisse non præsumatur, licet aliàs lex de ea iudicis authoritate multum confidat. Nec etiam obstat, quod per solam iudicis assertionem, qua dicat factam iustis impedimentis delegationem, delegatio procedat, etiam in meri, & mixti imperii causis: nan-
13 que respondeo, † quod quo ad eam delegationem impedimenta ea, potissima delegationis causa, sunt de actus ne-
14 cessitate, & intrinsecè ad eam fiendam veniunt, † sicut etiam interrogationis actus, qui semper in stipulationibus præsumitur ad ipsas stipulationes intrinsecus est, vt per scrib. in d. l. sciendum, & in dicto §. in stipulationibus. nimirum igitur, si impedimenta propter iudicis assertionem interuenisse præsumuntur. vel si dicas ea impedimenta ita non esse necessaria, vt de delegationis substantia sint, & in
15 eam incorporentur, † sicut dicitur de tutoris, & curatoris authoritate, quæ licet necessaria sit ad minoris actum conualidandum, vt habetur in totis titu. ff. C. & Instit. de auth.
16 tut. tamen extrinseca dicitur solennitas, vt per text. scrib. tradunt

tradunt in d.l. quæcunque. ff. de publ. in rem act. † vt dicitur de citatione, quæ licet ad actum necessaria sit. l. de vnoquoque. ff. de re iudi. cum sim. † quæ pariter necessaria est, etiam si iudex de facto se certiorem reddere posset, † nec statutum sustinetur, quòd contra non citatum sententia valeat, vt per Bald. in l. 1. colum. 1. vers. sed hic quæritur. C. quo. & quan. iud. sequitur Dec. consilio 544. numero 21. imò ea ipsa citatio est de iure naturali introducta, clemen. pastoralis, de re iudic. & vt per Anch. consilio 212. vers. subsequenter, Soc. consilio 12. nume. 7. volum. 1. & consilio 13. num. 7. volum. 4. & Dec. cons. 410. num. 24. † attamen ipsa citato solennitas extrinseca dicitur, vt per Fed. de Senis cōsil. 165. Panor. cons. 84. num. 2. volum. 2. Alex. cons. 106. col. pen. volum. 5. & per Vant. d. ti. de null. sent. ex def. ctu citat. nu. 12. & 13. Respondeo, quòd dato, quòd illa impedimenta, quæ pro iudice præsumuntur, extrinsece ad delegationem conualidandam veniant, † per ea tamē iudicis verba, quib. delegatio iuste processisse præsumitur, præiudicium parti non fit, quia ea etiam penes delegatum iura sua deducere poterit, ideoque delegatio ita facta facilè iuste facta propter iudicis assertionem præsumi potest, vt ex supradictis, licet autem hic ingeniosus aliquis opponere posset, quòd imò ex hac delegatione alteri præiudica. etur, cum in causis istis censeatur ordinarii electa personæ industria, vt est Docto. communis opiuio in d. l. 1. ff. de offic. eius, prout ibi tradit Dec. n. 38. & ideo cum per delegationem in aliā personam causæ transirent, parti illud fieret præiudicium, quod ipse ord. vir industria præditus non procederet, tamen respondeo, quòd parti in hoc non affertur præiudicium, ex eo, quia delegatus cognitionem tantum, non diffinitionē habet, vt tradit gl. in d. l. 1. in verbo, possit eam, quā Bart. ibi sequitur, tanquam eius tempore communiter approbatā, sub num. 5. & alii nonnulli idem tenent, quos in d. l. 1. refert Ias. sub num. 70. quodque tenuit idem Bart. in l. nec quicquam. §. vbi decretum, sub num. 6. vers. si impeditus est, & in rep. d. §. sub num. 8. vers. item fallit ratione sententiæ. vel aliter respondeo, dato, quod contraria opinio verior sit, vt nonnulli tenuere, quos dicto loco refert Ias. & quorum tenet op. Dec. in d. l. 1. sub nume. 61. versic. venio, quæ opinio

16 17 18 19 20

communis videtur ex traditis per Alciat. in c. quod sedem. num. 83. ff. de offic. ord. dico, quòd partis ideo non præsumitur præiudicium ob factam delegationem: nam credēdum est, quòd delegans non rudi, sed idoneæ personæ causam demandabit, argum. d. c. bonæ memoriæ, cum sim. & facit, quia non præsumitur aliter delegatum iudicaturum, quàm ipse ordinarius iudicaturus est, argu. c. super literis, propè fi. de rescr. Nimirum igitur illud est, si tali in casu iudicis statur assertioni, qui licet passim, & libere, absoluteq; similes non possit demandare causas, ne electa iam personæ industria frequenter in incerto vagaretur, quandoque tamen vrgente necessitate sic deleganti iudici, cui lex multum tribuit, & credit, fauendum est, donec parti non præiudicetur: nanque arbitror, quòd si euidens appareret partis incommodum, sub tali assertione delegatio non teneret, nec soli iudicis asserentis authoritati standum esset, propter supradicta. Et aliàs hanc ego quæstionem de facto habui, nunquid solennitas extrinseca propter iudicis asser-
21 tionem interuenisse præsumeretur. Factum tale erat: † dū ex primo decreto in bonis aliquibus immobilibus debitoris possessio daretur, iudex in possessoriis literis de citatione, & de debitoris contumacia mentionem habuit, de qua in actis non apparebat, debitor ipse postmodum reintegrandæ remedio, ob possessionem recuperandam, quæ mox eiusdem iudicis authoritate, tanquam ex secundo decreto, fuit omnino ablata, absque eo, quòd ipse spoliatus vel citaretur, vel de citatione mentio fieret, agebar, probabat eius antiquiorem possessionem, & nouam conuenti, vt noua clandestina, & vitiosa haberetur, secūdum communem opinionem, de qua Menoch. in tract. de recuper. rem. 15. num. 483.

In contrarium afferebatur iudicis authoritas, quo casu iusta haberi dicebatur noua possessio, nisi cōtrarium probaretur, per tex. in l. iuste possidet. ff. de acq. poss. pariterq; adducebatur communis Doctorum conclusio, quòd citatio interfuisse præsumatur, cum de ea in sententia mentio habita fuisset, vt per Ias. communem dicentem in l. 4 §. cōdemnatum. ff. de re iudic. itidem contra spoliatum deducebatur, ꝗ ex eo, quia se in non facta citatione fundabat,

omnia

omnia acta producere tenebatur, & iudici notum facere alia non reperiri acta, quam ea, quæ exhibebantur, quia tunc si in eis actis de citatione principaliter non constitisset, obtinuisset, multaque alia adducebantur, quæ ad præsentem materiam non conferunt, consultus ego dicebam,
† ex eo, quod actor antiquiorem suam, & conuenti nouam 22
probarat possessionem, locum esse reintegrādæ remedio, vt per Menoch. d. loco, & per alios, quos adducebam. Nec
iudicis obstare authoritatē, † quia eius statur authoritati 23
in his, quæ rectitudinem concernunt, non autē in his, quæ ritituudinem respiciunt, vt per tex. in d. c. quoniam contra,
ibique per scrib. extra de proba. † Nec etiam sustineri di- 24
cebam, eam communem Iasonis traditam opinionem in d. §. condemnatum, quia magis communis contra ipsum extat, vt per Alex. consi. 42. sub nu. 3. vol. 4. Sebast. Vant. d. tit. de nul. proces. ex def. cit. sub nume. 147. & per Eman. Soar. in com. opinionibus, litera C. num. 72. & alia adducebam, quæ breuitatis gratia non refero. similiter contra obiectum illud, quod iudici constare debebat omnia acta
edita fuisse, respondebam, † actorum non præsumi plura- 25
litatem, per gl. in l. omnium, in verbo, comprobetur, C. de testa. & per Saly. in l. 2. C. de erro. aduoc. & propterea de aliis actis, de quibus non appareret, non esse præsumendū,
† sed parti acta producenti sufficere, quod neget alia esse 26
acta. & si aduersarius plura esse prætendat, id probare debere, per gl. in l. cum de lege, ff. de prob. allegabam etiam Aym. Crau in tract. de ant. temp. par. 2. sectione, ex præmissis absolutam, à num. 5. vsque ad num. 56. & pro his fa-
cere dicebam, † quia scriptura est quid facti, facta autem 27
non præsumuntur, nisi probentur. l. in bello. §. factæ ff. de capt. & postl. reuer. Cæph. Dominus meus consi. 452. num. 34. & ita arguebat Aym. Crau. in d. tract. par. 1. sectione propositum nostrum, num. 75. Hæc dicebam quo ad miss. in poss. ex primo decreto, in quo iudex de citatione mentionem faciebat, sed de ea citatione principaliter non apparebat. alia in principalis mei fauorem inducebam, quo ad in solutum dationem, quæ secundi decreti vim habebat, in qua licet iudicis interuenisset authoritas, nulla tamen citationis mentio, neque ipsa citatio interuenerat,

ſed ea omitto, quia hic non cadunt. Quæſtio præfata ſiquidem diſputabilis eſt, attamen concludo (vt & tunc conſului) hoc caſu iudicis authoritatem parti præiudicium afferre non poſſe, nouiter addo Iaſonis dictũ in l. admonendi, in 1. lect. de iur. nu. 23. tenentis ꝙ ſi iudex afferat in ſententia, ſe cauſa cognita iuram. neceſſarium detuliſſe, ei non creditur, per tria fundamenta, quæ ibi tu vide, & quæ optime etiam hic conferunt. Item addo Abb. d. conſi. 84. ſub nu. 1. in fi. vol. 2. ita præciſe tenentem per tex. d. cap. quoniam contra, extra de prob. Vides igitur tu, quod ſuper iudicis authoritate circa ſolẽnitates extrinſecas præſumendas
28 te fundare non potes. conſilium itaq; præbeo, † vt de his extrinſecis ſolennitatibus aliter, quam per verba relatiua iudicis conſtare procures, ſicut & in cauſæ cognitionis materia, cũ iudex in alienandis minoris immobilib. decretũ interponit, remediũ tradidit Tho. Ferr. in eius cautelarum tract. caut. fi. prope fi. ver. tu ergo, qui vis facere interponi,
29 &c. † vt ſcilicet quando quis iudicis decretum interponi in contractu cum minore celebrato facere vult, procuret, vt notarius vnum ſeparatim conficiat inſtrumentum, in quo ipſa cauſæ contineatur cognitio, quam ipſe iudex in contractu cum minore celebrando adhibuit, narrando in eodem inſtrumento caſum contingentem, & vtilitatem vel alienationis neceſſitatem, & ipſum minus damnum ex ipſa re alienanda reſultans, & in inſtrumento poſtea venditionis atteſtatio per notarium procuretur, qualiter iudex eius interpoſuit cum cauſæ cognitione decretum, vt de dicta cauſæ cognitione in alio conſtat inſtrumento, quam practicam, ab omnibus ſecutam, tractatã inquit Fer. d. loco, ex Pau. Caſt. in conſi. 99.

Cavt. CCLIV.

De quantitate per creditorem etiam in neceſſitatis caſu à debitore exigenda.

Svmmarivm.

1 *Solutio vnius rei pro alia debita inuito creditore fieri non poteſt.*

Limita

Limita non procedere in necessitatis casu, nu. 2.
Quo etiam in casu necessitatis consilium datur, vt non cogatur pro quantitate fundum accipere, sed ipsam consequatur pecuniam, nu. 3.

SOlutio † vnius rei pro alia re debita, inuito creditore 1 fieri non potest. l. 2. §. mutui datio, & ibi Doct. ff. si cert. pet. l. promissor. §. fi. ff de constit. pecu. l. item liberatur, §. qui paratus. ff. quibus mod. pig. vel hyp. sol. l. si se non obtulit §. ait. prætor. ff. de re iud. l. eum, à quo. C. de sol. & facit tex. in l. manifesti, in verbo, consentiente, ibiq; no. C. eod. Pro huius autem regulæ plena satisfactione, ampliationibus eiusdemq; limitationib. videas gl. & Doct. in d. §. mutui datio, & maxime Ias. ibi, à num. 8. vsque ad fi. vbi ad regulam hanc duas ponit ampliationes, & 20. limitationes, Soc. in reg. 464. incip. solui vnum, vbi duas ponit limitationes. Ioan. de Platea in §. 1. nu. 3. Inst. quibus mod. toll. obli. qui tradit ad istam reg. decem ampliat. & quindecim affert limit. Ac circa pariter hanc reg. vide Carol. Ruin. cōs. 65. num. 10. volum. 2. And. Tiraq. in tract. de vtroq; retr. in titu. de retractu Lignagier, in §. 1. in gl. 20. nu. 13. Soc. iun. consi. 157. nu. 8. vol. 1. & consi. 75. nu. 7. vol. 2. Marcum de Mantua in lib. 6. obseruationum, obseruat. 59. atque eundem in consi. 18. nu. 10. & Franc. Marc. dec. Delph. 198. num. 8. par. 2. Ego hic vnam tradam limitationem, quæ propositæ tractationi conuenit, & est ista, † q ob necessitatem 2 creditor in solutum aliud pro alio accipere tenetur, dum tamen rem, quam habet meliorem, debitor insolutū det, veluti si quis mutuam acceperit pecuniam, nec pecuniam reddere valeat, aut quid aliud fundo melius fundum, inuito quoq; creditore, pro solutione fiēda tradere poterit, facta per iudicē subtili eius causæ examinatione, vt de fundo prædicto debitori soluere liceat, præstanda tamen erit creditori de euictione cautela, quę debitori sit possibilis, quod que est in alia omni actione, non mutui duntaxat, hæc habentur clare patentia in auth. hoc nisi, & in corpore, vnde sumitur. C. eod. de sol. Attamen creditori pecuniam magis habere desideranti, quam fundū, remedium datur, † vt rei 3 quærat emptorem, quo inuento cogat debitorem (cau-

tione iudicis arbitrio creditori præstita, quod scilicet de precio rei ipsi creditori satisfaciet) rem tunc distrahere, vt soluat, hocque remedium traditur in d.auth.hoc nisi.§.at si creditor, & incorpore. Cæteras modo limitationes, & materiam, vide penes supra relatos Doctores, quos indicasse sufficiet.

CAVT. CCLV.

De his qui eorum spuriis filiis quid in vltima voluntate relinquere cupiunt.

SVMMARIVM.

1 *Filiis damnato coitu natis quicquam relinqui non potest.*

Nec ideo institutis haredibus substitui, cum substitutionis virtute à patre capere videantur, vt nu.4.

Propterea neque ex fideicommissaria substitutione spurius capere ex patris bonis potest, nume.7. & quare num.8.

Naturalibus autem his, qui ex non improbo coitu nascuntur, relinqui potest secundum modum, de quo numero 11.

Vt autem etiam his, qui improbe nati sunt relinqui possit, remedia dantur num.13.14.16.17. & 20.

2 *Spurio quod relinquitur fisco non applicatur tanquam ab indigno auferenti, sed vel venientibus ab intestato, vel haredibus institutis.*

Limita, vt nu.3.

Illudque attende, vt dicitur sub numero 3. ver. quod autem.

5 *Spurii ab extraneis capere possunt.*

6 *Spurius si pupillariter legitimo filio impuberi sit substitutus, ex pupilli bonis capere, non ex his, qua defuncti fuerunt, poterit.*

8 *Fideicommisso quod datur à defuncto capitur.*

9 *Spurius illegitimo coitu natus an matri succedat. Et an matri illustri succedat bastardus ex coitu impunito natus, sub d.nu.9. versic. nequaquam.*

10 Vul-

10 *Vulgo quæsiti filii ex coitu impunito illustri matri legitimos non habenti filios succedunt, non illustri autem, etiam legitimos filios habenti succedunt.*

12 *Spurius filius etiam ex damnato coitu natus à parente ali debet.*

15 *Dos congrua quæ dicatur.*

18 *Comitis Palatini legitimatio in locum rescripti Principis succedit.*

Cui imperator potestatem dare potest legitimandi, etiam extantibus legitimis, & naturalibus liberis, num. 19.

21 *Spurius si hæres instituatur sub conditione, si legitimabitur, interim, donec legitima iura consequetur, iacenti hæreditati curator dabitur.*

SPuriis † iis, qui ex damnato coitu nascuntur, quicquam 1 relinqui à patre non potest, tex. est in Auth. quibus modis nat. effic. sui. §. fin. in authen. ex complexu. C. de incest. nupt. & in auth. licet, in fine, C. de natur. lib. per quos textus ita tenuit Bar. in l. si gener, quæ est. l. fin. nu. 3. ff. de his, quibus vt indig. Dec. consil. 289. nume. 3. sequitur Paleot. effectus Cardinalis meritissimus, in eius tract. de nothis, & spur. c. 43. num. 1. & 2. ac tradit Iul. Clar. in §. testamẽtum, quæst. 31. ver. sed quid dicendum. † illud autem, quod spu- 2 rio relinquitur, fisco, tanquam ab indigno auferenti, non applicatur, quoniam, cum spurius omnino sit incapax, fiscus non habet, à quo auferat, sed venientibus ab intestato, vel hæredibus institutis defertur, vt voluit Bart. in d. l. si gener, num. 8. in l. in tacitis, & in l. Lucius. §. in testamento. ff. de leg. 1. ac etiam in l. hæreditas, num. 1. C. de his, quibus vt ind. & hæc est recepta Doctorũ conclusio, prout refert Clar. d. §. testam. d. q. 31. versi. sed quid. quod tamen ibidem Clar. declarat procedere, † si palam relictum sit, 3 secus si hæres; à quo clam relinquitur, testatori tacite fidẽ accommodaret, eo etenim casu fiscus ab illo fidem tacite accommodãte, tanquam ab indigno, auferret, & ita quoque declarasse videtur Bart. in d. l. si gener, sub d. nu. 8. ver. non ob. leges. & in d. l. hæreditas, sub d. nume. 1. ac aliis in locis suprà allegatis ac Paleot. d. c. 43. num. 3. & nouissime

D.Marc.Ant.Peregr.in tract.de iure fisci,lib.3.ti.19.nu.2.vbi communem ait esse omnium traditionem,quem etiam vide nu.6.& istud etiam procedit,si non clare exprimit testator,cui detur,sed velate,quando testamentum facit,vt si dicat hæredi,dato fundum illi,quē scis,& ipse hæres tacitē fidē accōmodaret testatori, qui de incapace senserit,iuxta ea,quæ tradit Bar.in d.l.si gener,n.7. & declarat Peregr.vbi supra,sub n.3.& nu.7.Quod aūt dictum est,palam relictū venientibus ab intestato, vel institutis hæredib. applicari, verum est in omnibus illicito coitu natis spuriis, præterquam in coitu, ex quo bonorum veniat confiscatio, vt in incestis nuptiis: nam tunc primū si qui essent legitimi vocarentur liberi,mox fiscus,vt in auth.incestas,& in corpore C.de incest.nupt.cuius quidem auth. dispositio hodie non est correcta ex tex.§.fi.in Auth.vt nulli iudicum,ex quo facta est auth.bona,C.de bonis proscr.prout no.in d.§.fin.in verbo,fisco,& in d.auth.bona.in verbo,fisco, ac est de hoc cōmunis opi.vt tradit Boer.dec.264.sub n.15.itidem quod dictū est palam spurio relictū fisco non applicari, procedit etiā si hæres relictū exhibuit,Ro.cons.43.in 3.dub. & cons. 478.Crau.cons.20.nu.9,quos refert,& sequitur Pereg. vbi sup.nu.10.licet Bal.Cast. & Cæpo. quos antea ipse Peregr. refert,secus teneat.Ex prædictis aūt, quatenus dictum est,
4 spuriis nihil patrem relinquere posse,infertur,† ꝙ spurios ipsos tunc substituere institutis non potest, cū substitutionis vigore ab ipso patre capere viderentur, secus si ab ipso
5 patre,siue patris bona capere nō videantur,† quomodo tales spurii ab aliis extraneis capere possunt,vt tradit gl.in d. §.fi.Auth. quib.mod.nat.effi.sui,communiter approbata,
6 vt refert Cla.d.§.testamentū,d.q.31.ver.regulariter.† ideoque si filio legitimo impuberi spurius pupillariter substitutus sit,ex pupilli bonis,non ex his,quæ patris fuerūt, capere poterit.l.si is,qui ex bonis,ff.de vulg.& pu. Paleo.d.c. 43.sub n.8.ver.quin poterit.Mar.Ant.Peregr.de iure fisci, qui ita omnes per d.l.si is,tenere ait,in d.li.3.ti.18.n.96.quē & vide n.seq.nonnullis, tradentem ad quos deferantur eo in casu paterna bona,an ad venientes ab intestato,an verō ad fiscum. ex vulgari autē capere non potest spurius, quia tunc defuncto succederet, vt Inst. de pu.in princi.& ita te-

nent

net præfata gl. in d. Auth. quib. mod. na. effi. sui. §. fi. quę est in verbo, participium, & Bart. in d. l. si is, qui. nu. 2. & in l. qđ conditionis, nu. 3. ff. de don. cau. mor. † Nec itidem ex fidei 7
cõmissaria substitutione spurius capere posset, † quia illud, 8
quod ex fideicõmisso datur, à defuncto capitur, l. cohęredi. §. cũ filiæ. ff. de vulg. Bar. in d. l. quod conditionis, sub d. n. 3.
† sed an talis spurius matri succedat? Respondet Bar. in d. l. 9
si gener, n. 4. quod nõ, ex quo mater tali ex coitu puniri dẽt, d. §, fi. in Auth. quib. mod. nat. effi. sui, & ita tenere dicit gl. in l. si qua illustris, C. ad Orfic. quæ est in verbo, cum legitimis, & in §. nouiss. Inst. ad Orfic. quæ est in verbo, admitti, idẽ tradit Paleo. in præd. tract. c. 41. sub nu. 3. nequaquã pariter matri succedit bastardus ex coitu impunito (vt meretricali) natus (nisi tamen coitus ex legitimo cõcubitu fuerit) si mater illustris sit persona, & filios alios habeat legitimos: sed si coitus ex legitimo concubitu fuerit, etiã extantib. legitimis liberis, & matri illustri succedit bastardus. d. l. si qua illustris. C. ad Orfic. † Similiter spurii filii ex coitu 10
impunito nati (etiã si nõ ex licito concubinatu) puta vulgo quæsiti, illustri matri legitimos nõ habenti filios succedũt, vt etiam hi non illustri matri, legitimos quoque habenti liberos, succedunt, prout verius, receptiusq; esse tradit Paleo. d. c. 41. sub d. num. 3. ver. quod si soli. † sed & his, qui ex 11
non improbo coitu nati sunt, pater si filios legitimos non habet siue parentes, totam eius substantiam relinquere potest, si autem filios habeat legitimos, naturalibus istis, quotquot numero sint (computata etiam matre, si vixerit) vltra vnam substantiæ suæ vnciam dare nõ potest, cõcubinæ autem soli, non extantibus eius filiis naturalibus, dimidia tantum vncia, cũ habuerit filios legitimos, per patrẽ dari poterit: si autem parentes tantum ei extiterint, qui naturales habuerit filios, eisdẽ relicta eorũ portione (quæ est hodie vna tertia, gl. in §. 1. Auth. de triẽ. & sem. in verbo, hoc obseruando, in §. ne igitur, in verbo, legitimam, Auth. q̃b. mod. nat. effi. sui, & in auth. nouissima, in verbo, titulo, C. de inof. test. ac in auth. licet, quæ est gl. 1. C. de nat. liber. & hæc est cõmunis opi. vt ait Ias. in d. auth. nouissima, sub nu. 36.) reliquum naturalibus pater relinquere poterit, ab intestato autem, legitima non superstite sobole, siue vxo-

re, duæ paternæ substantiæ vnciæ ipsis naturalibus debētur, quarum duarum vnciarum mater eorum, si viua erit, pro virili portione participium cum eis habebit, ita de his naturalibus deciditur in d.auth.licet, & ad vnguem in corpore vnde sumitur. C.de nat.liber. Quinimo & per nominationem patris naturales isti ex ea nati, qua cum licite matrimonium consistere poterat, legitimi fiunt & patri ipsi omnino succedunt, iuxta tradita in auth.item si quis, & in corpore.C.de nat.lib. pro quo tamen ad omnimodam, huiusce rei intelligentiam vide ibi Bar. & additiones ad eundem ibidem, & proinde Doctores, quos allegant, ac dominum Barth. Cæpo.in caut.252. En ergo, quod maxima est differentia inter eos illegitimos filios, qui damnato coitu non nascuntur, ab his, qui improbo nascuntur cōcubitu: nam isti, vt dictum est nihil ex paterna substantia capere possunt. Sed quæro, an etiam istis improbe natis possit ex aliquo remedio aliquid relinqui? Bar. in d.l.si gener, num. 7. duo tradit remedia in effectu, quibus eisdem
12 quid relinqui possit: Primum est, † Quia ex eo, quod de iure canonico talis filius ali debet, c.cum haberet, de eo, qui dux.in matr.quam poll. per adul. quod & de iure ciuili obseruari, late tenet, & communem opinionem commemorat Dominus meus Cæphal.consilio 498.num. 15, quo loci ad hoc quamplures citat Doct. Ad quod etiam vide Io.Dil. de arte test.tit.1.caut.44.num. 13. & ante eum Cæp.cau.38. ver.Noua cautela, ac etiam vide Pereg.d.lib.3.de iu.fisci,d.
13 ti.16.num.55.cum nonnullis seq. † Idcirco pater spuriis his tantum relinquere potest, quantum ad alimenta sufficiat, hoc modo, relinquo tali spurio meo fundum in vita sua pro suis alimentis, & post mortem sit suorum filiorū, quibus potest relinqui pro eorum alimentis.l.fi.C.de nat. lib. & ita quoque sentit Paleot.d.tract.c. 45.nu.8.quod tamen procedere dicit, vt hæc alimenta legitimum non excedant modum, sed talia sint, qualia boni viri arbitratu esse debēt, de quo etiā Cæpol.d.loco, quod & tradit Io. Dilectus prædicto in loco, sic & ait D.Menochius in trac.de arb.iudi.li. 2.casu 182.num.33.ex Baldo in l. fi. ff.de exercit.act.non licere patri rem maximi valoris spurio in alimentorum causam relinquere, sicque vltra necessitatem naturalem, ad quod

quod etiam vide Pereg.d.tit.18.sub n.72.vers.contra tamē. & cons.istud procedit quando spurii non habent vnde se alant; secus si haberent, vt per tex.in l.si quis à liberis §. si filius. ff.de lib.agnos.tradunt Ant.& Abb.in d.c.cum habetet.Dec.cons.576.nu.3. Calca. cons.59. sequitur Pereg. vbi modo supra,nu.69.† Secundum,& vltimum Batto. remedium est,si sint fœminæ spuriæ, vt alimentorum loco dotem eodem modo illis leger, nam spuriæ pater dotē legare potest, sicut alimenta,allegat Bar.in arg.l.cum post.§. gener.ff.de iure dot.& l.1.ff sol.matr.& ita de facto dixisse ait idemq; tradit in d.auth.ex cōplexu.C.de incest.nup.quodque tradunt Dec. cons. 611.num. 5.& Paleo.d. c. 45 sub d. nu.8.nisi modo magnam excedat quantitatem pater,quia tunc fraus forte præsumeretur, allegat Bar. in d.l.si gener. l.1.C.de nat.lib.adde Abb.cons.115.nu.2.lib.2.† Et profecto dos congrua,& competens erit secundum patris qualitatē, & facultatem, vt tradit Dec.d.cons.611.sub nu.8.ver. & etiā in casu isto.& istud,quod dictum est de dote non procederet,si filia haberet vnde se dotaret,ad instar eius,quod de alimentis dictum est,pro quo vide tex.& ibi gl.Bar.& Doct. in l.vxorem.§.parens naturalis.ff.de l.3.Pereg.d.tit.18. nu. 70.Ego aliud addo remedium,† vt pater à Principe petat, quod aliquid spuriis istis relinquere possit,& curam habeat,quod Princeps in rescripto dicat, non obstante contraria lege,siue Authenticorum constitutione,arg. l.si quis in principio testamenti,in princ.ff.de l.3.per quam legem etiam ita tenuit gl.fi.in d.auth.licet. C. de natur.liber. quāq; legem in simili quoq; proposito eadem gl.allegauit in l. 1. in verbo,rescripti,C.de nat.lib.ad ꝙ etiam vide tradita per Bar.in extrau.ad repri.in verbo,non obstātibus,& Gozad. cons.6.nu.70.Quin & præ cæteris optimum est illud consiliū,quo pater spuriis,etiā extātibus legitimis, relinquere perinde poterit,at ipsis legitimis posset,† videlicet si procuret,vt Principis rescripto in legitimorum numerū cooptentur,nam etiam eo casu ad legitimorum instar, & vna cum vere legitimis ab intestato patri succederit, vt per Paleo.in d.tract.d.c.45.nu.13.& circa hoc principis rescriptū sciendum est,† quod Comitis Palatini legitimatio in locū Principis rescripti succedit,vt not.Bal.in l.1.per gl.ibi.ff.de

Nnn

(margin numbers: 14, 15, 16, 17)

tut.& cur.dat.ab his,& in locis aliis, quæ citat Dec. consi. 308.nu.2.consi.317. num.3.& consi.462.num. 4. dicit enim
19 Dec.d.consi.308. dicto nume. 2. † quod Imperator potest dare potestatem Palatino Comiti legitimandi, etiam extantibus filiis legitimis,& naturalibus, quod & per Bal. ipsum,quem multis in locis allegat, tradit Gozad. cons.85. num.13.qui & num. seq.cum num.16. tradit posse Comiti dari potestatem legitimandi etiam in præiudicium eorum qui nedum hæreditatem adiuerunt, sed etiam possessioné adepti sunt. Dant & nonnulla alia remedia Doctores diuersis in locis, & maxime Cæpo.d.cau.38 Io.Dil.d.cau. 14. & Thom.Ferrat. caut. 41. vnamque tradit Bart. secundum Dyni mentem,in l.si is,num.6.ff.de lib. leg. Quod scilicet curam habeat pater,spurium cum aliquo societatem inire, (quę tamen omnium bonorum esse debet)& mox socium instituere hæredem,quia vbicunque neutiquam de fraude appareat, etiam ipse spurius ad hæreditatis dimidiam iure societatis veniet,idque etiam remed.habes penes Cæpol.d.caut. 38.in ver. septima caut.& Io. Dilectum de arte test.d.tit.1.d.caut.14.sub nume.6. in 6. remed. cuius etiam meminit Paleo. d. c. 45. nu.1.qui in socio patri coniuncto, consanguineove casum ideo posuit vt mox suspicio tollatur, quod talem personam pater data opera hæredem instituerit, vt spurium hæreditatis participem faceret, cum verosimile futurum sit patrem, eam personam hæredem etiam instituturum,si cum spurio societatem non contraxisset. quod & expresse tradit Cæpo. d. caut. 38. in 7. caut. ver.sed circa eam. Pereg. d.tit.18.nume. 95. sed certe & in hac cautela,&in eis aliis vix fieri potest quod valeant.& tutæ pro spuriis sint, & quin fraus coniiciatur, ideoque nec illas alias cautelas recito,neque super hac maximum facio fundamentum,cum & præcipue istæ, quas hic trado, sint & tutiores, & notabiliores:quare & illam cautelam silen-
20 tio non prætermitto, † Quod pater filium spurium hæredem instituere poterit, sub conditione, si legitimabitur, vel in tempus,cum capere poterit.l.in tempus.ff.de hęred. instit.tradit gl.in §.hæres,in verbo,ex certo tempore Inst. eod.de hær.inst.& Cæp.d. caut.38.ver.octaua cautela, ac Doct.in l.Gallus.§.instituens.ff.de lib.&post.& alii plures, quos

quos refert, & sequitur Pereg.d.tit.18.nu.88. sicque etiam post eos, quos alleg. tradit Gozad.consi.21.num.3. & communiter receptam tradit sententiam Io. Dil. de arte test. d. tit.1.cau.14.nu.15. Didac.à Conuarru.d. ℞spon.parte 2. cap. 8. §. 5.nu. 12. Io. Fichà. ad communes concl. Bapt.à Villalob.litera S.post nume.96.versi.spurius filius. Clarus in d. §.testamentū.d.q.31.ver.sed quæ 10.vbi ad hoc plures hanc esse communem tenentes refert Doctores, quodque, tanquam communiter receptum, tenet Paleot. in supradicto tract. de nothis, & spur.d.c.45.num.2. quo loci inquit, † quod interim, donec legitima iura talis spurius consequatur, iacenti hæreditati idem curator dabitur, bonaque illa administrabit, quod & communiter receptum asserit ex Couarr. præcitato in loco Eman. Soar. in suo Thesau. recep. sent.litera S.num.166.interim autem pater poterit spurio alimenta relinquere, iux.tex.d.c.cum haberet, & ipsi licentiam dare, vt mortuo ipso testatore valeat se quandocunque legitimari facere, auth.item si quis.C. de nat.lib. vt & ita tradit Dilec.loco prædicto, de quo etiam vide Cæpo.d. caut.38.versic.duodecima cautela, & num.3. 21

CAVT. CCLVI.

De cessionario, qui statuti beneficio aduersus debitorem æque, ac principalis creditor vti desiderat.

SVMMARIVM.

1 *Cessionarius vtitur eodem priuilegio, quo principalis creditor, vbi statutum concedit posse debitorem ad creditoris instantiam capi, quod tamen intellige, vt nu.4. & 6.*

Ex quo consilium datur cessionario ipsi, nu.5.

2 *Cessionarius proprie creditor appellatur, & dominus.*

3 *Subrogatum eius sapit naturam, in cuius locum subrogatur.*

6 *Statuti, vel instrumenti forma, si cautum sit vt debitor, eo non citato, capi, & excōmunicari ad credito-*

toris instantiam valeat, cessionarius istud non habebit aduersus debitorem priuilegium, nisi ipso debitore citato prius, & de cessione docto.

1 STatuto † si cauetur, posse ad creditoris instantiam debitorem capi (forte in casu instrumenti guarentigiati) eodem etiam beneficio cessionarius vti poterit, secundum Iacob.But.Bal.Saly.Roma.& Deci.in fi.ac ibid.in fine, vide Bolog.d.Ray.Rodul.Perusinũ,& Nigrũ l.1.ff. si cer. pet. Cy.Bal.Flor.Alexa.nu.24.in l.si sic,& in ipsa l. §. si quis ita. Ias.nu.5.ff.de leg.1.Imo.in l.quod si Stichum, ff. eodem. 1. Sali.in l.si à creditore.C.de actio.& obli.Cast. & Alex. sub nu.9.in l.si postulãte.ff.ad Treb.vbi ipse Alex.hanc inquit esse magis communem opin.Ioan.And. ad Specul. in rub. de cess.act.Ang.cons.138.Roma.consi.142.Bened. de Blas. in tracta.de instr.guarentig. in prima par.princip.q. 9.Io. Bapt.Bouius in tract. de stat. vrb. præscrip. tit. contra om. cred.glos.19.nu.48,& pulchre ad hoc vide Viuium,in primo libro communium opinionum variorũ, litera. C. ver.
2 incip.cessionarius, vbi in eo residet,quod † & cessionarius,proprie creditor appelletur,& dominus,ob quod communiter allegari solet. l. 2. C. de dona. & ad id etiam facit, quia cum sit cessionarius in principalis creditoris vicem subrogatus,succedit in eius fauorem regula illa vulgatissima, subrogatum † eius sapere naturam,in cuius locũ sub-
3 rogatur,vulg.l.si eum.§.qui iniuriarum,&ibi not.ff.si quis cau.Proinde regula ista aliam suadet communem conclusionem,quæ est quod † sicut debitor antea certior erat red-
4 ditus de eo,quod principali creditori debebat, ita & ab ipso cessionario de cessione,vt cui teneatur non ignoret, fides debitori fienda sit; & in hoc cauti sint cessionarii, ne †
5 primum aduersus debitores executionem facere satagant, quam illis cessionem manifestam faciant, & sic necessario ante executionem apparere debet,auditis, & citatis prius debitoribus,eos esse veros cessionarios,prout & ita volunt Bal.& Salic. in l.per diuersas,q.10. C. mand. vbi tenent, q
6 † vbicunque ex statuti instrumentiue forma, ac dispositione capi,& excommunicari ad creditoris instantiã nulla citatione interueniente posset debitor,istud cessionario non

non liceret, nisi in primis, & ante omnia de cessione constaret, sequuntur Cast. in dicta l. postulante, Alexander in dicta l. si sic, sub dicto numero 24. ad fin. & Ias. in dicto §. si quis ita, sub numero 7. Romanus dicto consilio 142. in fine, Alexander consilio 95. columna 4. & consilio 443. columna 2. volumine 1. Barb, consilio 15. libro 1. & istam esse receptam Doctorum sententiam habes ex Boer. decisione 10. vbi inquit, ita in Burdegalen. senatu votatum fuisse, & istud etiam sequitur Marsil. in l. si quis ne quæstio, numero 8. ff. de quæstio. & in sing. 26. vbi inquit hoc in actu practico pluries obtinuisse.

CAVT. CGLVII.

De statuto prohibente, ne vlla contra instrumentum opponi valeat exceptio.

SVMMARIVM.

1 *Exceptionem contra instrumentum opponi si statutum prohibeat, iudicis poterit implorari officium, ob quod etiam nonnulla similia traduntur: ideo hoc in casu Aduocato cons. datur, nume. 2.*

Sed si statutum prohibeat, ne vlla prorsus exceptio, vel defensio contra instrumentum opponi possit, tunc nec Iudicis poterit implorari officium, num. 3

Quo casu cons. traditur vt nu. 4.

5 *Repetitio contra sententiam tunc non datur, cum caussa examinari potuit, vtrum esset debitum, necne.*

6 *Vsuras ob iuramentum debitores soluere coguntur, sed mox repetitioni locus est.*

STatuto † prohibente ne vlla exceptio cõtra instrumẽtum opponi possit, non tollitur, quin iudicis possit implorari officium, vt probatur ex. l. plane, & ibi Bar. tradit, & l. si. ff. de pet. hære. traditq; Bar. in l. tertia, §. nouissime. ff. nau. caup. stab. & in l. prima, §. 2. ff. quod vi, aut clam, num. 7. sequuntur Ant. de Butr. & Abb. in capitulo, cum quis, de rest. spol. Petr. de Anch. in clemen. 1. de seq. poss. & in 1

c. a. canonum statuta, ext. de constit. Bald. & Ange. in d. l. Plane, & in d. l. fin. de pet. hæred. Porro inquit Angel. in d. l. plane, quod si statuto caueatur, ne quis in criminali causa ad aliquam admittatur exceptionem, nisi personaliter compareat (prout multis in locis tale extat statutum) poterit tamen iudicis implorari officium, vt ipse ex suo officio iudex informationes suscipiat, inquisitum clericum esse, vel occisum bannitum fuisse, qui ideo statuto permittente impune occidi potuit; & dicit Ang. quod practica ista sæpe visus est: & istud tu cordi perpetuo habeas; quia notatu dignum est; Ad idem vide Angel. post Richar. Malumb. in l. filiusfam. §. veterani. ff. de proc. & in l. reos. C. de accus. & facit quod vult Angel. ipse, post Iac. But. in l. quos prohibet. ff. de postul. Quod qui ex statuti forma non admittitur ad excipiendum, nisi satisdet, iudicis tamen officium implorare potest, cum officium iudicis, & exceptio differant realiter, & essentialiter, secundum eum: Ad idem facit quod tradit Alber. de Ros. post Iac. Butr. in d. l. fin. de pet. hær. dum ait, quod stante statuto, ne in capitali causa aliquis admittatur procurator ad aliquam exceptionem, vel declinatoriam opponendam, sed principalis personaliter venire debeat; si procurator comparet, non debet exceptionem, nec declinatoriam opponere; sed iudicis implorare officium, & ibi plene per eum, quod bene nota. Hæc & alia latius vide penes Ias. ita cum Bart. & aliis egregie tenentem, in l. 1. num. 9. ff. de iurisd. omn. iudic. Et propterea ibid. sub nu. 10. sentientem, quod si ex statuti forma contra instrumentum publicum nulla valeat opponi exceptio (vt hic ego propono) poterit tamen contra tale instrumẽtum minor petere in integ. restitut. licet Bald. in l. in causæ, in princip. ff. de min. super hoc dubitauerit; & Iasonis quidem opinionem comprobo ex eo, quod voluit Rom. cons. 90. vbi consuluit, quod stante statuto, quod minor possit compromittere, & quod à laudo inde secuto nec appellare, nec reclamare valeat: poterit tamen in integrum restit. petere, & latius ibi Roman vide quæ refert Franc. Cur. ad Alexan. in d. l. 1. de iurisd. om. iud. post numerum 29. in verbo, officiũ
2 iudicis. In simili igitur casu caueat Aduocatus, ne pro reo excipiat contra instrumentum; sed iudicis imploret officium:

cium: nam & excipiendo succumberet, iux. not. per Cyn. & Bal. in l.domum.C.de rei vendic. & Cynū in simili proposito refert Bartol. in l.1.numero 11.ff.de excep. & Baldū, vna cum Cyno ad hoc retulit Alexan.in d.l.1.sub nume.28. de iur.om.iud.& de hoc ego generaliter locutus sum supra littera E,caut.65.si vero † statutū prohiberet, ne vlla prorsus exceptio, vel defensio contra instrumentum admittatur,tunc neque iudicis officium implorari posset: quia omnis esset defensio exclusa,& ita tenet Bartol.in d.l.plane. in fi.& in d.l.1.§.2. num.8.quod vi,aut clam.vbi numero 9. hoc casu tradit consil. quod † reus soluat, & mox repetat; quam posse fieri repetitionem, non obstante condemnatoria sententia, ibi eleganter probat; Inquit enim quod † repetitio aduersus sententiam tunc non datur, cum causa, vtrum esset debitum nec ne,potuit examinari; secus in casu nostro; quia non posset examinari, propter statuti dispositionem; vnde indebiti condictio competit; & ad hoc in argumentum adducitur c. debitores, ext. de iureiur. vbi † debitores, ob iuramētum vsuras soluere coguntur.& repetunt; eo enim casu exceptio, propter iuramentum, opponi nequit, sed mox repetitioni locus est.

(margin numbers: 3, 4, 5, 6)

CAVT. CCLVIII.

De stipulatione in alterius, quam contrahentis personam conferenda.

SVMMARIVM.

1 *Alteri stipulari quis non potest, nisi personis quibusdam. Pro qua tamen re remedia habes nu.2. & 4.*

3 *Iudex incompetens declinari potest, & si conuentum sit, posse quem coram incompetenti iudice conueniri, si tamen pœna adiiciatur, aut pacto, aut pœna parendum erit.*

Stipulari † alteri, quando stipulantis non interest, nemo potest, præterquā si seruus domino, vel patri filius 1

ſtipuletur: inuentæ etenim huiuſmodi ſunt ſtipulationes: vt vnuſquiſque quod ſua intereſt ſibi acquirat, cæterum, vt alii detur, nihil intereſt mea, eſt de his text. in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verbo. oblig. & ſimilis etiam in omnibus, in §. alteri, Inſtit. de inut. ſtip. ad idem eſt tex. in l. quo tutela, alias incipit, Quintus. ff. de reg. iur. in l. certi condictio. §. quoniam, verſ. numeraui, & ibi glo. in verbo, nulla. ff. ſi cert. pet. in l. 1. C. per quas per. nob. acquir. in l. 3. C. de inutil. ſtip. ac in l. cum res, & ibi gloſſ. C. de dona. & regulam iſtam late tractat cum 13. ampliationibus, & 36. limitationibus, Iac. Phil. Por. in 2. lib. concluſ. reg. 46. Socin. vbi infra, ſub numero 4. Sed ſi ſtipulantis intereſſet, ſtipulatio teneret. d. l. ſtipulatio iſta, §. ſi ſtipuler, vſque ad §. ſi quis ita ſtipulatus, & §. ſed & ſi quis ſtipuletur alii, Inſtit. de inut. ſtip. ac d. l. 3. C. eod. tit. Plane ſi quis alteri ſti-
2 pulari velit remedium traditur, † vt pœnam ſtipuletur, videlicet, Promittis Sempronio centum dare vel talem facere rem, & niſi dederis, vel feceris, tot mihi dare ſpondes? Quo quidem caſu, niſi extraneæ illi perſonæ datum fuerit, pœnæ committetur ſtipulatio, vt in prædictis iuribus, legis ſcilicet ſtipulatio. §. alteri, de verb. oblig. & §. alteri, Inſt. de inutil. ſtip. Per quæ intra in ſimili propoſito dicebat Bar. in l. pen. ſub num. 1. C. de pact. & in rep. ſub nume.
3 9. † Quod licet, quando quis; ſpreto competenti iudice, paciſcitur, ſe poſſe coram incompetenti iudice conueniri, nihilominus iudicem ipſum incõpetentem declinare poſſit, & pactum illud inutile fiat, vt eſt text. in l. ſi conuenerit. ff. de iur. omn. iud. Tamen ſi pœna adiiciatur aut pacto, aut pœnæ promiſſor ſtare debebit: De qua re tibi cautelam feci ſupra in litera, F. caut. 93.

Aliud modo eſt pro eo, qui alteri ſtipulatur, remedium,
4 † vt ſcilicet iuramentum in ſtipulatione adiici caueat, quia tunc ſtipulatio valebit, vt per gl. in c. quoties cordis oculus. 10. q. 7, quam gl. ad hoc allegat Bart. Socin. reg. 470. lim. 4. qua in regula concluſioni noſtræ & ipſe tres ampliationes, & fallentias ſex applicat; Pariter iuramento talẽ valere alteri factam ſtipulationem tradit Bar. in l. ſi quis pro eo, nu. 12. ff. de fideiuſſ. ſequitur prac. Pap. in for. li. quo ag. ad reſt. in integ. in verbo, tunc iurauit, num. 12. & alii, quos refert

Port.

Port.vbi suprà,limit.7. & communem tradit opinionem Alc.in ca.cum contingat,num.241.extra de iureiu..

CAVT. CCLIX.

De locatore rem locatam vendente, & interesse præstationem aduersus conductorem vitare cupiente.

SVMMARIVM.

1 *Singularis successor colono stare non tenetur.*
Vt autem iste singularis successor colono stare teneatur, remedium est num. 2.

SVccessor † singularis non tenetur stare colono, & ideò si locator rem locatam vendit,colonus ab emptore expelli potest,locator tamen colono tenetur,l.si merces §.1. ff.loc.& facit l.qui fundum.ff.eod.Consilium igitur est pro locatore,† vt cum vendit cum emptore agat,quod conductori stare debeat,quod consilium tradit Iurisc.d.l. si merces,d. §. 1. de hoc latè dixi suprà caut.155.Ideò vlterius non progredior. 1 2

CAVT. CCLX.

De protestatione fienda,cum iudicis culpa instantia perit.

SVMMARIVM.

1 *Instantia tempus currit,etiam si per iudicem stet, quominus causa expediatur.*
Sed restitutio datur cum iusto iudicis impedimento illud processerit, & partes negligentes non appareat: sin autem absque iusto impedimento factum fuerit, iudex ipse in syndicatu tenebitur, num.2.
Quod tamen intellige vt num.6.& pro vt probatur,nu. 7.8.9.10.11.& 12.Consiliumq; traditur ob hanc restitutionem obtinendam,quod multiplex iudici fiat

protestatio, num.3. Quæ quidem protestationes in actis appareant, ut num.4.

Et hæ protestationes instanter, instantius & instantissimè fieri debent, ut num.4.

7 *Restitutio illud reddit, quod abstulit læsio.*

9 *Iudicis in fauorem præsumptio est.*

11 *Litis euentus dubius est.*

12 *Remedium extraordinarium ubicunque ordinario plenius est ipsum, omisso ordinario, intentari potest.*

1 Tempus † instantiæ currit, & si per iudicem stet, quominus causa expediatur, vt per gl. in l. properandum. § sin autem vtramque. & ibi Bar. Bal. & alii C. de iud. Bar. in l. arbitr. §. dolo. ff. de dolo, & ita communem dicit opinionem Socin. in cons. 31. nu. 9. vol. 1. quam refert Gram. voto 31. sub num. 12. Qui dicit, † Quòd tamen dabitur restitutio
2 tunc, cum iusto iudicis impedimento instantia perierit, & partes negligentes non appareant, ad quæ hic conferunt tradita à me supra in caut. 112. per totum: iusto autem iudicis non existente impedimento aduersus eũ in syndicatu agi posset, & ideò restitutio cessaret, quæ est remedium extraordinarium, & in subsidium datur, l. in causę. 1. ff. de minor. circa quam rem pro intelligentia vide infrà cum seq. nu. 6. vt igitur partes negligentes non videantur, consiliũ
3 datur secundum ipsum Gram. d. voto num. 13. † quòd partes multipliciter iudici protestentur, ne instantia pereat, ad hoc vt eis restitutio detur, moueturque Gram. ex doctr.
4 Bal. & Salic. in d. § sin autem, C. de iud. † Quas quidem protestationes necessarias dicit, & in actis apparere debere, secundum Bal. in d. §. sin autẽ, & Salic. ibi, qui dant pro cons. vt multiplices fiant protestationes iudici; Imò plus dicit Gram. dictis voto, & nume. quòd scilicet requiratur, † vt
5 tales protestationes fiant iudici instanter, instantius, & instantissimè, ad hoc, vt per iudicem non autem per partes stare dicatur, allegat. l. fin. C. de temp. appel. quod in ipsa l. probatur, in §. illud etiam, vers. sed & si per eum, & Bal. in add. ad Spec. in tit. de app. §. mora, quæ quidem Baldi add. est in 2. Spec. libro, post ipsius Specul. tract. & est 2. additio, quæ intitulatur extrauag. conferentia ad materiam appellationis,

lationis, allegatq; Doctores alios, quos penes eum videndos habere potes. † Sed quatenus ex ipsius Grammatici 6
mente superius dictum est, quod si iudicis culpa instantia perierit, non erit restitutionis in integr. beneficio locus, sed aduersus iudicem ipsum in syndicatu agi poterit, credo ego verum id nõ esse, quoniam restitutio in integrum plenius succurrit, quam actio contra iudicem, † nam restitu- 7
tio illud reddit, quod abstulit læsio, l. 1. & l. quod si minor. §. restit. ff. de min. & Bar. in l. si quidem, nu. 1. C. de præd. min.
† & ipsa petenda restitutione probandum non esset iudi- 8
cis culpa peremptam instantiam, sed sola prædicta protestatione in actis apparente danda esset, iuxta superius tradita. quæ sanè culpa, cum aduersus iudicem ageretur, probanda esset † cum pro iudice præsumptio esset, arg. l. me- 9
ritò. ff. pro soc. optimè facit tex. in c. bonæ memoriæ, 1. de elect. & in c. in præsentia. de renunt. cum similib. (nisi canonum tex. hos intelligere velis secundum ea, quæ ego dixi suprà in caut. 253. nu. 9. cum aliquibus seq.) † Item agere 10
contra iudicem in syndicatu nõ ita tutum esset remedium, prout est restitutio, † cum dubius sit litis euentus. l. quod 11
debetur. ff. de pecul. † Arqui vbicunque remedium extra- 12
ordinarium plenius, quam ordinarium succurrit, extraordinarium ipsum intentari potest, ordinario omisso, vt tradit Bar. in l. in prouinciali. §. 1. nu. 2. ff. de op. noui nunt. & in l. fi. nu. 3. C. si aduer. rem. iud. ergo apparet Grammatici bonam eam non esse sententiam.

CAVT. CCLXI.

De dilatione, quæ ad probandum datur.

SVMMARIVM.

1 *Testes producti intra tempus si iurarint, post terminum etiam examinari poterunt, si terminus simpliciter ad probandum datus fuerit, secus si ad probandum & ad probatum habendum.*

Ideò pro eo, qui terminum in hoc recipit, consilium datur, & ex aduerso aduersarius pariter contra consilium illud instruitur, num. 3.

2 *Geminatio, & iteratio verborum magis stringit, quàm simplex prolatio.*

1 TErmino † ad probandum dato simpliciter, si testes producti intra tempus iurarint, post terminum quoque examinari poterunt, secùs esset si daretur dilatio ad probandum, & ad probtdum habendum, tunc enim intra præfixum diem & iurare, & deponere testes deberent, prout in his communis obseruat stilus, vt tradunt Papien. in forma oppos. contra test. post publ. in verbo, suntque publicatis iam testibus aliàs recepti, numer. 16, & Rober. Maran in tract. de ord. iud. par. 6. Tertius actus, seu dilatio, num. 19. licet Bar. in l. damni. §. Sabini, sub num. 8. ff. de damno infec. tenuerit, quod ad probãdum tempore dato intra terminum examinari etiam testes debeant, secùs si ad producendum testes duntaxat sit dies statuta, & circa hæc comprobanda vide quos ego latius adducam infra caute, 265. Porrò supradicta communis praxis eo fundamentum
2 suscipit. † Nam verborum geminatio, & iteratio valdè stringit, & magis, quam si simpliciter essent prolata, l. Balista. ff. ad Treb. & l. si stipulatus. in prin. ff. de vsuris. Tu igi-
3 tur † qui tali in casu terminum es recepturus, cautus sis vt ad probãdum simpliciter accipias, vel etiam ad testes producendum, secundum quod Bar. in d. §. Sabini, inquit, quo casu Bartoli dictum in practicâ procedet: Imo credo, quod qui sic terminũ acceperit, multo minus astrictus erit: Aduersarius autem peruigil existat, ne ita dilatio concedatur, sed cumulatè ad probandum & probatum habedum: Huiusce rei mentionem quoque faciam infra eãdem litera in d. cau. 265. inc. Testes itidem intra terminum, sed ad alium finem.

CAVT. CCLXII.

De hæreditate ex posteriore testamento solennitatis defectu nullo restitutioni saltem subiicienda.

SVMMARIVM.

1 *Posteriore testamento imperfecto, superius perfectum non rumpitur.*

Limita ut num. 2.

Ac ut

Ac vt saltem testamentum illud imperfectum codicilli vim habeat, & hareditas ex fideicom. restituatur, modus traditur, num.3.& 5.& consilium ideò numero 6.

4 *Hareditas quando incontinenti est restituenda, dua non possunt fieri detractiones.*

7 *Clausula codicillaris, vt tollatur effectus, quo remedio vtendum sit remissiue.*

TEstamento † posteriore imperfecto superius perfectum nō rumpitur.§.posteriore,& §.ex eo, Inst.quib. mod.testam.infir. Ratio ea est, quia cum primum perfectum sit, per secundum eodem modo dissolui debet, quo primum colligatum erat, videlicet, quòd æquè sit perfectum, l.nihil tam naturale, ff.de reg.iur. † verum enim verò si post primum testamentum decennium lapsum fuerit, concurrente voluntate contraria minùs solēni, sed saltem tribus idoneis testibus apparente superius ipsum tolletur, sing.est text.in lege, sancimus.C.de testam. & licet quidam dictam l.sancimus, ita intellexerint, vt decenniū à die reuocationis illius, non à die conditi testamenti, cōputandum sit, verius tamen est, quòd à die prioris conditi testamenti computatur, vt per gl.in d.l.sancimus. in verbo, fuerit, quam Doct. magis communiter sequuntur, vt per Ias.in eadem le. sancimus, num.15.& hanc opinionem communiter teneri testatur Ruin.in cons. 6. num.2.lib.2. Illam etiam dicit esse magis communem Gul.de Bened.in prima par.rep.cap.Rayn.fol. 158.num.8.in fine, ex.de test. quos refert Clar.in §.testamentum.q.91.vers.fi. & pro hac communi opinione facit de directo tex.in d.l.sancimus, in prin.nisi ei fraus fiat, qui tamen, meo iudicio, cauillari non potest: Dicit enim textus; si quis legitimo modo condidit testamentum, & post confectionem eius decennium profluxerit, si quidem nulla innouatio, vel contraria voluntas testantis apparuerit, hoc esse firmum; ergo si post primi conditi testamenti confectionem decennium profuxerit, & contraria apparuerit voluntas eo modo, quo postea tex. declarat, superius testamentum ipsum infirmabitur. Cum igitur postmodum tex.declarauerit, hanc contrariam vo-

luntatem tribus saltem testibus apparere debere, vt decẽnio elapso primum tollatur testamentum, absq; dubio ea textus pars debet per superiorem declarari, arg. l. si seruus plurium, §. fi. ff. de l. 1. cum sim. idque etiam considerauit d.
3 gl. communiter approbata in d. l. sancimus. † licet autem intra decennium per minus solennem voluntatem solennis, & perfecta non tollatur, si tamẽ in ea apposita sit clausula codicillaris, & quinque saltem testes extiterint præsentes (quorum numero codicilli contenti sunt, l. fi. in fin. C. de codic. glossa no. per eum text. in fi. Institut. de fideici hære.) clausulæ ipsius codicillaris vigore hæres in primo testamento huic scripto ex secundo, in quo clausula codicillaris apposita sit, hæreditatem restituere tenebitur, re-
4 tenta vna tantum quarta etiam si sit de liberis, † cum duæ detractiones fieri nequeant, quando hæreditas incontinenti restituitur, vt voluit Bar. in l. Papin. §. meminisse, n. 9. ff. de inoffic. test. ac eum sequitur Ioan. Dilect. de arte test. tit. 3. caut. 1. n. 5. & vt tradunt communiter scrib. in c. Rain-
5 aldus, ex. de testam. † Quodq; sit verum clausulæ illius vigore hæredem ex primo testamento hæreditatem huic scripto in secũdo, & minus solenni, restituere debere, probo ex Bart. authoritate in l. 1. q. 1. sub num. 3. ff. de iure codicill. vbi declarans regulam illam, quam Docto. communiter tenent, per clausulã codicillarem effici, vt venientes ab intestato scripto hęredi hæreditatẽ restituere grauati credantur, quãdo testamentũ nullum est (nullum dico defectus solennitatis, non defuncti voluntatis ratione, vt per Bar. d. leg. 1. num. 7. & 8. ac Dec. cons. 394. nume. 9.) inquit ipsam reg. intelligi, quando ab intestato venientes succedunt, nam si ex test. aliqui succedũt; puta, quia aliquid præcesserat testamentum, quod per secundum istud non est ruptum; quod tamen secundum codicillorum iure valet, illi in priore testamento hæredes scripti videbuntur rogati, huic secundo scripto hæredi propter codicillarem, clausulam restituere hæreditatem, ad quod Bart. adducit l. si quis cum testamentum nullum. ff. eod. de iure codic. Id autem intellige vt per eundem Bar. in d. l. 1. d. q. 1. vers. quicunque enim, & in q. 15. & vt ego dixi suprà caut. 23. sub n. 4.
6 † Consilium igitur erit, vt clausula codicillaris in quocum-
que

que testamento apponatur, quę multum operabitur, dum tamen adsint (vt dixi) quinque testes, quia nisi adessent, nō posset quicquam operari dicta clausula; & maximè ea apponatur, cum aliud testamentum antea factum est, quia licet (vt dictum fuit) non rumpatur primum, primi tamen hæredes secundo isti restituere tenebuntur; tu autem, qui in tali secundo testamento es institutus, respicere memor esto, an in eo talis sit inserta clausula, quæ & ferè semper in testamentis apponi consueuit, † veruntamen, 7 ad toll-ndum huius clausulæ effectum, primi hæredes vtantur remedio, quod tradidi suprà in d. caut. 23. numero 14.

CAVT. CCLXIII.

De testamentaria solennitate vitanda.

SVMMARIVM.

1 *Testamento facto in eo loco, vbi statuti vigore minores requiruntur solennitates, valet; & etiam vbiq; extenditur.*

Proinde consilium est, quòd ad maximam vitandam solennitatem tali in loco testamentum conficias, num 3.

2 *Statuta id permittentia, quod iuxta iuris communis dispositionem in genere quidem concessum est, est solennitatis ratione, de qua statuto disponitur, prohibitum, extra territorium vigorem suum extendunt. secundum tradita in d. num.*

TEstamentum † si coram tribus testib: aut quatuor eo 1 in loco sit factum, vbi statutum est, ꝙ tot testes in testamento sufficiant, valet, & ad bona extra illum locum sita extenditur, vt per Bar. in l. cunctos populos, nu. 36. & 37. post Cyn. & per Ias. ibi in 2. lectura, nu. 91. vbi hanc inquit esse communem opin. C. de summa Trinit. & fide catho. & hanc pariter opinionem firmat Papi. in forma libelli, quo pet. hæred. ex test. in verbo, vallatum, num. 4. vbi ad finem dicit ita communiter omnes tenere Doctores. † Etenim

communiter receptum est statuta id permittentia, quod secundum iuris communis dispositionem in genere quidem permissum est, sed solennitatis ratione, de qua statuto disponitur, prohibitum, extra territorium vigorem suum extendere; non quidem vt talis actus secundum statuti solennitatem, etiam extra territorium à subdito celebratus, valeat, sed ad hoc, vt intra territorium, etiam à non subdito, confectus, vbiq; locorũ teneat non in iis duntaxat bonis, quã in loco, vbi actus gestus est, habuit, sed in omnibus etiam vbicunque sitis, vt concludit Bart. in d. l. cunctos populos, sub dicto numero trigesimoseptimo, versicu. Ista opin. mihi placet. Comens. cons. 75. incip. Titius Lucanus, & post alios Ias. in præcitato loco, ex quo commũdem habes; & in l. si arrogator, sub num. 40. vers. Breuiter tene
3 contrarium, & nu. sequen. ff. de adopt. † Consilium igitur erit, vt, cum in originis loco aliqua in testamentis requiritur maxima, & difficilis solennitas, in alium te conferas locum, vbi tanta non exigitur solennitas, & vbi facilè fieri potest, & ita etiam aliquando gestum esse in facto habui. Similem autem cautelam latiùs, & altiùs tractaui superiùs in litera L. caut. 156. vbi in eo tantum[?] tesedi, foreses in alieno loco testantes testamentum de iure validum facere, & alieni territorii statuta ad forensem etiam extendi; hic autem apparet eum etiam, qui in originis loco testamentum facit, si extra eum locum bona habet, testamentum quoque ad ea bona extendi.

CAVT. CCLXIIII.

De die, & loco in testium antea iuratorum examine non apponendo.

SVMMARIVM.

1 *Testimonium iuratorum testium die etiam feriato valebit, & etiam si in loco incongruo deposuerint. Cõsilium tamẽ traditur, quòd si iurarint testes, & mox examinentur, examinis dies, vel locus non apponatur, num. 2.*

1 Testes si iuridico † tempore iurauerint, & feriato tempore deposuerint, eorum valebit testimonium pariterq;

terque erit, si in loco congruo iurauerint, & in loco incongruo, quia non ad banchum iuris deposuerint, de quo habemus per gl. in c. 1. in verbo, iudices, in clem. de off. deleg. & per Bar. & Bald. in l. 2. C. de sacros. eccles. Bar. in l. si quando, num. 2. 10. & ibi quoque Bald. C. de testib. Bart. in l. 1. §. nuntiatio, sub nume. 20. ff. de operis no. nunciat. Alb. in l. iurisiurandi. C. de test. Lanfran. in cap. quoniam contra, ex de prob. in c. 8. ex de testib. & Ang. in l. damni infecti. ff. de damno infect. vbi hoc profert magnum verbum; ita videlicet seruari in curia, & in toto mundo; sicut etiam attestatur Alb. de Ros. in tract. de testib. num. 148. ad idem vide Paul. de Leaz. in cap. grauis, in fine, ex. deposi. Bal. in l. 2. ff. de fer. & in l. gesta. C. de re iud. Alexan. in d. §. nunciatio, num. 19. & Maran. de ord. iud. par. 6. versi. sextus actus, seu testium productio, num. 4. & in eadem parte, versic. Decimus actus, seu actorum editio, num. 32. Consilium tamen est, † quòd dum testes examinantur, dies, vel examinatio- 2
nis locus non apponatur, sed duntaxat dies, & iuramenti locus, quod consilium laudat Bar. in d. l. si quando num. 4. vbi dicit ita practicari, & ita se ipsum obseruare solitum ait sub d. num. 10.

CAVT. CCLXV.

De petitione testium examinandorum statim atque iurarint, & de eorum sollicitanda publicatione.

SVMMARIVM.

1 *Examinari testes post terminum possunt, si intra terminum iurauerint. Quod intellige, vt num. 2.*

Quorumcunque attestationes etiam post terminum publicari possunt, num. 3.

Consi. tamen traditur ad omnem prorsus tollendam dubitationem, quod & statim praestito iuramento petas testes examinari, & iudici sollicitus sis, vt eorum dicta intra terminum publicentur, numero 4, & 5.

1 Testes iridem, † ad probandum data dilatione, intra terminum iurantes, post terminum examinari possunt, Butr. in auth. si dicatur, aliàs, si testis. C. de testib. sequitur Ant. in licet causam. ext. de prob. qui dicit ita tenere Archi. & Io. Andr. in c. pia. ex. de excep. in 6. ad idem vide quoque Bar. in l. si quando nu. 3. & in rep. n. 10. & Doct. ibi C. de testib. plenè Abb. in d. c licet, nu. 20. (intelligendo vt per eum in vers. ego crederem) & ibi quoque vide latè penes Felin. vers. Limita 6. Rom. cons. 443. Papien. & Marantam in locis inferiùs allegandis. Licet autem Bar. in l. damni. §. Sabini, sub num. 8. ff. de dam. infecto, circa hoc tres considerans casus; Tempus scilicet iuramenti, tempus depositionis, & publicationis tempus; Circa duos priores casus dicat, quòd si tantùm sit datus ad testes producendum terminus, sufficiat eos intra datum terminum iurare; si ad probandum datus fuit terminus, tunc & iurare, & deponere intra terminum debeant, quia per solum iuramen-

2 tum non probatur; communis † tamen practica aliud seruat, vt scilicet dato simpliciter ad probandum termino (secundum quod superius traditum est) possit etiam post terminum depositio fieri; secùs si terminus datus sit ad probandum, & probatum habẽdum; quia tunc intra terminũ depositio fieri debet, & ita Decretalistas sensisse, eorumq; opin. communem sequi practicam tradit Papien. in forma oppos. con. test. post public. in verbo, suntque publicatis iã testibus. nume. 16. & idem tradit Maran. de ord. iud. par. 6. versic. tertius actus, siue dilatio, nume. 10. referens etiam, post Abb. in d. c. licet. Bald. cons. 134. volum. 5. & Soc. consil. 47. quem vide num. 12. volum 3. tenentes, vbi datus est terminus ad probandum, & probatum habendum, non posse iuratos etiam testes intra terminum, extra eum examinari; Quod tamen Abb. in d. c. licet. sub nume. 20. versicu. Quarto casu, putat verum esse, si pars nõ adhibeat diligentiam; nam inquit sufficere, si diligens ex sua parte aliquis fuerit, cui sic assignatus sit terminus. Quò verò ad tertium

3 publicationis casum, dicendum esse inquit Bar. quòd † ipsa publicatio post terminum fieri possit; quia per Iudicem fit, & ita quoque tradit Papien. in d. verbo suntque publicatis iam testibus. num. 18. & ante eum vide Spec. in tit. de dilat.

dilat.§.1.ver.sed quid si.num.15.& seq Cæterùm consi.erit (maximè in casu quando data est dilatio ad probandū,& probatū habendū,prout & sunt in aliquib.locis statuta ita terminum assignantia)ex Barto.deductum,in d.§.Sabini, n.9.quod & tradit Papien.in præcitato loco,nu.17. Quòd 4
† statim præstito iuramento,per testes,ille, qui eos produxit,petat, & instet ipsos examinari; pro qua re faciunt not.in c.quoniam contra falsam,ex.de prob. Ad idque facit etiam quod not.Doct.in d.c.pia.ex.de exc.p.in 6. Nam & Abb.in præcitato loco vult, quòd diligentiam pars adhibeat, etiam in illo casu, quando datur ad probandum terminus, Idque & ego verum opinor, per ea, quæ suprà dicebam caut.112.& si ita feceris,non errabis:Et sic tenendo facilis erit inter Bart. & Canonis.concordia: Similiter 5
† quoad publicationem consulo,quòd iudici sollicitus sis, vt intra terminum publicet;sic enim,omni prorsus dubitatione remota,excusatus eris; & hoc est quod dicere voluit Papiens.in d.for.oppos.con.test.d. vers.suntque publicatis,&c.d.num.18.vers.Ideò pars.

CAVT. CCLXVI.

De inuoluendis testibus de falso suspectis.

SVMMARIVM.

1 *Suspecti de falso teste poterunt per iudicem cauillationibus, & malitiis inuolui, vt eos de falsitate conuincat.*

Qua de re quomodo istud sit fiendum,consilium traditur,num.6.

Et admonetur iudex ne ipsis dilationem det,ad hoc ne inter se se eorum malitiam instruere queant,numero 7.

2 *Malitiis obuiandum est.*

3 *Malitiosè contra malignantes iri conceditur.*

4 *Aduocato iustam fouenti causam aduersarium, etiam cum malitia,conuincere licet.*

5 *Simulatio ob publicam vtilitatem ad bonum finem permissa est.*

1 TEstes † si fuerint de falso suspecti, poterũt per iudicem cauillationibus, & malitiis inuolui, ad hoc, vt illos de falsitate conuincat, vt probatur ex c. afferte, de præsum.
2 & ex c. non enim volebat Deus, 22. q. 2. † Malitiis nanque obuiandũ est, c. sedes, de rescri. & l. in fundo. ff. de rei vend.
3 † ideò aduersus malignantes malitiosè obuiam iri potest, vt not. per glos. in c. cupientes, in prin. in verbo, malignantium, de elect. in 6. & pro d. gl. est tex. in l. cum pater, §. Titio, in fine, ff. de leg. 2. in simili dicit gloss. no. in c. dominus
4 noster, quæ est gl. 1. in fin. 23. q. 2. † Quòd si Aduocatus iustã fouet causam, aduersarium cum malitia quoque conuincere potest. Quodq; re vera Iudex aduersus testes de falso suspectos ad indagandã falsitatẽ simulatè ꝓcedere valeat,
5 ratione illa suadetur, † quia ob publicam vtilitatem ad bonum finem simulatio permissa est. c. vtilitatem 22. quæst. 2. Dfficultas autem consistit quomodo Iudex testes illos il-
6 laqueare possit; propterea consilium optimũ trado, † quòd super circunstantiis, in quibus etiam negotii non consistat substantia, eos interroget, & verbis illos capere studeat, quærendo, si tempus erat tũc clarum, aut nebulosum, qualiter ille erat indutus, de quo loquuntur, an illi, de quibus deponunt, starent, aut sederent, & de qualitate, vestiumq; colore eorum, & de loquendi forma, & an simul, vel separatim ad locum peruenerint, ac de similibus, quæ licet regulariter Iudex perquirere non debeat, c. libellorum. 2. q. 8. & l. si arbiter. ff. de prob. tamen propter suspicionem supradicta inuestigatis fieri potest, vt per Azo. in summa. C. de testi. num. 33. per Spec. in tit. de testib. §. iam de interrogatoriis, vers. & nota, quod expressius, qui versicu. est nu.
7 14. sed num. 15. talia habentur, & Alex. cons. 90. vol. 4. † Ac circa hanc flendam interrogationem aduertat iudex, ne eisdem testibus dilationem concedat, ad hoc, vt inter se ipsos eorum malitiam instruere nequeant, vt & admonuit Bal. in l. fin. in fi. C. de testi. Istiusmodi hoc in casu fiendam interrogationem tradit quoque Thom. Gram. cons. 1. nu. 8. & 9. & cons. 21. num. 18. & Boss. in tit. de oppos. contra test. nu. 137. cum seq.

CAVT-

CAVT. CCLXVII.

De testibus per dictiones, ante, vel post, deponentibus ad concordiam reducendis. Quibus in casibus, & ad quem finem testium discordantium concordia fiat.

SVMMARIVM.

1 *Testes si aliqui deponant, quid ante nuptias, vel bellum factum esse: aliqui autem post, quomodo ad concordiam redigantur.*

Item, si qui dicant ante publicationem testamenti, & alii post, num. 3.

Et an ad falsitatem tantum vitandam concordentur, anne etiam ad probandum, num. 12. & 19.

Sed in his, ac in aliis similibus consilium datur, vt Iudex inspiciat, an talis discordia sit in facto principali, in accessoriis: & quare, num. 24.

Aliud datur consilium, vt in huiusmodi casibus testes pro eorum declarandis dictis repetat, nu. 36. & 37.

Id declarando, qualiter fiat, num. 38.

2 *Mutuum consistere nequit, si pecunia non interfuerit, secus in credito.*

4 *Testes discordes ad concordiam, quantum possibile sit, reduci debent.*

Istam regulam amplia, vt num. 5. 6. 7. & 8.

Declara vt num. 9. 11. 13. 20. 25. 27. 28.

Et vnam fallentiam habes, num. 29.

5 *Instrumenti contrarietas, si fieri potest, remouetur.*

Amplia sub num. 7. vers. Dum vult.

Pluralitas actuum licet regulariter non praesumatur, tamen praesumitur ob vitandam contrarietatem testium, sub num. 6. vers. Propterea.

Concordia testium, quae sine maxima difficultate fieri non posset, solum quo ad periurii vitandam poenam fieret: sed si non cum magna difficultate fieret, admitteretur etiam quo ad probandum.

Istud autem vltimum limita vt nu. 25.

10 *Contrarietas modica non nocet.*

11 *Testes duo contradicentes si concordentur, & ex concordia singulares nō reddantur, fiet concordia tam quo ad falsitatem vitandam, quam etiam quo ad probandum.*

Item & si plures hinc inde æquales concordentur.

Intellige tamen vt num. 13.

14 *Dictio ante, quid propriè significet & num. seq.*

Item dictio, post, quid; propriè importet, numero decimo sexto.

17 *Defunctorum de statu post quinquennium agi non potest.*

18 *Statutorum verba propriè intelligi debent.*

20 *Contrarietas in accessorijs in consideratione non habetur: Et ideo datur consilium, num. 24.*

21 *Testes contestes dicuntur, quando in eundem rei finem concurrunt, licet in eo sint singulares, in quo negotij non consistit substantia.*

22 *Falsitas in his, quæ principale non tangunt negocium, non reprobat testium dicta.*

Ampliatum sequen. Et ipsam ampliationem intellige vt in vers. Crederem tamen.

26 *Delictum quæ concernunt, benignam solent recipere interpretationem.*

27 *Testes plures pauciores conuincunt etiam quo ad falsitatem quando concordia inter eos nequaquam fieri potest: sed si aliquo pacto fiat, tantùm plures ex vna parte existentes præualent quo ad probationem, num. 25.*

Et vtrunque dictum limita vt sub d. num. 25. versic. vbi sententiam hanc.

28 *Testes ex vna parte digniores minus dignis præferuntur tantùm quo ad probationem, etiam si inter eos manifesta sit contrarietas.*

29 *Cōtrarietas, quæ resultaret inter partu, & eius testium dicta nullo modo concordari posset.*

Limita, num. 33. & 34.

Item intellige, vt benè ipsius partis dicta in se contraria concordari possint, num. 31.

Itemq;

Itemq; vt testium, & aduersarii dicta concordiam recipere valeant, num. 32.
30 *Partu dicta nullam pro se faciunt fidem.*
35 *Dicta testium ad articulum referuntur.*
39 *Citatio requiritur partis, quando testes reperiuntur ad aliquid addendum, vel ad alterãdum eorum prius dictum non vero si tantum ad declarandum quod obscurum est.*

TEstes † deponentes per dictionem ante, vel post, vt 1 quid ante nuptias factum esse, vel post, vel ante bellũ, vel post, si in eorum dictis discordes existunt, vt puta, quòd quidam dicăt aliquid ante factum esse, quidam verò post, sunt ad concordiam ita reducendi, vt hi, qui dixerint ante, intelligantur dicere voluisse, ante finem, vt ante finitas nuptias, vel bellum, hi verò, qui dixerint, post, intelligantur post actum inceptum, & contractum, adhucque durantem, & nondùm expletum. Nondùm expletum non dico, eo quod actus in se ipsum perfectionem non habuerit, sed dico, quia perfectio illa duret, & adhuc expleta non sit: hæc, quæ dixi, colliguntur ex tex. in l. 1. §. creditum. ff. si cer. pe. vbi dicitur: Quòd † mutuum consistere nequit, n si 2 mutui fiendi pecunia proficiscatur, sed creditum, etiam sine pecunia, contrahi potest, veluti si post nuptias do promittatur, Glos. ibi soluit, post nuptias, scilicet contractas, vnde ecce, quod dictio illa, post, refertur ad actum inceptum scilicet, & in se perfectum, sed nondum finitum, & eius tex. occasione Bar. ibi num 6. supradicti casus de testibus firmauit quæstionem, sequũtur ibi Raph. Fulgo. Alex. & alii omnes indifferenter, vt inquit ibi Iaf. sub num. 6. ad idem vide Dec. ibid. in prima lect. nu. 5. & in repet. num. 9. & Cur. Iun. sub num. 13. qui dicit, quod cum Bar. transeunt communiter cæteri, idem ante Barto. tradidit Iac. de Are. in l. in insulam. § fructus, quem ibi quoque sequitur Bar. num. 1. ff. solu. matrim. Et illud quod d: concordandis testibus in casu nuptiarum, vel b lli d ctum est, procedit † etiam cum aliqui dicunt, post testamenti publicationem 3 rogatos esse testes, & aliqui ante; nam inuicem concordes hoc pacto fiunt, vt qui post publicationem testati sũt,

intelligantur post publicationem sc. inchoatam, qui verò ante publicationẽ deposuerint, perindè habeãtur, ac si dixissent, antè publicationem finitã, vt not. Ang. in cõs. 274.
4 incip. ex themate, versic. nunc venio. Nam † testes ad concordiam quãtum fieri potest, redigi debent, c. cum tu, ext. de testib. & vt tradit Bart. in l. Gallus. §. ille casus, nume. 3. ibique Alex. num. 16. ff. de lib. & posthu. Bar. in l. si statuta, ff. de iniur. ac cons. 19. in quæst. proposita, sub nume. 2. volum. 2. & vt not. Bald. in l. item videndum, per illum text. ff. de petit. hæred. & idem quoque not. Bald. in §. quibus, in prima constitut. Codicis, in 3. not. & in tit. de pace Constan. in verbo, die Lunæ, notatque Imo. in cap. inter corporalia, per glos. in verbo. sex menses, de transl. præl. Aretin. in l. si cui, in princp. in 2. not. ff. de leg. 1. Cæpo. cons. crim. 60. numero primo. Ad idem vide Bar. in l. inter stipulantem, §. si Stichum, sub num. 6. vers. Quandoque sunt verba, ff. de verbor. oblig. ibique Alexan. sub. num. 11. vbi latè vide penes eum de hac materia differentem, qui etiam num. seq. demonstrat, quomodo, & quot modis possit hæc testium fieri concordia, & eundem vide numero 14. ad quod etiam vide Bart. in repet. l. scripturæ, numero quarto, C. de fide instrum. Et non modò ex testibus remouenda erit, si potis
5 fuerit, contradictio, sed ex † instrumento quoque. c. inter dilectos, §. cæterum, extra de fide instrum. cum sim. Cyn. in l. in exercendis, C. eod. Docto. in c. imputari, extra eod. Bar. in 1. lect. & in repet. d. l. scripturæ, in fine, Alexan. consilio 122. colum. 1. volum. 5. Dec. in l. pacta nouissima, sub numero quinto. C. de pact. & in consilio 195. sub numero 3. ac idem in d. §. creditum, sub numero 5. versicul. & idem in instrum. & in repet. numero 11. & sub numer. 20. versi. & hoc confirmatur, & faciunt tradita à Bar. in l. fin. §. idem quæsiuit, nume. 4. ff. de cond. inde. & Dec. in l. 2. in glos. in verbo, doceri potest, sub numero 4. C. de bon. poss. secun. tab. ac faciunt quę ego dicam in caut. 273. in princ. Talisq;
6 † testium concordia non in causa ciuili duntaxat, sed in criminali quoq; fieri potest, vt tradit Fel. in d. c. cum tu, extra. de test. b. & facit quod no. Dominic. in c. 2. §. fin. in vlt. not. extra, de pœn. in 6 quos ad hoc refert Dec. in repet. d. §. creditum, nu. 12. quodque tetigit in 1. lect. sub nu. 5. vers.

& an talis concordia. Propterea Gram.conf.57.nu.10. ob istam inter testes vitandam contrarietatem dicebat, quod etiam in dubio actuum præsumitur pluralitas, licet regulariter non præsumatur, vt est tex.in c.in præsentia.§.verū. 2.extra,de prob.late Iaf.in l.2.nu.8.C.de bon.poslef.secūd. tabu.& ego quoque de hoc dicam infra,d.caut.273.sub nu. 1.verf.sicque habes.Itidem † testium concordia fieri permittitur tam quando diuersæ partis testes discordes reperiuntur, quam etiam vbi pro eadem parte producti testes contrarii sunt,vt no.Imo.in d.§.si Stichum, verf.& prædicta procedunt,& glo.not.in c.in nostra,extra,de testib.vbi communiter sequuntur Doc.vt refert Alex.in d.§.si Stichū, sub nu.11. circa fi.verf.Aut plures testes,vbi etiam ad id refert glo. in §.testes.4.q.3.& notata à Bar.in d.l.scripturæ, dum vult instrumentorum fiendam concordiam, siue ab vna,siue à diuersis producantur partibus, & istam opinionem Alex. propter rationis identitatem in vtroque casu, concludit;idem quoque tradit Dec.in repetit. dicti §. creditum,sub nume. 20.versiculo, & quod dictum est. Similiter † quæ de pluribus concordandis testibus dicta sunt, procedunt etiam in vno mero teste cōcordando, vt per Antonium de But.in dicto capitulo,cum tu,vbi dicit,quod varians vnus,& idem testis ad concordiā reduci possit, quando varietas expressam non habet contrarietatem, idemq; voluit Barr.in l.de ætate,sub num. 7. versiculo, sed contrarium.ff.de minorib.in l.Labeo,sub num.8.ff. de supe.leg. in l.1.numero 3.ff.de oper.noui nunt.quibus in locis Barr. sentire videtur,quod fiat concordia etiam vt probet, licet Bart.ipse in l.eos,in fi.ff.de falf.per eum tex.cui sub num.3. concordantem allegat.l.qui falsa.ff.de testibus, sentire videatur, quod testis vnus nunquam reducatur ad concordiam,etiam vt periurium euitet, prout quidā ita eum sensisse intellexerunt (Bartoli tamen illud dictum quomodo sit intelligendum, declarat Alexan. in dicto §. si Stichum, sub nu.11.verf.sed sustinendo, & Boss. in tit. de oppos. con. test.sub nu.10.)sed Iac.But.in l.sed & si possessori.§. item si iurauero.ff. de iureiu.in l.cum de ætate.ff.de probat.& in l. optimam,C.de contr.& com.stipu.& nonnulli alii, quorū meminit Alexan. in d.§.si Stichum, sub nu. 11. verf. potes

sic concludere, tenent, quod testis ad concordiam reducatur, vt periurii notam euitet, non autem, vt probet, quia varianti testi nō creditur. d.l. qui falsa, ibique not. & ita inquit Alex. esse intelligenda Bartoli dicta in d.l.1.nume.3 ff. de oper. noui nunt. quam sane opin. tenet Alexa. ibidem, in practica præualere, prout & istam communem appellat sententiam ipse Alexan. consilio 28. columna 2. versiculo, nec istis obstat, volumine 4. quem refert Boss. in titu. de
9 oppos. contra test. numero 11. vbi communem † istam ita declarat, vt quoties sine maxima difficultate hæc fieri nō posset, concordia non fieret nisi vt falsum euitaretur, at vbi summa non fieret cum difficultate, concordia etiam toleraretur, vt probaret, quia tunc in effectu contrarietas nō diceretur, ad quod ipse Boss. adducit Aret. in dicto capit. cum tu, dum circa articulum istum Aretin. inquit, fatendum tamen est, in arbitrio iudicis esse quanta fides sit adhibenda huic testi, & etiam vtrum omnino sit adhibenda, qui Iudex debebit considerare non solum qualitatem personæ, sed etiam communem vsum loquendi, & vtrum difficulter, an facile contrarietas possit ad concordiam redigi, & vtrum testis incontinenti sibi contradicat, an vero post plura capitula, quo casu verisimilior esset contradictio contra eum. Quæ quidem verba admonet notanda Boss. in loco prædicto, subdens, quod ibid. Felin. eum sequitur & ita tenet, quod & tradit Sigismun. in cons. feud. 49. nu.
10 7. Plane Bossii tradita distinctio inde facile suadetur: Quia † modica contrarietas non vitiat, vt per Anton. de Butr. in cap. 2. de regula. Alexan. consil. 5. incipien. in causa inquisitionis, volum. 1. Ias. in l. 2 numero 17. C. de bon. possess. sec. tab. Dec. in dict. §. creditum, sub numero 7. & in 2. lect. numero 17. ac in cons. centesimo, sub nume. 4. & Thom. Gram. consilio 19. nume. 7. cons. 33. numero 12. & cons. 41. numero 15. De hoc autem vnius variantis testis articulo plene tradam in prox. sequen. caut. vbi etiam apparebit, quando se ipsum corrigere valeat. Præhabita igitur attenta consideratione, Nunquid concordia facilis sit, nec ne, apparet in casu à nobis hic proposito, quod licet Iac. de Are. in dict. leg. in insulam. §. fructus, ac Bartol. insimul cum eo, idemque Bar. in d. §. creditum, sentire videantur, concor-

concordiam etiam quo ad probationem fieri, & in d. §. creditum, Alexan. nume. 4. idem consisse videatur, dum se remittit ad d. §. si Stichum, vbi sub num. 41. versic. & pato vtranque opinionem, concludit, quod si vnus testis alteri contradicit, & concordia inter eos fiat, ex qua testes ipsi non remaneant singulares, ipsa † fiet concordia, vt etiam 11 probent, ac in versi. si vero testes, concludit veriorem esse opinionem, quod vbi plures testes pluribus omnino æqualibus discordes existunt, concordia, quæ fiet, ad probandum quoque proderit, & istam opin. ex Alber. de Ros. communiter receptam tradit, quam & magis cōmunem affert Socin. in dict. §. creditum, num. 12. At tamen † concordia testium, quam proposuimus, non fiet, vt testes ne- 12 gotium probent, sed duntaxat vt falsitatem euitent: Quia non de facili ea concordia fieri potest. Proinde † Doctorū 13 communis illa ab Alexan. & Soci. relata conclusio tunc attendatur, cum haud difficile ista concordia fieri posset, & aliorum contra communem tenentium sententia (qui nō pauci sunt, vt penes Alexan. & Socin. in modo citatis locis colligere est) locum habeat, vbicunque concordia difficilis existit. Quod autem difficilis sit in casu nostro concordia patet, quia contra verborum proprietatē aperto Marte fit, nam † proprie dictio ante, significat tempus ante a- 14 ctus principium. l. si quis id, quod. ff. de iurisd. omn. iud. ibi, quod si dum proponitur, vel ante propositionem quis corruperit, & cæt. & † proprie ante dicitur, quod est omnino 15 ante, vt Bald. inquit in l. ex his, versi. opponitur. C. quan. dies. leg. cedat facit tex. in c. 1. ibi, quæ ante triennium facta est. dist. n. 31. & l. fin. ff. de albo scrib. Pariter † dictio post, 16 proprie significat tempus post finē, & actus, de quo quæritur, omnimodam expletionem, vt hoc probatur ex rubr. & tex. l. quod est constitutum, iunctis duabus legib. seq. & in toto illo tit. C. ne de statu defun. vbi habetur, quod † post quinquennium de defunctorum statu agi nequit. il- 17 lud autem, post, ibi intelligitur, postquam omnino quinquennium effluxerit. Harum autem dictionum proprietatem bene nota: nam & sæpe fit, vt in statutis, (quorum † verba proprie regulariter interpretari debent, l. 3. §. hæc 18 verba 2. ibiq; Bar. ff. de ne. gest. traditq; Bar. in l. omnes po-

puli, sub num. 58. vers. secundo casu, ibique scrib. ff. de iust. & iu.) statuentium per tales dictiones; ante, vel post, loquentium mentem intelligas, atque demonstres. Apparet ergo, quod solum ob falsitatem vitandam, non ob fiendã probationẽ talis cõcordia ideo fit; quandoquidem facile,
19 & proprie fienda in promptu non est, & † quod re vera tãtum quo ad falsitatem vitandam fiat hæc concordia, dicere voluit Dec. in d. §. creditum, in vlt. add. sub num. 13. dum dicit, quod concordia, quam facit Bart. videtur procedere ex æquitate, vt falsitas euitetur, sub num. 15. dicit; quod Bartoli opinio, & communis saluari potest euitandæ falsitatis
20 gratia. Prædicta † autem procedunt, quando cõtrarietas in facti principalis substantia, vel circa ipsius circumstantias cõsistit; secus si in accessoriis discordes euadant testes, quia talis cõtrarietas in consideratione nõ habetur, vt per Specul. in titu. de teste. §. 1. in versic. Item quod aliud de suo, numero 87. & per Barto. in d. l. eos, sub numero 4. ff. de fals. versiculo, & intellige, quod si ista varietas. Angel. d. consilio 274. Dec. d. §. creditum, numero 7. ac in repet. numero 56. & d. consilio 100. numero 4. & 5. sub quo nume. 4. dicit,
21 † quod testes contestes dicuntur, quando in eundem rei finem, siue in facto principali concurrunt, licet in eo singulares sint, in quo negotii non consistit substantia, & per alios id habes, quos citat add. ad Bar. d. l. eos, sub nume. 4. in verbo, ipsum negotium, ad quæ etiam vide Gram. dicto
22 consil. 19. consil. 23. d. cons. 41. & consilio. 47. Nam † & testium dicta non reprobantur propter falsitatem per eos commissam; quæ principale non tangat negotium, vt voluit Bald. in l. penultima; C. de transact. quem ibi secutus est Salic. subdens ita quotidie in practica seruari, idemque tradit Ruin. consilio 36. volumine quarto, tradunt & alii, quos refert Gram. dicto consilio 19. numero quinto, dicto consilio 23. num. 9. dicto consilio 23. numero vndecimo, ac decis. 60. numero decimoseptimo. Quinimo dicto consi-
23 lio vigesimonono, num. tertio, inquit ipse Gram. quod † etiam si scienter quis in accessoriis falsum dicet, eius tenebit dictum, nec falsarius habebitur. Crederem tamen ego, quod extraordinaria pœna puniretur, argum. eorum, quæ
24 dicebam in prima cautela, nu. 7. Erit † igitur ex prædictis animad-

animaduertendum, An testes, qui de contrarietate arguentur, in facto principali, vel in accessoriis dissentiãt: Item si in facto principali: An difficilis sit concordia, an vero facilis, quia secundum prædicta primo in casu fiet tantum quo ad vitandum periurium concordia, secundo vero etiã quo ad probandum; & in his Iudex oculos habeat lynceos.

Quin & monitum eum velim, † quod testium facilis etiam non admittetur concordia, vbi ex altera parte plures, vel meliores sunt testes, quia illi præferuntur, neque concordiæ locus erit, iuxta tradita à Barto. in d. §. creditum, nu. 9. declarata vt statim dicam, & tenet gl. 1. in fine, in d. capit. cum contingat, de offic. deleg. facit quod not. Bart. in l. admonendi, nu. 50. versi. quæro quid si actor probauit, facitq; quod idem Bar. not. in l. si duo, sub num. 4. ff. vti possid. & istam sententiam sequuntur in d. §. creditum, Fulgo. Castr. Ias. sub num. 12. versic. sed ego teneo, Socin. communem, & ideo seruandam hanc partem dicit in d. §. creditum, sub nume. 13. & istam quoque habes receptam esse communiter sententiam ex Dec. d. §. creditum, sub num. 9. & in dicta vltima add. sub num. 20. & Cur. iun. sub num. 15. versic. vltima conclusio est. vbi sentẽtiam hanc declarat, nisi pauciores essent digniores, & plures viliores, per tex. l. ob carmẽ, §. finali, ff. de testibus. Sed & Dec. in dicta repet. d. §. creditum. sub d. num. 20. dum nonnullos contra Bartoli cõmunem opin. in eo. §. creditum, tenuisse refert, & pro eis rationes adducit, communem ipsam ex Barto. desumptam declarat procedere, vt cum plures, & magis idonei ex altera parte sint testes, concordiæ locus non sit, si quidem quo ad fiendam probationem, secus autem esse quo ad testium euitandum periurium, & falsitatem, quæque ante Dec. fuit Iasonis consideratio in dicto §. creditum, sub numero 12. ad finem, & refert Boss. dicto titu. de oppos. cont. test. sub num. 13. In † his nanque, quæ delictum concernunt, benignior semper debet fieri interpretatio. l. penult. ff. de pœn. cum similibus, ad id quoque vide tradita ad Alexand. in dicto §. si Stichum, sub numero 11. versi. Aut pluribus plures contradicunt. & † concordia prædicta ad falsitatem vitandam fit, si aliquo pacto fieri potest, sed si manifesta sit

25 (margin, beside "Quin & monitum…"); 26 (beside "num. 13. In † his…"); 27 (beside "res contradicunt…")

contrarietas, plures conuincunt pauciores, etiam de per-
28 iurio & falsitate, vt Boss. proximo dicto loco. id † tamen, quod Boss. dicit, de pluribus conuincentibus pauciores, etiam quo ad periurium & falsitatem, non verificatur, vbi ex vtraque parte pares essent testes, sed ex altera digniores; quia etiam si inter eos manifesta, & non concordabilis esset contrarietas, digniores minus dignos de falsitate non conuincerent, sed tantum quo ad probationem, vt colligitur ex Bartoli dictis in dicta leg. eos, circa finem, cuius dicta ita declarat Boss. sub numero 10. & clarius, num. 18. vbi etiam alleg. Alex. consi. 179. col. vlt. vol. 2. sed con-
29 sil. 180. nu. 12. vol. eod. † Contrarietas quoque si quando inter partis dicta, & testium resultaret, regulariter ad cōcor-
30 diam non reducitur quia † partis dictum nullam pro se facit fidem, vt est tex. in l. exemplo C. de probat: cum similibus. & istam fallentiam tradit notabiliter Bart. in dicto §: creditum, sub num. 7. vers. sed nunc insisto; post Innoc. in cap. cum contingat, circa princip. de offic. deleg. sequitur Abb. in d. c. cū tu, qui allegat textū in cap. in præsentia, extra de probat. sequuntur & pariter in d. §. creditum, Fulgo: Ias. num. 11. declarans id procedere, vt non fiat concordia etiam vt falsitas vitetur, Soc. num. 14. Dec. nu. 8. & in addit. num. 18. Cur. iun. sub nume. 15. versi. secundam conclusionem, vbi dicit cum Barto. in hoc omnes transire: quam ta-
31 men rem declara primo, vt † scilicet partis dicta cum testium dictis non concordentur, sed bene partis ipsius dicta in se contraria concordari possunt, vt per Cast post Bald. in quibusdam lecturis; in l. 2. ff. ne quis eum; & per Alexand. ibi vers. super l. 2. qui quidem ipsam l. 1. expedit in l. 1. eiusdem tituli, secuti sunt Socin. in d. §. creditum, sub d. nume. 14. vers. No. tamen, Dec. sub d. num. 8. ad fin. & in repet. sub num. 19. idem in d. l. pacta nouissima, sub num. 5. C. de pact: & in dicto consi. 195. sub nu. 3. ac Cur. iun. in d. §. creditum,
32 sub num. 15. versi. vltimo no. in hac materia. Secundo † declara, vt scilicet cum testis dicto partis producentis dictum concordari non debeat, secus autem esse in aduersarii dicto, quod cum testium contra se productorum dictis concordari potest, vt not. Abb. in c. cum Ioannes, in pen. not. extra, de fide instrum. Dec. in dicto §. creditum, sub dicto num.

num. 8. & Cur. iun. sub dicto numero 15. versiculo, secundo limita. Tertio † declara, vt non procedat quando cum 35
partis assertione etiam testes essent, quia tunc cōcordium testium respectu concordia locum habebit, vt probatur in dicto capitulo, cum tu. & facit tex. in dicto capitulo, cum Ioannes, ac facit quod not. in capitulo, series, extra; de testibus. & tradunt Soc. in dicto §. creditum, sub dicto num. 14. Dec. sub dicto numero 8. & in repet. sub dicto numero 19. & Cur. iun. sub d. numero 15. versicu. istam tamen conclusionem. Quarto, & vltimo † declara procedere, quando 34
do aperte testium dicta partis dictis contradicunt, secus si ipsa dicta dubia essent; quia tunc interpretari secundum partis ipsius intentionem debent. l. si quis intentione ambigua, & ibi Bar. ff. de iud. & † quia testium dicta ad articu- 35
lum referuntur, vt ex not. per Barto. in d. l. Labeo. ff. de supel. leg. Bald. in l. si defensor. §. qui interrogatus. ff. de interrog. action. Soc. Dec. & Cur. iun. in saepe citatis locis, & ad id vide Alex. consi. 88. incip. quoniam omne datum, colu. pen. circa prin. vol. 5 & d. Io. Fran. Balb. in rep. l. Celsus, in 4. parte, in 6. conclus. num. 19. (vbi & cum aliis ad hoc Alexa. in praedicto consilio refert.) ff. de vsucap. Praedicta igitur omnia colligendo, siue plures ex vtraque parte discordes fuerint testes, siue vnius tantum partis plures dissentiant, siue vnus met testis in se discordet, & siue numero plures, digniores ve ex vna parte sint testes, ac denique si ad partem discordia referatur; siue partis dicta in se contraria inueniantur, vel vnius partis testium, & aduersarii dicta differāt, aut pro parte testes aliqui sint, seu testium vnius partis dicta non sint producentis dictis contraria quidem, sed obscura, dilucidatio fiat & concordia, iuxta superius distincta capita: sed iudici cautius erit, si † ex eius officio testes 36
pro eorum dictorum declaratione repetat, vt per Bart. d. l. creditum, in fine, & scrib. ibid. † quam sane repetitionē, 37
ex identitatis rationibus, in aliis quoque casibus facere poterit, vt scilicet testes ambigua eorum declarant verba, & probatur per ea, quae Bartolus tradit, dict. §. creditum, ac ibi Dec. numero 10. & in additione, numero 21. vbi etiam inquit Decius, † quod, quādo talis fit repetitio, ad par- 38
tis instantiam fieri non debet, & quod testes denuo iurare

39 non debent, nec pars citanda est, & hoc verum, † quando tantum ad declarandum recipiuntur, secus si ad aliquid addendum, vel cum ad dictum prius alterandum admittuntur, quæ Dec. in dicto §. creditum, sub numero decimo, & in additione, sub numero 21. authoritatibus comprobat, vbi vide.

CAVT. CCLXVIII.

De teste vario ad concordiam reducendo, nec ne, & de variatione euitanda.

SVMMARIVM.

1 *Testis ab eius dicto variare non potest.*
Et varians vt falsarius punitur, num. 2.
Quod tamen declara, vt num. 3. 4. 5. sub nu. 6. num. 7. 9. 12. 13. 15. 16. 17. & 21.

4 *Testis in eodem examine contraria sine iusta correctionis causa dicens, quando ad concordiam reducitur, vt probet, & quando vt tantum falsitatem vitet, & sub nu. 6.*
Et quid si in secundo examine primo aduersatur, nec dicit in specie se in prima depositione errasse, sed simpliciter loquitur, nu. 5.
Si vero in secundo examine primum eius dictū corrigere velle dicit, quando admittatur, nu. 7. & 9. ac num. 13.
Et si ex interuallo ad primum corrigendum dictum veniat, nunquid primæ depositioni stabitur, nu. 10.
An autem si in secundo examine cum tormentis deponat, primo, aut secundo dicto standum sit, nu. 2.
Et, si aliud, & diuersum in iudicio dicit ab eo, quod extra iudicium dixerat, cui dicto stetur, nu. 16. & 19.
Cuique dicto è conuerso standum sit, cum in iudicio dicit vnum, mox extra iudicium aliud dicit, nu. 17.
Denique si vnum in vno iudicio, aliud in alio dixerit testis, cui dicto standum erit, habetur nu. 22.

6 *Concordari potest & omnis testis dictum, & plurium inuicem*

inuicem discordantium, & quando concordia fiat ut probetur, quandoue ut falsi nota uitetur.

8 *Incontinenti eius dictum corrigere testem quando dicatur, & quando ex interuallo, sub nu. 9.*

14 *Testis ut eius dictum corrigere optime ualeat, consilium datur, & nu. 15.*

18 *Testis etiam si in ultimo uitæ articulo constitutus, eius contrarium dicat, quod in iudicio deposuerat, non facit, quin primum iudiciale dictum attendatur.*

19 *Testis dictum iudiciale diuersum ab extraiudiciali anteriori licet attendatur. debilitatur tamen.*

Propterea consilium traditur quid respondere debeas, quando extra iudicium de eo interrogaris, de quo in iudicio deponere debes, nu. 20.

20 *Testis primum dictum iudiciale diuersum ab alio secundo pariter iudiciali licet attendatur, tamen eius fides debilitatur, & quo casu tanquam falsarius punitur, ut nu. 21.*

Propterea consilium datur, quando quis in uno articulo producitur, super quo in alia instantia deposuerat quomodo respondeat, nu. 24.

Et quomodo se gerat, ubi consil. nume. 34. uti non sit ei permissum, nu. 25. & 26.

TEstes † siquidem ab eorum dicto variare nequeunt, 1 vt per Barto. in l. quicquid astringendæ, nume. 5. ff. de verbo. obliga. & ibid. Alex. & Iaſ. ambo, nu. 10. † & varians testis vt falsarius punitur, l. qui falsa, cũ ibi not. ff. de testib. & l. eos qui, ff. de fals. Sed pro huius materiæ declaratione, vt scias, quando testis variare non potest, & de falso punitur, nec eius dictis statur, aduerte ad infrascripta capita. † 3 Nam quandoq; quis in eadem instantia, & inter easdem personas varia profert testimonia, & tunc, Aut testis sibi est in eadem depositione contrarius, aut in alia depositione primæ contradicit. Primo casu, Aut testis in eodẽ examine contraria sine iusta correctionis causa dicit, quo casu illi prorsus non creditur, probat text. & ibi not. in d. l. qui falsa, cum sim. quodque passim omnes fatentur, vt ait Didac. lib. 2. resol. ca. 13. post nu. 8. vers. Cæterum si testis,

4 relatus à Iul. Claro in loco inferius citando. † neque etiam ad concordiam reducitur, vt probet, etiam si aliquo modo varietas esset compatibilis; vt tenet Alex. in l. inter stipulã-tem. §. si Stichum, sub nu. 11. vers. sed sustinendo, vbi inquit putare esse, quod hæc opinio in practica seruaretur, & idem communem ait istam esse opin. cons. 20. volum. 4. & vt cõcludit Clar. in pract. crim. §. fi. q. 53. ver. Quartus est casus. sed circa hoc ego dico, (vt & in prox. præced. cautela quoque dicebam) quod quando contrarietas etiam non facile concordabilis esset, sed tamen concordari posset, licet non esset concordanda, vt probaret, tamen concordari posset, vt de falso non puniretur testis, arg. l. interpret. ff. de pœn. & vt sentire videtur Clar. in §. falsum, vers. scias tamen, & clare dicit Alex. d. §. si Stichum, sub d. nu. 11. idemq; tradit Alex. ipse communem proferens, in cons. 190. in prin. lib. 6. quem cum d. cons. 29. allegat ad hoc Eman Soar. in suo Thesar. recep. sent. littera. T. nu. 146. traditq; etiam Boss. in tit. de oppos. con. test. nu. 11. sed si facile contrarietas illa concors fieri posset, tunc ait Boss. d. n. 11. etiam quo ad probandum toleraretur, quod tamen in pectore, & iudicis arbitrio stare ibi declarat, & qualiter arbitrium fiat, indicat: Ideo ibi vide Boss. ipsum declarantem communem ipsam

5 Alexandri opinionem. † Aut in diuersis examinibus contrarium deponit, & tunc, Aut contrarium in secundo examine deponit; non dicendo in specie se errasse in prima depositione, sed simpliciter loquendo, & eo casu si secundum dictum modo aliquo cum primo compatiatur; quantum fieri potest ad concordiam redigi debet, secundum Imo. in l. qui bona, §. si quis stipulatus, vers. No: ex tex. ff. de dam: infec. quē cõmuniter in hoc sequi Doct. attestatur Sigism: in cons. feud. 49. nu. 6. in fine, & per Clar. d. q. 53. d. versic. Quartus est casus, quæ sane concordia, vt dixi, quoad falsi vitandum crimen fit, non quoad probandum, vt per Boss. in d. tit. de op. con. test. d. num. 11. Ibique num. 10. di-

6 cit, † In vno met teste, nedum in pluribus discordantibus ad concordiam deueniri posse, contra Bar. in d. l. eos, in fine. Hæc tamen concordia attendatur, vt supra paulo ante dixi, vt scilicet non fiat ad probandum, cum difficile fit, secus si facile fiat; Quia dicit Boss. d. loco, quod illa contra-

rietas,

rietas, quæ facilem reciperet concordiam, in effectu contrarietas non diceretur: nam & dici solet, quod modica cõtrarietas non habetur in consideratione, vt ego istud authoritatibus probaui in proxima præced. caut. nume. 10. † Aut ipsemet testis se primum dictum corrigere velle dicit, & eo casu si illud incontinenti facit, admittendus est, ca. præterea, extra de testib. cog. Bart. & Doct. in d. l. quicquid adstringendæ, & maxime ibi Alexan. & Ias. dictis nu.
Et † incontinenti hoc casu facere dicitur, antequam testis 8
ipse partes alloquatur, vt ita communiter seruari testatur
Felin. d. c. præterea, nu. 9 † secus autem esset si ex interual- 9
lo corrigere vellet, id est postquam partes allocutus esset, quia tunc non admitteretur, sed tanquam falsarius puniretur, & in hoc concurrunt omnes. vt per Clar. d. q. 53. d. vers. Quartus est casus (& materiam hanc latius tractabo infra caut. 280. vbi vide) subsequitur autem Clarus in modo di-
cto loco, † Quod per hoc non fieret, quin primæ deposi- 10
tioni staretur, ac cõmunem dicit ex Dida. in lib. 2. resolut. c. 13. post n. 8. vers. Cæterum. Hæc est Clari distinctio dicto loco. sed Bar. circa hoc idem caput, quando scilicet in eadẽ instantia, & inter easdem personas varia ab eadem perso-
na feruntur testimonia, aliter distinguit; videlicet, † Aut 11
secundum dictum est cum tormentis, aut sine: Primo casu secundo dicto statur, & nõ declarat, an postea vt falsus puniatur, sed secundum Clar. d. q. 53. d. vers. Quartus est casus,
ibi, Bene verum est, † videtur hoc in casu de falso punien- 12
dus, ex quo talis testis omnino periurus est. † Secundo mo- 13
do casu, quando sine tormentis secundum procedit dictũ, illa attenditur distinctio vtrũ in continenti, an ex interuallo, vt supra. Quod igitur ad hoc primum caput spectat, cõ-
silium erit, vt secure testis eius dictum corrigere valeat, † 14
quod incontinenti, id est, vt dictum est, antequã partes alloquatur, correctionem faciat, sed est vlterius aduertendũ
† quod testis ita corrigere volẽs iustam debet erroris cor- 15
rectionisq; causam allegare, & proinde significare animo se corrigendi aduenisse, ita docet Bar. in d. l. eos, nu. 4. intelligendo vt dicam ego in d. caut. 280. nu. 6. particularem ibi de hac re cautelam tradens: Et hæc quoad correctionem, quæ in eadem instantia fit, & inter easdem partes.

16 Quandoque † autem (& est secundus principalis casus) testis in iudicio ab eo varius est, quod extra iudicium dixerat, & tunc si primo extra iudicium vnum dixit, & mox in iudicio aliud, secundum Bartol. in d. l. eos, nu. 4. punitur tanquam falsarius, quæ quidem Bartoli opinio communiter damnatur, iuxta eas authoritates, quas late adducit Clar. d. q. 53. versic. Primus casus. quibus adde Pract. Papi. in for. opp. contra test. in verbo, ac etiam varii, sub num. 2. & nu. 3. quem refert Laur. Chircou. in 3. cent. com. opin. littera. T. nu. 14. conclu. 83. sed saluando Bar. dicit eius opinionem posse procedere Clar. d. q. & d. ver. ad finem, quando etiam cum iuramento extraiudicialiter primum dictum receptum esset, quod & dicit additio in meo codice ad eundem Bartolum ibid. littera E, Boss. in d. tit. de oppo. cõ. test. sub nu. 3. ad fi. ac Rol. à Valle post eos, quos allegat cõs. 40.

17 nu. 9. cum seq. vol. 1. † si vero postquam in iudicio quid dixit, aliud mox extra iudicium ait, statur primo dicto, secundum Bartolum, d. l. eos, & d. nu. 4. Pract. Pap. in d. verbo, ac etiam varii, sub d. nu. 2. vers. secundo autem casu, & communem sentit Gratus cons. 59. num. 26. lib. 2. Menchi. controuers. vsu frequentiũ, cap. 32. post n. 3. quos refert Iulius

18 Clar. d. q. 53. vers. secundus est casus, † Quod dicto loco procedere secundum communem sententiam ait Clar. etiam si in mortis articulo quis iudicialem reuocaret testationem, quæ fuit Bartoli doctrina in l. si quis in graui. §. 1. in

19 fine, ad Syll. † Verum quatenus dictum est supra, quod ex primo dicto extra iudicium cum mox in iudicio aliud quis dixerit, non punitur de falso, sed iudiciali dicto statur, aduerte, quia illud iudiciale dictum debilitatur, vt communis est opinio per Boss. relata in d. tit. de oppos. con. test. sub numero 3. & late quoque ad id alleg. authoritates Roland.

20 d. consil. 40. nume. 11. † Ideo quando extra iudicium de aliquo facto, de quo in iudicio deponere debes, interrogaris, cautus sis, vt taceas, & respondeas, quod cum in iudicio fueris, dices id, quod tibi videbitur, ad quam cautelam Bartoli dicta conferunt in d. l. eos, num. 8.

21 Postremo † quandoque testis in vno iudicio eius contrarium dicit, quod in alio iudicio dixerat, & tunc vti falsarius punitur, vt per Bar. d. l. eos, sub d. nume. 4. & idem per

Clar.

Clar. qui rationem adducit in d.q.53. versic. Tertius est casus, quia vtrumque dictum est iuratum, vbi communem asserit. † Sed quæro, quod dictum attendatur, primum ne, 22
an secundum? Quidam dixerunt, quod ex quo apparet, quod in altero dicto talis testis est falsus, ei non creditur neq; in vna, neque in alia causa, & hanc ait esse communem opin. Ruin. cons. 75. post numer. 8. lib. 1. sed Felin. in c. cum in tua, vers. secunda conclusio, extra de testib. quem refert Boss. in d. tit. de oppos. contra test. num. 5. tenet, quod primo stetur dicto, quod & visum fuit Claro d.q.53. d. vers. Tertius (est casus, post Alciatum de præsump. reg. 2. præsump. 29. num. 7. communem asserentem, & rationem ibi Clarus assignat. Quia cũ ex primo dicto parti iam sit ius quæsitum, non debet illud ab ea sine eius culpa, vel facto auferri posse. † Dicit tamen primum illud dictum quoad pro- 23
bationis fidem debilitari, quod ait Boss. d. titu. de oppos. contra test. sub numero 6. † Verum vt quis in vno articulo 24
productus, quique super eodem articulo in causa alia producitur, caute absque falsitatis, & contradictionis timore deponat, consilium tradit Bar. in d. l. eos, numero 6. Quod dicat: Dico me tantum scire, quantum in alia causa asserui. vel, dico, quod in alia causa dixi; † sed si Iudex tale non 25
admittit dictum, consilium tradit, quod testificationes primas sibi prius exhiberi petat, vt de dicenda veritate informari queat; cautiorem insuper testem reddit Bart. dicta l. eos, num. 7. † vt etiam si Iudex dictum legat, ipse te- 26
stis addat, quod si apparet, se aliter modo dixisse, seipsum ad primum dictum, quo tempore melius recordabatur, redigit, & ita eum sequitur Boss. d. titulo, de oppos. contra test. num. 8.

CAVT. CCLXIX.

De testium, qui inuiti testimonium dicere non compelluntur, depositione, vt eorum testimonium inuitum habitum non videatur.

SVMMARIVM.

1 *Testimonium qui inuiti dicere non cogantur, remissiue.*
Si autem tales sponte, volentesue deposuerint, consilium datur, quomodo deponant, ne inuiti deposuisse videantur, num. 2.

1 TEstes † nonnulli inuiti testimonium dicere non compelluntur, vt sunt hi, de quibus in l. 4. & in l. inuiti. ff. de testi. sed si volentes deponant, vt fidem faciant, consiliũ
2 illud adhibendum est, quod † scilicet in scriptis redigatur, eos ipsos voluntarie deponere, alias autem eorum non valerent dicta, quia præsumerentur inuiti testificari, vt per Nell. de testibus, ver. qualiter, num. 96. per tex. in l. non videntur data. §. 1. ff. de reg. iur. quod etiam consilium tradit Bar. in auth. præsbiteros, nume. 3. C. de epis. & cleric. & de facto Pisis obseruasse dicit: supradictamque fiendam protestationem, quod tales testes sponte deponunt, tradit Io. And. in add. ad Specul. in tit. de teste, versic. de testium cõpulsione, in princ. in verbo, admittuntur. littera A, motus ex d. auth. præsbiteros.

CAVT. CCLXX.

De testibus secundum interrogatoria examinandis.

SVMMARIVM.

1 *Testes super interrogatoriis examinari debent, & si iuxta ea non responderint, quæ ibi articulantur, producenti non proderunt.*
Quod tamen attende vt in prox. seq. caut nu. 1.
Ideo parti consilium datur, quod interrogatoriorum copiam sibi fieri petat, postquam ea in actu ante interrogationem redigi curauerit, ad hoc vt videri possit, an secundũ interrogatoria fuerint examinati, n. 2.
Quod declaratur, nu. 3.

4 *Inter-*

4 *Interrogatoriorum copia parti fieri non debet, ne testes subornet.*

TEstes † super interrogatoriis examinari debent, & si 1
secundum ea non responderint, quæ ibi articulantur,
producenti non prodeRunt. † Ea propter pars sit cauta, quod 2
ante interrogationem interrogatoria in actis redigi, &
copiam sibi fieri petat, vt sic videri possit, an secundum interrogatoria
testes examinati sint. Nell. de testi. versi. qualiter,
numero 99. † Sed circa hanc cautelam aduerte, quia 3
pro parte testes producente cautela hæc Nelli non apponitur,
Nam ei interrogatoriorum copia fieri non debet,
ne forte testes subornaret, vt tradit Panorm. in pract. capitulo.
84. numero nono, glossa & Canon. in capitulo,
præsentium, extra de testibus, in sexto, Imo. & alii in
capitu. per tuas, extra eodem. Ias. in l. prima, numero 16. ff.
si certum petatur, & ibidem Ripa, numero 40. ac Iacob.
Mandellus, numero 79. post alios, quos ibi allegat, idem
tradit Marã. de ord. iud. par. sexta, versiculo, septimũ membrum
iudicii, in fine, & in versiculo, septimus actus est interrogatoriorum
productio, nu. 3. & Franc. Marcus, decis.
748. num. 3. parte prima. Circa autem cautelam hanc attende,
vt statim in sequenti cautela dico.

CAVT. CCLXXI.

De testibus repetendis, qui secundum interrogatoria partis non sunt examinati.

SVMMARIVM.

1 *Testes qui secundum interrogatoria non fuerint examinati, pro non receptis habentur, non ipso iure, sed parte opponente.*

Et consilium datur parti ipsi contra quam testes producti sunt, quod testes ipsos tunc repeti faciat, quod & post processus publicationem fieri conceditur, numero 2.

Istud tamen consilium quando locum habeat, declaratur, nu. 3.

4 *Delictum non præsumitur*
5 *Lex multum de iudice confidit.*
6 *Testium examinis si opponatur, quod omissa interrogatoriorum forma recepti sint, & ideo pars eos repeti dicat, quid agere ille debeat, qui eos examinandos produxit.*
9 *Actorum non præsumitur pluralitas.*
Et parti acta producenti sufficit negare plura esse acta, & si aduersa pars plura esse prætendat probare debet. num. 8.

TEstes modo in præcedenti cautela dicebam super interrogatoriis examinari debere, alioquin, si in eorum interrogatione interrogatoriorum omittatur forma, pro
1 non receptis haberi. † Veruntamen id ita est attendendũ, vt parte volente, cum (vt dictum est) non fuerint examinati, pro non receptis habeantur, alias autem examen non inualidatur, vt per Maran. de ord. iud. parte 6. versic. incip. septimus actus est interrogatoriorum productio, numero 4.

2 Ideo consilium esse potest, † vt pars, quæ viderit testes iuxta eius interrogatoria non esse examinatos, repeti faciat super ipsis interrogatoriis, quod etiam post processus publicationem licebit, ex Maran. ipso dicta par. versiculo,
3 incip. septimum membrum, &c. num. 19. & dicto versi. septimus actus, dicto num. 4. † quod tamen declarat Nell. in eius tracta. de testi. versiculo, qualiter, numero 99. ibi, & est vtile, vt fieri possit, cum dolo, vel malitia, aut negli-
4 gentia interrogatio prædicta omissa sit, & id scitu vtile est pro parte altera. Quia † cum delictum non præsumatur. l. merito. ff. pro soc. cum similibus, & maxime si Iudex in-
5 terrogauerit, † de quo lex multum confidit, capitulo, bonæ, infra de elect. ille, qui repeti facere voluerit, dolum,
6 vel malitiam, aut negligentiam demonstrare debebit. † Ex prædictis igitur pro eo qui testes produxerit, consilium erit, vt neget, malitia, dolo, vel negligentia talem esse prætermissam interrogationem, nam ex hoc parti aduersæ affirmatiuam probandi onus incumbet;
7 sicut & † quia actorum non præsumitur pluralitas, vt per gloss. in le. omnium, in verbo, comprobetur. Cod. de testa.

testa. & per Salic. in l. 2. C. de erro. aduoc. † parti acta producenti negare sufficit alia esse acta, &, si aduersarius plura esse prætendat, id probare tenetur, vt per glos. in l. cum de lege. ff. de prob. & per Aym. Crauet. in tract. de antiq. tem. in loco, quem ad hoc suprà allegaui, caut. 253. num. 26. 8

CAVT. CCLXXII.

De ætate per testes probanda, tam de veritate, quàm per aspectum.

SVMMARIVM.

1 *Aetatem maiorem facilè testes deponere possunt, minor autem ætas difficillimè probatur.*

Consilia tamen traduntur, quibus minor ætas per testes probetur, num. 4. & 10. & sub nu. 17. versi. matris.

Ac quomodo testes in eorum examine se gerant, num. 8. 9. 11. & 15.

Atque ex aduerso consilium traditur, quomodo ex præiudicatis consilium vnum destruatur, nu. 17.

Hæc pariter ætas siue maior, siue minor quomodo per aspectum probetur habes num. 18. 21. & 22.

2 *Non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse.*

3 *Natiuitatis punctus est primus terminus, à quo ætas incipit.*

5 *Obstetrices si in examine dixerunt quem esse 14. annis minorem, & interrogatæ quomodo sciant, responderunt, quia eum nasci viderunt, & à natiuitatis tempore, vsque ad præsentem diem non cucurrerunt perfectè anni 14. verum interrogatæ quo anno natus ille fuit, dixerunt se nescire, An ætas talis probetur? dicitur, quòd sic, & quæstio disputatur, numero 6. & 7.*

6 *Principium, à quo sit facienda dinumeratio ignorans, dinumeratam quoque ignorat.*

7 *Testium dicta intelligi debent, ne sibi contraria sint.*

15 *Vicini, & consanguinei rectè non deponunt ex eorum vicinitatis, vel consanguinitatis prætextu, si ageretur*

de probãdo vter ex duobus gemellis primo natus sit, quod bene obstetrices probare possunt.

14 *Vicini, & consanguinei longè debent esse ætate maiores eo, de cuius agitur probanda ætate.*

16 *Vicini, & consanguinei præsumuntur scire facta eorum vicini, & consanguinei.*

Limita non habere locum in his, quæ clàm, & secretè occurrunt, num. 12.

19 *Iunior quantò est aliquis, tantò minor requiritur excessus, & quanto est aliquis senior tanto maior requiritur ad eius ætatem discernendam excessus. Iunior enim citiùs, quàm senior aspectum mutat, numero 20.*

23 *Ætatis modica distantia, quæ secundum communem hominum peritiam percipi nequit, iudicis arbi. vel eorum, quibus ipse committeret, relinquitur dignoscenda.*

1 TEstes † super ætate maiori facilè deponere possunt, videlicet, quod quis sit annis 25. maior vel similiter; Nam si dicunt vidisse talem viuentem iam sunt 25. anni completi, & modò viuat, de necessitate sequitur, quòd talis ille sit vigintiquinque annis maior. Sed in minori probanda ętate, veluti quod quis sit vigintiquinque annis minor, vel similiter, magna est difficultas, quia si testes deponerent, se talem viuentem vidisse à 24. annis vel similiter tantùm, citrà, non sequeretur propterea, quòd talis esset annis 25. minor, quia posset esse, quòd & antequam eum
2 viuere vidissent, in humanis fuisset; † Vnde non probat hoc esse, &c. l. neque natales. C. de prob. & l. non hoc. C.
3 vnde legit. † Siquidem primus, à quo ætas incipit, terminus est natiuitatis punctus, qui modicus est, & non clarus; actus enim parturiendi, vt neminem latet, in occulto fieri assolet, & ideo Bar. in l. de ætate, sub numero 7. ff. de minor. cons. tradit, quibus minor ætas probari tam per testes de veritate deponentes, quam per aspectum valeat:
4 Per testes quidem de veritate; vt † scilicet per obstetrices, si potest, probatio fiat. quæ asserant, quòd partus tempore interfuerunt, & puerum de ventre exeuntem viderunt, allegat

legat l.3 §.duæ.ff.de Carb. edic,& notari inquit in l.2.super verbo.ætates.ff. de fer. quam sane probationem indubitatam inquit,si haberi possit; qua de re Bar. sub dicto numero 7.versicu.sed iuxta hoc, quæstionem inducit, quam aliàs in facto habuisse asserit.† Si interrogatæ obstetrices, 5
& examinatæ dixerũt quem esse quatuordecim annis minorem; Interrogatæ autem quomodo sciant,dixerũt, quia cum nasci viderũt,& à natiuitatis tempore vsq; ad præsentem diem,non cucurrerunt perfectè anni 14. Verùm interrogatæ,quo anno natus fuit ille,dixerunt se nescire, An ætas talis minor p obata sit.prima enim fronte videri,quòd non,inquit, Bar. † Quia principium,à quo sit facienda dinumeratio,ignorans, dinumerationem quoque ignorat, 6
& allegat Bar. l. non facilè,in prima col.ff. de grad.affinit, sed forsan Barto.allegare voluit l. Iuriscon sultus, in prima col.ff.eod.quæ lex melius facit in illis verbis, nam quoties quæritur,&c. sed contrarium ipse Bar.determinat. † Quia 7
testium dicta intelligi debent, ne sibi contraria sint, c.cũ tu,extrà.de testi.& c.quibus,in prima const.Cod.& ad hoc etiam vide Ang.& Imo.in l.2.§.item Labeo.ff.de aqua plu. arc.quam tamen conclusionem intellige iuxta ea,quę tradidi in Cautela 267.cum sequẽ. Etenim cùm testis dixerit, scio quòd ab illo natiuitatis anno vsq; ad præsentem diem facta computatione, non sunt 14. anni elapsi, quotitatem anni intellexisse videtur,dinumerandam à dicto natiuitatis pueri tempore; Cum verè interrogatus quo anno natus est,dixerit,nescio,intelligitur,Nescio dinumerare quotitatem dicti anni natiuitatis pueri per dinumerationem natiuitatis Domini nostri; Quasi dicat, nescio quot anni sint à Domini natiuitate,scio tamen quotus est annus à natiuitate pueri huius, de quo agitur;& Breuiter Bar.dicere vult,ꝙ illud scio,ad pueri refertur natiuitatem, illud autẽ nescio,ad Domini natiuitatem,quæ verba testem suspectũ non reddunt,nec contrarium; porrò communem esse intellectum,& verum inquit Bar.vt quando quis interrogatur,quo anno quid factum est,intelligatur quo anno natiuitatis Domini,vt in Auth.vt præp. nom.imper.in prin.& not.in l.in causis.C.de accusat.& ideò facilis concordia videtur, vnde etiam ad probandum admittendus est testis,

prout ibi Bar. præsupponit, pro quo faciũt tradita per Boss. In tit. de oppos. con. test. nu. 11. & quę ego in prædictis meis cautelis dixi: Idque maximè procedit hoc in casu in hisce mulierculis obstetricibus, quæ vt plurimum hanc à nati-
8 uitate Domini dinumerationem ignorant. † Cautius tamen erit, & omnino meo iud. tutum, si illi, ad quorum instantiam talis de ætate esset, fienda probatio, casu, quo eo, anno, quo natus est puer, notabile quid occurrisset, obstetrices admonerent, vt de tali notabili eo anno secuto tunc mentionem facerent, cum ita, vt suprà dictum est, interrogarētur, licet enim anni Domini dinumerationem ignorarent, ex eo tamen notabili non minus, quã ex tali, à Domini natiuitate, dinumerat. ætas probaretur; Prout & in simili Bar. in d. l. de ætate, sub d. num. 7. consilium tradit, de quo & Mar. de Fano in l. etiam. ff. de prob. ac Borgn. Caual.
9 de tut. & cur. sub num. 296. † quòd quando testis de pueri quidem natiuitate recordatur, sed non de annorum quotitate, seu numero, aduertatur, an notabile quid eo anno secutum erit, quia sic ætas facilè probabitur, & hæc quò ad obstetricum probationem sufficiant; sed si obstetrices haberi non poterunt, compatrum iuuabit testimonium, vt habes penes Borgn. Cauale. vbi suprà: & Bar. in d. l. de ætate, sub d. num. 7. aliud tradit consilium, de quo etiam idem Bar. in l. minor 25. an. adito præs. num. 6. ff. de min. & in l.
10 pro emptore. §. si à pupillo, sub nu. 6. ff. pro empt. † Quod probatio hæc per consanguineos, vicinosue fiat, qui dicãt,
11 quòd tali tempore natus est talis; † & si interrogētur, quomodo sciant, docet, quòd dicant, se scire, quia vicini, & cõsanguinei sunt. Ad hoc etiam vide Doct. per Cæphal. præstantissimum allegatos cons. 466. num. 41. Qui etiam si tempore, quo interrogantur, vicini non erunt, sed tamen tempore quo ille, de quo agitur, natus fuit, vicini erãt, poterunt sic deponere, vt quomodo sciant, interrogati, respondeant, quia tunc vicini eramus, cum talis natus est. Nam agitur dũtaxat de tempore eo primo natiuitatis probandæ; Idque de responsione ista, quia sumus, vel eramus vicini, procedit in casu isto, de quo loquimur, quoniam à communiter contingentibus consanguinei, & vicini talia
12 scire solent, secus autem † esset in his, quæ secretè, & clàm con-

contingerent, quorum non præsumeretur vicinos scientiam habere, prout tradunt Alexan. in l. 1. & ibi Dec. nu. 16. in prima lect. & in vlt. lect. nu. 57. ff. si cer. pet. ad quod etiam vide Menoch. & quos citat in tractat. de recuper. rem. 16. num. 42. Ideoq; † si ageretur de probando vter ex gemellis duobus primogenitus esset, isti vicini, vel consanguinei rectè non deponerent, cum admodum difficile sit cognitu ille primus parturiendi actus, primusque ad hanc lucem exeundi punctus, quem benè obstetrices noscere possent, & super eo testari, iuxta tradita per Fran. Marcum decis. 168. num. 1. parte 2. & per hæc intelligit etiam. † quod vicini isti, & consanguinei longè debent esse maiores, & eo de cuius agitur probanda ætate, quia si essent ætate minores, fatuum esset eos ad testimonium produci. Similiter † dum interrogantur pariter, vt suprà, testes vicini, aut cōsanguinei, addant, postquàm suos se esse consanguineos, vel vicinos dixerunt, & etiam ante diem illum publicum, notoriumque inter vicinos, & consanguineos erat, quòd talis filium talem non habebat, & illo tempore notorium esse inceperit, quòd tali talis filius natus erat, & hæc sufficere inquit Bar. d. in loco; † Quoniam præsumptio est vicinos, & consanguineos id scire. l. filium. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. & l. de tutela, & ibi Bar. idem. C. de in integ. restit. ac faciunt tradita per ipsum Bartol. in dicta leg. 1. nume. 15. & per Doctor. ibi. ff. si certum pet. Verùm ex aduerso, † vt isti vicini, vel consanguinei ad hoc in testes producti non probent, pars iudici notum facere potest, eos tempore, de quo deponunt, abfuisse, vt per Felin. in c. quoties, post princip. ex. de testi. qnem ad hoc allegat addit. ad Bar in d. l. de tutela, in verbo, ætatem, litera. B. Bar. idē tradit in l. is potest, sub num. 16. ff. de acq. hæred. Dec. consil. 64. sub num. 5. vers. quod autem, & cons. 445. nume. 36. vbi num. 35. tradit etiam, quòd consuanguinei præsumunrur eorum consanguinei ætatis conscii. Matris itidem & patris testimonium filii probabit ætatem. dict. l. etiam. ff. de prob. Specu. in titu. de teste. §. 1. sub nume. 4. versic. 3. mater, Cæpo. cons. ciu. vlt. sub nume. 32. Capella Tholos. q. 3. Menoch. de arb. iud. lib. 2. casu 116. nume. 3. qui & nu. 4. ait patris librum in quo natiuitatis scriptus est dies, ætatem

Margin numbers: 13 (beside "16.num.42. Ideoq;"), 14, 15, 16, 17

probare, ex Curt. Iun. cons. 118. num. 8. Soc. Iun. cons. 3. nu. 10. lib. 2. latè Crau. de ant. tem. 8. part. primæ par. prin. nu. 34. Et seq. qui declarat, quòd si pater viuit, librum cum eius iuram. semiplenè probabit, si mortuus est, idem erit, quia mors loco iuramenti est; non tamen (inquit) probat, cum pater contra filium litigat, ex Bal. cons. 19. lib. 5. Declarat Borg. Caual. de tut. & cur. nume. 293. & 296. id probari per tutelam, vel curam datam à iudice etiam contra tertium & per librum baptismi. Audistis igitur quomodò per testes, de veritate deponentes, ætas probetur. Quas omnes prædictarum personarum, & formarum probationes tu, si possibile sit, ad abundantem cautelam, & pleniorem probationem coniunge. Quomodo autem per aspectum probetur, docet idem Bar. in d. l. de ætate, numer. 3. Qui dicit,
35 † quòd quandò hoc pacto ætas in iudicium deducitur probanda per Iudicem fiat, hæc enim ætatis per aspectum cognitio iudicis arbitrio multum relinquitur. d. l. minor 25. ann. adito præside. ff. de min. 25. ann. & ibi claré Alber. vbi nec dissentiunt Bar. & cæteri, Bald. in rub. C. de prob. in fi. & cons. 19. lib. 5. Gram. decis. 48. num. 18. Mars. in l. quæstionis modum, num. 1 ff. de quæst. Menoch. de arbit. iud. lib. 2. d. casu. 116. in princ. & casu sequen. nu. 2. qui ibid. subdit, quòd iudex hominis facie diligenter inspecta, considerata membrorum qualitate, parentum conditione, & loco, vnde natus est. iudicabit cuius ætatis is est, de quo quæritur: quod non modo locum habere in ætate iuuenili ait, sed etiam in senili, vt Bar. in l. 2. C. de men. valid. lib. 12. & eum est secutus Gramma. d. decis. 48. num. 16. & alia circa id tradit consideranda ipse Menoch. d. casu 116. nume. 3. & sequen. vbi omnino vide. Et hæc de iudice procedant, cum viuit is, de cuius ætate agitur. Quid modò si forensis quidā mortuus sit, & expediat, quòd eius probetur ætas? Iudex non potest arbitrari; quia mortuus ille est. Nec alias habes in promptu probationes, quibus de veritate liqueat secundum ea, quæ tibi superius dixi, de obstetricibus, & de similibus aliis traditis probationibus; quid agēdum? Dic, quòd per testes, qui eum cognouerunt, probare poteris, vt tradit Bar. in d. l. de ætate, sub numero octauo, versic. Quid enim. Vnde ipse num. 19. admonet quòd testes, siue quem

esse

esse tot annis maiorem, siue minorem attestentur, eorum dicta ad eum referant excessum, siue distantiam; ex qua concludēter appareat, talem tantæ fuisse ętatis maiorem, vel minorem, & talis illa sit distantia, quæ secundùm communem hominum intellectum ab ętate, de qua agitur, discerni possit: Ponit autem ipse Bar. vbi facilè videre potes, quænam sit inter ætates illa distantia, siue excessus, qui communiter cognosci possit; Atque breuiter docet, quod † quanto quis est iunior, tanto maior excessus requiritur, 19
& quo senior est aliquis, eò minor exigitur excessus; † quo- 20
niam iunior citiùs, quàm senior aspectum mutat, allegat Bar. l. 1. §. de inspiciendo. ff. de ventre inspic. quem quidem §. longum admodum facit Bar. nam ad id probandum, quod ipse dicit, descendendum est in eadem l. 1. vsque ad §. is, apud quem educatur; Exemplum habes penes ipsum Bar. & ideò hic ego non pono; & circa hanc per aspectum ætatis probationem vide etiam Beroum in consilio 180. numero 4. libro primo. † sit igitur in his cautus, & circum- 21
spectus Aduocatus, An testes in hoc casu probandæ ætatis, inuenire possit, qui secundùm distantias, vel excessus illos communiter cognoscibiles iudici notum faciant, quē tantæ fuisse ætatis aut maiorem, aut minorem: sit etiam cautus, nè testes inducat, qui affectatè deponant; Ipse enim 22
aduocatus, & testes ipsi pedem in ligone, vt aiunt, percuterent; Pone enim, quòd quis esset annis quidem 25. maior, sed vigesimum sextum, aut vigesimum septimum annum tantùm attingeret; ille excessus, secundum Bar. non est cōmuniter cognoscibilis; & ideò si testes ad inducendā concludentem probationem, quēm annis 25. maiorem fuisse deponerēt, eum ex communi aspectu videri 30. annis maiorem, qui excessus secundum Bartolum est à 25. annis ad eam ætatem communiter cognoscibilis, fortè de falso conuinci possent; Ideoque cùm tam modicus est excessus, ad similem probationem recurrendum non est; Nō enim vnquam testes deponere possent, talem videri 25. annis maiorem, quia ex aspectu demonstrat ætatem annorum 26. aut 27. nam, vt dixi, modica illa distantia non facit mutationem, quæ secundùm cōmunem hominum peritiam percipi queat. Hoc autem † in casu, si uiueret ille, de cuius 23

ætate quæritur, Iudex, vel illi, quibus ipse committeret, non testes prædicti iudicare deberent, prout tradit Bar. in d. l. de ætate, sub num. 9. versic. Nunc ad propositum.

CAVT. CCLXXIII.

De testibus in instrumento non ascriptis contra ipsum instrumentum producendis.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum impugnantes testes in eo non ascripti quomodo debeant deponere: Et si testes de contractus tempore non recordentur, quid agendum sit, num. 2.*

Pluralitas actuum licet regulariter non præsumatur, vitandæ tamen contrarietatis gratia præsumitur, sub num. 1. vers. sicq; habes.

3 *Testes non ascripti in instrumento ad illud reprobandum, quot requirantur, remissiuè.*

1 TEstes † in instrumento non ascripti contra instrumẽtum deponentes asserere debẽt se dicto loco, & tempore, quo contractus fuit celebratus, præsentes fuisse, aliàs eorum non congruet probatio, quia alio loco, alioq; tempore diuersi potuerunt fieri contractus, ac diuersi tenoris, vt per Bar. in l. 1. §. si quis neget, num. 13. ff. quem. test. aper. & in l. in exercendis, num. 16. C. de fide instrumen. ad idem vide Bar. in l. 2. & ibi Bald. & Doct. C. de bon. poss. sec. tabu. Bar. in l. hæredes palam, num. 6. & Doct. ibi ff. de testa. Bal. in l. si binæ. ff. de iniusto, rup. & irri. fac. test. Alex. in cons. 105. vol. 2. Abb. in ca. cum Io. num. 6. & quos ibi refert Seb. Sap. ad eum, in verbo, vbi testes, ex. de fide instru. & Thom. Gram. cons. crim. 57. num. 10, sicque habes, quòd licet aliàs actuum pluralitas non præsumatur. c. in præsentia, §. verum, 2. ex. de prob. tex. est, & per eum glos. in l. omnium, in verbo, comprobatur, & ibi Bar. num. 4. C. de testam. Salic. in l. 2. C. de erro. aduoc. Ias. & alii quos refert, in l. 2. num. 7. & 8.

& 8. ibique Dec. nume. 4. C. de bon. possess. secun. tabu. & idem tradit Ias. in l. non hoc, sub num. 12. vers. tamen cōtra istam decis. C. vnde legit. Istud tamen euitandæ contrarietatis gratia fallit, vt habes ex Doct. supra citatis, & maximè ex Dec. in d. l. 2. num. 4. C. de bon. poss. secun. tab. & pro fallentia ista facit tex. in ca. cùm tu, ext. de test. & materiam istam contrarietatis vitandæ latè tractaui suprà cau. 267. Verùm † si testes non benè de tempore recordarentur, idē 2
Bar. dict. §. si quis neget, & in d. l. in exercendis; remedium assignat, quòd eos producere volens verificari curam habeat, quomodo contractus ille semel tātùm fuit inter partes celebratus, & si pars hoc fateretur, dicta testium reprobantium de necessitate concluderent, etiam si de tempore minimè recordarentur, & pro hac cautela alllegat idem Bar. d. ca. cum Ioannes, ex. de fide instru. istud etiam consilium tradere videtur Bar. in d. l. hæredes palàm. sub nu. 6. & in d. l. 2. num. 2. C. de sec. tab. & de quo cons. vide Alexan. cons. 4. col. 3. & d. cons. 105. col. 2. vol. 2. ac in d. l. 2. in fine. C. de bon. pos. sec. tab. & Abb. in d. c. cum Io. sub d. num. 6. ac Gramm. d. cons. 58. sub d. num. 10. & nu. 11. Quot † autem 3
testes ex his, qui instrumento non sunt ascripti ad ipsum reprobandum instrumentū requirantur, vide penes Doct. in d. ca. cum Io. in d. §. si quis neget, & in d. l. in exercendis, Doct. in c. tertio loco, ex. de probat. Ioan. de Anan. consilio 48. Alexand. consil. 47. volum. 5. plenissimè Lanfran. in cap. quoniam contra instrument. productiones, nu. 26. vers. Quæro nunquid instrumentum, & ibi ad eum Bened. Va. in vers. per quo testes. vide etiam Soc. cons. 143, num. 12. volum. 1. tetigi ego supra in caut. 120. sub num. 3. & per totam eā cautelam docui quomodo fiat, vt duo testes in instrumento non descripti ipsum instrumentum reprobent, necne.

CAVT. CCLXXIIII.

De mutuo facto probando.

SVMMARIVM.

1 *Mutui causa agens si testes producat, qui de mutui tantum confessione deponant, nihil agit. Ideo consi-*

lium traditur qui sint producendi testes, & quomodo mutuum probent, num. 3.

2 *Procurator ad solutionem recipiendam datus, vel mutuum, si tantum se recepisse confitetur, mandantem non ligat.*

1 Testes † producens ille, qui ex mutuo agit, si testes ipsi solummodò deponant de mutui recepti confessione nihil agunt; nam reus absolutione tunc dignus est, tanquã testes contra agentis intentionem dixerint, vt per Specul. in tit. de testibus. §. primo, vers. sed pone egi contra te, numero 66. Ratio est quia aliud est deponere de receptionis confessione, & aliud de vera receptione ac numeratione, iuxta ea, quæ tradunt Doctor. in l. 2. in fine. ff. si certum petatur, & secundùm id quod habetur in l. si ex cautione C. de non num. pecun. cum similib. ac vt per Bart. in l. si debitorem. ff. de nouat. atq; in l. à diuo Pio. §. sed si emptor, sub num. 6. ff. de re iudic. in quibus etiam locis habetur in si-
2 mili, Quòd † procurator ad solutionem, mutuumuè recipiendum datus, si tantùm se recepisse confessus fuerit, mãdantem non arctat: cuius rei latè ego tractatum feci suprà caut. 112. incip. Procurator mandatum. vnde hic non insi-
3 sto vlterius; Ideò consilium est † vt qui tali casu testes producit, caueat, quòd dicant, se vere dari, ac numerari vidisse iuxta consilium à Bart. traditum in casu procuratoris, in d. l. si debitorum.

CAVT. CCLXXV.

De testibus etiam post didicita testificata super antiquis capitulis producendis.

SVMMARIVM.

1 *Testes post didicita testificata super anterioribus capitulis produci nequeunt.*

Limita, vt num. 7.

Et consilia habes, quibus testes, didicitis etiam testificatis, super prioribus capitulis producere valeas, num. 2. 3. 4. 5. & 6.

Clausu-

Clausula, ex certa scientia, idem operatur, quod clausula, non obstante, sub num. 3. vers. Quae quidem.

TEstes † regulariter post dicta testificata super anterioribus capitulis produci non possunt, etiam in appellationis causa, ob subornationis timorem, vt est tex. & scribentes ibi, in auth. qui semel. C. de probat. & per text. ac Docto. in c. fraternitatis, extra de testib. in quibus locis Doctor. ipsi plenè materiam hanc tractant, & tradit Maran. de ordine iud. in 2. parte 6. partis principalis. vers. sextus actus, siue testium productio, num. 22. (loquor in ciuilibus, in criminalibus autem quid seruandum sit, vide penes Clar. in pract. §. fi. q. 61.) Socin. ad hanc regulam plures tradit limitationes, reg. 498. in quibus ipsius limitationib. consilia eliciuntur, quibus contra hanc regulam testes, publicatis etiam attestationibus, super antiquis capitulis, denuò produci valeant: primumq; consilium est, † vt ille, qui super antiquis capitulis post processus publicationem nouiter testes producere non potest, nouos testes (si potest, & vbicunque casus patiatur) producat ad antiquos aduersarii reprobandos testes de corruptione, vel de periurio, vt gl. esse ordinariam. 4. q. 3. c. canone, aliàs §. pater, vers. sunt aliqui testes, dicit Socin. in prædicta regula, fall. 28. mihi autem est hæc glos. in dicta 4. q. 3. capitulo, si testes, §. item si quis testibus vsus fuerit, in verbo, eorum. Pariter pro hac te adducit Socin. d. regula, & fall. Ang. in §. quia verò multi, Auth. de testibus. secundum est consilium, † vt à Principe super hoc expressa requiratur concessio, secundum Specu. in tit. de test. §. satis vtiliter, qui inscribitur, de attest. pub. versicu. 18. si Princeps, & in titu. de restit. in integ. §. vltimo, sub numero 4. vers. & concedo, ac Socin. prædicta reg. lim. 32. qui pariter allegat pro hoc Spec. & aduerte, vt Soc. dicto loco inquit, quòd hoc intelligitur, si Princeps rescriberet ex certa scientia. Quæ quidem clausula idem operatur, quod clausula non obstante, vt latè docet Gozad. cons. 62. sub num. 8. & ideò fac, vt in similibus dicta apponatur clausula, vel clausula non obstante; prout cum tali clausula, nō obstante, hoc in casu valere rescriptum; tradit Specul. dicto titu. de resti. in integ. in loco modo superiùs

citato:& pro hoc vide quæ dixi suprà in litera P. caut. 219. num.11. & in litera S.caute.255. num.16. Tertium est con-
4 silium,† vt inquiratur,an iusta aliqua de causa possit restitui quis ad hos producendos testes, quia publicatis etiam attestationibus,admittetur,qui iusta de causa,per restitutionem in integrum subueniendus erit, ex clausula generali,de qua in l. 1. ff. ex quibus ca.maior. & hoc secundum Innocen.in capitulo,intimauit,extra. de testibus, & Ant. de Butr.in dicto capit.fraternitatis,quos refert Soc.d.reg. lim.35.sed considera,quòd & hic timor potest sub esse subornationis, tamen acquiesco, quia decet, vt ex legitima causa quis restituatur,ad quod facit,quia etiam cum Princeps concedit timor subornationis esse potest, & tamen eius valet concessio,prout paulò ante dicebam. Quartum
5 est consilium,† quòd ille, qui testes super dicitis testificatis producere nequit,testium nomina iudici det,& se absentem faciat,in iudice enim subornatio non timetur, idque consilium ex Baldo habetur in l.ampliorem.(quæ est. l.fin.)propè fin.C.de appell.quod mirabile dicit Soc.in d. reg.limitat.fin.id autem reprobatum tradit Boss. in tit. de publ.proc.& testium,num.4.quod nec mihi placet,quia & hoc in casu adest subornationis timor.

6 Quintum & vltimum est consilium † vt, si quis magnã ab aliquo debet habere quantitatem,modicum in primis petat,vt videat,an testes de totius quantitatis veritate instructi plenè probent.quia mox si plenè probent, residuã etiam peti poterit,& testes,post visas illius modici attestationes, super reliquo denuò produci poterunt, quia cum rei ratione diuersa sit instantia, idest dum residuum petitur,rei iudicatæ in eo modico exceptio non obstaret in residuo petendo.l.cum quæritur,& l.seq.ff.de excep.rei iud. & de hoc consilio verba facit Bar.in d.auth.qui semel, nu-
7 mero 31. † denique autem publicatis etiam attestationibus,generaliter super antiquis capitulis testes denuò produci possent,quotiescunque legitime in iudicio constaret subornationis cessare timorem,illud enim timore subornationis prohiberetur,vt colligitur in tex.d.authen.at qui semel,& per eum tex.ita dicunt ibi scribentes omnes.& in d.c.fraternitatis. Cessante igitur subornationis causa, &

timore,

timore,cessare quoque debent ipsius subornationis timoris effectus,argum.l.adigere,§.quamuis.ff.de iure patron. cum similib.

CAVT. CCLXXVI.

De suspicione testis in actis scribenda.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis relinquitur arbitrio nunquid testi sit fides adhibenda, necne.*

Consilium tamen datur, quod suspicionis causam, propter quam testis minuitur fides, Iudex in actis scribi faciat, quoniam acta quandoque in appellationis causa examinantur, num. 2.

TEsti † vtrum fides adhiberi debeat, vel non, in iudicis est potestate.l.testium.§.ideoque.ff.de testib. Bart.in l.Lucius,num.3. ff.de infam. quia tamen quandoque acta sunt in causa appellationis examinanda, consilium est, † quod suspicionis causam, propter quam testis fides minuitur, iudex in actis describi faciat, quod quidem consilium tradit Barto.in dicto §.ideoque, in principio. Apost. ad Bar.in dicta l Lucius, nu. 3. post apost.positam in litera C.in ver. tu magis, quæ incipit, adde, quòd si Iudex,& apost.in litera D. in verbo, clare. Tene menti, quia & causa apparere debet, ne posteà tu Iudex syndicatus tempore tenearis, vt & consulit Bar.in d.l.Lucius, in fine. 1 2

CAVT. CCLXXVII.

De testium infamia opponenda.

SVMMARIVM.

1 *Infamibus fides in causis criminalibus non adhibetur, siue sint iuris, siue facti infamia notati.*

Nonnullis tamen in casibus infames testes admittuntur, remissiuè. num. 2.

In ciuilibus autem infames infamia facti admittuntur, num. 6.

Consilium autem datur, quando, ne testis admittantur probationes, de infamia opponitur, qualis debeat esse hac oppositio, num. 4. & 5.

2 *Infames testes quibus in casibus cum tortura admittantur.*

1 TEstibus † infamibus regulariter in criminalibus fides non adhibetur, siue sint infamia iuris affecti, vt id omnes absque controuersia admittunt, prout inquit Pract. Conra. fo. 77. nu. 12. siue infamia facti notati, vt tradit Bar. in l. Cassius. ff. de senat. & in l. 1. sub num. 12. C. de sum. trin. communemq; esse opi. ait Albe. in tract. de testib. §. consequenter, nu. 7. & seq. vbi etiam dicit, quod ita communiter obseruatur: quem referunt Viu. inter communes opin. variorum, litera T. opin. 276. num. 1. Clar. in pract. §. fin. quæst. 24. vers. Item infamis, & Eman. Soar. in Thes. recep.
2 sent. litera I. num. 53. In casibus † tamen nonnullis admittuntur, siue infamia iuris, siue facti laborent infamia, sed cum tortura, prout tradit Boss. latè in titul. de tor. test. nume. 3. quem refert Clar. in d. §. fin. quæstio. 25. in principio.

3 Casus † autem quibus cum tortura admittantur, sunt puta in hæresis, & læsæ Maiestatis crimine, ac vbi delicti veritas aliter haberi non potest; tunc enim in subsidium tales admittuntur testes qui aliàs prohibentur, & hos casus enumerat Clar. in d. q. 24. vers. sciendum est, nonnullos etiam alios enumerat casus Ias. in d. l. prima, sub nume. 75. C. de sum. trinit. videlicet Sacrilegii crimen, fraudati cen-
4 sus, fraudatæ annonæ, & simoniæ. scias autem, † Quòd quando excipis ob infamiam testem non admittendum, non sufficit generaliter opponere, sed consilium trado, quod locum & commissi delicti tempus, ac circunstantias specifices, prout tradit Barto. in l. 3. §. lege Iul. nume. 4. ff. de testibus, quem ad hoc refert Ange. de malefic. in verbo, qui Iudex statuit, nume. 27. & communiter concurrunt scrib. vt scribit Boer. decis. 321. numero secundo, vbi nume. 3. ad-
5 uertendum dicit, † Quòd licet in oppositione ad testes exacta

exacta requiratur specificatio, loci scilicet, temporis, aliarumque circumstantiarum, diei tamen, & horæ non exigitur expressio, dummodo mensis, & annus specificentur, nisi modo dies, vel hora essent de substantia materiæ in articulis deductæ.

In † ciuilibus autem infamia iuris infames non admittuntur, sed infamia facti sic quidem, licet eis tanta non præstaretur fides quanta probo adhiberetur, vt per Bart. in d. l. Cassius. ff. de senat. in l. 3. §. duæ autem sunt causæ, nu. 5. ff. de Carbon. edicto. & in d. l. 1. C. de summa trinit. numero 12. & Ias. ibi à numero 65. vsque ad finem, vbi quoque tradit fallentias, idemque tradit Abb. in c. testimonium, extra de testib. dicens, arbitrio Iudicis relinquendum esse quantum ex hoc testis prædicti fides diminuatur, quodque inquit communiter receptum Lanfran. de Oria. in cap. quoniam contra, vers. testes, num. 74. & ibi Benedict. Vad. in addit. extra de probat. & de testibus istis de facto infamibus aliqua ponit exempla Orian. loco prædicto. similiter istam opinionem communem profert Eman. Soar. in suis communib. opinionib. d. litera, num. 51. 6

CAVT. CCLXXVIII.

De teste eo, qui diuersæ locutionis est, à loco, in quo deponit.

SVMMARIVM.

Testimonium eius admittitur, qui diuersam habet à regione, in qua testatur, locutionem. Quod intellige vt num. 2.

Et consilium traditur quomodo talis testis depositio recipiatur, num. 3. & 4.

TEstis † diuersæ locutionis, quàm regionis, in qua testatur, testari potest, 16. q. 7. cap. & hæc diximus, in gl. in verbo cognouisses: Cautus tamē sis, vt sano id modo intelligas: Quia † si diuersę locutionis testem examinandum 1 2

optaueris,cum examinari eo modo curabis, quo Iudex super eius dictum fundamentum facere valeat,alias eius dictum minimè valeret,cum testium dicta recipiantur,vt veritatis fidem penes Iudicem inducant, vt in Authen.de testi.in principio. Propterea Nell.in tracta. de testi.versicu.
3 Qualiter,num.89.consilium dabat, † quòd in his examinandis testibus duo interpretes,si possibile est, adhibean-
4 tur,vel vnus saltem,cum duo reperiri nequeant:† Quo casu notarium ipse Nell.dicto loco instruit,vt ita scribat:Talis testis iuratus, & examinatus super dictis articulis sibi lectis, pertalem iudicem, & me notarium declaratis, & interpretatis per talem interpretẽ, (si vnus erit interpres, & si duo erunt,ambo denominabuntur)ipsi testi,idem dixit,& respondit in tali sermone, & interpretato,& per talem interpretem, vel interpretes dicto iudici, & mihi notario declarato.

CAVT. CCLXXIX.

De religioso, regulari clerico in testem producendo.

SVMMARIVM.

1 *Religiosus obedientia subditus testis esse non potest, nisi in causis ecclesia sua, num.2.*
Vt autem talis testis esse valeat, remedium datur numero 3.
4 *Clericus in causa criminali pœnam sanguinis ingerente testis fit irregularis etiam si protestetur, num.5.*
Qui etiam clericus in criminalibus testimonium dicere cogi non potest, num.6.

1 TEstis † esse non potest religiosus quicunque sub obe-
2 diẽtia positus, nisi de eius licentia, cui subest, † In causis tamen ecclesiæ suæ testificari potest, vt per Spec.in ti.de teste.§.1.vers.Item excipitur,quòd est monachus,num.36. & per Nellum in tract.eod.versicu. Monachus, nume.22.
3 Erit igitur consilium, † quod volens in testem religiosum talem producere, licentiam à prælato impetret, de qua

qua in actis constet. Hic autem scias, † quod religiosus i- 4
ste, & clericus omnino à testificando in causa criminali abstinere debet, quando ipsa criminalis causa esset de his, in quibus sanguinis pœna ingeritur, nam ex tali testificatione vbicunque mortem sequi, aut membri mutilationem contingeret, irregularis fieret, vt tradit Clar. in pract. §. fi. quæst. 24. versiculo, vlterius quæro. † Quinimo etiam si 5
tunc protestaretur clericus, cũ testificatur, quod testimonium perhibere non intendit, ad hoc, vt sanguinis pœna reus puniatur, nihilominus si reus, contra quem testimonium perhibuit, pœna mortis, vel membri mutilationis afficiatur, ipse in irregularitatem cadet, vt communem ex Didaco recenset Clar. in d. quæst. 34. versic. Sed quid si clericus. Abstineat igitur, vt dixi, tunc clericus, nam † nec à 6
iudice cogi poterit, vt idem, d. quæst. 34. versicu. penult. tradit Clarus.

CAVT. CCLXXX.

De teste qui se incontinenti corrigit.

SVMMARIVM.

1 *Corrigere dictum suum incontinenti potest testis, quod intellige vt num. 2. & 3.*
Et ipsam conclusionem amplia vt nu. 5. Ipsamque ampliationem declara, vt nu. 6.
Testi autem se corrigere volenti, cons. datur, nume. 4. & 10.

7 *Testis varia & diuersa afferens testimonia in vna, & eadem causa, eodem tempore & coram eodem iudice, vt falsus punitur. quod limita vt num. 6.*

8 *Bona fides licet probanda non sit, quia in dubio præsumitur, est tamen alleganda.*

9 *Præscriptio si probatur, bona fides alleganda est, quamuis non probanda.*

TEstis † productus, & examinatus, in continenti, & 1
antequam partes alloquatur, dictum suum corrigere

potest, vt in §. quia vero multi, no. gloss. in verbo, non habebit, vers. Item quid si sponte, in Authen. de testib. & est tex. per quem ita tenent omnes, in cap. præterea, ibiq; per gloss. in verbo, incontinenti, & Doct. ext. de testibus cog.
2 Quæ † sane correctio tenet, siue fiat antequam notarius priorem scripserit responsionem, de quo per gloss. singul. in cap. apud misericordem. 32. quæstio. 1. quam dixit esse valde not. Alexand. in l. qui bona. §. si quis stipulatus, sub numero 6. ff. de dam. inf. & elegantem ipsam gloss. vocat Alex. ipse vbi etiã alias alleg. concor. in l. quicqd astringẽdæ, sub num. 10. de verb. obliga. & ibi etiam vide Ias. sub numero pariter. 10. Ias. in l. error, columna 2. C. de iur. & facti ignor. & Lanfran. in repe. cap. quoniam contra. versic.
3 testes, nume. 136. ext. de proba. Siue antequam iudicis exeat conspectum testis, seu partem alloquatur: nam & tunc secundæ statur depositioni, secundum Abb. d. capi. præterea, numero 12. vbi abunde declarat, quando testis dictum suum incontinenti corrigere dicatur, & Boss. in tit.
4 de tor. test. nume. 26. Ex † his igitur testis se volens corrigere sciat esse cautus quando se corrigat, ne alias in laqueũ
5 incideret. Præd. autem † correctio, seu reuocatio fieri permittitur, etiam si error non probetur, ideo testis dictum suum incontinenti corrigens de errore docere non tenetur, vt per Abb. & Felin. nume. 5. in cap. cum venerabilis, ext. de excep. Abb. in d. c. præterea, num. 4. Felin. in c. qualiter. 1. nume. 30. ext. de accus. Dec. in cap. causam, extra de appellat. col. 2. & Ro. cons. 70. col. 1. ac est gl. optima in c. fi. ext. de iur. in 6. & istam esse com. op. habes ex Doct. supra-
6 dictis. Verum † puto, quod licet error non sit probandus, tamen cum debeat saltem allegare testis, iuxta Bartoli mẽtem in l. eos, nu. 3. ff. de fals. quem sequuntur communiter scrib. ac ait Bossius in d. tit. de tor. test. sub nu. 26. Alioquin si neque esset error allegandus, conclusio præd. esset con-
7 tra tex. d. l. eos, vbi habetur † secundum Bartoli intellectũ quod ille, qui varia, & diuersa affert testimonia in vna eademque causa, eodem tempore, & coram eodem iudice de falso punitur; ad quod ad etiam facere videtur tex. in sui generalitate, in l. qui falsa. ff. de testi. & ita, vt dictum est, Bar. eos tex. intelligit, (quod scilicet procedant cum erroris iu-

ris iusta non allegatur causa, & per consequens etiã superius traditam conclusionẽ, quod & rationem in se cõtinet: nanq; in simili videmus,† quod licet bona fides in dubio præsumatur, l. pen. & ibi not. C. de euict. de hoc in materia præsumptionum Balb. in rep. l. Celsus, in 3. parte, ff. de vsuc. tamen quando quis in bona fide se fundare vult, eam allegare debet, licet enim probanda non sit, est tamen allegãda, vt est textus in l. si adulterium cum incestu. §. iidem Pollioni, ff. de adult. & tradit Balb. in d. 3. par. l. Celsus, num. 4. 8
† vbi etiam cautum admonet esse aduocatum, vt in præscriptione probanda bonam alleget fidem, quæ licet in ea non sit probanda, tamen allegari debet, alias aduocatus succumberet: sic etiam in casu nostro dato, quod error non sit probandus, cum tam modico temporis spatio quis delinquere velle non videatur, sed se potius æqua mente corrigere, arg. l. merito. ff. pro soc. cum sim. Ad omnimodam tamen iudicis satisfactionem ipse error allegandus est: † Et ideo sit cautus testis, vt hoc in casu iustã erroris sui causam adducat, & non errabit, iustam inquam aduertat deducere correctionis causã, alioquin iudex, si sibi videretur, ipsum testem tanquam suspectum habere posset, prout habes ex Bartolo ipso in d. l. eos. dicto nu. 3. & post Innocen. ex Abbate, in d. c. præterea, sub nu. 4. vers. Dicit tamen. sequitur ibid. Felin. col. fi. quem refert Boss. d. titu. de tort. test. num. 25. & in tit. de publ. procell. & testium, nu. 32. vbi etiam de erroris iusti alleganda causa loquitur. 9 10

CAVT. CCLXXXI.

De interrogatoriis, quibus petitur, vt testis dicti sui causam reddat.

SVMMARIVM.

1 *Causam dicti sui non reddens testis regulariter probat. Intellige tamen, vt nu. 2. & 6.*

Proindeque consilium datur, quod in eius interrogatoriis pars testes de scientiæ causa interrogari petat, numero 3.

4 Testis si in eius depositione dicat, certus sum de tali re, causam reddere tenetur.

Ideo consilium datur, quod in interrogatoriis pars instet ipsum interrogari, an de eius dicto certus sit, quia si dicat, certus sum, dicti sui causam reddere debebit. nu. 5.

1 TEstis † dicti sui causam non reddens regulariter probat, eiusque dictum valet, quotiescunque solenniter
2 recipiatur, vt per scrib. in l. solam. C. de testib. Id † autem verum est in his, quæ sensu corporeo percipiuntur, non in his, quæ, nisi intellectus iudicio, non percipiuntur, vt per Bar. d. l. solam, sub nu. 3. & in illius legis rep. sub num. 14. & Doc. in locis per Soc. citatis, reg. 497. lim. 1. ac per Maran. de ordine iud. par. 6. ver. sextus actus, siue testium productio, num. 13. supradictaque conclusio pariter procedit, nisi testes ipsos pars aduersa de scientiæ causæ interrogari petat, quia si Iudex non interrogaret, vel testis ipse causam non redderet, dictum neutiquam valeret. vnde consilium
3 datur, † quod in eius interrogatoriis pars testem ipsum super scientiæ causa interrogari petat, & ita dicit Abb. Sicu. in c. cum causam, extra, de testi. & ibi Io. And. quos refert Soc. reg. 496. fall. 8. & ipse Socin. in d. regu. 492. idem latius tenet: In quibus regulis alias quoque tradit limitationes, quas tu ipse facile videre poteris: Et circa pariter hanc regulam omnino vide Maran. in 1. versic. d. partis sextæ, num. 11. Solum id addam hic, quod & alia cautela ex eiusdem Socini dictis in prædicta reg. 496. in 5. fall. elici
4 commode potest, dum dicit, † Quod si testis in eius attestatione dicat, certus sum de tali re, causam reddere tenea-
5 tur: Ideoque consilium sumi potest, † quod similiter pars in interrogatoriis instet ipsum examinari, an de dicto suo certus sit testis, qui si dicat, certus sum, dicti sui causam reddere tenebitur, & pro hac re allegat Socin. Baldum ita tenentem in d. ca. cum causam, col. pen.
6 Supradicta in causis ciuilibus procedant. † Nam in criminalibus testes, etiam non interrogati, scientiæ causam reddere tenentur, alias non probant, vt ita dixit Inno. in d. c. cum causam, de testi. quem sequuntur omnes, vt testatur

tur Marf. conf. 50. num. 10. quosque refert, cum aliis communem hanc sententiam dicentibus, Clar. in pract. crim. §. fin. q. 53. verf. fin. Idem quoque tradit Maran. in supradicto verf. nume. 12. Quod tamen eodem loco, ex Viu. communem afferente, moderat Clar. ipse procedere in testibus, qui ad offensam deponunt, nō in his, qui ad defensam producuntur. hi nanque etiam si scientiæ non exprimant causam, nihilominus probant, & ideo hoc in casu attendantur, quæ de testibus in causis ciuilibus deponentibus superius dicta sunt.

CAVT. CCLXXXII.

De muto testimonium dicente.

SVMMARIVM.

1 *Mutus testis non admittitur, nisi litteras sciat, vel nisi signa habeat quibus plene intelligi queat.*

2 *Ideo consilium datur, quomodo mutum in testem producas, nu. 2.*

3 *Testis per scripturam non admittitur.*

4 *Nec etiam per signa, & quare, vt num. 4.*

5 *Limita vt nu. 5. & 6.*

7 *Necessitas legem non habet, & eius causa multa contra communes regulas admittuntur.*

8 *Necessitas facit, vt forma per æquipollens adimpleri possit.*

Testis † mutus non admittitur, nisi litteras sciat, nam tunc per scripturam admittitur, vel nisi indubitata habeat signa, quibus ad plenū intelligi possit, vt per Spec. in tit. de teste, §. nunc tractandum, versiculo, quid de muto, num. 17. Gloss. in c. testes, per quamcunque scripturam, in verf. quæ nouerunt, post prin. 3. q. 9. Bonifac. de malef. in tit. de test. & qui repellun. à testi. num. 57. & est communis opin. teste Præp. in c. cum apud, de sponf. istamque sequitur opin. Marf. in l. de minore. §. plurium quoque, num. 8. de quæst. cum aliis ab eo citatis. quibus adde Rip. in leg. 1.

2 num.33.ff. de verb.obl. Quicunque † igitur muti testificatione vti voluerit, si ille litteras non ignorauerit, per scripturam admitti curabit, vel si indubitata signa, quibus recte intelligi possit, habuerit, ex illis eius attestationem recipi ita cauebit, vt in actis constet, per talia signa ipsius attestationem optime significasse: Nec contra com. hanc
3 obstat † quod per scripturam testis non admittatur, cap. testis.3. quæst. 4. & 3. quæst. 9.d. cap. testes, Abb. & communiter Canon. in capit. testibus, extra de testib. & Rip. sub dict. numero 37. late Viu. in primo tomo com. opin. variorum, littera, F. versiculo, testis non potest tradere in
4 scriptis, † nec etiam per signa recipiatur testis, cum Iudex audire debeat, qua fronte, quaque trepidatione testis loquatur. l. de minore. §. tormenta, versic. plurimum. ff. de quæst. & not. Inno. in c. quoniam contra falsam, extra de prob. traditque Nel. in tract. de testib. vers. Qualiter, nu.
5 90. & Viu. præcitato in loco. † quam conclusionem intellige in criminalibus, secus in ciuili, vt per Nell. d. nu. 90.
6 Quia respondeo, † quod illud verum est in his, qui fari possunt. ca. tuæ, de spons. Sed in casu nostro sumus in eo, qui fari non potest, vnde ob necessitatem eo modo admit-
7 titur, quo intelligi valeat, † Quia necessitas legem nõ habet, & eius causa multa contra communes regulas inducuntur, vt per Rol. à Valle in cons. 81. numero 30. vol. primo. Propterea Ripa ob supradictam comprobandam cõ-
8 clusionem dicebat in d. l. 1. nume. 38. † quod propter necessitatem potest adimpleri forma per æquipollens, & inter alia allegabat tex. in ca. statuimus, de offic. deleg.

CAVT. CCLXXXIII.

De tormentis debiliori prius inferendis

SVMMARIVM.

1 *Tortura pluribus inferenda quo ordine habenda sit, & a quo sit inchoandum, habes in omnibus numeris, præterquam in nu. 3.*

2 *Fæmina momentaneum & instabile cor habet.*

Tor-

Tormenta hoc ordine habenda sunt, † vt si de pluri- 1
bus sint habenda, sagax consideret Iudex, à quo faci-
lius veritas haberi possit, & ab illo, tanquam à timidiore,
& magis suspecto quæstionem incipiat; non autem à for-
tiori, l. 1. §. 1. & l. vnius, primo resp. ff. de quæst. ideo Clar.
in pract. crim. §. fin. quæst. 64. versic. quæro si plures. (&
in qua quæstione torturæ tractat materiam, vbi vide) pra-
cticam tradit, † vt in simili casu, cum omnes pariter sunt 2
suspecti, si vnus est masculus, alius vero fœmina, à fœmi-
na, tanquam à timidiori incipiatur, quæ † etiam momen- 3
taneum, & instabile cor habet. l. deferre, in princip. ff. de
iure fisc. & l. filia in orbitate. C. de inoffic. testam. si † vero 4
omnes sunt masculi, & omnes pariter suspecti, tunc incipi-
endum est à minore, timidiore, & debiliore, vt colligitur
ex dictis legibus supra allegatis, ff. de quæstio. Ad idem
vide Gand. in tract. de malef. titu. de quæst. numero 11. Ad
hoc idem vide Angel. de malefic. in verbo, quod fama pu-
blica, versic. Nunc videndum, sub numero 93. vbi inquit
cum Barto. in dict. leg. 1. in princip. ff. de quæst. † quod si 5
ab vno magis, quam ab alio veritas elici non speratur,
tunc à magis suspecto incipiendum est. vel dicas secun-
dum, quod Barto. in dict. leg. 1. magis placet; † videlicet,
quod si æqualiter omnes non sunt suspecti, semper est à
magis suspecto incipiendum, non habita sexus, ætatis, aut
debilitatis, vel timiditatis cõsideratione, vt & Clar. præ-
citato loco demonstrat, quod prædictus ordo sexus, æta-
tis, & cæt. seruetur tunc, æqualis est aduersus omnes su-
spicio: Ita etiam Maran. quem Clar. allegat, in procem.
tracta. de ord. iud. num. 13.

CAVT. CCLXXXIIII.

De reo tormentis subiiciendo, etiam si ali- liter de delicto constet.

SVMMARIVM.

1 *Reus torqueri non debet cum aliter delicti veritas, quæ per torturam, haberi potest, alioquin Iudex in syndicatu tenebitur.*

Et tunc si torqueretur reus, duo sequerentur inconuenientia, de quibus, num. 2.
Vt autem etiam tunc reus tormentis subiici valeat, iudex potest vti cautela, de qua nu. 3.
Qua tamen praxis periculosa est, vt nu. 4.
Ideo ad alium finem torqueri posset, de quo nu. 6.
Cum protestatione tamen, de qua, nu. 7.
5 *Delicta puniri, Respublica interest.*

1 TOrqueri † reus non debet tunc, cum aliter delicti veritas haberi potest, in subsidium enim duntaxat torturæ locus est, vbi scilicet alio modo delicti non potest reperiri veritas, alioqui Iudex in syndicatu teneretur. l. diuus Pius rescripsit, & ibi Barto. ff. de quæst. & est tex. etiam in l. 1. C. de iur. cal. Boss. in tit. de indiciis, & consider. ante tort.
2 num. 129. vbi inquit, quod † quando tortura tunc reo inferretur, duo sequerentur inconuenientia, quorum alterum esset, quod iam cõuictus bis puniretur; alterum esset, quod firmiter delictũ negando, hoc modo per indirectũ reus liberari posset, vel saltem, (vt inquit Clar. in pract. q. 64. versicu. veritas) non posset in pœnam ordinariam cõdemnari; quodque in casu prædicto reus non sit torquen-
3 dus, late demonstrat Clar. in d. q. 62. vers. debet etiam. † Veruntamen seueriores Iudices cautelam adhibere solẽt, vt nihilominus reum tormentis subiiciant, protestantes scilicet, quod nõ obstante delicti plena probatione, ad torturam deueniunt, vt reus confessus appellare nequeat, ne per appellationem id, quod pronuntiatum fuerit, suspendi contingat, prout ita inquit Bald. in l. 2. C. quor. appel. nõ recip. quem sequitur Cæpo. consi. crimi. 32. num. 19. refertque Boss. in præcitato titu. num. 132. ac eandem cautelam pluribus communiter practicatam, & receptã docet Clar.
4 d. q. 64. vers. scias etiam; † quam sane praxim periculosam vocat Boss. d. num. 131. nanque (vt dictum est) posset reus tormentis subiectus constanter delictum negare, sicque
5 Reipublicæ fraus fieret, cuius † interest delicta impunita
6 non remanere. l. ita vulneratus. ff. ad L. Aquil. † Bene crederem Reipublicæ vtile esse, quod, non obstante delicti probatione, reus torqueretur, non vt delictum fateretur, sed vt su-

vt super sociis, & super aliis criminibus interrogaretur, prout ita seruari in Ducatu Mediolã. testatur Clar. d.q. 64. versi. veritas est, † quod cum fit, admonet Boss. d. titu. de indiciis, &c. nu. 130. & Clar. dicto versicu. veritas. cum protestatione fieri debere, quod scilicet id facit iudex sine iam patentis criminis præiudicio, vel (si sint condemnati rei) absque condemnationis præiudicio: quæ omnia tu ipse Iudex attende, ne erres, ac vt & Deo, & in syndicatu non teneatis.

CAVT. CCLXXXV.

De trepidatione, balbutie, & rei variatione in actis scribendis.

SVMMARIVM.

1 *Torturæ indicia sunt trepidatio, balbuties, & variatio. Dum tamen insimul omnia hæc concurrant, nu. 2.*
Quæ etiam in actis scribi debent, alias simplici Iudicis dicto non crederetur, nu. 3.
Ideo ad hoc iudici consilium datur, nu. 8.

Trepidatio, † balbuties, & variatio, aliis etiam non concurrentibus indiciis, ad torturam sufficiunt, Bar. in l. de minore. §. plurimum, nume. 4. ff. de quæst. Ang. de malefi. in verbo, quod publica fama, nu. 105. versicu. Nono quæro, & Boss. in titu. de indic. & consid. ante tort. nume. 38. † Hæc autem insimul interuenire debent, nam & Bart. dicto loco copulatiue loquitur, quod & perpendit dicto in loco Boss. numero 49. licet Ang. in loco allegato, circa finem, tenere videatur, quod sola variatio sufficiat, contra quem August. ad eum, in fine ipsius additionis ad dictum versiculum, nono quæro, sentire videtur, ea pariter ratione, quia Barto. copulatiue loquitur. In quam etiam opinionem cadere videtur Clar. in pract. §. fi. quæst. 21. versic. mendacium, in fine, qui dicit, quod ipse non fecisset reum ex sola variatione torqueri, si Iudex fuisset, nisi aliquo alio concurrente adminiculo, & hoc tutius esse putat, qui & in d.q. 21. ver. Cæterum, inquit, quod sola inconstantia, vel titubatio, aut trepidatio non est sufficiens ad torturam in-

dicium, rationem reddit, quia multi sunt, qui ita natura timent, vt cum ad Iudicis præsentiam ducuntur, nésciunt, quid agant, qui due dicant, etiam si innocentissimi existát:
3 aduertendú autem est, † quod licet verum sit, cum ea quæ supra dixi, insimul interueniant, posse iudicem, absque aliis concurrentibus indiciis, reum torquere; tamen hæc in actis propterea scribi curare debet, quia sibi simpliciter non crederetur. capitulo, quoniam contra, extra de probat. & ibi per Innocen. quod & tangit Ang. dicto versiculo, nono quæro, in principio, & de qua etiam iudicis authoritate in similibus late tractaui ego supra in cautela
4 253. Ne † igitur ipsi Iudici syndicatus tempore imputetur, quod legitimis non præcedentibus indiciis, reum tormẽtis supposuerit, cautus erit, vt prædictam trepidationem, variationem, & similia in actis scribi efficiat, quod & admonuit Bar. in d. §. plurimum, sub dicto numero 4. & Boss. in d. titu. de ind. & consid. ante tort. d. nu. 38.

Cavt. CCLXXXVI.

De inuentario per tutorem ad vnum tantum articulum datum conficiendo.

Svmmarivm.

1 *Inuentarium tutor ad vnum articulum datus facere non tenetur, veluti si sit datus ad adeundum.*
Et quare, nu. 2.
Tutius tamen datur consilium, vt & tunc fiat, numero 3.
Quo casu in inuentario eo ius illud tantum adeundi apponi debet, nu. 4.
5 *Inuentarium fit de corporibus.*

1 Tvtor † secundum Bar. in l. tutor, qui repertorium, nu. 4. ff. de admin. tut. si ad articulum vnum datur, puta ad adeundum, (quod fieri potest, vt per Bar. in l. si hæreditas, in princip. ff. de testam. tut. & in l. cum vna. §. tutor. ff. de appell. inuentarium facere non tenetur, & pro hac op. refert

refert Bar. Iac. de Are. idem tenentem; Ratio est, † quia 2
inuentarium fit de corporibus, sed ante aditam hæreditatem nihil tale reperitur. ergo. Idem quoque tradit Bart. in
in d. l. si hæreditas, in fine principii, & Aug. in d. §. tutor.
dictæ l. cum in vna. † Consilium tamen in d. l. tutor. tradit 3
Bart. quod eo etiam casu fiat, & ita tutius est; & dicit, † 4
quod in inuentario ius illud tantum adeundi hæreditatem
apponi debet; prout & ita sentire videtur Cyn. in l. tutores.
C. de admin. tut.

CAVT. CCLXXXVII.

De tutore ante litem contestatam procuratorem constituere volente.

SVMMARIVM.

1 *Procuratorem ante litem contestatam tutor facere non potest, sed bene actorem, iudicis decreto, constituere potest.*

Vt autem & procurator tunc etiam fieri valeat, & actor absque iudicis decreto, remedium datur, nu. 2.

TVtor † vel curator ante litem contestatam procuratorem constituere nequit, sed bene actorem iudicis 1
decreto facere potest, vt est tex. clarus, & ibi Bar. & Doct. in
l. neque. C. de procur. traditq; Maran. de ord iud. par. 4. distinct. 16. nume. 34. Verum † vt illæ decreti iudicis vitentur 2
solennitates, ac vt procurator indistincte constituatur,
remedium est, quod tutor, vel curator caueat pupillum,
vel adultum, ipso tutore, aut curatore authoritatem interponente, procuratorem constituere; quia tunc procurator recte constitutus erit, d. l. neque. §. 1.

CAVT. CCLXXXVIII.

De tutore pupilli nomine accusante.

SVMMARIVM.

1 *Accusans tutor ad pupilli vtilitatem nomine proprio, non pupilli, accusare debet, nec de calumnia tene-*

tur, nisi sit euidens calumniator, quod tamen vt sub nu. 3. hodie secus se habet. Et prædicta quidem conclusio controuersiam patitur vt nu. 2. qua tamen resoluitur, sub nu. 5. Ideo modi traduntur, quo valeat tutor pupilli in causa accusare, & talis accusatio ab vtraque opinione tuta erit, nu. 4. & 5.

3 *Interpretatio contra libellantem fit.*

1 TVtor ad pupilli † vtilitatē accusans nomine proprio, non pupilli, accusare debet; nec de calumnia tenetur, nisi ea euidenter in ipsum tutorem appareat, l. 2. C. qui accus. nō poss. per quem textū ita opinatus est Gand. in tract. maleficiorum, in tit. qui accus. poss. nu. 11. In contrariū autem facit tex. in l. tutorē, & in l. Polla. ff. & C. de his, quib. vt indign. vbi dicitur, quod pupilli nomine (non igitur suo) tutor accusat; sed soluit gl. in dictis legibus in primo, & secundo verbo, pupilli nomine, id est ad pupilli commodū; sicq; tenet, quod proprio, non alieno nomine, iuxta prædictam legem secundam, accusare debet; Bar. tamen in l. certis. §. pupillus, sub nu. 4. ff. de accusat. per dictas l. tutorem,
2 & Polla, tenet, Quod † etiā nomine proprio pupilli tutor accusare potest, ex earum legum directa inspectione. Ad contrariam l. 2. C. qui accusare non poss. respondet, quod licet tutor suo se nomine inscribat, pupilli tamen nomine accusat; simile adducit, quod vnus accusat, & alter inscribit, in l. vlti. C. de iniur. Idq; in iure verum putat Bart. & secum adducit Ricar. Malumb. verum enim vero And. Barb. ibi in
3 addit. ad eundem Bart. contra eum sentit; † Quia interpretatio semper contra libellantem fit, vt per gl. sing. in cap. in præsentia, in verbo, dubium; ex. de prob. Contra quā Bart. opinionē cōmunis extat Doctorū sententia, prout volunt Anan. in c. 2. nu. 20. de calum. & Villal. super l. 22. c. 29. nu. 3. in fine, quos refert Iul. Clar. in pract. crim. §. finali. q. 13. ver. Item quæro; vbi tamen concludit, quod ex quo hodiernis temporibus talionis pœna est deleta, tutor ipsius pupilli nomine accusare potest; sed certe ex quo de euidenti calūnia tenetur, vt superius dictum est, crediderim & hodie nō frustra dici posse ipsum tutorē proprio nomine ad pupilli vtilitatem accusare debere, vt cum falsus accusator repertus

tus fuerit, extraordinariam pœnam non euadat, quæ nostris temporibus talionis pœnæ loco successit, vt dicebam ego in hoc meo tractatu caut. 1. & caut. 15. & si dicas pro Claro, quod licet pupilli nomine accuset tutor, potest tamen si calumniabitur, de calumnia puniri, omisso pupillo, respondebo, quod etiam olim potuisset talionis pœna plecti, ad eam se inscribens, & pupilli nomine accusans, vt fuit Bar. intentionis, & nihilominus secundum cõmunem debuit etiam proprio accusare, non pupilli nomine. Item quia talionis antiqua pœna modo est in extraordinariæ pœnæ locum subrogata, vt in dictis cautelis dicebã, & ob eam talionis pœnã fiebat, vt proprio nomine tutor accusaret; idcirco ipsa extraordinaria ordinariç, veteris naturam habere debet, arg. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis caut. Quicquid autẽ sit, ad omnes submouẽdas difficultates remedium traditur ex Bar. in d. §. si pupillus, & in d. l. 2. nu. 2. C. qui accus. non poss. quo vtriusq; opinionis aculeos in omnibus, & per omnia vitare possit tutor, † vt scilicet in accusatione æquiuocet hoc modo: talis tutor accusat, nondicendo tutorio nomine; quia vtraq; opinio ita prorsus seruabitur; si enim tutorio nomine accusare debuerit, ex hoc quod dixerit; tutor, tutorio nomine intelligetur, l. cũ post, §. 1. ff. quando ex facto tut. At si tutorio nomine accusare nõ potuerit, proprio nomine, prout potuerit, accusasse intelligetur; Ita Bar. d. §. pupillus, nu. 5. Alterum ego addo remedium, † Quod quãdo de crimine publico ageretur, aut de priuato, ex quo pecuniaria pœna fisco applicanda veniret, quo casu cuilibet accusatio de iure permittitur, vt tradit Bar. in rub. ff. de popul. action. n. 5. cuius opinion. communiter approbatam inquit August. ad Ang. de malef. in verbo, & ad quærelam, nu. 9. quamq; sententiam sequitur Clar. & magis cõmunem vocat in pract. §. fin. q. 17. versic. fin. tutor ipse ad pupilli vtilitatem, tanquam vnus de populo accusare posset; & sic omnes euitarentur cõtrouersiæ; Quod maxime procederet, si secundũ loci mores, aut statutum pro quibuscunque delictis cuilibet esset accusatio concessa, & sic etiam priuata delicta ad publicorum instar essent redacta, iuxta ea, quæ tradit Clar. in §. 1. delictorum, versic. Hæc tamen, in fine.

(margin numbers: 4 beside "vt scilicet in accusatione"; 5 beside "Alterum ego addo remedium")

CAVT. CCLXXXIX.

De beneficiis tutorum, val curatorum conuentorum.

SVMMARIVM.

1 *Administrationis ut reddant rationem quando plures conueniuntur tutores, aut curatores, quibus possint uti beneficiis.*

Tutores, & curatores ad reddendam administrationē possunt conueniri usque ad 30 annos, sub nu 1.

2 *Diuisionis beneficium quibus casibus tutorib. seu curatoribus competat, & nu. 4. & quando non competat sub nu. 5.*

Ex quo tutori, uel curatori consilium datur, ut cum ex pluribus solus conuenitur, hoc diuisionis beneficio utatur & quando. nu. 5. uel subsequenter aliis beneficiis, ut nu. 9. & n. 12. ac etiam nu. 14.

3 *Fideiussorum plurium licet insolidum quilibet teneatur, tamen diuisionis beneficium singuli habent.*

Administratores plures ciuitatis diuisionis habent beneficium, ut & tutores, sub nu. 3.

Reorum debendi pluriū quilibet diuisionis beneficium habet sub num. 3. uers. & ad exemplum.

6 *Tutoribus ex pluribus potest unus insolidum conueniri uel simul administrarint, uel non, uel ipsi inter se administrationem diuiserint nec ne. Limita nu. 7.*

Quam limitationem intellige ut sub d. nu 7. & nu. 8.

11 *Cessionis beneficium quando pro tutoribus, uel curatoribus locum habeat.*

Amplia ut nu. 11.

13 *Vtilis actionis beneficium quando tutoribus uel curatoribus competat.*

14 *Ordinis beneficio pro tutoribus, uel curatoribus quo casu locus sit, cum eiusdem generis sint tutores, uel curatores.*

Sin autem diuersi sint ordinis, qui primum conueniatur nu. 15.

Tuto-

TVtores, vel † alicuius curatores plures, quando ex eorum administratione conueniuntur qui conueniri possunt vsq; ad 30. annos. l. maxime, & ibi gl. ff. de ad. tutorũ. l. tutores. & ibi Doct. C. arbitr. tut. & tenet Bal. in rubr. ex. de procur. col. 2. ante med. versi. Nunquid post longum tempus, Boer. decis. 59. nu. 1. Borg. Caualc. de tut. & cur. nu. 15. quatuor beneficiis vti possunt; beneficio scilicet diuisionis, cessionis, vtilis actionis, & ordinis, de quibus Bar. in l. 1. C. de transact. & Aret. in §. sed si ex testamento, intra nume. 13. Inst. de satisd. tut. & de duobus beneficiis scilicet diuisionis, & ordinis. tractat Boer. decis. 59. Diuisionis † beneficium duobus competit casibus. Primo quando plures dati tutores, seu curatores insimul administrarunt, & eorum vnus insolidum conuenitur, nam ille diuisionis auxilio se adiuuare poterit, quando alii etiam soluẽdo fuerint, leg. prima. §. nunc tractemus. ff. de tut. & rat. dist. Ad fideiussorum exemplum, † quorum licet quilibet insolidum teneatur, diuisionis tamen beneficium ex diui Adriani epistola singuli habent, l. inter fideiussores, cum l. sequ. & l. inter eos. ff. de fideiuss. l. fin. C. de constit. pecun. & §. si plures, Instit. de fideiuss. & ad exemplum quoque plurium debendi reorum, qui nouarum constitutionum auxilio diuisionis simile consequuntur beneficiũ, vt est text. in auth. hoc ita, & in corpore, vnde sumitur, C. de duob. reis. ac pariter ad instar ciuitatis plurium administratorum, qui scilicet diuisionis habent beneficium, per tex. in l. Imperator, ff. ad municip. Boer. decis. 60. nu. 1. & 2. † secundo, & vltimo casu diuisionis beneficium tutores, vel curatores habent, quando pluribus constitutis, eorum vnus, vel aliqui aliorum gesserint mandato, nam si tunc vnus insolidum conuenietur, aliis existẽtibus idoneis, diuisionis beneficio munitus erit. l. tres tutores. ff. de admi. tut. eo enim casu, licet quidam non gesserint, omnes tamen gessisse videntur. l. ita autem. §. gessisse. ff. de admin. tut. cũ simil. quæ omnia procedunt in cuiuscunque generis tutoribus, vel curatoribus, siue dolo communi, siue cõmuni administrarint culpa, vt communem ait esse opinionẽ Bal. in d. l. 1. C. de trãsact. quam sequitur Boer. d. decis. 59. numero 3. quod communi Doctorum opinione limitat non procedere, cum ex

Margin numbers: 1 2 3 4

5 proprio quiſque dolo conuenitur, vt nu. 4. Erit † igitur pro eo conſilium, qui ex pluribus ſolus inſolidum conuentus fuerit, vt diuiſionis hoc beneficio in caſibus prædictis vtatur, quo ſane vti poterit, niſi modo in tutela iuramentum interueniſſet, quia tunc diuiſionis beneficium peti non poſſet, cum ſit ſeruandum in ſua forma ſpecifica, & nō poſſit impleri per æquipollens, & propter huiuſmodi iuramētum cenſeatur expreſſe conuentum de non petendo diuiſionis ipſius beneficium, ſecundum Bald. in l. 1. §. ſed ſi. C. quemadmodum teſt. aper. Fran. Marc. deciſ. 217. par. 2. Caualc. de tut. & cur. numero 17. Similiter conſulo, vt ante litem conteſtatam hoc beneficio vtaris, quod tutius erit, vt nonnulli ante litem conteſt. opponi hanc excep. voluerunt, quos refert Boer. d. deciſ. 59. nu. 10. licet Bart. & Doct. in l. Pa. lu. 1. ff. de re iud. voluerit exceptionem diuiſionis etiam in executione ſententiæ in ſolidum condemnantis opponi poſſe, & ita iudicatum fuiſſe in Senatu Burdega. te-
6 ſtatur Boer. in deciſ. 59. num. 9. Conueniri † enim in ſolidū poteſt vnus ex pluribus, vel ſimul adminiſtrauerint, vel ne, vel ipſi inter ſe adminiſtrationem diuiſerint, nec ne. d. §. nunc tractemus, & l. 2. C. de diui. tut. ac ſcribentes in d. l. 1. C. de tranſact. tradit Boer. in d. deciſ. 59. nume. 2. Caualc. d.
7 tract. de tut. & cur. d. nume. 15. † Quod ſecus eſſet, ſi vel per defunctum, aut per Iudicem eſſet inter eos diuiſa adminiſtratio, quia pro parte ſua quilibet conueniri deberet, niſi per dolum, aut culpam ſuſpectum quem non remouere curaſſent, vel tarde ſuſpicionis rationem mouiſſent, cum eorum aliquis non ſoluendo factus eſſet, vel ſuſpicionis
8 cauſam agendo ſua ſponte pupilli iura prodidiſſent. d. l. 2. §. 1. C. de diui. tut. † Similiter tenerentur tutores, vel curatores, etiam diuiſa vel per defunctum, aut per Iudicem adminiſtratione, ſi cum ſciret vnus quid agendum, quod ad alterius adminiſtrationem pertineret, ignoranti alii notum non faceret, vt eſt text. in l. Titium. §. tutores. ff. de adminiſt. tut.

9 Sin † autem inſolidum conuentus diuiſionis non ſit vſus beneficio, ſed ſolidum præſtare teneatur, conſule, quod ad ceſſionis auxilium recurrat.

10 Ceſſionis † nanque beneficium locum habet, cum diuiſionis

ſionis

sionis omisso prædicto beneficio, quis totum soluere tenetur. antequàm enim soluat petere potest, vt aduersus contutores, vel concuratores sibi cedantur actiones pro virilibus ab eis consequendis, vt colligitur ex tex. d. §. nunc tractemus. traduntque scrib. in d. l. 1. C. de transact. † quæ 11
quidem cessio competit, etiam si ex communi culpa administrarint, secus si ex communi dolo, vt dicit esse de hoc communem opinionem Aretin. in d. §. sed si ex testamento, num. 15. itidem secus si ex propria culpa conueniretur, vt est tex. in l. si plures. ff. de admin. tut. verum prætermisso † etiam hoc cessionis auxilio, si quis totum præstiterit, 12
remedium habebit vtilis actionis pro consequendis à suis collegis eorum portionibus, vt est tex. in d. §. nunc tractemus, & per scrib. in d. l. 1. C. de transact. istud † enim bene- 13
ficium in subsidium competit, vt ait Aretin. in d. §. sed si ex testamento, in fine, in quo quidem beneficio consequendo omnia conueniunt, quæ in cessionis beneficio conuenire dixi, vt per Bar. in d. l. 1. C. de transf. num. 10. & est casus in d. §. nunc tractemus. Prædicta (vt suprà in primo beneficio dixi) vera sunt, cum vel omnes simul gesserint, vel aliqui aliorum mandato. † sed si ex pluribus eiusdem generis 14
tutoribus, vel curatoribus aliquis, vel aliqui absque aliorũ mandato gesserint, & illi, qui gesserint, soluendo sint, alii, qui non administrauerint, ordinis habebunt beneficium, vt scilicet primum, qui administrarunt, conueniantur, vt per Doct. in d. l. 1. C. de transf. ac vt eleganter declarat Boer. decis. 59. num. 6. de quo quidem beneficio sunt tex. in l. si. C. de diui. tut. & in l. fi. C. si tut. non gesser. Quod sanè beneficium etiam procedit ex his, quæ per tales gerentes neglecta fuissent, quando scilicet hæc neglecta essent appenditia, seu connexa gestis, secùs si separata, nam tunc absque ordinis exceptione omnes tenerentur, l. tutores, qui post. §. in eum, qui, vbi gl. in verbo, æqualiter, & l. tres tutores. §. item in eo. ff. de admin. tut. & in d. l. fi. vbi gl. 1. in principio, C. si tuto. non gesf. fin † autem diuersi ordinis sint tutores, 15
puta alii datiui, alii testamentarii, vel legitimi, & tunc si quæratur de datiuorum administratione, ordo talis seruatur, vt datiui primum conueniantur, secundo magistratus, demum testamentarii, vel legitimi, vt est casus, & ibi

declarat Bar. in l. Lucius. 2. §. cum testamento. ff. de admin. tutor. & Bar. in d. l. 1. C. de transact. sub num. 4. & in repet. sub num. 15. in similibus igitur casibus sciant tutores, vel curatores qualiter ordinis beneficio vtantur, & sic habes qua via ad prædicta beneficia eundum sit: quæ omnia attendas, & menti commendes rogo, quia tibi quandoque maximo decori futura erunt, vt & mihi in magna quadam causa non modicum profuerunt.

CAVT. CCXC.

De his, qui refutationem recipiunt ab administratoribus bonorum alienorum.

SVMMARIVM.

1 *Debitum liquidum alienorum bonorum administratores gratis, & expreßè remittere nequeunt.*

2 *Quietationum instrumenta quando ab his fiunt, qui donare non possunt, causa, propter quam fiant, inseri debet.*

Ideo consilium datur, quòd quando debitores refutationem à tutore, vel curatore, vel ab aliis similibus administratoribus recipiunt, causam inseri faciant, alias refutatio non teneret, num. 3.

1 TVtores, † curatores, alienorumque bonorum administratores debitum liquidum gratis, & expresßè remittere non possunt. l. Imperatores, & ibi not. ff. de pact. l. pactum curatoris, ibique no. C. eod. & in l. præses. C. de transact. cum sim. & not. Bar. in l. 1. nu. 2. C. de apoch. publ.
2 lib. 10. † quòd quando ab his, qui donare nequeunt, quietationum instrumenta fiunt, causa inseri debet, propter quam fiant, & ideo additio ad eum ibid. quæ est num. 3. consilium ponit, † quòd quando debitores à tutore, vel curatore, vel ab administratoribus aliis refutationem recipiunt, ad hoc, vt tuti sint, causam inseri faciant, alioqui refutatio non teneret.

CAVT.

CAVT. CCXCI.

De tutore, & curatore, qui inuentarii copiam litiganti aduersario dat.

SVMMARIVM.

1 *Inuentarii copiam aduersario tutores, & curatores facere debent: & quare, num. 2. & 3.*

In hac tamen fienda copia, quia minoris non interest, vt eius patrimonium pandatur, consiliũ datur, quomodo talis copia fienda sit, num. 4. & 5.

3 *Tutores, & curatores, inuentario non confecto, nihil agere possunt.*

TVtores siue † curatores inuentarii copiam ad litigantis aduersarii petitionem, sicut & tutelæ, vel curæ, facere debent, vt per Bart. in l. tutor qui repertorium, nu. 24. ff. de adm. tuto. in l. 1. n. 7. ff. de cur. bon. dan. in l. in illa stipulatione, 1, sub nu. 8. ff. de verb. oblig. & in l. si tutor, nu. 1. C. in quibus cau. in integ. restit. Pro cuius rei pleniore intelligentia vide latius quæ dixi suprà caut. 127. sub num. 4. quæ ideo hic non extendo. Rationem reddit Barto. in d. l. tutor, qui repertorium, sub d. num. 24. & in d. l. 1. sub d. nume. 7. de cur. bon. dan. Quia † conditio litigantis cum tutoribus, siue curatoribus absque inuentarii scientia deterior fieret, quàm si cum principali legitimo litigaret, quod esse non debet, l. 2. § defendi, ff. quib. ex cau. in poss. eat. † tutores enim, & curatores cum nihil agere, non cõfecto inuentario, queant, l. fin § illo. C. arb. tut. opponere semper aduersario possent, quòd iudicium, quia inuentarium factum non est, minimè valet, sicque aduersarius deceptus remaneret, & propterea eius interest inuẽtarii ipsius copiam habere. † verùm quia minoris beneficium est, ne eius pandatur patrimonium. l. vltim. C. de alimen. pupillo præstan. & l. 2. ac Barto. ibi D. quando, quib. quar. pars, libro 10. Idē Bar. in d. l. tutor, qui repertorium, sub d. n. 24. in d. l. 1. sub d. num. 7. ff. de cur. bon. dan. & in d. l. numè. 2. sub nu. 11. C. quan., & quib. quar. pars, lib 10. consilium pro

Margin numbers beside the text: 1 (line 1), 2 (at "toribus, siue curatoribus"), 3 (at "inuentario, queant"), 4 (at "copiam habere").

5 tutoribus, seu curatoribus tradit,† quod Inuentarii copia detur, initii, & finis, ita quòd indè appareat, tutores, siue curatores administrare posse; Dicet enim notarius; Hæc est copia cuiusdam inuentarii per tales tutores, siue curatores confecti, & producti coram tali iudice, de cuius mādato copia aduersario data est, sine rebus; cuius tenor talis est, &c. & totum ponet, vsque ad res, exclusiuè, ad quas res cùm peruenerit dicet, & Inprimis, &c. vltimò ponet tabellio, lectum, & publicatum, vsque in fi. & per hoc tam parti, quàm minori consultum erit, parti, quia factum inuentarium, sicque tutores, curatores ùe gerere posse probare poterit: minori, quia de eius bonis non apparebit. Quod cum tutorum, siuè curatorum aduersario sufficiat, eo duntaxat contentus esse debet. l. argentarius. §. edi. ff. de edendo. & eandem quoque inuentarii editionem à Bart. traditam tenet fiendam Ias. post Ange. in d. l. argentarius, nume. 13. de eden. idem Ias. in l. instrumentorum, nu. 2. C. de prec. imp. offer. & ibi & Bal. Aret. in §. actionum, num. 50. vers. quid si tutor agit cō. me. Inst. de act. contra. tenet Caualc. in tract. de tut. & cur. sub num. 63. & sequenti, cuius rationes mihi non quadrant, nec concludunt, sed hic non examino.

CAVT. CCXCII.

De probando rei valore.

SVMMARIVM.

1 *Valor rei quomodo probandus sit & num. 2. & 3. & 5. remissiuè.*

2 *Aestimatores prius iurare debent de æstimando bona fide.*

Et partes citari debent, quando Iudex, vel æstimatores vadunt ad æstimandum locum, num. 3.

4 *Aestimatores, & exploratores, etiam post dicta testificata, ad æstimandum mitti possunt.*

VAlor rei nonnullis ex causis quandoque probari cōtingit, veluti in damno dato, & læsione vltra dimidiā, de qua in l. 2. C. de rescind. vend. & in similibus; Ideo practicam

cticam ad rei valorem, damni quantitatem, & æstimationem, probandam trado, † Quòd iudex exploratores, seu 1
æstimatores peritos duos mittat, qui ipsa omnia æstiment, ac iudici referant, vt per Bar. in d. l. 2. num. 20. vers. sed propter, & ibi Bal. Castr. Salic. & alii, & sic est communis opin. de qua ibidem Cagnolus, num. 258. Qui † tamen æstima- 2
tores priùs iurent de æstimando bona fide, & sine fraude, tex. gl. Bar. Bald. & Docto. in l. hac edictali. §. his illud. C. de sec. nup. † & partes citentur, quando Iudex, vel æstimato- 3
res vadunt ad videndum locum, vel rem pro æstimatione fiẽda. Bar. in l. Theopompus. ff. de dote præl. Cagn. d. l. 2. n. 262. † & ẽa, post didicita testificata exploratores mitti pos- 4
sunt, & æstimatores ad æstimandũ. Bal. d. l. 2. vbi Cagn. nu. 265. verũ ad hęc pro plena intelligẽtia, & omnimoda satisfactione vide prorsus Imo. Raph. & Alexan. sub nu. 6. vers. Item potest probari, in l. precia rerum, ff. ad l. falc. † Circa 5
autem hanc materiam probãdi rei valoris tam mobilium, quam immobilium, & nõ modò per exploratores, sed per testes etiam ac aliis modis plenissimè tractat Franc. Marc. decis. 485. par. 1. vbi omninò vide.

CAVT. CCXCIII.

De publici fluminis ripis, & similibus publicis prædiis adhærentibus in prædii venditione mensurandis.

SVMMARIVM.

1 *Ripæ proprietatem ille habet, cuius prædium ripæ fluminis publici adhæret.*

Amplia vt, num. 2.

Prædium tamen, quod ipsi ripæ adhæret, si simpliciter vendatur, ripa ipsa mensuranda non venit, vt numero 3.

Quod & locum habet in aliis similibus locis publicis, quæ fundo adhærent, vt sub d. num. 3.

Quodq; etiam locum habet in fossis, quæ extra fundum sunt, & in quibus vsus est publicus, num. 5.

Et conclusio prædicta de ripa, quæ in mensuratione non venit, cum facta est vend. absque cautione, quod mensuretur limitatur non recedere, num. 6.

Item illud procedit in ripis vsu publicis, secus est in illis, quæ vsu & proprietate sunt priuatæ, prout etiam euenit in fossatis priuatis, nisi modo ripa, vel fossa esset pro termino apposita, vt num. 7. & 8.

Quodq; dicitur de ripis, vsu & proprietate priuatis, procedit etiam in aggeribus, & in his, quæ intra fundum sunt, num. 9.

Ripa autem publica, & similia alia vt in venditione mensurentur, id expressè caueri debet, num. 10.

Ripa etiamsi venditioni accedat, non tamen propriè vendita dicitur.

1 VEndēs prædium, quòd propè fluminis publici ripam est, † licet prædii illius intuitu ripæ ipsius vsu publicæ proprietarium se prætendat. l. riparum. ff. de rer. diu.
2 & §. riparum. Insti. eo. † etiam existente via publica in medio, l. Martius. ff. de acq. rer. dominio, quem tex. ad hoc pōderat gl. in d. § riparum, in verbo, adhærent, quam sequitur Ang. Aret. ibi, quem refert Franc. Marc. in decis. Delph. 340. num. 3. par. 2. quam etiam sequitur Barto. in l. quomi-
3 nus. quæst. 8. sub num. 16. ff. de flum. † Tamen si venditio simpliciter, absque cautione, quòd ripa mensuretur, facta sit, in prædii venditi mensuram ripa ipsa non veniet, idemque est in aliis similibus locis publicis, quæ fundo adhærent, text. est in l. littora. ff. de cont. empt. & vend. & in l. id quod. §. 1. ff. de peric. & com. rei venditæ. per quos text. ita tenuit Spec. in tit. de emp. & ven §. sciendum, sub num. 74. vers. hoc tamen no. & Bar. in tract. Tyber. in verbo, agro,
4 num. 4. motus etiam, † quia & si ripa venditioni accedat, non tamen propriè vendita dicitur, & quia, cum perpetuo, (vt patet in d. l. riparum, & in d. § riparum, vsus si publicus, proprietas est emptori inutilis. l. 2. §. ne tamen. ff. de vsufr. Hanc opinionem secuti sunt Cæpol. in tract. de seru. rust. præd. in tit. de rip. num. 7. Franc. Marc. in d. decis. 340. & Ripa in d. l. quominus, num. 73. vbi hanc partem communiter sequi scrib. inquit, ac contrarium tenentibus respondet.

det. † Et ampliatur communis hæc opinio locum quoque 5
habere circa fossas, vt illæ, si extra fundum sunt, mensurari
non debeant, quia similiter earum vsus est publicus, sicut
riparum, & viarum: quilibet enim animalia sua ibi ad bibendum de illa fossa ducere potest. ita colligitur ex Barto. in d. tract. Tyber. d. verbo, agro, num. 6. & clarè Cæpol. d. tract. dictoque titu. de rip nu. 7. in fine, & Ripa in d. l. quominus, num. 74. ac Franc. Mar. d. decis. 340. sub num. 3.

Limitatur tamen hæc conclusio † primò, vt locum non 6
habeat, quando talis esset ripa, quæ notabilem produceret fructum, vti quia in ea esset oliuetum, vel huiusmodi: tunc enim verisimile non esset venditorem gratis concessisse, quod ex precii quantitate dignosci potest, iuxta not. per gl. in l. 1. §. 1. in verbo, agendo. ff. de superfic. & ita declarat Bal. in rub. C. de contr. emp. q. 4. quem refert Ripa. d. l. quominus. nume. 75. & Bal. idem in rub. ff. de rer. diu. versic. de rip. quem refert Marcus, d. decis. 340. sub nume. 5. vbi clarius hanc declarat limitationem, & ibi eum omninò vide. Secundo limitatur communis supradicta conclusio, vt † non procedat in ripis vsu, & proprietate priuatis, 7
quia mensurandæ veniunt, sicut fossata priuata, quæ fundi partes sunt, ita ex Ripa, in d. l. quominus, nu. 76. & ex Fran. Mar. decis. 340. † Quod verum dicit esse Ripa, nisi ripa, vel 8
fossa in contractu esset pro termino terminante apposita, secundum Baldum, quem allegat in d. quæst. 4. † Et quod de 9
ripis dictum est, quæ vsu, & proprietate sunt priuatæ, idem quoque censeri debet de aggeribus, & his, quæ intra fundum existunt, vt per glos. in verbo, aggeres, & Bar. in l. prædia. §. ita legatum. ff. de fun. instruct. lega. & per Bart. in d. l. littora, ac per eundem in dicto tractatu Tyber. in dicto verbo, agro, num. 6. versic. nec prædictis ob. & per Franciscum Mar. dicta decisione 340. num. 3. † Vt autem ripæ 10
etiam publicæ, atq; similia loca mensurentur, cautus erit venditor id expressè in contractu cum emptore apponere, vt per tex. in d. l. littora, in fine, & in dicta l. id quod. dicto §. 1. in fine.

CAVT. CCXCIIII.

De venditore rei venditæ seruitutem celante.

SVMMARIVM.

1 *Seruitutem si vendita res debebit, venditor actione ex empto tenebitur, siue sciuerit, & venditorem certũ non reddiderit, siue nesciuerit, & temere seruitutem non debere dixerit. Et protestatio prodest, cum rei venditæ seruitutem ignorans eam faciat venditor, qua securitati suæ prospiciat, sub d. num. 1.*

2 *L. 1. §. venditor. ff. de act. emp. quomodo practicetur.*

3 *Actio ex empto, pro rei emptæ seruitute ad interesse datur.*

4 *Venditor ne de rei venditæ seruitute teneatur, siue seruitutem debere sciat, siue ignoret, remedia dantur, & num. 6. 8. & 11.*

Emptor, cum inter eum, & venditorem conuentio sit ne de aliqua seruitute teneatur venditor. si a venditore seruitutem non ignorante peteret, se certiorari, & certum non redderet, asserens se nescire, conuentio non valeret.

Ideo tali in casu pro emptore consilium traditur, quòd cum certiorationem petierit, venditoris scientiam demonstret, num. 7.

9 *Sciens non videtur fuisse celatus, nec certiorari debuit, qui non ignorauit.*

10 *Venditor de euictione non tenetur, neque etiam ad pretij relaxationem, si probarit emptorem emptam rẽ alienam, vel obligatam fuisse minimè ignorasse.*

1 VEndita res si alteri seruitutem debedit, venditor ex empto actione tenebitur, siue sciuerit, & emptorem certiorem non reddiderit, siue ignorauerit, & seruitutem non debere temere asseruerit. in primo autem casu, quando sciuit, protestatiò non prodest, quod de seruitute, si qua deberi reperiatur, teneri non vult: improbo enim more in celanda seruitute versatus est. in secũdo verò casu quãdo ignora-

ignorauit, vtique protestatio prodest, eius nanque securitati prospexit, de his est tex. in l. 1. §. vēditor. ff. de act. emp.
† pro qua practicanda lege Bar. ibid. consiliū tradit, quòd 2
detecta seruitute emptor libellum hoc pacto concipiat, videlicet, peto te condemnari, quia sciuisti, & celasti. † Et 3
actionem hanc inquit Bar. ibidem; dari interesse, allegat. l.
quod ad seruitutes. ff. de euict. † sciens igitur venditor ser- 4
uitutem eam emptori notam faciat, mox se de ea nequaquam teneri cautionem suscipiat, quia tunc tutus erit, arg.
l. iurisgentium. §. prætor ait. ff. de pac. cum sim. † idemque 5
posse fieri crederem, si neque seruitutem emptori patefaceret, sed cum eo expressè conueniret, ne de aliqua seruitute teneretur, nam hoc modo protestatio non esset, de qua prædictus loquitur textus, sed conuentio, quę emptori nocere posset, arg. l. emptorem. §. ibid. ait. ff. eod. de act. emp.
† Putarem tamen, quòd dum talis fieret conuentio, si em- 6
ptor à venditore sciente seruitutem certiorari se peteret, & certum non faceret, asserens se nescire, nihil conuentio proficeret, vt ex dict. §. venditor, sensu colligere est, ibi, si improbato more versatus sit, &c. & facit text. d. §. prætor
ait. Ideo † non obstante tunc tali conuentione emptor ven- 7
ditoris scientiam demonstrare posset, & ab interesse indemnis seruaretur: verum & † pro venditore cōsilium affer- 8
tur, vt exempto hoc casu nō teneatur, si talis seruitutis emptionis tempore emptorem notitiam habuisse probarit, vt est de hoc expressus textus in d. §. vēditor. quia, vt inquit
tex. † nō videtur esse celatus, qui scit, nec certiorari debuit, 9
qui non ignorauit; & ideo videmus, † quòd non tenetur de 10
euictione, neque etiam ad precii relaxationem venditor, cùm probet rem venditam sciuisse emptorem alienam fuisse, vel obligatam, text. est in l. si fundum sciens. C. de euictionib. per quem tex. ita ego indubitanter teneo, prout & alias efficaciter ostendi suprà caute. 58. nume. 8. vsque ad fi. licet alii per alia iura secus velint, & de quo eandem tenens opi. quam hic, & alibi memini suprà caut. 64. nu. 4.
Accedat deniq; pro venditore seruitutem ignorante consilium, † Quòd cùm vendit non asserat seruitutem rem 11
venditam non debere, quia constito, quòd seruitus deberetur, temerè illud asseruisset, iuxta, ea, quæ ex d. §. vēditor,

in prin. dixi, sed simpliciter dicat, se ignorare, & talem tradere rem, qualis est, quia tunc securus erit.

CAVT. CCXCV.

De eo, qui de euictione agit, etiam si sit res per compromissum euicta.

SVMMARIVM.

1 *Euicta re ex compromisso, nulla necessitate cogente facto, Venditor de euictione non tenetur.*

Quod procedit etiam si emptor in alium quemlibet non suum iudicem consenserit, num. 2.

Vt autem quis de euictione agere valeat, etiam necessitate non vrgente compromittens, duo afferuntur remedia, num. 4. & 5.

3 *Cōpromittere si quis statuti forma cogatur, & res euincatur, stipulatio de euictione committetur.*

1 VEnditor † de euictione non tenetur, si emptori ex facto per eum, nulla necessitate cogente, compromisso, res euincatur, tex. est in l. si dictum. §. si compromisero. ff. de euict. Imo. cons. 82. Castr. cons. 309. col. pen. li. 1. Rim. cons. 92. n. 71. li. 1. quos ad hoc refert Gaspar. Cabal. in tract.
2 de euict. §. 5. nu. 15. vbi istud quatuor modis limitat. † Idem est, si emptor in quemlibet alium iudicem non suum consenserit, vt in d. §. si compromisero. no. gl. & Bar. commendat Ro. singu. 32. nunquid. Ant. But. in c. fi. n. 15. ex. de emp. & vend. quos refert, & sequitur Cabal. d. §. 5. num. 21. quod autem dictum est eum, qui nulla cogente necessitate id fa-
3 cit, de euictione agere non posse probat, † quod si ex statuti forma quis compromittere cogatur, & res euincatur, stipulatio de euictione committetur, quia necessitate cogente id facit, vt ita per illū tex. sensit Bar. & ibi Bald. in l. fi. C. de iud. Vt autē de euictione talis absq; necessitate compromittens agere valeat, duo trado remedia, quorum al-
4 terum est, † vt cum emit caueat venditorem de euictione promittere, quomodocunq;, vel qualitercunque res euincatur, quia tunc venditor indistinctè tenebitur, vt per gl. in l. cum pœna. ff. de arb. tradūt Bal. Imo. & alii, in l. si domus.

§. de

§. de euict. ff. de leg. 1. Alex. conf. 4. vol. 3. quos refert Gozad. conf. 14. sub n. 22. conf. 26. sub nu. 22. & conf. 103. sub n. 4. & pro hac re faciunt quæ tradidi supra litera L in cau. 111. incipiente, immunitatis, nu. 14. vsque ad nu. 19. ac pro supradicta caut. omninò vide Bart. C. ęp. caut. 127. Tria faciunt. Si vero talis cautela in contractu non interuenerit † secundū
tradо remedium, quod emptor probet se ex tali compromisso iuste succubuisse, quod onus in se suscipere potest, vt postmodum de euictione agat ita singulariter tradit Cu. in d. §. de euict. & alii Mod. & Barb. in c. si. ex. de emp. & vē. 5

CAVT. CCXCVI.

De emptore ex clausula constituti possessionem prætendere volente.

SVMMARIVM.

1 *Possessio in emptorem ex constituti clausula translata probatur.*

Quod verum est, si venditionis tempore venditor possederit, num. 2. & 4.

Ideo cautus sit ille, qui se ex constituto fundat, vt probet constituentem constituti tempore possedisse, n. 3.

5 *Non entis nullæ sunt operationes.*

VEnditor † si emptoris nomine venditam rem possidere se constituit, possessio rei in emptorem translata probatur. capitu. cum venissent, de resti. spol. l. quædam. ff. de rei vendi. & l. quod meo. ff. de acq. poss. † Quod tamē verum est, si venditionis tempore venditor possederit. l. quamuis. §. si conductor, cum gl. ff. de acq. poss. Propterea (vt in d. §. si conductor, inquit Ang.) caueat ille, qui se ex constituto fundat, vt probet constituentem constituti tēpore possedisse, idem etiam not. Ang. in l. 2. C. de acq. pos. & ibi de hoc est gl. in verbo, tradita, & not. Innoc. & An. de Butr. in d. c. cum venissent, & in c. literis, eo titu. facit l. traditio. ff. de acq. rer. dom. † sanè iniquum esset per eum translatam cēseri possessionem, qui eam transferebdi nullum ius haberet. l. nemo plus iuris. ff. de reg. iu. † nam & ex eo, quod non est, nullæ possunt oriri operationes. l. eius qui in prouincia, & scrib. ibi. ff. si cert. pet. 1 2 3 4

CAVT. CCXCVII.

De eo, qui venditorem obligatum habet, & ei succedit, qui super eadem re eundem habet obligatum venditorē, vt actionis vtriusque commodum sentire valeat.

SVMMARIVM.

1 *Emptor obligatum qui habet venditorem si illi succedit qui super eadem re eundem habet obligatum venditorem commodum vtriusque actionis habet. Idemq; est si venditor eiusdem emptoris venditori succedit, nam duas euictiones praestare debet, num. 3.*

Hoc autem commodum quo pacto ex hisce duabus actionibus iste consequi valeat, consilium datur, numero 2.

Venditor emptoris rem obligatam habens, si emptorem eundem in eadem re obligatum habenti alii succedit venditori, vtriusque actionis commodum habet, & idem dicitur ex aduerso cùm emptor emptori alii succederet, qui pro solutione fienda eandem rem obligasset, sub num. 3. ver. & quia.

Et quando post aditam haereditatem talis emptor, vel venditor, ex aduerso vēditorem, seu emptorem dupliciter ob successionem praedictam obligatum habet, diuisim quoque agere ad vtranque actionem potest, nisi aduersarius opponat, ideo consilium reo traditur, cum ei expedierit, opponere & facere, vt vno tantum iudicio vtraque terminetur actio, numero 4.

5 *Actiones duae eiusdem speciei ad diuersa tendentes, quando in eodem libello cumulantur, Iudex super vna tantum pronunciare potest, & sententia valet, quia actiones illae diuiduae sunt: secus esset si actionem, quae vnica esset, diuideret, vt num. 6.*

7 *Stipulatio si vnum integrale continet corpus, ad partem agi non potest: secus si non integrale corpus continet.*

Quanti-

Quantitatis debitæ partem si quis petere vult, quomodo fiendum sit.

VEnditorem † obligatum habens, & ei succedens, qui 1
eundem habet super eadem re obligatum venditorem, vtriusque actionis commodum habere potest. l. non est nouum. ff. de act. emp. & vend. d. fficultas autem est, qua via successor iste commodum ex duabus hisce actionibus consequi valeat. consilium igitur cape ex Iurisconsulto in d. l. non est nouum, † Quòd si vtranque actionem in diuer- 2
sis iudiciis exercere vis, ante aditam hæreditatem venditorem tanquam proprium tuum debitorem conuenias, adita verò hæreditate tanquam hereditarium debitorem. sin autem ex eodem iudicio vtriusque commodum sentire volueris, prius hæreditatem adeas, mox vnum tantum iudicium agites, (quod minuẽdarum litium ratione fit, vt no. in d. l. non est nouum.) ita tamen, vt vtriusque commodum sentias, hoc videlicet pacto, vt ambas actiones in eodem libello cumules, & ita per Bar. ibi, & per Pau. de Castro clarius summantem. sis igitur cautus, vt cum iam hæreditatem adieris, diuersa iudicia ob eas actiones non intentes, † Idemque ex aduerso seruandum erit, cum vendi- 3
tor venditori successerit quoad actiones de euictione, vt in d. l. non est nouum, in fine. supradictorum autem casus in gl. ponuntur ibidem. Et quia idem operatur oppositum in opposito. quod propositum in proposito. l. fi. §. si filius, de leg. 3. & Doc. in rub. ff. de acq. pos. ideo ex d. l. non est nouũ, arg. colligi potest, quod si duobus venditoribus, pro fienda precii solut. fundum aliquem obligauit emptor, puta iuxta modum. l. 3. C. de pig. & alteri vẽditori alter successerit, atque è vestigio si emptor, qui vt dictum est, pro solutione fienda fundum suum obligasset; emptori successerit, qui venditori eidem pro alia aliqua reuendita eundem eodem modo fundum obligasset, venditor aduersus emptorem ipsum, iuxta ea quæ de vẽditore ob euictionis causam obligato dictum est, duplex commodum sentire debebit, & sic de similibus aliis casibus dicendum est. quod præcipuè locum habebit, si in casibus his emptoris obligantis, vt traditum est, & maximè in vltimo casu venditori de idẽ-

titate emptores cautionem præstiterint expressam. Quatenus autem dixi, quòd post hæreditatem aditam vtraque
4 actio cumulari debet, Bar. inquit dicto loco, † quod etiam hæres ille diuisim, nisi opponatur, agere potest, & ideo tenus si vtile sibi videbitur, ex Bartolo ibi, in fine, consilium colligat, & petat in vno tantum iudicio agi. Et circa cumulationem hanc, quæ post aditam hæreditatẽ fit, qualis esse debeat, tradit Bar. in l. edita, sub nu. 17. ver. secundo casu, & declarat ibidem Dec. sub nu. 72. ver. sed tamen nõ videtur.
5 Scias autem circa rem istam, quod † ex quo tales actiones in se diuiduæ sunt, vt dictum est, licet hæ vna conclusione, vnoq; libello, & instantia terminandæ proponãtur, Iudex tamen si super vna dũtaxat actione pronũtiet, alia omissa, sententia valeret, arg. l. in cõmodato. §. duab. 1. res. ff. com.
6 Quod † non procederet, quando iudex in sententia actionem diuideret, quæ vna tantum esset, & vnicam ex se contineret instantiam, vt cum à te centum mihi promissa petiissem, si Iudex super parte sententiam diceret, ipso iure nulla esset. l. in hoc iudicio. ff. fa. ercisc. & l. apud Celsum. §. item quæritur, 1. ibiq; not. in verb. fuerit, ff. de doli except. facit text. in 2. resp. d. §. duab. & in l. stipulationes non diuiduntur, in prin. ff. de verb. obli. cum si. facit pariter quod in
7 simili proposito dicebat Bar. in l. scire debemus, nu. 5. ff. de verb. obl. † Quòd quando stipulatio vnum integrale corpus, vt vnam domum, vnũ vas, & huiusmodi continet, tunc si ad partem stipulator, durante toto, agere vult, non potest. d. §. duab. 2. resp. & vt no. in l. si seruus. §. boue, in verb. corii. ff. de cond. fur. si verò non integrale aliquid stipulatio continet, vt familiam, vel omnes, & tunc ad quemlibet creditor agere poterit, l. si chorus, in princ. ff. de leg. 3. bene verum inquit ibidem Bar. Quod in hoc secundo casu differentia est in agendi modo, illudq; menti tenendum admonet; an distributiuè, an vero collective quid, quod diuisionem patiatur, promissum sit: Nam si Stichum, & Pamphilum promiserit tibi quis, tunc quælibet res, tanquam promissa, peti à te poterit, quia plures erunt stipulationes, sed si omnes seruos, vel familiam stipulatus fueris, tũc vnum non tanquam promissum, sed vt debitum ex stipulationis præambula causa petere poteris, quia vna duntaxat est promis-

promissio,& ideo in similibus cautus sis, vt libellum concipere minimè ignores.† Proinde si quadringenta debeat 8
quis,& ducenta duntaxat petere optaueris, poteris ita dicere: Peto ducenta de quadringentorum, quæ talis promisit, summa,& benè facies, quia ducenta nō petes tanquam promissa, sed tanquam debita ex dictæ promissionis causa, vt rectè facere inquit in d.l.scire, sub d.num. 5. Bart. aduocatos eos, qui ita eorum petitionem in tali casu concipiunt.

CAVT. CCXCVIII.

De excludenda coniectura, quod vicinus vicini facta scire credatur.

SVMMARIVM.

1 *Vicini facta vicinus scire præsumitur. Ad tollendam autem præsumptionem hanc, remedia dantur, nu. 6. 7. & 8.*

2 *Vicinus domui quis dicatur: Et quis fundo vicinus: Itē loca scilicet vrbes, & huiusmodi quæ dicantur, ac num.3. & 5.*

4 *Statutum si disponat, vt vicinus in emendo præferatur, non habebit in eo locum, qui viam mediam vicino agro habet.*

Vicinus † vicini facta scire præsumitur.c.quosdam,&c. 1
quanto, de præsump.ca.cum dilectus, de purg.canon. l.filium.ff.de his, qui sunt sui, vel alieni iur.& l.vicinis, C. de nupt.Bar.in l.de ætate, sub nu.7.ff.de minorib. 25. ann. & idem in l.1.nu.15.ff.si cert.petat,& in d.l.1.Ripa, num.44. ac Dec.nu.16.& 17.similiterq; Ripa in c.sæpè, de restit.spoliat.nu.44.& alii quoque de quibus Petrus Duen.reg.125. in prin.quem in eadem regula vide ad hoc ampliationes, & limitationes tradentem; In qua etiam regula post principium docet, † quòd vicinus ille dicitur, cuius vox exau- 2
diri potest, iuxta l.1.§.eodem autem tecto, & §.potuisse.ff. ad senatusc. Syllan.Idque meliùs attende prout Bar.declarat in l.si tertius, sub n.2.ff. de aqua plu.arcen. Quodq; intellige de vicinis ad propositum nostrum, Nam fundo vicinus alio modo dicitur.† est enim ille, qui ad vnguē fundo 3
cohæret, ita quod via non sit in medio.l.4.§ hoc iudiciū.ff.

finium regund.& ibi Bar.& Bal.in quadam lege Græca Federici Imperatoris, quæ vocatur ius prothomiseos. in glo.
4 2. vbi dicit, † Quòd si statutum disponat, vt vicinus in emẽdo præferatur, locum non habet si via publica in medio existat, traditque & hanc opinionem tenet, tanquam veriorem, ad contraria respondens Barto. Cæp. in tractat. de
5 seruit. viæ. q. 20. num. 34. & 35. † Itidem vicinæ vrbes, aliave loca vicina dicũtur, quæ vltra duas diætas nõ distãt, prout tradit gl. in ca. fœlicis, in verbo, vicinorum, extra de pœnis, in 6. & tradunt Docto. maximè Moderni in cap. 2. extra de constit. & in d. c. quosdam. de præsumpt. prout & refert Boss. in tit. de rapin. num. 27.

Ad prædictam autẽ tollendam præsumptionem, quòd vicinus facta vicini scire præsumatur, tria trado remedia.
6 Primum est, † quod probationes fiãt, vicinum ipsum cum vicino conuersari non consueuisse, vt per Menoch. in tracta. de recuperan. rem. 16. num. 54. sed consilium id perpetuum non est, quia vicinus quandoque multa vicini facta, etiam absque conuersione scire potest, vt clarè patet: Ideo
7 secundum est remedium, † quod vicini absentiam probes, vt per Ripam in d. l. 1. num. 45. Duen. d. reg 125. limit. 2. & Menoch. in prædicti tractatus citato remedio, & d. nu. 54. Tertium, & vltimum quandoque poterit prodesse reme-
8 dium, non semper. † si vicini infirmitatẽ probari posse contingat, vt per Rip. d. l. 1. num. 46. & per Menoch. dicto numero 54.

CAVT. CCXCIX.

De expensis, quæ in libello petuntur, & ne quis ob iustam litigandi causam litis vitet expensas.

SVMMARIVM.

1 *Expensas victus victori præstare condemnandus est.*
Et quando id procedat, nec ne, habetur remissiuè, numero 2.
Et an victus in expensis condemnetur, etiam si non petatur, num. 3. Quodq; intellige, vt num. 6.

Iudex autem non punitur, si eum non sint petita expensa, victum in eis condemnare omittit. num. 5.
Propterea consilium datur, vt hæ petantur expensæ, num. 8.
4 *Expensarum facere contra victum condemnationem in iudicio emergit, & ad iudicis spectat officium, etiam si non petantur, quodque intellige, vt nu. 6.*
Officiumque quod iudex habet, & impartitur super expensis post litem contestatam occurrentibus, est officium mercenarium, num. 7.
9 *Expensæ vbicunque per stipulationem promissa essent victus victori in eis condemnaretur, etiam si iustam litigandi causam habuisset.*
Ideo consilium datur, vt semper in contractibus litis stipulentur expensæ, nu. 10.

VIctus † victori in expensis condemnatur. l. properandum. §. siue autem, C. de iud. † Et quando id procedat, 1 2 necne, vide per Bar. & cæteros ibidem, & maxime per Ias. qui nouem ponit casus, quibus iustam quis dicitur habere litigandi causam, nu. 8. & 9. vsq; ad 10. quē etiam vide nonnullas ponentem limitationes alias, quibus docet quando victus victori nō condemnetur in expensis, ad quod etiam vide Socin. reg. 181. & pro hac etiam regula vide Damasum in suis Brochardicis regulis canonicis, regu. 140. Bart. autem in d. §. siue. nu. 4. quærit;

Nunquid † iudex condemnare in expensis valeat, etiam 3 si petitum non sit, & affirmatiue respondet; † Quia istud 4 in lite emergit, & ad iudicis pertinet officium, vt in d. §. siue autem, in l. ædiles. §. item sciendum. ff. de ædil. edicto, & in l. non ignoret, de fruct. & lit. expen. & pro hac sententia Ias. d. §. siue, num. 30. Bartolum sequens, plures alias refert authoritates. † Sed non punitur Iudex, si hanc omiserit cō- 5 demnationem. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infecto, quam opinionem Ias. d. §. siue, sub num. 31. communiter ibi tenere Doct. ait, & ita in practica seruari. Sed aduerte in quantum dicit Bart. quod etiam super non petitis expensis Iudex condemnare potest, quia istud ad eius spectat officium, † Quod tantum intelligendum est in expensis 6

post litem contestatam factis, d.l. ædiles, d.§. item sciendũ, & ita tradit Iason, in d.§. siue, num. 31. & Pract. Pap. in forma libelli Actionis realis, in glo. super verbo, & expensis præsentis causæ, sub nu. 7. secus autem in expensis ante litem contestatam factis, vt Ias. & Pap. dictis in locis. Hinc bene dicit Bar. in d.§. siue autem, in ratione decisiua, dum dicit, quod etiam in expensis non petitis Iudex condemnandi facultatem habet, quia istud emergit in lite. similiter aduerte, † Quia officium id quod Iudex super expensis post litem contestatam occurrentibus impartitur, est mercenarium officium, quod propositæ deseruit actioni, vt per Bar. in d.l.4.§. hoc autem iudicium, num. 4. ff. de dam. inf. & per Pap. in d. libelli forma rei vendic. in gloss. super verbo, quatenus ex officio vestro, nu. 3. ver. De officio autem mercenario. Vides igitur quod nisi petantur expensæ, non poterit Iudex cogi ad condemnationem faciendam, nec expensarum ante litem factarum, etiam si voluerit,
8 condemnationem faciet, † Ideoque cautus sit aduocatus in libello expensas petere factas, & faciendas, quia super eis sententiam suam ferre Iudex cogetur, & punietur tunc, cum postulatum non exercuerit officium vt per text. ibiq; not. scriben. in dicta l.4.d.§. hoc autem iudicium, de dam. infecto, quam quidem cautionem docent Bar. in d.§. siue autem, in fine, & Pap. in d. gloss. & expensis, sub d. num. 7. ad fin. versic. sapienter. Quatenus autem superius aliqualiter tetigi, in expensis eum non esse condemnandum, qui
9 iustam habuit litigandi causam, scias velim, † quod istud locum non habet vbicunque tales expensæ per stipulationem promissæ fuissent; Nam tunc iusta litigandi causa non excusat, quominus victus in expensis condemnari de-
10 beat, † & ideo vtile semper est consilium in contractibus litis stipulari expensas curam habere, & cauere, quod in instrumento id Notarius apponat, gloss. est de hoc no. in §. oportet, in gloss. magna, in verbo, solo, ad fin. in Auth. de iudicibus, quam pro singulari habere, & sequi nonnullos refert Doctores Ias. in d §. siue, sub num. 3. ver. Primo nisi, & quo loci, vsque ad num. 8. Ias. fallentias tradit ad ipsam regulam, quod iusta litigandi causa ab litis expensis excuset.

Caut.

CAVT. CCC.

De vsufructu transferendo.

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus in extraneum per vsufructuarium transferri an possit.*
Et vt transferri queat, remedium est, nu. 2.

VSufructuarius † vsumfructum ipsum in extraneum 1
conferre non potest. l. si vsusfructus. ff. de iure dot. & est gl. in §. finitur, in verbo, cedendo, Insti. de vsufr. & istum vsumfructum alienante vsusfructuario, vsusfructus ad dominum reuertitur, vt ibidem dicitur, ac communem affert de hac re opinionem Emã. Soar. in com. opin. litera. V, nu. 94. licet Arium Pin. referat ostendentem verius contrarium esse. l. 1. par. 3. nu. 38. & 39. C. de bon mat.

Sed pro eo, qui in extraneum voluerit vsumfructum i-
stum transferre, remedium est † vt solam vsusfructus con- 2
cedat commoditatem seu percipiendorum fructuum facultatem, seruitutis ipso iure penes se retento: vtique enim potest, vt est textus in l. arboribus. §. vsufructuarius, & ibi glo. in verbo, vel donat. ff. de vsufr. Por. Instit. de vsu, & habit. in princip. num. 5. & de hac re communem docet opinionem Eman. Soar. in com. opin. in prædicta litera V, num. 93.

CAVT. CCCI.

De vsufructuario, qui ob paupertatem fideiussorem non inuenit.

SVMMARIVM.

1 *Vsufructuarius inuentarium facere tenetur, & cautionem præstare de vtendo, fruendo.*
Quæ nec à testatore remitti possunt.
Remedia tamen dantur remissiue, quibus cautio per testatorem remittatur, nu. 3.

Sin autem ob paupertatem quis fideiussorem non inueniat quid agendum sit nu. 4. & 5.

3 *Vsufructuarii fructus percepti quando fiant ante cautionem praestitam.*

6 *Iuratoria cautio sufficit, nisi persona sit suspecta & nō fide digna, nam tunc res esset sequestranda, in casu scilicet quo propter paupertatem vsufructuarius cautionem praestare non posset.*

1 VSufructu † alicui relicto vsufructuarius inuentarium facere tenetur, nec illud testator remittere potest, vt cōmunem breuiter absoluo esse opin. ex Soci. iun. consi. 115. num. 18. lib. 1. Bellon. consi. 54. nu. 3. quos alleg. Iulius Clar. in §. testamentum q. 66. versi. quoad secundum. & id manifesta ratione comprobari dicit, quia cū testator cautionem de vtendo fruendo, & cæt. remittere nequeat (vt ego statim subiiciam) neq; etiam inuentarii confectionē, quæ est ad ipsam cautionē necessarium antecedens, remittere posse debet; Hic pariter vsufructuarius cautionē hæredi præstare tenetur de vtendo, fruendo, arbitrio boni viri, & de rebus, finito vsufructu restituendis, ac de earū præstanda æstimatione, quæ vsu consumūtur, quamq; cautionem nec testator remittere potest, vt est textus expressus in l. 1. C. de vsu, & habit. quo loci penes Bar. & Doctores de ratione vide, idem tradit Alex. consi. 58. n. 10. versi. non ob. lib. 3. Dec. consi. 418. nu. 16. & hæc est communis sententia, vt concludit Soc. consi. 131. num. 14. vol. 1. Io. Dilect. de arte test. tit. 8. cau. prima, nu. 1. Io. Annibal in repet. l. nemo potest. nu. 164. de l. 1. Rolan. à Val. consi. 13. nu. 1. cum seq. vol. 1. Laur. Chir. in 5. cent. opin. conclus 10. Iacob. Phil. Por. in 3. lib. Conclus reg 18. ampl. 6. & Iul. Clar. in d. §. testamētum, q. 64. in pr. Quodq; procedit nō modo in bonis immobilibus, sed etiam in his, quæ mouētur, moueriue possunt, vt ita loqui, & intelligi. d. l. 1. C. de vsufr. tradit ibi Bar. nu. 10. & cōmunem esse opinionē docet in d. q. 64. Clar. vers. & hæc

2 quidem. † Sane ante præstitam nondum cautionem fructus vsufructuarii fiunt, si ab eo ipsa non fuisset requisita cautio, nam tunc in mala fide esse non dicitur vsufructuarius, sed postquam petita esset cautio fructus percepti vsufructuarii

fructuarii nequaquã fierẽt, sed moræ ratione ad eos restituendos teneretur, vt ita intelligendus est textus in l. vxori, 1. prout ibi notatur, ex Azo. in verbo, ante cautionem, in fi. ff. de vsufr. leg. & ita tradit Port. Inst. de vsufr. in pr. nu. 4. & cõmunem esse conclusionem præsupponit Socin. in d. cõs. 131. nu. 17. vbi pro hac re quatuor cõstituit casus, quos vide: vt quæ magis communem ostendit teneri esse opinionem Eman. Soar. in suis com. op. in litera V. nu. 97. Sed † vt cautionem hanc optime testatorem remisisse censendum sit, quædam sunt à Io. Dilecto, de arte testandi, tradita remedia in titu. 8. d. caut. 1. quæ tu ibidem haud difficile habere potes. Quid † modo si nec secundum illa remedia cautio remissa fuerit, neq; vsufructuarius ob eius paupertatẽ cautionem hanc præstare valeat? Hoc in casu quatuor recitat opiniones gl. 1. in l. vsufructu, 1. C. eod. de vsuf. quæ & ibidẽ à Bartolo, & plenius à Baldo, & Salyceto recitantur, Prima est, ꝙ cũ iuratoria cautione vsufructuarius admittatur; secunda, ꝙ bona penes aliquem virum honestum, & fide dignum, qui vsufructuario de fructibus respondeat, sequestrentur; Tertia est, ꝙ proprietarius fundum, aut rem ad se recipiat, vel pro se retineat, vsusfructus loco certã summam seu fructuum, seu pecuniæ vsq; ad tertiam centesimam annuatim vsufructuario soluat, eiq; de illa caueat. vltima fuit opinio, quod vsufructuarius tũc omnino sit vsufructu priuandus, quam ipsa glo. retinuit, & eam Bal. per bona argumenta sequitur ibi; Hasq; omnes opiniones latius recenset Io. Fichar. in add. ad communes opiniones Baptistæ à Villalob. in litera V. post nume. 59. & eam tertiam opinionem, omnium quam asseruit æquissimam, commodissimam, & tutissimã, laudauit: per eam enim inquit & proprietario, & vsufructuario pariter prospectũ esse, nec cuiquam de iure, aut commoditate sua quicquam detrahi. Sed † certe harum opinionum primam tibi prædicto in casu obseruandam trado, cum hæc magis testatoris alludat voluntati, non enim paupertatis solius vigore cum nihil vsufructuario imputari queat, testatoris intentio diuersum effectum sortiri debet, vt scilicet vsufructuarius re vera vsumfructum non habeat, naturalisque non constituatur, secundum testantis mentem, possessor. Et hanc qui-

3 4 5

dem communiter receptam esse opinionem tradit Christ. Port. in d. titu. Inst. eod. in prin. nu. 5. quemque refert, & secutus est Soarez in suis com. op. d. litera V, nu. 38. Hoc igitur in casu pro vsufructuario ad vsumfructum consequendum remedium fit, vt hęredi iuratoriam præstet cautionē, quod boni viri arbitrio vteretur, & vsufructu finito rem restituet; Idque hæres pati debebit, † nisi talis vsufructuarius persona esset suspecta, & fide non digna, quia tunc res esset sequestranda, iuxta secundam opinionem, prout tradit Port. sub d. nu. 5. ac Ioan. Dilect. in dicto 8. tit. tractatus de arte test. d. caut. prima, nume. 5. Quo loci & ipse pro paupere hoc vsufructuario tale tradit remedium.

6

CAVT. CCCII.

De fructibus pignorum in sortem non cōputandis, & quid supra sortem capi possit.

SVMMARIVM.

Vsura prohibentur, ne supra sortem quid capi possit: sūt per quo multa. Vt autem absque vsurarum timore quid etiam vltra sortem accipi possit, remedia dantur, num. 2. 3. 5. 6. 7. 10. 11. 12. 15. 19. 31. 33. 34. 35. 36. 39. 40. 42. 43. 46. 48. 49. 50. 51. & 54.

Pro debitore etiam aduersus creditorem vsuras, vel supra sortem quid exigere tractantem opposita dantur remedia, num. 8. quod valet aduersus creditoris remedium num. 7. situm, nu. 32. contra remediū nu. 31. num. 37. in remedium creditoris de quo n. 36. contra quod etiam consilium aptari potest quod habetur nu. 38. & nu. 58. aduersus omnia creditoru remedia generaliter. Adde aliud remedium quod debitori traditur, sub nu. 5. contra remedium nu. 5.

4 *Pænitentia est infructuosa, nisi male ablatum restituatur.*

9 *Leg. fin. C. de comp. regula quando procedat, nec ne.*

13 *Vsura*

13 *Vsura ex mora in omnibus iudiciis actionis iure non veniunt, sed tantũ in omnibus bonæfidei contractibus.*
Et hæ tanquam vsuræ non veniunt, sed tanquam interesse, nu. 14.
15 *Interesse in bonæ fidei actionibus iure actionis, tanquam in obligatione existens, peti potest.*
16 *Interesse in stricti iuris iudiciis cum implorato iudicis officio petitur, quomodo in Iudi. is nobile exerceatur officium, & quomodo non damni solum, sed & lucri ratio habeatur remissiue.*
17 *Interesse tam damni emergentis, quam lucri cessantis ratione iure canonũ, etiam supra sortem, peti potest.*
18 *Terminum labi, vt interesse ex mora petatur, cum creditor permitteret, peccatum non euitaret,*
20 *Interesse conuentionale ad quamlibet summam ascendere potest.*
21 *Pœna conuenta meram continet duritiem, quæ nec in foro conscientiæ exigibilis est, vbicunque tanti creditoris non interesset.*
22 *Interesse in criminalibus absque vsurarum timore consequi quis potest.*
Quod quidem interesse priuatum ex delicto in omnibus maleficiis generale est, & regulariter pro delictis, & actio ciuilis ad interesse, & criminalis ad publicam vindictam competit, num. 23.
Quodque interesse priuatum ex delictis, quæ certam habent naturam, duplum non excedit, nu. 24.
25 *Interesse materiæ pro intelligentia ad fontem fit remissio.*
Et de cuius etiam interesse materia nonnulla admodum vtilia traduntur, nu. 26 27. 28. 29. & 30.
38 *Vsurarum ab alio extortarum obiectionem si quis vsurarius suo debitori obiiciat, & ipse ostendat debitor, quod ille, cuius res est, consentit, vt non restituat, vel contentus est, vt detineat, nihil ipse obiiciens faciet.*
41 *Pactum de retrouendendo cum fit, iustum precium interuenire debet, alioqui contractus vsurarius præsumeretur forte, & præsertim si emptor vsuras exercere solitus sit.*

44 *Vsuras aduersus nos infideles exercere nequeunt, nos autem aduersus illos sic quidem, & quare id contra nos facere nequeant infideles, nu. 45.*

47 *Deus scrutator cordium est, & absconditorum cognitor, & alia ad hoc.*

Anima cunctis rebus est anteponenda, sub dicto nume. 47. Vers. Propterea animam.

52 *Res qualibet facile ad suam naturam reuertitur.*

53 *Extensio ad locum fit ab identitate rationis.*

55 *Vidua cum in bancho pro lucro consequendo eius dotem ponit, socia facta videtur, non quod ex aliquo interesse lucrum sentire debeat, quaque societas in omnibus permittitur, ne tamen fiat secundum modum traditum, sub numero 56. versiculo, Pactum autem.*

Nec dicendum est, quod nõ tanquam socia, sed vt semper lucrum habeat, pecuniam, & interesse consequi valeat, nu. 56.

Captiuorum pro redemptione fœnerari non licet, sub nu. 56. versiculo, Quia nec.

57 *Vsura illa generaliter dicuntur, cum quis in vsurarum fraudem excogitatur.*

1 VSuræ † prohibitæ sunt, sic ne quis vltra sortem quicquam accipere valeat: quod tam in foro canonico, quam etiam in ciuili procedit, vt per Iason. in l. 1. n. 50. C. de sum. Trin. & fide cat. Dec. consil. 39. sub num. 4. traditq; Rolan. à Valle, & hi, quos ipse commemorat, in consi. 35. numero 26. vol. 1. consi. 55. nume 11. vol. 2. consi. 35. nume. 1. volu. 4. ac communem asserunt Ias. in §. omnes, numero 14. Inst. de act. Berous in rubr. ex. de vsur. num. 80. Alc. in c. 1. num. 74. ex. de offi. ord. late Didac. à Couartuu. lib. 3. resolut. c. 1. nume. 5. & seq. Marquar. in tract. de Iudæis, par. 1. cap. 11. nume. 6. versic. non ob. cum nu. præced. & Iulius Clar. in §. vsura, à versic. sciendum, vsque ad versi. ex hoc infertur. Propterea consuetudinem, vel statutum, quod viduis etiam aliquid vsurarum nomine præstari vult, quoad etiam dos illis soluatur, nequaquam valere tenet Ias. in §. fuerat, numer. 9. Inst. de act. & Roch. Curt. in c. vlt. q. 1. nu. 18.

num. 18. & seq. de consuet. communem proferentes; quod & inde suaderi videtur, (licet Afflict. decis. 284. in pri. secus præsupponere videatur, & idem teneat Cæpo. consi. ciuili 15.) Nam nec pro opere pio admittitur vsurarum dispensatio. c. super eo, ex. de vsur. Laur. Rodulph. in rub. tract. de vsur. Latissime Marquardus in d. ca. 11. d. tract. de Iudæ. sub numero 14. versic. & hanc partem. quos refert Dominus meus Cephal. consi. 549. nume. 74. quo in cons. à nume. 58. vsque ad numerũ 81. nonnulla pro vsurarum detestatione egregia tradit. Circa autem id, quod de vsuris pro dote viduis non debendis dictum est, vide quæ tradit Afflict. d. decis. 284. vbi positis hinc inde opinionibus, an pecuniæ dotis vsusfructus debeatur de iure, inquit Dominos de Consilio votasse secundum opin. Petri de Anch. in reg. peccati venia, in 4. q. princ. in 6. vbi dicit, quod si vidua est inops, nec habet vnde percipiat alimenta, nisi de dote sua, tunc interesse propter moram sibi in dotis restitutione factam exigere potest, quod & de mente aliorum, quos refert, fuisse ait: sin autem diues sit, & aliunde se valeat alimentare, & dotem petere negligat sibi imputet: bene, inquit, quod ad interesse agere poterit, siue sit damni vitandi, siue lucri cessantis, si illud probabit, (& de quo ego inferius dicam in isto tractatu,) pro his etiam vide quæ dixi caut. 54. sub num. 6. vers. elapso. ex quibus pendet intellectus ad dictam decisionem Afflicti. Sed vt quis etiam vltra sortem citra vsuræ obiectionem aliquid accipere queat, aut fructuum saltem solutionem differat, nonnulla subiiciam remedia tam generalia, quam specialia: & vniuersalia primum, mox particularia tradam, & ex his si quę erunt quoad animam perniciosa, non omittam admonere, vt ab eis recedere non ignorent omnes. Primum † igitur est generale remedium, vt pignori rem pro pecunia accipere attendat creditor, & à debitore iusiurandũ exigat, quod nullum ei grauamen super pignorata re inferet, donec debitã soluerit pecuniã, nam debitor, dum pecuniam non lu erit, creditori fructus in sorte nunquam compensabit. c. ad nostram. 1. extra, de iur. ibiq; Abb. post Bal. Abb. in c. cum inter, ext. de excep. & in c. cum dilectus, ext. de ordi. cognit. Ang. & Cũ. in l. amplius. ff. rẽ rat. hab. Io. Fab. in §. in bonæ 1

legatam, in fin. verb. ff. de adim. leg. dum ibi habetur, quod sicut cum testator rem aliquam legauit, & eam postea sponte alienauit, dicitur ademptum legatum, dict. l. rem. cum sim. ita & cum ipsam rem pro tanto precio obligauit, vt luitionis non sit spes, per dict. leg. qui habebat, & dicta l. [illegible] legata, in fin. tunc enim illa obligatio (ait Bar.) loco alienationis haberetur; ad idem vide Bald. in l. manumissiones. ff. de iust. & iure, & in l. 2. C. de fideicom. & tradit Ant. Negus. de pignor. primo memb. 3. partis, cum nonnullis pulchris illationibus, & num. 27. vsque ad nume. 31. & etiam communem pro hac re tradit op. Socin. in d. §. per seruum, quem refert Bapt. Villalob. in sua collect. com. conclu. littera. P, nume. 83. & Eman. Soar. in suo Thesar. recep. sent. litera B, num. 123. Hoc igitur casu ad aliquem effectum possidere debitor non diceretur, vt per Bart. Socin. reg. 7. casu 9. qui per dict. leg. qui habebat, limitat text. in leg. 1. §. seruum corporaliter. ff de acq. poss. & ita etiam intelligi potest tex. l. qui pignoris. ff. eod. Sed certe cautela hæc absq; animæ detrimento non pertransiret, & forte Euangelica denũtiatione debitor se reparare posset: ac si pignus pecuniæ habitæ valorẽ excederet vltra tantã eiusdem quantitatẽ, conditione ex. l. 2. C. de rescind. vend. debitor se indemnem reddere posset, quo remedio illum in iure, iudiciisque nostris vsurum eo in casu admoneo, sed Euangelica denuntiatio vtilius prouidet, vt arbitror: nam cum reuera pignus illud fuerit, rem suam prorsus, & creditore inuito, ac residuum soluere volente, recuperabit, quod non est in d. l. 2. C. de resci. vend. ibi namq; in emptoris arbitrium consistit, vel reddere rem, aut damnum reficere; & fructus etiam in sortem omnino compensabit. l. 1. & 2. C. de pigno. act. & l. 1. C. de distract. pigno. cum simil. Quapropter & deficiente ad omnimodam, & plenam satisfactionem ordinario remedio, hac in subsidium vti poteris. Tertium † erit pro creditore auxilium, vt fructus non computet, videlicet, si constabit mutui ratione laborem subiisse; nam ob laboris cõpensationem fructus retinebũtur, vt per Hostiẽ. in c. cõquestus, de vsur. qui se remittit ad eiusdẽ tituli summam; in §. in aliquo Bar. Soc. in d. reg. 6. fallentia 12. & Martin. ab Azpilcueta Nauar. in suo Manuali Confessorum, c. 6

c.17. §.25. sub nume. 210. De simplici paruoque labore, qui damnum nullum afferat, id ego affirmare non audeo. sed bene arbitror, quod cum labor esset magnus, mutuantique damnosus re vera, vel etiam non laborem sentiret, sed damnum pro eo resarciendo damno supra sortem quid accipere posset mutuans, vt probatur ex his, quæ de scholari illo traduntur, qui cum libros suos sub vsuris pignoratos haberet, & proinde à patre pecuniam recepisset, ac libros recuperare vellet, socius rogauit quod talem sibi mutuaret pecuniam, & pro eo vsuras solueret, nam determinatum fuit, quod tales vsuras à socio ille scholaris mutuans licite peteret, vt per Arch. 14. quæst. 3. c. vsura, Ioan. Cald. Pet. de Anch. & Card. Flor. in cap. nauiganti, extra de vsur. Petr. de Anch. in reg. peccati venia, quæst. 9. de reg. iur. in 6. Salyc. in auth. ad hæc, quæst. 16. C. de vsur. & Laur. de Rodulph. in repe. cap. consuluit, 34. quæst. 1. par. principalis, extra

7 de vsur. Quartum † pro omni creditore erit consilium, vt fructuum non faciat compensationem, sed pecuniam debitam suo recuperet tempore: Nam opponere poterit exceptionem l. fin. C. de compen. cum fructus liquidi non sint; eo etenim in casu fructuum saltem differet præstationem: Bene verum est, quod post fructuum liquidationem extimatio præstanda erit, quod colligitur secundum vnum intellectum in d. ca. ad nostram, extra de iureiur. idque ibi apparere videtur prope fin. per verbum illud, con-

8 stiterit. Verum pro debitore contraria erit cautela, † vt debitum absq; controuersia confiteri animaduertat, eo enim casu & ipse debitor sortem soluere non cogetur, donec fru-

9 ctus liquidentur. † Nam dictæ l. fi. C. de cõpen. regula procedit, cum per testes vel probationes alias debitum liquidum est, secus si per partis debentis fidem, vt est gl. sing. in d. l. fin. in verbo, conuicta, ibique hoc notat, & tenet Cyn. quæst. 9. & similis est gl. in l. nemo ex his, quæ est gl. 1. ff. de reg. iur. De qua ego cautela mentionem feci supra in lite-

10 ra C. caut. 24. Quinta † est pro creditore cautela, vt saltem fructuum differat solutionem, & prius debitum recuperet, quod scilicet quando pignus traditur, conuentionem cum debitore ineat, vt penes eum possessiones, & redditus stent: Nam tunc fructus compensantur, sed prius debi-

tum

sum solui debet, quod colligitur ex alio intellectu ad d. ca. ad nostram, de quo Io. de Imo. ibi. Pari † quoq; ratione 11
(& erit sexta clarior pro creditore cautela) fructuum solutio, vsque ad debiti satisfactionem differetur, si pactum fiat quod ii non computentur in sortem, sed teneantur, seu eorum teneatur æstimatio, quousque sit de debito satisfactum, vt per Socin. dict. reg. 6. casu 18. Verum vt eos fructus lucretur creditor neutiquam fieri, etiam expresso pacto, potest, quia illud vsurarium esset, vt apprime patet, cum & iure ciuili fructus in sortem compensentur, vt per dict. leg. 1. 2. & leg. vltimam. C. de pigno. act. & per l. ex prædiis. C. de vsur. cum simil. Septimum † erit pro credi- 12
tore auxilium, quo fructus ad vnguem supra sortem lucrari possit, si solutionis fiendæ terminus lapsus erit, vnde debitor in mora consistat, ac per eam ipse creditor aliquod valeat prætendere interesse: Nam si interesse ad fructuum summam non ascendet, pro rata retinebit: si vero non ascendet, omnes suos faciet, quod colligi posse videtur ex textu l. qui Romæ, in princip. & ex gl. ibi, in verbo, obtulerit, & ex gl. ac scribentium dictis in l. si filiusfam. §. cum fundum. ff. de verb. obligat. & in l. si stipulatus. ff. de vsur. & de hac cautela vide Soc. in d. regula 6. casu 13. versic. & eadem ratione. Est autem sciendum, † quod non in omnibus 13
iudiciis ex mora vsuræ ordinariæ actionis iure veniunt, sed in omnibus bonæ fidei contractibus tantum, l. mora. §. in bonæ fidei. ff. de vsur. l. vlt. ff. de peric. & commo. rei vend. l. in bonæ fidei. C. de act. empt. & vendi. glossaque hoc dicit in c. conquestus, extra de vsur. Qui autem sint bonæ fidei contractus, vide Instit. de actio. §. actionum autem. sed aduerte, † quod hæ tanquam vsuræ non veniunt, sed 14
tanquam interesse, non obstante, quod dicitur: Quicquid sorti accedit vsura est, nam grauaminis virtute, quod post moram prouenit, iusteque creditor prætendit, non vt vsuraria accessio, sed vt interesse proprium, & debitum quid, istud præstandum venit, vt ita dicere voluit Bal. in l. in insulã. §. vsuras. ff. soluto matri. & in l. & in cõtraria. ff. de vsur. quem ad hoc refert Socin. cons. 1. in fine, volum. 1. † Iure i- 15
gitur actionis termino lapso in bonæ fidei actionibus interesse, tanquam in obligatione existens, petere poteris, l.

bonæ fidei. ff. de eo, quod cer. loco. sed in stricti iuris actionibus non actionis iure interesse ex mora, verũ iudicis arbitrio, meroq; eius officio implorato, peti debet, l. si hæres, cum l. seq. ff. eod. quod cer. loco, tradunt scrib. in §. præterea, Inst. de act. Azo in sum. C. vbi conueniatur qui cer. loco dare prom. & Specul. in tit. de fruct. & inter. §. viso de communi. versic. & vt hic articulus, à numero 13. vsque ad
16 nume. 17. † Qualiter autem in stricti iuris iudicio circa istud interesse iudicis nobile imploratum expediatur officium, & qualiter ratio non damni duntaxat, sed lucri etiam habeatur, ac quare hoc sit inuentum remedium, vide in l. 3. §. penul. & §. fi. & in l. 4. ff. de eo, quod cer. lo. & declarat
17 Azo in d. sum. C. vbi conuen. numero 4. & 5. † Porro canonum quoque iure quam damni emergentis, tam lucri cessantis ratione, quid peti ob interesse vltra sortem potest, vt per gloss. in d. ca. conquestus, & ibi Abb. Sicu. & Martin. Nauar. in d. manu. confess. d. §. 25. in princip. vers. Dixi. faciuntque tradita à glo. & Barto. in l. 2. C. de vsur. ac pariter notata per gloss. & Docto. in l. curabit. C. de act. empt. & vend. Socin. cons. 133. num. 3. in primo volum. Decius cõs. 39. num. 3. circa fin. & hanc sententiam communiter Doct. approbare scribũt Pet. Phil. Corn. in cons. 145. nume. 7. volum. 2. & Rolan. à Valle cons. 35. nume. primo, volum. 1. ac cons. 14. in princip. volum. 2. quam sane conclusionem ibi ex multis comprobat, authoritatibus, & in specie, in d. cons. 25. ex Bal. in c. cum allegas, extra de vsur. in penult. colum. dicente, quod in quocunq; contractu de mundo vsura fieri potest, quatenus interest, sed hæc non est vsura, vt dixi, sed rei, quam quis ex mora ab se abesse non iniuste prætendere potest, interesse, & inquit Socin. d. cons. 2. ad fi. volum. primo, quod vbi pecunia dari est in obligatione, habetur etiam lucri cessantis ratio, & ita pluries se in curia ecclesiastica consulu isse ait: supradictam autem cõclusionem quo ad damni emergẽtis interesse intellige, si de hoc probatum per eum, qui illud prætendit, fuerit, vt probat in d. cons. 35 nu. 7. Rol. Quo vero ad lucri cessantis interesse verum esse, si probabitur creditorem mercari, & negotiari cum pecuniis solitum esse, vt late in d. cons. 35 nu. 11 Rolandus comprobat, qui nume. 12. ex Dec. ibi allegato inquit,

quit, quod ad tale interesse lucri cessantis agens articulare, & probare debet, quod solitus esset negotiari, alias nō obtineret, & pro hac re faciūt tradita per Socin. d. reg. 6. casu 33. Aliud pariter circa hoc lucrum cessans addit requisitum Rolan. d. cons. nu. 13. Quod scilicet creditor manifestū faciat, quod ex negotiatione si pecuniam habuisset, lucratus esset: Nam non sequitur, solebat mercari, & negotiari, & lucrari aliquando, ergo, si pecuniam habuisset, lucratus esset, quia & contrarium euenire potuisset. Insuper addit numero 14. quod testes in tali probatione eorum dicti causam, etiam, non interrogati, reddere debent, licet regulariter in ciuilibus id testes non interrogati facere non teneantur, vt dicebam ego supra cautela 281. similiter de hoc lucri cessantis interesse agi quoque posse, si creditor fundum ex pecunia empturus esset, habetur ex Castren. in l. diuortio, in princip. ff. soluto matrim. cuius procedere opinionem docet in dicto consilio Rolan. numero 16. si vere, & non præsumptiue probaretur à creditore, quod omnino talem esset empturus fundum, ex quo tot percepisset fructus, ob idq; ipse Rol. nu. 19. inquit, creditoris dicto quamuis iurato, standum non esse, ne per indirectum extorquendi vsuras materia daretur, quia sic semper posset allegare, quod prædium empturus fuisset, licet regulariter in his, quæ ab alicuius animo dependent, eius dicto iurato sit standum secundum, glo. in §. aliæ, Inst. de act.

Verum super prædictis aduertendum est, † quod cum 18
creditor terminum labi data ad hoc opera, permitteret, nō euitaret peccatum, quod saltem penes Deum manifestum est, argum. c. consuluit, extra de vsur. & eorum omnium, quæ dicūtur 11. quæst. 3. per tot. Quod tibi ad omnes seruiat cautelas & erit omnium cautelarum optima ista.

Octauum † est pro creditore consilium prædicto de in- 19
teresse latius, vt scilicet quando pecuniam credit, si terminus ad eam restituendam adiectus fuerit, nomine pœnæ quid, pecunia in termino non soluta, stipuletur: Nā mora interposita hanc pœnam creditor exigere poterit, non vt vsuram, sed vt interesse conuentum. §. alteri, Inst. de inutil. stipul. cum simil. Et aduerte, † quod istud conuentionale 20
interesse ad quamlibet summam ascendere potest

Bar.post glossam in l. vnica nu. 27. C. de sent. quæ pro eo quod inter. proferun. & ibid. post alios Cagn. nume. 108, qui dicit hanc opinionem communiter esse approbatam, quam sane opinionem attende secundum ipsum Cagno, ibid. versic. Et prædicta conclusio, num. 112. Sed certe puto,
21 † quod supradicta stipulatio de pœna meram contineat duritiem, quæ nec in conscientiæ foro sit exigibilis, vt voluit gl. sing. in ca. fraternitas 12. quæst. 2. quam refert Abb. in cap. dilecti, de remiss. & ita tradit Socin. consi. 174. num. 1. volum. 2. quod intellige, cum tanti non interest: Ideo forte per Euangelicam denuntiationem debitor se reparare posset, iuxta illa, quæ tibi tradebam in caut. 242. quicquid dicat Cagn. in d. l. vnica. C. de sent. quæ pro eo, n. 110. nam re vera æquitas suadet, ne quis cum ipse nihil sibi interesse prætendit, cũ aliena iactura locupletetur, l. nam hoc natura. ff. de cond. indeb. Ideo tutior hæc est pars & animæ fauorabilior, quam ideo sequere. Quin & si desiderauerit creditor, qui pœnam stipulatus est, vt sibi statuto die, ad hoc, vt pœnam petere possit, non soluat debitor, mortale erit peccatum, cum obligatione restituendi, vt Nauarrus in d. cap. 17. §. 25. nu. 215, subdens idem esse, si quis ab eo pœnam exigit, qui absque culpa sua, & quia plus non potuit, incidit in eam, nam vbi culpa desideratur, ibi pœna locum habere non potest, cap. 2. de consti. & l. sancimus. C. de pœn. Hinc videmus, quod certo die soluere iurans, periurus non est, licet eo die non soluat, si propter necessitatem soluere non potuit, c. querelam, & ibi not. Bald. extra de iureiur. & confert quod tradit Dec. l. non videtur, num. 2. ff. de reg. iur. & ita tradit Fran. de Sesse in add. ad ipsum Nauar. in d. cap. 26. in prima addit. quæ est litera A, Similiter inquit Nauar. sub d. num. 215. peccatum esse mortale, si quis soluta parte debiti, totam pœnam petiit, saltẽ quando obligatio diuisibilis est; secus si creditor pœnam adponi curauit ad hoc, vt sibi solueret debitor commissionis pœnæ metu, præsertim optãdo potius, vt sibi solueret, quã ꝙ in pœnam incideret, c. suam. cum gl. & com. Doct. ex-
22 tra de pœn. Vnũ etiam hic scias † quod absque vsurarum timore in maleficiis pœnæ nomine interesse consequi poteris, de qua re est gl. fi. in fine, in prædicto ca. conquestus,

† quod

† quod quidem interesse priuatum ex delicto in omnibus 23
delictis procedit, nam pro criminibus regulariter & actio
ciuilis ad interesse, & ad publicam vindictam criminalis
(siue pœna pecuniaria fisco applicetur, siue corporalis infligatur) competit, per Clar. in pract. quæstio. 1. versiculo, Tertius casus, & quæstio. secunda, in principio, idque non habet dubium. † Et istud interesse priuatum ex delictis 24
quæ certam habent naturam, duplum non excedit, vt per textum, iuncta glos. in dicta l. vnica. C. de senten. quæ pro eo, quod inter, in verbo, casibus, & in verbo, contractibus, circa medium, quam sequitur Barto. in dicta l. numero vigesimosexto, respondens ad textus obiectionem, in l. inficiando. §. primo, ff. de furt. & est communis opinio, vt tradit in dicta l. vnica. Dec. numero 57. † Vt autem interesse 25
prædicti plenam habeas notitiam, recurras ad materiam dictæ l. vnicæ. C. de senten. quæ pro eo, quod interest, & sic ad Doctorum dicta ibi, & maximè ad Socin. Dec. Bologn. Cur, Iun. & Cag. traditiones, post Barto, & alios, antiquiores, ac ad arborem vtilem admodum Domini Pet. Rebuff. & secundum ibi tradita (vt casus se se habebit) interesse petas, & te ipsum regas, ad quod etiam optimum facit tractatum Specu. in tit. de fructibus, & interesse. † Quod qui 26
dem interesse aliquando est damni emergentis, aliquando lucri cessantis, ex eo, quod aliquid fieri cessatur, capitulo, peruenit, & capitulo, constitutus, extra de fideiuss. capitulo, dilecti, de foro competen. & capitulo, sacro, de senten. excommun. & vide Barto. in d. l. vnica, sub numero octauo, & ibi Dec. numero trigesimo primo, & Cagn. sub numero trigesimotertio, notant, prout & cæteri ibidem, duo hæc interesse prosequuntur; † & interesse id aliquando est 7
commune, aliquando conuentum, & aliquando singulare, Dyn. post glos. qui eam tenet quatenus ad hanc simplicem interesse triplicem diuisionem, in dicta l. vnica, & ibidem Bart. cum eo, sub numero decimo, cum sequen. quorum sanè dicta magis communiter sunt approbata, vt tradit in dicta l. vnica. Cur, Iun. sub numero nono, versiculo, sustinendo tamen. De communi loquitur tex. in l. prima, ff. de actio. emp. licet etiam de singulari loquatur, de conuento loquitur tex. in l. finali, ff. de præt. stip. & in l. procu-

rator ad exhibendum.§.finali,ff.rem ratam habe.& in dicto §.alteri,Insti.de inutil.stipu.de singulari autem loquitur textus,in d.l.vnica.C.de senten.quę pro eo,quod inter. & de omnibus interesse promiscuè in d.l. prima, de actio. empti,per Doctor.vt & in dicta l.vnica latius tractatur,&
28 per Specu.in dicto titulo,de inter. † Commune interesse est(sequendo Dyni,Bartolique opinionem,quòd interesse non sit rei ipsius pretium, prout glossa voluit;sed interesse sit ipsius rei occasione æstimatio, quæ prouenit, quorum opinio communiter approbatur, vt in dicta l. prima, tradit Dec. numero trigesimoquinto,) quod secundum communem ęstimationem pręstatur.l.precia.ff.ad l.Falc.
29 † Conuentum autem iuxta id, quod conuenitur, dicto §. alteri,Inst.de inutil.stipul.quod (vt dixi) in foro conscien-
30 tiæ euitari potest tunc,cum actoris non interest.† singulare verò est interesse,quod ex affectione.singularique vtilitate præstandum venit, & id quandoque duplum non excedit communis interesse,vt in casibus qui certam habent naturam,vel quantitatem, quandoq; in solidum præstandum est,vt in casibus incertis,videlicet in his,quæ in faciẽdo consistunt,vt in dicta l. vnica, C de senten. quæ pro eo. & de his vide post Doctor.in dicta l.vnica, Specul.in dicto titulo,§.nunc dicamus,versiculo,Conuentum, §.commune,numero primo,& dicto §. viso de communi, in princ. & numero tertio, qui etiam in dicto §.viso de conuentionali incidenter tangit,numero quarto. Ideoque vt ad hæc petenda interesse cautus tu Aduocate existas, omnia prædicta iura congrue, & apte attendere memineris. Istud ad hoc postremo notando. quod Bart in d. l.1. tradit in fi. verbis,quod quando singulare interesse non esset in iudicio probatum,posset ex officio suo Iudex se informare,& in eo condemnare; & id esse mirabile, quo sine actionis probatione reus condemnatur, tradit ibid. Curt. Iunior, numero fin.vbi subiungit:Ideo in practica perpetuo notandum;& fortius inquit non modo dictum istud in materia interesse procedere, sed etiam generaliter in omni iudicio,in quo non est probatus valor, & rei æstimatio de qua agitur,quia iudex potest se de tali valore ex officio informare, & in eo condemnare, vt de hoc etiam mirabile esse

esse dictum eiusdem Barto. quod practicantes in ore habere solent, ait Cur. vt ipse Barto. in l. si quod ex Pamphila. ff. de l. secundo, & facere inquit Cur. tex. in l. si irruptione. ff. fin. regund. & Barto. doctrinam in d. l. vnica, & in dicta l. si quod ex Pamphila, communiter approbatam tradit Cag. in ipsa l. vnica, sub num. 162. quem in sequentibus etiam num. ad hoc vide. Tu quoque videas, quæ ad hoc ego dixi supra caut. 292. Nonum † erit pro creditore consilium 31
cùm ipse in eius conscientia ob talem se rem, quam debitor præstiterit, grauatum senserit, vt curet gratis ab ipso debitore rei pignori acceptæ fructus remitti: ita tamen, vt ipse creditor à principio fructuum lucrandorum spem nō habuerit, quod per ea collige, quæ tradit Barto. Soci. dicta regu. casu 21. & Nauar. d. capit. 25. sub num. 206. versic. Dixi principaliter. Pro debitore autem, si mox se grauatum senserit, contraria erit cautela, † vt perquirat, num fructuum 32
horum valor quingentorum aureorum summam excedat (quæ prisca summa ad maiorem redacta est, vt per Petrum Duen. regu. 224. per Clar. §. Donatio, quæst. 15. & per Eman. Soar. in comm. op. litera D. nu. 161. & cuius rei ego memini suprà litera D. caut. 27. quia tunc illa remissio absque insinuatione facta nullius erit momenti, vt per tex. in l. pen. C. de don.) Quod ad tacitam quoq; & præsumptam donationem extenditur, vt per Clar. in d. §. Donatio. quæst. 16. in princ. qui se funda: super Bartoli doctri. in l. 1. num. 2. ff. de don. & clariùs id dicentem eundem allegat in l. fin. num. 3. C. de iure dot. cuius Bartoli doctrinam communi Doctorum concursu receptam asseuerat, teste Cur. Iun. cōs. 126. circa fi. Idemq; procedit in pacto gratuito, & simplici liberatione facta, non expressa causa, vt communem dixit ipse Clar. dicta quæstione, versic. Item quæro, vbi pro hac re multas refert authoritates.

Sed † aduersus hanc debitoris cautelam remedium est 33
pro creditore; primò, quod causa expressa appareat, quare fructus ipse debitor remittat, & præsertim remuneratoria; nam tunc non erit necessaria insinuatio, vt Clar. in prædicta quæstione decimasexta, dicti §. donatio, versi. sed quid dicendum. qui communiter approbatam sententiam Bartoli adducit in l. Aquilius Regulus, numero tertio, ff. de

donat.& Eman.Soar.communem pariter hãc opinionem dicit ex Ripa præcipuè in l.si vnquam,num.35.C.de reuoc. don.vt in suis ipsius Emanuelis cõmunibus opinionibus,
34 litera D.nu.238.apparet. † Secundò cum fructuum remissio dictam excedit summam, si causa remuneratoria non exprimatur, curam gerat creditor, iuramento hanc confirmati remissionem, & insimul in specie insinuationi renunciari, vt per Clarum in d. §. Donatio, q.18. qui multas referens ibidem authoritates communem magis tam Canonistarum, quàm Legistarum opinionẽ esse dicit, quod eo casu valeat ista donatio hoc modo facta. Caueat autem creditor, ne id faciat, cum laborẽ, & grauamen, quod prætendit, non patitur; quia ad gehennam ædificaret. Et ideo posui nonum istud consilium practicandum, cum conscientia, grauaminis vigore, suadet. Decimum † principale
35 erit pro creditore remedium, vt fructus lucretur, quod scilicet quando in eius conscientia videt se ob factum mutuum, vel simile quid grauari, potest etiam ab initio curare futurorum fructuum, ob futurum grauamen, & onus, remuneratoriam donationem à debitore, quæ donatio perinde valebit, ac eã paulo ante valere diximus, quæ ob causam præteritam fieret, vt per Bart. in d. l. Aquilius, d. nu.3. ff. de donatio. quam opinionem communem narrat Clarus, d.§.donatio, d.quæst.16. & d.versic. sed quid dicendũ. sed hic videretur nescio quid in vsurarum fraudem excogitatum, nam & debitores ob mutuum suscipiendum facile ad talem donationem secundùm mutuantis voluntatem inducerentur. Quod verum est, nisi æquipollens damnum sentiret verè mutuans: ac prout ego dicebam suprà in tertia huius capituli cautela, versic. de simplici. Vn-
36 decimum † erit pro creditore consiliũ, vt fructus non computet; cum scilicet debitor alienam rem inique detinet, & non restituit, nam creditor obiicere potest, vt prius alienũ reddat, & postmodum fructus compensabit, quod equidẽ consilium manifestissimum apparet ex capitulo, quia frustrà, vbi gl.finalis singulariter loquitur, extr. de vsur. & est etiam textus cum glo. in c. Michael, extr. eod. & facit illud,
37 nil Hebræus Hebræo, nil Catilina Cethego. Erit † autem pro debitore alienam retinente rem contrarium consiliũ,
vt

vt cautionem præstet, quòd ipse restituet, si modò soluendo non erit, argum. l. quartæ, §. prætor ait. ff. de re iud. nam si soluendo extiterit, prædicta non sufficiet cautio, argum. capituli, cum aliquibus, extr. de sentent. & re iud. & l. quod si soluere. ff. de pign. act. vel † melius, si ille, cuius res erit, 38
consentiat, vt non restituat, vel contentus sit, vt detineat, nam satisfactum esse intelligitur, argum. l. si rem alienam. §. omnis. ff. de pign. action. & hæc duo consilia pro debitore, qui fructus compensare vult, ponit gl. prædicta fin. post princ. in d. c. quia frustrà. Duodecimum † erit pro credi- 39
tore remedium, vltra illud, quod superius adduxi, vt scilicet obiiciat ipse creditor, quòd extortas etiam vsuras per eum, cui successit in vsuris ipsis, debitor restituat, siue pater fuerit, vel auus, aut alius superior, siue etiam extraneus ille vsurarius, cui debitor ipse successit, quod notabilissimũ est, per tex. in d. c. Michael, iuncta gl. magna ibidẽ, & iuncto capitulo, tua nos, extr. eod. de vsur. Decimumtertium † est remedium, quò ex pecunia data aliquis fructus lucra- 40
ri valeat, videlicet si iusto precio fundum ea lege emat, vt, quandocunq; precium restitutum sit, fundus ad venditorẽ reuertatur, nam hoc casu in isto interim emtor fructus lucratur. l. 2. C. de pact. inter emtorem, & venditorem, quod & per dictam l. secundam, & l. si à te. C. eod. intra certum tempus fieri potest. Idq; pactum non Legistæ modò communiter admittunt in d. l. si fundum, sed etiam licitum tenent Cano. Innoc. Hostien. Ioan. And. Panorm. & alii in c. ad nostram, extr. de emtion. & vendit. & Theologi omnes in 4. distinct. 15. vt tradit Martin. Nau. in d. Manuali confess. d. c. 17. §. 27. in princ. † Sed aduertendum est, quia (vt 41
dixi) iustum precium in hoc pacto de retrouendendo interuenire debet, aliàs si modicum esset precium, cõtractus in vsurarum fraudem factus fortè præsumeretur, d. cap. ad nostram, ext. de empt. & vend. & præsertim si emptor vsuras exercere consueuit. c. illo vos, in fin. ext. de pign. & fortè, dixi vsurarium præsumi cõtractum, cùm pactum de retrouendendo cum pretii modicitate factum sit, nam Cæp. in tractat. de simul. contr. in 2. præsump. nu. 19. tenet, quòd sola precii modicitate, cum pacto de retrouendendo concurrente, simulatus, vel vsurarius non sit pręsumẽdus con-

tractus, nisi cum his alia aduersus primum emptorem cōcurrant indicia, & ideo ad dictum capitulum, ad nostram respondet, quòd tertium illud ibi concurrit, quia fuit actū, quod post certum tempus, & non ante, illud redimi posset, ex quo inquit vnam aliam malam induci præsumptionē contra ipsum primum emptorem, quæ quidem mala non inest præsumptio, quando actum est, quod quandocunq; retro emere venditor possit, vel vsque ad certum tempus, vt probatur in d.l.2.C.de pact.inter empt.& vendit. Similiter ipse Cæpo.in dicto tracta.de simul. contr vers. 6.casu principali, per totum, & maximè incipiendo à nume 100. optimisque comprobat mediis, quod illa duo, scilicet pretii imodicitas, & pactum de retrouendendo, contractum vsurarium non arguant: Sed bene si tertium concurrat, veluti, quod emptor fœnerari solitus sit, contractus redarguatur, & Cæpol. ipse eleganter etiam ad ea, quæ in cōtrarium facere videntur, & maximè ad dictum capitulum, ad nostram, respondet, & secundum eius opinionem inquit sub num.101.vers.& secundum istam, vidisse consilium etiam per multos præclarissimos Doct. Canonistas, eamque opinionem semper tenuisse, & allegando, & consulendo pro veriori, & tunc etiam tenuisse, & si casus cōtigisset, ita consulendum, & iudicandum censuisse, subdit. Quodque pariter duæ tantum illæ præsumptiones aduersus contractum non sufficiant, videlicet pactum de retrouendendo, & quòd emptor fœnerari solitus esset, tradidit idem Cæp. in d.tract.præsumpt.23. ad finem. sed contra Cæpol. quod imò pactum de retrouendendo sola pretii modicitate cōcurrente vsurarium præsumatur pro salute animæ tenet Dec.cons.692.sub num.3.vbi ex Abba. in cons.76.lib.1.in secunda columna, ita communiter concludi demonstrat; quamque opinionem magis communem videri ipse Dec. eodem loco dicit. Hanc autem communem cum grano salis intellige, vt scilicet pretii modicitas interueniat, quæ apertè indicet minori precio emptum esse quam onus pacti de retrouendendo suadeat: Quia si aliquo minori precio emptum esset, quod cum onere pacti de retrouendēdo compensari posset, crediderim ego cum Martino Nau. d.c.16.sub nu.247.pactum non præsumi vsurarium, ipsum enim

enim de retrouendendo pactum viliorem efficit rem, vt & æquitatis ratio docet, & probat text. in l. fundi partem. ff. de contr. empt.

Decimum † quartum esset pro creditore remedium, si pecuniam ad pompam dederit: Inde enim mercedem aliquam recipere poterit, nam non erit mutuum, sed commodatum potius. quodquia gratuitum non erit, vt esse debet. §. item is, circa finem, Instit. quibus mod. re contr. oblig. in locationem transibit. d. §. item is. Idque admittit d. gl. in d. c. conquestus, propè finem. Sed hoc te vti remedio non consulo, nam pro anima tutius est, ne tales exquiras occasiones in vsurarum fraudem. 42

Decimum † quintum est pro eo, qui aliquam ex mutuo vtilitatem trahere cupit, consilium, vt videat, an possit ei mutuò tradere, qui fidei nostræ hostis est: vsuras enim ab eo percipere valebit, vt probatur Deuter. cap. 23. num. 19. & seq. & habetur decimaquarta, q. 4. capitulo ab illo, quod etiam voluit Abb. in cap. post miserabilem, extra de vsur. quem refert Bart. Soc. d. reg. 6. casu 29. hanc ponens cautelam, qua Christianus ab hoste fidei supra sortē percipere potest, † quod aduersus nos dicit Soc. Idem hostibus illis non licere, idq; patet ex dicto capitulo, post miserabilem, & capitulo, penult. extra de vsur. & tradunt Lauren. de Rodulph. in capitulo, consuluit, siue in dicto tracta. de vsur. quæstio. 146. secundæ principalis particulæ Guid. Pap. in tract. de contr. illicitis, num. 41. Marquard. dicto tracta. de Iudæ. dicto capitulo 11. num. 1. quosque refert Ioan. Cæph. Dominus meus in dicto consilio 659. numero 80. & istud ex eo probatur, † nam in priuilegium nostrum inductum est, vt huiusmodi hostibus sub vsuris mutuare possimus, vt dictum est, ergo contra nos priuilegium illud conuerti nequit, vt scilicet & ipsi idem in nobis facere queāt. l. quod fauore. C. de legibus. sciendum autem est, quod laici siquidem contra infideles vsuras exercere possunt, sed non clerici, qui neque etiam contra saracenos id facere possunt, vt ita multum singulariter notasse Card. in clemen. prima. §. fin. quæstio. 12. de vsur. refert Zach. in add. ad Abb. dicto capitulo, post miserabilem, sub num. 5. litera A. in verbo, contra hostem.

Margin numbers: 43 (beside "vtilitatem trahere cupit"), 44 (beside "non licere"), 45 (beside "ex eo probatur").

46 Decimum † sextum remedium pro creditore est, si spōtaneam debitoris voluntatem exquirat, qua sine pacto aliquid ei offeratur, quod fieri licet, cum (vt superius dixi remed. 9 & 10. nu. 31 & 35.) grauatū se senserit ob factum mutuum, & illud sibi incommodo fuerat: Caueat tamen ab intentione concepta, quod & admonet Socin. d. reg. 6. casu
47 30. Nam (vt & supra tetigi, nu. 18.) † Deus cordium scrutator omnia nouit, vt in cap. tua nos, in fin. de simo. 32. dist. erubescant, & 2. quæst. 5. consuluisti, notatq; gl. in l. 2. ff. de inter. actio. etenim omnipotēti Deo conscientiam occultari non posse dicit text. in c. in ciuitate, in fin. extr. de vsur. Ipse enim abscōditorum est cognitor, vt dicit tex. in clem. exiui, §. quamuis, qui §. est in penult. car. de verb. sig. & est tex. 2. quæst. 1. Deus omnipotens, quem non latet peccati qualitas, neq; peccantis affectus, 24. quæst. 3. Deus, quādo. not. glos. in fin. in d. c. in ciuitate. Qui autem conscientiam lædit ad gehennam ædificat, iuxta tradita per Spec. in tit. de aduocato. §. vtriusq;, nu. 11. Caue igitur, ne lucri cupiditate ductus te ipsum perdas; Quid enim homini prodest, si vniuersum lucretur mundum, animæ verò detrimentum faciat? cap. Matthæus, de simo. Spec. in d. c. vtriusq;. sub nu. 16. & in tit. de positio. §. quinto, versic. oblatis, nu. 13. Hæc ego tibi trado remedia, vt grauamen, quod re vera sentis, & tuta conscientia prætendere potes, resarcias, non vt animæ tuæ iacturam facias, cuius te magis custodiam habere hortor, quàm ad lucrum quodlibet indebitè animum applices; Id enim momento duraturum est, pœnæ autem erunt in æternum atrocissimæ. Propterea animam cunctis anteponas rebus, iux. tex. c. cum inter, de pœn. & remiss. & ea, quæ tradit Rol. à Valle cons. 59. nu. 39. & cons. 98. nu. 33. vol. 1. cons. 70. nu. 35. vol. 2. & cons. 5. nu. 14. lib. 3. & Francis. Marc. Dec. 895. nu. 10. part. 1. Mutuum igitur date, & nihil inde sperate, vt habetur Lucæ c. 6. Hæc quò ad generalia remedia sufficiant, congruū modò est, vt ad specialia trāseamus. Et horum quidem primum illud est, quo fructus
48 ad vnguē retinebuntur, † si videlicet contingat penes laicum beneficium esse ecclesiasticum, quod sit clerico assignatum, nec aliter redimi possit, videat clericus, an sub pignoris corporalis nomine mutuando recuperare valeat;

nam

nam fructus neq; in sortem computabit, & sibi, etiam si de pecunia fuerit per laicũ satisfactum, retinebit, vt est tex. in capit. 1. in fine. extra de vsur. & declarat ibi gl. fin. in princ. quæ hanc videtur etiam ecclesiæ pro recuperando beneficio à laico dare cautelam, quæ pariter dicit, quod vel clericus, vel ecclesia redimens hoc modo potest beneficium ita redemptum, tanquam suum retinere, nec vsura erit, ex quo ipsum, vt proprium retinebit.

Est & aliud pro clerico remedium latius apparens, vt fructus in sortem non computet, & vsuram non committat, quando † scilicet ecclesiæ possessionem, quæ neque sibi 49
in beneficium collata sit in pignus, (prout supra dictum est) reciperet, nam fructus suos omnino faceret, nisi de ecclesiæ licentia hoc ageret, quia ecclesię nomine colligeret, vt per dictam gl. in d. cap. 1. de vsur. quæ hoc dicit in fine.

Tertium † est particulare remedium pro ecclesia, si rem 50
feudalem in pignus recipiat, nam fructus suos faciet. & absque computatione, bene tamen vasallus interim à seruitiis cessabit, d. capit. conquestus, ibique per gl. ext. eo. de vsur. & capit. 1. extra de feud & est sing. glos. in dicto capitulo primo, de vsur. † Idemque per dicta iura censet Socin. 51
in sæpe dicta regu. casu quinto, in quolibet seculari feudo, & in emphiteusi, vsufructu, vel rebus conductis, quæ proprietatis dominis similiter dantur, rationem reddit ipse: † Quia res quælibet facile ad eius reuertitur naturam, le. 52
si vnus, §. pactus, versi. quod & in specie dotis. ff. de pact. & capitulo, ab exordio. 35. distinct. Pro qua re alle. Io. de Imo. in dicto capitulo primo, de feud. licet in dicto capitulo aliqui contrarium tenuerint, & male, † cum ab identitate rationis, ad lucrum extensio fiat, vt per gloss. & Doct. in dicto capitulo primo, de vsur, & ita est commu. opin. vt tradit Nauar. dicto capitulo 26. sub n. 217. cum seq Bene verum est, quod tales personæ eas res pignori dantes ab earum præstationibus interim cessabunt, prout à seruitiis vasallum cessare superius dictum fuit, quod & tradit Nauar. in modo citato capitulo, sub num. 218. his adde Abb. in dicto capitulo, conquestus, Rom. in le. diuortio. §. ob donationes. ff. solut. matrim. Negus. de pign. in 5. memb. 5. partis, sub num. 13. cum sequen. Quin & in portionibus illis, in

quibus per emponemata, aut persolutionem aliquam vasallus, seu emphiteuta de suo erogarit, dominus directi fructus sibi arrogare non valebit, secundum Nauar.

54 Quartum † particulare est consilium pro mulieribus viduis, quod earum pecunias in banchis ponant, & lucrum aliquod ex honesto mercimonio consequantur, ex capitulo, per vestras, extra de donat. inter virum & vxor. & cæt. ex Abb. in dicto capitulo, conquestus, & ex Baldo in l. prima, C. pro socio. quos ad hoc refert Socin. dicta regu. casu tri-

55 gesimosecundo. † Sed aduerte, quod hic de aliquo non tractatur interesse, verum de lucro, quod ex societate prouenit, quod & generale in omnibus esse videtur per tex-

56 tum præcisum in dicta l. 1. C. pro soc. Nec dicas † quod viduarum ipsarum fauore, & priuilegio eis liceat in banchis pecunias suas deponere, vt semper à campsoribus lucrum obtineant, non habita societatis ratione (prout quidam ex textu dicti capituli, per vestras, eorum modo intellecto, ausi sunt viduas defendere velle, quæ ab initio paciscuntur, vt pro centenario decem, vel aliam habeant quantitatem.) Nam certe, vt Abbas inquit in dict. c. per vestras, sub numero octauo, ad fin. hoc non est concessum, quia cuilibet non licet quicquam pacto ex pecunia capere, si se periculo non subiiciat, decimaquarta, quæst. tertia, per tot. Bene ex mora, pœna, seu interesse capi potest, cum creditoris intersit, in omnibus, & per omnia, prout superius declarauimus. Neque etiam in pecunia dotali similes fieri vsurarios contractus licitum est, quia nec pro redimendis captiuis fœnerati licet, capitulo, super eo, extra de vsur. & idem textus in dicto capitulo, per vestras, illud nunquam probabit, (vt quidam somniarunt,) sed ipse omnem prorsus vsuræ labem excludit, dum dicit, quod pars de honesto lucro capiatur, idque etiam in dicto capitulo, per vestras, sub dicto numero octauo, versicu. nec est speciale, tradit Abb. quod igitur de viduis super banchis earum pecunias deponentibus dictum est, quodque habetur in d. cap. per vestras, generaliter in omnibus procedit, qui societatis virtute de lucro partem consequi valeant, iuxta text. dictę l. 1. C. pro soc. Pactum autem non valere, vt capitale semper sit saluum, & de lucro certa soluatur pars, tenuit in d. cap. per

vestras

vestras Abb. d. n. 8. talis namque societas honesta non est, nec licita, cum euenire posset, quod qui operam poneret, damnum in operis amissis, & in pecuniæ capitali sentiret, quod contra societatis naturam est, cum ea quædam sit fraternitas. l. verum, in princ. ff. pro soc. & hæc quidem societas leonina potius diceretur. l. si non fuerit. §. Aristo. ff. eo. & pro hoc allegat Abb. bonam glo. in c. plerique 14. quæst. 3. dicentem, ad hoc, vt inter ponentem pecuniam, & ponentem operam societas honesta, & licita existat oportere, quod pecuniam ponẽs lucrum, & damnum sentiat, & ad textum in §. de illa, vers. & adeo. Inst. eod. de societ. qui contrarius videtur, ipse Abb. optime respondet sub dicto num. 8. d. cap. per vestras, & hanc Abbatis sententiam, tanquam tutiorem, & pro anima meliorem, cui semper fauẽdum est, ego quoque tenendam arbitror, licet Hostien. in summa tit. de vsur. in §. an aliquid, secus tenuerit, & male meo iudicio, cum id proximi charitatem non respiciat, sed auaritiam quandam, & lucri cupiditatem solam, nulla habita alterius damni, & grauaminis consideratione, quod & iure naturæ improbum est, vt scilicet quis cum aliena iactura ad propriam duntaxat commoditatem animum habeat, l. nam hoc natura. ff. de cond. indeb. Et de his quoque particularibus remediis pro nunc sit satis. Alia circa istam de vsuris materiam vide in dicta cau. 94. Verum pro huius materiæ complemento sciat creditor, † quod illæ 57
generaliter sunt vsuræ, cum quid per eum in vsurarũ fraudem excogitatur: † ideoque cautus existat debitor, vt sem- 58
per animaduerrat, Num aduersus creditorem probare queat, eum quid pro extortis in vsurarum fraudem excogitasse, & aduersus eum tutus euadet, nec quicquam ipsi præstare tenebitur, vt facile colligere est ex d. gl. in capitulo, conquestus, in versicu. vel vbi aliquid excogitatur. &c. Et hæc circa vsuras dicta sint, salua semper Sanctæ Romanæ ecclesiæ censura, cui me humiliter, atq; deuote subiicio.

CAVT. CCCIII.

De vsu communi loquendi probando.

SVMMARIVM.

1 *Loquendi communis vsus propriæ præfertur signifi-*

cationi, & omni regulæ, omnique constitutioni derogat, ac per decennium probatur.

Quomodo autem ad hunc communem loquendi vsum articuli concipiantur, consilium traditur num.2. Et in materia statutaria, num.3. remissiue.

1 VSus † loquendi communis propriæ præfertur significationi. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. Doct. in rubrica, de operis noui nunc. Cepha. Dominus meus, cons. 57. num. 19. & cons. 474. num. 23. & omni regulæ, omnique constitutioni derogat solus, vt fateri omnes ait Marin. Salomo. in repet. l. omnes populi, columna penultima. ff. de iust. & iu. qui quidem vsus per decennium probatur, Bartol. in l. Labeo, sub num 6. ff. de supellect. leg. idemque in l. prima, nu. 69. C. de dignit. libro duodecimo, Cæp. in cons. 611. nu. 37. ad probandum autem ipsum communem loquendi vsum, Bart. in dicta l. Labeo, sub d. nu. 6.
2 talem tradit articulandi modum, vt dicatur, † Quod talis loquendi communis vsus de tali re fuit in hac ciuitate à decem annis citra, & per ipsum tempus, & de quo consilio meminit Ceph. in dicto consilio 611. d. num. 37. Euerar. in top. in loco ab opin. vulgi, sub num. 7. quem in eo loco circa id vide: ego circa hanc rem in præscriptionis materia tibi verba feci in litera P. cautela 200. num. 28. 29. 30. 31. vbi
3 omnino vide; ad quod etiam vide Thom. Ferrat. caute. 52. vbi docet † quomodo in materia statutaria vsus communis loquendi probetur, quo iste vsus probanti prosit.

CAVT. CCCIIII.

De possessore molestato, & de eo, qui timet ab aliquo in sua possessione molestari.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum Vti possidetis pro rebus immobilibus, Vtrobi Vero pro mobilibus competit, ob turbatiuam Violentiam scilicet.*

Quæ sane remedia licet pro diuersis rebus differant, tamen

men quãtum ad possessionem spectat, hodie ex aequata sunt, vt num. 2.

Et in his, vt quis vincat, quid interuenire debeat, numero 3.

Quae & summarie expediri debent, num. 4.

Pariterq; in eis sufficit qualisqualis petitio, dummodo in narratione conclusio existat, num. 5.

Et libelli forma traditur, num. 6.

Sententia autem quomodo ferri debeat, num. 7.

An autem in libello sit necesse possessionis exprimere qualitatem, an tempus, & turbationis locus inseri debeat, an ve turbationis modus sit exprimendus, traditur remissiue, num. 8.

9 *Timens possessor, ne sibi ab aliquo vis inferatur, siue in possessione turbetur, quid agere debeat, & numero 10.*

11 *Nuntio publico licet plene credi debeat in his quae ad eius spectant officium, tamen quãdo deponit de his, quae ad eius nõ pertinent officium, credi illi nõ debet.*

12 *Praecepti executiui vigore citatus si fuerit contumax, vt eius contumacia accusata praeceptum firmum manebit, quando scilicet clausulam iustificatiuam continebit, de qua sub num. 9.*

Moram tamen, seu contumaciam intra annum comparendo, expensas soluendo, & fideiubendo de iudicio sisti purgare poterit, num. 13.

Sin autem intra terminum praecepto contradicendo comparuerit, ea sequentur, quae habentur, num. 14. 15. & 17.

16 *Turbare alium, vel damnificare non dicitur, qui in eius possessione perseuerat.*

Praeceptum vbi iustum fuit, & per praecepti viam procedi potest, citati comparitio praeceptum ipsum in simplicis citationis vim non resoluit, sed citatus praecepto dolo non obediens mulctatur.

19 *Iudicium à praecepto executiuo inchoari potest, cum possessor timet, ne in sua possessione turbetur, & facit, vt Iudex per tale praeceptum suum impartiatur officium.*

1 VTi † possidetis interdictum retinendæ pro rebus immobilibus, vtrobi vero pro mobilibus competit propter turbatiuam violentiam, quando scilicet, duo, plures-ve se eiusdem rei possessores prætendunt, & vnus alium turbat, vt in titul. ff. vti possidetis, & vtrobi, & C. vti possidetis, & ibi Azo in sum. vbi late. & Inst. de interd. §. retinendæ, & de quibus late tractat Ioan. Bap. Plotus in rep. l. si quando. C. vnde vi, siue in tractatu, de in lit. iur. §. tertio, à numero vigesimo, vsq; ad numerum 48. atque vberrime doctissimus Menoch. in tracta. de retin. rem. secundo, &
2 tertio, † & quæ sane remedia licet in hoc inter se differant, vt vnum pro immobilibus, aliud vero pro mobilibus detur, tamen, quantum ad possessionem pertinet, hodie sunt exequata, vt in l. prima, ff. vtrobi, & in dicto §. retinendæ, versiculo, Hodie tamen, ac tradit Menoch. dicto rem. secundo, numero tertio. Cum igitur duorum horum interdictorum potestas sit æquiparata, id, quod in vno dici-
3 tur, in altero quoque dictum censeatur. † Propterea in his ille vincet in re soli, & in re mobili, qui possessionem nec vi, nec clã, nec precario ab aduersario litis cõtestandæ tempore detinebit, vt in dicta l. prima, ff. vtrobi, & in dicto §.
4 retinendæ, in fine. † & in his quidem iudiciis summarie procedendum esse. sicut & in cæteris possessoriis, inquit, Menoch. d. rem. 3. q. 55. & adducit Alex. consil. io 66. num 7. volum. 5. & Pet. Rebuf. in comment. ad Regias constit. Gal. tomo 3. in titu. de materiis possess. articu. 3. glos. prima, nec est, inquit Menoc. qui dissentiat, quiq; Menoc. d. rem.
5 3. quæst. 56. concludit, quod † etiam si libellus in his iudiciis offerri debeat, tamen qualis qualis sufficiat petitio, dum modo tamen narrationis insit conclusio, vt in dicta
6 quæst. 56. num. 454. ipsimet Men. Libelli † autem forma secundum Barto. in l. prima, §. hoc interdictum, numero 5. ff. vti poss. & in l. 1. §. 1. numero 6. C. eodem, talis esse debet, quod actor narret, quod possidet, vel quasi, rem illam, in cuius possessione se turbari, vel inquietari asserit. similiter dicat, quod aduersarius eum turbat, vel inquietat, & tria cõcludat. Quod scilicet reus à molestatione desistat, quod in futurum non molestet, & quod ad molestationis præteritæ interesse condemnetur. quam quidem Bartoli doctrinam

ctrinam probarunt Abb. in capitulo, conquestus, numero tertio, de foro compet. Felin. in capitulo, causam, & ibi quoque Berous, extra de proba. idem Berous, consilio 49. numero 9. volum. 3. Aret. in §. quadrupli, numero 48. Inst. de act. Socin. sen. consilio 45. versicu. Quibus tamen non obstantibus, sub numero mihi 15. lib. 3. Dec. cons. 303. numero 6. in fi. & cons. 663. numero primo. Socin. Iun. dicto consilio 149. numero tertio, lib. 1. Bello. consil. 9. numero secundo, & d. Menoch. d. rem. 5. quaest. 58. vbi inquit melius, quam omnes libellum in hac formasse materia Pract. Papien. in for. libelli pro turbata poss. & Angel. Aret. in §. quadrupli, num. 48. Instit. de action. & ibidem clarius, nu. 52. his addit Ioan. à Plat. in dicto §. retinendae, versiculo, ad quartum, & Rebuf. in dictis com. ad Reg. constit. Galliae, dictis tomo tertio, & titu. de mater. possess. articu. 1. glos. 1. numero 15. quem addere inquit, peti debere ablata restitui, & de non turbando in posterum satisdari, licet in Gallia non seruetur. † Et in sententia ita pariter esse pronunciandum, vt à turbatione reus in futurum desistat: non enim restitui sufficit, quia turbando noua opus esset actione, & interdicto, vt ita Orian. in tract. de arb. parte vlt. q. 41. num. 87. Praeterea illam esse petendam satisdationem arbitratus est Orian. in rub. de cau. poss. & propriet. col. 7. versic. secunda conclusio. & Pract. Pap. in praedicta for. in verbo ad cessandum, num. 1. & ante omnes Bart. in dicta l. prima, dicto §. primo, sub dicto nume. 7. C. vti poss. † An autem in libello necesse sit possessionis exprimere qualitatem, an scilicet quis possideat ciuiliter, & naturaliter, nunquid tempus, ac turbationis locus in libello inseri debeat, anve turbationis modus exprimi debeat, docet in d. rem. 3. Menoch. q. 59. cum duabus seq. Caetera in eo remedio ad saturitatem vide penes eundem. An vero tali interdicto agenti obstet dominij exceptio, & quomodo ipse actor aduersus ipsam dominij exceptionem se tueatur, dixi supra in caut. 45. Hactenus igitur habes quomodo ille agat, qui in eius possessione re ipsa turbatur. † Quid modo erit si quis possessor timebit sibi ab aliquo vim inferri, siue in possessione turbari? Dic secundum Ioan. Bap. Plot. in tract. de in lit. iur. dicto §. 3. nume. 33. Quod ille, qui de praesenti

7 (margin, beside "pronunciandum")
8 (margin, beside "An autem")
9 (margin, beside "Quid modo erit")

possidet, etiam lite non contestata, & parte minime citata, præceptum à Iudice impetrare poterit, in quo contineatur; quod licet talis in pacifica, & quieta sit possessione, vel quasi talis fundi siti in tali territorio, & cæt. in contrata, & cæt. cui cohæret, & cæt. Aut quod licet talis sit in possessione, vel quasi, irrigandi faciendi tale pratum ex tali aqua: nihilominus talis aduersarius vociferando vadit, velle se talem possidentem in eius possessione, seu quasi, turbare: ideoque ad tollendam facti viam præcipiatur ipsi aduersario, quatenus in dicta possessione, seu quasi, neutiquam se intromittat, quodque talem patiatur pacifice possidere, & cæt. sub pœna, & cæt. verum si quid iuris habere prætendit, iuridica via, oblato libello, seruatisq; seruandis, agat. Quod si talis prohibitus grauatum se senserit, coram tali Iudica, tali die, hora, ac loco, ad grauaminis causas, si quas habebit, allegandas, compareat; alioquin, & cætera. &
10 consilium est, † quod ipse præceptum impetrans ante, & post præcepti præsentationem caueat per nuncium publicum suam videri possessionem, puta aquam ad suum pratum currere, seu ipsum possidere, ac duos adhibeat testes, qui & ipsi præmissa videant, mox nuntius referat, se præceptum præsentasse, & cætera, & ante, ac post præcepti præsentationem vidisse præceptum impetrantem tenere,
11 & possidere, & cætera; † Licet enim communis sit conclussio, quod nuntio publico plene in his credi debeat, quæ ad eius spectant officium, puta si personaliter se citasse dicat, tamen quando in his deponit, quæ extra eius officium sunt, non probat, vt est communis opinio secundum Iaf. in l. properandum. §. & si quidem, numero octauo, versiculo, Adde communis. C. de iud. Propterea Iudex in hoc summario possessorio, adhibitis iam supradictis testibus, poterit plene se informare, etiam ex officio, & motu proprio de possessione præsenti, nedum ab ipso nuncio, sed etiam à testibus prædictis, etiam absque libello, vt per Bald. in lege ordinarij, versiculo, sed hic quæro. C. de rei
12 vendic. † Et si dicti præcepti vigore citatus non comparuerit, eiusque fuerit contumacia accusata, præceptum firmum manebit, vt per Afflict. decis. 167. numero quarto, versiculo, & tanquam magis, & per alios, quos dicto in loco

loco Plotus refert, subdens ex communi Doctorum sententia, de qua Ripa in l. de pupillo. §. meminisse, nu. 24. ver. extat igitur, ibi, contra primam, in fine, teneri, quod si citatus ex præcepto clausulam iustificatiuam habente non comparuerit, tale præceptum valebit, & in rem iudicatam transibit: inquit tamen Plot. † quod talis contumax poterit infra annum comparendo, purgando per expensarum solutionem contumaciam, & fideiubendo de iudicio sisti recuperare pristinum, quod amisit per contumaciam, ius, ita quod efficiatur reus, prout ante contumaciam erat, ad quod allegat tex. in l. si quis emptionis. §. sed & si quis. C. de præscrip. trig. vel quadr. an. quā legē dicit in d. §. sed & si quis, locum habere tam in corporaliū quā incorporaliū possessione, vt per Lud. Bologn. in l. si finita. §. Iulianus, n. 63. vers. ex prędictis. ff. de dāno infecto, Alex. in l. si prius. ff. de oper. no. nun. † vbi autem citatus cōparuerit præcepto cōtradicendo, si præceptum ipsum iniustum fuerit, quia citatus possidebat, & impetrans non, præceptum ipsum in simplicis citationis vim erit resolutum, vt est communis opinio, secundum Alex. in d. §. meminisse, col. fin. valet enim præceptum cum clausula iustificatiua, sed citato comparente in simplicis citationis vim resoluitur, vt tibi ego tradidi supra litera P. cautela 199. † Et poterit citatus, dicto non obstante præcepto, & iudicis inhibitione, in eius possessione perseuerare, etiam fructus colligendo, nam non dicitur alium turbare, vel damnificare, qui in eius possessione perseuerat, & iudicis facta in contrarium prohibitio non valet, vt per Dec. consilio 460. nu. 22. vers. & qui continuat, cum aliis, quos Plot. dicto loco adducit, sub nu. 34. † sin autem iustum fuerit præceptū, quia citatus non possidebat, tunc per citati comparitionem præceptum non erit in simplicis citationis vim resolutum, sed si citatus sit inobediens, mulctam patitur: † Nam vbi præceptum iustum fuit, & per præcepti viam procedi potest, citati comparitio præceptum in simplicis citationis vim non resoluit, sed citatus præcepto dolo non obediens mulctandus est, vt per Castrens. d. §. meminisse, & ibi Ripa, nu. 23, quem etiam vide ibi sub num. 26. in fallentiis regulæ, quam tradit, facit textus in l. 1. ff. si quis iusdic. non obtemp. † Idoq;

cum in simili casu, in quo poss-ssor timet, possit Iudex per talia præcepta eius impartiri officium, merito fit, vt ab ipso executiuo præcepto iudicium inchoari possit, vt late prosequitur ipse Plot. d. §. 3. à num. trigesimosexto, vsque ad num. 44.

CAVT. CCCV.

De metus excludenda allegatione,

SVMMARIVM.

1 *Metu siue minis illatis si quid facit persona, quæ illi reuerentiam debet, qui eam coegit, iudicis officio rescindi potest.*

2 *Actio, quod metus causa, licet mortis, vel corporis cruciatus metum requirat, factum tamen propter metum, qui ex nimia oritur reuerentia, rescindi potest.*

Sed metus ex sola non oritur reuerentia, sed probandum est, quod minæ interuenerint, vel verbera, quia tunc cum reuerentia qualitate iustus efficietur metus, num. 3. & 4.

Vel etiam enormis læsio cum reuerentia, absque minis sufficeret, vt sub dicto numero quarto, versiculo, Bene inquit.

Vt autem metus præsumptio, quem tales personæ allegarent, tollatur, remedium est nu. 6.

Quo casu consilium datur, quod manifeste, metum qui prætendit, illum probet, nu. 7.

5 *Metum iustum amicorum præsentia cessare facit.*

Item præsentia Iudicis, nu. 9.

Amicorum. vel consanguineorum præsentia an faciat cessare metus præsumptionem in contractu filii cum patre inito.

1 VXor † vel similis persona, quæ superiori reuerentiam debet, si aliquid propter minas illatas, & sic ob metum facit, vt puta si bonorum suorum alienationi cōsentit, tunc illud per Iudicis officium rescinditur, l. 1. §. quæ onerandæ, & ibi not. ff. quar. rer. act. non dat. quod menti

menti tenendum dicit Bartol. in l. interpositas, num. 6. C. de transact.

Est autem aduertendum, † quod licet actio quod metus causa, mortis, vel corporis cruciatus metum requirat, vt habetur in d.l. interpositas, & ibidem notant scrib. omnes, vbi Castren. allegat similem textum in l. continet, ad fin. ff. quod met. causa, & in capitulo, cum dilectus, extra eodem, de quo etiam Ias. in d.l. interpositas, nume. 3. Tamen propter metum, qui ex nimia oritur reuerentia, vt quam mulier erga virum habet, & similes personæ ad earum superiores, factum rescinditur, vt notabiliter dicit gl. in d. §. quæ onerandæ, in verbo, metu solo, quam ibi approbat Bart. nu. 4. Pro qua opinione est textus notabilis in lege pen. ff. de furtis. † Metus autem ex eo interuenisse nō præsumitur, quia quis esset maritus, vel superior similis, cui reuerentia debetur, dicta lege, interpositas, & lege, ad indiuiduam, C. de his, quæ vi metusve caus. † Debet ergo probari, quod minæ, vel verbera intercesserunt, & tunc bene cum ea qualitate, quod superior existat, & reuerentia debeatur, iustus efficitur metus, vt not. in lege, metum. C. de his, quæ vi metusve caus. & tradit Bartol. dicto §. quæ onerandæ, in fine; Imo. in lege, si cum dotem, §. eo autem, & ibi Alexander, nume. vndecimo ff. soluto matrimonio, & Bart. opinionem in dicto §. quæ onerandæ magis communiter sequuntur scrib. & in lege, ad inuidiam C. quod met. caus. prout tradit Socinus consilio 263. sub numero tertio, volumine secundo, vbi late hunc tractat articulum, quem vide; Bene inquit, & admittit in dicto consilio, nume. quarto, Socinus, quod minæ tunc non essent probandæ, cum enormis interueniret læsio, vt & communem ait Aretinus cons. 54. quem refert Eman. Soar. in suis commu. opin. litera M. numero centesimoquinquagesimo secundo. Pro hac etiam materia adde ea, quæ dicit addit. ad Bartol. in dicto §. quæ onerandæ, litera E. & F.

Quia † autem amicorum præsentia iustum metum cessare facit, leg. transactionem. C. de transactionibus, Bartolus in dicta lege, transactionem, & in ipsius legis repetit. consilium tradit, cuius etiam meminit

post Bald. Castr. Salicetum, & alios in d. l. transactionem, Alex. in d. §. eo autem, sub d. nu. 11. vers. & ideo cautela not.
6 est † Quod in vxoris, similiumq; personarum contractibus, amicorum, seu cõsanguineorum praesentia adhibeatur, & metus ipse cessabit; namq; si cõtra te opponatur, ꝙ metum intulisti, eo te adiuuare poteris, quod amici, vel cõ-
7 sanguinei interuenerint: † Tu igitur hoc casu, qui metum allegas, apertissimis argumentis metum ipsum proba, si obtinere volueris, iuxta notata in d. l. transactionem, per l. non est verisimile, circa principium, ff. quod met. causa.
8 An † modo consilium istud in omnibus aliis, & etiam in filio cum patre contrahente procedat, vide penes Doctor. in d. l. transactionem; Salic. ibi tenuit, quod in omnibus procedat, praeter quam in filio, Bald. Castr. & Alex. contra senserunt, quod imo etiam in filio procedat, quam etiam opinionem cõtra Salic. ibi tenet, & comprobat Iason, adeo vt haec videatur communis opinio, quam quoq; secutus fuit Andr. Sicu. in capitulo, causam matrimonii, de off. deleg. & Alex. in d. §. eo autem, sub d. nu. 11. Et nota secundum Ia-
9 sonis traditionem in d. l. transactionũ. sub nu. 1. quod † Iudicis praesentia idem operatur, quod amicorũ, vel cõsanguineorũ, allegat Bart. in lege, frater à fratre, vers. 3. quaero, quid de contractu emptionis, qui incipit nu. 50. & Bart. id dicit nu. 51. ff. de cond. indeb. Bart. in l. 1. sub nu. 4. per eum text. C. de praed. decu. lib. 10. Ang. & Imo. in l. 1. §. fuit quaesitum. ff. ad Trebellianum. Pro quo etiam vide quae ego dixi supra Caut. 220. n. 14. Haec accipe dilectissime Lector, quae hucusque tui beneficio cumulare potui: In posterum autem (optimo fauente Deo) nil vnquam praetermittam, quod tuam concernere vtilitatẽ videbitur: Nil enim mihi antiquius est, quam vt tibi semper prodesse studeam. Ad laudem semper, & gloriam Omnipotẽtis Dei, Beatae Mariae Virginis, totiusque coelestis Curiae: vbi tandem requiescere concedat Misericors, & Clementissimus Deus.

FINIS.

INDEX

INDEX IN HVNC CAVTELARVM TRACTATVM, TAM RERVM, QVAM VERBORVM PRAECIPVE memorabilium copiosissimus.

Cuius prior numerus cautelas, secundus notas Arithmeticas marginales, tertius paginas denotat.

Con-

Euicta

Hære-

I.

Limi-

Inqui-

Inua-

Volenti

Leno-

Pacto

Aliud

T.

Testa-

Testis

FINIS.